AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yasemin ECESOY

OSMANLI DÖNEMİ ANADOLU MİMARLIĞINDA ORYANTALİST ETKİLER

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yasemin ECESOY

OSMANLI DÖNEMİ ANADOLU MİMARLIĞINDA ORYANTALİST ETKİLER

Danışman
Prof. Dr. Yıldıray ÖZBEK

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2022

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yasemin ECESOY'un bu çalışması jürimiz tarafından Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ	(İmza)
Üye (Danışmanı)	: Prof. Dr. Yıldıray ÖZBEK	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. İnci KUYULU ERSOY	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Abdullah Şevki DUYMAZ	(İmza)

Tez Başlığı: Osmanlı Dönemi Anadolu Mimarlığında Oryantalist Etkiler

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 17/06/2022

Mezuniyet Tarihi : 07/07/2022

(İmza)

Prof. Dr. Ebru İÇİGEN

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Osmanlı Dönemi Anadolu Mimarlığında Oryantalist Etkiler” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Yasemin ECESOY

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

29 / 06 / 2022

TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Yasemin ECESOY
Öğrenci Numarası	20128603006
Anabilim Dalı	Sanat Tarihi
Programı	Doktora
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Yıldıray ÖZBEK
Doktora Tez Başlığı	Osmanlı Dönemi Anadolu Mimarlığında Oryantalist Etkiler
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1864565166
Rapor Tarihi	29.06.2022
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %2 Alıntılar dahil: %3

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 762 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.
Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:
(**X**) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise:
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım.
( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise:
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

Danışman Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Yıldıray ÖZBEK

İmza

İ Ç İ N D E K İ L E R

TABLOLAR LİSTESİ ..... **vii**
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ ..... **viii**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xlix**
ÖZET ..... **l**
SUMMARY ..... **li**
ÖNSÖZ ..... **lii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
ORYANTALİZM VE MİMARLIK

1.1. Batı Düşüncesinde Oryantalizm 35
1.1.1. Edebiyat 39
1.1.2. Müzik ve Sahne Sanatları 41
1.1.3. Elçiler, Seyyahlar ve Bilim Adamları 43
1.1.4. Gravür 45
1.1.5. Fotoğraf ve Kartpostal 51
1.1.6. Resim 56
1.2. Batı'da Oryantalist Mimari 63

İKİNCİ BÖLÜM
OSMANLI DÖNEMİ MİMARLIĞINDA ORYANTALİZM

2.1. Batılılaşma Dönemi ve Mimarlığa Yansımaları 90
2.2. Geç Dönem Osmanlı Düşünü ve Oryantalizm 96
2.3. Osmanlı Mimarisinde Oryantalizm 102
2.3.1. Başkent Mimarlığında Oryantalizm 102
2.3.2. İmparatorluk Topraklarında Oryantalizm 136

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
OSMANLI DÖNEMİ ANADOLU MİMARLIĞINDA ORYANTALİST ETKİLER

3.1. Saat Kuleleri 143
3.1.1. İzmir Saat Kulesi 143
3.1.2. Balıkesir Saat Kulesi 165
3.1.3. İzmit Saat Kulesi 181
3.1.4. Antalya Saat Kulesi 204

3.1.5. Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi 209
3.1.6. Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi 212
3.2. Polis Karakolları, Jandarma Binaları ve Kışlalar 216
3.2.1. Sivas Jandarma Binası 216
3.2.2. İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 226
3.2.3. İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği 243
3.2.4. İzmir Basmane Polis Karakolu 247
3.2.5. İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu 260
3.2.6. Edirne Gümrük Karakol Binası 274
3.2.7. Sinop Jandarma Binası 283
3.2.8. İzmir Sarıkışla Subay Mahfili 321
3.2.9. Bursa Hamidiye Batı Karakolu (Çeşmeli Karakol) 328
3.2.10. Bursa Hamidiye Doğu Karakolu 332
3.2.11. Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastanesi Karakolu 335
3.2.12. Bursa Mecidiye Karakolu 337
3.2.13. Trabzon Karakolu 340
3.2.14. Kayseri Reşadiye Karakolu 343
3.2.15. Manisa Polis Karakolu 345
3.3. Camiler 347
3.3.1. Konya Aziziye Cami Minareleri 347
3.3.2. Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi 351
3.3.3. Kütahya Yeşil Cami Mihrabı ve Minberi 361
3.3.4. İzmir Salepçioğlu Cami Minberi ve Vaaz Kürsüsü 374
3.3.5. Balıkesir Edremit Pazarlık Cami 391
3.4. İdari Binalar 402
3.4.1. Manisa Demirci Hükümet Konağı 402
3.4.2. Muğla/Milas Hükümet Konağı (Milas Vergi Dairesi) 411
3.4.3. Samsun Belediye Binası 427
3.4.4. Sinop Telgraf Posta Binası 457
3.4.5. Amasya Belediye Binası 467
3.4.6. Aydın Hükümet Konağı 478
3.5. Bankalar 484
3.5.1. Konya Akşehir Osmanlı Bankası 484
3.5.2. Eskişehir Osmanlı Bankası 495

3.5.3. Bursa Osmanlı Bankası 508
3.6. Okullar 513
3.6.1. Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi) 513
3.6.2. İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 517
3.6.3. Sivas Sanay-i Mektebi 544
3.6.4. Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi 561
3.7. Konutlar 571
3.7.1. İzmir Yeşim Hanım Köşkü 571
3.7.2. Bursa/Mudanya Mütareke Evi 584
3.7.3. Bursa Fransız Konsolosluğu (Gurabahane-i Laklakan) 591
3.7.4. İzmir Fernand Guiffray Köşkü 594
3.7.5. Sivas Millet Bahçesi Köşkü 598
3.7.6. İzmit Millet Bahçesi Köşkü 601
3.8. Çeşme ve Şadırvanlar 602
3.8.1. Balıkesir/Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi 602
3.8.2. Balıkesir Şadırvanı 614
3.9. Türbeler 616
3.9.1. Trabzon Kadri Paşa Türbesi 616
3.10. Kütüphaneler 619
3.10.1. İzmir Milli Kütüphane 619
3.11. İstasyon Binaları 627
3.11.1. Bursa/Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası 627

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DEĞERLENDİRME

4.1. İllere Göre Dağılım 646
4.2. Tarihlendirme 648
4.3. Baniler ve Mimarlar 651
4.4. Oryantalist Öğeler 660
4.4.1. Soğan Kubbe 661
4.4.2. Uzak Doğu Örtü Tipleri 677
4.4.3. Kemerler 680
4.4.3.1. At Nalı Kemerler 681
4.4.3.1.1. Dairesel Formlu At Nalı Kemerler 682

4.4.3.1.1.1. Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemer 690
4.4.3.1.1.1.1. Taşıyıcı Öğesi Olmayan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemerler 691
4.4.3.1.1.1.2. Ortak Taşıyıcı Öğesi Olan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemer 692
4.4.3.1.1.2. Basık Dairesel Formlu At Nalı Kemer 695
4.4.3.1.2. Sivri At Nalı Kemer 698
4.4.3.1.2.1. Ortak Taşıyıcı Öğesi Olmayan Çoklu Sivri At Nalı Kemer 706
4.4.3.2. Soğan Biçimli Sivri Kemerler 707
4.4.3.2.1. Hint Üsluplu Soğan Biçimli Sivri Kemer 711
4.4.3.2.1.1. Kaş Kemerli Soğan Biçimli Sivri Kemer 716
4.4.3.2.1.2. Hint Üsluplu Dik Açılı Soğan Biçimli Sivri Kemer 721
4.4.3.3. Mağrip Üsluplu Kemer 726
4.4.3.4. Dilimli Kemer 735
4.4.3.4.1. Üç Dilimli Kemer 739
4.4.3.5. Ortak Taşıyıcı Öğeye Sahip Münferit Kemerler 743
4.4.3.6. Süsleme Öğesi Olarak Kullanılan Oryantalist Kemerler 746
4.4.4. Moresk Sütun Başlıkları 750
4.4.5. Dendan 757
4.4.5.1. Geometrik Formlu Dendan 757
4.4.5.2. Bitkisel Formlu Dendan 760
4.4.6. Geometrik Ağ Bezemeleri 762
4.4.7. Çift Renkli Taş 768
4.5. Süsleme 769
4.5.1. Geometrik Süsleme 769
4.5.1.1. İç İçe Geçmiş Geometrik Şekiller 770
4.5.1.2. Çarkıfelek 775
4.5.1.3. Ay-Yıldız 776
4.5.1.4. Rozet 784
4.5.1.5. Düğüm 786
4.5.1.6. Mukarnas 787
4.5.2. Bitkisel Süsleme 789
4.5.2.1. Palmet-Rumi 789
4.5.2.2. Lotus 811

4.5.2.3. Gülbezek 813
4.5.2.4. Penç 814
4.5.2.5. Hatayi 816
4.5.2.6. Çiçek-Kıvrım Dal-Yaprak 816
4.5.3. Oryantalist Mimaride Eklektik Süsleme 821
4.6. Oryantalist Öğelerin Malzeme ve Tekniği 823
4.6.1. Soğan Kubbe 823
4.6.1.1. Kurşun 823
4.6.1.2. Taş 823
4.6.1.3. Ahşap 823
4.6.1.4. Bakır 824
4.6.2. Uzak Doğu Örtü Tipleri 824
4.6.3. Kemer 824
4.6.3.1. Taş 824
4.6.3.2. Ahşap 825
4.6.3.3. Alçı 825
4.6.4. Moresk Sütun Başlığı 825
4.6.4.1. Taş 825
4.6.4.2. Ahşap 825
4.6.5. Dendan 825
4.6.5.1. Taş 826
4.6.5.2. Ahşap 826
4.6.6. Geometrik Ağ Bezemeleri 826
4.6.6.1. Taş 826
4.6.6.2. Ahşap 826
4.6.7. Çift Renkli Taş 827
4.6.8. Süsleme 827
4.6.8.1. Taş 827
4.6.8.1.1. Oyma-Kazıma 828
4.6.8.1.2. Kabartma 828
4.6.8.1.3. Ajur 828
4.6.8.2. Ahşap 829
4.6.8.2.1. Kabartma 829
4.6.8.2.2. Oyma-Kazıma 829

4.6.8.2.3. Kafes-Ajur 829
4.6.8.2.4. Kalem İşi 829
4.6.8.3. Alçı 829

SONUÇ 830
KAYNAKÇA 835
EK 1- BELGELER 864
EK 2- ÇİZİMLER 1000
ÖZGEÇMİŞ 1100

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1 Tarihlerine Göre Yapılar 649
Tablo 4.2 Bani ve Mimarlar 659
Tablo 4.3 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 1 666
Tablo 4.4 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 2 668
Tablo 4.5 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 3 669
Tablo 4.6 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 4 672
Tablo 4.7 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 5 673
Tablo 4.8 Uzak Doğu Örtü Tipleri 677
Tablo 4.9 Dairesel Formlu At Nalı Kemerler 686
Tablo 4.10 Taşıyıcı Öğesi Olmayan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemerler 692
Tablo 4.11 Ortak Taşıyıcı Öğesi Olan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemer 694
Tablo 4.12 Basık Dairesel Formlu At Nalı Kemer 697
Tablo 4.13 Sivri At Nalı Kemer 703
Tablo 4.14 Ortak Taşıyıcı Öğesi Olmayan İnce Formlu Çoklu Sivri At Nalı Kemer 707
Tablo 4.15 Soğan Biçimli Sivri Kemerler 709
Tablo 4.16 Hint Üsluplu Soğan Biçimli Sivri Kemer 713
Tablo 4.17 Kaş Kemerli Soğan Biçimli Sivri Kemer 718
Tablo 4.18 Hint Üsluplu Dik Açılı Soğan Biçimli Sivri Kemer 725
Tablo 4.19 Mağrip Üsluplu Kemer: Tip 1 729
Tablo 4.20 Mağrip Üsluplu Kemer: Tip 2 732
Tablo 4.21 Mağrip Üsluplu Kemer: Tip 3 733
Tablo 4.22 Dilimli Kemer 736
Tablo 4.23 Üç Dilimli Kemer 741
Tablo 4.24 Ortak Taşıyıcı Öğeye Sahip Münferit Kemerler 745
Tablo 4.25 Süsleme Öğesi Olarak Kullanılan Oryantalist Kemerler 748
Tablo 4.26 Moresk Sütun Başlıkları: Tip 1 754
Tablo 4.27 Moresk Sütun Başlıkları: Tip 2 754
Tablo 4.28 Moresk Sütun Başlıkları: Tip 3 755

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.1 Albrecht Dürer, Büyük Silah, 1518.....46
Fotoğraf 1.2 Melchior Lorck, İstanbul Panoraması Detay, 1559 46
Fotoğraf 1.3 William Henry Bartlett, Üsküdar'dan İstanbul, 1835 47
Fotoğraf 1.4 William Henry Bartlett, Bayezid Camii, 1835.....48
Fotoğraf 1.5 William Henry Bartlett, Galata Kulesi, 1835.....49
Fotoğraf 1.6 Thomas Allom, Alaşehir (Philadelphia)'de Yönetici Evinin Başodası 1837.....50
Fotoğraf 1.7 Thomas Allom Kız Kulesi, 1839 50
Fotoğraf 1.8 J. M. Moreau, Osmanlı Vezirinin Evi, 1790 51
Fotoğraf 1.9 Viçen Abdullah, Abdullah Fréres'in Kurucusu, 1870 53
Fotoğraf 1.10 Pascal Sébah, Harem'de Nargile İçen Kadın, 1890 53
Fotoğraf 1.11 İzmir Saat Kulesi Kartpostalı 54
Fotoğraf 1.12 İstanbul Sirkeci Garı Kartpostalı.....55
Fotoğraf 1.13 İstanbul Bayezid Meydanı Kartpostalı.....55
Fotoğraf 1.14 İstanbul Üsküdar Kartpostalı.....56
Fotoğraf 1.15 Ferdinand Victor Eugène Delacroix, Sakız Adası Katliamı, 1824 57
Fotoğraf 1.16 Antoine Jean Gros, Bonaparte'ın Yafa (Hayfa)'da Hastane Ziyareti 1804 58
Fotoğraf 1.17 Antoine Jean Gros, Abukir Savaşı, 1806 58
Fotoğraf 1.18 Dominique Ingres Türk Banyosu -Hamam 1863.....59
Fotoğraf 1.19 Jean-Léon Gérome Dance of the Almah 1863.....59
Fotoğraf 1.20 Henriette Browne Ziyaret-Harem, 1860 60
Fotoğraf 1.21 John Frederick Lewis, The Reception 1873.....61
Fotoğraf 1.22 Jean Baptiste-Etienne de Forcade Nil Kıyısı 61
Fotoğraf 1.23 Jean-Léon Gérome, Cami İçinde.....62
Fotoğraf 1.24 Trianon de Porcelaine 64
Fotoğraf 1.25 Kew Gardens Pagoda 65
Fotoğraf 1.26 Kew Gardens Cami 65
Fotoğraf 1.27 Brignano Gera d'Adda'da Palazzo Citterio Köşkü.....66
Fotoğraf 1.28 Palazzina La Favorita Çin Köşkü Detay 66
Fotoğraf 1.29 Pillnitz Sarayı.....67
Fotoğraf 1.30 Sanssouci Sarayı- Çin Köşkü 68
Fotoğraf 1.31 Sanssouci Sarayı- Çin Köşkü 68

Fotoğraf 1.32 William Hodges, The Mosque st Gazipoor....68
Fotoğraf 1.33 William Hodges, Tomb of Emperor Akbar at Secundrii, 1788 68
Fotoğraf 1.34 Thomas and William Daniell, The Taj Mahal, 1801 69
Fotoğraf 1.35 Thomas and William Daniell, The Mosque at Pillibead, 1795-1808....69
Fotoğraf 1.36 Gloucestershire Sezincote Malikhanesi 70
Fotoğraf 1.37 Brighton Kraliyet Köşkü 71
Fotoğraf 1.38 Brighton Kraliyet Ahırları....71
Fotoğraf 1.39 Brighton Kraliyet Ahırı Çizimi 1825 71
Fotoğraf 1.40 Kordoba Ulu Camii Portal Detay....72
Fotoğraf 1.41 Kordoba Ulu Camii Kemer ve Sütun Detayları 72
Fotoğraf 1.42 Kordoba Ulu Cami 73
Fotoğraf 1.43 Alcazar Sarayı....73
Fotoğraf 1.44 Alcazar Sarayı....73
Fotoğraf 1.45 Kordoba Capilla Del Rey Don Fernando....74
Fotoğraf 1.46 Toledo Puerta del Sol-Kale Kapısı....74
Fotoğraf 1.47 Elhamra Sarayı....74
Fotoğraf 1.48 Elhamra Sarayı....74
Fotoğraf 1.49 Elhamra Sarayı....75
Fotoğraf 1.50 Elhamra Sarayı....75
Fotoğraf 1.51 Kew Gardens, Elhamra Binası Çizimi 75
Fotoğraf 1.52 Owen Jones Elhamra Süsleme Detay Çizimi 76
Fotoğraf 1.53 Owen Jones Elhamra....76
Fotoğraf 1.54 Owen Jones Elhamra....77
Fotoğraf 1.55 Owen Jones Elhamra 77
Fotoğraf 1.56 Owen Jones Elhamra....77
Fotoğraf 1.57 Owen Jones Elhamra....77
Fotoğraf 1.58 Owen Jones Elhamra....78
Fotoğraf 1.59 Owen Jones Elhamra....78
Fotoğraf 1.60 Owen Jones, The Grammar of Ornament, Arap Süsleme Detay Çizimi 78
Fotoğraf 1.61 Owen Jones, The Grammar of Ornament, Moresk Süsleme Detay Çizimi 78
Fotoğraf 1.62 Owen Jones, The Grammar of Ornament, Arap Süsleme Detay Çizimi 79
Fotoğraf 1.63 Owen Jones, The Grammar of Ornament, Arap Süsleme Detay Çizimi 79
Fotoğraf 1.64 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı....79
Fotoğraf 1.65 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı....79

Fotoğraf 1.66 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı 80
Fotoğraf 1.67 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı 80
Fotoğraf 1.68 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı 80
Fotoğraf 1.69 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı 81
Fotoğraf 1.70 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı 81
Fotoğraf 1.71 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı 82
Fotoğraf 1.72 Wildbad Termal İstasyonu 82
Fotoğraf 1.73 Zaherl Böcek Tozu Fabrikası, Viyana 1892 82
Fotoğraf 1.74 Palais de la Jetée 83
Fotoğraf 1.75 Sammezzano Villası 84
Fotoğraf 1.76 Sammezzano Villası 84
Fotoğraf 1.77 Medinah Temple 84
Fotoğraf 1.78 Tsarskoje Selo Parkı'ndaki Türk Hamamı 85
Fotoğraf 1.79 Wolfenbüttel'deki Türkisches Kaffehaus 86
Fotoğraf 1.80 A. Marcel, Hamam Projesi 86
Fotoğraf 1.81 Dunkerque, Hamam Binaları 87
Fotoğraf 1.82 Universal Exposition, Paris 1878. Spanish Pavilion 88
Fotoğraf 1.83 Tunus Sarayı, Fas Çadırı ve Ahırları, Paris, 1867 (L'Exposition Universelle de 1867 illustrée) 88
Fotoğraf 1.84 Kahire Sokağı, Chicago, 1893 (World's Colombian Exposition- 2.Cilt) 89
Fotoğraf 2.1 Servet-i Fünun, II. Abdülhamit'in Jübilesi İçin Özel Sayı (Kapak) 101
Fotoğraf 2.2 Mustafa Reşit Paşa Türbesi 103
Fotoğraf 2.3 Mustafa Reşit Paşa Türbesi Detay 103
Fotoğraf 2.4 Topçu Kışlası 104
Fotoğraf 2.5 Sergi-i Umumi-i Osmani Binası 105
Fotoğraf 2.6 Bahriye Nezareti 106
Fotoğraf 2.7 Harbiye Nezareti 107
Fotoğraf 2.8 Harbiye Nezareti Kemerli Kapı 107
Fotoğraf 2.9 Harbiye Nezareti Köşkü 108
Fotoğraf 2.10 Beylerbeyi Sarayı Deniz Köşkü 109
Fotoğraf 2.11 Beylerbeyi Sarayı Ahır Köşkü 109
Fotoğraf 2.12 Beylerbeyi Sarayı Havuzlu Salon 110
Fotoğraf 2.13 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon 110
Fotoğraf 2.14 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon Sütun Başlığı Detayı 111

Fotoğraf 2.15 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon Mobilya Detayı 111
Fotoğraf 2.16 Beykoz Tokat Köşkü 112
Fotoğraf 2.17 Fuat Paşa Külliyesi 113
Fotoğraf 2.18 Fuat Paşa Camii 113
Fotoğraf 2.19 Fuat Paşa Külliyesi Avlu Kapısı 114
Fotoğraf 2.20 Fuat Paşa Camii Pencere Detayı 114
Fotoğraf 2.21 Fuat Paşa Külliyesi Meşrutası 114
Fotoğraf 2.22 Fuat Paşa Külliyesi Meşrutası 115
Fotoğraf 2.23 Fuat Paşa Türbesi 115
Fotoğraf 2.24 Fuat Paşa Türbesi 115
Fotoğraf 2.25 Fuat Paşa Türbesi Detay 116
Fotoğraf 2.26 Fuat Paşa Türbesi Detay 116
Fotoğraf 2.27 Çırağan Sarayı Kapı Detayı 117
Fotoğraf 2.28 Çırağan Sarayı Kapı Detayı 118
Fotoğraf 2.29 Çırağan Sarayı ve Yıldız Sarayını Bağlayan Köprü Detayı 118
Fotoğraf 2.30 Çırağan Sarayı Kapı Detayı 119
Fotoğraf 2.31 Çırağan Sarayı Kapı Detayı 119
Fotoğraf 2.32 Pertevniyal Valide Sultan Camii 120
Fotoğraf 2.33 Pertevniyal Valide Sultan Camii Kule Detayı 120
Fotoğraf 2.34 Pertevniyal Valide Sultan Sebil Detayı 120
Fotoğraf 2.35 Pertevniyal Valide Sultan Sebili 121
Fotoğraf 2.36 Süheyl Bey Camii 121
Fotoğraf 2.37 Kadıköy Aziziye Hamamı Pencere Detayı 121
Fotoğraf 2.38 Kadıköy Aziziye Hamamı 122
Fotoğraf 2.39 Yıldız Hamidiye Camii 123
Fotoğraf 2.40 Yıldız Hamidiye Camii Harim Detayı 123
Fotoğraf 2.41 Yıldız Hamidiye Camii Dilimli Kemer ve Sütun Detayı 124
Fotoğraf 2.42 Yıldız Hamidiye Camii Konsol Detayı 124
Fotoğraf 2.43 Yıldız Hamidiye Camii Ahşap Kafes Detayı 124
Fotoğraf 2.44 Yıldız Hamidiye Camii Minber Detayı 124
Fotoğraf 2.45 Yıldız Saat Kulesi 125
Fotoğraf 2.46 Yıldız Sarayı Kapısı 125
Fotoğraf 2.47 Yıldız Sarayı Kapı Detayı 125
Fotoğraf 2.48 Yıldız Sarayı Kapısı 125

Fotoğraf 2.49 Hidayet Camii 126
Fotoğraf 2.50 Hidayet Camii 127
Fotoğraf 2.51 Hidayet Camii 127
Fotoğraf 2.52 Sirkeci Garı 128
Fotoğraf 2.53 Sirkeci Garı 129
Fotoğraf 2.54 Sirkeci Garı 129
Fotoğraf 2.55 Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne Kule Detayı 130
Fotoğraf 2.56 Arap Camii Avlu Giriş Kapısı 130
Fotoğraf 2.57 Arap Cami Son Cemaat Yeri 131
Fotoğraf 2.58 Arap Cami Avlu Giriş Çizimi 131
Fotoğraf 2.59 Arap Cami Son Cemaat Yeri Kapısı Çizimi 131
Fotoğraf 2.60 Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu 132
Fotoğraf 2.61 Abdülmecit Efendi Köşkü 132
Fotoğraf 2.62 Abdülmecit Efendi Köşkü 133
Fotoğraf 2.63 Kuzguncuk Simitçi Tahir Sokağı 133
Fotoğraf 2.64 Haliç Hamidiye Köprüsü Tasarımı 134
Fotoğraf 2.65 Meksika Saat Kulesi 135
Fotoğraf 2.66 Meksika Saat Kulesi 135
Fotoğraf 2.67 Malta Türk Şehitliği 137
Fotoğraf 2.68 Malta Türk Şehitliği 137
Fotoğraf 2.69 Malta Türk Şehitliği 138
Fotoğraf 2.70 Malta Türk Şehitliği 138
Fotoğraf 2.71 Emanuele Luigi Galizia'nın Malta'daki Üç Konutu 138
Fotoğraf 2.72 Selanik Hamidiye-Yeni Cami Kuzey Cephesi 139
Fotoğraf 2.73 Selanik Hamidiye-Yeni Cami Güney Cephesi 139
Fotoğraf 2.74 Selanik Hamidiye-Yeni Cami 140
Fotoğraf 2.75 Selanik Hamidiye-Yeni Cami 140
Fotoğraf 2.76 Selanik Balık Pazarı 140
Fotoğraf 2.77 Selanik Beşçınar Bahçesi ve Köşkü 141
Fotoğraf 2.78 Manastır Hükümet Konağı 142
Fotoğraf 3.1 İzmir Saat Kulesi Genel Görünüm 145
Fotoğraf 3.2 İzmir Saat Kulesi Eski Fotoğrafı 146
Fotoğraf 3.3 İzmir Saat Kulesi Eski Fotoğrafı 146
Fotoğraf 3.4 İzmir Saat Kulesi Genel Görünüm 146

Fotoğraf 3.5 İzmir Saat Kulesi Giriş Bölümü 147
Fotoğraf 3.6 İzmir Saat Kulesi Giriş Bölümü ve Şadırvanı 147
Fotoğraf 3.7 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı 148
Fotoğraf 3.8 İzmir Saat Kulesi Eski Fotoğrafı 148
Fotoğraf 3.9 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı Süslemeleri 149
Fotoğraf 3.10 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Genel Görünüm 150
Fotoğraf 3.11 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Genel Görünüm 150
Fotoğraf 3.12 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Detay 151
Fotoğraf 3.13 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Detay 151
Fotoğraf 3.14 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlığı Detay 152
Fotoğraf 3.15 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlığı Detay 152
Fotoğraf 3.16 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kemeri 153
Fotoğraf 3.17 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kemeri 153
Fotoğraf 3.18 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kubbesi ve Dendanlar 154
Fotoğraf 3.19 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Galeri Bölümü 155
Fotoğraf 3.20 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Galeri Bölümü 155
Fotoğraf 3.21 İzmir Saat Kulesi Gövde Bölümü 156
Fotoğraf 3.22 İzmir Saat Kulesi Gövde Bölümü 156
Fotoğraf 3.23 İzmir Saat Kulesi Gövde Penceresi 157
Fotoğraf 3.24 İzmir Saat Kulesi Gövde Kör Penceresi 157
Fotoğraf 3.25 İzmir Saat Kulesi Saat Bölümü Doğu Cephe 158
Fotoğraf 3.26 İzmir Saat Kulesi Saat Bölümü Güneydoğu Cephe 158
Fotoğraf 3.27 İzmir Saat Kulesi Deprem Sonrası Fotoğrafı 159
Fotoğraf 3.28 İzmir Saat Kulesi Deprem Sonrası Fotoğrafı 159
Fotoğraf 3.29 İzmir Saat Kulesi Genel Görünüm 159
Fotoğraf 3.30 İzmir Saat Kulesi Genel Görünüm 159
Fotoğraf 3.31 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi 162
Fotoğraf 3.32 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi Detay 162
Fotoğraf 3.33 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi Detay 162
Fotoğraf 3.34 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi Detay 163
Fotoğraf 3.35 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi Detay 163
Fotoğraf 3.36 J. Zinguilli'nin Mustafa Kemal Atatürk İçin Hazırladığı İğne 163
Fotoğraf 3.37 Balıkesir Mutasarrıfı Ömer Ali Bey 166
Fotoğraf 3.38 Balıkesir Saat Kulesi Açılış Töreni 166

Fotoğraf 3.39 Balıkesir Saat Kulesi Eski Fotoğrafı 167
Fotoğraf 3.40 Balıkesir Saat Kulesi Eski Fotoğraf 167
Fotoğraf 3.41 Balıkesir Saat Kulesi Günümüzdeki Kitabe 168
Fotoğraf 3.42 Balıkesir Saat Kulesi Makine Dairesindeki Kitabe 169
Fotoğraf 3.43 Balıkesir Saat Kulesi Makine Dairesindeki Kitabe 170
Fotoğraf 3.44 Balıkesir Saat Kulesi Genel Görünüm 171
Fotoğraf 3.45 Balıkesir Saat Kulesi Genel Görünüm 171
Fotoğraf 3.46 Balıkesir Saat Kulesi Genel Görünüm 171
Fotoğraf 3.47 Balıkesir Saat Kulesi Genel Görünüm 171
Fotoğraf 3.48 Balıkesir Saat Kulesi Batı Cephesi 172
Fotoğraf 3.49 Balıkesir Saat Kulesi Batı ve Güney Cephesi 173
Fotoğraf 3.50 Balıkesir Saat Kulesi Giriş Kapısı 173
Fotoğraf 3.51 Balıkesir Saat Kulesi Güney ve Doğu Cepheler 174
Fotoğraf 3.52 Balıkesir Saat Kulesi Batı Cephesi Birinci Kat Pencere Detayı 175
Fotoğraf 3.53 Balıkesir Saat Kulesi Güney Cephesi Birinci Kat Pencere Detayı 175
Fotoğraf 3.54 Balıkesir Saat Kulesi 175
Fotoğraf 3.55 Balıkesir Saat Kulesi İkinci Kat Balkon Detayı 176
Fotoğraf 3.56 Balıkesir Saat Kulesi İkinci Kat Balkon Detayı 176
Fotoğraf 3.57 Balıkesir Saat Kulesi İkinci Kat Pencere Detayı 177
Fotoğraf 3.58 Balıkesir Saat Kulesi İkinci Kat Pencere Detayı 177
Fotoğraf 3.59 Balıkesir Saat Kulesi 178
Fotoğraf 3.60 Balıkesir Saat Kulesi 179
Fotoğraf 3.61 Balıkesir Saat Kulesi 179
Fotoğraf 3.62 Balıkesir Saat Kulesi Kubbe Detay 180
Fotoğraf 3.63 Balıkesir Saat Kulesi Kubbe Detay 180
Fotoğraf 3.64 Balıkesir Saat Kulesi Doğu Cephe Genel Görünüm 180
Fotoğraf 3.65 İzmit Saat Kulesi Genel Görünüm 182
Fotoğraf 3.66 İzmit Saat Kulesi Genel Görünüm 182
Fotoğraf 3.67 İzmit Saat Kulesi Çeşme 183
Fotoğraf 3.68 İzmit Saat Kulesi Batı Cephesi Kitabe 183
Fotoğraf 3.69 İzmit Saat Kulesi Kuzey Cephesi Kitabe 184
Fotoğraf 3.70 İzmit Saat Kulesi Doğu Cephesi Kitabe 184
Fotoğraf 3.71 İzmit Saat Kulesi Güney Cephesi Kitabe 185
Fotoğraf 3.72 İzmit Saat Kulesi Genel Görünüm 185

Fotoğraf 3.73 İzmit Saat Kulesi Genel Görünüm 185
Fotoğraf 3.74 İzmit Saat Kulesi Kuzey Cephesi Giriş Bölümü 186
Fotoğraf 3.75 İzmit Saat Kulesi Giriş Kapısı 187
Fotoğraf 3.76 İzmit Saat Kulesi Kitabelik Yanındaki Süsleme 188
Fotoğraf 3.77 İzmit Saat Kulesi Birinci Kat 188
Fotoğraf 3.78 İzmit Saat Kulesi Kat Konsol Detay 189
Fotoğraf 3.79 İzmit Saat Kulesi Birinci Birinci Kat Sütun Detay 189
Fotoğraf 3.80 İzmit Saat Kulesi Birinci Kat Konsol Detay 190
Fotoğraf 3.81 İzmit Saat Kulesi Doğu Cephesi Birinci Kat 191
Fotoğraf 3.82 İzmit Saat Kulesi Güney Cephesi Çeşme Detayı 191
Fotoğraf 3.83 İzmit Saat Kulesi Çeşme Detayı 191
Fotoğraf 3.84 İzmit Saat Kulesi Çeşme Detayı 192
Fotoğraf 3.85 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat 193
Fotoğraf 3.86 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat 194
Fotoğraf 3.87 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat Detay 195
Fotoğraf 3.88 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat Detay 196
Fotoğraf 3.89 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat 197
Fotoğraf 3.90 İzmit Saat Kulesi Üçüncü Kat 198
Fotoğraf 3.91 İzmit Saat Gövdesi 198
Fotoğraf 3.92 İzmit Saat Kulesi Üçüncü Kat 199
Fotoğraf 3.93 İzmit Saat Kulesi Saat Bölümü 200
Fotoğraf 3.94 İzmit Saat Kulesi Saat Bölümü 200
Fotoğraf 3.95 İzmit Saat Kulesi Saçak Altı ve Külah 201
Fotoğraf 3.96 İzmit Saat Kulesi Saçak Altı ve Külah 201
Fotoğraf 3.97 İzmit Saat Kulesi Üst Bölüm 202
Fotoğraf 3.98 Antalya Saat Kulesi Eski Fotoğrafı 205
Fotoğraf 3.99 Antalya Saat Kulesi Genel Görünüm 206
Fotoğraf 3.100 Antalya Saat Kulesi Detay 206
Fotoğraf 3.101 Antalya Saat Kulesi Eski Fotoğrafı Detay 207
Fotoğraf 3.102 Antalya Saat Kulesi Eski Fotoğrafı 208
Fotoğraf 3.103 Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi Genel Görünüm 209
Fotoğraf 3.104 Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi 210
Fotoğraf 3.105 Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi Deprem Sonrası Görünüm 211
Fotoğraf 3.106 Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi Genel Görünüm 213

Fotoğraf 3.107 Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi 214
Fotoğraf 3.108 Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi 215
Fotoğraf 3.109 Sivas Jandarma Binası Kitabesi 216
Fotoğraf 3.110 Sivas Jandarma Binası Genel Görünüm 217
Fotoğraf 3.111 Sivas Jandarma Binası Köşk Bölümü 217
Fotoğraf 3.112 Sivas Jandarma Binası Genel Görünüm 218
Fotoğraf 3.113 Sivas Jandarma Binası Eski Fotoğrafı 219
Fotoğraf 3.114 Sivas Jandarma Binası Kuzey Cephesi Detay 219
Fotoğraf 3.115 Sivas Jandarma Binası Köşk Bölümü Ana Giriş Kapısı 221
Fotoğraf 3.116 Sivas Jandarma Binası Eski Fotoğrafı 221
Fotoğraf 3.117 Sivas Jandarma Binası Batı Cephesi Detay 222
Fotoğraf 3.118 Sivas Jandarma Binası Kuzey Cephesi Dilimli Kemer 223
Fotoğraf 3.119 Sivas Jandarma Binası Batı Cephesi Dilimli Kemer 223
Fotoğraf 3.120 Sivas Jandarma Binası Dilimli Kemer Detayı 223
Fotoğraf 3.121 Sivas Jandarma Binası Köşk Kulesi İkinci Kat Detay 224
Fotoğraf 3.122 Sivas Jandarma Binası Köşk Kulesi İkinci Kat Detay 225
Fotoğraf 3.123 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 227
Fotoğraf 3.124 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Eski Fotoğrafı 228
Fotoğraf 3.125 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Güneybatı Cephesi 229
Fotoğraf 3.126 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Kapısı 229
Fotoğraf 3.127 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Kapısı Yanındaki Konsollar 230
Fotoğraf 3.128 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Konsol Profil Görünümü 230
Fotoğraf 3.129 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Konsol Cephe Görünümü 230
Fotoğraf 3.130 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü Yan Cephe 231
Fotoğraf 3.131 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü Zemin Kat Pencere 231
Fotoğraf 3.132 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Cephe Süslemeleri 232
Fotoğraf 3.133 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Oval Süslemeler 232
Fotoğraf 3.134 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Plaster Başlığı ve Oval Süsleme 233
Fotoğraf 3.135 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat 233
Fotoğraf 3.136 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat Balkon Kapısı Detay 234

Fotoğraf 3.137 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat Pencere Detay 235
Fotoğraf 3.138 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat Oval Süslemeler 236
Fotoğraf 3.139 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat Oval Süslemeler Detay 236
Fotoğraf 3.140 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü Saçak 237
Fotoğraf 3.141 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü Saçak Altı Detay 238
Fotoğraf 3.142 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi 239
Fotoğraf 3.143 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi 239
Fotoğraf 3.144 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi Zemin Kat Pencere 239
Fotoğraf 3.145 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi Birinci Kat Pencereleri 240
Fotoğraf 3.146 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi Saçak Altı Süslemeleri 241
Fotoğraf 3.147 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Güney Cephesi 242
Fotoğraf 3.148 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Kitabesi 243
Fotoğraf 3.149 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Sokak Görünüm 244
Fotoğraf 3.150 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Genel Görünüm 245
Fotoğraf 3.151 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Giriş Kapısı 245
Fotoğraf 3.152 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Birinci Kat Pencere 246
Fotoğraf 3.153 İzmir Basmane Polis Karakolu Genel Görünüm 247
Fotoğraf 3.154 İzmir Basmane Polis Karakolu Genel Görünüm 247
Fotoğraf 3.155 İzmir Basmane Polis Karakolu Bodrum Kat 248
Fotoğraf 3.156 İzmir Basmane Polis Karakolu Bodrum Kat Penceresi 248
Fotoğraf 3.157 İzmir Basmane Polis Karakolu Restorasyon Sonrası Bodrum Kat Penceresi 249
Fotoğraf 3.158 İzmir Basmane Polis Karakolu Restorasyon Öncesi Bodrum Kat Penceresi 249
Fotoğraf 3.159 İzmir Basmane Polis Karakolu Giriş Kapısı 250
Fotoğraf 3.160 İzmir Basmane Polis Karakolu Giriş Kapısı Üzerindeki Konsol Detayı 251
Fotoğraf 3.161 İzmir Basmane Polis Karakolu Giriş Kapısı Üzerindeki Konsol Detayı 252
Fotoğraf 3.162 İzmir Basmane Polis Karakolu Birinci Kat Pencereleri 253
Fotoğraf 3.163 İzmir Basmane Polis Karakolu Birinci Kat Pencere Detayı 254

Fotoğraf 3.164 İzmir Basmane Polis Karakolu Restorasyon Öncesi....254
Fotoğraf 3.165 İzmir Basmane Polis Karakolu İkinci Kat Genel Görünüm....255
Fotoğraf 3.166 İzmir Basmane Polis Karakolu İkinci Kat Genel Görünüm....256
Fotoğraf 3.167 İzmir Basmane Polis Karakolu İkinci Kat Balkon Kapısı 257
Fotoğraf 3.168 İzmir Basmane Polis Karakolu İkinci Kat Saçak Altı Detay 258
Fotoğraf 3.169 İzmir Basmane Polis Karakolu Üçüncü Kat 259
Fotoğraf 3.170 İzmir Basmane Polis Karakolu Üçüncü Kat 259
Fotoğraf 3.171 İzmir Basmane Polis Karakolu Üçüncü Kat 260
Fotoğraf 3.172 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Genel Görünüm....261
Fotoğraf 3.173 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Genel Görünüm....262
Fotoğraf 3.174 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Malzeme....262
Fotoğraf 3.175 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Giriş Bölümü....263
Fotoğraf 3.176 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Giriş Kapısı 263
Fotoğraf 3.177 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Giriş Kapısı Kemeri İçeriden Görünüm 264
Fotoğraf 3.178 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Güney Cephesi İkinci Kat....265
Fotoğraf 3.179 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu İkinci Kat Merkez Pencereleri 266
Fotoğraf 3.180 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu İkinci Kat Merkez Pencereleri İçeriden Görünüm 266
Fotoğraf 3.181 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey Cephesi 267
Fotoğraf 3.182 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey Cephesi 268
Fotoğraf 3.183 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Bodrum Kat Penceresi....269
Fotoğraf 3.184 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey Cephe Kapısı....269
Fotoğraf 3.185 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey Cephe Kapısı İçeriden Görünüm 269
Fotoğraf 3.186 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Pencereleri....271
Fotoğraf 3.187 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Pencereleri İçeriden Görünüm 271
Fotoğraf 3.188 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey ve Batı Cephesi....271
Fotoğraf 3.189 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey ve Batı Cephesi....272
Fotoğraf 3.190 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Doğu Cephesi....272
Fotoğraf 3.191 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Doğu ve Kuzey Cephesi....273
Fotoğraf 3.192 Edirne Gümrük Karakol Binası Restorasyon Fotoğrafı....275
Fotoğraf 3.193 Edirne Hacı Adil Bey Çeşmesi ve Gümrük Karakol Binası Kartpostalı 275
Fotoğraf 3.194 Edirne Gümrük Karakol Binası Güneybatı Cephesi....276

Fotoğraf 3.195 Edirne Gümrük Karakol Binası Güneybatı Cephe Giriş Kapısı 277
Fotoğraf 3.196 Edirne Gümrük Karakol Binası Güneybatı Cephesi Pencere Detayı 277
Fotoğraf 3.197 Edirne Gümrük Karakol Binası Kubbe Detayı 278
Fotoğraf 3.198 Edirne Gümrük Karakol Binası Kubbe Detayı 278
Fotoğraf 3.199 Edirne Gümrük Karakol Binası Kubbe Detayı 278
Fotoğraf 3.200 Edirne Gümrük Karakol Binası Kuzeybatı Cephesi 279
Fotoğraf 3.201 Edirne Gümrük Karakol Binası 280
Fotoğraf 3.202 Edirne Gümrük Karakol Binası 280
Fotoğraf 3.203 Edirne Gümrük Karakolu Kuzeydoğu Cephesi 281
Fotoğraf 3.204 Edirne Gümrük Karakolu Kuzeydoğu Cephesi Pencere Detayı 282
Fotoğraf 3.205 Edirne Gümrük Karakolu Kuzeydoğu Cephesi Pencere Detayı 282
Fotoğraf 3.206 Edirne Gümrük Karakolu Kuzeydoğu Cephesi 282
Fotoğraf 3.207 Edirne Gümrük Karakolu Güneydoğu Cephesi 282
Fotoğraf 3.208 Sinop Jandarma Binası Banisi Liva Jandarma Komutanı Binbaşı Nurettin Akbal 284
Fotoğraf 3.209 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi 285
Fotoğraf 3.210 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi 285
Fotoğraf 3.211 Sinop Jandarma Binası Güneydoğu Cephesi 286
Fotoğraf 3.212 Sinop Jandarma Binası Eski Fotoğrafı 286
Fotoğraf 3.213 Sinop Jandarma Binası Giriş Bölümü 287
Fotoğraf 3.214 Sinop Jandarma Binası Giriş Bölümü 287
Fotoğraf 3.215 Sinop Jandarma Binası Giriş Bölümü 288
Fotoğraf 3.216 Sinop Jandarma Binası Zemin Kat Giriş Bölümü 289
Fotoğraf 3.217 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü 291
Fotoğraf 3.218 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü 291
Fotoğraf 3.219 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü Sütun 291
Fotoğraf 3.220 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü Süsleme Detay 292
Fotoğraf 3.221 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü 293
Fotoğraf 3.222 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü Detay 293
Fotoğraf 3.223 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü Süsleme Detay 294
Fotoğraf 3.224 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Zemin Kat Pencereleri 295
Fotoğraf 3.225 Sinop Jandarma Binası Pencerelere İçeriden Görünüm 296
Fotoğraf 3.226 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Pencereler 296

Fotoğraf 3.227 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Birinci Kat Pencereleri 297
Fotoğraf 3.228 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Birinci Kat Pencerelerinin Üzerindeki Süslemeler 298
Fotoğraf 3.229 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Birinci Kat Pencerelerinin Üzerindeki Süslemeler Detay 298
Fotoğraf 3.230 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntısı 299
Fotoğraf 3.231 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntısı 299
Fotoğraf 3.232 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Zemin Kat Pencereleri 300
Fotoğraf 3.233 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Birinci Kat Balkon Kapısı 300
Fotoğraf 3.234 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Birinci Kat Balkon Kapısı Üzerindeki Süsleme 302
Fotoğraf 3.235 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Yan Cephe Pencereleri 302
Fotoğraf 3.236 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Yan Cephe Süsleme . 302
Fotoğraf 3.237 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi 303
Fotoğraf 3.238 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi 303
Fotoğraf 3.239 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Kapısı 304
Fotoğraf 3.240 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Kapı Detayı 305
Fotoğraf 3.241 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Kapı Süslemeleri 306
Fotoğraf 3.242 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Kapı Süslemeleri Detay 306
Fotoğraf 3.243 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Zemin Kat Pencereleri 307
Fotoğraf 3.244 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Merkezdeki Pencereler .. 308
Fotoğraf 3.245 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Merkezdeki Pencereler .. 308
Fotoğraf 3.246 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Merkezdeki Süslemeler.. 308
Fotoğraf 3.247 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Köşelerdeki Balkon ve Pencereler 309
Fotoğraf 3.248 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Köşelerdeki Balkon ve Pencerelerin Üzerindeki Süslemeler 309
Fotoğraf 3.249 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi 310
Fotoğraf 3.250 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi 310
Fotoğraf 3.251 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi 311

Fotoğraf 3.252 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Giriş Kapısı 312
Fotoğraf 3.253 Sinop Jandarma Binası Cephesi Merkezi 312
Fotoğraf 3.254 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Girişi 313
Fotoğraf 3.255 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Giriş Kapısı Yanındaki Pencereler 313
Fotoğraf 3.256 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi İkinci Kat Merkezdeki Küçük Pencereler 314
Fotoğraf 3.257 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi İkinci Kat Merkezdeki Pencere 314
Fotoğraf 3.258 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Köşe Çıkıntıları 315
Fotoğraf 3.259 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Köşe Çıkıntılarındaki Pencereler 315
Fotoğraf 3.260 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Köşe Çıkıntıları Birinci Kat Pencereleri 315
Fotoğraf 3.261 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Köşe Çıkıntıları Birinci Kat Pencereleri 316
Fotoğraf 3.262 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi 316
Fotoğraf 3.263 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Girinti Pencereleri 316
Fotoğraf 3.264 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Girinti Pencereleri 316
Fotoğraf 3.265 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi, Güney Taraf Girinti Pencereleri 317
Fotoğraf 3.266 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Merkez Pencereleri 318
Fotoğraf 3.267 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Merkez Pencereleri 318
Fotoğraf 3.268 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Merkez Pencereleri Detay 318
Fotoğraf 3.269 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencereleri 318
Fotoğraf 3.270 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencereleri 319
Fotoğraf 3.271 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Köşe Pencereleri 319
Fotoğraf 3.272 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Birinci Kat Köşe Pencereleri 319
Fotoğraf 3.273 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Köşe Pencereleri Üzerindeki Süslemeler 320
Fotoğraf 3.274 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Köşe Pencereleri Üzerindeki Süslemeler Detay 320
Fotoğraf 3.275 İzmir Sarıkışla Kitabesi 322
Fotoğraf 3.276 İzmir Sarıkışla Genel Görünüm 322
Fotoğraf 3.277 İzmir Sarıkışla 323
Fotoğraf 3.278 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili 324
Fotoğraf 3.279 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili 326
Fotoğraf 3.280 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili 326

Fotoğraf 3.281 Bursa Hamidiye Batı Karakolu 329
Fotoğraf 3.282 Bursa Hamidiye Batı Karakolu 330
Fotoğraf 3.283 Bursa Hamidiye Batı Karakolu 330
Fotoğraf 3.284 Bursa Hamidiye Doğu Karakolu 333
Fotoğraf 3.285 Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastanesi Karakolu 336
Fotoğraf 3.286 Bursa Mecidiye Karakolu 338
Fotoğraf 3.287 Bursa Mecidiye Karakolu Günümüzdeki Yeri 338
Fotoğraf 3.288 Bursa Mecidiye Karakolu 339
Fotoğraf 3.289 Trabzon Karakolu 341
Fotoğraf 3.290 Kayseri Reşadiye Karakolu 344
Fotoğraf 3.291 Manisa Polis Karakolu 346
Fotoğraf 3.292 Konya Aziziye Cami Genel Görünüm 348
Fotoğraf 3.293 Konya Aziziye Cami Genel Görünüm 349
Fotoğraf 3.294 Konya Aziziye Cami Minaresi 349
Fotoğraf 3.295 Konya Aziziye Cami Minaresi 350
Fotoğraf 3.296 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Genel Görünüm 352
Fotoğraf 3.297 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Genel Görünüm 353
Fotoğraf 3.298 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe 353
Fotoğraf 3.299 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Giriş Kapısı Üzerindeki İç Mekan Kitabesi 354
Fotoğraf 3.300 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Maketi 355
Fotoğraf 3.301 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Konumu 356
Fotoğraf 3.302 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi 356
Fotoğraf 3.303 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Kapı Üzerindeki Kitabe 357
Fotoğraf 3.304 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Sütunce Detayı 358
Fotoğraf 3.305 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi 358
Fotoğraf 3.306 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Pencereler 359
Fotoğraf 3.307 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Pencere Detayı 359
Fotoğraf 3.308 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Yuvarlak Pencere 360
Fotoğraf 3.309 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Pencere Altı Süsleme 360
Fotoğraf 3.310 Kütahya Yeşil Cami 361
Fotoğraf 3.311 Kütahya Yeşil Cami Minberi 361
Fotoğraf 3.312 Kütahya Yeşil Cami Kuzey Harim Duvarı 362
Fotoğraf 3.313 Kütahya Yeşil Cami Güney Harim Duvarı 363
Fotoğraf 3.314 Kütahya Yeşil Cami Mihrap ve Minberi 364

Fotoğraf 3.315 Kütahya Yeşil Cami Mihrap ve Minberi....364
Fotoğraf 3.316 Kütahya Yeşil Cami Mihrabı....365
Fotoğraf 3.317 Kütahya Yeşil Cami Mihrap Bordürü....365
Fotoğraf 3.318 Kütahya Yeşil Cami Mihrap Nişi....366
Fotoğraf 3.319 Kütahya Yeşil Cami Minberi....366
Fotoğraf 3.320 Kütahya Yeşil Cami Minberi Yan Cephe....367
Fotoğraf 3.321 Kütahya Yeşil Cami Minberi Ön Cephe....367
Fotoğraf 3.322 Kütahya Yeşil Cami Minberi Yan Cephe....368
Fotoğraf 3.323 Kütahya Yeşil Cami Minberi Aynalık Süslemesi....368
Fotoğraf 3.324 Kütahya Yeşil Cami Minberi Geçit Bölümü....369
Fotoğraf 3.325 Kütahya Yeşil Cami Minberi Korkuluk Detayı....369
Fotoğraf 3.326 Kütahya Yeşil Cami Minberi Korkuluğu....370
Fotoğraf 3.327 Kütahya Yeşil Cami Minberi Giriş Kapısı....370
Fotoğraf 3.328 Kütahya Yeşil Cami Minberi Kapı Arkası....370
Fotoğraf 3.329 Kütahya Yeşil Cami Minberi Kitabesi....371
Fotoğraf 3.330 Kütahya Yeşil Cami Minberi Köşk Bölümü....372
Fotoğraf 3.331 Kütahya Yeşil Cami Minberi Köşk ve Kubbesi....372
Fotoğraf 3.332 Kütahya Yeşil Cami Minberi Köşk Bölümü....372
Fotoğraf 3.333 Kütahya Yeşil Cami Minberi Köşkün Örtü Süslemesi....373
Fotoğraf 3.334 Kütahya Yeşil Cami Minberi Kubbesi....373
Fotoğraf 3.335 Salepçioğlu Cami Kitabesi....375
Fotoğraf 3.336 Salepçioğlu Cami Minber Kitabesi....375
Fotoğraf 3.337 Salepçioğlu Cami Genel Görünüm....376
Fotoğraf 3.338 Salepçioğlu Cami Güney Harim Duvarı....377
Fotoğraf 3.339 Salepçioğlu Cami Minberi....377
Fotoğraf 3.340 Salepçioğlu Cami Minberi....377
Fotoğraf 3.341 Salepçioğlu Cami Minberi....378
Fotoğraf 3.342 Salepçioğlu Cami Minberi....378
Fotoğraf 3.343 Salepçioğlu Cami Minber Yan Cephe....379
Fotoğraf 3.344 Salepçioğlu Cami Minber Aynalık Bölümü....379
Fotoğraf 3.345 Salepçioğlu Cami Minberi Korkuluk Detayı....380
Fotoğraf 3.346 Salepçioğlu Cami Minberi Korkuluk Detayı....381
Fotoğraf 3.347 Salepçioğlu Cami Minberi Korkuluk ve Kapı Detayı....381
Fotoğraf 3.348 Salepçioğlu Cami Minber Kapısı....382

Fotoğraf 3.349 Salepçioğlu Cami Minberi Kapı Sövesi 382
Fotoğraf 3.350 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk Korkuluğu 383
Fotoğraf 3.351 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk Korkuluğu 384
Fotoğraf 3.352 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk ve Külahı 384
Fotoğraf 3.353 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk ve Külah 385
Fotoğraf 3.354 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk ve Külahı 385
Fotoğraf 3.355 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü 386
Fotoğraf 3.356 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü 386
Fotoğraf 3.357 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Sütun Detayı 387
Fotoğraf 3.358 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Köşkü 387
Fotoğraf 3.359 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Köşk Altı 387
Fotoğraf 3.360 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Köşkü 388
Fotoğraf 3.361 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Merdiven 389
Fotoğraf 3.362 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Merdiven Korkuluğu 389
Fotoğraf 3.363 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Korkuluk Süsleme Detay 390
Fotoğraf 3.364 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Genel Görünüm 391
Fotoğraf 3.365 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi 392
Fotoğraf 3.366 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi Merdivenleri 393
Fotoğraf 3.367 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Abdest Alma Muslukları 393
Fotoğraf 3.368 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi 394
Fotoğraf 3.369 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi Birinci Kat Penceresi 395
Fotoğraf 3.370 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi Zemin Kat Penceresi 395
Fotoğraf 3.371 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Batı Cephesi Birinci Kat Penceresi 396
Fotoğraf 3.372 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Batı Cephesi Pencereleri 396
Fotoğraf 3.373 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Batı Cephesi 397
Fotoğraf 3.374 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Batı Cephesi Penceresi 397
Fotoğraf 3.375 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Doğu Cephesi 398
Fotoğraf 3.376 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Doğu Cephesi Pencere Detayı 399
Fotoğraf 3.377 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Doğu Cephesi Penceresi 399
Fotoğraf 3.378 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Minare Detayı 400
Fotoğraf 3.379 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Minare Kaidesi 400
Fotoğraf 3.380 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Çatı Detayı 401
Fotoğraf 3.381 Manisa Demirci Hükümet Konağı Genel Görünüm 403
Fotoğraf 3.382 Manisa Demirci Hükümet Konağı Genel Görünüm 403

Fotoğraf 3.383 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey ve Batı Cephe 404
Fotoğraf 3.384 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe..... 405
Fotoğraf 3.385 Manisa Demirci Hükümet Konağı Zemin Kat ve Birinci Kat Girişi 405
Fotoğraf 3.386 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe Girişi 407
Fotoğraf 3.387 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe Genel Görünüm..... 408
Fotoğraf 3.388 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe İkinci Kat 408
Fotoğraf 3.389 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe Birinci Kat Giriş ve İkinci Kat Balkon 409
Fotoğraf 3.390 Manisa Demirci Hükümet Konağı İkinici Kat Balkon Kapısı ve Pencereleri . 409
Fotoğraf 3.391 Manisa Demirci Hükümet Konağı İkinci Kat Pencereleri 410
Fotoğraf 3.392 Manisa Demirci Hükümet Konağı İkinci Kat Pencere Detayı..... 411
Fotoğraf 3.393 Milas Hükümet Konağı Kitabesi..... 412
Fotoğraf 3.394 Milas Hükümet Konağı Batı Cephesi 413
Fotoğraf 3.395 Milas Hükümet Konağı Kuzey Cephesi..... 414
Fotoğraf 3.396 Milas Hükümet Konağı Doğu Cephesi 414
Fotoğraf 3.397 Milas Hükümet Konağı Güneybatı Cephesi 415
Fotoğraf 3.398 Milas Hükümet Konağı Eski Fotoğrafı 416
Fotoğraf 3.399 Milas Hükümet Konağı Kuzeybatı Cephesi..... 416
Fotoğraf 3.400 Milas Hükümet Konağı Girişi 418
Fotoğraf 3.401 Milas Hükümet Konağı Giriş Kapısı Silme Detayı..... 419
Fotoğraf 3.402 Milas Hükümet Konağı Giriş Kapısı Eski Fotoğrafı..... 419
Fotoğraf 3.403 Milas Hükümet Konağı Giriş Kapısı Üzeri Süslemesi 419
Fotoğraf 3.404 Milas Hükümet Konağı Giriş Kapısı..... 420
Fotoğraf 3.405 Milas Hükümet Konağı Giriş Bölümü Birinci Kat 421
Fotoğraf 3.406 Milas Hükümet Konağı Giriş Bölümü Birinci Kat Eski Fotoğrafı 421
Fotoğraf 3.407 Milas Hükümet Konağı Üçgen Alınlık Süslemesi 421
Fotoğraf 3.408 Milas Hükümet Konağı Kulesi Eski Fotoğrafı..... 423
Fotoğraf 3.409 Milas Hükümet Konağı Kulesi..... 423
Fotoğraf 3.410 Milas Hükümet Konağı Kule Zemin Kat Penceresi..... 423
Fotoğraf 3.411 Milas Hükümet Konağı Kule Zemin Kat Penceresi..... 423
Fotoğraf 3.412 Milas Hükümet Konağı Kule Zemin Kat Penceresi Kemeri..... 424
Fotoğraf 3.413 Milas Hükümet Konağı Kule Birinci Kat Pencereleri 425
Fotoğraf 3.414 Milas Hükümet Konağı Kuzey Cephe Merkezi 425
Fotoğraf 3.415 Milas Hükümet Konağı Kuzey Cephe Detay..... 426

Fotoğraf 3.416 Milas Hükümet Konağı Kuzey Cephe Detay 426
Fotoğraf 3.417 Samsun Belediye Binası Kitabesi 427
Fotoğraf 3.418 Samsun Belediye Binası Genel Görünüm 428
Fotoğraf 3.419 Samsun Belediye Binası Genel Görünüm 428
Fotoğraf 3.420 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü 429
Fotoğraf 3.421 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Girişi 430
Fotoğraf 3.422 Samsun Belediye Binası Girişi Sütun ve Ayak 431
Fotoğraf 3.423 Samsun Belediye Binası Girişi Ayak 431
Fotoğraf 3.424 Samsun Belediye Binası Girişi Sütun Başlığı 433
Fotoğraf 3.425 Samsun Belediye Binası Girişi Sütun Başlığı 433
Fotoğraf 3.426 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş 434
Fotoğraf 3.427 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Katı 435
Fotoğraf 3.428 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Plaster Detayı 436
Fotoğraf 3.429 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Plaster Detayı 436
Fotoğraf 3.430 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Katı 437
Fotoğraf 3.431 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkon 438
Fotoğraf 3.432 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkon Baba Taşları 438
Fotoğraf 3.433 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkon Korkuluk Detayı 439
Fotoğraf 3.434 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkon Kapı Kemeri 439
Fotoğraf 3.435 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkonu 440
Fotoğraf 3.436 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat ve İkinci Kat 441
Fotoğraf 3.437 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Süslemesi 441
Fotoğraf 3.438 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Süslemesi 442
Fotoğraf 3.439 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Pencereleri 442
Fotoğraf 3.440 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Pencereleri 443
Fotoğraf 3.441 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon 445
Fotoğraf 3.442 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon Detay 445
Fotoğraf 3.443 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon Detay 446
Fotoğraf 3.444 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon 447
Fotoğraf 3.445 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon Kapısı Detay 448
Fotoğraf 3.446 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Süslemeleri 448
Fotoğraf 3.447 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Plaster 449
Fotoğraf 3.448 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Süsleme Detay 449
Fotoğraf 3.449 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Pencere Detay 450

Fotoğraf 3.450 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Çatı Detay 450
Fotoğraf 3.451 Samsun Belediye Binası Kuzey Cephesi Zemin Kat 451
Fotoğraf 3.452 Samsun Belediye Binası Kuzey Cephesi Detay 452
Fotoğraf 3.453 Samsun Belediye Binası Kuzey Cephesi 452
Fotoğraf 3.454 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi Birinci ve İkinci Kat 454
Fotoğraf 3.455 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi 454
Fotoğraf 3.456 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi 454
Fotoğraf 3.457 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi 455
Fotoğraf 3.458 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi Plaster Başlık 455
Fotoğraf 3.459 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi Birinci Kat Pencere 455
Fotoğraf 3.460 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi İkinci Kat Saçak Detay 456
Fotoğraf 3.461 Samsun Belediye Binası Güney Cephe 457
Fotoğraf 3.462 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü Kitabelik 458
Fotoğraf 3.463 Sinop Telgraf Posta Binası Kitabesi 459
Fotoğraf 3.464 Sinop Telgraf Posta Binası Genel Görünüm 460
Fotoğraf 3.465 Sinop Telgraf Posta Binası Kuzey Cephesi 460
Fotoğraf 3.466 Sinop Telgraf Posta Binası Kuzey Cephesi 461
Fotoğraf 3.467 Sinop Telgraf Posta Binası Kuzey Cephesi 461
Fotoğraf 3.468 Sinop Telgraf Posta Binası Doğu Cephesi 463
Fotoğraf 3.469 Sinop Telgraf Posta Batı Cephesi 463
Fotoğraf 3.470 Sinop Telgraf Posta Binası Kuzey Cephesi 463
Fotoğraf 3.471 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü 464
Fotoğraf 3.472 Sinop Telgraf Posta Binası Plaster 464
Fotoğraf 3.473 Sinop Telgraf Posta Binası Kapı Sövesi Kaidesi 464
Fotoğraf 3.474 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü 465
Fotoğraf 3.475 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü 465
Fotoğraf 3.476 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü Üst Kısmı 466
Fotoğraf 3.477 Amasya Belediye Binası Kitabesi 468
Fotoğraf 3.478 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi 469
Fotoğraf 3.479 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi 470
Fotoğraf 3.480 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü 471
Fotoğraf 3.481 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Kapısı 471
Fotoğraf 3.482 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü 471
Fotoğraf 3.483 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Kuzey ve Güneye Bakan Pencereler 471

Fotoğraf 3.484 Amasya Belediye Binası Giriş Kapısı....472
Fotoğraf 3.485 Amasya Belediye Binası Giriş Kapısı....472
Fotoğraf 3.486 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi....473
Fotoğraf 3.487 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü İkinci Kat....474
Fotoğraf 3.488 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü İkinci Kat....475
Fotoğraf 3.489 Amasya Belediye Binası Batı Cephesi....476
Fotoğraf 3.490 Amasya Belediye Binası Kuzey Cephesi....477
Fotoğraf 3.491 Amasya Belediye Binası Güney Cephesi....478
Fotoğraf 3.492 Aydın Hükümet Konağı....479
Fotoğraf 3.493 Aydın Hükümet Konağı Eski Fotoğrafı....480
Fotoğraf 3.494 Aydın Hükümet Konağı Yunan İşgali....481
Fotoğraf 3.495 Aydın Hükümet Konağı Yunan İşgali....481
Fotoğraf 3.496 Aydın Hükümet Konağı Kartpostal....482
Fotoğraf 3.497 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı....485
Fotoğraf 3.498 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı....485
Fotoğraf 3.499 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı....486
Fotoğraf 3.500 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı....486
Fotoğraf 3.501 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Doğu Cephesi....487
Fotoğraf 3.502 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Kapısı....487
Fotoğraf 3.503 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Kapısı Detay....488
Fotoğraf 3.504 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Kapısı....488
Fotoğraf 3.505 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Kapısı Kemeri....489
Fotoğraf 3.506 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Bölümü....490
Fotoğraf 3.507 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Birinci Kat Penceresi....490
Fotoğraf 3.508 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Birinci Kat Pencereleri....490
Fotoğraf 3.509 Konya Akşehir Osmanlı Bankası İkinci Kat Pencereleri....492
Fotoğraf 3.510 Konya Akşehir Osmanlı Bankası İkinci Kat Merkezdeki Pencere....492
Fotoğraf 3.511 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Doğu Cephesi....493
Fotoğraf 3.512 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Doğu Cephesi Kapı Detayı....493
Fotoğraf 3.513 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Kuzey Cephesi....494
Fotoğraf 3.514 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Kuzey Cephesi Pencere Detayı....494
Fotoğraf 3.515 Eskişehir Osmanlı Bankası....496
Fotoğraf 3.516 Eskişehir Osmanlı Bankası Batı Cephesi Depo Kapısı....496
Fotoğraf 3.517 Eskişehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı....497

Fotoğraf 3.518 Eskişehir Osmanlı Bankası Güney Cephesi 497
Fotoğraf 3.519 Eskişehir Osmanlı Bankası Güney Cephesi 498
Fotoğraf 3.520 Eskişehir Osmanlı Bankası Bodrum Pencereleri 499
Fotoğraf 3.521 Eskişehir Osmanlı Bankası Bodrum Pencereleri 499
Fotoğraf 3.522 Eskişehir Osmanlı Bankası Güney Cephesi Bodrum Kat Pencereleri 499
Fotoğraf 3.523 Eskişehir Osmanlı Bankası Güney Cephesi Giriş Bölümü 500
Fotoğraf 3.524 Eskişehir Osmanlı Bankası Giriş Sütun Başlığı 500
Fotoğraf 3.525 Eskişehir Osmanlı Bankası 501
Fotoğraf 3.526 Eskişehir Osmanlı Bankası 501
Fotoğraf 3.527 Eskişehir Osmanlı Bankası 501
Fotoğraf 3.528 Eskişehir Osmanlı Bankası 502
Fotoğraf 3.529 Eskişehir Osmanlı Bankası 503
Fotoğraf 3.530 Eskişehir Osmanlı Bankası 504
Fotoğraf 3.531 Eskişehir Osmanlı Bankası 505
Fotoğraf 3.532 Eskişehir Osmanlı Bankası 506
Fotoğraf 3.533 Eskişehir Osmanlı Bankası 506
Fotoğraf 3.534 Eskişehir Osmanlı Bankası 507
Fotoğraf 3.535 Bursa Osmanlı Bankası 509
Fotoğraf 3.536 Bursa Osmanlı Bankası 510
Fotoğraf 3.537 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi) 513
Fotoğraf 3.538 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi) 514
Fotoğraf 3.539 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 518
Fotoğraf 3.540 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 518
Fotoğraf 3.541 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 519
Fotoğraf 3.542 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 519
Fotoğraf 3.543 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Su Basmanı İle Zemin Katı Ayıran Silme ve Plaster Detayı 520
Fotoğraf 3.544 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Su Basmanı İle Zemin Katı Ayıran Silme Detayı 521
Fotoğraf 3.545 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Giriş Kapısı 522
Fotoğraf 3.546 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Giriş Kapısı Plaster ve Kaide Detay 522
Fotoğraf 3.547 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Kuzey Cephesi Giriş Kapısı Plaster ve Kaide Detay 523

Fotoğraf 3.548 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi İç Giriş Kapısı ve Pencereler 524
Fotoğraf 3.549 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Giriş Bölümü 524
Fotoğraf 3.550 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi İç Mekan Kemerleri.....526
Fotoğraf 3.551 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Ve Birinci Kat Arası Silme Detayı.....527
Fotoğraf 3.552 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Giriş Kapısı Yanındaki Plaster Detay 527
Fotoğraf 3.553 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Cephesi Köşe Plasteri Detay.....528
Fotoğraf 3.554 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Köşe Plasteri Detay 528
Fotoğraf 3.555 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin ve Birinci Kat Pencereleri.....529
Fotoğraf 3.556 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin ve Birinci Kat Pencereleri.....529
Fotoğraf 3.557 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencereleri 530
Fotoğraf 3.558 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencere Kemer Detayı.....531
Fotoğraf 3.559 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencere Denizlik Altı Detayı.....532
Fotoğraf 3.560 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencere Arası Dikey Süsleme Detayı 532
Fotoğraf 3.561 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Köşe Pencere Süsleme Detayı 533
Fotoğraf 3.562 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Üçlü Pencere..534
Fotoğraf 3.563 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Merkez Alınlık 534
Fotoğraf 3.564 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Merkez Pencerenin İki Yanındaki Pencerelerin Denizlik Altı Süslemeleri 536
Fotoğraf 3.565 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencereleri 537
Fotoğraf 3.566 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencereleri 538
Fotoğraf 3.567 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencereleri 539
Fotoğraf 3.568 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Köşe Pencereleri 540
Fotoğraf 3.569 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Köşe Pencereleri 540

Fotoğraf 3.570 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Doğu Cephesi....542
Fotoğraf 3.571 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Doğu Cephesi....542
Fotoğraf 3.572 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Batı Cephesi....543
Fotoğraf 3.573 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Batı Cephesi....543
Fotoğraf 3.574 Sivas Sanay-i Mektebi Kitabesi....545
Fotoğraf 3.575 Sivas Sanay-i Mektebi Açılış Töreni Fotoğrafı....545
Fotoğraf 3.576 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi....546
Fotoğraf 3.577 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi....547
Fotoğraf 3.578 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi....547
Fotoğraf 3.579 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Üçgen Alınlık....548
Fotoğraf 3.580 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi....549
Fotoğraf 3.581 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Sütun Kaidesi....549
Fotoğraf 3.582 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Sütun....550
Fotoğraf 3.583 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Sütun....550
Fotoğraf 3.584 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Sütun Başlığı....550
Fotoğraf 3.585 Sivas Sanay-i Mektebi Üçgen Alınlık Süslemesi....551
Fotoğraf 3.586 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi....552
Fotoğraf 3.587 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revaklı Bölüm....552
Fotoğraf 3.588 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revak Sütun Kaidesi....553
Fotoğraf 3.589 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revaklı Bölüm....553
Fotoğraf 3.590 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revak Sütun Başlığı....553
Fotoğraf 3.591 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revak Saçak Altı....554
Fotoğraf 3.592 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revak Saçak Altı....555
Fotoğraf 3.593 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekanı....556
Fotoğraf 3.594 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekânı....556
Fotoğraf 3.595 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekânı Girişi....557
Fotoğraf 3.596 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekânı Giriş Süslemesi....557
Fotoğraf 3.597 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekânı....557
Fotoğraf 3.598 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi....558
Fotoğraf 3.599 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi....559
Fotoğraf 3.600 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi....559
Fotoğraf 3.601 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi....560
Fotoğraf 3.602 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi Balkon Bölümü....560
Fotoğraf 3.603 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi Balkon Kemerleri....561

Fotoğraf 3.604 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi....562
Fotoğraf 3.605 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Batı Cephesi....563
Fotoğraf 3.606 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Kuzey ve Batı Cephe....564
Fotoğraf 3.607 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Batı ve Güney Cephe....566
Fotoğraf 3.608 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Batı ve Güney Cephe....566
Fotoğraf 3.609 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Güney Cephesi Avlu....567
Fotoğraf 3.610 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Güney Cephe....567
Fotoğraf 3.611 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Güney Cephe....567
Fotoğraf 3.612 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Güney Cephe Birinci Kat Pencereleri....568
Fotoğraf 3.613 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Eski Fotoğrafı....569
Fotoğraf 3.614 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Eski Fotoğrafı....569
Fotoğraf 3.615 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi....570
Fotoğraf 3.616 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi....571
Fotoğraf 3.617 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....572
Fotoğraf 3.618 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....572
Fotoğraf 3.619 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Avlu ve Bodrum Kat....573
Fotoğraf 3.620 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....574
Fotoğraf 3.621 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Bodrum Kat Kapı ve Penceresi....574
Fotoğraf 3.622 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Giriş Bölümü....575
Fotoğraf 3.623 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Pencere Detayı....575
Fotoğraf 3.624 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Kule Detayı....576
Fotoğraf 3.625 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Pencere Detayı....576
Fotoğraf 3.626 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Pencere Detayı....577
Fotoğraf 3.627 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....578
Fotoğraf 3.628 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....579
Fotoğraf 3.629 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....580
Fotoğraf 3.630 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....582
Fotoğraf 3.631 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....582
Fotoğraf 3.632 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....582
Fotoğraf 3.633 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....583
Fotoğraf 3.634 İzmir Yeşim Hanım Köşkü....583
Fotoğraf 3.635 Mudanya Mütareke Evi Güney Cephesi....585
Fotoğraf 3.636 Mudanya Mütareke Evi Güney Cephesi Kapısı....586

Fotoğraf 3.637 Mudanya Mütareke Evi Birinci Kat Merkez Penceresi 587
Fotoğraf 3.638 Mudanya Mütareke Evi Birinci Kat Yan Cephe Penceresi 587
Fotoğraf 3.639 Mudanya Mütareke Evi Kuzey Cephesi 588
Fotoğraf 3.640 Mudanya Mütareke Evi Kuzey ve Batı Cephesi 589
Fotoğraf 3.641 Mudanya Mütareke Evi Doğu Cephesi 589
Fotoğraf 3.642 Mudanya Mütareke Evi Doğu Cephesi 590
Fotoğraf 3.643 Bursa Fransız Konsolosluğu 591
Fotoğraf 3.644 Bursa Fransız Konsolosluğu 591
Fotoğraf 3.645 Bursa Fransız Konsolosluğu 592
Fotoğraf 3.646 Bursa Fransız Konsolosluğu 592
Fotoğraf 3.647 Bursa Fransız Konsolosluğu 593
Fotoğraf 3.648 Bursa Fransız Konsolosluğu 593
Fotoğraf 3.649 İzmir Fernand Guiffray ve Ailesi ile İzmir Valisi Rahmi Bey 595
Fotoğraf 3.650 İzmir Fernand Guiffray Köşkü 595
Fotoğraf 3.651 İzmir Fernand Guiffray Köşkü 596
Fotoğraf 3.652 İzmir Fernand Guiffray Köşkü 597
Fotoğraf 3.653 Sivas Millet Bahçesi Köşkü 599
Fotoğraf 3.654 İzmit Millet Bahçesi Köşkü 601
Fotoğraf 3.655 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Kitabesi 603
Fotoğraf 3.656 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Kitabesi 603
Fotoğraf 3.657 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Kitabesi 604
Fotoğraf 3.658 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Genel Görünüm 605
Fotoğraf 3.659 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi 605
Fotoğraf 3.660 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi 605
Fotoğraf 3.661 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Eski Fotoğrafı 606
Fotoğraf 3.662 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Cephe Görünüm 607
Fotoğraf 3.663 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Sütun Kaidesi 607
Fotoğraf 3.664 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Sütun Başlığı 607
Fotoğraf 3.665 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Sütun Detayı 608
Fotoğraf 3.666 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Merkezdeki Yalak 608
Fotoğraf 3.667 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi İki Taraftaki Yalak 609
Fotoğraf 3.668 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Aynalık 610
Fotoğraf 3.669 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Musluk Süslemesi 611
Fotoğraf 3.670 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Saçak Altı 612

Fotoğraf 3.671 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Kubbesi 613
Fotoğraf 3.672 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Eski Fotoğrafı 613
Fotoğraf 3.673 Balıkesir Şadırvanı 615
Fotoğraf 3.674 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 617
Fotoğraf 3.675 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 618
Fotoğraf 3.676 İzmir Milli Kütüphane Genel Görünüm 621
Fotoğraf 3.677 İzmir Milli Kütüphane Genel Görünüm 621
Fotoğraf 3.678 İzmir Milli Kütüphane Güney Cephesi 622
Fotoğraf 3.679 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı Detay 623
Fotoğraf 3.680 İzmir Milli Kütüphane Köşe Kulesi 623
Fotoğraf 3.681 İzmir Milli Kütüphane Köşe Kulesi 623
Fotoğraf 3.682 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı 625
Fotoğraf 3.683 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı 625
Fotoğraf 3.684 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı Kemer Detayı 625
Fotoğraf 3.685 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı Detay 626
Fotoğraf 3.686 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı Taç Bölümü 626
Fotoğraf 3.687 İzmir Milli Kütüphane Birinci Kat 627
Fotoğraf 3.688 İzmir Milli Kütüphane Birinci Kat 627
Fotoğraf 3.689 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi 628
Fotoğraf 3.690 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi 629
Fotoğraf 3.691 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Girişi 630
Fotoğraf 3.692 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Giriş Bölümü 631
Fotoğraf 3.693 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Balkon Bölümü 631
Fotoğraf 3.694 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Pencereleri 632
Fotoğraf 3.695 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencereleri 632
Fotoğraf 3.696 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencere Kemer Detayı 633
Fotoğraf 3.697 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Pencere Denizlik Altı 634
Fotoğraf 3.698 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Pencere Denizlik Altı Süsleme Detayı 634

Fotoğraf 3.699 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Pencere Denizlik Altı....635
Fotoğraf 3.700 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi İkinci Kat Pencereleri....636
Fotoğraf 3.701 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi....637
Fotoğraf 3.702 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi....637
Fotoğraf 3.703 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi Birinci Kat 638
Fotoğraf 3.704 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi Giriş....638
Fotoğraf 3.705 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Giriş Kapısı....639
Fotoğraf 3.706 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Giriş Kapısı....639
Fotoğraf 3.707 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi İkinci ...640
Fotoğraf 3.708 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephe Pencere Detayı 640
Fotoğraf 3.709 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Doğu Cephesi....642
Fotoğraf 3.710 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Doğu Cephesi Pencereleri 642
Fotoğraf 3.711 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Doğu Cephesi Penceresi642
Fotoğraf 3.712 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi....643
Fotoğraf 3.713 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi....643
Fotoğraf 3.714 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi....644
Fotoğraf 3.715 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi Penceresi .644
Fotoğraf 3.716 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi....644
Fotoğraf 3.717 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi Pencere 644
Fotoğraf 4.1 Amir al-Sayfi Sarghitmish Medresesi, Kahire....661
Fotoğraf 4.2 Kayıtbay Cami Minberi, Kahire....661
Fotoğraf 4.3 Tac Mahal, Hindistan....662
Fotoğraf 4.4 Jami Masjid Hindistan, 19. Yüzyıl Fotoğrafı....662
Fotoğraf 4.5 İzmir Saat Kulesi....663
Fotoğraf 4.6 Balıkesir Saat Kulesi....663
Fotoğraf 4.7 Antalya Saat Kulesi....663
Fotoğraf 4.8 Manisa Karakolu....663
Fotoğraf 4.9 Edirne Gümrük Karakol Binası....664
Fotoğraf 4.10 Bursa Osmanlı Bankası....664
Fotoğraf 4.11 Sinop Telgraf Posta Binası....664

Fotoğraf 4.12 Sinop Jandarma Binası 664
Fotoğraf 4.13 Balıkesir Şadırvanı 665
Fotoğraf 4.14 İzmit Millet Köşkü 665
Fotoğraf 4.15 Sivas Millet Köşkü 665
Fotoğraf 4.16 Kadri Paşa Türbesi 665
Fotoğraf 4.17 Balıkesir/Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi 665
Fotoğraf 4.18 Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi 666
Fotoğraf 4.19 Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi 666
Fotoğraf 4.20 Kütahya Yeşil Cami Minberi 666
Fotoğraf 4.21 Balıkesir Saat Kulesi 667
Fotoğraf 4.22 Balıkesir Şadırvanı 667
Fotoğraf 4.23 Manisa Karakolu 667
Fotoğraf 4.24 İzmit Millet Köşkü 667
Fotoğraf 4.25 Sinop Telgraf Posta Binası 667
Fotoğraf 4.26 Sinop Jandarma Binası 667
Fotoğraf 4.27 Antalya Saat Kulesi 669
Fotoğraf 4.28 İzmir Saat Kulesi 669
Fotoğraf 4.29 İzmir Saat Kulesi 669
Fotoğraf 4.30 Edirne Gümrük Karakol Binası 670
Fotoğraf 4.31 Bursa Osmanlı Bankası 670
Fotoğraf 4.32 Sivas Millet Köşkü 670
Fotoğraf 4.33 Sinop Telgraf Posta Binası 670
Fotoğraf 4.34 Balıkesir Şadırvanı 670
Fotoğraf 4.35 Balıkesir Saat Kulesi 670
Fotoğraf 4.36 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi 671
Fotoğraf 4.37 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 674
Fotoğraf 4.38 Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne Kule Detayı 675
Fotoğraf 4.39 Topçu Kışlası 675
Fotoğraf 4.40 Beykoz Tokat Köşkü 675
Fotoğraf 4.41 İstanbul Sirkeci Garı 675
Fotoğraf 4.42 Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu 675
Fotoğraf 4.43 Malta Türk Şehitliği 676
Fotoğraf 4.44 Selanik Yeni/Hamidiye Cami 676
Fotoğraf 4.45 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi 676

Fotoğraf 4.46 Halep Saat Kulesi 676
Fotoğraf 4.47 İzmit Saat Kulesi 678
Fotoğraf 4.48 Samsun Belediye Binası 678
Fotoğraf 4.49 Nepal, Katmandu, Taleju Devi Tapınağı 678
Fotoğraf 4.50 Japonya, Nara, Yakushiji Pagoda 678
Fotoğraf 4.51 Çin, Pekin, Ming Hanedanı Nekropol Alanı 679
Fotoğraf 4.52 Güney Kore, Seul, Ch'ang-dok Sarayı 679
Fotoğraf 4.53 Beylerbeyi Sarayı Deniz Köşkü 680
Fotoğraf 4.54 İspanya, Ronda, San Sebastian Kilisesi 681
Fotoğraf 4.55 Fas, Rabat Kemer Örneği 681
Fotoğraf 4.56 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 682
Fotoğraf 4.57 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 682
Fotoğraf 4.58 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 682
Fotoğraf 4.59 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu 683
Fotoğraf 4.60 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu 683
Fotoğraf 4.61 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakol 683
Fotoğraf 4.62 İzmir Sarıkışla 683
Fotoğraf 4.63 Bursa Hamidiye Batı Karakolu 683
Fotoğraf 4.64 Trabzon Karakolu 683
Fotoğraf 4.65 Kayseri Reşadiye Polis Karakolu 684
Fotoğraf 4.66 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami 684
Fotoğraf 4.67 Milas Hükümet Konağı 684
Fotoğraf 4.68 İzmir Yeşim Hanım Köşkü 684
Fotoğraf 4.69 İzmir Yeşim Hanım Köşkü 684
Fotoğraf 4.70 İzmir Yeşim Hanım Köşkü 684
Fotoğraf 4.71 İzmir Fernand Guiffray Köşkü 685
Fotoğraf 4.72 İzmir Saat Kulesi 685
Fotoğraf 4.73 Sivas Millet Köşkü 685
Fotoğraf 4.74 İzmir Saat Kulesi 685
Fotoğraf 4.75 İzmir Sarıkışla 685
Fotoğraf 4.76 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 685
Fotoğraf 4.77 Samsun Belediye Binası 686
Fotoğraf 4.78 Samsun Belediye Binası 686
Fotoğraf 4.79 Bahriye Nezareti 689

Fotoğraf 4.80 Harbiye Nezareti Kapısı 689
Fotoğraf 4.81 Harbiye Nezareti Köşkü 689
Fotoğraf 4.82 Beylerbeyi Sarayı Deniz Köşkü 689
Fotoğraf 4.83 Beylerbeyi Sarayı Ahır Köşkü 689
Fotoğraf 4.84 Fuat Paşa Cami Penceresi 689
Fotoğraf 4.85 Fuat Paşa Külliyesi Meşrutası 690
Fotoğraf 4.86 Hidayet Cami 690
Fotoğraf 4.87 Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu 690
Fotoğraf 4.88 Malta Türk Şehitliği 690
Fotoğraf 4.89 Emanuele Luigi Galizia'nın Malta'daki Üç Konutu 690
Fotoğraf 4.90 Selanik Hamidiye-Yeni Cami 690
Fotoğraf 4.91 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 691
Fotoğraf 4.92 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 691
Fotoğraf 4.93 İzmir Kemeraltı Polis Karakolu 691
Fotoğraf 4.94 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 693
Fotoğraf 4.95 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 693
Fotoğraf 4.96 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu 693
Fotoğraf 4.97 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu 693
Fotoğraf 4.98 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami 693
Fotoğraf 4.99 Fuat Paşa Cami 695
Fotoğraf 4.100 Malta Türk Şehitliği 695
Fotoğraf 4.101 Emanuele Luigi Galizia'nın Malta'daki Üç Konutu 695
Fotoğraf 4.102 Aydın Hükümet Konağı 696
Fotoğraf 4.103 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi 696
Fotoğraf 4.104 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu 696
Fotoğraf 4.105 İzmir Kemeraltı Polis Karakolu 696
Fotoğraf 4.106 Fuat Paşa Külliyesi Avlu Kapısı 698
Fotoğraf 4.107 Hidayet Cami 698
Fotoğraf 4.108 Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu 698
Fotoğraf 4.109 Kuzguncuk Evleri 698
Fotoğraf 4.110 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı 699
Fotoğraf 4.111 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kemeri 699
Fotoğraf 4.112 İzmir Milli Kütüphane Kapısı 699
Fotoğraf 4.113 İzmir Fernand Guiffray Köşkü 699

Fotoğraf 4.114 Aydın Hükümet Konağı 700
Fotoğraf 4.115 Sivas Jandarma Binası 700
Fotoğraf 4.116 Samsun Belediye Binası 700
Fotoğraf 4.117 İzmir Saat Kulesi 701
Fotoğraf 4.118 İzmir Fernand Guiffray Köşkü 701
Fotoğraf 4.119 Balıkesir Saat Kulesi 702
Fotoğraf 4.120 Manisa Demirci Hükümet Konağı 702
Fotoğraf 4.121 Selanik Balık Pazarı 702
Fotoğraf 4.122 Topçu Kışlası 705
Fotoğraf 4.123 Harbiye Nezareti Kapısı 706
Fotoğraf 4.124 Arap Cami Avlu Kapısı 706
Fotoğraf 4.125 Arap Cami Son Cemaat Yeri Kapısı 706
Fotoğraf 4.126 Sirkeci Garı Pencereleri 706
Fotoğraf 4.127 İzmir Saat Kulesi 707
Fotoğraf 4.128 İzmir Saat Kulesi 707
Fotoğraf 4.129 İzmir Sarıkışla 708
Fotoğraf 4.130 Bursa Fransız Konsolosluğu 708
Fotoğraf 4.131 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi 709
Fotoğraf 4.132 Bursa Hamidiye Batı Karakolu 709
Fotoğraf 4.133 Fuat Paşa Türbesi 710
Fotoğraf 4.134 Aydın hükümet Konağı 711
Fotoğraf 4.135 Bursa Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası 712
Fotoğraf 4.136 Bursa Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası 712
Fotoğraf 4.137 Eskişehir Osmanlı Bankası 712
Fotoğraf 4.138 Amasya Belediye Binası Giriş Kapısı 713
Fotoğraf 4.139 Bahriye Nezareti Köşkü 715
Fotoğraf 4.140 Hidayet Cami 715
Fotoğraf 4.141 Beylerbeyi Sarayı Ahır 715
Fotoğraf 4.142 Sirkeci Garı 715
Fotoğraf 4.143 Selanik Beşçınar Bahçesi ve Köşkü 715
Fotoğraf 4.144 İzmit Saat Kulesi 717
Fotoğraf 4.145 Bursa Mecidiye Karakolu 717
Fotoğraf 4.146 Bursa Hamidiye Doğu Karakolu 717
Fotoğraf 4.147 Konya Akşehir Osmanlı Bankası 717

Fotoğraf 4.148 Sinop Jandarma Binası 717
Fotoğraf 4.149 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu 719
Fotoğraf 4.150 Manisa Demirci Hükümet Konağı 719
Fotoğraf 4.151 Fuat Paşa Meşruta Penceresi 720
Fotoğraf 4.152 Pertevniyal Cami 720
Fotoğraf 4.153 Yıldız Saat Kulesi 720
Fotoğraf 4.154 Aziziye Hamamı 720
Fotoğraf 4.155 Selanik Balık Pazarı 720
Fotoğraf 4.156 Manastır Hükümet Konağı 721
Fotoğraf 4.157 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Kapısı 722
Fotoğraf 4.158 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı 722
Fotoğraf 4.159 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 722
Fotoğraf 4.160 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 722
Fotoğraf 4.161 Samsun Hazinedârzade Süleyman Paşa Medresesi 723
Fotoğraf 4.162 Samsun Hazinedârzade Süleyman Paşa Medresesi 723
Fotoğraf 4.163 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 723
Fotoğraf 4.164 Mudanya Mütareke Evi 724
Fotoğraf 4.165 Süheyl Bey Camii 724
Fotoğraf 4.166 Harbiye Nezareti 724
Fotoğraf 4.167 Sinop Jandarma Binası 727
Fotoğraf 4.168 Sinop Jandarma Binası 727
Fotoğraf 4.169 Sinop Jandarma Binası 727
Fotoğraf 4.170 Sinop Jandarma Binası 728
Fotoğraf 4.171 Sinop Jandarma Binası 728
Fotoğraf 4.172 Sinop Jandarma Binası 728
Fotoğraf 4.173 Sinop Jandarma Binası 728
Fotoğraf 4.174 Sinop Jandarma Binası 728
Fotoğraf 4.175 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi 728
Fotoğraf 4.176 Kütahya Yeşil Cami 728
Fotoğraf 4.177 Eskişehir Osmanlı Bankası 730
Fotoğraf 4.178 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revaklı Bölüm 731
Fotoğraf 4.179 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi) 731
Fotoğraf 4.180 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Girişi 733
Fotoğraf 4.181 Selanik Hamidiye Yeni Cami 734

Fotoğraf 4.182 Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne Detayı 734
Fotoğraf 4.183 Abdülmecit Efendi Köşkü 734
Fotoğraf 4.184 Abdülmecit Efendi Köşkü 734
Fotoğraf 4.185 Sivas Jandarma Binası 735
Fotoğraf 4.186 Sinop Jandarma Binası 735
Fotoğraf 4.187 Sinop Jandarma Binası 735
Fotoğraf 4.188 Konya Aziziye Cami 736
Fotoğraf 4.189 İzmir Basmane Karakolu 736
Fotoğraf 4.190 Samsun Belediye Binası 736
Fotoğraf 4.191 Harbiye Nezareti Köşkü 738
Fotoğraf 4.192 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon Mobilya Detayı 738
Fotoğraf 4.193 Beykoz Tokat Köşkü 738
Fotoğraf 4.194 Fuat Paşa Türbesi 738
Fotoğraf 4.195 Yıldız Hamidiye Cami 738
Fotoğraf 4.196 Yıldız Sarayı Kapısı 738
Fotoğraf 4.197 Malta Türk Şehitliği 739
Fotoğraf 4.198 Malta Türk Şehitliği 739
Fotoğraf 4.199 Selanik Balık Pazarı 739
Fotoğraf 4.200 İzmir Saat Kulesi 740
Fotoğraf 4.201 Manisa Demirci Hükümet Konağı 740
Fotoğraf 4.202 Balıkesir Saat Kulesi 740
Fotoğraf 4.203 İzmir Basmane Polis Karakolu 740
Fotoğraf 4.204 Samsun Belediye Binası 741
Fotoğraf 4.205 Bursa Osmanlı Bankası 741
Fotoğraf 4.206 Yıldız Saat Kulesi 743
Fotoğraf 4.207 Yıldız Hamidiye Cami 743
Fotoğraf 4.208 Balıkesir Saat Kulesi 744
Fotoğraf 4.209 İzmir Fernand Guiffray Köşkü 744
Fotoğraf 4.210 Aydın Hükümet Konağı 744
Fotoğraf 4.211 İzmir Sarıkışla 744
Fotoğraf 4.212 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 744
Fotoğraf 4.213 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi 744
Fotoğraf 4.214 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi 746
Fotoğraf 4.215 Salepçioğlu Cami 746

Fotoğraf 4.216 Salepçioğlu Cami 746
Fotoğraf 4.217 Salepçioğlu Cami 747
Fotoğraf 4.218 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 747
Fotoğraf 4.219 Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastane Karakolu 747
Fotoğraf 4.220 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon 749
Fotoğraf 4.221 Fuat Paşa Meşrutası 749
Fotoğraf 4.222 Çırağan Sarayı Kapısı 749
Fotoğraf 4.223 Hidayet Cami 750
Fotoğraf 4.224 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlıkları 751
Fotoğraf 4.225 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlıkları 751
Fotoğraf 4.226 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Revak Sütun Başlıkları 751
Fotoğraf 4.227 Samsun Belediye Binası 751
Fotoğraf 4.228 Samsun Belediye Binası 751
Fotoğraf 4.229 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 752
Fotoğraf 4.230 İzmir Sarıkışla 752
Fotoğraf 4.231 Sivas Sanay-i Mektebi 753
Fotoğraf 4.232 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İnönü Mektebi) 753
Fotoğraf 4.233 Abdülmecit Efendi Köşkü 755
Fotoğraf 4.234 Fuat PaşaTürbesi 756
Fotoğraf 4.235 Çırağan Sarayı Kapısı 756
Fotoğraf 4.236 Çırağan Sarayı Kapısı 756
Fotoğraf 4.237 Yıldız Sarayı Kapısı 756
Fotoğraf 4.238 Beylerbeyi Sarayı 756
Fotoğraf 4.239 Beylerbeyi Sarayı 756
Fotoğraf 4.240 İzmir Sarıkışla 758
Fotoğraf 4.241 Samsun Belediye Binası 758
Fotoğraf 4.242 İzmir Saat Kulesi 758
Fotoğraf 4.243 Balıkesir Şadırvanı 758
Fotoğraf 4.244 Bursa Hamidiye Batı Karakolu 758
Fotoğraf 4.245 Bursa Hamidiye Doğu Karakolu 759
Fotoğraf 4.246 Bursa Mecidiye Karakolu 759
Fotoğraf 4.247 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi 759
Fotoğraf 4.248 Topçu Kışlası Detay 759
Fotoğraf 4.249 Harbiye Nezareti Kapısı 759

Fotoğraf 4.250 Yıldız Hamidiye Cami Harimi 760
Fotoğraf 4.251 İzmir Saat Kulesi Birinci Bölüm Dendanları 760
Fotoğraf 4.252 İzmir Saat Kulesi İkinci Bölüm Dendanları 760
Fotoğraf 4.253 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 761
Fotoğraf 4.254 Erzincan Dördüncü Kulesi Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi 761
Fotoğraf 4.255 Sirkeci Garı 761
Fotoğraf 4.256 Mustafa Reşit Paşa Türbesi 761
Fotoğraf 4.257 Harbiye Nezareti Kapısı 761
Fotoğraf 4.258 Pertevniyal Sebili 761
Fotoğraf 4.259 Harbiye Nezareti 762
Fotoğraf 4.260 Fuat Paşa Türbesi 762
Fotoğraf 4.261 Çırağan Sarayı Kapısı 762
Fotoğraf 4.262 Yıldız Saat Kulesi 762
Fotoğraf 4.263 Malta Türk Şehitliği 762
Fotoğraf 4.264 Selanik Beşçınar Bahçesi ve Köşkü 762
Fotoğraf 4.265 İzmir Saat Kulesi 763
Fotoğraf 4.266 İzmir Saat Kulesi 763
Fotoğraf 4.267 Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 763
Fotoğraf 4.268 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kubbesi 763
Fotoğraf 4.269 Eskişehir Osmanlı Bankası 764
Fotoğraf 4.270 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi 764
Fotoğraf 4.271 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 764
Fotoğraf 4.272 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 765
Fotoğraf 4.273 Mudanya Mütareke Evi 765
Fotoğraf 4.274 Bursa Fransız Konsolosluğu 765
Fotoğraf 4.275 Samsun Belediye Binası 766
Fotoğraf 4.276 Samsun Belediye Binası 766
Fotoğraf 4.277 Samsun Belediye Binası 766
Fotoğraf 4.278 Harbiye Nezareti Kapısı 767
Fotoğraf 4.279 Fuat Paşa Türbesi 767
Fotoğraf 4.280 Çırağan Sarayı Sütun Başlığı ve Kapısı 767
Fotoğraf 4.281 Malta Türk Şehitliği 767
Fotoğraf 4.282 İzmir Fernand Guiffray Köşkü 768
Fotoğraf 4.283 İzmir Milli Kütüphane Kapısı 768

Fotoğraf 4.284 Samsun Belediye Binası 768
Fotoğraf 4.285 Sirkeci Garı Pencereleri 769
Fotoğraf 4.286 Harbiye Nezareti Köşkü Penceresi 769
Fotoğraf 4.287 Harbiye Nezareti Kapısı 769
Fotoğraf 4.288 Sinop Jandarma Binası Pencere Üzerindeki Motifler 770
Fotoğraf 4.289 Sinop Jandarma Binası Balkon Kapısı Üzerindeki Motifler 770
Fotoğraf 4.290 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı Kemer Köşelikleri 771
Fotoğraf 4.291 Samsun Belediye Binası Birinci Kat 771
Fotoğraf 4.292 Samsun Belediye Binası İkinci Kat 771
Fotoğraf 4.293 Samsun Belediye Binası Üçüncü Kat Balkon 771
Fotoğraf 4.294 Samsun Belediye Binası Giriş Bölümü Saçak Altı Süslemeleri 772
Fotoğraf 4.295 Amasya Belediye Binası 772
Fotoğraf 4.296 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 773
Fotoğraf 4.297 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 773
Fotoğraf 4.298 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 773
Fotoğraf 4.299 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 773
Fotoğraf 4.300 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 773
Fotoğraf 4.301 İzmir Sarıkışla 774
Fotoğraf 4.302 Konya Aziziye Cami Minareleri 774
Fotoğraf 4.303 Kütahya Yeşil Cami Minber Aynalığı 775
Fotoğraf 4.304 Sinop Jandarma Binası 775
Fotoğraf 4.305 Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi 775
Fotoğraf 4.306 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami 776
Fotoğraf 4.307 Milas Hükümet Konağı 776
Fotoğraf 4.308 Bursa Osmanlı Bankası 776
Fotoğraf 4.309 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi 777
Fotoğraf 4.310 Sivas Jandarma Binası 777
Fotoğraf 4.311 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 777
Fotoğraf 4.312 İzmir Salepçioğlu Cami Minberi Çeşmesi 777
Fotoğraf 4.313 Manisa Demirci Hükümet Konağı 777
Fotoğraf 4.314 İzmit Saat Kulesi 777
Fotoğraf 4.315 İzmit Saat Kulesi 777
Fotoğraf 4.316 İzmir Saat Kulesi 777
Fotoğraf 4.317 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 778

Fotoğraf 4.318 İzmir Saat Kulesi 779
Fotoğraf 4.319 İzmir Saat Kulesi 779
Fotoğraf 4.320 Sivas Millet Köşkü Türbesi 779
Fotoğraf 4.321 Trabzon Kadri Paşa 779
Fotoğraf 4.322 Milas Hükümet Konağı 779
Fotoğraf 4.323 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 780
Fotoğraf 4.324 Balıkesir Saat Kulesi Detay 780
Fotoğraf 4.325 İzmir Saat Kulesi 780
Fotoğraf 4.326 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 780
Fotoğraf 4.327 İzmir Basmane Karakolu 780
Fotoğraf 4.328 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu 781
Fotoğraf 4.329 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 781
Fotoğraf 4.330 Sinop Jandarma Binası 781
Fotoğraf 4.331 Balıkesir Saat Kulesi 781
Fotoğraf 4.332 İzmir Saat Kulesi 782
Fotoğraf 4.333 İzmir Saat Kulesi 782
Fotoğraf 4.334 Kütahya Yeşil Cami Minberi 782
Fotoğraf 4.335 Mudanya İstasyon Binası 783
Fotoğraf 4.336 Kütahya Yeşil Cami Minberi 783
Fotoğraf 4.337 Amasya Belediyesi Doğu Cephesi Korkulukları 783
Fotoğraf 4.338 Samsun Belediye Binası 784
Fotoğraf 4.339 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi 784
Fotoğraf 4.340 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami 784
Fotoğraf 4.341 Amasya Belediye Binası 784
Fotoğraf 4.342 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 785
Fotoğraf 4.343 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 785
Fotoğraf 4.344 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 785
Fotoğraf 4.345 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 785
Fotoğraf 4.346 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 785
Fotoğraf 4.347 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 785
Fotoğraf 4.348 Sinop Jandarma Binası 785
Fotoğraf 4.349 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi 786
Fotoğraf 4.350 Samsun Belediye Binası 786
Fotoğraf 4.351 Milas Hükümet Konağı 786

Fotoğraf 4.352 Eskişehir Osmanlı Bankası 786
Fotoğraf 4.353 İzmir Saat Kulesi 786
Fotoğraf 4.354 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi 787
Fotoğraf 4.355 İzmir Milli Kütüphane 787
Fotoğraf 4.356 Samsun Belediye Binası 787
Fotoğraf 4.357 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 788
Fotoğraf 4.358 Sinop Jandarma Binası 788
Fotoğraf 4.359 Sinop Telgraf Posta Binası 788
Fotoğraf 4.360 İzmir Saat Kulesi 788
Fotoğraf 4.361 İzmir Saat Kulesi Birinci Bölüm Dendanları 789
Fotoğraf 4.362 İzmir Saat Kulesi İkinci Bölüm Dendanları 789
Fotoğraf 4.363 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kemer Köşeliği 790
Fotoğraf 4.364 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Yan Cepheleri Kemer Köşeliği 790
Fotoğraf 4.365 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Yan Cepheleri Kemer Köşeliği 790
Fotoğraf 4.366 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı Kemer Köşelikleri 791
Fotoğraf 4.367 İzmir Saat Kulesi şadırvan kubbesi süsleme detayı 791
Fotoğraf 4.368 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Revak Kemer Köşelikleri 792
Fotoğraf 4.369 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlıkları 792
Fotoğraf 4.370 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlıkları 792
Fotoğraf 4.371 İkinci Kat Revak Sütun Başlıkları 792
Fotoğraf 4.372 İzmir Saat Kulesi Gövde Üzerindeki Kemer Altlıkları 793
Fotoğraf 4.373 İzmir Saat Kulesi Ay Yıldız Köşelerinde Yer Alan Süsleme 793
Fotoğraf 4.374 İzmir Saat Kulesi 794
Fotoğraf 4.375 İzmir Saat Kulesi 794
Fotoğraf 4.376 İzmit Saat Kulesi Çeşme Detay 795
Fotoğraf 4.377 İzmit Saat Kulesi 795
Fotoğraf 4.378 İzmit Saat Kulesi 795
Fotoğraf 4.379 İzmit Saat Kulesi Birinci Kat Konsolu 796
Fotoğraf 4.380 İzmit Saat Kulesi Çatı Konsolları 796
Fotoğraf 4.381 Erzincan Dördüncü Askeri Evrak Mahzeni Saat Kulesi Detay 796
Fotoğraf 4.382 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Plaster Başlıkları 796
Fotoğraf 4.383 Sinop Jandarma Binası Pencere Üzerindeki Motifler 797
Fotoğraf 4.384 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Süslemeleri 797
Fotoğraf 4.385 Sinop Jandarma Binası 798

Fotoğraf 4.386 Sinop Jandarma Binası 798
Fotoğraf 4.387 Balıkesir Zağnos Paşa Camii Muvakkithanesi 799
Fotoğraf 4.388 Balıkesir Zağnos Paşa Camii Muvakkithanesi 799
Fotoğraf 4.389 Kütahya Yeşil Cami Mihrabı 800
Fotoğraf 4.390 Kütahya Yeşil Cami Minber Detayı 800
Fotoğraf 4.391 Kütahya Yeşil Cami Minber Detayı 801
Fotoğraf 4.392 Kütahya Yeşil Cami Taç Bölümü 801
Fotoğraf 4.393 Kütahya Yeşil Cami Köşk Bölümü 801
Fotoğraf 4.394 İzmir Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Detay 801
Fotoğraf 4.395 İzmir Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Detay 801
Fotoğraf 4.396 Milas Hükümet Konağı 802
Fotoğraf 4.397 Samsun Belediye Binası 802
Fotoğraf 4.398 Samsun Belediye Binası 803
Fotoğraf 4.399 Samsun Belediye Binası 803
Fotoğraf 4.400 Samsun Belediye Binası 804
Fotoğraf 4.401 Samsun Belediye Binası 804
Fotoğraf 4.402 Samsun Belediye Binası Plaster Süslemeleri 805
Fotoğraf 4.403 Samsun Belediye Binası Giriş Ayakları 805
Fotoğraf 4.404 Konya Akşehir Osmanlı Bankası 805
Fotoğraf 4.405 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 806
Fotoğraf 4.406 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 806
Fotoğraf 4.407 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 806
Fotoğraf 4.408 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revak Saçak Altı 807
Fotoğraf 4.409 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi Detay 807
Fotoğraf 4.410 İzmir Yeşim Hanım Köşkü 808
Fotoğraf 4.411 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Balkon Süslemeleri 808
Fotoğraf 4.412 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Güney Cephesi Saçak Süslemeleri 808
Fotoğraf 4.413 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi 809
Fotoğraf 4.414 Bursa Fransız Konsolosluğu 809
Fotoğraf 4.415 Trabzon Kadri Paşa Türbesi 810
Fotoğraf 4.416 İzmir Milli Kütüphane 810
Fotoğraf 4.417 İzmir Milli Kütüphane 810
Fotoğraf 4.418 İzmir Milli Kütüphane 811
Fotoğraf 4.419 Sinop Jandarma Binası 812

Fotoğraf 4.420 Kütahya Yeşil Cami Minberi İkinci Kat Revak Sütun Başlıkları 812
Fotoğraf 4.421 İzmir Saat Kulesi 812
Fotoğraf 4.422 Samsun Belediye Binası Giriş Kemer Ayakları 813
Fotoğraf 4.423 Sinop Jandarma Binası Gülbezek Süsleme 813
Fotoğraf 4.424 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Giriş Kapısı Süslemesi 813
Fotoğraf 4.425 Milas Hükümet Konağı Alınlık Penç Motifi 814
Fotoğraf 4.426 Milas Hükümet Konağı Penceredeki Penç Süslemeleri 814
Fotoğraf 4.427 Milas Hükümet Konağı Kapıdaki Penç Süslemesi 814
Fotoğraf 4.428 İzmir Basmane Polis Karakolu 814
Fotoğraf 4.429 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi 815
Fotoğraf 4.430 Kütahya Yeşil Cami Minberi Penç Motifi 815
Fotoğraf 4.431 Kütahya Yeşil Cami Minberi Hatayi Motifi 816
Fotoğraf 4.432 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi 816
Fotoğraf 4.433 İzmit Saat Kulesi Konsol Süslemesi 816
Fotoğraf 4.434 İzmit Saat Kulesi Kitabenin Yanlarındaki Süsleme 816
Fotoğraf 4.435 İzmit Saat Kulesi Çeşme Aynalığı 817
Fotoğraf 4.436 İzmit Saat Kulesi Çeşmesi 817
Fotoğraf 4.437 İzmit Saat Kulesi Gövdesi Tuğra Süslemesi 818
Fotoğraf 4.438 Milas Hükümet Konağı Alınlığı 818
Fotoğraf 4.439 İzmir Saat Kulesi 818
Fotoğraf 4.440 Balıkesir Saat Kulesi 818
Fotoğraf 4.441 Sinop Jandarma Binası 818
Fotoğraf 4.442 Konya Aziziye Cami Minaresi 819
Fotoğraf 4.443 İzmir Salepçioğlu Cami Minberi 819
Fotoğraf 4.444 Milas Hükümet Konağı 820
Fotoğraf 4.445 Sivas Sanayi Mektebi 820
Fotoğraf 4.446 Sivas Sanayi Mektebi 820
Fotoğraf 4.447 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani 820
Fotoğraf 4.448 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu 821
Fotoğraf 4.449 İzmir Milli Kütüphane 821

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
çev.	: Çeviri
DBİA	: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi
ed.	: Editör
H.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
M.	: Miladi
R.	: Rumi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vd.	: Ve diğerleri
Vol.	: Volume
yy.	: Yüzyıl

ÖZET

"Osmanlı Dönemi Anadolu Mimarlığında Oryantalist Etkiler" başlıklı bu tez, payitaht otoritesinin taşraya yansıyan devlet ideolojisini, mimari üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun, Batılılaşma ile birlikte Avrupa'dan ithal ettiği Oryantalizm akımı; sanat, estetik ve üslubun yanı sıra diğer akımlardan farklı olarak, Doğu-Batı ilişkileri, din, siyaset ve ideoloji içermektedir. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde kendisini hangi kültürel oluşuma ait hissettiği konusunda bir fikre varılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda, başkent İstanbul hariç, 1874-1923 yılları arasında Anadolu'da inşa edilmiş, otuzu günümüze ulaşan, yirmisi günümüze ulaşamayan toplam elli Oryantalist etkili yapı incelenmiştir. Bu yapılar fonksiyonuna göre; altı saat kulesi, on beş polis karakolu ve jandarma binası, beş cami, altı hükümet konağı-belediye binası-diğer kamu binaları, üç banka, dört okul, altı konut, iki çeşme, birer türbe, kütüphane ve istasyon binasıdır. Yapıların Oryantalist öğeleri belirlenmiş, tipolojisi yapılmış ve üsluplarına göre sınıflandırılmıştır. Genellikle kamu yapılarında yer alan bu öğelerin, başkent ve imparatorluk topraklarındaki örnekler ile karşılaştırması yapılmıştır. Tüm veriler ışığında, devlet otoritesinin bu dönemde Avrupa'ya ve taşraya karşı yüklendiği imaj konusunda bir değerlendirmeye varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Mimari, Anadolu, Oryantalizm.

SUMMARY

ORIENTALIST EFFECTS IN ANATOLIAN ARCHITECTURE IN OTTOMAN AGE

This thesis titled "Orientalist Effects in Anatolian Architecture in Ottoman Age" aims to examine the state ideology of the capital authority reflected in Ottoman provinces, through architecture. The Orientalism movement, which the Ottoman Empire imported from Europe with Westernization, includes art, aesthetics, and style; as well as East-West relations, religion, politics and ideology unlike other movements. In this context, it has been tried to reach an idea about which cultural formation the Ottoman Empire felt it belonged to in the last period.

In this study, a total of fifty orientalist-influential structures built in Anatolia between 1874-1923, thirty of which have survived to the present day, and twenty of which have not survived, excluding the capital Istanbul, were examined. These structures are, according to their function; six clock towers, fifteen police stations and gendarmerie buildings, five mosques, six government offices-municipal buildings-other public buildings, four schools, six houses, two fountains, a tomb, a library, and a station building. The Orientalist elements of the buildings were determined, their typology was formed and they were classified according to their styles. These elements, which are generally found in public buildings, have been compared with the examples in the capital city and imperial lands. In the light of all data, an evaluation has been made on the image of the state authority against Europe and the provinces in this period.

Keywords: Ottoman, Architecture, Anatolia, Orientalism.

ÖNSÖZ

"Osmanlı Dönemi Anadolu Mimarlığında Oryantalist Etkiler" başlıklı bu doktora tezi, Osmanlı idaresinin Anadolu mimarlığına ideolojik imajlarını nasıl yansıttığını ve Oryantalizm'i nasıl değerlendirdiğini, incelemek üzere yola çıkmıştır. Araştırmamızda Oryantalizm akımının benimsenmesi ile "Osmanlı İmparatorluğu Batılılaşmak mı istiyor yoksa kendini Doğu'nun temsilcisi konumunda görmeye mi eğilimdir?" sorusuna cevap aranmıştır. Bu çalışmada, İstanbul haricinde Anadolu mimarisindeki örneklerde yer alan Oryantalist öğeler incelenmiş olup, başkent ve imparatorluk topraklarındaki yapılarla benzerlikleri ya da farklılıkları üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızda emeği geçen birçok kişi, kurum ve kuruluş vardır. Bu tez çalışmasının konusu hususunda beni yönlendiren, yazdığım her cümleyi dikkatle okuyup, zengin kütüphanesinden kaynak önerileriyle araştırmaya yön veren ve akademik yetkinliği yolumu aydınlatan değerli danışman hocam Prof. Dr. Yıldıray ÖZBEK'e; Tez İzleme Jüri Üyeleri'nden tezin şekillenmesinde büyük emeği olan, alanımızdaki engin bilgisiyle yöntem gösteren ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ'a, Tez İzleme Komitesi Toplantıları'nda kıymetli birikimlerini paylaşıp, çalışmaya katkı sağlayan saygıdeğer Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS'a teşekkürlerimi sunarım.

Manevi desteğini her zaman hissettiğim, tez çalışması esnasında bana huzurlu bir çalışma ortamı sağlayan, güler yüzü ile her zaman pozitif yönde beni motive eden kıymetli bölüm başkanım Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ'a; çalışmanın ismi konusunda fikir verip konunun alanını genişleten değerli hocam Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN'a; değerli bölüm hocalarım Prof. Dr. Osman ERAVŞAR, Doç. Dr. Lale AVŞAR, Doç. Dr. Lokman TAY'a; dostluğunu her zaman hissettiren meslektaşım ve arkadaşım Öğr. Gör. Dr. Hacer TUNCER'e; kıymetli meslektaşlarım ve çalışma arkadaşlarım Öğr. Gör. Dr. Şamil YİRŞEN, Öğr. Gör. Dr. Esra TAY, Arş. Gör. Elif GÜNGÖR, Arş. Gör. Soner DEMİR ve Arş. Gör. Alican ÖZKAVRUK'a teşekkürlerimi sunarım. Dostluğuyla her zaman yanımda olan Öğr. Gör. İlay Bilge PEKTAŞ'a müteşekkirim.

Çalışmamız içinde yer alan belgelerin okunması sırasında benimle birlikte uzun mesailer harcayıp, gerekli belgelerin transkripsiyonlarını yapan Dr. Mahmut DEMİR'e; arazi çalışmaları sırasında alınan ölçüleri AutoCAD ortamına aktaran ve günümüze ulaşamayan yapıların çizimleri konusunda saatlerce benimle istişare eden Mimar Yusuf VERGİLİ'ye sonsuz teşekkürler.

Gerekli belge, fotoğraf, çizimleri paylaşan ve arazi çalışmaları sırasında yardımcı olan; İzmir 1 No'lu Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, İzmir 2 No'lu Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, İzmir Emniyet Müdürlüğü, İzmir Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, Mudanya Belediyesi, Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Sivas Müzesi, Sivas Jandarma Komutanlığı, Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Samsun Belediyesi, Sinop Jandarma Komutanlığı, Manisa Demirci Kaymakamlığı, Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Konya Akşehir Belediyesi, Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, İzmit Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Antalya Belediyesi, Amasya Büyükşehir Belediyesi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğü, APİKAM Kütüphanesi, SALT Galata Kütüphanesi ve çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışması sırasında, tüm izinlerimde çalışmak veya arazide olmak zorundaydım. Bunu anlayışla karşılayan, varlıkları ile bana yaşama sevinci katan, bana inanıp bugünlere gelmemde büyük emeği olan, her zaman yanımda olduklarını gösteren sevgili annem Nuran ECESOY ve babam Adnan ECESOY'a minnettarım. Onlara sahip olmak benim en büyük şansımdır.

Bu tezin arazi çalışmaları sırasında yanımda olan, Anadolu'yu dolaşırken uzun yolculuklara ve karşılaşılan tüm zorluklara benimle birlikte göğüs geren, arazi çalışmasını pratik çözümleri ve neşesiyle bir seyahatnameye dönüştüren, çalışmada büyük emekleri olan canım kardeşim Sergen ECESOY'a ne kadar teşekkür etsem azdır. İyi ki hayatımda.

Yasemin ECESOY

Antalya, 2022

GİRİŞ

A- Konunun Tanımı, Sınırları ve Önemi

"Osmanlı Dönemi Anadolu Mimarlığında Oryantalist Etkiler" başlıklı bu tezde, Osmanlı döneminde, başkent İstanbul haricindeki, Anadolu'da inşa edilmiş yapılarda görülen Oryantalist mimari öğeler incelenip, bu akımın Avrupa'dan neden ve ne şekilde alındığı örnekler eşliğinde tartışılacaktır.

Osmanlı dönemi Anadolu mimarlığında Oryantalizm incelemeleri, şimdiye kadar bir bütün olarak ele alınmamıştır. Ancak Anadolu'daki tüm Oryantalist etkili yapılar, araştırmanın kapsamını aşacağından, çalışmamızda belirlenen örnekler neticesinde bir değerlendirmeye varılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın katalog bölümünde, on dokuz farklı ilde tespit ettiğimiz, yirmisi günümüze ulaşamayan, otuzu günümüzde var olan toplam elli yapı incelenmiştir. Oryantalist etkili veya tamamen Oryantalizm akımı ile inşa edilmiş yapılar içinde; altı saat kulesi, on beş polis karakolu-jandarma binası, beş cami, altı hükümet konağı-belediye binası-diğer kamu binaları, üç banka, dört okul, altı konut, iki çeşme, birer türbe, kütüphane ve istasyon binası bulunmaktadır. Bu yapıların, genellikle kamu yapılarından oluştuğu ve yerel yönetimler tarafından inşa edildiği görülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun, Batılılaşma dönemi ile birlikte Avrupa'dan aldığı akımlar arasında Oryantalizm de görülmektedir. Osmanlı dönemi sanatında Oryantalizm, özellikle resim ve mimarlık alanında kendine yer bulmuştur. Başkentte en erken tarihli Oryantalist etkili yapı, Abdülmecit döneminde, 1847 tarihli Mustafa Reşit Paşa Baltalimanı Sahil Sarayı'dır. Abdülaziz döneminde giderek yayılan Oryantalizm, II. Abdülhamit'in tahta çıkmasıyla hem başkentte hem de tüm imparatorlukta yoğun olarak görülmeye devam etmiştir.

Anadolu'da tespit ettiğimiz en erken tarihli Oryantalist etkili eser, 1874 yılına ait olan Konya Aziziye Cami'dir. Araştırmamızda Cumhuriyet'in ilanı, en geç tarihli eserler için sınır olarak seçilmiştir. Çalışmamız neticesinde, Anadolu mimarlığında Oryantalizm'in, birkaç örnek dışında, eklektik olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Batılılaşma dönemi ile birlikte Osmanlı mimarisine giren Barok, Rokoko, Gotik ve Neo-klasik gibi akımlar Oryantalizm ile birlikte kullanılmıştır. Bu hususta tespit ettiğimiz bir diğer önemli nokta, I. Ulusal Mimarlık Akımı içerisinde değerlendirilen bazı yapılarda da Oryantalist etkilerin görülmesidir. Avrupa'daki Oryantalizm "*Batı'nın kendi medeniyetinin altını çizmek için Doğu'nun ötekileştirilmesi*" olarak kabul edilmektedir. Oryantalizm ile I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın milli görüşünün karıştırılması, üzerinde durulması gereken bir başka konu olmuştur. Bu sebeple

İzmir Milli Kütüphane ve Bursa- Mudanya İstasyon İşletme Binası gibi yapılar kataloğa dahil edilmiştir.

Çalışmamızda "Osmanlı Dönemi Anadolu Mimarlığında Oryantalist Etkiler" konusunu seçmemizin en önemli sebeplerinden biri; zaten Doğulu olan bir imparatorluğun, kendini Batılı olarak görme eğiliminde olması ve bu yönde yapılar inşa ettirmesinin altında yatan sebeplerini araştırmaktır. Bu noktada bazı sorulara cevap aramak, araştırmayı yönlendiren en önemli etkenlerden biri olmuştur: Son dönemlerinde Osmanlı kendini hangi kültüre ait hissediyordu? Osmanlı'nın Doğu ve Batı için üstlendiği kültürel misyon nedir? Osmanlı için Doğu ve Batı nerede başlıyor ya da bitiyordu? Osmanlı Avrupa'nın Oryantalizm felsefesini anlamış mıydı? Anadolu mimarlığında Oryantalist etkiler hangi tür yapılarda, hangi mimari öğelerde, ne şekilde görülüyordu? Oryantalist mimarinin ortaya çıkmasında bani ve mimarların rolü ne kadardı?

Anadolu yüzyıllardır birçok medeniyete ev sahipliği yapmış kadim topraklardan meydana gelmektedir. Çoğu Avrupa ülkesinden daha geniş topraklara sahip olan Anadolu'nun, Doğu ile Batı arasında bir köprü görevi görmesi, günümüzde de halen devam etmektedir. Çalışmamızın kapsamını belirlerken, Doğu ile olan coğrafi yakınlığından dolayı, Doğu etkileşimini Oryantalizm akımından ayırmak en önemli sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle Doğu Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerini incelendiğimizde, geçmişten gelen bir geleneğin devam ettiği gözlenmiştir. Araştırmamız neticesinde bu bölgelerdeki yapılarda, Oryantalist mimari gibi görülen öğeler, Avrupa akımı olarak Oryantalist değil, coğrafya olarak Doğu etkileşimi ile bağlantılı olduğu tespit edilmiş ya da bizzat kendisi Doğu olduğu için benzer mimari öğelerin var olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple, bahsi geçen bölgeler katalog kapsamına alınmamış ve bu bölümde seçtiğimiz örneklerle kısaca anlatılmıştır.

Anadolu'daki Doğu Akdeniz şehirleri, Lübnan ve Suriye-Lazkiye ile olan deniz ticareti sebebiyle, kültürel etkileşimin olduğu önemli bir bölgeyi simgelemektedir. Özellikle Tanzimat sonrası dönemde Mersin; Akdeniz ülkelerinin yanı sıra Amerika ve Avrupa ile deniz ticaretinin yapıldığı; Müslüman, Yahudi, Hristiyanların ve özellikle Türk, Arap, Rum ve Ermenilerin bir arada yaşadığı kozmopolit bir kenttir. Mersin, 19. yüzyıl sonunda Suriye-Lazkiye'den Arap Hristiyan, Lübnan'dan Maruni, Kıbrıs, Girit ve Rodos'tan Rum göçü almıştır. Yabancı konsoloslukların bulunduğu ve genellikle tüccarların yaşadığı kentin özellikle kıyı şeridi, mimarisi ile zengin bir kültürel mirası yansıtmaktadır[1]. Kuzey, Batı Suriye ve Lübnan ile etkileşim halinde olan Mersin'de, bazı Doğulu mimari öğelere rastlanmıştır. Örneğin Mehmet Bozan Evi'nin ikinci katında, üçlü at nalı kemer düzeni görülmektedir (Fotoğraf 1). Arap

[1] Renda, 1995: I-II.

Ortodoks Kilisesi'nin yakınlarında yer alan bu evin, Suriye'den gelen Arap Hristiyan ailelerinden birine ait olduğu düşünülmektedir[2]. Ayrıca bu evin üçlü at nalı pencereleri Ürdün, Suriye-Lazkiye ve Lübnan mimarisiyle benzeşmektedir. (Fotoğraf 2).

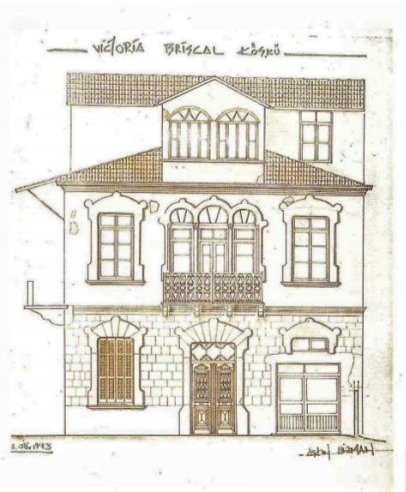

Fotoğraf 1. Mersin Mehmet Bozan Evi[3]

Fotoğraf 2. Ürdün Evi Örneği[4]

Mutasarrıf Cemal Bey tarafından, dönemi Belediye Meclis Üyesi Abdülkadir Saydavi projesi ile 1901-1906 yılında yaptırılan Mersin Eski Hükümet Konağı[5] ve bu yapının üzerinde bulunduğu Uray Caddesi'nde yer alan konutlarda, kaş kemer ve soğan biçimli sivri kemer dikkati çekmektedir (Fotoğraf 3-4). Bu tip kemer uygulamaları genellikle Lübnan-Beyrut, Suriye-Lazkiye ve Ürdün konut mimarisinde sıklıkla karşılaştığımız bir durumdur[6]. Mersin yapılarında Oryantalist etkilerin, genellikle pencere ve kapı kemerlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin, Uray Caddesi'nde bulunan ve günümüzde Mersin İl Kültür Turizm Binası olarak kullanılan konutun zemin katında, geniş dik açılı soğan biçimli kör kemerler görülürken, ikinci katında soğan biçimli sivri kemerler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 5-6).

[2] Yenişehirlioğlu vd., 1995: 80-85.
[3] Yenişehirlioğlu vd., 1995: 81.
[4] Duke's Diwan, Photo by Haupt & Binder, https://universes.art/en/art-destinations/jordan/amman/museums/dukes-diwan/building (erişim tarihi: 20.07. 2021)
[5] Mersin Eski Hükümet Konağı, günümüzde Mersin İl Jandarma Komutanlığı olarak hizmet vermektedir. Yapının inşaat geliri, belediyenin dört yıllık iskele geliri ve halkın desteği ile sağlanmış ve inşaatı 1905/1906 yılında tamamlanmıştır. Ünlü ve Ünlü, 2009: 88; Başgelen, 1998a: 8; Yazıcı Metin, 2019: 71. Bazı araştırmacılar ise Mersin Hükümet Konağı inşaatının 1901 yılında tamamlandığını söylemektedir. Şevkan, 2019: 71.
[6] Yenişehirlioğlu vd., 1995: 137.

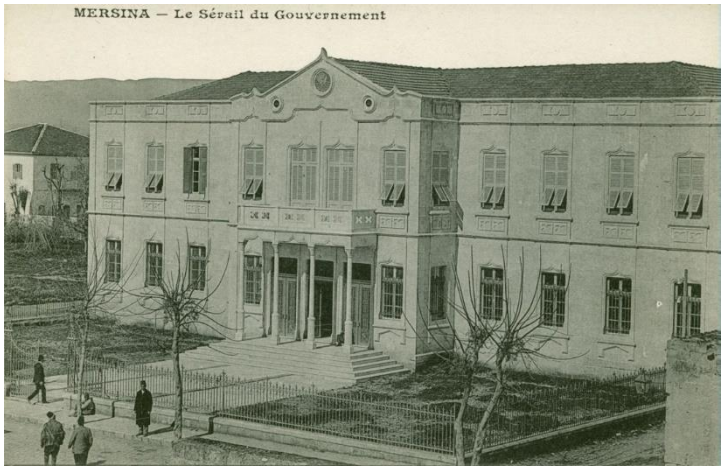

Fotoğraf 3. Mersin Hükümet Konağı[7]

Fotoğraf 4. Mersin Hükümet Konağı[8]

Fotoğraf 5. Mersin İl Kültür Turizm Binası

Fotoğraf 6. Mersin İl Kültür Turizm Binası Pencere Detayı

Adana, Doğu Akdeniz'deki önemli ticaret şehirlerinden bir diğeridir. Özellikle tahıl ve pamuk ticaretinin bu bölgeden yapıldığı bilinmektedir. Adana'da 1901 yılında, II. Abdülhamit'in tahta çıkışının yirmi beşinci yıl dönümü münasebetiyle, dönemin Adana Valisi Bahri Paşa ve Belediye Başkanı Hacı Yunus-Zâde Ali tarafından inşa edilen Bahri Paşa Çeşmesi, eklektik mimari özellikleri dikkati çekmektedir[9] (Fotoğraf 7-8). Orijinal haliyle günümüze ulaşamamış çeşme, üzerindeki kitabeden anlaşıldığı kadarıyla, 1992 yılında Adana Valisi R. Birsin Özen tarafından, Mimar Zeynep Çavuşoğlu'na aslına uygun olarak tekrar yaptırılmıştır. Çeşmenin eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, köşeleri sivriltilmiş oldukça büyük bir taş soğan kubbe ile örtüldüğü görülmektedir.

[7] İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Arşivi: Krt. 011329. Mersina. Le Serail du Gouvernement.
[8] İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Arşivi: Krt. 013980. Mersin Hükümet Konağı.
[9] Duymaz, 2003: 178; Laz, 2016: 48-50.

Fotoğraf 7. Adana Bahri Paşa Çeşmesi[10]

Fotoğraf 8. Adana Bahri Paşa Çeşmesi

Adana'da bulunan ve Bahri Paşa Çeşmesi gibi Vali Bahri Paşa[11] tarafından yaptırılan bir diğer yapı 1899-1901 tarihi arasında yaptırılan Eski Hükümet Konağı'dır[12]. Günümüzde Seyhan Kaymakamlığı olarak kullanılan yapının pencerelerinin üzerinde, silmelerle oluşturulan, dışa taşkın kaş kemer şeklinde alınlıklar bulunmaktadır (Fotoğraf 9-10). Bu tip kemer, özellikle Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu mimarlığında sıklıkla görülen bir mimari unsurdur.

Fotoğraf 9. Adana Hükümet Konağı

Fotoğraf 10. Adana Hükümet Konağı Pencere Detayı

[10] İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Arşivi: Krt. 014133. Adana (Cilicie) - Gourou - Koprou - Rue Tarsous / edit.: Kyriakos Papadopoulos.
[11] Süleyman Bahri Paşa 1898-1908 yılları arasında Adana Valiliği yapmıştır. Kuneralp, 1999: 25.
[12] Umar, 2017: 41

Adana Mercimek Mevkii'nde yer alan, Çukurova Çiflik-i Hümayun'u Merkez Dairesi'nin cephesinde, üçlü at nalı kemerli bir girişin olduğu görülmektedir[13] (Fotoğraf 11). Adana'da görülen Oryantalist mimarinin, Suriye-Lazkiye-Halep ve Lübnan-Beyrut ile olan coğrafi yakınlığı, ticaret, göç ve kültür alışverişi sebebiyle Doğu Akdeniz ve Ortadoğu ülkeleri ile birlikte değerlendirilmesi uygun olacaktır (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 11. Çukurova Çiftlik-i Hümayunu Mercimek Mevkii'nde Merkez Dairesi[15]

Fotoğraf 12. Lübnan/Beyrut Sursock Müzesi[14]

Oryantalizm konusunda, İskenderun ve Antakya için ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Bu şehirler 1918'de İngilizler tarafından işgal edilmiş, 1919'da Fransız Mandası yönetimine girmiştir[16]. Fransızlar, Kuzey Afrika örneklerinde olduğu gibi, işgal ettikleri bölgelerde Oryantalist mimari öğelerle yapılar inşa etmişlerdir[17]. Bu durum Doğu'nun Doğu olarak kalmasını istemelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, göz önünde bulundurulması gereken bir başka nokta, kamu binalarının mimari faaliyetlerinin siyasi bir otorite tarafından desteklenmemesi, bunun yerine özel işletmelere verilmesidir. İskenderun'da bir geç dönem yapısı olarak 1930-1931 tarihinde inşa edilen Adliye Binası, Fransızların bu bölgede inşa ettirdiği Oryantalist yapılara örnektir[18].

[13] Çukurova Çiftlik-i Hümayunu'nun kuruluşu için bkz. Alparslan ve Özdamar, 2019: 20-28.
[14] Photo by Rowina BouHarb, https://sursock.museum/content/our-supporters (erişim tarihi: 14.08. 2021)
[15] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90604/0014.
[16] İskenderun ve Antakya I. Dünya Savaşı sonunda, 1918 tarihinde, İngilizler tarafından işgal edilmiştir, 1919 yılında şehrin yönetimi Fransızlara devredilmiştir. 1918-1937 yılları arasında Fransız Mandası yönetiminde kalmıştır. Antakya ve ona bağlı İskenderun, 1937 yılında, Fransa ve Suriye arasındaki müzakerelere Türkiye Cumhuriyeti'nin müdahalesi ile birlikte Hatay Devleti kurulmuştur. Bu devlet, 1939 yılında kendi isteği ile Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmıştır. Tuncel, 2000: 581; Sahillioğlu, 1991: 232.
[17] Fransız işgalinden sonraki mimari için bkz. Çelik, 2012: 222-293.
[18] 1928 yılında mimar M. Kowalsky tarafından tasarlanmış İskenderun Adliye Binası'nın inşası, Makhoul Kassouf tarafından üstlenilmiş ve 1930-1931 yıllarında tamamlanmıştır. Açıkgöz, 2008: 132-134.

Antakya, coğrafi olarak diğer Anadolu şehirlerinden daha fazla Suriye'ye yakındır. Doğusunda Halep, kuzeyinde Lazkiye bulunan Antakya; Türk, Rum, Ermeni, Arap gibi milletlerin yanı sıra Hristiyan, Yahudi ve Müslümanların bir arada yaşadığı kozmopolit bir yapıya sahiptir. Uzun süre Fransız işgali altında kalan şehirdeki Oryantalist mimari öğeler, genellikle bu dönemde inşa edilmiştir. Özellikle konut mimarisinde görülen; soğan biçimli kaş kemer, at nalı kemer ve dilimli kemer sıklıkla kullanılan Oryantalist mimari öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 13-14).

Fotoğraf 13. Antakya Rıfat Bereket Evi

Fotoğraf 14. Antakya Liwan Otel

Antakya konut mimarisinde at nalı kemer, genellikle giriş kapıları üzerindeki açıklık olarak tasarlanmıştır. Bu açıklıkların lento üzerine oturan at nalı kemer şeklinde olduğu görülmektedir (Fotoğraf 15).

Fotoğraf 15. Antakya Kurtuluş Caddesi Kapı Kemeri Örnekleri

Antakya Kurtuluş Caddesi, Fransız dönemi mimarisinin gözlemlendiği önemli bir caddedir. Antakya mimarisinde, sütunların taşıdığı ikili ve üçlü açıklıklı at nalı kemerler karşımıza çıkmaktadır. Silmeler ile hareketlendirilen bu kemerleri, farklı tiplerde başlıkları olan sütunlar taşımaktadır. Genellikle üçlü at nalı kemer düzenlemelerinde ortadaki geniş, iki yandaki dar tutulmuşken, çifte kemerler eşit genişliğe sahiptir. (Fotoğraf 16-17).

Fotoğraf 16. Liwan Delux Otel

Fotoğraf 17. Kurtuluş Caddesi Konut Örneği

Antakya'da, bölgenin geçmişinden gelen bir geleneğin devamı olarak; büyük bir kemer içine alınmış veya kemersiz olarak soğan biçimli çifte kemerler sıklıkla görülen bir başka mimari öğedir. Merkez üzerinde öküz gözü açıklığı bulunan çifte kemerler, konutların yanı sıra bölgedeki Hristiyan ve Müslüman dini mimarisinde gözlenmiştir. Genellikle ortak bir sütunla taşınan bu kemerler sivri kemer şeklinde olup, üzengi taşından içeri doğru daralmaktadır. Bu daralma Ortodoks Kilisesi'nde[19] oldukça az iken (Fotoğraf 18), Şeyh Ali Camii[20] (Fotoğraf 19), Antakya Redif Kışlası'nın Deposu (Fotoğraf 20) ve bazı konut örneklerinde daha belirgindir (Fotoğraf 21-22-23).

[19] Ortodoks Kilisesi, 1340 yılından itibaren hizmet vermektedir. 1872 yılında meydana gelen deprem sonucu büyük hasar görmüş olan kilisenin, Rusya'nın masraflarını karşıladığı ve Rus mühendisler tarafından onarıldığı bilinmektedir. Bolat, 2016: 86.

[20] Şeyh Ali Cami, 1571 yılına kadar giden bir tarihe sahiptir. Ancak bahsi geçen ikiz kemerli pencerelerin 1872'de meydana gelen deprem sonrası inşa edildiği düşünülmektedir. Şancı, 2006: 71-72.

Fotoğraf 18. Antakya Ortodoks Kilisesi

Fotoğraf 19. Şeyh Ali Camii

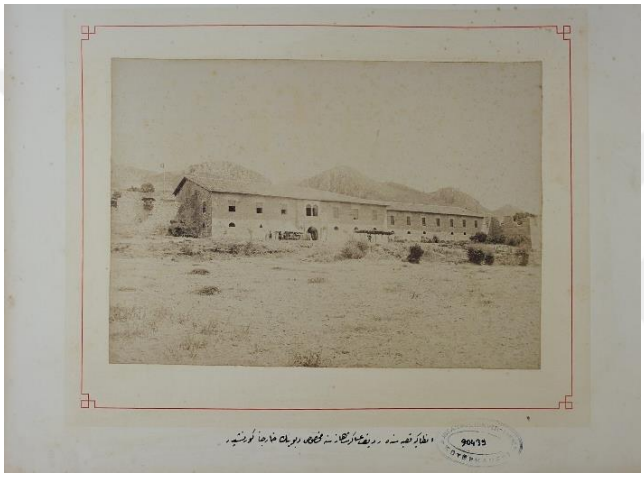

Fotoğraf 20.Antakya Redif Askerî Şâhânesi'nin Deposu[21]

Fotoğraf 21.Antakya Kurtuluş Caddesi Konut Örneği

Fotoğraf 22. Antakya Kurtuluş Caddesi Konut Örneği

Fotoğraf 23. Antakya Kurtuluş Caddesi Konut Örneği

[21] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90439-0036.

Antakya'da, oldukça geniş tutulmuş, üzengi taşından daralan at nalı kemer tipi, Anadolu'nun diğer şehirlerinde sık rastlanmayan mimari bir öğedir. Şeyh Ali Cami'nin hariminde yer alan giriş revakı, Memlûk üsluplu siyah beyaz çift renkli taşla oluşturulan, basık üç at nalı kemerden oluşmaktadır (Fotoğraf 24). Bu kemerler sepet kulpu şeklinde olup, üzengi taşından içeri doğru hafifçe daralmaktadır. Aynı kemer biçiminin daha belirgin şekilde daralan tipi, Şeyh Ali Cami'nin avlu giriş kapısında yer alan Hacı Sakıp Çeşmesi'nde kullanılmıştır[22] (Fotoğraf 25).

Fotoğraf 24. Şeyh Ali Camii Harimi

Fotoğraf 25. Hacı Sakıp Çeşmesi

Şeyh Ali Cami'nin revakındaki kemerlere benzer çift renk taş kullanımı, Rafet Ağa Çeşmesi'nde de karşımıza çıkmaktadır[23] (Fotoğraf 26). Rafet Ağa Çeşmesi, sütunların taşıdığı basık at nalı kemer ile oluşturulmuş, bir konuta bağlı çeşme olarak önemli bir örnektir. Sütunların taşıdığı çeşme kemeri, biçim olarak Hacı Sakıp Çeşmesi'ne benzemektedir. 20. yüzyılın başında, Antakya merkezine Zugaybe Suyu'nun şehre getirilmesiyle birlikte çok sayıda çeşme yapıldığı bilinmektedir[24]. Bu çeşmelerde genellikle at nalı kemer ve sepet kulpunun daralmasından oluşan, yukarıdaki örneklere benzer kemerler kullanıldığı dikkati çekmektedir.

[22] Kitabeden anlaşıldığı kadarıyla bu çeşme 1915 tarihinde inşa edilmiştir. Şancı, 2006: 395.
[23] Bu çeşme, Rafet Ağa adına ailesi tarafından 1922 tarihinde yaptırılmıştır. Şancı, 2006: 412.
[24] Korkmaz, 2007: 78.

Fotoğraf 26. Rafet Ağa Çeşmesi

Fotoğraf 27. Antakya Kurtuluş Caddesi Konut Örneği

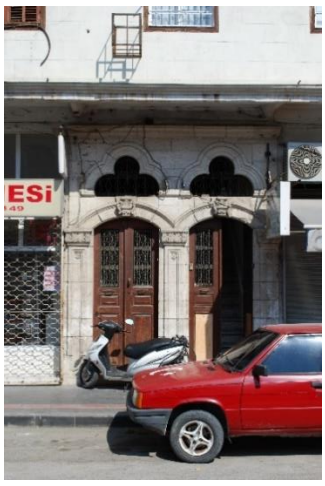

Fotoğraf 28. Antakya Kurtuluş Caddesi Konut Örneği

Antakya mimarisindeki Oryantalist mimari öğeler, Fransız Mandası etkisiyle veya Doğu etkileşimi ile görülmektedir. Dini, kamu ve konut mimarisinde görülen bu öğelerin diğer şehirlere göre yoğun biçimde kullanılması dikkati çekmektedir. Kaş kemer ve dilimli kemer Suriye etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kaş kemer gibi sivrilen soğan biçimli kemerler ve dilimli kemerler, Güneydoğu Anadolu'da karşılaştığımız örneklere benzer öğelerdir (Fotoğraf 27-28).

Gaziantep, Suriye ile olan coğrafi yakınlığı sebebiyle özellikle konut mimarisinde Şam ve Halep ile benzerlik göstermektedir[25]. Gaziantep'te 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren misyonerlik faaliyetleri yürütülmüş ve bu sebeple şehir kozmopolit bir yapıya bürünmüştür. Şehrin kozmopolit yapısı, mimari öğelerine de yansımıştır. Günümüzde Kurtuluş Cami olarak bilinen Büyük Kilise'nin mimarı Ermeni asıllı Kirkor'dur[26]. Kilisenin cephesinde ve iç mekânında, Suriye etkisi olarak çift renkli taş kullanılmıştır (Fotoğraf 29). Kilisenin iç narteksinde bulunan kemerler, üçlü at nalı kemer şeklinde düzenlenmiştir (Fotoğraf 30). Günümüzde kadınlar mahfili olarak kullanılan ve ahşap kafes ile kapatılan bu bölümün, Antakya evlerinin giriş kapısındaki lento üzerine açılan at nalı kemerlerle benzerlik gösterdiği dikkati çekmektedir.

[25] Şahin, 2019: 55.
[26] Çam, 2006: 179; Altın, 2015: 653.

Fotoğraf 29. Gaziantep Kurtuluş Cami

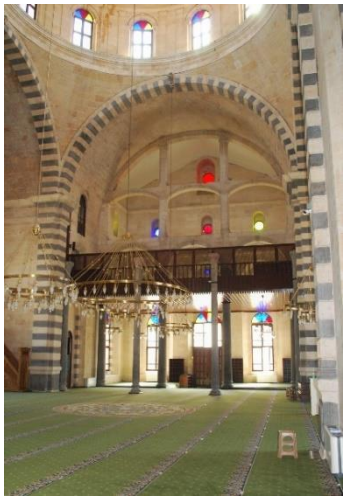

Fotoğraf 30. Gaziantep Kurtuluş Cami

1903-1909 yılları arasında inşa edilmiş olan Alaüddevle Cami'nin mimarı Armenak, ustabaşı ise Büyük Kilise'nin mimarı Kirkor'dur[27]. Caminin harimine giriş kapısı üzerindeki pencereleri, büyük bir kemer içine alınmış çifte kemerlidir ve üst merkezinde öküz gözü açıklığı bulunmaktadır. Bu mimari öğe, özellikle bölgenin yerel üslubuyla örtüşmektedir. Ayrıca mihrabının iki yanında görülen köşk minberler yine Şanlıurfa'daki camiler ile benzeşmektedir[28]. Büyük Kilise ve Alaüddevle Cami'de görülen renkli taş işçiliği Suriye etkilidir. Bu süsleme Gaziantep konut mimarisinde de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 31. Gaziantep Alaüddevle Cami

Fotoğraf 32. Gaziantep Alaüddevle Cami

[27] Çam, 2006: 179.
[28] Bkz. Şanlıurfa Eski Ömeriye Cami.; Kürkçüoğlu, 2013b: 36.

Gaziantep Hükümet Konağı'nın, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde yer alan fotoğraflarından anladığımız kadarıyla girişinde, ahşap malzemeden inşa edilmiş, soğan biçimli at nalı kemerli bir revakı bulunmaktadır (Fotoğraf 33-34). Bu tip kemerler Şanlıurfa ve Suriye örnekleri ile benzeşmektedir.

Fotoğraf 33. Gaziantep Hükümet Konağı[29]

Fotoğraf 34. Gaziantep Hükümet Konağı[30]

Şanlıurfa, Eyyubi etkisi ve Suriye ile komşu olması sebebiyle Doğulu mimari unsurları bünyesinde bulunduran bir şehir olmuştur. Araştırmamız neticesinde Şanlıurfa mimarisindeki kaş kemer, dilimli kemer, at nalı kemer, soğan kubbe ve yoğun bitkisel süslemelerin coğrafya etkisiyle, yüzyıllardır devam eden bir geleneğin devamı olduğu görülmüştür. Bölgedeki erken tarihli yapılarda görülen at nalı kemer hem Hristiyan hem Müslüman mimarisinde karşımıza çıkmaktadır. Şanlıurfa Ulu Camii'nin minaresi, minareye dayanan eski at nalı kemerleri, harime giriş kapısının soğan biçimli at nalı kemeri ve renkli taş uygulaması Doğulu geleneği yansıtan en güzel örneklerdendir[31] (Fotoğraf 35-36-37).

[29] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 90435-0011.
[30] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 90435-0014.
[31] Şanlıurfa Ulu Camii'nin, 435-436 tarihide ölen Rabbula tarafından Mar Stefanos Kilisesi'nin yerine inşa edildiği bilinmektedir. Kilisenin at nalı kemerli avlu duvarları ve minare olarak kullanılan çan kulesi günümüze ulaşmıştır. Kitabesi bulunmayan Ulu Cami'nin, 1170-1175 tarihlerinde Zengiler tarafından yaptırıldığı tahmin edilmektedir. 1684, 1779 ve 1780 tarihli onarım kitabeleri bulunmaktadır. Kürkçüoğlu, 2013b: 26-27.

Fotoğraf 35. Şanlıurfa Ulu Cami Kapısı

Fotoğraf 36. Şanlıurfa Ulu Camii Avlu Kemerleri

Fotoğraf 37.Şanlıurfa Ulu Camii Minaresi

Şanlıurfa'da kutsal bir mekân olarak kabul edilen Balıklı Göl çevresindeki mimari yapılar, bölgedeki Doğulu geleneğin davamı niteliğindedir. Halil'ür Rahman Cami'nin minaresinde yer alan at nalı kemerler, Harran Ulu Cami ile benzerlik göstermektedir. Eski Bizans kiliselerinin çan kulesinden dönüştürülen bu minarelerde yer alan çifte at nalı kemer ve bu kemerleri taşıyan ortak sütun, Şanlıurfa'da yüzyıllarca kullanılan bir mimari öğe olmuştur[32] (Fotoğraf 38). Halil'ür Rahman Cami'nin yanında yer alan medrese revaklarında da üzengi taşından içeri doğru hafifçe girinti yapan at nalı kemerler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 39).

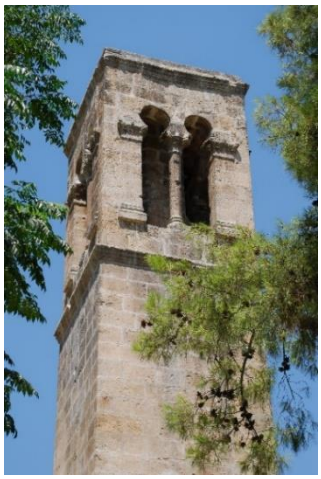

Fotoğraf 38. Halil'ür Rahman Cami Minaresi

Fotoğraf 39. Halil'ür Rahman Medresesi

[32] Halil'ür Rahman Cami, 504 yılında Bizans döneminde inşa edilen Meryem Ana Kilisesi'nin üzerine yaptırılmıştır. Kilisenin çan kulesi, günümüzde minare olarak kullanılmaktadır. Cami kitabelerinden anlaşıldığı kadarıyla, Meyyafarikin Eyyubilerinden Melik Eşref Muzafferüddin Musa tarafından, 1211 yılında inşa edilmiştir. Kürkçüoğlu, 2013b: 40.

Şanlıurfa'da, 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren inşa edilen konutlardaki ortak taşıyıcı sütuna sahip çifte at nalı kemer uygulaması geleneğe bağlanmaktadır. Konut mimarisine örnek olarak, 1890 yılları civarında inşa edilen Küçük Hacı Mustafa Hacıkâmiloğlu Evi (Vilayet Konuk Evi) örnek verilebilir. Bu yapının, güney cephesindeki avluya bakan ikinci kat sofasında ve doğu cephesinin ikinci katında bu uygulama ile karşılaşılmaktadır[33]. İnşa edildiği yıllarda açık olan bu kemerlerin, günümüzde camlarla kapatıldığı görülmektedir (Fotoğraf 40-41).

Fotoğraf 40. Küçük Hacı Mustafa Hacıkâmiloğlu Evi

Fotoğraf 41. Küçük Hacı Mustafa Hacıkâmiloğlu Evi

20. yüzyılın başlarında, Şanlıurfa konut mimarisinde, ortak sütunla taşınan çifte at nalı kemer görülmeye devam etmektedir. 1903 yılı civarında inşa edilen ve günümüze ulaşamayan Hacı Yusuf Kâmil Konağı'nın eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, güney cephesinde oldukça yüksek tutulan çifte at nalı kemerler görülmektedir[34] (Fotoğraf 42). Konağın batı cephesinde ise cam ile kapatılmış ve diğer cepheye göre daha alçak tutulan at nalı kemerler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 43). Günümüze ulaşamayan bir diğer Şanlıurfa evi ise Ömer Edip Bey Konağı'dır. Konağın önündeki giriş revakının; beş adet açıklığı bulunan ve sütunlarla taşınan at nalı kemerlere sahip olduğu görülmektedir[35] (Fotoğraf 44). Bu tip revak kemerlerinin, Halep ve Şam'da 4. yüzyıldan itibaren görüldüğü bilinmektedir. Şanlıurfa'da diğer konutlarla aynı dönemde inşa edilmiş ve günümüzde halen mevcut olan Pınarbaşı Taş Konak'ta (Bedri Pınarbaşı Evi) ise avluya bakan ikinci katta; beş açıklıktan oluşan ve merkezde dilimli kaş kemer, iki yanında at nalı kemerli açıklıklar bulunan revak dikkati çekmektedir[36] (Fotoğraf 45).

---

[33] Kürkçüoğlu, 1995: 28.

[34] Kaynaklarda bu konağın hemen yanında bulunan köprüyle birlikte 1903 yılında inşa edildiği, köprünün dönemin valisi Ethem Paşa'nın teşviki ile yapıldığı yazmaktadır. Kürkçüoğlu, 2013a: 16; Kürkçüoğlu, 2011: 282.

[35] 1904 ve 1908-1912 yıllarında mebusluk yapmış olan Ömer Edip Bey, Şanlıurfa'nın köklü ailelerinden olup, daha sonraki yıllarda Kürkçüzade/Kürkçüoğlu soyadını almıştır.

[36] Konak duvarında yer alan kitabe 1902 tarihlidir. Akkoyunlu, 1989: 73.

Tüm bu konut örnekleri ışığında, Şanlıurfa konut mimarisinde geleneğe bağlı, bu tipte kemerler inşa eden bir mimar olduğu anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 42. Hacı Yusuf Kâmil Konağı[37]

Fotoğraf 43. Hacı Yusuf Kâmil Konağı[38]

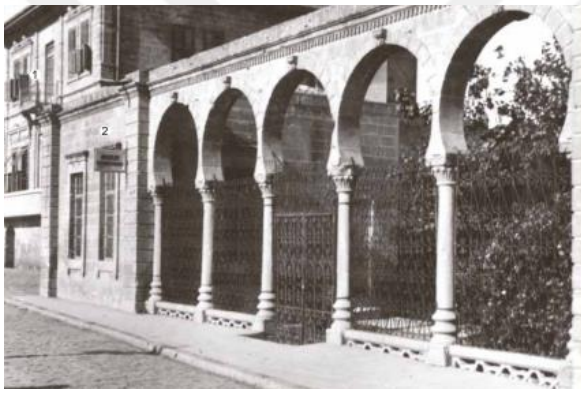

Fotoğraf 44. Ömer Edip Bey Konağı [39]

Fotoğraf 45. Pınarbaşı Taş Konak

Şanlıurfa'da çifte at nalı kemer uygulaması, Surp Asdvadzadzin Kilisesi'nde de karşımıza çıkmaktadır. Büyük Kilise/Kebir Kenisa/Meryem Ana Kilisesi olarak bilinen bu kilise, M.S. 457 yılında St. John Kilisesi harap olunca yerine inşa edilmiştir. Ancak yeniden inşa edilen bu kilise de yıkılmıştır. Bugün ayakta olan yapı, Kilikya Katoğigosluğu ve Urfa'daki Ermenilerin bağışlarıyla 1849 yılında inşa edilmiştir. Yapı, 1930'larda Sanatlar Ocağı ve 1970'lere kadar elektrik santrali olarak kullanılmış olup, 1994 yılında ise Selahaddin Eyyubi Cami olarak yeniden hizmete açılmıştır[40].

[37] Kürkçüoğlu, 2011: 283.
[38] Kürkçüoğlu, 2011: 282.
[39] Kürkçüoğlu, 2011: 313.
[40] Ertaş, 2016: 8-9; Yılmaz ve Eroğlu, 2013: 8-10; Kürkçüoğlu, 2013b: 124-127.

Fotoğraf 46. Surp Asdvadzadzin Kilisesi/ Selahaddin Eyyubi Cami Batı Cephesi

Fotoğraf 47. Surp Asdvadzadzin Kilisesi/Selahaddin Eyyubi Cami Eğitim Merkezi

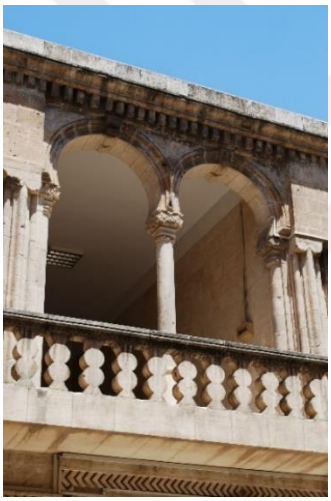

Fotoğraf 48. Surp Asdvadzadzin Kilisesi/Selahaddin Eyyubi Cami İkinci Kat Kemerleri

Fotoğraf 49. Surp Asdvadzadzin Kilisesi/Selahaddin Eyyubi Cami İkinci Kat Kemerleri

Fotoğraf 50. Surp Asdvadzadzin Kilisesi/Selahaddin Eyyubi Cami Zemin Kat Kemerleri

Surp Asdvadzadzin Kilisesi'nin kuzeyinde, bugün eğitim merkezi olarak kullanılan iki katlı yapının avluya bakan ikinci katında, Şanlıurfa'da sıklıkla rastladığımız ortak bir sütunla taşınan çifte at nalı kemer uygulaması dikkati çekmektedir (Fotoğraf 48-49). Ayrıca, yapının zemin kat kapı ve pencerelerinin üzerinde, Antakya konut mimarisinde görülen kapı kemerleri ile benzer biçimli kör at nalı kemerler bulunmaktadır (Fotoğraf 50). Bu kemerlerin silmeleri, cephe yüzeyinden taşırılmıştır.

Fotoğraf 51. Şanlıurfa Gureba Hastanesi

Fotoğraf 52. Şanlıurfa Gureba Hastanesi

Şanlıurfa Gureba Hastanesi, dönemin valisi Ethem Paşa gözetiminde 1901 yılında, II. Abdülhamit'in yirmi beşinci cülusu münasebetiyle inşa edilmiştir[41]. Yapının arşivde bulunan plan ve çizimlerinin altında mimar olarak Chiristidis ismi yazmaktadır[42]. Arşiv belgeleri incelendiğinde, 1913 tarihli bir belgede Chirsitidis'in adı Belediye Mimarı olarak geçmektedir[43]. Ayrıca 1903 tarihli bir başka belgede, Urfa Belediye Mühendisi Hıristidi Todoraki Efendi'ye hizmetlerinden dolayı taltif verildiği görülmektedir[44]. Büyük ihtimalle Hıristidi ve Chiristidis aynı kişidir. Tüm bunlardan yola çıkarak, Şanlıurfa'da 1900'lü yılların başında, Vali Ethem Paşa'nın teşviki ile Belediye Mimarı Chirstidis'in inşa ettiği konut ve kamu yapılarında, Urfa'nın geçmişinden miras kalan geleneği devam ettiren çifte at nalı kemer kullanılmıştır[45] (Fotoğraf 51-52).

[41] Dağ, 2007: 39-42; İnan, 2013: 20; Erol, 2015: 112.
[42] BOA. PLK.p. 1425.
[43] Asoğlu, 2019: 336; BOA: ŞD: 86/4-15.
[44] BOA: DH.MKT: 694/51.
[45] Bkz. Hacı Yusuf Kâmil Konağı, Küçük Hacı Mustafa Hacıkâmiloğlu Evi, Ömer Edip Bey Konağı.

Fotoğraf 52. Şanlıurfa Gureba Hastanesi Zemin Kat At Nalı Kemerleri

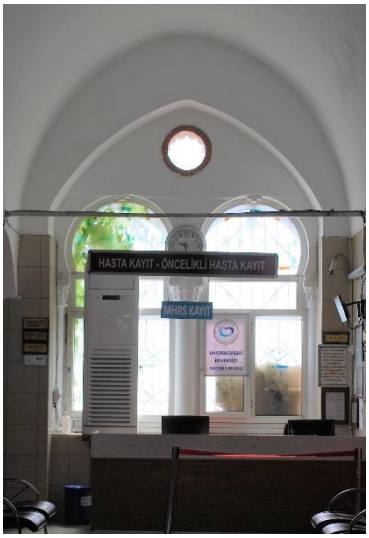

Fotoğraf 53. Şanlıurfa Gureba Hastanesi Zemin Kat At Nalı Kemerleri İç Mekân

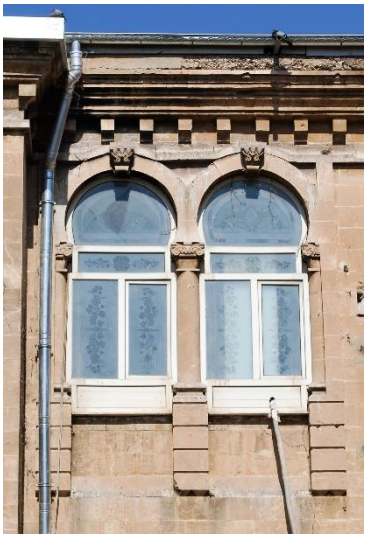

Fotoğraf 54. Şanlıurfa Gureba Hastanesi İkinci Kat At Nalı Kemerleri

Eklektik üslup gösteren Gureba Hastanesi'nin, doğu ve batı cephelerinin zemin katında, üst merkezinde öküz gözü açıklığı bulunduğu ve sivri kemer içine alınmış, ortak sütunla taşınan çifte at nalı kemerler görülmektedir (Fotoğraf 52-53). Bu pencerelerin üstüne denk gelecek şeklinde tasarlanmış ikinci katta ise ortak sütunla taşınan başka bir çifte at nalı kemerli pencere düzeni dikkati çekmektedir (Fotoğraf 54). İkinci kat pencerelerinin sütun başlıkları ve kilit taşları, üslup bakımından Surp Asdvadzadzin Kilisesi/Selahaddin Eyyübi Cami'de görülen kemerlerle benzeşmektedir. Hastane koridorlarına bakan bu kemerler, yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla iklim sebebiyle açık planlanmış, daha sonradan pencere ile kapatılmıştır. Bu durum, Vilayet Konağı gibi Urfa'daki diğer at nalı kemerlerin bulunduğu yapılarda da gözlenmiştir. Yapının batı cephesinin ikinci katında, diğer pencerelere göre sütun başlıkları sade tutulmuştur ve bir başka çifte at nalı kemer daha yer almaktadır.

Şanlıurfa Gureba Hastanesi'nin kuzey cephesinin merkezinde, ortak taşıyıcıya sahip üçlü at nalı kemerler görülmektedir (Fotoğraf 55-56). Dairesel olan at nalı kemerlerin pencereleri, hastanenin merdiven boşluğunu aydınlatacak şekilde ve oldukça yüksek tasarlanmıştır. Şanlıurfa Gureba Hastanesi'nde görülen at nalı kemerler, Urfa'da geçmişten gelen bir geleneğin yerel mimarlar tarafından devam ettirildiğinin bir göstergesi olması bakımından önemli bir örnektir.

Fotoğraf 55. Şanlıurfa Gureba Hastanesi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 56. Şanlıurfa Gureba Hastanesi Kuzey Cephesi Detay

Şanlıurfa'nın Birecik İlçesi'nde, alt katı Hürriyet Kahvesi üst katı otel olarak ,1900'lü yılların başında inşa edilen yapı, daha sonra Belediye Binası olarak kullanılmıştır[46]. Eski Belediye Binası'nın doğu ve batı cephesinin ikinci katında, Antakya ve Şanlıurfa'daki yapılara benzer şekilde, büyük bir kemer içine alınmış ve ortak bir sütunun taşıdığı at nalı kemerlerden oluşan pencere bulunmaktadır. Bu kemerlerin üst merkezinde, diğer örneklerde olduğu gibi öküz gözü açıklığı yer almaktadır (Fotoğraf 57-58).

Fotoğraf 57. Birecik Eski Belediye

Fotoğraf 58. Birecik Eski Belediye Binası Pencere Detayı

[46] Kürkçüoğlu ve Kürkçüoğlu, 2017: 138.

Şanlıurfa, coğrafi olarak Suriye'nin kuzeyinde bulunmasından dolayı yüzyıllardır bu bölge ile etkileşim içindedir. Suriye mimarisinde M.S. 5. yüzyıldan itibaren çifte at nalı kemer uygulaması dikkati çekmektedir. Müslüman mimarisine örnek olarak, Şam Emeviyye Cami'nin minaresi üzerinde yer alan kemer açıklıkları ve bu bölgedeki Hristiyan mimarisine örnek olarak Fotoğraf 60'ta yer alan kilise apsis pencereleri, yüzyıllardır bu bölgede çifte at nalı kemer kullanıldığının ispatıdır. (Fotoğraf 59-60). Şanlıurfa yakınlarındaki Gamurç (Dağeteği) Köyü'nde kalıntıları bulunan Surp Toros Kilisesi'nde de at nalı kemerlere rastlamak mümkündür. Benzer şekilde İskenderun Ermeni Kilisesi'nin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki eski fotoğrafına bakıldığında, çan kulesinin at nalı kemerler içerdiği görülmektedir (Fotoğraf 61). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, bölgede at alı kemer kullanımının geleneğe bağlanması mümkündür.

Fotoğraf 59. Şam Emeviyye Cami Minaresi[48]

Fotoğraf 60. Suriye 5.yy Kilise Apsis Pencereleri[47]

Fotoğraf 61. İskenderun Ermeni Kilisesi [49]

[47] Gertrude Bell Archive http://www.gerty.ncl.ac.uk/photo_details.php?photo_id=1065 (erişim tarihi: 20.10. 2021)
[48] https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Minaret_of_Jesus%2C_Omayyad_Mosque.jpg (erişim tarihi: 17.08. 2021)
[49] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 90439-0041.

Şanlıurfa'da bulunan bazı camilerin harim kapılarında birbirine benzer, ancak daha çok Hristiyan mimarisinde rastlayabileceğimiz türden düzenlemeler mevcuttur. Eski Ömeriye Cami[50], Narıncı Cami[51] ve Circis Peygamber Cami[52] giriş kapıları, kapı açıklığı üzerinde yer alan üçgen alınlık ve farklı taşıyıcılara sahip çifte kemerler ile merkez üstünde yer alan öküz gözü açıklığından oluşan bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 62-63). Ayrıca bu alınlığın iki tarafından zemine kadar uzanan çifte sütunceler de dikkati çekmektedir. Bitkisel süslemeler ile zenginleştirilmiş olan harime giriş kapıları, Urfa mimarisinde taş süsleme geleneğinin devamı olarak karşımıza çıkan bir başka unsur olmuştur.

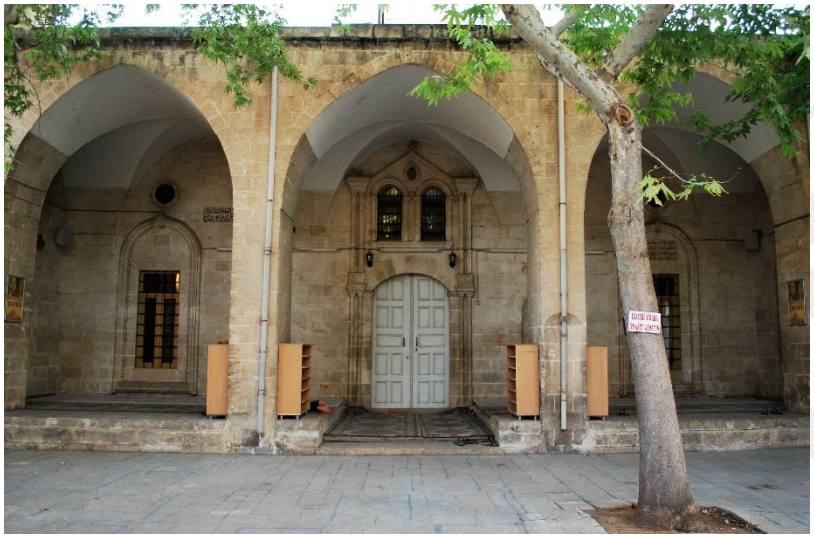

Fotoğraf 62. Eski Ömeriye Cami

Fotoğraf 63.Narıncı Cami

Şanlıurfa mimarisinde soğan biçimli kemer ve kaş kemer uygulaması yoğun kullanımıyla dikkati çeken bir başka mimari öğe olmuştur. Bu unsurlar Eyyubi etkisi ile Urfa'nın yerel mimarisine özgü unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Urfa Ulu Cami kapısı, Nakibzade Medresesi[53] pencereleri ve çeşmesi, Rızvaniye Cami[54] pencerelerinin üzerindeki kör kemerler, Halil'ür Rahman Çeşmesi, Fırfırlı Cami/Ermeni Protestan Kilisesi/On İki Havari Kilisesi[55] Kapısı, Surp Asdvadzadzin Kilisesi/Selahaddin Eyyübi Camii kapısı ve çeşmesi, Arabi Cami[56] minaresi, Behramlar Cami[57] minaresi, Mevlid-i Halil Dergahı[58], Hacı Lütfullah

[50] Kürkçüoğlu, 2013b: 35-37.
[51] Kürkçüoğlu, 2013b: 60-61.
[52] Kürkçüoğlu, 2013b: 117-120.
[53] Medrese 1196/1781-1782 tarihlidir. Memiş, 2019: 424.
[54] Kürkçüoğlu, 2013b: 62-69.
[55] Kürkçüoğlu, 2013b: 120-123.
[56] Kürkçüoğlu, 2013b: 32-33.
[57] Kürkçüoğlu, 2013b: 90.
[58] Kürkçüoğlu, 2013b: 108-113.

Camii[59] minaresi, Ömer Göncü Evi[60] ikinci kat s kemerleri, Karaçizmeciler Evi[61] giriş revakı, Şehbenderiye Çeşmesi[62], Köroğlu Haydar Çeşmesi[63], Şeyh Saffet Çeşmesi[64], Aksoyların Kabaltısı[65] üzerindeki pencerelerin kör kemerleri, soğan biçimli at nalı kemer ve kaş kemer şeklinde merkezden yukarı taşan bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 64-65-66-67-68-69-70).

Fotoğraf 64. Nakibzade Medresesi

Fotoğraf 65.Nakibzade Medresesi Çeşmesi

Fotoğraf 66. Rızvaniye Cami

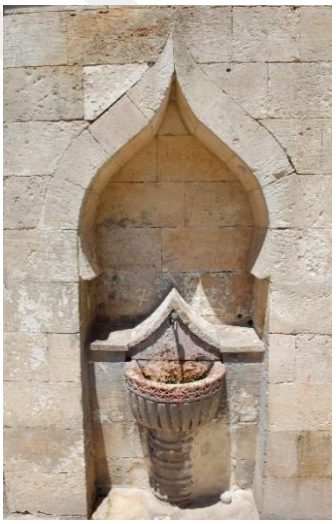

Fotoğraf 67. Halil'ürrahman Medresesi Çeşmesi

[59] Kürkçüoğlu, 2013b: 37-39.
[60] Akkoyunlu, 1989: 45-51.
[61] Akkoyunlu, 1989: 95-103.
[62] Bu çeşme 1909 tarihlidir. Gerger ve Kürkçüoğlu, 1997: 1139.
[63] Bu çeşme 1885 tarihlidir. Gerger ve Kürkçüoğlu, 1997: 1138.
[64] Bu çeşme 1891 tarihlidir. Gerger ve Kürkçüoğlu, 1997: 1139.
[65] Közcü, 2016: 39-40.

Fotoğraf 68. Fırfırlı Cami/Ermeni Protestan Kilisesi/ On İki Havari Kilisesi

Fotoğraf 69. Surp Asdvadzadzin Kilisesi/Selahaddin Eyyübi Cami Çeşmesi

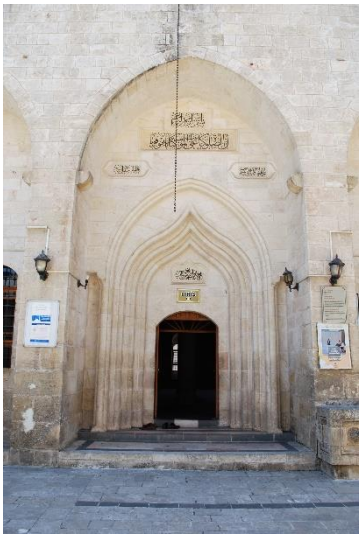

Fotoğraf 70. Surp Asdvadzadzin Kilisesi/Selahaddin Eyyübi Camii Kapısı

Şanlıurfa'da dilimli kemer kullanımı; üç, altı, on ve on iki dilimli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kemer, diğer kemer biçimleri gibi yaygın olarak hem dini mimaride hem de konut mimarisinde görülmektedir. Urfa Ulu Cami kapı kemeri, Halil'ür Rahman Külliyesi revak ve avlu kapılarındaki kemerler, Rızvaniye Cami pencereleri üzerinde üç dilimli kör kemerler, Dabakhane Cami[66] pencere ve müezzin mahfili kemerleri, Mevlevihane'nin[67] kapı ve pencere üzerindeki kemerleri, Ermeni Mektebi'nin[68] pencere ve kapı kemerleri (Fotoğraf 71), Fırfırlı Cami/Ermeni Protestan Kilisesi/On İki Havari Kilisesi cephe süslemeleri ve çan kulesi kemerleri (Fotoğraf 72), Yusuf Paşa Cami'nin[69] avluya giriş kapısı (Fotoğraf 73), günümüze ulaşamayan İdare-i Hususiye Binası'nın pencereleri üzerindeki üç dilimli süslemeleri[70], Surp Asdvadzadzin Kilisesi/Selahaddin Eyyübi Camii cephe süslemeleri ve pencereleri, Eski Ömeriye Camii'nin avluya giriş kapısı (Fotoğraf 74), Pınarbaşı Taş Konak'ın ikinci kat merkezdeki kemer ve avlu çeşmesi (Fotoğraf 75), Ömer Göncü Evi'nin ikinci kat sofa giriş kemerleri, Mehmet Demirkol Evi'nin[71] doğu cephesindeki eyvan kemeri, Akyüzler Evi'nin[72] kapı ve pencere kemerleri, Ali Kılıç Evi'nin[73] pencereleri, Karaçizmeciler Evi'nin revak kemerleri ve eyvan giriş kapısı dilimli kemer şeklindedir.

[66] Kürkçüoğlu, 2013b: 51-56.
[67] Kürkçüoğlu, 2013b: 84-85.
[68] Erol, 2015: 102.
[69] Kürkçüoğlu, 2013b: 70-74.
[70] Kürkçüoğlu, 2011: 278-279.
[71] Akkoyunlu, 1989: 67-72.
[72] Kapı üzerindeki kitabede 1867 tarihi yer almaktadır. Akkoyunlu, 1989: 78.
[73] Akkoyunlu, 1989: 87-94.

Fotoğraf 71.Ermeni Mektebi Pencereleri Protestan Kilisesi/On İki Havari Kilisesi

Fotoğraf 72.Fırfırlı Cami/Ermeni

Fotoğraf 73. Yusuf Paşa Cami

Fotoğraf 74. Eski Ömeriye Camii

Fotoğraf 75. Pınarbaşı Taş Konak

Mardin, diğer şehirlerden farklı olarak günümüzde halen taş süslemeciliğin devam ettiği Anadolu'nun önemli şehirlerindendir. Mardin'de yer alan Süvari/Harbiye Kışlası (Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi ve Dilek Sabancı Sanat Galerisi), Diyarbakır Valisi Hacı Hasan Paşa zamanında (1887-1891), Mardin Belediye Mimarı Ermeni asıllı Lole ve Cebrail Hekimyan'a yaptırılmıştır[74]. Süvari Kışlası'nın giriş kapısında, Mardin'in yerel özelliklerini gösteren üzüm ve asma dalı motifleri dikkati çekmektedir (Fotoğraf 76-77). İslam sanatının ilk örneklerinden Emeviler dönemine ait 743-744 tarihli Mışatta Sarayı'nda da görülen bu motifler[75], Harran Ulu Cami sütunlarında, Mardin Ulu Cami'nin minare kapısında (Fotoğraf 78-79), Ammanuel Şuha Evi'nde (Konsolosluk Binası), İsmail Efendi Evi'nde ve Tokmakların Evi'nde görülmektedir[76].

[74] Güzel, 2010: 46-48.
[75] Yetkin, 1965: 26-28.
[76] Güzel, 2010: 109.

Fotoğraf 76. Süvari/Harbiye Kışlası (Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi ve Dilek Sabancı Sanat Galerisi) Giriş Kapısı

Fotoğraf 77. Süvari/Harbiye Kışlası (Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi ve Dilek Sabancı Sanat Galerisi) Giriş Kapısı

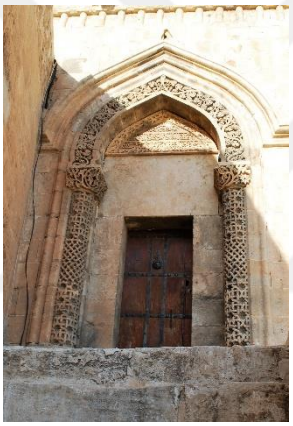

Fotoğraf 78. Mardin Ulu Cami Minare Kapısı

Fotoğraf 79. Mardin Ulu Cami Minare Kapısı

Mardin Ulu Cami, 1176 tarihinden itibaren çeşitli restorasyon ve eklemeler ile günümüze ulaşmış önemli bir yapıdır[77]. Mardin taş işçiliğinin en güzel örneklerinden olan Ulu Cami'nin minaresi üzerinde, bitkisel ve geometrik süslemeler ile dilimli kör kemerler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 80-81). Minarenin giriş kapısı üzerindeki kitabeden anlaşıldığı kadarıyla, 1888/89 yıllarında yaptırılmıştır[78]. Minarenin giriş kapısı, soğan biçimli sivri kemer şeklinde düzenlenmiştir. Minarede yer alan sütunceler, başlıklar, kemer ve taş süsleme işçiliği yerel mimariye uygunluk göstermektedir. Örneğin benzer sütun başlıklarına Reyhaniye Cami mihrabında (Fotoğraf 82), Tokmakların Evi'nde, İsmail Efendi Evi'nde, Şahtana Ailesi Evi'nde (Fotoğraf 83-84), Çerme Ailesi Evi'nde ve Ammanuel Şuha Evi'nde rastlanmaktadır[79]. Konut

[77] Aslanapa, 1989: 106.
[78] Altun, 1971: 37; Güzel, 2010: 28.
[79] Bu yapıların mimarisi için bkz. Güzel, 2010: 36-90.

mimarisinde kör kemerlerin zikzak şeklinde dilimlendirilmesiyle oluşturulan süsleme Mardin yerel taş süslemeciliğinde yer alan bir diğer önemli öğedir. Ayrıca Mardin Müzesi'nde diğer örneklerden farklı olarak palmet şeklinde dendan kullanılması dikkati çekmektedir (Fotoğraf 85-86).

Fotoğraf 80. Mardin Ulu Camii Minaresi

Fotoğraf 81. Mardin Ulu Camii Minaresi Detay

Fotoğraf 82. Reyhaniye Camii Mihrabı

Fotoğraf 83. Şahtana Evi

Fotoğraf 84. Şahtana Evi

Fotoğraf 85. Süryani Katolik Patrikhane Binası/ Mardin Müzesi

Fotoğraf 86. Süryani Katolik Patrikhane Binası/ Mardin Müzesi

Mardin'deki bir diğer önemli eser 1916-17 yıllarında inşa edilen Şehidiye Medresesi'dir[80]. Dönemin Belediye Mimarı Mimarbaşı Lole'nin, bu dönemde birçok konağın yanı sıra Şehidiye Medresesi'nin minaresini de inşa ettiği bilinmektedir. Minare, Belediye Başkanı Gönüllüzade Hıdır Çelebi, vakıf memurları ve askeri üst düzey yöneticileri tarafından Mimar Lole g.Giso'ya yaptırılmıştır[81]. Minarede görülen bitkisel ve geometrik süslemeler Mardin taş süsleme geleneğinin devamı niteliğindedir (Fotoğraf 87-88-89-90).

Fotoğraf 87. Şehidiye Medresesi

Fotoğraf 88. Şehidiye Medresesi

Fotoğraf 88. Şehidiye Medresesi

Fotoğraf 89. Şehidiye Medresesi

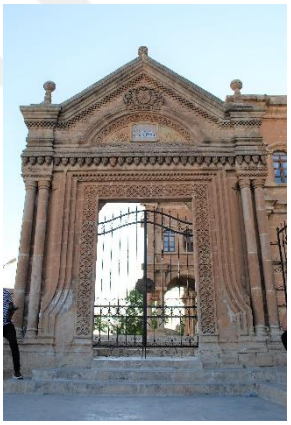

Fotoğraf 90. Mardin Kız Meslek Lisesi

Mardin Kız Meslek Lisesi, 18.yüzyıl sonlarında Muzafferiye Medrese ve Mescidi üzerine Rüştiye Mektebi olarak inşa edilmiştir. Yapı üzerindeki kitabede 1902 tarihi vardır. Okulun avluya giriş kapısı 1923 tarihlidir[82]. Kapıdaki süslemeler Silvan Ulu Cami kapısı ile benzerlik göstermektedir. Sütunceli bu kapılar, yerel mimarinin kamu yapılarında tekrar edilmesine örnek olarak verilebilir (Fotoğraf 90).

[80] Altun, 1971: 82.
[81] Güzel, 2010: 39-43.
[82] Güzel, 2010: 49-50.

Mardin birçok medeniyetin mirasını taşıyan, farklı ırk ve dinlerden insanın bir arada yaşadığı bir kenttir. Kent, kendine has yerel mimarisini harmanlayarak, Kuzey Mezopotamya ile benzerlik gösteren önemli tarihi eserlere sahiptir. Konut mimarisinde yer alan avlulu konaklar, merdivenlerle ulaşılan eyvanlı teraslarla iklime uygun olarak inşa edilmiştir. Zikzaklı sivri kemerler, yoğun geometrik ve bitkisel süsleme kentin Doğulu siluetini oluşturmaktadır.

Doğulu mimari unsurları bünyesinde bulunduran bir diğer şehir Diyarbakır'dır. Yüzyıllardır Diyarbakır mimarisinde bu bölgeden çıkan siyah renkli bazalt taşının kullanıldığı görülmüştür. Bu taş daha sonraları kamu binalarında da kullanılmıştır[83]. Diyarbakır Gureba Hastanesi, 1884 yılında dönemin valisi Sırrı Paşa zamanında inşa edilmiştir ve 1924 yılında genişletilerek Numune Hastanesi olmuştur. Günümüze ulaşamayan Gureba Hastanesi, 1936 yılında yanmıştır[84]. Gureba Hastanesi'nin eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, yan cephelerinin ikinci katında, üçlü at nalı kemer düzenlemesi yer almaktadır. Bu kemerlerden merkezde olanı diğerlerine göre daha geniş ve yüksek tutulmuştur.

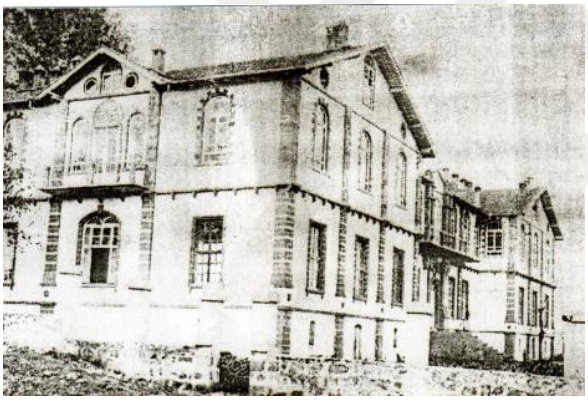

Fotoğraf 91. Diyarbakır Gureba Hastanesi[85]

Fotoğraf 92. Diyarbakır Ergani Hükümet Konağı

19. yüzyıl sonlarında inşa edilen Diyarbakır Ergani Hükümet Konağı'nın zemin katındaki pencerelerin üzerinde, Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu mimarisinde sıklıkla karşılaştığımız kaş kemer şeklinde düzenlenmiş kör kemerler bulunmaktadır[86].

Sonuç olarak; tezin kapsamı bakımından Mersin, Adana, Antakya, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır mimarisinde yer alan at nalı kemer, soğan biçimli kemer, kaş kemer, dilimli kemer, bitkisel ve geometrik süsleme uygulamasının, geçmişten gelen Hristiyan ve Müslüman yerel mimari geleneğinin devamı niteliğinde olabileceği anlaşılmıştır. Bu bölgedeki

[83] Detaylı bilgi için bkz. Baydaş, 2011: 479-514.
[84] Baydaş, 2007: 81.
[85] Baydaş, 2007: 314.
[86] Yazıcı Metin, 2019: 114.

yapılar, Anadolu'daki diğer Oryantalist etkili yapılardan farklı olarak; Suriye-Şam-Halep-Lazkiye, Lübnan-Beyrut ve Ürdün ile olan coğrafi yakınlık, ticaret ve göç nedeniyle etkileşim söz konusu olabileceği göz önünde bulundurularak katalog bölümüne alınmamıştır.

Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan "Oryantalizm ve Mimarlık" başlığı altında, Oryantalizm akımının Batı'da ortaya çıkışı, Batı'nın Doğu'ya bakış açısı ve bunun sanata yansıması incelenmiştir. Bu bölümün alt başlığı olan "Batı Düşüncesinde Oryantalizm" bölümünde, Oryantalizm akımının Avrupa'da ortaya çıkış sebepleri tartışılmış ve Oryantalizm felsefesi irdelenmiştir. Ayrıca "Edebiyat", "Müzik ve Sahne Sanatları", "Elçiler, Seyyahlar ve Bilim Adamları", "Gravür", "Fotoğraf ve Kartpostal" ve "Resim" başlıkları altında Avrupa'da Oryantalizm akımının diğer sanat alanlarına yansıması araştırılarak, nasıl bir modaya dönüştüğü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümün ikinci alt başlığı olan "Batı'da Oryantalist Mimari" bölümünde, Batı'da görülen Oryantalist mimari öğeler; ülkeler göz önünde bulundurularak, üsluplarına göre ve kronolojik olarak incelenmiştir.

İkinci bölüm olan "Osmanlı Dönemi Mimarlığında Oryantalizm" başlığı altında; "Batılılaşma Dönemi ve Mimarlığa Yansımaları" ile dönemin sanat anlayışına bir giriş yapılarak, "Geç Dönem Osmanlı Düşünü ve Oryantalizm" ve "Osmanlı Mimarisinde Oryantalizm" başlıklarıyla, Osmanlı döneminde Oryantalizm incelenmiştir. , "Geç Dönem Osmanlı Düşünü ve Oryantalizm" bölümünde, Osmanlı'nın son döneminde ortaya çıkan düşünce akımları ve Oryantalizm akımının mimaride kullanılma fikrinin sebepleri tartışılmıştır. "Osmanlı Mimarisinde Oryantalizm" bölümünün alt başlıkları olan "Başkent Mimarlığında Oryantalizm" ve "İmparatorluk Topraklarında Oryantalizm" ile konu kapsamı dışındaki Oryantalist mimariye göz atılmıştır.

Üçüncü bölüm olan "Osmanlı Dönemi Anadolu Mimarlığında Oryantalist Etkiler" başlığı altında yapılar, fonksiyonlarına göre gruplandırılmış olup, önce günümüze ulaşanlar sonra ulaşamayanlar incelenmiştir. Yapıların yeri, tarihi, banisi, mimarı ve mimari özellikleri hakkında bilgiler verilmiş, cepheler detaylı olarak tanımlanmış, her başlık altında yer alan "Değerlendirme" bölümlerinde ise bunlar tartışılıp Oryantalist öğelere dikkat çekilmiştir.

Dördüncü bölüm olan "Değerlendirme" bölümünde, Anadolu mimarlığında Oryantalizm etkisi görülen yapılar "İllere Göre Dağılım", "Tarihlendirme", "Bani ve Mimarlar" olarak alt başlıklarda incelenmiş; bu yapıların Oryantalist öğeleri tanıtılmış, üsluplarına ve biçimlerine göre bir tipoloji yapılmaya çalışılmıştır. Oryantalist öğeler için oluşturulan tablolar ile bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca, tespit edilen Oryantalist öğeler, başkent ve imparatorluk topraklarındaki örneklerle karşılaştırılarak, benzerlikleri ve farklılıkları ortaya

koyulmuştur. “Süsleme” başlığı altında geometrik ve bitkisel süslemeler, başlıklar halinde incelenmiştir. Oryantalist öğelerin diğer akımlarla birlikte eklektik olarak kullanılması ise “Oryantalist Mimaride Eklektik Süsleme” başlığında tanıtılmıştır. Bu bölümde son olarak “Oryantalist Öğelerin Malzeme ve Tekniği” başlığı altında malzeme ve teknik anlatılmıştır.

“Sonuç” bölümünde, çalışmamız neticesinde elde ettiğimiz verilerle birlikte, Anadolu mimarlığındaki Oryantalist eğilimlerin nedenleri tartışılmıştır.

B- Araştırma Yöntemi

Çalışmamızın konusu ve “Osmanlı Dönemi Anadolu Mimarlığında Oryantalist Etkiler” adlı başlığı belirlendikten sonra, yapıların tespiti için araştırmalara başlanmıştır. Tezimizin birinci ve ikinci bölümü için, Batı’da Oryantalizm ile ilgili çalışmalar incelenmiş olup hem Batı hem de Osmanlı düşününde Oryantalizm felsefesi özümsenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Osmanlı’da Oryantalizm için başkent ve imparatorluk topraklarındaki yapılar ile ilgili kaynak taraması yapılmıştır. Değerlendirme bölümünde karşılaştırma yapabilmek için, başkent İstanbul’daki yapılar bizzat yerinde incelenmiş ve tarafımızdan fotoğrafları çekilmiştir.

Anadolu mimarlığında Oryantalizm konusu, şimdiye kadar bir bütün olarak ele alınmaması sebebiyle, yoğun taramalar sonrasında ve yeni eklemelerle çalışmamız içinde yer alacak yapılar belirlenmiştir. Tespit edilen yapılar içinden, konumuza katkıda bulunacak olanlar seçilmiş ve yapı sayısı elli adetle sınırlandırılmıştır. Arazi çalışmaları ülkemizde yaşanan OHAL ve dünyada yaşanan pandemi sebebiyle 2016-2021 yılları arasında yapılabilmiştir. Bazı yapıların restorasyonda olması, fotoğraf çekimi için tekrar ziyaret edilmesini gerekmiştir. Çalışmamızın zorluklarından birisi, farklı illerde farklı kurumlara bağlı kamu yapılarından oluşmasıdır. Yapıların bağlı olduğu, Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri, Vakıflar Bölge Müdürlükleri ve belediyeler ziyaret edilmiş, çalışmamızla ilgili belgeler alınmıştır. Ayrıca yapıların çoğunluğunun günümüzde aktif olarak kullanılan belediye binası, hükümet konağı, polis ve jandarma binası olması sebebiyle, ilgili kurumlardan alınan gerekli izinler ile tüm yapılar yerinde incelenmiş, fotoğrafları çekilmiş ve ölçüleri alınmıştır. Çalışmada yer alan fotoğrafların tümü, dipnot belirtilenleri haricinde tarafımıza aittir.

Çalışmamızda yer alan yapılarla ilgili olarak çağdaş kaynak taraması yapılmış, ilgili belgelere ulaşabilmek için İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi’ne bizzat gidilerek uzun mesailer harcanmıştır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’ndeki Yıldız Albümleri ve çeşitli kütüphanelerdeki salnameler taranmış, özellikle yapıların açılış fotoğrafları vasıtasıyla, yapıldıkları yıllardaki görünümleri ve geçirmiş olduğu restorasyonlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, günümüze ulaşamayan yirmi

yapının fotoğraflarının çoğu bu kütüphanelerden temin edilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden alınan ilgili dört yüz seksen belge okunmuş, çalışmamıza doğrudan katkı sağlayacak yetmiş altı adedi kullanılmıştır. Yapıların inşaat süreçlerini ve açılışlarını tespit edebilmek amacıyla, dönem gazeteleri ve el yazmaları incelenmiştir. Bu kaynakların temini için, her şehrin özel ve halk kütüphaneleri ziyaret edilmiş, ilgili belgeler ve gazete sayıları alınmış, bu araştırma sonucunda yirmi iki adet belgenin transkripsiyonu yapılmıştır. Tespit edilen yapıların günümüze ulaşanlarının Oryantalist öğelerinin çizimleri, tarafımızdan alınan ölçüler ve kurumlardan alınan çizimler doğrultusunda düzenlenerek çizilmiş olup; günümüze ulaşamayanları ise eski fotoğraflarından yararlanılarak ilk kez tarafımızdan çizilmiştir. Tüm bu çalışmalar neticesinde elde edilen bilgiler doğrultusunda, yapıların detaylı tanımları yapılmış; bani, mimar ve tarihi belli olmayanlarının, üslubu ve mimari özellikleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

Giriş bölümünde tanıtılan Doğu Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'ndeki yapılar yerinde incelenmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. Bu bölgeler ile ilgili kaynak taraması yapılmış, ancak araştırmalarımız neticesinde buradaki yapıların Doğu ile coğrafi yakınlığı, ticaret ve göç sebebiyle etkileşim olabileceğinden konunun kapsamına alınmamıştır.

Çalışmamız için yaptığımız araştırmalar ve elde ettiğimiz veriler ışığında değerlendirme bölümünde Oryantalist öğelerin tipolojileri ilk kez tarafımızdan yapılmış, bu bölümde tablolar oluşturularak bir değerlendirme yapılmıştır.

C- Konuyla İlgili Temel Kaynaklar

Osmanlı Dönemi Anadolu mimarlığında Oryantalizm ile ilgili, bütün olarak konuyu ele alan herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Konuyu belirlerken, Turgut Saner'in *"19. Yüzyıl İstanbul Mimarlığında Oryantalizm, Pera Turizm ve Ticaret A.Ş. Yayınları, İstanbul 1998."* isimli eserinden ilhamla, Anadolu mimarlığına Oryantalizm'in nasıl yansıdığını merak ederek çalışmamıza başladık. Bu kitap, Oryantalist mimari öğeleri tanımlayan, Batı ve İstanbul mimarisinde Oryantalizm ile ilgili birincil kaynak olarak kullandığımız bir eserdir. Turgut Saner'in bu eseri, Osmanlı mimarlığında Oryantalizm çalışanlara önemli bir ana kaynak oluşturmaktadır.

Anadolu mimarlığında Oryantalist etkilerin en çok görüldüğü il olan İzmir'deki yapılar ile ilgili konumuza doğrudan kaynak olan İnci Kuyulu Ersoy'un*, "Orientalist Buildings in Izmir: The Case of the Kemeraltı, Çorakkapı, Keçeciler and Kemer Police Stations", 11th International Congress of Turkish Art, (Utrecht 23-28 August 1999), EJOS (Electronical*

Journal of Oriental Studies), 2002, p. 1-21." adlı makalesi çalışmamıza yön vermesi bakımından önemli bir katkıda bulunmuştur. Bu kaynak, ilk kez Anadolu'daki bir şehrin Oryantalist etkili yapılarını bütün olarak incelemiş olup, çalışmamızın konusu bakımından yön gösterici olmuştur. Ayrıca İnci Kuyulu Ersoy'un bu makalesi ve İzmir yapıları ile ilgili olan diğer makaleleri, çalışmamızın üçüncü bölümde bulunan yapılar için kullanılmış olup, önemi vurgulanması gereken eserlerdir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde yer alan Batı'da Oryantalist mimari ile ilgili olarak, Afife Batur'un *"Mimarlıkta Oryantalist Eğilimler, Mimari Akımlar 1, YEM Yayınları, İstanbul 1996, s. 22-35".* isimli eseri, özellikle Avrupa'da Oryantalizm modasını mimari örnekler ile sunan önemli bir çalışmadır. Miles Danby'nin, *"Moorish Style, Phaidon Press Limited, Hong Kong 2005".* isimli eseri ise Batı'da Oryantalizm'in doğuşundaki önemli bilimsel çalışmaları ve Doğu'ya olan ilginin mimariye yansıması bakımından faydalandığımız bir kaynak olmuştur. Zeynep Çelik'in, "*Şark'ın Sergilenişi: 19. Yüzyıl Dünya Fuarlarında İslam Mimarisi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2005."* isimli kitabı, Avrupa'da kültür buluşmalarına sahne olan dünya sergilerine dikkatimizi çekmiştir. Ayrıca, "*Jules Goury-Owen Jones, La Alhambra Palais, Published by The Author, London 1841.; Owen Jones, The Grammar of Ornament Illustrated by Examples From Various Styles of Ornament, (Eds. Mandy Greenfield), Dorling Kindersley Pub. New York 2001.; Ludwig Zanth, Die Wilhelma, Maurische Villa Seiner Majestät des Königes Wilhelm von Württemberg, Biblioth. Public Reg., Stuttgart 1855."* isimli eserler, Avrupa'da Oryantalizm'in doğuşu ile ilgili çağdaş kaynaklar olması, Oryantalist öğeleri ve süsleme unsurlarının derinlemesine incelenmesi bakımından çalışmamıza katkıda bulunmuştur.

Oryantalizm felsefesi ile ilgili olarak Edward W. Said'in *"Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları, (Çev. Berna Yıldırım), Metis Yayınları, İstanbul 2016."* isimli eseri önemlidir. Bu eser, bir Doğulunun gözünden Batı'yı ve Batı'nın Doğu'ya bakış açısını sınırlı örneklerle eleştirmektedir. Oryantalizm düşüncesi uzun yıllar belirsiz ve algıya göre değişen bir özellik göstermiştir. Bazı araştırmacılar Edward W. Said'in "Şarkiyatçılık" isimli eseri çerçevesinde tezler öne sürerken, bazıları O'na karşı tartışmaları barındıran eserler ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda, içinde Şerif Mardin'in *"Oryantalizmin Hasıraltı Ettiği", Doğu Batı Dergisi-Oryantalizm I, S.20, Ağustos-Eylül-Ekim-1, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2002, s. 115-120.* makalesinin de bulunduğu *"Doğu Batı Dergisi-Oryantalizm I"*, *"Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu (9-12 Aralık 2006), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 2007."* ve *"Yücel Bulut, Oryantalizmin Kısa*

Tarihi, Küre Yayınları, İstanbul 2006." çalışmaları, Oryantalizm felsefesi ile ilgili bizi yönlendiren diğer eserler olmuştur.

Ussama Makdisi'nin *"Ottoman Orientalism", The American Historical Review, Vol. 107, No. 2, June 2002, s.768-796,* isimli makalesi çalışmamızı yönlendiren ve bu tez çalışması esnasında yayınlanan Oya Şenyurt'un *"II. Abdülhamid Döneminde Panislamist Siyasetin Mimaride Oksidentalist Temsiliyete Dönüşmesi Üzerine Bir Deneme", Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Oksidentalizm ve Prof. Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı, Yıl: 8- Cilt: 8- Sayı: 15 Güz, 2019, s. 9-32.* isimli eseri, Osmanlı Oryantalizm felsefesi konusunda çalışmamızın fikrini destekleyen önemli makalelerdir.

Çalışmamız neticesinde, Anadolu'da Oryantalist eserlerin genellikle II. Abdülhamit döneminde ve sonrasında inşa edildiği görülmektedir. II. Abdülhamit döneminde inşa edilen yapıların taranmasında ve Oryantalist üslupta olanların tespitinde kullandığımız A. Şevki Duymaz'ın, "*II. Abdülhamid Dönemi İmar Faaliyetleri (Türkiye örnekleri), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Isparta 2003*." adlı çalışması bir diğer önemli kaynaktır. Bu tez, özellikle yapıların tarihlendirilmesi bakımından çalışmamıza katkıda bulunmuştur.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nden elde ettiğimiz fotoğraflar, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'inde yer alan belgeler, Ankara Üniversitesi Gazete-Dergi Arşivi ve APİKAM Arşivi'nden elde ettiğimiz gazeteler çağdaş kaynaklar olarak çalışmamıza önemli bir katkıda bulunmuştur.

Çalışmamız geniş bir coğrafyayı kapsadığından, her şehir ve yapı için farklı kaynaklar kullanılmıştır. Bu bölümde tüm bu kaynakları anlatabilmemiz mümkün olamayacağından, temel kaynaklardan bir seçki yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
ORYANTALİZM VE MİMARLIK

1.1. Batı Düşüncesinde Oryantalizm

Doğu'nun dili, tarihi, coğrafyası, kültür ve sanatı ile ilgilenen, bilimsel araştırma yapan ya da bu konularda eserler ortaya koyan kişilere Oryantalist denilmektedir[87]. Oryantalist teriminin, ilk Oryantalistler Kongresi'nin yüzüncü yılında, 1973 tarihinde Paris'te düzenlenen 29. Uluslararası Oryantalistler Kongresi'nde yapılan oylama ile olumsuz anlam içerdiğinden dolayı kullanılmaması kararı alınmıştır. Bu kararın alınmasında etkili olan, Oryantalizm'in Doğulu halklara karşı düşmanca bir tavır olarak geliştiği fikridir[88]. Ancak, sanat tarihi için bir akım olarak görülen "Oryantalizm" ve bu akıma bağlı eserler ortaya koyan kişiler olarak "Oryantalist" terimleri, belirli bir tarzı ve üslubu tanımlaması bakımından, günümüzde halen kullanılmaya devam edilmektedir.

Oryantalizm, Doğu'yla ilgili yapılan bilimsel ve sanatsal araştırmaların tümünü tanımlasa da Oryantalizm felsefesinin özünde, araştırmanın konusunu ifade etmekten çok Edward W. Said gibi Batı'nın aklını açığa çıkardığını söyleyen araştırmacılar vardır[89]. Said, Batı'nın Oryantalizm modasının masum olmadığını ileri sürmektedir. Said'in, "Şarkiyatçılık" isimli kitabı, Karl Marx'ın şu sözleriyle başlar; "Onlar kendilerini temsil edemezler, temsil edilmeleri gerekir"[90]. Bu cümle, kendi kültürünü aktarmaktan aciz ve Batı milletlerine bağımlı bir Doğulu toplumu anlatmaktadır. Başka bir deyişle, medeniyet kavramının arkasından, "öteki"yi ortaya koyan Batı'nın, Doğu'yu hakir görmesi şeklinde yorumlanabilir. Aslında Doğu'nun, kendini tanıtma ve temsil edilme gibi bir amacı yoktur. Marx'ın düşüncesine göre, Doğu, kendi için var olmayan, kendi içinde bir varlıktır. Avrupamerkezci anlayış ile Batı, ilerlemeci aktif bir ayrıcalıkta iken, Doğu onun pasif bir nesnesi, geri kalmış, durağan ve değişmez bir despotizmdir[91]. Marx'ın bu düşüncesi, Hegel'in efendi-köle diyalektiği ile birleşir. Hegel, Doğulunun istencinin bitimli olduğunu ve bilincinin bu sebeple özgür olmadığını söylemektedir. Hegel'e göre Doğu, doğası gereği dine bağlıdır ve başta Tanrı korkusu olmak üzere dış etmenlere bağlı olarak bir korku duyar[92]. Efendi-köle ilişkisinde özbilinç; korku ve

[87] Bulut, 2007: 428.
[88] Lewis, 1982: 4.
[89] Hanefi, 2007: 79.
[90] Said, 2016: 9.
[91] Hobson, 2008: 26-29.
[92] Kula, 2010: 103-104.

çalışma üzerine kurulmuştur. Köleyi çalışmaya iten bilinç korkudur[93]. Ancak, efendi-köle diyalektiğinde; efendi, kendisini efendi kabul eden bir köleye sahip olursa efendi olacaktır[94]. Bu bağlamda Said'e göre Batı, Doğu'yu merak edip onunla ilgilenirken, aynı zamanda Doğu'nun kendi sınırları içinde ve Doğulu olarak kalmasını uygun görmekte; Doğu'nun da buna boyun eğerek, Batı'nın üstünlüğünü kabul etmesini istemektedir. Doğu ise gelişmek istemekte ve Batı'dan sorgulamadan bazı kültürleri alarak, sömürgeleşmektedir. Said, Batı'nın, sömürgelerini meşru kılmak, sınırlarını çizmek ve kendini üstün kılmak için tarih boyunca çeşitli yollar aradığını söylemektedir. Said'e göre Doğu, Batı'nın yanı başındaki komşusu, kendi dillerinin ve kültürünün kaynağı iken, dönemin Şarkiyatçılık kavramıyla, birdenbire sömürge nesnesi, kültürel rakibi ve öteki imgesine dönüşerek, kendini tanımlamasına yardımcı, karşıt kimliği olmuştur[95]. Jean Paul Sartre'nin, Avrupa uygarlığı hakkında söylediği; "Oryantalizm bir yalanlar ideolojisinden başka bir şey değildi; yağmalama için mükemmel bir meşruiyet kaynağıydı. Ağzından bal akan sözleri, duyarlılık iddiaları hep saldırganlığımızı gizlemek çabalarıydı"[96] sözleri, Said'in söylediği "Batı'nın gerçek aklı"nı ortaya çıkarır türdendir[97].

Edward W. Said'e katılmayan araştırmacılar arasında Michel Leiris, Said'in Oryanalizm'den anladığını, kendi anavatanından koparılmış, dışarıdan dayatılan Doğulu kimliğine karşı, bir Filistinlinin kişisel protestosu olarak değerlendirmektedir[98]. Said, ideolojik konumlara ve sınırlarına ilişkin anlatımlarında, Michel Foucault'nun post-yapısalcı yöntemleri ile söylem kavramına başvurmuştur[99]. Said, Şarkiyatıçılık'ın bir söylem olarak incelenmesi gerektiğini, Batı'nın Doğu'ya bakış açısının başka türlü anlaşılamayacağını, Doğu'nun, Şarkiyatçılık söylemi yüzünden bağımsız olamadığını savunmaktadır[100]. Ancak belirtmek gerekir ki, Said "Şarkiyatçılık" adlı eserinde ortaya koyduğu tezlerin, bir otorite tarafından onaylanmasını beklemektedir[101]. Aijaz Ahmad'a göre de Said'in yaptığı eleştiriler yanlıdır. Ahmad, eleştiri yapmadan önce tüm kimliklerin, sınıf, ırk ve ulus ayrımlarının bir kenara bırakılması gerektiğini savunmaktadır ve ancak o zaman gerçek bilgiye ulaşılabileceğini söylemektedir[102].

Bernard Lewis, Oryantalizm sözcüğünün içinin boşaltıldığını, hatta gerçek anlamının

---

[93] Bumin, 2019: 40-41.
[94] Bulut, 2006b: 11.
[95] Said, 2016: 11-15.
[96] Parla, 2015: 9.
[97] Said ile ilgili olarak bkz. Aksoy, 2013: 11-13.
[98] Leiris, 1964: 47-55; Clifford, 2014: 136.
[99] Foucault, 1999: 103-171.
[100] Said, 2016: 13; Said'in Foucault'un yöntemini kullanmasına dair eleştirel bir bakış açısı için bkz. Turner, 1999: 40-43.
[101] Bhatnagar, 1986: 6.
[102] Ahmad, 1992: 98-114.

yerine Doğu halklarına karşı hasmane bir tavır yerleştirildiğini ifade etmektedir. Lewis'e göre, Edward W. Said'in eserinde, Almanlar ve Ruslardan olumsuz bahsetmemesi, sadece İngiliz ve Fransızlara karşı geliştirilmiş Arap milliyetçiliği yapması düşündürücüdür[103]. Said'in, Avrupa'yı Batı olarak görürken, Amerikan hümanizminde bulunduğu bir gerçektir[104]. Çünkü o dönemde Amerika, Uzak Doğu;Japonya-Çin ile ilgilenmektedir. Said, Batı'nın Doğu anlayışını tarihsel olarak geriye dönük yorumladığı için, Doğu'yu savunurken yanlış bir yöntem seçmiştir. Said'in yöntemi, tekdüze, tarihsiz ve aşırı tutarlıdır[105]. Oysa hiçbir felsefe bu kadar tutarlı olamaz. Aslında Said'in Şarkiyatçılık anlayışı ile Batı'nın Doğu'ya yaptığı şeyin, aynısını kendisi de yapmaktadır[106].

Şerif Mardin, Edward W. Said'in Doğu ve Batı ilişkilerine yönelik söyleminin, yalnız edebiyatla sınırlı kaldığını, ancak bu söylemin gösterilenden daha karmaşık olduğunu ifade etmektedir[107]. Şerif Mardin, Şarkiyatçılık'ı üç şekilde ele almamızı söyler, "Ontolojik düzey (kendini Oryantalizm'den ayırmak), epistemolojik düzey (kendini bilmek için çaba göstermek), üçüncü düzey bir kültürü anlamak için doğru metodolojiyi ortaya çıkarmak"[108].

Oryantalizm felsefesini anlamak için, öncelikle nasıl ortaya çıktığını ve Batı'nın Doğu'ya bakış açısını objektif olarak değerlendirmek gerekmektedir. Batı tarafından, tüm medeniyetlerin doğduğu yer olan Doğu'nun özgünlüğünün keşfedilmeye başlaması, Napolyon'un 1798-1801 tarihinde Mısır işgali ile gerçekleşmiştir. Oryantalizm akımının yoğun olarak Batı'da görülmesi de bu tarihe denk gelir. Mısır işgalinin en büyük sebebi Napolyon'un, Doğu ticaret yollarının hakimiyetini ele almak istemesidir. Batı, birdenbire Doğu'yu bir kâşif gibi keşfetmemiştir. Yüzyıllardır dünya ticareti, Batı ile Doğu arasında, İpek ve Baharat yolları ile karayolundan gerçekleşmektedir. Dahası Doğu, deniz yollarını da iyi bilmektedir. Portekizli Hindistan kâşifi Vasco de Gama'dan yaklaşık elli yıl önce, Müslüman denizci Ahmed İbn Macid, Ümit Burnu'nu dolaşmış, Akdeniz'e kadar ulaşmıştır. Eserlerinde Hint Okyanusu'nun Atlas Okyanusu'na bağlı olduğunu bildirmiş, Madagaskar'dan bahsetmiştir[109]. Ayrıca, Vasco de Gama'ya rehberlik eden de Guceratlı Müslüman bir denizcidir. Daha geriye gidilirse Sasaniler'in, Hindistan ve Çin'e deniz yolculukları yaptıkları bilinmektedir. Küresel ekonomik güç, 1800'lerden önce Doğu'nun elindedir, ancak ulaştırma teknolojilerinin yeterli olmadığı da bir gerçektir[110]. Doğu ticareti, Mısır işgalinden sonra Doğu'ya uygulanan Oryantalist bakış

[103] Lewis, 1982: 2-10.
[104] Spivak, 2007: 16.
[105] Çırakman, 2002: 203-205.
[106] Sayyid, 2007: 72.
[107] Mardin, 2002: 116-120.
[108] al-Azamî, 2007: 233.
[109] Ahmad, 1999: 162-163.
[110] Hobson, 2008: 34-49.

açısıyla ve teknolojik gelişmelerin Batı'nın elinde olması sebebiyle, Batı'nın eline geçmiştir. Sonuç olarak, yüzyıllardır ticaret ile iyi bilinen Doğu kültürü, sanki ilk defa keşfedilir gibi davranılıp, ticaret sebebiyle pasif bırakılmaya çalışılmıştır.

Doğu ile Batı terimlerinin betimlediği sınırlar şöyledir; Doğu'dan kasıt Asya (Hindistan, Japonya ve Çin), Kuzey Afrika (Mısır ve Mağrip), Ortadoğu'dur (İran, İsrail ve Türkiye). Ancak, Batı için Doğu anlayışı ülkelere göre değişmektedir. Mesela Mısır işgali ile Fransızlar için Doğu'nun simgesi Mısır olmuştur[111]. Özünde, Avrupa'nın Doğu kavramı, yüzyıllar boyunca yanı başındaki tehdit, Müslüman-Osmanlı İmparatorluğu'dur. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma dönemine girmesiyle birlikte yaşanan kültürel etkileşim sonucu, bu tehdit algısı değişmeye başlamıştır. Böylelikle Fransa için Doğu kavramı giderek Türk-Osmanlı İmparatorluğu'na dönüşmüştür. Ancak, bir dönem Kuzey Afrika ve Ortadoğu'ya hâkim olan Osmanlı İmparatorluğu, Batılının gözünde -Müslüman bir toplum olduğu için Araplarla bir tutulmuş- genellikle Türk imajında değil, Arap imajında olmuştur[112]. Amerika için Doğu demek ise Asya-Uzakdoğu; Japonya ve Çin iken, İngilizler için Arap coğrafyası, Orta Doğu ve Hindistan'dır.

Din, Doğu ile Batı arasındaki sınırları çizmede en önemli etkenlerden birisidir. Yüzyıllarca iki toplum arasındaki çeşitli savaşlara sebep olan bu ayrım, Haçlı Seferleri'nin ana temasını oluşturmaktadır. Denys Hay tarafından kurulan şu cümle, Avrupalının Doğu'ya bakış açısına ışık tutmaktadır: "Avrupalı olmayanlar karşısında biz"[113]. Doğu karşısındaki bu tavır, her alanda hakimiyet kurmak için birleşen toplumların fikridir. Müslümanlar, İsa Peygamberi peygamber olarak kabul ederken; Hristiyan Oryantalistler, İslam'ı ve Muhammet Peygamberi sosyal tarih konusu olarak ele almakta ve hüküm vermektedir. Müslümanlar, Hristiyan Oryantalistlerin bu bakış açısını hoş görmezler[114]. Bununla birlikte, Avrupalıların gözünde, Osmanlı'nın Batılılaşma çabası da beyhude olmalıdır. Çünkü Batı'nın gözünde, Müslümanlar Avrupalı olamazlar[115]. Sınırlar, coğrafi olarak değil, dinsel olarak zaten ayrılmıştır.

Oryantalizm felsefesi ile ilgili olarak Batı'da bir evrim yaşanmıştır. Öncelikle Batı, Doğu'nun yaşam biçimini ve sanatsal zevkini bilimsel olarak incelemek istemiştir. Ancak bu bilimsel faaliyetler, sonrasında kapitalistleşme için bir araç olarak kullanılmıştır[116]. Edward W. Said'in düşüncesine göre; 19. ve 20. yüzyıllar süresince Batı, Doğu'daki her şeyin ıslah

[111] Said, 2016: 52.
[112] Çırakman, 2002: 195.
[113] Hay, 1968'dan akt. Said, 2016: 17.
[114] İnalcık, 2002: 23.
[115] Spivak, 2007: 21.
[116] Timur, 2003: 80.

edilmesi için kendine görevler edinmiştir[117]. Buna katılmakla birlikte, Batı'nın, küresel ticareti ele geçirmek istemesi, Doğu'nun doğal ve tarım kaynaklarının zenginliğinin farkına varması ve bunu hem bulunduğu ülkelerin gelişimi hem de kendi ülkelerinin faydalanması için kullandığını da eklemek gerekir. Bu süreçte kültürel etkileşimler olduğu bir gerçektir. Ancak, Doğu'nun kendi gelişimi için, Batı'dan gönüllü olarak faydalanmak istediği gerçeğini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Oryantalizm felsefesi Şerif Mardin'e göre; -edebiyatla sınırlı kaldığı için- Said gibi araştırmacılar, bazı güç ilişkilerini savunmak için, zaman zaman mevcut çeşitliliği inkâr etme yoluna gitmişlerdir[118]. Oryantalist mimariye geçmeden önce, diğer alanlarda görülen Oryantalizm yankıları ile dönemi anlamak, Doğu kültürü ve sanatının Batı'ya nasıl yansıdığını incelemek çalışmamız açısından faydalı olacaktır[119].

1.1.1. Edebiyat

Edebiyatta ilk Oryantalist bakış açısı, henüz bir akım olarak ortaya çıkmadığı zamanda, 14. yüzyılda Dante'nin İlahi Komedyası'nda hissedilir. İlahi Komedya'nın Cehennem Bölümü'nde, İslam Peygamberi Hz. Muhammet ve Hz. Ali, cehennemde acı çekerken betimlenmiştir. Dante'nin diğer İslam büyüklerine karşı saygılı davranıp, İslam peygamberini bozgunculukla suçlaması, Hristiyan Oryantalist bakış açısının ilk örneği olarak kabul edilir[120].

18. yüzyılda, Bin Bir Gece Masalları ile başlayan ve efsanevi hikayelere dönüşen Oryantalist Doğu kültürü, Batılının egzotik merakını hızlandırmıştır. Bin Bir Gece Masalları; Doğu padişahı, kadın, köle, cinsellik, av betimlemeleri, ifrit ve peri masalları temaları ile Batı'da bir seçkin modasına dönüşmüştür. Arapça asıl adı "Elf Leyle ve Leyle" olan Bin Bir Gece Masalları'nın menşei; Hindistan, İran, Mısır ve Türkiye olup aslında Doğu kaynaklıdır. Avrupa'da ilk olarak J. A. Galland tarafından, "Les Mille et une Nuits" adıyla 1704-1717 yıllarında Fransızca'ya çevrilmiştir. İlk İngilizce çeviri, 1802 yılında Edward Forster tarafından, "Arabian Nights Entertainment" adıyla; ilk Almanca çeviri A. E. Zinserling tarafından 1823 yılında, Hammer'in Fransızca çevirisinden, "Der Tausend und einen Nacht" adıyla yapılmıştır. Batı'da oldukça ilgi gören Bin Bir Gece Masalları, daha sonraki yıllarda da

---

[117] Said, 2016: 50.
[118] Mardin, 2002: 116-120.
[119] Araştırmamızda, bu alandaki tüm sanatçılar, yazarlar ya da eserlerinden bahsetmek konunun kapsamını aşacağından, Batı'nın Doğu'ya, özellikle Osmanlı'ya bakış açısını değerlendirmek için seçilmiş örneklere değinilmiştir.
[120] *"Bak Muhammed de nasıl sakat edildi! Önümde ağlayarak giden de Ali, çenesinden tepesine yüzü kesili. Burada gördüğün öteki kişiler yeryüzünde bölücülük, bozgunculuk tohumu ektiler, bu nedenle ikiye bölündüler."* Alighieri, 2011: 232.

bahsettiğimiz çevirilerden yararlanılarak ortaya koyulan birçok eserle, hızla Avrupa'ya yayılmıştır[121].

Honore de Balzac'ın, 1830 tarihli "Çölde Bir Tutku" isimli eserinde, Mısır ve Fransa karşılaştırması yaparak, Doğu'nun ötekiliğinin altı çizilmektedir. Fransız bir asker ve vahşi hayvana benzetilen Doğu'nun mücadelesi, döneminde oldukça ilgi çekmiştir[122]. Balzac, 1831 gibi erken bir tarihte, İspanya ve Doğu imgelerinden sıkıldığını yazsa da Oryantalizm'e ilgisi hiç eksilmez[123].

Edward W. Said, Alman Oryantalizmi'nde Johann Wolfgang von Goethe'yi örnek vererek, İngilizler ve Fransızlar gibi Almanların Doğu ile ilişkilerinde, ulusal bir çıkar olmadığını söylemektedir[124]. Gerçekten de Goethe'nin, Doğu-Batı Divânı'nda Doğu'ya daha bilimsel yaklaştığı görülmektedir[125]. Goethe'nin, bu çalışması hakkında söylediği; "Eğer Doğu'yu anlamak istiyorsak, kendimizi Oryantalize etmeliyiz" cümlesi, bir kültürü anlamak yolunda, doğru metodolojiyi ortaya koymak için, ontolojik düzeyin gerektiği anlayışı ya da en azından arayışı olarak yorumlanabilir[126].

Voltaire ismiyle tanınan Fransız yazar ve düşünür François Marie Arouet, İslam ve Türklere bakış açısıyla, Fransa'yı yönlendiren kişilerden biri olmuştur. 1756'da yazdığı Candide isimli romanında, Leibniz'in "Her şey mümkün olanın en iyisidir" felsefesini eleştirerek, kahramanın Doğu'ya (Kuzey Afrika- Doğu Avrupa ve Türkiye) yapmış olduğu seyahatler sırasında, Doğu'ya karşı hasmane bir tavır çizmekte; onları barbar, acımasız ve cahil olarak göstermektedir[127]. Aynı şekilde, 1742'de yazmış olduğu "Muhammet" dramasıyla da İslam Peygamberi üzerinden Doğu despotizmini ortaya koymuş ve dönemin Fransa'sında bu eser yasaklanmıştır[128].

Victor Hugo, Les Orientales (Doğu Şiirleri) adlı eserindeki, 1827 Navarin Savaşı için yazdığı şiirin başında Pers yenilgisini hatırlatması, bu durumun Avrupa'da kültür savaşı olarak algılandığının göstergesidir[129]. Osmanlı'ya olan bu tavır, aslında Türklerin fethettiği topraklardan kaynaklanmaktadır. Batı kendisini, Osmanlı topraklarının ve Antik Yunan'ın mirasçısı olarak görmektedir[130].

---

[121] Tülücü, 2004: 3-9.
[122] Kelly, 2011: 1-17.
[123] Needham, 1982: 339.
[124] Said, 2016: 28-29.
[125] Ayrıntılı bilgi için bkz. Özkan, 2009:13-169.
[126] Fink, 1982: 319.
[127] Arouet, 2019.
[128] Kula, 2010: 29-36.
[129] Hentsch, 2008: 31; Hugo, 1829: 47.
[130] Bulut, 2006b: 111

İngiliz Romantiklerinden Lord Byron, 1809'da yazmaya başladığı Don Juan adlı eserinde, Doğu'ya seyahat eden bir kahramanı betimlerken, Rus ve Osmanlı yöneticileri üzerinden İngiltere'yi eleştirmektedir. Eserde, Antik Yunan güzellemelerinin yanı sıra Avrupa ile Doğu arasındaki kültürel farkların altı çizilir. IV. ve V. Kanto'da, Türkler elinde esir düşen erkek kahramanın, sultanın haremine girmesi ile birlikte, Osmanlı'da saray betimlemeleri yapılır. Her ne kadar Türkleri güçlü birer savaşçı olarak gösterse de harem, cariye, kölelik gibi detaylar, Byron'un Oryantalist tavrını ortaya koymaktadır[131].

1.1.2. Müzik ve Sahne Sanatları

Oryantalizm, müzikte ve sahne sanatlarında 16. yüzyıldan itibaren görülmeye başlar[132]. Fransa'da bu alandaki en önemli eserlerden biri olan, Jean-Baptiste Poquelin Molière'in Kibarlık Budalası isimli eseri; IV. Mehmet'in elçisi Süleyman Ağa'nın, Paris'e gitmesi ve Fransız sarayının ihtişamını küçümsemesi üzerine, XIV. Louis'in Molière'e, benzer bir konuyla ilgili oyun siparişi vermesi sonucu, 1670'te ortaya çıkmıştır[133]. Eserin IV. ve V. perdelerinde, asiller arasına girmeye çalışan bir kişinin, kızını bir şehzadeye vermeye gönüllü olması gülünç bir şekilde işlenmekte olup, bu sahnelerde Osmanlılar ve İslamiyet'le ilgili olarak aşağılar bir tavır sergilenmektedir[134]. Oyunun müziklerini Jean Baptiste Lully bestelemiştir[135]. Bir başka Fransız sanatçı olan Jean-Philippe Rameau'nun, 1735 yılında bestelediği "Les Indes Galante" (İyi Yürekli Hindistanlılar[136]) isimli eseri ise Kuzey Amerika ve Türk-İran ülkelerinde geçen Oryantalist konusuyla dikkati çekmektedir[137].

18. yüzyılda Avrupa'da moda olan "Turqueire" akımının etkisiyle; Almanya, İngiltere ve İtalya'da, Timur ve onunla birlikte Yıldırım Bayezid konulu eserler oldukça ilgi görmüştür[138]. İngiltere'de Christopher Marlowe'un "Tamburlaine" adlı eseri 1587 gibi erken bir tarihte seyirci ile buluşmuştur[139]. Nicolas Rowe'un, 1701 tarihli "Tamerlane" adlı oyunu[140] ve Alman George Frideric Handel tarafından bestelenmiş 1724'te sahnelenen "Tamerlano" opera eseri bunlardan bazılarıdır[141]. Ayrıca, ünlü İtalyan besteci Antonio Vivaldi'nin "Bajazet"

---

[131] Byron, 2018: 176-254. Lord Byron, 1823 yılında, Osmanlılara karşı ayaklanan Yunanlara katılmak için Yunanistan'a gitmiştir. Fakat geçirdiği hastalık sebebiyle savaşa katılamadan ölmüştür.
[132] Bu alanda eserlerin tespiti için yol gösterici çalışma olarak; Meyer, 1974: 474-488'den ve Rana İren'in, Boğaziçi Üniversitesi, 2020 yılı Bahar Dönemi "Orientalism in Music" ders müfredatından yararlanılmıştır.
[133] Molière, 2016: v-vi.
[134] Molière, 2016: 79-108.
[135] Powell, 2006: 121-138.
[136] O dönemde Fransa'da, Oryantalist ülkeler için "Hindistan" terimi kullanılıyordu.
[137] Anthony, 1965: 201-202; Giroud, 2010: 45-68.
[138] Meyer, 1974: 474.
[139] Ribner, 1953: 251-266.
[140] Wilson, 2005: 829-842.
[141] Brown, 1985: 593-595.

isimli bestesi de aynı konudadır[142]. Batılılar tarafından "Dünyaya gelmiş en büyük bela" olarak nitelendirilen Timur ile dönemin padişahı Yıldırım Bayezid'in bu kadar ilgi çekmesinin sebebi, Batı'da tehdit olarak görülen Türk imgesine işaret etmektedir.

Alman klasik bestecilerinden Wolfgang Amadeus Mozart'ın, "Saraydan Kız Kaçırma, Türk Marşı, Zaide ve Violin Concerto No.5" isimli eserleri, Osmanlı'ya karşı bir nefretten daha ziyade, hayranlığın izlerini taşımaktadır[143]. Ayrıca, Ludwig van Beethoven'ın, "Derviş Korosu, Atina Harabeleri, 9. Senfoni" isimli eserleri Doğu'ya dair konuları ile dikkat çekmektedir[144]. Bir başka Alman besteci J. Haydn, "Senfoni No:63 La Roxelane" isimli eseriyle, Kanuni Sultan Süleyman'ın eşi Hürrem Sultan'ın, padişahı kışkırtması ve Şehzade Mustafa'nın öldürülmesini konu edinmesiyle ilgi çekmektedir. Bu konu, ilk kez Prospero Bonarelli'nin, 1619'te yazdığı "Soliman" adlı eserinde görülür. Taht kavgaları ve harem gibi konulardaki eserler ile Doğu'nun, medeniyetsiz ve despot tavrının altı çizilirken, o dönemde Avrupa'da taht için ölümler ve suikastlar görmezden gelinmektedir. Ayrıca, Oryantalizm konulu Alman sanatçılarından Christoph Willibald Gluck'ün "Les Pèlerins de la Mecque" ve Johann Joseph Fux'un "Turcaria" isimli eserleri de önemli bir yer tutmaktadır[145].

İtalya'da, 1571 İnebahtı Savaşı'nın yankıları olarak, Osmanlı konulu eserlere ilgi başlamıştır. 1635-1653 yıllarında, Luigi Rossi tarafından bestelenen, metin yazarı bilinmeyen, "Rugge Quasi Leon", IV. Murat'ın iki kardeşini öldürtmesini konu almaktadır[146]. Gioacchino Rossini, ilk kez 1814 yılında sahnelenen "İtalya'da Bir Türk (II Turco in Italia)" isimli eseri ise Osmanlı haremini ve şehzadesini konu alması bakımından dikkat çekmektedir[147]. Giacomo Puccini'nin "Madam Butterfly" isimli eseri, Amerikalı bir askerin, Japonya'daki aşk ilişkisini konu alırken, özellikle Amerika'nın Japonya'ya olan Oryantalist bakış açısının altını çizmektedir. Bu eser, Amerikalı David Belesco'nun aynı isimli tiyatro oyunundan ilham alınarak uyarlanmıştır[148]. Görüldüğü üzere, müzik ve sahne sanatları alanlarında, tıpkı edebiyatta olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğu ve Doğu'ya karşı Oryantalist konular seçilmiştir.

[142] Maluquer, 2006: 40.
[143] Perl, 2002: 455-458.
[144] Tansuğ, 2017: 80.
[145] Meyer, 1974: 475-479.
[146] İren, 2016: xxi.
[147] Conti, 2011: 5-42.
[148] Görgülü, 2004: 39.

1.1.3. Elçiler, Seyyahlar ve Bilim Adamları

Oryantalizm akımının, Batı'da hızla yayılmasının bir başka faktörü elçiler ve seyyahlardır. Masallar ve ezgilerde hissedilen hayali Doğu'nun gerçek görüntüleri, elçiler ve seyyahların hatıratları ile Batı'ya taşınmıştır. Seyahatnameler arasında, sadece gördüğünü aktaran yazarlar olduğu gibi, objektif bakış açısıyla yazılmayanları da vardır. Seyyahın gördüklerini olduğu gibi aktarmak dışında, dahil ettiği öğeler, seyahatnamelerin Oryantalist içeriğini belirlemiştir[149].

Alman seyyahlardan Marco Polo'nun 13. yüzyılın ikinci yarısında, Johannes von Montevilla'nın 14. Yüzyılda, Adam Olearius'un 17. yüzyıldaki seyahati, Almanların Doğu tasvirlerini öğrenmelerine yardımcı olmuştur. Almanlar arasında, Goethe'ye de ilham kaynağı olmuş ve Doğu'ya bilimsel yaklaşan araştırmacılar arasında, Joseph von Hammer-Purgstall, Doğu bilimleri uzmanı olarak "Şark Hazineleri (Fundgruben des Orients)" isimli çıkardığı dergi ve "Osmanlı Devleti Tarihi" adlı eserleri ile dikkat çekmektedir. Diplomat ve araştırmacı Heinrich Friedrich von Diez'in, "Kabusnâme", "Asya'dan Kıssadan Hisseler (Denkwürdigkeiten von Asien)" ve Türk mitolojisi ile ilgili tespitlerinin bulunduğu "Oğuz Tepegözü" isimli eserleri, objektif bakış açısı sebebiyle oldukça önemlidir[150]. Ancak Diez'in, Türklerin resim sanatında yetenekli olmadığı çıkarımlarına yönelik tutumu da gözden kaçırılmamalıdır[151]. 19. yüzyılda, seyyah Gustav Rasch'ın Osmanlı İmparatorluğu hakkında yazdıkları, Said'in, Oryantalizm'de "Batı'nın aklı" dediği görüşe uygundur. Yaptığı yolculuk sonrası, özellikle Balkanlardaki milletlerin, Osmanlı İmparatorluğu himayesinde mutsuz olduğunu belirterek, Osmanlı'yı barbar ve ilkel tasvir edip, aşağılamaktadır[152].

İngiliz seyyahlarından, Robert Sherley, 17. yüzyıl başında Doğu'ya yaptığı seyahat sonrası ve Şah Abbas'ın isteği üzerine Safevi ordusunu İngiliz modeline göre iyileştirme çabaları ile tanınmaktadır[153]. Bir başka İngiliz seyyah ve tarihçi Thomas Herbert, 17. yüzyılda İran büyükelçisi olarak gittiği Doğu'yu gezme fırsatı bulmuştur[154]. Sir William Jones ise 18. yüzyılda tanınan önemli bir Şarkiyatçıdır. Arap, Fars ve Türk edebiyatı üzerine çalışmalarda bulunan Jones, "Asiatic Society of Bengal"i kurmuş, Hindistan'a giderek Hint-Avrupa dil kökenleri incelemiş ve birçok çalışmada bulunmuştur[155]. İngiliz tarih yazarı ve diplomat

[149] Osmanlı'da elçiler ve Avrupa'ya taşıdıkları görsel imge ile ilgili bkz. Renda, 2014: 37-43; İnankur, 2014: 45-53.
[150] Özkan, 2009: 45-52.
[151] Çelik, 2020: 18.
[152] Rasch, 2007.
[153] Stevens, 1979: 115.
[154] Powers-Beck, 1998: 251.
[155] Kahraman, 2001: 581-582.

Thomas Babington Macaulay ise Hindistan'da dört yıl geçirmiş ve İngilizlerin Hindistan politikaları üzerinde etkili olmuştur[156].

Fransızlar için Doğu'yu inceleyen en erken tarihli eserlerden biri, Barthélemy d'Herbelot de Molainville'in, 1697'de yayınlanan "Bibliothéque Orientale" isimli derlemesidir. d'Herbelot'un, İbranice, Arapça, Türkçe, Farsça ve Süryanice bilmesi, çalışmasını çok yönlü kılmıştır[157]. Jean-Baptiste Tavernier, 17. Yüzyılda İstanbul, Anadolu, Ortadoğu, Hindistan ve Rusya'yı gezmiş bir Fransız seyyahtır. Birçok savaşa katılmış olan seyyahın aynı zamanda tüccarlık da yaptığı bilinmektedir. Gezileri sonrasında Fransa'ya dönen seyyahın "Les six voyages de Jean-Baptiste Tavernier qu'il a fait en Turquie, en Perse et aux Indes (I-III, Paris 1676-1679)" adlı eserinde, gezdiği yerlerin kültürel ve ekonomik değerlendirmesini yapmaktadır[158]. Fransız seyyahlardan bir diğeri olan John Chardin, İran, Ortadoğu, İstanbul, Karadeniz ve Hindistan seyahati yapmıştır[159].

Modern romanın doğuşuna vesile olan yazar Gustave Flaubet, 1849-1851 yılları arasında yaptığı Doğu seyahatini kaleme almıştır. Mısır, Orta Doğu, Anadolu, İstanbul, Yunanistan ve İtalya'yı içeren bu seyahatte Flaubet, Doğu'yu -daha çok Arapları- Edward W. Said'in belirttiği Oryantalist bakış açısıyla eleştirmiştir. "Doğu Seyahati" adlı eser, genellikle Doğu'nun dinsel, ahlaki bozukluğuna ve ilkelliğine dair eleştirilerinden oluşmaktadır[160]. Daha sonraki yıllarda yayınlayacağı, M.Ö. 264-241 yılları sonrasında, Kartaca'da geçen ve Roma-Kartaca arasındaki savaş sahneleri üzerine kurulmuş bir aşk hikayesini içeren "Salambo" isimli romanı da bu seyahat sonrasındaki izlenimleri ile gerçekleşmiştir[161].

Fransız mimar, arkeolog ve gezgin olan Félix Marie Charles Texier, "Küçük Asya" isimli eseri için Anadolu'da 1833-1843 yıllarında bilimsel çalışmalarda bulunmuş, ayrıca betimlemeleri ve çizimleri ile görsel olarak Türkiye'yi, Fransa'ya ve tüm Avrupa'ya taşımıştır[162].

Asıl adı Louis Marie Julien Viaud olan Pierre Loti, roman ve oyun yazarı olmasının yanı sıra bir gezgindir. Türkiye, Hindistan ve Kuzey Afrika ülkelerini gezmiştir. 1870'te gemisinin Anadolu'ya uğraması sebebiyle Osmanlı İmparatorluğu'nu tanımış ve Doğu'ya hayran olmuştur. Türk dostu olarak bilinen yazarın, romanlarında Osmanlı ve Doğu imgelerini kullanmasının yanı sıra, Fransa'daki evini Oryantalist mimaride tasarlattığı bilinmektedir[163].

---

[156] Stevenson, 1980: 481-482.
[157] Schwab, 1984: 22.
[158] Arıkan, 2011: 181-183, detaylı bilgi için bkz. Tavernier, 2006.
[159] Chardin, 2014.
[160] Flaubert, 2018.
[161] Flaubert, 2017: 9.
[162] Texier, 1862.
[163] Kahraman, 2003: 213-214

Pierre Loti'nin Oryantalist bakış açısı, egzotizmden hoşlanmasından kaynaklanmakta ve modaya uyarak verdiği eserlerde düşmanca tavır görülmemektedir. Pierre Loti ile aynı çizgide olan Lady Montaqu'nun, Batılı bir kadın gözüyle Türkiye'ye yaptığı seyahat sonrası izlenimleri, "Doğu Mektupları" adlı eserde toplanmıştır. Bu eserde, gördüğü bazı kültürel farkları açık bir dille belirten Lady Montaqu'nun Türkiye'ye eleştirileri genel anlamıyla olumludur[164].

İtalyan seyyahlar arasında, aynı zamanda diplomat olan Pietro della Velle, 17. Yüzyılda, İstanbul ve Orta Doğu'ya gitmiştir. I. Ahmet'in de huzuruna çıkmış biri olan seyyahın bu yöndeki eserleri, genellikle Türklerden edindiği izlenimlerini yansıttığı mektuplarından oluşmaktadır. Eserleri, İtalya'da gelişmekte olan Oryantalist çalışmaların basımlarını hızlandırmıştır[165]. Daha sonraki yüzyıllarda İtalyan seyyahların daha çok Orta Doğu ve İran'a seyahatler düzenlediği görülmektedir.

1.1.4. Gravür

Seyyahlar ve elçiler, erken dönemlerde genellikle yanlarında gravür sanatçıları ile Doğu'ya seyahat etmişler, Doğu imgelerini görsel olarak Batı'ya taşımışlardır. Bu imgeler arasında, çoğu kez gerçeği yansıtmayan ve Oryantalist bakış açısıyla gösterilen bir Doğu vardır[166].

En erken tarihli gravür örneklerden biri olarak, Alman sanatçı Dürer'in yaptığı Martin Luther İncil'inin gravürlerinde, İslamiyet'e ve Türklere karşı tavrının olumsuz olduğu gözlenmektedir. Luther'in Yecüc ve Mecüc'ün anlatıldığı bölümlerde, Türklerden bahsetmesi bunu destekler niteliktedir[167]. Dönemindeki siyasi olaylardan etkilenen Dürer'in, Avusturya-Osmanlı savaşlarını anlattığı "Büyük Silah" isimli eserinde, Osmanlı padişahını yaşlı ve gülünç resmetmesi, yanlı bir tavrı olduğunu desteklemektedir[168] (Fotoğraf 1.1). Benzer bir tavır, Kutsal Roma İmparatoru'nun kardeşi, Arşidük Ferdinand'ın Ogier Ghiselin de Busbecq başkanlığında İstanbul'a gelen elçi heyetinde bulunan, Melchior Lorck'ün, 1559 tarihli İstanbul panoramasında görülür. Bir harita karşısındaki Osmanlı padişahı, yorgun, yaşlı ve güçsüz resmedilmiştir[169] (Fotoğraf 1.2).

---

[164] Lewis, 1984: 250-251. Lady Montesquieu, seyahatine başladığında diğer Avrupalılar gibi ön yargılıdır. Ancak, Edirne ve İstanbul'da kaldığı sürece, Doğu'nun seyyahların anlattığı gibi olmadığını, Türklerin soylu ve oldukça nazik insanlar olduğunu açık bir dille dile getirir. Özellikle kadın, din ve kültür bakımından tüm bilinen yanlışları düzeltmeye çalışmıştır. Montagu, 2014.
[165] Şakiroğlu, 1994: 144-145.
[166] Arslan, 1992: 17.
[167] Salihoğlu, 2007: 9.
[168] https://www.getty.edu/research/special_collections/notable/durer_landscape_cannon.html (erişim tarihi: 03.02. 2019)
[169] İnankur, 2010: 328.

Fotoğraf 1.1 Albrecht Dürer, Büyük Silah, 1518[170]

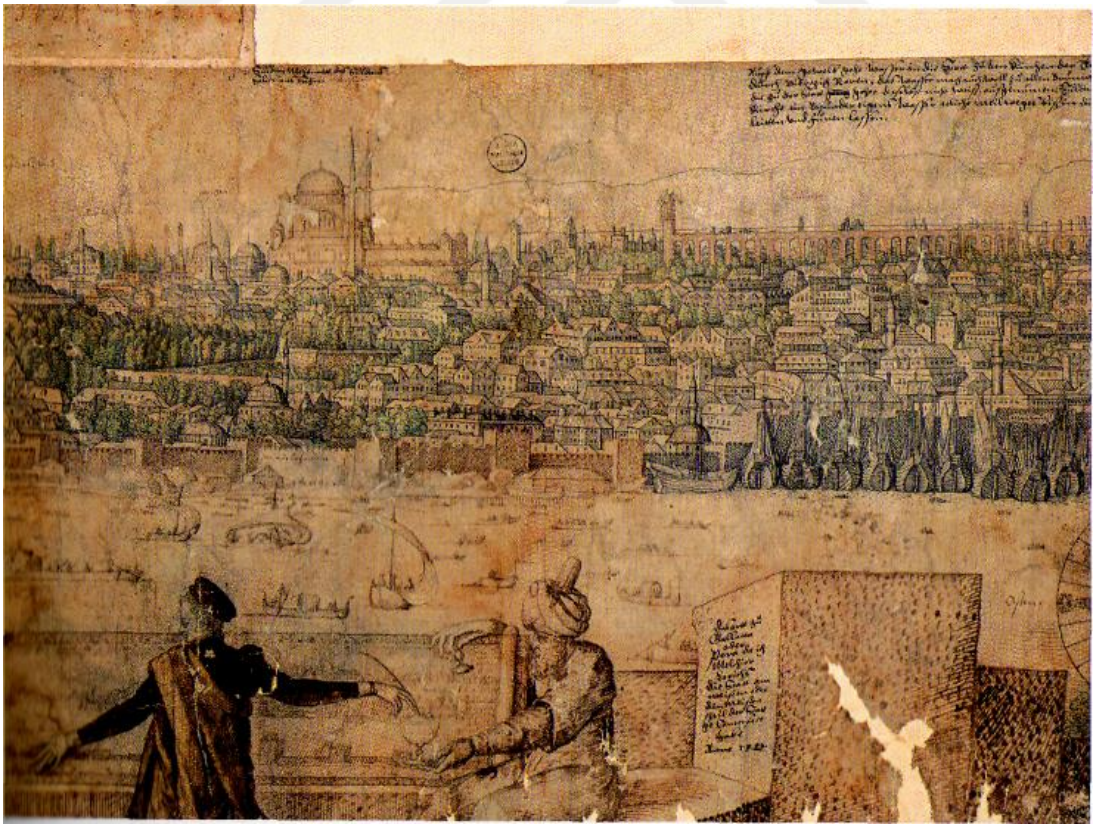

Fotoğraf 1.2 Melchior Lorck, İstanbul Panoraması Detay, 1559[171]

[170] https://www.getty.edu/research/special_collections/notable/durer_landscape_cannon.html (erişim tarihi: 03.02. 2019)
[171] İnankur, 2010: 329.

Fotoğraf 1.3 William Henry Bartlett, Üsküdar'dan İstanbul, 1835[172]

Doğu'yu tasvir eden gravür sanatçılarının, özellikle Oryantalist manzaraları, mezarlıkları, sokak satıcılarını ve pazarları tercih etmesi Oryantalist bakış açısını desteklemektedir. Oryantalist gravür eserlerini; Doğulu insanlar ve kültürleri, manzaralar ve mimari olarak iki başlıkta incelemek mümkündür. Ignatius Mouradgea D'Ohsson'un, Osmanlı İmparatorluğu'na ait gravürleri yer alan, "Tableau Général de L'Empire Othoman" isimli eseri, 1787-1820 tarihinde, Paris'te üç cilt halinde yayımlanmış, Doğu ve Osmanlı ile ilgili erken tarihli örneklerdendir[173]. Ancak, bazı sanatçıların, Oryantalist tavırla bilinçli bir Doğu imgesi yaratmak istediği gözlenmiştir[174]. Örneğin; İstanbul'a gelen bazı sanatçılar, diğer Doğu ülkelerinin şehirlerine yüklediği anlamı, Tarihi Yarımada'nın siluetine yansıtmışlardır[175]. William Henry Bartlett, 1835'te İstanbul'a gelmiş ve eserlerinde yer alan yapıları görmüş olmasına rağmen, İstanbul camilerinin kubbe kasnaklarını yüksek ve kübik şekilde göstermeyi tercih etmiştir[176] (Fotoğraf 1.3). Bartlett'in, "Bayezid Cami" adlı eserinde, stilize edilmiş

[172] Sevim, 2002a: 109.
[173] Beydilli, 1994: 496-497; Sevin, 2006: 12-13.
[174] Gravür sanatçıları, gezileri sırasında eskiz alıp, atölyelerde bu eskizler gravür baskı yapılmaktadır. Çoğu kez baskı yapılacak materyalin üzerine eseri başka bir sanatçı geçirmiştir. Bu sebepten dolayı farklı yorumlar söz konusudur.
[175] İstanbul gravürleri için bkz. Arslan, 1992; Ecesoy, 2011: 67.
[176] Eyice, 1992: 90; Sevim, 2002a: 109. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gürçağlar, 2005.

Bayezid Cami önünde, soğan kubbeli bir kapı ve bu alana kurulmuş pazar yeri ile Oryantalist bir bakış açısı ile karşılaşılmaktadır[177] (Fotoğraf 1.4). Sanatçının "Galata Kulesi" isimli eserlerinde ise, ön planda yer alan mezarlık ile Avrupalı yazar ve seyyahların eserlerine benzer bir tavır oluşturulmaktadır[178] (Fotoğraf 1.5). Bartlett'in, ayrıca Yunanistan, İsrail, Mısır'a dair de gravürleri bulunmaktadır[179].

Fotoğraf 1.4 William Henry Bartlett, Bayezid Camii, 1835[180]

[177] Sevim, 2002b: 18.
[178] Sevim, 2002c: 38.
[179] Bartlett, 1851.
[180] Sevim, 2002b: 18.

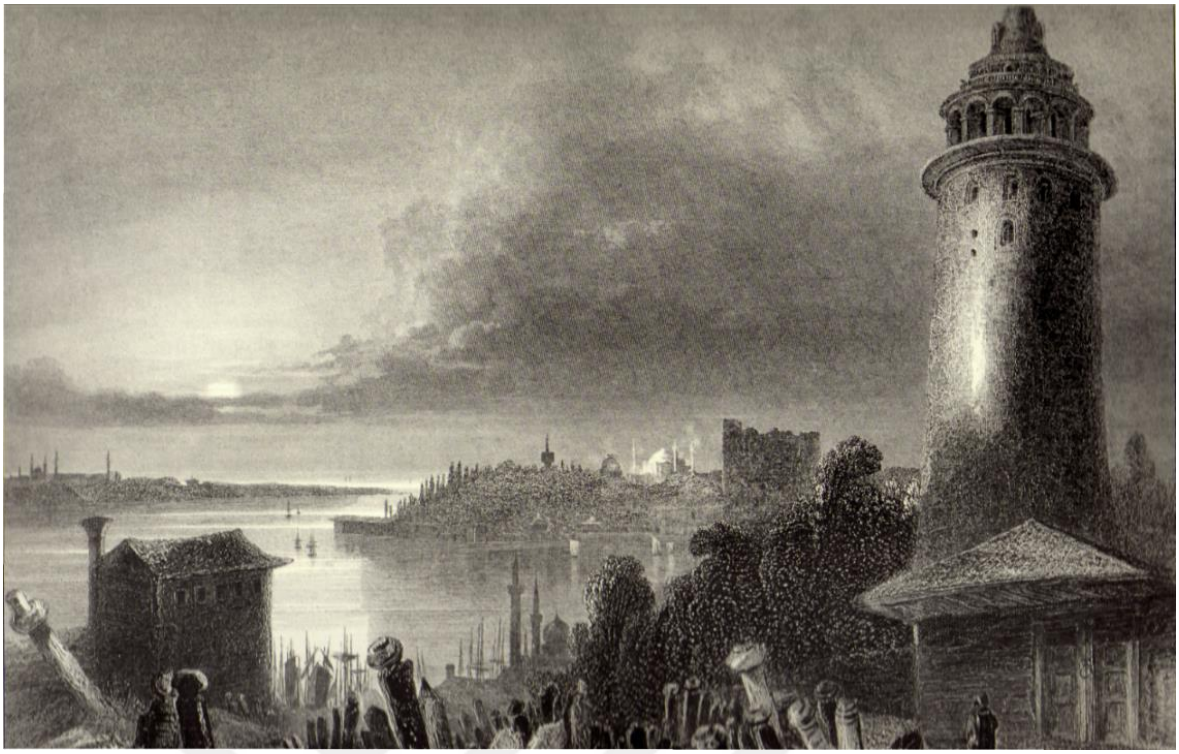

Fotoğraf 1.5 William Henry Bartlett, Galata Kulesi, 1835[181]

İngiliz sanatçı Thomas Allom'un, Asya-Çin ve Osmanlı'ya dair eserleri vardır[182]. Allom'un Oryantalist eserlerinden olan 1837 tarihli "Alaşehir (Philadelphia)'de Yönetici Evinin Başodası[183]" (Fotoğraf 1.6) isimli eseri Doğu kültürünü, ev içi mimariyi ve Doğulu yaşamı tanıtırken; "Kız Kulesi[184]" (Fotoğraf 1.7) isimli eserinde ise ön plandaki Doğulu figürlerin aşırı ve nezaketsiz davranışlarıyla betimlendiği dikkati çekmektedir. Batı'da, Osmanlı elçileri ve yönetimi ile ilgili öykülerin ya da oyunların ilgi görmesinden dolayı, Fransız ressam Jean Michel Moreau da "Osmanlı Vezirinin Evi[185]" (Fotoğraf 1.8) adlı eserinde, Doğulu yöneticileri, gösteriş ve keyfe düşkün figürler olarak resmetmiştir.

[181] Sevim, 2002c: 38.
[182] Eyice, 1989: 505.
[183] Renda, 1977: 150.
[184] Sevim, 2002c: 50.
[185] Sevim, 2002c: 114.

Fotoğraf 1.6 Thomas Allom, Alaşehir (Philadelphia)'de Yönetici Evinin Başodası 1837[186]

Fotoğraf 1.7 Thomas Allom Kız Kulesi, 1839[187]

[186] Renda, 1977: 150.
[187] Sevim, 2002c: 50.

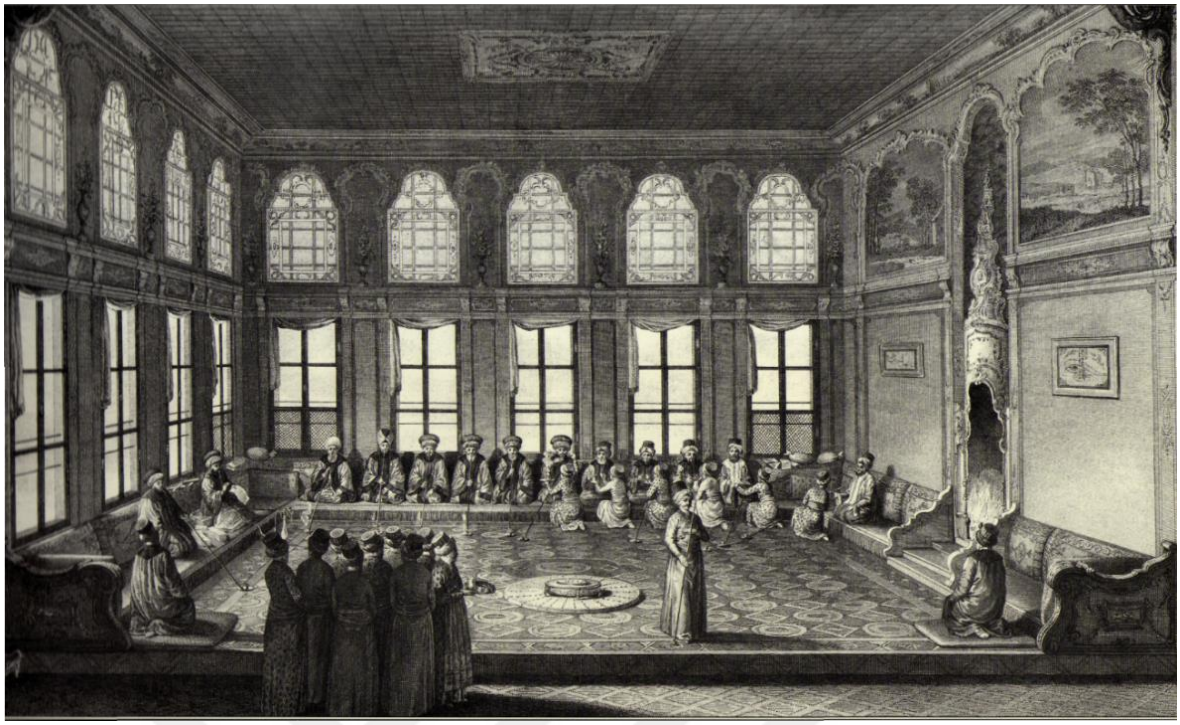

Fotoğraf 1.8 J. M. Moreau, Osmanlı Vezirinin Evi, 1790[188]

1.1.5. Fotoğraf ve Kartpostal

Fotoğrafın icadından hemen sonra Batı, Doğu'yu tanımak için uzun ve zahmetli yolculuklar yapmak zorunda kalmamıştır. Fotoğraf albümleri, dönemin Oryantalist bakış açısını değerlendirmemiz açısından önemlidir[189]. Fotoğrafta Oryantalizmi; birincisi "Doğu manzaraları", ikincisi stüdyolarda kurulan "Oryantalist mekanlar ve kıyafetleri ile insanlar" olarak iki başlıkta inceleyebiliriz.

Doğu'ya ait manzara fotoğrafları çekenler, her zaman bir sanatçı olmayabilir. Askerler, misyonerler, diplomatlar ya da seyyahlar da Doğu fotoğrafları çekmiştir. Örneğin Mısır ile ilgili olarak Londra National Army Museum'da bulunan ve 1880'den itibaren burada görev yapmış askerlerin çekmiş olduğu fotoğraflardan oluşan albümler vardır. Buna bezer şekilde, Avrupa'da bir araya getirilmiş birçok Oryantalist fotoğraf albümü bulmak mümkündür. Getty Research Institute'de bulunan ve Ken Jacobson tarafından derlenen, Oryantalist fotoğraf koleksiyonu, bunlara örnek verilebilir[190].

Fransız kâşif, Désiré Charnay, 1863 gibi erken bir tarihte Meksika ve Orta Amerika'yı fotoğraflamıştır. Bundan sonra, özellikle Doğu'ya giden seyyahların, orada bulunan anıtsal mimarilerin fotoğraflarını çekip, bazı sanatçıların da bunları gravür şeklinde tuzlu kâğıda

[188] Sevim, 2002c: 114.
[189] Bu dönemde oldukça fazla sayıda, albüm ve fotoğraf söz konusudur, bu sebeple bahsedeceğimiz örnekler bir seçkidir.
[190] Micklewright, 2011: 104-106.

bastığı görülmektedir. Bunlar arasında, Cezayir ve Mısır'a dair fotoğrafları olan Frédéric Auguste Antoine Goupil-Fesquet ve Louis-Désiré Blanquart-Evrard bulunmaktadır. Evrard'ın 1851-53'te bastığı albümün içinde, kendisi ile birlikte çalışan, Charles Marville, Alexis de Lagrange ve Gustave Flaubert'in Akdeniz gezisinde yanında olan Maxime Du Camp gibi önemli Oryantalist fotoğrafçılar da bulunmaktadır[191].

Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyıl başında özellikle İngiliz ve Fransız seyyahlarının uğrak noktalarından olmuştur. Balkanlardan Mısır'a ve Doğu'ya gitmek isteyen fotoğrafçılar İstanbul'a da uğramışlardır. Joseph-Philibert Giruault de Prangey, Francis Bedford, John Shaw Smith, Alfred-Nicolas Normand ve Claude-Marie bunlardan bazılarıdır. Ayrıca, İstanbul'da eğitim alan ve faaliyet gösteren Carlo Naya, Felice Beato, Antonio Beato, Tancréde Dumas ve Paul Vuccino gibi fotoğrafçılar, Doğu ülkelerinin fotoğraflarını çekenler arasındadır[192].

Doğu imgelerinin Batı'ya ulaşmasını sağlayanlar arasında, Albert Kahn önemli bir yer tutmaktadır[193]. Fransız iş adamı olan Albert Kahn, Gezegen Arşivleri (Archives de la Planète, 1909-1931) adı ile, Amerika, Asya-Uzak Doğu, Afrika, Orta Doğu, Anadolu gibi farklı yörelerden elli beş ülkenin fotoğraflarını çektirmiş ve bir koleksiyon oluşturmuştur[194].

Doğu'ya seyahat edenlerin çektikleri fotoğrafların yanı sıra, Oryantalist fotoğraf sanatçılarının, özellikle Batı Şarkiyatçılarının istedikleri imgeleri vermek için özel çaba sarf ettikleri görülmektedir. Bunlardan Pascal Sébah, Viçen (Vichen) Abdullah ve Kardeşleri (Abdullah Fréres), Casilaki Kargopulo[195], Guillaume Berggren gibi yerel sanatçılar kendi stüdyolarında Oryantalist eserler vermişlerdir[196]. Stüdyo fotoğraflarında, Doğulu mekanlar önünde, kıyafetleri ve eşyaları ile poz veren insanlar genellikle tütün içip rahat pozlar vererek, Batılının istediği Doğuluyu betimlemiştir (Fotoğraf 1.9-1.10).

[191] Terpak, 21-32.
[192] Öztuncay, 67.
[193] Albert Kahn Koleksiyonu için bkz. http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/ (erişim tarihi: 05.07. 2019)
[194] Tekin, 2018: 47-50.
[195] Ayrıntılı bilgi için bkz. Özendes, 2004; Nuhoğlu ve Çolak, 2008.
[196] Öztuncay, 67.

Fotoğraf 1.9 Viçen Abdullah, Abdullah Fréres'in Kurucusu, 1870[197]

Fotoğraf 1.10 Pascal Sébah, Harem'de Nargile İçen Kadın, 1890[198]

[197] Öztuncay, 82.

[198] https://www.sebahjoaillier.com/portreler-insanlar?pgid=jnymn48o-9dbefd39-98ee-4fbc-bc08-cf30219b2387

Kartpostallarda Oryantalist öğeler, fotoğrafla birlikte paralel olarak gelişmiştir. Doğu'nun görselleri kartpostal olarak basılınca, fotoğraftan farklı olarak Avrupa'da daha hızlı bir yayılım olmuştur. Kartpostallar, özellikle bazı ülke ve şehirlerin simgesel yapıları ile birlikte görsel bir imge oluşturmaktadır. Mesela, Osmanlı deniz ticaretinin önemli bir noktası olan İzmir kartpostallarında, simgesel olarak Mağrip üsluplu saat kulesinin kullanılması Oryantalist tercihtir (Fotoğraf 1.11). Aynı şekilde İstanbul'un Oryantalist olarak değerlendirebileceğimiz birçok fotoğrafı, kartpostal olarak basılmış ve Avrupa'nın birçok şehrine bu yolla yayılmıştır[199] (Fotoğraf 1.12-1.13-1.14).

Fotoğraf 1.11 İzmir Saat Kulesi Kartpostalı[200]

(erişim tarihi: 26.03. 2019)

[199] Ayrıntılı bilgi için bkz. Eken, 1992; Mazak, 2008.
[200] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00010-00005.

Fotoğraf 1.12 İstanbul Sirkeci Garı Kartpostalı[201]

Fotoğraf 1.13 İstanbul Bayezid Meydanı Kartpostalı[202]

[201] Eken, 1992: 100.
[202] Eken, 1992: 92.

Fotoğraf 1.14 İstanbul Üsküdar Kartpostalı[203]

1.1.6. Resim

Güzel sanatlarda, özellikle resim sanatında Doğu'ya olan ilgi 15-16. yüzyıla kadar inmektedir. Bellini'nin Fatih Portresi, Holbein'ın Doğulu eşyalar ile görüldüğü Büyükelçiler'i, Jan van Eyck'ın Sarıklı Portre'si, Anthony van Dyck'ın Sir Robert Sherley'i, Rembrandt'ın Doğu Kıyafetli Bir Erkek Portresi bu örnekler arasında sayılabilir. Bu örneklerde, Doğu'yu küçük gören ya da ötekileştiren bir tavır görülmemektedir. 18. yüzyılda resminde ise Oryantalizm, sistematik olarak uygulanmıştır ve Said'in fikriyle daha çok uyuşmaktadır. Bu dönemde, Théophile Gautier'in yazılarında kullandığı "Oryantalizm" terimi, Doğu ile ilgili bir resim türü olarak literatüre girmiştir[204]. Avrupa'da çok sayıda Oryantalist resim örneği bulunmaktadır. 19. yüzyılda siyasi amaçlara bağlı olan Doğu'nun egzotizmine duyulan ilgi, bu dönem sanatçıları için yeni bir piyasa oluşturmuştur[205]. Bu bölümde Oryantalist resmi; siyasi kaygılar, cinsellik, din ve kültürel farklılıklar başlıkları altında birkaç örnek ile değerlendireceğiz.

18. yüzyılda Avrupa, sanayileşme, modernleşme ve medeniyet uğruna kültür özünü kaybetmeye ve aynılaşmaya doğru gitmiştir. Köklerinin Doğu'da olduğunu bilen Batı, burayı araştırmak ve kültürüne sahip çıkmak istemiştir. Belki biraz daha ileri gidersek, özellikle Yakın

[203] Eken 1992: 130.
[204] Germaner ve İnankur, 1989: 9.
[205] Germaner, 2007: 303.

Doğu'yu ele geçirerek hakimiyet kurmak istemiştir. Bu konu, 1822 Yunan Bağımsızlık Savaşı'nı tetiklemiştir ve daha sonra hız kazanmıştır. Ferdinand Victor Eugène Delacroix'nın, 1824 tarihinde sergilenen "Sakız Adası Katliamı" adlı tablosunda, Osmanlı'nın Yunanlar karşısında barbar olarak gösterilmesi söz konusudur[206] (Fotoğraf 1.15). Avrupa kökenini yüzyıllardır Yunan'a dayandırmaktadır. Balkanların ve Anadolu topraklarının Osmanlı'nın elinde olması, onlar için kabul edilemez bir durumdur. Bu durum sanatçıların, eserlerine Oryantalist bir tavır ile yansımaktadır.

Fotoğraf 1.15 Ferdinand Victor Eugène Delacroix, Sakız Adası Katliamı, 1824[207]

Fransız ressamların, 1800'lerin başından itibaren Yakın Doğu ile ilgilendiklerini bilmekteyiz. 1798 Mısır işgali ile birlikte, Antoine Jean Gros'nun, "Bonaparte'ın Yafa (Hayfa)'da Hastane Ziyareti 1804" (Fotoğraf 1.16) ve "Abukir Savaşı 1806" (Fotoğraf 1.17) adlı eserleri ve Anne-Louis Girodet de Roussy-Trioson'un "Kahire İsyanı 1810" gibi Romantiklerin de siyasi olarak Oryantalizm'i tercih ettikleri görülmektedir[208]. Napolyon yanlısı bu sanatçılar, bölgeyi betimlerken mimari mekanlar ve Doğulu kültürleri detaylarıyla ve yanlı olarak resmetmişlerdir.

[206] Georgel, 1984: 23-84.
[207] Georgel, 1984: 23.
[208] O'Brien, 2006: 90-135.

Fotoğraf 1.16 Antoine Jean Gros, Bonaparte'ın Yafa (Hayfa)'da Hastane Ziyareti 1804[209]

Fotoğraf 1.17 Antoine Jean Gros, Abukir Savaşı, 1806[210]

[209] O'Brien, 2006: 90-91.
[210] O'Brien, 2006: 132-131.

19. yüzyıl Oryantalist resimde kadın imgesi, konular içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu konu, Müslüman Doğu'ya karşı, egzotizmi uyandırmak için kullanılmıştır. Jean Auguste Dominique Ingres'nin, "Odalık 1814", "Köle ve Odalık 1839", "Türk Hamamı 1863" (Fotoğraf 1.18) isimli harem ve hamam temalı eserleri, Oryantalist çerçevede Doğulu kadına olan ilgiyi göstermektedir[211].

Fotoğraf 1.18 Dominique Ingres Türk Banyosu -Hamam 1863[212]

Fotoğraf 1.19 Jean-Léon Gérome Dance of the Almah 1863[213]

[211] Picon, 1967: 31-103.
[212] Picon, 1967: 103
[213] Rosenthal, 1982: 76.

Türk ressamlarını da etkileyen Oryantalist Jean-Léon Gérome'in de bu konuda oldukça fazla eseri bulunmaktadır. "Moorish Bath 1870", "Köle Pazarı", "Yılan Oynatıcısı", "Almah'nın Dansı 1863" (Fotoğraf 1.19) bu konudaki örnekler arasındadır[214]. Fransız ressam Henriette Browne Mısır, Suriye, Türkiye ve Fas ile ilgili eserleriyle karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı imparatorluğu ile ilgili olarak, Ziyaret-Harem-1860 İstanbul isimli eseri bulunmaktadır (Fotoğraf 1.20)[215]. Bu sanatçı, Sultan Abdülmecit'in kızı olan Fatma Sultan'ın Baltalimanı'ndaki sarayı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretinden sonra yaptığı eserinde diğer Oryantalistlerden farklı olarak haremi gerçeğine yakın resmedilmiştir[216].

Batı'da oldukça ilgi gören Doğu kadınını; cinsel bir obje, davetkar veya şehvetli gibi resmetmek, Doğu'ya duyulan egzotik merakı artırmıştır. Zaten Oryantalizm'de Doğu -egzotik, çekici, zayıf ve çaresiz- kadın, Batı ise -ataerkil, güçlü ve dinamik- erkek olarak tanımlanmaktadır[217].

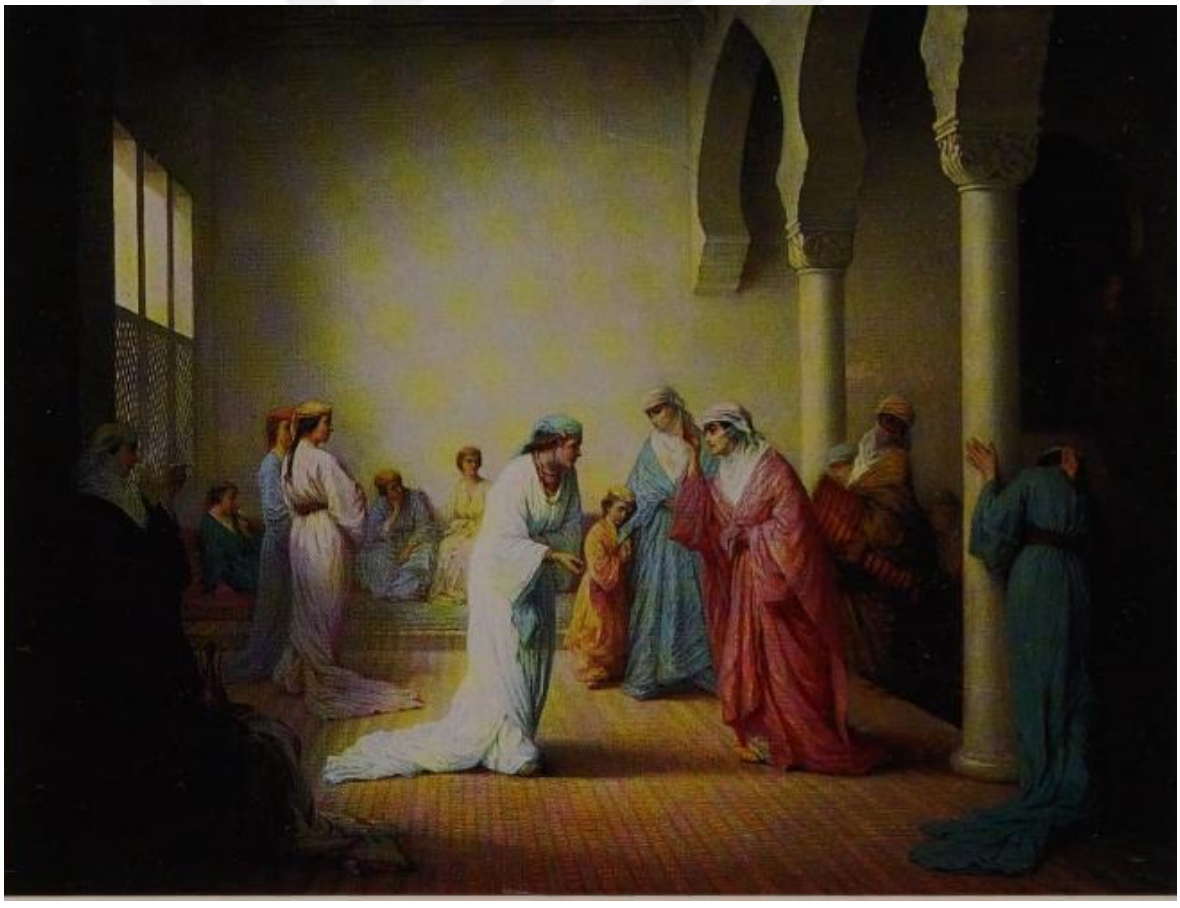

Fotoğraf 1.20 Henriette Browne Ziyaret-Harem, 1860[218]

[214] Rosenthal, 1982: 75-121.
[215] Roberts, 2007: 142.
[216] İnankur, 2013:70.
[217] Hobson, 2008: 24.
[218] Roberts, 2007: 142

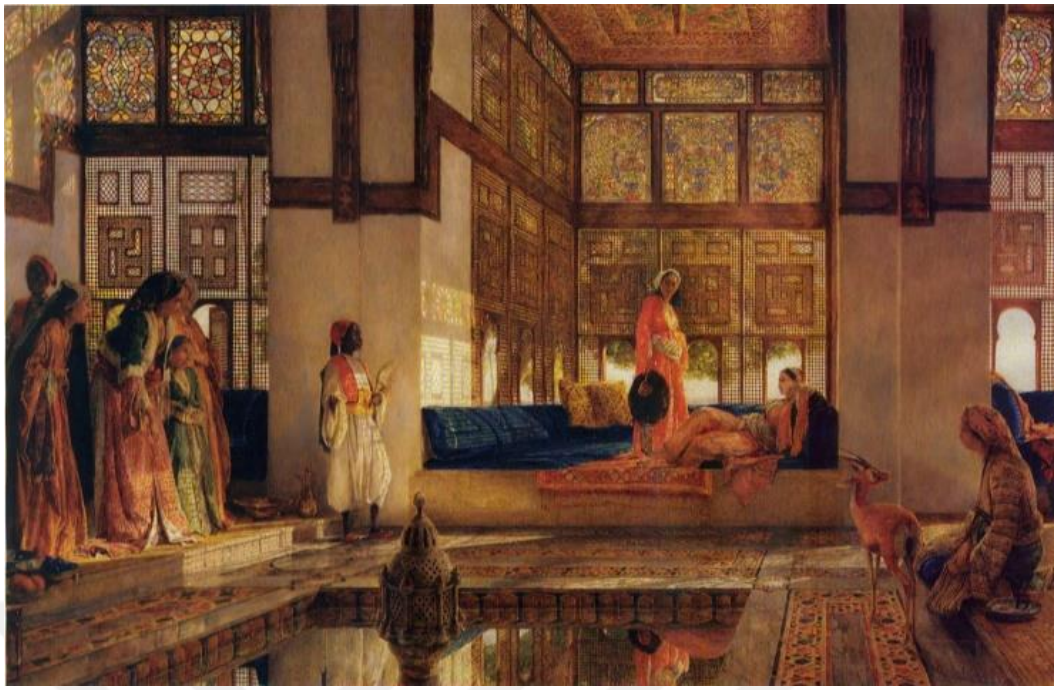

Fotoğraf 1.21 John Frederick Lewis, The Reception 1873[219]

Doğu'ya ait mimari öğeleri resmeden sanatçılar arasında, John Frederick Lewis'in eserleri örnek gösterilebilir. Onun eserlerinde, Oryantalist fotoğrafa yaklaşan, Doğulu mekanlar önünde poz vermiş figürlere ve özellikle harem konularına rastlamak mümkündür[220] (Fotoğraf 1.21).

Fotoğraf 1.22 Jean Baptiste-Etienne de Forcade Nil Kıyısı[221]

[219] Roberts, 2007: 140.
[220] Roberts, 2007: 10-16.
[221] Germaner ve İnankur, 1989: 114.

Fotoğraf 1.23 Jean-Léon Gérome, Cami İçinde[222]

Jean Baptiste-Etienne de Forcade'ın "Nil Kıyısı" (Fotoğraf 1.22) ve Jean-Léon Gérome, "Cami İçinde" (Fotoğraf 1.23) isimli eserlerinde Doğulu mimariyi görmek mümkündür[223]. Oryantalist resmin, özellikle figürler ve manzaralarla ilgili olarak, kadın imgesi hariç, Doğu'yu olduğu gibi yansıttığını söyleyebiliriz. Ancak, Doğu ile ilgili bir konunun seçilmiş olması bile Oryantalizm modasına uymak demektir. Özellikle 18. yüzyıl sonunda Paris'te, bir sanatçının resmini kabul ettirebilmesi için Doğulu bir figür ya da bir mimari öğe çizmesinin yeterli olduğunu düşündüğümüzde, birçok sanatçının bu konuda neden eserler ortaya koyduğunu daha kolay anlayabiliriz.

Sonuç olarak; yukarıda bahsettiğimiz tüm alanlardaki örnekler ışığında, genellikle Batı'nın Oryantalizm anlayışının, Doğu'yu korumak ya da yeniden canlandırmak olmadığını, Batı'nın kendi çıkarları için bir moda yarattığını ve bu doğrultuda eserler ortaya koyulduğunu söylemek mümkündür. Batı, yeniden keşfettiği Doğu'yu sergilerken, kendi başarısını göstermek istemektedir[224]. Yücel Bulut, bu durumu; avcının avladığı geyiğin başını, şöminenin üzerine asmasına benzetmektedir. Oryantalist eserler için "Sergilenen gerçekte geyik değil, avcının başarısıdır" demektedir[225]. Ancak belirtmek gerekir ki, Doğu ile ilgilenenler arasında, Goethe gibi objektif bir bakış açısıyla Doğu'yu değerlendirenlerin olduğu gibi, Flaubert gibi ön yargılı

[222] Needham, 1982: 340.
[223] Needham, 1982: 340. Oryantalist resim ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Germaner ve İnankur, 1989.
[224] Makdisi, 2002: 768-796
[225] Bulut, 2006b: 9

bakanların olduğu da açıktır. Geri kalmışlık ya da harem gibi konular Doğu'da var olmayan konular değildir. Ancak, Goethe bir Batılı olarak bu bakış açısında olmayıp, Doğu'nun özellikle zayıf ve kötü yanlarını göstermeye uğraşmamıştır. Tam tersi bilgi ışığının Doğu'dan yükseldiğine inanmıştır.

Avrupa'da, hayali bir Doğu imgesi vardır. Bu imge, çeşitli sanat dallarıyla desteklenmek istenmiştir. Özellikle Doğu'nun zayıf yanlarının tercih edilmesi, örneğin Timur, Şehzade Mustafa'nın ölümü, Türk elçiler, harem, kölelik gibi seçilen konular Batı'nın kendi medeniyetinin altını çizmek için olmalıdır. Çoğu kez sanatçıların, kendi ülke yönetimini eleştirmek için Doğu'dan faydalandığını da belirtmek gerekir. İncelediğimiz tüm bu eserleri, Said'in yaptığı gibi milletlere göre sınıflandırmak doğru olmayacaktır. Pierre Loti ve Flaubert'in ikisinin de Fransız olduğu gibi, Dürer ve Goethe de Alman'dır. Avrupa'da 19. yüzyıl sonunda, Oryantalizm akımı olduğunu ve bunun bir modaya dönüştüğünü kabul etmek gerekir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, Avrupa bu modadan egzotizm merakı sebebiyle oldukça hoşnuttur. Bunu, kendi ülkelerinde, saray komplekslerinin içine yaptırdıkları mimari yapılardan anlamak mümkündür. Batı'da Doğu bilgisine sahip olmak, çoğu kez bir entelektüellik göstergesi olmuştur. Bu sebeple, Batı mimarisinde Oryantalizm'i sadece hasmane bir tavır olarak değerlendirmek yanlış olacaktır.

1.2. Batı'da Oryantalist Mimari

Batı mimarlığında Oryantalizm, ilk olarak 17. yüzyılda görülmekle beraber, Doğu'da yapılan etüt çalışmalarına paralel olarak, 18. ve 19. yüzyıllarda yoğunluk kazanmıştır[226]. Doğu'ya; ticaret, bilimsel araştırmalar veya seyahat için giden kişilerin, ülkelerine döndüklerinde getirdikleri görsel malzemelerin, Batı'da Oryantalist mimariye ilham kaynağı olduğu görülmektedir.

Batı'da Oryantalist mimari, Çin, Hint ve Mağrip üslubu olarak üç başlıkta incelenebilir. Bunlardan ilki olan ve Çin sanatına öykünen "Chinoiserie" üslubu, Oryantalizm akımının Avrupa'daki ilk örneklerini teşkil etmektedir. Bu üslubun mimari örnekleri, bir ya da iki yapı dışında, küçük boyutlardaki köşk ve pavyonlarla sınırlıdır. Chinoiserie akımının, Avrupa'da bilinen ilk örneği, Fransa Versailles Saray Kompleksi içinde bulunan Trianon de Porcelaine Binası'dır[227] (Fotoğraf 1.24). Leveau tarafından, XIV. Louis için 1670-1672'de inşa edilen Trianon de Porcelaine, Barok unsurlarının yanı sıra, çatısı ve cephelerindeki süsleme öğelerinin

[226] Bu bölümdeki yapıların tespiti; Batur, 1996 ve Saner, 1998'den yararlanılarak yapılmıştır.

[227] Decrossas, 2011: 335-344; Levy, 1968: 355. Bu üslubun, 18. yüzyılın başında İngiltere'de ortaya çıktığını söyleyen yayınlar olmakla birlikte, araştırmamız neticesinde bilinen ilk örneğin Trianon de Porcelaine Binası olduğu düşünülmektedir. Sözen ve Tanyeli, 2012: 68; Batur, 1996: 25.

Çin porselenlerinin dekoratif özelliklerinden öykünerek tasarlanmış olması sebebiyle Oryantalist kabul edilir[228]. Fransa'daki bir diğer örnek, Lunéville ve Nancy'de yer alan, 18. yüzyılın ikinci yarısında burada sürgünde bulunan Polonya Kralı Stanislaus Leszczynski'nin, dönemin romanlarından, seyyahların yazılarından ya da misyonerlerin anlatımlarından yola çıkılarak yaptırdığı ve Çin-Türk üsluplarının ortak kullanıldığı Oryantalist köşklerdir[229].

Fotoğraf 1.24 Trianon de Porcelaine[230]

İngiltere'de Chinoiserie akımı, Uzak Doğu'yla yapılan ticaretle birlikte, öncelikle mobilya ve duvar kâğıtları gibi dekorasyon öğelerinde görülmektedir. Bunlarla beraber, Çin resmi ve porselenlerinin de İngiltere'deki mimari tezyinata öncülük ettiği düşünülmektedir. Chinoiserie akımı, daha sonraki yıllarda, İngiliz Gotik'i ve Rokoko ile sentezlenmiş bir stil olarak yoğun bir biçimde kullanılmıştır[231].

[228] Von Erdberg, 1933: 166. Yapı, iklim şartlarına uymadığı için 1687 yılında yıkılmıştır.
[229] Saner, 1998: 9; Tyszczuk, 2007: 230-233. Bu yapının, Türk'ten çok Çin üslubuna yaklaşan mimarisinden, ilerleyen bölümlerde değinilecektir.
[230] Decrossas, 2011: 337.
[231] Batur, 1996: 25.

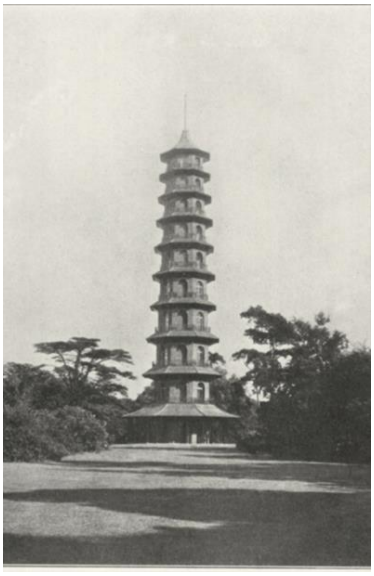

Fotoğraf 1.25 Kew Gardens Pagoda[232]

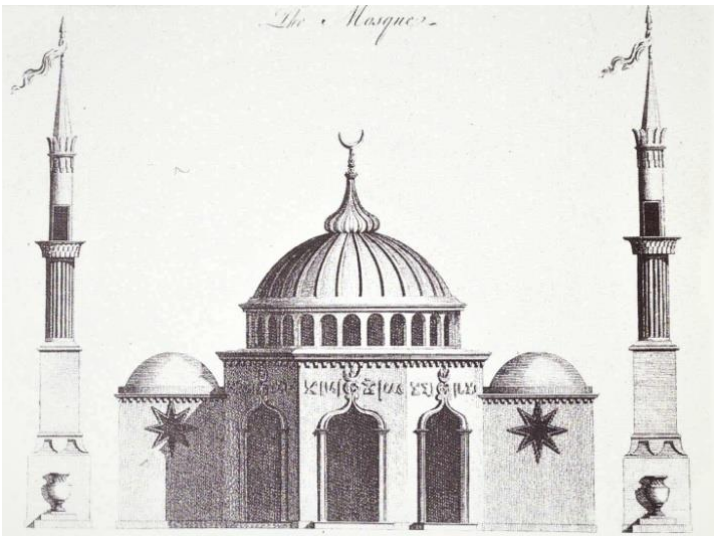

Fotoğraf 1.26 Kew Gardens Cami[233]

İtalyan rahip M. Ripa'nın, 1708'de İngiltere'den Çin'e olan seyahati sırasında yapmış olduğu manzara resimleri içinde, Çin mimarlığına ait çizimler olduğu bilinmektedir[234]. İngiltere mimarlığındaki Chinoiserie üslubu, Çin bahçelerine öykünen, geniş yeşillik alanlarda inşa edilmiş, egzotik pavyon ve köşklerde kendini göstermektedir. 18. yüzyılın başına tarihlenen, Çin bahçelerinin en ünlüsü ve Çin İmparatorluğu'nun yazlık sarayı olan Yuan Ming Yuan'ın, İngiliz-Çin bahçelerine örnek olduğu bilinmektedir[235]. Bu yazlık saraya benzer İngiltere'deki en erken tarihli örnek 1762'de inşa edilen, Kew Gardens'taki yapılardan bir pagodada[236] görülmektedir. Bu pagoda İngiltere'de, Çin tarzının yansıdığı bilinen ilk yapıdır[237] (Fotoğraf 1.25). Kew Gardens'taki yapılar, Galler Prensi'nin görevlendirdiği Johann Müntz tarafından tasarlanan ve Kraliyet ailesi mimarı olan William Chambers'ın inşa ettiği bir projedir. Buradaki Oryantalist yapıların, Avusturyalı mimar Ficher von Erlach tarafından yazılan ve 1737'de İngilizceye çevrilen mimarlık tarihi ile ilgili kitaptan etkilenilerek tasarlandığı düşünülmektedir. Buna örnek olarak, Ficher von Erlach'ın kitabındaki illüstrasyonlardan birine uygun şekilde hazırlanan Türk çadırı, 1744'te Vauxhall Bahçeleri'nde kurulmuştur. Bu çadırın, Kew Gardens'taki bahçe pavyonları ve egzotik tarzlardaki diğer yapılar için bir moda oluşturduğu bilinmektedir[238]. Ayrıca, Kew Gardens'taki egzotik görülen yapılar arasında,

[232] Von Erdberg, 1933: 169.
[233] Batur, 1996: 23.
[234] Saner, 1998: 7-8.
[235] Yuan Ming Yuan için bkz. Simonds, 1951: 134-135; Rujivacharakul, 2012: 91-108.
[236] Çin mimarlığında pagoda ve çatı stilleri için bkz. Bussagli, 1981: 46-139.
[237] Mayor, 1941: 113.
[238] Danby, 2005: 153.

pagoda dışında bir cami, Konfiçyüs Evi, Elhamra Binası, Gotik Katedral, küçük tapınaklar ve bir kemer yıkıntısı tasarımı da bulunmaktadır[239] (Fotoğraf 1.26).

Fotoğraf 1.27 Brignano Gera d'Adda'da Palazzo Citterio Köşkü[240]

Fotoğraf 1.28 Palazzina La Favorita Çin Köşkü Detay[241]

İtalya'da inşa edilen Oryantalist Çin üslubundaki erken örneklerden biri, Brignano Gera d'Adda'da Palazzo Citterio bahçesinde bulunan ve 1726-46 yıllarına tarihlenen bir köşktür (Fotoğraf 1.27). Bu yapı, kademeli çatısı ile Chinoiserie üsluplu bir yapı olarak nitelendirilmektedir[242]. Ayrıca İtalya'da, 1790 yılında, Sicilya Kralı IV. Ferdinand için inşa edilen Palazzina La Favorita'nın içinde Çin tarzı dekorasyona sahip bir salon bulunmaktadır[243] (Fotoğraf 1.28). İtalya-Venedik mimarisinde, Akdeniz ticareti sebebiyle, Doğulu öğelerin kullanıldığı birçok yapı bulunmakla beraber, buradaki yapıların Oryantalist bakış açısıyla değil, kültür etkileşimi sebebiyle erken tarihlerden itibaren görüldüğü bilinmektedir.

[239] Batur, 1996: 25.
[240] Saner, 1998: 9.
[241] https://www.rocaille.it/palazzina-cinese-palermo/ (erişim tarihi: 26.06. 2019)
[242] Saner, 1998: 9; Bußmann, 2007: 17.
[243] Batur, 1996: 28.

Fotoğraf 1.29 Pillnitz Sarayı[244]

Almanya'da, Çin tarzı Oryantalist üsluba, 1720 tarihinde yapımına başlanan Pillnitz Sarayı örnek verilebilir (Fotoğraf 1.29). Pillnitz Sarayı'nın, özellikle sarı kırmızı tonlardaki Çin sahneleri ile dekore edilmesi, saçaklarının içbükey kıvrık olması ve kademeli tasarlanan çatısı ile Chinoiserie akımı içinde değerlendirilmektedir[245]. Berlin'de bulunan Sanssouci Sarayı'ndaki Çin Çay Köşkü ise 1747 civarına tarihlenir (Fotoğraf 1.30-1.31). Aynı zamanda Rokoko üslubu gösteren ve heykeller ile süslenen yapının, çadır benzeri bir üst örtüye sahip olması dikkati çekmektedir[246]. Çin mimarlığındaki pagodalardan etkilenen çatı stilleri, süsleme alanındaki bitkisel formlar, Çin porselenleri ve ejderha gibi Uzak Doğu'ya özgü figürler bu akımın en önemli özellikleri olmuştur.

[244] Pigott, 1997: 122.
[245] Reichwein, 1968: 60; Saner, 1998: 10.
[246] Von Erdberg, 1933: 167-168; Kurth, 1962: 60.

Fotoğraf 1.30 Sanssouci Sarayı- Çin Köşkü[247]

Fotoğraf 1.31 Sanssouci Sarayı- Çin Köşkü[248]

18. yüzyılın ikinci yarısından sonra önem kaybeden Chinoiserie akımı, yerini Hint ve Mağrip üslubuna bırakmıştır. Ficher von Erlach'ın çizimleri gibi, Hint Oryantalist üslubunun Avrupa'da yayılmasını sağlayan bazı yayınlar olmuştur. Sanatçı ve yazar olan William Hodges, Doğu seyahati sırasında gördüğü mimariyi, 1786 yılında İngiltere'ye döndüğünde; Mağrip, Hint, Mısır ve Gotik tarzlardaki binaları içeren "Mimarlık Prototipleri" adlı tezinde yayınlamıştır (Fotoğraf 1.32-1.33). William ve Thomas Daminel'in de Hindistan desenleri kitapları, Hint mimarisinin Avrupa'da daha iyi bilinmesini sağlamıştır[249] (Fotoğraf 1.34-1.35).

Fotoğraf 1.32 William Hodges, The Mosque st Gazipoor[250]

Fotoğraf 1.33 William Hodges, Tomb of Emperor Akbar at Secundrii, 1788[251]

[247] Von Erdberg, 1933: 167.
[248] https://visitworldheritage.com/en/eu/chinese-house-in-sanssouci-park/05faa5c5-a260-41f1-871e-f80b636aaf0e (erişim tarihi: 28.06. 2019)
[249] Rohatgi, 1989: 37-52; Danby, 2005: 154.
[250] Danby, 2005: 152.
[251] Rohatgi, 1989: 44.

Fotoğraf 1.34 Thomas and William Daniell, The Taj Mahal, 1801[252]

Fotoğraf 1.35 Thomas and William Daniell, The Mosque at Pillibead, 1795-1808[253]

[252] Rohatgi, 1989: 48.
[253] Danby, 2005: 153.

Bir geçiş dönemi olarak kabul edilen, Çin ve Hint Oryantalist üslubun birlikte kullanıldığı en önemli örnek Brighton Kraliyet Köşkü'dür. Bu köşkün, tamamen Hint üslubu gösteren, 1805 tarihli ve S.P. Cockerell tarafından inşa edilen, Gloucestershire'daki Sezincote Malikanesi'nden esinlenildiği bilinmektedir[254] (Fotoğraf 1.36).

Fotoğraf 1.36 Gloucestershire Sezincote Malikhanesi[255]

Brighton Kraliyet Köşkü'nün mimarı, S.P. Cockerell'ın öğrencisi olan William Porden, 1803 tarihinde Prens Regent'ın baş mimarı olmuştur[256]. Cephelerde Hint üslubu, iç mekânlarda Çin ve Hint dekorasyonun birlikte kullanıldığı yapının Çin üslubu göstermesinin sebebinin, Prens Regent'ın, bir Çin duvar kâğıtları koleksiyonu hediye alması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Brighton Kraliyet Köşkü; soğan kubbeleri, minareleri, geometrik ağ düzenleri, at nalı kemerleri, bitkisel süslemeleri ve birçok Oryantalist öğe ile Avrupa'da inşa edilmiş Oryantalist mimari örneklerin başında gelmektedir (Fotoğraf 1.37). Ayrıca, aynı kompleks içinde bulunan ve inşaatına Mimar Repton tarafından 1808 tarihinde başlanan, ancak maddi sıkıntılar yüzünden 1821 yılında John Nash'in bitirdiği Kraliyet Ahırları, Hint üslubu ile dikkat çeken bir başka yapıdır (Fotoğraf 1.38-1.39). Sezincote Malikanesi ve Brighton Kraliyet

[254] Wittkower, 1989: 196-198; Malins, 1980: 46-66.
[255] https://www.sezincote.co.uk/sezincote-house (erişim tarihi: 11. 01. 2020)
[256] Saner, 1998: 12-13.

Köşkü'nün, Hodges ve William- Thomas Daminel'in Hindistan desenleri kitaplarından ilham alınarak tasarlandığı bilinmektedir[257].

Fotoğraf 1.37 Brighton Kraliyet Köşkü[258]

Fotoğraf 1.38 Brighton Kraliyet Ahırları[259]

Fotoğraf 1.39 Brighton Kraliyet Ahırı Çizimi 1825[260]

[257] Saner, 1998: 14; Tyack, 2015: 141-158. O dönemde Prens Regent, Bayan Fitzherbet ile Brighton'a yerleşmişti. Prens, deniz suyunun gut hastalığını iyileştirici özellikleri nedeniyle ve Londra'ya oldukça kolay erişilebildiği için Brighton'ı seçmiştir. Prens Regent'ın yeni kurulacak bu kraliyet köşkü için, Oryantalist üslubu özellikle istediği bilinmektedir. Danby, 2005: 155.

[258] https://brightonmuseums.org.uk/royalpavilion/(erişim tarihi: 20. 02. 2020)

[259] Saner, 1998: 14.

[260] Tyack, 2015: 151.

19. yüzyılda Çin üslubunun yerini alan Hint üslubu, Çin'e göre masalsı bir görünümde olduğu için daha çok tercih edildiği görülmektedir. Polonya'da Osiek, Jablona, Kornic Sarayları, Bavyera Kralı için düzenlenen bahçe Avrupa'daki diğer Hint üslubuna örnek yapılardır[261].

Mağrip üslubu, Endülüs-İspanya sebebiyle Avrupa'da bilinen bir üsluptur. Bu üsluba öncülük eden yapılar olarak; Kordoba Ulu Camii[262] (Fotoğraf 1.40-1.41-1.42), Aljafería Sarayı[263], Alcazar Sarayı[264] (Fotoğraf 1.43-1.44), Kordoba Capilla Del Rey Don Fernando (Fotoğraf 1.45), Toledo Puerta del Sol-Kale Kapısı (Fotoğraf 1.46) ve Elhamra Sarayı[265] örnek verilebilir (Fotoğraf 1.47-1.48-1.49-1.50). Bu yapılardaki at nalı kemerler, ince sütun demetleri, moresk sütun başlıkları, bitkisel süslemeler ve geometrik ağ düzenleri, çift renkli taş kullanımı, mukarnaslı, dilimli ve Mağrip üsluplu kemerler bu üslubun önemli mimari öğeleridir. Mağrip üslubundaki yapılarda, sütunlar incelmiş, ancak sütunların sık kullanımı ile üstteki ağırlık dağıtılmıştır. Ayrıca, kemerlerin iç yüzeyleri mukarnaslarla süslenerek aynı zamanda dekoratif özellikler kazandırılmıştır[266].

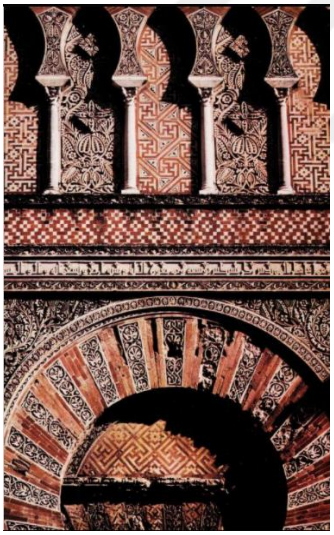

Fotoğraf 1.40 Kordoba Ulu Camii Portal Detay[267]

Fotoğraf 1.41 Kordoba Ulu Camii Kemer ve Sütun Detayları [268]

[261] Batur, 1996: 26-30.
[262] Hoag, 1963: 21-29; Hierro, 1980: 30-71.
[263] Barrucand ve Bednorz, 2007: 116-121.
[264] Rosser-Owen, 2010: 83-85. Barrucand ve Bednorz, 2007: 162-170.
[265] Irwin, 2006; Rosser-Owen, 2010: 50-58
[266] Saner, 1998: 24.
[267] Hierro, 1980: 36.
[268] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0008.

Fotoğraf 1.42 Kordoba Ulu Cami[269]

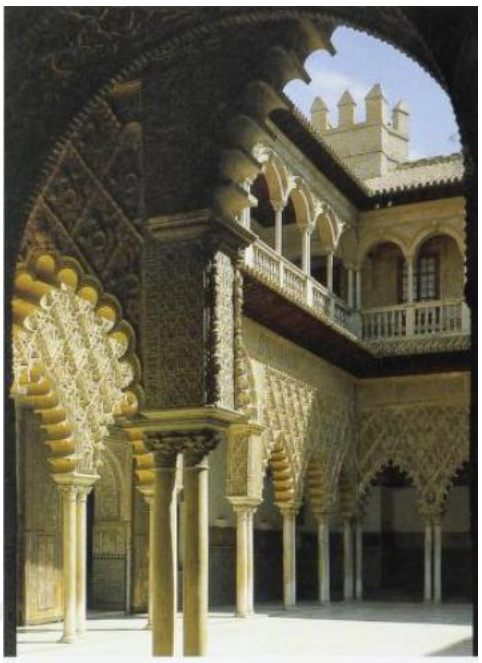

Fotoğraf 1.43 Alcazar Sarayı[270]

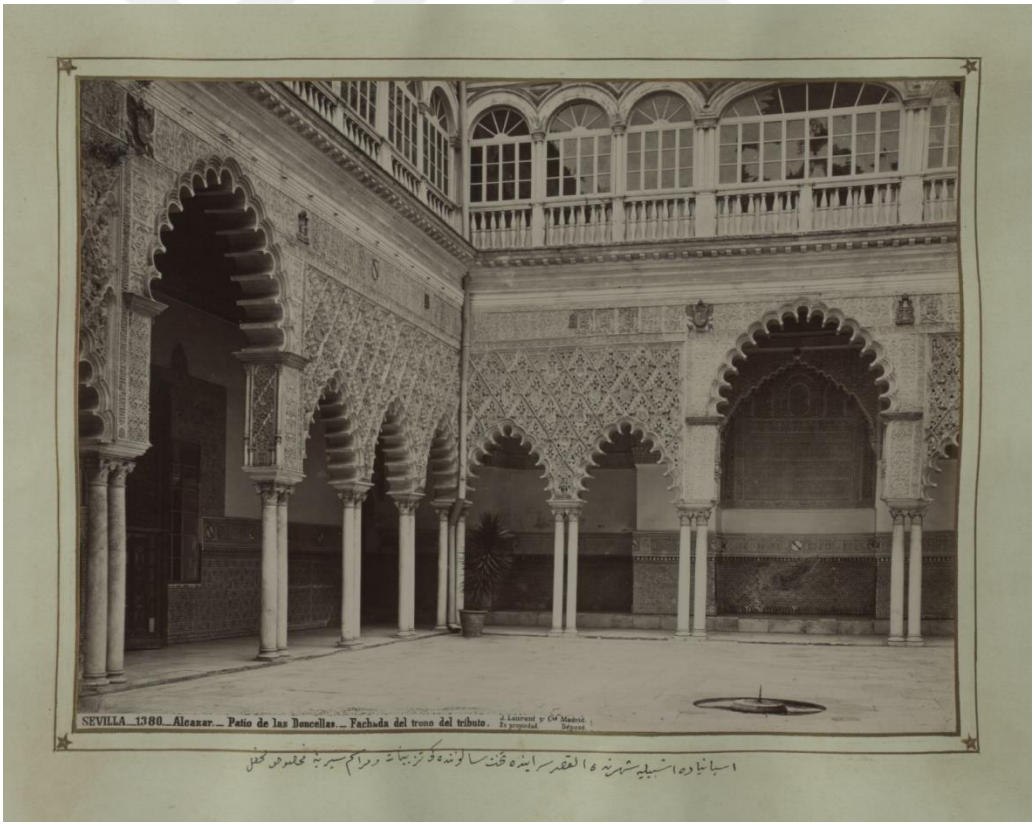

Fotoğraf 1.44 Alcazar Sarayı[271]

[269] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0011.
[270] Olmedo, 2004: 32.
[271] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0022.

Fotoğraf 1.45 Kordoba Capilla Del Rey Don Fernando[272]

Fotoğraf 1.46 Toledo Puerta del Sol-Kale Kapısı[273]

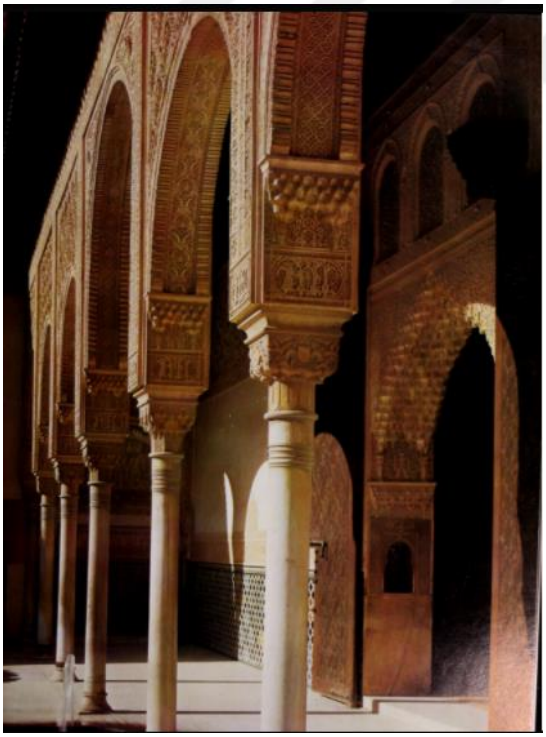

Fotoğraf 1.47 Elhamra Sarayı[274]

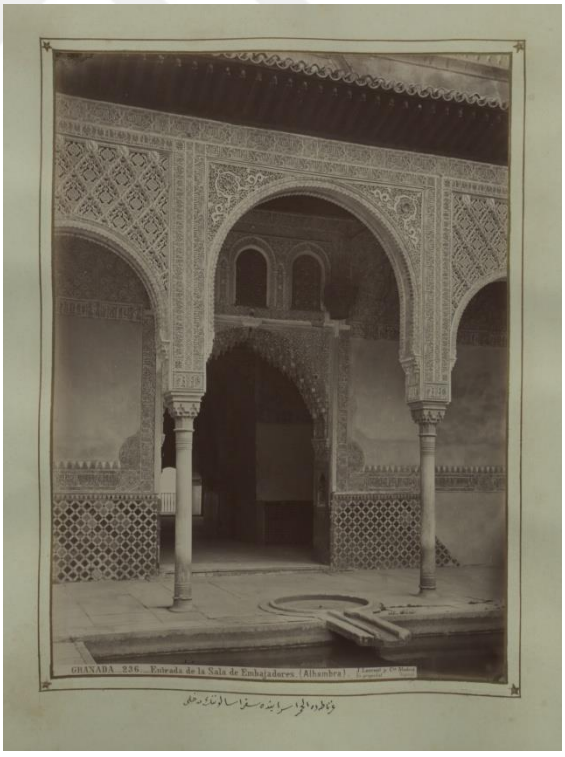

Fotoğraf 1.48 Elhamra Sarayı[275]

[272] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0012.
[273] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0001.
[274] Paredes, 1975: 29.
[275] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0040.

Fotoğraf 1.49 Elhamra Sarayı[276]

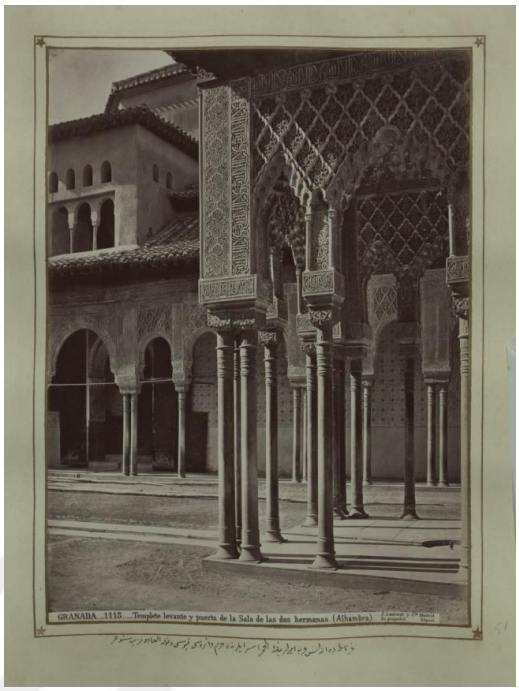

Fotoğraf 1.50 Elhamra Sarayı[277]

Mağrip üslubunda İngiltere'deki ilk örnek, 1758 tarihli William Chambers'ın inşa ettiği, Kew Gardens'taki günümüze ulaşamayan Elhamra Binası'dır[278] (Fotoğraf 1.51). Bu binanın günümüze ulaşan çizimlerinde, ince sütun demetlerinden oluşan revaklı bölümü, armudi pencere kemerleri ve cephelerde uygulanan çini kaplaması ile eklektik olarak tasarlandığı görülmektedir.

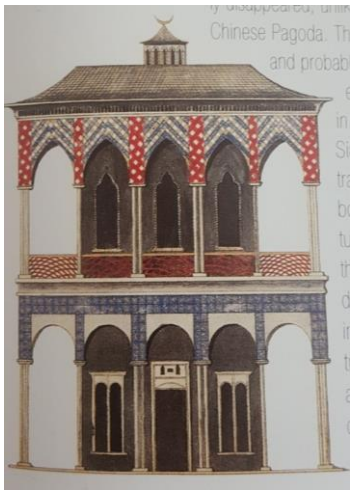

Fotoğraf 1.51 Kew Gardens, Elhamra Binası Çizimi[279]

[276] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0053.
[277] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0054.
[278] Danby, 2005: 153.
[279] Danby, 2005: 153.

14. yüzyılda Granada'da inşa edilen Elhamra Sarayı ile ilgili ilk çalışmalar, İngiliz James Murphy ve John Frederic Lewis tarafından yapılmıştır[280]. 1832'de, İngiliz bir mimar olan Owen Jones, Fransız mimar Jules Goury ile Granada'ya seyahat etmeye karar vermiştir. Yunan tapınakları üzerine araştırmaları olan Goury, Elhamra Sarayı ziyaretleri sırasında, renkli dekorasyonların İslam mimarlığına, Yunan tapınaklarından geldiğini savunmuştur. Jules Goury, 1834 yılında Granada'da koleradan öldükten sonra, Owen Jones, birlikte analiz ettikleri bu incelemeleri yayınlamaya karar vermiştir. Jones, çalışmayı kapsamlı hale getirmek için, Granada'ya 1837'de tekrar giderek daha detaylı eskizler almıştır. Mağrip üslubunun Avrupa'da yayılmasını sağlayan desenlerini, 1841'de siyah-beyaz ve renkli litografi tekniği kullanarak "La Alhambra Palais" adı altında yayınlamıştır[281] (Fotoğraf 1.-521.53-1.54-1.55-1.56-1.57-1.58-1.59). Ayrıca, Owen Jones'un diğer bir eseri olan The Grammar of Ornament, Doğu sanatlarına ait çizimlerinin toplandığı ve bahsettiğimiz Mağrip üslubundaki detayları da içermesi açısından önemli bir yayın olarak kabul edilmektedir[282] (Fotoğraf 1.60-1.61-1.62-1.63).

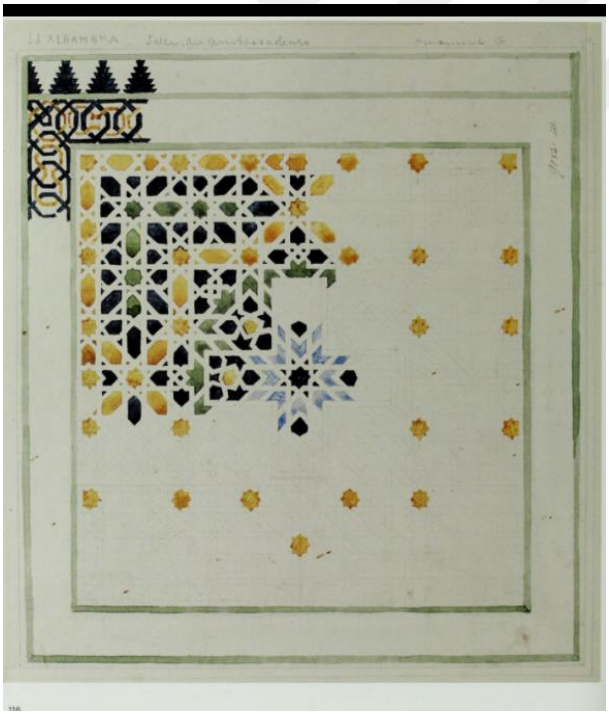

Fotoğraf 1.52 Owen Jones Elhamra Süsleme Detay Çizimi [283]

Fotoğraf 1.53 Owen Jones Elhamra[284]

[280] Saner, 1998: 15.
[281] Goury ve Jones, 1841; Danby, 2005: 165-166.
[282] Jones, 1910; Jones, 2001.
[283] Rosser-Owen, 2010: 117.
[284] Goury ve Jones, 1841: 192.

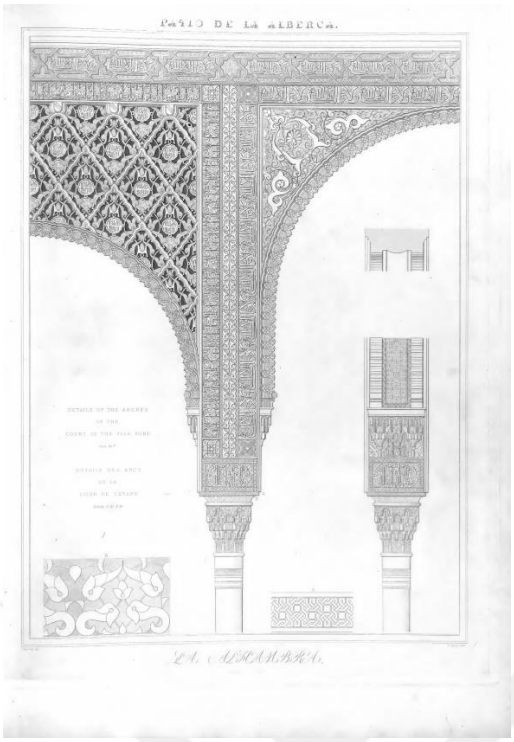

Fotoğraf 1.54 Owen Jones Elhamra[285]

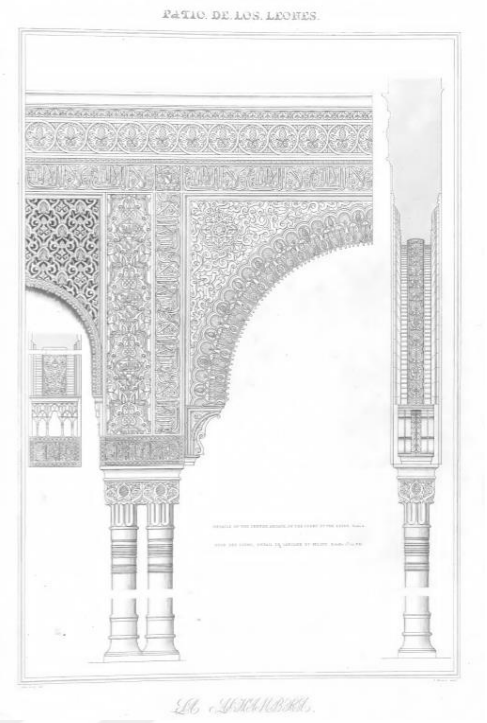

Fotoğraf 1.55 Owen Jones Elhamra [286]

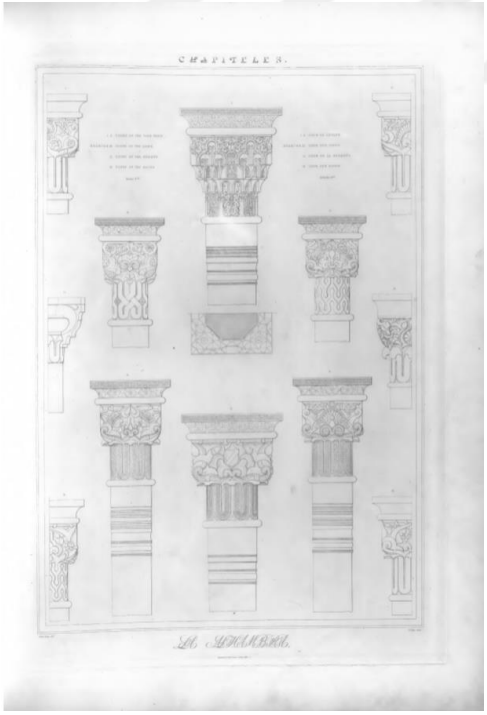

Fotoğraf 1.56 Owen Jones Elhamra[287]

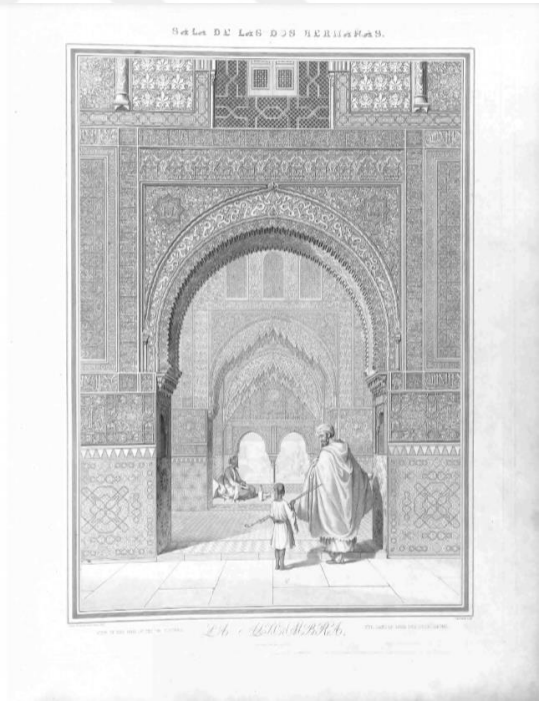

Fotoğraf 1.57 Owen Jones Elhamra[288]

[285] Goury ve Jones, 1841: 74.
[286] Goury ve Jones, 1841: 126.
[287] Goury ve Jones, 1841: 234.
[288] Goury ve Jones, 1841: 144.

Fotoğraf 1.58 Owen Jones Elhamra[289]

Fotoğraf 1.59 Owen Jones Elhamra[290]

Fotoğraf 1.60 Owen Jones, The Grammar of Ornament, Arap Süsleme Detay Çizimi[291]

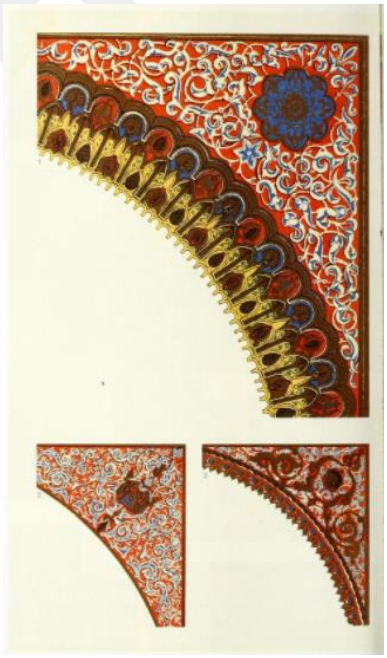

Fotoğraf 1.61 Owen Jones, The Grammar of Ornament, Moresk Süsleme Detay Çizimi[292]

[289] Goury ve Jones, 1841: 240.
[290] Goury ve Jones, 1841: 258.
[291] Jones, 2001: 166.
[292] Jones, 2001: 208

Fotoğraf 1.62 Owen Jones, The Grammar of Ornament, Arap Süsleme Detay Çizimi[293]

Fotoğraf 1.63 Owen Jones, The Grammar of Ornament, Arap Süsleme Detay Çizimi[294]

Owen Jones'tan etkilendiği düşünülen Alman mimar Ludwig Zanth, 1842-51 yıllarında, Stuttgart yakınlarında, Elhamra Sarayın'dan esinlenerek inşa ettiği Wilhelma Sarayı'nı, Württemberg Kralı 1. Wilhelm için tasarlamıştır. Ludwig Zanth, Jones'un çizimlerine oldukça benzeyen "Die Wilhelma, Maurische Villa Seiner Majestät des Königes Wilhelm von Württemberg" adlı eserini 1855 yılında yayınlayarak, Mağrip üslubunun Almanya'da tanınmasını sağlamıştır[295] (Fotoğraf 1.64-1.65-1.66-1.67-1.68-1.69-1.70-1.71).

Fotoğraf 1.64 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı[296]

Fotoğraf 1.65 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı[297]

[293] Jones, 2001: 167.
[294] Jones, 2001: 168.
[295] Zanth, 1855; Saner, 1998: 17-19.
[296] Zanth, 1855: 14.
[297] Zanth, 1855: 16.

Fotoğraf 1.66 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı[298]

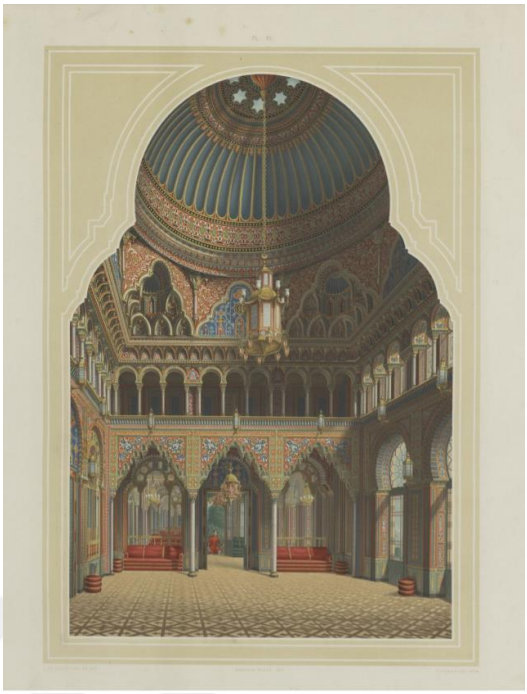

Fotoğraf 1.67 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı[299]

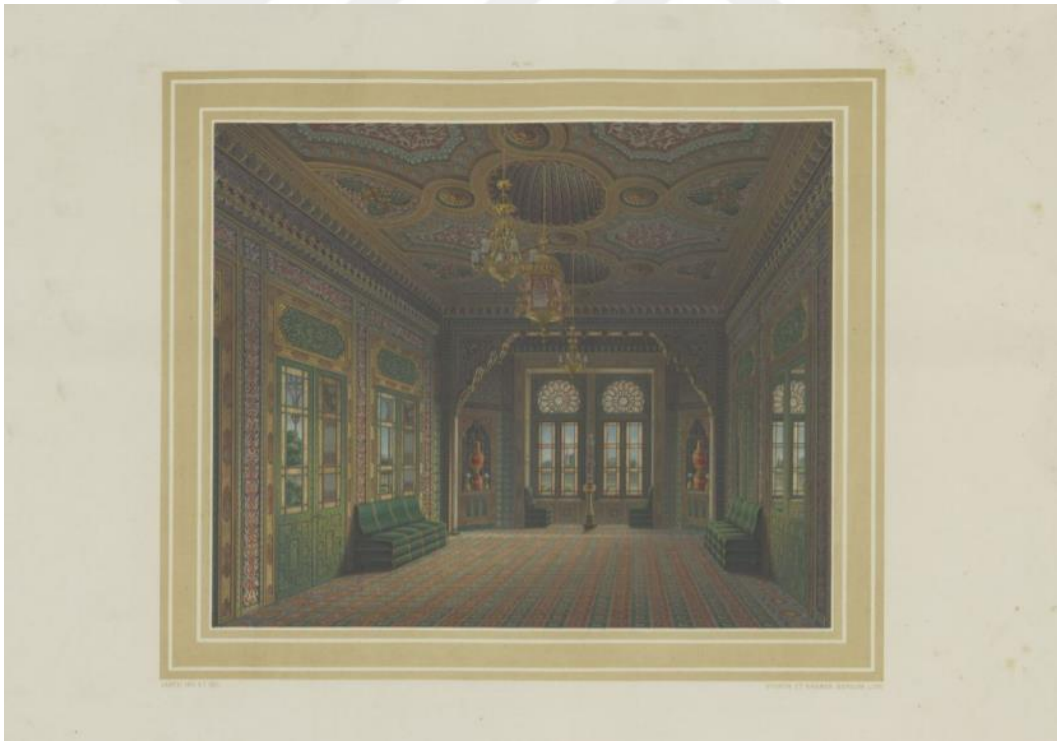

Fotoğraf 1.68 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı[300]

[298] Zanth, 1855: 8.
[299] Zanth, 1855: 18.
[300] Zanth, 1855: 20.

Fotoğraf 1.69 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı[301]

Fotoğraf 1.70 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı[302]

[301] Zanth, 1855: 22.
[302] Zanth, 1855: 24.

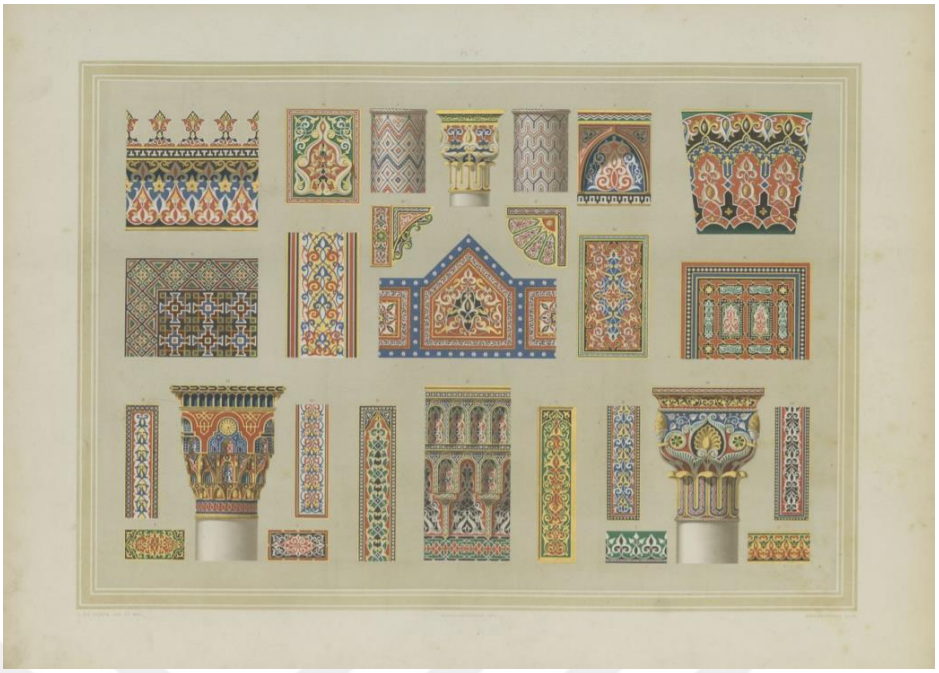

Fotoğraf 1.71 Ludwig Zanth Wilhelma Sarayı[303]

Bavyera Kralı 2. Ludwig, 1867 Paris Dünya Sergisi'ndeki Kuzey Afrika sergi kataloğundan etkilenerek, 1869-1878 yılları arasında, Münih'teki sarayına Hint ve Mağrip üslup öğelerinin birlikte kullanıldığı köşkler inşa ettirmiştir. Ayrıca, Almanya'da Wildbad Termal İstasyonu ve 19. yüzyıl sonunda inşa edilen sanayi yapılarında da Oryantalist öğeler görülmektedir[304] (Fotoğraf 1.72-1.73).

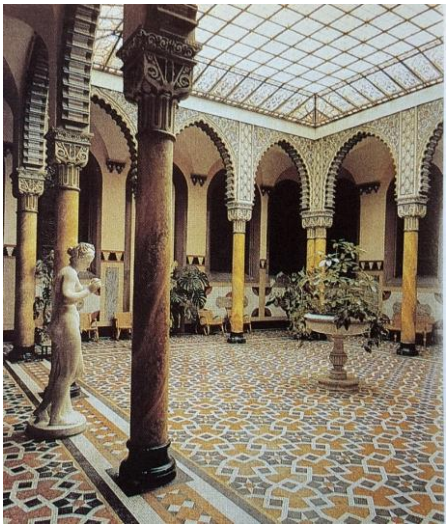

Fotoğraf 1.72 Wildbad Termal İstasyonu[305]

Fotoğraf 1.73 Zaherl Böcek Tozu Fabrikası, Viyana 1892[306]

[303] Zanth, 1855: 25.
[304] Batur, 1996: 30-35.
[305] Batur, 1996: 26.
[306] Batur, 1996: 33.

1867 Paris Dünya Sergisi ile birlikte, Doğulu mimarinin tüm Avrupa'ya yayıldığı düşünülmektedir. Paris'te, 1883 tarihli l'Eden Tiyatrosu Hint-Mağrip üslubuna, Nice'teki 1890 tarihli Palais de la Jetée Mağrip üslubuna giren örnekler arasındadır[307] (Fotoğraf 1.74).

Fotoğraf 1.74 Palais de la Jetée[308]

1878'de, Uluslararası Oryantalistler Kongresi'ne ev sahipliği yapan ve Floransa'da bulunan Sammezzano Villası, 1885 yılında tamamlanmış olup, İtalya'daki Mağrip üslubunun en önemli örneklerindendir. Mimar Ferdinando Ximenes Panciatichi d'Aragona'nın gerçekleştirdiği bir proje olan Sammezzano Villası, oldukça renkli bir iç mimari dekorasyona sahiptir[309]. Sammezzano Villası'nın Elhamra Sarayı örnek alınarak tasarlandığı, birbirine benzer mimari öğelerden anlaşılmaktadır[310] (Fotoğraf 1.75-1.76). 1893 yılında, Amerika'da gerçekleşen Chicago Dünya Sergisi sonrasında, 1912 tarihli Medinah Temple[311], buradaki Oryantalist öğeler içeren önemli yapılardandır (Fotoğraf 1.77).

[307] Batur, 1996: 34.
[308] Toulier, 2006: 13.
[309] Stasolla, 2013: 16.
[310] Braga, 2018: 299-303; Troelenberg, 2017: 2.
[311] Zhang, 191-208; Amery, 2001: 186.

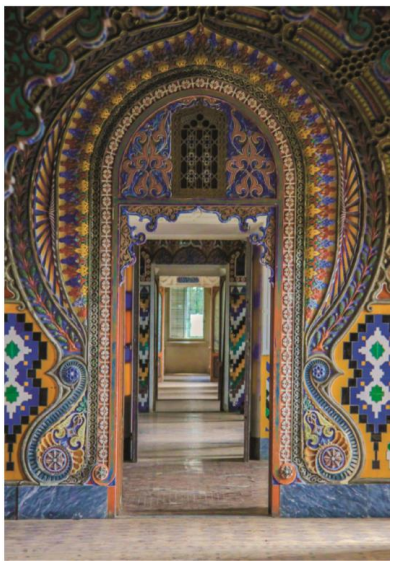

Fotoğraf 1.75 Sammezzano Villası[312]

Fotoğraf 1.76 Sammezzano Villası[313]

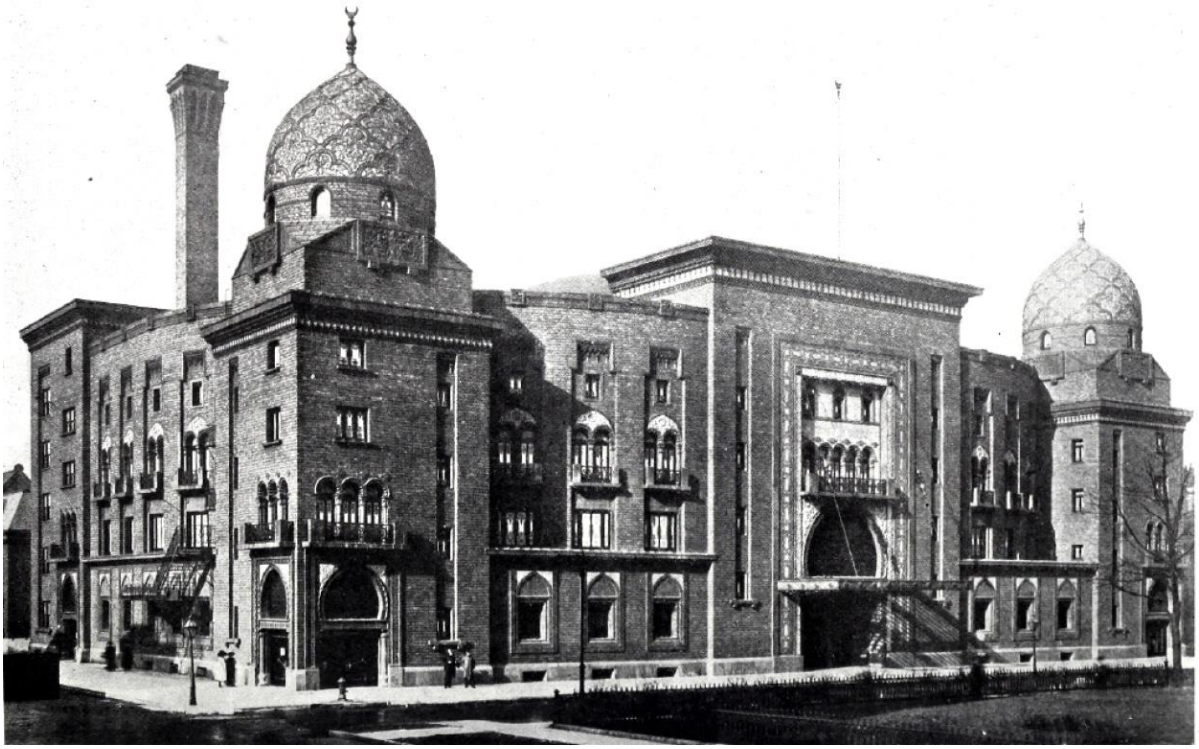

Fotoğraf 1.77 Medinah Temple[314]

Türk mimarlığının, Batı Oryantalizm'indeki yeri oldukça kısıtlıdır. Diğer Doğu üslupların yanında, oldukça yalın ve sade kalan Türk mimarlığından sadece; kubbe, minare, sivri kemer ve çini gibi öğelerin kullanıldığı görülmektedir. Türk mimarisinin; Arap ve Mağrip

[312] Troelenberg, 2017: 2.
[313] https://www.theflorentine.net/2015/01/15/explore-sammezzano-castle/ (erişim tarihi: 09.04. 2019)
[314] https://chicagology.com/skyscrapers/skyscrapers085/ (erişim tarihi: 12.04. 2019)

mimarisi ile karıştırıldığı ve bilinçsizce "Türk" ismi verilerek kullanıldığı örnekler vardır. Bunun sebebi, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzey Afrika ve Orta Doğu'yu da içine alan geniş topraklara sahip olması gösterilebilir. Bu karmaşaya verilebilecek en önemli örneklerinden biri olan, Pierre Loti'nin Rockeforte'taki evinde yer alan Türk Salonu'dur. Bu salon, aslında tamamen Mağrip üslupludur[315]. Aynı şekilde, Avrupa'da Türk Hamamı ya da Türk Kahvesi adı altında inşa edilen yapılar, Türk mimarisini yansıtmaktan daha çok, Doğulu sosyal yaşam tarzını yansıtan ve kıyafetleri ile ilgi çeken görevlilerin bulunduğu mekânlardır. Polonya Kralı Stanlaus Leszczynski'nin, Lunéville'deki Türk Köşkü, Tsarskoje Selo Parkı'ndaki Türk Hamamı[316], Paris'teki Cafe Turc, Wolfenbüttel'deki Türkisches Kaffehaus Türk mimarlığından daha çok Çin, Hint ve Mağrip üslubunu yansıtmaktadır[317] (Fotoğraf 1.78-1.79). Ayrıca Türklerle ilişkilendirilen Avrupa'daki hamam binalarına örnek olarak; A. Marcel halka açık hamam projesi, Royal Bagnio Coffehouse, Münih Nymphenburg Saray Parkı'ndaki Hamam, Paris Le Hammam 1876, örnek verilebilir[318] (Fotoğraf 1.80). Fransa'da bu üslupta inşa edilen hamamların, döneminde oldukça ilgi gördüğü anlaşılmaktadır[319] (Fotoğraf 1.81).

Fotoğraf 1.78 Tsarskoje Selo Parkı'ndaki Türk Hamamı [320]

[315] Saner, 1998: 22; Danby, 2005:
[316] Hamam binasına eklenen minare, yapı öğesinin fonksiyonu gözetilmeden eklendiğinin bir örneğidir.
[317] Saner, 1998: 22.
[318] Batur, 1996: 25-28.
[319] Fransa'daki örnekler için bkz. Toulier, 2006: 1-26.
[320] https://www.prlib.ru/en/node/389434 (erişim tarihi: 21.03. 2019)

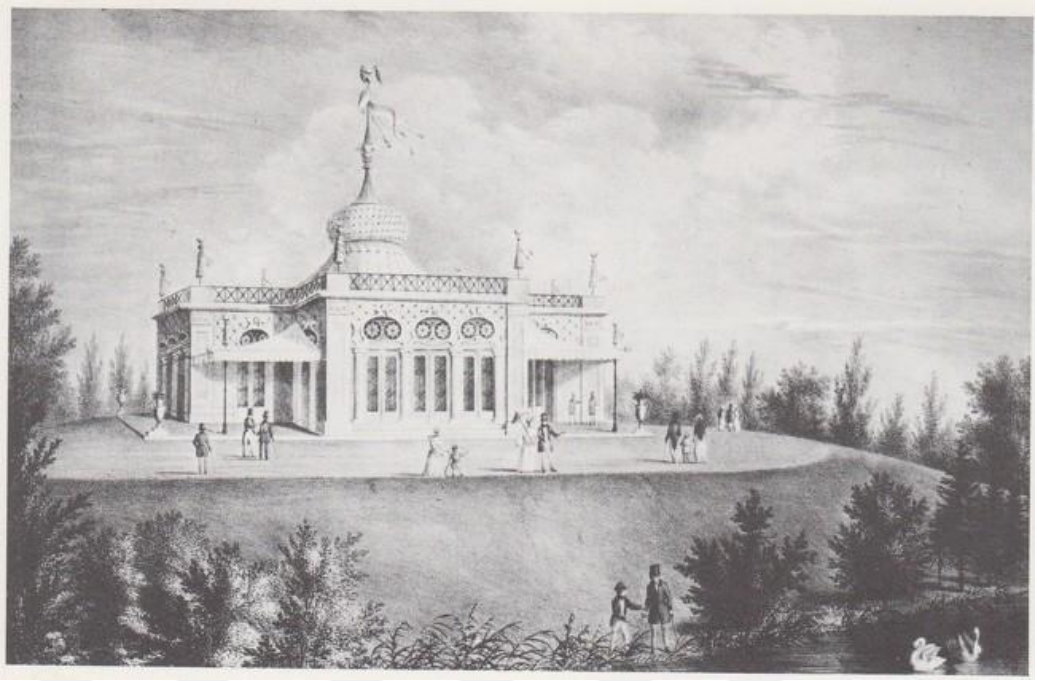

Fotoğraf 1.79 Wolfenbüttel'deki Türkisches Kaffehaus [321]

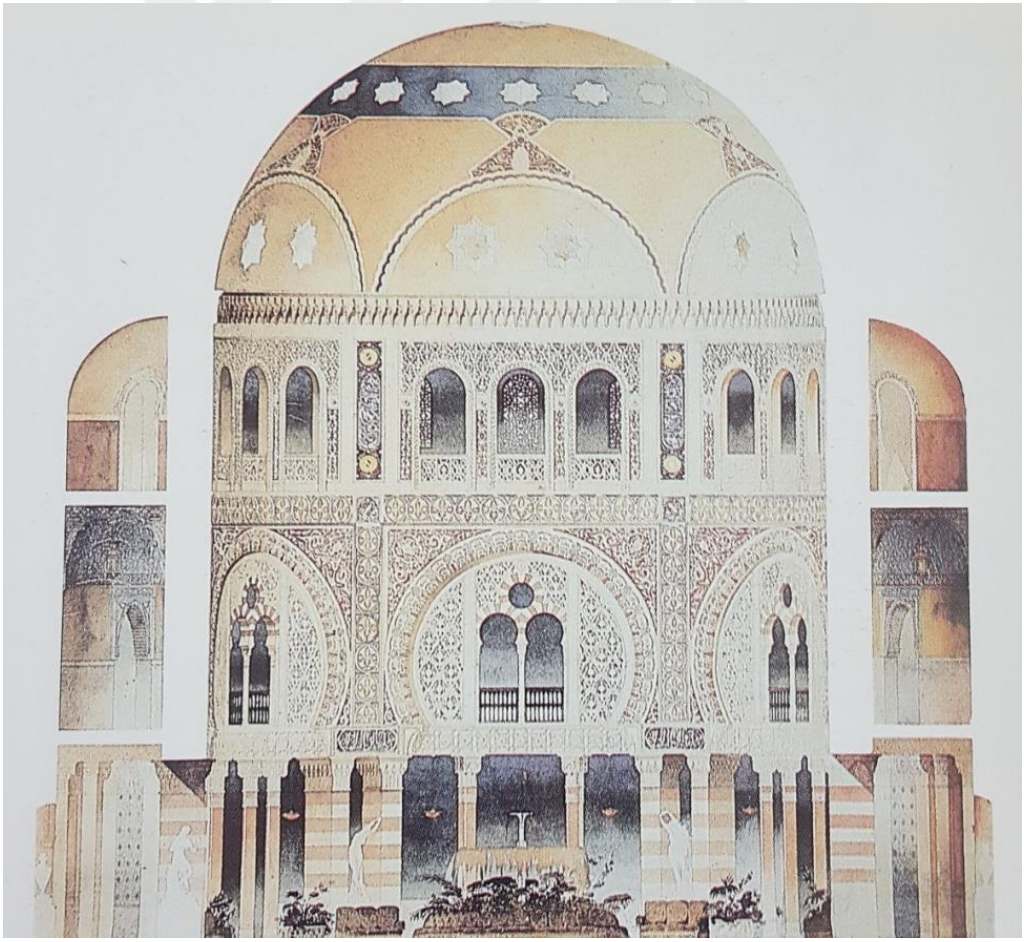

Fotoğraf 1.80 A. Marcel, Hamam Projesi[322]

[321] https://www.cafe-klatsch-wf.de/alt-wf-bild-und-text-2/(erişim tarihi: 05.07. 2020)
[322] Batur, 1996: 25.

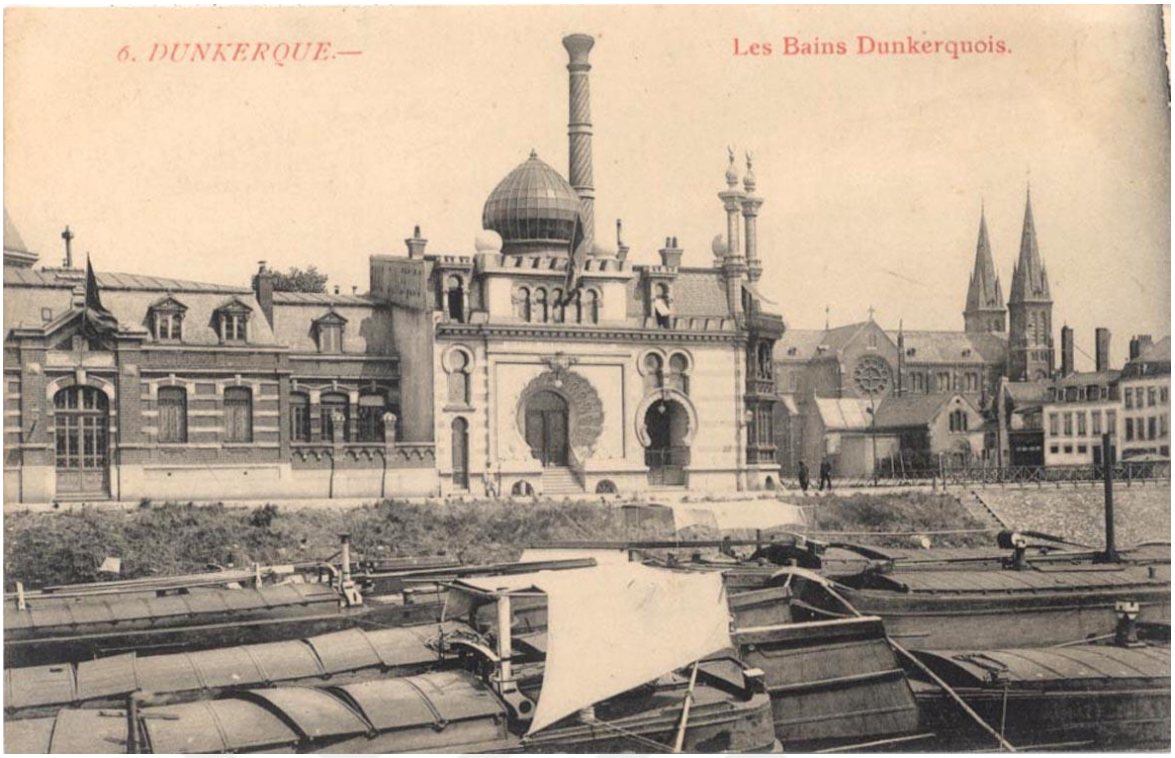

Fotoğraf 1.81 Dunkerque, Hamam Binaları[323]

Sonuç olarak, Batı mimarlığında Oryantalist etkiler Çin, Hint ve Mağrip üslupları olarak üç başlıkta görülmektedir. Bunların yanı sıra, Çin-Hint, Hint-Mağrip ve Çin-Mağrip üsluplarının beraber ve eklektik olarak kullanımı söz konudur. Ayrıca, genellikle ülkelerin kendi sömürge alanlarına göre Oryantalist üslupları tercih etmeleri dikkat çekici bir diğer unsurdur.

Batı mimarlığında, Doğulu mimari öğelerinin yayılmasının en büyük sebeplerinden biri, Doğu'ya seyahat eden kişilerin, yanında getirdikleri görsel malzemeler ve dünya sergileri olmuştur. Dünya sergilerinde, kültürel imaj ve temsil için hazırlanan fotoğraf albümleri, çizimler ve kurulan mekânlar, Doğulu mimarinin Batı'da bilinmesini sağlamıştır[324]. Özellikle, Fransa'da 1867 Paris Sergisi, 1873 Viyana Sergisi, 1893 Chicago Sergisi'yle birlikte Oryantalizm akımındaki mimari örneklerin arttığı gözlenmektedir (Fotoğraf 1.82-1.83-1.84).

---

[323] Toulier, 2006: 3.

[324] Dünya sergileri için hazırlanan fotoğraf albümlerinin, farklı ülkeler arasında paylaşıldığı ve alındığı, İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan 91225 nolu albümden anlaşılabilir. Bu albüm fotoğraflarında, "J. Laurent y Cia. Es propiedad. Madrid Déposé" ibaresi yer almaktadır. J. Laurent'in İspanya ile ilgili olan fotoğraflarının, diğer ülkelerin kütüphanelerinde yer alması, bu fotoğrafların döneminde ülkeler arasında paylaşıldığını ispatlamaktadır. Örneğin İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan Fotoğraf 25, farklı ülkelerdeki kütüphanelerinde de rastlanmıştır. Bu fotoğrafın diğer kütüphanelerde yer alması ile ilgili olarak bkz. Rosser-Owen, 2010: 117.
https://collections.vam.ac.uk/search/?q=jean%20laurent&page=32&page_size=15 (erişim tarihi: 13.08. 2019)
Dünya sergileri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Çelik, 2005.

Fotoğraf 1.82 Universal Exposition, Paris 1878. Spanish Pavilion [325]

Fotoğraf 1.83 Tunus Sarayı, Fas Çadırı ve Ahırları, Paris, 1867 (L'Exposition Universelle de 1867 illustrée)[326]

[325] Universal Exposition, Paris. Spanish Pavilion, cabinet print, (Exposition universelle, Paris. Pavillon Espagnol), 1878, PIGNOLET PHOT., Paris (manufacturer), https://www.ngv.vic.gov.au/explore/collection/work/105676/

[326] Çelik, 2005: 68.

Fotoğraf 1.84 Kahire Sokağı, Chicago, 1893 (World's Colombian Exposition- 2.Cilt)[327]

Batı'da Oryantalist mimarinin, saraylarda, elitlerin konutlarında ve kamu yapılarında görülmeleri, Oryantalizm'in diğer alanlarda olduğu gibi hasmane bir tavır içinde algılanmadığını kanıtlamaktadır. Yöneticilerin ve soyluların, bu Oryantalist mekânlarda yaşadıkları düşünülürse, Oryantalist mimarinin kullanılmasının sebebi; cazip gelen öteki, farklılık yaratma çabası ve Doğu bilgisine sahip olan entelektüellik gösterisi olarak yorumlanabilir.

[327] Çelik, 2005: 68.

İKİNCİ BÖLÜM
OSMANLI DÖNEMİ MİMARLIĞINDA ORYANTALİZM

2.1. Batılılaşma Dönemi ve Mimarlığa Yansımaları

17. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, önceki iki yüzyıldaki siyasi başarıları sebebiyle, Avrupa devletlerine göre kendini üstün hissetmiştir ve buna bağlı olarak Avrupa ticaret temsilcilerine karşı imtiyaz vermekte sakınca görmemiştir. Ancak, Osmanlı yöneticileri bu imtiyazların neticesinde ileride tımar sisteminin, kapıkulu örgütünün, bürokrasi ve maliyenin bir buhran yaşatacağını tahayyül edememiştir. Bu yüzyılda Osmanlı, Batı Avrupa'daki gelişmelerden ekonomik olarak etkilendiğini anlamazken, gelenekçi bir düşünce çerçevesinde, eskiye dönerek ıslahı düşünmüştür, ancak harekete geçememiştir[328].

17. yüzyıl sonunda, Köprülü Ailesi'nden gelen vezirlerin uyguladığı reformlar, geçici bir ekonomik refah sağlamıştır. Ancak kazanılan bu özgüven ile Avrupa'ya yapılan siyasi hamleler, askeri alandaki yetersizlikler sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Avusturya ile yapılan savaşlar neticesinde imzalanan 1699 Karlofça Antlaşması, Osmanlı'nın toprak kaybının başlamasına neden olmuştur. 18. yüzyıla gelindiğinde ise Rusya ile yapılan savaşlar sonucunda imzalanan 1718 Pasarofça Antlaşması ve 1768 Osmanlı-Rus Savaşı neticesinde imzalanan 1774 tarihli Küçük Kaynarca Antlaşması ile ağır kayıplar verilmeye devam edilmiştir. Bu sebeple, askeri ve ona bağlı olarak eğitim alanlarında ıslahat yapma gerekliliği doğmuştur[329].

Çağdaş var olma, Avrupa koşullarına ekonomik ve askeri alanlarda ayak uydurma çabası, Osmanlı'yı Batılılaşmaya iten zorunluluklar olmuştur. Özellikle bu dönemde Fransa, ticaret bakımından Doğu'ya yönlenmiş, kendi düşmanlarına karşı Osmanlı'yı kullanma isteği ve imparatorluk topraklarında yaşayan Hristiyanların refahını sağlamak için çaba sarf etmesiyle dikkat çekmektedir[330]. III. Ahmet (1703-1730) döneminde, Fransız Huguenot Rochefort'un Osmanlı ordusunu, Batı Avrupa eğitim ve savaş yöntemlerine göre modernleştirme teklifi ile başlayan ilk Batılılaşma adımı, Sadrazam Nevşehirli İbrahim Paşa tarafından atılmıştır[331]. Bu dönemdeki savaşlarda yaşanan ağır kayıplar sonucu, Batı'nın askeri alanda üstünlüğü kabul edilmiş ve İbrahim Paşa 1721'de, uygarlık ve eğitim ile ilgili uygulanabilir modernleşme hareketine yönelik bir rapor hazırlaması için Yirmisekiz Mehmet Çelebi'yi Fransa'ya göndermiştir[332]. Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin, Fransa'daki uygarlık, eğitim, sosyal ve

[328] Berkes, 2012: 38-39.
[329] Lewis, 2015: 53.
[330] Arel, 1975: 9-15.
[331] Mardin, 1962: 136-137.
[332] Karal, 2007: 56.

kültürel yaşamdan kesitler paylaştığı raporu olan "Fransa Sefaretnamesi", saray çevresinde büyük ilgi görmüştür. Sanat ve mimarlık alanında Fransa ile yaşanan kültürel etkileşimler sonucunda "Batılılaşma Dönemi" başlamıştır[333].

Fransa, 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndan ucuza aldığı ham maddeyi işleyerek tekrar Doğu'ya satmıştır. Saray tarafından tercih edilen lüks tüketim malları, bu sebeple tüm imparatorluğa yayılmış, hatta halk tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Avrupa'dan ithal edilen Barok ve Rokoko akımlarının süsleme öğeleri; öncelikle pencere, kapı ve yazıt çerçevesi gibi küçük sanatlar yoluyla Osmanlı sanatına girmiştir[334]. Lale Devri dediğimiz bu dönemde[335]; Batılılaşma anlamında ve mimarlık alanında, Fransız saray ve bahçelerine benzer şekilde, Kağıthane ve Boğaz'da köşkler inşa edilmiş ya da tamir ettirilmiştir. Bu köşk ve sahil sarayları, Osmanlı dönemi konut mimarisinde bir yükselme yaşanmasına sebep olmuştur. 1719'da Kandilli Saray ve Bahçesi, İbrahim Paşa'nın Çırağan Sarayı; 1720'de Beşiktaş Sahil Sarayı, Kağıthane imarı, Hüsrevâbad Bahçesi ve Havuzlar, Şevkâbad, Kasr-ı Neşat, Kasr-ı Cihan, Hürremâbad, Havrâbad, NevPeydâ Kasırları; 1721'de Çubuklu Havuzlubahçe'ye yaptırılan havuz ve çeşme, Ortaköy'de ev ve dükkanlar, Sadâbâd'ta III. Ahmet Çeşmesi; 1725'te Amnâbad Sarayı, Bebek'te Hümayunâbad Sarayı; 1726'da Defterdar Burnuna Neşatâbad Sarayı; 1727'de Aynalıkavak Sarayı'nın temelleri atılmış; 1728'de Topkapı Sarayı III. Ahmet Yemiş Odası, Bab-ı Hümâyun ve Üsküdar III. Ahmet Çeşmesi; 1732 yılında yaptırılan Galata Bereketzâde Çeşmesi, Hekimoğlu Ali Paşa Meydan Çeşmesi, Azapkapı Saliha Sultan Çeşme ve Sebili dönemin önemli yapıları arasında olmuştur[336]. Bu dönemde, sembolik prestijli mimarinin yerini, küçük boyutlu ancak süslemeci anlayışla inşa edilen yapıların aldığı anlaşılmaktadır. İstanbul'daki inşaat faaliyetleri, imar ve iskandan daha çok lüks yaşamı destekleyen türdendir. Bu dönem mimarisinin en önemli özelliği, bitkisel süslemenin ön planda olduğu natüralizmdir. Halihazırda Osmanlı süsleme sanatları repertuvarında olan tüm motifler, Lale Devri'nde de kullanılmıştır. Ancak aradaki fark; bitkisel süslemenin eskiye göre daha yoğun bir tema olarak karşımıza çıkması ve Barok, Rokoko üslupları ile birleşerek bir derinlik algısı yaratmasıdır [337].

1729 yılında Türkiye'ye gelen ve aslen Fransız olan Humbaracı Ahmet Paşa (Comte de Bonneval), 1734'te Hendesehane'yi açmış ve topçu birliklerine ıslah çalışmalarında

[333] Erdemir, 2002: 641-646.
[334] Arel, 1975, 10.
[335] Batılılaşma etkisi, Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa seyahatinden önce hissedilmeye başlarken, 1721 tarihinden sonra yoğunlaşmıştır. Lale Devri denilen bu dönem, 1708/09 – 1739-40 yıllarına tarihlenmektedir. Cezar, 1995a: 48.
[336] Bu yapıların tespiti, Ayda Arel, Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul 1975, 33-49'dan yapılmıştır.
[337] Arel, 1975, 33-49.

bulunmuştur[338]. Açılan okullarda eğitim vermesi için Avrupa'dan getirilen yabancı hocalar ve bu okullarda yetişen mühendislerin, sanat ve mimarlıkta Batılılaşma'yı hızlandırdığı bilinmektedir. Bu dönemde, Barok ve Rokoko'nun yoğun olarak görüldüğü en önemli yapılar; Beşir Ağa Sebili (1739) ve Mehmet Emin Ağa Sebili'dir (1740). Deniz kabuğu, akant yaprağı, kompozit, korint sütun başlıkları, kartuşlar ve S-C kıvrımları bu yapıların en önemli özellikleridir[339].

Batılılaşma'nın ilk döneminde, Osmanlı'da Barok ve Rokoko akımlarıyla inşa edilen yapılarda, yabancı sanatçı isimleri tespit edilemese de I. Mahmut (1730-1754) zamanında, su işleri için Fransız mühendislerin maiyeti ile İstanbul'a gelmesiyle, mimaride Batılılaşma'nın başladığı düşünülmektedir[340]. Sultan I. Mahmut döneminde inşa edilen ve Lale Devri'nin bitiş yapısı olarak görülen 1734 tarihli Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi'nde, Batılılaşmaya dair bazı eğilimler hissedilmektedir. Yapının, eskiden beri bilinen şemaları tekrarlamasına rağmen, ana eksenlerden kaydırılan avlu kapıları, giriş merdivenlerinin genişten başlayıp daralması, yapının kaide ile yükseltilmesi bu dönem yenilikleri olarak görülmektedir[341]. 1748-55 yılları arasında inşa edilen Nuruosmaniye Külliyesi ile Osmanlı mimarlığında keskin bir dönüm noktası yaşanmıştır. Nuruosmaniye Cami, dikdörtgen olmayan yarım elips şeklindeki avlusu ile gelenekten uzak bir yapıdadır. Cami; geniş eğrisel silmeleri, S-C kıvrımlar ile yaratılan hareketlilik, çok parçalı plaster uygulamaları, kabartmalar, kartuşlar ve akant yaprağı motifleri ile Barok unsurları olan bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Külliye içinde yer alan kitaplık duvarlarına, kırılmalarla dalgalı bir hareketlilik kazandırılması ve ayrıca Şehsuvar Sultan Türbesi'ndeki kornişler, silme ve kemer profilleri de Barok özellikleri taşımaktadır[342].

III. Mustafa dönemi (1757-1774), mimaride Batılılaşma için bir duraksama dönemi olarak görülmektedir. 1760 yılında tamamlanan Ayazma Cami, Klasik dönem camileri ile Nuruosmaniye Cami arasında bir geçiş dönemi yapısıdır. Özellikle mihrap ve minber Nuruosmaniye'nin yeni tarzına benzemektedir. Bu camideki en büyük yenilik, daire şeklinde merdivenle ulaşılan son cemaat yeridir[343]. Ayazma Cami'nden sonra, Eski Fatih Cami'nin yerine 1766'da yaptırılan Fatih Cami ise Şehzade Cami'nin şemasını kullanarak Klasik Dönem'e atıfta bulunur[344]. Bu dönemin Batılılaşma anlamında diğer önemli yapısı, 1763 tarihli Laleli Cami'dir. Sütun başlıkları, pencereler, payandalar ve minare şerefeleri Ayazma ve

[338] 1759'da yeniden açılan bu okul, Batılı anlamda açılan ilk okul olarak kabul edilmektedir. Lewis, 2015: 67-69.
[339] Cezar, 1995a: 48-50
[340] Kuban, 1954: 24. I. Mahmut ile ilgili olarak bkz. Rüstem, 2020: 483-515; Tanman, 2020: 517-555.
[341] Arel, 1975: 47-48.
[342] Kuban, 2007: 526-536.
[343] Goodwin, 2012: 491
[344] Kuban, 2007: 538.

Nuruosmaniye Camileri ile benzerlik gösterir, ancak diğer camilere göre daha gelenekseldir[345]. Ayazma, Fatih ve Laleli Camii ile birlikte Batılılaşma'nın birden gerçekleşmediği anlaşılmaktadır. Sultan III. Mustafa'nın saltanatının son yıllarında, 1768'de çıkan Osmanlı Rus Savaşı sebebiyle yeni atılımların ertelendiği görülmektedir[346]. Ancak, bu dönemde inşa edilen sınırlı sayıdaki yapılardan biri olan, 1769 tarihli III. Ahmet'in kızı Zeynep Hatun Cami'nin kubbe kasnağı çatı kornişinde, sütun başlıklarında ve silmelerinde Barok özelliklere rastlanmaktadır[347].

1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nın sonucunda verilen kayıplarla, 1782 yılına kadar askeri eğitim girişimleri durmuş, buna bağlı olarak Batılılaşma mimarisinde birkaç yapı dışında bir faaliyet görülmemektedir[348]. I. Abdülhamit dönemi (1774-1789) mimarisindeki en önemli yapılardan olan 1778 tarihli Beylerbeyi Cami, klasik gelenekleri tekrarlasa da tezyinatı ile Barok unsurlar taşımaktadır[349]. 1787-88'de inşa edilen, Şebsafa Hatun Cami'de ise giriş revakı üzerinde bulunan kadınlar mahfili bölümü, sütun başlıkları, kapı silmeleri, saçak kornişleri ve şerefe ayrıntıları Batılılaşma dönemi ayrıntılarını içerir[350]. Ayrıca bu yüzyılda, ekonomiye bağlı olarak, prestijli yapılar yerine daha az masraflı olan çeşme ve sebillerin sayısının arttığı görülmektedir. Batılılaşma etkisindeki bu sebillere örnek olarak; 1775 Recai Mehmed Efendi Sebili, 1777 Hamidiye Sebili ve 1787 tarihli Koca Yusuf Paşa Sebili verilebilir[351].

1789 yılında III. Selim tahta geçince, imparatorluğun kurumlarında yeni bir düzene gitmiştir. Bunlardan en önemlisi, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılıp Nizam-ı Cedid ordusunun kurulmasıdır. Rus ve Avusturya ordularıyla savaş halinde olan imparatorluğun, böyle bir düzenli orduya ihtiyaç duyması elzem hale gelmiştir[352]. III. Selim'in yaptığı en büyük yeniliklerden birisi, Batılı anlamda eğitim veren yeni okullar açmak ve bu okullardaki eğitim sistemini yenilemektir. I. Abdülhamit döneminde, ordunun Batılı anlamda eğitim alması amacıyla 1773 yılında Mühendishane-i Bahrî-i Hümâyun'nun yanı sıra, III. Selim zamanında, 1793 yılında Mühendishane-i Berr-i Hümâyun açılmış ve burada eğitim vermek için Fransız subaylar görev almıştır[353]. Bu okullarda, Fransızca eğitim alan yeni nesil ile birlikte, mimarlık ve güzel sanatlar alanında büyük bir gelişme yaşanmıştır. Buna bağlı olarak bu dönem mimarisinde Ampir, Barok ve Rokoko'nun yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin III. Selim

[345] Goodwin, 2012: 495.
[346] Arel, 1975: 69.
[347] Kuban, 2007: 543-544.
[348] Berkes, 2012: 81.
[349] Mülayim, 1992: 75-76. Yapının bugünkü görünümü, 1810 yılında II. Mahmut tarafından yaptırılmıştır. Kuban, 2007: 629.
[350] Kuban, 2007: 544.
[351] Cezar, 1995a: 60-61.
[352] Karal, 2007: 13-15.
[353] Lewis, 2015: 83-117.

Dairesi, 1792 tarihinde yenilenen Aynalıkavak Kasrı iç mekân süslemeleri, 1792 tarihli Mihrişah Valide Sultan Türbesi, 1793 tarihli Mihrişah Valide Sultan Külliyesi'nin giriş kapıları, 1795 tarihli Mihrişah Valide Sultan Sebil ve Çeşmeleri, 1800 tarihli Şah Sultan Külliyesi Sebili, 1800 tarihli Eyüp Sultan Camii'nin kapılarında, çeşmelerinde ve mahfillerin alt kat tavanlarında uygulanan S-C kıvrımları ile bu yapılarda Barok üslup olduğu görülmektedir. Ayrıca, yine bu dönemde inşa edilen 1805 tarihli Selimiye Cami, genel olarak Klasik üslup gösterse de konut kütlesinde yer alan revak kemerlerindeki hareket, yenileşme hareketi olarak yorumlanmaktadır[354].

II. Mahmut (1808-1839), III. Selim zamanında yapılan askeri yeniliklerin uygulamalarını gerçekleştirmiştir. Bu dönemde, Batı'dan alınacak eğitim ile gelen uygarlığın farkına varılmıştır. 1831-38 yılları arasında Muzika-i Hümâyun Mektebi, Mekteb-i Ulum-i Harbiye, Mekteb-i Ulûm-i Ebeniye ve Mekteb-i Maarif-i Adliye gibi Batılı anlamda eğitim veren okullar açılmıştır[355]. Ayrıca, Batı'nın eğitim, askeri ve idari yapısı taklit edilirken, Batı'nın günlük yaşam modelleri ve Avrupai akımlar da ikinci kez Osmanlı hayatına girmiştir[356]. Örneğin, II. Mahmut'un annesi için yaptırdığı 1818 tarihli Nakşidil Sultan Türbesi'nin dalgalı cephe tasarımı, kornişleri, akant yaprakları, oval pencere üzerindeki girland şeklindeki alınlıkları Barok üslupludur[357]. Ayrıca bu dönemde, saray tarafından başlatılan yabancı mimarların inşaat faaliyetleri de önem kazanmıştır. 1826 tarihli Nusretiye Cami; üst yapısının cephe tasarımı, sebili, muvakkithanesi ve tezyinatı ile Batılılaşma döneminin Barok unsurlarını taşıyan en önemli yapıları arasındadır[358].

II. Mahmut döneminde hazırlıkları yapılan ancak, Abdülmecid (1839-1861) zamanında 1839 yılında ve Gülhane Hatt-ı Hümayun ilanıyla kabul edilen Tanzimat, dönemin en önemli Batılılaşma hamlesidir. Tanzimat; Avrupa'ya, liberal ve modern bir devlet olduğunu kanıtlamak amacıyla, Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde bulunan tebaanın tüm mülkiyet ve haklarının güvence altına alınması, iltizamın kaldırılması, askeri ve hukuki düzenlemeler ile İslami gelenekten uzak, tüm halkların eşit olduğunu belirten bir reformdur. Bu reformun anlayışı, Osmanlı geleneğinde alışılmış bir durum olmamakla birlikte, Müslüman tebaanın tepkisine yol açmıştır[359]. Batı uygarlığından faydalanmak isteyen Osmanlı'nın Tanzimat adımı, Batı'nın kendi menfaatleri için kullanıldığı bir döneme dönüşmüştür. Gerçekleşen reformlar

[354] Uğurlu, 123-254.
[355] Lewis, 2015: 118.
[356] Mardin, 2015: 11-13.
[357] Nakşidil Sultan Türbesi'nin inşa kitabesi bulunmamakla birlikte, Nakşidil Sultan'ın 1817 yılında vefat ettiği ve Türbe yanındaki sebil ve çeşmenin ise 1818 yılında yapıldığı bilinmektedir. Karakaya, 2006: 344-346.
[358] Kuban, 2007: 629-633.
[359] Lewis, 2015: 149-150.

sonucu oluşan yeni ordunun yetersiz kaldığı anlaşılınca, 1856 yılında Islahat Fermanı ilan edilmiştir. Islahat Fermanı ile cizye kaldırılmış, askerlik herkese açık hale getirilmiştir. Hatta bu fermanla Gayrimüslimlere hukuksal ve mali ayrıcalıklar tanınmıştır. Bunun yanı sıra, Batılılaşma adına, Lale Devri'nde olduğu gibi, Batı'dan sadece modalar ve sosyal yaşam unsurları taklit edilmiştir[360].

Tanzimat mimarisinin ilk örneği, Divanyolu'nda bulunan, 1839-40 yılına ait II. Mahmut Türbesi ve buna bağlı yapılardır. Türbe, sebil, çeşme, muvakkithane ve görevli odalarının bulunduğu bu külliyede Ampir üslup görülmektedir[361]. Tanzimat dönemi mimarlığında, mimari tercihlerin merkezi otoriteye bağlı olarak inşa edildiği görülmektedir. Özellikle 1831 yılında Hassa Mimarlar Ocağı'nın kapatılması üzerine, saraya bağlı yabancı mimarlar tarafından inşa edilen Batılı üsluptaki yapılar bu dönemde yoğunlaşmıştır[362]. Sultan Abdülmecit döneminde, Batılı üslupta inşa edilen 1848 tarihli Mecidiye Cami, Tophane Saat Kulesi, 1853 tarihli Ortaköy Cami, 1855 tarihli Dolmabahçe Cami ve Dolmabahçe Sarayı, Ihlamur Kasrı (1849-1855) ve Küçüksu Kasrı (1856-57) bu dönemin önemli yapılarıdır. Bu yapılarda Batılılaşma üslupları olan Barok, Rokoko, Neo-Gotik ve Neo-Klasik görülmektedir.

Sultan Abdülaziz döneminde, sanatta Avrupa'ya dönük bir anlayış üst düzeydedir. Bu dönem mimarisinde özellikle Sadabad Cami (1862), Beylerbeyi Sarayı (1864), Galatasaray Sultanisi (1868), Çırağan Sarayı (1871) ve Maçka Silahhanesi (1874) Batılılaşmaya yönelik üslupları ile dikkat çekmektedir[363]. Ayrıca, bu dönemde Barok, Rokoko, Neo-Gotik ve Neo-Klasik üslubun yanı sıra Oryantalist üslup görülmeye başlar. Oryantalizm akımının, Sultan Abdülaziz'in seyahati sırasında Avrupa'da oldukça yaygın olması, bu dönem mimarlığında, özellikle başkentte Oryantalist etkiler görülmesine neden olarak gösterilebilir. Bahriye Nezareti (1863), Harbiye Nezareti (1864), Beylerbeyi Sarayı (1864), Çırağan Sarayı (1871) ve Pertevniyal Valide Sultan Cami (1871) bu dönemin önemli Oryantalist etkili yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır[364].

II. Abdülhamit dönemi (1876-1909), Batılılaşmanın etkilerinin arttığını gördüğümüz bir dönemdir. Özellikle bu dönemde Harbiye, Mülkiye ve Askeri Tıbbiye programları geliştirilerek, eğitimli bir kuşağın yetiştirilmesi sağlanmıştır. II. Abdülhamit, kendinden önceki sultanlar gibi Batı'yı model almaya devam etmiştir. Özellikle bu dönemde yaşanan toprak kayıpları ile birlikte başta İstanbul olmak üzere, modernleşmeye yönelik devlet politikası için

[360] Mardin, 2015: 14-15; Lewis, 2015: 161-162.
[361] Akın, 1993: 123-124.
[362] Akyürek, 2011: 54.
[363] Batılı anlamda inşa edilen saraylar için bkz. Cezar, 1993: 8-19.
[364] Bu yapılar, "Başkent Mimarlığında Oryantalizm" bölümünde detaylı olarak anlatılmıştır.

mekânsal bütünleşmeyi sağlayan yapı tipleri görülmeye başlanmıştır[365]. Ortaya çıkan kamu kurumları ve bunlara bağlı olarak kamu binaları, Batılılaşma'nın etkisiyle karşımıza çıkmakta, bu yapılar mimaride modernleşmenin ilk adımı olarak görülmektedir. Bu dönemde inşa edilen, Sanayi-i Nefise Mektebi (1882), Sirkeci Garı (1890), Müze-i Hümayun (1891), Dârülaceze (1896), Dûyun-ı Umûmiye-i Osmaniye İdaresi (1896), Hamidiye Etfal Hastanesi (1899), Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane (1900), Posta ve Telgraf Nezareti (1902) ve Haydarpaşa Garı (1909) önemli kamu yapılarından bazılarıdır[366]. Ayrıca II. Abdülhamit döneminde, Yıldız Saray Kompleksi (19. yüzyıl sonlarında nihai şeklini almıştır) ve Dolmabahçe Saat Kulesi (1890-94) Batılılaşma dönemi üsluplarına göre inşa edilmiş önemli başkent yapıları arasındadır. Bu dönemde, devlet ve Avrupalı yabancı mimarlar iş birliği ile birçok önemli yapı ortaya çıktığı görülmektedir. Alexandre Vallaury, August Jachmund, Raimondo D'aronco ve Gulio Mongeri gibi önemli mimarlar, Osmanlı mimarisinde etkili olmuştur[367].

II. Abdülhamit döneminde eğitim, askeri, devlet yönetiminde ve işleyişinde yenileşme hareketi ile birlikte kamu kuruluşları için yapılan binalar, taşraya modernizmi getirmesi bakımından önemlidir. Batılılaşma üsluplarında inşa edilen okullar, hükümet konakları, saat kuleleri, banka binaları, istasyonlar, polis karakolları ve askeri yapılar gibi kamu binaları, bu üslupların tüm imparatorluğa devlet eliyle yayılmasını sağlamıştır[368].

Tanzimat'ın aksine, Müslüman tebaanın yeniden itibar kazandığı bu dönemde, Pan-İslamizm'in doğduğu görülmektedir. Ancak, bu durum Batılılaşma'nın önüne geçmemiştir, tam tersi Batılılaşma adına kullanılmıştır. Bu dönemde Osmanlıların, Batı'dan istedikleri yönleri seçerek aldıkları ve bazı yönleri de görmezden geldikleri söylenebilir[369]. Ancak Batılılar, Türklerin uygar bir ulus olmasıyla değil, siyasi ya da askeri müttefikliğiyle ilgilenmişlerdir[370]. Konumuzla ilgili olarak Oryantalizm'in, bu dönem Batılılaşma hareketleri içinde Avrupa'dan ithal edilen bir akım olarak oldukça benimsendiği görülmektedir.

2.2. Geç Dönem Osmanlı Düşünü ve Oryantalizm

Oliver Kontny, "Oryantalizm bir bilim dalı, bir söylem tarzı, bir siyasal ideoloji ya da bir dünya görüşü olarak değerlendirilebilir… Oryantalizm, kendini Batı (occident) denilen bir siyasi kültürel oluşuma ait hisseden birinin, Doğu (orient) olarak betimlediği bir oluşumun öğeleri hakkında konuşmasıdır." demektedir[371]. Osmanlı'da Oryantalizm ideolojisine yönelik, burada altı çizilmesi gereken; "kendini bir siyasal

[365] Makdisi, 2002: 770-771.
[366] II. Abdülhamit dönemi İstanbul'daki kamu binaları için bkz. Demirel, 2011.
[367] Nasır, 1991: 334-340.
[368] II. Abdülhamit dönemi, Anadolu'daki kamu yapıları için bkz. Duymaz, 2003.
[369] Mardin, 2015: 15-17.
[370] Berkes, 2016: 48.
[371] Kontny, 2002: 121.

kültürel oluşuma ait hisseden" tabiridir. Osmanlı'da Batılılaşma özünde; askeri, ekonomi, eğitim ve uygarlaşma sebebiyle atılan adımlar olarak nitelendirilse de kültürel ve sanatsal etkileşim sonucu, Osmanlı bu dönemde kendini Batılı görme eğilimindedir. Bu eğilim doğrultusunda, Avrupa'dan ithal ettiği akımlar içinde yer alan Oryantalizm, 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başlarında görülmesiyle, diğer Batılı akımlara göre ülkeye en geç gelen akım olmuştur. Oryantalizm, Osmanlı Oksidantalizm'inin içinde değerlendirilmelidir. Terim anlamı bakımından, kullanılan öğeler göz önünde bulundurulduğunda, diğer tüm akımlardan farklı olarak Oryantalizm'de, Doğu'nun Batı'yı etkilemesi söz konusu değildir. Batı, isteyerek ve seçmeci tavrıyla Doğu'nun sanatsal ve kültürel öğelerini kullanarak bir akım ortaya çıkarmış ve yaymıştır. Edward Said'in felsefesi göz önünde bulundurulduğunda, Avrupa'da Oryantalizm akımının görülmesi anlaşılabilir bir durum iken, yüzyıllardır Doğulu benlikte olan Osmanlı'nın, Batılılaşma amacıyla Avrupa'dan aldığı akımların içinde Oryantalizm'i de alması düşündürücüdür. Burada Oliver Kontny'in "kendini bir siyasal kültürel oluşuma ait hisseden" tanımı, Osmanlı'nın 19. yüzyıl sonunda kendini Doğu'dan ayırdığını, Batılı olarak hissettiğini ya da görmek istediğini ortaya koymaktadır. Bu düşünceyle, şimdiye kadar İslam liderliğindeki halife olan Osmanlı'nın, artık Doğu'ya rol model, uygar bir devlet rolü üstlendiği anlaşılmaktadır.

Batılılaşma ile gerçekleştirilen reformlar, son dönem Osmanlı yöneticilerinin, Batı tarafından hor görülen Doğulu benlik ile modern Müslüman benlik arasında keskin bir ayrım yapmak istediklerinin göstergesidir. Avrupa ile askeri ve ekonomik düzeyde yarışabilecek uygar bir toplum yaratmak; imparatorluğu, Ziya Gökalp'in deyimi ile "Doğu'nun özgür ve ilerlemekte olan Amerika'sı" haline getirmek, ancak etkili reformlar sonucu gerçekleştirilebilirdi[372]. Osmanlı, bu konudaki ilk Batılılaşma hamlesinde kendi aynasını kullanarak değil, Batı ile aynılaşarak çıkış yolları aramıştır[373]. Lale Devri, Batılılaşma'yı taklitten öteye taşıyamamıştır. Ancak, zamanla taklit bile bir direniş haline gelebilir. Çünkü taklit ile; özne-nesne, sömüren-sömürgeleşen ilişkisi bozulur ve ortaya melez bir yapı çıkar. İkisi de birbirini dönüştüren bir ilişkiye girer ve bu aslında taklit etmek zorunda bırakılanın direniş alanını oluşturur[374]. Bu sebeple Lale Devri, sosyal ve eğlence hayatına aşırı düşkünlüğü ifade etmesi bir yana bırakılırsa, direnişin ilk aşaması olarak görülebilir. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nda Lale Dönemi ile Batılılaşma'nın yaşanmaya başlaması kaçınılmazdır. Avrupa'da yeni bir uygarlık doğmakta ve bu uygarlığa ayak uydurmak için reformlar yapılması zorunluluğu hissedilmektedir. Bugünden o döneme bakıldığında, eğer bu durum sezildiği anda Batılılaşma

[372] Makdisi, 2002: 770.
[373] Cezar, 1995b: 410.
[374] Parla, 2015: 12.

adımları atılmasaydı, Osmanlı'nın çöküşünün hızlanacağı ortadadır. Her ne kadar Batılılaşma, askeri ve siyasi üstünlük kurmak için başlamış olsa da Lale Devri özünde barış siyaseti gütmekteydi. Avrupa'nın siyasi tutumu karşısında, bu düşünce ile çok kısa bir süre idare edildiği, askeri savunma düşüncesiyle yeni reformlar getirilmesinin şart olduğu görülmektedir[375].

I. Abdülhamit döneminde imzalanan Küçük Kaynarca Anlaşması ile yeni bir döneme girilmiş ve bu anlaşma ile birlikte "Doğu Sorunu"nun başladığı düşünülmektedir[376]. Verilen kayıplar sonrasında, orduda yenilik yapma zorunluluğu doğmuştur. III. Selim'in veliahtlığı zamanında, Avrupa'nın yeniliklerine karşı büyük bir ilgi duyduğu görülmektedir. Sultan olduğunda, önce İshak Beyi Fransa'ya, daha sonra Ebubekir Ratıp Efendi'yi Avusturya'ya göndermiştir. Bu durum III. Selim'in Batılılaşma'ya olan bakış açısını açıklamaktadır. Ayrıca III. Selim zamanında kurulan Nizam-ı Cedid; yeniçerilik sistemini kaldırarak, Avrupa usulünde talimli asker yetiştirmek, ulemanın devlet üzerindeki otoritesini azaltmak, Avrupa'nın ekonomi, tarım, ziraat ve ilimde yaptığı yenilikleri Osmanlı'da uygulamak anlamına gelmektedir[377].

III. Selim döneminde orduda ve eğitimde yapılan yenilikler, Osmanlı'yı bir adım daha Batılılaşmaya yaklaştıran atılımlar olmuştur. Ancak, Osmanlı'da gerçek anlamda Batılılaşma adımı; kendini uygar, bürokratik ve bir müttefik olarak gösterdiği dönem olan Tanzimat ile atılmıştır[378]. Bu aşamada Osmanlı yöneticileri, devletin bir İslam Hanedanlığı mı, yoksa uygar Batılı bir devlet mi olduğuna karar vermek zorundaydılar; "Doğulu mu yoksa Batılı mıyız?"[379]. Batı için Müslüman, Doğulu ile eş değer anlamına geldiği için, Osmanlı'nın Batılılaşma döneminde, bu ikisinin ortasını bulmak için çabaladığı anlaşılmaktadır. Araştırmacıların, "Osmanlı'nın temsil ettiği bir Türk kavmi mi yoksa İslam Hanedanlığı mıydı?" sorularına ek olarak, yeni reformlarla birlikte "Hem Müslüman hem de Batılı ve çağdaş bir devlet nasıl olunur?" sorularına cevap aramak, kendini Batılı olarak gören Doğulu bir devletin, Oryantalizm'i nasıl benimsediği konusunda fikir verecektir. İstanbul'un fethiyle birlikte, Osmanlı ve Avrupa arasında Hristiyan-Müslüman gerilimi artmıştır. Batı'ya karşı Müslüman kimliğinde var olmaya çalışan Osmanlı'nın, Orta Asya'dan gelen Kayı Boyu'na dayandırılan Türklük iddiası geri planda bırakılarak, farklı din ve ırklardan tebaayı bünyesinde barındıran imparatorluğa

[375] Berkes, 2016: 17-19.
[376] Çaycı, 2015: 102.
[377] Karal, 2007: 60-61.
[378] Makdisi, 2002: 770.
[379] Bu kimlik sorusu için bkz. Tutal, 2001: 117.

dönüştüğü görülmektedir[380]. Avrupa'nın gözündeki İslam İmparatorluğu ve Türk imajı[381], yeni uygar Batı ile mücadele için Batılılaşmaya çalışan Osmanlı'yı geri plana iten unsurlar olarak düşünülmüştür. Bu sebeple, hoşgörülü ve modern devlet rolü elzem haline gelerek, 1839 yılında Tanzimat ve 1856 yılında Islahat Fermanları ilan edilmiştir. Osmanlı yöneticileri, Avrupa'ya iyi niyetli görünmek için Müslümanlardan tüm ayrıcalıklarını alarak, din gözetmeden herkesi eşit Osmanlı vatandaşı olarak tanıdığını bildirmiştir. Gayrimüslimlere tanınan hukuksal ve mali ayrıcalıklar ya da eşitlikler ile onların Müslümanlardan daha ileri seviyelerde olmaları, bazı kesimleri kızdırmıştır[382]. Ayrıca II. Abdülhamit döneminde, Ertuğrul Gazi Türbesi'nin yeniden inşa edildiği ve bu türbede her yıl, imparatorluğun köklerine göndermelerde bulunan törenler düzenlendiği bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun temellerine yönelik girişimlerin bu dönemde artması, bir kimlik arayışında olduğunun göstergesidir[383].

Geç Osmanlı döneminde, Yusuf Akçura'nın "Üç Tarz-ı Siyâset" olarak adlandırdığı üç düşünce akımı ortaya çıkmıştır[384]. Tanzimat'a karşı eleştiriler, öncelikle Osmanlıcılık, geç dönemde ortaya çıkan İslamcılık ve Türkçülük akımlarının temellerini atmıştır. Bunlardan ilki, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi aydınların öncülük ettiği ve Yeni Osmanlılar olarak adlandırılan grupla kendini göstermiştir. Onlar, Batıcılık oyunu oynayan idarecilerin, sömürge meselesini anlamadıklarını ileri sürmüşlerdir[385]. Yeni Osmanlılar ne tam olarak şeriatçı ne taklitçi Batılılaşma yanlısı ne de padişahçıdır. Onlar Avrupa'nın teknoloji, eğitim, ekonomi ve askeri düzeyde ileride olduğunu kabul ediyorlar, ilerlemeye İslam'ın engel olmadığını ileri sürerek vatan birliğini savunuyorlardı. Tanzimat'ın, Osmanlı-Müslüman tebaasının imtiyazlarını elinden almalarına karşı eleştirileri olan Yeni Osmanlılar'ın ideolojisi, Namık Kemal'in "Vatan sevgisi iman gereğidir" sloganı ile açıklanabilir[386].

Tanzimat sonrasında Dünya Sergileri, devletlerin kimlik göstergeleri bakımından başvurulması gereken önemli materyaller içermektedir. Bu konuda Sultan Abdülaziz'e özel bir paragraf açmak gerekmektedir. Sultan Abdülaziz, ilk kez savaş dışında Osmanlı topraklarından dışarı çıkan padişahtır. Sultan Abdülaziz döneminde, 1863 yılında, Sergi-i Umumi-i Osmani adı verilen Beşinci Dünya Sergisi İstanbul'da açılmıştır. Bu sergi, Abdülaziz'in, modern uygarlıklar içinde yer alamaya istekli bir sultan olduğunu göstermektedir[387]. Ayrıca, 1867 Paris Sergisi'ne de katılan Abdülaziz, III. Napolyon ve İmparatoriçe Eugénie ile birlikte Sanayi

[380] Kafadar, 2010: 203-265.
[381] Batılının gözünde Türk imajı için bkz. Eravcı, 2010: 33-94.
[382] Mardin, 2015: 14-15; Lewis, 2015: 161-162.
[383] Deringil, 2014: 44-46.
[384] Şenyurt, 2016: 189; Akçura, 2015: 75-100.
[385] Mardin, 2015: 13; Berkes, 2016: 33.
[386] Berkes, 2012: 296-310.
[387] Çelik, 2005: 150.

Sarayı'nda töreni izlemiştir. Abdülaziz ve Mısır Hidivi'nin hem bu ziyaretleri hem de fesleri dışında Avrupa tarzında giyinmeleri, Müslüman bir devletin lideri olarak, Avrupa'ya karşı Osmanlı'nın Batılılaştığının ilk gösterisi olarak yorumlanmaktadır[388]. Yine Abdülaziz döneminde, Umûr-ı Nâfia Nâzırı İbrahim Edhem Paşa komisyonluğunda hazırlanan "Usûl-i Mi'mârî-i Osmanî" isminde, Osmanlı mimarisinin üslubunu betimleyen bir kitap hazırlanmıştır[389]. Viyana sergisi için hazırlanan bu kitap, aynı zamanda Batılı devletlere karşı Osmanlı kültürel kimlik arayışını betimlemektedir. Ancak, bu kitapla birlikte ortaya çıkan Osmanlı mimari unsurlarını canlandırma çabası, Batılılaşma karşısında güç gösterememiştir [390].

Sultan Abdülaziz, sefer dışında Avrupa'ya seyahat eden bir padişah olarak tarihe adını yazdırmış, Avrupa'dan döndükten sonra, güzel sanatlara ilgi duymuş ve heykelini yaptıran ilk padişah olmuştur[391]. İslamiyet'te, ancak gölgesi düşmeyen tasvirlerin günah sayılmadığı bir ortamda, İslam lideri rolündeki padişahın heykelini yaptırması dönemi için devrim niteliğindedir. Aynı zamanda, bu dönemde Avrupa'dan sanatçılar getirtip, İstanbul sahil saraylarına hayvan heykelleri ve duvar resimleri yaptırmıştır[392]. Ülkeye gelen bu sanatçılar, Türkiye'deki güzel sanatların ilerlemesine ön ayak olmuştur. Mimaride ve özellikle güzel sanatlarda Avrupai akımların yoğun bir şekilde görülmesi, Abdülaziz dönemindeki Batılılaşma anlayışını ortaya koymaktadır.

Abdülaziz döneminde, Batılılaşma adına büyük adımlar atılmış olsa da bu dönemde Tanzimat'a karşı tepkiler ve karışıklıklar bitmemiştir. Tüm bunları gidermek amacıyla Kanuni Esasi yapılmıştır. Ancak, Kanuni Esasi'nin de hukuksal, siyasal ve düşünsel anlamada hiçbir amacı gerçekleşmemiştir. Çünkü Kanuni Esasi'nin kurduğu meclis, 1877'de açılmış. 69'u Müslüman 46'sı gayrimüslim mebustan oluşmaktadır. II. Abdülhamit, mebuslar arasında çıkan anlaşmazlıklar sebebiyle, 1878 yılında meclisi dağıtmıştır. Ayrıca hükümet, ordu, dini kuruluşlar padişaha yani saraya bağlanmıştır[393].

II. Abdülhamit Dönemi'nde Avrupa ile mücadele edebilmek için Batı'yı taklitten daha ziyade, yükselen İslamcılık akımı düşüncesi ile yeniden Osmanlı'nın İslam liderliği ön plana çıkarılmıştır. II. Abdülhamit, Pan-İslamizm'in etkisiyle halife olarak hem Osmanlı topraklarında yaşayanlar hem de diğer Müslümanlar üzerinde İslam popülaritesini kullanmıştır. Ancak II. Abdülhamit'in devletin menfaatine göre anlaşmalar yaptığı, Batı devletleri de vardır. Örneğin, Doğu Rumeli meselesi için, İngiltere'ye karşı Rusya ve İran'la; Ermeni isyanlarına

---

[388] Çelik, 2005: 35-38.
[389] Osmanlı Mimarisi: Usûl-i Mi'mârî-i Osmanî için bkz. İbrahim Edhem Paşa.: 2015. İbrahim Ethem Paşa bu kitabı Mimar Montani ve Mimar Barborini birlikte hazırlamışlardır. Nasır, 1991: 333.
[390] Çelik, 2005: 167-169; Şenyurt, 2019: 17.
[391] Renda, 2002: 139-146.
[392] Karahüseyin, 1992: 126-141.
[393] Berkes, 2012: 335-336.

karşı oluşan Rusya ve İngiltere baskılarından dolayı Almanya ile görüşmüştür[394]. II.Abdülhamit'in dış politikası; Tanzimat öncesi başlayan ve Batı'ya bağımlı toplumun bakış açısını değiştirmesi olarak yorumlanabilir[395]. II. Abdülhamit'in İslam birliği çağrısı, Batılılaşma'yı reddettiği anlamına gelmemektedir. Bu dönemde, Batılılaşma akımlarının hemen hemen hepsi tüm alanlarda görülmektedir. Hatta öyle ki konumuzla alakalı olarak Oryantalizm, tam anlamıyla II. Abdülhamit döneminde benimsenmiştir. Oryantalizm felsefesinin çıkış noktası düşünüldüğünde; İslam'ı ve Doğu'yu tüm alanlarda genellikle hakir gören bu akımın Avrupa'dan ithal edilmesi düşündürücüdür. İlk bakıştaki bu çelişkiler, aslında araştırmamızın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, dönem mimarisinde Oryantalist etkilerin, "Pan-İslamist" politikası ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir[396].

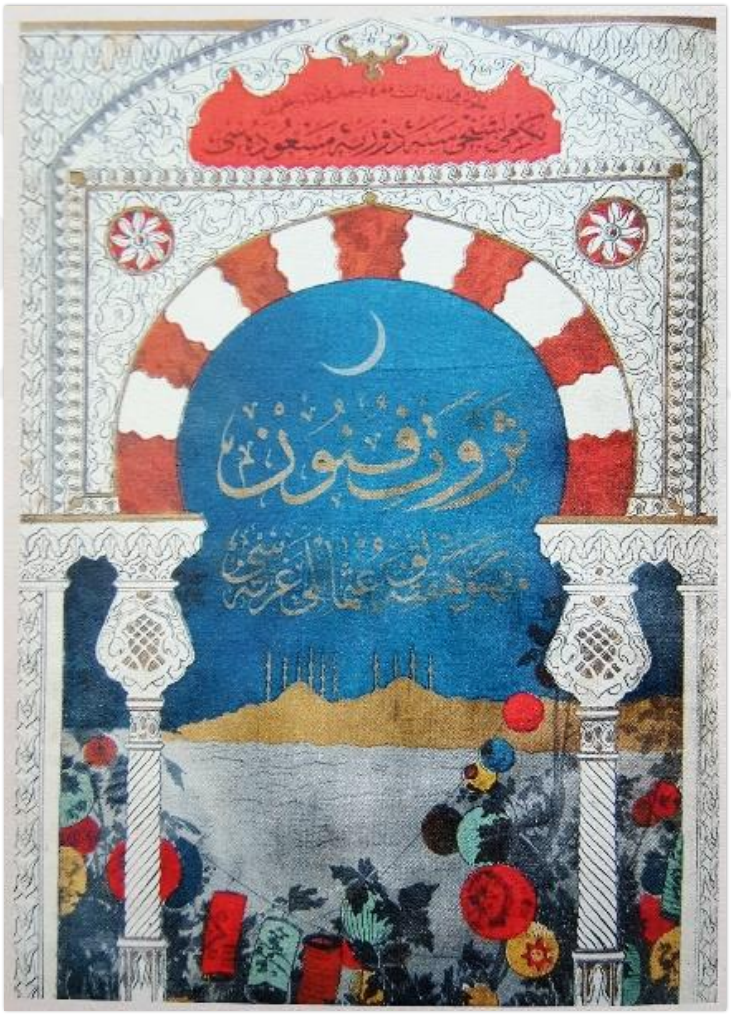

Fotoğraf 2.1 Servet-i Fünun, II. Abdülhamit'in Jübilesi İçin Özel Sayı (Kapak)[397]

[394] Eraslan, 1992: 27-35.
[395] Küçük, 1992: 19.
[396] Şenyurt, 2019: 12.
[397] Servet-i Fünun Dergisi, Sayı 670 (1320/1904) (akt.) Çelik, 2012: 306.

Çoğu araştırmacı, Oryantalizm konusunda Batılılaşma'ya değinirken Osmanlı'nın, Batı'nın Oryantalist tavrına direniş gösterdiğini belirtmektedir. Oysa Osmanlı'da Oryantalizm çifte bir hareket içinde yer alır. Bu çifte hareket; Avrupa modernliğine öykünen Batılılaşma'nın yanı sıra, Doğu'nun durağan temsili yerine tercih edilen; lider bir İslam devleti rolünü üstlenmektir. Bu noktada yükselen Osmanlıcılık ve İslamcılık düşüncelerine karşı olarak Türkçülük akımı doğmuştur. Dünyada etnisite ve ırkçılığın yükseldiği bir dönemde Türk düşünürler, II. Abdülhamit'in Doğu temsili için ve İslamiyet sebebiyle Arapları ve Türkleri birleştirme hamlesine karşın, kendi özünü ortaya çıkarmak ve Araplardan farkını göstermek için farklılaşmaya doğru yönelmişlerdir. Bu dönem mimarisinde Osmanlı Oryantalizm'i, İslam'ı temsil ederken, diğer yandan Türkçülük düşününe paralel olarak I. Ulusal Mimarlık Akımı ortaya çıkmıştır[398].

Sonuç olarak; Oryantalizm'i de içinde barındıran Batılılaşma dönemi, Batı uygarlığını taklitten öteye gidememiştir. Türk çağdaşlaşması ise yönetimin uyguladığı Batılılaşma baskısı altında değil, ancak Batı'ya karşı kendi özünü arama ile gerçekleşmiştir[399].

2.3. Osmanlı Mimarisinde Oryantalizm

Osmanlı mimarlığında Oryantalizm, ilk olarak Abdülmecit döneminde (1839-1861) birkaç yapıda görülmektedir. Abdülaziz döneminde (1861-1876) başkentte Oryantalist tarzdaki yapı sayıları artmaya başlamıştır. II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) ise Pan-İslamizm düşüncesiyle birlikte, Oryantalizm'e başka bir bakış açısı kazandırılmış ve Doğu-İslam liderliği düşüncesiyle tüm imparatorlukta bu akım yaygınlaşmaya başlamıştır. Osmanlı dönemi Anadolu mimarlığında Oryantalist etkilere geçmeden önce, başkent ve imparatorluk topraklarında görülen örnekleri incelemek, konunun değerlendirilmesi bakımından önemli olacaktır.

2.3.1. Başkent Mimarlığında Oryantalizm

Osmanlı mimarlığında Oryantalizm, birkaç yapı dışında eklektik bir üslup içinde görülmektedir[400]. Ancak, özellikle başkent mimarlığında Anadolu'ya göre daha yoğun etkiler söz konusudur. Başkent Mimarlığında ilk Oryantalist etki, Abdülmecit döneminde, 1847 tarihli Mustafa Reşit Paşa Baltalimanı Sahil Sarayı'nda görülmektedir[401]. Gaspare Fossati tarafından yapılmış olan bu sarayda, Mağrip üsluplu mukarnas dilim dolgulu kemerler dikkat çekicidir. Yine Fossati tarafından inşa edilmiş, 1858 tarihli Mustafa Reşit Paşa Türbesi'nde ise

[398] Makdisi, 2002: 795.
[399] Berkes, 2016: 24-25.
[400] Bu bölümdeki yapılar; Saner, 1998'den yararlanılarak tespit edilmiştir. Başkentteki Oryantalist etkili yapıların tamamı konumuz kapsamını aşacağından, seçilmiş örnekler tanıtılmıştır.
[401] Can, 1993: 127.

pencerelerde soğan biçimli kemere benzer düzenlemeler ve yapıda genel olarak yoğun bir bitkisel süsleme görülmektedir[402] (Fotoğraf 2.2-2.3).

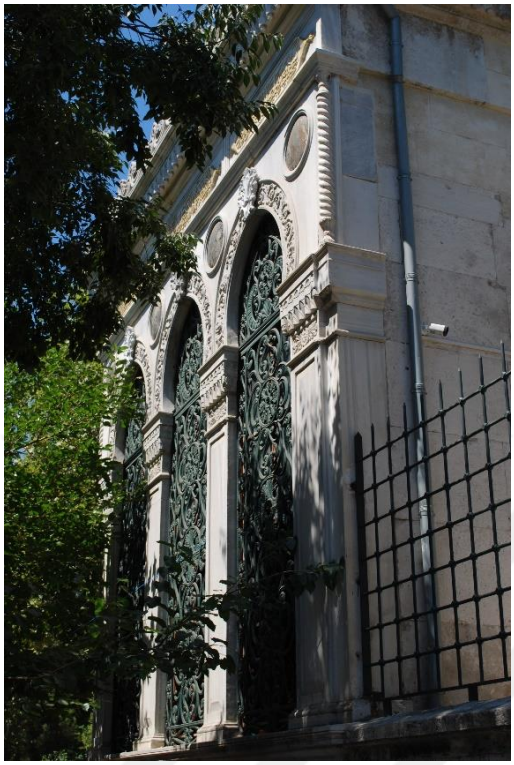

Fotoğraf 2.2 Mustafa Reşit Paşa Türbesi

Fotoğraf 2.3 Mustafa Reşit Paşa Türbesi Detay

Abdülaziz döneminde görülen ilk Oryantalist yapı, Topçu Kışlası'dır (Fotoğraf 2.4). Topçu Kışlası'na ilk olarak 1803-1804'te başlanmış olup, yapı 1806 yılında tamamlanmıştır. Bu ilk yapının mimarı Krikor Balyan'dır. Yapı 1807 yılındaki Kabakçı İsyanı'nda tahrip olunca, dönemin başmimarı Hafız Mehmet Emin Ağa tarafından 1812 yılında yenilenmiştir. 1847 yılında çıkan bir yangın sonrasında ise 1849-1862'de büyük bir onarım geçirmiştir[403]. Topçu Kışlası'nın Oryantalist öğeler içeren ve günümüzde bilinen mimarisine, bu son onarımda kavuştuğu düşünülmektedir. Ayrıca bu yapı Abdülhamit döneminde de yenilenmiştir. Topçu Kışlası'nın mimarisi Osmanlı dönemi diğer Oryantalist etkili yapılara örnek olmuştur.

[402] Saner, 1998: 90-91.
[403] Yetişkin Kubilay, 1994: 274

Fotoğraf 2.4 Topçu Kışlası[404]

Topçu Kışlası'nın giriş cephesinin merkezinde, sütunlarla desteklenen basık kemerli anıtsal bir kapı bulunmaktadır. Basık kemerin içi bezemelerle dilimlendirilmiştir. Kapı sütunları ile yapının ana mekânı arasında küçük boyutlu ve soğan biçimli sivri at nalı kemerler kullanılmıştır. Ayrıca kışlanın birinci ve ikinci katında bulunan farklı boyutlardaki pencereler de sivri at nalı şeklindedir. Kışlanın giriş cephesinin iki köşesi dışarı taşırılarak kuleler ile belirtilmiştir. İkinci katın pencerelerinin üzerine geometrik ağ düzenleri ve kule pencerelerinin üzerine bitkisel süslemeler yerleştirilmiştir. Kulelerin üzerinde, soğan kubbeler yer almaktadır. Çokgen yapıya sahip bu kulelerin köşe noktaları, yukarı doğru taşırılmış ve üzeri soğan biçimli tepeliklerle vurgulanmıştır. Birinci kat ile ikinci katı mukarnaslı bir korniş ayırırken, saçak bölümü kademeli olarak dışarı taşan dişli bir saçak kornişine sahiptir. Ayrıca çatıya yerleştirilen dendan görünümlü geometrik biçimli profillerle, yapıya anıtsal bir görünüm kazandırılmıştır.

[404] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 779-37/0007.

Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, Topçu Kışlası'nın Hint-Mağrip üslubunda inşa edilmiş Oryantalist bir yapı olduğunu söylemek mümkündür[405].

Abdülaziz zamanında görülen bir diğer Oryantalist yapı 1863 tarihli ve At Meydanı'na kurulmuş olan Sergi-i Umumi-i Osmani Binası'dır (Fotoğraf 2.5). Bu binanın genel mimarisini Fransız mimar Marie-Augustin-Antoine Bourgeois üstlenirken, iç dekorasyonunu Léon Parvillée yapmıştır. Ana salonun giriş cephesinde uygulanan, dendan şeklinde palmet motifleri ile tasarlanmış çatı profili ve kemerlerde kullanılan çift renk taş kullanımı Mağrip üslubunu yansıtmaktadır. Yapı 1865 yıkılmıştır[406].

Fotoğraf 2.5 Sergi-i Umumi-i Osmani Binası[407]

Araştırmacılar, 1863 tarihli Bahriye Nezareti'nin mimarı hakkında Mimar Vasilaki, Anastas Kalfa ve Sarkis Balyan'ın isimlerini vermektedir[408] (Fotoğraf 2.6). Bahriye Nezareti'nin avlusunda bulunan at nalı kemerli bölüm, geometrik motifli korkuluk, mukarnaslı bitiş bandı, cephesindeki at nalı, dilimli ve soğan biçimli kemerler Oryantalist etkilidir[409].

[405] Saner, 1998: 79-81.
[406] Çelik, 2005: 150-152.
[407] Çelik, 2005: 151
[408] Batur, 1982: 46.
[409] Saner, 1998: 70-72.

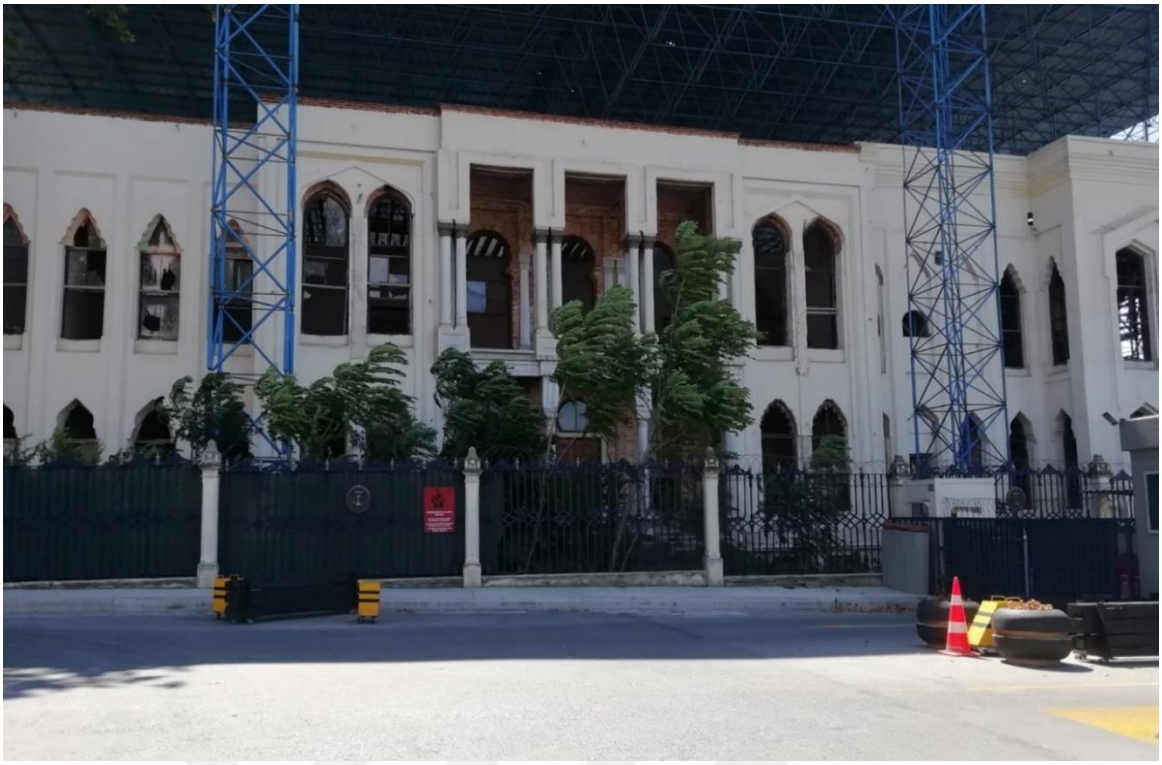

Fotoğraf 2.6 Bahriye Nezareti

1864 tarihli, kemerli bir kapı ve ikiz köşklerden oluşan Harbiye Nezareti, Sergi-i Umumi-i Osmani Binası'nı da tasarlayan Bourgeois tarafından yapılmıştır[410] (Fotoğraf 2.7). Tamamen Oryantalist mimari öğeler içeren örnekler içinde önemli bir yere sahip olan Harbiye Nezareti'nin kapısı, Mağrip üsluplu büyük at nalı bir kemer ve iki yanındaki kulelerden oluşmaktadır (Fotoğraf 2.8). Yapının mukarnaslı bitiş bandı, dendanları, cephesinde bulunan geometrik ağ düzenleri, iki yanında bulunan sekizgen kulelerindeki at nalı pencereleri ile başkentin erken tarihli önemli bir Oryantalist mimari örneğidir. İkiz köşklerde at nalı kemer içine yerleştirilen Mağrip üsluplu dilimli kemerler dikkati çekmektedir. Ayrıca bitkisel süsleme ile sonlanan dendanları ile kapıyla bir bütünlük sağlamaktadır (Fotoğraf 2.9).

[410] Çelik, 2005: 170.

Fotoğraf 2.7 Harbiye Nezareti

Fotoğraf 2.8 Harbiye Nezareti Kemerli Kapı

Fotoğraf 2.9 Harbiye Nezareti Köşkü

Beylerbeyi Sarayı, 1863-1865 yılları arasında inşa edilmiş olup, eklektik bir üslup göstermektedir[411]. Yapının tasarımı Sarkis Balyan ve Kardeşi Agop Bey tarafından yapılmıştır. Saray bahçesinde bulunan Deniz Köşkleri'nin çadır benzeri örtüleri ve pencerelerinin at nalı kemer biçiminde profilli silmeler ile belirtilmesi Oryantalist etkiler göstermektedir[412] (Fotoğraf 2.10). Beylerbeyi Sarayı bünyesinde bulunan Ahır Köşkü ise at nalı kemerli pencereler, kapı ve bunların üzerinde yer alan soğan biçimli alınlıklar ile Oryantalist tasarımdadır (Fotoğraf 2.11).

[411] Göncü, 2010: 32.
[412] Batur, 1994c: 207-208; Sözen, 1992: 77.

Fotoğraf 2.10 Beylerbeyi Sarayı Deniz Köşkü

Fotoğraf 2.11 Beylerbeyi Sarayı Ahır Köşkü[413]

[413] Saner, 1998: 56.

Beylerbeyi Sarayı'nın Mavi Salon ve Havuzlu Salon'u, Batılı anlamda Oryantalist öğeler içermesiyle dikkati çekmektedir (Fotoğraf 2.12-2.13). Beylerbeyi Sarayı'nın iç mekânında yer alan moresk sütun başlıkları, duvar ve tavan arasındaki geçişler, tezyinat renkleri, motifleri ve mobilyalarıyla[414] Mağrip tarzı Oryantalist üslubunu yansıtmaktadır (Fotoğraf 2.14-2.15). Havuzlu Salon'un, yıldız biçimli bir göbek ve geometrik çerçeveli üst örtüsünün Wilhelma Sarayı'na oldukça benzediği görülmektedir. Ayrıca Ahır Köşkü'nün de üslubu Brighton Kraliyet Ahırı'nı hatırlatmaktadır[415].

Fotoğraf 2.12 Beylerbeyi Sarayı Havuzlu Salon

Fotoğraf 2.13 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon

[414] Oryantalist üsluptaki mobilya örnekleri için bkz. Yum, 1993: 159-171.
[415] Saner, 1998: 50-56.

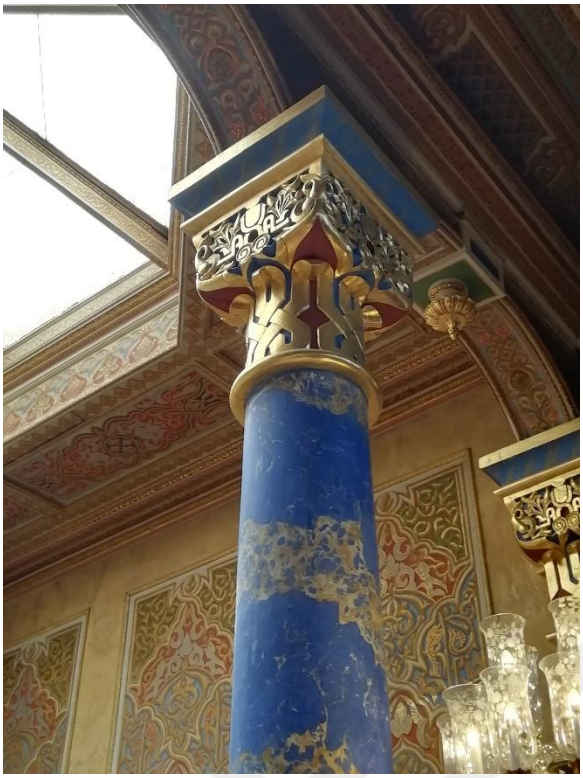

Fotoğraf 2.14 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon Sütun Başlığı Detayı

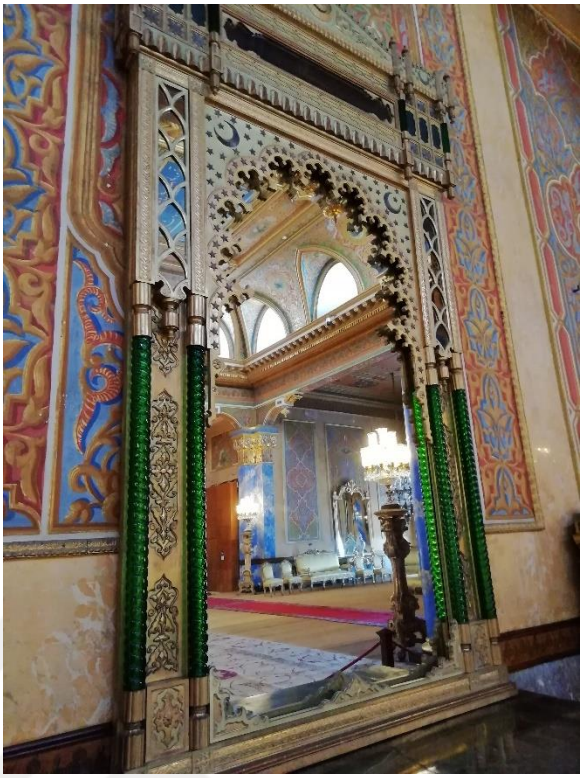

Fotoğraf 2.15 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon Mobilya Detayı

Beykoz Tokat Köşkü, 1867 yılında Fransa İmparatoriçesi Eugénie'nin Sultan Abdülaziz'i ziyareti için, Agop ve Sarkis Balyan tarafından tasarlanmıştır (Fotoğraf 2.16). Köşkün kapıları, büyük sivri at nalı kemer şeklindedir. Büyük kapıların kemer içleri dilimli bir tasarım gösterirken, aynı dilim merkez saçağında da kullanılmıştır. Ayrıca yapıda kullanılan mukarnas kornişleri, soğan kubbeleri ile Mağrip ve Hint etkililerinin birlikte kullanıldığı Oryantalist bir tasarım göstermektedir[416].

[416] Saner, 1998: 47-49.

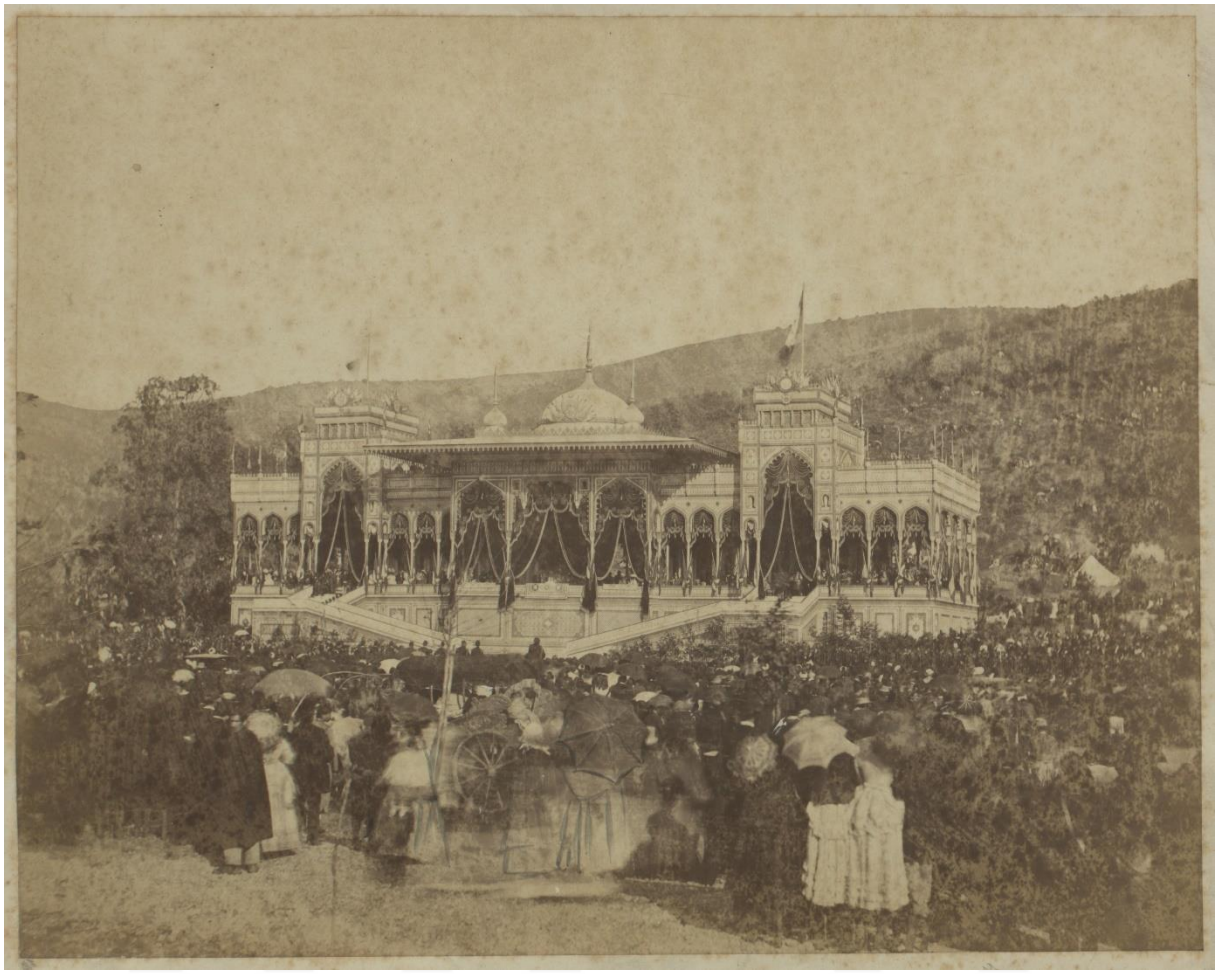

Fotoğraf 2.16 Beykoz Tokat Köşkü[417]

Sultanahmet Semti'nde bulunan Fuat Paşa Külliyesi'ndeki cami, 1869 yılında inşa edilmiş olup, mimarı bilinmemektedir. Fuat Paşa Türbesi'nin ise paşanın ölümünden sonra inşa edildiği düşünülmektedir[418]. Fuat Paşa Cami'nin, ikiz at nalı kemerlerinin üzerinde daire biçimli pencere bulunması, Memlûk üslubuna benzemektedir (Fotoğraf 2.17-2.18). Ayrıca külliye giriş kapısında, cami giriş kapısında ve son cemaat yerinin iki yanında bulunan at nalı kemerler, Mağrip üsluplu Oryantalist örneklerle örtüşmektedir (Fotoğraf 2.19-2.20). Külliye içinde yer alan meşrutanın kapısındaki basık kaş kemer ve benzer biçimli pencere Hint üslubu iken, yapının diğer pencereleri at nalı kemerlidir (Fotoğraf 2.21-2.22). Fuat Paşa Türbesi'nin neredeyse tüm cephesinde yer alan arabesk taş bezemeleri, İslam mimarisi ağırlıklı ve Mağrip Oryantalist tavrı ile Elhamra Sarayı süsleme programı ile benzeşerek, İstanbul örnekleri içinde önemli bir yere sahiptir (Fotoğraf 2.23-2.24). Sekizgen planlı olan türbenin dört cephesinde biri kapı olmak üzere, dört açıklığın aynı tasarımda olduğu görülmektedir. Bu açıklıklar sivri at nalı

[417] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 90854/0010.
[418] Eyice, 1996: 206.

biçimli olup, dilimli olarak tasarlanmıştır. Açıklıkların üstüne denk gelecek şekilde ve tüm cephede, girift şekilde düzenlenmiş bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Ayrıca bu bezemelere, köşebent şeklinde bitkisel süslemeler eşlik etmektedir. Kapı ve pencerelerin iki yanında yer alan sütuncelerin başlıkları, moresk sütun başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 2.25). Türbenin saçak kornişi, yukarı doğru kademeli bir şekilde dışarı taşmakta ve palmet motifleri ile tüm cepheyi dolaşmaktadır[419] (Fotoğraf 2.26).

Fotoğraf 2.17 Fuat Paşa Külliyesi

Fotoğraf 2.18 Fuat Paşa Camii

[419] Saner, 1998: 91-96.

Fotoğraf 2.19 Fuat Paşa Külliyesi Avlu Kapısı

Fotoğraf 2.20 Fuat Paşa Camii Pencere Detayı

Fotoğraf 2.21 Fuat Paşa Külliyesi Meşrutası

Fotoğraf 2.22 Fuat Paşa Külliyesi Meşrutası

Fotoğraf 2.23 Fuat Paşa Türbesi

Fotoğraf 2.24 Fuat Paşa Türbesi

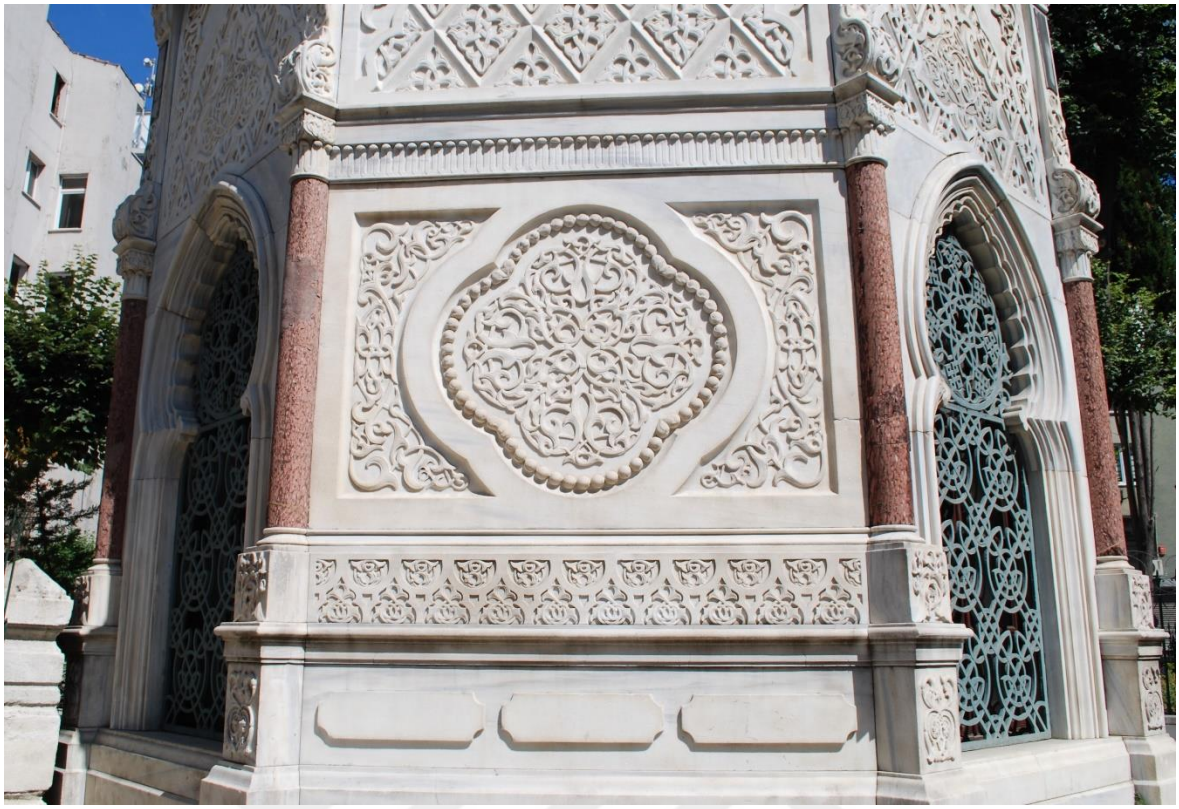

Fotoğraf 2.25 Fuat Paşa Türbesi Detay

Fotoğraf 2.26 Fuat Paşa Türbesi Detay

Eklektik üslupla inşa edilen ve 1872 yılında tamamlanan Çırağan Sarayı'nın mimarı Sarkis Balyan'dır[420]. Beylerbeyi Sarayı'nda olduğu gibi, Çırağan Sarayı'nda da Wilhelma Sarayı'na ve dolayısıyla Elhamra Sarayı'na olan benzerlik tekrarlanmış, Mağrip ve İslam kökenli bir bezeme anlayışı görülmektedir[421]. Sarayın iç mekânındaki renkli tezyinatında, ikili sütun gruplarında, moresk sütun başlıklarında, sütun başlıkları üzerindeki konsollarda, kiriş ve tavan tasarımında bu benzerliği görmek mümkündür[422]. Çırağan Sarayı'nın avlu giriş kapısı ve bu sarayı Yıldız Sarayı'na bağlayan köprüdeki ikili sütun düzenlemesi, moresk sütun başlıkları ve kemer dizileri dışında, cephe tasarımında Oryantalist etkiye rastlanmamaktadır (Fotoğraf 2.27-2.28-2.29-2.30-2.31).

Fotoğraf 2.27 Çırağan Sarayı Kapı Detayı

[420] Gülersoy, 1994: 504.
[421] Batur, 1994d: 506; Saner, 1993: 138.
[422] Saner, 1998: 57.

Fotoğraf 2.28 Çırağan Sarayı Kapı Detayı

Fotoğraf 2.29 Çırağan Sarayı ve Yıldız Sarayını Bağlayan Köprü Detayı

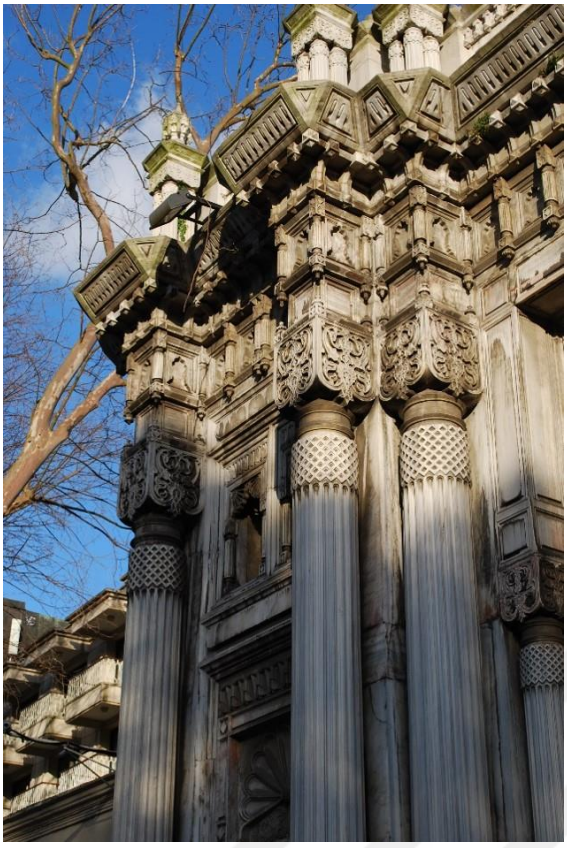

Fotoğraf 2.30 Çırağan Sarayı Kapı Detayı

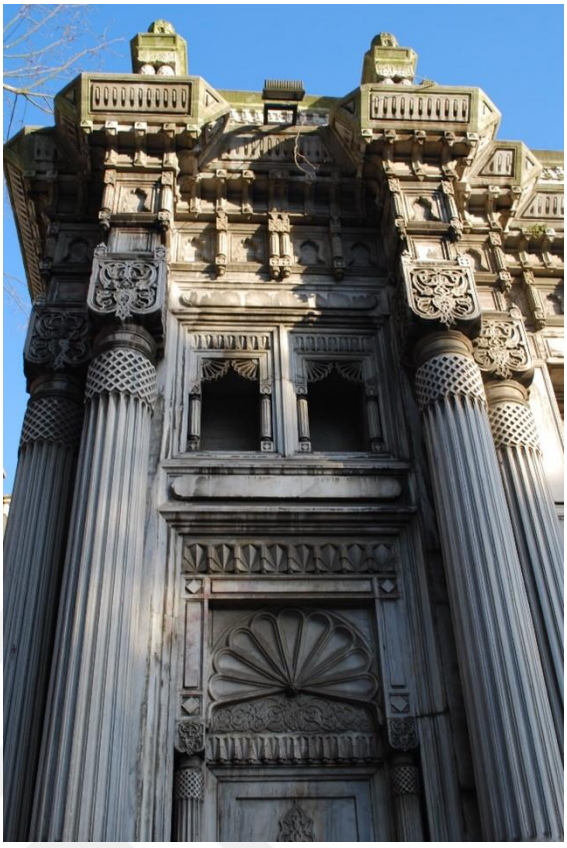

Fotoğraf 2.31 Çırağan Sarayı Kapı Detayı

1871 tarihinde inşa edilen Pertevniyal Valide Sultan Cami'nin, Oryantalizm ile birlikte Gotik ağırlıklı ve eklektik üslupta olduğu görülmektedir. Yapının mimarı Sarkis Balyan'dır. Ayrıca yapının tasarımına Agop Balyan'ın da katıldığını belirten araştırmacılar bulunmaktadır[423]. Caminin köşe kuleleri ve bu kulelerin yoğun bezeme özellikleri göstermeekte olup, üst örtüsündeki çokgen tamburu Mağrip ve Hint Oryantalist örneklerle benzeşmektedir[424] (Fotoğraf 2.32-2.33) Ayrıca caminin hemen yanında yer alan sebil de Oryantalist üslup özellikleriyle inşa edilmiştir (Fotoğraf 2.34-2.35).

[423] Batur, 1994f: 360; Yavaş, 2007: 438.
[424] Saner, 1998: 65-66.

Fotoğraf 2.32 Pertevniyal Valide Sultan Camii

Fotoğraf 2.33 Pertevniyal Valide Sultan Camii Kule Detayı

Fotoğraf 2.34 Pertevniyal Valide Sultan Sebil Detayı

Fotoğraf 2.35 Pertevniyal Valide Sultan Sebili

Günümüze ulaşamayan ve 1873 tarihinde inşa edilen Süheyl Bey Cami'nin, pencerelerinde görülen soğan biçimli kemer, mukarnaslı kornişler ve alınlıktaki yoğun bitkisel süslemeleri Oryantalist etkiler göstermektedir[425] (Fotoğraf 2.36).

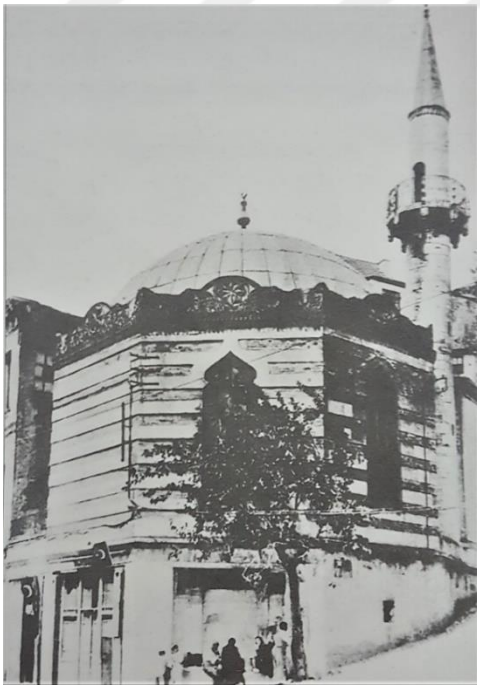

Fotoğraf 2.36 Süheyl Bey Camii[426]

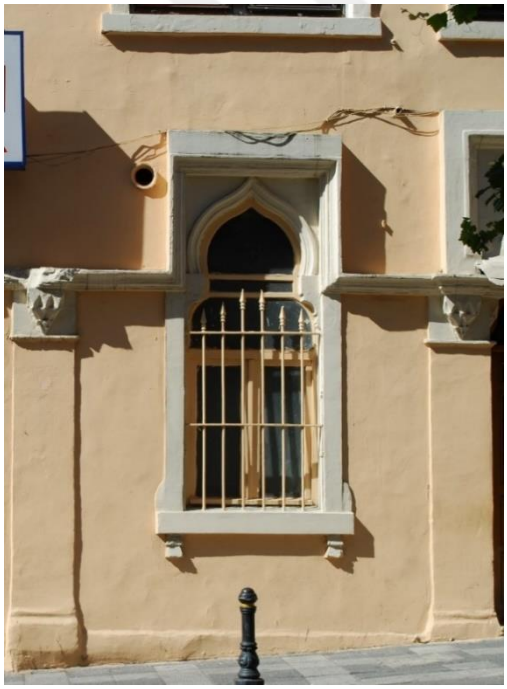

Fotoğraf 2.37 Kadıköy Aziziye Hamamı Pencere Detayı

[425] Saner, 1998: 97-98.
[426] Saner, 1998: 98.

Sultan Abdülaziz dönemine tarihlendirilen Kadıköy Aziziye Hamamı'nın pencere ve kapı kemerleri, soğan biçimli kaş kemer şeklinde düzenlenmiştir[427] (Fotoğraf 2.37-2.38). Bu yapı İstanbul örnekleri içinde, Hint üsluplu Oryantalist etkili örnekler içinde önemli bir yere sahiptir.

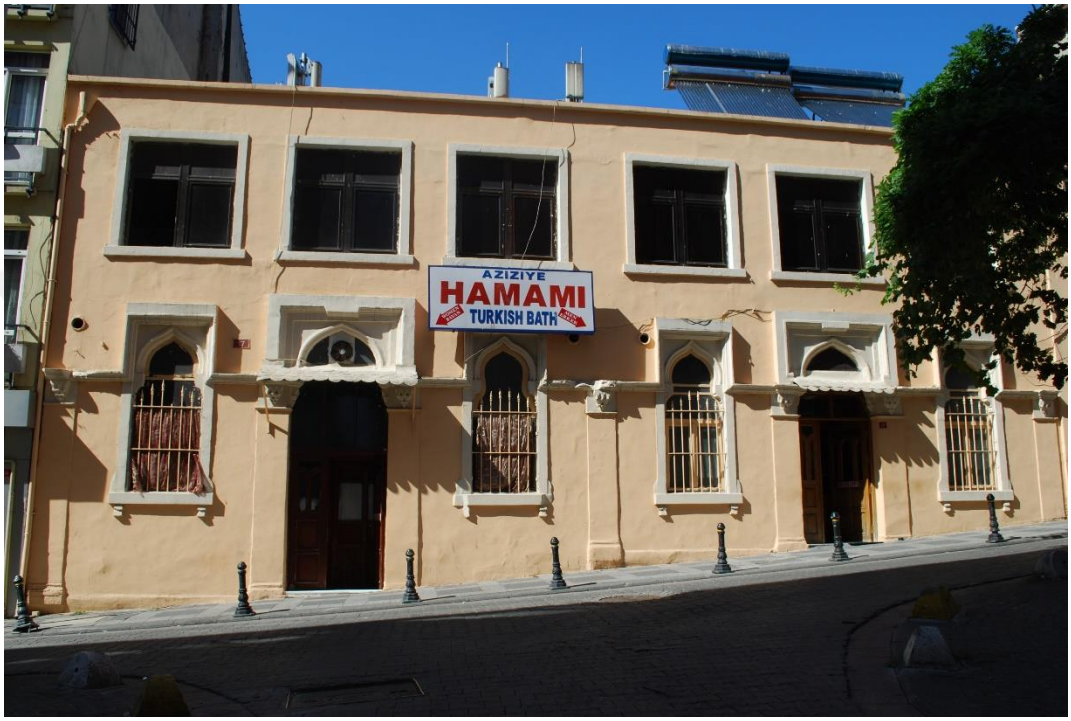

Fotoğraf 2.38 Kadıköy Aziziye Hamamı

Sultan II. Abdülhamit (1876-1909) döneminde inşa edilmiş İstanbul yapılarında, Sultan Abdülaziz döneminde görülen yoğunlukta Oryantalist etkili yapılar devam etmektedir. 1885-1886 tarihinde inşa edilen Yıldız Hamidiye Cami, Neo-Gotik ve Oryantalist üslubuyla dikkati çeken önemli bir yapıdır[428] (Fotoğraf 2.39). İç mekânda bulunan çift sütunlar, dilimli kemerler, mukarnaslı başlıklar üzerine yerleştirilen konsollar ve özellikle bezemelerde kullanılan canlı renkler Oryantalist üslupludur. Kubbe, mavi zemin üzerine yıldızlarla bezenmiştir. Başlıklar üzerinde yer alan nişli parçalar ve mukarnas dolgulu kemerler Elhamra Sarayı'na işaret etmektedir (Fotoğraf 2.40-2.41-2.42-2.43). Yan bölümler ile harimi bağlayan kafes bölümünde moresk sütun başlıkları kullanılması ve niş dizisi görülmesi, yapının Mağrip üslubu içinde değerlendirilmesine neden olmaktadır[429]. Yıldız Hamidiye Cami'nin minberinde, dilimli soğan

[427] Saner, 1998: 111.
[428] Batur, 1994g: 514-515.
[429] Saner, 1998: 66-69.

kubbe kullanılmıştır (Fotoğraf 2.44). Ayrıca, cami önünde yer alan Yıldız Saat Kulesi'nde Hint üsluplu at nalı ve dilimli kemerler bulunmaktadır (Fotoğraf 2.45). Yıldız Sarayı Kompleksi içinde bulunan, Malta ve Çadır Köşkleri'ne giriş kapısında da dilimli at nalı kemer ve moresk sütun başlıkları dikkat çekmekte ve bu komplekste Oryantalist etkiler yoğun biçimde görülmektedir (Fotoğraf 2.46-2.47-2.48).

Fotoğraf 2.39 Yıldız Hamidiye Camii

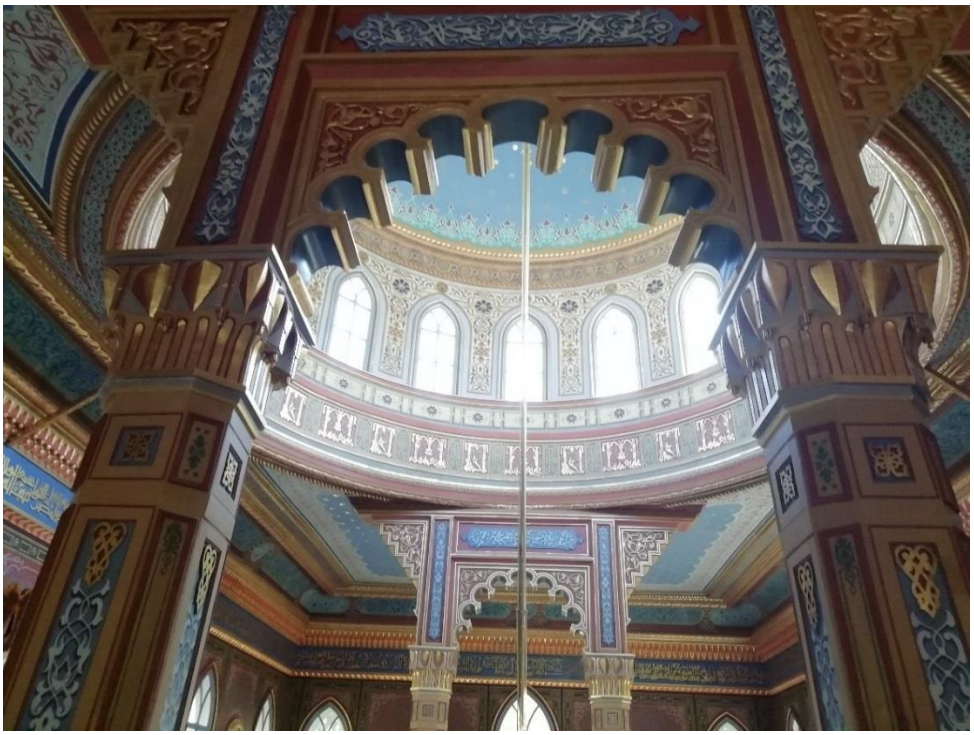

Fotoğraf 2.40 Yıldız Hamidiye Camii Harim Detayı

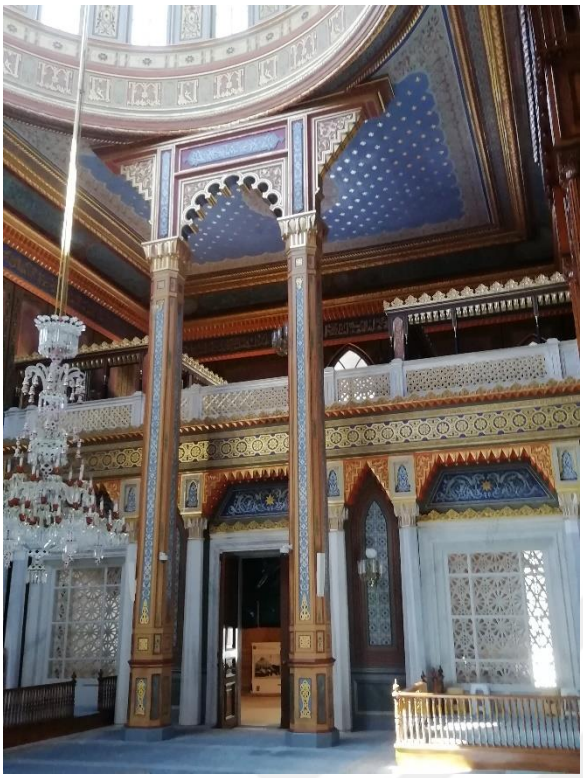

Fotoğraf 2.41 Yıldız Hamidiye Camii Dilimli Kemer ve Sütun Detayı

Fotoğraf 2.42 Yıldız Hamidiye Camii Konsol Detayı

Fotoğraf 2.43 Yıldız Hamidiye Camii Ahşap Kafes Detayı

Fotoğraf 2.44 Yıldız Hamidiye Camii Minber Detayı

Fotoğraf 2.45 Yıldız Saat Kulesi

Fotoğraf 2.46 Yıldız Sarayı Kapısı

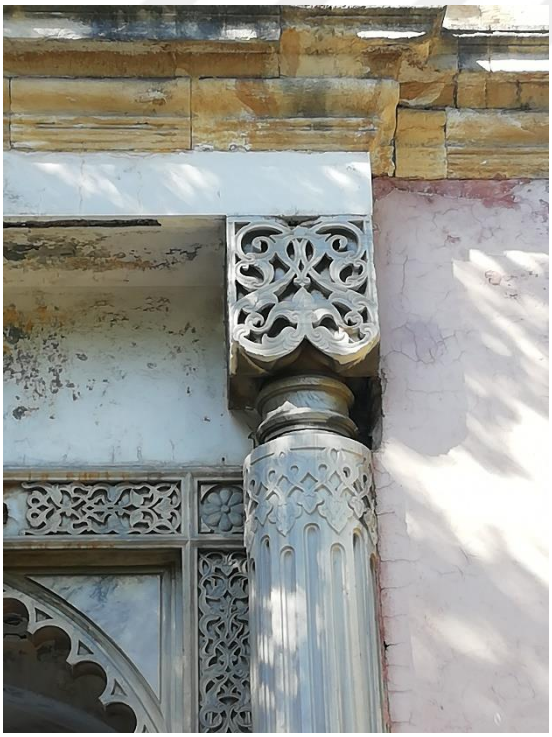

Fotoğraf 2.47 Yıldız Sarayı Kapı Detayı

Fotoğraf 2.48 Yıldız Sarayı Kapısı

Mağrip üsluplu Oryantalist etkilerin görüldüğü bir diğer yapı, 1887 yılında inşa edilen Hidayet Cami'dir (Fotoğraf 2.49). Caminin mimarı Alexandre Vallaury'dir[430]. Caminin batı cephesinde; soğan biçimli kemerli büyük bir pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 2.50). Pencerenin iki yanında, moresk sütun başlıkları bulunan sütunceler yer almaktadır. Ayrıca bu kemerin iki yanına, diğer cephelerde de görülen at nalı şeklinde düzenlenmiş kör pencereler dikkati çekmektedir. Üst bölümde farklı boyutlarda soğan biçimli kör kemer dizisi vardır. Caminin güney cephesinde de benzer bir tasarım söz konusudur (Fotoğraf 2.51). Ancak merkezde yer alan soğan biçimli pencere açıklığı yerine, diğerlerine göre daha büyük tasarlanmış bir at nalı kemer yer almaktadır. Ayrıca harimi örten kubbe soğan biçimli olup, kubbe eteğine sivri kemerli küçük pencereler açılmıştır[431].

Fotoğraf 2.49 Hidayet Camii

[430] Can, 1993: 228.
[431] Saner, 1998: 100-102.

Fotoğraf 2.50 Hidayet Camii[432]

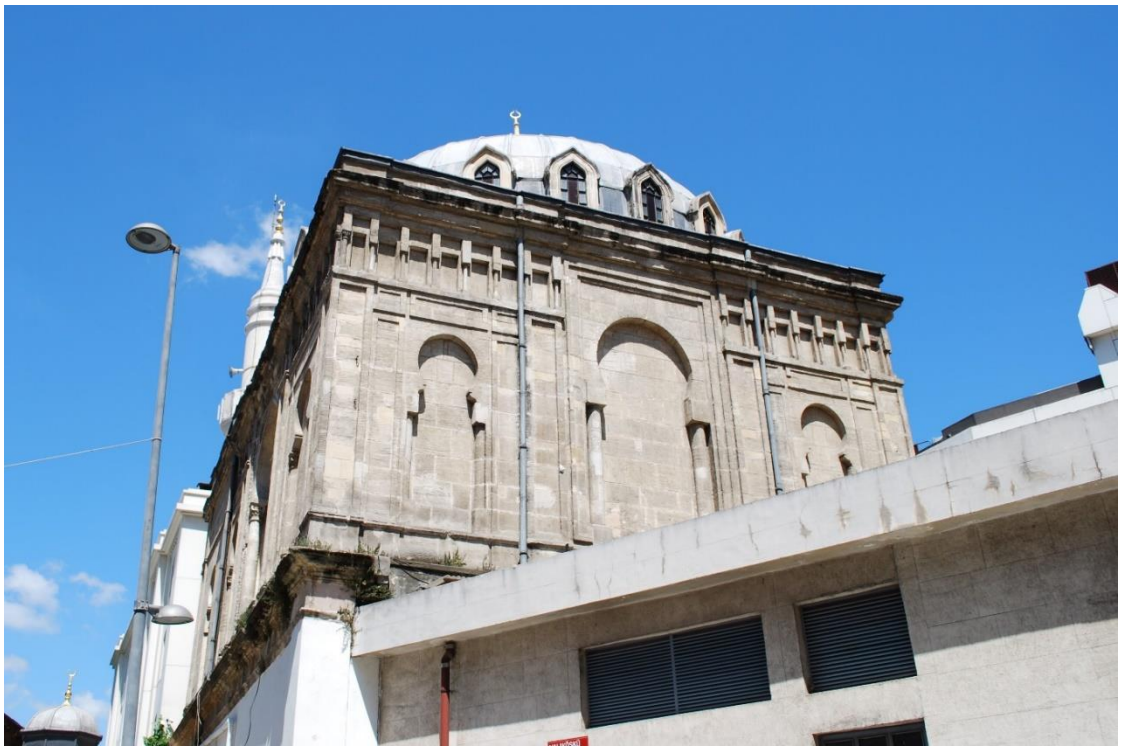

Fotoğraf 2.51 Hidayet Camii

[432] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 90861/0004.

Sirkeci Garı 1890 yılında inşa edilmiş olup, mimarı August Carl Friedrich Jasmund'dur[433] (Fotoğraf 2.52-2.53-2.54). Sirkeci Garı, inşa edildiğinde Batılılar tarafından "Doğu'nun kapısı", Doğulular tarafından "Batı'nın kapısı olarak yorumlanmıştır[434]. Jasmund, bu bilinçle iki taraf için de temsili bir tasarım yapmıştır. Orient Express'in son durağı olan bu yapı, mimarisiyle Batı için Doğu'nun temsilidir[435]. Oryantalist üsluptaki Sirkeci Garı'nın girişine anıtsallık katmak için, iki köşesine köşe kuleleri yerleştirilmiştir. Uzatılmış soğan kubbeler ile sonlanan bu kulelerin pencereleri soğan biçimli sivri kemerlidir. Ayrıca, kulelerin ikinci ve üçüncü katında at nalı kemer kullanılmıştır. Giriş cephesinin ikinci katında bulunan üçlü pencerelerin de benzer tasarıma sahip olduğu görülmektedir. Ancak bu üçlü pencerelerden ortadaki, diğerlerine göre daha büyük tutulmuştur. Birinci kat pencerelerin üzerinde, bitkisel bezemeli saçak kornişi yer almaktadır. Yan kanatlardaki pencerelerin aralarında ise mukarnaslı başlıkları olan sütunlar bulunmaktadır. Ayrıca bu bölüm, çift renkli taş ve at nalı biçimli kemerle vurgulanmıştır[436].

Fotoğraf 2.52 Sirkeci Garı

[433] Batur, 1994a: 317; Salman, 1994: 13.
[434] Yıldıran, 1989: 181; Demirel, 2011: 41.
[435] Çelik, 2016: 194.
[436] Saner, 1998: 82-85.

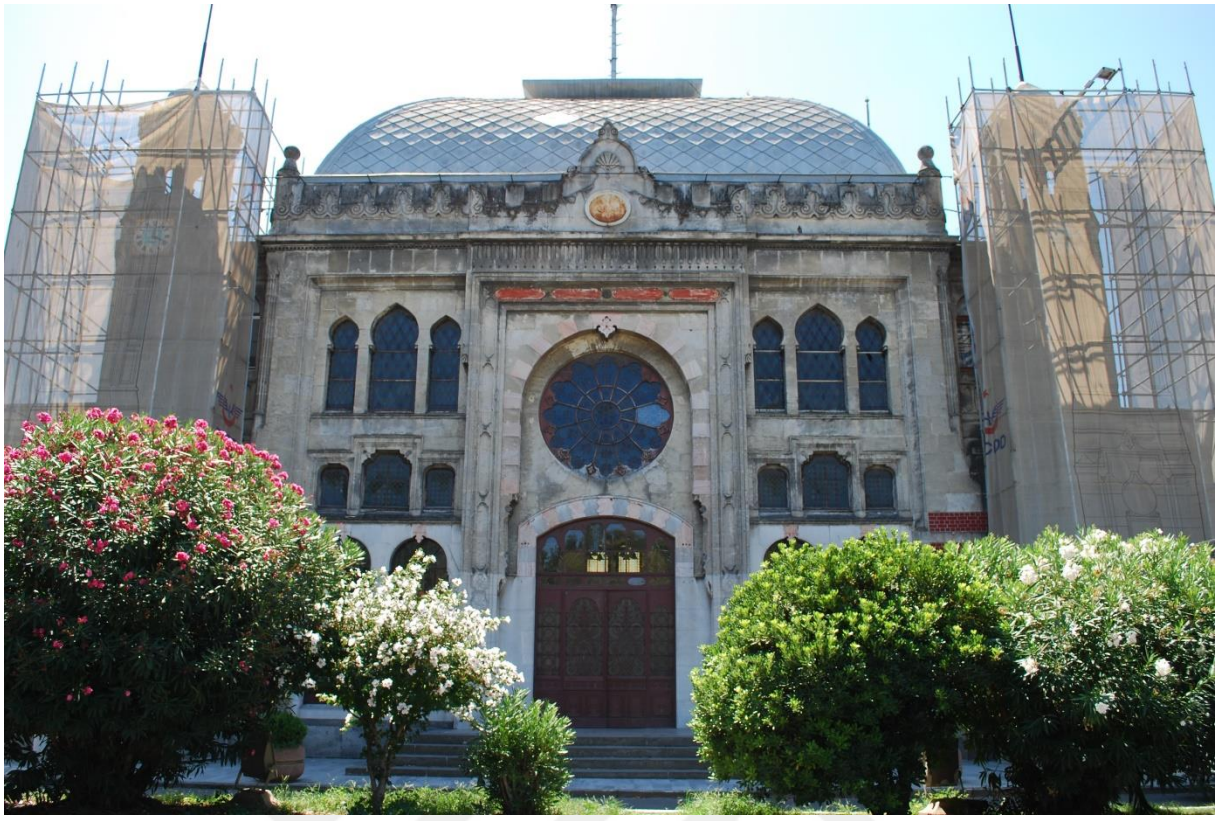

Fotoğraf 2.53 Sirkeci Garı

Fotoğraf 2.54 Sirkeci Garı

Başkentte bulunan büyük ölçekli bir diğer önemli Oryantalist yapı ise 1893-1900 yılında inşa edilen Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne'dir (Fotoğraf 2.55). Yapının mimarları Alexandre Vallaury ve Raimondo D'Aronco'dur[437]. Yapının deniz cephesinde ortada daha geniş ve yüksek, köşelerde daha dar ve alçak olmak üzere; iki yanında köşe kuleleri bulunan bölümler bulunmaktadır. Bu kulelerin üzerine soğan kubbeler yerleştirilmiştir. Merkezdeki bölümün birinci katında, çift renkli taş kullanımı, kolon çiftlerinin yükseltilmiş olması ve başlıkların bunlara oturması, Mağrip üslubundadır. Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne'nin soğan kubbelerinde Hint üslubu görülmektedir. Bu yanıyla yapı, Hint ve Mağrip üslubundaki Oryantalist etkileri ile dikkat çekmektedir[438].

Fotoğraf 2.55 Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne Kule Detayı[439]

Fotoğraf 2.56 Arap Camii Avlu Giriş Kapısı

Karaköy'de bulunan Arap Cami'nin Türk dönemindeki yenilemeleri; Fatih Sultan Mehmet, III. Mehmet, Abdülaziz ve II. Abdülhamit zamanında olmuştur (Fotoğraf 2.56). Özellikle 1913 yılındaki yenilemeleri sırasında, Oryantalist özellikler gösteren bazı öğeler eklenmiştir. Arap Cami'ne bu dönemde, Arap mimarisine uygun olarak son cemaat yeri

[437] Batur, 1994e: 377-378.
[438] Saner, 1998: 85-89.
[439] Saner, 1998: 46.

yapıldığı görülmektedir[440] (Fotoğraf 2.57). Caminin tamiratı ve son eklemeleri Mimar Kemalettin Bey tarafından yapılmıştır[441] (Fotoğraf 2.58-2.59). Arap Cami'nin avlu giriş kapısı, büyük bir at nalı kemer şeklinde tasarlanmış olup, son cemaat yerinin hem kapısında hem de pencerelerinde aynı tarzda kemer görülmektedir. Arap mimarisi ile uyumlu olması sebebiyle Oryantalist üslubun tercih edildiği düşünülmektedir[442].

Fotoğraf 2.57 Arap Cami Son Cemaat Yeri

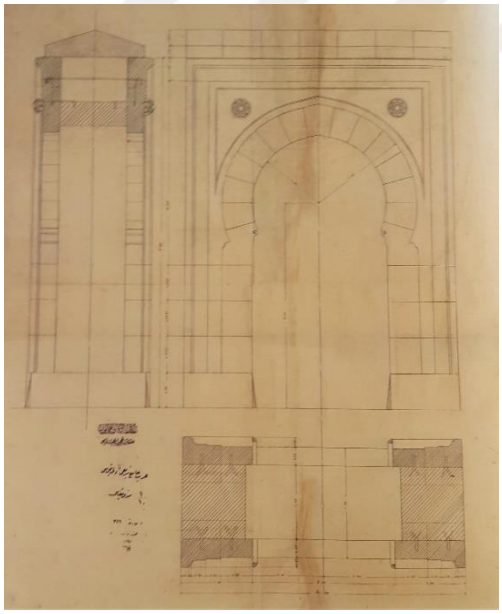

Fotoğraf 2.58 Arap Cami Avlu Giriş Çizimi[443]

Fotoğraf 2.59 Arap Cami Son Cemaat Yeri Kapısı Çizimi[444]

[440] Eyice, 1994: 294-295. Semavi Eyice, bu caminin son cemaat yerinin 1913 yılında yapıldığını belirtmektedir.
[441] Batur ve Cephanecigil, 2009: 7-13. Mimar Kemalettin'in hocası, Oryantalist üsluptaki Sirkeci Garı'nın da mimarı olan Jasmund'dur. Hocasının etkisinde kalan Mimar Kemalettin'in diğer yapılarında da Oryantalist etkilere rastlamak mümkündür. Bu konu, diğer bölümünde yeniden ele alınacaktır.
[442] Saner, 1998: 110-111.
[443] Batur ve Cephanecigil, 2009: 8
[444] Batur ve Cephanecigil, 2009: 7

Yüksekkaldırım'da bulunan Aşkenaz Sinagogu, Venedikli mimar G. J. Cornaro tarafından, 1900 tarihinde II. Abdülhamit'ten alınan bir izin fermanıyla inşa edilmiştir[445] (Fotoğraf 2.60). Yapının eklektik üslupta inşa edildiği görülmektedir. Aşkenaz Sinagogu'nun birinci kat cephe tasarımı, Oryantalist etkiler taşımaktadır. Cephede, ortadaki büyük ve daha geniş olmak üzere, üç at nalı kemer düzenlemesi yer almaktadır. Kemerler, bitkisel ve geometrik süslemeli, iki bölümlü moresk benzeri bir başlık üzerine oturmaktadır. Ortadaki geniş kemer içinde üç, yanlardaki kemerlerde birer adet olmak üzere, toplam beş pencere sivri soğan biçimli kemere sahiptir[446].

Fotoğraf 2.60 Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu

Fotoğraf 2.61 Abdülmecit Efendi Köşkü

Başkent mimarlığında, Oryantalist üsluptaki konut örnekleri de dikkat çekicidir. Üsküdar Bağlarbaşı'nda bulunan Abdülmecit Efendi Köşkü, Alexandre Vallaury tarafından 1901 yılında inşa edilmiştir[447] (Fotoğraf 2.61-2.62). Köşkün cephelerinde yer alan köşebent şeklindeki sütun başlıkları, Mağrip kemerleri ve yoğun bezeme anlayışı Oryantalist üsluptadır[448]. Kuzguncuk, Simitçi Tahir Sokağı'nda yer alan bir diğer yapı ise, ikinci kat balkon

[445] Güleryüz, 453; https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-jews-in-the-islamic-world/ashkenazi-synagogue-galata-istanbul-SIM_0002390 (erişim tarihi: 09.03.2020); Turgut Saner, bu yapı için 1855 tarihini vermektedir. Saner, 1998: 103.
[446] Saner, 1998: 103.
[447] Batur, 1994b: 52; Can, 1993: 243.
[448] Turgut Saner 1855 tarihini vermektedir. Saner, 1998: 106-107.

kemerlerinde uygulanan, at nalı ve soğan biçimli kemerleri ile başkent konut mimarisine örnek verilebilir[449] (Fotoğraf 2.63).

Fotoğraf 2.62 Abdülmecit Efendi Köşkü

Fotoğraf 2.63 Kuzguncuk Simitçi Tahir Sokağı

[449] Saner, 1998: 107.

Sultan II. Abdülhamit döneminde, 1900 yılında Arnodin tarafından projesi hazırlanan Hamidiye Köprüsü hayata geçirilememiştir (Fotoğraf 2.64). Çizimlerinden anladığımız kadarıyla bu köprü üzerinde, birbirini tekrar eden dört minareli cami görünümlü bölümler yer almaktadır. Arnodin'in projeyle birlikte sunduğu betimlemede, Selçuklu ve İslami üsluptan yararlandığını, köprünün İslam halifesi olan Osmanlı sultanlarının dinini ve iktidarını simgelediği yazmaktadır. Ayrıca bu betimlemede, kuzeybatı Arap üslubundan faydalandığını da belirtilmektedir. Bu camilerin kubbelerinin yükseltilmiş soğan biçimli üslupları ve minareleri, Mağrip tarzı Oryantalist üslubu yansıtmaktadır[450].

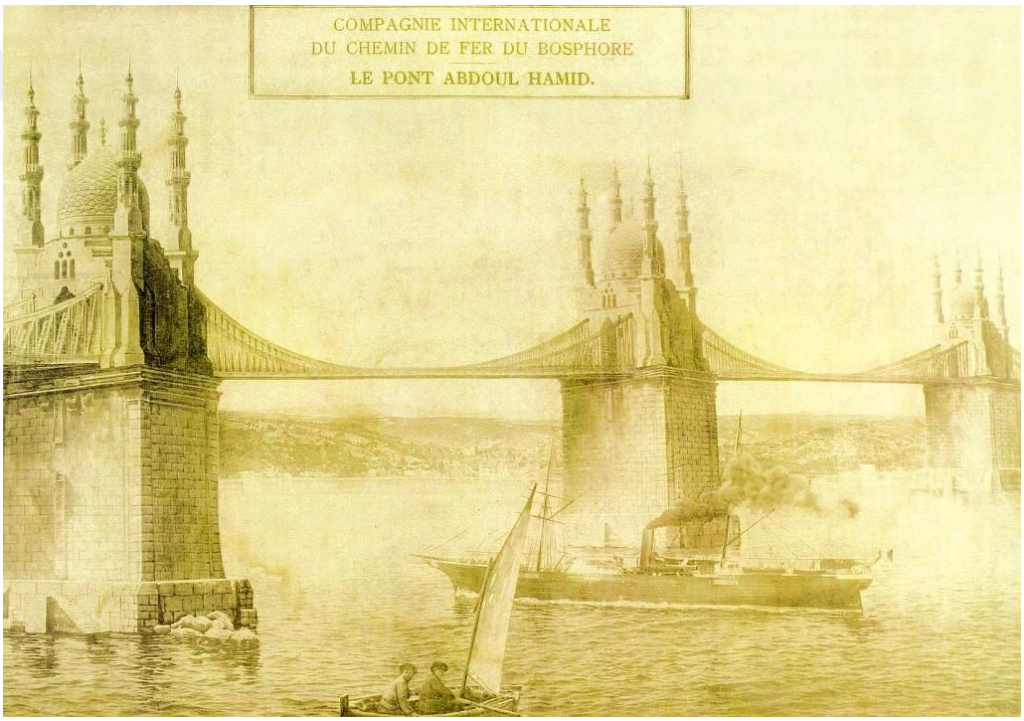

Fotoğraf 2.64 Haliç Hamidiye Köprüsü Tasarımı[451]

II. Abdülhamit döneminden sonra, başkentte Oryantalist etkiler taşıyan prestijli yapılar oldukça azdır. Hakkı Acun, Meksika Saat Kulesi'nin Sultan Reşat tarafından 1910 yılında ve Meksika'nın kuruluşunun yüzüncü yılı münasebetiyle hediye edildiğini, üzerinde "La Colonia Otomana a Mexico-Septiembre de 1910" yazan bir kitabe bulunduğunu yazmaktadır[452] (Fotoğraf 2.65-2.66). İlk bakışta bu ifade, İstanbul'da hazırlanan saat kulesinin, Meksika'ya taşınıp inşa ettirildiği gibi bir anlam içermektedir. At nalı kemerleri ile Oryantalist üslupta olan

[450] Çelik, 2016: 141-142.
[451] Bayhan, 2014: 109.
[452] Acun, 2011: 257.

bu saat kulesi, Osmanlı devleti tarafından değil, Meksika'da Osmanlı Mahallesi'nde yaşayan Osmanlı tebaası tarafından hediye edilmiştir. Saat Kulesinin üzerinde Sultan Reşat'ın ismi geçmemekle birlikte, "La Colonia" kelimesi geçmektedir. Bu kelime cemiyet manasına gelmektedir. Kulenin cephelerinde yer alan sarı-turuncu çiniler de Endülüs-İspanya örneklerinde görülebilecek türdendir. Ayrıca saat kulesinin üzerindeki imzada yer alan "Mühendis G. M. Orozco" ise Meksikalıdır[453].

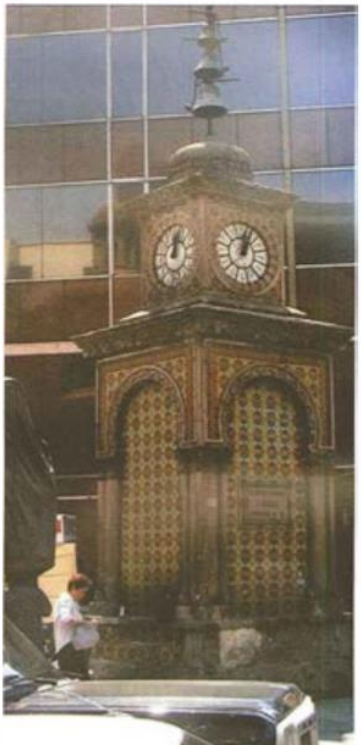

Fotoğraf 2.65 Meksika Saat Kulesi[454]

Fotoğraf 2.66 Meksika Saat Kulesi[455]

Sonuç olarak başkent mimarlığında Oryantalizm, Sultan Abdülmecit döneminde başlamış, Abdülaziz ve II. Abdülhamit döneminde yoğunlaşmıştır. Oryantalizm; Hint, Çin ve Mağrip olmak üzere üç üslupta görülmektedir. Batılılaşma içinde ele aldığımız Oryantalizm'in, İslamlaşan bezeme unsurlarının yoğunlaşmasıyla Avrupa'dan değişiklik gösterdiği ve çoğunlukla Mağrip üslubunda inşa edildiği dikkati çekmektedir. Amerikalı gezgin Edwin Grosvenor'un, Beylerbeyi Sarayı hakkında yazdıklarından yola çıkarak, Oryantalist üslubun "Oryantalist" ya da "Moresk" olarak tanımlanmaktan daha çok "Serasen" kavramıyla ifade edildiği görülmektedir[456].

[453] Odman, 2007: 66-73.
[454] Acun, 2011: 257.
[455] Odman, 2007: 66.
[456] Atasoy, 2016: 229.

Başkent mimarlığında Oryantalist etkiler görülen yapıların mimarlarının azınlık ve yabancı mimarlar olması dikkat çekicidir. Sarkis Balyan'ın Avrupa'da eğitim almış olması, bu dönemde Avrupa'da Oryantalizm'in oldukça yaygın olmasıyla ve İstanbul'da inşa edilen Oryantalist etkili yapıların yoğunlaşmasıyla paraleldir[457]. Fransa İmparatoriçesi Eguiene'nin İstanbul'a gelmesi sebebiyle inşa edilen Tokat Köşkü örneğinde olduğu gibi Osmanlı'da, -Doğu liderliği düşüncesiyle- egzotik mimari öğeler içeren yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. Bu, daha sonra inşa edilecek sahil saraylarının üsluplarının kökeni konusunda da bilgi vermektedir. Sergi-i Umumi Osman-i Binası'nın Oryantalist etkiler içermesi de aynı dönemlere denk gelmektedir. Saray için ve başkent mimarlığında çalışmış Avrupalı mimarların Oryantalizm'i Osmanlı mimarlığına taşıdıkları görülmektedir. Böylelikle Oryantalizm, Avrupa'dan alınan bir modaya dönüşmüş ve fonksiyonuna göre farklı yapı türlerinde görülmeye devam etmiştir.

2.3.2. İmparatorluk Topraklarında Oryantalizm

Başkent mimarlığına paralel olarak, Anadolu'da olduğu gibi, imparatorluk topraklarında da Oryantalist etkili yapılar söz konusudur[458]. Örneğin Malta Türk Şehitliği, Sultan Abdülaziz tarafından, 1873-1874 yılında Mimar Emanuele Luigi Galizia inşa ettirilmiştir[459] (Fotoğraf 2.67-2.68-2.69-2.70). Hint-Mağrip üslubunun yoğun olarak görüldüğü şehitlikte; minare görünümlü kuleler, sivriltilmiş soğan biçimli kemerler, at nalı kemerler, dilimli kemerler, soğan kubbeler, moresk sütun başlıkları, mukarnas dizileri, geometrik ağ düzenleri ve yoğun bitkisel bezeme unsurları görülmektedir[460]. Yapı bu unsurlarla Brighton Kraliyet Sarayı'na benzemektedir. Ayrıca Emanuele Luigi Galizia'nın Malta'da Sliema, Rudolph Caddesi'ndeki konutları olan Alcazar, Pax ve Alhambra adlı yapılar, Malta Şehitliği ile üslup olarak benzemektedir[461] (Fotoğraf 2.71).

---

[457] Gülersoy, 1994: 504.

[458] İmparatorluk topraklarında Oryantalist etkili yapıların tamamı konumuz kapsamını aşacağından, seçilmiş örnekler tanıtılmıştır. Ayrıca Osmanlı döneminde, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da inşa edilen yapılardaki Doğu etkileşimi olduğundan dolayı, Oryantalizm'e dahil edilmemektedir.

[459] Tütüncü, 2015: 501.

[460] Thake, 2016: 227-236.

[461] Thake, 2016: 244.

Fotoğraf 2.67 Malta Türk Şehitliği[462]

Fotoğraf 2.68 Malta Türk Şehitliği[463]

[462] Tütüncü, 2015: 504.
[463] Thake, 2016: 228.

Fotoğraf 2.69 Malta Türk Şehitliği[464]

Fotoğraf 2.70 Malta Türk Şehitliği[465]

Fotoğraf 2.71 Emanuele Luigi Galizia'nın Malta'daki Üç Konutu[466]

[464] Thake, 2016: 231.
[465] Thake, 2016: 235.
[466] Thake, 2016: 244.

Selanik'te bulunan Hamidiye-Yeni Cami, II. Abdülhamit döneminde, 1901-1902 tarihinde inşa edilmiştir (Fotoğraf 2.72-2.73). Caminin tasarımı, tüccar Ahmet Kapancı tarafından, İtalyan mimar Vitaliano Poselli'ye yaptırılmıştır[467]. Hamidiye Cami, eklektik üslup göstermektedir. Yapının kuzey cephesinde, büyük at nalı kemerli bir giriş bulunmaktadır. Bu girişin üzerinin, geometrik biçimli alınlık ile vurgulandığı görülmektedir. İçi rumi sarmal dallarla süslenen alınlığın üzeri, dendanlar ile hareketlendirilmiştir. Kapının iki yanında, birinci ve ikinci katta at nalı kemerli çifte pencereler yer almaktadır. Cephenin iki köşesine saat kuleleri yerleştirilmiştir ve bu kulelerin üzeri soğan kubbeler ile örtülmüştür. Yapının arka cephesindeki at nalı kemerli pencereler ve kör pencereler ön cephe ile uyumludur. Ayrıca, caminin minberi soğan kubbe ile örtülüdür. Selanik Hamidiye Cami, üslup açısından Gotik-Oryantalist üslubuyla Yıldız Hamidiye Cami'ye benzemektedir[468] (Fotoğraf 2.74-2.75).

Fotoğraf 2.72 Selanik Hamidiye-Yeni Cami Kuzey Cephesi[469]

Fotoğraf 2.73 Selanik Hamidiye-Yeni Cami Güney Cephesi [470]

[467] Şenyurt, 2016: 190.
[468] Şenyurt, 2016: 191-199.
[469] Şenyurt, 2016: 192.
[470] Şenyurt, 2016: 191.

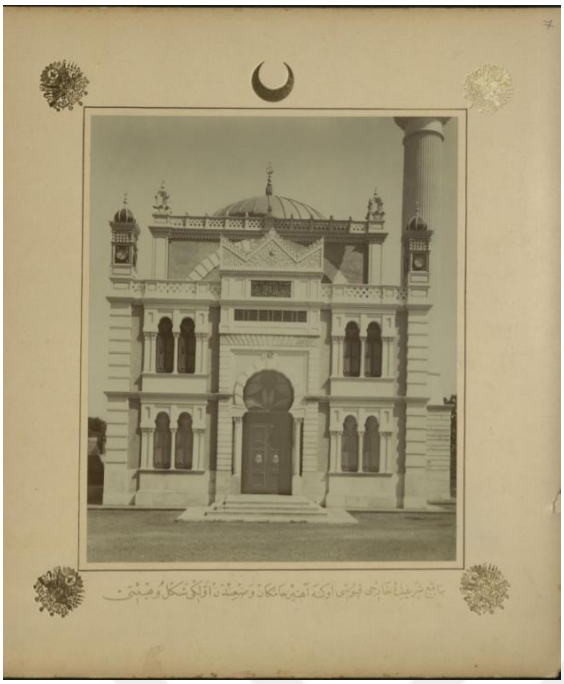

Fotoğraf 2.74 Selanik Hamidiye-Yeni Cami[471]

Fotoğraf 2.75 Selanik Hamidiye-Yeni Cami[472]

Selanik'te bulunan Oryantalist yapılar arasında Balık Pazarı'nı saymak mümkündür (Fotoğraf 2.76). Günümüze ulaşamayan yapının kartpostallarından anladığımız kadarıyla, girişinde büyük soğan biçimli kaş kemer şeklinde sivri kemer yer almaktadır. Ayrıca bu kemerin karnı dilimlendirilmiştir. Kemerin iki yanında ise uzunlamasına ancak daire biçimli at nalı kemerler görülmektedir.

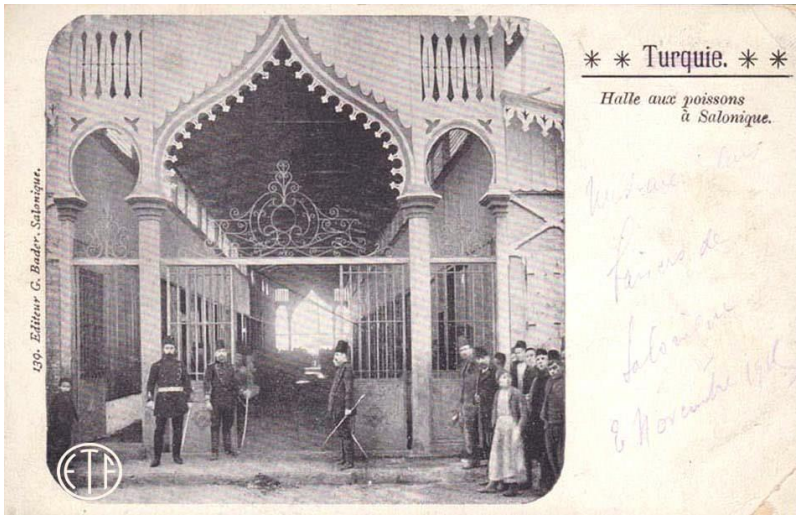

Fotoğraf 2.76 Selanik Balık Pazarı[473]

[471] Bayram, 2019: 99.
[472] Bayram, 2019: 107.
[473] Anonim

19. yüzyıl sonuna tarihlenen Selanik Beşçınar Bahçesi'nde[474] yer alan köşkün, çadır benzeri üst örtüsü bulunmakta olup, tepede soğan biçimli kubbe ile sonlandığı görülmektedir (Fotoğraf 2.77). Yapının cephelerinde yer alan pencerelerin, basık ve sivri soğan biçimli kemerlere sahip olduğu dikkati çekmektedir. Kemerler, Hint üslubunu yansıtmaktadır. Ayrıca, örtüsü bakımından, Brignano Gera d'Adda ve Sanssouci Saray Bahçesi'ndeki Çay Köşkü'ne olan benzerliği sebebiyle ise Çin üslubunu yansıtmaktadır.

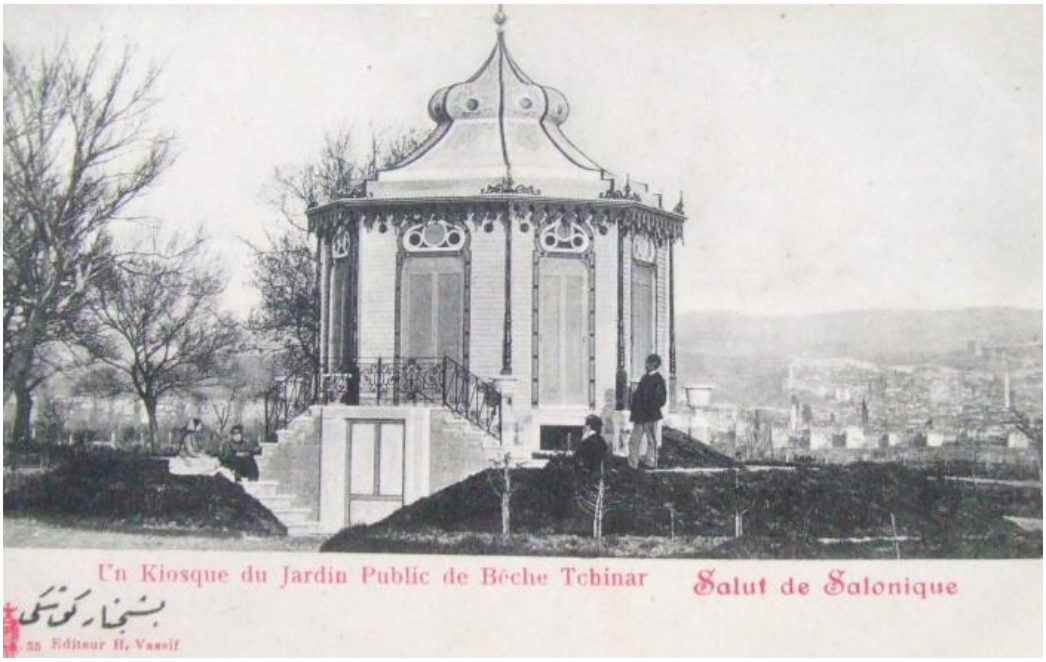

Fotoğraf 2.77 Selanik Beşçınar Bahçesi ve Köşkü[475]

1899-1905 tarihleri arasında inşa edilen Manastır Hükümet Konağı[476], eklektik üslupta olup, giriş kapısının iki yanında bulunan nişlerin üst bölümlerinin kaş biçimli sivri soğan kemerlerle süslendiği görülmektedir (Fotoğraf 2.78).

Başkent dışındaki Oryantalist etkili örnekler ışığında, başkentte olduğu gibi; Hint, Çin ve Mağrip olmak üzere üç tip Oryantalist üslup görüldüğü tespit edilmiştir. Bu üsluplar içinden özellikle Mağrip-Hint üslubunun yoğun olarak kullanıldığı söylenebilmektedir.

[474] Bu yapı ile ilgili olarak bkz. Konuk Hallaçoğlu, 2018: 83.
[475] Konuk Hallaçoğlu, 2018: 84.
[476] Konuk Hallaçoğlu, 2018: 224.

Fotoğraf 2.78 Manastır Hükümet Konağı[477]

[477] Konuk Hallaçoğlu, 2018: 226.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
OSMANLI DÖNEMİ ANADOLU MİMARLIĞINDA ORYANTALİST ETKİLER

3.1. Saat Kuleleri

3.1.1. İzmir Saat Kulesi

Yeri: Konak Meydanı olarak bilinen Atatürk Meydanı'nda bulunmaktadır.

Tarihi: İzmir Saat Kulesi, Sultan II. Abdülhamit'in tahta çıkışının yirmi beşinci yıldönümü sebebiyle, imparatorluk topraklarındaki çeşitli şehirlere inşa edilen saat kulelerinden biridir. İzmir Belediyesi ve İzmir Valisi Kâmil Paşa'nın önderliğinde düzenlenen kampanya sonucu halkın yardımlarıyla bitirilen yapı, Sadrazam Said Paşa ve İzmir Belediye Başkanı Eşref Paşa gözetiminde, İtalyan Mimar Raymond Charles Pere'ye, 1901 yılında yaptırılmıştır[478]. Mimar Pere, bu eser karşılığında, iki yüz otuz beş Osmanlı lirası almıştır[479] (Belge 1).

Dönemin İzmir Valisi Kâmil Paşa, saat kulesi inşaatı ile ilgili olarak, bir kurul oluşturmuştur. Kurul üyeleri; Vilayet İdare Meclisi Üyesi Abdülkadir Paşa, Belediye Reisi Eşref Paşa, Askeriye'yi temsilen Kaymakam Şevket Beyefendi, Tüccar Arabyan Karabet Efendi, Tüccar Sarrafin Efendi ve Vilayet Nafia Başmühendisi Baranofski Efendi'dir[480]. İzmir'in, o dönem önemli gazetelerinden biri olan, Ahenk Gazetesi'nin 2 Ağustos 1900 tarihindeki haberine göre; İzmir Saat Kulesi'nin padişahın yirmi beşinci cülusu sebebiyle yapıldığı, inşaatın saray tarafından onaylanan kurulca yönetileceği, kurul tarafından hazırlatılan gümüşten imal edilmiş bir maket ile planlarının saraya gönderileceği haberi verilmektedir[481] (Belge 2). Ahenk Gazetesi'nin, 18 Ağustos 1900 tarihli haberine göre; komisyona, inşaatla ilgili olarak sekiz yüz yirmi lira ödeme verildiği[482] (Belge 3), 21 Ağustos 1900 tarihinde ise, yedi yüz doksan üç lira verildiği yazmaktadır[483] (Belge 4). Ayrıca, 21 Ağustos 1900 tarihli gazetede,

---

[478] Kuyulu, 2000: 278; Uzun, 2013: 348-349; Acun, 2011: 57; Ülker, 1990: 11; Yılmaz, 2007: 65-66; Tanyeli, 1992: 328-329; Aksoy, 2002: 204; Berkant, 2005: 34-40. Pere'nin kulenin yapımını 1700 lira karşılığında yaptığı bilinmektedir. Yetkin, 2001: 9.

[479] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 18 Eylül 1901. Bu yapı ile ilgili Ahenk Gazetesi'nin tarih ve sayı numaraları; Yetkin, 2001'den alınmıştır.
İnşaat masraflarının artmasıyla valilik, kaynak arayışı içine girmiştir ve bir yardım kampanyası başlatır. Basında tespit edilen para miktarları şöyledir; *"Vali Mehmet Kamil Paşa: 50, Abdülkadir Paşa: 50, Matyos Efendi: 50, Tüccar İstefan Efendi: 50, Tüccar Arabyan Karabet Efendi: 50, Hakim Emin Efendi: 20, Belediye Reisi Eşref Paşa: 20, Yemişçi Tahir Efendi: 20, Evliyazade Refik Bey: 20, Caferizade Şamlı Sait Efendi: 20, Tüccar Sarrafim Efendi: 15, Tüccar Atıf Efendi: 15, Pirinççi Fehmi Efendi: 10, Şemi Bey: 5, Tevfik Nevzat Bey: 5, Tüccar Simon Simonaki Efendi: 5 Osmanlı Lirası olmak üzere toplamda 405 Osmanlı Parası toplanmıştır. Halkın yardımlarıyla 1052 Osmanlı lirasına ulaşılmıştır"*. Yetkin, 2001: 10.

[480] Yetkin, 2001: 5.

[481] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 2 Ağustos 1900.

[482] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 18 Ağustos 1900.

[483] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 21 Ağustos 1900.

20 Ağustos 1900 tarihinde, temel atma töreni yapıldığı, törene Kâmil Paşa, Vilayet Muavini Asım Beyefendi, Kumandan Ferik Hacı Osman Paşa, Vilayet Defterdarı Safiyüddin Beyefendi, Vilayet Meclis Üyelerinden Abdülkadir ve Ragıp Paşa, Belediye Reisi Eşref Paşa, Mirliva Servet Paşa'nın katıldığı yazmaktadır. Bu törende, Hamidiye Sanayi Mektebi Mızıkası marşlar çalmış ve temel atma töreninde Müftü Mehmet Sait Efendi tarafından dualar okunmuştur[484] (Belge 5).

Araştırmalarda, kule inşaatından önce, meydana 9 metre yüksekliğinde, ahşap bir maketin yerleştirildiği söylenmektedir[485]. Ayrıca, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan bir belgeye göre, Mimar Raymond Charles Pere'nin çizimlerini yaptığı kulenin, Ahenk Gazetesi 2 Ağustos 1900 tarihindeki sayısında bahsedilen, 90 cm boyunda gümüşten bir maketinin yapılıp, padişaha gönderildiği anlaşılmaktadır. Arşiv belgesinde; İzmir şehrinde inşa edilen şadırvanlı saat kulesinin, gümüşten imal ettirilen altın ile süslenmiş maketi, kulenin inşaat komisyonu azasından İzmir Belediye Başkanı Eşref Paşa ve Sadrazam Said Paşa gözetiminde, Sultan II. Abdülhamit'in onayına sunulduğuna dair bilgiler yer almaktadır[486] (Belge 6).

Yapımı bir yıl süren İzmir Saat Kulesinin açılışı, 1 Eylül 1901 tarihinde gerçekleşmiştir[487] (Belge 7). Açılışa, Vali Kâmil Paşa, Hâkim-i Şer'i Mehmed Emin Efendi, Mu'âvin-i Vilâyet Asım Bey, Defterdâr-ı Vilâyet Safiyüddin Efendi, Mektûbî-i Vilâyet Ahmed Rıfat Bey Efendiler, Belediye Başkanı Hacı Eşref Bey, Meclis-i İdare-i Vilâyet azasından Abdülkadir ve Ragıb, İzmir Kumandanı Ferik Hâfız Tevfik, Redif Kumandanı Mirliva Servet Paşa katılmıştır. Müftü Mehmed Said Efendi'nin duaları ile açılış yapılmıştır[488] (Belge 8).

---

[484] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 21 Ağustos 1900, 2. sayfa. Ayrıca, aynı tarihte, İzmir Saat Kulesi'nin mimarı Pere tarafından yapılan ve Kışla-ı Hümayun içinde bulunan, havuzun da açılışı yapılmıştır.

[485] Yetkin, 2001: 6.'da inşaatın başlamasından evvel, 29 Ağustos 1900 tarihinde kulenin inşaatına yakın bir yerde konumlandırılan 10 arşın (9 metre) yüksekliğinde ahşap bir kule örneği yerleştirildiğini, ışıklandırılarak süslendiğini söylemektedir. Bu ahşap kule İzmir Saat Kulesi'nin açılış töreni olan 1 Eylül 1901'e kadar meydanda kalmıştır. Ancak, bu konu ile ilgili tarafımızdan herhangi bir belgeye rastlanmamıştır.

[486] BOA: Y.PRK.UM.: 53/67.001.

[487] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 1 Eylül 1901.

[488] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 3 Eylül 1901.

Fotoğraf 3.1 İzmir Saat Kulesi Genel Görünüm

Mimari Özellikleri: İzmir Saat Kulesi'nin planı, dört köşesinde su yapısı bulunmasından dolayı, haç planlıdır. Günümüzde zeminin dolması sebebiyle daire bir platform üzerinde yükselen kule orijinalinde, planı ile aynı karaktere sahip haç planlı bir platform üzerinde yer almaktaymış (Fotoğraf 3.1-3.2-3.3). Saat kulesinin gövdesi, köşe kenarları dar tutulmuş sekizgen planlı olup, kulenin toplam yüksekliği 21,12 m'dir. Yapının malzemesi kesme kum taşı ve mermerdir.

Saat bölümü hariç, kademeli olarak yukarı doğru incelen kule; giriş ve su yapısının bulunduğu birinci kat bölümü, ikinci kat galeri bölümü, gövde bölümü, saat bölümü ve tepe noktası olan kubbeli galeri bölümü olarak beş bölümde incelenebilir (Fotoğraf 3.4).

Fotoğraf 3.2 İzmir Saat Kulesi Eski Fotoğrafı[489]

Fotoğraf 3.3 İzmir Saat Kulesi Eski Fotoğrafı[490]

Fotoğraf 3.4 İzmir Saat Kulesi Genel Görünüm

[489] APİKAM Arşivi: Görsel Malzeme Arşivi: F.GRSL.0004-003.
[490] APİKAM Arşivi: Görsel Malzeme Arşivi: 0002-009.

Kuleye giriş, dört cephesinde bulunan ve aynı tasarımı gösteren sivri at nalı kemerli kapılardan geçilerek sağlanmaktadır. Demir şebekeli bu kapılardan girince, gövdenin etrafında, galeri şeklinde, dört cepheyi dolaşan bir koridorla karşılaşılmaktadır (Fotoğraf 3.5-3.6). Ortadaki merdiven başlangıcının olduğu odaya giriş, sadece batı cephesinden bir kapı ile sağlanmaktadır. Bu kapıdan geçilerek, üst katlara ve saatlerin makine dairesine ulaşılmaktadır.

Fotoğraf 3.5 İzmir Saat Kulesi Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.6 İzmir Saat Kulesi Giriş Bölümü ve Şadırvanı

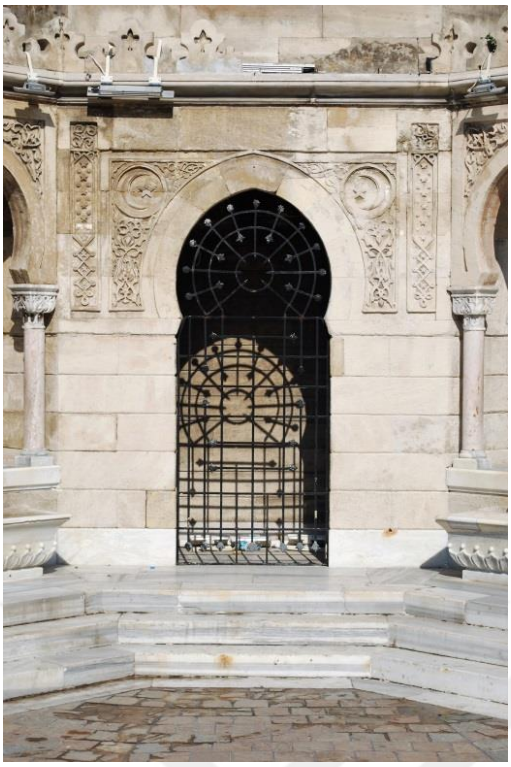

Fotoğraf 3.7 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı

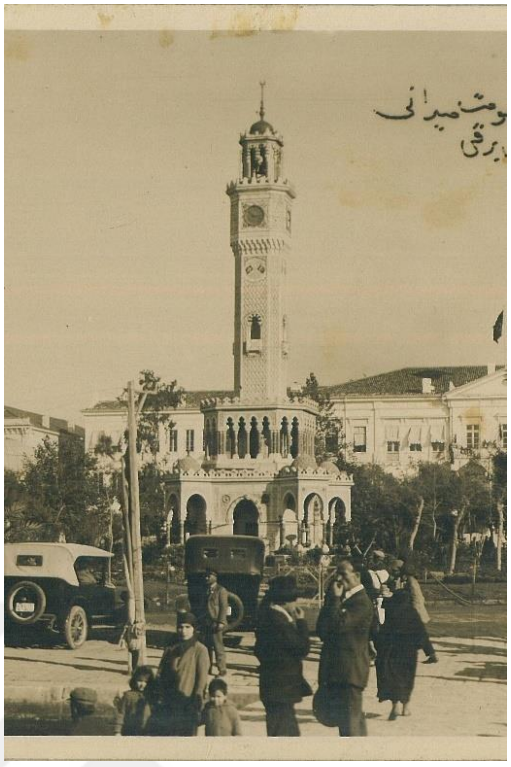

Fotoğraf 3.8 İzmir Saat Kulesi Eski Fotoğrafı[491]

Birinci kat bölümü, dört cephede benzer tasarım göstermektedir. Simetrik olarak tasarlanan bu cephelerin her birinde ve cephelerin merkez aksında, sivri at nalı kemerli kapılar bulunmaktadır (Fotoğraf 3.7). Yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı üzere, bu kemerler orijinalinde çift renkli taş şeklinde boyanmıştır (Fotoğraf 3.8). Ancak günümüzde kemer üzerinde herhangi bir süsleme öğesi bulunmamaktadır. Kemerlerin üst bölümlerinde, dışa taşkın ince bir silme yer almaktadır. Kapıların kemer köşelikleri, ince yuvarlatılmış bir başka silme ile çerçevelenmiştir. Kemer köşeliklerinin merkezinde, dışa taşkın iki ince silmeden oluşan madalyon içinde ay-yıldızın bulunduğu süslemeler görülmektedir. Bu süslemeler, yıldızlar kapıya bakacak şekilde yerleştirilmiştir. Madalyonun etrafı, içinde rumi ve palmetlerin bulunduğu, kıvrım dallardan oluşan bitkisel motiflerle kuşatılmış olup, bu süslemenin kemerin üzengi taşına kadar indiği görülmektedir.

Kapıların kemerini dolaşan süslemenin yanında, şadırvanlara yakın olarak tasarlanmış, üzengi taşından aşağıya taşmayan, ancak kemerden yukarı konumlandırılmış kare şeklinde süslemeler vardır. Bu süslemenin içinde, her biri köşeye denk gelecek şekilde yerleştirilmiş ve çarkıfelek biçiminde sağa doğru kıvrılmış, dört adet rumi dal bulunmaktadır. Bu süslemenin altında ise birbirini dikey ve çapraz eksende kesen, uzunlamasına baklava dilimi oluşturan bir başka süsleme görülmektedir. Baklava diliminin üst iki kenarında, içi boş bırakılmış sivri kemer

[491] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 0002-038.

şeklinde motifler yer almaktadır. Baklava diliminin merkezinde, üst üste yerleştirilmiş altı adet beş kollu yıldız ve yıldızların arasına denk gelecek şekilde ikişer adet küçük kabaralar görülmektedir. Süslemenin alt bölümünde, birbirini kesen silmeler ile eşkenar dörtgenler oluşturulmuştur. Eş kenar dörtgenlerin iki yanında ve aşağıda düğüm motifi dikkati çekmektedir. Alt bölümdeki eşkenar dörtgenlerin içinde, üstte görülen yıldızlarla aynı tasarımda olan birer adet yıldız mevcuttur. (Fotoğraf 3.9).

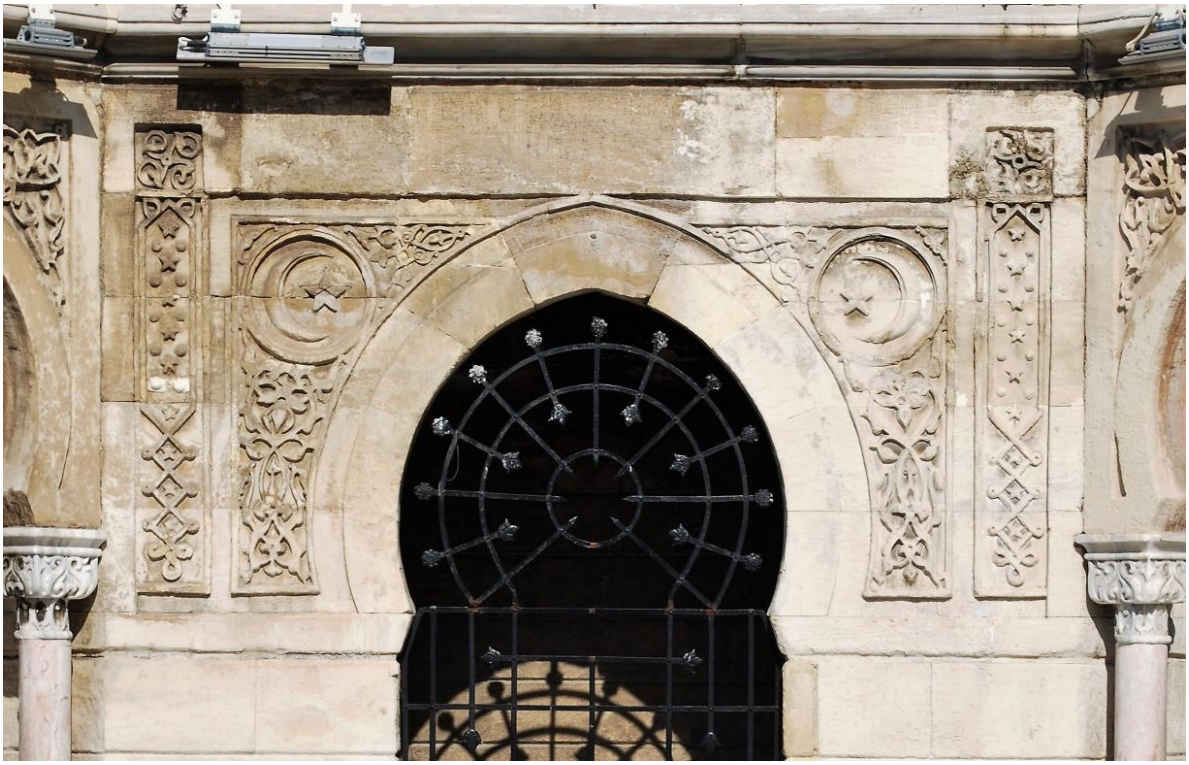

Fotoğraf 3.9 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı Süslemeleri

Yapının dört köşesine simetrik olarak yerleştirilmiş ve baldaken tarzda tasarlanmış şadırvanlar, yapının karakterini oluşturmaktadır. Belgelerde kuleye "şadırvanlı saat kulesi" denmesinin sebebi bu su yapılarıdır. Bu şadırvanlar, dört sütun üzerine oturan sivri at nalı kemere sahip olup, yukarı doğru uzatılmış Mağrip üsluplu kubbelere sahiptir (Fotoğraf 3.10-3.11).

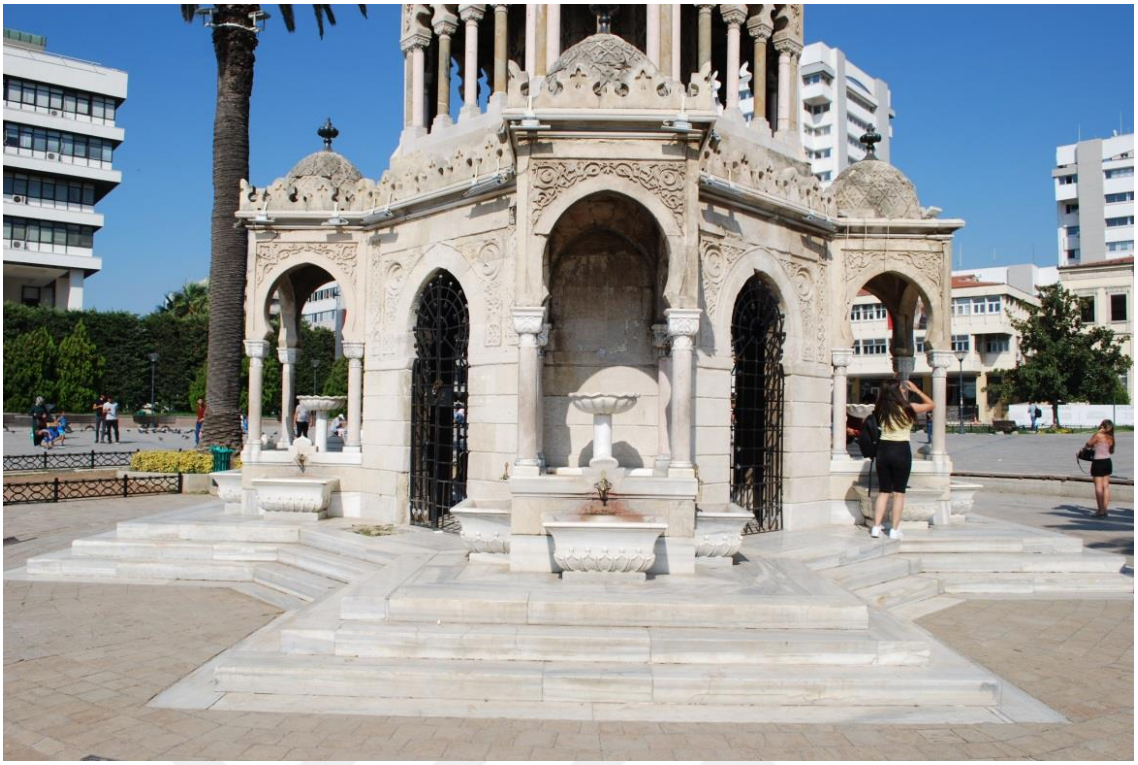

Fotoğraf 3.10 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Genel Görünüm

Fotoğraf 3.11 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Genel Görünüm

Şadırvan kubbelerinin altına, ortalarında fıskiye bulunan, birer adet dikdörtgen havuz yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.12-3.13). Bunun üzerinde yer alan mermer fıskiyeler, istiridye şeklinde tasarlanmış olup, alt tarafı silindirik sütun şeklinde düzenlenmiştir. Fıskiyenin ağız

kısmı, küçük yarım daireler oluşturacak şekilde içe doğru oyulmuş ve gövdesindeki yivlerle birleştirilmiştir. Havuzların üç bir tarafına ve zemine, dikdörtgen formda birer adet mermer yalak yerleştirilmiştir. Yalaklar, kalın bir silme şeklindeki düz kaidelere oturmakta ve yukarı çıktıkça genişleyen bir form göstermektedir. Kaidenin hemen üzerinde, dışbükey olarak yuvarlatılan bölümlerde, uçları sivri şekilde biten yaprak motifleri bulunmaktadır. Bu yaprakların uçlarında ise daire şeklinde kabartmalar vardır. Yalakların ağız kısımları, dışarıya doğru açılmaktadır. Yalakların bitişik olduğu havuzun üst bölümünde, altı geniş, üstü ise daha ince formda olan silmeler mevcuttur. Üst taraftaki silmenin altında, yukarı çıktıkça genişleyen ince bir silme daha yer almaktadır. Bu bölümlerin her bir cephesinin merkezinde, üstü kaş kemer şeklinde yükseltilen yatay dikdörtgen levhalar bulunmaktadır. Bu levhalara musluklar yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.12-3.13).

Fotoğraf 3.12 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Detay

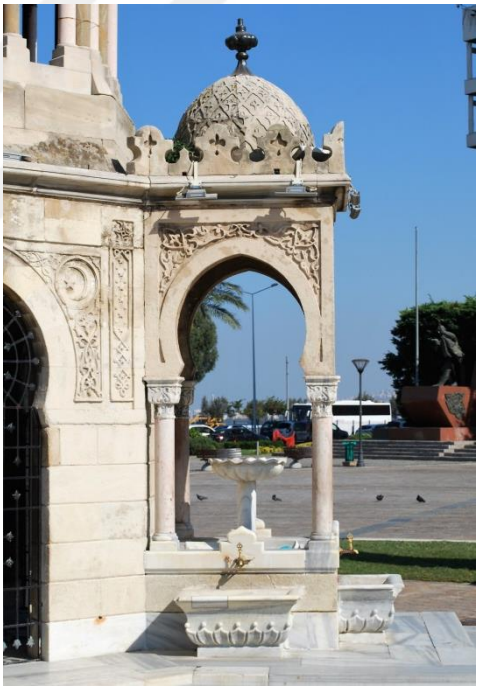

Fotoğraf 3.13 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Detay

Dört cephede aynı tasarımı gösteren şadırvanlı bu bölüm, moresk başlıklı dört silindirik sütun ile taşınmaktadır (Fotoğraf 3.14-3.15). Sütun kaideleri, yatay geniş bir silme şeklinde olup, mermer malzemeden inşa edilmiştir. Bunun üzerinde ise alttaki geniş üstteki daha dar, yuvarlatılmış iki silme daha bulunmakta ve böylelikle kaide bölümü sonlanmaktadır. Silindirik sütun gövdesi yekpare olup, kırmızı mermer malzemelidir. Beyaz mermer malzemeli moresk sütun başlıklarının alt bölümünde, bilezik şeklinde yuvarlatılmış ince bir silme bulunmaktadır. Sütun gövdesi genişliğinde olan bu alt bölümün üzerinde, merkezde dikey oval şeklinde bir süsleme olup, köşelerde ise dört yapraklı yonca şeklinde süslemeler görülmektedir. Bu

yaprakların uçları sivriltilmiştir. Sütun başlığı kare formlu olup, kenarları aşağıya doğru yuvarlatılmıştır. Başlığın cephelerinde, iki adet S şeklindeki rumi dal, birbirine sırtı dönük ve bitişik nizamda konumlandırılmıştır. Rumilerin üzerinde, simetrik olarak ikişer adet küçük daire şeklinde girintiler vardır. Bu dallar aşağıdan yukarı doğru uzanan palmetin iki yanındaki volütlere birleşmektedir. Cephelerin merkezinde yer alan palmet, dışa dönük üç yapraklıdır. Ayrıca sütun başlıklarının köşelerinde üstü palmet şeklinde üç dileme ayrılmış, akant yaprakları dikkati çekmektedir. Başlıkların üst bölümleri; altta yatay kaval silme ve üstte yukarı çıktıkça dışarı taşan armudi silme olarak tasarlanmıştır.

Fotoğraf 3.14 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlığı Detay

Fotoğraf 3.15 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlığı Detay

Sütunlardan ikisi bağımsız olup, diğer ikisi gövdeden yapıya 2 cm aralıkla yerleştirilmiştir. Gövdeye yakın olan sütunların, başlıktan yukarısı yapıya bitişiktir. Sütunlar, kapılarda olduğu gibi, sivri at nalı kemerleri taşımaktadır. Bu kemerlerin köşelikleri, köşelerde palmetle son bulan ve kıvrım dallı rumilerden oluşan yoğun bitkisel bir süslemeye sahiptir. Bu süslemenin içinde, kemer köşelerine denk gelecek konumda, ay-yıldız motifi yer almaktadır. Ayrıca şadırvanın her cephesinin kemer köşelikleri, küçük detaylarla farklı desenlere sahiptir (Fotoğraf 3.16-3.17).

Fotoğraf 3.16 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kemeri

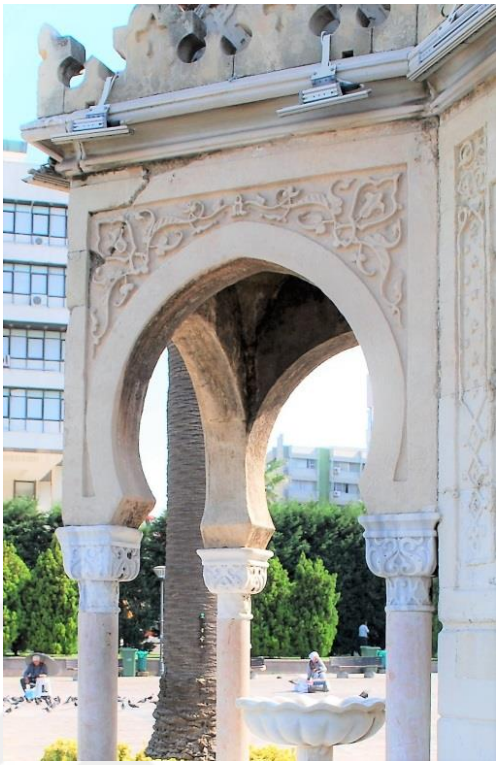

Fotoğraf 3.17 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kemeri

Birinci katın üstünü, altta yatay ince bir silme ve bunun üzerine yerleştirilen geniş bir silme dolaşmaktadır. Bunların üstündeki saçak ise oldukça geniş ve içbükey bir girinti yaptıktan sonra dışa taşmaktadır. Saçak şeklindeki silmenin üzerinde, alttaki geniş, üstteki yukarı çıktıkça daralan iki silme daha bulunmaktadır. Saçağın üzerinde, eşit aralıklarla yerleştirilmiş dendanlar görülmektedir. Dendanlar palmet şeklindedir. Bu motifin, ortasında oyma tekniği ile yapılmış palmet motifi mevcuttur. İçteki palmetlerin alt bölümleri dik açıyla sivriltilmiştir. Her iki dendan arasında, ucu üçgen şeklinde sivrilerek yükselen süslemeler yer almaktadır (Fotoğraf 3.18).

Birinci kat şadırvanlı bölümün kubbelerinin üzerinde, geometrik ağ bezemeler dikkati çekmektedir. Bu geometrik ağ; kabartma tekniğindeki silmelerin birbirini çapraz ve dikey eksende kesmesiyle, eşkenar dörtgenler oluşturmaktadır. Bu silmelerin dairesel eğrilerle hareketlendirildiği görülmektedir. Her bir bölümün içinde dışa dönük üç dilimli palmetler bulunmaktadır. Palmetlerin alt bölümleri uzatılmış olup, aşağıda iki yana doğru açılmaktadır ve bu bölümün içi baklava dilimi oluşturacak şekilde boş bırakılmıştır. Şadırvan kubbesi üzerinde yer alan alemler, bakır malzemeden yapılmış olup, yatay bir çiçek motifi içinden çıkan mızrak ucundan oluşmaktadır. (Fotoğraf 3.18).

Fotoğraf 3.18 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kubbesi ve Dendanlar

İkinci katta; cephelerde dört, köşelerde ise iki adet üç dilimli kemer açıklıkları yer almaktadır. Kemerlerin silindirik gövdeli ve moresk başlıklı sütunlarla taşınmaktadır ve bu bölüm, galeri şeklinde tasarlanmıştır. Sütunlar, cephelerde birer aralık bırakacak şekilde yerleştirilmiş olup, kırmızı ve yeşil mermer malzemelidir. Sütun kaideleri, iki adet yatay silmeden oluşmaktadır. Üst taraftaki, diğerine göre daha dar planlanmıştır. Bu iki silme üzerinde, bir adet ince silme şeklinde yuvarlatılmış bilezik bulunmaktadır. Cephelerin köşelerinde, moresk başlıkların bitişik olduğu, üçlü sütun başlığı düzenlemesi yapılmıştır. Bu kattaki sütun başlıklarının alt bölümü, birinci kattan farklı olarak, aşağıdan yukarı doğru yükselen ve uçları tekrar aşağı bakacak şekilde kıvrılan kenger yapraklarından oluşmaktadır. Sütun başlığının cephesinin merkezinde, üç yapraklı dışa dönük palmet motifi görülmektedir. Palmetin altından çıkan rumilerin S kıvrımı şeklinde yukarı çıktığı ve birbirine ters olarak yerleştirildiği görülmektedir. Böylelikle cephelerde palmet-lotus motifi oluşmaktadır. Sütun başlığının köşelerinde, şadırvandaki sütun başlıkları gibi akant yaprakları yer almaktadır (Fotoğraf 3.19-3.20).

Kemerlerin köşelikleri, alt katta olduğu gibi kıvrım dalların oluşturduğu bitkisel motiflerle süslenmiştir. Bu motifler, köşelerde palmet oluşturacak şekilde tasarlanmış olup, dikey eksende geometrik olarak birbirini kesmektedir. Ayrıca kıvrım dallardan oluşan rumilerle bezendiği dikkati çekmektedir.

İkinci bölümün üzeri, birinci bölümdeki yatay silmelerin bulunduğu saçak ile aynı tasarımı gösterir. Bu katın üzeri de palmetlerden oluşan dendanlarla hareketlendirilmiştir. Ancak diğerinden farklı olarak burada, palmetler arasındaki ucu üçgen şeklinde biten uzantılar kullanılmamıştır. Ayrıca palmetlerin üst bölümlerinin sivriltildiği ve içinde baklava dilimi şeklinde bir oyma süslemenin olduğu dikkati çekmektedir (Fotoğraf 3.19-3.20).

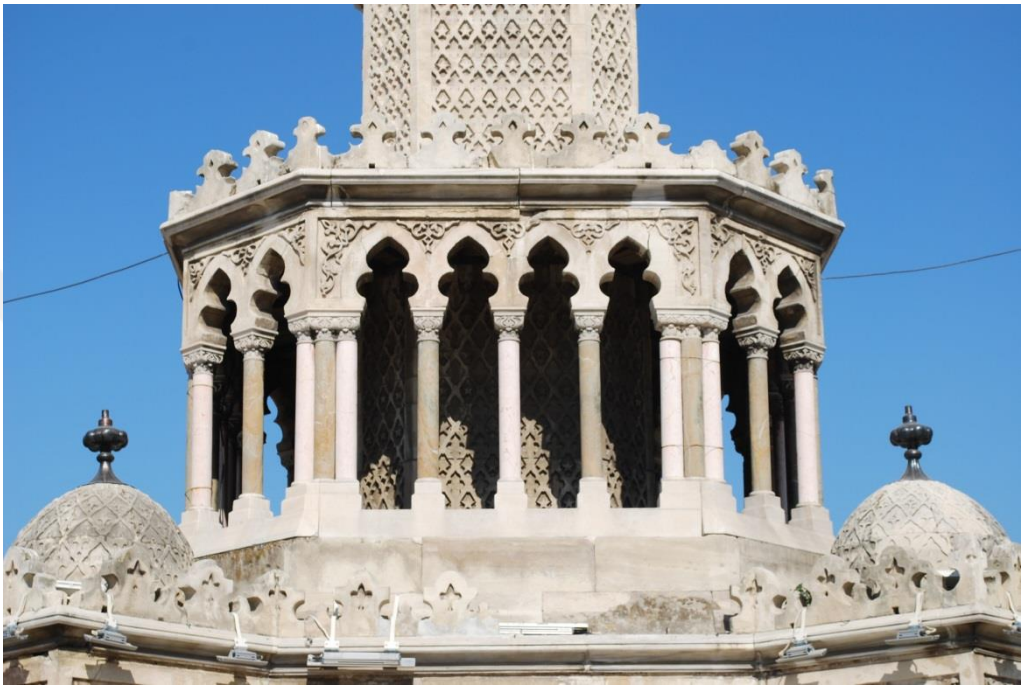

Fotoğraf 3.19 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Galeri Bölümü

Fotoğraf 3.20 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Galeri Bölümü

Galeri katının üzerinde, birinci kattan başlayan gövde yükselmeye devam eder. Ancak, birinci katta kesme taş olan gövde, galeri katından itibaren geometrik ağ süsleme ile karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 3.21-3.22). Kulenin gövdesinin süslemesi, birbirini dikey eksende kesen baklava dilimleri şeklindedir. Oyma tekniği ile yapılan bu süslemenin birinci sırasındaki her bir bölümün içinde, beş kollu yıldız motifleri görülmektedir. İkinci sıra motifler dört köşesi sivri soğan biçimli kemerden oluşan ve içi boş bırakılmış süslemeden oluşmaktadır. Bu süsleme, diğer süslemenin çerçevesini çizmektedir. Gövdenin üst bölümünde ve kenarlarında boşluklar bırakılmış, diğer tüm alanlar bu geometrik ağ bezeme ile süslenmiştir.

Fotoğraf 3.21 İzmir Saat Kulesi Gövde Bölümü

Fotoğraf 3.22 İzmir Saat Kulesi Gövde Bölümü

Gövdenin doğu, batı, kuzey ve güney cephelerinde, sütuncelerin taşıdığı at nalı kemerlerden oluşan ve kör pencere şeklinde tasarlanmış, dairesel formlu küçük at nalı kemerler görülmektedir. Bu pencere şeklindeki süslemelerden, sadece batı cephesinde bulunanı açıklık şeklindedir ve merdiven boşluğunu aydınlatmaktadır. Böylelikle kuleye giriş, ikinci kat galeri kapısı, gövde üzerindeki pencere ve tepe noktasındaki açıklıkla birlikte, tamamen batı cephesinden sağlanmaktadır (Fotoğraf 3.23). Kör pencere şeklinde tasarlanan bölümün, sütuncelerinin başlıklarının alt bölümünde, ince bir bilezik yer almaktadır. Üst bölümü ise baklava biçimli olup, aşağıdan yukarı doğru genişleyen bir yapı göstermektedir. Başlığın

üzerinde, ince yatay bir silme daha vardır. Batı cephesi hariç kemerlerin içinde, rumi dallarla oluşturulmuş, yoğun bitkisel süslemeler görülmektedir. Denizlik bölümü dışa taşkın olup, altında yatay dikdörtgen mermer bir levha bulunmaktadır. Bu levhanın yan cepheleri sadedir. Cephelerin merkezi ise derin oyma tekniği ile yapılmış, içinde palmetlerin yer aldığı bitkisel süslemeye sahiptir. Alttaki levha bölümü, profilden volüt şeklinde tasarlanan, cephesinde ise iki adet silme ile yivlendirilen taş konsol ile taşınmaktadır (Fotoğraf 3.24).

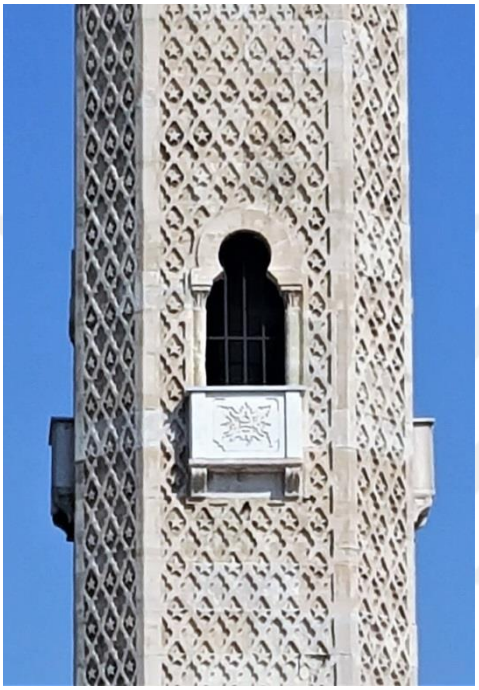

Fotoğraf 3.23 İzmir Saat Kulesi Gövde Penceresi

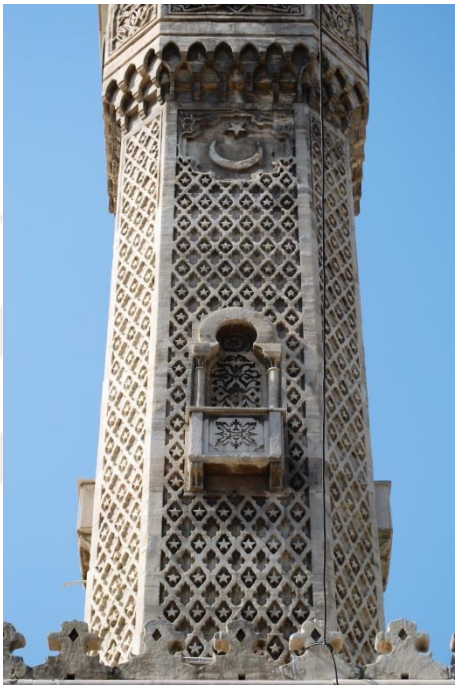

Fotoğraf 3.24 İzmir Saat Kulesi Gövde Kör Penceresi

Gövdenin saat bölümünün altında, saatlerle aynı cephelerde, arma şeklindeki bir kartuşun içinde, yıldızın üstte olduğu ay-yıldız motifi bulunmaktadır. Orijinalinde burada Osmanlı Arması ve II. Abdülhamit'in tuğrasının bulunduğu bilinmektedir. 15 Haziran 1927 tarihinde çıkarılan kanundan sonra değiştirilen armalar yerine, ay-yıldız motifi yerleştirilmiştir[492]. Ayrıca bu arma şeklindeki kartuşun her iki köşesine, birbirine bakan ay-yıldız ve rumilerden oluşan bitkisel süsleme görülmektedir (Fotoğraf 3.24-3.25-3.26).

Saat bölümü; gövdeden yukarıya doğru genişleyen üç mukarnas dizisi ile dışa taşkın şekilde tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.25-3.26). Ayrıca bu bölümün, kısa kenarlarının üzerinde bitkisel süslemeler görülmektedir. Bu süslemeler dik şekilde yerleştirilmiş bir dikdörtgen içindedir. Birbiri içine girmiş rumi, kıvrım dallar ve palmetlerle oluşturulan bu süslemelerin yaprakları üzerinde, daire şeklinde küçük oyma tekniğinde yapılmış süslemeler dikkati

[492] Kuyulu, 2000: 277-287; Ülker, 1990: 13.

çekmektedir. Saatlerin bulunduğu uzun kenarlarda ise; köşelerde büyük, orta ve yanlarda küçük üçgenler oluşturacak şeklinde, sekiz kollu bir yıldız görülmektedir. Bu yıldızın köşe kolları, palmet şeklinde bitmektedir. Her bir kolun içinde ise palmet ve rumilerden oluşan bitkisel süsleme bulunmaktadır. Daire şeklindeki saatler, Alman İmparatoru II. Wilhelm tarafından hediye edilmiştir[493]. Saat bölümün üstünde de tıpkı birinci ve ikinci kat gibi dışa taşacak şekilde tasarlanan, yatay silmeler bulunmaktadır. Silmelerin üzerinde üstü düz, yukarıdan aşağı doğru genişleyen ve zikzaklardan oluşan geometrik dendanlar yer almaktadır (Fotoğraf 3.25-3.26).

İkinci kat galeri bölümüyle aynı karakteri taşıyan en üst bölüm, saat bölümünden sonra daralarak, sütunlarla taşınan baldaken formlu bir yapı göstermektedir. Cephelerde ikişer, köşelerde ise birer adet sivri at nalı kemerin bulunduğu bu bölümün, köşelerdeki kemerler sağırdır. Bu bölümünün üzeri, birbirini dik şekilde kesen silmelerle oluşturulmuş geometrik ağ bezeme ile süslenmiştir. Sütunlar silindirik olup, başlıkları ise altta bir bilezik üzerinden yükselen ve üste doğru oluk silme ile genişleyen bir formdadır. Sütun başlıklarının üzerinde, iki adet yatay silme bulunmaktadır. Kemer köşeliklerinin bitkisel süslemeleri, üstten aşağı doğru bakan nizamdadır ve bu süslemeler rumi dallar ile palmet motiflerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.25-3.26). Bahsettiğimiz bu üst bölüm, 1928 ve 1974 depremlerinde zarar görmüş ve yıkılmış, ancak tekrar inşa edilmiştir. İnşa edilirken orijinlinde cephelerinde, ortak taşıyıcı öğeye sahip olmayan sivri at nalı kemer varken, onarımdan sonra kemerler arasına birer sütun koyularak sağlamlaştırıldığı anlaşılmaktadır (Fotoğraf 3.27-3.28).

Fotoğraf 3.25 İzmir Saat Kulesi Saat Bölümü Doğu Cephe

Fotoğraf 3.26 İzmir Saat Kulesi Saat Bölümü Güneydoğu Cephe

[493] Uzun, 2013: 349.

Fotoğraf 3.27 İzmir Saat Kulesi Deprem Sonrası Fotoğrafı[494]

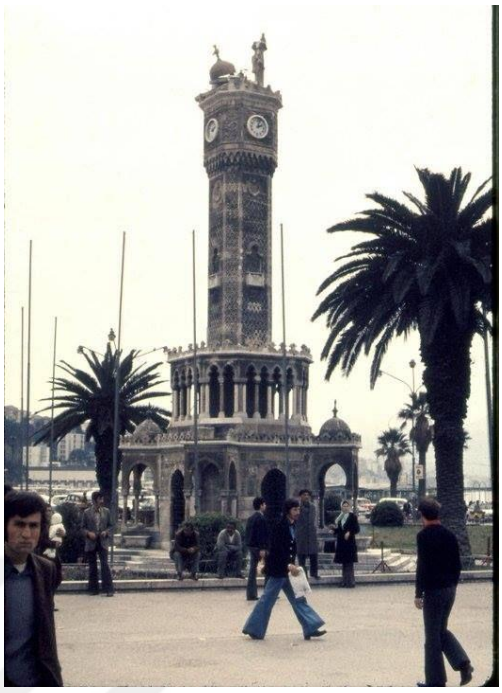

Fotoğraf 3.28 İzmir Saat Kulesi Deprem Sonrası Fotoğrafı [495]

Fotoğraf 3.29 İzmir Saat Kulesi Genel Görünüm

Fotoğraf 3.30 İzmir Saat Kulesi Genel Görünüm

494 https://i.pinimg.com/originals/9a/9c/06/9a9c061bb38e9b006aa330f6caf5e637.jpg (erişim tarihi: 12.05. 2016)
495 https://i.pinimg.com/originals/41/bd/e6/41bde617c555a6752c733e2c60a3722c.jpg (erişim tarihi: 12.05. 2016)

Bu bölümün üzerinde, diğer katlarda görülen yatay silmelere benzer silmeler bulunmaktadır. Burada iki ince silme arasında, içbükey geniş bir silme dışa doğru taşmaktadır. Bu bölümün üzerinde, diğerlerinden farklı bir tasarıma sahip, orijinal olmayan dendanlar bulunmaktadır. Kulenin üzeri, üst bölümü içe doğru girintili, daireye yakın soğan kubbeyle örtülmüştür. Kubbenin üzeri baklava dilimi şeklinde dövme tekniği ile yivlendirilmiş olup, kubbe bakır malzemedir[496] (Fotoğraf 3.27-3.29-3.30).

Değerlendirme: İzmir Saat Kulesi, 1901 yılında Sultan Abdülhamit'in yirmi beşinci cülusu[497] münasebetiyle, İzmir Belediyesi ve İzmir Valisi Kamil Paşa'nın başlattığı kampanya sonucu halkın yardımlarıyla inşa edilmiştir. Yapının inşaatı, İtalyan Mimar Raymond Charles Pere'ye yaptırılmıştır[498]. Raymond Charles Pere hem saat kulesinin yapımını üstlenmiş hem de Sarıkışla içindeki havuzlu çeşmenin yüklenicisi olmuştur[499] (Belge 5). Ayrıca, mimarın, Osmanlı Arşivi'nde, İzmir için yaptığı bir başka anıt daha bulunmaktadır[500] (Belge 9). Hayata geçirilmeyen bu anıt, Oryantalist mimarisi ve İzmir Saat Kulesi'ne benzerliği ile dikkat çekmektedir. Bu iki yapı dışında, Pere'nin tasarlamış olduğu yapılarda Oryantalist bir unsur bulunmamaktadır.

Arşiv belgelerinde, yapının üslubu, malzemesi ve yapım teknikleri ile ilgili herhangi bir belge bulunmamasına rağmen, dönemin gazetesi olan Ahenk Gazetesi'nden bu bilgileri öğrenmemiz, gazetenin Belediye İnşaat Komisyonu'ndan doğrudan edinebildiği istihbaratı bize göstermektedir. Ahenk Gazetesi'nin, 25 Kasım 1900 tarihli haberine göre; mermer malzeme kullanılacağı, sütunlar ve bazı kemerlerin başlıkları koyu yeşil ile vişne renginde mermerden olacağı, taş bağlantılarının kireç ve çimento değil bakır perçinlerle sağlanacağı, bu perçinlerin kükürt ve tatlı su mürekkep macunu ile sabitleneceği, bakır perçinlerin 24 santimetre uzunluğunda, 2 santimetre genişliğinde ve 5 milimetre kalınlığında olacağı, yüzeydeki

---

[496] Yapının şadırvan kubbeleri üzerindeki alemler bakır malzemedir. Kesin olmamakla birlikte bu kubbenin bakır olduğunu düşünüyoruz.

[497] Sultan II. Abdülhamit'in, cülus törenlerinde inşa edilen diğer yapılar için bkz. Çakmak, 2000.

[498] İzmir, 19.yy. sonlarında ticari bir liman kenti olduğundan dolayı kozmopolit bir yapıya sahip olup, çeşitli din ve ırktan insanların bir arada yaşadığı bir kenttir. Özellikle Levantenler İzmir'de önemli bir yere sahiptir. Levantenler için bkz. Batur, 1992: 147-168; Aksoy, 2002: 114-120. İzmir'in yetiştirdiği önemli Levantenlerden olan Raymond Charles Pere, 1854 yılında Jean Pere ve Marie Pasyade çiftinin çocuğu olarak İzmir'de Punta semtinde (Alsancak)'ta doğmuştur. Pere'nin ailesi Katolik inançlı ve o dönemlerde İzmir'de yerleşik olan Lazarist Mezhebi'nin mensubudur. Bu mezhep ve inanç sistemi Pere ailesi ve Raymond Charles Pere'nin yaşamı ve sanatı üzerinde etkili olmuştur. Ailesi İzmir'e 19. yy.'dan önce göç etmiş olan ve ticaretle uğraşan bir aileden gelmektedir. O dönemde İzmir'deki Levanten aileler çocuklarını Fransa'ya okumaya gönderirlerdi. Pere'nin de Fransa'da mimarlık ya da mühendislik okuduğu düşünülmektedir. Ahenk Gazetesi kendisinden Mühendis Pere diye bahsetmektedir. 1901 yılında Sarıkışla'nın içindeki çeşmeli havuz ve saat kulesi ihalesini o kazanmıştır. Bununla birlikte İzmir'deki bazı kiliseleri de Pere'nin yaptığı bilinmektedir. St. Polycarpe Kilisesi'nin duvar resimlerini ve İzmir'de kendi mezhebi için yaptığı birçok projenin çizimi de bulunmaktadır. Berkant, 2005: 17-18.

[499] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 21 Ağustos 1900, 2. sayfa.

[500] BOA: Y.EE.KP.: 38/3767.001.

mermerlerin perdah edileceği, diğerlerinin oyularak değerli taşlarla işleneceği, büyük taşların 1 metreye mukabil 10 cm olacağı, satıh harici tarakla yontulup mil ile işleneceği, çeşmelerin girintili köşelerindeki dirseklerin yekpare taşlardan olacağı, çeşmelerin dört fıskiye havuzlarının uzunluğunun 1.40, genişliğinin 1.40, derinliğinin 0.75 cm olacağı ve yekpare taştan yapılacağı, çeşmelerin ve diğer 12 harici ufak havuzlarının kezalik taşlardan yapılacağı, kemerlerin renkli taştan olacağı, kemer taşlarının 2 cm kalınlığında kilitleme ve Moler'in hususi zamkıyla yapıştırılacağı, kule girişindeki tavana mermer kaplanacağı, kulenin pencerelerinin sadece birinin açık olacağı, kulenin üzerinde kabartma şeklinde Osmanlı arması ve tuğra bulunacağı gibi oldukça detaylı bilgilerin yer aldığı görülmektedir[501] (Belge 10). Ayrıca Ahenk Gazetesi'nin 18 Haziran 1901 tarihli bir başka haberine göre, Marsilya'dan, yirmisi yeşil ve yirmisi vişne renginde olmak üzere, toplam kırk adet sütun getirtilmiştir[502] (Belge 11). 7 Ağustos 1901 tarihli gazete haberinde, kulenin çeşmelerine su getirilmesi için özel bir komisyonun çalıştığı bilgileri verilmektedir[503] (Belge 12). Bu bilgiler, özellikle dönemin inşaat teknikleri ve malzemeleri hakkında fikir sahibi olmamızı sağlaması bakımından önemlidir.

İzmir Saat Kulesi'nin inşaat aşamasından önce, ahşap ve gümüş maketlerin yapılması, dönemin banisinin, karar vermede ne kadar etkili olduğunu ve mimarların çalışma biçimlerini öğrenmemiz açısından önemlidir. Bugün Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu'nda bulunan İzmir Saat Kulesi'nin gümüş maketi[504], İstanbul Pera'da bir kuyumcu dükkânı olan Zinguilli Usta[505] tarafından, 375 Osmanlı Lirası'na[506] hazırlatılmıştır (Fotoğraf 3.31-3.32-3.33-3.34-3.35). Maketin merdivenlerindeki Fransızca kitabesinden, eserin "İzmirli Mimar S.Raymond'un plan ve çizgilerine uygun olarak[507], İstanbul Pera caddesi 6[508] numarada bulunan atölyede "Anc Mr Mon Vartan" ve "B. et J. Zinguilli" isimli kuyumcular tarafından hazırlandığı anlaşılmaktadır[509]. Ayrıca, kulede bulunmayan ancak, maketin portal kemerlerini dolaşan

[501] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 25 Kasım 1900, 2. Sayfa.
[502] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 18 Haziran 1901.
[503] APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 7 Ağustos 1901.
[504] Osmanlı döneminde padişaha bir yapıyı sunarken çizimlerinin yanı sıra bazı maketlerin de yapıldığı bilinmektedir. Erken dönemlerden bir örnek olarak, Süleymaniye Cami'nin maketinin yapıldığı İntizami'nin Surname-i Hümayun'daki minyatürlerden anlaşılmaktadır. Bağcı vd., 2006: 144-145. Ancak Abdülhamit döneminde de bu bir modaya dönüşmüştür. 3. Ahmet Çeşmesi gibi yapıların maketleri Topkapı Sarayı Müzesi'nde yer almaktadır. Sonat, 1988: 20-23.
[505] B. et J. Zinguilli ustanın Cumhuriyet döneminde de kuyumculuk yapaya devam ettiği ve devlet büyükleri için işler yaptığı anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk için hazırladığı bir iğne, 6,5 cm uzunluğundadır ve üzerinde damla şeklinde bir büyük pırlanta taş bulunmaktadır (Fotoğraf 3.36). Yozgatlı ve Ulualp, 1994: 36-198.
[506] Yetkin, 2001: 10.
[507] "di aprés les plans et dessins" şeklinde ifade edilmiştir. http://www.kentyasam.com/saat-kulesi-maketinin-seruveni-yhbrdty-3741.html (erişim tarihi: 13.11.2016)
[508] "6 de Rue De Pera, Constantinople" şeklinde ifade edilmiştir. http://www.kentyasam.com/saat-kulesi-maketinin-seruveni-yhbrdty-3741.html (erişim tarihi: 13.11.2016)
[509] Sonat, 1988: 23; http://www.kentyasam.com/saat-kulesi-maketinin-seruveni-yhbrdty-3741.html (erişim tarihi: 13.11.2016)

kitabe metni, maketin yapılış amacını ve tarihini vermesi açısından önemlidir. Bu kitabe şöyledir; "Fahr-i selâtin izâm Sultan Abdülhamid Han-ı sânî efendimiz hazretlerinin cülûs-i hümâyûnlarının 25. sene-i devriyyesini müzekkir olmak üzere İzmir şehrinde inşa olunan şadırvanlı saat kulesinin atebe-i seniyye Cenâb-ı mülûkâneye takdîm kulunan temsili mücessemedir. Sene: 1318(1900-1901)"[510]

Fotoğraf 3.31 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi

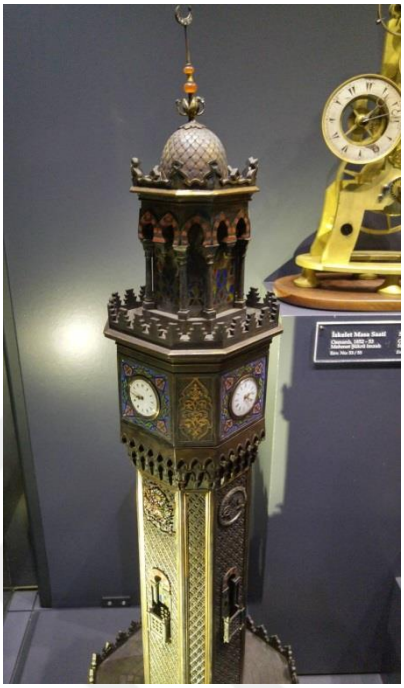

Fotoğraf 3.32 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi Detay

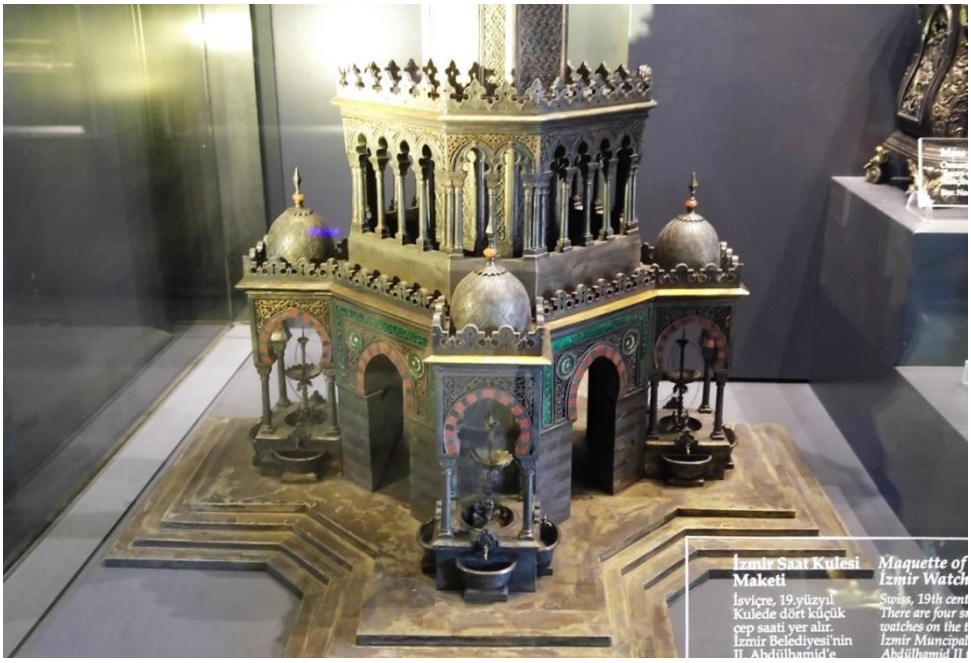

Fotoğraf 3.33 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi Detay

[510] Sonat, 1988: 23.

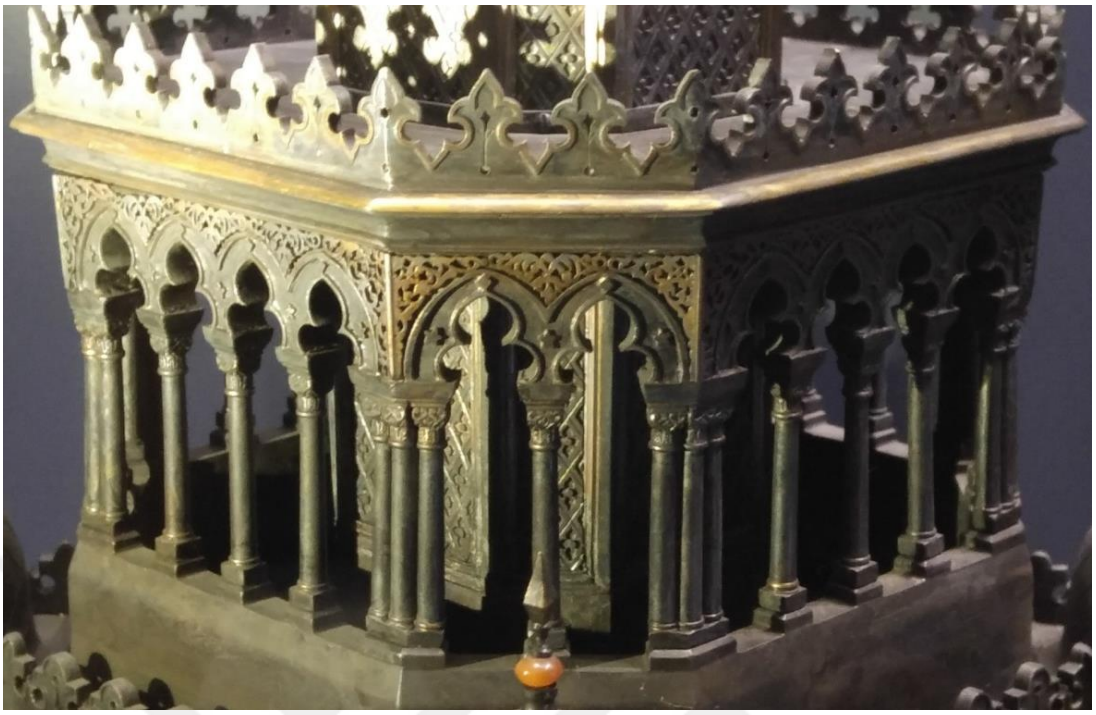

Fotoğraf 3.34 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi Detay

Fotoğraf 3.35 Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu İzmir Saat Kulesi Maketi Detay

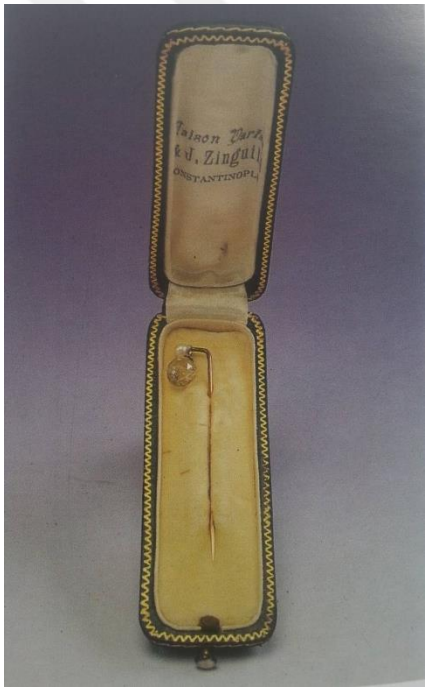

Fotoğraf 3.36 J. Zinguilli'nin Mustafa Kemal Atatürk İçin Hazırladığı İğne[511]

[511] Yozgatlı ve Ulualp, 1994: 36-198.

İzmir Saat Kulesi maketi değerli taşlarla süslü olup, üzerindeki saatler İsviçre'den getirilmiştir[512]. Maketteki arma üzerinde yakut, zümrüt ve elmas gibi kıymetli taşlar bulunmaktadır. Kubbenin üzerindeki alem ise pırlanta kakmalıdır. Ayrıca, maketin süslemelerinde altın yaldız görülmektedir[513].

İzmir Saat Kulesi, mimari özellikleri bakımından, konumuz kapsamındaki diğer yapılar göz önünde bulundurulduğunda, tamamen Oryantalist bir üslup göstermesi açısından oldukça önemlidir. Pere'nin yapmış olduğu ve uygulanmayan diğer projesinin de Oryantalist üslupta olması, mimarın bu saat kulesinin projesinden önce ya da başka bir yer için benzer bir proje hazırladığını göstermektedir.

İzmir Saat Kulesi'nin, günümüze ulaşamayan Aya Fotini Kilisesi'nden esinlenilerek yapıldığını söyleyen araştırmacılar vardır[514]. Ancak, kilisenin kulesinin kat kat oluşu, üzerinde çan ve saat bulunması dışında çok fazla benzerlik görememekteyiz.

Kulenin üst bölümü 1974 yılı depreminde yıkılmıştır. 1976 yılında yeniden onarılan bu üst bölümün yeni sütunlar eklenerek değiştiği görülmektedir[515].

Yapının, 15 Temmuz 2016 tarihinde, batı cephesindeki saatine zarar verilmiş ve bazı taşlarının sökülmesiyle yapı tahrip edilmiştir. Aynı yıl, hasar gören kısımlar restorasyon çalışması sonucu düzeltilmiş, 2019 tarihinde yeniden genel bir restorasyon çalışması başlamıştır. Ayrıca şadırvan üzerinde bulunan bakır mızrak uçlu alemlerden biri günümüze ulaşamamıştır.

Yapı, üslup açısından; giriş katta bulunan sivri at nalı kemerlere sahip kapılar, gövde üzerindeki pencere ve kör pencerelerdeki dairesel at nalı kemerler, galeri katındaki üç dilimli ve son kattaki ince formlu sivri at nalı kemerleri, moresk sütun başlıkları, geometrik ağ düzenleri, dendanlar ve arabesk şekilde işlenmiş bitkisel süslemeleri ile Oryantalizm akımı içinde değerlendirilmektedir. Ayrıca yapı bünyesinde bulunan Oryantalist öğeler, İzmir'de daha sonra inşa edilen yapılara örnek olmuştur. Anadolu mimarlığında Oryantalist etkilerin genellikle diğer Avrupa akımları ile birlikte kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda, çalışmamız içinde İzmir Saat Kulesi önemli bir yere sahiptir.

[512] Çığ, 1978: 2-8.
[513] Sonat, 1988: 23
[514] Acun, 2011: 59; Ülker, 1990: 11-13.
[515] Acun, 2011: 59.

3.1.2. Balıkesir Saat Kulesi

Yeri: Balıkesir Merkez, Dumlupınar Mahallesi, Ömer Ali Bey Meydanı'nda, Ali Hikmet Paşa Caddesi'nin girişinde, Kuva-yi Milliye Müzesi ve Mutasarrıf Ömer Ali Bey El Yazmaları Kütüphanesi'nin yanındadır.

Tarihi: Balıkesir'in ilk saat kulesi, 1827 yılında Silistre Valisi Giridizâde Mehmed Paşa[516] tarafından, İstanbul Galata Kulesi'ne benzer şekilde, silindirik olarak yaptırılmıştır[517]. Bu saat kulesi, 17 Ocak 1898 (17 Kanunsani 1313) tarihindeki, büyük Balıkesir depremine kadar hizmet vermiştir. Kule, 1898 yılında meydana gelen şiddetli depremde tamamen yıkılmış ve saatin makineleri parçalanmıştır[518]. Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Ömer Ali Bey'in hatıra defterinden anladığımız kadarıyla, 16 Şubat 1898'de, şehir ile ilgili bir hasar tespit raporu başkente gönderilmiştir[519] (Belge 13-14-15). Ömer Ali Bey hatıra defterinde, 12 Ağustos 1901 tarihinde; devletin ve halkın yardımları ile gerçekleşen ve deprem sebebiyle yapılan imar faaliyetlerini listelemiştir[520] (Belge 16-17).

Günümüzdeki Balıkesir Saat Kulesi, 1 Eylül 1901 tarihinde, II. Abdülhamit'in tahta çıkışının yirmi beşinci yılı münasebetiyle, yıkılan saat kulesinin eski yerine 10 metre uzaklıkta ve batı yönüne[521], Karesi Mutasarrıfı Ömer Ali Bey[522] (Fotoğraf 3.37) tarafından, yeniden yaptırılmıştır[523] (Belge 18). Ömer Ali Bey, açılıştan beş gün sonra, padişaha bu saat kulesinin

---

[516] Aslen Balıkesirli olan Giridizade Mehmet Paşa'nın babası Hacı Süleyman Ağa, Girit'in Konca Sancağı Mütesellimliği'nde (Vergi Tahsilat Amiri) görevli olduğu için bu ismi almıştır. Karesi Sancağı Mütesellimliği'nde de bulunmuş olan Mehmet Paşa, 1827-1833 yıllarında Silistre Valisi idi. Kırım'da yaşanan, Osmanlı-Rus Savaşı (Gözleve Muharebesi) sırasında, 1855 yılında şehit olmuştur. Mezarı Silistre'dedir. Balıkesir Kent Belleği Arşivi, Muharrem Eren'in Saat Kulesi ile ilgili hazırladığı, basılamayan kitap. Yağcı ve Genç, 2009: 286.

[517] 1905 Karesi Vilayeti Salnamesi'nden Mehmet Paşa'nın, üç saatlik mesafeden işitilen çalar saat ve kule için bir adet dükkân vakfettirdiği anlaşılmaktadır. 1905 Karesi Vilayeti Salnamesi, s.82; Yağcı ve Genç, 2009: 282-293.

[518] Balıkesir Depremi ve deprem sonrası yapılarının durumu için bkz. Yazıcı, 2003.

[519] BOA: Y.PRK.ASK. 136/32.; Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi Arşivi: Ömer Ali Bey Hatıra Defteri: 5-6. Bu belgeler, daha önce Yazıcı, 2003: 97'de yayınlanmıştır. Yeniden okunarak kontrol edilmiştir.

[520] Bu belgeler, daha önce Yazıcı, 2003: 135-136'da yayınlanmıştır. Okunarak kontrol edilmiştir.

[521] Muharrem Eren'in söylediğine göre; *"Bu husus, Mart 1996 tarihinde Müze idare Binasının temel hafriyatında eski kulenin temel kalıntılarına tesadüf edilmekle anlaşıldı".* Balıkesir Kent Belleği Arşivi, Muharrem Eren'in Saat Kulesi ile ilgili hazırladığı, basılamayan kitap.

[522] Ömer Ali Bey, 1839 yılında Adana'da doğmuş, Babası Tarsus'ta kaymakamlık yapan Ahmet Paşa'dır. Dedesi ise Adana Mutasarrıflığı da yapan, Beylerbeyi rütbesine kadar yükselen Arif Paşa'dır. Ailesinin soyu Ramazanoğulları Beyliğine dayanmaktadır. Mektupçuluk ile başladığı iş hayatına, Cidde Vilayeti Vali Kaymakamlığı (Vekilliği), 1896-1904 yıllarında Karesi Sancağı Mutasarrıflığı, Tekirdağ Sancağı Mutasarrıflığı ve Kastamonu Vilayeti Valiliği yaparak devam etmiştir. 1920 yılında İstanbul'da vefat eden Ömer Ali Bey'in mezarı, Fatih Camii Haziresi'nde bulunmaktadır. Eren, 1993: 16-21; Akpınarlı, 2009: 46.

[523] BOA: BEO. 1521/114021.002.001.

18 Temmuz 1901 tarihli bu belgede, inşaatın devam ettiği, kubbesi üzerine, bir metre genişliğindeki mermer üzerine, padişahın tuğrasının kazılmak istendiği belirtilmektedir. Ayrıca belgede, 19 Ağustos'ta mukaddes günde kulenin açılışının yapılacağından bahsetmektedir. 1 Eylül 1901 tarihi, II. Abdülhamit'in tahta çıkış günüdür.

Malumat Dergisi 9 Ağustos 1900 tarihinde yayınlanan sayısında, Balıkesir Saat Kulesi ile ilgili olarak; adının Hamidiye Saat Kulesi olarak geçtiği ve II. Abdülhamit'in tahta çıkışının yirmi beşinci yılı münasebetiyle Hükümet Konağı'nın yanındaki Yeni Meydan'a kâgir bir yapı olarak inşa edildiği yazmaktadır. Ayrıca, aynı dergiden

resimlerini göndermiştir[524] (Belge 19) (Fotoğraf 3.38-3.39-3.40). Kulenin saatleri, Marsilya'dan getirtilmiştir[525] (Belge 20).

Fotoğraf 3.37 Balıkesir Mutasarrıfı Ömer Ali Bey[526]

Fotoğraf 3.38 Balıkesir Saat Kulesi Açılış Töreni[527]

yüksekliğinin yirmi beş metre olduğu ve saatinin Fransa'da imal edildiğine dair bilgilere ulaşmaktayız. Bu belgeye göre;

"Mutasarrıf-ı liva saadetlü Ömer Ali Beyefendi Hazretleri'nin eser-i celîl-i ma'muriyyet-i delil-i cenâb-ı pâdişâhîye itbâ'en geceyi gündüze katarak vaki' olan gayret ve himmeti ve hamiyyet-mendân-ı ahâlinin iânatı ile cülûs-ı hümâyûn-ı mes'adet-makrûn-ı hazret-i şehinşâhînin yirmi beşinci sene-i devriyesi şerefine Balıkesir Hükûmet Dairesi pîş-gâhındaki Yenimeydan'da ve yirmi beş metre irtifâ'ında kargîr ve gayet nazar-rübâ bir saat kalesi inşa olunarak bunun nâm-ı cenâb-ı nâmi-i cihanbânîye izafetle yad ü tevsim, kapısının üstüne yeşil zemin üzerine hatt-ı zerrin ile (Hamîdiye Saat Kulesi) ibâre-i cemilesi terkim olunmakla beraber bâlâsı dahi tuğra-yı garra-yı hazret-i hilafet-penâhî ile tezyin edilmesi Hüdâvendigâr vilâyet-i celilesi vesâtâtıyla arz-ı istizân olunmuş ve beş on güne kadar gelecek ve dört kilometrelik mahalden çakının sedâsı işitilecek olan kebir saatinin imâli Fransa saat fabrikalarından birine sûret-i mahsûsada sipâriş edilmiştir."

Mâlûmat, Nr. 1160, 9 Ağustos 1900. akt. Akkaya, 2015: 15-41.

[524] BOA: Y.A.HUS. 410/52.001.

Bu belgede, verilen tarih, TTK takvimine göre; Hicri 11 Cemâziye'l-evvel sene (1)318 (6 Eylül 1900) ve Rumi 23 Ağustos sene (1)316 (6 Eylül 1900)'dür. Ancak, bir önceki belgede inşaatın devam ettiğinin belirtildiğine göre, açılış töreni tarihi 1901 olmalıdır.

[525] BOA: Ş.D. 593/62.

[526] Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi Arşivi: Mutasarrıf Ömer Ali Bey Hatıra Defteri Kapağı.

[527] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 779-73.0001.

Fotoğraf 3.39 Balıkesir Saat Kulesi Eski Fotoğrafı[528]

Fotoğraf 3.40 Balıkesir Saat Kulesi Eski Fotoğraf[529]

[528] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90582.0017.
[529] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90582.0013.

Balıkesir Saat Kulesi'nin giriş kapısının üzerinde, belediye tarafından sonradan yapıya yerleştirilen ve iki mermer levha şeklinde olan kitabe bulunmaktadır (Fotoğraf 3.41). Bunlardan üsttekinde:

1. 1827 (1243) DE SİLİSTRE VALİSİ GİRİDİ ZADE MEHMET PAŞA TARAFINDAN GALATA KULESİNİN AYNİ OLARAK YAPTIRILMIŞTIR.
2. 1897 (1313)[530] DE BÜYÜK ZELZELEDE YIKILMIŞ, MUTASARRIF ÖMER ALİ BEY TARAFINDAN BUGÜNKÜ KULE İNŞA ETTİRİLMİŞTİR.
3. 1962 (1378) DE BELEDİYE TARAFINDAN ONARILMIŞTIR.

Kapının hemen üzerindeki kitabede ise:

4. 1985 (1401) DE BELEDİYE TARAFINDAN TAMAMI RESTORE EDİLMİŞTİR.

yazmaktadır.

Fotoğraf 3.41 Balıkesir Saat Kulesi Günümüzdeki Kitabe

[530] 1897 tarihi verilse bile bu hicri/rumi hesaplama yanlışından kaynaklanmaktadır. Rumi senesi, Mart ayında başlayıp, Mart ayında sona ermektedir. 1313 Rumi senesi 13 Mart 1897'de başlamış, 12 Mart 1898'te bitmiştir. Ocak 1313'te olan deprem 1898 yılında olmuştur. Yazıcı, 2003: 10.

Saatin büyük makinesinin üzerinde, pirinç bir levha bulunmaktadır (Fotoğraf 3.42). 18 cm x 12 cm boyutlarındaki bu pirinç levhada, Osmanlıca olarak *"Balıkesir Saat Kulesine Mahsus, Muharrem 1318, Karesi Mutasarrıfı Ömer Ali"* yazılmıştır. Makine dairesinde bulunan ve 10 cm x 8 cm boyutunda, beyaz emaye plaka üzerine Latin harfleriyle yazılmış olan bir diğer levhada ise saati imal eden firma hakkında bilgi verilmektedir[531] (Fotoğraf 3.43). Bu bilgiler şöyledir;

1. Manufacture d'Horlogerie Monumentale[532].
2. L.D. ODOBEY CADET[533].
3. 5 et 6, Quai de I'Hospital, 5 et 6[534].
4. MOREZ-DU-JURA[535]

Fotoğraf 3.42 Balıkesir Saat Kulesi Makine Dairesindeki Kitabe[536]

[531] Balıkesir Kent Belleği Arşivi, Muharrem Eren'in Saat Kulesi ile ilgili hazırladığı, basılamayan kitap.
[532] Anıtsal Saatçilik İmalatı.
[533] Firma sahibinin adıdır.
[534] Üretici firmanın adresi olan "Hastane Yolu Numara 5-6" yazmaktadır.
[535] Bölge ve şehir adıdır. Bu yer Fransa'nın doğusunda bulunan Jura İdare Bölgesi idaresindeki Morez şehri olup; optik aletleri, gözlükçülük ve saatçiliği ile ünlüdür. Bu bilgiler, Balıkesir Kent Belleği Arşivi, Muharrem Eren'in Saat Kulesi ile ilgili hazırladığı, basılamayan kitaptan alınmıştır.
[536] Balıkesir Kent Belleği Arşivi, Muharrem Eren'in Saat Kulesi ile ilgili hazırladığı, basılamayan kitap.

Fotoğraf 3.43 Balıkesir Saat Kulesi Makine Dairesindeki Kitabe[537]

Mimari Özellikleri:

Balıkesir Saat Kulesi, kare bir plana sahiptir. Boyu, belgelerde 25 metre olarak geçmektedir (Belge 16-18). Günümüzde kulenin boyu, giriş kapısının altındaki silmeden, soğan kubbenin tepe noktasına 24,36 m uzunluğunda olduğu görülmektedir[538]. Kesme taş ve ahşap malzeme ile inşa edilmiş olan yapının cepheleri, yatay silmelerle beş bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler; birincisi giriş kapısının olduğu zemin kat bölümü, ikincisi balkon ve pencerelerin bulunduğu bölüm, üçüncüsü saat bölümü, dördüncüsü ahşap malzeme ile inşa edilen çan bölümü ve son bölüm kubbe bölümü şeklinde incelenebilir (Fotoğraf 3.44-3.45-3.46-3.47).

[537] Balıkesir Kent Belleği Arşivi, Muharrem Eren'in Saat Kulesi ile ilgili hazırladığı, basılamayan kitap.
[538] Günümüzde kubbe üzerindeki aleminin tepe noktası 34.85 m'dir. Soğan kubbenin tepe noktası ise 30.90 m'dir. Ancak yolda zamanla çökmeler yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle kulenin boyu, giriş kapısının altındaki silmeden soğan kubbenin tepe noktasına ölçüldüğünde 24.36 m uzunluğunda olduğu görülmektedir. Bu ölçü Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.44 Balıkesir Saat Kulesi Genel Görünüm

Fotoğraf 3.45 Balıkesir Saat Kulesi Genel Görünüm

Fotoğraf 3.46 Balıkesir Saat Kulesi Genel Görünüm

Fotoğraf 3.47 Balıkesir Saat Kulesi Genel Görünüm

Balıkesir Saat Kulesi'nin kuzey cephesinde bulunan Kuvay-i Milliye Müzesi ile yapı arasında yaklaşık olarak 1 m mesafe vardır. Kazım Özalp Caddesi'ne bakan batı cephesine ve bu iki yapı arasına sonradan bahçe duvarı yapılmış olup, demir korkuluklar eklenmiştir. Güney cephede ise Ali Hikmet Caddesi'ne doğru, yapıya yaklaşık olarak 2 metre uzaklıkta bahçe duvarı yükselmektedir (Fotoğraf 3.48). Doğu cephesindeki bahçe kapısından içeri girilerek ulaşılan kulenin, ahşap giriş kapısı güneydedir.

Fotoğraf 3.48 Balıkesir Saat Kulesi Batı Cephesi

Saat kulesinin, güney cephesindeki giriş kapısına iki basamaklı merdiven ile ulaşılmaktadır. Üst basamakla aynı düzeyde olan yatay dört silme, cephelerin tamamında görülmektedir. Bu silmeler yukarı doğru genişlemekte, ayrıca cepheden dışarı doğru çıkıntı yapacak şekilde tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.49-3.50).

Fotoğraf 3.49 Balıkesir Saat Kulesi Batı ve Güney Cephesi

Fotoğraf 3.50 Balıkesir Saat Kulesi Giriş Kapısı

Giriş kapısı üzerinde, kapıya basık kemer görünümü verebilmek için, lentonun altından çıkan ve iki taraftan aşağı sövelere doğru inen, köşebent şeklinde yivli süslemeler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.50). Kapı üzerindeki yatay dikdörtgen ve tek satır kitabenin malzemesi mermerdir. Kitabenin üzerinde, çeşitli boyutlardaki üç grup silme, yukarı doğru çıktıkça dışarı taşırılmış, böylelikle kapı girişinin üzeri belirtilmiştir (Fotoğraf 3.51). Bu silmelerden en aşağıdaki grup; aşağıda yuvarlatılmış iki silme ve onların üzerindeki geniş silme şeklindedir. İkinci bölümdeki silme, diğerlerine göre geniş tutulmuş olup, alttaki silmeye göre dışarı doğru taşmaktadır. Üstteki silme grubu ise en dışa taşkın bölümü oluşturmaktadır. Bunlar; alttaki içbükey, üstteki dışbükey iki yatay silme şeklindedir. Bu silmelerin üzerinde, sonradan eklenmiş olan kitabenin diğer parçası bulunmaktadır.

Kapının üzerinde ve merkezde, ince uzunlamasına mazgal pencere benzeri, dikdörtgen bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Dikdörtgen pencerenin üst merkezinde, küçük yuvarlak bir kemer şeklinde, yukarı doğru çıkıntı yapan açıklık görülmektedir (Fotoğraf 3.51-3.52). Bu kemer şeklindeki açıklığın üzerinde ise, kaş kemer tarzında yukarı sivrilen iki silme yer almaktadır. Silmelerin cephenin iki yanına doğru açıldığı, kenarlarda S ve C kıvrımları oluşturduğu görülmektedir (Fotoğraf 3.51-3.52). Bu iki silme, birbiri üzerine binecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu bölüm, üstten ve yanlardan bir silme ile çerçevelendirilmiştir. Girişi vurgulayan bir başka öğe, hemen bu çerçevenin üzerinde yer alan, yuvarlatılmış ve oldukça

dışa taşkın bir silmedir. Bunun altında ve üstünde ince iki adet silme daha bulunmaktadır. Bu silmeden sonra ikinci bir silme, daha büyük bir taşıntıyla tüm yapıyı dolaşmakta ve ikinci bölüm olan pencereler bölümünü, giriş bölümünden ayırmaktadır. Katları ayıran bu silme, altta yuvarlatılmış dar, üstte oldukça dışa taşkın geniş ve en üstte; altında iki ince silme arasına alınmış kaval silme ve onun üzerindeki düz bir silmeden oluşmaktadır. Bu silme grupları, aşağıdan yukarı doğru cepheden dışarı taşmaktadır.

Fotoğraf 3.51 Balıkesir Saat Kulesi Güney ve Doğu Cepheler

Sade bir yapıya sahip olan batı, kuzey ve doğu cephelerinin birinci katları, güney cephe ile aynı özellikleri göstermekte olup, bu cephelerde katları ayıran silmeler olduğu görülmektedir. Ayrıca, güney cephesinde bulunan uzunlamasına dikdörtgen ince uzun pencere açıklığı yine her cephede tekrarlanmıştır (Fotoğraf 3.52-3.53).

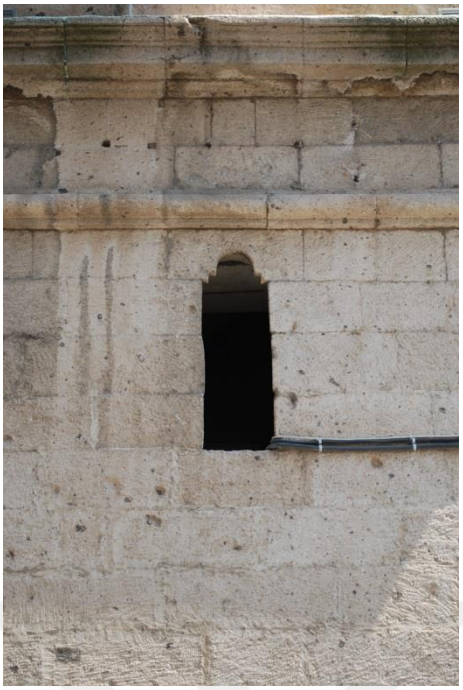

Fotoğraf 3.52 Balıkesir Saat Kulesi Batı Cephesi Birinci Kat Pencere Detayı

Fotoğraf 3.53 Balıkesir Saat Kulesi Güney Cephesi Birinci Kat Pencere Detayı

Birinci bölüm harici, diğer bölümlerin cepheleri aynı tasarımı göstermektedir. Birinci bölümdeki yatay silme ile aynı tasarıma sahip, iki silme arasında bulunan ikinci bölüm, diğer bölümlerden daha yüksek tutulmuştur[539](Fotoğraf 3.54).

Fotoğraf 3.54 Balıkesir Saat Kulesi

[539] Aslında bu bölümde içten bir kat daha vardır, ancak dış cepheden iki silme arasına alındığı için ikinci bölüm tek bölümde değerlendirilecektir.

İkinci bölümde, merkezde aynı eksen üzerinde yer alan, üç ayrı açıklık bulunmaktadır. Bu açıklıklar; aşağıda tüm pencerelerden daha ince bir pencere, üzerinde daha geniş ve yüksek bir kapı ve Fransız tipi bir balkon, en üst kısımda ise birinci kat üzerinde görülen uzunlamasına mazgal şeklindeki pencerelerle aynı tasarıma sahip bir pencere şeklindedir (Fotoğraf 3.55-3.56). Alttaki pencere, ince uzun dikdörtgen şeklinde tasarlanmış olup, kapı üzerindeki pencere gibi üst merkezi yuvarlak kemer olarak yukarı doğru taşırılmıştır. Bu kemerin, söve ile birleşim yerleri, zikzak biçiminde olup, iki kademede daralmaktadır.

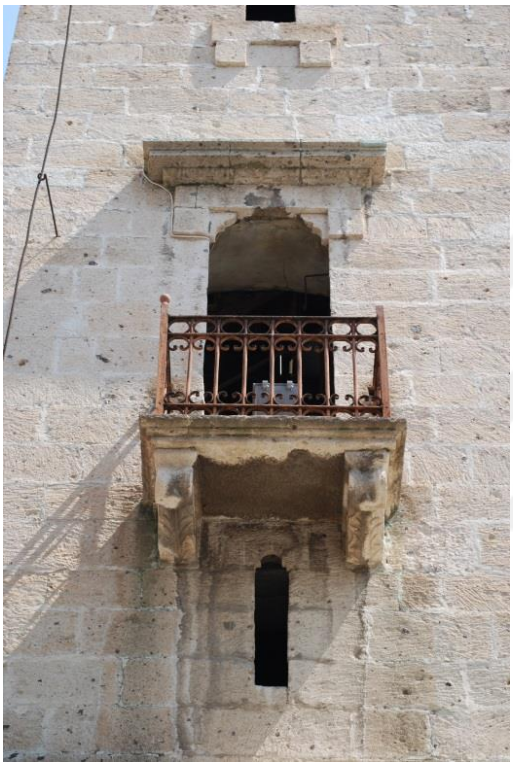

Fotoğraf 3.55 Balıkesir Saat Kulesi İkinci Kat Balkon Detayı

Fotoğraf 3.56 Balıkesir Saat Kulesi İkinci Kat Balkon Detayı

Demir şebekeli balkon bölümü, altında taş konsollar bulunan ve hafif dışa taşkın Fransız balkonu şeklinde tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.55-3.56). Konsollar profilden, uçları volüt biçiminde içe doğru kıvrılan S biçiminde düzenlenmiştir. Konsolların cephesinin üst kısımları, tek oluk silme ile yivlendirilmiş olup, alt bölümleri başak motifi ile süslenmiştir. Konsollar, balkon altına ince bir silme ile bağlanmaktadır. Balkon sahanlığı altında, yukarı çıktıkça dışarı taşan üç adet yatay silme vardır. Bu silmelerden en üstte olanı, diğerlerinden daha geniş tutulmuş ve kenarları yuvarlatılmıştır.

Balkon kapısının üst bölümü, kemer şeklinde tasarlanmış olup, giriş kapısıyla benzerlik göstermektedir. Lento, hafif dışa taşkın şekilde düzenlenmiştir. Lentonun altından ve iki yanından, söve üzerine taşan süslemeler görülmektedir. Bu dışa taşkın bölüm, lento ile aynı

özelliği göstermektedir. Ayrıca, kemer görünümü verebilmek için, lentonun altına, iki yana doğru S ve C kıvrımları yaparak kademeli olarak genişleyen iki taş köşebent yerleştirilmiştir. Bu bölüm, söve üstlerinde bulunan taşkınlıkla aynı seviyede sonlanmaktadır. Lentonun üzerinde, giriş kapısındaki gibi yatay silmelerden oluşan bir bölüm bulunmaktadır. Silmeler, ince bir silme, yuvarlatılmış bir diğer kaval silme ve onun üzerindeki yukarı doğru çıktıkça dışarı doğru taşan üç adet silme grubundan meydana gelmektedir.

Balkon kapısı üzerindeki pencere, balkon altındaki pencere ile aynı tasarımı göstermektedir (Fotoğraf 3.57-3.58). Ancak, bu pencere daha uzun tutulmuş ve pencerenin denizlik bölümü, yekpare geniş yatay bir taşla hafif dışa taşırılarak vurgulanmıştır. Bu taşın her iki yanından aşağıya, balkon kapısının üzerinde olduğu, gibi cepheden dışa taşan taşlar aşağıya doğru yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 3.57 Balıkesir Saat Kulesi İkinci Kat Pencere Detayı

Fotoğraf 3.58 Balıkesir Saat Kulesi İkinci Kat Pencere Detayı

Birinci bölüm ile ikinci bölümü ayıran dışa taşkın silmeler, üçüncü bölüm olan saat bölümünün altında da bulunmaktadır (Fotoğraf 3.59). Bu bölümde, Ömer Ali Bey'in Marsilya'dan getirttiği saatler, dört cephede görülmektedir. Saatlerin etrafında süslemeler vardır. Saatin üzerinde ve merkezinde bir yıldız bulunmaktadır. Bu yıldızın iki tarafından aşağı doğru inen ve saati çerçeveleyen süslemeler, uçları volüt şeklinde olan S ve C kıvrımları şeklinde düzenlenmiştir. Bu süslemenin iç kısmında, aşağıdan başlayıp yukarı doğru çıkan,

saatin 4 ve 8 rakamlarına denk gelen kısımlarında sona eren, başak dalları şeklinde bitkisel bir süsleme bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.59 Balıkesir Saat Kulesi

Çan kısmı olan dördüncü bölüme, tüm yapıdaki katları ayıran dışa taşkın yatay silmelere benzer silmelerle geçilmektedir (Fotoğraf 3.59-3.60-3.61). Ancak, burada dışa taşkın silmenin altında, diğerlerinden farklı olarak taş konsollar kullanılmıştır. Taş konsollar sade tutulmuş olup, profilden yatay dikdörtgen, cepheden kare şekilde görünmektedir. Her cephede, bu konsollardan yedişer adet bulunmaktadır. Konsolların üzerindeki ve katları ayıran silmeler, burada farklı olarak, ince bir yatay silme üzerine dışbükey geniş bir silme ve en üstte yuvarlatılmış dışa taşkın bir silme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 3.60 Balıkesir Saat Kulesi

Fotoğraf 3.61 Balıkesir Saat Kulesi

Çan bölümü ahşap malzeme ile tasarlanmıştır. Burada, merkezde büyük, yanlarında ise ikişer küçük kemerlerden oluşan baldaken tarzı bir bölüm bulunmaktadır (Fotoğraf 3.60-3.61). Kemerler, üç dilimli kemer şeklindedir. Cephelerin iki yanındaki kemerler, merkezdekine göre daha dar tutulmuş ve etrafı ahşap malzemeyle kapatılarak pencere görünümü verilmiştir. Merkezdeki kemer tek, iki yanındaki dar kemerler çift olmak üzere ahşap silme ile kuşatılmıştır. Ayrıca dar kemerlerin içinde, küçük sivri at nalı kemer açıklıkları dikkati çekmektedir. Bu açıklıkların etrafı dört bir yandan, ince ahşap dışa taşkın çıtalar ile dikdörtgen biçiminde çerçevelenmiştir. Kemerlerin oturduğu sütunlar kare planlı olup, başlık diyebileceğimiz kemerlerin oturduğu bölüm, dışa taşkın yatay bir silme olarak karşımıza çıkmaktadır. Kemerlerin üst bölümü, yatay ahşap çıtalarla kapatılmıştır. Merkezdeki kemer bölümü, alt kattaki balkon şebekelerine benzer demir şebeke ile kuşatılmıştır. Bu demir şebekeler orijinal olmayıp, eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla merkezinde ay motifi bulunmaktaymış (Fotoğraf 3.39).

Saçak altı bölümü, üç ahşap yatay silmeden oluşmaktadır. Saçak, dışa taşkın olarak düzenlenmiş olup, saçak uçlarından sivri bölümü alta gelecek şekilde düzenlenmi, testere dişi süslemeler sarkmaktadır.

En üst bölüm olan kubbe, altıgen bir kaideye oturan basık soğan kubbe şeklindedir (Fotoğraf 3.62-3.63-3.64). Soğan kubbe dikey olarak dilimlendirilmiştir. Bu kubbe, kurşun ile kaplanmış olup, merkezinde bir zamanlar üzerinde bayrak asılı olan alemi bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.62 Balıkesir Saat Kulesi Kubbe Detay

Fotoğraf 3.63 Balıkesir Saat Kulesi Kubbe Detay

Fotoğraf 3.64 Balıkesir Saat Kulesi Doğu Cephe Genel Görünüm

Değerlendirme: Balıkesir Saat Kulesi, 1898'deki büyük Balıkesir depreminden sonra yıkılan, eski kulenin yakınlarına, II. Abdülhamit'in yirmi beşinci cülusu münasebetiyle, Mutasarrıf Ömer Ali Bey'in yaptırdığı ve 1901 yılında tamamlanan bir yapıdır.

Mutasarrıf Ömer Ali Bey, depremden sonra Balıkesir için birçok hizmette bulunmuştur. Balıkesir Saat Kulesi gibi yeniden inşa ettirdiği yapıların yanı sıra, tamir ettirdiği yapılar da oldukça fazladır. Saat makinesinde bulunan levhanın üzerindeki Ömer Ali Bey'in imzası, resmi evraklara attığı imza ile aynı olması bakımından önemlidir. Balıkesir'de Ömer Ali Bey'in baniliğinde ve girişimleriyle yapılan birçok eser vardır[540].

Yapının mimarının adı bilinmemektedir. Ömer Ali Bey'in hatıra defterinde, deprem sonrası çalışmalarından dolayı nişan ile taltif edilenlerin arasında, Belediye Kalfası Hristosmoz Efendi'nin adı geçmektedir[541](Belge 21). Ayrıca Belediye Kalfası Kelleciyan Ovadis Kalfa'nin adı debboy inşaatında geçmektedir[542]. Belge 19'dan anlaşıldığı üzere, debboy ve saat kulesinin açılışı birlikte yapılmıştır (Belge 19). Bu iki kalfanın saat kulesi inşaatında çalışmış olabileceği düşünmekteyiz.

Yapının, alt bölümlerinde Neo-Klasik, saat etrafındaki süslemelerde ise Barok üslup görülmektedir. Ancak çan ve kubbe bölümündeki öğelerin, Oryantalist üslupta olduğu dikkati çekmektedir. Çan bölümündeki dar üç dilimli kemerler içinde bulunan sivri at nalı kemer ve soğan kubbe Oryantalist üslubun en önemli öğelerindendir.

3.1.3. İzmit Saat Kulesi

Yeri: Kemalpaşa Mahallesi, Hürriyet Caddesi, Saray Yokuşu mevkiinde bulunmaktadır.

Tarihi: İzmit Saat Kulesi, Sultan II. Abdülhamit'in yirmi beşinci tahta çıkış yıldönümü sebebiyle, dönemin İzmit Belediyesi tarafından 1 Eylül 1901'de yaptırılmıştır[543] (Belge 22-23) (Fotoğraf 3.65-3.66).

---

[540] Bu yapılar için bkz. Eren, 1993.
[541] Bu belge, daha önce Yazıcı, 2003: 125'te yayınlanmıştır. Okunarak kontrol edilmiştir.
[542] Yazıcı, 2003: 126.
[543] BOA: DH.MKT.: 468/38.001-002.
15 Mart 1902 tarihli bu belgede, aynı zamanda, kule için Avrupa'dan sipariş verilen saatlerin, gümrük vergisinden muaf tutulması istenmektedir.

Fotoğraf 3.65 İzmit Saat Kulesi Genel Görünüm

Fotoğraf 3.66 İzmit Saat Kulesi Genel Görünüm

Saat kulesinin, cephelerinde bulunan çeşmelerin ve kapının üzerindeki kitabelerde, kulenin 1901 yılında belediye tarafından yapıldığı yazmaktadır[544] (Fotoğraf 3.67-3.68-3.69-3.70-3.71). Ayrıca, Osmanlı Arşivi'nde bulunan bir belgeye göre, bu saat kulesi yapımında emeği geçen, Belediye Reisi Edhem Efendi'ye Osmânî Nişanı verilmiştir[545] (Belge 24). Kulenin temeli, Mutasarrıf Musa Kasım Bey zamanında, 1 Eylül 1900 yılında atılmış olup, inşaatın bitişi, Sultan II. Abdülhamit'in tahta çıkışının yirmi altıncı yılı olan 1 Eylül 1902'de gerçekleşmiştir[546]. İzmit Saat Kulesi'nin projesinin Mimar Vedat Tek tarafından tasarlandığı[547] ancak inşaat uygulamasının Mihran Azaryan tarafından yapıldığı bilinmektedir[548]. Saat kulesi, 1970 yılında Seka tarafından 2007 yılında restore ettirilmiştir.

---

[544] *"Doğu cephesinde 1318 - Sene-i Kameriyye, Hazret-i Sultân Hamid ... mutasaddırı, Tâcdârân-ı zamânın pâdişâh-ı ekberi; güney cephesinde 1318 - Sâl-ı Kamerî, Yirmi beş sâl-ı cülûsu oldu bir…, Sâyesinde yapıldı alem çünki feyz ü rif'ati, batı cephesinde 1318 - Sene-i Kameriyye, …, Belediye etdi inşâ bu kuleyle çeşmeyi, kuzey cephesinde 1318 – Ketebehu Fehmi, … söyledi … tarihi, Bu … senesine … eyledi."* Galitekin, 2015: 282-283.

[545] BOA: DH.MKT.: 654/30.001.002.
Belgede Edhem Efendi'ye verilecek nişanla ilgili olarak, "*Mecîdî*" yazarken, üzeri çizilip kırmızı mürekkeple "*Osmânî*" yazılmıştır. Ayrıca, bir kelime sonra, nişanın unvanı da "*Zişân*" iken "*Âlî*" yapılmıştır. Belgenin başında Dördüncü Rütbeden Mecidi nişanından bahsedilirken, son satırda Dördüncü Rütbeden Osmani Nişanı verilmesi için izin istenmiştir. Mecidi Nişanı 1852'de Sultan Abdülmecid tarafından verilmeye başlanmıştır. Osmani Nişanı ise, 1861'den itibaren Sultan Abdülaziz tarafından verilmiştir. Anladığımız kadarıyla, yazışmalar sürerken Belediye Reisi Edhem Efendi'ye daha kıymetli olan, Osmani Nişanının Dördüncü Rütbesi verilmesi kararlaştırılmış. Ayrıca bu belgeden, yapının genişliği, yüksekliği ve çeşmeleri konusunda da bilgi almaktayız.

[546] Kaya, 2008: 206.

[547] Özkan, 1973: 50; Kaya, 2008: 206.

[548] Mihran Azaryan (1876-1952), Mimar Bedros Kalfa Azaryan'ın oğlu olup, İzmit Saat Kulesi ile birlikte, Büyükada Vapur İskelesi'nin de mimarıdır. Pamukçiyan, 2003: 66; Tuğlacı, 1985: 176. Mihran Azaryan hakkında bilgi için bkz. Kaya, 2008: 207-208.

Fotoğraf 3.67 İzmit Saat Kulesi Çeşme

Fotoğraf 3.68 İzmit Saat Kulesi Batı Cephesi Kitabe

Fotoğraf 3.69 İzmit Saat Kulesi Kuzey Cephesi Kitabe

Fotoğraf 3.70 İzmit Saat Kulesi Doğu Cephesi Kitabe

Fotoğraf 3.71 İzmit Saat Kulesi Güney Cephesi Kitabe

Mimari Özellikleri: Kare planlı ve yaklaşık 25 metre yüksekliğindeki İzmit Saat Kulesi'ni beş bölümde incelemek mümkündür (Fotoğraf 3.72-3.73). Bu bölümler; çeşmeli birinci kat bölümü, teraslı ikinci kat bölümü, tuğralı bölüm, saat bölümü ve külah bölümüdür.

Fotoğraf 3.72 İzmit Saat Kulesi Genel Görünüm

Fotoğraf 3.73 İzmit Saat Kulesi Genel Görünüm

İzmit Saat Kulesi'nin giriş katı, kule gövdesine göre daha geniş bir alanı kapsamaktadır (Fotoğraf 3.74). Bu bölümün her cephesine, yukarı çıktıkça daralan üç basamaklı merdiven ile ulaşılmaktadır. Birinci merdiven, yapıdan taşan bir konumda olup, tüm yapıyı dolaşmaktadır. Merdivenlerden diğer ikisi yapının genişliğindedir. Birinci katın köşelerine ve ikinci basamak üzerine yerleştirilen mermer sütunlar, üst kattaki teras bölümünü taşımaktadır. Üstteki üçüncü basamak ise mermer sütunlar arasında kalmıştır. Kulenin kuzey cephesinde giriş kapısı yer alırken, diğer cephelerinde çeşmeler bulunmaktadır. Kuzey cephesi dışında, yapının bu bölümünün her cephesi aynı tasarıma sahiptir.

Fotoğraf 3.74 İzmit Saat Kulesi Kuzey Cephesi Giriş Bölümü

Giriş kapısı, mermer söve ve kesme kum taşı malzeme ile inşa edilmiş olup, basık yuvarlak kemere sahiptir (Fotoğraf 3.75). Mermer eşik üzerindeki sövelerin, kareye yakın dikdörtgen kaidesi bulunmaktadır. Bu kaidenin üzerinde, yukarı çıktıkça daralan içbükey geniş bir silme ve üzerinde ince yatay bir silme yer almaktadır. Mermer söveler, yukarıda sütun başlığı şeklinde düzenlenmiştir. Bu sütun başlığı, aşağıdan yukarı doğru, düz bir yatay silme, üstte iki ince silme arasında dışbükey olarak yuvarlatılmış bir silme ve üstte, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan iki ince yatay silmeden oluşmaktadır. Kesme taş kemerin, dıştan üç ince silme ile çerçevelendiği görülmektedir. Kemerin kilit taşı, dışarı doğru taşırılmıştır. Kemeri

çerçeveleyen silmeler, kilit taşının üst kısmında da görülmektedir. Orta bölüm, dikey yivlerle hareketlendirilmiştir. Alt kısımda ise iki ince silme arasında geniş bir silme bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.75 İzmit Saat Kulesi Giriş Kapısı

Birinci katın tüm cepheleri, köşedeki sütunların başlıkları seviyesinde yatay olarak ikiye ayrılmış olup, alt bölümü kırmızı konglomera taşı ile kaplanmış, üst kısmı kesme kum taşından inşa edilmiştir.

Giriş kapısının kemerinin üzerinden, yatay dışa taşkın ve yuvarlatılmış bir kaval silme tüm yapıyı dolaşmaktadır. Bu silme üzerinde, iki ince silme arasında geniş bir silme ile kitabelik bölümüne geçilmektedir. Bu bölümün merkezinde, yatay dikdörtgen biçiminde kitabe yer almaktadır. Kitabe, ince silmeler ile çerçevelendirilmiş bir geniş silmeye sahip olup, merkeze doğru daralan bir yapı göstermektedir. Kitabenin iki yanında, kitabeye göre daha az genişliğe

sahip, iki yatay dikdörtgen süsleme bulunmaktadır (Fotoğraf 3.76). Bu süslemeler, iki yanında küçük beş kollu çiçek arasından aşağı doğru sarkan yapraklı girlandlardan meydana gelmektedir. Girlandın merkezinde, büyük beş kollu çiçek motifi bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.76 İzmit Saat Kulesi Kitabelik Yanındaki Süsleme

Fotoğraf 3.77 İzmit Saat Kulesi Birinci Kat

Zemin kat köşelerine, ikişer adet mermer sütun yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.77-3.78). Bu sütunlar ikinci basamak üzerine oturmakta olup, yüksek dikdörtgen bir kaidesi bulunmaktadır. Kaide üzerinde, kaideden daha dar dairesel planlı bir kaide daha bulunmaktadır. Sütun gövdesi, aşağıdan yukarıya doğru daralan dor nizamı göstermektedir.

Fotoğraf 3.78 İzmit Saat Kulesi Kat Konsol Detay

Fotoğraf 3.79 İzmit Saat Kulesi Birinci Birinci Kat Sütun Detay

Sütun başlıklarının altında, yuvarlatılmış bir bilezik bulunmaktadır. Sütun başlıkları, yukarı çıktıkça genişleyen kare bir tasarım göstermektedir. Sütun başlığı üzerinde, baklava dilimli geometrik süslemeler yer almaktadır. Sütun başlığının üst bölümü, dikdörtgen planlıdır ve cepheden yatay bir silme şeklinde görülmektedir. Sütunlar, beden duvarından bağımsız olarak inşa edildiğinden, üst bölümlerinden yapıya birleşmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz, gövdeyi dolaşan yatay silme bu bölümün üzerinden geçmektedir. Sütun üzerindeki konsolların yapıyla birleşen cephesi hariç üç cephesinde, köşeleri içeri doğru yuvarlatılmış ve dik biçimde yerleştirilmiş dikdörtgen süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemeler, oluk ince silmelerden oluşmaktadır. Yapının köşelerinde ve bu iki çıkıntının arasında, taş konsollar bulunmaktadır (Fotoğraf 3.79-3.80). Konsollar, alttan yukarı doğru genişlemekte ve profilden S ve C kıvrımları şeklinde tasarlandığı anlaşılmaktadır. Profilde çiçek motifi bulunan bitkisel süslemeler mevcuttur. En üst bölüm, kare bloğu şeklinde aşağı doğru sarkmaktadır ve alt bölümü sivriltilmiştir. Bu bölümün üç cephesinde, dışa taşan birer adet çiçek motifi

yerleştirilmiştir. Ayrıca konsola cepheden bakıldığında, dikey silmelerle yivlendirildiği görülmektedir.

Fotoğraf 3.80 İzmit Saat Kulesi Birinci Kat Konsol Detay

Birinci katta, kuzey cephesi hariç her cephenin merkezinde çeşme bulunmaktadır (Fotoğraf 3.81-3.82). Bu çeşmeler mermer malzemeden yapılmış olup, sadece kemer bölümleri, giriş kapısında olduğu gibi kesme taştandır. Kapı ile benzerlik gösteren çeşme kemerleri, basık yuvarlak kemerdir. Kilit taşı dışa taşkın olup, aşağı doğru daralmaktadır. Kilit taşının üst kısmında, kemerleri dışarıdan dolaşan iki adet silme görülmektedir. Orta bölümü, dikey silmelerle yivlendirilmiş olup, alt bölümüne iki adet, yukarı doğru bakan akant yaprağı yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 3.81 İzmit Saat Kulesi Doğu Cephesi Birinci Kat

Fotoğraf 3.82 İzmit Saat Kulesi Güney Cephesi Çeşme Detayı

Fotoğraf 3.83 İzmit Saat Kulesi Çeşme Detayı

Fotoğraf 3.84 İzmit Saat Kulesi Çeşme Detayı

Çeşmelerin yalak taşı yekpare mermer olup, sövelerin üzerine oturduğu yatay bir denizlikle birleşmektedir (Fotoğraf 3.84). Yalak taşı, yarım daire şeklinde dışa taşkındır ve istiridye şeklinde yivlendirilmiştir. Yalak taşının altı, yere kadar sütunce şeklinde uzanmaktadır. Alt bölümünde, iki yatay silmeden oluşan bir kaide görülmektedir. Bu kaidenin üzerinde, yuvarlatılmış bir silme üzerine yukarı çıktıkça incelen, biri ince biri geniş yerleştirilmiş dikey silmeler dizisi yer almaktadır. Bu silmelerden, geniş olanlarının altı yuvarlatılmış olup, ince olan silmenin ucu ise sivri şekilde düzenlenmiştir. Bu bölümün üzerinde, yatay bir silme üzerinde yumurta dizileri yer almaktadır. Yumurta dizilerin üzerinde ise geniş bir silme içinde yer alan iç içe geçmiş ters palmetler bulunmaktadır. Tüm bu süslemelerin üzerinde ve yalak taşının altında, ortadaki ince olmak üzere üç adet yatay silme vardır.

Çeşmenin sövelerin altında, yatay dikdörtgen süslemeler içinde, merkezden dışarı doğru ışınsal şekilde uzanan, yatay oval çiçek motifleri bulunmaktadır. Ayna taşının içinde ise kazıma tekniği ile ve iki silmeyle oluşturulmuş üç dilimli kemer motifi mevcuttur. (Fotoğraf 3.83). Bu silmelerin, dilimlere doğru üst bölümünde, iki adet simetrik olarak yerleştirilmiş beş yapraklı çiçekler dikkati çekmektedir. Orta dilimin içinde, daire şeklinde bir madalyonla çerçevelenmiş ay - yıldız motifi yer almaktadır. Madalyonun altında, onu kuşatacak şekilde, iki yandan yukarı doğru kıvrılan, çiçek ve yaprak motifleri görülmektedir.

İkinci bölüm olan teraslı bölümün altı, yukarı çıktıkça genişleyen bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 3.85). Köşelerdeki sütunların üzeri, cephelerden daha dışa taşkın olup, sütun başlığı gibi düzenlenmiştir. Cephelerdeki çeşmelerin ve kapının üzerindeki, tüm cepheyi dolaşan silmenin üst kısmında yer alan teras bölümüne geçiş, saçak altı şeklinde düzenlenmiştir. Bu bölüm altı yatay silmeden oluşmaktadır. Alttaki silme, aşağıdan yukarı doğru genişlemektedir. Üzerindeki silme ise daha geniş tutulmuş olup, düz yatay bir silmedir. Bunun üzerinde ince bir silme ve onun üzerinde dışbükey geniş bir kaval silme yer alır. Üst bölümde yer alan iki silme aynı boyutlarda ince olup, üstteki dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Teras bölümü, geometrik ve bitkisel motiflerden oluşan demir şebekeye sahiptir.

Fotoğraf 3.85 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat

İkinci bölümün her cephesi, simetrik olarak düzenlenmiştir. Kulenin kare gövdesinin köşeleri pahlanarak, sekizgen bir plana sahip olduğu görülmektedir (Fotoğraf 3.86). Teras bölümünde bulunan kapılar, Hint üslubundaki basık at nalı kemer ile kaş kemerin birleşimiyle tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.86-3.87). Bu kemerin, üst kısmı oldukça sivriltilmiştir. Kemer, genişleyerek tekrar daralmakta ve sütun başlıklarına oturmaktadır. Düz sövelere sahip kapıların alt bölümlerinde kaideler yer almaktadır. Üst bölümleri ise sütun başlığı şeklinde düzenlenmiştir. Bu sütun başlıkları, altta aşağıdan yukarı çıktıkça genişleyen iki yatay silmeye sahiptir. Silmelerin üzerinde, bir yatay silme daha bulunmaktadır ve bu silme dikey olarak

yivlendirilmiştir. Bunun üzerinde ise, içinde ters yarım daireler içinde, yumurta dizisi süslemeleri bulunmaktadır. İyon üslubundaki başlıkların volütleri arasına, sol yukarı doğru bakan ay-yıldız yerleştirilmiştir. Başlığın üst kısmı, en dışa taşkın bölümüdür ve bu bölüm köşelerden sivrilerek yükselmektedir. Kapılar demir panjur şeklindedir. Kapıların kemer bölümünün içi yatay bir silmeyle ayrılmakta ve bu bölümde bitkisel süslemeler yer almaktadır.

Fotoğraf 3.86 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat

Fotoğraf 3.87 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat Detay

İkinci bölümün köşelerinde, üçüncü bölüme kadar uzanan yüksek sütunlar görülmektedir (Fotoğraf 3.87-3.88). Yüksek bir kaideye oturan bu sütunların silindirik gövdeleri, dikey olarak yivlendirilmiştir. Sütun başlıklarının alt bölümünde ve üst bölümünde bilezik şeklinde iki kaval silme yer almaktadır. İyon sütun başlıklarının volütleri köşelerde dışa taşkındır. Bu silmelerden aşağıdakinin üzerinde, yumurta dizileri bulunurken, üst bölümdekinin üzerinde aynı motifin etrafından bir silme dolaşmaktadır. Kapının sütun başlıklarından farklı olarak bu sütun başlıkları, yapıdan dışarı doğru taşmaktadır. Sütun başlığının üst bölümü, üç yatay silme ile hareketlendirilmiş ve köşeleri yukarı doğru sivriltilmiştir. Volütler arasında, kapıda da bulunan ay-yıldız motifi burada da görülmektedir.

Sütun başlıkların üzerinde, sekizgen planlı ve yatay olarak düzenlenmiş, geniş silmelerden oluşan, yüksek bir kaide bulunmaktadır. Bunun üzerinde ise, ince bir silme görülmektedir. Kaidelerin üzerinde, silindirik kısa bir sütun şeklinde yükselen süsleme üzerinde büyük bir küre yer almaktadır. Kürenin üzerinde, dikey oval silmeler içinde yumurta dizileri yer alırken, alt bölümü çiçek yaprakları şeklindedir. Kürenin üzerinde bir başka küçük küre daha mevcuttur. Sütunun bu üst bölümü, yukarıdaki üçüncü bölüme kadar taşmaktadır (Fotoğraf 3.89).

Fotoğraf 3.88 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat Detay

İkinci bölüm ile tuğralı üçüncü bölüm arası yatay silmeler ile ayrılmıştır. Bu bölüm, Altta ince bir silme üzerinde, dışarı doğru taşan içbükey geniş bir armudi silme şeklindedir. Üst bölümünde ise aynı tasarım tekrarlanmaktadır. İkinci bölümün, kapı kemer köşeliklerinin üstüne denk gelecek yerlerde ve yatay silmeler üzerinde, giriş kapısının kilit taşına benzer iki adet süsleme bulunmaktadır. Bunlar aşağıdan yukarı doğru genişlemekte ve dışarı doğru taşmaktadır. Bu kilit taşının cephesi, iki adet dikey silme ile yivlendirilmiştir.

Üçüncü bölüm, ikinci bölüm gibi sekizgen planlıdır (Fotoğraf 3.89). Köşe kenarları üzerinde, sırasıyla yerleştirilmiş yuvarlak ve yatay elips biçimli, dışa taşkın taş süslemeler yer almaktadır (Fotoğraf 3.88-3.89-3.90-391). İkinci bölüm ile üçüncü bölümü ayıran yatay silmelerin üzerinde, cephelerin iki yanında, üzeri dikey olarak yivlendirilmiş, yarım daireler yer almaktadır. Bu süslemenin üzerinde, dışa taşkın bir küre görülmektedir. Kürenin üzerinde ise birbirine sırtını dönmüş, uçları volüt biçiminde tasarlanmış, yukarı çıktıkça birbirine yaklaşan C şeklinde büyük süslemeler vardır. Bu süslemelerin ucunda bulunan volütlerin içine, çiçek motifi yerleştirilmiştir. Aynı süslemelerinin gövde içleri ise, kenarları yuvarlatılmış baklava dilimleri şeklindedir. Süslemeler ortasında, II. Abdülhamit'in tuğrasının bulunduğu bir madalyon bulunmaktadır. Madalyon oldukça dışa taşkın kaval silmeye sahiptir.

Fotoğraf 3.89 İzmit Saat Kulesi İkinci Kat

Tuğra üzerinde, bir pencere vardır (Fotoğraf 3.91-3.92). Pencerenin denizlik bölümü, cepheden dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Aşağıdan yukarı doğru genişleyen bu denizliğin, iki köşesinde, dışa taşkın yatay silmelerden oluşan süslemeler vardır. Bu süslemelerin alt bölümü, dikey olarak yivlendirilmiş olup, yivlerin içinde üst üste yerleştirilmiş iki adet kare şeklinde, derin oyma süslemeler yer alır. Bunun üzeri, ince yatay bir silme şeklindedir. Denizliğin en üstünde ise geniş ve yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan, içbükey başka bir silme ile bu bölüm sonlanmaktadır.

Fotoğraf 3.90 İzmit Saat Kulesi Üçüncü Kat

Fotoğraf 3.91 İzmit Saat Gövdesi

Üçüncü bölüm penceresi, ikinci bölüm kapısıyla uyum içinde olup daha dar ve kısa bir tasarıma sahiptir. Sivri kemer biçimindeki pencere kemerinin sivri bölümü, üst katı ayıran yatay silmeye kadar dayandırılmıştır (Fotoğraf 3.92). Pencerenin söveleri düz olup, aşağıda dışa taşkın kenger yaprağı motifinden oluşan kaideye oturmaktadır. Üzengi taşları ise sütun başlığı şeklinde düzenlenmiştir. Ortada palmet oluşturacak şekilde iki akant yaprağı ile biten dalın birleşmesinden ibarettir. Sütun başlıklarının köşelerinde, birer akant yaprağı bulunmaktadır. Palmetlerin merkezinden aşağıya doğru bir yumurta motifi yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 3.92 İzmit Saat Kulesi Üçüncü Kat

Dördüncü bölüm olan saat bölümü, diğer bölümlere göre oldukça sade tutulmuştur (Fotoğraf 3.93). Üçüncü kat ile dördüncü katı ayıran yatay silmeler dışa taşkın olup, yukarı çıktıkça genişleyen bir yapı gösterir. Altta yatay ince bir silme sonrasında, üzeri dikey olarak yivlendirilmiş bir başka geniş silme daha bulunmaktadır. Derin oyma tekniğinde olan bu süslemelerin üst bölümleri, üçgen şeklinde birleştirilmiştir. Bu bölümün üzerinde, yatay ince bir silme daha vardır. En üstte ise, yukarı çıktıkça dışa taşan ve içbükey bir tasarım gösteren geniş bir armudi silme ile bu bölüm sonlanmaktadır. Bu silmeler üzerinde, ikisi cephelerde ve birer adet köşe kenarlarının ortasına yerleştirilen, toplam on iki adet dikey süslemeler mevcuttur. Gövdeyi saran yatay silmede olduğu gibi, bu bölüm üzerinde üçer adet süsleme vardır.

Saatin etrafında içte dışa doğru taşan armudi, dışta ince bir silme ile oluşturulan çerçeve yer almaktadır (Fotoğraf 3.93). Bu çerçevenin köşelerinde, volütlü palmet motifi görülmektedir. Palmet motifinin içi boş bırakılmıştır.

Fotoğraf 3.93 İzmit Saat Kulesi Saat Bölümü

Fotoğraf 3.94 İzmit Saat Kulesi Saat Bölümü

Dördüncü bölüm olan saat bölümünün üzerinde, yatay iki ince silme arasına alınan meander motifi yer almaktadır. Bu motif, tüm gövdeyi dolaşmaktadır. Meander motifinin üzerinde yer alan dışa taşkın olarak yuvarlatılmıştır (Fotoğraf 3.94-3.95).

Fotoğraf 3.95 İzmit Saat Kulesi Saçak Altı ve Külah

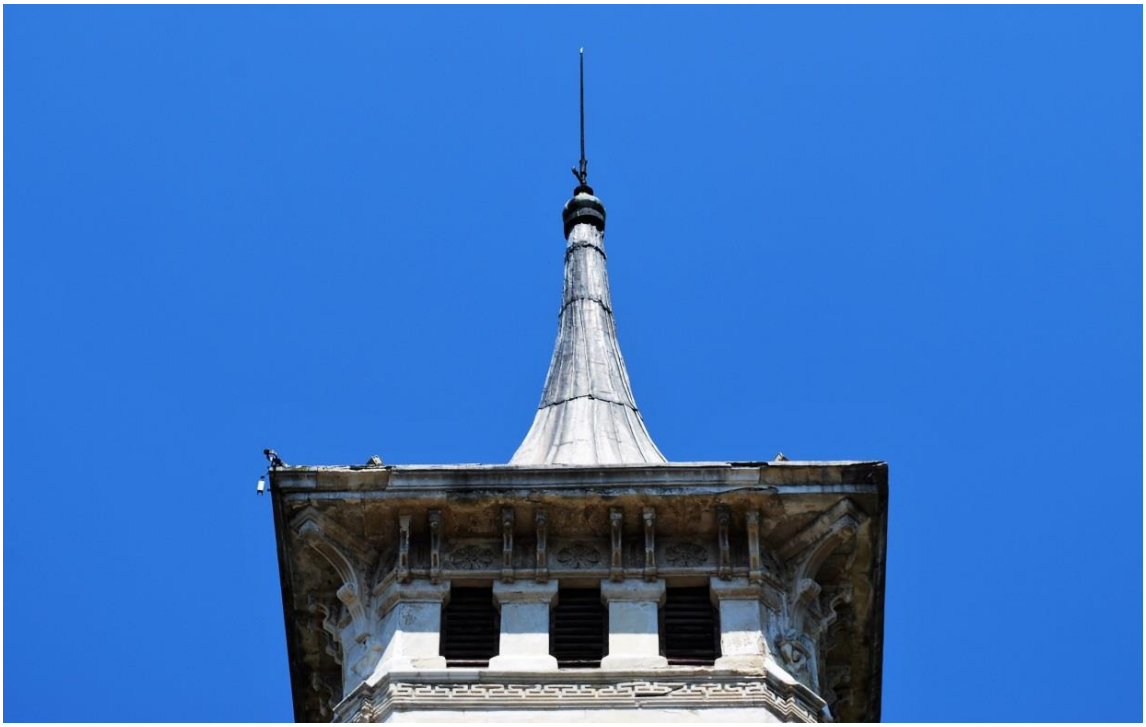

Fotoğraf 3.96 İzmit Saat Kulesi Saçak Altı ve Külah

Fotoğraf 3.97 İzmit Saat Kulesi Üst Bölüm

Beşinci bölüm olan külah bölümüne geçiş, çan bölümü ile sağlanmaktadır. Çan bölümünün, kısa kenarlarında kapalı iken, uzun kenarlarına dik şekilde yerleştirilmiş dikdörtgen blok taşlar ile açıklıklar oluşturulmuştur. Bu taşlar, altta ve üstte dışa doğru genişleyen iki adet yatay taş arasına alınmıştır. Açıklıklar metal panjurlar ile kapatılmıştır. Bu bölümdeki her bir taşın üzerinde, ikişer adet olmak üzere, cephelerde toplam sekiz adet küçük taş konsol bulunmaktadır. Bu konsolların profilinde, iki yaprak motifi üzerine, yuvarlatılmış geniş bir silme yer almaktadır. Konsolların cepheleri, dikey olarak yivlendirilmiştir. Saçağa bağlanan üst bölümü kare planlıdır ve üzerinde, aşağı doğru sarkan yumurta motifi bulunmaktadır. Konsollar arasındaki bölüme, oyma tekniği ile çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Bu bölümün kısa kenarlarında, birinci bölümde görülen büyük konsollar yer almaktadır. Konsolların altında, iki yaprağın çerçevelediği birer adet yumurta motifi görülmektedir. Çan bölümü ile saçak bölümünü, biri ince diğeri geniş iki adet silme ayırmaktadır (Fotoğraf 3.96-3.97).

Saat kulesinin külahı oldukça geniş bir saçağa sahiptir (Fotoğraf 3.97). Aşağıdan yukarı doğru içbükey şekilde sivrilen külah, Çin üslubundadır. Bu külah kurşun kaplı olup, uç kısmında, altında bir bilezik bulunan bir küre bulunmaktadır.

Değerlendirme: İzmit Saat Kulesi, 1 Eylül 1902 tarihinde Sultan Abdülhamit'in yirmi beşinci tahta çıkış yıldönümü sebebiyle, İzmit Mutasarrıfı Musa Kazım Bey tarafından yaptırılmıştır. İzmit Saat Kulesi'nin, Mimar Vedat Tek tarafından tasarlandığı, ancak inşaat uygulamasının Mihran Azaryan tarafından yapıldığı bilinmektedir. Mimar Vedat Tek'in, İzmit ve çevresinde tek mimari eserinin, bu kule olmadığı, yine Musa Kasım'a ait olan Gölcük Çiftlik Binası'nı da tasarladığı bilinmektedir. İzmit Saat Kulesi'nin yaptıran, İzmit Mutasarrıfı Musa Kasım'ın Mimar Vedat Tek'in eşinin babası olması sebebiyle, bu kulenin projesinin kendisine verilmiş olabileceği düşünülmektedir[549].

İzmit Saat Kulesi'nin cephelerinde birden çok üslup görülmektedir. Özellikle yapının, birinci bölümündeki dor sütunları, ikinci ve üçüncü bölümde görülen iyon sütun başlıkları Neo-Klasik; tuğra madalyonuna dayanan C kıvrımları Barok; kaş kemerli kapıları ile Hint üsluplu Oryantalist; geniş saçaklı sivri külahı ise Çin tarzı Oryantalist üslubunu göstermektedir. Böylece kule, eklektik olarak değerlendirebileceğimiz bir üsluptadır.

İzmit Saat Kulesi, konumuz dahilindeki yapılardan farklı olarak, Hint-Çin üslubundaki Oryantalist öğeleri ile dikkat çekmektedir. Anadolu'da görülen diğer Oryantalist etkili yapılar içinde Çin üslubu nadir olarak karşımıza çıkmaktadır. Külah biçimli bu tip çatı, tespit edebildiğimiz nadir bir örnek olması bakımından önemlidir.

[549] Kaya, 2008: 207.

3.1.4. Antalya Saat Kulesi

Yeri: Selçuk Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi, Kale Kapısı Mevkii'nde yer almaktadır.

Tarihi: Antalya Saat Kulesi, Roma Dönemi'ne ait kale burçlarından biri üzerinde yer almaktadır. Hakkı Acun, "Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri" adlı eserinde bu saat kulesinin II. Abdülhamit döneminde yapılmış olabileceğinden bahsetmektedir[550]. Muhammet Güçlü'nün araştırmaları neticesinde ve dönemin Antalya gazetelerinde çıkan haberlere göre, Antalya Saat Kulesi 1921 yılında Antalya Belediye'sinin girişimleri ile inşa edildiği anlaşılmaktadır[551]. Antalya'da Anadolu Gazetesi'nin 9 Ocak 1921 tarihli haberinde: *"Başlanılmış olan saat kulesinin tarz-ı inşası hakkında ihtilaf-ı efkar hasıl olduğundan öbür içtimaında tezakir edilmesine…"*[552] yazmasından, bu tarihte Antalya Saat Kulesi'nin inşaat kararının yeni alındığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, Antalya'da Anadolu Gazetesi'nin 17 Ocak 1921 tarihli haberinde:

> "Saat Kulesi'nin Başına Gelenler: Şehrimizde bir saat kulesi inşası tasavvur edilir ve işe başlanılır. Fakat bir müddet geçer geçmez inşaata bir tevkif arız olur. Buna herkes şaşar. Meğer mesele gayet basit bir ihtilaftan ibaretmiş. Keşifname münderecatıyla Belediye'nin şartnamesi birbirine tevakkuf etmediğinden müteahid inşaatı tatil etmiş, bu itilafı bertaraf etmek arzusunda bulunan Mutasarrıfımız Aşir Bey Efendi işi Meclis-i İdare'ye havale eder. Meclis-i İdare geçen ki içtimaında Nafia Mühendisi'yle Belediye Reisi'nin celbine aralarında bir itilaf akdine karar vermiştir. İnşallah hüsn-ü muvaffakiyetle neticelenir."[553]

yazmaktadır. Antalya'da Anadolu Gazetesi'nin 6 Temmuz 1921 tarihli haberinde:"Müzayede: Kiralık saat kulesine pek çok talebler zuhur etmiş ve Ser bayi Nuri Çavuş'a bugüne kadar bin beş yüz istida verilmiştir. Bunun için taliblerin musib görülenleri arasında müzayede yapılacağı"[554] bilgisi verilmektedir. Ayrıca 20 Temmuz 1921 tarihli haberde ise: "Belediye Riyaseti'nden: Müceddeden inşa edilen kuleye vaz' ve tatbik edilecek şehir saatinin tamir ve noksan aletlerinin ikmali içün kırk sekiz saat sonra ihale kılınmak üzere dokuz bin beş yüz guruşdan askıya alındığından taliblerin Belediye'ye müracatları"[555] yazması ile, takılacak olan saatin eski olduğu ve tamir gerektirdiği anlaşılmaktadır.

Tüm bu haberlerden anlaşıldığı kadarıyla Antalya Saat Kulesi, 1921 yılında Antalya Mutasarrıfı Aşir Bey gözetiminde, Belediye tarafından ve halkın yardımlarıyla inşa edilmiştir. Bu dönemden kalan fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla, saat kulesinin üzerine Mağrip üsluplu uzatılmış soğan kubbe yerleştirildiği görülmektedir. 1930'lu yıllarda soğan kubbe kaldırılarak yerine, dikdörtgen formlu dikey dendanlar yerleştirilmiştir[556] (Fotoğraf 3.98-3.99). Ayrıca saat

---

[550] Acun, 2011: 18.
[551] Güçlü, 2013: 41.
[552] Antalya'da Anadolu Gazetesi: 9 Kanun-u Sani 1337 akt. Güçlü, 2013: 40.
[553] Antalya'da Anadolu Gazetesi: 17 Kanun-u Sani 1337 akt. Güçlü, 2013: 40.
[554] Antalya'da Anadolu Gazetesi: 6 Temmuz 1337 akt. Güçlü, 2013: 40-41.
[555] Antalya'da Anadolu Gazetesi: 20 Temmuz 1337 akt. Güçlü, 2013: 41.
[556] Antalya Valiliği İl Özel İdaresi, 2003: 28.

kulesinde bir de kilise çanı bulunmaktadır. Bu çanın üzerinde, Yunanca bir yazıt ve Meryem Ana tasvirinin de yer aldığı görülmektedir[557].

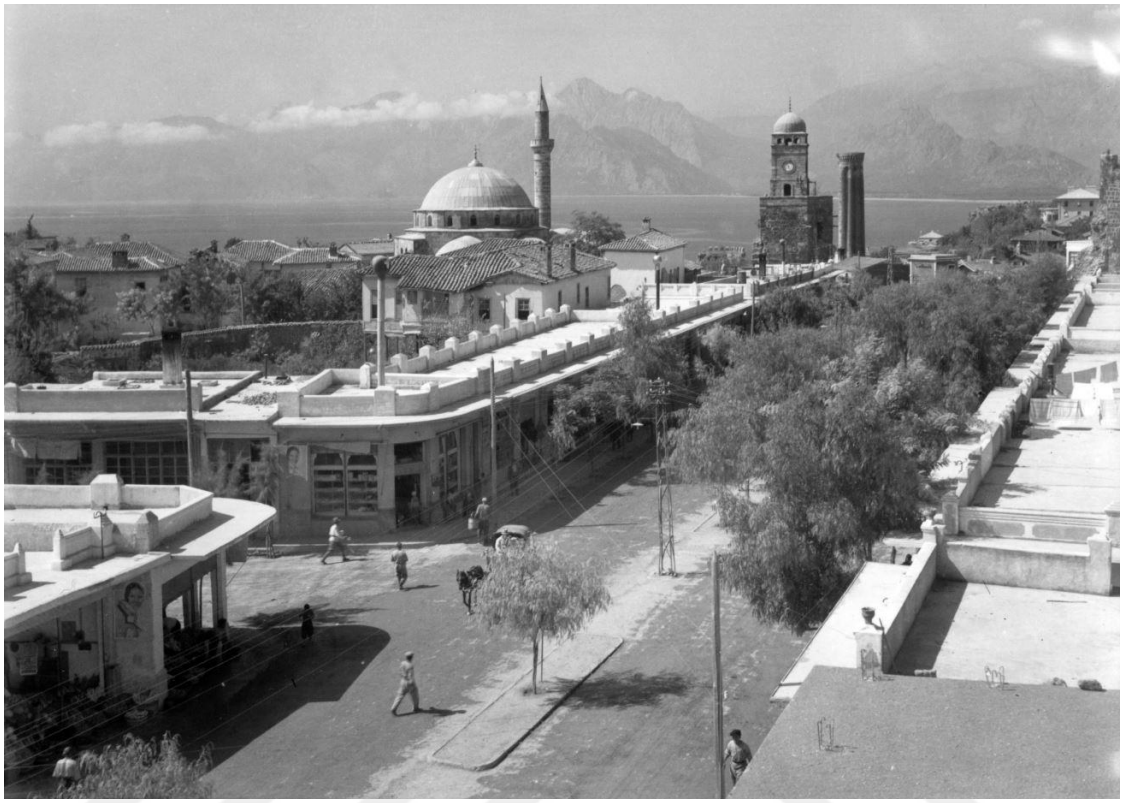

Fotoğraf 3.98 Antalya Saat Kulesi Eski Fotoğrafı[558]

Mimari: Roma, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde gördüğü onarımlar ve eklemeler ile birlikte şekillenen Antalya Kalesi'nin Kale Kapısı mevkiinde yer alan Antalya Saat Kulesi, sur mimarisine uygun inşa edilen bir burç üzerinde yer almaktadır. İnşaat malzemesi olarak kesme ve moloz taş kullanılmış olan kulenin gövdesi dört bölümden oluşmaktadır. Alt bölümünde düzgün olmayan beşgen burç gövde olarak kullanılmıştır. Bu bölümün üst kısmında, dışa taşkın iki silme yer almaktadır[559].

[557] Suarez, 2020: 518.
[558] Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Arşivi.
[559] Bu bölüm konumuzun kapsamını aşacağından detaylı anlatılmamıştır.

Fotoğraf 3.99 Antalya Saat Kulesi Genel Görünüm

İkinci bölüm, burç beden duvarından oldukça içeride tasarlanmıştır ve kare planlıdır (Fotoğraf 3.100). Bu bölüm teras şeklinde düzenlenmiş olup, kulede yuvarlak kemerli bir kapı yer almaktadır. Kapı kemeri ve sövesi, cepheden dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Köşelerde ise biri dar diğeri geniş olarak üst üste istiflenmiş taşlar, kapı kemerine benzer şekilde dışa taşırılmış.

Fotoğraf 3.100 Antalya Saat Kulesi Detay

Üçüncü bölüm, altta bir ve üstte iki grup dışa taşkın silmeler ile çerçevelenmiştir. Alt bölümde dıştan içe doğru daralan iki kaval silme ve bir düz silme yer almaktadır. Saatin üst çerçevesini oluşturan yatay silmeler, alttan yukarı doğru dışa taşan, düz bir silme üzerine armudi silme ve en üstte kaval silme şeklinde düzenlenmiştir. Bu bölümün en üstünde ise diğerlerinden daha çok dışarı taşırılmış ve geniş tutulmuş, düz silme üzerine armudi silme ve en üstte kaval silme yer almaktadır. Üçüncü bölümün köşelerine plasterler yerleştirilmiştir ve silmeler ile kesişen bölümleri sütun başlığı şeklinde dışarı taşırılmıştır. Bu bölümün dört cephesinin merkezine, daire şeklinde dışa taşkın bir silme ile çerçevelenen saatler yerleştirilmiştir.

Dördüncü bölüm, çan ve kubbe bölümüdür. Üçüncü bölümdeki yatay silmenin üzerinde düz bir silme ile başlamaktadır. Bu bölümün dört cephesinde, ortada daha geniş ve yüksek olmak üzere, merkez üstü kaş kemer şeklinde tasarlanmış üç sivri kemer açıklığı yer almaktadır. Bunlardan ortadaki kemerin alt bölümü, üçüncü bölümün silmelerine kadar inmektedir. Çan bölümünün üstünde, aşağı doğru yönelen armudi bir silme yer almaktadır. Bu bölümün üzerinde ise günümüzde uç bölümleri pahlanmış, dikey olarak yerleştirilen geometrik dendanların yer aldığı görülmektedir. Yapının eski fotoğraflarından bu bölümün, kurşun kaplamalı soğan kubbe ile örtüldüğü görülmektedir. (Fotoğraf 3.101-3.102)

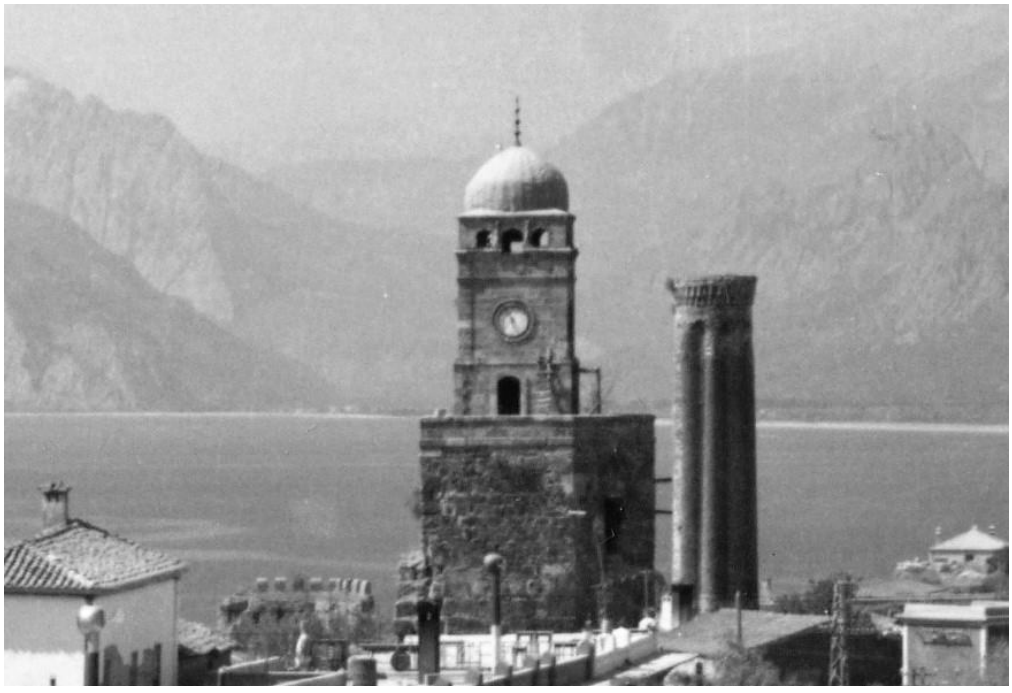

Fotoğraf 3.101 Antalya Saat Kulesi Eski Fotoğrafı Detay[560]

[560] Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Arşivi

Fotoğraf 3.102 Antalya Saat Kulesi Eski Fotoğrafı[561]

Değerlendirme: Antalya Saat Kulesi, 1921 yılında Antalya Mutasarrıfı Aşir Bey gözetiminde, Antalya Belediyesi tarafından ve halkın yardımlarıyla inşa edilmiştir. Antalya kale burcu üzerine inşa edilen saat kulesinin, günümüze ulaşamayan soğan kubbesi Oryantalist etkilidir. Büyük ihtimalle belediye mimarı tarafından inşa edilen bu kubbe, İzmir Saat Kulesi benzerlik göstermektedir. Ancak İzmir Saat Kulesi'nden farklı olarak daha yuvarlak formda ve Mağrip üslubunda inşa edilmiştir. Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Arşivi ve Nezih Başgelen'in eserinde[562] kubbeli şekilde görülen saat kulesinin kubbesi, 1950'lerden sonra yıkılmış ve yerine dendanlar yerleştirilmiştir[563].

[561] Güçlü, 2013: 40.
[562] Başgelen, 1998b: 7
[563] 2022 Nisan ayında başlatılan çalışmalar ile soğan kubbe yeniden inşa edilmektedir.

3.1.5. Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi

Yeri: Eski Hükümet Konağı yakınlarında inşa edilmiştir[564].

Tarihi: Günümüze ulaşamayan yapı, Rüştiye-i Askeriye olarak 1883 yılında inşa edilmiştir. Mimarı Rum Braşko'dur[565] (Belge 25). Erzincan Askeri Rüştiyesi'nin, hizmet verdiği yıl aralığı bilinmese de 1903 yılına kadar eğitim verdiğini kesin olarak bilmekteyiz[566]. Saat Kulesi'nin, Askeri Rüştiye'nin Müdüriyet Binası üzerinde yükseldiği, 1939 Erzincan depreminde hasar gördüğü ve daha sonra yıkıldığı bilinmektedir[567].

Fotoğraf 3.103 Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi Genel Görünüm[568]

[564] Başel, 2018: 10

[565] BOA: İ.DH.: 901/71630.
7 Kasım 1883 tarihli bu belgede, yakında açılacak olan Askeri Rüştiye'nin, inşaatında çalışan Rum Braşko'ya, marifetleri, tasarruf etmesi ve temel seviyesine kadar ücret almaması sebebiyle, beşinci rütbeden bir kıta Mecîdî nişân-ı zişânı verilmesi istenmektedir.

[566] *"Maarif Salnamesi'ne göre (1321/1903, s. 307-314) Erzincan Sancağında; Erzincan Merkez Rüştiyesi (5 öğretmen-98 öğrenci), Kemah Rüştiyesi (4 öğretmen-66 öğrenci) ve Pülümür Rüştiyesi (2 öğretmen-48 öğrenci) olmak üzere toplam 3 rüştiye bulunmaktadır. 200 öğrencinin eğitim gördüğü ve 13 öğretmenin (Müdür vekili İstihkâm Yüzbaşısı, ulemadan 5, mülkiyeden 7) ders verdiği Erzincan Askeri Rüştiyesi faaliyet göstermiştir."* Yavuz, 2016: 75-102.

[567] Acun, 2011: 98. Oysa Erzincan Belgeliği'nde bulunan depreme ait fotoğraflara bakıldığında saat kulesinin sadece hasar gördüğü anlaşılmaktadır.
http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/ERZiNCAN/deprem/askeriokul/2.htm (erişim tarihi: 25.12.2017)

[568] Anonim

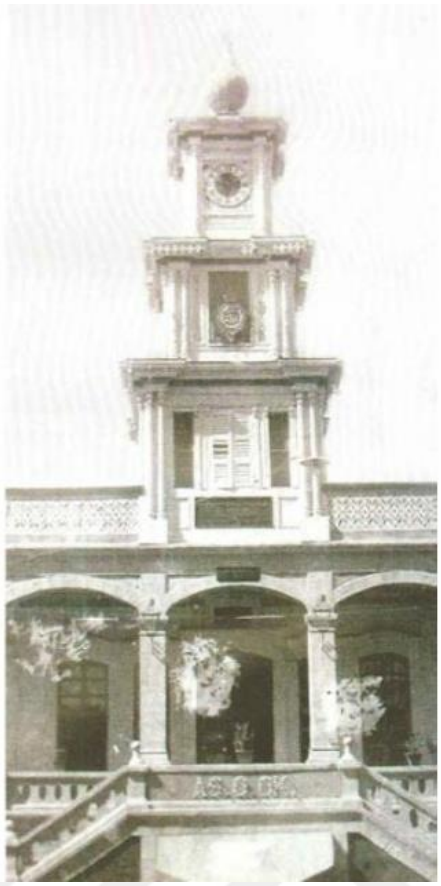

Fotoğraf 3.104 Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi[569]

Mimari Özellikleri: Günümüze ulaşamayan yapının, fotoğraflarına göre, kırma çatılı, tek katlı ve dikdörtgen bir plana sahip olduğu anlaşılmaktadır (Fotoğraf 3.103-3.104). Yapının, giriş cephesine hâkim, ayaklarla taşınan, beş adet basık kemer açıklığı bulunan bir revakı görülmektedir. Revaklı bölüme, iki yandan dik bir açıyla yükselen merdivenler ile ulaşılmaktadır. Merdiven ve revak bölümü korkulukları taş malzeme ile yapılan parapetler şeklinde olup, içinde eşit aralıklarla yerleştirilmiş dikey oval açıklıklar bulunmaktadır.

Revak bölümünün üzerinde, dışa taşkın yatay bir silme bulunmaktadır. Revak üzerinde ise merkezde bulunan üç katlı ve soğan kubbeli saat kulesi yükselmektedir. Saat kulesinden iki yana devam eden, ajur tekniği ile yapılmış korkuluklar görülmektedir.

Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi, kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Üç katlı kulenin her katı, yukarı çıktıkça daralan bir tasarım göstermektedir. Aşağıdan yukarı doğru inceleyeceğimiz kulenin ilk katında, yatay dikdörtgen bir kitabe bulunmaktadır. Kitabenin iki yanında kare şeklinde süslemeler bulunmaktadır. Kitabenin üzerinde ise dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin, iki kanatlı ve dışa açılan ahşap panjurlara sahip olduğu görülmektedir. Pencerelerin iki yanına dik bir şekilde yerleştirilmiş dikdörtgen alanlar

[569] Acun, 2011: 98.

boyalıdır. Pencereler üzerindeki üç yatay silme, tüm cepheyi dolaşmaktadır. Birinci ve ikinci katın her cephesinde ve kulenin köşelerine denk gelen yerlerde, üçer adet silindirik gövdeli sütunce bulunmaktadır. Bu sütunceler, kare şeklindeki kaideler üzerine oturmaktadır. Sütun başlıkları, yukarı çıktıkça kademeli olarak dışa doğru taşan bir yapı göstermektedir. Sütun başlığının üzerinde ise yatay bir silme yer almaktadır. Bu silmenin üzerindeki, renklendirilmiş yatay bir başka silme tüm yapıyı dolaşmaktadır.

Birinci kat ile ikinci katı; alttaki geniş, üsttekiler ince olmak üzere üç silme ayırmaktadır. Bu silmeler, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşmaktadır. İkinci katın giriş cephesinde dikey olarak konumlandırılmış renkli bir dikdörtgen alanın içinde, tuğralı bir madalyon yer almaktadır. Birinci katta bulunan sütunceler ve sütuncelerin üzerinden yatay şekilde geçen renkli silmeyle aynı tasarımda olan silme, bu katta da görülmektedir. İkinci kat ile üçüncü katı iki yatay silme ayırmaktadır. Bunlardan alttakinin üzerinde, uç kısımları aşağı doğru bakacak şekilde yerleştirilmiş testere dişi dizisi bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.105 Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi Deprem Sonrası Görünüm[570]

[570] http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/ERZiNCAN/deprem/askeriokul/2.htm (erişim tarihi: 25.12.2017)

Kulenin üçüncü katı, diğer katlara göre daha sadedir. Kare planlı bu bölümün köşelerine, ikişer adet kare planlı sütunce yerleştirilerek, bu bölüm sekizgen plan biçimini almıştır. Sütun başlıkları kare biçimli olup, saçak altından yatay olarak geçen silme ile aynı boyuttadır. Arka ve ön cephesinde, kare çerçeve içinde saatler bulunmaktadır[571] (Fotoğraf 3.105). Bu katın saçak bölümünün köşeleri yuvarlatılmıştır ve cephelere göre dışarı doğru taşırılmıştır. Yapının üzerinde, ince ve yukarı doğru uzatılmış, üzeri yivli bir soğan kubbe yer almaktadır.

Değerlendirme: Erzincan Askeri Rüştiyesi, 1883 yılında inşa edilmiştir. Ancak saat kulesi daha geç bir tarihte inşa edilmiş olabilir. Yapı, 1939 Erzincan depreminde gördüğü hasar sebebiyle günümüze ulaşamamıştır.

Yapı, konumuz dahilinde bulunan diğer saat kulelerinden, bir yapı üzerinde yükselen saat kulesi olması bakımından ayrılmaktadır. Yapının sütunceleri ve sütun başlıkları Neo-Klasik üslup göstermektedir. Ancak yapıyı, kulenin üzerinde yer alan ve Oryantalist üslup içinde önemli bir öğe olan soğan kubbeye sahip olmasından dolayı eklektik kategoride değerlendirmekteyiz.

3.1.6. Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi

Yeri: Erzincan Merkez'de bulunmaktadır.

Tarihi: Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni, bir dönem Askeri Sinema olarak kullanılmıştır. Bu yapıya, padişahın adının verildiği bilinmektedir[572] (Belge 26). Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni, daha sonra Erzurum'a nakil olmuştur[573] (Belge 27). 1880-1910 yılları arasında yapının üzerine sonradan inşa edilen ahşap kulenin, 1939 yıldaki Erzincan depreminde yıkıldığı bilinmektedir[574].

Mimari Özellikleri: Günümüze ulaşamayan Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi'nin, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan Yıldız Albümleri'ndeki fotoğraflarına göre, uzunlamasına dikdörtgen planlı, kırma çatılı ve tek katlı olarak inşa edildiği anlaşılmaktadır (Fotoğraf 3.106-3.107-3.108). Yapının giriş bölümü dışa taşkındır. Altı basamak merdiven ile ulaşılan giriş bölümü, cephede üç yanlarda birer açıklık olmak üzere, toplam beş adet yuvarlak kemerli revak bölümünden oluşmaktadır. Bu bölüm, dikey atılan kemerler ile tonozlu bir örtüye sahiptir. Çokgen gövdeli, yüksek kaideli ve mukarnaslı başlıklara sahip, dört sütun üzerine oturan bu bölümün, dikdörtgen planlı olduğu

---

[571] Elimize ulaşan fotoğraflardan yatakhanelerin olduğu arka cephede de saat olduğu görülmektedir. http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/ERZiNCAN/deprem/askeriokul/2.htm (erişim tarihi: 25.12.2017)
[572] BOA: A.}MKT.MHM. 332/84.
[573] BOA: A.}MKT.MHM. 443/3.
[574] Acun, 2011: 98.

görülmektedir. Yapının merkezinde, basık kemerli giriş kapısı ve yanında birer adet pencere bulunmaktadır. Giriş bölümünün solunda dört adet, sağ tarafında ise üç adet pencere mevcuttur. Günümüze ulaşan fotoğraflara göre, yan cephesinde de iki adet pencere mevcuttur. Bu pencereler dikdörtgen çerçeve içine alınmış olup, basık kemerlidir. Pencerelerin üst bölümü, dışa taşkındır. Ayrıca yan cephesindeki çatı bölümünde ve merkezde yonca şeklinde, ayrıca bunun iki yanında ise daire şeklinde pencereler dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 3.106 Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi Genel Görünüm[575]

Giriş bölümünün üzerinde, tüm yapıyı dolaşan ve su basmanı ile zemin katı ayıran silme ile aynı tasarımı gösteren, dışa taşkın bir silme yer almaktadır. Girişin merkezinde, bu silme ile saçak altına kadar olan bölümünde ise yatay dikdörtgen bir kitabe bulunmaktadır. Saçak bölümü, giriş bölümünde tek sıra ve cephede iki sıra olmak üzere kirpi saçak şeklindedir. Giriş bölümünün üzerinde, üç cepheli bir balkon bölümü bulunmaktadır. Bu bölümün köşelerinde birer adet dar, kitabenin iki yanına denk gelecek bölümlerde ise geniş olmak üzere, altı adet baba taşı yer almaktadır. Bu baba taşları arasında, geometrik süslemelere sahip ve ajur tekniği

[575] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91121.0004.

ile yapılmış korkuluklar bulunmaktadır. Korkulukların üst bölümünde, palmet şeklinde, ortası geometrik olarak süslenmiş dendanlar görülmektedir. Balkonun dört köşesinde, küçük soğan kubbe şeklinde süslemeler vardır. Kitabenin üzerine denk gelecek bölümde ise yatay dikdörtgen içinde yatay oval bir tuğra bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.107 Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi[576]

Balkon bölümünden başlayan saat kulesi kare planlı olup, dört cephesinde düz atkılı kapılar bulunmaktadır. Bu kapılar, panjurlar ile kapatılmıştır. Kulenin köşeleri, dikey olarak yuvarlatılmış plasterlere sahiptir. Saatin bulunduğu üçüncü kata geçiş, yatay bir silmenin etrafındaki testere dişi süslemelerle sağlanmaktadır. Üçüncü kattaki bölüm dört cepheli bir terasa sahiptir. Terasın dört baba taşı arasında, geometrik süslemelere sahip korkulukları vardır. Bu baba taşları üzerinde de alt katta olduğu gibi soğan biçimli süslemeler vardır. Saat bölümü, kare planlı olup, alt kata göre daha alçak bir yüksekliğe sahiptir. Cephede kare çerçeve içinde saat bulunmaktadır. Yan cepheler, pencere açıklığı şekilde düzenlenmiş, alt kattaki gibi panjur

[576] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91121.0020.

ile kapatılmıştır. Saçak bölümü, yatay bir silme şeklindedir ve testere dişi biçimli süslemelere sahiptir. Balkonun dört köşesinde, diğer katlarda olduğu gibi küçük soğan biçimli süslemeler vardır.

Kulenin kubbesi yivli soğan kubbe şeklindedir. Bu kubbe altta ince başlayıp ortada genişlemekte, üstte tekrar incelmektedir. Alemin üzerinde, rüzgâr yönünü gösteren yatay bir ok bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.108 Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi[577]

Değerlendirme: Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi, yapı üzerine 1880-1910 yılları arasında sonradan eklenmiştir[578]. Yapının günümüze ulaşılan fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla, eklektik bir üsluba sahip olduğu görülmektedir. Üslubundan dolayı, Erzincan Askeri Rüştiye ile aynı mimarın tasarımı olduğunu düşündüğümüz saat kulesinin kubbesinin, Oryantalist soğan kubbe şeklinde düzenlenmesi sebebiyle konumuza dahil edilmiştir.

[577] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91121.0001.
[578] IRCICA'da yapının saat kulesi eklenmeden önceki fotoğrafı bulunmaktadır. http://library.ircica.org/Site/Biblio/Detail?BiblioItemId=99923&Position=26 (erişim tarihi: 20.06.2019)

3.2. Polis Karakolları, Jandarma Binaları ve Kışlalar

3.2.1. Sivas Jandarma Binası

Yeri: Sivas Merkez'de, Hükümet Meydanı'nda bulunmaktadır.

Tarihi: Sivas Jandarma Binası, kitabesine göre 1326/1908 yılında, Vali Reşit Akif Paşa tarafından yaptırılmıştır[579] (Fotoğraf 3.109). 1996 yılına kadar İl Jandarma Komutanlığı olarak hizmet veren bina, günümüzde Jandarma Komutanlığı'na ait Sosyal Tesis olarak kullanılmaktadır.

Sivas il merkezinde bulunan Jandarma Dairesi, Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulun 22.07.1983 tarih ve A4468 sayılı kararı ile tescil edilerek koruma altına alınmıştır[580].

Fotoğraf 3.109 Sivas Jandarma Binası Kitabesi

Mimari Özellikleri: Sivas Jandarma Binası, batı kuzey yönünde uzanan L biçimli bir plana sahiptir (Fotoğraf 3.110). L kollarının birleşim yerinde, üç katlı, yukarı çıktıkça kademeli olarak daralan bir köşe kulesi bulunmaktadır. Sekizgen planlı olan köşe kulesinin, üçüncü katı tek mekâna sahipken, ikinci katın iki yanına birer mekân eklenmiştir[581] (Fotoğraf 3.111).

[579] Kitabenin üst satırı silinmiş olup, *"Ve Devletlû Reşit Akif Paşa Hazretleri'nin valiliği zamanında Jandarma Dairesi bina kılındı 1326" (1908)* yazmaktadır. Bulut, 2006a: 42; Denizli, 1995: 175-176; Olcayto, 307.
[580] Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2011: 187.
[581] 1992 yılında yaşanan yangın sonucu, kule tavanında ve birinci kat çatısında tahribat olmuştur. Bu bölümler, 1995 yılı Koruma Kurulu kararları doğrultusunda, aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Ayrıca, külah şeklindeki çatı, piramidal haline getirilmiştir. Bulut, 2006a: 46.

Yapının batı ve kuzey yönüne uzanan kolları, tek katlı olarak devam etmektedir. Yapının pencereleri basık kemerli olup, tek ve ikiz pencere olarak farklılık göstermektedir. Yapı, kesme taştan inşa edilmiştir ve kırma çatılıdır (Fotoğraf 3.112).

Fotoğraf 3.110 Sivas Jandarma Binası Genel Görünüm

Fotoğraf 3.111 Sivas Jandarma Binası Köşk Bölümü

Sivas Jandarma Binası, eğimli bir araziye inşa edilmiştir. Yapının eski fotoğraflarına baktığımızda, köşk kulesinin önünde, iki kola doğru uzanan avlusu olduğu görülmektedir (Fotoğraf 3.112-3.113). Su basmanı, birinci kattan dışa doğru taşırılmış ve üstü pahlanmış olan bir sıra kesme taş ile ayrılmaktadır. Bunun üzerinde, ikinci bir taş silme daha bulunmaktadır. Bu silme de bir sıra kesme taştan oluşmakta, ancak hem üstünün hem altının pahlandığı görülmektedir. Su basmanı olan bölümde, basık kemerli küçük bodrum pencereleri vardır. Ancak bu pencereler, zamanla yolun yükselmesinden dolayı, kör pencerelere dönüşmüştür (Fotoğraf 3.113).

Fotoğraf 3.112 Sivas Jandarma Binası Genel Görünüm

Fotoğraf 3.113 Sivas Jandarma Binası Eski Fotoğrafı[582]

Fotoğraf 3.114 Sivas Jandarma Binası Kuzey Cephesi Detay

[582] Anonim

Ana giriş kapısı, L kollarının birleşim köşesindeki köşkün, pahlanması sonucu oluşan, kısa kenarında bulunmaktadır (Fotoğraf 3.115). Köşk kulesinin birinci katındaki bu girişin günümüzde oldukça yüksekte kaldığı görülmekte olup, yapının eski fotoğraflarına bakıldığında, buraya ulaşımın merdivenle sağlandığı anlaşılmaktadır (Fotoğraf 3.116). İlerleyen zamanlarda, kuzey ve batıdaki kapılar güvenlik sebebiyle iptal edilerek, giriş yapının arka cephesinden sağlanmıştır. Giriş kapısının eşik bölümü, aşağıdan yukarı doğru, yapıyı ikinci kez yatay olarak bölen yatay silme yüksekliğindedir. Ancak bu eşik, alttaki silme gibi dışarı taşırılmamıştır. Yuvarlak kemere sahip kapının kilit taşı, kemerden aşağıya doğru taşmaktadır. Kilit taşının üzerinde ise, biri kemer üstünde, ikisi kemer üzerine taşmış olan, üç adet yatay silme bulunmaktadır. Kapının söveleri, beden duvarından hafif dışa taşkın olup, yüksek bir kaide üzerine oturmaktadır. Kaidenin üzerinde, dışarı taşkın, üstü içeri doğru pahlanmış bir silme ve onunla ters formda olan, altı pahlanmış üstü dışarı taşkın ince bir silme bulunmaktadır. Kapının kemeri, sütun başlığı benzeri taşlara oturmaktadır. Bu sütun başlıklarının altında, aşağıdan yukarı doğru kademeli olarak dışarı taşan, iki ince silme görülmektedir. Bunların üzerinde, düz geniş bir silme yer alır. En üstte ise altı pahlanmış, dışa doğru taşkın bir silme ile bu bölüm sonlanır. Kemerin, iki yanından yükselen ve sövelerin devamı gibi tasarlanan plasterler, kapıda görülen sütun başlıkları şeklinde sonlamaktadır. Söveden daha dar tutulan bu bölümün üzerinde; aşağıda, yukarı doğru çıktıkça daralan iki ince silme ve yukarıda, yukarı doğru çıktıkça genişleyen iki ince silme bulunmaktadır. Bunların üzerinde, aşağıda ince, üstte geniş iki taş silme daha yer almakta ve bu silme yatay olarak tüm yapıyı dolaşmaktadır. Aynı zamanda bu silmeler, pencerelerin üzerinden geçmektedir. Ayrıca, saçak şeklindeki bir başka yatay silme, aynı şekilde tüm yapıyı dolaşmakta ve köşe kulesinin katlarını ayırmaktadır. Bu bölüm, yapının L kollarının saçak bölümünü oluşturmaktadır. Saçak, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan, üç ince silme, en üstte geniş ve oldukça dışarı taşkın başka bir silmeden meydana gelmektedir. Bu saçak bölümü ve altındaki yatay silme arasında, giriş kapısının üzerinde ince bir plaster görülmektedir.

Köşe kulesinin, kuzeybatı köşesindeki giriş kapısının iki yanında, kuzey ve batı cephelerinde birer adet pencere bulunmaktadır. Bu pencereler, yapıdaki tüm pencereler gibi, basık kemerlidir. Pencereler, ikinci silmenin üzerinde yer almaktadır. Pencerelerin denizlik bölümleri, iki bölümden oluşmaktadır. Aşağıdaki bölüm, yatay geniş bir silme şeklinde olup, genişliği pencereyi aşmaktadır. Ayrıca bu bölüm, cepheden dışarı doğru taşkındır. Üstteki bölüm ise, pencere genişliğindedir ve yukarı doğru pahlanmıştır. Pencerenin, kemer bölümü ve kemer köşelikleri dışa taşmaktadır. Bu silmenin üzerinde, batı ve kuzey cephenin saçak bölümü bulunmaktadır (Fotoğraf 3.114).

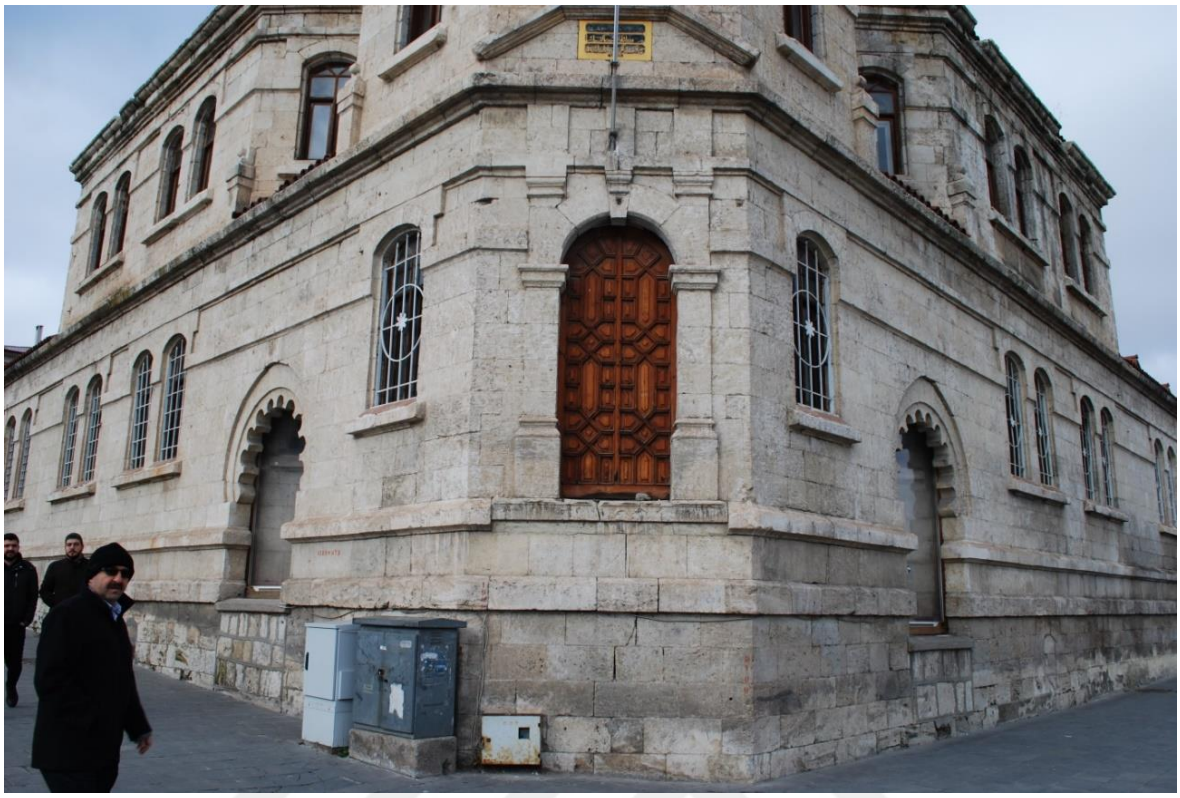

Fotoğraf 3.115 Sivas Jandarma Binası Köşk Bölümü Ana Giriş Kapısı

Fotoğraf 3.116 Sivas Jandarma Binası Eski Fotoğrafı [583]

[583] http://www.sivas.li/2016/01/sivas-jandarma-binas.html (erişim tarihi: 19.08. 2017)

Fotoğraf 3.117 Sivas Jandarma Binası Batı Cephesi Detay

Kuzeybatı köşesinden iki kola doğru, kapı ile pencereler arasında, köşk kulesinin zemin katına denk gelecek şekilde yerleştirilmiş, dilimli iki adet geniş kemer bulunmaktadır (Fotoğraf 3.118-3.119-3.120). Batı ve kuzey cephelerde bulunan bu kemerler, Oryantalist üslupta inşa edilmiştir. Kör kemerler olarak tasarlanan bu bölümlerin su basmanındaki bölümleri, sonradan taşla örülmüştür. Kemerler on adet dilime sahiptir. İç taraftaki dilimli kemer dairesel formlu olarak tasarlanmıştır. Ancak, bunun üzerinde, dışa taşkın iki silme ile sivri at nalı şekli oluşturulmuştur. Bu kemerlerin, sövelerinin alt bölümünde, tüm yapıyı dolaşan dışa taşkın silme yer almakta ve kemerin üzengi taşını oluşturmaktadır. Üzengi taşı içeri doğru taşıntı yapmaktadır.

Açıklığın iç bölümü, merkezde birleşmek üzere iki yandan daralarak içeri doğru yönelmekte, üçgen bir alan oluşturmaktadır. Buradaki duvarların üst kısmında, pencere bulunmaktadır. Günümüzde bu kemerli bölümler camekânlanmış olup, 1930 yılına ait formalarıyla, jandarma maketlerinin bulunduğu bir sergileme alanı olarak kullanılmaktadır.

L biçimli yapının kuzey kolu, batı kolundan daha kısa tutulmuştur. Kuzey cephesinde, dilimli kemerlerden kuzeydoğuya doğru, dört adet ikiz pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin, ikişerli olarak araları geniş tutulmuştur. Pencereler, kuzeybatıda bulunan giriş kapısı yanında yer alan, tekli pencereler ile aynı tasarıma sahiptir. Kuzey cephesinin, kuzeydoğu ucunda da

aynı pencerelerden iki çift bulunmaktadır. Bu iki çift pencere ile diğer pencereler arasında, bir giriş kapısı görülmektedir. Giriş kapısı, yuvarlak kemerli olup, dışa taşkın kemer ve söveleri vardır. Sövelerin alt bölümlerinde kaideleri bulunmaktadır. Üst bölümleri, sütun başlığı şeklinde düzenlenmiş olup, bu bölüm yukarı doğru çıktıkça dışarı taşan ince iki silmeden oluşmaktadır. Kilit taşı, kemerin altından ve üstünden dışarı taşmaktadır. Bu kapının iki yanında, dar iki adet pencere görülmektedir. Bu pencereler, yapıdaki diğer pencereler ile aynı tasarıma sahiptir.

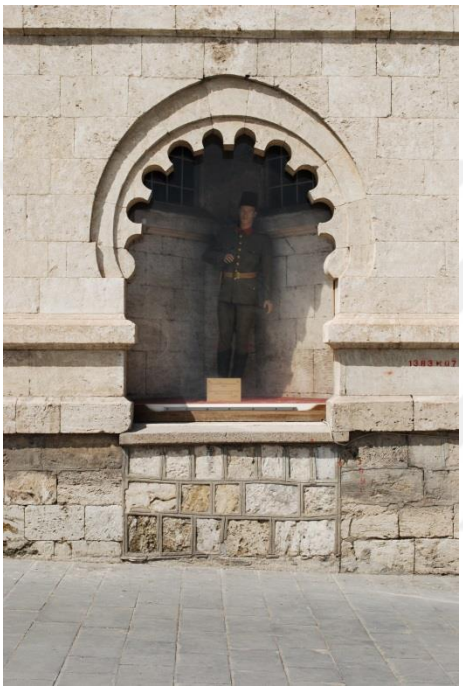

Fotoğraf 3.118 Sivas Jandarma Binası Kuzey Cephesi Dilimli Kemer

Fotoğraf 3.119 Sivas Jandarma Binası Batı Cephesi Dilimli Kemer

Fotoğraf 3.120 Sivas Jandarma Binası Dilimli Kemer Detayı

Yapının batı cephesi, kuzey cephesi ile benzer tasarıma sahiptir (Fotoğraf 3.117). Kuzeybatı köşesinden güneybatıya doğru, kuzey cephesinde bulunan ikiz pencerelerden beş adet bulunmaktadır. Bunlardan, kuzeybatı tarafındaki iki ikiz pencere ile güneybatı tarafındaki pencereler arası geniş bırakılmıştır. Yapının güney batı köşesine doğru, kuzey cephesindeki kapı ile aynı tasarıma sahip bir kapı yer almaktadır. Daha sonra ise, iki adet ikiz pencere gelmektedir. Kuzey ve batı cepheleri, kırma çatı ile kapatılmıştır.

Kuzeybatıda bulunan köşe kulesinin ikinci katı, sekizgen planlıdır (Fotoğraf 3.121). Ancak, bu kulenin sadece beş kenarı cepheleri oluşturmaktadır. Diğer üç kenarı, arkadaki mekanlara birleştirilmiştir. Her bir kenarın üzerinde, birer adet pencere yer almaktadır. Pencereler basık kemerli olup, alt kattaki pencerelere benzemektedir. Ancak, alt kat pencerelerinden daha kısadır. Ayrıca, kemer köşelikleri, kemeri çerçeveleyecek şekilde dikdörtgen formdadır. Giriş kapısının üzerine denk gelen, kuzeybatı köşesindeki pencerenin denizliği, iki tarafından aşağıya doğru dik bir açıyla indirilmiştir. Denizliğin hemen altında, yatay dikdörtgen formlu metal plaka üzerine bir kitabe bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.121 Sivas Jandarma Binası Köşk Kulesi İkinci Kat Detay

Kule ile batı ve kuzey cepheler arasında, üçgen şeklinde dik bir açıyla girinti yapan alanlar yer almaktadır. Dilimli kemerlerin içindeki planla aynı şekilde girinti yapan ve yukarıda devam eden bu duvarlara, birer adet pencere açılmıştır. İçeri doğru girinti yapan alanın üzeri, çatı ile kaplanmıştır. Kulenin, bu girinti yapan iki köşesinde, pencere denizlikleri yüksekliğinde, cepheden dışarı doğru taşan süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemenin üst tarafında; alttaki ince ve üstteki geniş olmak üzere, iki yatay silme bulunmaktadır. En üstte ise içeri doğru girinti yapan yatay bir silme üzerinde, küreler bulunmaktadır.

İkinci katta, kulenin her iki yanında, kuzey ve batı yönünde uzanan mekanlar görülmektedir. Her iki cephe de aynı tasarıma sahiptir. Bu cephelerde, katta bulunan pencereler ile aynı tasarıma sahip, ikişer adet ikiz pencere bulunmaktadır. Alt katta olduğu gibi pencerelerin üzerinden, dışa taşkın yatay bir silme geçmektedir. Bunun üzerinde ise ikinci kat saçağı yer almaktadır. Saçak, aşağıdan yukarı doğru dışarı doğru taşan iki ince silme ve üstündeki geniş bir silmeden oluşmaktadır. Saçağın üst bölümü, aşağıdan yukarı çıktıkça dışarı taşan ve üstte yatay bir silme şeklindedir. Bu bölümün üzeri de alt kat gibi kırma çatılıdır. Ancak, kule bölümünde bu saçak şeklindeki silmelerin üzerinde, bir yatay silme daha yer almaktadır.

Fotoğraf 3.122 Sivas Jandarma Binası Köşk Kulesi İkinci Kat Detay

Yapının üçüncü katı, sadece kule bölümünde mevcuttur (Fotoğraf 3.122). Alt kat gibi, sekizgen plana sahip bu bölümün, kuzeybatı köşesi hariç her cephesinde, basık kemerli oldukça küçük boyutlu pencereler bulunmaktadır. Bu pencerelerin, kemer ve söveleri cephe ile aynı düzlemdedir. Ancak, denizlik bölümleri dışa taşkındır. Kuzeybatı köşesi, diğer cephelerden farklı inşa edilmiştir. Alt bölümden başlamak üzere, iki taraftan yukarı çıktıkça daralan iki adet silme bulunmaktadır. Bu silmeler, dik açılarla ve C şeklinde yükselmektedir. Bu iki silme arası, dışarı taşkın olarak tasarlanmıştır. Silmelerin, saçakla birleşiminde, yukarı doğu genişledikleri görülmektedir. Üst tarafında, dikey olarak yerleştirilmiş oval bir akroter bulunmaktadır. Bu bölüm, alınlık şeklinde saçaktan yukarı taşırılmıştır. Sivas Jandarma Binası'nın eski fotoğraflarında, köşkün üzerindeki bu bölümün, orijinalinde yuvarlak pencerenin bulunduğu görülmektedir. Günümüzde ise üzerinde ay-yıldız bulunan bir levha yerleştirilmiştir. Bu levhanın etrafında, daire şeklinde geniş bir silme vardır. Silmenin alt tarafında, iki tarafında süslerin sarktığı, girland motifi yer almaktadır. Saçak üstüne taşan bölümünde ise, birbirine bakan ve kıvrılarak sarmal olmuş, iki adet volüt bulunmaktadır. Volütler arasında bir meşale mevcuttur. Yapının eski fotoğraflarından, bu bölümün üzerinde soğan kubbe biçimli alem bulunduğu görülmektedir.

Kulenin saçak altı bölümü, kuzeybatı köşesi hariç, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan iki yatay silmeden oluşmaktadır. Bu silmelerin üzerinde, geniş bir silme daha bulunmaktadır.

Değerlendirme: Sivas Jandarma Binası, 1908 yılında Vali Reşit Akif Paşa tarafından yaptırılmıştır. Yapının giriş kapısı, pencereler, ikinci kat süslemeleri Neo-Klasik üslup gösterirken; akroter, girland ve volütlü süslemeler Barok ve Ampir üsluptadır. Günümüze ulaşamayan soğan alemler ve zemin katta bulunan dilimli at nalı kemerler, konumuz dahilinde Oryantalist üsluptadır. İnşa edildiği günden beri fazla değişime uğramayan bu yapıda, eklektik üslup görüldüğünü söylemek mümkündür.

3.2.2. İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Yeri: İzmir İli, Konak İlçesi, Kasaphızır Mahallesi, Anafartalar Caddesi ile Gaziosmanpaşa Bulvarı kesişiminde bulunur.

Tarihi: 1913-1914 yılında, dönemin valisi Rahmi Bey[584] tarafından, bu bölgede güvenliği sağlamak amacıyla yapılan karakollardan birisidir[585] (Belge 28). Bugün kırık olan kitabesinde, *"İzmir Valisi ...mi Beğefendi zamanında inşa olunmuştur"* yazmaktadır[586]. Peştemalciler (ya da Peştemalcibaşı, Peştemalcilerbaşı), Anafartalar Karakolu olarak anılan yapı, 1954 yılına kadar hizmet vermiş, daha sonra bir müddet maliye hizmetleri için kullanılmıştır. Yapı, 2005 yılından beri, İzmir Polis Anı Evi Müzesi olarak hizmet vermektedir.

Mimari Özellikleri: İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu, kareye yakın dikdörtgen plana sahip olup, iki katlı inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.123). Kâgir olarak inşa edilmiş olan karakolun, süslemelerinde ve saçak bölümünde alçı ve ahşap malzeme kullanıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 3.123 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Yapının girişi, güneybatı köşesinde bulunmaktadır. Bu giriş bölümü, diğer cephelere göre daha yüksek ve gösterişlidir. Yapının batı cephesi orijinaldir. Ancak, eski fotoğraflarından

---

584 Rahmi Bey, 1873 yılında Selanik'te doğmuştur. İlk ve orta tahsilini Selanik'te bitirmiştir. 1893 yılında Mekteb-i Hukuk-u Şahane'ye kaydını yaptırmış, okulun bitmesine yakın, İttihat ve Terakki üyesi olduğu gerekçesi ile tutuklanmıştır. 1908-1912 yılları arasında Selanik'te milletvekilliği görevi yapmıştır. 19 Eylül 1913-24 Ekim 1918 yılları arasında, İzmir Valisi olmuştur. 7 Temmuz 1947 yılında İstanbul'da ölmüştür. Mehmetefendioğlu, 1993: 347.

585 1913'te İzmir'de güvenliği sağlamak için karakol noktalarının yeri belirlenmiş olup, Peştemalciler Mevki'nin ismi geçmektedir. Ancak karakol olarak isim verilmemiştir. APİKAM Arşivi: Ahenk Gazetesi, 10 Kanun-u Evvel 1329 (23 Aralık 1913)

586 Kuyulu Ersoy, 2002a: 7; Uzun, 356. *"Savaş yıllarının olağanüstü koşulları doğrultusunda zorlaşan şehir güvenliği Rahmi Bey'in gayretleriyle en alt seviyeye indirilmiştir. Bu doğrultuda Polis Müdürü Hacim Muhiddin (Çarıklı) ve Jandarma Alay Komutanı Avni Bey, Rahmi Bey ile uyumlu bir işbirliği içinde çalışmıştır. Polis Müdürlüğü, Selvilimescit, Pasaport, Fasulya, Namazgah, Çalgıcıbaşı, Göztepe, Peştemalcilerde bulunan karakol, Mezarlıkbaşı Sipahipınarı, Çakmak Fırını mevkilerinden sorumluydu."* Mehmetefendioğlu, 1993: 354.

anlaşıldığı üzere, güney cephesi tamamen yenilenmiş iki kattan oluşan bir tasarım gösterir. (Fotoğraf 3.123-3.124)

Fotoğraf 3.124 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Eski Fotoğrafı[587]

Güneybatı cephesi, yola bakan iki cephenin köşesini oluşturmaktadır (Fotoğraf 3.125). Bu bölüm, yuvarlatılarak yapıya anıtsallık katılmıştır. Yapının giriş bölümü olan bu cephe, iki katlıdır ve diğer cephelerden daha yüksek tutulmuştur. Ayrıca, bu bölümdeki, pencere ve kapıların da tüm yapıya göre daha yüksek tasarlandığı görülmektedir.

Giriş kapısı, şevli at nalı kemere sahiptir (Fotoğraf 3.126). Bu bölüm yuvarlatıldığından dolayı, kapının söveleri güneye ve batıya doğu çevrilmiştir. Sade olarak bırakılmış olan sövelerin, üzerinde sütun başlığı şeklinde üzengi taşları bulunmaktadır. Üzengi taşları, aşağıdan yukarı doğru, ince yatay bir silme üzerine geniş ve içbükey bir silme ve en üstte, oldukça dışa taşkın yuvarlatılmış geniş dışbükey bir silmeden oluşmaktadır. Bu mimari öğenin yan cepheleri, keskin bir hata sahiptir ve düz bırakılmıştır.

Sade bir şekilde bırakılmış olan, giriş kapısı kemerinin iki yanına, oldukça gösterişli, volütlü taş konsollar yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.127). İkinci kattaki balkonu taşıyan bu

[587] Polis Anı Evi Müzesi Arşivi.

konsollar, giriş kapısının sütun başlığı şeklinde düzenlenen üzengi taşlarına oturmakta ayrıca güney ve batıya doğru döndürülerek, bu cephenin yuvarlatılmasına katkı sağlamaktadır.

Fotoğraf 3.125 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Güneybatı Cephesi

Fotoğraf 3.126 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Kapısı

Taş konsolların cephesinde, üst kat balkon ile konsolların birleşim yerindeki yatay dikdörtgenler içinde, yıldızları birbirine bakacak şekilde, ay-yıldız motifi yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.127-3.128). Bu süsleme bayrak şeklinde kırmızı renk ile boyanmıştır. Bayrakların altında, yatay dikdörtgen bir çerçeve içinde, iki ucundan kurdele sarkan girland motifleri yer almaktadır. Bu bölüm, konsolların dışbükey olarak, en geniş bölümdür. Cepheden bu bölümün, iki adet oluk silme ile dikey olarak yivlendirildiği görülmektedir. Konsolun orta bölümünde, yatay dikdörtgen bir alanda, çerçeve içinde yine yatay dikdörtgen bir süsleme bulunmaktadır. Bu süsleme, piramidal şekilde hafif dışarı taşkındır. Bu süslemenin altında ise yukarıdaki süsleme ile aynı tasarıma sahip dikey bir dikdörtgen alan yer almaktadır. Bu alan, yukardan aşağıya doğru, girinti yapan bir tasarımdadır. Konsolun alt bölümü, profilden daire şeklinde cepheden dışa taşırılmıştır.

Fotoğraf 3.127 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Kapısı Yanındaki Konsollar

Fotoğraf 3.128 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Konsol Profil Görünümü

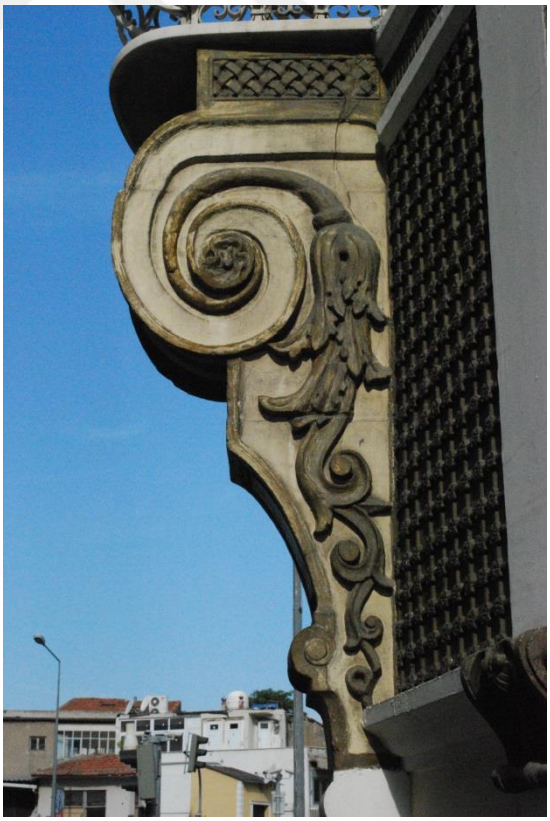

Fotoğraf 3.129 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Konsol Cephe Görünümü

Konsolun profilden görünümü, cephesine göre daha gösterişli tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.129). Ay yıldızın yanlarına denk gelecek yüzey, ince bir silme ile çerçevelendirilmiş ve içi sepet örgüsü şeklinde süslenmiştir. Bu bölümün altında, oldukça büyük bir volüt yapacak şekilde kıvrılan ve konsolun en dışa taşkın kısmını oluşturan S ve C kıvrımları bulunmaktadır. Bu volüt, iç içe geçmiş beş silme şeklinde ve sarmal biçimindedir. Sarmalın içinde, kıvrım dallardan oluşan bir daire yer almaktadır. Volütün sarmal kısmından çıkan ve aşağı doğru yönelmektedir. Volüt, baş aşağı duran akant motifidir. Oldukça büyük tasarlanmış bu bitkisel motifin içinden, aşağıya doğru ve konsolun alt kısmına kadar küçülerek devam eden, S ve C kıvrımları yer almaktadır.

Giriş kapısının kasası, ahşap malzeme olup, orijinal değildir. Kapının kemeri, üzengi taşlarından yatay olarak atılan ahşap bir çıta ile ayrılmıştır. Bu bölüm, dikey ve yatay olarak atılmış birbirini kesen çıtalar ile karolaj şeklinde düzenlenmiştir. Ahşap çıtaların oluşturduğu yatay dikdörtgen bölmeler içine, renkli camlar yerleştirilmiştir. Kapı kanatları, içeri doğru açılmaktadır.

Fotoğraf 3.130 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü Yan Cephe

Fotoğraf 3.131 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü Zemin Kat Pencere

Giriş bölümünün güney ve batı cephesi, aynı tasarımı göstermektedir (Fotoğraf 3.130). Zemin kat ve birinci katta, güney cephede sağa ve batı cephede sola doğru merkez aksından kayan, birer at nalı kemerli pencere bulunmaktadır. Su basmanı cepheleri, yerden yaklaşık 30 cm yükseklikte, yatay olarak, dışa doğru taşkındır (Fotoğraf 3.131). Yapının, eski fotoğraflarına

baktığımızda, bu bölümün pencere denizliğine kadar, tüm cepheleri dolaşacak şekilde, kesme taş ile kaplanmış olduğu görülmektedir. Pencerelerin, kemer ve sövesi sadedir. Denizlik bölümü hafif dışa taşkındır. Pencere kasası ahşap olup, kemer bölümü, yatay ahşap bir çıta ile ayrılmıştır. Bu bölüm, giriş kapısında olduğu gibi yatay dikdörtgenlere bölünmüş ve renkli cam takılmıştır. Tüm yapıdaki pencere şebekeleri, orijinal değildir.

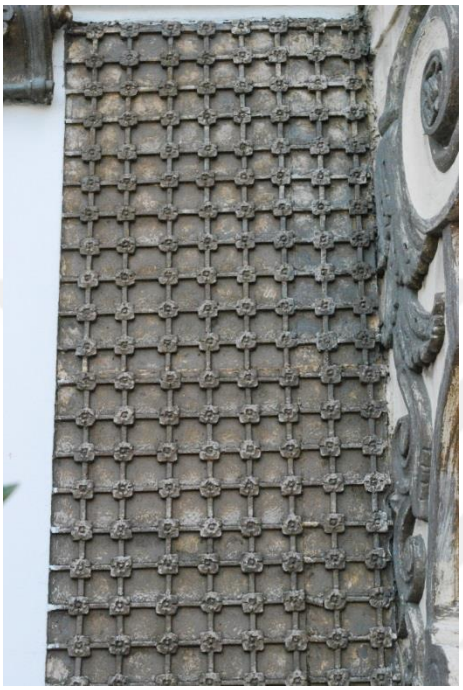

Fotoğraf 3.132 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Cephe Süslemeleri

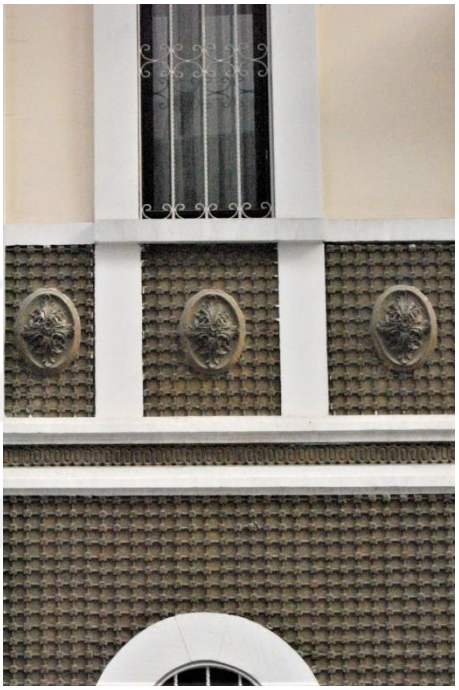

Fotoğraf 3.133 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Oval Süslemeler

Pencere kemerinin üzengi taşı, üç yatay silmeden oluşmaktadır. Bu silmeler; altta ince bir silme, ortada yukarı çıktıkça dışa doğru taşan ve içbükey bir silme ve en üstte düz bir silme şeklindedir. Üzengi taşı, giriş bölümünün tüm cephesini dolaşmaktadır. Bu yatay silme ve zemin kat ile birinci kat arasında bulunan, yatay dışa taşkın bir silme arasında geometrik ağ düzeni şeklinde süslemeler bulunmaktadır. Süslemeler, birbirini dik eksenle kesen silmeler ve bu silmelerin birleşim yerlerinde bulunan kare şeklindeki dört yapraklı çiçeklerden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.132). Üstteki yatay silmenin üzerinde, aynı formda bir başka silme daha bulunmaktadır. Üzengi taşı ile aynı tasarımda olan bu iki silmenin arasında, dikey olarak yerleştirilmiş, etrafında çerçeve bulunan, oval ve cepheden dışa taşkın süsleme dizisi görülmektedir (Fotoğraf 3.133).

Fotoğraf 3.134 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Plaster Başlığı ve Oval süsleme

Fotoğraf 3.135 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat

Pencere ile kapı arasında ve giriş bölümünün cepheler ile birleşiminde, plasterler vardır (Fotoğraf 3.134). İkinci katta da devam eden bu plasterler, cepheden hafif dışa taşkındır. Süsleme ile pencerenin üzengi taşından geçen silmenin birleşim yerinde, sütun başlığı şeklinde süslemeler yer almaktadır. Bu süslemenin merkezinde, ters konumlandırılmış beş kollu bir palmet bulunur ve süsleme profilden volütlerden oluşan bir tasarımdadır.

Güneybatı giriş bölümünün üstünde, kenarları yuvarlatılmış yatay dikdörtgen planlı Fransız balkonu yer almaktadır. Balkonun sahanlığı ince mermer bir blok şeklinde olup, girişin saçağı konumundadır. Balkonun, demir şebekeleri, üstte yatay baklavalar içinde bitkisel motifler, altta ortası dışa taşkın demirlerin dikey olarak yerleştirilmesinden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.135).

Güneybatı cephesinin birinci katında bulunan balkon kapısı, ortak taşıyıcı öğesi olmayan ikiz at nalı kemerli bir tasarım göstermektedir. Bu kemerlerin kilit taşları, yukarı doğru taşkındır. Kemerlerin ortasında, taşıyıcı bulunmayan kısmının kare şeklinde olduğu ve altına bir küçük kare süslemenin daha eklendiği görülmektedir. Balkon kapısı, giriş kapısı ile aynı tasarımı göstermektedir. Ancak, yapının eski fotoğraflara bakıldığında, ahşap kapısının, bugünkü her bir kanada birer at nalı kemeri gelecek şekilde tasarlanmış olduğu görülmektedir. Günümüzdeki ikiz at nalı kemerinin, birleşim yerinin altında girinti bulunmasından, bu kemerin ahşap kısımla birleştirildiği yorumuna varılabilir (Fotoğraf 3.136-3.124).

Fotoğraf 3.136 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat Balkon Kapısı Detay

Giriş bölümünün, birinci katının güney ve batı cephelerinde, alt katta olduğu gibi birer adet pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.137). Bu pencereler, birinci kat ile aynı tasarımı göstermektedir. Ayrıca, alt kattaki plasterlerin, burada da devam ettiği görülmektedir. Bu plasterlerden, balkon kapısına yakın olanlarında, alt kattaki gibi sütun başlığına benzer süslemeler kullanılmıştır. Ayrıca, birinci kattaki pencere söveleri, denizlik altından, zemin kat ile birinci katı ayıran yatay silmeye kadar uzatılmıştır. Alt kattan farklı olarak, pencere denizliğinden geçen bir başka yatay silmenin, bu cephe boyunca uzandığı görülmektedir. Böylelikle, bu silme ve birinci kat ile zemini ayıran yatay silme arasında, dört adet farklı boyutta dikdörtgen ve kare alanlar oluşmuştur. Bu bölmelerin içinde, alt katta görülen geometrik ağ süslemeleri üzerinde, dışa taşkın oval süslemeler yer almaktadır (Fotoğraf 3.138-3.139). Yüksek kabartma tekniği ile yapılan bu oval süslemelerin ortasında, çiçek motifi bulunmaktadır. Bu çiçek motifinin etrafından çıkan, akant yaprakları görülmektedir. Oval süslemenin çerçevesini, bir silme dolaşmaktadır. Bu alanlar, alt kattaki geometrik ağ süslemelerinde olduğu gibi, altın yaldız ile boyanmıştır. Aynı oval süslemeler, pencere üstünde bulunan saçak altında da yer almaktadır.

Fotoğraf 3.137 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat Pencere Detay

Giriş bölümünün saçak altı düzenlemesi, alt katlardaki geometrik ağ süslemesi şeklinde düzenlenmiştir. Birinci kattaki balkon kapısının kemerinin üzeri, eskiden kitabe bulunan alan, yatay dikdörtgen şeklindedir ve günümüzde boştur. Geniş saçak, batı ve güney cephelerde, dörder adet ince ahşap konsol ile taşınmaktadır. Konsollar, giriş bölümünün bitişinde, balkon kemeri yanında ve pencerenin iki yanına yerleştirilmiştir. Bu konsolların, cepheye gelecek bölümleri, aşağıya doğru pahlanmış ve yapıya bitiştirilmiş L şeklindeki bir dirseğe yerleştirilmiştir. Konsollar, S ve C kıvrımlarından oluşmaktadır. Balkon kemerinin yanında bulunan konsollar hariç, diğerleri saçak altı bölümünü ayıran yatay silme üzerine yerleştirilmiştir. Konsolların, saçak altına denk gelecek bölümlerinde, yumurta motifleri vardır (Fotoğraf 3.140-3.141).

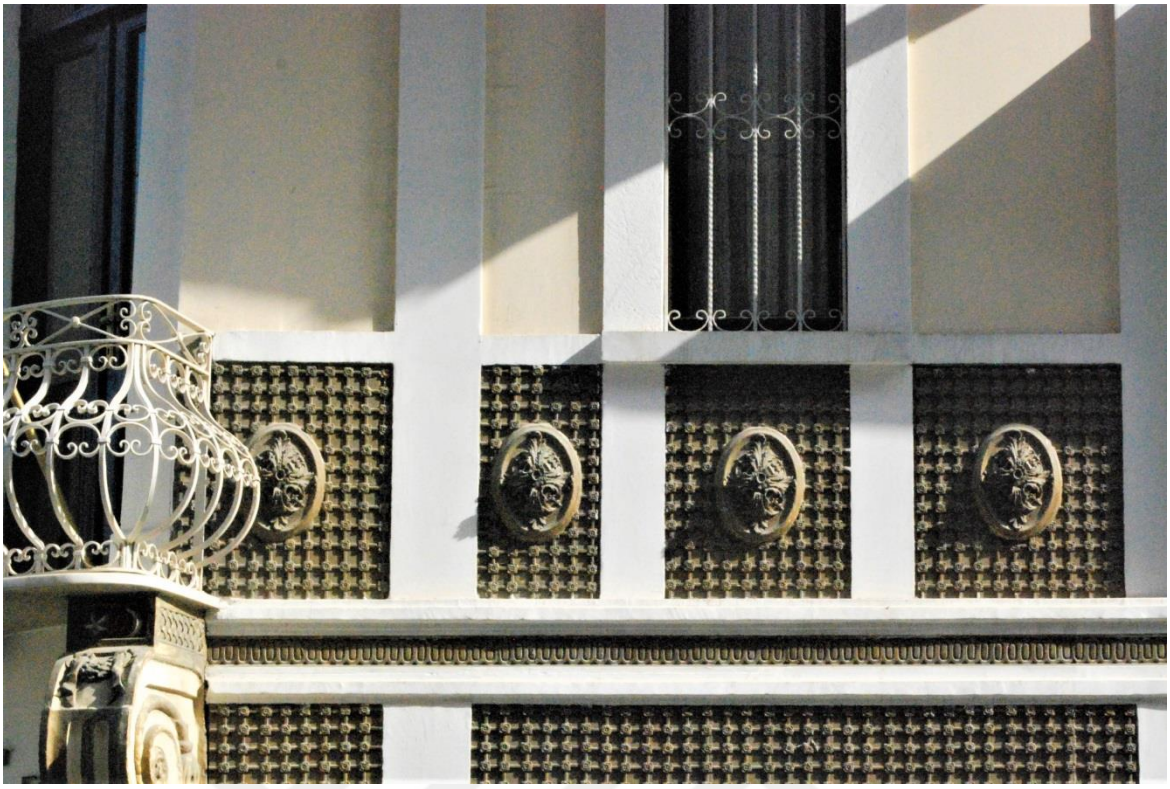

Fotoğraf 3.138 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat Oval Süslemeler

Fotoğraf 3.139 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü İkinci Kat Oval Süslemeler Detay

Birinci kattaki balkon kemeri ve pencereler arasındaki plasterler ile yatay silmenin kesiştiği yerde, aşağı kattaki sütun başlığı süslemeleri tekrarlanmıştır. Bu süslemenin saçak ile birleşiminde, küçük konsollar olduğu görülmektedir. Bunlar, diğer konsollarda kısa ancak geniştir. Bu konsolların üst bölümleri dışbükey şeklindedir. Aşağıda ise, iki adet bitkisel motifin yan yana gelmesinden oluşan süslemelere sahiptir.

Fotoğraf 3.140 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü Saçak

Saçak oldukça geniş tutulmuş olup, alt kısımları geometrik süslemelere sahiptir. Yapıya dikey olarak atılan, dikdörtgen alanlar oluşturulmuştur. Bu dikdörtgenler merkeze doğru sivrilerek piramit şeklini almıştır. Bu alanların etrafı, merkezde sivrilen silmelerle çerçevelenmiştir. Bu çerçevenin, kenar ortalarındaki kare çıkıntılar, piramit şeklinde düzenlenmiştir (Fotoğraf 3.141).

Giriş bölümünün çatısı, eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, dik kırma çatılı olarak tasarlanmış ve üzerine bir alem yerleştirilmiştir. Ancak, yapı günümüzde daha alçak bir çatıya sahiptir ve üzerindeki alem kaldırılmıştır.

Fotoğraf 3.141 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Giriş Bölümü Saçak Altı Detay

Batı cephesinin yüksekliği, giriş bölümünden daha kısadır (Fotoğraf 3.142). Bu cephe, zemin üzerine tek katlıdır. Yapının eski fotoğraflarına baktığımızda, günümüzde olduğu gibi güney ve batı cepheleri kırma çatı ile örtülü değil, orijinalinde teras şeklinde düzenlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Giriş cephesinde olduğu gibi, her iki cephede de yapının zemin katının denizlik bölümüne kadar kesme taş ile kaplı olduğu görülmektedir. Giriş bölümündeki yatay silmeler, batı cephesinde ise günümüze ulaşamamıştır.

Bitişik nizamda tasarlanmış olan batı cephesi, zemin kat ve birinci katta bulunan, ikiz at nalı kemerli pencerelerden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.143). Zemin katta ve merkezde yer alan pencere, yapıdaki tüm at nalı kemerli pencerelerden daha kısa tutulmuştur (Fotoğraf 3.144). Bu ikiz pencerelerin, güneybatı cephesindeki balkon kapısından farklı olarak, birleşim yerinde söve bulunmaktadır. Orijinalinde, üzengi taşından geçen ve tüm bu cepheyi dolaşan yatay silmeler, sadece üzengi taşında kalmıştır. Pencere denizliği, dışa taşkın olarak tasarlanmıştır.

Fotoğraf 3.142 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi

Fotoğraf 3.143 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi

Fotoğraf 3.144 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi Zemin Kat Pencere

Birinci kat pencereleri, zemin kata göre daha uzun tasarlanmış olup, alt kattaki gibi ikiz at nalı kemerli bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 3.145). Bu pencerenin, üzengi taşından geçmek üzere tasarlanmış, yatay ince bir silme ve pahlanarak, aşağı doğru daralan ikinci silme ile tüm bu cepheyi dolaşmaktadır. Bu silme, saçak altı süslemeleri ile cepheyi ayırmaktadır. Giriş cephesinde görülen ahşap konsollardan birisi, pencerenin iki kemerinin ortasına yerleştirilmiştir. Pencere kasasının kemer bölümü, üzengi taşına yatay olarak atılan ahşap bir çıta ile ikiye ayrılmaktadır. Kemer içi bölümü, giriş kapısı ve balkon kapısında olduğu gibi karolaj şeklinde bölünmüş ve içi renkli camlar ile süslenmiştir. Denizlik bölümü geniştir. Ayrıca, batı cephesinin bitişinde görülen, plasterin üzerinde kalan parçadan ve eski fotoğraflardan görüldüğü kadarıyla, bu katta, denizlikten geçen bir silme daha olduğu ancak günümüze ulaşamadığı anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 3.145 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi Birinci Kat Pencereleri

Giriş bölümünün üst katı, batı cephesinin saçak altına doğru taşmaktadır. Batı cephesinin her iki yanında, saçak altından zemin kata kadar devam eden, plasterler yer almaktadır (Fotoğraf 3.146). Bunlar ve saçak altı bölümü, giriş bölümündeki süslemeler ile aynı tasarıma sahiptir. Birinci kat pencerelerinin kemerinin üzengi taşından geçen silme ile saçak bölümünün arası, girişte bulunan geometrik ağ bezemeleri şeklinde kaplanmıştır. Buradaki

pencerenin iki yanına, oval süslemeler eklenmiştir. Ahşap konsollardan merkezde olanı, ikiz kemerin ortasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu bölümde, konsollar beş adettir ve simetrik olarak yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 3.146 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Batı Cephesi Saçak Altı Süslemeleri

Güney cephesi günümüzde tamamen değişmiş olup, zemin ve birinci katta dörder adet pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.147). Bunlardan üst kattakiler basık kemerli, zemin kattakiler düz atkılı şeklinde tasarlanmıştır. Eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, güney cephesinin çatı bölümü de batı cephesi gibi teras şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca, bu cephenin birinci katında, doğu cephesine doğru dönen bir balkon olduğu görülmektedir. Bu balkon, sık olarak yerleştirilmiş ahşap direklerle desteklenmiştir. Günümüzde, doğu cephesi de güneye bağlı olarak tamamen değiştirilmiştir.

Fotoğraf 3.147 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Güney Cephesi

Değerlendirme: İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu, 1913-1914 yılında, dönemin valisi, Rahmi Bey tarafından inşa edilmiştir. Yapı, dönemindeki diğer karakollar göz önünde bulundurulduğunda oldukça gösterişli bir tasarımdadır. İzmir'de, Vali Rahmi Bey Dönemi'nde inşa edilen diğer karakollar ile bu yapı arasında bazı benzerlikler bulunmaktadır. Özellikle, birinci kat balkon kapısında bulunan ortak taşıyıcı öğesi bulunmayan ikiz at nalı kemerler, yine Vali Rahmi Bey tarafından yaptırılan Kemeraltı Polis Karakolu'nun birinci kat pencereleri ile oldukça benzemektedir. Ayrıca, saçak altı süslemelerinin, Kemer Yenişehir ve Basmane Polis Karakolu kapı doğramalarıyla aynı motifleri içerdiğinden dolayı, aynı marangoz ustasının elinden çıkmış olabileceği düşünülmektedir.

Yapının bünyesinde, birkaç üslup bir arada bulunmaktadır. Saçağı taşıyan konsollar ve giriş kapısının iki yanında bulunan büyük konsollar üzerindeki S ve C kıvrımları, yumurta dizileri, akant yaprakları, girlandlar ve Fransız Balkon tasarımı Barok üslup özellikleri barındırmaktadır. Giriş kapısı ve pencere üzengi taşlarında bulunan sütun başlığı benzeri süslemeler ve silmeler Neo-Klasik üsluba işaret etmektedir. Yapının, kapı ve pencereleri, Mağrip tarzı Oryantalist üslup özelliği olan, at nalı kemerleri ile karşımıza çıkmaktadır. Yine aynı üslupta görülen geometrik ağ düzenleri, yapının saçak altında ve cephelerinde bulunmaktadır. Tüm bu üslup özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, yapının eklektik bir üsluba sahip olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.3. İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği

Yeri: İzmir, Konak Mahallesi, Anafartalar Caddesi, No:75'te yer alan yapı Kemeraltı Cami'nin karşısındadır.

Tarihi: İzmir Kemeraltı Polis Karakolu kitabesinde; "Kemeraltı, Polis Karakolu, tarihi inşası 27 Ağustos 1330- 11 Şevval 1332" yazmaktadır (Fotoğraf 3.148). Polis Karakolu olarak, 1914 yılında inşa edilen yapının, mimarı bilinmemektedir. Emniyet Müdürlüğü kayıtlarında, Karaburunlu Zade Hacı İbrahim Ağa Vakfı tarafından yaptırıldığı yazmaktadır[588]. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki bir belgeye göre, 19 Receb 1332 - 16 Haziran 1914 tarihinde, yapıya ek veya tadilat yapıldığı anlaşılmaktadır[589] (Belge 29). Bu belgede, karakolun üst katına bir yatak odası yapılması düşünülmüş, planları çizilmiştir[590] (Belge 30-31). Yapının, planına ve çizimlerine bakıldığında günümüz ile uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, yapının plan olarak son halini, 1914 yılında, Vali Rahmi Bey ve Polis Müdürü Hâcim Bey zamanında aldığını söylemek mümkündür[591] (Belge 32). Çünkü bu ek odalar arka cepheye bakmaktadır.

Fotoğraf 3.148 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Kitabesi

[588] Uzun, 356.
[589] BOA: DH.EUM. 176/66.005.
[590] BOA: DH.EUM. 176/66.001., BOA: DH.EUM. 176/66.003.
[591] APİKAM Arşivi: Ahenk Gazetesi, 22 Eylül 1914; Kuyulu Ersoy, 2002a: 6-7.

Fotoğraf 3.149 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Sokak Görünüm

Mimari Özellikleri: Bitişik nizamda, iki katlı ve kâgir olarak inşa edilen Kemeraltı Polis Karakolu'nun, sadece ön cephesi bulunmaktadır (Fotoğraf 3.149-3.150). Arka cephesi, yine bitişik nizamda inşa edilmiş olan, arka sokaktaki yapı ile birleştirilmiştir. Eni oldukça dar inşa edilen yapının, alt katında bir kapı ve üst katında ise bir pencere bulunmaktadır.

Basık at nalı kemerli giriş kapısı, merkeze yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.151). Kapı eşiği, mermer malzeme ile yapılmış olup, üst bölümünde ince yatay bir silme bulunmaktadır. Düz olarak tasarlanmış sövenin, dört silmeden oluşan bir kaideye oturduğu görülmektedir. Bu silmeler, yukarı çıktıkça genişleyen bir tasarım göstermektedir. Ancak, sadece kapının sağındaki kaide günümüze ulaşmıştır. Kemerin oturduğu üzengi taşı, sütun başlığı şeklinde olup, bu başlığın söve genişliğinde başlayıp, yukarı çıktıkça genişlediği görülmektedir. Başlığın üst tarafı, altta ve üstte birer ince silme arasına alınmış, geniş ve dışbükey kaval bir silmeden oluşmaktadır. At nalı kemerin, en dar kısmını bu ortadaki silme sağlamaktadır.

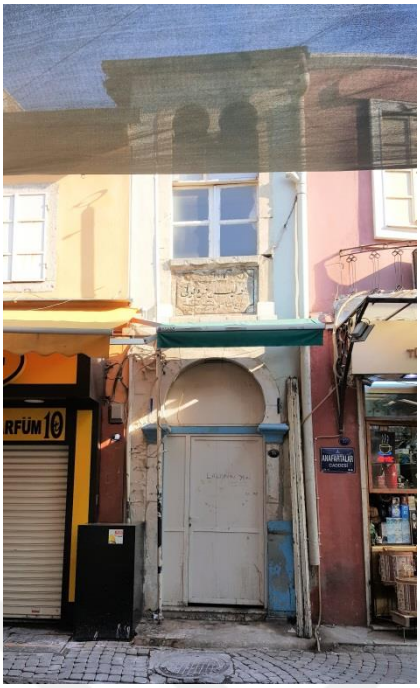

Fotoğraf 3.150 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Genel Görünüm

Fotoğraf 3.151 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Giriş Kapısı

Kapının üzerinde, ikinci katın başladığı yerde, yatay dikdörtgen taş üzerine, kazıma tekniği ile yapılmış bir kitabe bulunmaktadır (Fotoğraf 3.148). Bu taş kitabenin altında ve üstünde ince, yanlarında pencere sövesinin devamı niteliğinde daha kalın bir çerçeve bulunmaktadır. Çerçevenin alt kısımları, yapılan restorasyon çalışmalarında, kareye yakın mermer bloklar yerleştirilerek güçlendirilmeye çalışılmıştır. Kitabenin içinde, çerçeve şeklinde, kazıma tekniğinde bir silme bulunmaktadır. Dört köşesine ise yay şeklinde girinti yapan süslemeler yapılmıştır. Kitabenin üzerinde, ikinci kat penceresinin oldukça dışa taşkın olan denizliği bulunmaktadır.

İkinci katta bulunan pencere, ortak taşıyıcı öğesi bulunmayan ikiz at nalı formunda düzenlenmiş olup kapıya göre daha dar bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 3.150-3.152). Bu bölüm, üzengi taşına kadar indirilmiş olup, alt bölümü aşağı indikçe daralan bir yapı göstermektedir. Bu bölümün altında bir delik bulunmaktadır. Bu delik, günümüzde orijinal olmayan pencere kasasının bu alana yerleştirildiğinin bir göstergesidir. Pencere kemerlerinin kilit taşları üst tarafa doğru taşmaktadır. Bu kilit taşlarının arasında, üçgen formda ve kemerler ile aynı düzeyde bir çerçeve yapılmıştır.

Kilit taşlarının üzerinde, aşağıdan yukarıya doğru ince, onun üzerinde iki adet kalın silmeden oluşan, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan saçak bulunmaktadır. Marsilya tipi kiremitle kapatılan kırma çatısı, orijinal değildir.

Fotoğraf 3.152 İzmir Kemeraltı Polis Merkezi Amirliği Birinci Kat Pencere

Değerlendirme: Kemeraltı Polis Karakolu, üzerinde bulunan kitabesinden anlaşılacağı üzere, 1914 yıllarında inşa edilmiştir. Karaburunlu Zade Hacı İbrahim Ağa Vakfı tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Karakolun, Vali Rahmi Bey döneminde inşa edildiği ve üst katına aynı dönemde bir yatak odası eklendiği görülmektedir.

Kemeraltı Polis Karakolu, belgelerden anlaşıldığı kadarıyla Kemeraltı Polis Karakolu 1914 tarihinde eklemelerle tadilat görmüştür (Belge 29-30-31). Ahenk Gazetesi'nin 22 Eylül 1914 tarihli sayısında "Yeni Karakollar" başlığında "Kemeraltı'ndakiler" ibaresi yer almaktadır (Belge 32). Bir başka dikkat çekici unsur ise İzmir'de Mağrip üsluplu 1901 tarihli İzmir Saat Kulesi'nin, üst bölümündeki orijinal kemerleri gibi ortak taşıyıcı öğesi bulunmamasıdır. Bu yönüyle Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'na benzemektedir.

Kırma çatılı yapının çatısı, 1982 yılında onarım görmüş ve ahşap malzeme betona dönüştürülmüştür. 1985'te yapılan plan değişikliği yanlış bulunarak, 1990 yılında orijinal haline çevrilmiştir[592].

[592] Kuyulu Ersoy, 2002a: 7; Uzun, 356.

Yapı, oldukça dar bir alanda ve bitişik nizamda inşa edildiğinden dolayı, sadece bir kapı ve penceresi bulunmaktadır. Yapı, kapı ve pencerelerin at nalı formunda kemerlere sahip olmasından dolayı Oryantalist, sütun başlığı benzeri üzengi taşlarından dolayı Neo-Klasik üsluba girmektedir. Bu sebeplerden yapıyı, eklektik olarak nitelendirmek mümkündür.

3.2.4. İzmir Basmane Polis Karakolu

Yeri: Akıncı Mahallesi, Anafartalar Caddesi, No:743, Konak İzmir'de bulunmaktadır.

Tarihi: 1914 yılında inşa edilmiş[593], ancak 1 Aralık 1918 tarihinde hizmete girmiş olan Basmane Polis Karakolu, döneminde Çorakkapı ismiyle anılmaktadır. Vali Rahmi Bey zamanında ve dönemin Polis Müdürü Hâcim Bey zamanında, İzmir'de asayişi sağlamak için yapılan karakollardan biridir[594] (Belge 32).

Mimari Özellikleri: Yapı, bitişik düzende iki bina arasında yer almaktadır. Moloz taş, mermer ve porfir taş ile inşa edilmiştir. Dört katlı ve kareye yakın dikdörtgen planlı olan bina; her katta, ortadaki koridorun kuzeyinde ve güneyinde bulunan mekânlardan oluşan bir yapı göstermektedir. Bodrum katı ve çatı katı bulunmaktadır. Kırma çatılıdır (Fotoğraf 3.153-3.154).

Fotoğraf 3.153 İzmir Basmane Polis Karakolu Genel Görünüm

Fotoğraf 3.154 İzmir Basmane Polis Karakolu Genel Görünüm

[593] Uzun, 356.

[594] Yapının 1914 yılında inşa edildiği bilinmektedir. Ancak Millî Mücadele dönemlerinde yapının inşaatının bitirilemediği ve 1 Aralık 1918 Tarihinde hizmete açıldığı bilinmektedir. Mehmetefendioğlu, 1993: 354; http://www.kentyasam.com/izmir-karakollari-yhbrdty-3526.html (erişim tarihi: 04.09. 2017)

Fotoğraf 3.155 İzmir Basmane Polis Karakolu Bodrum Kat

Fotoğraf 3.156 İzmir Basmane Polis Karakolu Bodrum Kat Penceresi

Giriş cephesi olan doğu cephesine simetri hakimdir. Bodrum katı, dönemin karakollarında sıklıkla rastladığımız tipte nezarethane olarak kullanılmak üzere tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.155). Bodrum kat cephesinde, simetrik olarak girişin iki yanında, alt bölümü

zeminle bütünleşik, ikişer adet penceresi bulunmaktadır. Bu pencereler dikdörtgen formdadır. Dikey demir şebeke ile kapatılmıştır (Fotoğraf 3.156). Giriş kapısının ekseninde, sahanlığın altındaki mekâna açılan, basık kemerli bir pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.157-3.158).

Fotoğraf 3.157 İzmir Basmane Polis Karakolu Restorasyon Sonrası Bodrum Kat Penceresi

Fotoğraf 3.158 İzmir Basmane Polis Karakolu Restorasyon Öncesi Bodrum Kat Penceresi

Bodrum kat ile birinci katı, mermer malzemeden geniş iki silme ayırmaktadır. Bunlardan aşağıdaki, içbükey armudi bir yapıda olup, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşmaktadır. Yukarıdaki silme ise oldukça dışa taşkın, dışbükey bir tasarım göstermektedir. Bu silmenin aşağı tarafı, yuvarlak olarak dışarı taşarken, yukarı çıktıkça düzleştiği görülmektedir.

Birinci kata, giriş kapısının iki yanında bulunan, dokuz basamaklı merdivenlerle ulaşılmaktadır. Basamaklar, kuzey ve güneye bakmakta, zemindekiler hafifçe cepheye doğru dönmektedir. Merdiven ve sahanlıkta, orijinal olmayan, dikey formlu demir korkuluklar bulunmaktadır.

Doğu cephesinin birinci katı, düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Birinci katın merkezinde yer alan giriş kapısı bölümü ve üst katta bulunan balkon kapısı bölümü, beden duvarından dışarı doğru taşırılarak vurgulanmıştır. Birinci kat merkezinde, sivri kemerli giriş kapısı bulunmaktadır (Fotoğraf 3.159). Kapının söveleri, düz kesme taştan olup, mermer kaideler üzerine oturmaktadır. Kaideler, aşağıda geniş, yukarıda ise iki adet ince silme ile hareketlendirilmiştir. Kemer, hafif dışa taşkındır ve üzengi taşlarına kadar inerek, cephenin her iki yanına doğru kesintisiz devam eder. Ayrıca, aynı katta bulunan pencereler ile birleşerek, onların üzengi taşına bağlanır.

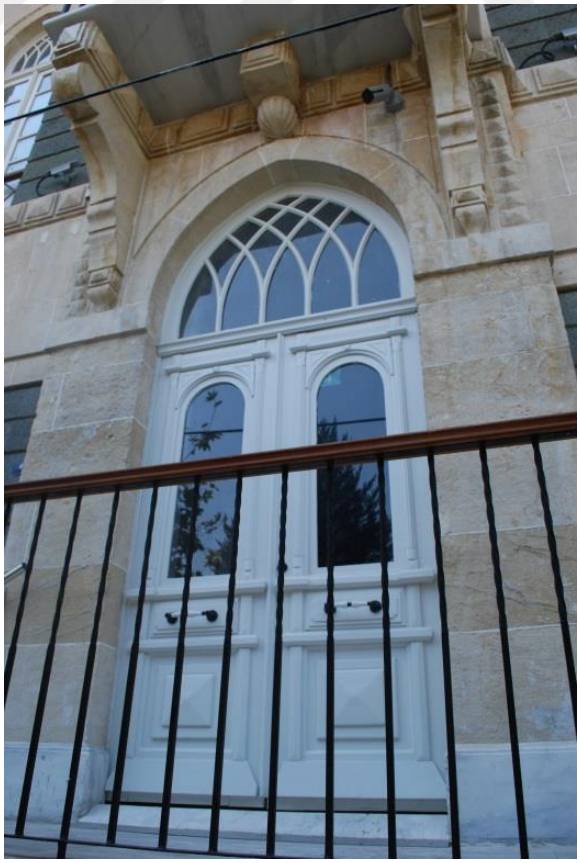

Fotoğraf 3.159 İzmir Basmane Polis Karakolu Giriş Kapısı

Fotoğraf 3.160 İzmir Basmane Polis Karakolu Giriş Kapısı Üzerindeki Konsol Detayı

Kemer kilit taşının üzerinde, üzeri dikey olarak yivlendirilmiş, yarım küre şeklinde süsleme bulunmaktadır. Yivlerin, alt merkezde toplandığı görülmektedir. Bu kürenin üzerinde oldukça dışa taşkın, konsol şeklinde düzenlenmiş, kare formlu bir süsleme yer almaktadır. Alt bölümü düz olup, küre ile birleşmektedir. Üç cephesinde ise, dikey olarak yerleştirilmiş, merkeze doğru piramidal olarak yükselen dışa taşkın süslemeler bulunmaktadır. Girişin üzerinde, taş konsolların taşıdığı ikinci kat balkonu vardır. Taş konsolların arasında ve konsolların yan cephesinde, bahsettiğimiz dışa taşkın kare süsleme ile aynı tasarımı gösteren süslemeler, yatay olarak yer almaktadır (Fotoğraf 3.160-3.161). Bu süsleme, tüm cepheyi dolaşarak, birinci kat ile ikinci katı ayırmaktadır. Konsolların cephesinde ise bu süslemenin, dik olarak yerleştirildiği görülmektedir. Konsollara profilden bakıldığında, S ve C kıvrımlarından oluşan, yukarı çıktıkça genişleyen ve yekpare bir taştan oluşmaktadır. Alt tarafta, üstü dışbükey, altı düz bir silme şeklinde olan bölüm bulunmaktadır. Bunun altında, aşağı gittikçe yanlardan ve içe doğru daralan bir kısım vardır. Bu tasarım, en altta da yer alır ve ikisinin ortasında konsol cephelerinde görülen süslemenin küçük boyutlardaki tasarımı görülmektedir. Konsollar, giriş kapısı kemerinin cephelere doğru yönelmesi sonucu oluşan, silmenin üzerine oturmaktadır.

Fotoğraf 3.161 İzmir Basmane Polis Karakolu Giriş Kapısı Üzerindeki Konsol Detayı

Kapının, üzengi taşları arasına atılan yatay ahşap çıta ile kemer bölümü ayrılmıştır. Bu bölümün içine, birbirini kesecek şekilde, sivri kemer formlu ahşap çıtalarla oluşturulan yaylar söz konusudur. Kapı, içeri doğru açılan, iki kanatlı ve ahşap bir tasarım göstermektedir. Bu kanatların, üst bölümleri yuvarlak kemerlidir ve cam ile kapatılmıştır. Kemer köşelikleri dışarı taşırılmıştır. Kemerin üstünde ve cam bölümünün altında, aynı tasarımı gösteren, yatay ve oldukça dışa taşkın süslemeler görülmektedir. Burada piramidal olarak merkeze doğru yükselen süslemeler yer almaktadır. Camın etrafı, ince bir silme ile çerçevelenmiştir. İki yanında, yarım daire şeklinde dışa taşan ve dikey olarak yivlendirilen süslemeler görülmektedir. Bu dikey silmelerin üst bölümleri, yivsiz bırakılmış, üzerine de yatay dikdörtgen süslemeler yerleştirilmiştir. Giriş kapısının camlı bölümünün altında, yatay dikdörtgen şeklinde bölümler bulunmaktadır. Bu bölümün üzerinde, yatay olarak yerleştirilmiş, orijinal olmayan kapı kolları bulunmaktadır. Kapının alt bölümünde, yanlarında üst bölüm ile aynı tasarımı gösteren çokgen silmelerin bulunduğu, kare formlu alanlar yer alır. İnce bir silme ile çerçevelenen bu bölümün ortasında, piramidal olarak dışarı taşan süslemeler görülmektedir. En altta ise, süpürgelik şeklinde düzenlenmiş, aşağı indikçe genişleyen ve dışarı taşan yatay, geniş bir silme yer almaktadır.

Giriş kapısının her iki yanında, sivri kemerli ikiz pencereler vardır (Fotoğraf 3.162-3.163-3.164). Giriş kapısı ile aynı tasarımı gösteren, ancak daha küçük boyutlu olan bu

pencerelerin, ortak söveleri bulunmaktadır. Bu ortak söve üzerinde, üzengi taşının altı hizasında, dışa taşkın olarak düzenlenen kemerin, keskin bir oluk silme ile bittiği görülmektedir. Pencerelerin ahşap kasası giriş kapısı ile aynı tasarımı göstermektedir. Farklı olarak, üzengi taşları arasına atılan yatay ahşap silme, üç adettir. İki kanatlı ve içe doğru açılan pencerelerin kanatları, yatay olarak atılan üç ahşap çıta ile dört bölüme ayrılmıştır. Pencerelerin alt bölümleri, sabit olup ahşap malzemedendir. Bu bölümlerin üzerinde, her biri bir kanadın altına gelecek şekilde düzenlenmiş, piramidal şeklinde yükselen, yatay dikdörtgenlerin bulunduğu süslemeler vardır. Bu bölüme, sonradan demir şebeke eklenmiştir.

Fotoğraf 3.162 İzmir Basmane Polis Karakolu Birinci Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.163 İzmir Basmane Polis Karakolu Birinci Kat Pencere Detayı

Fotoğraf 3.164 İzmir Basmane Polis Karakolu Restorasyon Öncesi

Birinci kat ile ikinci kat, bazı farklar dışında aynı tasarımı göstermektedir. İkinci kat merkezinde, sivri kemerli balkon kapısı yer almaktadır (Fotoğraf 3.165-3.166). Fransız balkon şeklinde düzenlenen balkon sahanlığı, ince dikdörtgen yekpare mermerden oluşmaktadır. Balkon şebekesi orijinal değildir.

Balkon kapısının kemer tasarımı, giriş kapısıyla aynı tasarımı göstermesinin yanı sıra, kemer içine, biri merkezde olmak üzere, C şeklinde yedi dilimli kemer eklenmiştir (Fotoğraf 3.167). Bu dilimlerin haricinde, en altta bulunanlar yarımdır. Merkezde olan dilimin, aşağı doğru bakan hilal şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Kemeri çerçeveleyen silmenin merkezde yok olduğu, böylelikle dilimlerin ajur tekniğinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Kemerin üzerinde, yatay olarak yerleştirilmiş dikdörtgen bir alan bulunmaktadır. Bu bölüme, kırmızı renkli boya ile "BASMAHANE POLİS MERKEZİ" yazılmıştır. Bunun üzerinde ise, yukarı çıktıkça genişleyen ve yanlardan dışarı taşan, yatay bir silme yer almaktadır. Silme, merkezdeki dışa taşkın bölüm dahil, tüm cepheyi dolaşmaktadır.

İkinci kat balkon kemerinin iç bölümü, giriş kapısı ile aynı tasarımdadır. Ancak, kapı kanatlarının üstü, geniş dikdörtgen camlar ile kapatılmıştır. Alt bölümleri ise yatay silmelerden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.165 İzmir Basmane Polis Karakolu İkinci Kat Genel Görünüm

Fotoğraf 3.166 İzmir Basmane Polis Karakolu İkinci Kat Genel Görünüm

İkinci kat pencereleri, birinci kat ile aynı tasarımı göstermektedir. Ancak, bu katın cephesi, dışa taşırılan orta bölüm haricinde, pencere kemerlerinin altından birinci kata kadar uzanan, yeşil porfir taşı ile kaplanmıştır. Bu taşların arası, yatay olarak atılan, sekiz adet oluk silme ile dokuz bölüme ayrılmıştır.

Fotoğraf 3.167 İzmir Basmane Polis Karakolu İkinci Kat Balkon Kapısı

Yapının saçağı, dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Saçak altı bölümünde, eşit aralıklarla yerleştirilen taş konsollar bulunmaktadır (Fotoğraf 3.168). Profilden içbükey olarak tasarlanan konsollar, cepheden ise altta ve üstte ince bir silme şeklindedir. Konsolların, saçak altı bölümüne, yukarı çıktıkça genişleyen bir silme ile bağlandıkları görülmektedir. İkinci kat balkon kapısının üzerindeki bölümde, konsollar arasına yerleştirilen penç motifli süslemeler görülmektedir. Hem saçak altında hem de cephede bulunan bu süslemeler, kare formdadır. Bu süslemeler, altın yaldız rengine boyanmıştır. Saçak, üç yatay silmeden oluşmaktadır. Bunlardan aşağıdaki ve yukarıdaki ince ve düz, ortadaki ise dışa taşkın, yuvarlatılmış ve geniş tutulmuştur.

Fotoğraf 3.168 İzmir Basmane Polis Karakolu İkinci Kat Saçak Altı Detay

Çatı katı, yapının merkezindeki bir mekândan oluşmaktadır (Fotoğraf 3.169-3.170-3.171). Doğu cephesinde, üç adet küçük pencere bulunmaktadır. Bu pencereler, üç dilimli at nalı kemer şeklinde tasarlanmıştır. Kemerlerin üzengi taşları, birbirine oldukça yaklaştırılmış olup, üzerinde iki adet ince silme yer almaktadır. Kemerlerin sivri kemer şeklindedir. Kemerlerin üzengi taşları, yukarıda dışa taşkın bir silme ve onun altında baklava dilimlerinden oluşan, sütun başlığına benzer süslemelere sahiptir. Pencerelerin üzerinde, yatay bir silme bulunmaktadır. Bu silme ile saçak altı bölümüne geçilmektedir. Saçak bölümü, küçük taş konsollar ile taşınmaktadır. Cephenin iki yanında bulunan girintiler üzerinde, birer adet taş konsol yer almaktadır. Çatı katının saçağı, ikinci kat saçak ile aynı tasarımı göstermektedir.

Fotoğraf 3.169 İzmir Basmane Polis Karakolu Üçüncü Kat

Fotoğraf 3.170 İzmir Basmane Polis Karakolu Üçüncü Kat

Fotoğraf 3.171 İzmir Basmane Polis Karakolu Üçüncü Kat

Değerlendirme: Basmane Polis Karakolu, 1 Aralık 1918 tarihinde hizmete girmiş, dönemin valisi Rahmi Bey zamanında, İzmir'deki asayişi sağlamak için yaptırılan karakollardan biridir. Yapının mimarı bilinmemekle birlikte, birinci ve ikinci katta kullanılan yeşil porfir taşı, İzmir'de, yine Vali Rahmi Bey'in yaptırmış olduğu, Kemer Yenişehir Polis Karakolu'nda da kullanılmasından dolayı, aynı mimarın eseri olabileceğini düşünmekteyiz.

Basmane Polis Karakolu'nun birinci ve ikinci kat pencereleri Neo-Klasik, balkon kapısı ve çatı katının dilim tipi Neo-Gotik, konsollar ve saçak altı süslemeleri ile Barok ve dilimli kemer ve çatı katı pencerelerinin kemerleri sebebiyle, Oryantalist üslup göstermektedir. Tüm bu üslupların bir arada bulunduğu yapıyı, eklektik üslupta değerlendirmekteyiz.

3.2.5. İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu

Yeri: İzmir İli, Konak İlçesi, Hilal Mahallesi, Gaziler Caddesi No:189-4'te bulunmaktadır.

Tarihi: İzmir Kemer, stratejik konumu sebebiyle eskiden beri karakol bulunan bir bölgedir. Bu bölgede, 7 Şevvâl 1260 (20 Ekim 1844) tarihinde yaptırılan eski bir karakol olduğu bilinmektedir[595](Belge 33). İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu ise 1914 yılında, dönemin

[595] BOA: İ.DH. 92/4597

Valisi Rahmi Bey tarafından ve Polis Müdürü Hâcim Bey zamanında, İzmir'de asayişi sağlamak için yaptırılan karakollardan biridir[596] (Belge 32). Günümüzde, İzmir Emniyet Müdürlüğü Trafik Tescil Şube Müdürlüğü Ek Hizmet Binası olarak kullanılmaktadır. Yapının mimarı ve tarihi hakkında kesin bir belgeye rastlanmamakla birlikte, inşa tarihinin 1914-1918 yılları arasında olabileceği düşünülmektedir[597].

Fotoğraf 3.172 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Genel Görünüm

Mimari Özellikleri: İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu, kareye yakın dikdörtgen bir plana sahip olup, bodrum kat üzerine, iki katlı olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.172-3.173). Yapının malzemesinde, girişi hariç, yığma tekniğinde moloz taş ve tuğla ile almaşık sistem kullanılmıştır. Girişin bulunduğu, yola bakan güney cephesi, diğer cephelere göre daha gösterişlidir. Bu cephede yeşil porfir, beyaz düzgün kesme taş ve mermer kullanıldığı görülmektedir (Fotoğraf 3.172-3.173-3.174).

[596] Kuyulu Ersoy, 2002a: 7.
[597] Uzun, 358; Mehmetefendioğlu, 1993: 354.

Fotoğraf 3.173 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Genel Görünüm

Fotoğraf 3.174 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Malzeme

Güney cephesi, bodrum ile birinci katı ve birinci kat ile ikinci katı ayıran, geniş kesme taştan yapılmış, yatay silmelerle katlara bölünmüştür (Fotoğraf 3.173-3.175). Güney cephesindeki, bodrum kat pencereleri, girişin iki yanına simetrik olarak, ikişer adet olarak

yerleştirilmiştir. Bu pencereler, yatay dikdörtgen formludur ve ortak bir söveye sahiptir. Pencerelerin lentosu, bodrum kat ile birinci katı ayıran yatay silme olarak tasarlanmıştır.

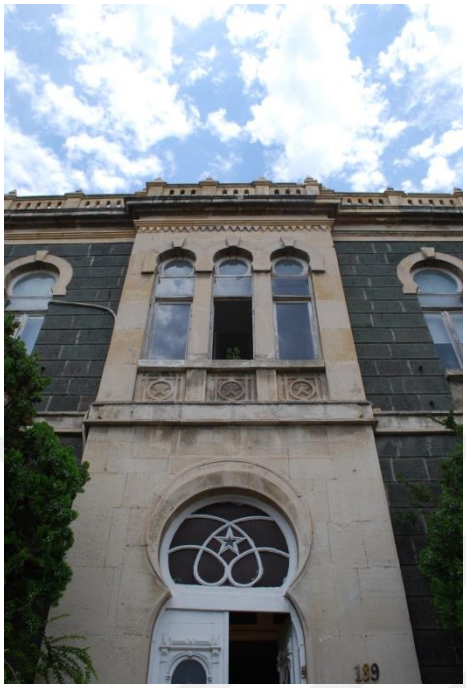

Fotoğraf 3.175 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Giriş Bölümü

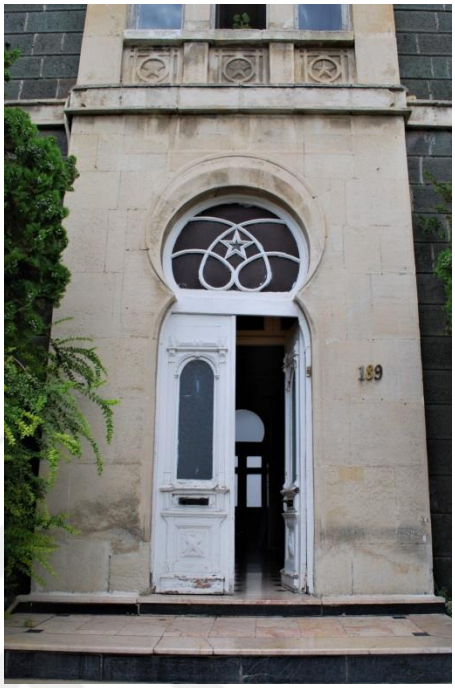

Fotoğraf 3.176 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Giriş Kapısı

Güney cephesinin merkezinde bulunan giriş kapısına, beş basamaklı, mermer malzemeden yapılmış merdiven ile ulaşılmaktadır. Güney cephesi, simetrik olarak düzenlenmiştir. Birinci katta kapının bulunduğu orta bölüm ve ikinci kattaki üçlü pencerelerin yer aldığı bölüm, yapıdan hafifçe dışarı taşırılmıştır. Ayrıca bu orta bölüm, birinci katta kesme taş, ikinci katta mermer kullanılarak vurgulanmıştır (Fotoğraf 3.175).

Giriş kapısı, büyük at nalı kemeri ile dikkat çekmektedir (Fotoğraf 3.176-3.177). Bu kemer, kapı eninden daha geniş tutulmuştur. Kapının kemer bölümü, aşağı bakacak şekilde ve hilal motifi biçiminde düzenlenmiştir. Hilalin ortasından geçen bir çizgi, tepe noktası oluşturacak şekilde düzenlenmiş, hilalin alt ve üst tarafı pahlanmıştır. Hilalin üst kısmını, bir silme çerçevelemektedir. Ayrıca, hilalin üzerinde, paralel ve bitişik nizamda, hafif dışa taşkın, yatay dikdörtgen bir çerçeve bulunmaktadır[598]. Kapının söveleri, orta bölümdeki kesme taşla bütünleşik tasarlanmış olup, herhangi bir çıkıntı yapmamaktadır. Kemer bölümü dıştan dairesel formlu at nalı kemer, iç açıklığı basık at nalı kemer olarak tasarlanmıştır.

[598] Büyük ihtimalle bu bölümde, karakolun ismi yazmaktaydı.

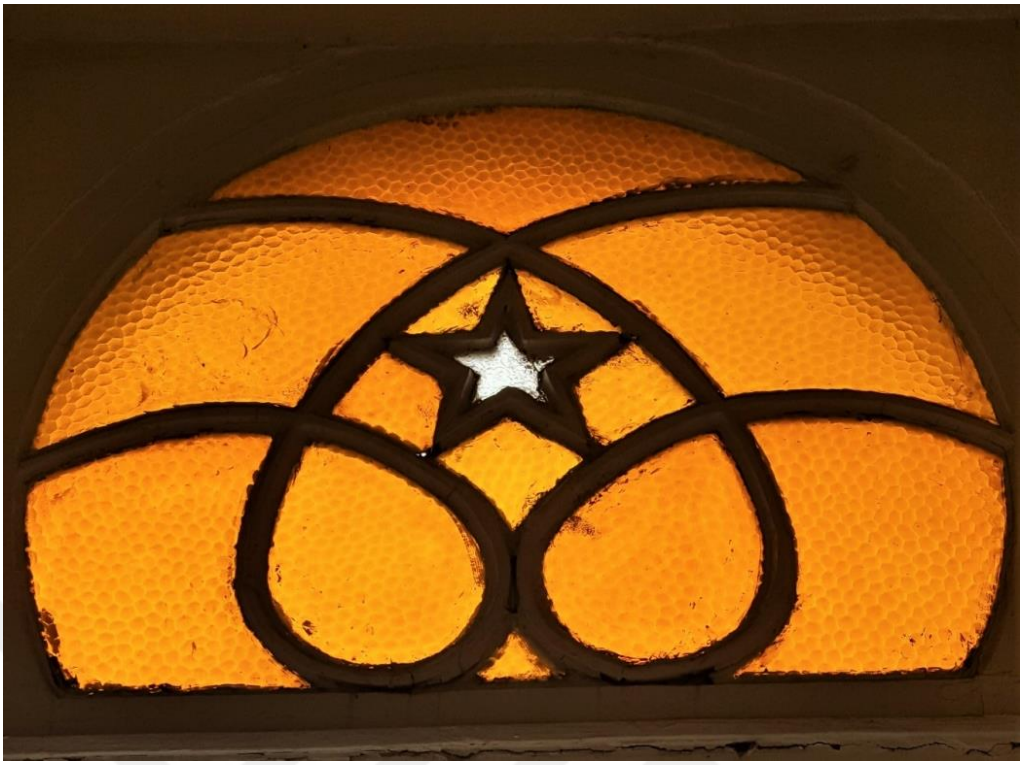

Fotoğraf 3.177 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Giriş Kapısı Kemeri İçeriden Görünüm

Kapı, ahşap kasaya sahiptir. Kapı kemerinin içi, üzengi taşlarına atılan yatay ahşap bir çıta ile ayrılmıştır. Bu bölümde, kemerin iki yanından merkeze ve aşağıya doğru yönelen iki yayın kıvrıldıktan sonra kemerin diğer tarafına birleşmesi sonucu, çeşitli geometrik şekiller ortaya çıkmıştır. Süslemelerin merkezinde, beş kollu yıldız vardır. Böylelikle, kapı kemeri ve bu süsleme ile ay yıldız motifi meydana gelmektedir.

Kapının, içeri doğru açılan iki adet kanadı bulunmaktadır. Bu kanatlar, yatay olarak üç ayrılmıştır. Üst bölümde, ince uzun dikdörtgen biçimli ve üzeri yuvarlak kemerli açıklıklar bulunmaktadır. Bu açıklıklar, cam ile kapatılmıştır. Kapının kemer bölümü, bir silme ile dışarı taşırılmıştır. Kemer köşelikleri, iki üçgen şeklinde olup, kemerin kilit taşı, dışa taşkın bir kare şeklindedir. Bu bölümlerin kemerlerinin, sütun başlığı benzeri, küçük süslemelere oturduğu görülmektedir. Bunların altında ise dikey çubuk silmeler bulunmaktadır. Kapının kemer bölümünün, altta ve üstte dışarı doğru taşırılan, yatay bir silmeye sahip olduğu görülmektedir. Silmenin üzerinde, ortada kare, iki yanında yatay dikdörtgen ve iki yanda dik şekilde yerleştirilmiş, dikdörtgen süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemelerin, her birinin üzeri piramidal şekilde, merkeze doğru yükseltilmiştir. Camlı bölümün, her iki yanında, dikey çubuk silme ile süslenmiş çerçeve bölümü yer almaktadır.

Kapının orta bölümü, yatay dikdörtgen bir alan olarak tasarlanmıştır. Üzerinde, yatay dökme demir, kapı kulpları mevcuttur. Bu bölümde biri geniş, biri ince olmak üzere iki adet

silme ile çerçevelenmiştir. Üçüncü bölüm olan, en alt kısım, yatay bir silme ile üst kısımdan ayrılır. Bu bölüm kare şeklinde olup, içe doğru, gittikçe daralan iki yatay silme yerleştirilmiştir. Orta kısımda ise, üç adet içi boş üçgenin, sivri uçlarının merkezde birleştiği ve piramit şeklini aldığı süslemeler yer almaktadır. Dış bordürden, iki silme ile bu piramit kısmı ayrılmaktadır. Alt kısmında, yukarıdaki gibi dışa taşkın bir başka yatay silme daha bulunmaktadır. Altında ise süpürgelik kısmı vardır. Tüm bu süslemeler, iki kapı kanadında da tekrarlanmıştır.

Güney cephesinin orta bölümü hariç, birinci ve ikinci katı aynı tasarımı göstermektedir. Yeşil porfir taşı ile kaplanmıştır. Porfir taşının doğu ve batı cephelerine taştığı görülmektedir (Fotoğraf 3.174). Güney cephesindeki, pencere tasarımları aynıdır. Ortak taşıyıcı öğeye sahip ikiz at nalı kemer şeklinde düzenlenen pencerelerin, her kata simetrik olarak yerleştirildiği ve pervazlarının, kesme taştan inşa edildiği görülmektedir (Fotoğraf 3.178). Böylelikle, tüm cepheye hâkim olan yeşil porfir taşının üzerinde, kontrast oluşturmaktadır. Pencerelerin denizliği, hafif dışa taşkındır. Denizliğin altında, pencere genişliğinde kesme taştan bir alan oluşturulmuştur. Pencere sövesinin, bu bölümde hafif dışa taşkın şekilde devam ettiği görülmektedir. Bu alana, her biri pencerenin altına denk gelecek şekilde, yatay dikdörtgen biçimli taş levhalar yerleştirilmiştir. Bu dikdörtgenlerin, köşesinden başlayan ve merkezde birbirini çapraz eksende kesecek şekilde silmelerle yapılmış süslemeler görülmektedir.

Fotoğraf 3.178 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Güney Cephesi İkinci Kat

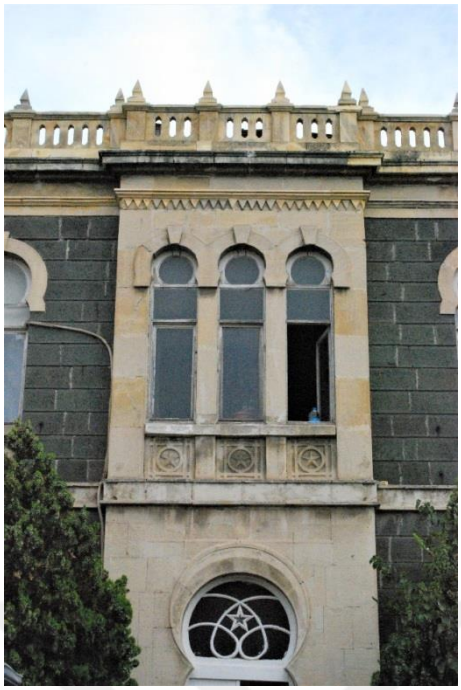

Fotoğraf 3.179 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu İkinci Kat Merkez Pencereleri

Fotoğraf 3.180 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu İkinci Kat Merkez Pencereleri İçeriden Görünüm

Güney cephesinde, birinci ve ikinci katı ayıran, ortadaki geniş olmak üzere üç yatay kesme taş silme görülmektedir (Fotoğraf 3.178). Bunlardan alttaki ve üstteki, dışa taşkın ve ince tasarlanmıştır. Güney cephesi, ikinci kat merkezinde, kesme taş malzeme ile yapılmış, simetrik olarak yerleştirilmiş, ortak taşıyıcı öğeye sahip üç at nalı kemerli bölüm görülmektedir (Fotoğraf 3.179-3.180). Oldukça dar tutulan bu üç pencere, yukarı kattaki koridora açılmaktadır. Üç kemerin yapıdan dışarıya taşkın olduğu görülmektedir. Kilit taşları ise, kemer yüzeyinden ve yukarıya doğru daha taşkın olarak tasarlanmıştır. Pencerelerde olduğu gibi, üzengi taşları hizasında, kemerin bittiği ve iki yana doğru açıldığı görülmektedir. Ortak denizliğin hemen altında, pencere düzeyinde, her biri pencerenin altına denk gelecek şekilde, üç yatay dikdörtgen levha bulunmaktadır. Bu dikdörtgenlerin ortasında, daire içinde yıldız motifleri yer almaktadır. Dairenin etrafından teğet geçen ve dört bir tarafından birbirini kesen şeritler görülmektedir.

Güney cephesinde, kesme taştan yapılmış saçak altı bölümü görülmektedir. Bu bölümün üzerinde, yukarı çıktıkça dışa taşan, üç adet ince silme yer almaktadır. İkinci kattaki üçlü pencerelerin, üst kısmında ve bu silmenin altına, sivri uçları aşağıya gelecek şekilde tasarlanan testere dişlerinin, bir dizi şeklinde yerleştirildiği görülmektedir. Bu saçak altı bölümü, güney cepheyi tamamen dolaşmaktadır.

Güney cephesinin çatı bölümünde, taş parapetlerden oluşan taç kısmı bulunmaktadır (Fotoğraf 3.178-3.179). Bu durum, yapının çatısının güney cepheden görünmesini engellediği gibi, yapıya anıtsal bir görünüm de kazandırmaktadır. Parapetler, aralarında, dikey dar dikdörtgen boşluklar olan, taş levhalar olup, baba taşları arasına yerleştirilmiştir ve böylelikle korkuluk oluşmuştur. Baba taşları, kare formunda, uzun, dar dikdörtgen taş bloklar şeklinde tasarlanmıştır. Üst kısımları, sivri piramit şeklinde sonlanmaktadır. Giriş bölümünün orta kısmı, dışa taşkın olduğundan dolayı, burada dört baba taşı bulunmakta, aralarında, üzerinde üçer boşluk olan, üç levha yer almaktadır. Çatıya geçilen köşelerde ise birer baba taşı bulunmasıyla birlikte, her iki yanda dörder baba taşı ve aralarında dört boşluğun olduğu levhalar yer almaktadır. Güney cephesinde, toplamda on iki baba taşı ve on bir adet levha olduğu görülmektedir.

Giriş cephesi olan güney cephesi hariç diğer cephelerde, moloz taş ve tuğla malzemeden oluşan almaşık düzen görülmektedir. Kuzey, doğu ve batı cephelerinde, bodrum kat ile birinci katı, yatay taş bir silme ayırmaktadır. Birinci kat ile ikinci katı ise; alttaki silme ile aynı boyutta boşluk bırakılarak oluşturulmuş ve yatay olarak yerleştirilmiş, iki ince silme şeklinde görünen tuğlalar vardır.

Kuzey cephesi, genel olarak simetrik bir anlayışta tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.181-3.182). Bu cephede; bodrum katında iki pencere, birinci katta bir kapı ve bir pencere, ikinci katta üç pencere olmak üzere, yedi açıklık bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.181 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey Cephesi

Fotoğraf 3.182 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey Cephesi

Kuzey cephesinin bodrum katı, yapının yerleştirildiği arazi eğiminden dolayı, güney cephesine göre daha geniş tutulmuştur. Bodrum katta, dikdörtgen yatay iki pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.182-3.183). Bunlardan biri doğu cephesine yakın, diğeri merkezdeki kapının altında yer almaktadır. Doğuda olanın lento kısmı, bodrum kat ile birinci katı ayıran taş yatay silmeye denk getirilmiştir. Söveleri ve denizlik bölümü, kesme taş malzemeden yapılmış olup, denizlik bölümü hafif dışarı doğru taşırılmıştır. Doğudaki pencerenin, taş silmenin üzerine değecek şekilde, hafifletme kemerinin olduğu görülmektedir. Bu kemer, tuğlaların dik olarak istiflenmesiyle uygulanmıştır. Bodrum kat pencere şebekeleri, orijinal değildir. Bu bodrum kat penceresi, kuzey, doğu ve batı cephelerindeki, bodrum kat pencereleri ile aynı tasarımı göstermektedir. Kuzey cephesinde bulunan, kapı altındaki diğer bir bodrum penceresi sonradan açılmış olup, orijinal değildir.

Fotoğraf 3.183 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Bodrum Kat Penceresi

Fotoğraf 3.184 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey Cephe Kapısı

Fotoğraf 3.185 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey Cephe Kapısı İçeriden Görünüm

Kuzey cephesi kapısı, birinci kat merkez aksında yer alıp, güney cephesindeki giriş kapısı ile karşılıklı olarak, aynı koridora açılmaktadır (Fotoğraf 3.184-3.185). Bu kapı da at nalı kemere sahip, ahşap bir kapıdır. Kuzey, doğu ve batı pencereleri ile aynı tasarımı gösteren kapının, at nalı kemerinin kilit taşı üzerinde, kaş kemer benzeri bir sivrilme söz konusudur. Söve ve kemer kısmı, yapıdan hafif dışarı taşırılmış ve düzgün kesme taştan yapılmıştır. Kapının orijinalinde, önünde bir sahanlık yer aldığı ve bu sahanlığa merdivenle ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

Kapı kanadı, ahşap malzemeden yapılmıştır. Kapının kemer bölümünün, üzengi taşlarına yatay bir şekilde atılan, ahşap bir çıta ile kanat bölümünden ayrıldığı görülmektedir. Bu kemer bölümü, sade olup düz renksiz cama sahiptir. Kapıya, içeriden bakıldığında dikdörtgen formda olduğu ve at nalı bölümünün içerden oluşması için, ahşap dolgu yapıldığı görülmektedir. İki kapı kanadına sahip kapının, kanatlarının her biri, yatay olarak üç bölüme ayrılmıştır. Üst bölümde kare, orta kısımda uzunlamasına dikdörtgen camın bulunduğu kapının, alt kısmında ahşap kullanılmıştır.

Kuzey cephesinde, birinci kat kapısının batı tarafı boş bırakılarak, cephenin simetrisi bozulmuştur. Kapının doğu tarafında ise bir pencere yer almaktadır. Bu pencere kuzey, doğu ve batıda bulunan tüm pencereler ile aynı özelliği göstermektedir (Fotoğraf 3.186-3.187). Pencere at nalı kemere sahiptir. Pencerenin kemer ve söve kısmı, düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır. At nalı kemerinin, kuzey kapısında olduğu gibi, kilit taşı bölümü kaş kemer tarzında yukarı doğru sivriltilmiştir. Denizlik bölümü hafif dışa taşırılmıştır. Pencere, ahşap kasaya sahip olup, kapıda olduğu gibi kemer bölümünün, üzengi taşlarına atılan yatay bir ahşap çıta ile kanatlarından ayrıldığı görülmektedir. Pencerelerin, düz renksiz cam ile sade tutulduğu görülmektedir. Üzengi taşları arasına atılan, ahşap çıtanın altına bir çıta daha atılarak, burada yatay dikdörtgen bir kısım oluşturulmuştur. Bunun altında, pencere kanatları yer almaktadır. Pencere kanatlarının, içeri doğru açıldığı ve iki bölümden oluştuğu görülmektedir. Tıpkı kapıda olduğu gibi, bu pencereler de içerden dikdörtgen form göstermekte ve kemer bölümlerinin ahşap dolgularla kapatıldığı görülmektedir. Kuzey cephesinin ikinci katı, simetrik olarak yerleştirilen ve birinci kattaki pencere ile aynı tasarımı gösteren ancak daha az yüksekliğe sahip üç pencereye sahiptir.

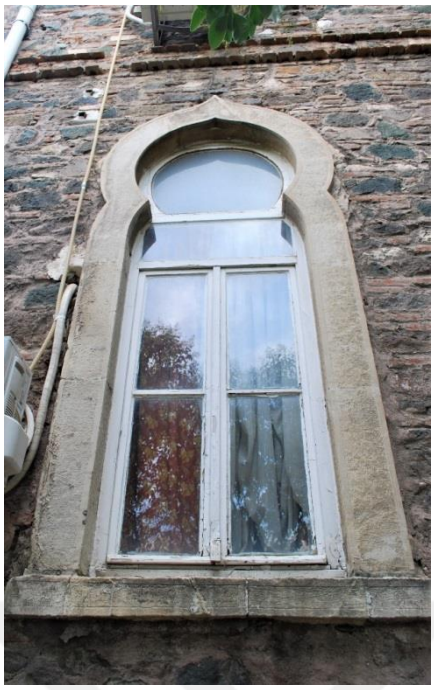

Fotoğraf 3.186 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Pencereleri

Fotoğraf 3.187 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Pencereleri İçeriden Görünüm

Batı cephesi; bodrumda üç, birinci katta iki ve ikinci katta üç olmak üzere sekiz pencereden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.188-3.189). Birinci katta, merkez aksına denk gelecek bölüm boş bırakılmıştır. Bu pencereler, doğu ve kuzey cepheleriyle aynı tasarımı göstermektedir.

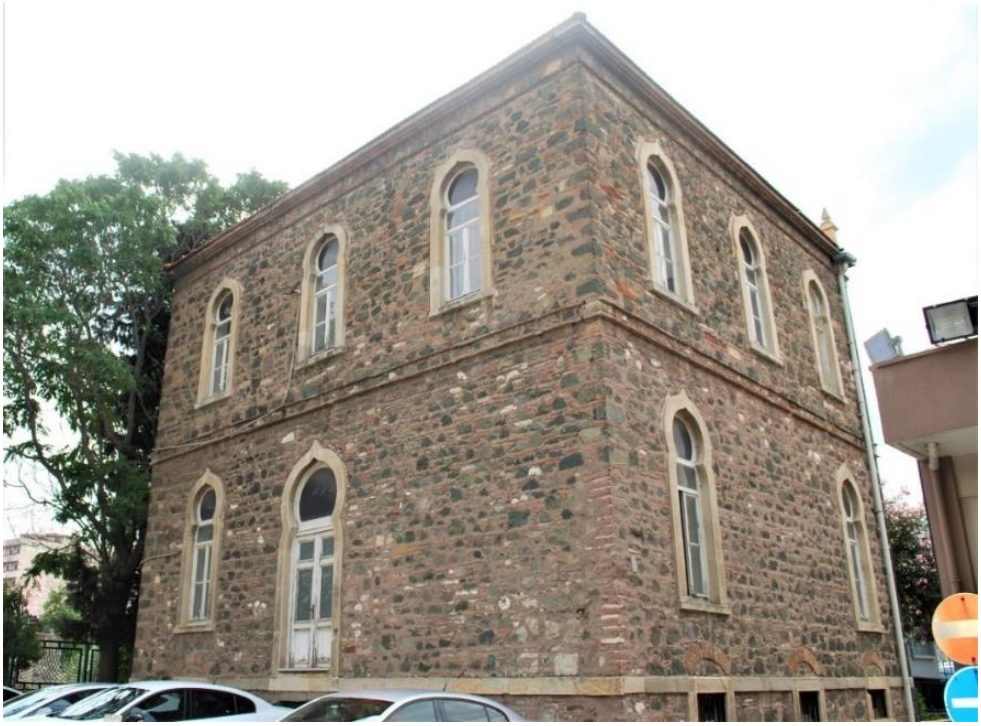

Fotoğraf 3.188 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey ve Batı Cephesi

Doğu cephesi, kuzey ve batı cephesine göre daha simetriktir (Fotoğraf 3.190-3.191). Bodrum, birinci ve ikinci katta üçer pencere bulunmakta olup, toplam dokuz açıklığı bulunmaktadır. Buradaki pencereler, kuzey cephesi pencereleriyle aynıdır.

Kuzey, doğu ve batı cephelerinde saçak bölümü, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan, üç sıra dik tuğlanın sıralanmasıyla oluşmuştur. Bunun alt kısmında ise birinci kat ile ikinci katı ayıran tuğla silmenin, tek sıra şeklinde uygulandığı görülmektedir.

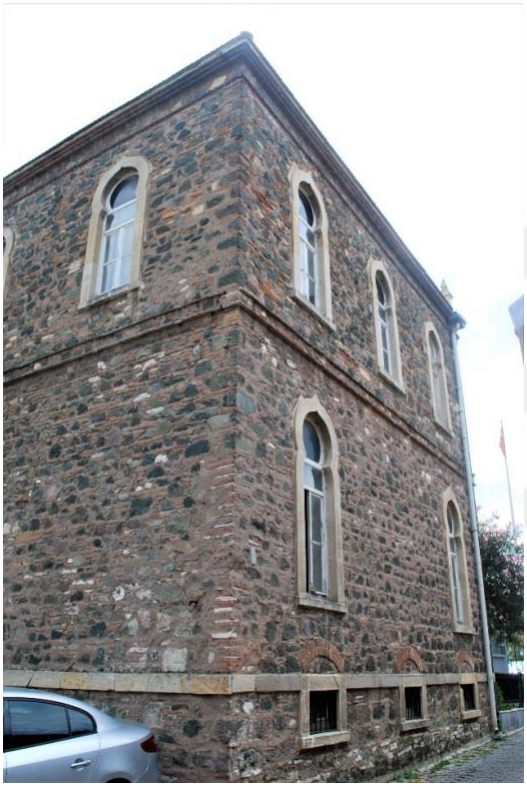

Fotoğraf 3.189 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kuzey ve Batı Cephesi

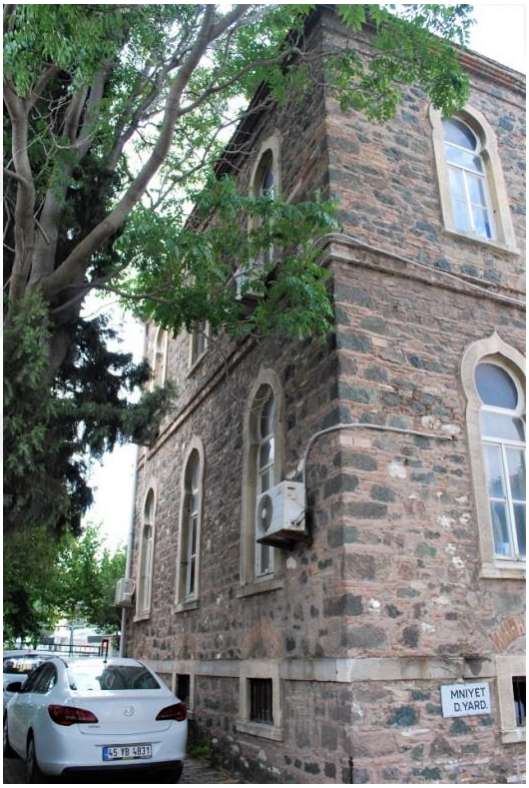

Fotoğraf 3.190 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.191 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Doğu ve Kuzey Cephesi

Değerlendirme: İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu, dönemin Valisi Rahmi Bey tarafından, 1914-1918 yılları arasında yaptırılmıştır. Yapının, giriş cephesi olan güney cephesi, diğer cephelere göre daha gösterişlidir. Vali Rahmi Bey tarafından, aynı yıllarda yaptırılan, Basmane Polis Karakolu ile benzer öğeler içermektedir. İki yapının da giriş cephesinde, yeşil porfir taşı kullanılmıştır. Yapıların giriş cephelerinin merkezinde, kesme taş kullanılarak, bu bölüm dışarı doğru taşırılmıştır. Ayrıca, giriş kapılarının kasası benzer tasarımlarından dolayı, aynı marangoz ustasının eseri olabilir. İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu'nun mimarı hakkında bir bilgiye sahip olmamakla birlikte, bu iki karakolu inşa eden mimarın aynı kişi olduğunu düşünmekteyiz.

İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu'ndaki, kapı ve pencerelerinde kullanılan at nalı kemerlerinin Oryantalist, güney cephesi çatısında kullanılan parapetlerin Neo-Klasik olarak değerlendirilmesinden dolayı, yapının eklektik bir üslupta inşa edildiğini söylemek mümkündür.

3.2.6. Edirne Gümrük Karakol Binası

Yeri: Edirne Karaağaç, Lozan Caddesi üzerinde, Meriç Köprüsü yanında yer almaktadır.

Tarihi: Günümüzde Edirne Belediyesi'ne ait kafeterya olarak kullanılan yapıya ait herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Ancak mimari özellikleri sebebiyle, 20. Yüzyıl başında inşa edildiği düşünülmektedir[599].

Mimari: Edirne Gümrük Karakol Binası, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. 2001-2002 yılında geçirdiği restorasyonlar sonrasında kuzeydoğu cephesindeki bodrum kat açılarak Meriç Nehri'ne doğru açık mekân elde edilmiştir. Eski fotoğraflarından ve yapının röleve projesinden anlaşıldığı kadarıyla bu bölüme teras sonradan eklenmiştir (Çizim 3.1). Günümüzde ise, yapının güneybatı cephesinin iki yanından bu bölüme geçiş vardır. Yapının malzemesi, taş temeller üzerine yığma tuğladır. Yapı sıva üzerine boyalıdır. Beden duvarları haricinde orijinal değildir (Fotoğraf 3.192). Edirne Gümrük Karakol Binası'nın, günümüze ulaşan fotoğraf ve kartpostalları sayesinde, aslına uygun olarak restorasyonunun yapıldığı anlaşılmaktadır (Fotoğraf 3.193).

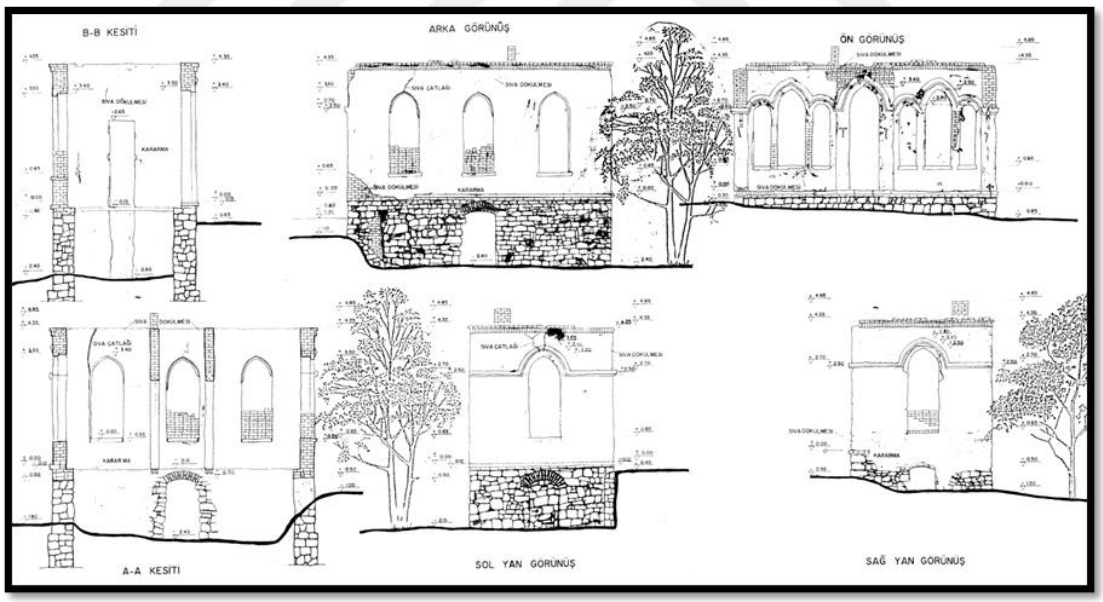

Çizim 3.1 Edirne Gümrük Karakol Binası Röleve Projesi[600]

[599] Yapının tarihi, Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 2019 tarihli tescil fişinde, 19. Yüzyıl olarak geçmektedir.
[600] Bu çizim, Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan alınmıştır.

Fotoğraf 3.192 Edirne Gümrük Karakol Binası Restorasyon Fotoğrafı[601]

Fotoğraf 3.193 Edirne Hacı Adil Bey Çeşmesi ve Gümrük Karakol Binası Kartpostalı[602]

[601] Öztürk, 2006: 142.

[602] https://www.agefotostock.com/age/en/details-photo/edirne-formerly-andrinople-close-to-the-border-with-greece-and-bulgaria-site-of-16-major-battles-or-sieges-from-ancient-greek-times-up-until-the-1920s/MEV-10499669 (erişim tarihi: 18.09. 2021)

Fotoğraf 3.194 Edirne Gümrük Karakol Binası Güneybatı Cephesi

Edirne Gümrük Karakol Binası'nın güneybatı cephesinin merkezinde, dört basamakla ulaşılan giriş kapısı yer almaktadır (Fotoğraf 3.194). Su basmanı ile giriş katı ayıran, yatay olarak tasarlanmış dışa taşkın silme, kapı eşiği hizasında tüm cepheleri dolaşmaktadır. Simetrik olarak tasarlanan bu cephede, merkezde giriş kapısı, kapının iki yanında üçlü pencere düzeni görülmektedir.

Güneybatı cephesinin merkezinde sivri kemerli kapı yer almaktadır (Fotoğraf 3.195). Ahşap doğramaya sahip kapının kemer bölümü, üzengi taşı düzeyinde yatay bir çıta ile ayrılmıştır. Buna paralel olarak üst bölümüne atılan bir çıta ve merkezden yukarı doğru, iki yana yay çizen çıtalar ile kemer bölümü hareketlendirilmiştir. Kapı kanadının üst bölümü birbirini dik şekilde kesen çıtalara sahipken, alt tarafı ahşaptır. Bu bölüm simetrik ve dik olarak yerleştirilmiş, oyma tekniğiyle yapılmış silme ile dikdörtgen bölümlere sahiptir. Yapının ahşap doğramaları orijinal değildir.

Fotoğraf 3.195 Edirne Gümrük Karakol Binası Güneybatı Cephe Giriş Kapısı

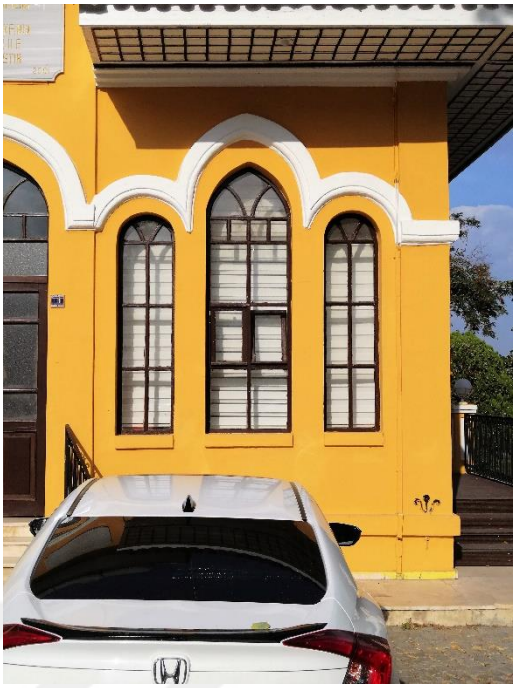

Fotoğraf 3.196 Edirne Gümrük Karakol Binası Güneybatı Cephesi Pencere Detayı

Kapının iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiş üçlü pencereden, merkezdeki sivri kemerli olup, bu pencerenin iki yanında yer alan pencereler yuvarlak kemerlidir (Fotoğraf 3.196). Merkez pencere, giriş kapısının yüksekliğindedir ve diğer pencerelere göre daha geniş tutulmuştur. Pencere denizlikleri, beden duvarından dışarı taşırılmıştır. Ayrıca tüm cephelerde olduğu gibi, güneybatı cephesinde tüm açıklıkların üzerinden geçerek kemer biçimini alan dışa taşkın silme, tüm cepheleri yatay olarak dolaşmaktadır. Orijinaline uygun olarak beyaz renkle boyanmış olan bu silmenin alt bölümü, kaval silme şeklinde yuvarlatılmıştır. Pencere doğramaları, birbirini dikey eksende kesen çıtalarla oluşturulmuştur. Pencerelerin kemer bölümü, merkezden dışa doğru yönelen yaylar şeklindedir. Üçlü pencere düzeninin, merkezindeki sivri kemerli penceresinin ahşap doğraması, kapı ile benzerlik göstermektedir.

Güneybatı cephesinin merkezinde yer alan kapının üst kısmı, kulevari şekilde yukarı doğru taşırılmıştır. Bu bölümdeki mermer levha kitabe üzerinde; "*Edirne Gümrük Karakolu Edirne Valiliği ve ÇEKÜL Vakfı'nın İşbirliği ile Onarılmıştır 2001*" yazmaktadır. Yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, inşa edildiğinde bu kitabe yerinde bir Osmanlı arması yer almaktadır (Fotoğraf 3.193).

Güneybatı cephesinden yukarı doğru taşan kulenin üzerinde, kuzeydoğu tarafı çatı üzerine oturan, yatay olarak üç bölümlü bir soğan kubbe yer almaktadır (Fotoğraf 3.197-3.198-3.199). Bu kubbenin alt bölümü, saçak şeklinde olup, geniş ve yukarı çıktıkça daralan bir yapı göstermektedir. Orta bölümünün cepheleri yuvarlatılmış, yukarı çıktıkça daralan dış bükey bir

tasarımdadır. Kubbenin üst bölümü ise yukarı doğru sivri şekilde bitmektedir. Yayvan soğan biçimli kubbenin köşeleri keskinleştirilmiştir. Kubbe kurşun kaplamadır. Kubbe orijinal değildir, ancak aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir.

Fotoğraf 3.197 Edirne Gümrük Karakol Binası Kubbe Detayı

Fotoğraf 3.198 Edirne Gümrük Karakol Binası Kubbe Detayı

Fotoğraf 3.199 Edirne Gümrük Karakol Binası Kubbe Detayı

Yapının kuzeybatı ve güneydoğu cepheleri simetriktir (Fotoğraf 3.200-3.201). Edirne Koruma Kurulu'nun restorasyon projesinden anlaşıldığı kadarıyla; kuzeybatı ve güneydoğu cephelerinin bodrum katında, orijinalinde birer yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır (Çizim 3.1). Günümüzde ise bodrum kat temeller haricinde açılarak, camekanla kapatılmış olup, kafeterya olarak kullanılmaktadır.

Bu cephelerin zemin kat merkezinde, güneybatı cephesinde merkezde yer alan sivri kemerli pencerenin benzeri yerleştirilmiştir. Diğer tüm cephe özellikleri güneybatı cephesi ile aynıdır. Bu cephelere, günümüzde güneybatı cepheden altı basamak ile ulaşılmakta ve buradan kuzeydoğu cephesi terasına geçilmektedir (Fotoğraf 3.202). Eski fotoğraflarından ve röleve projesinden anlaşıldığı kadarıyla bu geçit, sonradan eklenmiştir.

Fotoğraf 3.200 Edirne Gümrük Karakol Binası Kuzeybatı Cephesi

Fotoğraf 3.201 Edirne Gümrük Karakol Binası

Fotoğraf 3.202 Edirne Gümrük Karakol Binası

Fotoğraf 3.203 Edirne Gümrük Karakolu Kuzeydoğu Cephesi

Kuzeydoğu cephesi zemin katı, kot farkından dolayı bodrum kattaki ayaklar üzerine oturmaktadır (Fotoğraf 3.203). Günümüzde camekan ile kapatılmış olan bodrum kat orijinal değildir. Röleve çiziminden anladığımız kadarıyla, orijinalinde bu bölümün merkezinde yuvarlak kemerli bodrum kat penceresi bulunmaktadır.

Kuzeydoğu cephesi, diğer cephelerden farklı olarak, merkezde sivri kemerli kapı ve iki yanında sivri kemerli birer pencere olarak bulunmaktadır (Fotoğraf 3.204-3.205). Ancak bu kapı orijinal değildir. İnşa edildiğinde pencere olarak tasarlanmış olan kapı, restorasyon sonrası kapıya dönüştürülmüştür (Çizim 3.1). Bu cephede yer alan pencereler, diğer cephelerdeki sivri kemerli kapı ve pencereler ile aynı tasarımı göstermektedir. Diğer cepheleri dolaşan silme bu açıklıkların üzerinden de geçmektedir.

Yapının güneybatı cephesindeki kule bölümü haricinde, saçağı oldukça geniş tutulmuş olup, alt bölümünde birbirini dik eksende kesen geometrik ahşap süslemeler yer almaktadır (Fotoğraf 3.200-3.206-3.207). Bu süsleme köşelerde kare, cephelerde dikdörtgen şeklindedir. Üst örtü, merkeze doğru yükselen kırma çatıdır.

Fotoğraf 3.204 Edirne Gümrük Karakolu Kuzeydoğu Cephesi Pencere Detayı

Fotoğraf 3.205 Edirne Gümrük Karakolu Kuzeydoğu Cephesi Pencere Detayı

Fotoğraf 3.206 Edirne Gümrük Karakolu Kuzeydoğu Cephesi

Fotoğraf 3.207 Edirne Gümrük Karakolu Güneydoğu Cephesi

Değerlendirme: Edirne Gümrük Karakol Binası'nın üslup özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, 20. Yüzyıl başında inşa edildiği düşünülmektedir. Edirne Gümrük Karakol Binası'nın karşısında, Fotoğraf 3.193'te görülen 1904-1905 tarihli Hacı Adil Bey Çeşmesi bulunmaktadır[603]. İki kez Edirne Valiliği yapmış olan Hacı Adil Bey'in döneminde (1909-1915) asayişi sağlamak amacıyla birçok karakol yaptırdığı bilinmektedir. Özellikle Edirne Gümrük Karakol Binası'nın bulunduğu bölgeyi iskana açtığı bilinmektedir. Hacı Adil Bey Edirne Valiliği'nden önce, 1905 yılında Selanik İç Mallar Müdürlüğü, 1908 yılında Selanik Rüsumat (Gümrük) Nezareti görevlerini yapmıştır[604]. Edirne Gümrük Karakol Binası, Vali Hacı Adil Bey'in yaptığı görevler sonucunda, valiliği döneminde 1909-1915 yılları arasında inşa edilmiş olabilir. Ayrıca, Hacı Adil Bey'in ikinci valiliği sırasında (1913-1915), Mimar Kemalettin Bey'in eseri olan Edirne Gar Binası tamamlanmıştır (1911-1914)[605]. Gar Binası ile Edirne Gümrük Karakol Binası'nın özellikle sivri kemerli pencere düzenleri ve pencere üzerinden geçen dışa taşkın silme bakımından benzemesi dikkat çekicidir. Bu sebeple yapının 20. Yüzyılın başında yapıldığını düşünmekteyiz.

Edirne Gümrük Karakol Binası, genel olarak sivri kemerleri ve geniş saçağı ile I. Ulusal Mimarlık Akımı üslubu göstermektedir. Ancak yapının giriş kapısı üzerinde yer alan soğan kubbe Oryantalist üslupludur. Keskin köşeli, yayvan biçimli soğan kubbe kategorisine giren bu kubbe, Anadolu örnekleri içinde ender rastlanması sebebiyle önemlidir. Bu kubbe sayesinde, yapıyı eklektik olarak değerlendirmek mümkündür.

3.2.7. Sinop Jandarma Binası

Yeri: Sinop merkezinde bulunan, Sinop İl Jandarma Alay Komutanlığı Binası, Meydankapı Mahallesi, Bahçeyolu Sokak. No:11'de yer almaktadır.

Tarihi: Sinop Jandarma Binası, R.1338-M.1922 senesinde, Liva Jandarma Komutanı Binbaşı Nurettin Akbal'ın[606] şahsi çabaları, tasarımı ve halkın maddi yardımlarıyla

---

[603] Karademir, 2007: 129.
[604] Onur, 2004: 64-67.
[605] Birbudak, 2017: 453.
[606] "*Hasan (Nuri) Nurettin Akbal, İstanbul Tophane'de, 1877 yılında doğmuştur. Anne adı Emine, baba adı Hasib Hasan ve eşinin adı Şükriye'dir. 12.01.1313 (1897) tarihinde Mekteb-i Harbiye'den mezun olmuştur. 1897'de Harbiye Okulu'ndan piyade mülazımı olarak mezun olunca Yunan Harbi'ne katılmış ve Dömeke Meydan Muharebesi'nde 65. Nizamiye Alayı'na katılmıştır. 1319'da üsteğmen ve 1322'de yüzbaşı olmuştur. 1323 yılında Jandarma'ya geçmiş ve Selanik Jandarma Zabit Mektebi'nin onuncu ders devresine katılmıştır. 1325'te İstanbul Şehzadebaşı J.B.K.'na ve 1329'da Çankırı Jandarma Tabur Komutanlığı'na geçmiştir. 1332'de binbaşılığa terfi etmiştir. 1334'te Trabzon Jandarma Er Okul Komutanlığına ve oradan da Kuvay-ı Milliye'ye katılarak Salihli Cephesi'ne geçmiş, Bin Tepeler Grubu'nu tesis etmiştir. 1336'da Sinop Jandarma Komutanlığı'na tayin edilmiştir. 1337'de Giresun Jandarma Komutanlığı'na ve 1341 yılında Kastamonu Jandarma Komutanlığına tayin edilmiştir. Albaylığa terfi edilince 1928 yılında Ankara Jandarma Genel Komutanlığı 3. Şube Müdürlüğüne verilmiştir. 1930 yılında sağlık sebebiyle emekli olmuştur. Ankara Emekli Subay Ressamlar Birliği üyesi olmuştur. 24.12.1952 yılında vefat etmiştir*". Bu bilgiler, Sinop Jandarma İl Komutanlığı Misafirhanesi'nde bulunan kitabeden alınmıştır.

yaptırılmıştır[607] (Fotoğraf 3.208). Ayrıca, o dönemde görevde olan, Binbaşı Kamil Bey'in de bu yapı ile ilgili olarak gayretleri ve hizmetleri görülmüştür[608] (Belge 34). Kitabesine göre, 30 Ağustos 1923 tarihinde hizmete açılmıştır[609]. 1986 yılına kadar, İl Jandarma Alay Komutanlığı binası olarak kullanılan yapı[610], bugün Jandarma Komutanlığı'nın misafirhanesi olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 3.208 Sinop Jandarma Binası Banisi Liva Jandarma Komutanı Binbaşı Nurettin Akbal

Mimari Özellikleri: Avlulu ve iki katlı tasarlanmış yapının, kuzey-güney doğrultusunda, dikdörtgen bir plana sahip olduğu görülmektedir. Yapının malzemesi, düzgün kesme taştır.

Girişin bulunduğu doğu cephesi yola bakmakta olup, yapının en gösterişli bölümüdür (Fotoğraf 3.209-3.210). Doğu cephesi, merkez aksında bulunan giriş ile cephenin kuzey ve güney köşelerindeki dışa taşkınlık sayesinde, anıtsal bir görünüm kazanmıştır (Fotoğraf 3.211). Ayrıca, yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, doğu cephesindeki girişin üzerinde, oldukça büyük bir soğan kubbesi olduğu tespit edilmiştir. Bu soğan kubbe, günümüze ulaşamamıştır (Fotoğraf 3.212).

---

[607] Esemenli, 1990: 152; Hüseyin Hilmi Uluğ'un kitabı 1922-25 yılları arasında yazılmıştır. Bu eserde, yapı ile ilgili olarak, kitabın basıldığı sıralarda bitmek üzere olan ifadesini kullanmaktadır. İ. B. B. Atatürk Kitaplığı Arşivi: Hüseyin Hilmi Uluğ, *Sinop Kitabeleri*, 1925: 76.

[608] İ. B. B. Atatürk Kitaplığı Arşivi: Hüseyin Hilmi Uluğ, *Sinop Kitabeleri*, 1925: 76.

[609] Ulus, 2014: 204.

[610] http://www.arkitera.com/gorus/526/karadenizde-atipik-bir-kent--sinop (erişim tarihi: 11.10. 2018)

Giriş, yapının doğu cephesinde merkezde bulunmaktadır (Fotoğraf 3.213-3.214). Birinci kattaki giriş kapısına, iki yandan yükselen ve eğrisel bir plana sahip olan, on altışar basamaklı merdiven ile ulaşılmaktadır. Sahanlık olarak düzenlenen birinci kat girişi, yapıdan bağımısız iki sütun ile taşınmakta olup, zemin katla birlikte dışa taşkın olarak olarak tasarlanmıştır. Sahanlığın altından ise zemin kata giriş sağlanmaktadır (Fotoğraf 3.215-3.216).

Fotoğraf 3.209 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.210 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.211 Sinop Jandarma Binası Güneydoğu Cephesi

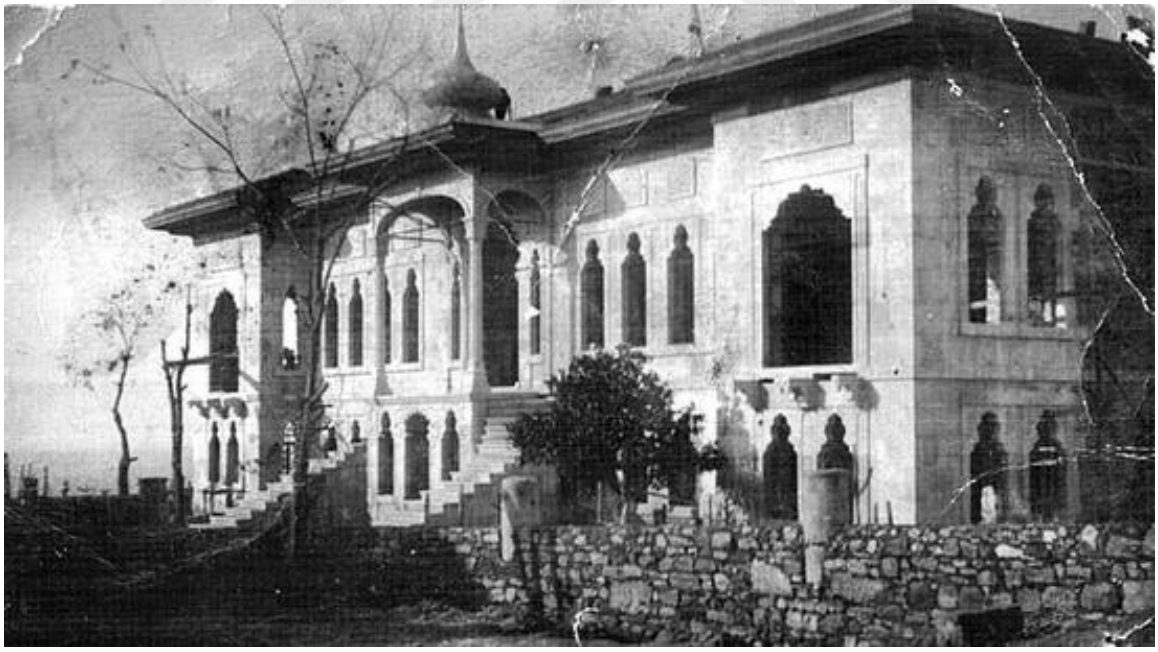

Fotoğraf 3.212 Sinop Jandarma Binası Eski Fotoğrafı[611]

[611] https://sinop.jandarma.gov.tr/tarihcemiz (erişim tarihi: 19.10. 2018)

Fotoğraf 3.213 Sinop Jandarma Binası Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.214 Sinop Jandarma Binası Giriş Bölümü

Zemin kat girişi, doğu cephesinin merkezinde yer almaktadır (Fotoğraf 3.213-3.214). Bu kapı, dilimli basık kemer ve üzengi taşlarındaki içe doğru girintiler sebebiyle at nalı kemer görünümlü bir tasarıma sahiptir. Yedi dilimli basık kemerin dış çerçevesi, oluk bir silme ile vurgulanmıştır. Ayrıca, dilimlerinin bittiği yerlerde, dilimlerin devamı niteliğinde, üzengi taşına oturan, kısa ve yatay dışa taşkın bir silme bulunmaktadır. Kemerin üzengi taşı yekpare olup, bu taş aynı zamanda, kapının iki yanına yerleştirilen pencerelerin üzengi taşının bir bölümüdür. Kapının üzengi taşı, üzerindeki çeşitli süslemelerle birkaç bölüme ayrılmıştır. Bunlar aşağıda, S şeklinde olan ve alt tarafı kemer içine doğru girinti yapan bölüm, ortada ince yatay bir silme, onun üzerinde dışarı ve kemer içine doğru taşıntı yapan geniş yatay bir silme şeklindedir. Ayrıca altında söve genişliğinde yatay bir silme daha bulunmaktadır. Alt bölümdeki, S şeklindeki süslemenin, bir çerçeve içine alındığı ve orta bölümünün dışarı doğru taştığı görülmektedir. Bu süslemenin hemen yanında, benzer şekilde daireler bulunmaktadır. Ayrıca, kemer köşelikleri oluk silme ile yatay olarak çerçeve içine alınmış ve orta bölümü dışarı taşkın olarak tasalanmıştır.

Fotoğraf 3.215 Sinop Jandarma Binası Giriş Bölümü

Kapının iki yanına, simetrik olarak yerleştirilen iki pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.215-3.216). Zemin kat giriş bölümünde, pencereler ve kapıların etrafına yapılan oyma tekniğindeki silmeler ile geometrik şekiller oluşturulmuştur. Pencereler benzer tasarımı göstermekte ve alt bölümleri aynı zamanda kapının söve kaidelerini oluşmaktadır. Bu bölümün altında, eşik görevi gören yatay bir silme bulunmaktadır. Bu silme ile pencerelerin denizliğinin de içinde bulunduğu yatay silme arasında, ortada, pencere altına gelecek şekilde yerleştirilmiş, yüzeyden içeride tasarlanmış yatay dikdörtgen bir alan, bunun iki yanında ise söve altlarına gelecek şekilde tasarlanmış kare alanlar bulunmaktadır. Kare alanlar içinde, oyma tekniği ile yapılmış ve çerçeve şeklinde süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemeler, kare şeklinin kenarlarının yarım daire şeklinde yuvarlatılması ve bu yuvarlatmanın C şeklindeki süslemeler ile kademelendirilmesinden oluşmaktadır. Kapının sövesi aynı zamanda pencere söveleri şeklinde tasarlanmıştır. Bu söveler, iki pencere ve bir kapı arasında olmak üzere, dört yekpare dikey dikdörtgen taştan oluşmaktadır. Yatay bir silme şeklinde olan pencere denizliği üzerine yerleştirilen bu söve bölümleri, alttaki kare süslemeler ile benzer süslemelere sahiptir.

Fotoğraf 3.216 Sinop Jandarma Binası Zemin Kat Giriş Bölümü

Zemin kat giriş kapısının yanında bulunan pencereler, kemer çapı oldukça küçük tutulan at nalı şeklinde ve S-C kıvrımları ile dilimlendirilen Mağrip üslubu kemerlere sahiptir. Bunlar yalancı kemer şeklinde olup, kilit taşı bulunmamaktadır. Merkezde birleşen iki taşın, yanyana gelmesi sonucu oluşmuştur. İçeriden ise yuvarlak kemer olarak tasarlanmıştır. Bu pencerelerin kemer bölümünün süslemeleri ile üzengi taşı süslemeleri iki ayrı bölümde incelenecektir. Kemer bölümü, S ve C kıvrımlarıyla oluşturulmuş girinti ve çıkıntılarla tasarlanmıştır. Merkezde, tepe noktasında, içbükey kıvrımı bulunmaktadır. Bunun her iki yanından aşağıya doğru, birbirine bakan ikişer adet C şeklinde dilim yer almaktadır. Alttaki dilimlerin arasında, zikzak şeklinde iki adet süslemenin bulunduğu görülmektedir. Kemer köşeliklerinde, kemerin şeklini alan, kabartma biçiminde süslemeler söz konusudur.

Pencerelerin üzengi taşı, kemer bölümünün devamı olarak en alttaki C kıvrımı ile birleşip, kemer içine doğru taşıntı yapmakta ve üst kısımla birlikte S şeklini oluşturmaktadır. Bu bölüm kemerin en dar kısmıdır. Bu bölümün altında dik şekilde aşağıya doğru inen ve daha sonra kemerin dışına doğru, iki yana iç bükey ve dar bir şekilde kıvrılan bölüm bulunmaktadır. Bunun altında ise, düz olarak aşağıya inen ve zikzak benzeri keskin hatlarla, iki kademede sövelere doğru yönelen son bölüm yer almaktadır.

Kapı ve pencerelerin sövelerinin alt bölümünde bulunan kare formlu süslemenin, giriş bölümünde, en üst köşelere de yerleştirildiği görülmektedir. Bu süslemenin altında ise, pencere

üzengi taşının bir bölümü olan taş üzerine, yukarıdaki süsleme ile aynı tasarımda olan, yatay dikdörtgen biçimli süsleme mevcuttur.

Zemin katın, giriş bölümü üzerinde bulunan ve birinci kattaki giriş kapısı önündeki sahanlık bölümüne geçişi sağlayan, üç geniş yatay silme bulunmaktadır. Aşağıdan yukarı çıktıkça dışarı taşan bu silmeler, zemin kat giriş cephesinin köşelerinde başlık gibi cepheden dışarı taşırılmıştır.

Zemin kat giriş kapının kasası ahşap olup, kemer bölümü üzengi taşlarının altından ve üstünden atılan yatay çıtalar ile ikiye ayrılmıştır. Kemer bölümünün içi dilimli kemer şeklinde tasarlanmış olup, üstteki çıtadan iki yana ve yukarıya, V şeklinde atılan iki çıtayla süslenmiştir. Kapı kanatları, içeri doğru açılan ikişer kanattan oluşmaktadır. Duvara sabit duran iki dar kapı; dikey olarak üç bölüme ayrılmıştır ve üstteki iki bölüm camlıdır. Girişi sağlayan kapı kanatları ise simetrik olarak birbirini kesen iki çıtanın oluşturduğu, camlı üst bölüm ve sabit kapılarda olduğu gibi, alttaki ahşap bölümden oluşmaktadır. Yapının ahşap kasaları orijinal değildir.

Zemin kat giriş pencere kasaları, kapılar gibi ahşaptır ve kemer kısmı benzer şekilde tasarlanmıştır. Pencerelerin, üzengi taşının ortasından geçecek şekilde yatay bir çıta atılmıştır. Bu çıtanın üzerinden, merkezden başlayıp Y şeklinde başka çıta bulunmaktadır. Üzengi taşının altından, yatay şekilde atılan başka bir çıta ile pencere kanatlarının bulunduğu bölüme geçilmektedir. Merkezinden dikey ahşap bir çıta ile yukarıdaki Y şeklindeki süsleme başlamaktadır. Pencere kanatları, içeri doğru açılmaktadır. Kemer bölümünün camları, renkli camdır.

Birinci kat giriş bölümüne, zemin kat girişinin iki yanından yükselen, on altışar basamak ile yarım daire şeklinde kıvrılan, merdivenle ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.213-3.214-3.215). Bu merdivenler etrafında, orijinal olmayan demir korkuluk bulunmaktadır. Merdivenlerden sonra, birinci kat girişinde bulunan sahanlığa geçilmektedir. Sahanlık oldukça geniş tutulmuş saçak ile örtülmüştür. Saçak, ikisi yapıdan bağımsız sütun ve ikisi yapıya bitişik ayak tarafından taşımaktadır (Fotoğraf 3.217). Yapıdan bağımsız olan sütunlar, geniş kare kaide üzerine oturmaktadır. Kaide, dört bölümden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.218-3.219). Aşağıdan yukarıya doğru, birinci bölümde, geniş kare planlı bir taş bulunmaktadır. İkinci bölümde, aşağıdakine göre daha dar tasarlanmış, kare planlı başka bir kaide mevcuttur. Bunların üzerinde, yukarı çıktıkça daralan içbükey başka bir silme daha görülmektedir. Üçüncü bölümde, iki dışbükey, yuvarlatılmış ve dışa taşkın silme arasında, içbükey girinti olduğu görülmektedir. Bu silmelerden, üsttekinin hemen altında oldukça ince bir silme daha yer almaktadır. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise sütunun oturduğu, oldukça küçük, kare planlı bir taş yer almaktadır. Sütunun alt bölümü, bu taşla aynı düzeyde olup yukarı çıktıkça pahlandığı görülmektedir. Yapıdan bağımsız olan bu iki sütun, yekpare taştan oluşmaktadır. Kare formdaki sütunların dört köşesi pahlanarak, altıgen form elde edilmiştir. Alt ve üstte pahlanan girintiler görülmektedir.

Fotoğraf 3.217 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.218 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü

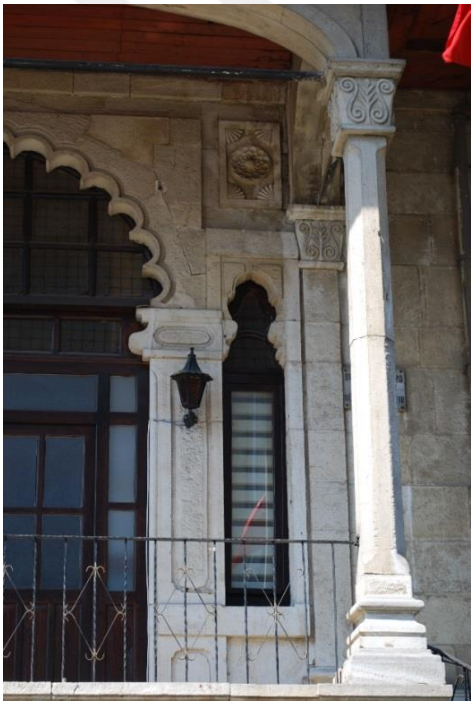

Fotoğraf 3.219 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü Sütun

Fotoğraf 3.220 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü Süsleme Detay

Sütun başlığının alt bölümü, kaidenin son bölümü ile aynı tasarımı göstermektedir (Fotoğraf 3.220). Sütun başlığı; altta bir, üstte yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan iki silme arasına alınmıştır. Başlık, yukarı doğru açılan formdadır ve dört köşelidir. Köşeler hafifçe yuvarlatılmıştır. Sütun başlığının dört cephesinin merkezinde, başak-hayat ağacı şeklinde düzenlenmiş bitkisel süsleme vardır. Bu süsleme, tepede yaprak şeklinde ve iki yanda bulunan üçer adet yapraktan, yukarı çıktıkça daralan dallardan oluşmaktadır. Bu bitkisel süslemenin iki yanına, simetrik olarak tasarlanan, birbirine ters S kıvrımları şeklinde volüt yerleştirilmiştir.

Saçağı taşıyan ve doğu cephesine bakan kemer, basık kemer şeklinde tasarlanmıştır. Kemer bölümü ve çerçeve kısmı dışa taşırılmıştır. Kemerin kilit taşı üzerinde, yukarı doğru genişleyen, üstte yatay olarak yerleştirilmiş bir silme ile altta, profilden S biçiminde dışa taşırılmış ve üzerine dikey çubuk silmelerin yer aldığı süsleme bulunmaktadır.

Birinci kat giriş kapısının önündeki, yatay dikdörtgen planda düzenlenen sahanlık bölümünün güney ve kuzey cephesi, simetrik olarak tasarlanmış olup, doğu cephesiyle aynı tasarımı göstermektedir. Yapıya bitişik olarak düzenlenen ayaklar sütunlardan farklılık göstermektedir. Bu ayaklar, tüm kapı süslemeleriyle birlikte cepheden hafif dışarı taşırılmıştır. Bunların, yapıdan bağımsız sütunlarla aynı tasarıma sahip sütun başlığı taşıdığı görülmektedir. Ayakların kaidesinin üst ve alt bölümü geniş yatay silme şeklindedir.

Birinci kat giriş kapısı, yapının merkez aksında bulunmaktadır (Fotoğraf 3.221-3.222). Kapı, on üç dilimden oluşan, dilimli bir kemere sahiptir. Kemerin üst bölümü, dikdörtgen şekilde hafif dışarı taşırılmıştır. Üzengi taşı, yekpare bir taş olarak tasarlanmış ve zemin kattaki

kapıda olduğu gibi, kapının iki yanında bulunan pencerelerin üzengi taşıyla ortak kullanılmıştır. Üzengi taşları; aşağıda bir ve yukarıda iki silme arasına alınmış olup, yekpare bir taştan oluşur. Üsteki silmelerin, yukarı çıktıkça genişleyip, kapı içine doğru taştığı görülmektedir. Bu taşın cephesinde, zemin kattaki pencerelerde görülen, köşeleri içe doğru yuvarlatılmış yatay süslemeler yer almaktadır. Kapı kemeri zemin kattakinden daha geniş ve yüksek tutulmuş olup, soğan biçimlidir.

Kapı söveleri, zemin kattaki giriş kapısı söveleriyle aynı tasarımı göstermektedir ve pencere denizliğine kadar uzanmaktadır. Denizlik bölümünde, yatay geniş bir taş silme kullanılmıştır. Denizlik altındaki söve bölümünde ise zemin kattaki kare formlu süslemelerin, dikey olarak uzunlamasına yer aldığı görülmektedir.

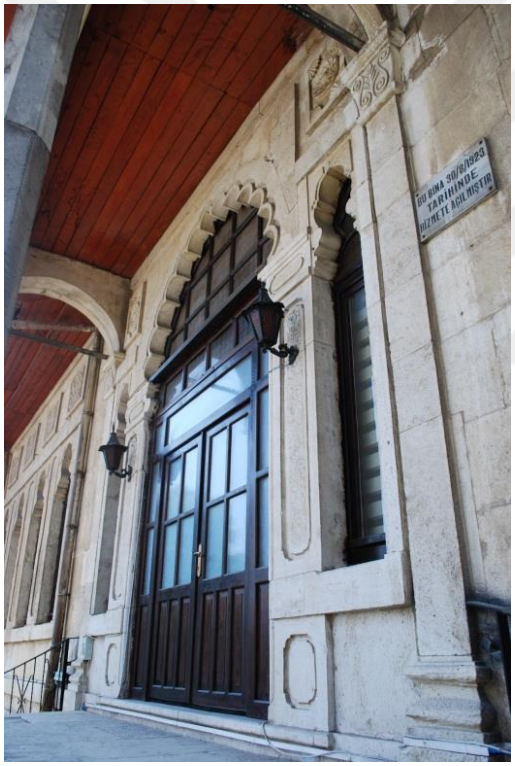

Fotoğraf 3.221 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.222 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü Detay

Kapının iki yanında, zemin kattaki pencerelerle benzer tasarımı gösteren, ancak oldukça dar tutulan pencereler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.221-3.222). Denizlik bölümü, yukarıda bahsettiğimiz gibi, kapının söve taşları arasında uzanacak şekilde yatay yekpare bir taştan oluşmaktadır. Pencerelerin denizlik altı bölümü, cepheden içe doğru girintilidir ve boş bırakılmıştır. Pencerelerin üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiş, dikey dikdörtgen taşlar bulunmaktadır. Bu taşlar, cepheden dışarı doğru taşmakta ve içinde süslemeler yer almaktadır

(Fotoğraf 3.223). Bu süsleme; merkezde daire içinde bir gülbezek ve dört köşesinde, köşelerden çıkan ışınların oluşturduğu yelpaze motiflerinden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.223 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Bölümü Süsleme Detay

Birinci kat giriş kapısı, ahşap kasaya sahip olup, dikey çıtalar ile hareketlendirilmiştir. Kapının kemer bölümü, üzengi taşının üzerinden yatay olarak atılan bir çıta ile ayrılmıştır. Kemer içi, karolaj şeklinde birbirini dik eksende kesen çıtalar ile yatay dikdörtgenlere bölünmüştür. Bu bölüm renkli camlar ile süslenmiştir. Üzengi taşının altından atılan bir başka yatay çıta daha bulunmaktadır. Bu bölüm de dik atılan çıtalar ile daha dar yatay dikdörtgenlere bölünmüştür. Kapı kanatlarının üzerinden, yine yatay atılan bir başka çıta ile yatay bir alan elde edilmiştir. Ayrıca, kapı kanatlarının iki yanında, sabit ve dar bölümlerle birlikte, kapı kanatları çerçevelenmiştir. Kapı kanatlarının üst bölümü, birbirini dikey eksende kesen birer çıta ile bölünmüştür. Kapı kanatları ve çerçevesindeki sabit parçalar camlı olup, kapının alt bölümü ahşap olarak sade bırakılmıştır.

Birinci kat giriş bölümü pencereleri, ahşap kasaya sahiptir ve zemin kat ile benzer tasarımdadır. Oldukça dar bir tasarıma sahip bu pencerelerin, içeri açılan tek kanadı bulunmaktadır.

Doğu cephesinin, simetrik bir yapıya sahip olduğu görülmektedir (Fotoğraf 3.209). Girişin yanında, köşelerdeki dışa taşkın bölüme kadar olan kısımda, zemin kat ve birinci kat arasına yatay ve dışa taşkın olarak atılan bir silme bulunmaktadır (Fotoğraf 3.224). Bu silme, birinci kat giriş sahanlığının üzerinden geçecek şekilde tasarlanmıştır. Aynı silme, zeminde ve saçak altında da kullanılmıştır. Doğu cephesinin, iki köşesinde bulunan dışa taşkın bölüm ile giriş bölümü arasında, girişin her iki yanında, dörder adet olmak üzere sekiz pencere bulunmaktadır. Zemin kattaki pencereler, zemin kat giriş pencereleri ile benzer tasarıma sahip olup, birinci kat ve giriş bölümündeki pencerelere göre daha kısa boyutta tasarlanmıştır. Bu pencereler, dikdörtgen bir çerçeve içine alınmış ve cepheden dışarı taşırılmıştır. Dört pencere arasında, zemin kat girişinde bulunan pencere söveleriyle aynı tasarıma sahip söveler kullanılmıştır (Fotoğraf 3.224). Ancak, ortadaki söve, diğerlerinden daha geniş tutulmuştur. Kapıya yakın olan pencerenin önüne, giriş merdivenleri denk geldiği için cepheden kısmen görünmektedir.

Fotoğraf 3.224 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Zemin Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.225 Sinop Jandarma Binası Pencerelere İçeriden Görünüm

Fotoğraf 3.226 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Pencereler

Fotoğraf 3.227 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Birinci Kat Pencereleri

Doğu cephesinin, köşelerinde bulunan dışa taşkın bölüm ile giriş bölümü arasında kalan bölümün birinci kat pencereleri, alt kat pencerelerine benzemektedir (Fotoğraf 3.225-3.226-3.227). Ancak, zemin kata göre daha yüksek tutulmuştur. Pencerelerin etrafını dolaşan dikdörtgen pervaz çerçevesinin üzerinde, herbiri bir pencereye denk gelecek şekilde tasarlanmış, yatay dikdörtgen taş süslemeler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.228-3.229). Bu süslemeler, cepheden dışarı doğru taşkın olarak düzenlenmiş olup, hepsi aynı tasarıma sahiptir. Yatay dikdörtgen bir silme içine alınan süslemelerde, köşelerinden içeri doğru uzanan ve ayrıca kenar ortalarında dışa dönük üç yapraklı palmet motifleri görülmektedir. Kenarlarda yer alan palmetin, iki yanına S kıvrımı şeklinde süslemeler yerleştirilmiştir. S motiflerinin uçları, volüt şeklinde içe doğru kıvrılmaktadır. Süslemenin merkezinde, birbiri içinden geçen silmeler şeklinde ve kare biçiminde geometrik bir süsleme bulunmaktadır. Bu süslemenin içinde, eşkenar dörtgen motifi oluşmaktadır. Eşkenar dörtgen şeklinin köşelerinin; aşağıda ve yukarıda sivri kaldığı, yanlardaki bölümlerinin kesik olduğu görülmektedir. Eşkenar dörtgenin kenar ortalarında ise birbirine ters üçgen biçimli süslemeler mevcuttur. Eşkenar dörtgenin merkezinde yine benzer motifin tekrar edildiği ve bu motifin uçlarının yine üçgen şeklinde sivri bittiği görülmektedir. Sonuç olarak bu süsleme, iç içe geçmiş geometrik süslemelerden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.228 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Birinci Kat Pencerelerinin Üzerindeki Süslemeler

Fotoğraf 3.229 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Girişin Yanındaki Birinci Kat Pencerelerinin Üzerindeki Süslemeler Detay

Doğu cephesinin iki köşesindeki dışa taşırılmış çıkıntılarda; zemin katta iki pencere, birinci katta ise bir balkon mevcuttur (Fotoğraf 3.230-3.231). Pencereler, ortak bir söve ile birleştirilmiş olup, yapının diğer pencereleri ile aynı tasarıma sahiptir (Fotoğraf 3.232). Pencerelerin üzerinden geçen bir silme ve denizlik bölümü hafif dışa taşkındır ve böylelikle pervaz bir çerçeve şeklindedir. İki pencerenin ortasındaki ortak söve, yandakilere oranla daha geniş tutulmuştur. Pencerelerin üzerinden geçen silmeye oturan ve üst kat balkonunu taşıyan taş konsolları bulunmaktadır. Bu konsollar, ortada bitişik iki adet ve yanlarda birer adet olmak üzere toplam dört adettir. Konsolların cephesinde, üstte dikdörtgen içinde kare şekilli bir kabartma mevcuttur. Bu kabartmanın dört köşesinden merkezde birleşecek şekilde, dışa taşkın bir piramit oluşturulduğu görülmektedir. Bunun altında, köşeleri sivriltilmiş şekilde, yumurtaya benzer sarkıtlar yer almaktadır. Konsol cephesinde, üstte yuvarlatılmış yatay bir silme ve altta oldukça dışa taşkın, aynı tasarımda geniş bir silme bulunmaktadır. Bu dışa taşkın silmenin altında, iki adet yatay silme daha görülmektedir. Dışa taşkın bu silmeler, profilden C kıvrımları şeklindedir. En alt kısımda ise yapıya bitişik şekilde yarım daire süslemeler vardır.

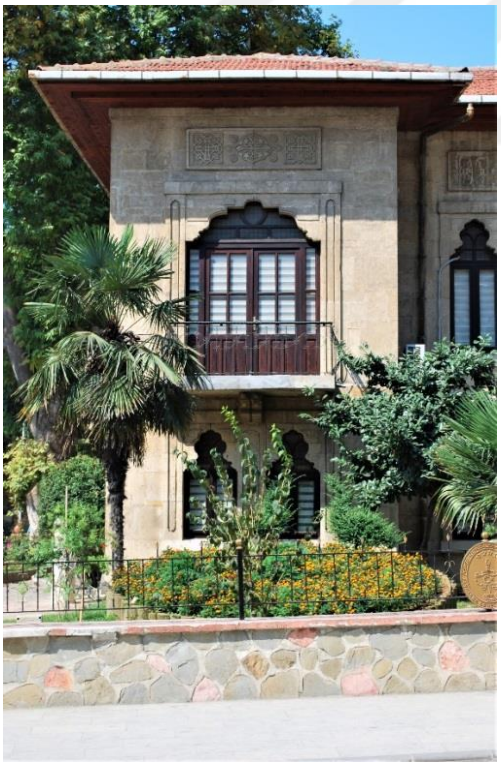

Fotoğraf 3.230 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntısı

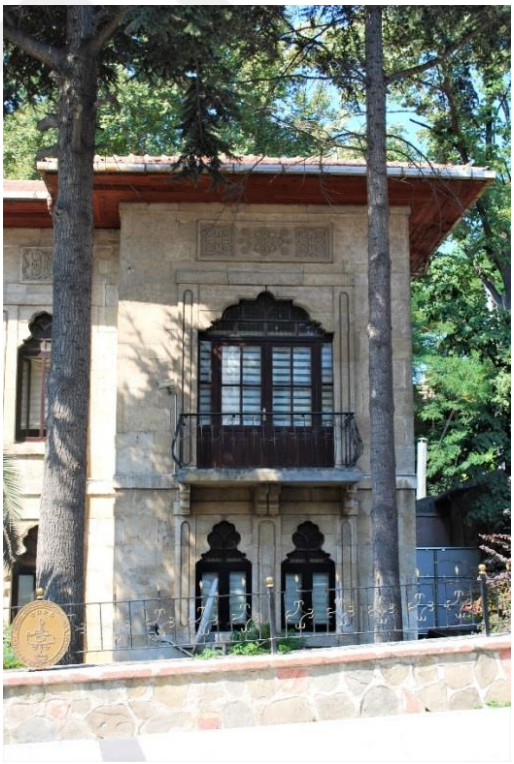

Fotoğraf 3.231 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntısı

Fotoğraf 3.232 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Zemin Kat Pencereleri

Doğu cephesindeki, dışa taşkın bölümünde bulunan birinci kat balkon sahanlığı, tüm yapıyı dolaşan ve zemin kat ile birinci katı ayıran, yatay silme hizasında tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.233). Fransız balkonu şeklinde düzenlenmiş olan balkonun şebekeleri, dışbükey olarak tasarlanmıştır. Geometrik süslemelere sahip bu şebekeler, orijinal değildir.

Fotoğraf 3.233 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Birinci Kat Balkon Kapısı

Balkon kapısı, kemerli bir yapıya sahiptir ve oldukça geniş tutulmuştur. Ancak, yapıdaki pencereler gibi yalancı kemerlidir. Yalancı kemerin üzerinde lento bulunmaktadır. Kemer kısmı, iki yekpare taşın yukarı çıktıkça daralarak, merkezde birleşimiyle oluşmuştur. Merkezde, yarım daire şeklinde bir dilim vardır. Bunun hemen altından, iki yana doğru yatay bir düzlem yer alır. Düzlemin altından ise geniş tutulmuş, iki yana doğru açılan S kıvrımı görülmektedir. Bunun altındaki süslemeler, irili ufaklı girintilerden oluşmakta ve giriş kapısının iki yanındaki pencerelere benzemektedir. Söveler, tüm yapıdaki söveler ile benzer şekilde tasarlanmıştır. Ancak, diğerlerine göre dar tutulmuştur. Bu söveler, yapıdaki diğer açıklıklarda olduğu gibi, cepheden dışa taşkın olarak düzenlenmiştir.

Balkon kapısı ahşap kasaya sahiptir. Kemerin bitimine atılan yatay bir çıta ile ikiye ayrılmıştır. Üst bölüm de kendi içinde yatay olarak ikiye bölünmüştür. Üst bölümün merkezine, Y şeklinde, alt çıtadan başlayan ve yukarı çıktıkça iki yana açılan çıtalar yerleştirlmiştir. Bunun her iki yanında, dikey çıtalar bulunur. Alt kısımda, iki yanda sabit iki dar kanat bulunmaktadır. Bunlar aşağıda ahşap, üstte cam olmak üzere ikiye bölünmüştür. Cam bölümünün, ortasına atılan yatay bir çıta ile bu bölümün ikiye ayrıldığı görülmektedir. Ortada ise içe doğru açılan, iki geniş kanat daha vardır. Kapı kanatlarının cam bölümünde, birbirini dikey eksende kesen çıtalar ile dikdörtgen alanlar elde edilmiştir.

Balkon kapı kemerinin üzerinde, kapı ile aynı genişlikte, yatay dikdörtgen şeklinde taş kabartma süslemeler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.234). Bu süslemenin merkezinde, yatay olarak yerleştirilmiş şemse motifi mevcuttur. Motifin içinde palmet ve rumi süslemeler yer almaktadır. Bu motifin dört köşesinde; spiral biçimli, merkezde birleşen ışınlardan oluşan çarkıfelek şeklinde rozet bulunmaktadır. Şemse motifinin iki yanına kare çerçeve içinde, cephenin birinci kat pencerelerinin üzerinde bulunan geometrik süsleme motifleriyle aynı tasarıma sahip süslemeler görülmektedir. Tüm bu kabartma, yatay dikdörtgen bir silme ile çerçevelendirilmiştir.

Doğu cephesinin, iki köşesinde bulunan dışa taşkın bölümün, giriş kapısına doğru, cephe merkezine bakan taraflarında, iki katta da ince uzun pencere açıklıkları bulunmaktadır (Fotoğraf 3.235). Bu pencereler, birinci kat giriş kapısının iki yanındaki pencerelerle benzer tasarıma sahiptir. Ancak, oldukça dar tutulmuştur. Birinci kat pencereleri, zemin kat pencerelerine göre daha uzundur. Ayrıca, birinci kat pencerelerin üzerine, dikey olarak yerleştirilmiş ve birinci kat giriş bölümündeki süslemelere benzer süslemeler burada da görülmektedir (Fotoğraf 3.236).

Fotoğraf 3.234 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Birinci Kat Balkon Kapısı Üzerindeki Süsleme

Fotoğraf 3.235 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Yan Cephe Pencereleri

Fotoğraf 3.236 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Köşe Çıkıntıları Yan Cephe Süsleme

Güney cephesinin zemin katında ve merkez aksında giriş kapısı yer almaktadır (Fotoğraf 3.237-3.238). Giriş kapısının iki yanında bulunan, üçer pencere ile zemin katta yedi açıklık bulunmaktadır. Aynı cephenin birinci katında ise iki balkon kapısı ile altı adet pencere görülmektedir.

Güney cephesi, zemin kat kapısına bir basamak ile ulaşılmaktadır. Bu basamağın üzerinde yer alan, dışa taşkın eşik, tüm cepheyi etek silme şeklinde dolaşmaktadır (Fotoğraf 3.239). Aynı silme, zemin kat ile birinci katı ayırmakta ve saçak altında da görülmektedir.

Fotoğraf 3.237 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi

Fotoğraf 3.238 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi

Fotoğraf 3.239 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Kapısı

Zemin kat kapısı, basık kemerli olup, kemer taşları zıvanalıdır (Fotoğraf 3.239-3.240). Kilit taşı, hafif yukarı doğru taşıntı yapmaktadır. Üzengi taşları, diğer kapılarla aynı tasarımı göstermektedir ve merkeze doğru taşkındır. Üzengi taşına oturan ve kemerin iki yanında bulunan taş, yukarıda ince başlayıp açıklığa doğru genişlemektedir. Ayrıca ortasında, daire şeklinde rozetler bulunmakta ve içinde yüzeyi mille işlenmiş, ikinci bir daire yer almaktadır. Üzengi taşı ile bu taşın bitiminde, yarım daire şeklinde oluklar açıldığı görülmektedir. Üzengi taşının üzerinde, alttaki geniş, üstteki dar iki silme mevcuttur. Bu bölümün üst kısmında, kemerin üzerine denk gelecek yerde, palmet motifi şeklinde bir süsleme bulunmaktadır. Palmet motifi; ortada geniş, iki yanında daha dar toplam beş yapraktan oluşmaktadır. Motifinin altından, taç yaprakları şeklinde çıkan ve kıvrılarak aşağı doğru inen akant yaprakları mevcuttur. Bu motif kabratma tekniğinde yapılmış olup, üzeri yivlendirilmiştir.

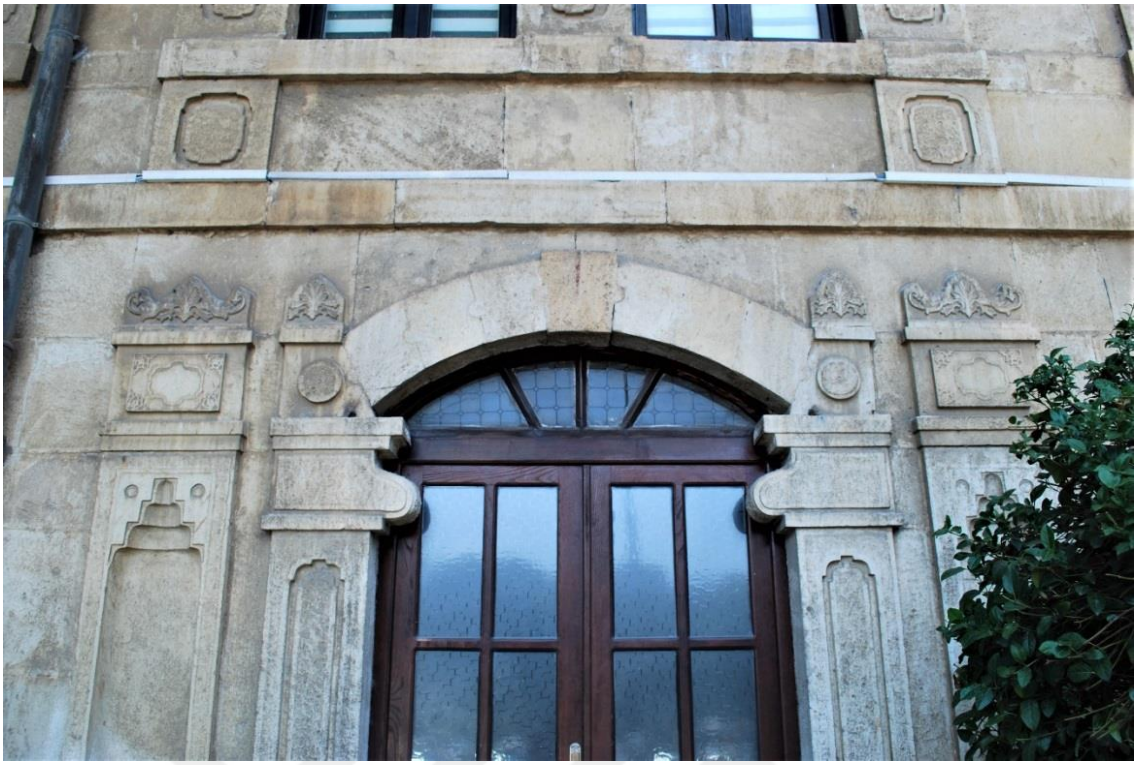

Fotoğraf 3.240 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Kapı Detayı

Üzengi taşının altında, üstteki ile benzer tasarım gösteren, bir silme bulunmaktadır. Kapının söveleri, tüm yapıdaki kapı ve pencereler ile aynı tasarımdadır (Fotoğraf 3.239). Doğu cephesinde olduğu gibi pencerelerin denizlik bölümüyle aynı yükseklikte olan bir silme söveleri ikiye ayrılmaktadır. Sövelerin, alttaki bölümü dikey dikdörtgen şeklindedir. Sövelerin iki yanında, sövelere paralel yerleştirilmiş, dışa taşkın olarak tasarlanmış ve söve üzerindeki süslemeyle aynı yükseklikte biten bir başka bölüm bulunmaktadır (Fotoğraf 3.241-3.42). Kapıya anıtsallık katan bu bölümün en üstünde, kemerin yanındakine benzer bir süsleme görülmektedir. Söveden daha geniş tutulan bu bölümdeki süslemede yer alan palmetin taç yaprakları, iki yana genişleyerek üste doğru çıkmakta sonra yine aşağı doğru kıvrılmaktadır. Bu dalların uçları, basit palmet şeklinde tasarlanmıştır. Palmetin altında ise iki kısa dal şeklinde, rumiler bulunmaktadır. Bu süslemenin altında, sövede olduğu gibi ikişer silme arasına alınan yatay dikdörtgen bir başka süsleme mevcuttur. Bu süsleme, dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Süslemenin ortasında, yatay oval şeklinde ve S-C kıvrımlarından oluşan bir süsleme yer almaktadır. Dikdörtgen köşelerinde ise, rumi dallardan oluşan lotus motifleri görülmektedir. Bu süslemenin altında, köşeliklerinde rozetlerin bulunduğu, stilize edilmiş mukarnaslı mihrabiyeler vardır. Pencere denizliği ile aynı yükseklikte olan ve sövede de görülen alttaki iki silme, burada da yer almaktadır. Sövenin alt kısmı, mihrabiyelerin altında kareye yakın biçimde tekrarlanmıştır.

Fotoğraf 3.241 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Kapı Süslemeleri

Fotoğraf 3.242 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Kapı Süslemeleri Detay

Kapının iki yanı simetrik olarak düzenlenmiş olup, üçer adet pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.243). Bu pencereler, doğu cephesindeki pencereler ile benzer tasarımı göstermektedir. Denizlik ve ona paralel olarak pencere üstlerinden geçen dışa taşkın yatay silme, bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu üç pencereden ortadakinin üzerinde, birinci kat balkon konsolları, sövelerin üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu konsollar, doğu cephesinde görülen konsollarla aynı tasarımdadır.

Fotoğraf 3.243 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Zemin Kat Pencereleri

Zemin kat ile birinci katı, tüm yapıyı dolaşan yatay dışa taşkın taş silme ayırmaktadır. Birinci kat merkez aksında ve giriş kapısı üzerinde, bu cephedeki tüm pencerelerden daha geniş tutulmuş olan iki adet pencere yer almaktadır (Fotoğraf 3.244-3.245). Diğer pencerelerle aynı tasarıma sahip pencerelerin farklılığı, pencerelerin iki yanından, yatay silmeye kadar uzanan süslemelerdir. Bu süsleme, kapı sövesinin alt bölümüyle aynı tasarımdadır. Pencere ile saçak arasında, doğu cephedeki süslemelere benzer motifler mevcuttur. Pencere açıklıklarının üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilen süslemede, doğu cephesi balkonu üzerindeki yatay şemse motifi ve dört tarafında bulunan rozetler, burada tek başına yatay bir dikdörtgen üzerinde görülmektedir (Fotoğraf 3.246).

Fotoğraf 3.244 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Merkezdeki Pencereler

Fotoğraf 3.245 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Merkezdeki Pencereler

Fotoğraf 3.246 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Merkezdeki Süslemeler

Fotoğraf 3.247 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Köşelerdeki Balkon ve Pencereler

Ortadaki ikili pencerenin, her iki yanı simetrik olarak düzenlenmiştir (Fotoğraf 3.247). Burada, iki adet pencere arasında balkon kapısı bulunmaktadır. Pencereler ile balkon kapısı aynı tasarıma sahiptir. Demir şebekeler, doğu cephesiyle benzerdir. Bu pencerelerin üzerine de diğer cephede görülen geometrik süslemeler yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.248).

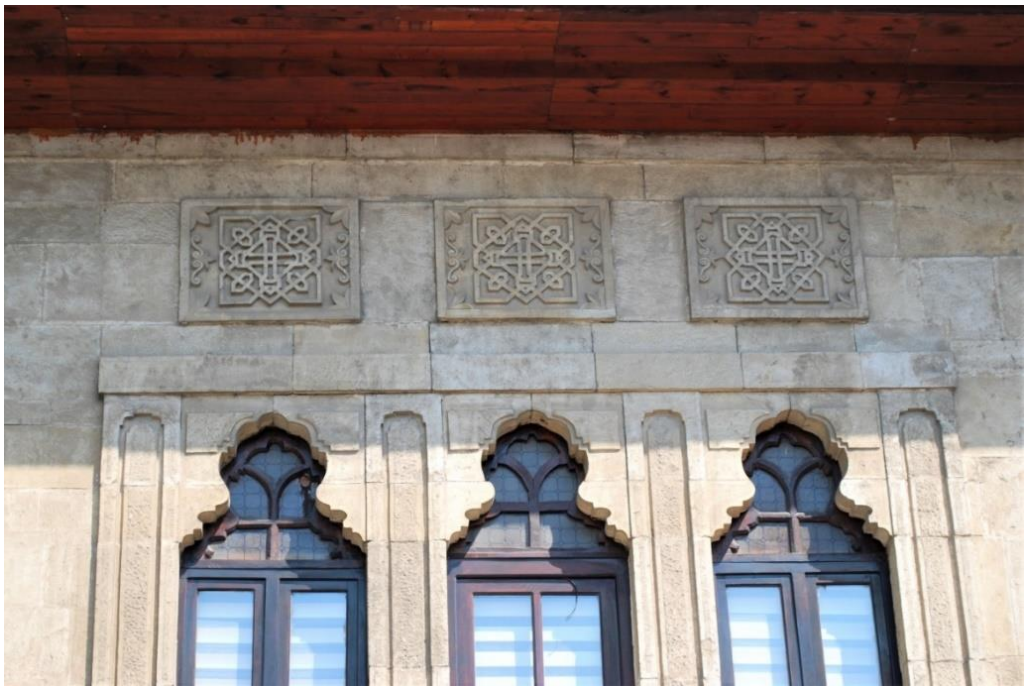

Fotoğraf 3.248 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Birinci Kat Köşelerdeki Balkon ve Pencerelerin Üzerindeki Süslemeler

Batı cephesi, yirmi bir pencere ve bir kapı ile toplam yirmi iki açıklıktan oluşmaktadır. Bu cephe, doğu cephesi gibi, orta ve yan bölümleri dışarı doğru taşıntı yapacak şekilde tasarlanmıştır. Tüm cephe sıvalı olup, kuzey cephesi ile birlikte oldukça sade tutulmuştur. Ayrıca pencereler, diğer iki cephede olduğu gibi simetrik değildir. Bu pencerelerin her birinin kendine özgü bir tasarımı ve boyutu olduğu görülmektedir (Fotoğraf 3.249-3.250-3.251).

Fotoğraf 3.249 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.250 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.251 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi

Batı cephesi giriş kapısı, merkez aksında yer almaktadır ve bu kapıya bir basamak merdivenle ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.252-3.253). Pencere genişliğinde ve oldukça dar tasarlanan bu kapı, kemer ve söve taşlarından oluşmaktadır. Kapı, bu cephedeki pencereler gibi lentonun altında bulunan yekpare iki taş sayesinde kemerli gibi görünmektedir. Merkezde birleşen bu iki taşın, yukarda içbükey yarım daire ve iki yanından aşağı doğru içbükey iki eğri ile oluşturulduğu görülmektedir. İkinci ve üçüncü eğrinin arasında, iki sivri üçgen oluşacak şekilde zikzaklar bulunmaktadır. Bu tasarım, yapıdaki tüm pencere tasarımlarıyla benzeşmektedir. Kemer köşelikleri, cepheden dışarı doğru taşırılmıştır. Diğer cephelerdeki pencere ve kapılardan faklı olarak, bu kapının kemer bitimi, sövelere doğru yatay olarak ve keskin bir hatla sağlanmaktadır.

Fotoğraf 3.252 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Giriş Kapısı

Fotoğraf 3.253 Sinop Jandarma Binası Cephesi Merkezi

Batı cephesinin giriş kapısının iki yanında, neredeyse kapıyla aynı yükseklikte, ancak oldukça küçük boyutlarda iki pencere yer almaktadır (Fotoğraf 3.254-3.255). Bu pencereler, batı cephesindeki tüm açıklıklar gibi taş pervaza sahip olup, Hint üsluplu kaş kemer şeklinde düzenlenmiştir.

Diğer cephelerde olduğu gibi, zemin kat ile birinci katı, dışa taşkın yatay bir silme ayırmaktadır. Birinci kat merkezde, zemin kattaki kapı ile neredeyse aynı genişlik ve yükseklikte bir pencere görülmektedir (Fotoğraf 3.256). Pencere tasarımı, doğu ve güney cephedekiler ile ayıdır, ancak kemer tasarımı daha yassılaşmış ve basık kemerli bir görünümü vardır. Bu pencerenin, simetrik olarak iki yanında ise zemin kattaki kaş kemerli pencerelerden daha geniş, merkezdekine benzer şekilde iki küçük pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.257).

Fotoğraf 3.254 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Girişi

Fotoğraf 3.255 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Giriş Kapısı Yanındaki Pencereler

Fotoğraf 3.256 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi İkinci Kat Merkezdeki Küçük Pencereler

Fotoğraf 3.257 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi İkinci Kat Merkezdeki Pencere

Batı cephesinin, iki köşesinde bulunan dışa taşıntılı bölümleri simetriktir (Fotoğraf 3.258-3.259). İkiz pencerelerin tasarımı, diğer cephelerdeki pencere tasarlarımlarıyla aynıdır (Fotoğraf 3.260-3.261). Ancak, girişin bulunduğu orta bölüm ile köşedeki dışa taşıntılar arasındaki bölüm, farklı boyutlardaki pencerelere sahiptir (Fotoğraf 3.262-3.263). Bu bölümlerden, güney cephe tarafında olan bölümün birinci katında, iki farklı boyutta, ancak aynı tasarıma sahip iki pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.264-3.265). Bunlardan güney cepheye daha yakın olanı, diğerine göre geniş tutulmuştur. Birinci katta ise aynı boyutlarda iki pencere görülmektedir. Bu bölümdeki pencerelerin araları oldukça geniş tutulmuş olup, iki yana yaslandığı anlaşılmaktadır. Birinci kat pencereleri, zemin kata göre daha yüksektir.

Fotoğraf 3.258 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Köşe Çıkıntıları

Fotoğraf 3.259 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Köşe Çıkıntılarındaki Pencereler

Fotoğraf 3.260 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Köşe Çıkıntıları Birinci Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.261 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Köşe Çıkıntıları Birinci Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.262 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.263 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Girinti Pencereleri

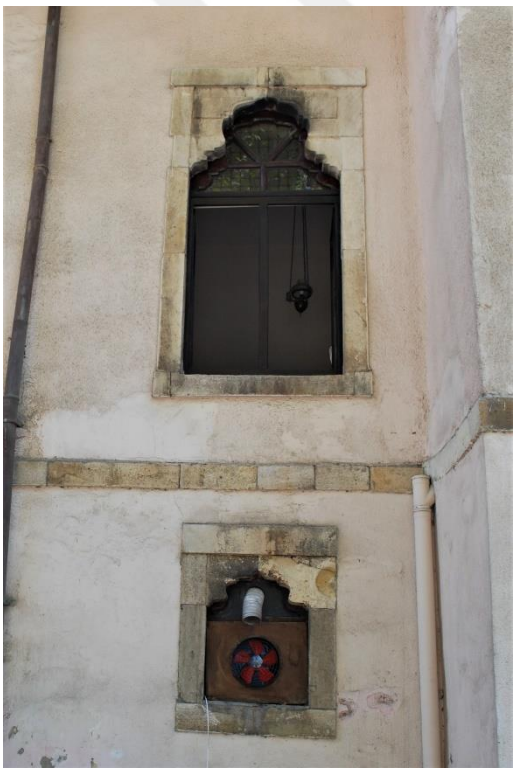

Fotoğraf 3.264 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Girinti Pencereleri

Fotoğraf 3.265 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi, Güney Taraf Girinti Pencereleri

Batı cephesinin kuzey cephe tarafında olan dışa taşıntılı bölümünde ise, diğer bölümdeki pencerelerden bazı farklılıklar dışında, aynı tasarıma sahip pencereler vardır. Birinci kat ve girişe yakın olan pencerenin, bu cephenin birinci katında bulunan basık kemer tasarımlı pencereye benzediği ancak küçük boyutlarda olduğu görülmektedir.

Kuzey cephesi, batı cephesi gibi sade tutulmuş olup, sıvalıdır. Girişi olmayan tek cephe olan kuzey cephesinde on üç pencere bulunmaktadır. Zemin kat ile birinci katı, tüm cephede olduğu gibi yatay taş bir silme ayırmaktadır (fotoğraf 3.266).

Kuzey cephesinde, zemin kat merkezde yer alan pencere, tüm yapıda görülen pencere tasarımına sahiptir (Fotoğraf 3.267). Pencerenin etrafı, cepheden dışarı doğru taşan, kareye yakın dikdörtgen şeklinde planlanmıştır. Bu bölümün içinde ve pencerenin üzerinde, pencere ile aynı genişlikte yatay dikdörtgen bir pano yer almaktadır. Panonun içi bir silme ile hareketlendirilmiş ve ortası çekiçlenerek alçak kabartma olarak bırakılmıştır. İki yanında ise oldukça küçük ve ince açıklığı ile mazgal pencereye benzeyen pencereler yer almaktadır (Fotoğraf 3.268). Bu pencerelerin üstü de diğer pencereler gibi, dilimli şekildedir. Alt bölümde ise dik şekilde konumlandırılmış dikdörtgen boş panolar yer almaktadır.

Fotoğraf 3.266 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Merkez Pencereleri

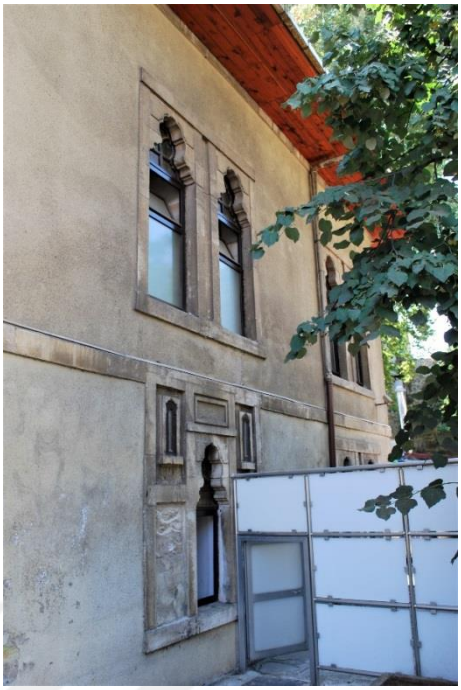

Fotoğraf 3.267 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Merkez Pencereleri

Fotoğraf 3.268 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Merkez Pencereleri Detay

Fotoğraf 3.269 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencereleri

Kuzey cephesinin her iki yanı aynı tasarıma sahiptir (Fotoğraf 3.269-3.270). Zemin katta iki adet ve birinci katta biri merkezde yer alan üç adet ikiz pencereler bulunmakta olup, alt kat pencerelerin yüksekliği kısa tutulmuştur (Fotoğraf 3.271). Kuzey cephesinin doğu tarafında ve birinci katta bulunan pencereler üzerinde, doğu ve batı cephesinde bulunan, yatay dikdörtgen süslemelere benzer taş süslemeler mevcuttur (Fotoğraf 3.272-3.273-3.274). Bu

cephede sadece iki adet yer alan bu süslemeler, yatay dikdötgen şeklinde olup, etrafı ince bir silme ile belirtilmiştir. Merkezde, ters şekilde yerleştirilmiş beş köşeli yıldız bulunmaktadır. Dikdörtgenlerin dört köşesinde, ortasında palmet bulunan ve uç kısımları üçgen şeklinde biten süslemeler vardır. Palmetin iki yanında, sarmal şekilde dışa doğru kıvrılan ve volüt şeklini alan süslemeler görülmektedir.

Fotoğraf 3.270 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.271 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Köşe Pencereleri

Fotoğraf 3.272 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Birinci Kat Köşe Pencereleri

Fotoğraf 3.273 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Köşe Pencereleri Üzerindeki Süslemeler

Fotoğraf 3.274 Sinop Jandarma Binası Kuzey Cephesi Köşe Pencereleri Üzerindeki Süslemeler Detay

Değerlendirme: Sinop Jandarma Binası, Liva Jandarma Komutanı Binbaşı Nurettin Akbal'ın baniliğinde ve tasarımıyla, buna ek olarak halkın yardımlarıyla 1922 senesinde inşaatına başlanan ve 30 ağustos 1923 tarihinde hizmete açılan bir yapıdır.

Yapının dilimli kemerleri, Magrip üslubundaki pencereleri ve yoğun süslemeleri Oryantalist üsluptadır. Ayrıca, yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı üzere, doğu cephesi giriş bölümü üzerinde oldukça büyük bir soğan kubbe bulunmaktaymış. Tüm bu öğeler göz

önünde bulundurulduğunda Sinop Jandarma Binası, yoğunlukla Oryantalist üslup göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Osmanlı dönemi, Anadolu mimarlığında tamamen Oryantalist üslupta yapı oldukça azdır. Bu yapıda, sadece süslemelerinde kullanılan S ve C kıvrımları ve volütler Barok üslup göstermektedir. Ancak, bu süslemeler tüm yapı göz önünde bulundurulduğunda, oldukça az yer kaplamaktadır.

Kuzey ve batı cephesi, yola bakmadığı için sade tutulmuştur. Halkın yardımlarıyla yapılan bu binada, arka cephelerin sade tutulması ve sıvanması, ekonomik olarak sıkıntı yaşandığı bir dönemde olağan karşılanmaktadır. Ancak, bu cephelerde bile, Mağrip ve Hint üslubunda pencere ve kapı kemerleri kullanılmıştır.

Liva Jandarma Komutanı Binbaşı Nurettin Akbal, Harbiye'den 1897 yılında mezun olmuştur. Okul zamanında, Şeker Ahmet Paşa ve Nuri Paşa'dan dersler almıştır. Sami Yetik ve Mehmet Ali Laga, kendisinin okul arkadaşlarıdır. Karakalem ve suluboya çalışmalarında bulunan Nurettin Akbal'ın, ressamlığından başka marangozluk ve alçı kabartma sanatı ile de ilgilendiği bilinmektedir[612]. Nurettin Akbal'ın, bu yapıyı kendi tasarladığı yada İstanbul'dan gelen bir mimara yaptırdığını düşünmekteyiz.

3.2.8. İzmir Sarıkışla Subay Mahfili

Yeri: Günümüze ulaşamayan yapı, bugünkü Konak Meydanı'nın güneyinde, Atatürk Meydanı'nın yerinde bulunmaktaydı.

Tarihi: İzmir Sarıkışla, II. Mahmut döneminde, orduda yapılan yenileşme hareketleri kapsamındaki kışlalardan biri olarak, Asakir-i Mansure-i Muhammediye neferleri için inşa edilmiştir. Gerçek adı Kışla-ı Hümayun olan, Sarıkışla'nın yapımına, 1826 tarihinde başlanmış olup 1829 tarihinde bitirilmiştir[613] (Fotoğraf 3.275). Sarıkışla'nın, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan bir belgeye göre, inşa edilmeden önceki plan ve cephe çiziminde U planlı olduğu, merkezinde yer alan kubbeli bir köşk ile girişin sağlandığı görülmektedir[614] (Belge 35-36) (Fotoğraf 3.276). Ancak, bu plana sadık kalınmadığı anlaşılmaktadır[615].

---

[612] Bu bilgiler, Sinop Jandarma İl Komutanlığı Misafirhanesi'nde bulunan kitabeden alınmıştır.

[613] Alpaslan ve Gülenç, 2019: 31. Kışlanın kitabesi Yunan işgali sırasında sökülmüş, yıllar sonra İzmir'e geri getirilmiştir.http://ya2004.yeniasir.com.tr/05/15/index.php3?kat=ana&sayfa=kent1&bolum=gunluk(erişim tarihi: 16.12. 2017)
Kışlanın kitabesinde; "Mehdi-i dü zamân hazret-i hân-ı Mahmûdun, Anlara (onlara) kıldı memâlikde bina-i müsennâlar? (iki katlı, iki kısım bina),Bir gümüş çekmecedir sanki bu ……., ….. lazımdı bu askeriye bir kışlakdan ,Biz de mevlaya teşekkürle dua eyleyelim" yazmaktadır.

[614] BOA: HAT.336/19271.E.1.; BOA: HAT.336/19271.C.1.

[615] Özen, 2013: 69.

Fotoğraf 3.275 İzmir Sarıkışla Kitabesi[616]

Fotoğraf 3.276 İzmir Sarıkışla Genel Görünüm[617]

[616] http://okocana.blogspot.com/2019/01/sar-ksla-izmir-mimari-yaps-hakknda.html (erişim tarihi: 18.09. 2020)
[617] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90417.0001.

1901 yılında, Konak Meydanı'na bir saat kulesi inşa edilmesi ve bu meydanın gelişmesi ile birlikte, yapının kuzey kanadına, kule inşaatından hemen sonra üç katlı oldukça gösterişli Neo-Klasik üslupta bir ekleme yapılmıştır. Sarıkışla'nın kuzey kanadına eklenen bu ek bina, ana giriş olarak kullanılmaya başlanmıştır[618] (Fotoğraf 3.277).

Kuzey kanadının denize bakan köşesinde ise araştırmamıza konu olan ve Subay Mahfili olarak inşa edilen bir köşk bulunmaktadır (Fotoğraf 3.278-3.279-3.280). İzmir Sarıkışla, 1953 yılında, bu bölgede bir park kurulması amacıyla dönemin belediyesi tarafından tamamen yıktırılmıştır.

Fotoğraf 3.277 İzmir Sarıkışla[619]

Mimari Özellikleri: İzmir Sarıkışla'nın kuzey kanadının, denize bakan köşesinde bulunan Subay Mahfili, günümüze ulaşan fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, bodrum üzerine bir katlı olarak inşa edilmiştir. Yapının bodrum katı ile birinci katını, tüm yapıyı dolaşan, oldukça dışa taşkın geniş bir silme ayırmaktadır. Bodrum katı, yatay olarak yerleştirilmiş koyu renkli taşlar ile inşa edilmiştir.

Kışlanın kuzey cephesinde, eski kışla yapısı ile birleştiği yerde, üzerinde üçgen bir alınlığın bulunduğu, sivri kemerli bir kapı yer almaktadır. Bu kapı, iki yapı arasındaki bir

[618] Alpaslan ve Gülenç, 2019: 29-46.
[619] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00010.20080116.145629209.

koridora açılmaktadır. Subay mahfilinin, eski kışla yapısı tarafında, yukarı çıktıkça daralan ve bodrum kat ile birinci katı ayıran silmeye kadar devam eden, pahlanmış bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümün birinci katında, düz atkılı bir pencere yer almaktadır. Pencerenin denizlik bölümü, iki yana doğru taşarak, pencereden daha geniş bir tasarımla inşa edilmiştir. Pencerenin üzerinde, tüm yapıyı dolaşacak şekilde düzenlenmiş, yatay ince bir silme bulunmaktadır. Bu silmeden yukarısı, cepheden dışarı taşırılmıştır. Bu bölümün, üç eşit parçaya bölündüğü ve orta bölümünün diğerlerinden daha fazla dışa taşkın olduğu görülmektedir. Bu bölümün üzeri, teras şeklinde düzenlenmiştir.

Fotoğraf 3.278 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili[620]

Subay Mahfili'nin giriş kapısı, cepheden içeride tasarlanmış olup, büyük bir sivri kemere sahiptir. Kemerin etrafını, ince bir silme dolaşmaktadır. Bu bölümün üst tarafı da yatay bir silme ile ayrılmış ve hafif dışarı taşırılmıştır. Ayrıca kapının üzerine, balık pulu motifli küçük bir kubbe yerleştirilmiştir.

Kuzey ile güney cephesinin birleşim yerinde, altıgen bir köşk kulesi bulmaktadır. Bu kule, cepheden oldukça dışa taşkın olarak yerleştirilmiş olup, sadece bir kenarından yapıya

[620] https://i.pinimg.com/originals/7c/84/82/7c848223eae9240f52078d5e5a9e4fde.jpg (erişim tarihi: 01.02. 2018)

bitişiktir. Bodrum katı, kuzey cephesiyle aynı tasarıma sahiptir. Renkli taştan inşa edilmiştir. Ancak, dik bir açıyla inşa edildiği görülmektedir. Birinci kat cephesi, sarı renkli kesme taşla inşa edilmiş olup, bodrum kat gibi, yatay olarak yivlendirilmiştir. Kulede, biri kuzey cephesinin paralel kenarında, diğeri batı cephesinin paralel kenarında olmak üzere, iki adet bodrum kat penceresi yer almaktadır. Bu pencereler, düz atkılı olup, ince bir silme ile çerçevelenmiştir. Ayrıca üzerine, üç adet açık renkli kesme taş ile süsleme yapılmıştır.

Köşe kulesinin, birinci katında, her bir kenarına bir adet denk gelecek şekilde tasarlanmış, toplam beş adet dairesel formlu at nalı kemerli pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin, kemer bölümü geniş bir taş silme ile cepheden dışarı taşırılmıştır. Kemerlerin, üzengi taşından iki yana doğru açılan ince silmelerinin, yukarı doğru yönelerek, kemer etrafında dikdörtgen bir çerçeve oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca bu silmeler, kemer etrafını da dolaşmaktadır. Üzengi taşlarından iki yanına doğru atılan silmenin altına, süslemeler yapıldığı anlaşılmaktadır. Pencerelerin denizlik bölümü, cepheden dışarı doğru taşırılmıştır.

Köşe kulesinin, Subay Mahfili'nin en yüksek bölümü olduğu anlaşılmaktadır. Kuzey cephesinde, pencereler üzerinden geçen yatay dışa taşkın iki silme yer almaktadır. Aynı silme, batı cephesinde geniş tek bir silme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu silmelerin üzerinde, yatay bir bordür şeklinde, baklava dilimlerinden oluşan geometrik bir süsleme bulunmaktadır. Bu süslemenin üzerinden geçen, yatay dışa taşkın bir silme sonrasında, parapetli bölüm gelmektedir. Oldukça yüksek ve dışa taşkın olarak tasarlanmış bu bölümün üzerinde, bir dizi zikzaklı ve üstü düz geometrik dendan yer almaktadır. Dendanların üzerinde dikey olarak açıklıklar görülmektedir. Köşk kulesinin üzeri, her bir köşeden yükselen bölümlerin merkezde birleşmesiyle, külah şekilde düzenlenmiştir.

Subay Mahfili'nin batı cephesi, kot farkından dolayı iki katlı olarak inşa edilmiştir. Deniz kıyısında olan bu bölüm, denizin doldurulmasından sonra teraslı hale getirilmiştir (Fotoğraf 3.279-3.280). Köşk kulesi ile teraslı bölüm arasında, birinci katında Bursa kemeri benzeri kemerli bir pencere bulunmaktadır. Bu bölümün, kuzey cephesinin birinci katında da dikdörtgen bir pencere yer almaktadır. Batı cephesinin, zemin katında iki adet, oldukça geniş basık kemerli kapı bulunmaktadır. Bu bölüm, birbirini dikey eksende kesen ahşap çıtalar ile karolaj şeklinde düzenlenmiş kasaya sahiptir ve camlıdır. Bu camlı bölümün üzerinde, balkon şeklinde düzenlenmiş olan, teras sahanlığı bulunmaktadır. Sahanlığa, bu bölümün kuzey tarafından ulaşılan, on yedi basamaklı bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Sahanlık ve merdiven korkuluğu, içinde yıldızların bulunduğu geometrik süslemelerden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.279 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili[621]

Fotoğraf 3.280 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili[622]

[621] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00009.20080116.145629209.
[622] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00017.20080116.145629209.

Batı cephesinin birinci katında, merkezde bir kapı ile iki yanında kapı ve pencereler bulunmaktadır. Kapılar kemer biçimi olarak benzeşmektedir. İki yandaki kapılar, oldukça yüksek soğan biçimli at nalı şeklinde olup, sütunlara oturmaktadır. İki yanında ise simetrik olarak yerleştirilmiş, kapıdan daha az yükseklikte olan dairesel formlu at nalı kemerli pencereler bulunmaktadır. Bu üçlü açıklığın, kemerleri ve pencere söveleri geniş ve düz bir tasarımdadır. Ortak taşıyıcı öğe olarak sütunceler görülmektedir. Moresk sütun başlığa sahip bu sütunceler sövelere bitişiktir. Kemerleri geniş bir silme dolaşmaktadır. Üzengi taşlarından iki yana doğru açılan silmeler, cephenin iki köşesinde bulunan ve dikey olarak atılan iki adet silmeye kadar devam etmektedir. Ayrıca, benzer silmelerin saçak altı bölümünde de yatay olarak yer aldığı anlaşılmaktadır. Cephe köşeleri ile dikey silmeler arasında kalan kısım, yatay silmelerle hareketlendirilmiştir. Kemerlerin üst bölümü ise boş bırakılmıştır. Bu üçlü açıklık, batı cephesinin güneyine doğru tekrarlanmıştır. Cephenin merkezinde ise kapılara benzer şekilde soğan biçimli bir kapı daha yer almaktadır.

Batı cephesinin saçak altı bölümüne, sık aralıklarla yerleştirilmiş taş konsollar yer almaktadır. Yapının bu bölümü, kırma çatıya sahiptir.

Değerlendirme: İzmir Kışla-ı Hümayun, diğer adıyla Sarıkışla, II. Mahmut döneminde, Asakir-i Mansure-i Muhammediye neferleri için 1829 yılında inşa edilmiştir. Sarıkışla'nın ilk inşa kitabesi, Aydın Vali vekilinin mektupçusuna göre, 1920 yılında Yunan askerleri tarafından alçıyla kapatılıp mavi renge boyanmıştır. 1953 yılında, Sarıkışla'nın yıkımı sırasında bu kitabe, yıkımı gerçekleştiren Müteahhit Ali Kocacık tarafından sökülüp, Menemen'deki evinin bahçesine gömülmüştür. İzmir'de, 2014 yılında bir Kent Müzesi kurulunca, müze müdürü ile iletişime geçip kitabeyi müzeye teslim etmiştir.

Sarıkışla'nın kuzey kanadına sonradan eklenen, Neo-Klasik üsluplu bina, ana giriş olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1904 yılına ait bir fotoğrafta, bu bina görülmektedir[623]. Ayrıca aynı fotoğrafta, kuzey kanadının denize bakan köşesine inşa edilen Subay Mahfili'nin henüz inşa edilmediği de görülmektedir. 1910 tarihli kartpostal ya da fotoğraflarda görülen Subay Mahfili'nin, 1904-1910 yılları arasına tarihlenmesi mümkündür.

Subay Mahfili'ne zamanla çeşitli eklemeler yapıldığı da bilinmektedir. Mahfilin önündeki deniz doldurulmuş, önüne bir bahçe yapılmıştır[624].

1901 yılında inşa edilen, saat kulesinin mimarı Raymond Charles Pere'nin, saat kulesi ile birlikte Sarıkışla içine, fıskiyeli bir süs havuzu inşa ettiği bilinmektedir[625]. Pere'nin Osmanlı

[623] Alpaslan ve Gülenç, 2019: 29-46
[624] Alpaslan ve Gülenç, 2019: 29-46
[625] Bkz. İzmir Saat Kulesi.

Arşivi'nde bulunan bir başka anıt projesinin üslubunun da Oryantalist olması sebebiyle, 1904-1910 yılları arasında inşa edilen Subay Mahfili'nin Pere tarafından tasarlanmış olabileceği düşüncesindeyiz. Ayrıca, İzmir Saat Kulesi'nde görülen dendanlı bölüm, at nalı kemerler ve çift renkli taşlar, Sarıkışla Subay Mahfili ile benzeşmektedir. Yine, Pere'nin yapmış olduğunu düşündüğümüz, İzmir Karşıyaka Guiffray Evi'nin birinci katındaki, sütunlu üçlü pencereleri ile Subay Mahfili'nin, batı cephesindeki pencereler, benzer tasarıma sahiptir[626].

Subay Mahfili, tüm kışla mimarisinden farklı bir üslupta inşa edilmiştir. Kule biçimli bölümü ve üzerindeki dendanlar kalevari bir görüntü oluşturmuştur. Yapıyı, farklı biçimdeki at nalı kemerleri ve dendanları ile Oryantalist üslupta değerlendirmek mümkündür.

3.2.9. Bursa Hamidiye Batı Karakolu (Çeşmeli Karakol)

Yeri: Günümüze ulaşamayan Hamidiye Batı Karakolu, eski adı Hamidiye Caddesi, günümüzdeki adı Cumhuriyet Caddesi'nde, İvaz Paşa Cami'nin kuzeyinde ve Tavukpazarı Hamamı'nın karşısında yer almaktaydı[627].

Tarihi: Çeşmeli Karakol ismi ile de bilinen Hamidiye Batı Karakolu, 1904-5 (1320 Rumi) tarihinde inşa edilmiştir[628].

Mimari Özellikleri: Günümüze ulaşamayan Hamidiye Batı Karakolu'nun, fotoğraflarından anladığımız kadarıyla[629], dikdörtgen planlı ve bodrum üzerine iki katlı olarak inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.281-3.282-3.283). Yapının cepheleri, derzi beyaz bırakılan tuğla örgüsünden oluşmaktadır. Karakol, diğer binalara bitişik nizamda inşa edildiğinden, sadece giriş cephesi ve yan cephesi bulunmaktadır.

---

[626] Bkz. İzmir Fernand Guiffray Evi.

[627] Yavaş, 2003: 73-74. Bu ve diğer Bursa Karakolları'nın tespiti Yavaş, 2003'ten yararlanılarak yapılmıştır.

[628] Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi'nde, sayfa 201 ve 232'de fotoğrafı bulunmaktadır. Sayfa 201'de bulunan yapının fotoğrafının altında; "Sâye-i 'ümrân-vâye-i cenâb-ı cihân-bânîde 1320 sene-i rûmiyesinde (1904/1905) Bursa'da küşâd olunan Hamidiye Câddesinin mebdeinden (başlangıcından) görünüşü" ve sayfa 232'deki fotoğraf altında ise; "Sâye-i 'ümrân-vâye-i cenâb-ı cihân-bânîde ahiren (son zamanlarda) Bursa'da küşâd ve nâm nâmi-i tacdâriye şeref izâfetle yâd olunan câddenin mebde-i garbisinde (batı başlangıcında) inşâ olunan gâyet müzeyyen (süslü) çeşme ile Karagolhâne" yazmaktadır.
Doğan Yavaş, eserinde tarihi 1903-4 olarak vermiştir. Araştırmamızda, TTK takvim çeviri kullanılmıştır. Yavaş, 2003: 73-74.

[629] Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi'nde, sayfa 201 ve 232'de fotoğraflara göre mimari tanım yapılmıştır.

Fotoğraf 3.281 Bursa Hamidiye Batı Karakolu[630]

Yapının giriş cephesindeki bodrum katında, yol zemini ile bitişik basık kemerli bir adet pencere bulunmaktadır. Bodrum kat ile giriş katını, yatay ve dışa taşkın taş bir silme ayırmaktadır. Yapının girişi, merkezden sağa doğru kaydırılarak, yapıya bitişik olan çeşmeye yakın olarak tasarlanmıştır. Dört basamak merdiven ile ulaşılan giriş kapısının, yapının cephesinden içeri doğru girinti yapan bir bölümde olduğu görülmektedir. Kapının sağında bulunan bir sütun ile ikinci katın strüktürel olarak desteği sağlanmıştır. Bu sütunun gövdesi çokgen olarak tasarlanmış olup, kaidesi altta geniş iki yatay silme, üstte ise yapının bodrum ile giriş katını ayıran taş silme hizasında ince yatay bir silme şeklindedir. Kaidesi yine çokgen bir plan göstermektedir. Sütun başlığı, yüksekliği kısa tutulmuş mukarnas dizelerinden oluşmaktadır. Sütun başlığı, üzerindeki iki adet yatay silme ile yapıya bağlanmaktadır. Sütun, yapının üst katındaki şahnişin şeklinde tasarlanan kulevari kısmını taşımaktadır. Bu bölüm, dairesel olarak planlanmıştır. Bu bölümün sütunla birleşeceği kısım daralmaktadır. Aynı tasarım, yapının diğer köşesinde de uygulanmıştır.

[630] Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi: 201.

Fotoğraf 3.282 Bursa Hamidiye Batı Karakolu[631]

Fotoğraf 3.283 Bursa Hamidiye Batı Karakolu[632]

[631] Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi: 232.
[632] http://www.caginpolisi.com.tr/eski_sitemiz/120/15-16-17.htm (erişim tarihi: 26.06. 2018)

Yapının eski fotoğraflarından kapının beşik kemer ile kapatıldığı anlaşılmakta olup, yan cephesindeki çeşme tarafında, kapının boyutlarında, düz atkılı bir pencere daha olduğu anlaşılmaktadır. Kapının sol tarafında ise yan cepheye bakan at nalı kemerli bir pencere bulunmaktadır. Bu pencere, yapıdaki diğer dairesel formlu at nalı kemerli pencerelerde olduğu gibi, iki ince taş silme ile çerçevelenmiştir. Pencerelerin denizlik bölümü, dışa taştıkça aşağı doğru eğilim gösteren bir yapıdadır.

Pencerelerin kasaları, ahşap malzemeden yapılmış olup, üzengi taşı altından atılan yatay bir çıta ile kemer bölümü ayrılmıştır. Pencereler giyotin sistemiyle açılmaktadır. Giriş cephesinin zemin katında, kapının sol tarafına denk gelecek bölümde, at nalı kemerli iki adet pencere bulunmaktadır

Giriş kat ile birinci katın arasını, ortası yatay olarak yivlendirilmiş, yatay geniş bir silme ayırmaktadır. Alt katta bulunan iki adet at nalı kemerin üzerine denk gelecek şekilde, üst katta da iki adet at nalı kemerli pencere bulunmaktadır. Yapının köşesinin, kulevari şekilde dışarı taşırılması ve yuvarlatılması söz konusudur. Bu bölümlere de birer adet soğan biçimli kemerli pencere yerleştirilmiştir.

Yapının saçağında, giriş kat ile birinci kat arasında bulunan yatay silmeye benzer bir silme bulunmaktadır. Bu silmenin üzeri, oldukça yüksek tutulan parapetler ile kapatılmıştır. Parapetlerin üzerinde, uçları sivriltilmiş geometrik dendanlar yer almaktadır.

Yapının, arkasında bulunan çok katlı binaya bitişik nizamda inşa edildiği ve köşesine bir çeşme eklendiği görülmektedir. Geniş saçaklı olan bu çeşme, Bursa Ulucami yakınındaki Çelebizade Abdülaziz Efendi'nin yaptırmış olduğu çeşmeye benzemektedir. Çeşmenin üzerindeki kitabeden sadece; "*Ve ce'alnâ mine'l-mâi külle şey'in hayy*" *(Biz her canlı şeye sudan hayat verdik. Enbiyâ Sûresi 30*) okunabilmektedir[633].

Yapının, inşa edildiği dönemden daha ileriki yıllara ait bulduğumuz bir başka fotoğrafında ise çeşmenin yapının bünyesine alındığı ve yapının sokağın köşesine kadar genişletildiği görülmektedir. Yeni eklemelerle cepheye, giriş kapısı ile çeşme arasına bir at nalı kemerli pencere daha eklendiği görülmektedir. Ayrıca, çeşmenin yan yola bakan cephesine, yarım daire şeklinde bir mekânın eklendiği ve burada düz atkılı küçük bir pencere bulunduğu anlaşılmaktadır. Birinci kattaki yeni eklemeler şöyledir; çeşmenin üzerine iki adet ve yan yola bakan bir adet olmak üzere toplam üç adet at nalı kemerli pencerelerin eklendiği görülmektedir.

Değerlendirme: Hamidiye Batı Karakolu, 1904-5 yılında, Sultan II. Abdülhamit döneminde, Bursa'da inşa edilen karakollardan biridir. Yapının dairesel formlu at nalı ve soğan biçimli kemerleri Oryantalist etkiler taşımaktadır. Yapının mimarı bilinmemektedir. Ancak,

[633] Yavaş, 2003: 75.

yapının çeşmeli bölümünün sonradan eklenmesine rağmen, ilk yapı ile üslup bakımından bütünlük göstermesi sebebiyle, aynı mimar tarafından yapıldığı düşünülebilir. Ayrıca, Bursa'da aynı dönemde inşa edilen karakol yapıları ile mimari üslup olarak benzemesi ve cephelerinin tuğla malzemeli olması o dönemde Bursa'da Oryantalist üslupta yapı inşa eden bir mimara işaret etmektedir.

3.2.10. Bursa Hamidiye Doğu Karakolu

Yeri: Günümüze ulaşamayan yapı**,** Samanpazarı mevkiinde, bugünkü Cumhuriyet Caddesi ile İnönü Caddesi'nin birleşiminde yer alır[634].

Tarihi: Balıkpazarı Karakolu adı ile de bilinen Hamidiye Doğu Karakolu, 1320 Rumi 1904-05 tarihinde inşa edilmiştir[635].

Yapının, Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi'nde bulunan fotoğrafının altında, yeniden inşa edilen ibaresi kullanıldığından, burada daha önce bir karakol olduğunu anlamaktayız[636] (Fotoğraf 3.284). Yapının üzerinde bulunan kitabede; *"Hamidiye Karagolhânesi 1320 Rumi (1904-05)"* yazmaktadır[637].

Mimari Özellikleri: Günümüze ulaşamayan Hamidiye Doğu Karakolu'nun fotoğraflarından anladığımız kadarıyla[638], oldukça küçük boyutlarda tasarlandığı, dikdörtgen planlı ve bodrum üzerine tek katlı olduğu görülmektedir. Karakol iki sokağın kesişimine konumlandırılmıştır. Yapının pahlanan köşesine, Hamidiye Batı Karakolu'na benzer bir çeşme yerleştirilmiştir.

Yapı, Bursa'da bulunan ve aynı dönem inşa edilmiş karakollarla benzeşen tuğla duvar örgüsüne sahiptir. Yapı oldukça eğimli bir arazide bulunmaktadır. Bodrum kat düzgün kesme taş ile yapılmış olup, hafif dışa taşkın bir yatay silme ile üstteki tuğla örgüden ayrılmaktadır. Giriş kapısının bulunduğu cephede, yol eğiminden dolayı, bodrum kat penceresi bulunmamaktadır. Yan cephede ise bodrum kat penceresi yatay oval şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu pencere, tuğla örgü ile çerçevelenmiştir. Yan cephenin bodrum kat merkezinde ise içeri doğru oyulmuş, dikdörtgen bir pano bulunmaktadır.

---

634 Yavaş, 2003: 75.
635 Yavaş, 2003: 75.
636 Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi'nde sayfa 240; "Bursa'da Hamîdiye Câddesinin mebde-i şarkîsinde (Doğu Girişinde) müceddeden (yeniden) inşa olunan Çeşme ve Karagolhâne" yazmaktadır.
637 Kontrol edilmiştir. Yavaş, 2003: 75.
638 Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi'nde sayfa 240'ta resmi bulunmaktadır.

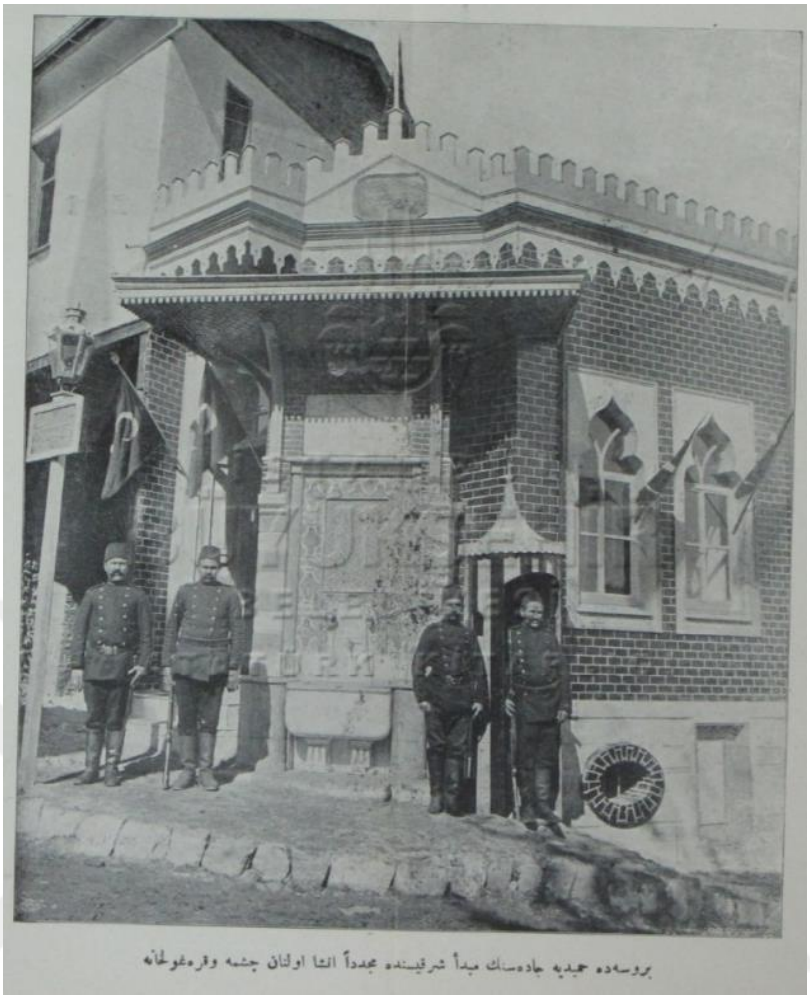

Fotoğraf 3.284 Bursa Hamidiye Doğu Karakolu[639]

Yapının girişi oldukça dar bir alan olan, çeşme ile bitişik nizamdaki bina arasındadır. Fotoğrafta kapının iki yanına Türk Bayrağı asılmasından buranın giriş olduğu anlaşılmaktadır. Giriş kapısı, fotoğrafta görünmemektedir. Ancak, iki basamak merdiven ile girişin sağlandığı anlaşılmaktadır.

Sokak kesişimde bulunan ve yapıya anıtsal bir görünüm katan çeşme, yapının köşesinin pahlanması sonucu yerleştirilmiştir. Çeşmenin yalak taşı, dikdörtgen bir hazneden oluşup alt bölümü yuvarlatılmıştır. Bunun altında devşirme malzeme olabilecek, dik şekilde yerleştirilmiş ve dikey çubuk silmeleri bulunan iki adet küçük süsleme bulunmaktadır. Mermer malzeme olduğunu düşündüğümüz yalak taşının iki yanında, kesme taştan yapılmış dikey dikdörtgen kaideler bulunmaktadır. Bu kaideler ve yalak taşının üzerinde ince bir yatay silme yer alır. Yalak taşı hizasından, ayna taşının iki yanından yükselen dikey silmeler görülmektedir. Ayna taşı, bitkisel süslemelerle zenginleştirilmiş olup bunun üzerinde, yatay dikdörtgen ve mermer bir kitabe yer almaktadır. Ayna taşı ile kitabeyi, dışa taşkın yatay bir silme ayırmaktadır. Çeşme,

[639] Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi: 240.

konsollarla taşınan oldukça geniş bir saçağa sahiptir. Saçak altıda, geometrik süslemeler mevcuttur. Bu geometrik süslemede, birbirini dikey eksende kesen şeritlerle oluşturulmuş baklava dilimleri görülmektedir. Saçak kenarından sarkan ahşap süsleme, bir dizi testere dişi sarkıttan ibarettir.

Çeşmenin, yan cephe ile bağlantısının bulunduğu bölümde, keskin bir hat ile dışarı doğru taşan, üçgen payanda şeklindeki çıkıntı görülmektedir. Çeşmenin diğer tarafında ise kapı bulunduğu için, sadece çatı kısmı diğer tarafla simetriktir.

Yan cephede, iki adet pencere bulunmaktadır. Dikdörtgen taş malzeme ile çerçevelenmiş olan pencereler, kaş kemerli şeklinde tasarlanmıştır. Üzengi taşının sivriltilerek içe doğru alınmasından dolayı, soğan biçimli kemerlere benzemektedir. Pencerelerin, ahşap kasaya sahip olduğu görülmektedir. Bu pencereler, yukarı doğru açılan, giyotin sistemine sahiptir. Kemer bölümü, yatay yerleştirilmiş ahşap çıta ile alt bölümden ayrılmış ve buraya atılan Y şeklinde çıta ile hareketlendirilmiştir.

Yapının saçak bölümü ince silmelerden oluşan ve tüm yapıyı dolaşan bir tasarım gösterir. Bunun altında, aşağı doğru sarkan, palmet benzeri süslemeler bulunmaktadır. Motiflerin ortalarında, küçük dairesel boşluklar olduğu görülmektedir. Bu süsleme, yapıya bitişik olarak planlanmıştır.

Çeşmenin üzerine denk gelecek bölümde, çatıda, üçgen bir alınlık bulunmaktadır. Bu alınlık ile saçak arasında, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen bir kitabe bulunmaktadır. Kitabede "*Hamidiye Karagolhanesi*" ibaresi yer almaktadır[640]. Çatı bölümü parapetle kapatılmıştır. Bu sebepten dolayı, çatının nasıl bir mimariye sahip olduğu bilinmemektedir. Parapet, tüm yapıyı geniş bir silme şeklinde dolaşan ve uçları üçgen şeklinde sivrilen küçük geometrik dendanlar şeklinde tasarlanmıştır. Alınlığın üzerinden bir alem görülmektedir.

Değerlendirme: Hamidiye Doğu Karakolu, 1904-05 tarihinde, Bursa'da aynı dönem inşa edilen karakollarla, benzer tasarım gösteren bir yapıya sahiptir. Bu sebepten dolayı, yapının mimarı bilinmese bile, tüm karakolların aynı mimarın eseri olduğu düşünülebilir.

Yapının yan cephesinde ve bodrum kat merkezinde içeri doğru oyulmuş dikdörtgen bir pano bulunduğundan dolayı, burada diğer bodrum kat penceresi ile aynı tasarıma sahip bir başka pencere olabileceğini düşünmekteyiz. Büyük ihtimalle nezarethane olarak kullanılan bu bölüm kapatılmıştır.

Yapının pencerelerinin kaş kemerli soğan biçimli sivri kemer olarak tasarlanması ve çatı üzerinde yerleştirilen geometrik dendanlar Oryantalist olarak değerlendirilmektedir. Ancak,

[640] Yavaş, 2003: 75.

çeşmenin yalak taşının altı ve çatıdaki üçgen alınlık, Neo-Klasik üsluptadır. Böylelikle yapıyı eklektik bir üslupta değerlendirmek mümkündür.

3.2.11. Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastanesi Karakolu

Yeri: Günümüze ulaşamayan yapının, bağlı olduğu mektep ve hastanenin eski adı Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastanesi'dir. Bu mektebin, günümüzdeki adı Tophane Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olup, hastane yok olmuştur[641]. Tophane Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Osmangazi Mahallesi, Hastayurdu Caddesi'nde bulunmaktaydı. Karakol binasının bu yapının önünde yer aldığı düşünülmektedir.

Tarihi: Hamidiye Sanayi Mektebi, dönemindeki sanayi mektepleri gibi, Islahhane olarak, 1869 tarihinde kurulmuştur. Dönemin Bursa Valisi Halil Bey'in zamanında, 1889 yılında, yeni yerinde ve yeni binasıyla Hamidiye Sanayi Mektebi olarak açılmıştır. II. Abdülhamit'in doğum günü münasebetiyle Hamidiye ismi verilmiştir[642] (Belge 37-38).

Mektep ve hastanenin önüne, karakol yapılması gerek görülmüştür. Karakol binası, fotoğrafının yer aldığı Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi'nden hareketle, 1905 tarihinde yapılmıştır[643]. Yapı üzerinde bulunan kitabede, "*Hamîdiye Bursa Sanâyi Mektebi ve Hastanânesi ve Karagolhânesi*" ibaresi bulunmaktadır[644].

Mimari Özellikleri: Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastanesi Karakolu'nun, günümüze ulaşan tek fotoğrafı, Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324-1906 Sene-i Hicriyesi'nde bulunan fotoğraftır[645] (Fotoğraf 3.285). Bu fotoğraf yapının sadece giriş bölümünü göstermektedir. Fotoğraftan anladığımız kadarıyla tek katlı inşa edilmiş yapının, sıvalı ve sıva üzerine boyalı olduğu anlaşılmaktadır. Su basmanı ile birinci kat arasında, dışa taşkın yatay bir silme görülmektedir.

Yapının giriş kapısına, üç basamak merdivenle ulaşılmaktadır. Giriş kapısı, beden duvarından içeri doğru girintilidir. Beden duvarıyla aynı düzeyde olan bölümünde, ikinci ile üçüncü basamak yüksekliğinde, bir kaide bulunmaktadır. Bu kaide, su basmanını belirleyen silmenin üzerine oturmaktadır. Kaide, altta iki yatay silme üzerine daralan, ince bir silmeden oluşmaktadır. Kaidenin üzerinde yer alan söveler, boya ile hareketlendirilmiştir. Söveler açık renge boyanırken, her bir sövenin iki yanında, dikey oluk silme şeklinde renkli boyandığı

---

641 Yıldırım, 2013: 81.
642 Yıldırım, 2013: 75; BOA. Y.PRK.UM 49/17.; BOA. BEO. 1425/106858.001-002.
643 Yavaş, 2003: 73-74.
644 Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi'nde sayfa 280-281'de; "Geçen sene Bursa'da Hamîye Hastahânesi ve Sanâyi' Mektepleri Karşısında Müceddeden (yeniden) inşâ olunan Karagolhâne" yazmaktadır.
645 Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi'nde sayfa 280-281'de fotoğrafı bulunmaktadır.

görülmektedir. Bu dikey süslemelerden pencere tarafında olanları, çokgen sütun başlığı şeklinde düzenlenmiş ve boyanmıştır. Sövelerin üst kısmının bitkisel süslemelere sahip olduğu ve sütun başlığı şeklinde kapıya doğru devam ettiği görülmektedir. Cephedeki düz atkılı giriş bölümünün üzerinde, boyama tekniği ile açık renk çerçeveli yatay dikdörtgen bir alan oluşturulmuştur. Dikdörtgen alanın üst bölümü saçak altından tüm yapıyı dolaşacak şekilde düzenlenmiştir.

Fotoğraf 3.285 Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastanesi Karakolu[646]

Yapının giriş kapısı sivri kemerli olup, kemerin alt bölümünün dilimlendirildiği ve böylece armudi şeklini aldığı görülmektedir. Kemerin dış çerçevesinde, iki adet ince silme dışa doğru taşmaktadır. Kemer ve söveler, beyaz renklidir. Kemer köşelikleri, yatay ahşap çıtalarla kapatılmıştır. Üzengi taşlarının, iki yana doğru uzandığı ve beyaz renge boyandığı görülmektedir. Aynı tasarım, ince bir silme şeklinde düzenlenen, kapı eşiğinin üzerinde de görülmektedir. Kapının her iki yanı ve kemer köşelikleri, koyu renkle boyanmıştır. Kapı, ahşap malzemeden yapılmış olup, içeri doğru açılan iki kanatlıdır. Kapı kanatlarının üst bölümü kemer şeklini alırken; ortada kare, altta ve üstte dikey dikdörtgen şekiller görülmektedir.

Kapının her iki yanında, kapı ile benzer tasarıma sahip, birer adet pencere bulunmaktadır. Giriş kapısından farklı olarak, kemerlerinin yuvarlatılmış olduğu

[646] Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi: 280-281.

görülmektedir. Boya ile dikdörtgen çerçeve içine alınan pencerelerin söveleri üzerine süslemeler yapılmıştır. Kemer köşeliklerine, ahşap malzeme olması muhtemel süslemeler yerleştirilmiştir. Bu süslemeler, birbirini çapraz eksende kesmiş olup, her bir bölümün ucu, palmete benzer şekildedir ve ortası daire biçiminde tasarlanmıştır. Pencerenin denizlik bölümü, pencereden daha dar düzenlenmiştir ve üstte yatay bir silme bulunmaktadır. Pencerenin, giyotin şeklinde bulunan kasası vardır. Kasa, kemerin altında ve pencere ortasında bulunan yatay çıtalarla oluşmuştur. Pencerenin kemer bölümü, V şeklinde çıtalar ile hareketlendirilmiştir.

Yapının çatı bölümünü, fotoğraftan görememekteyiz. Ancak kapı üzerine, yatay şekilde atılan bir silme saçak biçiminde tasarlanmıştır. Ahşap malzemeden yapılmış bu saçak, sarkıt şeklindedir. Biri kısa, diğeri uzun sıralanmış geometrik dizilerden oluşan bu süslemelerden kısa olanı, baklava dilimi şeklindedir.

Kapının üzeri, boya ile hareketlendirilmiştir. Giriş kapısının üzerine denk gelecek yerde, boyama tekniğiyle Hint üsluplu soğan biçimli kemer şeklinde çizilmiş bir süsleme bulunmaktadır. Yapı ile aynı renkte boyanan bu bölümün etrafı, açık ve koyu renk ile çerçevelendirilmiştir. Bu bölümün üzeri, dendanlar şeklinde boyanmıştır. Ayrıca merkezdeki soğan biçimli kemer üzerine, üstü üçgen şeklinde biten ince dikey dikdörtgen süslemeler eklenmiştir.

Değerlendirme: Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastanesi Karakolu, 1905 yılında, önünde bulunduğu mektep ve hastane için bir gereksinimden dolayı inşa edilmiştir. Yapının günümüze ulaşan tek fotoğrafı bulunduğundan dolayı, genel olarak üslubunu yorumlayamasak da fotoğraftan anlaşıldığı kadarıyla giriş kapısının üst bölümünde bulunan Hint üsluplu soğan biçimli kemer benzeri boyalı süslemeden Oryantalist etkili bir yapı olduğunu söyleyebiliriz. Bu yapıdan hareketle, Oryantalist etkilerin sadece bir mimari eleman olarak değil süsleme öğesi olarak da kullanıldığı sonucuna varabiliriz.

3.2.12. Bursa Mecidiye Karakolu

Yeri: Mecidiye Caddesi üzerinde bulunan karakol, Bursa Ulu Cami'nin batı kapısının çaprazında yer almaktaydı[647].

Tarihi: Günümüze ulaşamayan yapı 1323 Rumi (1907-08) yılında açılmıştır [648].

[647] Yavaş, 2003: 75; Salname-i Vilayet-i Hüdavendigar 1325 H/1907 sayfa 204-205'te bulunan fotoğraftan görüldüğü gibi yapı Ulu Camii'nin batısında yer almaktadır.
[648] Yavaş, 2003: 75; Salname-i Vilayet-i Hüdavendigar 1325 H/1907 sayfa 204-205'te bulunan fotoğrafın altında; "Sâye-i ma'mûriyet-vâye-i cenâb-ı cihân-bânide bu sene küşâd ve 1100 metrelik kısmı inşâ edilmiş olan Mecîdiye Câdde-i Vasiası (Mecîdiye Büyük Caddesi)" yazmaktadır.

Fotoğraf 3.286 Bursa Mecidiye Karakolu[649]

Fotoğraf 3.287 Bursa Mecidiye Karakolu Günümüzdeki Yeri

[649] Salname-i Vilayet-i Hüdavendigar 1325 H/1907: 204-205.

Mimari Özellikleri: Günümüze ulaşamayan Bursa Mecidiye Karakolu'nun, Salname-i Vilayet-i Hüdavendigar 1325 H/1907'de bulunan fotoğrafına göre, Hamidiye Batı Karakolu ile aynı tasarıma sahip olduğu anlaşılmaktadır (Fotoğraf 3.286-3.287-3.288). Bitişik nizamda bulunan yapının, bodrum üzerine tek katlı olduğu ve cephelerinin tuğla duvar örgüsüne sahip olduğu görülmektedir.

Diğer yapılardan dışarı taşırılarak konumlandırılan karakolun, kareye yakın bir planda olduğu görülmektedir. Bu kare planın, sokağa bakan köşesi pahlanarak yapının girişi buraya alınmıştır. Yapının doğu cephesi, daha geniş tutulmuş, kuzey cephesi ise oldukça dardır.

Bodrum kat, Hamidiye Doğu Karakolu'nda olduğu gibi, giriş kapısının eşiğine kadar kesme taştan inşa edilmiştir. Bodrum kat doğu cephesinin merkezine, yatay oval, tuğla örgü ile çerçevelendirilmiş bir pencere yerleştirilmiştir. Bodrum ile birinci kat arası, yatay ince taş bir silme ile ayrılmaktadır.

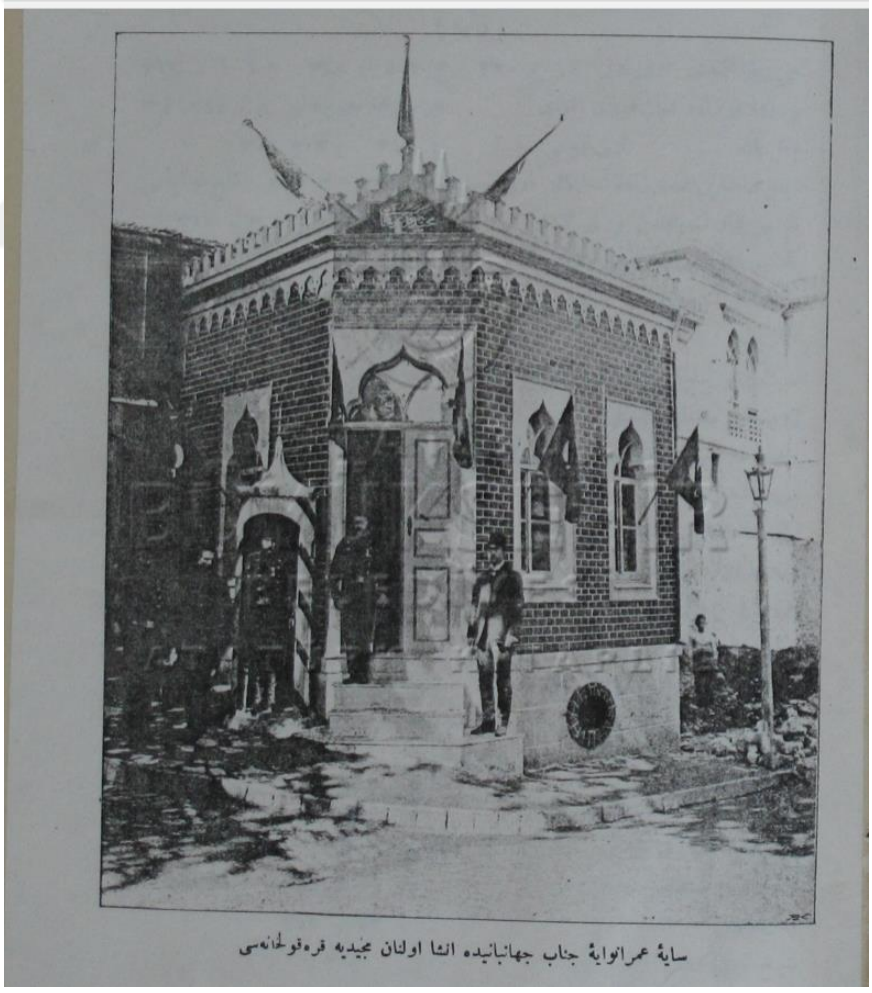

Fotoğraf 3.288 Bursa Mecidiye Karakolu[650]

[650] Salname-i Vilayet-i Hüdavendigar 1325 H/1907: 282-283.

Giriş kapısına, dört basamak merdiven ile ulaşılmaktadır. Bu basamaklardan en alttaki basamak, diğerlerine göre daha geniş tutulmuştur. Kapı ve pencereler, düzgün kesme taş ile çerçevelenmiş olup, dikdörtgen bir pervaz oluşturmaktadır. Kapı ve pencereler, kaş kemerli soğan biçimli sivri kemerlere sahiptir. Bu kemerler, üzengi taşlarından içeri doğru girinti yapmaktadır. Kapı ve pencereler, içeri doğru açılan ahşap kanatlara sahiptir. Kemer bölümleri, yatay atılan ahşap bir çıta ile ayrılmaktadır. Bu bölüme Y şeklinde çıtalar yerleştirilerek hareketlendirilmiştir. Kapı kanatları, tamamen ahşap malzeme olup, her bir kanatta, ortada yatay küçük bir dikdörtgen ve dik şekilde yerleştirilmiş dikdörtgen süslemeler bulunmaktadır. Batı cephesine, iki adet pencere yerleştirilmiştir. Aynı tasarıma sahip bir başka pencere de kuzey cephesinde bulunmaktadır.

Çatının saçak bölümü, altında ve üstünde yatay geniş silmelerin bulunduğu üç sıra tuğladan oluşmaktadır. Aşağıdaki silmenin altında, dik şekilde yerleştirilmiş bir dizi süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemelerin uç kısımları sivriltilmiş, ortasında ise daire şeklinde boşluklar oluşturulmuştur. Ters şekilde yerleştirilmiş ve yapıya bitişik olan bu süslemelerin aralarında, üçgenler oluşturacak şekilde girintiler bulunmaktadır. Kapının üzerine denk gelecek bölümde, üçgen alınlık kullanılarak, içine "*Mecidiye Karagolhanesi*" yazılmıştır.

Çatının üzeri parapet şeklinde yükseltilmiştir. Bu bölümün üzerine, geometrik dendanlar şeklinde, bir dizi süsleme yerleştirilmiştir.

Değerlendirme: Günümüze ulaşamayan Bursa Mecidiye Karakolu, 1907-08 yılında, Ulu Cami'nin batısına inşa edilmiştir. Mimarı bilinmeyen yapının, özellikle Hamidiye Doğu Karakolu ile benzerliği dikkat çekmektedir.

Yapının oldukça küçük boyutlarda tasarlandığı ve bodrum üzeri tek katlı olduğu görülmektedir. Bu dönem inşa edilen karakolların, bodrum katlarının nezarethane olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Yapının, kaş kemerli soğan biçimli sivri kemerleri ve çatı üzerinde bulunan dendanları ile Hint Oryantalist üslupta olduğu görülmektedir.

3.2.13. Trabzon Karakolu

Yeri: Günümüze ulaşamayan yapı, Ortahisar ilçesinde, eski Karagöz Bahçesi'nin güneyinde yer almaktaydı[651].

Tarihi: Trabzon Karakolu ile ilgili çok fazla bilgiye sahip değiliz. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 1907 ve 1909 yıllarına ait belgelerde yer alan bilgilere göre, Trabzon Belediyesi

[651] Mustafa Kemal Sayıl'a göre Karagöz Bahçesi, bugün Trabzon Ortahisar Cudibey İlköğretim Okulu'nun bulunduğu bölgedir. http://www.kuzeyekspres.com.tr/karagoz-hacivat-meydani-15721yy.htm (erişim tarihi: 01.07. 2019)

tasarrufunda bulunan, bahsettiğimiz mevkide bir karakol bulunmaktadır[652] (Belge 39-40-41). Muhtemelen belgelerde geçen karakol Trabzon Karakoludur.

Mimari Özellikleri: Günümüze ulaşamayan Trabzon Karakolu'nun, eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, tek katlı ve dikdörtgen planın köşelerinin pahlanması sonucu, sekizgen planlıdır (Fotoğraf 3.289). Yapı, kırma çatılıdır.

Fotoğraf 3.289 Trabzon Karakolu[653]

Tepe yamacına kurulmuş olan karakolun, kot farkından dolayı, su basmanı fotoğrafta net görülmektedir. Ancak buranın moloz taş ile örüldüğünü düşünmekteyiz. Toprak zemin ile giriş katı arasında, cepheden dışa taşkın olarak tasarlanmış yatay bir silme bulunmaktadır.

Trabzon Karakolu, simetrik bir giriş cephesine sahiptir. Giriş kapılarına, iki basamak merdiven ile ulaşılmaktadır. Yapının, uzun kenarının merkezinde, iki adet basık kemerli kapı yer almaktadır. Karakolun, tüm pencere ve kapılarında olduğu gibi kapılar, içte ince iki adet ve üstte geniş ve dışa taşkın üç silme ile çerçevelenmiştir. Kapı ve pencere pervazları, beyaz renkle boyanmıştır. Kapıların üst bölümünde, dairesel süsleme bulunmaktadır. Bu iki kapı arasındaki cephe duvarı üzerine dik olarak yerleştirilmiş, bir silme ile çerçevelendirilmiş dikdörtgen bir

[652] BOA: DH.MKT. 1091/9.002.001.; BOA: DH.MKT. 1091/9.003.002.; BOA: DH.MKT. 2760/46.001.002.
[653] Eyüp Şahin Arşivi.

pano bulunmaktadır. Kapıların bulunduğu bölümün üzeri, geniş bir saçakla kapatılmıştır. Bu saçağı, volüt şeklinde süslemelere sahip, oldukça büyük ahşap konsollar taşımaktadır.

Kapının iki yanında ve pahlanmış köşelerinde, saçaktan zemine kadar uzanan dairesel formlu at nalı kemere sahip büyük pencereler bulunmaktadır. Pencerelerin alt bölümleri, taş korkuluk ile kapatılmıştır. Her pencerede, dört adet bulunan bu korkuluklar, aşağıda kare bir kaide üzerine oturmaktadır. Korkulukların, kaidesinin üzerinde, aşağıdan ve yukarıdan daralan, silindirik biçimli bölümler bulunmaktadır. Silindirik bölümün üst tarafında, yukarı çıktıkça daralan ve bilezik şeklinde bir silme, onun üzerinde ise düz birer silme yer almaktadır. Korkuluğun üst kısmı, tüm korkuluk taşlarının üzerine denk gelecek şekilde, yatay bir silme ile sonlanmıştır. Pencerelerin, üzengi taşlarına yatay atılan, ahşap bir çıta ile kemer bölümü, kanat kısmından ayrılmıştır. Kemer bölümü, vitraylı cama sahiptir.

Pencere korkuluklarının üzerinden ve üzengi taşı hizasından geçen; alttaki geniş, üstteki daha dar tasarlanmış iki silme bulunmaktadır. Bu silmeler arasında boşluk yer almakta ve tüm yapıyı dolaşmaktadır. Pencerelerin üzengi taşı hizasındaki silmenin altında, bir dizi testere dişi süslemeleri yer almaktadır. Yapının çatısı üzerinde, iki köşesindeki kısa kenarların birleşim noktasında, alemler bulunmaktadır. Alt bölümü dairesel olan bu alemlerin, yukarı çıktıkça genişleyen bir kaidesi ve üzerinde soğan kubbe benzeri süslemeleri vardır.

Değerlendirme: Trabzon İli'nin Ortahisar İlçesi'nde, eski Karagöz Bahçesi'nin güneyinde ve günümüzdeki Cudibey İlköğretim Okulu'nun yerinde bulunan Trabzon Karakolu'nun, tarihi hakkında belge bulunamamıştır. Ancak, Karagöz Bahçesi'nin, eskiden akşam eğlenceleri için kullanılan bir mekân olduğu bilinmektedir. Buradaki asayişi sağlamak amacıyla bir karakol ihtiyacı olduğu ve 1905-1910 yılları arasında bu karakolun inşa edildiği tarafımızdan düşünülmektedir.

Yapıyla ilgili olarak sadece bir adet fotoğraf bulunmaktadır. Bu fotoğrafta, giriş cephesi ile yan cephesinin görünmesi, yapının üslubu hakkında fikir vermektedir. Yapının, pencerelerinin dairesel formlu at nalı kemerli tasarlanması ve alemlerinin soğan kubbe şeklinde düzenlenmesi Oryantalist üsluba işaret etmektedir. Ancak, yapının kapı kemerleri, korkulukları, pencere ve kapı pervazları üzerindeki dikey çubuk silmeler, Neo-Klasik üslup gösterdiğinden dolayı, yapıyı eklektik üslupta değerlendirmekteyiz.

3.2.14. Kayseri Reşadiye Karakolu

Yeri: Kocasinan İlçesi, Hacı Saki Mahallesi, Osman Kavuncu Bulvarı'nda bulunan yapı günümüze ulaşamamıştır. Günümüzde yerinde, Gazipaşa İlkokulu bulunmaktadır.

Tarihi: Günümüze ulaşamayan yapının fotoğraflarında, giriş kapısı üzerindeki saç levhaya göre Kayseri Muallimler Derneği 1327 (1909), yine giriş kapısı üzerinde yer alan yatay dikdörtgen kitabeye göre "Dar-ül Muallim Müzesi 1329 (1911) yazmaktadır[654] (Fotoğraf 3.290). Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelere göre, 1907 yılında Kayseri'de bir Dar-ül Muallimin ve bir Dar-ül Muallimat açılması istenmiştir[655] (Belge 42-43). Bu binalardan, sadece Dar-ül Muallimin Binasının inşa edildiği anlaşılmaktadır[656] (Belge 44-45). Ancak Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki, ilgili belgelerde yer bildirilmediğinden dolayı ve yapı üzerinde 1909 Kayseri Muallimler Derneği yazması sebebiyle, bu yapının Dar-ül Muallimin olarak inşa edilip edilmediği kesin olarak bilinmemektedir. Bina daha sonra Reşadiye Karakolu ismiyle karakol binası olarak kullanmış, 1970'li yıllardan sonra yıkılmıştır.

Mimari Özellikleri: Kayseri Reşadiye Karakolu'nun, günümüze ulaşan giriş cephesi fotoğrafına göre, bodrum üzerine iki katlı olarak ve düzgün kesme taştan inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yapı, dikdörtgen planlı olup, giriş cephesinin köşelerinin, kulevari şekilde yuvarlatıldığı görülmektedir. Giriş cephesinin, ikinci kat merkezinde, bir köşk odası bulunmaktadır.

Bodrum kat ile birinci katı ve birinci kat ile ikinci katı yatay bir silme ayırmaktadır. Bodrum katta, giriş merdivenleri ile köşe kulelerinin arasında, yuvarlak kemerli pencereler bulunmaktadır. Bu pencerelerin etrafı, dışa taşkın taş pervaz ile çerçevelenmiştir. Giriş, birinci kat merkez aksında yer almaktadır. Kapının iki yanında, altı basamaktan oluşan merdivenler ile dikdörtgen planlı sahanlığa ulaşılmaktadır. Herhangi bir desteğe oturmayan bu sahanlık altına, sonradan ahşap destek konulmuştur. Sahanlığın önünde, korkuluk vardır.

Birinci kattaki giriş kapısı sivri kemerli olup, iki yanına ve sövelerine bitişik nizamda, dar, uzun, sivri kemerli pencereler yerleştirilmiştir. Kapı ve pencerelerin, kemerlerinin kilit taşları dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Tüm cephede görülen kapı ve pencerelerde olduğu gibi, taş pervazları yapıdan dışarı doğru taşırılmıştır. Kapının her iki yanında, köşe kulelerine yakın nizamda, simetrik olarak yerleştirilen dairesel formlu at nalı kemere sahip iki adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerin kemer bölümlerinin içi, üzengi taşlarına yatay olarak atılan, ahşap bir çıta ile alt bölümden ayrılmıştır. Bu çıtadan, iki yana doğru yönelen Y şeklinde çıtalar yer

---

654 Denktaş, 2007: 211.
655 BOA: MF.MKT.1013/39.001.001.; BOA: MF.MKT.1013/39.001.002.
656 BOA: MF.MKT.1013/39.002.002.; BOA: MF.MKT. 1216/17.001.001.

almaktadır. Pencereler, giyotin sistemine sahiptir ve birbirini dik eksende kesen çıtalardan oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.290 Kayseri Reşadiye Karakolu[657]

Giriş cephesindeki köşe kuleleri, silindirik bir yapıya sahiptir. Kule üzerine simetrik olarak yerleştirilen, üç adet at nalı kemerli pencere bulunmaktadır. Bu pencereler, giriş cephesindeki diğer pencereler ile aynı tasarıma sahiptir. Pencerelerin hemen üzerinden, aşağıda görülen silme ile aynı tasarıma sahip bir silme tüm yapıyı dolaşmaktadır. Köşe kulelerinin üzeri, üstü merkeze doğru sivrilen kubbeler ile kapatılmış olup, bu bölümlerde alemler görülmektedir. Kulelerin kubbeye geçişinde ve birinci kat üzerinde bulunan saçak, iki adet silmeden oluşur ve cepheden dışa taşkın olarak tasarlanmıştır.

İkinci katta, giriş kapısının ve yanındaki ince uzun pencerelerin üzerine denk gelecek genişlikte bir köşk odası bulunmaktadır. Kapının üzerindeki silme ile köşk odası penceresi arasında, yatay dikdörtgen mermer bir kitabe bulunmaktadır. Kitabede "Dar-ül Muallim Müzesi 1329 (1911) yazmaktadır. Köşk odasının cephesinde, yuvarlak kemerli ve yapının diğer pencerelerinden daha az yükseklikte olan bir pencere bulunmaktadır. Birinci kat çatı saçağı,

[657] Denktaş, 2007: 211.

ikinci kattaki bu köşk odasının cephesini tamamen dolaşmaktadır. Aynı silme, köşk odasının üzerinde, üçgen bir alınlık oluşturmuştur. Bu üçgen alınlığın altının da aynı şekilde yatay bir silme ile bölündüğü görülmektedir. Bu alanda, yatay dikdörtgen bir mermer levha bulunmakta olup, üzerindeki yazı okunamamaktadır. Üçgen alınlığın üzerinde, daire ve etrafındaki dışarı doğru taşkın yarım dairelerden oluşan bir akroter bulunmaktadır.

Değerlendirme: Günümüze ulaşamayan Kayseri Reşadiye Karakolu'nun üzerinde bulunan kitabesine göre, öncelikle 1909 yılında Kayseri Muallimler Derneği, daha sonra, 1911 tarihinde Dar-ül Muallim Müzesi olarak hizmet verdiği anlaşılmaktadır. Yapının Dar-ül Muallimin olarak kullanılmış olma ihtimali yüksektir. Ancak, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki, ilgili belgeler 1907 yılında bir Dar-ül Muallimin açılmasına karar verildiği yönündedir. Yapı üzerinde 1909 Kayseri Muallimler Derneği yazması sebebiyle, bu yapının Dar-ül Muallimin olarak inşa edilip edilmediği kesin olarak bilinmemektedir. Yapı, daha sonra, Reşadiye Karakolu olarak kullanmıştır.

Yapının, sivri, yuvarlak ve at nalı kemerli pencereleri bulunmaktadır. Özellikle dairesel formlu at nalı kemerli pencereleri Oryantalist üsluptadır. Ayrıca, giriş cephesinin iki köşesinde bulunan köşe kuleleri Milas Hükümet Konağı ile benzeşmektedir.

Yapının köşk odası üzerinde bulunan üçgen alınlık Neo-Klasik ve üçgen alınlık üzerinde yer alan akroter Barok üslup göstermektedir. Bu durum, yapıya anıtsal bir görünüm kazandırmaktadır. Tüm bu üsluplar göz önünde bulundurulduğunda, yapıyı eklektik üslupta değerlendirmek gerekmektedir.

3.2.15. Manisa Polis Karakolu

Yeri: Manisa Merkez'de, Eski Çarşı Caddesi'nde ve Cumhuriyet Caddesi ile 8 Eylül Caddesinin kesişiminde bulunan Manisa Merkez Polis Karakolu, günümüze ulaşamamıştır.

Tarihi: Manisa Polis Karakolu tarihi hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Yapının, eski fotoğraflarından bugünkü Garanti Bankası'nın yerinde olduğu tespit edilebilmiştir (Fotoğraf 3.291).

Mimari Özellikleri: Günümüze ulaşılamayan yapının, eski fotoğrafından anladığımız kadarıyla, bodrum üzerine iki katlı ve L planlı olarak tasarlandığı görülmektedir. L kollarından biri kısa tutulmuş olup, bu bölümde avlu bulunmaktadır. Kolların birleşim yerinde ise kule şeklinde, dairesel planlı ve üç katlı bir bölüm yer almaktadır. Kulenin üzeri, yayvan bir soğan kubbe ile örtülmüştür. Diğer mekanların üzeri, kırma çatılıdır.

Yapının, eğimli bir araziye konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. Su basmanı ile ilk katı ayıran, ince yatay bir silme tüm yapıyı dolaşmaktadır. Benzer bir silme katları ayırmaktadır.

Fotoğraf 3.291 Manisa Polis Karakolu[658]

Avlu giriş kapısının üzerinde, yapıyla uyumlu olarak küçük bir soğan kubbe bulunduğu görülmektedir. Kulede bulunan giriş kapısına, kademeli olarak yukarı çıktıkça daralan dört basamak merdivenle ulaşılmaktadır. Giriş kapısı, düz atkılı bir tasarımda olup, sövelerin sütun görünümünde inşa edildiği dikkati çekmektedir. Giriş kapısı üzerinde de süslemeler olduğu anlaşılmaktadır, ancak burada "Polis Merkezi" yazılı tabela bulunmasından dolayı, nasıl bir süsleme olduğu tespit edilememiştir. Giriş kapısı üzerinde, ikinci katta bulunan Fransız balkonunun konsolları olması muhtemeldir.

Kule bölümündeki, giriş kapısının iki yanında düz atkılı pencereler bulunmaktadır. Pencerelerin, lentoları ve denizlikleri geniş tutulmuş olup, dışarı taşkın olarak tasarlanmıştır. Bu uygulama yapının tüm pencerelerinde görülmektedir.

Yapının kısa kolunun birinci katında, bir adet ikiz pencere bulunmaktadır. Uzun kolunda ise bodrum kat pencereleri üzerine denk gelecek şekilde, kısa kolundaki pencereler ile aynı tasarımda iki adet pencere vardır. Ayrıca burada, kule girişinde görülen pencere benzeri bir adet pencere mevcuttur.

Kule bölümünün birinci katı, zemin kat ile aynı tasarımı göstermektedir. Önünde Fransız balkonu olan bir balkon kapısı ve iki yanında pencereler bulunmaktadır. Balkon kapısının, çerçeve içine alındığı ve sövelerinin üst bölümünde, cepheden dışarı taşkınlık yapan süslemelerin olduğu görülmektedir. Yapının kısa kolunun birinci katında bir adet, uzun kolunda

[658]Anonim

ise üç adet düz atkılı pencere yer almaktadır. Bu pencereler, zemin kat pencerelerinin üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Kule bölümünde bulunan üçüncü katta, biri giriş kapısının üzerine denk gelecek şekilde tasarlanmış, üç adet pencere bulunmaktadır[659]. Bu pencereler, yapının diğer pencerelerden, yükseklik bakımından kısa tutulmuştur. Bu pencerelerin lentosunun üst merkezindeki bir taşıntı ile pencerelere taç oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Kule dışında yapı, kırma çatı ile kapatılmıştır. Kulenin saçak bölümü, yüzeyden dışarı taşırılmış olup, ahşap konsollar ile taşınmaktadır. Konsolların, S ve C kıvrımlardan oluştuğu ve üzerinde yumurta şeklinde sarkıtların yer aldığı görülmektedir. Dairesel planlı bu alanın, yayvan bir soğan kubbe ile kapatıldığı ve bu kubbenin kurşun ile kaplandığı anlaşılmaktadır. Kubbenin merkezinde bir alem bulunmaktadır.

Değerlendirme: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelerde, bu polis karakolu ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak, mevki olarak en yakın Tevkifiye Mahallesi'nde bulunan Tevkifiye Karakolu vardır. 1919-1920 tarihlerinde bu yapı ile ilgili olarak bir tamirat söz konusudur[660] (Belge 46-47-48). Ayrıca başka bir belgede ise II. Abdülhamit'in yirmi beşinci cülusu sebebiyle, 1901 yılında inşa edilen bir zabitan dairesi yer almaktadır[661] (Belge 49). Ancak bu karakolların, bahsettiğimiz karakol olduğuna dair kesin bir bilgi bulunamamıştır. Üslubundan dolayı karakolu, 1900'lü yılların başına tarihlemekteyiz. Yapının banisi ve mimarı hakkında herhangi bir belgeye rastlanmamıştır.

Yapı, giriş ve balkon kapısında görülen silmeler ve sütun başlıkları ile Neo-Klasik; kule kubbesini taşıyan konsolların, S ve C kıvrımları ve yumurta sarkıtları ile Barok; avlu kapısı üzerindeki ve kulenin üzerindeki soğan kubbesi ile Oryantalist üslup göstermektedir. Tüm bu üslupları bir arada barındırmasından dolayı, yapıyı eklektik üslupta değerlendirmek mümkündür.

3.3. Camiler

3.3.1. Konya Aziziye Cami Minareleri

Yeri: Konya İli, Karatay İlçesi, Selimiye Caddesi'nde, Mevlana Çarşısı yakınlarındadır.

Tarihi: Konya Aziziye Cami'nin bugünkü yerinde, eskiden, IV. Mehmet'in kızlarından Hatice Sultan'ın eşi, Musahib Mustafa Paşa (öl.1685) tarafından yaptırılan, altında dükkanları

---

[659] Yapının günümüze ulaşan fotoğraflarından, görünmeyen diğer cephesinde pencere olup olmadığı tespit edilememiştir.

[660] BOA: DH.EUM.MH: 189/124.009.; BOA: DH.EUM.MH: 189/124.001.; Bu belgelerde, yapı tamiratı ile ilgili malzeme ve fiyat listesi verilmiştir. BOA: DH.EUM.MH.: 206/73.001. Bir yıl sonraki bu belgede ise, tamiratının ücretinin karşılanamayacağı bildirilmiştir.

[661] BOA: DH.MKT.: 2536/136.001.001.

olan fevkani bir yapı olduğu için, Yüksek Cami adı verilen bir cami bulunmaktaydı[662]. Bu cami, 1867'deki büyük yangında yanarak yok olmuştur[663]. Yüksek Cami yerine, Sultan Abdülaziz ve annesi Pertevniyal Valide Sultan'ın yardımıyla[664], 1872'de başlanıp 1874'te tamamlan Aziziye Cami yaptırılmıştır (Fotoğraf 3.292).

Mimari Özellikleri: Kesme taş ile inşa edilmiş Aziziye Cami, kare üzerine oturan tek kubbe ile kübik bir plana sahiptir (Fotoğraf 3.291-3.292). Caminin sekiz destekli kubbe kasnağı bulunmaktadır. Bu destekler arasına atılan kemerler ve köşelerde eksedralar mevcuttur. Caminin dışarı taşırılan mihrap çıkıntısı, yarım daire şeklinde tasarlanmıştır. Camiye, giriş merkez aksında bulunan batı, doğu ve kuzey cephelerinden sağlanır. Kuzey cephesinde bulunan son cemaat yeri, merkezde geniş, onun iki yanında dar ve köşelerde onlardan daha geniş olmak üzere, beş kemerli açıklıktan oluşmaktadır. Bu bölüm kubbelerle örtülmüştür[665].

Fotoğraf 3.292 Konya Aziziye Cami Genel Görünüm

[662] Eyice, 1991: 347; Karpuz, Kuş vd., 2007: 22; Bozkurt, 2005: 402; Altın, 2009: 136.
[663] Hızlı ve Kılınç, 2013: 20.
[664] Pertevniyal Sultan, 28.000 liralık yardımda bulunmuştur. Bozkurt, 2005: 402.
[665] Caminin tüm mimari özellikleri araştırmamız konusunu aşacağından, detaylı olarak anlatılmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Konyalı, 2007: 234-235; Önder, 1971: 251.

Kuzey cephesinin doğu ve batı cepheleriyle birleşiminde, son cemaat yerinin iki köşesinde bulunan minareler, Osmanlı dönemi camilerinin minarelerinden oldukça farklı bir üslup göstermektedir (Fotoğraf 3.293-3.294). Genellikle mescitlerde görülen bir tasarımda olan bu minarelerin, tek şerefeli ve baldaken tarzda köşk bölümleri bulunmaktadır.

Minarenin kaidesi, dikdörtgen prizma şeklindedir ve düzgün kesme taştan inşa edilmiştir[666]. Kaide cephelerinin içine, oluk silme ile bir dikdörtgen çerçeve yerleştirilmiştir. Burada içerden dışa doğru, geniş bir içbükey silme daha yer alır ve çerçevenin iç kısmında, iki çubuk silme bulunmaktadır. Kaidenin köşelerine, volüt başlıklara sahip sütunceler yerleştirilmiştir. Bu sütuncelerin kaideleri, ortada daralan bir yapı gösterirken üst bölümünde, dışa taşkın bir bilezik yer almaktadır. Kaidenin kornişi altında, yatay düz ve ince bir silme yer alır. Korniş bölümü, yukarı çıktıkça dışa taşan kaval silme üzerindeki düz bir silmeden ibarettir. Minarelere giriş, son cemaat yerinde bulunan yuvarlak kemerli kapılardan sağlanmaktadır.

Minarenin pabuç bölümü, silindirik planlı tasarlanmış olup, aşağıdan yukarı doğru üç bölümde incelenebilir. Birinci bölümde, düz yatay bir silme ve onun üzerinde kaval silme yer almaktadır. İkinci bölümde, düz ince bir silme ve yukarı çıktıkça daralan içbükey geniş bir silme görülmektedir. Üçüncü bölümde ise düz geniş bir alan kesme taş ile örülmüş ve üzerinde kırmızı renkli taştan bir bilezik bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.293 Konya Aziziye Cami Genel Görünüm

Fotoğraf 3.294 Konya Aziziye Cami Minaresi

[666] Doğu ve batı cephelerine sonradan, kaideye bitişik nizamda ve L şeklinde abdest alma muslukları yerleştirilmiştir.

Gövde bölümü, şerefe altında bulunan, renkli taştan bilezik şeklindeki yatay silmeye kadar, dikey oluk silmelerle yivlendirilmiştir (Fotoğraf 3.294-3.295). Bu silmelerin altı ve üstü yuvarlatılmıştır. Şerefe altındaki süslemeler, koyu renkli taş malzeme ile yapılmıştır. Şerefe altındaki bilezik ile şerefe arasında, altı yapraklı oldukça dışa taşkın çiçek motifleri yer almaktadır. Çiçek motiflerinin üzerinde, altı birleşik U şeklinde iki kenger yaprağın, birbirine dönmesiyle oluşan stilize süslemeler yer almaktadır. Bunların üzerinde ise, U şeklindeki süslemelerin ortalarına denk gelecek şekilde, stilize akant yaprakları yerleştirilmiştir. Akant yapraklarının ortası yivlendirilmiştir ve bu süslemenin iki yanından yapraklar çıkmaktadır. Yaprakların üst kısımları, kıvrılarak aşağı doğru bakmaktadır. Bu süslemenin üzerinden itibaren yukarı çıktıkça, şerefe bölümünün korkuluk altına kadar gövdeden dışarı taşırılmış olduğu görülmektedir. Köşkte bulunan ve kubbeyi taşıyan sütunların alt bölümü, şerefe altından dışarı doğru taşıntı yapmaktadır. Şerefe altındaki bu bölümlere, iki yanında üçer adet alt kısmı yukarı doğru kıvrılmış akant yaprağı bulunan büyük boyutlu konsollar yerleştirilmiştir. Konsollar arasında ise yukarı bakacak şekilde düzenlenmiş, istiridye motifleri yer almaktadır. Bu istiridyelerin içine, iki adet inci ve altına da birer adet püskül yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 3.295 Konya Aziziye Cami Minaresi

Şerefenin korkuluk bölümüne, altta ve üstte ince yatay bir silme arasındaki armudi silme ile geçilmektedir. Bu bölüm, yukarı çıktıkça cepheden dışarı taşan bir tasarım göstermektedir. Köşk balkonun merkezindeki minarenin gövdesi, silindirik biçimde yükselmektedir. Bu bölüm, düz kesme taştandır. Minarenin kubbesini, sekiz adet korint başlıklı, beyaz silindirik mermer

sütunlar taşımaktadır. Kaidelerin dışa bakan cephelerine, kısa kenar köşeleri içe doğru yuvarlatılmış ve dik şekilde tasarlanmış dikdörtgen süslemeler yerleştirilmiştir. Bu süslemeler, kazıma tekniği ile yapılmıştır. Kaideler arasında bulunan korkuluklar, ajur tekniğinde ve beyaz mermerden yapılmıştır. Korkuluklar, iç içe geçmiş geometrik şekillerden oluşmaktadır. Ayrıca, merkezinde eşkenar dörtgen ve dışa taşkın çiçek motifi yer almaktadır.

Sütunların taşıdığı sivri kemerlerin karnı, altı dilimli kemere sahiptir. Bu kemerlerin, alt bölümlerine yarım dilim daha eklenmiştir. Sütun başlıklarından yukarıya, kemerler arasına yerleştirilmiş plasterler, saçakta genişleyen bir tasarım göstermektedir. Saçak bölümünde, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen yatay bir silme, ortada ince, üstte ise geniş yatay bir silme yer almaktadır.

Minarelerin, kurşun kaplama kubbesi iki bölümden oluşmaktadır. Alt bölümü, yukarı çıktıkça daralan, yuvarlatılmış bir formdayken; üst bölümü yarım daire şeklindedir. Böylelikle armudi bir form kazanır. Kubbenin merkezinde, üstte ters hilal şeklinde biten, bakır bir alem bulunmaktadır.

Değerlendirme: Konya Aziziye Cami, Sultan Abdülaziz ve annesi Pertevniyal Valide Sultan'ın baniliğinde, 1874 yılında yapılmıştır. Yapı, Barok etkilerin yoğun olarak görüldüğü, 19. Yüzyıl Osmanlı camilerinde görülen eklektik üslup özelliklerini taşır. Aziziye Cami'nin minarelerinde, dilimli kemerler görülmektedir. Dilimli kemerlerin, özellikle baldaken tarzı minarelerde yer alması Oryantalist üslup içinde değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Çünkü baldaken tarzında minareler, Osmanlı camilerinde değil, daha çok Doğu ülkelerinde görülen mimari bir özelliktir.

Konya Aziziye Cami, Osmanlı döneminde, Anadolu mimarlığında görülen Oryantalist etkili yapılar içinde, en erken tarihli yapı olması açısından oldukça önemlidir. Mimarı hakkında kesin bilgiye sahip olmasak da dönemin saray mimarı Sarkis Balyan'a yaptırılmış olması muhtemeldir.

3.3.2. Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi

Yeri: Balıkesir Merkez'de Karesi İlçesi, Zağnos Paşa Caddesi'nde bulunmaktadır.

Tarihi: Balıkesir Zağnos Paşa Cami, Fatih Sultan Mehmet'in vezirlerinden olan Zağnos Paşa tarafından, 1460-61 yılında inşa edilmiştir[667]. Ancak, bu cami 1898 yılında yaşanan, büyük Balıkesir depreminde yıkılınca, dönemin Balıkesir Valisi Ömer Ali Bey tarafından, 1904 yılında, temelleri üzerine yeniden inşa edilmiştir[668] (Fotoğraf 3.296-3.297). Yapının

[667] Eren, 1994: 127.
[668] Yazıcı, 2003: 71-77.

kitabelerinden anlaşıldığı kadarıyla, 1322 (1904/5) yılında Balıkesirli hayırseverlerin yardımı ile Ömer Ali Bey'in baniliğinde inşa edilmiştir[669] (Fotoğraf 3.298-3.299).

Fotoğraf 3.296 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Genel Görünüm

[669] Camiye kapısı üzerinde; *"Hazihi Cennâtü 'Adnin fedhulûhâ Hâlidîn"*: Bu adn cennetidir, ebedi kalmak üzere ona giriniz. Sene 1322 (1904-5) yazmaktadır. Kapının iç mekan üzerinde ise;

"'Asr-ı hân-ı 'Abdü'l-Hamîd mefharü'l-islâmda
Oldu bu câmi'-i şeref-pirâ-yı hüsn-i ibtinâ
'Abd-ı memlûku 'Ömer 'Âlî Beyin ikdâmına
Eserine gösterdi erbâb-ı hamiyyet iktifâ
Sarf-ı vakt ve nakd-ı himmet ittiler bâ-şevk-i tâm
Beldenin mülhak-ı kurânın ehl-i hayrı ni'mezâ
Noktalansun ab-ı zerle hasbî târîh-i hitâm
Himmet-i 'Âlî ile bitti câmi'-i fevz-ihtivâ
Sene 1322 [1904/1905]"

yazmaktadır.

Fotoğraf 3.297 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Genel Görünüm

Fotoğraf 3.298 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe

Fotoğraf 3.299 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Giriş Kapısı Üzerindeki İç Mekan Kitabesi

Yapının inşaatında Rum ve Ermeni ustalar çalışmıştır[670]. Eski yapıdan günümüze, sadece bir kitabe ve minberi kalmıştır. Günümüzde külliye; cami, türbe, muvakkithane ve hamamdan oluşmaktadır. Muvakkithanenin, 1904 yılında Mutasarrıf Ömer Ali Bey tarafından yaptırıldığı bilinmektedir[671]. Günümüzde muvakkithane, Zağnos Paşa Camii ve Külliyesi Koruma ve Yaşatma Derneği olarak hizmet vermektedir.

Mimari Özellikleri: Zağnos Paşa Cami, kare planlıdır. Merkezinde, sekizgen kasnağa oturan büyük bir kubbesi vardır. Bu kubbe, dört ayak ile taşınmaktadır. Mihrap önünde ve dört köşesinde küçük kubbeleri bulunur. Merkezdeki kubbenin, doğu, batı ve kuzeyinde tonozlu mekanlar yer alır. Batı ile kuzey cephe köşesine, minare yerleştirilmiştir. Caminin güneyinde, 1904 yılında yeniden inşa edilen sekizgen planlı Zağnos Paşa Türbesi yer almaktadır[672]. Yapının içinde, caminin maketi bulunmaktadır (Fotoğraf 3.300).

[670] Çobanoğlu ve Erzincan, 2013: 74.
[671] Belge 13'te, Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi Arşivi'nde bulunan Ömer Ali Bey'in Hatıra Defteri sayfa 5'te bir muvakkithane inşa edildiği yazmaktadır. Ömer Ali Bey'in yaptırdığı bilinen başka bir muvakkithane olmadığından, bu yapı Zağnos Paşa Cami'nin muvakkithanesi olmalıdır.
[672] Zağnos Paşa Cami'nin tüm mimari özellikleri, konumuz kapsamını aşacağından, sadece muvakkithanenin özellikleri anlatılmıştır.

Fotoğraf 3.300 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Maketi

Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi, caminin batı cephesine ve minare kaidesine bitişik nizamda, düzgün kesme taştan inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.301). Muvakkithanenin, beşgen planda inşa edildiği ve üç cepheden oluştuğu görülmektedir. Merkezde, giriş kapısı bulunmakta olup, onun iki yanında ise birer pencere mevcuttur (Fotoğraf 3.302). Bu mekân, içeriden kubbe, dışarıdan saç kaplama eğimli çatı ile örtülmüştür.

Fotoğraf 3.301 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Konumu

Fotoğraf 3.302 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi

Düz atkılı giriş kapısına, orijinal olmayan bir basamak eşik ile girilmektedir. Kapının etrafını ince, dışa taşkın çubuk bir silme dolaşmaktadır. Silme, lentonun üzerinde yükselerek, kapı üzerine yerleştirilen kitabenin üstünü çerçevelemektedir (Fotoğraf 3.303). Bu silme ile kitabe arasında, yatay oluk bir silme daha vardır. Kitabenin, yatay dikdörtgen şeklinde olduğu

ve dikdörtgenin köşelerinin içe doğru yuvarlatıldığı görülmektedir. Kabartma tekniği ile yapılan kitabe, günümüzde tam olarak okunamamakla birlikte, iki yanında süslemeler olduğu anlaşılmaktadır. Bu süslemeler, iki yana doğru kıvrılmış, C şeklindeki volütlerin sırt sırta vermesi ve ortasındaki bir palmetten oluşmaktadır.

Kapının bulunduğu cephenin köşelerine, sütunceler yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.304-3.305). Bu sütuncelerin kaidesinde, altta ve üstte aynı özellikleri gösteren, yatay ve dışa taşkın iki silme bulunmaktadır. Aşağıdaki silmenin üzerinde, ince ve yatay bir çubuk silme yer alır ve armudi silme ile yükselir. Sütuncelerin gövdesi burmalıdır. Sütuncelerin başlıkları, aşağıdan yukarı doğru genişleyen bir tasarımdadır. Alt bölümünde, iki ince yatay çubuk silme arasında, uçları yukarı doğru bakan, testere dişi benzeri üçgen süslemeleri bulunur. Bu süslemenin üzerinde benzer bir süsleme daha vardır. En üstünde ise, dışa taşkın iki yatay silme arasındaki düz bir silme ile başlık sona ermektedir.

Fotoğraf 3.303 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Kapı Üzerindeki Kitabe

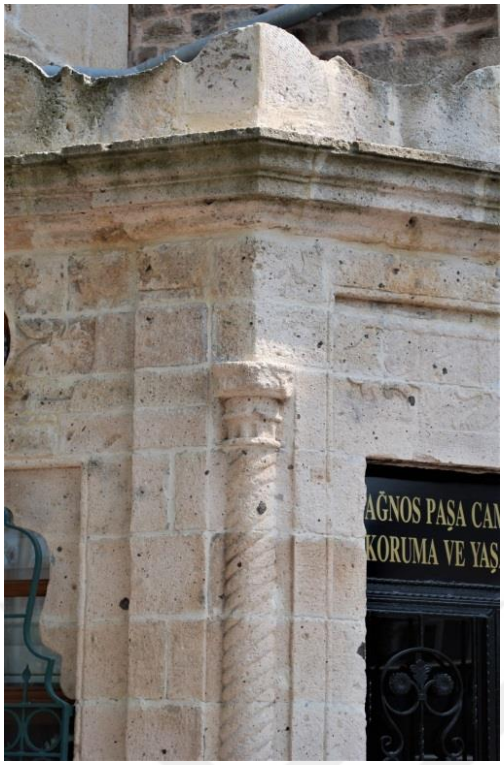

Fotoğraf 3.304 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Sütunce Detayı

Fotoğraf 3.305 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi

Pencerelerin bulunduğu cepheler simetrik olup, bu cephelerin iki yanında plasterler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.305). Plasterlerin kaidesi, etek silme üzerine oturmaktadır. Kaide, aşağıdan yukarı doğru daralmakta ve alt bölümünde; dışa taşkın yuvarlatılmış silme üzerinde, ince bir silme bulunmaktadır. Yukarı çıktıkça daralan orta bölüm, içbükeydir. Üst bölüm ise alt bölüm ile aynı tasarımı göstermektedir. Bu plasterler, saçak bölümünde aşağıdan yukarıya doğru genişleyen, sütun başlıkları şeklinde düzenlenmiştir.

Pencereler, yüksekliği kapı ile aynı olan bir düzeyde, dikdörtgen şeklinde ince kaval silmeyle çerçevelenmiş bir tasarımdadır (Fotoğraf 3.306-3.307). Pencereler Mağrip üsluplu kemerlere sahiptir. Pencerenin kemeri, S ve C kıvrımlarından oluşur. Üstte kaş kemer şeklinde sivrilerek birleşmektedir. Kemerin üst bölümünde, dört dilim bulunmaktadır. Bunlardan, üst taraftakiler içbükeyken, alt taraftakiler dışbükeydir.

Fotoğraf 3.306 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Pencereler

Fotoğraf 3.307 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Pencere Detayı

Pencerelerin üzerinde, merkezde küçük yuvarlak öküz gözü şeklinde bir başka pencere daha bulunmaktadır (Fotoğraf 3.308). Bu pencerelerin iki yanında, kitabenin yanında bulunan süslemelerle aynı tasarımı gösteren, dışa taşkın süslemeler yer alır. Pencerelerin altında ise, pencere genişliğinde, yatay dikdörtgen geometrik süsleme bulunmaktadır (Fotoğraf 3.309). Bu süsleme, ince kaval silmeyle yapılmış dikdörtgenlerden oluşur. Süslemenin merkezinde daire şeklinde bir kabartma bulunur.

Saçak altı, yatay olarak iki silmeden oluşmaktadır ve yukarı çıktıkça, dışa doğru taşmaktadır. Saçağın, alt bölümünde, düz ve geniş bir silme üzerine, çubuk silme yer alır. Üstte ise, içbükey geniş bir oluk silme üzerine, ince düz bir silme bulunmaktadır. Saçağın üzerinde, taş parapetler görülmektedir. Bu parapetlerin, muvakkithanenin her cephesinin merkezinde yukarı doğru taşırılarak yuvarlatılmış bir bölümü vardır ve her köşesinin de yukarı doğru sivriltilerek tasarlandığı görülmektedir. Parapetler, S ve C kıvrımlarından oluşmaktadır ve dendan izlenimi vermektedir.

Değerlendirme: Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi, 1904 senesinde, Balıkesir Mutasarrıfı Ömer Ali Bey tarafından yaptırılmıştır. Muvakkithanenin pencereleri Mağrip üsluplu kemerlere sahip olup Oryantalist etkiler göstermektedir. Cami ile aynı üslubu göstermeyen bu muvakkithanenin, Balıkesir'de bulunan ve yine Ömer Ali Bey tarafından yaptırılan, Balıkesir Saat Kulesi, Balıkesir Şadırvanı ve Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi ile aynı üslupta olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu yapıların mimarları bilinmese de Balıkesir Saat

Kulesi'nde, Belediye Kalfası Hristosmoz Efendi'den bahsedilmektedir[673] (Belge 21). Oryantalist üsluptaki bu yapıların, aynı mimar tarafından yapıldığı düşünülmektedir.

Fotoğraf 3.308 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Yuvarlak Pencere

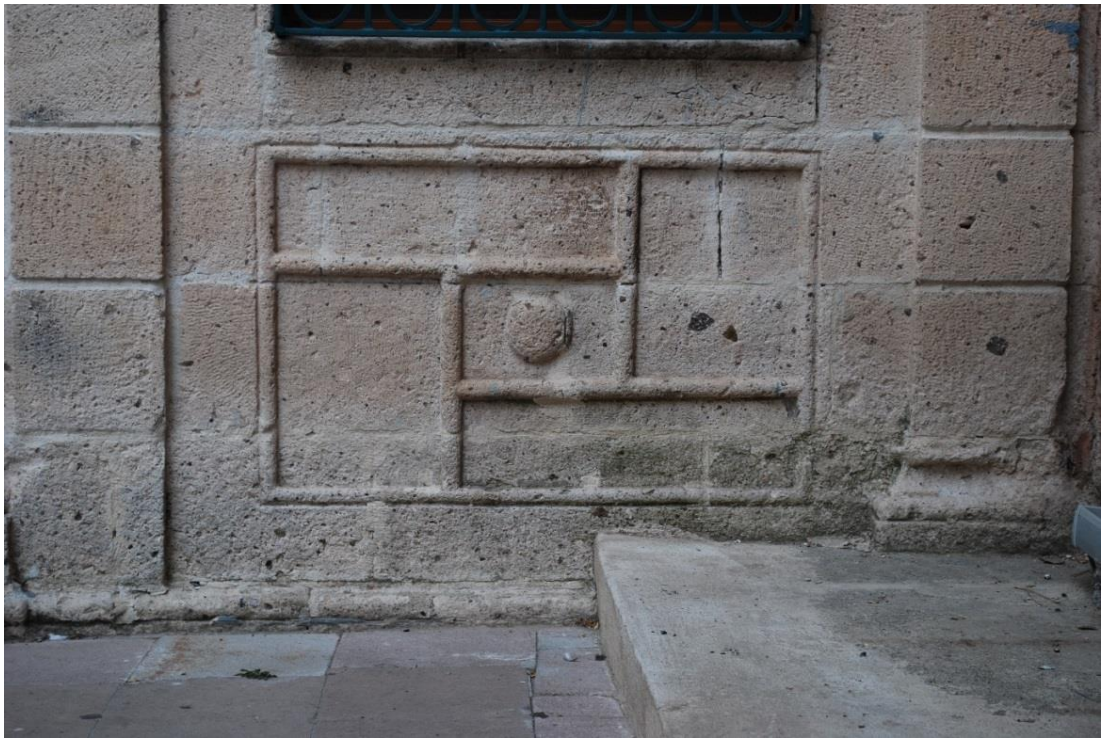

Fotoğraf 3.309 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Pencere Altı Süsleme

[673] Bkz. Balıkesir Saat Kulesi.

3.3.3. Kütahya Yeşil Cami Mihrabı ve Minberi

Yeri: Kütahya Merkez'de, Hükümet Caddesi ile Çamlıbahçe Sokak'ın kesişiminde yer almaktadır.

Tarihi: Caminin bugünkü yerinde, eskiden Kütahya Mütesellimi Recep Ağa tarafından yaptırılan ahşap bir mescit bulunmakta idi. Bu mescit yıkılmak üzere olduğundan, yerine 1751-54 yılları arasında, dönemin valisi Yahya Paşa tarafından, yine ahşap olarak bir cami inşa edilmiştir. Bu cami de büyük bir yangında yandığından, 1858 senesinde yeniden ahşap olarak inşa edilmiştir[674]. Son olarak bugünkü yapı, kitabesinden anladığımız kadarıyla (1321) 1905-1906 tarihinde, Kütahya Valisi Fuat Paşa tarafından, kagir olarak Recep Ağa Mescidi adıyla inşa edilmiş olup, daha sonradan Hamidiye Cami Şerif/Yeşil Cami adını almıştır[675] (Fotoğraf 3.310). Ayrıca İstanbul Üniversitesi Nadir Eserlerde yer alan fotoğraf ve Kütahya Valisi Ahmet Fuat Paşa imzalı belgelerden açılışının 1905-1906 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır[676] (Fotoğraf 3.311).

Fotoğraf 3.310 Kütahya Yeşil Cami

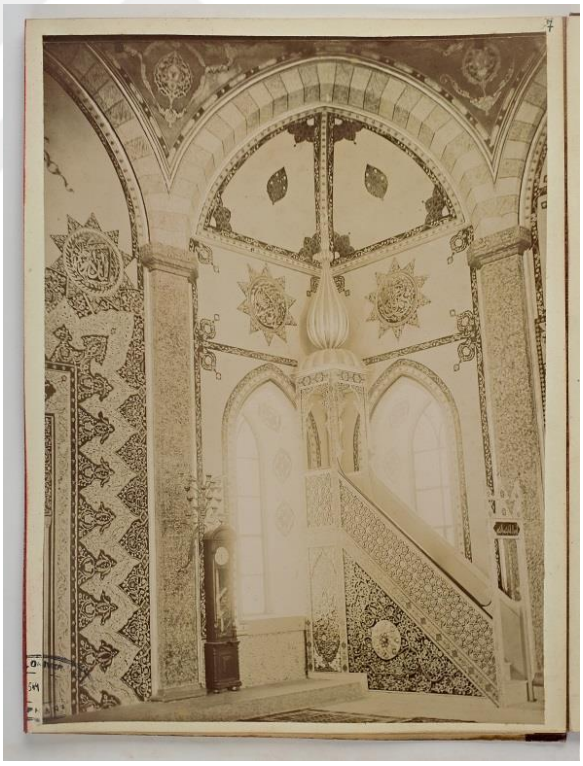

Fotoğraf 3.311 Kütahya Yeşil Cami Minberi[677]

[674] Uzunçarşılı, 1932: 135; Güner, 1964: 61- 63.
[675] Uzunçarşılı, 1932: 136.
[676] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90544/0013, 90544/0014.
[677] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90544/0007.

Kütahya Valisi Fuat Paşa'nın yapının banisi olmasının yanı sıra aynı zamanda caminin mimarıdır. Yapının inşaatında çalışan ustaların, Ulu Cami inşaatında da çalışan Koca Yorgi Usta ile İlya Kalfa olduğu düşünülmektedir. Minarenin yapımını üstlenen usta ise Fuat Paşa'nın, İstanbul'dan özel olarak getirttiği Küçük Yorgi isimli ustadır[678]. Süslemeleri, II. Abdülhamit zamanında, Kütahya'da memur olan ve Hükümet Binası'nın (şimdiki Adliye Sarayı) çinilerini yapan, çini mütehassısı Rıza Bey tarafından yapılmıştır[679].

Mimari Özellikleri: Kütahya Yeşil Cami, kare mekân üzerine tek kubbeli, kübik bir yapıya sahiptir. Altıgen kasnak üzerine oturan kubbenin, harimden kubbeye geçişi tromptur. İki sütun üzerine, pandantif geçişli, tek kubbeli giriş mekânı bulunmaktadır. Sivri kemerli bu mekânın, 1990 yılında camekan ile kapatıldığı bilinmektedir. Caminin kuzeydoğu köşesindeki, ahşap ve sarmal biçimli merdiven ile üst kattaki kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Yeşil Cami'nin, oldukça zarif kalem işi ve yaldızlı süslemeleri bulunmaktadır[680] (Fotoğraf 3.312-3.313).

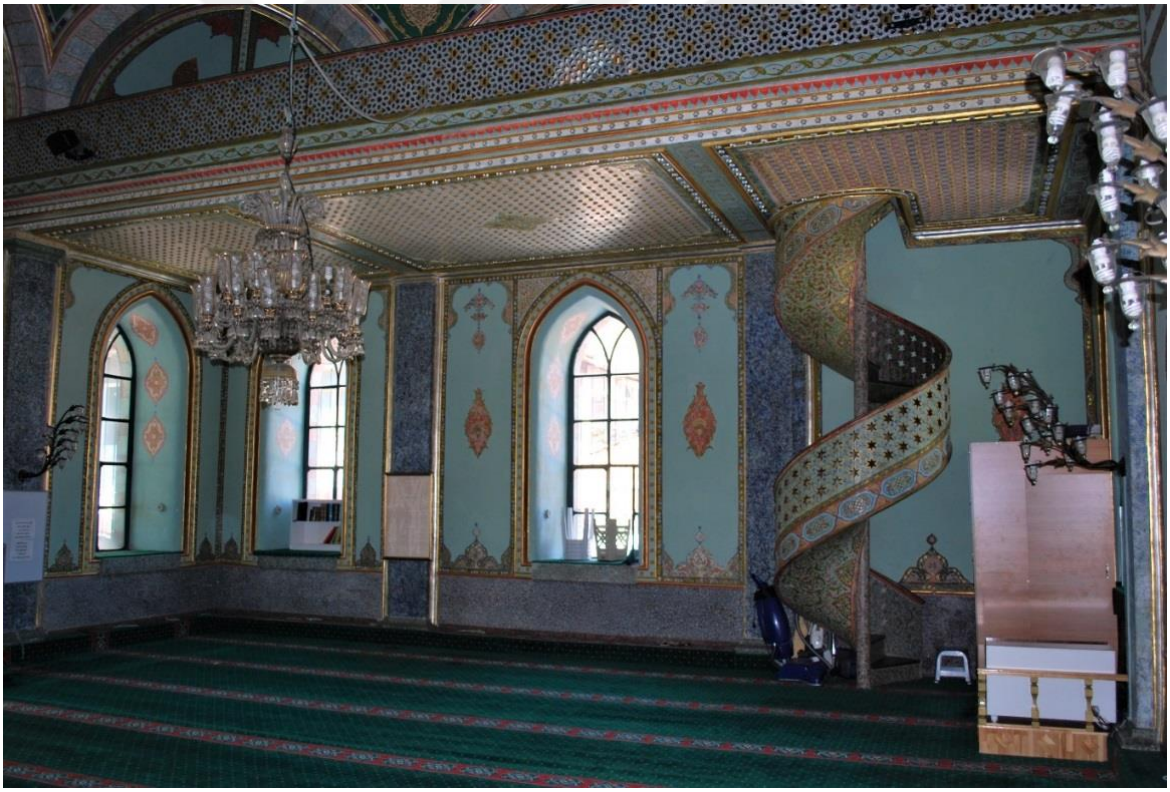

Fotoğraf 3.312 Kütahya Yeşil Cami Kuzey Harim Duvarı

[678] Hamza Güner, minarenin basamaklarını yerleştiren Ahmet Minareci ile konuşmasından naklen, Fuat Paşa'nın yapının aynı zamanda mimarı olduğunu yazmaktadır. Güner, 1964: 63.
[679] Güner, 1964: 66.
[680] Yapının tüm mimari özellikleri, konumuz kapsamını aşacağından, sadece Oryantalist üslup gösteren mihrap ve minberin özellikleri anlatılmıştır.

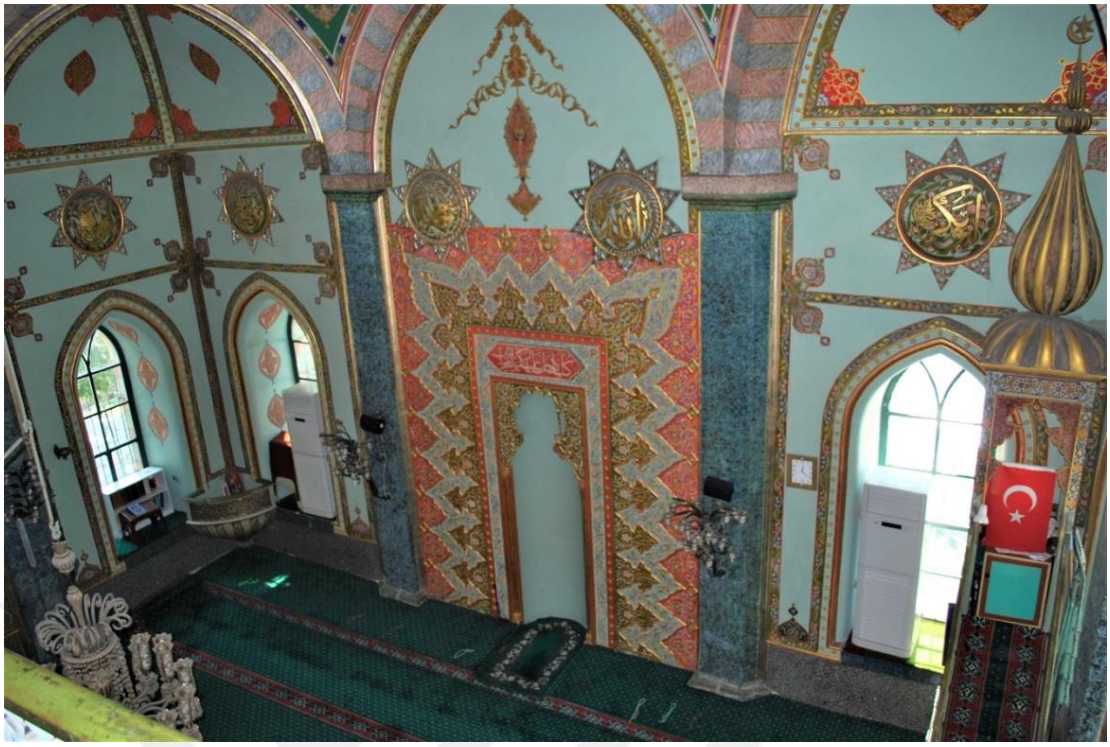

Fotoğraf 3.313 Kütahya Yeşil Cami Güney Harim Duvarı

Yeşil Cami'nin mihrabı, güney duvarını taşıyan sivri kemer içinde, dikdörtgen bir alan oluşturacak şekilde tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.313-3.314-3.315). Alçı mihrabın üzerinde, mihrabın dış bordürü üzerine taşacak şekilde yerleştirilmiş, on kollu yıldızlar içinde bulunan madalyonlar bulunmaktadır. Dışbükey madalyonun üzerinde, altın yaldızla, Allah ve Muhammet yazmaktadır. Her bir yıldız kolu içinde, gümüş renkli ve kabartma, üçer adet yıldız bulunmaktadır.

Mihrap, altın yaldızlarla ve çubuk silmelerle bordürlere bölünmüş olup, boş bırakılmayacak şekilde kalem işi süslemelerle doldurulmuştur. Mihrabın etrafını altın yaldızlı bir silme çevrelemektedir. Dıştaki bordürler, süslemelerin şeklini almış olup, birbiri üzerine taşmaktadır.

Dış bordür, kiremit rengine boyanmıştır (Fotoğraf 3.316-3.317). Bu bordürün içinde, hançeri yapraklar ve mavi beyaz kiraz çiçeklerinden oluşan sarmaşık dalları bulunmaktadır. Hançeri yapraklar altın sarısına boyanmışken, dallar beyaz bırakılmıştır. Bordürün şekli, mihraptan dışarı doğru yönelen, dilimli kemer dizilerinden oluşmaktadır. Bu dilimli kemerlerin uç bölümleri, sivri kemer şeklini almaktadır ve uçlarında palmet motifleri bulunmaktadır. Bordürün üst iki köşesindeki süslemeler, daha iri tutulmuş olup, uçlarına palmetler yerleştirilmiştir. Bu palmetlerin iki yanından rumi ve hançeri yapraklar çıkarken, içinde penç motifi bulunmaktadır. İkinci bordür, dışa taşkın ve altın yaldız ile boyanmış çubuk silme ile diğerlerinden ayrılmaktadır.

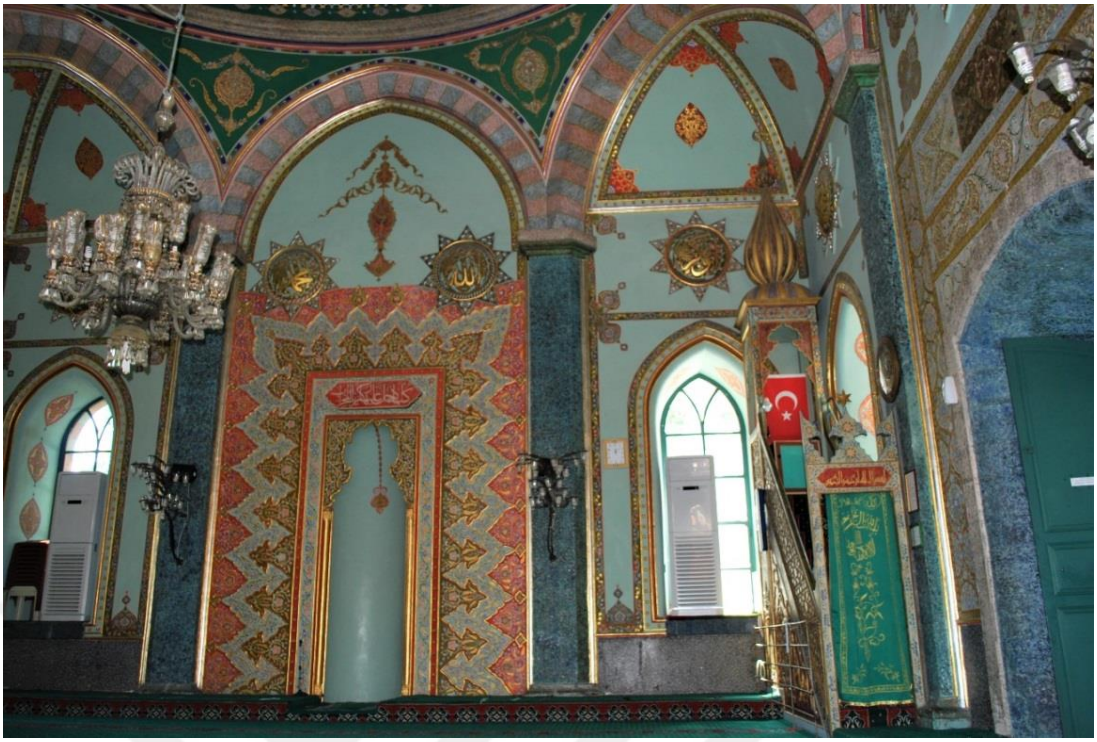

Fotoğraf 3.314 Kütahya Yeşil Cami Mihrap ve Minberi

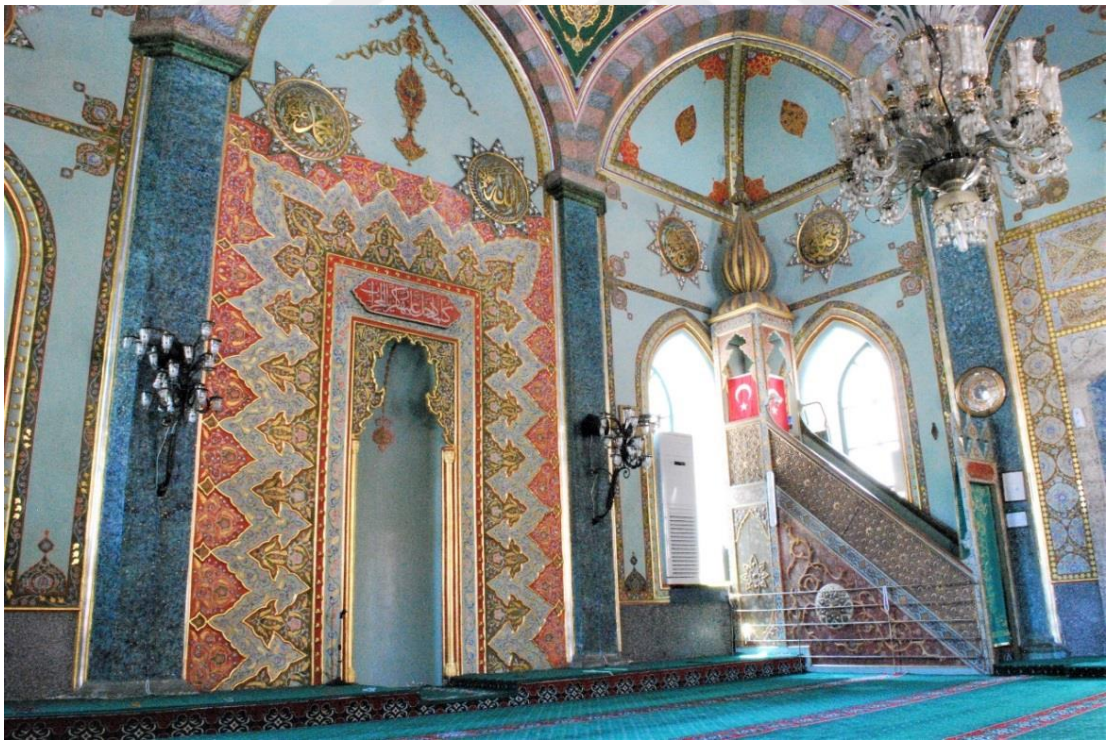

Fotoğraf 3.315 Kütahya Yeşil Cami Mihrap ve Minberi

İkinci bordür, açık su yeşili renginde olup, birinci bordürde olduğu gibi, beyaz mavi kiraz çiçeklerinden oluşan, kıvrım dallarla süslenmiştir. Ancak, buradaki kiraz çiçekleri kırmızı

renk ile çerçevelenmiştir ve dallar yeşil renklidir. Ayrıca, sarmaşık dalların ucunda, mavi beyaz renkli hatayiler bulunmaktadır.

Dıştan üçüncü bordürün uçları, dilimli palmet şeklinde olup, dar bir boyundan sonra, alt kısmına doğru tekrar genişlemektedir. Bu bordür küf yeşili renginde olup, ikinci bordür ile erkekli dişili olarak tasarlanmıştır. Bu iki bordürü, altın yaldıza boyanmış bir silme ayırmaktadır. Ayrıca, bu silmenin yanında, kırmızı renkli bir çerçeve daha bulunmaktadır. Birinci bordür ile benzer süslemelere sahip bu bordürde, her bir süslemenin alt kısmına oturan, içinde hatayi motifinin de yer aldığı palmetler bulunur. Bu palmetlerin uç kısmından çıkan hançeri yapraklar, tüm bu motifin içinde yer almaktadır.

Dıştan dördüncü bordür, dikdörtgen şeklindedir ve iki altın yaldızlı ince silme içinde yer alan, kırmızı renge boyanmış dar bir alandan oluşur. İçine, altı kollu küçük bir dizi kabartma yıldız yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 3.316 Kütahya Yeşil Cami Mihrabı

Fotoğraf 3.317 Kütahya Yeşil Cami Mihrap Bordürü

Dıştan beşinci bordür, ikinci bordür gibi su yeşili renginde olup, üzerinde benzer kalem işi süslemeler yer alır. Ancak, içinde hatayi, hançeri yapraklar, kiraz çiçeği motiflerinin yanı sıra, kırmızı ve mavi çerçevelere sahip karanfiller de bulunmaktadır. Ayrıca, üst iki köşede mihraba doğru yönelmiş, iki palmet motifi vardır. Dikdörtgen bir çerçeve şeklinde olan bu bordür, mihrabın üzerinde genişlemektedir. Bu bölümde kalem işi tekniğinde, yatay bir kartuş mevcuttur. Kartuşun iki yanı dilimlendirilmiş ve alt bölümü gölgelendirilmiştir. Bu kartuş içine,

"kullemâ dehale 'aleyhâ zekeriyyâ-l mihrâbe", yani Kuran'ın Âl-i İmrân 3/37 suresinin bir bölüm olan *"Zekeriyya, ne vakit mihraba girse"* yazmaktadır[681] (Fotoğraf 3.318).

Fotoğraf 3.318 Kütahya Yeşil Cami Mihrap Nişi

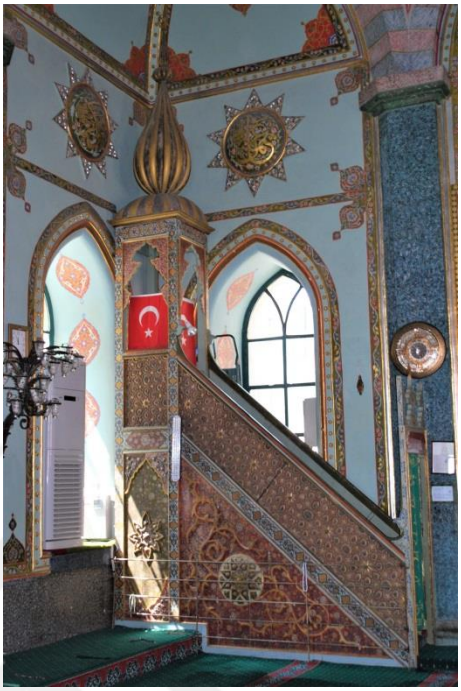

Fotoğraf 3.319 Kütahya Yeşil Cami Minberi

Mihrap kemerinin etrafı, iki altın yaldıza boyanmış çubuk silme ile dikdörtgen şeklinde çerçevelenmiştir. Bu silmelerin arası, kırmızı renge boyanmıştır. Mihrap kemeri, Mağrip üslubunda bir at nalı kemere sahip olup, sivri uçlu S ve C kıvrımlarından oluşmaktadır (Fotoğraf 3.318). Kemerin etrafı, altın yaldıza boyanmıştır. Kemer köşelikleri, küf yeşiline boyanmış ve içinde diğer bordürlere benzer süslemeler vardır. Süslemeler, kemer ile uyumlu olarak S ve C kıvrımları yapmaktadır. Kıvrım dalları beyaz renklidir. Bu dalların ucunda hançeri yapraklar ve kiraz çiçekleri yer alır. Bu kemer, iki yanında bulunan ve altın yaldızla boyanmış olan, mukarnas başlıklı sütuncelere oturmaktadır. Sütuncelerin etrafı da bir önceki bordür gibi altın yaldıza boyanmış ve iki silme arasına alınmıştır. Kemerin arkasında boşluk bırakılmış olup, içbükey yarım daire şeklinde olan mihrap nişine mesafeli yerleştirilmiştir. Bu alan, caminin diğer harim duvarları gibi, su yeşiline boyanmıştır. Mihrap nişinin içine, üstten zincirle sarkan bir kandil motifi çizilmiştir.

Kütahya Yeşil Cami'nin minberi, ahşap malzeme ile yapılmıştır (Fotoğraf 3.319-3.320-3.321). Süpürgeliği bulunmamaktadır. Kaidesi, mihrap önünde bulunan seki şeklini almış olup,

---

[681] "*Rabbi, onu iyi bir surette kabul etti, bir nebat yetiştirir gibi onu yetiştirdi, geliştirdi, Zekeriyya'yı da onun hizmetine memur etti. Zekeriyya, ne vakit mihraba girse yanında bir yiyecek bulurdu. Ya Meryem demişti, bunlar nereden geliyor sana? Meryem, Allah'tan demişti, şüphe yok ki Allah dilediğini sayısız rızıklarla rızıklandırır.*" (Âl-i İmrân 3/37)

dışa taşkın etek silme şeklindedir (Fotoğraf 3.322). Üzerinde, altın yaldızlı bir çubuk silme vardır. Kapalı geçit bölümünün söveleri, köşk bölümüne kadar uzanmakta olup yekparedir. Bu süsleme, aynalığın çerçevesini oluşturmaktadır ve merdiven korkuluğunun altındaki süsleme ile aynı tasarımı göstermektedir. Mavi zemin üzerindeki kıvrım dallar arasında; rumi, palmet, lotus, hatayi motifi, beş kollu yıldız ve kartuşlar bulunmaktadır.

Aynalık bölümü, geçit bölümü ile benzer tasarım gösterir (Fotoğraf 3.320-3.321-3.322). Merkezinde, dairesel bir madalyon bulunmaktadır (Fotoğraf 3.323). Dairenin içi, uçlarında beş kollu beyaz çiçekler bulunan, altın yaldız rumi dallarından oluşan çarkıfelek motifi şeklinde düzenlenmiştir. Çarkıfeleğin etrafı, sekiz kollu yıldız ile çerçevelenmiştir. Ayrıca, bu yıldızı da bir daire çerçevelemektedir. Yıldızın içi, koyu gri renktedir ve her bir kolu üzerinde kabartma şeklinde altı kollu yıldız görülmektedir. Yıldız kolları arasına, uçları merkeze doğru bakacak şekilde yerleştirilmiş, palmet motifi bulunmaktadır. Bu basit palmetlerin içinde ise kabartma tekniğinde yapılmış dışa dönük beş yapraklı palmet yer almaktadır. Bu madalyondan çıkan ve üzerinde rumi motifleri yer alan üç kıvrım dal, tüm aynalık boyunca S ve C kıvrımları yaparak dolaşmaktadır. Bu süsleme, kabartma tekniğinde yapılmış olup, altın yaldıza boyanmıştır. Zemin, kiremit rengindedir. Bu dalların ucunda, mavi ve sarı renkli çiçeklerin yanı sıra, stilize gül motifleri de yer almaktadır.

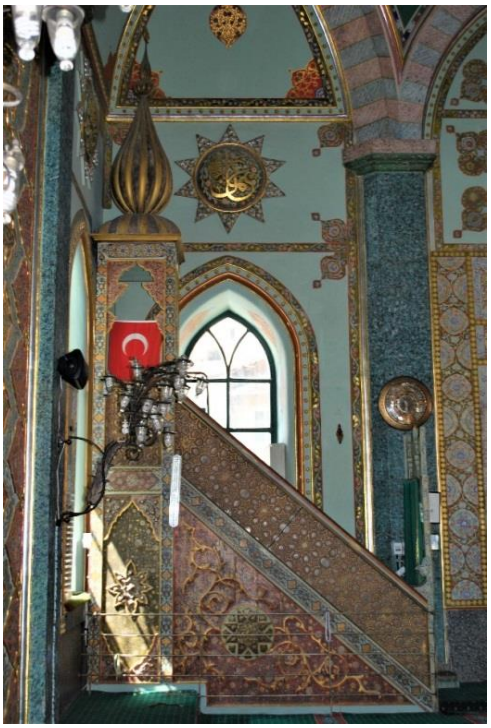

Fotoğraf 3.320 Kütahya Yeşil Cami Minberi Yan Cephe

Fotoğraf 3.321 Kütahya Yeşil Cami Minberi Ön Cephe

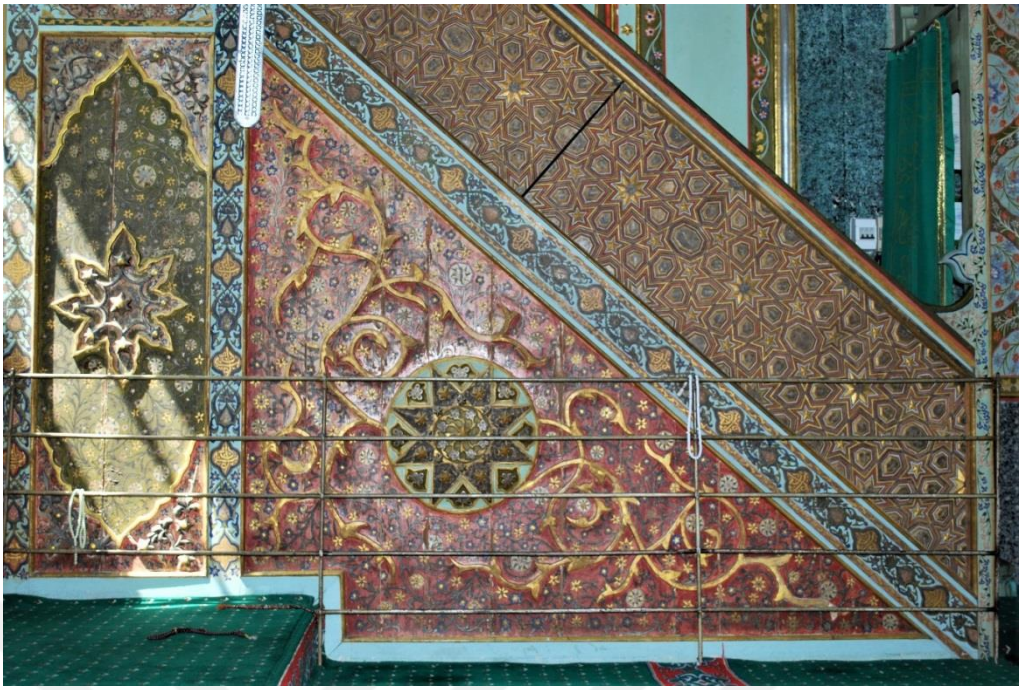

Fotoğraf 3.322 Kütahya Yeşil Cami Minberi Yan Cephe

Fotoğraf 3.323 Kütahya Yeşil Cami Minberi Aynalık Süslemesi

Geçit bölümü, ahşap panel ile kapatılmıştır (Fotoğraf 3.324). Geçidin üzerinde, kabartma tekniğinde yapılmış ve dik şekilde yerleştirilmiş şemse motifi vardır. Bu motifin içi küf yeşili renginde olup, zemini, aynalık süslemeleriyle benzer tasarımı göstermektedir. Merkezinde, sekiz kollu dilimli şekilde düzenlenmiş bir yıldız bulunur. Her bir kolun içinde, altı kollu yıldız şeklinde çiçekler bulunmaktadır ve saplarından birleştirilmiştir. Bu bölüm de

şemse motifi gibi, kabartma tekniği ile yapılmıştır. Şemse motifi, dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır.

Geçit ile köşk korkuluğu arasına, yatay dikdörtgen bir alan içine dilimli bir kartuş yerleştirilmiştir. Bu dikdörtgen alanının altı ve üstü silme şeklinde olup, küf yeşiline boyanmıştır. Ayrıca, içinde sarı renkli rumi dallarının tekrarlandığı görülmektedir. Merkezinde, sekiz kollu bir büyük yıldız yer almaktadır. Etrafında ise, aynı yıldız kollarından tasarlanmış, gül motiflerinin bulunduğu sarmaşık dalları görülür.

Merdiven korlulukları, sahte kündekâri tekniğinde yapılmıştır ve iki ahşap parçadan oluşmaktadır (Fotoğraf 3.325-3.326). Korkuluk üzerinde çokgenler ve beş kollu yıldızlar görülmektedir. Çokgenlerin üzerinde bitkisel süsleme vardır. Korkuluk üzerinde, altı silme yer alır.

Fotoğraf 3.324 Kütahya Yeşil Cami Minberi Geçit Bölümü

Fotoğraf 3.325 Kütahya Yeşil Cami Minberi Korkuluk Detayı

Giriş kapısı, kenarları yaldıza boyanmış ince bir silme ile hareketlendirilmiştir (Fotoğraf 3.327-3.328). Açık mavi üzerine, koyu mavi dallar ve beyaz çiçek motiflerinden süslemelere sahiptir. Lento bölümü, sövelere göre daha geniş tutulmuş olup, kiremit renginde ve yatay bir kartuş içinde, kufi yazı ile *"Bismillahirrahmanirrahim"* yazmaktadır (Fotoğraf 3.329). Taç bölümünde, mihrap bordürlerinde görülen, dilimli palmet motifi yer alır. Bu süsleme, boşluklarla birlikte erkek ve dişi olarak tasarlanmıştır. Taç bölümünde, stilize edilmiş gül şeklinde düzenlenmiş süslemeler dikkati çekmektedir. Taç bölümünün üzerinde, altı kollu bir yıldız bulunmaktadır

Fotoğraf 3.326 Kütahya Yeşil Cami Minberi Korkuluğu

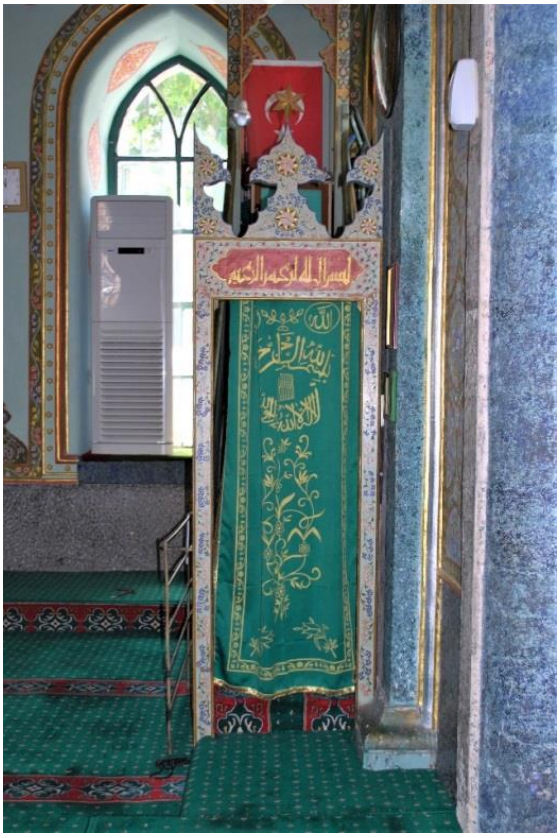

Fotoğraf 3.327 Kütahya Yeşil Cami Minberi Giriş Kapısı

Fotoğraf 3.328 Kütahya Yeşil Cami Minberi Kapı Arkası

Sekiz basamaklı merdiven ile köşk bölümüne ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.330-3.331). Köşk korkuluğu, merdiven korkulukları ile aynı tasarımı göstermektedir. Köşk bölümü, giriş kapısı üzerinde bulunan, taç bölümündeki dilimli palmet motifinin boşluklarından yararlanılarak tasarlanan bir kemere sahiptir. Bu bölüm, kiremit rengine boyanmıştır. Üzerinde, S ve C kıvrımları yapan kıvrım dallar ile mavi beyaz çiçekler yer almaktadır. Kemerin üzerinde yer alan yatay dikdörtgen alan içinde, geometrik süslemeler görülmektedir. Bu süslemeler, yatay olarak yerleştirilmiş şemse motifi içine, iki daire olarak düzenlenmiştir. Daireler, küçük üçgenlere bölünerek renklendirilmiştir. Köşkün tavanı, merkezden dışarı doğru ışınsal olarak açılan silmelerle oluşturulmuştur ve daire şeklindedir.

Minberin kubbesine, altta içbükey oluk silme, üstte ise düz yatay bir silme ile geçilmektedir (Fotoğraf 3.332-3.333-3.334). Bu silmeler, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşmaktadır. Kare plan üzerinde, yayvan şekilde bir kaide üzerinde ince ve sivri bir soğan kubbe yer almaktadır. Bu kubbe, kaidesi ile birlikte dilimlendirilmiş olup, kahverengi ve altın yaldıza boyanmıştır. Kubbenin ay - yıldız motifli alemi bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.329 Kütahya Yeşil Cami Minberi Kitabesi

Fotoğraf 3.330 Kütahya Yeşil Cami Minberi Köşk Bölümü

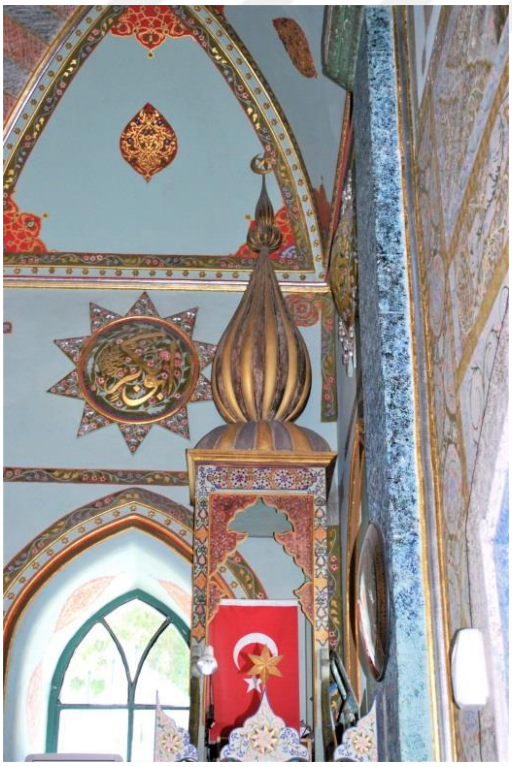

Fotoğraf 3.331 Kütahya Yeşil Cami Minberi Köşk ve Kubbesi

Fotoğraf 3.332 Kütahya Yeşil Cami Minberi Köşk Bölümü

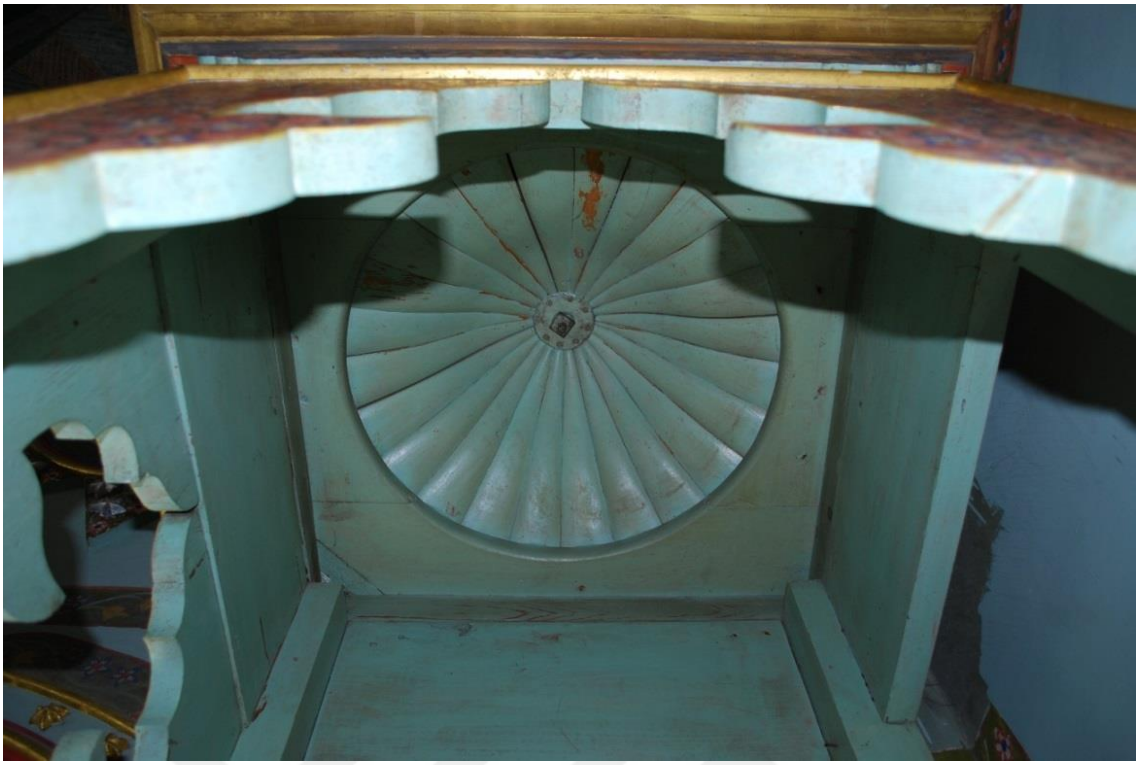

Fotoğraf 3.333 Kütahya Yeşil Cami Minberi Köşkün Örtü Süslemesi

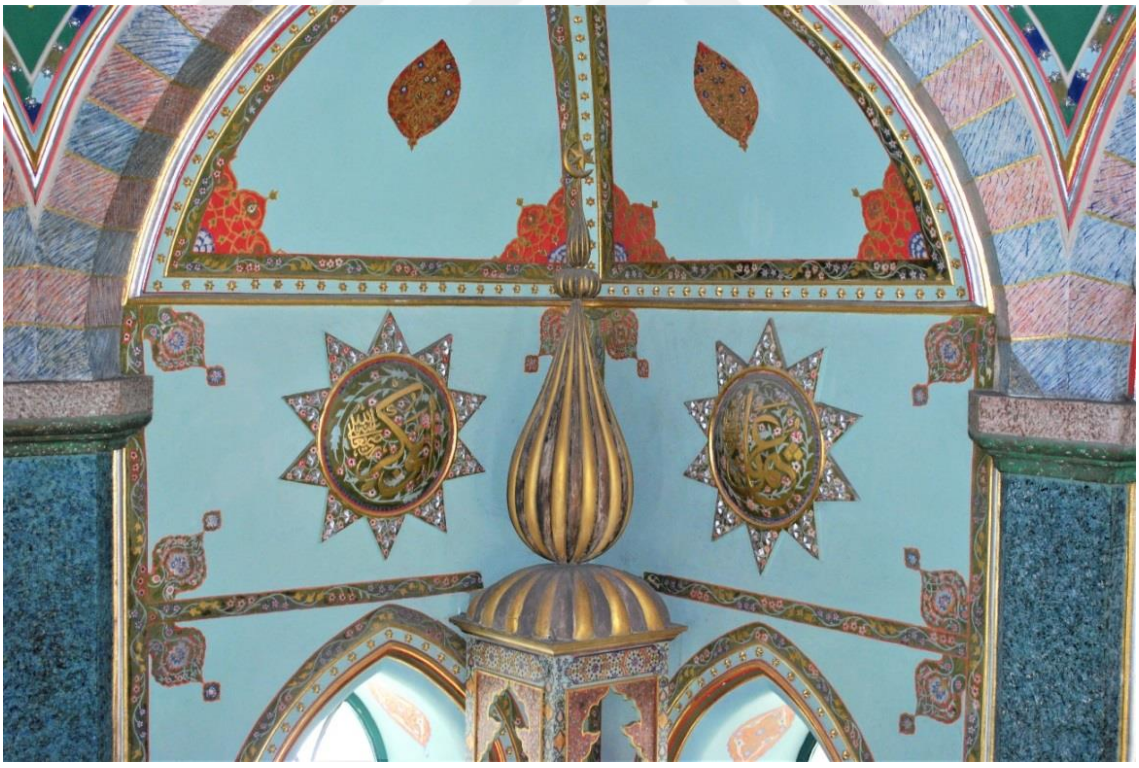

Fotoğraf 3.334 Kütahya Yeşil Cami Minberi Kubbesi

Değerlendirme: Kütahya Yeşil Cami, 1905 - 1906 tarihinde, Kütahya Valisi Fuat Paşa tarafından, kagir olarak inşa edilmiştir. Kütahya Valisi Fuat Paşa yapının banisinin olmasının yanı sıra, aynı zamanda caminin mimarıdır. Yapının inşaatında çalışan ustaların, Koca Yorgi Usta ile İlya Kalfa olduğu düşünülmektedir. Araştırmacılar tarafından süslemelerin, II. Abdülhamit zamanında Kütahya'da memur ve çini ustası olan Rıza Bey tarafından yapıldığı düşünülmektedir.

Oldukça ince işçilikli kalem işi süslemelere sahip caminin, 20.yüzyıl başlarındaki Osmanlı camilerinin eklektik üslubuna benzer olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle minber ve mihrap Oryantalist üslubuyla dikkat çekmektedir. Mağrip kemerli mihrap ve soğan kubbeli minber, Oryantalist üslubun Anadolu mimarlığında sadece cephe tasarımında değil, iç mekânda da kullanıldığına önemli bir örnektir.

3.3.4. İzmir Salepçioğlu Cami Minberi ve Vaaz Kürsüsü

Yeri: İzmir'in Konak İlçesi'nde, Kemeraltı Çarşısı yakınlarında, Uğur Mahallesi, Dr. Faik Muhittin Adam Caddesi, No:48'de yer almaktadır.

Tarihi: Caminin banisi ile ilgili olarak; Salepçizade Hacı Ahmet Efendi bin Hacı Mehmet bin Hasan'a ait, 27 Eylül 1893 tarihli bir vakfiye bulunmaktadır[682]. Hacı Ahmet Efendi'nin vasiyetinde; alt katı medrese ve üst katı cami olmak üzere, fevkani bir yapı inşa edileceği ve Gürcü Emin Efendi'nin bina emini olacağı yazmaktadır[683]. Son cemaat yerinden, harime giriş kapısı üzerinde yer alan kitabeye göre; eserin 15 Ekim 1895- 20 Şubat 1906 tarihleri arasında yapıldığı anlaşılmaktadır[684] (Fotoğraf 3.335). Ayrıca, minber ve mihraptaki ayet kitabelerinde, 1323 (1906) yazmaktadır[685] (Fotoğraf 3.336).

[682] Kuyulu Ersoy, 2001: 526.
[683] Kuyulu Ersoy, 2002b: 282.
[684] Kitabede; *"Bismillahirrahmanirrahim. İnne-s salâte kânet 'ale-l muminîne kitâben mevkûtân",* Kur'an-ı Kerim, Nisa Suresi 103. ayet yazmaktadır. Açıklaması; *Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Çünkü namaz, mü'minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır.* Bed'i (başlangıcı) fi 25 Rebiü'l-ahir sene 1313 (15 Ekim 1895) Hitâmı (bitimi) fi 25 Zilhicce sene 1323 (20 Şubat 1906).
[685] Kitabede; *"Fes'av ilâ zikrillâhi (İmza) Şâkir 1323 (1906)"* yazmaktadır. Kur'an-ı Kerim, Cuma Suresi 9. ayetin açıklaması;" Allah'ın zikrine (namaza) koşun" şeklindedir. Burada yer alan Şakir ismi, kitabeyi yazan kişi olabilir.

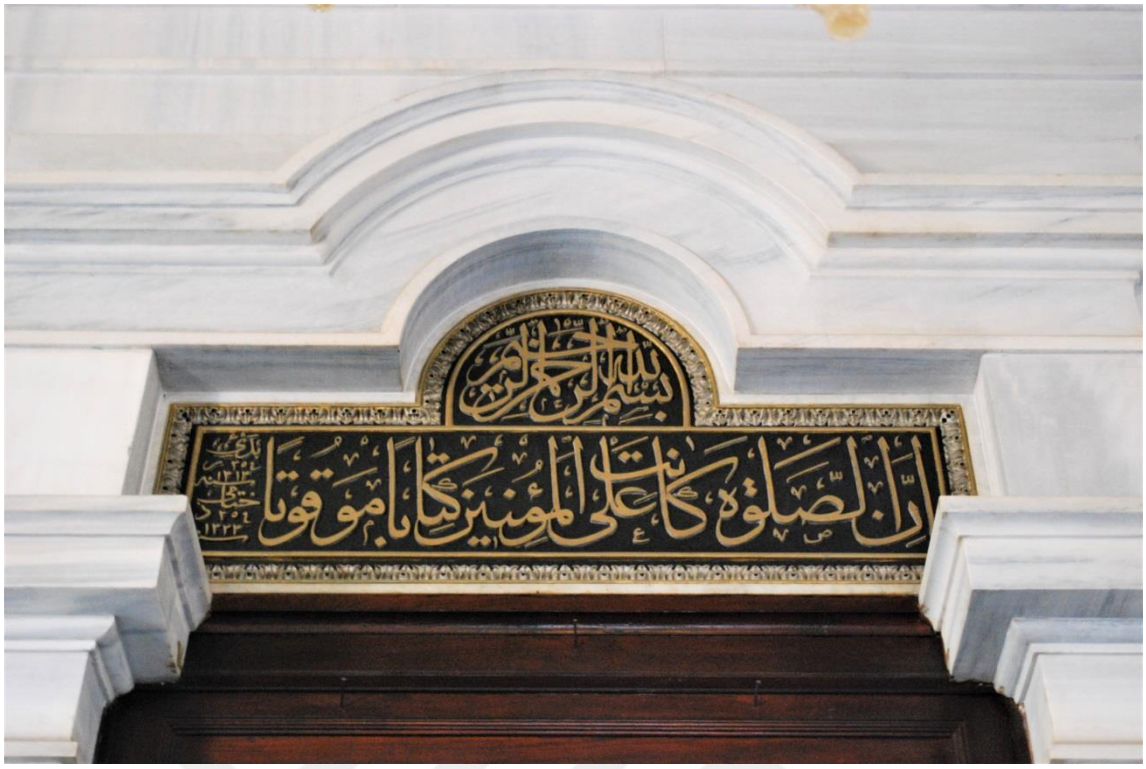

Fotoğraf 3.335 Salepçioğlu Cami Kitabesi

Fotoğraf 3.336 Salepçioğlu Cami Minber Kitabesi

Mimari Özellikleri: Salepçioğlu Cami, medrese üzerine konumlandırıldığı için oldukça yüksek bir girişe sahip olup, giriş iki taraftan yükselen merdivenlerden sağlanmaktadır (Fotoğraf 3.337). Planı bakımından, kare üzerine kubbeli bir yapıya sahiptir. Kubbesi, sekizgen destek üzerine oturmakta, destekler arasına atılan kemerler sayesinde baldaken bir tasarım göstermektedir. Kuzeyinde bulunan son cemaat yeri, harimden pencereler ile ayrılırken, son cemaat yerinin üzerinde, harime açılan üç kemerli kadınlar mahfili yer almaktadır. Kadınlar mahfilinin üzeri, uçları sivriltilmiş üç kubbe ile kapatılmıştır[686].

Fotoğraf 3.337 Salepçioğlu Cami Genel Görünüm

[686] Caminin tüm mimari özellikleri araştırmamız konusunu aşacağından detaylı olarak anlatılmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kuyulu Ersoy, 2002b: 281-293; Kuyulu Ersoy, 2013: 125-127; Begeç, 2001: 31-32.

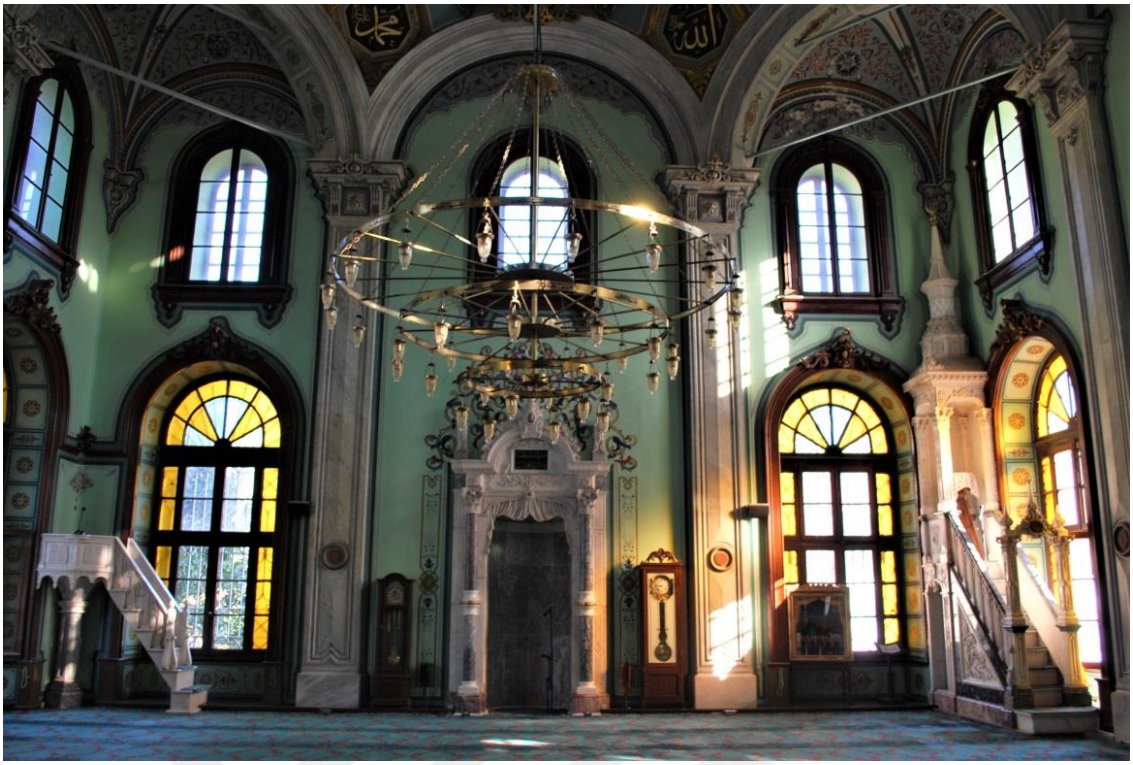

Fotoğraf 3.338 Salepçioğlu Cami Güney Harim Duvarı

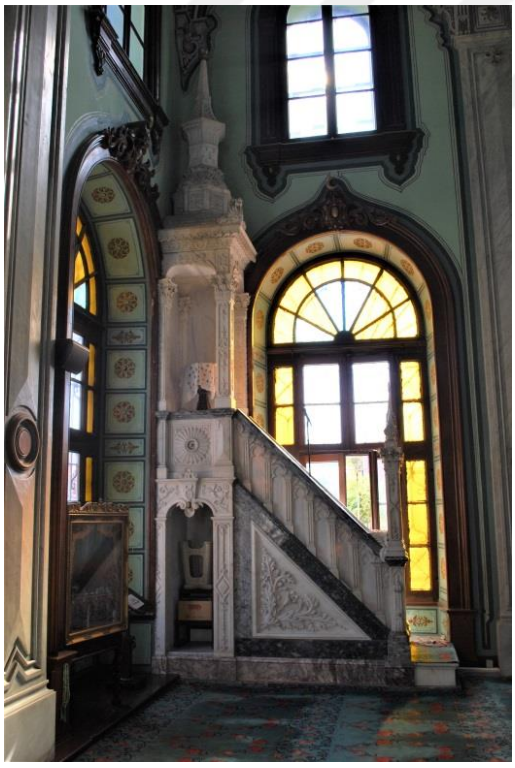

Fotoğraf 3.339 Salepçioğlu Cami Minberi

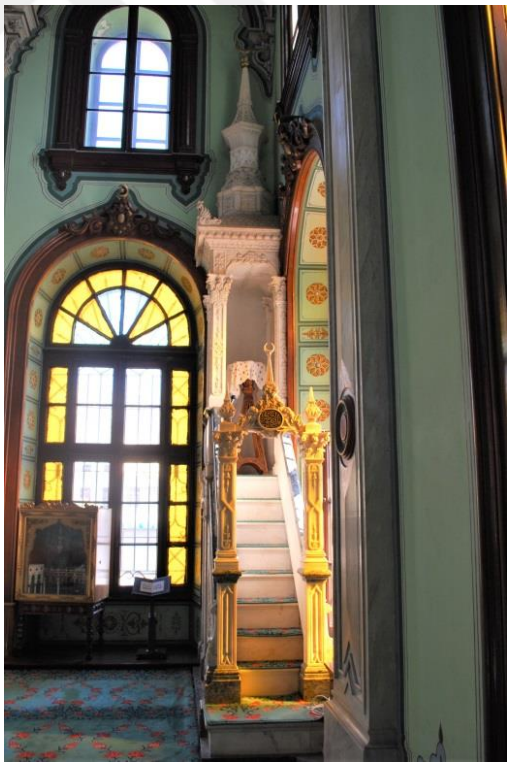

Fotoğraf 3.340 Salepçioğlu Cami Minberi

Salepçioğlu Cami'nin minberi; beyaz, siyah, kırmızı renkli ve damarlı mermerden yapılmıştır (3.338-3.339-3.340-3.41-3.42). Minberin kaidesi, kırmızı renkli mermer malzemelidir ve minberden dışarı doğru taşmaktadır. Üzerinde, yukarı çıktıkça daralan geniş

yatay bir oluk silme ve ince yatay bir çubuk silme yer almaktadır. Aynalık bölümü, bir üçgen oluşturacak şekilde, siyah mermer ile çerçevelenmiştir. Bu siyah mermerin üzerindeki bölümde, iki adet çubuk silme mevcuttur. Bu çerçevenin içinde kalan üçgen kısım, beyaz mermerden oluşmaktadır ve etrafında bir adet kaval silme yer almaktadır. Bu bölümde, yüzeyden dışa taşkın beş yapraklı bir çiçek görülmekte olup, aşağıdan köşelere doğru büyük akant yaprakları çıkmaktadır.

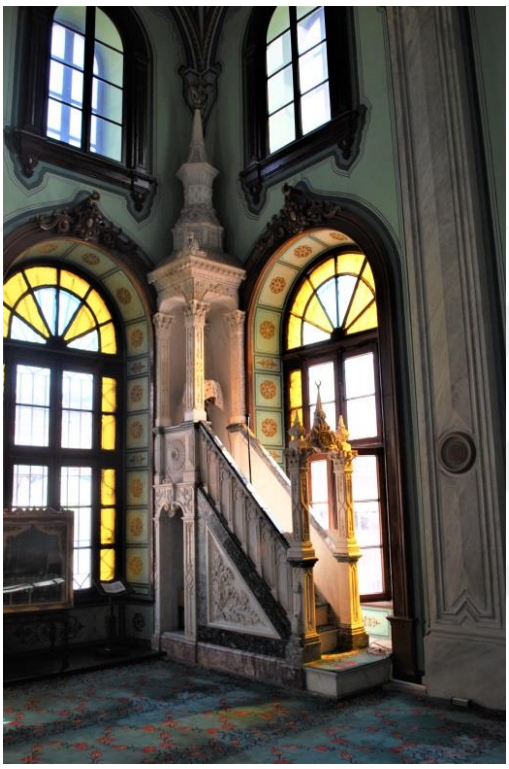

Fotoğraf 3.341 Salepçioğlu Cami Minberi

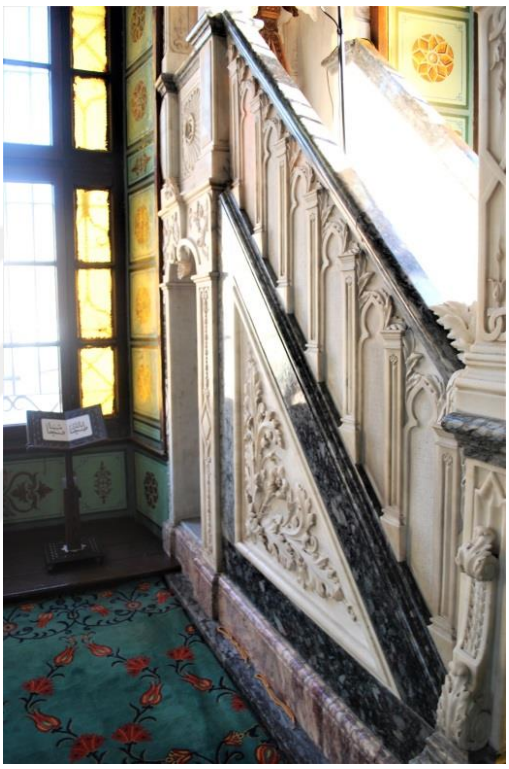

Fotoğraf 3.342 Salepçioğlu Cami Minberi

Minberin geçit bölümü, dolap şeklinde düzenlenmiştir (Fotoğraf 3.343-3.344). Kemer bölümü, iki kaval silmenin kemeri dolaşması ve ortada bir volüt oluşturması şeklinde tasarlanmıştır. Volütler arasında, yumurta motifi bulunmaktadır ve bu bölüm altın yaldıza boyanmıştır. Kemerin merkezinde, aşağı doğru sarkan bir istiridye motifi vardır. Ayrıca kemerin merkezinde, kilit taşı şeklinde yüzeyden dışarı taşan ve yukarı çıktıkça genişleyen bir süsleme bulunmaktadır. Ortasında, kapalı rumi yapraklarının birbirine dolanmasından oluşan bir süsleme görülmektedir. Geçit bölümünün üzerinde, dışa taşkın yatay bir kaval silme ve ince çubuk silme yer alır. Kilit taşının üzerindeki taç kısmı, küçük bir akroter şeklinde düzenlenmiş olup, buraya S ve C kıvrımlarından oluşan bitkisel süslemeler yerleştirilmiştir. Geçit bölümünün kemer köşelikleri, kıvrım dallarından oluşan bitkisel süslemeye sahiptir. Geçit bölümünün söveleri, iki silme ile çerçevelenmiştir. Bunun içinde, iki çubuk silmenin yukarda

ve aşağıda birbirlerine dönük olarak volüt oluşturduğu görülmektedir. Bu silmelerin ortasında ise baklava dilimleri mevcuttur. Baklava dilimlerinden, aşağı ve yukarı doğru yönelen iki volüt daha görülmekte olup, bu volütlerden, lale şeklinde bitkisel süslemeler çıkmaktadır. Volütler ile bu laleler arasında yumurta dizileri yer almaktadır.

Fotoğraf 3.343 Salepçioğlu Cami Minber Yan Cephe

Fotoğraf 3.344 Salepçioğlu Cami Minber Aynalık Bölümü

Merdiven korkulukları, aynalığın çerçevesi ile üstte yine aynı malzemeyi gösteren siyah mermer arasına alınmıştır ve bunlar silmeler ile hareketlendirilmiştir (Fotoğraf 3.344). Korkuluk yekpare beyaz mermerden yapılmıştır. Korkuluk üzerindeki süslemede görülen, sütunceler arasındaki sivri at nalı kemer dizisi dikkati çekmektedir. Sütuncelerin kaidesi yüksek tutulmuş olup, üzerinde yukarı doğru daralan bir silme yer almaktadır. Bunun üzerinde yer alan sütunce gövdesi, bir silme ile çerçevelenmiştir. Sütuncelerin içinde, merkezde sivrilen dikey bir silme daha yer almaktadır. Silmelerin üstünde birbirine dönük iki volüt ve soğan biçimli bir süsleme görülmektedir. Sütun başlıkları, altta ve üstte iki yatay silme arasına alınan içbükey silmelerden oluşmaktadır. Başlık yukarı çıktıkça genişlemektedir. Bu sütunce süslemelerin arasına, sivri at nalı şeklinde kör kemerli süslemeler yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.343-3.344-3.345-3.346). At nalı kemerlerin, kemer bölümleri oldukça dar tutulmuştur. Ayrıca sütunların ve at nalı kemerli süslemelerin, üst kısımlarını dolaşacak şekilde akant yaprakları mevcuttur.

Fotoğraf 3.345 Salepçioğlu Cami Minberi Korkuluk Detayı

Fotoğraf 3.346 Salepçioğlu Cami Minberi Korkuluk Detayı

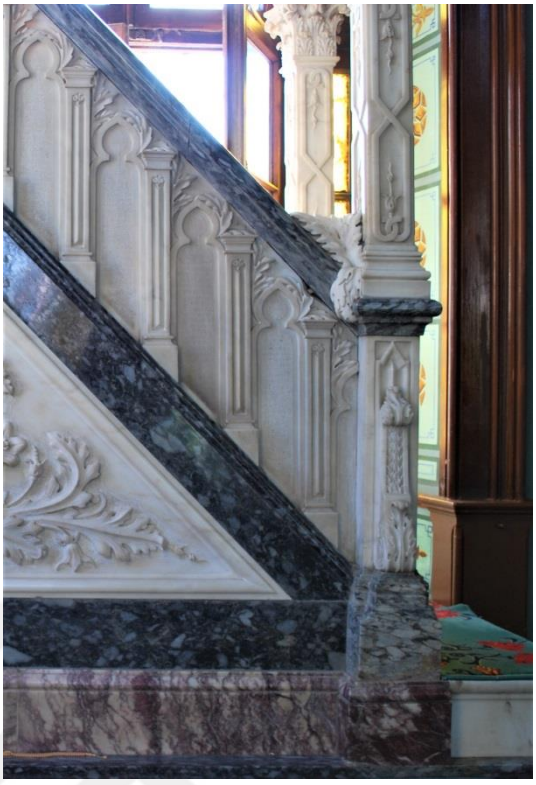

Fotoğraf 3.347 Salepçioğlu Cami Minberi Korkuluk ve Kapı Detayı

Minberin giriş kapısı, birinci basamağın üzerine oturan sövelere sahiptir (Fotoğraf 3.348-3.349). Söve bölümü, korkuluğa kadar iki bölüme ayrılmıştır. Kaidesi, altta kare planlı geniş tutuluş bir bölüm üzerine, aşağıdan yukarı doğru; düz, kaval ve içbükey yatay silmelerden oluşmaktadır. Beyaz mermerli bölümün etrafını, ince bir silme çerçevelemektedir. Bu bölümün yan yüzeyinde, aynalık bölümü tarafına doğru dışa taşkın olarak tasarlanmış, profilden S ve C kıvrımları yapan volütler görülmektedir. Bu süsleme, cepheden ise iri akant yaprakları ile süslenmiştir.

Fotoğraf 3.348 Salepçioğlu Cami Minber Kapısı

Fotoğraf 3.349 Salepçioğlu Cami Minberi Kapı Sövesi

Merdiven korkuluğunun üst kısmına denk gelecek bölümde, siyah mermer ile yapılmış, yatay silmelerin bulunduğu bir bölüm yer almaktadır. Aşağıdan yukarı doğru genişleyen bir yapıda olan bu bölüm, altta içbükey, ortada düz ve üstte kaval silme şeklinde düzenlenmiştir. Bu bölüm ile merdiven korkuluğu arasında ve korkuluk üzerinde, iri bir akant yaprağı yer almaktadır.

Sövenin üst kısmı, alt bölümle aynı formda düzenlenmiştir. Bu bölümün kaidesi, aşağıdan yukarı doğru daralmakta, altta düz, ortada içbükey ve üstte ince kaval silme şeklindedir. Sövenin üst kısmının üç cephesi, aynı tasarıma sahiptir. Bu cephelerde, altta ve üstte birbirine dolaşan ucu kesik, iki silme bulunmaktadır. Kesik kısımlardan, palmet motifi çıkmakta ve bu palmet motifinin ortasından alev şeklinde bir süsleme, kıvrılarak yükselmektedir. Böylelikle bu süsleme lale motifine benzemektedir. Sövenin üzerinde korint tarzda sütun başlıkları dikkati çekmektedir. Sütun başlığı üzerinde, yatay dikdörtgen bir prizma ve onun üzerinde ise dört köşesi sivriltilmiş ve akant yapraklarıyla bezeli küreler yer almaktadır. Kürelerin üzeri mızrak ucu şeklinde tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.348-3.349).

Kemer bölümü basık kemer şeklinde düzenlenmiş olup, üzerinde üçgen alınlık yapacak şekilde kabartma tekniğinde bitkisel süslemeler mevcuttur (Fotoğraf 3.350). Bu süslemeler, akant yaprakları, beş kollu çiçekler ve iri gül goncalarından oluşmaktadır. Bitkisel motifler,

kemerin üzerinde sivrilerek yükselmekte ve üzerinde hilal olan bir alemle son bulmaktadır. Taç bölümünde, siyah zemin üzerine altın yaldızla yazılmış, madalyon şeklinde bir kitabe bulunmaktadır.

Minberin kapı bölümünden geçilince, sekiz basamaklı merdiven ile köşk bölümüne ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.50-3.351-3.352-3.353). Köşk bölümünün, korkuluğunun iki yanında, dikdörtgen bölümler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.350). Dikey dikdörtgenlerin orta bölümü, piramidal olarak dışarı doğru taşırılmıştır. Bu iki dikdörtgen arasında, daire şeklinde ışınlardan oluşan bir süsleme mevcuttur. Dairenin merkezinde ise altın yaldıza boyanan ay-yıldız bulunmaktadır. Dairenin dört köşesi bitkisel süslemelere sahiptir.

Fotoğraf 3.350 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk Korkuluğu

Köşk söveleri, giriş bölümü sövelerinin üst kısmıyla aynı motiflere sahiptir. Köşk bölümünün, korint tarzda düzenlenen sütun başlıkları basık kemeri taşımaktadır. Başlıkların üzerinde, dikey bir dikdörtgenin içine yerleştirilen, sekiz yapraklı çiçek motifleri vardır. Kemerlerin merkezinde, iki volüt arasından aşağı ve yukarı doğru çıkan, bir palmet motifi yer almaktadır. Ayrıca bu motifin üzerinde de iki yana doğru yönelen volütler bulunmaktadır. Kemerin iç bölümüne doğru, yaprakların sıralandığı görülmektedir (3.351-3.352).

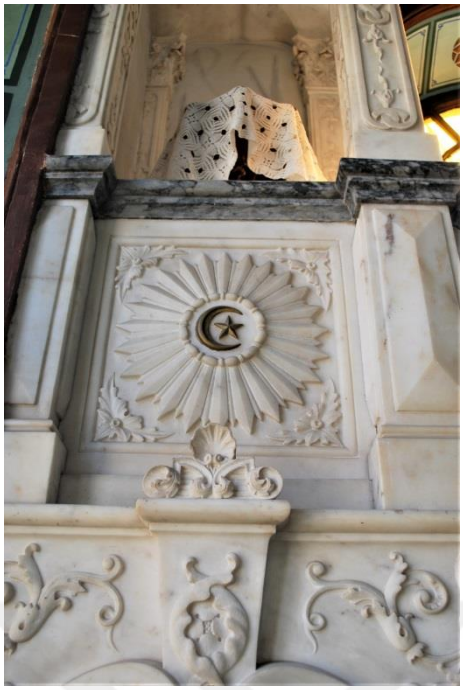

Fotoğraf 3.351 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk Korkuluğu

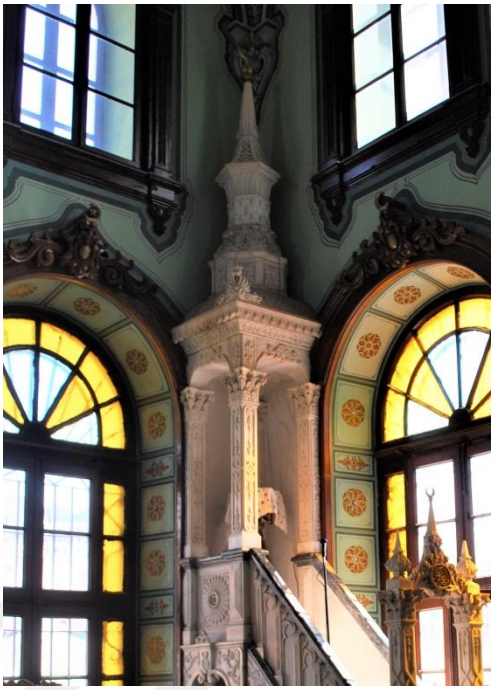

Fotoğraf 3.352 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk ve Külahı

Külahın korniş bölümüne, yatay silmeler ile geçilmektedir (Fotoğraf 3.352-3.353-3.354). Alt bölümde, bitkisel süsleme yer almaktadır. Üst kısımdaki bordür içinde ise bir dizi geometrik motif görülmektedir. Bu motiflerin altları sivriltilmiştir. Külaha, iki yatay çubuk silme arası, oluk silme ile geçilmektedir. Kornişin köşesinde, yukarı doğru taşan küçük bir akroter şeklinde, volütler ve bitkisel süslemelerle oluşturulan bir süsleme yer almaktadır.

Külahın alt kısmı, balık pulu şeklinde tasarlanmıştır. Külahın üsttü yatay bölümlerden oluşmaktadır. Aşağıdaki bölüm, çokgen şeklinde düzenlenmiş olup, her bir cephesine penç motifleri yerleştirilmiştir. Külahın üst kısmı, incelerek yükselmektedir ve bu kısım dairesel plana sahiptir. Üzerinde, dışa taşkın bitkisel süslemeler görülmektedir. Bu süslemenin üzerinde yer alan kaval silme, bilezik şeklinde tasarlanmıştır. Bunun üzerindeki bölüm çokgen yapıya sahiptir. Bu bölümün üzeri, ortası boş bırakılmış geometrik bir zincir ile süslenmiştir. Üzerinde ise yukarı doğru genişleyen bir bölüm bulunmaktadır ve cephesinde stilize edilmiş kenger yaprağı motifleri mevcuttur. Bu yaprakların uç bölümleri, hafif dışa taşırılmıştır.

Külahın en üst bölümü, oldukça dar bir plana sahiptir ve çokgen olarak tasarlanmıştır. Bu kısım, iki bölümden oluşmaktadır. Alt bölümde, balık pulu süslemelerin yer aldığı görülmektedir. Üst bölüm ise dikey olarak yivlendirilmiştir. Minber külahının alemi, yukarı bakan hilal şeklindedir.

Fotoğraf 3.353 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk ve Külah

Fotoğraf 3.354 Salepçioğlu Cami Minberi Köşk ve Külahı

Vaaz Kürsüsü, altıgen kırmızı mermer kaide üzerinde yükselen siyah mermer sütun üzerine oturmaktadır (Fotoğraf 3.355-3.356). Kaide, altta yüksek bir bölüm üzerine, aralıklı yerleştirilmiş, iki kaval silmeden oluşmaktadır. Bu bölüm, yukarı çıktıkça daralmaktadır. Sütunun her bir cephesinin merkezine, dikey ve geniş oluk silmeler yerleştirilmiş olup, silmelerin üst bölümü sivri at nalı şeklinde tasarlanmıştır. Vaaz kürsüsünün, oturduğu bölüm sütun başlığı şeklinde düzenlenmiş olup, beyaz mermerden yapılmıştır. Yukarı çıktıkça genişleyen sütun başlığı, yatay silmelerden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.355 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü

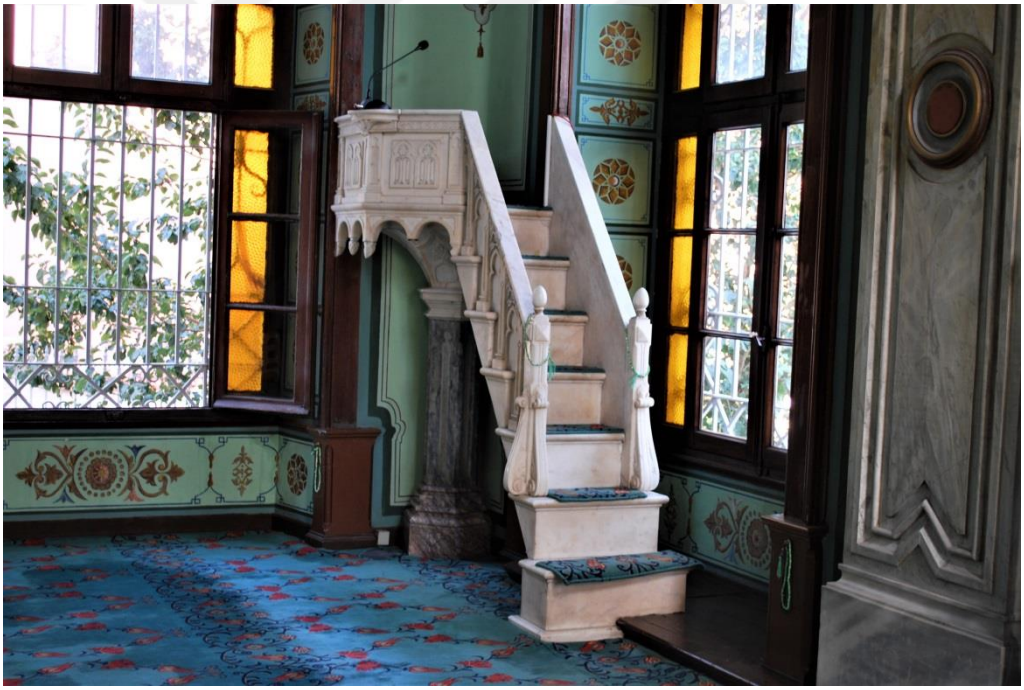

Fotoğraf 3.356 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü

Vaaz kürsüsünün alt bölümü çokgen olup, yukarı çıktıkça genişlemektedir (Fotoğraf 3.357-3.358-3.359). Bu bölümde, her kenarı dolaşan silmeler yer almaktadır. Bu silmeler, üstten başlayarak kenar ortasına kadar aşağı doğru inmektedir. Ayrıca alt bölümlerinde, beş yapraklı dışa dönük palmet dikkati çekmektedir. Palmetin altından çıkan iki volütün, silme şeklinde aşağıya doğru inmesi ve kaş kemer biçimini alması söz konusudur.

Vaaz kürsüsünün köşk bölümü, iki eşit boyuttaki panodan oluşmaktadır (Fotoğraf 3.360). Köşk bölümünün altında, dört dilimli kemer görülmektedir. Dilimler, bir silme ile çerçevelenmiştir. Bunların ortasında ve iki kenarda ucu yuvarlatılmış mızrak ucu motifi mevcuttur. Diğer dilimlerinden kozalak şeklinde süslemeler sarkmaktadır. Bunlardan biri günümüze ulaşamamıştır (Fotoğraf 3.358).

Fotoğraf 3.357 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Sütun Detayı

Fotoğraf 3.358 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Köşkü

Fotoğraf 3.359 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Köşk Altı

Fotoğraf 3.360 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Köşkü

Vaaz kürsüsünün altında, dışbükey bir silme yer almaktadır. Köşk korkuluğu simetrik olarak düzenlenmiştir ve iki panodan oluşmaktadır (Fotoğraf 3.360). Her bir süslemenin merkezinde, yatay dikdörtgenler içine yerleştirilen, ikiz sivri at nalı kemerli dışa taşkın süslemeler yer alır. Minber korkuluğundaki süslemelerden farklı olarak, kısa tutulmuş bu at nalı kemerlerin içi, yivli palmetlerle doldurulmuştur. Alt bölümünde ise, iki taraftan rulo şeklinde yuvarlanıp volüt oluşturmuş süsleme vardır. Her panonun iki yanında, oyma tekniğinde yapılmış sivri at nalı kemerli süsleme bulunmaktadır. Bu süslemeler kaide üzerinde tasarlanmıştır. Ayrıca, panoların alt bölümde bir yatay silme vardır. Panoların üzerinde, yatay olarak iki çubuk silme arasına, bir dizi baklava dilimi yerleştirilmiştir. Üzerinde ise dışa taşkın bir armudi silme bulunmaktadır. Bu bölümün, ortasındaki baklava dilimli kısım dışarı doğru taşırılmıştır. Üzerindeki, armudi silme ise orta bölümde yarım daire şeklinde dışarı taşırılmıştır. Bu bölümün üzerinde, merkezden yukarı doğru açılan, yapraklar bulunmaktadır. Yaprakların altından bir tomurcuk sarkmaktadır.

Fotoğraf 3.361 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Merdiven

Fotoğraf 3.362 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Merdiven Korkuluğu

Vaaz kürsüsü, dik açıyla yükselen yedi basamaklı merdivene sahiptir (Fotoğraf 3.361-3.362). Bu merdivenin, ilk basamağı kaide olarak kullanılmıştır. Basamakların üst kısımlarında dışa taşkın yatay çubuk silme ve bir kaval silme yer alır. Birinci basamakta baba taşları bulunmaktadır. Baba taşlarının üst bölümlerinin cephelerine, kare planlı ve piramidal olarak dışa taşkınlık yapan süslemeler eklenmiştir. Baba taşlarının cepheleri, dikey olarak atılan oluk silmeler ile harektendirilmiştir. Bu süsleme, iki silmeden oluşup, çerçeve şeklindedir. Baba taşlarının, yan ve ön cephelerine ikinci basamağa oturacak şekilde volütler yerleştirilmiştir. Volütlerin profilinde, stilize bitkisel bir süsleme görülmektedir. Bu süsleme, cepheden ise dikey olarak yivlendirilmiştir. Cephedeki, volütün üzerine bir palmet motifi yerleştirilmiştir. Ancak, bu palmetin her bir yaprağının, keskin hatlarla tasarlandığı görülmektedir. Baba taşlarının üzerinde, altta geniş ve düz, üstte ise ince çubuk silmeden sonra kare bir kaide yer almaktadır. Kaidenin üzeri yumurta şeklinde bitmektedir.

Fotoğraf 3.363 Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Korkuluk Süsleme Detay

Vaaz kürsüsünün korkuluk panoları, minber süslemesine benzemektedir (Fotoğraf 3.363). Her bir basamağın ortasına denk gelecek şekilde, sütunceler yerleştirilmiştir. İki dikey oluk silme ile hareketlendirilen bu sütuncelerin üst bölümü soğan biçimli kemer şeklindedir. Ayrıca üst bölümlerinde, oyma tekniğinde iki adet damla motifi bulunmaktadır. Bu sütunce süslemelerinin arasına, minberde görülen, etrafı bir silme ile çerçevelenmiş, sivri at nalı kemerli süslemeler yapılmıştır. Kemerlerin üzerinde ise iki yanından yükselen ve üstte birleşen akant yaprakları dikkati çekmektedir. Korkuluğun üst bölümü, iki yatay silme şeklindedir.

Değerlendirme: Hacı Ahmet Efendi'nin baniliğinde, 1895-1906 yılları arasında inşa edilen Salepçioğlu Cami'nin, eklektik üslupta süslemelere sahip olduğu görülmektedir. Minber üzerinde 1905-6 tarihi yer almaktadır. Minber ve vaaz kürsüsünün benzer üslupta inşa edilmesi sebebiyle vaaz kürsüsünün de tarihini 1905-6 olarak kabul etmekteyiz.

Minber ve vaaz kürsüsünün genelinde, dışa taşkın bitkisel süslemeler, S-C kıvrımlarıyla oluşan volütler ve akant yaprakları sebebiyle Barok üslup görülmektedir. Ancak, korkulukları üzerinde yer alan at nalı kemerli süslemeler, Oryantalist üsluptadır. Yapının genelinde Oryantalist üslup görülmemesine rağmen, minber ve vaaz kürsüsünde Oryantalist eğilimli süslemelerin bulunması sebebiyle, caminin mimarı tarafından yapılmadığı düşünülmektedir.

3.3.5. Balıkesir Edremit Pazarlık Cami

Yeri: Balıkesir İli, Edremit İlçesi, Soğanyemez Mahallesi, Eski Hükümet Caddesi'nde yer almaktadır.

Tarihi: Caminin tarihi hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak yapının üslup bakımından 1900-1910 tarihleri civarında inşa edilmiş olduğunu düşünmekteyiz.

Mimari Özellikleri: Balıkesir Edremit Pazarlık Cami, kare plan üzerine kubbelidir. Kubbeye geçişler pandantif olup, ağırlığın dört cepheye atılan kemerler ile dağıtıldığı ve dört destek üzerine oturduğu anlaşılmaktadır. Harim bölümünün üzeri, içerden kubbe, dışarıdan kırma çatı ile kapatılmıştır[687]. Yapı sıva üzerine boyalıdır (Fotoğraf 3.364-3.365).

Fotoğraf 3.364 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Genel Görünüm

[687] Caminin iç mekân tasarımı Oryantalist üslup göstermediğinden dolayı, detaylı olarak anlatılmamıştır. İç mekân detaylı bilgi için bkz. Brebbia ve Boquera, 2017: 38-39; Durmuş, 2010: 49-54.

Fotoğraf 3.365 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi

Avlusu bulunmayan yapının, giriş kapısı sokağa açılmaktadır (Fotoğraf 3.365). Kuzey cephesinin merkezinde bulunan giriş kapısının önünde, üç basamak merdiven ile ulaşılan dikdörtgen planlı bir sahanlık yer almaktadır (Fotoğraf 3.366). Yatay, dışa taşkın taş bir silme, giriş kapısının eşiğini de içine alarak tüm yapının cephelerini dolaşmakta ve su basmanını ayırmaktadır. Sahanlığın batı tarafında, yapıya sonradan eklenmiş, dikdörtgen planlı abdest alma muslukları bulunmaktadır (Fotoğraf 3.367). Bu bölüm, bir Roma lahdinin üzerine dört musluk deliği açılarak oluşturulmuştur. Ayrıca üst bölümü musalla taşı olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 3.366 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi Merdivenleri

Fotoğraf 3.367 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Abdest Alma Muslukları

Giriş kapısı söveleri, yatay dikdörtgen taş kaide üzerine oturmaktadır (Fotoğraf 3.368). Bu kaideden, söveye geçiş, yatay içbükey ve yukarı çıktıkça daralan bir tasarımda olan silme ile sağlanır. Söveler, aynı tasarımı gösteren iki bölümden oluşmaktadır. Etrafı silme ile çerçevelenmiş bu bölümlerin ortasına, merkeze doğru piramidal şekilde sivrilerek yükselen süslemeler yerleştirilmiştir. Eşit boyutlardaki bu iki süslemeden sonra, dışa taşkın yatay bir

çubuk silme ile sütun başlıklarına geçilmektedir. Sütun başlıkları, iki bölümden oluşmaktadır. Alttaki bölümde, yatay ince bir silme üzerine, yukarı çıktıkça genişleyen içbükey bir silme ve en üstte düz bir silme daha yer almaktadır.

Fotoğraf 3.368 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi

Giriş kapısının kemer açıklığı yuvarlak olarak tasarlanmış olup, sivri kemerli taş pervaza sahiptir. Kemer taşları, aşağıda sövelerin genişliğinde başlamakta ve yukarda sivrilerek genişlemektedir. Her bir taşın etrafı, dışa taşkın silme ile çerçevelenmiştir ve ortalarında iç içe geçmiş iki daireden oluşan rozetler bulunmaktadır.

Kapı kanatları ahşap ve metal malzemeden yapılmış olup, kemer bölümü sabittir. Kanatlar, aşağıda bir kare ve üstte dikey dikdörtgen bölümlerden oluşur. Kare bölümü, bir silme ile çerçevelenmiştir. Ortasında daire yer almakta ve bu dairenin etrafını iki ince silme dolaşmaktadır. Dairenin ortasında bir penç motifi görülmektedir. Kare bölümünü ikinci bir silme çerçevelemekte ve içinde simetrik olarak yerleştirilmiş metal kabartmalar görülmektedir. Kapı kanadının üst bölümü, dikey olarak yerleştirilmiş camlardan oluşmaktadır ve demir şebekelere sahiptir. Bu şebekeler, ortada çiçek motifinden çıkan, sarmal şeklinde volütlerden meydana gelir. Kapı kanatlarının üst bölümünde de alt bölümdeki kabartma şeklinde süslemeler kullanılmıştır. Camlı bölümün alt tarafında, yatay kapı kolları yer alır. Kemer bölümünün içindeki şebekeler, kıvrılarak dairesel hareketler yapan volütlerden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.369 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi Birinci Kat Penceresi

Fotoğraf 3.370 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Kuzey Cephesi Zemin Kat Penceresi

Kuzey cephesinde, giriş kapısının iki yanında birer adet ve ikinci katta ise simetrik yerleştirilmiş üç adet pencere yer almaktadır (Fotoğraf 3.368). Bu pencereler, aynı tasarımı göstermektedir. Ancak üst kattaki pencerelerin yüksekliği, daha kısa tutulmuştur. Pencereler, dairesel formlu at nalı kemerlere sahiptir. Giriş kapısında olduğu gibi, bu pencerelerin etrafı sivri kemer oluşturacak şekildedir ve cepheden dışa taşkın taş pervazları bulunmaktadır. Dışa taşkın denizliğin altında ve iki yanında, konsol şeklinde, beş adet yatay silmeden oluşan, yukarı çıktıkça genişleyen süsleme bulunmaktadır. Denizlik bölümünün üzerinden başlayan sövelerin kaideye oturduğu görülmektedir. Pencerelerin, kemer bölümü ve sövelerinde bulunan her bir taş, silme ile çerçevelenmiştir. Giriş katındaki, pencerelerin kilit taşının ortasında kabartma şeklinde, beş kollu yıldız ve hilal bulunmaktadır (Fotoğraf 3.369). Hilaller, giriş kapısına bakacak şekilde yerleştirilmiştir. Kuzey cephesinin, ikinci kat pencerelerinin kilit taşında bu süsleme bulunmamaktadır (Fotoğraf 3.370). Pencere kasalarının kemer bölümlerinde, Y şeklinde ahşap çıtalar vardır. Alt bölümünde ise, birbirini dikey eksende kesen, iki ahşap çıta yer almaktadır.

Caminin batı cephesinin, kuzeyine doğru olan kısmında alt katta ve üst katta birer adet olmak üzere iki adet pencere mevcuttur (Fotoğraf 3.371-3.372). Bu pencereler kuzey cephesindeki pencereler ile aynı tasarıma sahiptir. Ancak, batı cephesinin, merkezinde ve güneye doğru olan bölümünde, iki adet oldukça yüksek tasarlanmış sivri kemerli taş pervaz içinde, üç adet pencere açıklığı bulunmaktadır (Fotoğraf 3.373). Pencereler, ikiz dairesel formlu

at nalı kemerlidir ve oldukça yüksek tasarlanmıştır. İki pencerenin merkez üstünde, damla şeklindeki birer pencere daha bulunmaktadır (Fotoğraf 3.374). Bu pencere grubunun, sivri kemerinin kilit taşı, dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Diğer tüm pencerelerde olduğu gibi, denizlik altında konsol süslemeleri vardır. Ancak burada, biri merkezde olmak üzere üç adet olduğu dikkati çekmektedir. Uzun pencerelerin, kanat bölümlerinin yatay olarak ikiye ayrıldığı, sadece alt tarafta bulunan kısmın içeri doğru açıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 3.371 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Batı Cephesi Birinci Kat Penceresi

Fotoğraf 3.372 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Batı Cephesi Pencereleri

Fotoğraf 3.373 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Batı Cephesi

Fotoğraf 3.374 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Batı Cephesi Penceresi

Doğu cephesinin, batı cephesiyle aynı tasarımı gösterdiği dikkati çekmektedir. Doğu cephesinin kuzey köşesinde bulunan minare kaidesi sebebiyle, birinci kat penceresi bulunmamaktadır (Fotoğraf 3.375-3.376-3.377). Batı cephesinde bulunan, ikinci kat penceresi ise minarenin arkasına denk geldiği için, düz atkılı şeklinde bir açıklığa sahiptir.

Caminin güney cephesi, oldukça sade tutulmuştur. Bu cephenin merkezinde, dikdörtgen şeklinde mihrap taşıntısı bulunmaktadır. Ayrıca, mihrap üzerinde saçak altından başlamak suretiyle, oldukça küçük boyutlarda tasarlanmış ve diğer cephelerdekilere benzer bir pencere mevcuttur.

Minarenin kaidesi, etek silme üzerine oturmakta ve dikdörtgen prizma şeklindedir (Fotoğraf 3.377-3.378). Kaidenin üst bölümünde, yatay düz bir silme ve üzerinde yukarı çıktıkça dışarı taşacak şekilde tasarlanmış bir silme yer alır.

Pabuçluk kısmı silindirik olup, geniş bir kaideye oturmaktadır. Pabuçluk, yukarı çıktıkça daralmaktadır. Pabuçluğun alt ve üstü yatay şekilde düz bırakılmış olup, gövdesi geometrik olarak yivlendirilmiştir. Gövdeye geçiş, altta ve üstte düz, ortada geniş ve yuvarlatılmış silmeler ile sağlanmaktadır.

Fotoğraf 3.375 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.376 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Doğu Cephesi Pencere Detayı

Fotoğraf 3.377 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Doğu Cephesi Penceresi

Minarenin gövde bölümü silindirik olup, düz kesme taş malzemelidir. Gövde üzerinde mazgal pencereler yer almaktadır. Gövdeden şerefe altlığına geçiş, içbükey bir silme ile onun üzerindeki daha dışa taşkın bilezik şeklindeki silme ile sağlanmaktadır. Şerefe altlığında geometrik süslemeler mevcuttur.

Petek bölümü gövdeden daha ince tasarlanmıştır. Taş külaha geçiş, gövdeden şerefe altlığına geçişle aynıdır. Aşağıdan yukarı doğru, önce daralan ve sonra genişleyen dışbükey şeklinde olan bölümün üzerinde, kemer şeklinde süslemeler görülmektedir. Orijinal olmayan alemin üzerinde yukarı bakan hilal bulunmaktadır (Fotoğraf 3.379).

Fotoğraf 3.378 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Minare Detayı

Fotoğraf 3.379 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Minare Kaidesi

Yapının cephe köşelerinde, saçağa kadar devam eden düzgün kesme taş malzemeli plasterler yer almaktadır. Bu plasterlerin, su basmanı üzerindeki yapıyı dolaşan yatay taş silmeye oturduğu ve dikdörtgen bir kaidesinin olduğu görülmektedir. Kaidenin üzerinde, yukarı çıktıkça daralan yatay içbükey silme vardır. Plasterler saçak altında, yukarı doğru çıktıkça genişleyen ve yatay dört silmeden oluşan bir bölüme sahiptir. Saçak altını, yatay olarak taş süsleme dolaşmaktadır. Plasterlerin sütun başlığı bölümü bu silme üzerinde dışa taşmaktadır (Fotoğraf 3.380). Saçak, dışa taşkın geniş yatay bir silme olarak düzenlenmiş olup, altında ve üzerinde içbükey ince silmeler yer alır.

Yapının saçak bölümünde, yüzeyden dışarı taşırılan iki yatay silme yer alır. Bu bölümün üzerinde, çatıyı kapatacak şekilde yerleştirilmiş taş parapetler bulunmaktadır. Parapetler, her cephede üçer adet olmak üzere, yarım daire şeklinde eğrilere sahiptir. Bu bölümün üzerini de iki yatay silme dolaşmaktadır. Giriş cephesinin merkezindeki, yarım dairenin iki yanında ve köşelerde, kaideler bulunmaktadır. Bunların altında, sütun başlığı oluşturacak şekilde genişleyen bölümler yer almaktadır. Kuzey cephesinin merkezindeki yarım daire süslemenin iki yanında, amphora benzeri süslemeler dikkati çekmektedir. Çatının üzeri Marsilya tipi kiremit ve kırma çatı ile kapatılmıştır.

Fotoğraf 3.380 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Çatı Detayı

Değerlendirme: Balıkesir Edremit Pazarlık Cami'nin, banisi, tarihi ve mimarı bilinmemektedir. Caminin doğusunda, bir mezar yer almaktadır. Sevil Durmuş, 2010 yılına ait eserinde, bu mezarın yanında, Pazarlık Cami'ye ait bir inşa kitabesi olduğunu söylemektedir. Bahsettiği kitabe üzerinde, "*sene 1267 Fi Şaban Sahibül hayrat Pirizade Elhac İbrahim Ağa kerimesi Çakır Hanım*" yazmakta olduğunu ve bunun camiye ait olduğunu belirtmektedir[688]. Bugün bahsedilen kitabe bulunmamaktadır. Ayrıca, yapının üslubu bakımından, 1859 tarihli olma ihtimali çok düşüktür. Elhac İbrahim Ağa'nın, Edremit'te birçok yapısı yer almaktadır. Muhtemelen bahsedilen kitabe onlardan birine aittir. Yapının üslubu sebebiyle, 1900-1910 civarlarında inşa edildiğini düşünmekteyiz. Ayıca, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan Edremit Camileri ile ilgili belgeler tarafımızdan taranmış olup, yapının inşaatının muhtemel tarihlerine ait bir belge bulunmuştur[689] (Belge 50). Söz konusu belgede; cami ismi geçmemekle birlikte, caminin harap olması ve vakıf ile yeniden inşası söz konusudur. 1898 yılında yaşanan büyük Balıkesir depreminde, birçok yapının yıkıldığı bilinmektedir[690]. Yerinde başka bir cami bulunsa bile, bu yapının üslubu sebebiyle yeniden inşa edildiğini düşünüyoruz.

Yapının iç mekânı, cephelerde bulunan plasterler Neo-Klasik üslup gösterirken, pencerelerde görülen at nalı kemerler Oryantalist etkiler taşımaktadır. Bu sebepten dolayı,

[688] Durmuş, 2010: 49-54.
[689] BOA: İ.EV. 36/8.001.001.
[690] Yazıcı, 2003.

yapıyı eklektik üslupta değerlendirmekteyiz. Balıkesir Edremit Pazarlık Cami, Anadolu'da Oryantalist üslubun tüm cephelere yansıdığı bir eser olması sebebiyle, konumuz bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir.

3.4. İdari Binalar

3.4.1. Manisa Demirci Hükümet Konağı

Yeri: Manisa İli, Demirci İlçesi, Hacıhasan Mahallesi, Hacı Mustafa Keleş Caddesi, No:2'de yer almaktadır.

Tarihi: Demirci Hükümet Konağı'nın, 1907 yılında yanarak harap olduğu ve aynı yıl yeniden inşa edildiği bilinmektedir[691]. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki bir belgeye göre, 1907 yılında, Demirci Kazası'nda eskiden var olan bir hükümet konağının harap durumda olduğu, masraflarının Düyûn-ı 'Umûmiye ve Ziraât Bankası tarafından karşılanmasının istendiği öğrenilmektedir[692] (Belge 51-52). Ayrıca başka belgelerde, Demirci Kazası'ndaki hükümet konağının, yeniden inşa edildiğine ve inşasında kullanılacak kerestenin masraflarından muaf tutulmasına dair bilgiler bulunmaktadır[693] (Belge 53-54-55). Yapı, 1919 yılında yeniden yanarak[694] (Belge 56), 1920 yılında bir tamirat görmüştür. Bu tamirat, Belediye Mimarı, Mühendis Hasan Bey tarafından yapılmıştır[695] (Belge 57-58).

Mimari Özellikleri: Manisa Demirci Hükümet Konağı, zemin kat üzerine iki kat olarak planlanmıştır (Fotoğraf 3.381-3.382). Yapının, moloz taş üzeri sıva malzeme ile yapıldığı bilinmektedir. Süsleme öğesi olarak, pervazlarda düzgün kesme taş kullanılmıştır. Yapının bulunduğu arsanın eğimli olmasından dolayı kot farkı oluştuğu ve zemin katın güneye doğru bodrum kata dönüştüğü görülmektedir. Yapı, bir koridor etrafına yerleştirilen mekanlara sahip bir tasarım göstermektedir.

---

[691] Gökmen, 2007: 156.'da yapının depremde hasar gördüğü yazmaktadır. Ancak, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgeler ışığında, yapının yangın sonucu harap olduğu anlaşılmaktadır.
[692] BOA: BEO.: 3253/243968.002.001.
BOA: ŞD.: 434/80.001.
[693] BOA: ŞD.: 1428/16.007.
BOA: İ.OM.: 12/17.004.001.
BOA: DH.MKT.: 1158/16.004.001.
[694] BOA: ML.EEM.: 1325/29.002.001.
[695] BOA: ML.EEM.: 1325/29.002.002.
BOA: ML.EEM.: 1325/29.001.001.

Fotoğraf 3.381 Manisa Demirci Hükümet Konağı Genel Görünüm

Fotoğraf 3.382 Manisa Demirci Hükümet Konağı Genel Görünüm

Yapının giriş cephesi olan kuzey cephesi, tüm cephelerden daha görkemli inşa edilmişken, diğer cephelerde sade yuvarlak kemerli pencereler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.383). Bu pencerelerin pervazlarının, düzgün kesme taş ile yapılmış ve kilit taşının dışarı doğru taşırılmış olduğu görülmektedir. Tüm cephelerin katlarını, dışa taşkın yatay bir silme ayırmaktadır. Batı cephesinde; bodrum, birinci ve ikinci katında yedişer adet pencere yer almaktadır. Doğu cephesi, batı cephesi ile aynı tasarıma sahiptir. Ancak, kot farkından dolayı, batı cephesindeki bodrum kat pencereleri, doğu cephesinde zemin kat pencereleri şeklindedir. Güney cephesi, eklenen depolar sebebiyle orijinalliğini yitirmiştir. Ancak burada da yuvarlak kemerli pencerelerin kullanıldığı görülmektedir.

Kuzey cephesi, zemin kat üzerine iki katlı olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.384). Cephenin katlarını, yatay ve dışa taşkın taş silme ayırmaktadır. Zemin katın merkezinde, düzgün kesme taş malzemeli pervaza sahip düz atkılı kapı bulunmaktadır (Fotoğraf 3.385). Bu kapı, birinci katta bulunan giriş kapısı önündeki sahanlığın altına açılmıştır. Bu bölüm, mermer malzeme ile kaplanmış olup, zemin kat giriş kapısının iki yanında bulunan ve birinci kata ulaşımı sağlayan merdivenler sebebiyle, içbükey şeklinde yuvarlatılmıştır. Zemin katta, yuvarlak kemerli pencereler bulunmaktadır. Bu pencerelerin pervazı, kesme taş malzemelidir ve cepheden dışa doğru taşkındır. Pervazın, biri dar diğeri geniş olmak üzere, taşlarla dekoratif şekilde süslendiği görülmektedir. Pencerelerin denizlik bölümü hafif dışa taşkındır.

Fotoğraf 3.383 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey ve Batı Cephe

Fotoğraf 3.384 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe

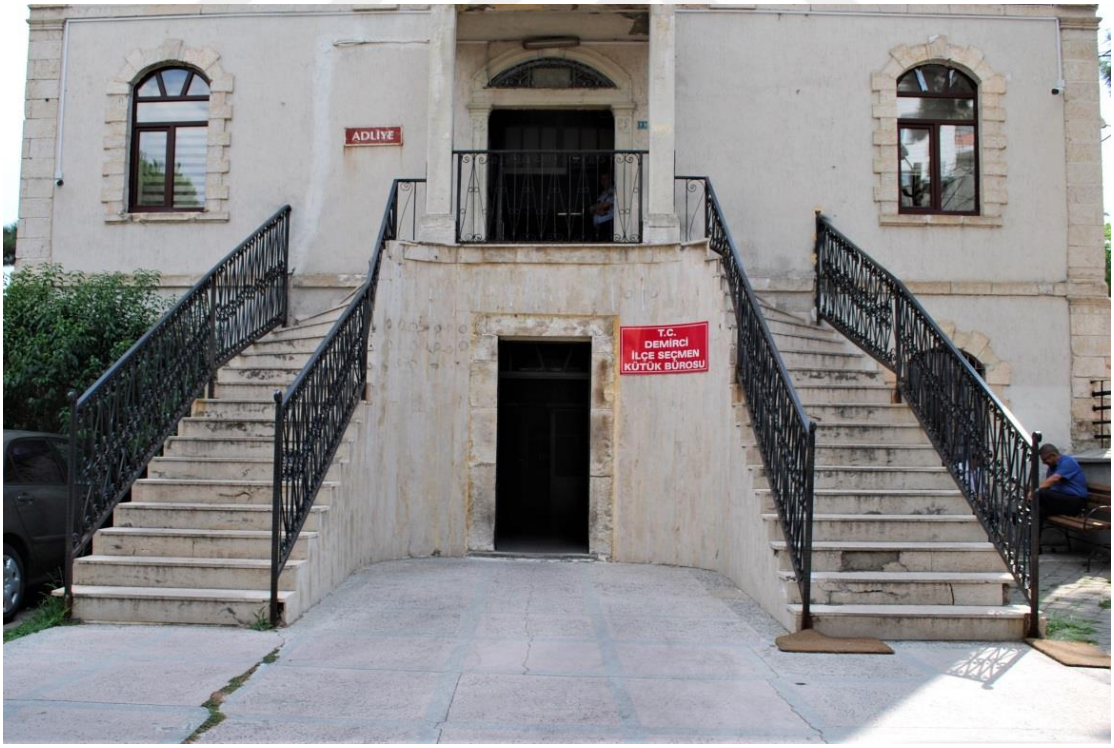

Fotoğraf 3.385 Manisa Demirci Hükümet Konağı Zemin Kat ve Birinci Kat Girişi

Yapının cephe köşelerinde, kesme taş malzemeden yapılmış plasterler mevcuttur. Bu plasterler, her katta farklı kaide ve başlıklara sahiptir. Zemin kat cephe köşelerinde, kaide bulunmazken, üst bölümü sütun başlığı şeklinde tasarlanmıştır. Bu bölüm, altta ince yatay bir silme üzerine, yukarı çıktıkça genişleyen içbükey bir silme ve en üstte geniş yatay bir silmeden oluşmuştur.

Zemin kat kapısının iki yanında, birinci kat girişine ulaşılan on sekizer basamaklı merdivenler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.385). Bu basamaklar, cepheye doğru dik bir açıyla başlayıp, kıvrılarak sahanlığa doğru dönmektedir. Merdiven korkulukları orijinal değildir. Zemin kat ile birinci katı, yatay kesme taş silme ayırmaktadır. Bu silmenin yüksekliği, birinci kat giriş kapısı eşiği ile aynı seviyededir. Giriş kapısı önünde, dikdörtgen sahanlık yer almaktadır. Sahanlık, iki kesme taş sütunun taşıdığı ikinci kat balkonu ile örtülmüştür. Bu bölümdeki sütunların kaidesi, yatay dikdörtgen planlı iki taştan meydan gelmektedir. Taşlardan üst taraftaki, alttakine göre daha kısa tutulmuştur. Üzerinde yukarı çıktıkça daralan, yatay, iki adet silme yer almaktadır. Sütun gövdesi kare planlı olup, başlığı yukarı çıktıkça genişleyen üç adet yatay geniş silmeden oluşmaktadır.

Birinci kat giriş kapısı, kesme taş pervaza sahiptir. Kapı, lento üzerine atılan, basık kemerli bir tasarım göstermektedir. Kemer ve sövelerin cepheleri, iki kenardan merkeze doğru piramidal olarak yükselen bir tasarımdadır. Ayrıca bunların etrafını, ince bir silme çerçevelemektedir. Söve, altta geniş, üstte ise daralan iki silmeden oluşan kaide üzerine oturmaktadır. Sövelerin üst bölümünde, sola doğru dönük tasarlanmış bir hilal ve onun içinde beş kollu yıldız kabartmalar mevcuttur. Sövelerin üzerinde, sütun başlıkları bulunmaktadır. Sütun başlıkları, üç bölümden oluşmaktadır. Alt bölümde, iki ince yatay silme arası içbükey geniş bir silme varken, üst bölümde düz yatay bir silme ve yukarı doğru genişleyen dışbükey bir başka silme görülmektedir. En üstte, yatay ince bir silme ile kemer bölümüne geçilmektedir. Basık kemerli bölüm, söveler ile aynı tasarımdadır. Kemerin kilit taşı, yukarı doğru açılan bir tasarım gösterip, ortasında yatay bir madalyon bulunmaktadır.

Giriş kapısının iki yanında, zemin kattaki pencereler ile aynı hizada yerleştirilen ve benzer tasarım gösteren pencereler yer almaktadır (Fotoğraf 3.385). Birinci kat, cephe köşelerinde plasterlerin kaide kısmında, alttaki geniş ve dışa taşkın, üstteki dar, iki silme bulunmaktadır. Plasterin, birinci kat ile ikinci katı ayıran, yatay taş silmenin hemen altında ise sütun başlığı şeklinde tasarlanan bölüm vardır. Bu bölümde, yatay dışa taşkın iki silme üzerine, yukarı çıktıkça genişleyen bir silme mevcuttur. En üstte yer alan ince bir silme ile bu bölüm sonlanmaktadır.

Fotoğraf 3.386 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe Girişi

Kuzey cephesi ikinci kat merkezinde, balkon vardır (Fotoğraf 3.386-3.387-3.388-3.389-3.90). Balkonun mermer kaplamaları orijinal olmayıp, üzerinde demir şebekeler yer almaktadır. Balkon kapısı, yukarı doğru uzatılmış, kaş kemerli sivri at nalı kemer tasarımı göstermektedir. Ayrıca bu kemer, daralan ve üzengi taşına doğru yeniden genişleyen tasarımıyla üç dilimli kemerlere benzemektedir. Üzengi taşları, sütun başlığı şeklinde düzenlenmiştir. Bu sütun başlığı, yukarı çıktıkça genişleyen iki ince yatay silme üzerine, geniş bir silme şeklindedir. Bu bölüm, dışa taşkındır. Düzgün kesme taştan yapılan balkon kapısı ve pencerelerinin kemer ve sövelerini, içten iki ince silme dolaşmaktadır. Merkezde bulunan balkon kapısının iki yanında, aynı tasarımda olan ancak oldukça dar düzenlenmiş pencereler yer almaktadır. Pencerelerin denizlik bölümü, iki taraftan dışarı doğru taşkındır. Merkezdeki bu üçlü açıklığın iki yanında, birinci kat ve ikinci katı ayıran yatay taş silmenin üzerine oturan ve cephe köşeleri ile aynı tasarımı gösteren plasterler yer almaktadır. Plasterler, taşların üst üste istiflenmesiyle oluşturulmuştur ve kaide bölümü, yatay silmeye denk gelen dikdörtgen bir taşıntı şeklindedir. Bunun üzerinde yukarı çıktıkça daralan iki ince yatay silme vardır. Plasterlerin üst tarafında, yapının saçağı altında, ince bir yatay silme ve onun üzerinde bulunan geniş ve yüksek tutulmuş bir başka taş süsleme görülmektedir. İkinci kat cephe köşeleri, birinci kat ile aynı tasarıma sahiptir.

Fotoğraf 3.387 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe Genel Görünüm

Fotoğraf 3.388 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe İkinci Kat

Fotoğraf 3.389 Manisa Demirci Hükümet Konağı Kuzey Cephe Birinci Kat Giriş ve İkinci Kat Balkon

Fotoğraf 3.390 Manisa Demirci Hükümet Konağı İkinici Kat Balkon Kapısı ve Pencereleri

İkinci kat balkonun iki yanında, ikiz pencereler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.391-3.392). Bu pencereler, balkon kapısı genişliğindedir. Söveleri arasında boşluk bırakılarak yerleştirilmiş olan bu pencerelerin, üzengi taşlarında bulunan yatay silmelerinin arasının birleştirildiği görülmektedir. Ayrıca, denizlikleri de ortak bir yekpare taştan oluşmaktadır.

Pencerelerin, içten sivri kemere sahip olduğu görülmektedir. Ahşap kasaya sahip pencerelerin, üst bölümüne atılan yatay çıta ile kemer bölümü ayrılmıştır. Bu bölüme Y şeklinde ahşap çıtalarla süsleme yapılmıştır. Pencerelerin kasaları orijinal değildir.

Yapının saçağı ve çatısı orijinal değildir. Bu saçak dışa taşkın olup, çatı günümüzde Marsilya tipi kiremitle örtülmüştür.

Fotoğraf 3.391 Manisa Demirci Hükümet Konağı İkinci Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.392 Manisa Demirci Hükümet Konağı İkinci Kat Pencere Detayı

Değerlendirme: Manisa Demirci Hükümet Konağı, 1907-1910 yıllarında inşa edilmiştir. Yapının, kuzey cephesinin ikinci katında bulunan kapı ve pencereler, konumuzla bağlantılı olarak Oryantalist üslupta inşa edilmiştir. Bu kapı ve pencerelerin, Hint tarzında Oryantalist üslup gösterdiği dikkati çekmektedir.

3.4.2. Muğla/Milas Hükümet Konağı (Milas Vergi Dairesi)

Yeri: Muğla İli, Milas İlçesi, İnönü Caddesi ile Belediye Caddesi'nin birleşiminde bulunmaktadır. Yapının, doğu cephesinden ise Balavca Deresi geçmektedir.

Tarihi: Milas, Osmanlı döneminde, Aydın Vilayeti, Karahisar-ı Şarkî Sancağı'na bağlıdır. Milas'ta ilk hükümet konağı 1876 yılında yapılmıştır[696]. 1877'de görülen bir davada hükümet konağının varlığından ve bir odasının mahkeme salonu olarak kullanıldığından bahsedilmektedir[697]. Ancak, bahsi geçen bu bina, sekiz odalı bir okul binasıdır ve Milas'ta bir hükümet konağının olmayışından dolayı kullanılmaktadır[698]. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan, 1907 tarihli belgeye göre, mevcut hükümet konağının tamiri ile ilgili masrafların, üç yıl önce 1904 yılında bir yazı ile bildirildiği, masraflara zam yapılmayacağı ve Milas'ın bağlı

[696] Tuğlacı, 1985: 247.
[697] Adıyeke, 1994: 83
[698] Eroğlu, 1939: 197.

olduğu Aydın Vilayeti'nin ilgili daireleri tarafından ödenmesi gerektiği yazmaktadır[699] (Belge 59-60-61). 1909 tarihli bir başka belgeye göre ise, yine tamiratla ilgili masrafların karşılanması istenmektedir[700] (Belge 62). Bu belgelerden anlaşılmaktadır ki, mevcut olan hükümet konağı binası harap durumdadır. 29 Haziran 1910 ve 3 Temmuz 1910 tarihli belgelerden, Milas Hükümet Konağı'nın, yeniden inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bu belgelerde, yapının yeniden inşası için bir proje düzenlendiği, ancak projenin Vilayet Nafia Mühendisliği'nce reddedildiği ve bir seneden beri Liva Mühendisi bulunmadığı için, yeni bir mühendis gönderilmesi istenmektedir[701] (Belge 63-64). 12 Temmuz 1910 tarihli bir başka belgede ise inşaatın sekteye uğramaması için, belediye mühendislerince inşaatına devam edilmesi istenmektedir[702] (Belge 65). 3 Ağustos 1910 tarihli belgede, Mühendis İsâdor Efendi'nin projeyi bitirerek teslim ettiği bildirilmektedir[703] (Belge 66).

Fotoğraf 3.393 Milas Hükümet Konağı Kitabesi

[699] BOA: BEO.: 3034/227546.002.001., BOA: BEO.: 3034/227546.001.001., BOA: BEO.: 3059/229420.002.001. Belge 61'in transkripsiyonu daha önce Toptaş, 2016: 47'de yayınlanmıştır.
[700] BOA: DH.MKT.: 2866/51.001.001.
[701] BOA: DH.MUI.: 109/60.002.001., BOA: DH.MUI.: 109/60.001.001.
[702] BOA: DH.MUI.: 109/60.004.001.
[703] BOA: DH.MUI.: 109/60.005.001. Bu mimarın, aynı zamanda tasarımı yapan mimar olup olmadığı bilinmemektedir. Toptaş, 2016: 43'te bu belgenin özetinden bahsetmekte ancak, mimarın adından bahsetmemektedir.

Günümüzdeki yapının, kapısı üzerinde bulunan tuğra içinde, H. 1327 / 1910 yazmaktadır (Fotoğraf 3.393). Kitabesinde ise; " لقد حسنت بك الأيام حتى كأنك في قم الدهر ابتسام" hayır işlemenin faziletlerini anlatan dizeler yazmaktadır[704]. Ayrıca, tapu belgesinde; *"Yıkık olan hükümet konağının yerine, 1327 tarihinde devlet eliyle yapıldığı*" ibaresi yer almaktadır (Belge 67).

Milas Hükümet Konağı, Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün 05.02.1941 gün ve 72 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Bugün, Milas Vergi Dairesi Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 3.394 Milas Hükümet Konağı Batı Cephesi

Mimari Özellikleri: Milas Hükümet Konağı, bodrum üzerine iki katlı, dikdörtgen planlı olup, kırma çatılıdır (Fotoğraf 3.394-3.395-3.396-3.97). Yapının giriş bölümü, cepheden sütunlarla dışarı doğru taşırılmıştır. Bu bölümün üzeri, dönemin hükümet konaklarında görülen üçgen alınlıklı bir yapıdadır. Ayrıca, giriş cephesi olan batı cephesinin iki köşesine, geniş kuleler şeklinde tasarlanmış, dairesel mekanlar eklenmiştir (Fotoğraf 3.394). Yapının planı, ortada bir koridor ve etrafındaki odalardan meydana gelmektedir. Bu koridorun üstü, bir ışıklık feneriyle kapatılmış olup, yapının üzerinde yükselmektedir.

[704] Toptaş, 2016: 42.

Fotoğraf 3.395 Milas Hükümet Konağı Kuzey Cephesi

Fotoğraf 3.396 Milas Hükümet Konağı Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.397 Milas Hükümet Konağı Güneybatı Cephesi

Yapının giriş bölümünün yer aldığı batı cephesi, bugün önünden geçen yolun yükselmesi sebebiyle, düşük kotta bulunduğundan, avlusuna iki basamakla inilmektedir (Fotoğraf 3.398-3.399).

Fotoğraf 3.398 Milas Hükümet Konağı Eski Fotoğrafı[705]

Fotoğraf 3.399 Milas Hükümet Konağı Kuzeybatı Cephesi

[705] Bu fotoğraf, Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Avlu, sadece batı cephesinde görülmektedir. Giriş kapısı, iki mermer sütunun, ikinci kattaki mekânı taşımasından dolayı, cepheden içeride kalmaktadır (Fotoğraf 3.400). Bu sütunlar, silindirik gövdeli olup, kaide üzerine oturmaktadır. Kare planlı kaidenin üzerinde, dairesel planlı bir kaide daha yer almaktadır. Dairesel planlı kaidenin üzerinde ise yukarı çıktıkça daralan, alttaki geniş, onun üstündeki ise ince olmak üzere silmeler bulunmaktadır. Gövdeye geçiş, yukarı çıktıkça daralan, içbükey silme ile sağlanmaktadır. Sütun başlıkları, üç bölümden oluşmaktadır. Gövdenin üzerinde ve alt bölümde, iki ince silme şeklinde bilezik yer almaktadır. Başlığın altında ise, altta ince bir dışbükey silme, üzerinde ise yukarı çıktıkça genişleyen yatay dışbükey bir silme vardır. En üst bölüm ise oldukça geniş ve kare planlı olarak tasarlanmıştır. Kare bölümün alt tarafında, düz yatay bir silme ve üst bölümünde, yukarı çıktıkça genişleyen silme yer almaktadır. En üstte ise, düz ince bir silmeyle başlık sona ermektedir. Bu sütunlardan, yapıya doğru atılan düz atkılar ile yapıya bitişik mermer ayaklara bağlandığı görülmektedir. Ayakların kaideleri üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler, aşağıdan yukarı doğru çıkıldıkça daralmaktadır ve alt iki bölüm, düz silme şeklinde düzenlenmiştir. En üst bölüm ise, ince bir silme üzerine, yukarı çıktıkça daralan içbükey bir silmeden oluşmaktadır. Ayakların başlıklarının, altında ve gövde üzerinde, sütun başlıklarında olduğu gibi, iki çubuk silme görülmektedir. Başlıklar, aşağıdan yukarıya doğru, üç bölümde incelenebilir. Alt bölümde, çubuk yatay bir silme üzerine, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan, dışbükey bir silme yer almaktadır. Ortada ise düz yatay geniş bir silme vardır. Üst bölümün altında, çubuk silme bulunmaktadır. Bu silmenin üzerinde, dışbükey geniş bir silme ve en üst bölümde, ince düz bir silme ile başlıklar sonlanmaktadır.

Fotoğraf 3.400 Milas Hükümet Konağı Girişi

Giriş kapsına, mermer ve iki basamaklı merdiven ile ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.400). Kapı pervazı, mermer malzemeden olup, kemeri basık yuvarlak biçimlidir. Kemer ve söveleri silmeler dolaşmaktadır. İçte, ince dışbükey yuvarlatılmış ve dışa taşkın bir silme tüm pervazı dolaştıktan sonra, kemerin merkezinde birbiri üzerinden geçerek düğüm olmakta, içinde tuğra ve tarihin yazdığı madalyonun etrafını çerçevelemektedir. (Fotoğraf 3.393). Bu silmeden kemer dışına doğru olanı, sövelerde bitkisel motiflerin yer aldığı, kemerde ise kitabenin bulunduğu bölümdür. Bu geniş silmeden sonra, üç adet düz silmenin, kemer içinden dışa doğru gittikçe taştığı görülmektedir. Üçlü silme grubundan sonra ise, dışbükey geniş bir silme daha mevcuttur. Bu silme, sövelerde bir oluk silme ile ikiye bölünmektedir

Söve bölümündeki bitkisel süslemeler, S yaparak ilerleyen kıvrım dallardan tasarlanmış olup, üzerinde basit palmet, yaprak ve tomurcuklar yer alır (Fotoğraf 3.401). Eski fotoğraflarında bu süslemenin, altın yaldız ile boyalı olduğu görülmektedir (Fotoğraf 3.402). Kemer köşelerinde, aynı silme içinde yer alan, küçük daireler içinde penç motifleri vardır. Kitabe, kemerin kilit taşında bulunan daire şeklindeki madalyonla ikiye bölünmüş olup, madalyon içine tuğra ve 327 tarihi yazılmıştır (Fotoğraf 3.393).

Fotoğraf 3.401 Milas Hükümet Konağı Giriş Kapısı Silme Detayı

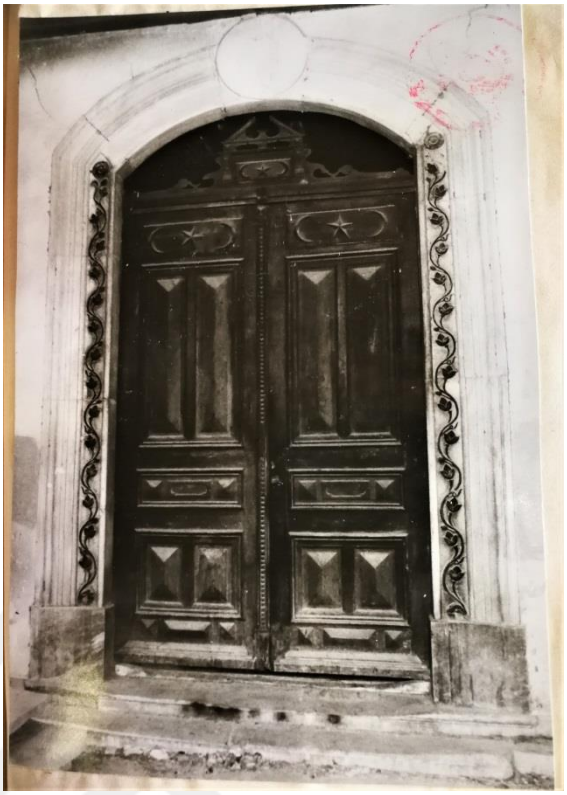

Fotoğraf 3.402 Milas Hükümet Konağı Giriş Kapısı Eski Fotoğrafı[706]

Fotoğraf 3.403 Milas Hükümet Konağı Giriş Kapısı Üzeri Süslemesi

[706] Bu fotoğraf, Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.404 Milas Hükümet Konağı Giriş Kapısı

Giriş kapısının kanatları, ahşap malzemedir ve içeri doğru açılan iki kanadı bulunmaktadır (Fotoğraf 3.404). Kemer bölümü, yatay atılan bir çıta ile bölünmüş olup, buzlu ve sarı renkte cam ile kapatılmıştır (Fotoğraf 3.403). Ahşap çıtanın merkezinde ve üzerinde, yatay dikdörtgen ahşap pano içinde, birbirine bakan ay ve içinde yıldız bulunmaktadır. Panonun üst bölümü dışa taşkındır. Buranın iki yanında, akroter benzeri süslemeler vardır. Profilden, S ve C kıvrımlarından oluşturan bu süslemenin, cepheden dört adet dikey silme ile hareketlendirildiği görülmektedir. Bu panonun üzerinde ve iki köşesinde, cepheye doğru piramidal olarak yükseltilmiş, birer süsleme yer alır. Süslemenin üzerinde, yatay ahşap silmeler şeklinde düzenlenmiş, çıtalar bulunmaktadır. İki çıtanın arasında, kaş kemer şeklinde açıklıklar yer alırken, en üstte, kenarlardan merkeze doğru yönelen, ortası açık ve üçgen şeklinde, iki adet çıta daha vardır. Merkezde ise yatay dar bir çıta, aşağı doğru genişlemekte ve daire çizerek, birbirine bakan çıtaların üst bölümüne doğru yükselmektedir. Bu ahşap panonun, iki yanından üzengi taşlarına doğru, volütlerden oluşan dallar uzanmaktadır. Kapı kanatları dikdörtgen ve kare süslemelere sahip olup, her kanadın üst bölümünde, ortada beş kollu yıldız ve bu yıldıza bakan iki ay motifi bulunmaktadır.

Giriş bölümünün ikinci katı, kare planlı bir mekandır (Fotoğraf 3.405-3.406). Cephede, iki düz atkılı pencere ve bu bölümün yan cephelerinde, birer adet aynı tasarımı gösteren pencere yer almaktadır. Bu pencereler, oldukça sade olup pervazları bulunmamaktadır. Pencerelerin denizlikleri, ince bir silme şeklinde ve hafif dışarı taşacak biçimde tasarlanmıştır. Pencerelerin

kasaları ahşap malzeme ile yapılmış olup, üst bölümleri sabittir. Kasanın, birbirini dikey eksende kesen, ahşap çıtalarla hareketlendirildiği görülmektedir.

Fotoğraf 3.405 Milas Hükümet Konağı Giriş Bölümü Birinci Kat

Fotoğraf 3.406 Milas Hükümet Konağı Giriş Bölümü Birinci Kat Eski Fotoğrafı[707]

Fotoğraf 3.407 Milas Hükümet Konağı Üçgen Alınlık Süslemesi

[707] Bu fotoğraf, Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Giriş bölümünün ikinci katı üzerinde, saçak altında, tüm yapıyı dolaşan ince yatay bir kaval silme bulunmaktadır (Fotoğraf 3.407). Saçak kısmı, tüm yapıda olduğu gibi, bu bölümde altta içbükey yukarı doğru dışa taşan geniş bir silme, ortada düz ince bir silme ve en üstte alttaki içbükey silme ile aynı tasarıma sahip bir başka silmeden oluşmaktadır. Bu bölümün üçgen bir alınlığı vardır. Bu üçgen alınlık, en dışta geniş bir silme ile çerçevelenmiş olup, çeşitli biçimlerde silmelerin, içe doğru girinti yapmasından meydana gelmektedir. Bu silmeler; dıştan içe doğru, geniş bir içbükey bir silme, dışbükey yuvarlatılmış ince bir silme ve en içte içbükey bir başka silme şeklindedir. Üçgen alınlığın merkezinde, büyük burmalı bir madalyon içine alınmış ve akant yapraklarından oluşan bir penç motifi bulunmaktadır. Penç motifinin ortasında, dışa taşkın bir küre vardır. Madalyonun her iki yanında, üçer adet üst üste S kıvrımları görülmektedir. Bu S kıvrımlarının her iki ucu, volüt şeklinde bitmektedir. Üçgen alınlığın, iki yanındaki köşelerde ise, sivri yapraklardan oluşan bitkisel bir motif vardır.

Girişin her iki yanında, kulevari ve yapıdan dışa taşkın dairesel planlı mekanlar bulunmaktadır (Fotoğraf 3.408-3.409). Bu bölümlerin, iki katında, farklı tasarımlara sahip pencereler görülmektedir. Zemin katta, üç adet, dairesel formlu at nalı kemere sahip pencere görülür (Fotoğraf 3.410-3.411). Bu at nalı kemerli pencereler, mermer pervaza sahiptir. Kemer bölümü, üzengi taşını da içine alarak dışarı doğru taşmaktadır. Kemer cephesinin iç bölümü pahlanarak oyulmuştur. Bu bölüm kilit taşının merkezinde bulunmamakta ve kilit taşında birer adet ay - yıldız motifi dikkati çekmektedir (Fotoğraf 3.412). Üzengi taşlarında ise simetrik olarak, daire içinde penç motifleri yer almaktadır. Söveler, düz bir tasarım göstermektedir. Denizlik bölümü, söve genişliklerinde dışa taşkındır. Denizlik, iki yana doğru küçük yatay dikdörtgen taşlar sayesinde genişletilmiştir. Söve hizasında, denizlik altında ve her iki yanda, konsol şeklinde düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar, yatay ince bir silme ve aşağı doğru gittikçe daralan ve bir başka silme şeklindedir. Bunun altında ise konsol benzeri süslemeler yer almaktadır. Bu süslemenin üstünde ise üç adet dışa taşkın dikey silme bulunmaktadır. Pencerelerin, ahşap kasalara sahip olduğu görülmektedir. Üzengi taşlarından, yatay olarak atılan ahşap bir çıta ile kemer bölümü, kanat bölümünden ayrılmıştır. Kemer bölümünün, ters V şeklinde tasarlandığı görülmektedir. Pencerenin, iki kanatlı olduğu görülmektedir. Bu kanatların her biri yatay olarak atılan çıtalar ile karelere bölünmüştür.

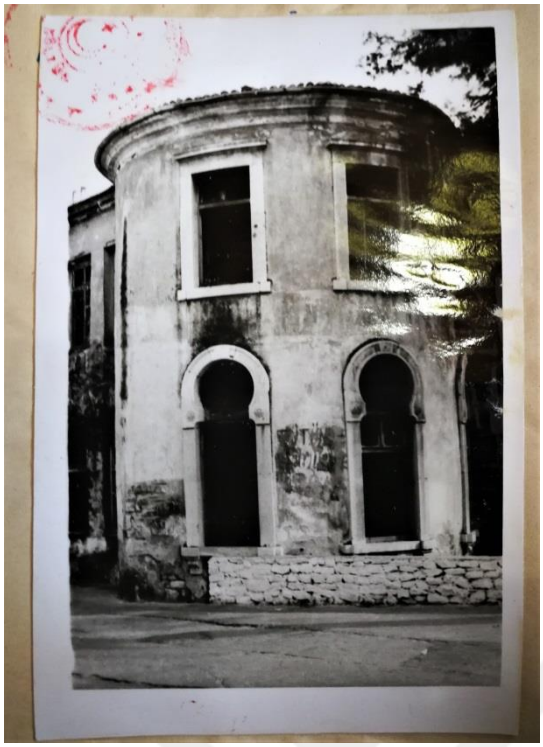

Fotoğraf 3.408 Milas Hükümet Konağı Kulesi Eski Fotoğrafı[708]

Fotoğraf 3.409 Milas Hükümet Konağı Kulesi

Fotoğraf 3.410 Milas Hükümet Konağı Kule Zemin Kat Penceresi

Fotoğraf 3.411 Milas Hükümet Konağı Kule Zemin Kat Penceresi

[708] Bu fotoğraf, Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.412 Milas Hükümet Konağı Kule Zemin Kat Penceresi Kemeri

Dairesel planlı kulelerin üst katında ise; alt kattaki pencerelerin üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiş, düz atkılı pencereler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.413). Düz mermer pervaza sahip bu pencerelerin, denizlik bölümü iki yana doğru taşkındır. Lentonun üzerinde, iki yatay silme ve dışa taşkın geniş bir silme yer almaktadır. En üstte yine iki ince çubuk silme daha vardır.

Yapının diğer cepheleri, giriş cephesine göre daha sade tutulmuş olup, Neo-Klasik üslup göstermektedir. Güney cephesi, günümüzde hapishane avlusuna bakmaktadır ve doğu cephesi ile birlikte orijinalliğini yitirdiği tespit edilmiştir.

Milas Hükümet Konağı'nın kuzey cephesi, simetrik olarak düzenlenmiştir. Bu cephenin tamamını, bir etek silme dolaşmaktadır (Fotoğraf 3.414-3.415-3.416). Ancak, kot farkından dolayı, batıya gittikçe bu silme kaybolmaktadır. Cephenin merkezi, dışa doğru taşkındır. Bu cephede, merkezdeki dışa taşkın bölümde, birinci ve ikinci katlarda dörder adet; merkezdeki dışa taşkın bölümün iki yanındaki bölümlerde, birinci ve ikinci katında üçer adet pencere yer almaktadır.

Cephenin merkezindeki, dışa taşkın bölümün zemin katında, her pencerenin arasında ve köşelerde plasterler vardır. Yatay geniş bir kaideye sahip bu plasterler, cepheden hafif dışa taşkındır. Köşelerdekiler, diğer cepheye doğru dönmektedir. Plasterlerin, sütun başlığı şeklinde düzenlenen başlıkları, iki bölümde incelenebilir. Alt bölümde, iki yatay çubuk silme arasına alınmış, içbükey geniş bir silme, üstte ise dışa taşkın kaval silme üzerine geniş bir silme bulunmaktadır. Bu bölümdeki birinci kat pencereleri, pervazı olmayan düz atkılı pencerelerdir.

Denizlik bölümü, yatay ince bir silme biçimindedir. Pencerelerin üzerine, dışa taşkın, üzengi taşı boyutuna kadar inen basık kemerler yerleştirilmiştir. Bu kemerlerin kilit taşları, yukarı doğru genişleyen dışa taşkın tasarımdadır. Bu bölümün üst katında, sade dört adet pencere vardır. Aynı pencereler, iki yanda da görülmektedir. Ancak, içe doğru girintili bölümün, alt katındaki pencerelerin kemerleri, üçlü düzende birleştirilmiştir.

Fotoğraf 3.413 Milas Hükümet Konağı Kule Birinci Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.414 Milas Hükümet Konağı Kuzey Cephe Merkezi

Fotoğraf 3.415 Milas Hükümet Konağı Kuzey Cephe Detay

Fotoğraf 3.416 Milas Hükümet Konağı Kuzey Cephe Detay

Değerlendirme: 1909-1910 yıllarında Hükümet Konağı olarak yaptırılan yapı, dönemin hükümet konakları mimarisine uygun bir tasarım göstermektedir. 3 Ağustos 1910 tarihli belgede, Mühendis İsâdor Efendi'nin projeyi bitirdiği yazmaktadır. Ancak yapının tasarımını yapıp yapmadığı bildirilmemektedir.

Giriş bölümünün, oldukça gösterişli düzenlendiği yapının; üçgen alınlığı, sütunları ve sütun başlıkları, plasterleri Neo-Klasik üslup gösterirken; penç motiflerinin akant yaprakları, dışa taşkın bitkisel süslemeleri ve volütleri Barok, at nalı kemerli pencereleri ise Oryantalist üslup göstermektedir. Böylelikle yapıyı eklektik üslupta değerlendirmek doğru olacaktır.

Yapının girişinin, iki köşesinde bulunan dairesel kuleler, Kayseri Reşadiye Karakolu'nda da karşımıza çıkmaktadır.

3.4.3. Samsun Belediye Binası

Yeri: Samsun İli, İlkadım İlçesi, Pazar Mahallesi, Necip Bey Caddesi, No: 37'de yer almaktadır.

Tarihi: Günümüzde Samsun Belediye Hizmet Binası olarak kullanılan yapı, dönemin Belediye Başkanı Gebilizâde Necib Efendi[709] tarafından, 1913 yılında inşa edilmiştir. Yapı üzerinde yer alan kitabede, *"Sultan Mehmed Reşad Han-ı Hamis Hazretlerinin zaman-ı saltanatında, Gebilizâde Necib Efendi'nin esnâ-yı riyasetinde inşa olunmuşdur."* yazmaktadır (Fotoğraf 3.417). Kitabe'de R.1329, H.1331 (1913) tarihleri verilmiştir[710] (Belge 68). Kitabenin üzerinde, Sultan Reşat'ın tuğrasının bulunduğu büyük bir arma mevcuttur. Araştırmacılar yapının mimarının İtalyan Mösyö Riçi olduğunu söylemektedir[711].

Mimari Özellikleri: Samsun Belediye Binası, dikdörtgen planlı, zemin üzerine iki katlı ve düzgün kesme taştan inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.418-3.419).

Fotoğraf 3.417 Samsun Belediye Binası Kitabesi

[709] Gebilizâde Necip Efendi hakkında bkz. Sarısakal, 2007: 313-320.
[710] Emre Kolay, kitabedeki rakamları 1913-1915 şeklinde okumuştur. Kolay, 2017: 57. Ancak, kitabede yer alan 1329-1331 tarihleri, Rumi ve Hicri olarak verilmiştir. Bu sebeple inşa tarihi 1913'tür. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan bir belgeye göre, Gebilizade Necib Efendi, 1914 yılında yaşça ilerlemiş olduğu, tembel ve mizacı bakımından rahat olduğu için azledilmiş ve yerine, Sinop Sancağı Bidâyet Müddei Umumisi Osmân Bey belediye reisliğine getirilmiştir BOA: DH.UMVM.: 90/6.001.001. Bu sebepten dolayı yapının 1915 tarihinde yapılmış olamayacağı düşüncesindeyiz. Gebilizâde Necip Efendi hakkında bkz. Sarısakal, 2007: 318-320.
[711] Sarısakal, 2008: 76; Duymaz, 2006: 458; Bayraktar, 2016: 366; Seyfi, 2015: 56.

Fotoğraf 3.418 Samsun Belediye Binası Genel Görünüm

Fotoğraf 3.419 Samsun Belediye Binası Genel Görünüm

Giriş, doğu cephesinin merkezinde yer almaktadır (Fotoğraf 3.420-3.421). Dairesel planlı at nalı kemere sahip giriş kapısının önündeki sahanlık, cepheden taşıntı yapmaktadır. Bu bölümde, birinci kat balkonunu taşıyan, iki dikdörtgen planlı ayak bulunmaktadır (Fotoğraf

3.422). Ayrıca bu bölümde, bu ayaklardan atılan Mağrip üsluplu zikzaklı ve geometrik kemerlerle, iki silindirik sütun mevcuttur. Ayaklar, yatay silmeler ile üç bölüme ayrılmıştır. Aşağıdaki ilk bölüm, dikdörtgen prizma şeklindeki kaideden oluşmaktadır. Kaidenin üzerinde, yatay ince bir çubuk silme, onun üzerinde dışa taşkın ve yukarı çıktıkça daralan bir silme vardır. Bunların üzerinde ise bir ince silme daha yer almaktadır. İkinci bölümün alt kısmında, silmeler üzerine oturan bir süsleme görülmektedir. Bu süsleme, sivri kemer şeklinde geometrik bir formda tüm ayağı dolaşmaktadır (Fotoğraf 3.423). Bu sivri kemer şekillerin ortasından çıkan iki rumi dalı, kemer süslemelerinin arasına kadar uzanıp, burada birbirine dolanmaktadır. Birbirine ters şekilde duran bu rumilerin üzeri yivlendirilmiştir. Üst bölüme, ince çubuk silme ile geçilmektedir. Üçüncü bölümde, diğer bölüme benzer şekilde dışarı doğru taşan bir silme ve biri geniş ikisi dar yatay silmeler mevcuttur.

Fotoğraf 3.420 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.421 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Girişi

Ayakların üst bölümleri, alt bölümlerinden daha yüksek tutulmuş olup, yan cepheleri yatay olarak oluk silmelerle yivlendirilmiştir. Bu bölümün alt tarafında beş yapraklı, alt yaprakları volütlü ve dışa açılan bir palmet motifi yer almaktadır (Fotoğraf 3.422-3.423). Bu palmetin ortadaki yaprağının diğerlerine göre daha büyük tasarlandığı ve içi boş bırakıldığı dikkati çekmektedir. Palmetin yanlarından çıkan dallar, dışbükey dairesel bir hareket ile yukarı doğru çıkmakta, böylelikle burada lotus motifi oluşmaktadır. Bu süslemenin uçları, dikey olarak yivlendirilmiştir. Süsleme, aşağı bölümde olduğu gibi yatay olarak konumlandırılmıştır ve tüm ayağı dolaşmaktadır.

Ayağın üst bölümünün cephesinde, iki oluk silme ile geometrik süslemeler yapılmıştır. Bunlar, aşağıdaki yatay süslemenin içinden çıkarak, yukarı doğru dik bir eksende ilerlemektedir. Yukarıda dikdörtgen şeklini alan bu süslemenin, üst ortasında iki zikzak yaparak yukarı doğru yükseldiği görülmektedir. Zikzaklardan sonra, tekrar yukarı çıkan bu süsleme, üstte yuvarlak kemer şeklinde birleşmektedir. Bu süslemenin, içi ince bir silme ile çerçevelenmiştir ve bu bölüm çekiçlenerek hareketlendirilmiştir. Süsleme, ayağın sadece doğu cephesinde yer almakta, arka ve kemer içi cephelerinde bulunmamaktadır.

Ayakların üst bölümlerinde, yatay dışa taşkın olarak düzenlenmiş beş adet geniş silme yer almaktadır[712]. Bu beş silme sonrasında yatay oluk silme ve aşağıdaki silme tekrar edilmiştir. Bunların üzerinde, sütun başlığı şeklinde düzenlenmiş ve üst kattaki balkonu taşıyan bölümler yer almaktadır. Aşağıdan yukarı doğru genişleyen bu kısımlar, üç bölümde incelenebilir. Alt bölümde, dikey olarak yerleştirilen dışa taşkın, ince uzun stilize akant yaprakları görülmektedir. Bu yaprakların uç kısımlarının aşağı doğru kıvrılması söz konusudur. Bu bölümün köşe yaprakları, diğerlerine göre daha dışa taşkındır. Bunun üzerinde, üç kademeden oluşan ve yukarı doğru gittikçe dışarı doğru taşan, yatay silmeler grubu yer almaktadır. Aşağıdan yukarı doğru birinci grupta, üç adet ince çubuk silme üzerine bir geniş silme görülür. İkinci grupta, bir geniş silme yukardan aşağıya doğru genişlemektedir. Üçüncü grupta ise, ince bir silme üzerine yukarı doğru daralan yatay silmeler vardır. Bu silmelerden alt grup haricindeki silmeler, sadece bu sütun başlığını değil, birinci kat balkon altını ve tüm cepheyi korniş şeklinde tamamen dolaşmaktadır.

Fotoğraf 3.422 Samsun Belediye Binası Girişi Sütun ve Ayak

Fotoğraf 3.423 Samsun Belediye Binası Girişi Ayak

[712] Bugün ayağın üstünden geçen ve kuzey ve güney cephesini de kapsayacak şekilde yerleştirilen, demir konstrüksiyonlarla destek yapıldığından dolayı, ayağın üst kısmı görülmemektedir. Bu sebepten dolayı eski fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla tanımlama yapılmıştır.

Girişin merkezinde yer alan ve iki moresk sütun başlığı ile taşınan geniş kemerin üzeri, düz atkı şeklinde düzenlenmiştir. Sütun başlıklarına doğru, zikzaklı ve kademeli olarak inmektedir (Fotoğraf 3.424-3.425). Bu kemeri, bir adet dışa taşkın silme sütun başlıklarına doğru dikdörtgen şekilde çerçevelemektedir.

Sütun başlıkları ile ayaklar arası, oldukça dar tutulmuştur. Bu kemerler, ortadaki kemerle benzer şekilde, zikzaklı kemerlere sahiptir. Mağrip üsluplu bu zikzaklı kemer açıklığı, bir silme ile tekrar edilmiştir. Bu bölümdeki tüm kemerlerin yüzeyine, tıpkı ayaklarda olduğu gibi taşın çekiçlenmesiyle dekoratif bir özellik kazandırılmıştır. Sütun başlığının üzerinden çıkan silmeler, ortadaki kemerde oluğu gibi, bu kemeri de dikdörtgen şekilde çerçevelemektedir. Ayrıca, sütun ile ayak arasındaki bölümde, ayak üzerinde kemerin üzengi kısmı bulunmaktadır. Yukarı çıktıkça genişleyen yatay silmelerden oluşan bu tasarım sütun başlığının üst kısmıyla aynı tasarımı göstermektedir. Ek olarak alt bölümde, geniş bir silme ve altında, yukarı çıktıkça genişleyen üç küçük silme daha yer alır.

Sütunlar, giriş kapısı önünde yer alan sahanlık üzerine oturan kaidelere sahiptir (Fotoğraf 3.422). Bu mermer kaidelerin kare planlı olduğu, köşelerinin pahlandığı, altta iki, üstte ise geniş bir oluk silmeyle hareket kazandırıldığı görülmektedir. Kaidenin üzerinde, kesme taştan dairesel planlı bir başka kaide daha bulunmaktadır. Bu kaide, aşağıda geniş başlayıp sonra daralmakta ve tekrar genişleyip sütun genişliğine ulaşmaktadır. Aşağıdaki geniş kısmında, ince ve yatay bir oluk silme yer almaktadır. Üstte, iki adet bilezik mevcuttur.

Sütun, silindirik planlıdır ve iki mermerden yapılmıştır. Sütunun ortasında, bu iki mermeri ayıran, kesme taştan bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde, altta ve üste yer alan, dışa taşkın iki yatay silme vardır.

Sütun başlığının altında, bilezik şeklinde düzenlenmiş, dört sıra ince yatay silme yer almaktadır (Fotoğraf 3.424-3.25). Üzerinde, ayakların sütun başlıklarında da görülen, dar ve uzun, dikey yerleştirilmiş stilize akant yapraklarından oluşan bir süsleme vardır. Bu yaprakların üst bölümleri, hafif dışa taşkındır. Silindirik yapıda olan bu süsleme dizisinin üzerinde, ince yatay bir silme ile moresk sütun başlıkları bulunmaktadır.

Moresk sütun başlıklarının, cephelerinde alttan başlayarak üstte Y şeklinde uçları kıvrılmış volütler görülmektedir. (Fotoğraf 3.425). Ortada oluşan dairenin içinde, alt merkezinden yukarı doğru, istiridye şeklinde açılan, uçları kıvrımlı ve merkeze doğru dönük yaprakları olan stilize palmet yer almaktadır. Bu süslemenin altında, derin oyma kıvrımlar vardır. Bunun altında ise merkezden iki yana doğru yönelen akant yaprakları bulunmaktadır. Köşelerde, her iki cepheye doğru dönen ve yukardan aşağı doğru genişleyip köşeleri saran süslemeler yer almaktadır. Bu süsleme cephedeki palmete benzemekte ancak burada hayat

ağacı şeklinde görülmektedir. Sütun başlığının üst kısmı yukarı gittikçe genişleyen üç silmeden oluşmakta ve kare plan göstermektedir. Bu silmeler, aşağıda yatay bir silme üzerine, aşağıdan yukarıdan çıktıkça genişleyen içbükey bir silmeden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.424 Samsun Belediye Binası Girişi Sütun Başlığı

Fotoğraf 3.425 Samsun Belediye Binası Girişi Sütun Başlığı

At nalı kemerli giriş kapısı, yukarıda daire şeklindedir (Fotoğraf 3.426). Kapının, at nalı kemer bölümünden sonra sövelere doğru yay şeklinde genişlediği görülmektedir. Sövenin, aşağıda dikey olarak yivlendirilmiş, dikdörtgen bir taş kaidesi vardır. Kaide üzerinden başlayan bir silme, tüm kapıyı kemer dahil dolaşmaktadır. Silmenin ortasında ve dışında, dışa taşırılmış iki ince silme daha vardır. Kapının kemer bölümünde, silmeleri kapatacak şekilde merkezden başlayarak ve birer boşluk bırakılarak yerleştirilen, kareye yakın taş süslemeler bulunmaktadır. Bu taşların üzeri, çekiçlenerek süslenmiştir. Söve üzerinde bulunan silme, bu taşlar arasından görülmektedir.

Kapı kemerinin etrafını, üzengi taşına kadar dikey eksende inen, bir süsleme daha sarmaktadır. Süsleme, üzeri çekiçlenmiş, bir dizi kare formdan oluşmaktadır. Bu süsleme, kapının üzengi taşı hizasından iki yana doğru keskin bir hatla dönmektedir. Kapı kanadı orijinal değildir.

Fotoğraf 3.426 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş

Kapının iki yanında, üst balkonu taşıyan ayakların hizasında, yüzeyden dışa taşıntılı olarak tasarlanmış plasterler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.427-3.428-3.429). Bu plasterler doğu cephesinde, giriş kapısının sağında ve solunda, belirli aralıklarla yerleştirilmek üzere üçer adettir. Plasterlerin kaidesi, yatay dikdörtgen taş şeklindedir. Üzerinde, yatay ince çubuk silme ile yukarı çıktıkça daralan dışa taşkın geniş bir silme mevcuttur. Bu silmelerin üzerindeki bölüm, yatay dikdörtgen bir taş şeklinde olup, ince bir oluk silme ile hareketlendirilmiştir. Bu taşın üzerinde, ortada altı adet kare taşların üst üste yerleştirilmesinden oluşan bir taşıyıcı ve bu taşıyıcının iki yanında bulunan sütunceler yer almaktadır. Ortadaki taşların yüzeyi çekiçlenmiştir. Sütuncelerin kaidesi, siyah ince bir silme şeklindedir. Bunun üzerinde, kırmızı taştan yapılmış ve üç bölümden oluşan silindirik bir kaide daha yer almaktadır. Kaidenin alt bölümünde, düz bir silme yer almakta ve üst tarafa doğru içbükey şeklinde yükselmektedir. Ortadaki bölümde, ince silme üzerine, aşağıdan yukarı doğru daralan dışbükey bir başka silme daha vardır. Sütuncelerin gövdesi, silindirik siyah taştan meydana gelmektedir. Bu sütuncelerin tam ortasında kırmızı yatay bir taş vardır. Sütüncelerin başlıkları kırmızı renkli taş olup, altta iki silme ile başlamaktadır. Üstte ise, yukarı çıktıkça genişleyen bir form göstermektedir. Bu

bölüm üzerine, bitkisel süslemeler yerleştirilmiştir. Kaide bölümünde olduğu gibi üst bölümde de siyah yatay silme ile sütunceler sona ermektedir.

Sütuncelerin üzerinde, yatay dikdörtgen şeklinde yerleştirilmiş ve üzerinde bitkisel süslemeleri olan bir taş bulunmaktadır. Bu süsleme; iki silmenin birbiri içinden geçerek, köşelerde yaprak şeklini almasından oluşan geometrik bir süslemedir. Bu yaprakların içinde daireler yer alır. Dikdörtgenin kenar ortalarında ise, giriş kapısı ayaklarında görülen rumi motifler yer almaktadır. Cephedeki plasterlerden, kapının iki yanındaki hariç olanlarının üzeri sütun başlığı şeklinde düzenlenmiştir. Bu bölüm, giriş kapısı ayaklarında görülen sütun başlığına benzemektedir. Kapının iki yanında bulunan plasterlerden, balkonu taşıyan ayaklara sivri kemerler atıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 3.427 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Katı

Fotoğraf 3.428 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Plaster Detayı

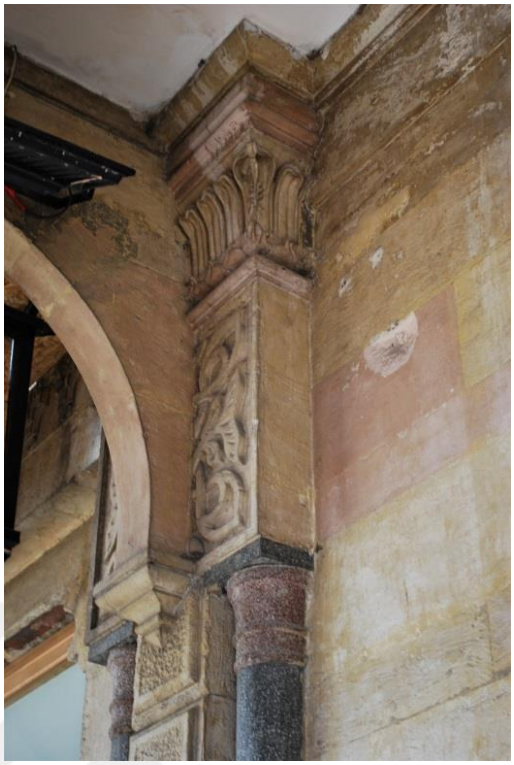

Fotoğraf 3.429 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Plaster Detayı

Doğu cephesindeki giriş kapısının iki yanında, dükkân olarak tasarlanmış ve her biri, cephedeki plasterler arasına atılan, basık kemerli dört açıklık bulunmaktadır (Fotoğraf 3.430). Zemin kat ve birinci katı, yatay olarak düzenlenen süslemeler ayrılmaktadır. Balkon dahil, tüm cepheyi dolaşan bu süsleme, saçak altı konsollarına benzemektedir. Üstte bir geniş silme, altta dışbükey kaval bir silme yer alır. En aşağıda ise, yukarı çıktıkça genişleyen iki silme daha vardır. Bu konsol süslemeleri oldukça küçük tutulmuş olup, yan yana dizilmişlerdir. Bu süsleme üzerine, yatay ince bir silme ve yukarı çıktıkça dışarı taşan içbükey oluk bir silme mevcuttur.

Fotoğraf 3.430 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Katı

Birinci kat merkez aksında, giriş kapısının üzerinde balkon yer almaktadır (Fotoğraf 3.431-3.432). Balkonun baba taşları, giriş bölümünün ayaklarının üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Ayaklar genişliğinde olan bu baba taşlarının altında ve üzerinde iki yatay geniş silme yer almaktadır. Bu silmeler tüm balkonu dolaşmaktadır. Baba taşlarının cephesi üzerinde, dikdörtgen bir çerçeve içinde, yuvarlak kemer içine alınmış ve sivri kemer formlu süsleme bulunmaktadır. Balkon korkulukları taş malzeme olup, ortada baklava dilimi, altta ve üstte, üzeri sivri kemerle biten, geometrik bir süslemeye sahiptir. Bu korkuluklar, ajur tekniğinde yapılmıştır (Fotoğraf 3.433).

Fotoğraf 3.431 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkon

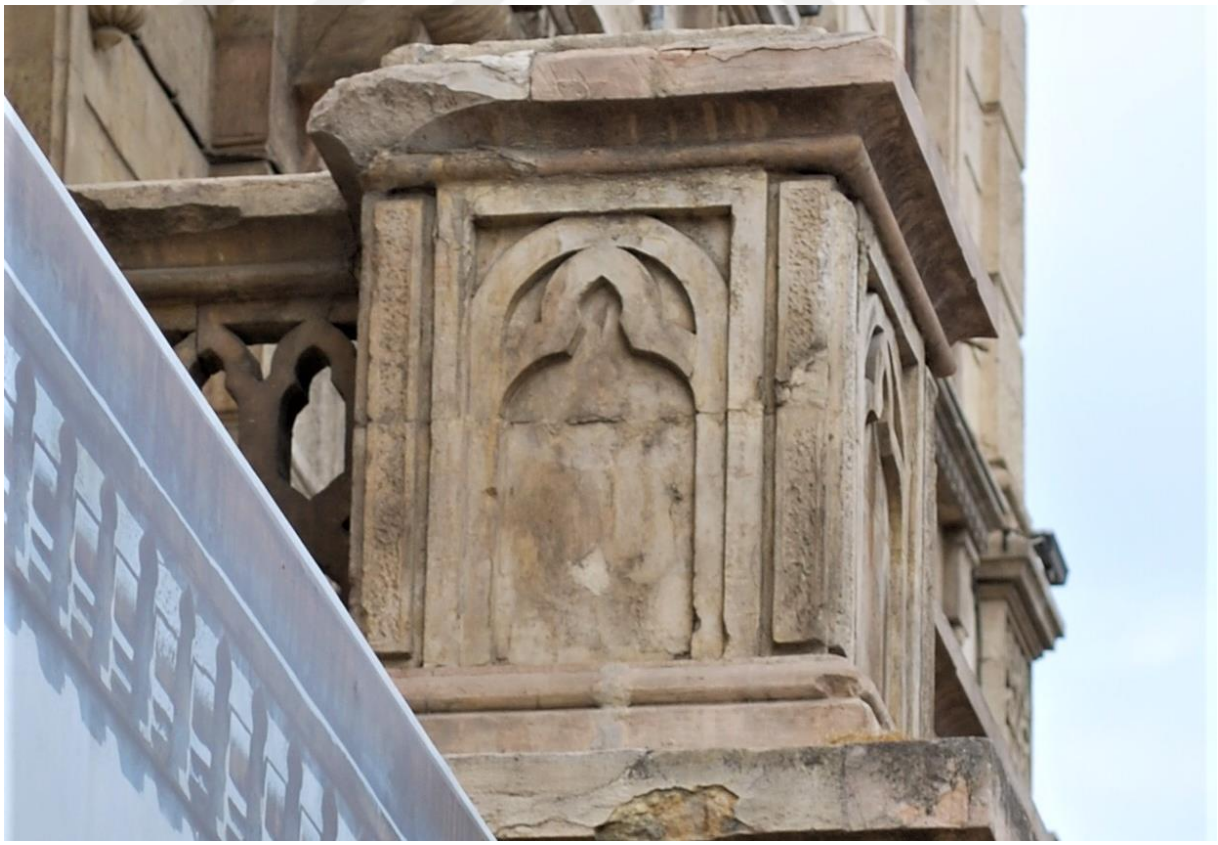

Fotoğraf 3.432 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkon Baba Taşları

Fotoğraf 3.433 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkon Korkuluk Detayı

Fotoğraf 3.434 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkon Kapı Kemeri

Balkon kapısı, basık kemerli bir yapı göstermektedir (Fotoğraf 3.434). Kemer ve söve etrafını içte ince, dışta geniş olmak üzere iki silme dolaşmaktadır. Kemer karnına, aşağı sarkacak şekilde düzenlenen palmet şekilli süslemeler yapılarak, dilimli kemer oluşturulmuştur. Bu palmetlerin içinde oyma tekniği ile yapılan bir palmet motifi daha vardır. Kemerin üst kısmını, dikdörtgen şekilde dolaşan geniş bir kaval silme çerçevelemektedir. Bu silmenin iki ucunun, dilimlendirilmiş ve ucu sivri bir küre ile bittiği görülmektedir (Fotoğraf 3.431).

Giriş bölümünün ikinci katında balkon yer almaktadır. İkinci kat balkonu, S ve C kıvrımlarından oluşan büyük iki adet konsol tarafından taşınmaktadır (Fotoğraf 3.435). Bu konsollar, ikinci kat balkonunun iki yanına yerleştirilen, üst üste düzenlenmiş beş adet taştan oluşturulan, plasterlerin üzerindedir. Dikdörtgen taşların üstü çekiçlenmiştir. Bu süsleme birinci katta, alt kattaki plasterlerin üzerine gelecek şekilde yerleştirilmiştir ve cephede toplamda altı adettir (Fotoğraf 3.436-3.437-3.438). Plasterler, ikiz pencereler arasına ve cephe köşelerine yerleştirilmiştir. Alt bölümlerine yatay olarak yerleştirilmiş, biri geniş, ikisi dar üç silme yer almaktadır. Bu silmelerin altında balkon kapısının iki yanındaki hariç, dikey olarak yerleştirilen ve üzerinde geometrik ve bitkisel süslemeleri olan bir kaide bölümü vardır. Süslemelerde, iki ve üç yapraklı stilize rumi yaprakların bulunduğu dalların iç içe geçmiş geometrik şekiller oluşturduğu görülmektedir. Birinci katta bulunan plasterlerin üst bölümleri ise alt kattaki plasterlerin üst bölümüyle küçük farklar dışında benzeşmektedir. Burada, dar uzun yapraklar yerine, ucu sivri şeklinde biten geometrik süsleme dizisi yer alır.

Fotoğraf 3.435 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Balkonu

Fotoğraf 3.436 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat ve İkinci Kat

Fotoğraf 3.437 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Süslemesi

Birinci kat pencereleri, her plaster arasına iki adet yerleştirilmiş olup, toplamda sekiz adettir (Fotoğraf 3.438-3.439-3.440). Bu pencerelerin kemerleri, dairesel planlı olup, ucu dıştan sivriltilmiş at nalı kemer şeklindedir. Böylelikle sivri kemer formunu almaktadır. Pencere pervazları, kırmızı ve siyah renkli taştan yapılmıştır. Kilit taşlarına, siyah renk denk getirilecek şekilde, sırayla kırmızı siyah şekilde tasarlanmıştır. Pencerelerin üzengi taşları, kesme taştan yapılmış sütun başlıkları şeklindedir. Altta iki ince silme üzerine, içbükey geniş bir silme ve üstte diğerlerinden daha geniş bir başka silmeden oluşmaktadır. Bu sütun başlıklarının üzerinden, iki yana dışa doğru çıkan, keskin kenarlı geniş bir silme, pencerelerin üstünde, kare oluşturacak şekilde kemerin etrafını dolaşmaktadır. Söveler siyah renkli taştan olup, iki kaide üzerine oturmaktadır. Alttaki kaide iki ince silme arasına alınmış siyah taştandır. Üstteki kaide ise, aşağıdaki kaide ile aynı tasarımı göstermektedir. Ancak, ona göre daha dar tutulmuş ve kırmızı renklidir. Denizlik bölümü yarım daire şeklinde dışarı taşkındır. Denizliğin altı, dışbükey yarım daire biçimde tasarlanmıştır. Bu bölümün üzeri dilimlendirilmiştir. En altta ise merkezde ucu sivriltilmiş küre mevcuttur.

Fotoğraf 3.438 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Süslemesi

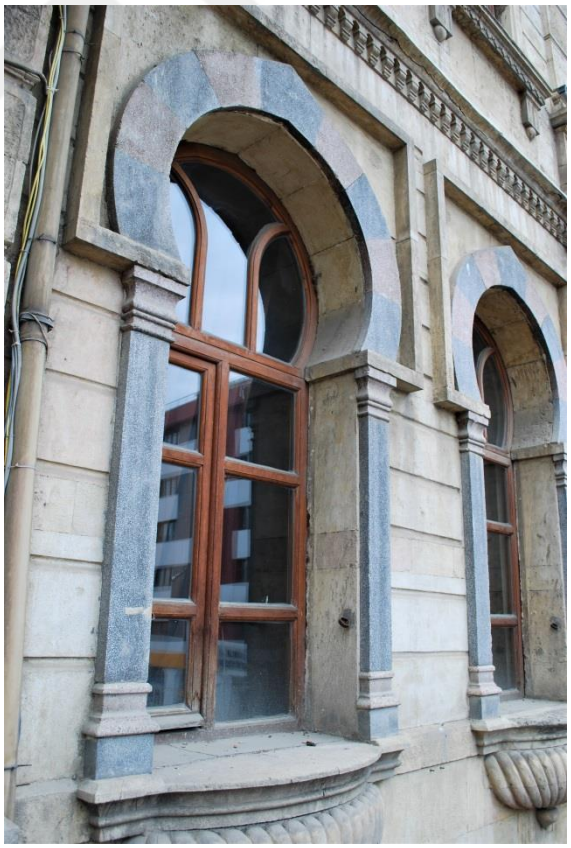

Fotoğraf 3.439 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.440 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Birinci Kat Pencereleri

İkinci kat merkezde, gösterişli tasarıma sahip bir balkon vardır (Fotoğraf 3.441). Bu balkonun doğu cephesi, ortada bir adet geniş ve yüksek, yanlarda birer adet olmak üzere üçlü ve sivri kemerli bir tasarıma sahiptir. Balkonun altında, aşağıda ince yatay ve onun üstünde cepheden dışa doğru taşkın, içbükey geniş bir silme görülmektedir. Balkonun doğu cephesinin, iki köşesinde, kesme taş malzemeden ayaklar bulunmaktadır. Bu ayakların kaidesi kübik formda olup hem doğu hem de yan cephelerinde geometrik süslemelere sahiptir (Fotoğraf 3.442). Kaidenin altında yatay geniş bir silme yer alır. Kaidenin cephelerinde ise, kare formda bir silmenin çerçevelediği, köşelerde üçgenlerin bulunduğu iç içe geçmiş geometrik süslemeler vardır.

Balkon korkuluğu içeri doğru girinti yapmaktadır. Taş malzeme ile ajur tekniğinde yapılan bu korkuluk, balkonun merkezinde yer alan kitabe ile baba taşları arasına yerleştirilmiştir. Ayrıca, balkonun yan cephelerinde de aynı korkuluk devam etmektedir. Korkuluk süslemesi, geometriktir ve ajur tekniğinde yapılmıştır. Balkonun doğu cephesinin merkezinde ve korkuluklar arasında, üstü yarım daire şeklinde yükseltilmiş mermer bir kitabe bulunmaktadır (Fotoğraf 3.441). Kitabenin üstünde, bir Osmanlı arması yer almakta olup, kitabenin iki yanında, dik şekilde yerleştirilmiş dikdörtgen şeklinde düzenlenmiş, dışa taşkın iki adet plaka yer almaktadır. Bu bölüm ile balkon korkulukları arasına ise dik şekilde yerleştirilmiş iki dikdörtgen taş, balkon sütunlarına kaide görevini üstlenmiştir. Bu kaidenin

üzerinde bulunan süsleme, ince bir silme ile çerçevelenmiştir. Altta ve üstte yarım daire şeklinde biten ve keskin hatlara sahip, S ve C ve kıvrımlarından oluşan bu süslemenin üzeri, çekiçlenerek dekoratif hale getirilmiştir. Tüm balkonun korkuluğunu ve kitabenin üzerini, altta iki ince silme ve üstte dışa taşkın iki geniş silme dolaşmaktadır.

Balkonun doğu cephesinde, ortada yüksek ve geniş, yanlarda iki adet dar olmak üzere üç adet sivri kemer bulunmaktadır. Bu sivri kemerlerin cephesinde, yuvarlatılmış, oldukça geniş ve dışa taşkın kaval silmeler görülür. Bu silmeler, sütun başlığının üzerine kadar inmektedir. Ortadaki büyük kemerin üzerindeki silme, merkezde bir düğüm motifi çizmektedir ve diğerlerinden farklı tasarlanmıştır. Yandaki küçük kemerlerin üzerinde, etrafı kaval silme ile çerçevelenmiş, oldukça dışa taşkın rozetler bulunmaktadır. Bu rozetlerin içine, iç içe geçmiş geometrik şekiller yerleştirilmiştir.

Ortadaki büyük kemeri taşıyan, yapıdan bağımsız iki sütun bulunmaktadır. Yan cephelerdeki kemerleri taşıyan sütunlar ise plasterlere birleştirilmiş ve sütunce şeklini almıştır. Balkon sütunları, zemin kattaki plaster ve birinci kat pencerelere benzer şekilde, kırmızı ve siyah renkli taştan yapılmıştır. Bu sütunlar siyah renkli, yatay dikdörtgen bir kaide üzerine oturmaktadır. Kaide üzerinde, kırmızı renkli daire planlı ve üç bölümlü bir başka kaide daha bulunmaktadır. Alt bölümde ince bir silme üzerine yukarı çıktıkça daralan bir silme yer alır. Ortada oldukça dışa taşkın ve yukarı çıktıkça daralan bölümün altında, ince iki silme vardır. Üstte ise, bir boşluktan sonra iki ince silme ile gövdeye ulaşılır.

Silindirik gövdeli sütunların, siyah renkli taş ile düzenlendiği görülmektedir. Sütun başlıkları kırmızı renkli olup, aşağıdaki gövde genişliğinden yukarı doğru genişleyen silindirik yapıdadır. Başlığın alt bölümünde, ikisi bitişik, biri üstte yer alan üç bilezik vardır. Üst bölümü ise dışa taşkın yuvarlatılmış başka bir silme ile son bulur. Sütun başlığının üzerinde, kare planlı, siyah renkli taş malzemeden yapılmış, bir kaide olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 3.441 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon

Fotoğraf 3.442 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon Detay

Balkonu taşıyan ayakların, yan cephelerinden yapı duvarına doğru atılan, ince uzun sivri kemerler bulunmaktadır. Balkonun köşesindeki ayaklar, birinci ve ikinci kat plasterlerinde olduğu gibi, yatay dikdörtgen taşların üst üste konulmasından oluşmaktadır. Bu ayakların sütun başlıkları, yukarı çıktıkça genişleyen, dışbükey şekilde dışa taşırılmış bir dikdörtgen formundadır. Altta, yatay ince bir silme yer almaktadır. Üzeri, bitkisel ve geometrik süslemeye sahiptir. Bu süsleme; ortasında Y formu olan, iki yanında üzeri yuvarlatılmış derin oyma süslemelerden meydana gelmektedir. Böylelikle stilize mukarnas dilimlerine benzemektedir. Bunların arasında, ortada palmet ve iki yanında rumi dalların olduğu zarif süslemeler, aşağıda daire oluşturmaktadır. Bu sütun başlıklarının köşelerinde, yivlendirilmiş büyük yapraklar bulunmaktadır. Başlıkların üst kısımlarında, iki ince silme üzerine oldukça dışa taşkın ve geniş bir silme görülmektedir. Bu başlık süslemesi tüm yapıyı saçak altından dolaşmaktadır.

İkinci kat, balkon ayaklarının sütun başlıklarının üzeri, başka bir başlık ile yükseltilmiştir (Fotoğraf 3.443). Ayak başlıklarının üzerinde, yatay bir silme üzerinde, yatay dikdörtgen bir taş yer alır. Taşın üzerinde, kenarlarda dairesel ve köşelerde üçgenler oluşturacak şekilde, birbiri içinden geçen silmelerden meydana gelen geometrik bir süsleme bulunmaktadır. Üzerinde dışa doğru yuvarlatılmış ve taşırılmış yatay bir silme vardır. Bu silmenin üzerinde, üç ince çubuk silme ve onun üzerinde iç içe geçmiş, iki sivri kemer formlu süsleme yer alan başka bir silme yer alır. Bu bölüm mukarnas dizisi şeklinde tasarlanmıştır. Buradan çatıya kadar olan bölüm, tüm yapıyı dolaşan saçak altı bölümüyle aynı tasarımı gösterir.

Fotoğraf 3.443 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon Detay

Fotoğraf 3.444 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon

Balkonun üst bölümü, çatıdan yukarı taşırılmıştır (Fotoğraf 3.444). Burada bulunan ve ayakların üzerindeki süslemeler ile benzer tasarım gösteren süslemeler, taşırılan bu bölümün her bir köşesine birer adet yerleştirilmiştir. Balkondaki büyük sivri kemerin hemen üzerinde, iki ayak arası ve saçak altında, baklava dilimlerinden meydana gelen, geometrik bir bordür bulunmaktadır. Bu bölümün saçağı dışarı taşırılmış olup, saçak altı; yatay dikdörtgenlerin yan yana tekrar edilmesinden oluşan, kasetleme sistemine sahiptir. Balkon bölümünün çatısı, geometrik şekilli ve ajur tekniği ile yapılmış olan korkulukla kapatılmıştır. Bu bölümün her bir köşesinde, yatay dikdörtgen taşlar üzerine, sütun başlıklarının altında bulunan, geometrik süslemeyle benzer tasarıma sahip süslemeler görülmektedir. Bunların üzerinde ise kozalak şeklinde taşlar yer almaktadır. Çatıda dikdörtgen şeklinde, yatay olarak iki bölümde yükselen ve yukarı çıktıkça daralan, Çin üslubunda bir çatı bulunmaktadır. Bu bölüm süsleme amaçlıdır.

İkinci katta bulunan balkon kapısı, üç dilimli bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 3.445). Merkezdeki dilim dairesel planlı at nalı kemer tasarımındadır. Balkon kemerinin içinde saç örgüsü görülürken, kemerin üzerinde birinci kat balkon kapısının üzerinde görülen kaval silme mevcuttur.

Fotoğraf 3.445 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Balkon Kapısı Detay

Fotoğraf 3.446 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Süslemeleri

Doğu cephesi ikinci kat, birinci katla aynı tasarımı gösteren plasterler ile bölünmüş olup, balkonun her iki yanında dörder adet olmak üzere, sekiz adet pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.446). Plasterlerin altında bulunan taş süslemeler, diğer katlardakilerden farklıdır (Fotoğraf 3.447-3.448). Bu süsleme, her bir köşede birbirine dönük iki ruminin daire oluşturması ve bu dairenin içinden kenarların ortasına doğru sivrilen geometrik süslemelerden meydana gelmiştir.

İkinci kat pencereleri, basık kemerlidir (Fotoğraf 3.449). Kemer ve söveyi, düz kesme taş bir silme çerçevelemektedir. Sövenin alt kısımları, iki yana doğru genişlemektedir. Burada,

yarım daire ve dikdörtgen şekillerden oluşan bir süsleme dikkati çekmektedir. Kemerin kilit taşı, yukarı ve dışa taşkın tasarlanmıştır. Kilit taşının üst bölümü, yukarı çıktıkça genişleyen, altı adet yatay silmeler şeklindedir. Alt kısmı ise keskin bir biçimde ve V şeklinde oyulmuş, dik olarak yivlendirilmiş bir tasarım göstermektedir. İkinci kat pencerelerin üstü, üçgen şeklinde ve sövelere doğru aşağı inen kaval silmeye sahiptir. Bu silmenin uçlarında, yarım daire biçimli, üzerinde iki yatay silme bulunan ve altta soğan şeklinde biten, dışa doğru yuvarlatılmış süslemeler bulunmaktadır.

İkinci kat pencerelerinin denizlik bölümü, iki dar yatay silme ve bunların altında yer alan geniş bir silmeden oluşmaktadır. Geniş silme üzerinde, ters palmetler ve aralarında palmetlerden daha kısa tutulmuş üçgenler dizisi dikkati çekmektedir. Denizliğin altında, iki adet konsol şeklinde planlanmış bölümler vardır. Bu konsolların altı, dışa doğru taşan ve yarım daire şeklindedir.

Saçak altı bölümü, ikinci kat balkon ayaklarının sütun başlıklarındaki süslemeyle aynıdır (Fotoğraf 3.450). Çatıda zikzaklar şeklinde kademeli olarak yükselen ve daralan, uçları kesik geometrik dendanlar bulunmaktadır. Plasterlerin üzerinde, yatay dikdörtgen bir taş yer almakta ve onların üzerinde de kozalak benzeri süslemeler tekrarlanmıştır.

Fotoğraf 3.447 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Plaster

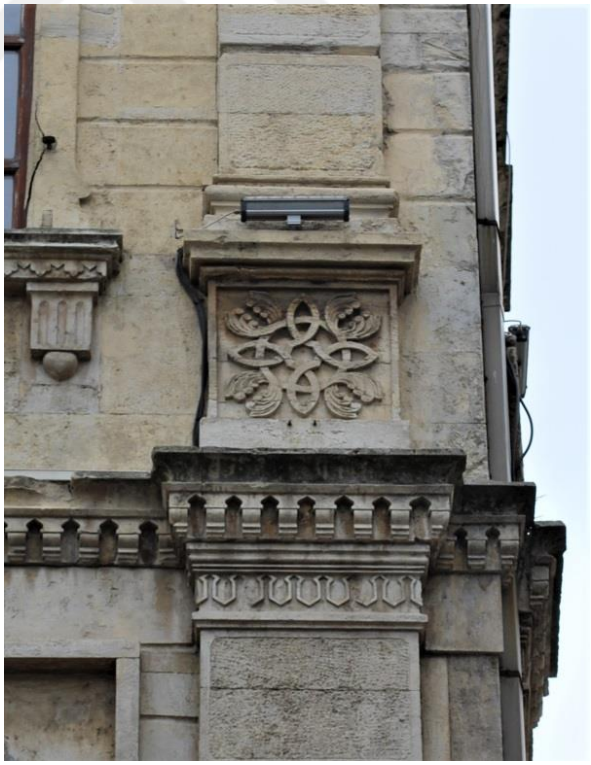

Fotoğraf 3.448 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Süsleme Detay

Fotoğraf 3.449 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi İkinci Kat Pencere Detay

Fotoğraf 3.450 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Çatı Detay

Kuzey cephesi, doğu cephesiyle aynı süslemelere sahiptir ancak pencereler bakımından farklı bir tasarımdadır. Zemin katta, dört adet sütunlu plasterler arasında, üç adet basık kemerli dükkân biçimde planlanmış bölüm bulunmaktadır (Fotoğraf 3.451). Bu plasterler, yukarı katlarda da devam etmekte ve cepheyi dikey olarak üçe ayırmaktadır (Fotoğraf 3.452). Kuzey cephesinin, birinci ve ikinci katının merkezinde, doğu cephesinden farklı olarak, sivri kemerlere sahip birer pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.453). Doğu cephesindeki, at nalı kemerlerle aynı tasarıma sahip olan bu pencerelerin farkı; diğerlerine göre daha büyük planlanmış olması, sivri kemerli olması ve at nalı kemerli pencerelerin, üzengi taşından iki yana doğru çıkan silmelerin burada bulunmamasıdır. Ayrıca, bu sivri kemerli pencerelerin denizlik bölümü de diğerlerinden farklıdır. Denizlik bölümü, aralarında boşluk bırakılan üç yatay silme altında, üzeri dikey şekilde yivlendirilmiş geniş bir silmeden oluşmaktadır. Denizliğin altında ise, üzeri dilimli, yarım daire şeklinde dışa taşıntılı bölüm yer almaktadır. Bu bölümün altında ve merkezde ise yumurta şeklinde bir süsleme görülmektedir.

Kuzey cephesinin, merkezdeki sivri kemerlerin iki yanında; birinci katında sivri at nalı kemerli, ikinci katında ise basık kemerli ikişer adet pencere yer almaktadır. Bu pencereler, doğu cephesi ile aynı tasarımı göstermektedir.

Fotoğraf 3.451 Samsun Belediye Binası Kuzey Cephesi Zemin Kat

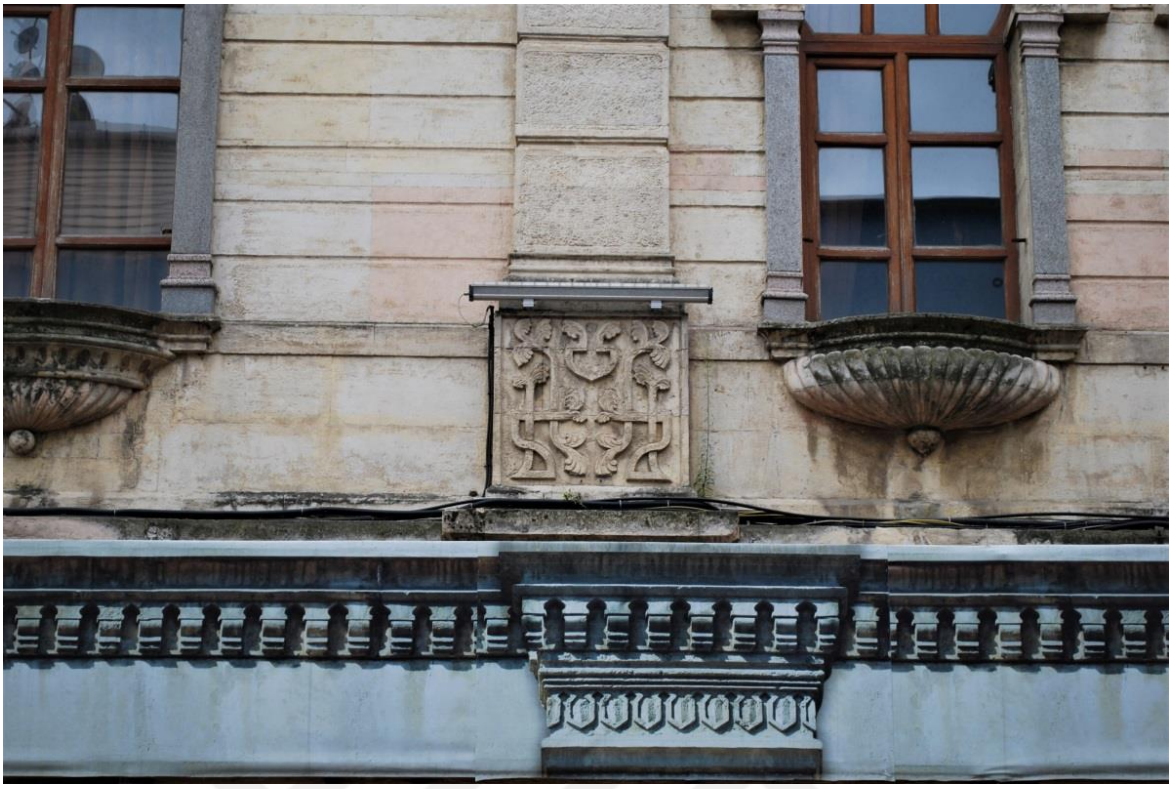

Fotoğraf 3.452 Samsun Belediye Binası Kuzey Cephesi Detay

Fotoğraf 3.453 Samsun Belediye Binası Kuzey Cephesi

Batı cephesi günümüzde, yapının arkasında bulunan, yeni Samsun Belediye Binası'na bir koridor ile bağlanmaktadır (Fotoğraf 3.454-3.455-3.456-3.457). Bu sebeple, orijinal hali oldukça değişmiştir. Batı cephesi oldukça sade tutulmuş olup, sıva üzerine taş süslemeler görülmektedir. Bu cephede de dikey olarak cepheyi bölen plasterler tekrarlanmıştır. Zemin kat merkezi, sıva ile kapatıldığı için, orijinalinde nasıl olduğu çok fazla anlaşılamamaktadır. Ancak merkezin sağında ve solunda, her biri plaster arasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiş; üzerinde basık kemerli pencerelerin bulunduğu, altında ise basık kemerli kapıların görüldüğü ikili tasarımlar yer almaktadır. Üstteki pencerelerin kemerleri, iki taraftan yanlara doğru taşmakta; sövelerinde ise aşağı doğru genişleyen S v C kıvrımları bulunmaktadır. Altında bulunan kapıların kilit taşları, üstteki pencerenin denizlik bölümüne bitişik olarak planlanmıştır. Buradaki kapılar kapatılarak, günümüzde pencereye dönüştürülmüştür. Plasterlerin üstleri, sütun başlığı şeklinde düzenlenmiştir (Fotoğraf 3.458). Birinci kattaki bu sütun başlıkları, yukarı çıktıkça genişleyen bir form göstermektedir. Üzerinde, büyük dışa dönük palmetlerin bulunduğu ve bu palmetlerin altlarının, iki tarafa doğru yuvarlatıldığı, bir dizi süsleme vardır. Palmetlerin içine, eşkenar dörtgen yerleştirilmiş ve iki yanına yapraklar eklenmiştir. Palmetler arasındaki sivri bölümlerin üzerinde ise üç yapraklı yonca görülmektedir. Bu yoncaların ortası, daire şeklinde oyulmuştur. Zemin kattan birinci kata geçiş, iki geniş yatay silme ile sağlanmaktadır. Bunlardan üstteki keskin hatlara sahipken, alttaki kaval silme şeklindedir.

Batı cephesinin, birinci ve ikinci katındaki pencereler aynı tasarımı göstermektedir. İkinci kat merkezinde, sonradan eklenen bölüm olduğu için orijinali anlaşılmamaktadır (Fotoğraf 3.459). İkinci kat merkezde ise, kuzey cephesinde bulunan sivri kemerli pencere ile aynı tasarımı gösteren bir pencere yer alır. Bu bölümün her iki yanında, plasterlerin arasına denk gelecek şekilde, ikiz pencereler bulunmaktadır. Düz atkılı pencerelerin, lento ve sövesi düzgün kesme taştan yapılmıştır. Bu pencerelerin ortasında yer alan ve ortak kullanılan sövenin kaidesi, altta yatay bir silme üzerine, iki ince silme arasında yuvarlatılmış bir silme şeklindedir. Bu sövenin cephesi, bir oluk silme ile hareketlendirilmiştir. Sövenin üst bölümü, sütun başlığı şeklinde düzenlenmiştir. Altta yatay düz bir silme, üzerinde yukarı doğru taşan içbükey geniş bir silme mevcuttur. Sütun başlığının en üstünde ise üç yatay ince silme daha bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.454 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi Birinci ve İkinci Kat

Fotoğraf 3.455 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.456 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.457 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.458 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi Plaster Başlık

Fotoğraf 3.459 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi Birinci Kat Pencere

Fotoğraf 3.460 Samsun Belediye Binası Batı Cephesi İkinci Kat Saçak Detay

Pencere açıklıkları üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiş, iki üçgen oluşturacak biçimde yükselen ve pencerenin üst bölümünü çerçeveleyecek şekilde dolaşan, köşeli, dışa taşkın bir silme bulunmaktadır (Fotoğraf 3.460). Bu silme uçlarında ters üçgen şeklinde süsleme görülmektedir. Pencerelerin denizlik bölümü, altta yatay bir silme üzerine; çubuk silme ve en üstte içbükey dışa taşkın bir silmeden meydana gelmektedir. Batı cephesinin, ikinci ve üçüncü katında bulunan diğer süslemeleri, çatı dahil olmak üzere, diğer cephelerle aynıdır. Yapının güney cephesi, sağır cephedir (Fotoğraf 3.461).

Fotoğraf 3.461 Samsun Belediye Binası Güney Cephe

Değerlendirme: Samsun Belediye Binası, dönemin Belediye Başkanı Gebilizade Necib Efendi tarafından, 1913 yılında inşa edilmiştir. Araştırmacılar yapının mimarı olarak Mösyö Riçi'nin ismini söylemektedir. Samsun Belediye Binası, birkaç öğe dışında tamamen Oryantalist üslup göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Giriş bölümünde yer alan moresk sütun başlıkları, at nalı kemerli giriş ve balkon kapıları, at nalı kemerli pencereler, pencere ve sütunlarda kullanılan çift renkli taşlar, yoğun bitkisel - geometrik bezemeler ve zikzaklı dendanlar Oryantalist üslupta değerlendirilmektedir. Yapı, yoğun Oryantalist etkilerin görülmesi sebebiyle konumuz bakımından oldukça önemlidir.

3.4.4. Sinop Telgraf Posta Binası

Yeri: Sinop Merkez, Meydankapı Mahallesi, Kurtuluş Caddesi, No:14'te bulunmaktadır.

Tarihi: Günümüzde Sinop Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Binası olarak kullanılan Sinop Telgraf Posta Binası'nın, bazı kayaklarda Ruslar tarafından lise olarak yapıldığı, daha sonra Rus Konsolosluğu olarak kullanıldığı belirtilmektedir[713]. Ancak, Hüseyin Hilmi Uluğ'un,

[713] https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sinop/kulturenvanteri/ptt-binasi, (erişim tarihi: 15.05. 2018)
https://www.arkitera.com/gorus/karadenizde-atipik-bir-kent-sinop/ (erişim tarihi: 01.05. 2018)
Yapının inşa tarihi ile ilgili arşiv belgesi bulunamamıştır.

1925 yılında yazdığı Sinop Kitabeleri adlı eserinde, 1913 yılında yapının inşaatına başlanıp, Mutasarrıf Zihni Bey gayreti ile 1921 senesinde Telgraf Posta Binası olarak kullanılmaya başlandığı bildirmektedir[714] (Belge 69). Giriş kapısı üzerinde, günümüze ulaşamamış kitabelik bölümü yer almaktadır. Ancak kitabenin, mermer üzerine bıraktığı izden, "تلغراف پوسته ۱۳۳۱" "Telgraf Posta 1331" yazısı okunabilmektedir (Fotoğraf 3.462-3.463). Bu sebeple yapının inşa tarihini 1913 senesi olarak kabul etmekteyiz. Bina bir dönem, Atom Enerjisi Kurumu Bilgi Merkezi olarak kullanıldıktan sonra, günümüzde Sinop Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü olarak hizmet vermektedir.

Fotoğraf 3.462 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü Kitabelik

[714] İ. B. B. Atatürk Kitaplığı Arşivi: Hüseyin Hilmi Uluğ, Sinop Kitabeleri, 1925: 75; Ulus, 2014: 201.

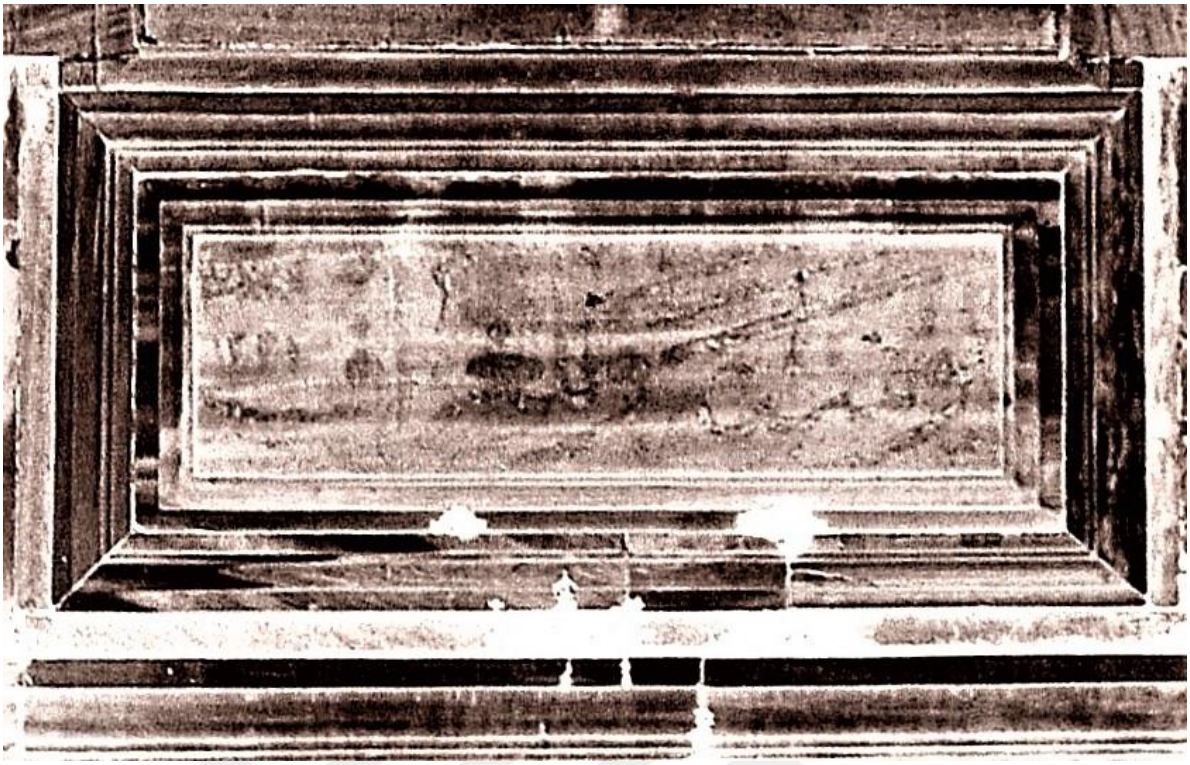

Fotoğraf 3.463 Sinop Telgraf Posta Binası Kitabesi

Mimari Özellikleri: Sinop Telgraf Posta Binası, kuzey güney doğrultuda dikdörtgen planlı, zemin üzeri bir katlı olarak inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.464-3.465-3.466-3.467). Kırma çatı, Marsilya tipi kiremitlerle kapatılmıştır. Yapının malzeme özellikleri, moloz taş üzeri sıva, mermer ve kesme taştır. Yapının, güney, doğu ve batı cepheleri oldukça sade tutulmuş olup, yola bakan kuzey cephesi gösterişli bir düzenlemeye sahiptir (Fotoğraf 3.468-3.469). Kuzey cephesinde, ana giriş kapısı yer alırken güney ve batı cephelerinde sonradan açılan kapılar yer almaktadır. Batı cephesinde, zemin katta, üç adet yatay şekilde düzenlenmiş sekizgen pencere ile bir kapı açıklığı vardır. Birinci katta ise, dört adet sivri kemerli pencere bulunmaktadır. Bunlardan kuzeyden üçüncüsünün, iki yanında plasterler görülmektedir. Yapının eski fotoğraflarına bakıldığında, bu pencerenin kapı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Doğu cephesindeki bodrum katta, batı cephesiyle aynı tasarımı gösteren, dört adet sekizgen pencere ve birinci katta dört adet sivri kemerli pencere yer almaktadır. Güney cephesinde ise, bugün bodrum katta olan kapının günümüze ulaşamadığı, birinci katta bir balkon yer aldığı görülmektedir [715].

[715] Yapının diğer cepheleri, konumuz kapsamında olmadığından dolayı detaylı olarak anlatılmamıştır.

Fotoğraf 3.464 Sinop Telgraf Posta Binası Genel Görünüm

Fotoğraf 3.465 Sinop Telgraf Posta Binası Kuzey Cephesi

Fotoğraf 3.466 Sinop Telgraf Posta Binası Kuzey Cephesi

Fotoğraf 3.467 Sinop Telgraf Posta Binası Kuzey Cephesi

Kuzey cephesi, yatay olarak düzenlenen, cepheden dışa taşkın mermer silmelerle katlara ayrılmıştır. Bu silme, tüm yapıyı dolaşmakta ve üç bölümden oluşmaktadır. Alt bölümde, düz ve geniş bir silme üzerine çubuk silme yer almaktadır. Orta bölüm, yukarı doğru çıktıkça

genişleyen ve cepheden dışarı taşırılmış bir silmeye sahiptir. Üst bölüm, ince ve düz bir silme şeklindedir.

Kuzey cephesinin merkezinde yer alan ana giriş kapısı, yapıyı dolaşan ve katları ayıran silme üzerinde birinci katta bulunmaktadır. Kapının yer aldığı bu bölüm, kuzey cephesinden içeri doğru girintilidir. Kapının iki yanında ise kule şeklinde taşıntılar yer almaktadır. Kapıya, on bir basamaklı, mermer malzemeden yapılmış merdivenle ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.467).

Bodrum kat ile zeminin başladığı yerde, dışa taşkın yuvarlatılmış kesme taş malzeme ile bir etek silme yer almaktadır. Bodrum kat pencereleri, kesme taş pervaza sahiptir ve sekizgen planlıdır. Ana giriş kapısı yanındaki girintilerde iki adet ve cephede iki adet olmak üzere toplam dört adet pencere vardır. Kapı yanındakilerin eni, oldukça kısa tutulmuştur. Ancak cephede yer alan pencereler, yatay olarak geniş bir yapıya sahiptir.

Kuzey cephesinin köşeleri, kesme taştan yapılmış plasterlere sahiptir ve bu süslemeler köşebent şeklinde diğer cephelere dönmektedir (Fotoğraf 3.468-3.469-3.470). Bu süslemeler, etek silme üzerine oturmakta ve her biri kare şeklinde olan kabartmalara sahiptir (Fotoğraf 3.471-3.472). Kareler, üst üste istiflenmiştir ve üzeri piramidal olarak yükseltilip yuvarlatılmıştır. Ayrıca bu süslemelerin bulunduğu bölümlerde, bodrum kat ve birinci katı ayıran yatay silme üzerinde, iki yana doğru açılarak sütun başlığı benzeri bir tasarıma sahip süsleme olduğu görülmektedir. Aynı taşıntı, kapının iki yanında yer alan kulelerin altında, kaide şeklinde kullanılmıştır.

Ana giriş kapısının eşiği, on birinci basamak olarak düzenlenmiş olup diğerlerinden daha geniş tutulmuştur (Fotoğraf 3.473). Giriş kapısı, basık kemerlidir. Kemer kilit taşı gri olmak üzere; gri ve beyaz yerleştirilmiş, yedi adet mermer taş ile tasarlanmıştır. Kilit taşı, dışa taşkındır ve V şeklinde yukarı doğru genişlemektedir. Kemer, dokuz yatay silmeden oluşmaktadır. Bu silmeler iki bölümde incelenebilir. Alt bölümde, aşağıdan yukarı doğru düz bir silme üzerine dışa taşkın kaval silme, bunların üzerinde ince çubuk silme, içbükey geniş bir silme ve üzerinde yer alan dışbükey diğer bir silme şeklindedir. Bu bölüme kadar yukarı çıktıkça dışa taşan bir tasarım gösterir. İkinci bölüm, bir oluk silme şeklindeki silme ile daha alçak bir noktadan başlamaktadır. Bunun üzerinde bulunan, yukarı çıktıkça genişleyen bir silme ve en üstte düz bir silme ile kemer sona ermektedir. Üzengi taşı, kemerin bitiminden aşağı dik bir açıyla inmekte, daha sonra C kıvrımları ve zikzaklarla sövelere doğru genişlemektedir. Üzengi taşı ve söveler, kemerde görülen silmeler ile hareketlendirilmiştir. Kapı ve pencereler ahşap kasaya sahip olup, orijinal değildir.

Fotoğraf 3.468 Sinop Telgraf Posta Binası Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.469 Sinop Telgraf Posta Batı Cephesi

Fotoğraf 3.470 Sinop Telgraf Posta Binası Kuzey Cephesi

Fotoğraf 3.471 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.472 Sinop Telgraf Posta Binası Plaster

Fotoğraf 3.473 Sinop Telgraf Posta Binası Kapı Sövesi Kaidesi

Fotoğraf 3.474 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.475 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü

Kapının iki yanında, kule bulunmaktadır (Fotoğraf 3.474-3.475). Bu bölümde, yapının bodrum katı ile birinci katını ayıran, yatay silmenin dışa taştığı bölümlerin üzerine gelen kısımlarda, mermer kaideler yer almaktadır. Bu kaidelerin alt bölümlerinde, düz bir silme, üzerinde kaval silme yer almaktadır. Kaidenin orta bölümü yüksek tutulmuş olup, altında ve üstünde ince silmelerin mevcut olduğu, içbükey tasarım göstermektedir. Kaidelerin üst bölümü ise kaval silme üzerine, yukarı çıktıkça daralan içbükey bir silmeye sahiptir. Kulelerin köşeleri, iki adet oluk silme ile hareketlendirilmiş, bu silmelerin üst ve alt bölümleri yuvarlatılarak birleştirilmiştir. Bu bölümlerin üst tarafına ise, sütun başlığı benzeri mermer başlıklar yer almaktadır. Bunun üzerinde ise tüm kapı bölümünü dolaşan silmeler yer almaktadır ve kulelerin sütun başlıklarıyla aynı şekilde, dışarı doğru taşmaktadır. Bu silmeler, altta düz ve geniş bir silme, ortada iki adet dar çubuk silme, üstte ise yukarı çıktıkça dışarı taşan; altta içbükey üstte ise düz bir silme şeklindedir. Kulelerin cepheleri içbükey mihrabiyelere sahiptir ve üst bölümleri stilize mukarnaslı bir görünüme sahiptir. Bu süsleme içinde, yukarı çıktıkça dışa taşan silmeler mevcuttur.

Fotoğraf 3.476 Sinop Telgraf Posta Binası Giriş Bölümü Üst Kısmı

Kulelerin üzerinde, mermer malzemeli ve sekizgen planlı kaideler yer almaktadır (Fotoğraf 3.476). Kaidenin köşeleri, üst bölümden pahlanmıştır. Bu kaidelerin, biri cepheye bakan ikisi yanlarda olmak üzere daire şeklinde süslemeleri vardır. Bu süslemelerin ortası içbükey oyulmuştur ve etrafında ince bir silme bulunmaktadır. Kaidenin üzerinde yatay silmeler yer almaktadır. Bu silmeler, aşağıda, iki ince silme üzerine dışbükey yuvarlatılmış kaval silme, en üstte ise düz yatay silmeden oluşmaktadır. Bu bölüm, sekizgen olarak tasarlanmıştır. Bu bölümün üzerinde ise sekizgen planlı, alttaki düz, üsteki kaval silme şeklinde yuvarlatılmış, iki geniş yatay silme daha vardır. Bu silmelerin üzerinde, mermer malzemeden, alt tarafı yayvan üste doğru sivrilen, sekizgen biçimli soğan kubbeler bulunmaktadır. Bu soğan kubbelerin üzerinde yine sekizgen küçük bir kaide ve alemler görülmektedir.

Kulelerin arkasında üçgen alınlıklı çatı bölümü yükselmektedir. Kulelerin arkasına denk gelecek yerlerde, dairesel küçük pencereler yer almaktadır. Çatının üçgen bölümünün ortasında, giriş kapısının üzerinde, sivri kemerli bir alınlık daha bulunmaktadır. Bu sivri kemerin, söveleri bulunmamakla birlikte, yedi silmeden oluştuğu görülmektedir.

Kulelerin kubbelerinin kaideleri arasında bulunan bölümde yedi farklı boyuttaki ince silmeden oluşan kitabelik yer almaktadır. Bu silmeler, içten dışa doğru cepheden taşmaktadır. İçte ince bir çubuk silme yer alır. Kitabeliğin, üstünde yer alan, bir kaval silme ile sivri kemere bağlandığı görülmektedir.

Giriş kapısının, iki yanında yer alan girintilerde, basık kemerli pencereler bulunmaktadır. Onun hemen yanında diğer cephede, birbirine bakar şekilde yerleştirilmiş, aynı tasarıma sahip bir pencere daha yer almaktadır. Bu pencereler, taş kemerli ve mermer sövelidir. Kemer ve söveler, içerden dışarı doğru taşacak şekilde düzenlenmiş olup, dört silmeye sahiptir. Ayrıca kemerin üzerinde, yay şeklinde iki kaval silme daha yer almaktadır. Bu pencerelerin, denizlik bölümü hafif dışa taşkındır. Kuzey cephesinde görülen, sivri kemerli pencereler de benzer bir tasarıma sahiptir. Ancak, pencere üzerinde yer alan iki silmeden üstekinin, iki pencere arasında ve cephede yatay şekilde uzandığı ve bu pencereleri birbirine bağladığı görülmektedir.

Yapının saçak altını ince taş bir silme dolaşmaktadır. Saçak, geniş bir tasarıma sahip olup, alt bölümü ahşap malzemedir.

Değerlendirme: Sinop Telgraf Posta Binası'nın, kaynaklarda Rus Lisesi ya da Rus Konsolosluğu olarak yapıldığı söylenmiş olsa da bu konuda herhangi bir arşiv belgesine rastlanmamıştır. Giriş kapısı üzerinde yer alan ve günümüze ulaşamamış kitabenin, mermer üzerine bıraktığı izden anladığımız kadarıyla, 1913 yılında yapının, Telgraf Posta Binası olarak hizmet verdiğini anlamaktayız.

Yapının diğer cephelerine göre gösterişli tasarlanmış bir giriş cephesine sahip olduğu görülmektedir. Bu cephede, giriş kapısının iki yanında, üzerinde mermer soğan kubbeleri olan, kuleler tasarlanmıştır. Bu kuleler, özellikle İstanbul'da bulunan, Oryantalist etkili yapılarda karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamız kapsamında, Anadolu mimarlığında bu yönüyle tek örnek olması bakımından oldukça önemlidir.

Yapının, sivri ve basık kemerli pencereleri, silmeleri ve plasterleri Neo-Klasik, kuleler üzerinde yer alan mihrabiyeler I. Ulusal Mimarlık üslubundadır. Bu sebeple Sinop Telgraf Posta Binası'nı eklektik üslupta değerlendirmek mümkündür.

3.4.5. Amasya Belediye Binası

Yeri: Amasya İli, Nergiz Mahallesi, Elmasiye Caddesi'nde yer almaktadır.

Tarih: Günümüzde Amasya Zabıta Müdürlüğü Binası olarak kullanılan Eski Belediye Binası'nın giriş kapısı üzerindeki kitabesindeki;

> *"Bin üç yüz otuz senesinde Veysibeyzade Sıdkı Bey'in riyaseti zamanında*
> *inşasına başlanmış olunan bu daire Harb-i Umumi dolayısıyla beş sene natamam kaldıktan sonra*
> *Mumaileyh büyük biraderi Nafiz Bey'in zaman-ı riyasetinde ve bin üç yüz*

otuz dokuz Salı rumisinde bi-lutfihi ve keremi te'âla ikmal idilmişdir"[716]

ibareden anlaşıldığı kadarıyla; inşasına 1913 tarihinde, Veysibeyzâde Sıtkı Bey'in valiliği döneminde başlanmış olup, Kurtuluş Savaşı sebebiyle uzun süre tamamlanamamıştır (Fotoğraf 3.477). Bina Vali Nafiz Bey zamanında, 1923 tarihinde bitirilmiştir[717].

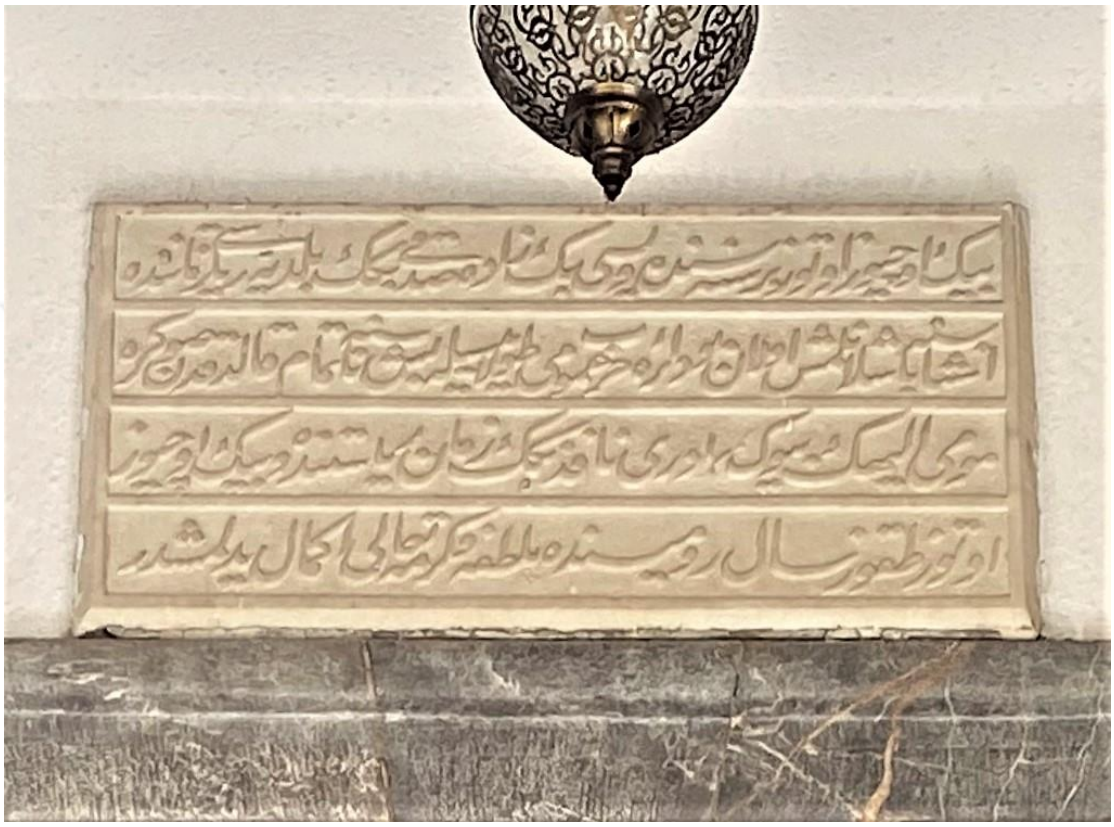

Fotoğraf 3.477 Amasya Belediye Binası Kitabesi

Mimari: Amasya Eski Belediye Binası, kareye yakın dikdörtgen planlı ve bodrum kat üzerine iki katlı olarak inşa edilmiştir. Moloz taş üzeri sıvalı olan yapının, giriş bölümünde, pencere kemerlerinde, yapı köşelerinde ve katları ayıran silmelerde düzgün kesme taş kullanılmıştır.

[716] Kolay, 2018: 218.

[717] Dönemin gazetelerinden Emel Gazetesi'nin 14 Nisan 1923 yılındaki sayısında, Nafiz Bey zamanında bitirildiği yazmaktadır. "*Belediye: Amasya'nın bu seneki inşâat ve i'mârâta şâheser olacak belediye binasıdır. Mukaddemâ başlanmış ve hâsıl olan engeller yüzünden kısm-ı â'zâmı nâtamam kalan, bugün dahî hafî ve celî birçok mâni'alara; engellere rağmen belediye binasının inşâ ve ikmâline muvaffakiyetdir. Bu husûsda yolundan şaşmayan; azim ile hedefine giden Belediye Reisi Nâfîz Beg'i hürmetle takdîr ideriz".* Emel Gazetesi 14 Nisan 1923 S.86 s.12. http://www.osmanlicagazeteler.org/incele.php?id=14728&gor=Orj, Kolay, 2018: 218.

Fotoğraf 3.478 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi

Yapının doğu cephesi giriş cephesi olarak tasarlanmıştır ve karşı kıyıdan ihtişamlı görünmesi açısından Yeşilırmak'a doğru yönlendirilmiştir (Fotoğraf 3.478). Binanın bodrum katı, bu cephede su basmanı şeklinde olup pencere bulunmamaktadır. Bodrum kat ile birinci katı kesme taş malzeme ile yapılmış, yatay, dışa taşkın, yukarı çıkıldıkça daralan bir silme ayırmaktadır. Bu silme doğu cephesinde, giriş sahanlığı yüksekliğine denk gelmektedir. Günümüzde giriş sahanlığına, zeminin doldurulması sebebiyle beş basamak ile ulaşılmaktadır. Ancak anlaşıldığı kadarıyla, bu basamak sayısı inşa edildiğinde daha fazladır. Zeminde geniş başlayan merdiven basamakları, yukarı çıktıkça daralan bir tasarım göstermektedir.

Doğu cephesinin merkezinde yer alan giriş bölümü, cepheden dışarı taşırılmış ve düzgün kesme taş malzeme ile vurgulanmıştır (Fotoğraf 3.479). Giriş sahanlığının alt bölümü, dışa taşkın, güney ve doğudan yukarı doğru çıktıkça daralan, girişin iki yanındaki pencere denizliği düzeyine kadar pahlanmış bir kaideye sahiptir (Fotoğraf 3.480).

Fotoğraf 3.479 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi

Giriş sahanlığına teğet kemerli kapı ile ulaşılmaktadır. Kapının iki yanında oyma tekniği ile yapılmış üstte S ve C kıvrımlarından oluşan, kaideye kadar düz inen süslemeler görülmektedir. Giriş sahanlığı kapısı üzerinde dışa taşkın kaval silme yer almaktadır (Fotoğraf 3.481). Bu silmenin üzerinde, yatay olarak kemerin şeklini almış, yukarı çıktıkça genişleyen kitabelik bölümü bulunmaktadır. Bu bölüm dışa taşkın düz bir çerçeveye sahiptir. Çerçevenin iç bölümünde, ince bir başka silme daha yer almaktadır. Günümüzde bu bölümde, kazıma tekniği ile "BELEDİYE" yazmakta, ancak geçmişten kalan bir kitabelik izi görülmektedir. Yazının iki yanında, birbirini yay şeklinde kesen spirallerden oluşan, dairesel biçimli rozetler yer almaktadır.

Giriş bölümünün doğu ve batı bölümünde, giriş sahanlığı kapısına benzer şekilde teğet kemerli pencereler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.482). Doğraması bulunmayan bu açıklıkların üzerinde, ince bir silme ve dışa taşkın kaval silme yer almaktadır. Giriş bölümünün üzerinde, birinci ile ikinci katı ayıran ayrıca tüm cepheleri dolaşan, aşağıdan yukarı doğru dışa taşkın armudi silme görülmektedir. Giriş bölümü ikinci kat, güney ve kuzey cephelerinde ise düz atkılı pencereler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.483). Pencerelerin üzerinin kör sivri kemerli olması dikkati çekmektedir. Pencerelerin denizlik bölümü, diğer pencerelerle aynı tasarıma sahiptir.

Fotoğraf 3.480 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü

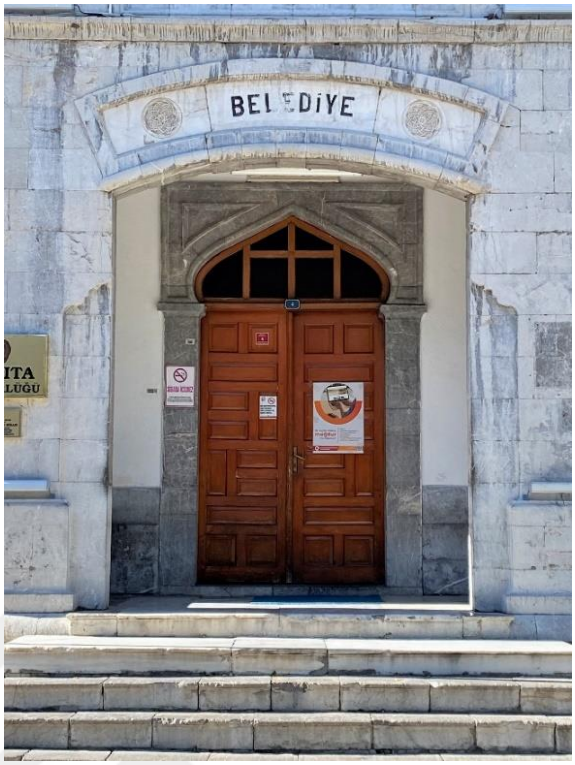

Fotoğraf 3.481 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Kapısı

Fotoğraf 3.482 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.483 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Kuzey ve Güneye Bakan Pencereler

Fotoğraf 3.484 Amasya Belediye Binası Giriş Kapısı

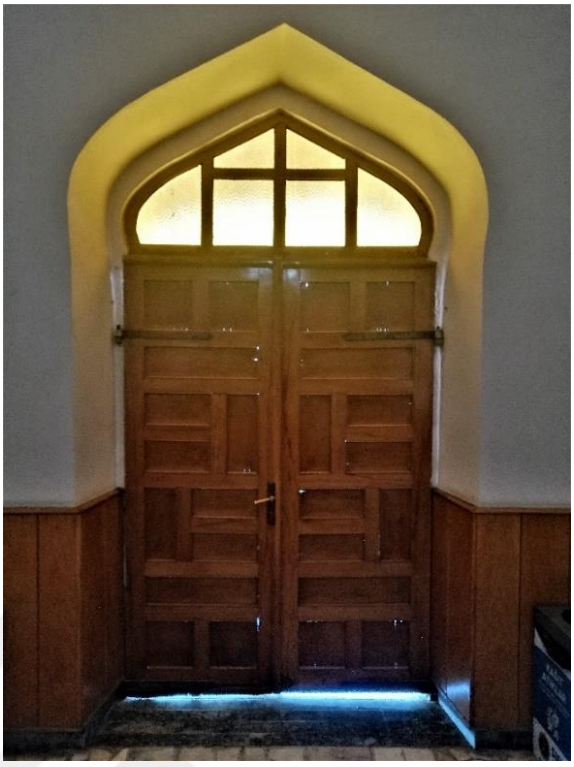

Fotoğraf 3.485 Amasya Belediye Binası Giriş Kapısı

Giriş sahanlığının iç bölümünde, pencere denizlikleri yüksekliğinde üç sıra düzgün kesme taş görülmektedir (Fotoğraf 3.484). Giriş kapısı eşiği, sövelerin üzerine oturduğu ince yatay bir silme şeklindedir. Kapının söveleri düz olup, sütun başlıkları aşağıdan yukarı doğru dışarı taşan iç bükey bir bölüm ve onun üzerinde düz silme şeklindeki yekpare taştan oluşur. Kapının kemeri, merkezden iki yana dik bir açıyla inen ve içe bakacak şeklinde dairesel bir eğimle üzengi taşına oturan, Hint üsluplu dik açılı kemer biçimindedir (Fotoğraf 3.485). Kemer ve kemer köşeliklerinin çerçevesi, geniş kaval silme ile çerçevelenmiştir. Kemer köşelikleri dışta düz, içte ince kaval silme ile oluşturulmuş ve dışa taşkın silme ile üçgen biçimli çerçeve olarak tasarlanmıştır. Bu çerçevenin alt bölümü sivrilerek, kemer biçimini almıştır. Kapının üzerinde, dikdörtgen levha şeklindeki kitabelik görülmektedir. Kapı doğraması orijinal değildir.

Fotoğraf 3.486 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi

Doğu cephesinde, giriş bölümüne bitişik, giriş sahanlığı kaidesinden başlayan ve saçak altına kadar ulaşan, dikey olarak tasarlanmış kesme taş süsleme cepheye hareket katmaktadır (Fotoğraf 3.486). Bu süsleme, saçak altında ve cephe köşelerinde de tekrarlanarak, cephede bir çerçeve oluşturmuştur. Ayrıca birinci kat ile ikinci katı ayıran silme altında, yatay doğrultuda bir sıra taş bulunmaktadır.

Doğu cephesinde, giriş bölümün her iki yanında ikişer adet düz atkılı pencere görülmektedir. Pencere denizlikleri, dışa taşkın bir silme olarak düzenlenmiş olup, ortası yatay ince bir kaval silme şeklinde dışa taşmaktadır. Denizliğin alt bölümünde, yukarı çıktıkça dışarı taşan, içbükey armudi bir silme bulunmaktadır. Pencerelerin üst bölümleri bir sıra kesme taş ile çerçevelenmiştir. Bu taş sırası, giriş bölümü ve köşelere doğru yatay olarak devam etmekte, ayrıca tüm cepheleri dolaşmaktadır. Çerçevenin üst bölümünde, ince ve dışa taşkın düz bir silme bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.487 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü İkinci Kat

Doğu cephesindeki giriş bölümünün ikinci katı merkezinde, giriş sahanlığı kapısı ile aynı genişlikte olan ve merkezden iki yana doğru dik açıyla inen sivri kemerli açıklık yer almaktadır (Fotoğraf 3.487). Bu bölüm sonradan pencereye dönüştürülmüştür. Orijinal olmayan pencere kasası ahşaptır. Pencere pervaz çerçevesi, denizlik bölümü hariç kemer şeklinde bir çıta ve bu çıtayı dik açıyla kesen çıtalarla elde edilen yatay dikdörtgen bölümlerden oluşmaktadır. Pencere açıklığının altında, birinci kat ile ikinci katı ayıran silmenin üzerinde, yatay dikdörtgen çerçeve yer almaktadır. İçten dışa doğru taşan bir silme ve iç bölümünde ince düz silme şeklinde tasarlanmış olan bu çerçevenin içinde, beş adet yan yana yerleştirilmiş altı kollu yıldız görülmektedir. Bu yıldızlar ajur tekniğindedir ve dışa taşkın bir silme ile çerçevelenmiştir. Büyük ihtimalle, bu bölüm sonradan kapatıldığı için, orijinalinde bu levha balkon korkuluğu olarak düzenlenmiş olmalıdır.

Doğu cephesi, giriş bölümünün ikinci katı merkezinde yer alan kemer, iki kademeli olarak dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Merkezde yer alan ikinci kademenin, üzengi taşı hizasında, altında dışarı taşan ikişer adet yatay silme yer almaktadır. Bu bölümün merkezine, kare çerçeveli dışa taşkın daire şeklinde kabaralar yerleştirilmiştir. Alttaki silmenin, aşağı kısmında yatay bir silme ve aşağı doğru dikey olarak uzanan üç kısa silme bulunmaktadır. Bu silmelerden ortadaki sivri, iki yandaki düz olarak tasarlanmıştır. Kemer köşelikleri, iki kademeli olarak yüzeyden dışarı taşırılmıştır.

Fotoğraf 3.488 Amasya Belediye Binası Doğu Cephesi Giriş Bölümü İkinci Kat

Giriş bölümünün üzeri kule şeklinde olup, saçak hizasından yukarı taşmaktadır (Fotoğraf 3.488). Bu bölümde, saçak hizasında yatay dışa taşkın bir silme yer almaktadır. Dışa taşkın silme kuleyi diğer cephelerde de dolaşmaktadır. Bu bölümün merkezinde, dışa taşkın bir silme ile çerçevelenmiş saat yer almaktadır. Saatin üzerinde, sivri kemerli bir alınlık bulunmakta olup, içte ince dışta ise dışa taşkın bir silme ile çerçevelenmektedir. Bu silmeler saatin çerçevesinin yarı hizasına kadar inmekte ve yatay silme olarak kuleyi dolaşmaktadır. Alınlık kemerinin iki yanında dikdörtgen çerçeveli alan içerisinde, iki kademeli olarak dışarı taşırılmış süslemeler bulunmaktadır. Bu bölümün üzeri, korkuluk şeklinde parapet duvarları ile kapatılmıştır. Korkuluğun üzerinde aşağıdan yukarı doğru dışarı taşan armudi silme, üstte ise ince düz yatay bir silme görülmektedir. Korkuluk duvarları ajur tekniğinde yapılmış, üst bölümü yuvarlak kemerli, altı dikdörtgen şeklinde boşluklardan meydana gelmektedir. Bu bölümün dört köşesinde, dikdörtgen kaideye oturan, sekizgen planlı kuleler yer almaktadır. Kulelerin üzerinde, sekiz dilimli taş malzemeli soğan kubbeler dikkati çekmektedir. Giriş bölümünün yan cepheleri, saat haricinde doğu cephesiyle benzer bir tasarıma sahiptir.

Doğu cephesi ikinci katında, giriş bölümünün iki yanına yerleştirilmiş ve alt kattaki pencerelerin üzerine denk gelecek şekilde konumlandırılmış sivri kemerli pencereler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.486). Bu pencerelerin kemerleri düzgün kesme taş olup, birinci kat ile benzer şekilde pencerenin üst kısmından iki yana doğru devam etmektedir. Pencere kasaları orijinal olmayıp, kemerin üzengi taşı hizasında atılan yatay bir çıta ile kemer ayrılmaktadır. Pencere kasası, birbirini dikey eksende kesen çıtalardan meydana gelmektedir.

Pencere kemerini dolaşan yatay silmenin, cephe köşelerine ve girişe doğru olan bölümlerinde, saçağı taşıyan konsol kaideleri yer almaktadır. Dikey olarak yerleştirilmiş dikdörtgen şeklinde olan bu kaidelerin, üstünde dışa taşkın kare biçimli bir süsleme ve içinde daire şeklinde kabaralar görülmektedir. Ayrıca kare çerçevenin iki yanında ve altında da yarım daire şeklinde kabaralar bulunmaktadır. Alt bölümündeki kabara, aşağı indikçe daralmaktadır. Günümüzde saçağı taşıyan konsollar orijinal olmayıp, demir konstrüksiyona sahiptir. Doğu cephesinin saçak altında, birinci katta da görülen bir sıra taş dikkati çekmektedir. Saçak altında, altta yukarı doğru çıktıkça dışarı taşan yatay bir armudi silme ve üzerinde kaval silme görülmektedir. Yapının saçağı oldukça geniş tutulmuştur ve örtüsü kırma çatılıdır.

Fotoğraf 3.489 Amasya Belediye Binası Batı Cephesi

Batı cephesi, doğu cephesine göre daha sadedir (Fotoğraf 3.489). Ancak, katları ayıran yatay silmeler, pencere ve kapı çerçeveleri, silme altlarındaki ve köşelerdeki düzgün kesme taş süslemeleri, saçağı taşıyan konsol özellikleri doğu cephesiyle benzerlik göstermektedir. Bodrum kat ile birinci kat diğer cephelerde olduğu gibi yatay silmeyle ayrılmaktadır. Bu cephenin merkezi de doğu cephesinde olduğu gibi dışarı taşırılmıştır. Dışa taşkın giriş bölümünün iki yanında, kareye yakın dikdörtgen biçimli, düzgün kesme taş ile çerçevelenmiş bodrum kat pencereleri yer almaktadır. Birinci katta yer alan giriş bölümünde, kuzey ve

güneyden iki basamakla ulaşılan giriş sahanlığı görülmektedir. Giriş kapısı, dikdörtgen biçimli olup, doğu cephesindeki pencerelerde olduğu gibi düzgün kesme taş çerçevelidir ve cepheye hâkim yatay silmeye bağlanmaktadır. Birinci katta, dışarı taşırılan merkezdeki çıkıntının iki yanına yerleştirilen; merkeze doğru olanları dar, cephe köşelerine doğru olanları geniş tasarlanmış, ikişer adet dikdörtgen biçimli pencereler görülmektedir.

Batı cephesinin ikinci kat merkezinde, giriş kapısı üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiş yüksek bir pencere bulunmaktadır. Bu pencerenin boyutları giriş kapısı ile yaklaşık olarak aynıdır. İkinci kat pencereleri, birinci kattaki pencereler ile aynı boyutlarda olup sivri kemerli olarak tasarlanmıştır.

Fotoğraf 3.490 Amasya Belediye Binası Kuzey Cephesi

Amasya Belediye Binası'nın güney ve kuzey cepheleri birbiri ile benzerlik göstermektedir (Fotoğraf 3.490-3.491). Bu cephelerin bodrum katında, biri merkezde olmak üzere üç adet kare biçimli pencere bulunmaktadır. Pencereler batı cephesindeki bodrum pencereleri ile aynıdır. Bu cephelerde, birinci katta düz atkılı, ikinci katta sivri kemerli beşer adet pencere yer almaktadır. Cephe özellikleri diğer cephelerle aynıdır.

Fotoğraf 3.491 Amasya Belediye Binası Güney Cephesi

Değerlendirme: Amasya Eski Belediye Binası'nın inşaatına, 1913 tarihinde Vali Veysibeyzâde Sıtkı Bey'in döneminde başlanmıştır. Yapının Kurtuluş Savaşı sebebiyle uzun süre tamamlanamadığı, Vali Nafiz Bey döneminde 1923 tarihinde bitirildiği anlaşılmaktadır.

Yapı, doğu cephesindeki giriş bölümü, sivri kemerli ikinci kat pencereleri ve geniş saçağı ile I. Ulusal Mimarlık Akımı, silme özellikleri ile Neo-Klasik üslup göstermektedir. Ancak doğu cephesi giriş bölümü kulesi üzerinde yer alan taş soğan kubbeler ve özellikle giriş kapısı kemeri Oryantalist üslupludur. Bu sebeple yapıyı eklektik olarak değerlendirmek uygun olacaktır.

3.4.6. Aydın Hükümet Konağı

Yeri: Efeler İlçesi, Köprülü Veysipaşa Mahallesi, Hükümet Bulvarı, No:74'te bulunmaktaydı.

Tarihi: Günümüze ulaşamayan Aydın Hükümet Konağı hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki bir belgeden, Aydın'da R.1258-M.1842/1843 tarihinde valilere ayrılmış bir konak olduğu anlaşılmaktadır[718] (Belge 70). Yeterli gelmeyen bu konak yerine R.1284-M.1868/1869 yılında yeni bir hükümet konağı inşa edildiği bilinmektedir[719] (Belge 71). Ancak, Aydın'da, 20 Eylül 1899 tarihinde meydana gelen büyük

[718] BOA: C.AS.: 596/25104.
[719] BOA: MVL.: 740/27.

bir deprem ile kamu binalarını etkilemiş çoğu yapı gibi hükümet konağı da zarar görmüştür[720]. Yeniden inşa edilen ve bizim inceleyeceğimiz Aydın Hükümet Konağı hakkında, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan, 8 Nisan 1906 tarihli bir belgeden, yapı inşaatı ile ilgili masrafların miktarını ve maliyetinin hangi kurum ya da kişiler tarafından karşılandığı yazmaktadır[721] (Belge 72) (Fotoğraf 3.492). 1906-1908 tarihleri arasında masrafların ödenmesi konusunda yazışmalar devam etmektedir[722] (Belge 73-74-75). Yapının mimarı bilinmemektedir, ancak 20 Nisan 1908 tarihli bir belgeden, Barutçu Mihâlâki ve Sakızlı Erkirâki adlı kişilerin, isimlerini öğrenmekteyiz[723] (Belge 76). Belgeler ışığında Aydın Hükümet Konağı 1905 yılında inşa edilmiştir[724]. Bu yapı, Yunan işgali sırasında bir yangın geçirerek günümüze ulaşılamamıştır (Fotoğraf 3.493).

Fotoğraf 3.492 Aydın Hükümet Konağı[725]

[720] Atar, 2013: 10
[721] BOA: BEO.: 2807/210485.002.001.
[722] BOA: İ.DFE.: 18/8.001.001.; BOA: İ.DFE.: 18/8.002.001; BOA: BEO.: 2943/220707.001.001.
[723] BOA: BEO.: 3036/227698.001.001. Bu belgede, Barutçu Mihâlâki ve Sakızlı Erkirâki isimli kişilerin, Aydın Hükümet Konağı'nın inşaatında çalıştıkları ve iki senden beri ücretlerini alamadıkları yazmaktadır. Kişilerin ne iş yaptıkları konusunda bir bilgi bulunmamaktadır.
[724] Yılmaz, 2015: 217'de, *"19. yüzyıl sonlarında yanarak 1903 senesinde yeniden inşa edilen Aydın Hükümet Konağı Yunan işgali sırasında ikinci bir yangın geçirmiş, kullanılamayacak duruma gelen yapı yıkılarak yeniden yapılmıştır*." demektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, Aydın Hükümet Konağı'nın yeniden inşası ile ilgili, 1903 yılı ve öncesine dair bir belge bulunmamaktadır. En erken tarihli belge, 1906 yılına aittir. BOA: C.AS.: 596/25104. Ancak, bu belgede de bitirilmiş bir yapının masrafları anlaşılmaktadır. 1907 yılındaki belgeden, inşaatta çalışan kişilerin iki yıldır alamadıkları ücretten bahsedildiği için yapının tarihini 1905 olarak kabul etmekteyiz. BOA: BEO.: 3036/227698.001.001.
[725] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90601.0001.

Fotoğraf 3.493 Aydın Hükümet Konağı Eski Fotoğrafı[726]

Mimari Özellikleri: Aydın Hükümet Konağı, bodrum kat üzeri, iki katlı ve kargir olarak inşa edilmiştir. Girişe ters U planlı oluğunu düşündüğümüz yapının, bodrum katı düzgün kesme taştan yapılış olup, yapının geneli moloz taş üzeri sıvalı ve boyalıdır (Fotoğraf 3.494-3.495-3.496). Tüm cephe, yatay olarak tasarlanmış, silmelerle hareketlendirilmiştir. Yapının, genel olarak şafak pembesi tonlarında boyandığı, pencerelerin pervazı ve cephedeki süslemelerin beyaz renkli olduğu görülmektedir.

Yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, bodrum katta yarım daire şeklinde yuvarlak kemerli pencereler bulunmaktadır. Bu pencereler, yan cephelerde de devam etmektedir[727] (Fotoğraf 3.496). Bodrum kat, yapı cephesinden dışarı doğru taşkın olup, üst kata yatay geniş bir taş silme ile geçilmektedir. Bu silmenin üzerinde, yukarı çıktıkça daralan oluk bir silme daha vardır.

[726] Albert Kahn Kolleksiyonu, 1923. http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille

[727]Yapının sonradan temelleri üzerine inşa edilmesinden dolayı, bu pencereler yeni hükümet konağında da görülmektedir.

Fotoğraf 3.494 Aydın Hükümet Konağı Yunan İşgali[728]

Fotoğraf 3.495 Aydın Hükümet Konağı Yunan İşgali[729]

[728] https://www.greecetravel.com/matt-blog/photos/aidini-independence-parade.jpg
[729] https://www.greecetravel.com/matt-blog/photos/aidini-independence-parade.jpg

Fotoğraf 3.496 Aydın Hükümet Konağı Kartpostal [730]

Giriş, basık büyük bir at nalı kemer şeklinde tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.495). Kemeri, dışa taşkın, geniş bir silme çerçevelemektedir. Kemerin iki yanından, üzengi taşı hizasına dışa taşkın silmeler inmektedir. Giriş kemerinin içinde, sivri at nalı kemerli bir kapı ve iki yanında ince uzun tasarlanmış sivri at nalı kemerli birer adet pencere yer almaktadır. Giriş kapısı oldukça büyüktür. Kemerin içi, geometrik süslemelerin görüldüğü şebekelidir. Pencereler de kapı ile aynı tasarımı göstermektedir. Kapı ile iki yanındaki pencerelerin etrafını, geniş taş bir silme çerçevelemektedir. Ayrıca, kapının kemer köşeliklerinin üzerinde, oval ve alt bölümleri, merkezden iki yana doğru açılan, altın yaldıza boyanmış çelenk şeklinde süslemeler vardır.

Girişin iki yanı, cepheden içe doğru girintilidir. Bu bölümün, birinci kat ve ikinci katı, giriş bölümü hariç, aynı tasarımı göstermektedir. Girişin iki yanındaki bu girintide, basık kemerli, her iki katta da aynı şekilde düzenlenmiş ikişer adet pencere bulunmaktadır. Denizlik bölümü, cepheden dışa taşkın olarak düzenlenmiş olup, altında ince bir silme yer almaktadır. Pencerelerin üzerinde, yatay ve dışa taşkın silmeler yer almaktadır. Pencerelerin kemer köşeliklerinin üzerinde ise, dışa taşkın ve dik olarak yerleştirilmiş küçük dikdörtgen süslemeler yer almaktadır. Bu süslemelerin üzerinde, iki yanı düz hatlara sahip oval kabartmalar mevcuttur.

[730] https://www.stampcircuit.com/ru/postcard-Auction/karamitsos/4266702/lot-3089-greece-picture-postcards-smyrne-constantinople-asia (erişim tarihi: 15.01. 2018)

Birinci ve ikinci katı, iki geniş yatay silme ayırmaktadır. Birinci ve ikinci katta, girişin her iki tarafında dörder olmak üzere, toplam on altı adet, merkezi kaş kemer gibi sivriltilmiş Hint üsluplu soğan biçimli sivri kemere sahip pencere bulunmaktadır. Pencerelerin pervazı, cepheden dışarı doğru taşmaktadır. Üzengi taşından, iki yana doğru çıkan geniş bir silmenin, kemeri dikdörtgen şeklinde çerçeveleyecek şekilde yukarı çıktığı görülmektedir. Kemerlerin üzerinde ve merkezinde süsleme mevcuttur. Ayrıca, kemer köşelerinde zemin katta görülen süslemeler tekrarlanmıştır. Kemerlerin üzengi taşından, yatay olarak geçecek şekilde düzenlenmiş ve yapının cephesini tamamen dolaşan, geniş bir silme yer almaktadır. Yapının cephe köşeleri dışarı doğru taşırılmış ve plaster şeklinde düzenlenmiştir.

Giriş kemerinin üzerinde, birinci katta, diğer pencerelere göre daha bitişik nizamda tasarlanmış, iki adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin denizlik bölümleri, hafif dışa taşkın olup, denizlik altında dikdörtgen bir alan bırakılmıştır. İki pencereyi içine alacak şekilde ve denizlik bölümünün altında yer alan bölümlerin altından geçecek şekilde tasarlanmış dışa taşkın geniş bir silme, dikdörtgen bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu pencerelerin üzerinde, yatay dikdörtgen ve büyük ihtimalle saç malzeme ile yapılmış, siyah zemin üzerine beyaz yazılı bir kitabe bulunmaktadır.

Merkezde bulunan, giriş bölümünün üzeri, üçüncü kat düzeyinde yükseltilerek, dönemin hükümet konaklarına uygun olarak bir alınlık yapılmıştır[731]. Bu bölüme geçiş, yatay geniş bir silme ile sağlanmaktadır. Burada, kare ve sekizgen dışa taşkın kaval silmeler ile çerçeve içine alınmış, daire biçimli bir saat yer almaktadır. Saatin her iki yanına dik şekilde yerleştirilmiş dikdörtgen çerçeveler vardır. Saatin üstünde, armudi tarzda düzenlenmiş akroter şeklinde, bir alınlık yer almaktadır. Bu alınlık, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan, üç adet silme ile hareketlendirilmiştir. Alınlığın içinde Osmanlı arması bulunmaktadır. Armudi biçimli alınlığın, iki yanı düz şekilde tasarlanmıştır. Çatıda, biri alınlığın ortasına, diğer ikisi iki yana denk gelecek şekilde yerleştirilmiş üç adet alem bulunmaktadır. Bu alemlerden, ortadakinin üzerinde bir hilal bulunmaktadır. Bu bölümlerin, dışa doğru taşkın saçak bölümleri, ikişer adet konsolla taşınmaktadır. Çatı kırma çatı olup, tüm cepheleri dolaşacak şekilde, parapetlerle kapatılmıştır. Parapetler, bodrum katta bulunan kesme taşla aynı malzemeyi göstermektedir. Yapının çatısına ve her cepheye, dörder adet soğan kubbe tarzında alemler yerleştirilmiştir.

Aydın Hükümet Konağı'nın, eski fotoğraflarından görebildiğimiz kadarıyla, iki yan cephesi simetriktir. Alt ve üst katta, cephenin iki köşesinde, ikişer adet Hint üsluplu soğan biçimli sivri kemerli pencere yer almaktadır. Birinci katta düz atkılı pencere ve kapılar dikkati

[731] Yazıcı Metin, 2019: 138.

çekmektedir. Pencerelerden bazılarının üst köşeleri, hafif yuvarlatılmıştır. İkinci katta, kapının üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiş olanı, diğer tüm pencerelerden geniş tutulmuş ve basık kemerlidir. Kapı ile köşelerdeki pencere arasına, üçer adet pencere daha yer almaktadır.

Değerlendirme: Aydın Hükümet Konağı, 1905 yılında inşa edilmiştir. Yapının mimarı konusunda bir bilgimiz bulunmamakla birlikte, belgelerde inşaatında çalışmış Barutçu Mihâlâki ve Sakızlı Erkirâki isimleri geçmektedir.

Yapının, kapılarında kullanılan sivri at nalı kemer, basık at nalı kemer, pencerelerinde görülen Hint üsluplu soğan biçimli sivri kemerler ve soğan kubbe biçimli alemleri Oryantalist üsluptadır. Girişin üzerinde yer alan, akroter biçimli alınlık, plasterler Neo-Klasik üsluptayken, şebekelerindeki volütler ve cephede görülen dışa taşkın oval süslemeler Barok üsluptadır. Aydın Hükümet Konağı eklektik üslup göstermektedir.

3.5. Bankalar

3.5.1. Konya Akşehir Osmanlı Bankası

Yeri: Konya Akşehir, Kuşçu Mahallesi, İnönü Caddesi, Bankacılar Sokak'ta bulunmaktadır.

Tarihi: 1894 yılı itibariyle Konya Akşehir'den demiryolu geçmesiyle birlikte hem bölgede ticaret zenginleşmiş hem de bölgenin başkent ile bağlantısı kurulmuştur[732]. Ticaretin gelişmesiyle birlikte, Osmanlı Bankası Akşehir Şubesi 1904 yılında açılmıştır[733]. Yapının mimarı bilinmemektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Konya Bölge Kurulu'nun 15.11. 1989 / 1569 sayılı kararla tescillenmiştir[734].

Mimari Özellikleri: Akşehir Osmanlı Bankası, iki katlı dikdörtgen planlı bir yapı olup, cepheleri sıvalıdır. Yapının kapı ve pencerelerinde, gri damarlı beyaz mermer kullanılmıştır (Fotoğraf 3.497-3.498). Yapının doğu cephesinde, merdivenle çıkılabilen ve zeminde olmak üzere iki giriş kapısı bulunmaktadır. Yapının, sadece iki cephesi açıktadır, diğer cepheleri sağırdır. Yapı, Marsilya tipi kiremitle kapatılmış, kırma çatılıdır.

Akşehir Osmanlı Bankası, bir basamak ile yükseltilmiş olup, taş bir etek silmeye sahiptir. Yüksek su basmanı, kabayonu taş kaplamaya sahip olup, yatay mermer bir silme ile birinci kat ayrılmıştır.

---

[732] Yıldız, 2010: 16.
[733] Eldem, 1997: 121.
[734] Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 2012: 109.

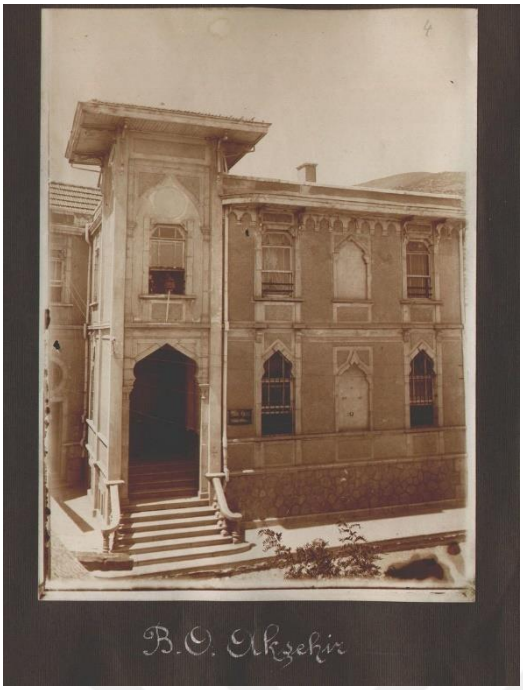

Fotoğraf 3.497 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı[735]

Fotoğraf 3.498 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı[736]

Yapının girişi, gördüğü restorasyonlarla oldukça değişmiştir. Eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, altı basamaklı[737] merdiven ile Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli kemere sahip büyük giriş kapısına ulaşılmaktadır[738](Fotoğraf 3.499-3.500-3.501-3.502). Eskiden, bu merdivenlerin aşağıdan yukarı doğru çıktıkça, kıvrılarak dışarı doğru açılan taş korkulukları varken, günümüzde demir korkuluklar bulunmaktadır. Bu kapıdan içeri girildiğinde, dört basamaklı merdiven ile dikdörtgen demir parmaklıklı ana kapıya ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.503). Giriş kapısı, tamamen mermer malzemeden yapılmıştır (Fotoğraf 3.504-3.505-3.506). Kemerin, dik açıyla üçgen şeklinde aşağıya doğru açılan ve söve seviyesine ulaştığında, karşılıklı C şeklinde kıvrılarak, soğan biçimini oluşturan bir yapısı vardır. Kemerin, dikdörtgen çerçeve içine alındığı görülmektedir. En üstte, yapının birinci katı ile ikinci katını yatay şekilde ikiye bölen dışa taşkın taş silme görülmektedir. Kapının üst bölümü, gri mermer şeritlerle yapılmış geometrik süslemelere sahiptir. Bu süsleme, köşelerde kare, en üstte yatay dikdörtgen şeklindedir. Kenarlarda dik şekilde yerleştirilmiş iki dikdörtgen parça daha vardır ve üzengi taşının üzerine oturmaktadır. Aynı genişlikte olan bu süslemeler, kemer köşeliklerinde birer üçgen oluşmaktadır. Bu süslemeler arasında, ince oluk silmeler oluşmuştur.

---

[735] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3243(erişim tarihi: 16.12. 2017)
[736] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3041(erişim tarihi: 16.12. 2017)
[737] Günümüzde on üç basamaklı merdiven bulunmaktadır.
[738] Eskiden bu bölümde bir kapı bulunmazken, günümüzde demir bir kapı yerleştirilmiştir.

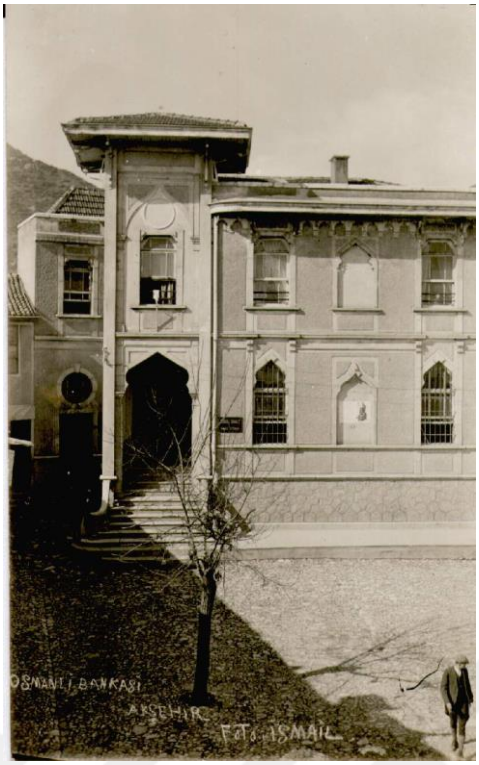

Fotoğraf 3.499 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı[739]

Fotoğraf 3.500 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı[740]

[739] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3339 (erişim tarihi: 16.12. 2017)
[740] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3241(erişim tarihi: 16.12. 2017)

Fotoğraf 3.501 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Doğu Cephesi

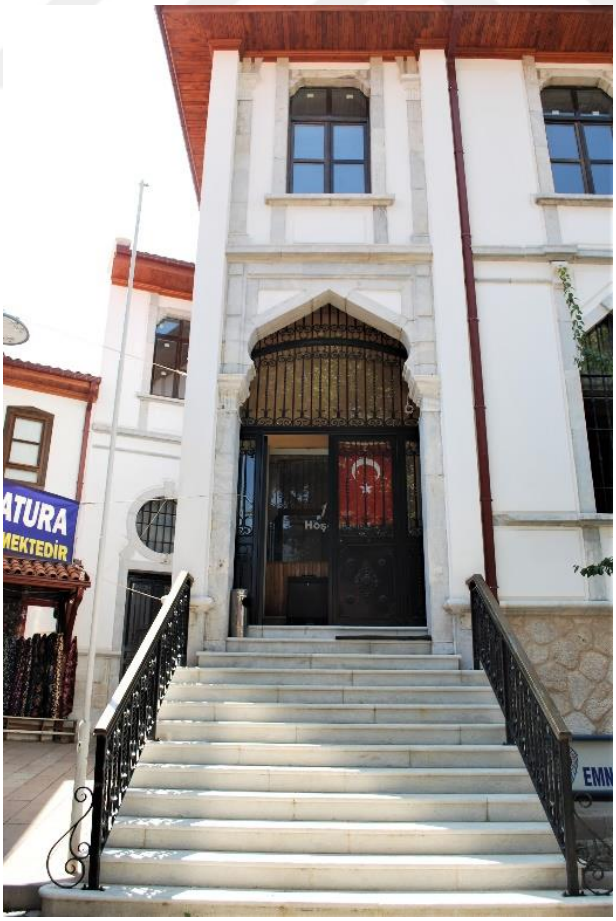

Fotoğraf 3.502 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Kapısı

Üzengi taşı, içe doğru girinti yapan yuvarlatılmış iki silme ile profillendirilmiştir (Fotoğraf 3.502-3.503-3.504-3.505). Üzengi taşlarının altında, sütun başlığı şeklinde düzenlenmiş bölüm yer almaktadır. Dışa taşkın olarak tasarlanmış bu bölümde, altta ince bir silme üzerine yerleştirilmiş, yivlendirilmiş, aşağıdan yukarı doğru uzanan, uçları yuvarlatılmış ve dışarı doğru eğilmiş olan stilize akant yaprakları bulunmaktadır. Yaprakların üst bölümleri, yukarı doğru dışa taşkın ve dışbükeydir. Bu bölümde, yukarı doğru bakan ve sapları kesik palmet motifi kabartması vardır. Her bir motifinin altında ve arasında yarım daire şeklinde, kabartma görülür. Sütun başlığının üst bölümü, yatay olarak düzenlenmiş ve yukarı çıktıkça dışa doğru taşan bir yapı göstermektedir. Altta geniş ve dışbükey bir silme yer alırken, üstte iki ince silme vardır. Kapının sövesi düz mermerdir.

Birinci katta, su basmanı üzerinden ve birinci kat pencerelerinin denizliğinden geçen mermer ve yatay bir silme bulunmaktadır. Pencere üzerindeki süslemeleri, ikinci kat yatay silmeye kadar devam etmektedir. Birinci katta, üç Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.506-3.507). Bu pencerelerden ortadaki pencere, yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı üzere, orijinalinde mermer bir plaka ile kapatılmış olup, sağırdır. Her bir pencerenin altına denk gelecek şekilde, denizlik ile su basmanı bölümünün yatay silmeleri arasında, mermer silmeler ile yatay dikdörtgen bölümler oluşturulmuştur.

Fotoğraf 3.503 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Kapısı Detay

Fotoğraf 3.504 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Kapısı

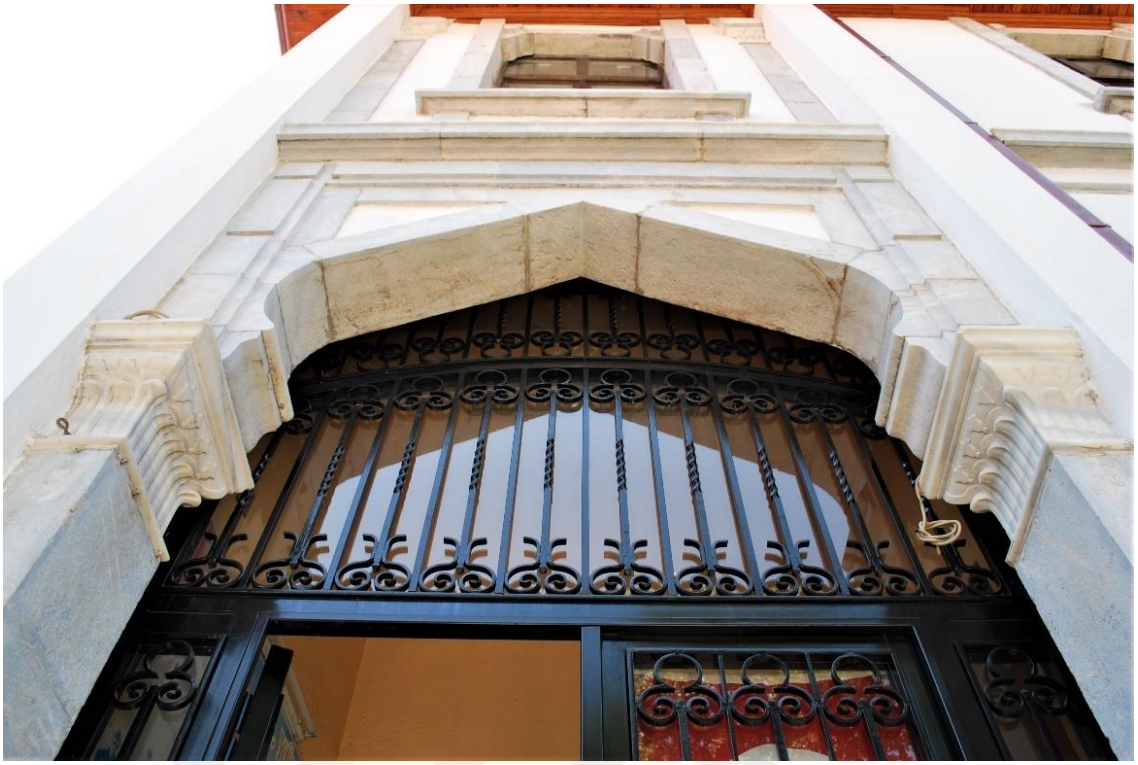

Fotoğraf 3.505 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Kapısı Kemeri

Birinci kat pencerelerinden, cephenin iki yanında bulunan pencereler, giriş kapısı ile aynı tasarımı göstermekte olup, daha dar düzenlenmiştir. Ayrıca, bu pencerelerde, sütun başlıkları bulunmamaktadır (3.506-3.507-3.508). Mermer malzeme gösteren pencerelere pervazları, kemerinin ortadaki sivri bölümü üzerinde, kabartmalar bulunmaktadır. Ayrıca, kemerin üzerindeki bölüm, mermer ile çerçeve içine alınmış olup, iki üçgenden oluşan geometrik bir şekil oluşmuştur. Pencerelerin söveleri, kemer bölümünden daha dışa taşkın olarak tasarlanmış olup, ikinci katı ayıran yatay silmeye kadar ulaşmaktadır. Söveler, bu yatay silme üzerinde dışa taşkın V biçimli olarak tasarlanmış olup, yatay silmenin altı boş bırakılmıştır. Söve ile yatay silmenin altında, dışa taşkın, dışbükey konsollar yer almaktadır. Konsollar, altta iki ince silme ile sona ermektedir. Yapının eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, bu konsollar boyutunda, yatay silmenin altında ve cephe üzerinde yukarıdaki oldukça geniş, altta iki ince silme şeklinde mermer kaplama bulunmaktaymış. Bu süsleme, günümüze ulaşamamıştır. Bu süslemenin altında, orta pencere bulunmakta olup, diğer pencerelerden daha alçak tutulmuştur. Buradaki pencere, dikdörtgen mermer bir çerçeve içine alınmış olup, diğerlerinden farklı olarak, sivri bir ucu olan kaş kemer şeklindedir.

Fotoğraf 3.506 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.507 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Birinci Kat Penceresi

Fotoğraf 3.508 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Birinci Kat Pencereleri

İkinci kata, alttaki ince ve üstteki kalın olmak üzere, iki dışa taşkın yatay silme ile geçilmektedir (Fotoğraf 3.509-3.510). Bu katta da alt katta olduğu gibi, üç pencere düzeni görülmektedir. Ortadaki pencere, alt katta olduğu gibi, eskiden mermer plaka ile kaplı iken günümüzde açılmıştır. Ayrıca, günümüzde pencerelerin üzerinden saçak geçmektedir. Oysa eski fotoğraflarda, yapının yukarı doğru devam ettiği anlaşılmaktadır. Birinci kat pencerelerinin, üstüne denk gelecek şekilde tasarlanan ikinci kat pencerelerinden, cephenin iki yanında bulunanları düz atkılıdır. Ancak, köşeleri S ve C kıvrımıyla kemer görünümü kazanmıştır. Bu bölümlerin üzerinde kabartma bulunmaktadır. Mermer malzeme ile yapılan pencerelerin söveleri, alt katta oluğu gibi çatıya kadar ulaşmaktadır. Pencere ile saçak arasında kalan bölüm, yatay dikdörtgen şeklinde boş bırakılmış olup, kemerden başlamak üzere S ve C kıvrımlarına sahip, saçağı taşıyan ahşap konsollar vardır. Pencerelerin denizlik bölümü, dışa taşkın olup, sövelerin, aşağıdaki birinci kat ile ikinci kat arasındaki yatay silmeye kadar uzandığı görülmektedir. Burada da her pencerenin altına denk gelecek şekilde, yatay dikdörtgen mermer süslemeler vardır.

Ortadaki pencere dikdörtgen mermer çerçeve içine alınmış olup, kemeri Hint üsluplu dik açıyla iki yana açılan soğan biçimli kemer şeklindedir. Yapının eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, bu pencerenin çerçevesi, cephenin saçak altını dolaşan Balkan Adriyatik kemerlere kadar ulaşmaktaymış.

Giriş kapısının üstünde, ikinci katta, cephede görülen pencerelerden bir adet bulunmaktadır. Bu pencerelerin, alt bölümü aynı tasarımı gösterirken, üst bölümü ucu kaş kemer gibi sivrilen bir sivri kemere sahiptir. Ancak, bu bölüm günümüze ulaşamamıştır. Eski fotoğraflarına göre, kemerin etrafı dikdörtgen şeklinde çerçevelenmiştir. Bu çerçeve, alt kattaki kapının çerçeve süslemesiyle aynıdır. Kemerin iki köşesi, boş bırakılmıştır. Kemerin sivri bölümü ile pencere arasında daire şeklinde bir süsleme vardır. Kemer, sütun başlıklarıyla taşınmakta, ancak bunların plaster olarak tasarlanmış olduğu görülmektedir. Bu plasterler, yatay dikdörtgen kaide üzerine oturmaktadır. Kaidenin üzerinde, ince bir yatay silme yer almaktadır. Bu bölümün üzerinde, ikinci kat pencerelerinin üzerinde bulunan, yatay dikdörtgen süsleme bulunmaktadır. Günümüze ulaşamayan bu bölüm, orijinalinde oldukça yüksek tutulmuş olup, geniş saçakları olan kulevari bir görünüme sahiptir.

Fotoğraf 3.509 Konya Akşehir Osmanlı Bankası İkinci Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.510 Konya Akşehir Osmanlı Bankası İkinci Kat Merkezdeki Pencere

Giriş kapsının solunda, su basmanı hizasında üst kata ulaşımı sağlayan merdivenin bulunduğu bir odaya girilmektedir. (Fotoğraf 3.511-3.512). Bu bölüm, giriş cephesinin gerisinde olup, kuzeye dönüktür. Mermer malzemeye sahip kapı, düz söve ve lentoya sahiptir.

Sövelerinin, cephedeki su basmanı bölümünün üstündeki yatay silme yüksekliğinde, bir silme bulunduğu ve kapının içine doğru taştığı görülmektedir. Kapının üzerinde, daire biçimli ve mermer çerçeveli bir pencere bulunmaktadır. Daire şeklinde olan bu pencerenin çerçevesinden, kapı köşelerine doğru S ve C kıvrımlarından oluşan mermer silmeler uzanmaktadır. Yuvarlak pencerenin, üstünde bulunan kilit taşı benzeri bir süsleme, dışa ve yukarı doğru taşkındır. Tüm cephe, diğer cephe ile aynı özellikleri taşımakta olup; ikinci katında, giriş cephesi ikinci katında bulunan pencerelerle aynı tasarımı gösteren bir pencere daha bulunmaktadır. Bu mekân ile yapının ana cephesini bağlayan alan arasında, batı cephesinde, altta ve üste birer adet olmak üzere iki pencere daha mevcuttur. Birinci katta, doğu cephesindeki birinci kat penceresi, ikinci katta ise cephedeki ikinci kat penceresi yer almakta ve diğer tüm mimari özellikleri aynı tasarımı göstermektedir. Bu bölümün, su basmanı bölümünde ise üç adet dikdörtgen bodrum kat penceresi bulunmaktadır.

Yapının kuzey cephesi, doğu cephesi ile neredeyse aynıdır (Fotoğraf 3.513-3.514). Alt katta su basmanı alan, birinci kat ve ikinci katı yatay olarak bölen silmeler ve birinci katta üç, ikinci katta üç olmak üzere toplam altı adet pencere bulunmaktadır. Kuzey cephesinin pencereleri, doğu cephesiyle aynı tasarımı göstermektedir ancak daha geniş tutulmuştur.

Yapının kulevari bölümünün eskiden oldukça geniş bir saçağa sahip olduğu eski fotoğraflarından anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 3.511 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.512 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Doğu Cephesi Kapı Detayı

Fotoğraf 3.513 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Kuzey Cephesi

Fotoğraf 3.514 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Kuzey Cephesi Pencere Detayı

Değerlendirme: Akşehir Osmanlı Bankası, 1904 yılında açılmıştır. Yapının mimarı bilinmemektedir. Ancak, aynı dönemde inşa edilen Eskişehir Osmanlı Bankası[741] ile ilgili belgelerden, Osmanlı Bankası mimarının Antoine Perpignani olduğu bilinmektedir. Eskişehir Osmanlı Bankası örneğinden yola çıkarak, yapının üslubunu ve tasarımını kendisinin belirlediğini, ancak başka mühendis ve mimarlara yaptırıldığını düşünmekteyiz.

Akşehir Osmanlı Bankası'nın, restorasyonlarla oldukça değiştiği görülmektedir. Ancak yapı günümüzde de üslubunu korumaktadır. Yapının, Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli ve pencere ve kapıları Oryantalist üslup göstermektedir. Ancak plasterler, silmeleri ve sütun başlıkları ile Neo-Klasik bir üsluptadır. Bu sebepten dolayı yapıyı, eklektik üslupta değerlendirmek doğru olacaktır.

Yapı, Osmanlı Bankaları arasında, üç Oryantalist etki gösteren yapıdan biri olması bakımından oldukça önemlidir.

[741] Bkz. Eskişehir Osmanlı Bankası.

3.5.2. Eskişehir Osmanlı Bankası

Yeri: Eskişehir, Odunpazarı İlçesi, Arifiye Mahallesi, Belediye Sokak. No:1'de bulunmaktadır.

Tarihi: Eskişehir Osmanlı Bankası ilk başta, şehir merkezinde bulunan bir dükkânın kiralanması sonucu 1904 yılında açılmıştır[742]. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan bir belgeye göre, 1905 yılında, banka memurlarından Hânım oğlu Efendi isimli bir kişi, şubenin satın alacağı binaları seçmek ya da inşaat yeri için arsa araştırmaları yapmak için Eskişehir'e gelmiştir[743] (Belge 77). Eskişehir Osmanlı Bankası Şubesi'nin inşaatı için, Osmanlı Bankası'nın danışman mimarı Antoine Perpignani'nin (1843-1910), Mimar Moro ve Karayannakis'ten iki ayrı proje istediği bilinmektedir. Projesi kabul edilen Karayannakis, inşaatı 1909 Aralık ayında tamamlamıştır[744].

Mimari Özellikleri: Eskişehir Osmanlı Bankası, dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Yapı, tuğla üzeri sıvalı olup, cephe süslemeleri ise kesme taş ile yapılmıştır (Fotoğraf 3.515).

Eskişehir Osmanlı Bankası'nın sadece batı ve güney cepheleri bulunmakta olup, doğu ve kuzey cepheleri sağırdır. Batı cephesinden, bir kapı ile eski depo binasına geçilmektedir[745] (Fotoğraf 3.516). Giriş cephesi olan güney cephesi, yapının yola bakan en süslü cephesi olup Hint Oryantalist üslupta özellikler göstermektedir. Yapının, 1930'larda çekilen fotoğrafına göre, giriş bölümündeki merdivenler değiştirilmiştir (Fotoğraf 3.517). Günümüzde, beş basamaklı çokgen merdivene sahip olan yapının, orijinalinde kapının iki yanından güney cephesine doğru bakan, merdivenler yer almakta idi. Ayrıca, kapının önünde bir sahanlık olduğu anlaşılmaktadır. Eski fotoğraflarından bu merdivenlerin, geçmişte düz mazgal biçimli korkuluğa sahip olduğu görülmektedir.

---

[742] Beş yıllık sözleşmeye göre yıllık kira ücreti 48 lira olarak belirlenmiş, müdüre tahsis edilen üst kat ise yılda 12 liraya tutulmuştur. Ancak, kiralanan bu mekân ve müdüre tahsis edilen oda, Osmanlı Bankası İstanbul Genel Müdürlüğü'ne fazla maliyetli gelince bir arsa satın alarak Eskişehir Osmanlı Bankası Binası'nı inşa etmeye karar verilmiştir. Baruh, 2018: 29; Eldem, 1997: 121.

[743] BOA: DH.EUM.KLU.: 8/16.002.

[744] Baruh, 2018: 29.

[745] Bu depolar 1993 yılında Sarar Tekstil'e satılmıştır. Baruh, 2018: 29.

Fotoğraf 3.515 Eskişehir Osmanlı Bankası

Fotoğraf 3.516 Eskişehir Osmanlı Bankası Batı Cephesi Depo Kapısı

Fotoğraf 3.517 Eskişehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı[746]

Fotoğraf 3.518 Eskişehir Osmanlı Bankası Güney Cephesi

[746] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3243 (erişim tarihi: 26.02. 2018)

Fotoğraf 3.519 Eskişehir Osmanlı Bankası Güney Cephesi

Yapı bodrum üzerine bir katlıdır. Güney cephesindeki, yatay dikdörtgen şekilde tasarlanmış olan bodrum kat pencereleri, giriş kapısının iki yanında üçer adet olmak üzere altı adettir (Fotoğraf 3.518-3.519-3.520-3.521-3.522). Bodrum pencerelerinin, lento ve söveleri kesme taştır. Günümüzde, bu pencerelerden kapının iki yanında olanları, sonradan değiştirilen merdivenlerin arkasında kalmıştır. Bodrum kat ile birinci katı, yatay, oldukça dışa taşkın ve yuvarlatılmış bir silme ayırmaktadır.

Giriş bölümü merkezde yer alıp, yapıdan yüksek tutulmuştur (Fotoğraf 3.523). Oldukça gösterişli olan bu giriş bölümü, ortada giriş kapısı iki yanında pencereler şeklinde tasarlanmıştır. Günümüzde, giriş kapısının kanatları orijinal değildir.

Kapının iki yanında bulunan düz atkılı pencereler, kapı ile aynı yükseklikte olup, açılış sistemi giyotin şeklindedir. Tüm yapının pencereleri gibi, dikey olarak yerleştirilmiş demir korkuluklara sahiptir. Pencerelerin denizlik bölümü, dışa taşkındır ve altında yatay dikdörtgen şeklinde, dışa taşkın taş levhalar bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.520 Eskişehir Osmanlı Bankası Bodrum Pencereleri

Fotoğraf 3.521 Eskişehir Osmanlı Bankası Bodrum Pencereleri

Fotoğraf 3.522 Eskişehir Osmanlı Bankası Güney Cephesi Bodrum Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.523 Eskişehir Osmanlı Bankası Güney Cephesi Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.524 Eskişehir Osmanlı Bankası Giriş Sütun Başlığı

Kapının sövesi, yatay dikdörtgen bir kaide üzerine oturmaktadır. Kapı ve pencerelerin sövelerinin orta bölümleri cepheden dışarı taşırılmış olup sütunce şeklinde tasarlanmıştır. Keskin hatlara sahip bu bölümlerin, kapı ve pencerelerin üzerine gelecek yükseklikte, sütun başlığı benzeri süslemeleri vardır (Fotoğraf 3.524). Başlıklar, altta ince silme ve üzerinde yukarı çıktıkça cepheden dışarı taşan ve üst üste bindirilmiş iki yatay silmeden oluşmaktadır. En üstte, geniş bir başka silme daha bulunmaktadır. Bu silmenin üzeri, dışa taşkın iki dikey oluk silme ile hareketlendirilmiştir ve bu silmelerin üstü yuvarlatılmıştır. Dikey süslemenin üzerindeki, yukarı çıktıkça cepheden dışarı taşan iki adet yatay silme ile bu sütun başlığı sona ermektedir. Kapının iki yanında bu başlıklar, pencerelerin iki yanında yarım olarak tasarlanmıştır.

Giriş bölümünün iki yanında bulunan plasterler, girişin yüksekliğinde olup, yukarı kadar devam etmektedir (Fotoğraf 3.525-3.526). Eski fotoğraflarından bu bölümlerin günümüze ulaşamayan saçağa kadar devam ettiği anlaşılmaktadır. Girişin iki yanındaki plasterler, bu bodrum kat ile birinci katı ayıran yatay silme üzerindeki yatay dikdörtgen kaide üzerine oturmaktadır ve cepheden dışa taşkın olarak düzenlenmiştir. Bu bölümün, ince bir silme ile içten çerçevelendiği ve orta kısımlarının daha alçak kabartma olarak bırakıldığı görülmektedir. Eskiden var olan saçağın altında ise bu bölümün kare şeklinde devam ettiği ve alt bölümle aynı tasarımı gösterdiği dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 3.525 Eskişehir Osmanlı Bankası

Fotoğraf 3.526 Eskişehir Osmanlı Bankası

Fotoğraf 3.527 Eskişehir Osmanlı Bankası

Giriş bölümünün pencere ve kapılarının üzerine, yatay olarak iki silme atılmıştır (Fotoğraf 3.527-3.528-3.529). Bu silmeler yukarı çıktıkça cepheden taşan bir yapıdadır ve sövelerin sütun başlıklarıyla uyumludur. Kapı ve pencerelerin üzerinde, sövelerin sütun başlıklarına oturan, Hint üsluplu soğan biçimli sivri kemerler bulunmaktadır. Bu kemerlerin, iç bölümünün etrafından çerçeve şeklinde bir silme geçmektedir. Bu alan üzerinde, çapraz şekilde ince şeritlerin birbirini dikey eksende kesmesinden oluşan eşkenar dörtgenler görülmektedir. Bu bölümün arkası sağırdır ve geometrik ağ bezemelerine benzemektedir. Kapının üzerindeki merkez kemer, iki yanındaki kemerden daha geniş tutulmuştur. Kemerlerin üzerini, dıştan geniş bir silme dolaşmaktadır. Bu silme, kemerlerin merkezinde bir daire çizerek düğüm oluşturmaktadır. Oluşan bu düğümlerin içinde ise birer küre bulunmaktadır. Silmenin cephesi düz iken, üst tarafı çubuk bir silme ile çevrelenmiştir. Kemer köşeliklerinin çerçevesi de aynı tasarımdadır. Kemer köşelikleri cepheden içe doğru girintilidir.

Fotoğraf 3.528 Eskişehir Osmanlı Bankası

Fotoğraf 3.529 Eskişehir Osmanlı Bankası

Kemerlerin üzerine, yatay olarak atılan dışa taşkın bir kaval silme görülmektedir. Bu silmenin sövelerden yukarı doğru devam eden dikey bölümlerinin üzerinde, S ve C kıvrımlara sahip, ters üçgen şeklinde süslemeler vardır. Yatay silmenin üzerinde her biri bir kemerin üzerine gelecek şekilde dışa taşkın, uçları S ve C kıvrımlarına sahip yatay kartuşlar bulunmaktadır. Bu kartuşlar, söveler üzerinde yükselmeye devam eden, dikey dışa taşkın bölümlerin arasına bulunmakta olup, büyük ihtimalle kitabelik olarak tasarlanmıştır.

Fotoğraf 3.530 Eskişehir Osmanlı Bankası

Giriş bölümünün üzeri, yapının eski fotoğraflarında oldukça geniş bir saçağa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Giriş bölümünün üzeri alınlık şeklinde düzenlenmiştir (Fotoğraf 3.530). Bu alınlığın, ortası yukarı doğru yuvarlatılmış, kenarları düz yatay ilerlemektedir. Alınlık oldukça yüksek olup, sövelerin üzerinden başlayan ve yukarı kadar devam eden dikey çıkıntıların üzerine oturmaktadır. Bu çıkıntıların üst bölümü, yukarı çıktıkça genişleyen ve dışa taşan sütun başlığı biçiminde düzenlenmiştir ve üç adet yatay silmeden meydana gelmiştir. Alınlığın ortası, içe doğru girintili bir alandır ve burayı geniş bir silme çerçevelemektedir. Bu bölümünün saçağı oldukça geniş tutulmuş olup, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan, iki adet dışbükey silmeden oluşmaktadır. Alınlığın, dikdörtgen biçimli çatı ile örtülmüş olduğu ve saçağın dört cephede devam ettiği görülmektedir. Bu alınlığın cephesinin alt iki tarafında, birbirine ters C kıvrımlarından oluşan volüt süslemeler dikkati çekmektedir.

Alınlığın iki yanında ve giriş bölümünün köşesinde, dikey yerleştirilmiş dikdörtgen prizma biçimli bölümler bulunmaktadır. Bu bölümün üst kısmında, üç yatay silme yer almakta olup, onun üzerinde ise ucu üçgen şeklinde sivriltilmiş küp benzeri süslemeler görülmektedir.

Güney cephesinin merkezinde yer alan, giriş bölümünün iki yanında, ikişer adet pencere yer almaktadır (Fotoğraf 3.531-3.532-3.533). Düz atkılı olan bu pencerelerin, lentolarından aşağı, köşelere sonradan eklenen mermer parçalar ile Mağrip üsluplu kemerler elde edilmiştir.

Kemerler, lentonun orta bölümü boş bırakılarak, iki köşesinden başlayan S ve C kıvrımlarından oluşmaktadır. Pencerelerin, yüksekliğinin yarısından itibaren, sövelerin ve lentonun dışa taşkın olduğu görülmektedir. Bu bölümlerin üstü, yatay ve dikey olarak birbirini kesen, ince silmeler ile oluşturulmuş çerçeve ile kare ve dikdörtgen alanlara sahiptir. Eski fotoğraflardan anladığımız kadarıyla, bu silmeler eskiden açık renge boyanmış, iç kısımları koyu renkli bırakılmıştır. Bu bölümün altında, yatay dışa ve dışbükey bir süsleme vardır. Pencerenin üzerinin, geniş bir yatay silme ile saçak gibi düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Lentodan bu bölüme yatay iki adet çubuk silme ile geçilmektedir. Aynı tasarıma sahip iki silme, saçağın üstünde de yer almaktadır. Bu saçaklar saç levha ile kapatılmıştır. Pencerelerin denizlik bölümü, dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Denizliğin altında, ince bir silme yer alırken, bodrum kat ile giriş katını ayıran yatay silme arasına dışa taşkın dikdörtgen bir levha yerleştirilmiştir. Denizlik bölümünün altı, giriş bölümü pencereleri ile benzer tasarım göstermektedir.

Fotoğraf 3.531 Eskişehir Osmanlı Bankası

Fotoğraf 3.532 Eskişehir Osmanlı Bankası

Fotoğraf 3.533 Eskişehir Osmanlı Bankası

Güney cephesinin iki köşesinde, plasterler yer almaktadır. Dışa taşkın olarak tasarlanan bu plasterler diğer cepheye de dönmekte, bodrum kat ve birinci katı ayıran yatay silme üzerine yer almaktadır. Dikdörtgen yatay bir kaide üzerine oturan bu plasterler, giriş bölümünün iki köşesinde bulunan plasterlere benzemektedir. Ortada, yatay geniş bir silme bu plasteri ayırmaktadır. Üstte ise kare bir alan bulunmakta ve aşağıdaki dikdörtgen kısımla, aynı tasarımı göstermektedir. Plasterin üst bölümünde, yukarı çıktıkça dışa doğru genişleyen, sütun başlığı şeklinde yatay silmeler bulunmaktadır. Bu köşe süslemeleri, batı cephesinde de aynı tasarımı gösterir.

Plasterlerin üzerinden geçecek şekilde tasarlanmış saçak bölümü, giriş bölümü hariç tüm cepheleri dolaşmaktadır. Bu saçağı üç bölümde inceleyebiliriz. Bu bölüm, altta, ince bir silme üzerinde yer alan yatay geniş bir silme; ortada, dışa taşkın ve alttaki geniş silmeyle aynı boyutlarda bir başka silme ve üstte iki ince çubuk silme arasında yuvarlatılmış kaval silme şeklindedir. Günümüzde çatı, kırma çatı şeklindeyken, eski fotoğraflarından çatı bölümde parapet duvarları şeklinde yükseltilmiş bir bölümün olduğu anlaşılmaktadır.

.

Fotoğraf 3.534 Eskişehir Osmanlı Bankası

Batı cephesi, oldukça sadedir (Fotoğraf 3.534). Bodrum katta, cephenin merkezinde, düz atkılı dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır. Bodrum kat ile birinci katı, batı cephesindeki yatay silme ile aynı tasarıma sahip bir silme ayırmaktadır. Bu silmenin üzerinde, köşe plasterleri

arasında bir başka silme daha tüm yapıyı dolaşmaktadır. Bu cephede, merkezdeki iki adedi birbirine çok yakın konumlandırılmış, toplamda yedi adet, düz atkılı pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin pervazı, en dışta ince bir silme, içte oluk geniş bir silme ve aynı boyutlarda düz başka bir silmeden oluşmaktadır. Orijinalinde, bu bölümler açık renge boyanmıştır. Bu pencereler dışında, saçak bölümü güney cephesiyle aynıdır.

Değerlendirme: Eskişehir Osmanlı Bankası, Osmanlı Bankası'nın genel danışman mimarı olan Antoine Perpignani'nin gözetiminde, Mimar Karayannakis'e 1909 yılında yaptırılmıştır. Bu yapı Osmanlı Bankaları içinde, Oryantalist üsluba sahip üç bankadan birisidir. Ancak, Hint ve Mağrip mimarisine ait Oryantalist unsurlar barındırması bakımından çalışmamız için oldukça önemlidir.

Yapının, giriş bölümündeki, Hint üsluplu kemerler ve güney cephesindeki Mağrip üsluplu kemerleri, Oryantalist üsluptadır. Yapıda bulunan, plasterler, silmeler, sütun başlıkları Neo-Klasik, alınlık ve volütler Barok üslupta olduğundan, yapıyı eklektik üslupta değerlendirmek gerekmektedir.

3.5.3. Bursa Osmanlı Bankası

Yeri: Bursa'da Atatürk Caddesi üzerinde, Koza Han karşısı, Ulu Cami yakınlarındaki Orhan Park'ın bulunduğu yerdedir.

Tarihi: Günümüze ulaşamayan Bursa Osmanlı Bankası'nın 1904 yılında açıldığı bilinmektedir[747]. Yapının inşası ile ilgili herhangi bir belge bulunmamasına rağmen, Bursa Osmanlı Bankası ile ilgili, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki en erken tarihli belgeler 1920 yılına aittir[748] (Belge 78-79-80-81). Belgede, Osmanlı Bankası, Kasım 1917'de binanın sahibi Muhtar Bey tarafından İttihat Terakki Cemiyeti'ne verildiği, Binanın bir dönem Divan-ı Harp binası olarak kullanıldığı, 1918 yılında İttihat Terakki Cemiyeti'nin binayı işgal ettiği ve söz konusu binanın kendilerine yeniden verilmesi istenmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki ilgili başka belgelerde ise, yapının halkın yardımları ile İttihat Terakki Cemiyeti için satın alındığı, daha sonra binanın hazineye kaldığı ve Osmanlı Bankası'na satıldığı yazmaktadır[749] (Belge 82-83-84-85-86).

Günümüze ulaşan fotoğraflarından anladığımız kadarıyla yapının üzerindeki kubbe sonradan inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.535-3.536). Elimizdeki bir başka fotoğrafta bu yapının

---

[747] Eldem, 1997: 121.

[748] BOA: DH.İ.UM.: 7/4.00001.60.006.001.; BOA: DH.İ.UM.: 7/4.00001.60.004.002.; BOA: DH.İ.UM. 7/4.00001.60.002.001.; BOA: DH.İ.UM.: 7/4.00001.60.005.001.

[749] BOA: DH.UMVM.: 13/69.001.001.; BOA: DH.UMVM.: 13/69.002.001.; BOA: BEO.: 4649/348642.002.003; BOA: MV.: 220/114.001.001; BOA: MV.: 220/42.001.001.

üzerinde bir kubbe olmadığı ve girişin üzerinde "İttihat-Terakki Kulubü"; sağ pencere üzerinde; "Kudret Vahdettir", sol pencere; "Fert yok millet var" yazılarının yer aldığı ancak ortadaki yazının bina Osmanlı Bankası'na devredilince kaldırıldığı anlaşılmaktadır.

Yaklaşık altmış yıl Osmanlı Bankası olarak kullanılan bina,15.09.1984 yılında yıkılana kadar Bursa Pazarı olarak hizmet vermiştir.

Mimari Özellikleri: İki katlı ve dikdörtgen planlı olarak inşa edilen yapının, sadece yola bakan cephesi gösterişli olarak inşa edilmiştir. Günümüze ulaşan fotoğraflarından birinde, yan cephesi net bir şekilde görülmektedir (Fotoğraf 3.535). Kot farkından dolayı, yapının arka cephesine gidildikçe zeminin yükseldiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, yan cephenin birinci katında oldukça küçük boyutlu pencereler vardır. Ayrıca bu cephede, ön cephesine yakın bir de giriş olduğu görülmektedir. Yapının üst katında ise, iki adet sütunce şeklinde düzenlenmiş plasterin, yapıyı dikey olarak ikiye ayırdığı görülmektedir. Bu sütuncelerin silindirik formları olup ve yukarı çıktıkça genişleyen sütun başlıkları vardır. Sütun başlıkları, dışa taşkın olarak düzenlenmiş yatay silmelerden oluşmaktadır. Yola yakın olan ve iki sütuncenin arasında bulunan bölümde, iki adet düz atkılı pencere bulunmaktadır. Arka kısımda ise aralarında daha az boşluk olan dört adet aynı tasarımda pencere bulunmaktadır. Yapının kırma çatılı olduğu ve orta bölümde dikdörtgen planlı bir ışıklık bölümü olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 3.535 Bursa Osmanlı Bankası[750]

[750] https://www.peramezat.com/urun/bursa-osmanli-bankasi-fotokart

Yapının yola bakan cephesi, kot farkından dolayı bir basamak üzerine oturmaktadır (Fotoğraf 3.536). Yaklaşık on beş basamakla, cephe merkezinde bulunan giriş kapısına ulaşılmaktadır. Yapının zemin katı, düzgün kesme taş kaplamadır. Zemin kat cephesi, yatay olarak istiflenmiş taşlardan oluşturulmuştur. Merdivenin iki yanında kare planlı, dışa taşkın ayaklar bulunmaktadır. Giriş bölümü cepheden dışa taşkındır. Cephenin iki köşesinde ve zemin kat seviyesinde kare planlı, üst bölümü dışarı doğru taşkın ve piramidal şekilde yükseltilmiş köşe kuleleri bulunmaktadır.

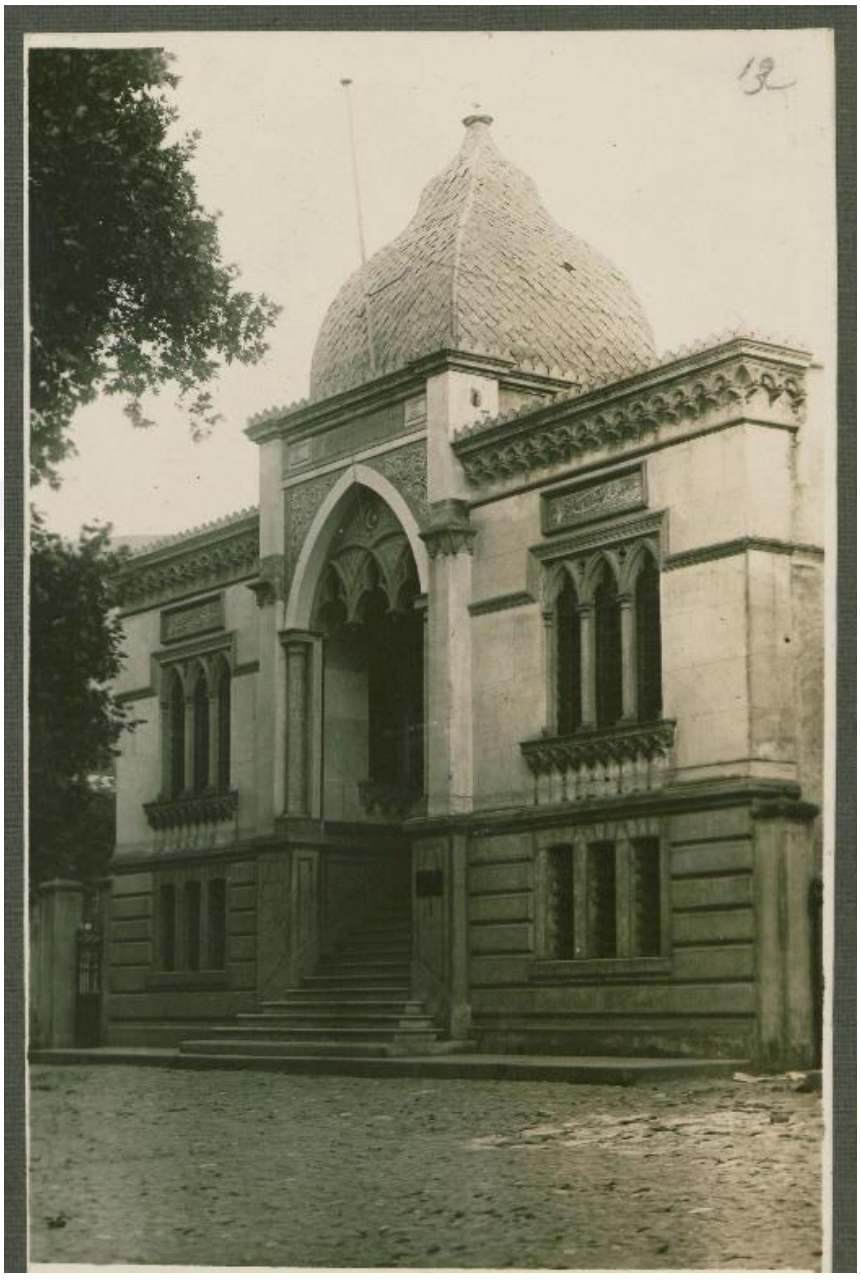

Fotoğraf 3.536 Bursa Osmanlı Bankası[751]

[751] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3243(erişim tarihi: 16.12. 2017)

Giriş cephesinde, merdivenin her iki yanında, üçer adet basık kemerli pencere bulunmaktadır. Kemerleri, üç adet taştan oluşan pencerenin kemeri oldukça basıktır. Dikdörtgen taş bir çerçeve içine alınan bu pencerelerin, denizlik bölümü hafif dışa taşkındır. Ayrıca pencerelerin, lokmalarla birleştirilmiş demir şebekeleri bulunmaktadır.

Zemin kat ile birinci kat arasında, oldukça dışa taşkın, altta geniş, üstte daha ince iki taş silme bulunmaktadır. Bu silme, yapının yan cephelerine dönmekte, köşe kulelerin üzerinde de yer almaktadır.

Cephenin merkezinde, cepheden yukarı doğru taşan bir giriş bölümü bulunmaktadır. Büyük bir kemere sahip bu bölümün sivri kemeri, Sivri kemerin iki yanındaki plasterler ayak şeklinde düzenlenmiştir. Bu ayaklar, birinci katta, saçak altını ayıran yatay silme yüksekliğinde, sütun başlığı benzeri süslemelere sahiptir. Sütun başlıkları, kesme taştan olup içinde palmet benzeri girintiler olan, uçları yumurta şeklinde düzenlenmiş ve her cephesinde ikişer adet, toplamda dört adet sarkıtlara sahiptir.

Bu ayakların kemer içlerinde, silindirik yapıda sütunceler bulunmaktadır. Renkli taştan ve dikdörtgen planlı bir kaideye oturan sütunceler, gövdeye geçişte, yukarı çıktıkça daralan bir yatay silmeye sahiptir. Sütun başlığı oldukça sadedir. Bu bölümde, aşağıda düz bir silme üzerinde ise dikdörtgen bölüm görülmektedir. Sütun başlığı üzerinde, yatay kaval bir silme dışa doğru taşmış ve girişe doğru yönelmektedir. Yapının girişinde bulunan büyük sivri kemer, bu sütuncelere oturmaktadır. Kemerin iç bölümü, sütuncelere oturan, taştan yapılmış Gotik tarzda sivri ve üç dilimli bir tasarıma sahiptir. Bu kemerlerin üzerinden, ortadaki kemer üzerinde kesişim oluşturacak şekilde, iki yuvarlak kemer şeklinde silme dışa taşkın olarak yer almaktadır. Ortadaki küçük kemerin alt bölümünde sarkıtları bulunmaktadır. Sivri büyük kemerin iç bölümü ve üçlü kemerlerin köşelikleri, rumilerden oluşan bitkisel süslemelere sahiptir. Sivri kemerin, iç bölümünün merkezinde, madalyon içine alınmış bir ay yıldız bulunmaktadır.

Sivri kemerin üzerinden, yatay bir silme geçmektedir. Bu silme, kemer köşeliklerini oluşturmaktadır. Kemer köşeliklerinde, kemer içlerinde görülen rumilerden oluşan süslemelere benzer bitkisel süslemeler görülmektedir. Kemerin iki yanından yükselen, yapıya bitişik ayakların üzeri, çatıdan yukarı doğru taşmakta ve bu bölüm arkaya doğru devam etmektedir. Ayrıca, kemerin üzerinden geçen yatay silme ile saçak arasındaki bölümde yatay dikdörtgen şeklinde bir kitabe konulmuştur[752]. Kitabenin her iki yanında, kare şeklinde ve piramidal biçiminde merkeze doğru yükselen, taş süslemeler bulunmaktadır.

[752] Bu kitabe içinde İttihat ve Terakki Cemiyeti yazmakta olup, Osmanlı Bankası'na devredilince sökülmüştür.

Giriş bölümünü kapatan cepheden yüksek bölümün saçağı, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan, beş adet yatay silmeden oluşmaktadır. Bunun üzerinde, ters palmet şeklinde düzenlenmiş ve aralarında boşluk bulunmayan dendanlar yer almaktadır. Bu giriş bölümünün çatı üzerinde yükselen kısmının, kare planlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölümün üzerinde, dört köşesi sivriltilmiş, soğan kubbe tarzında, üzeri balık pulu şeklindeki süslenmiş oldukça büyük bir kubbe bulunmaktadır. Kubbenin ucunda alem altlığı bulunmaktadır.

Birinci kat cephede, girişin iki aynında, sivri kemer içinde görülen Gotik tarzda üç dilimli pencereler görülmektedir. Bu pencereler, ortak sövelere sahiptir ve üçlü düzende tasarlanmıştır. Kemerlerin üzerinden geçen ve bir silme pencere kemerlerinin üzengi taşlarına kadar indikten sonra cepheyi dolaşmaktadır. Pencere kemerlerinin, iç kısımları da dışa taşkın ince silmelerden oluşmaktadır. Ayrıca, ortadaki kemerin köşeliklerinde, iki adet, dört yapraklı yonca şeklinde ajur süslemeler vardır. Bu kemerlerin söveleri, arkasında destek olan sütunceler şeklindedir. Bu sütunceler, pencerenin iki yanında yarım şekilde düzenlenmiş olup, giriş bölümdeki sütunceler ile aynı tasarımı göstermektedir. Denizlik bölümü, taş malzeme ile yapılmış ve dışa taşkın iki silme şeklindedir. Denizliğin altında, iki adet silme, Balkan Adriatik kemerlere benzer şekilde dolaşmaktadır. Her bir kemerin alt bölümü, iki adet silme ile süslenmiş olup, bunların altında da bir adet, daire şeklinde ve oldukça küçük yumurta benzeri sarkıtları vardır. Pencerelerin üzerinde, yatay dikdörtgen şeklinde bir çerçeveler vardır. Bu çerçevelerin içinde, panolardan oluşan kitabeler bulunmaktadır.

Kitabelerin üzerinden, boşluk bırakılarak yatay olarak yuvarlatılmış, dışa taşkın bir kaval silme dolaşmaktadır. Saçak bölümü, pencerelerin denizlik bölümünün altındaki süslemeler ile aynı tasarımı göstermektedir

Değerlendirme: Günümüze ulaşamayan Bursa Osmanlı Bankası, 1904 yılında açılmıştır. Osmanlı Bankası, Kasım 1917'de binanın sahibi Muhtar Bey tarafından 1918 yılında İttihat Terakki Cemiyeti'ne verildiği, binanın bir dönem Divan-ı Harp binası olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Binanın daha sonra hazineye kaldığı ve Osmanlı Bankası'na satıldığı bilinmektedir.

Bursa Osmanlı Bankası, sütunceleri ile Neo Klasik, pencere ve giriş kemerleri Neo-Gotik ve soğan kubbesiyle Oryantalist üslup göstermektedir. Yapının, giriş bölümü üzerini kapatan, büyük soğan kubbe Anadolu mimarlığında, Oryantalist üsluptaki yapılar arasında oldukça nadir görülmektedir.

3.6. Okullar

3.6.1. Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi)

Yeri: Günümüze ulaşamayan yapının, Sivas Çifte Minareli Medrese'nin arsası üzerinde yer aldığı bilinmektedir.

Tarihi: Sivas'ta, Askeri Rüştiye Mektebi 1882 yılında açılmıştır. 1894 yılında gerçekleşen deprem sebebiyle Askeri Rüştiye Mektebi binası zarar görmüş ve çalışmamıza konu olan ve halkın yardımları ile inşa edilen Sivas Sanay-i Mektebi'nin eski binasına taşınmıştır[753].

Fotoğraf 3.537 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi)

Sivas Askeri Rüştiye Mektebi ile ilgili olarak, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan fotoğraflar içinde, "Mektep Resimleri" başlığı altında bulunan ve üzerinde *"Sivas kasabasında mekteb-i mülki-i idadinin civarında büyük bir arsa yüzlerce seneden beru umrandan hali ve metruk idi. Bu arsanın pişgahında Selçuklular zamanında yapılmış bir müzeyyen kargir kapı olub, asar-ı atikadan madud ve elvan çiniden mamul pek*

[753] Kurşun, 2017: 137-138.

güzel iki minare mevcud olmağla salifüzzikr arsaya dahi saye-i cenab-ı hilafetpenahide bir ciheti sıbyana mahsus mükemmel bir mekteb-i idadi ve diğer tarafına da aceze-i etfal tahsil-i sanata iştigal eylemek üzere bir sanayihane dairesi yapıldığından alınan resmidir. 1 Kanun-ı Evvel 1308" yazan bir fotoğraf yer almaktadır[754] (Fotoğraf 3.537). Fotoğraf üzerinde yazan "*arsanın pişgahında Selçuklular zamanında yapılmış bir müzeyyen kargir kapı olub, asar-ı atikadan madud ve elvan çiniden mamul pek güzel iki minare mevcud olmağla"* ibaresinden, mektebin Sivas Çifte Minareli Medrese'nin arsasına inşa edildiği anlaşılmaktadır. Fotoğrafta, "1 Kanun-ı Evvel 1308/13 Aralık 1892" tarihi geçmektedir, ancak inşaat çalışmalarının devam ettiği dikkati çekmektedir. Tüm bu bilgilerden yola çıkarak mektebin, 1892/1893 yıllarında bitirildiği ve aynı bina bünyesinde bulunan Sanay-i Mektebi ve Mekteb-i İdadi olarak açıldığı anlaşılmaktadır.

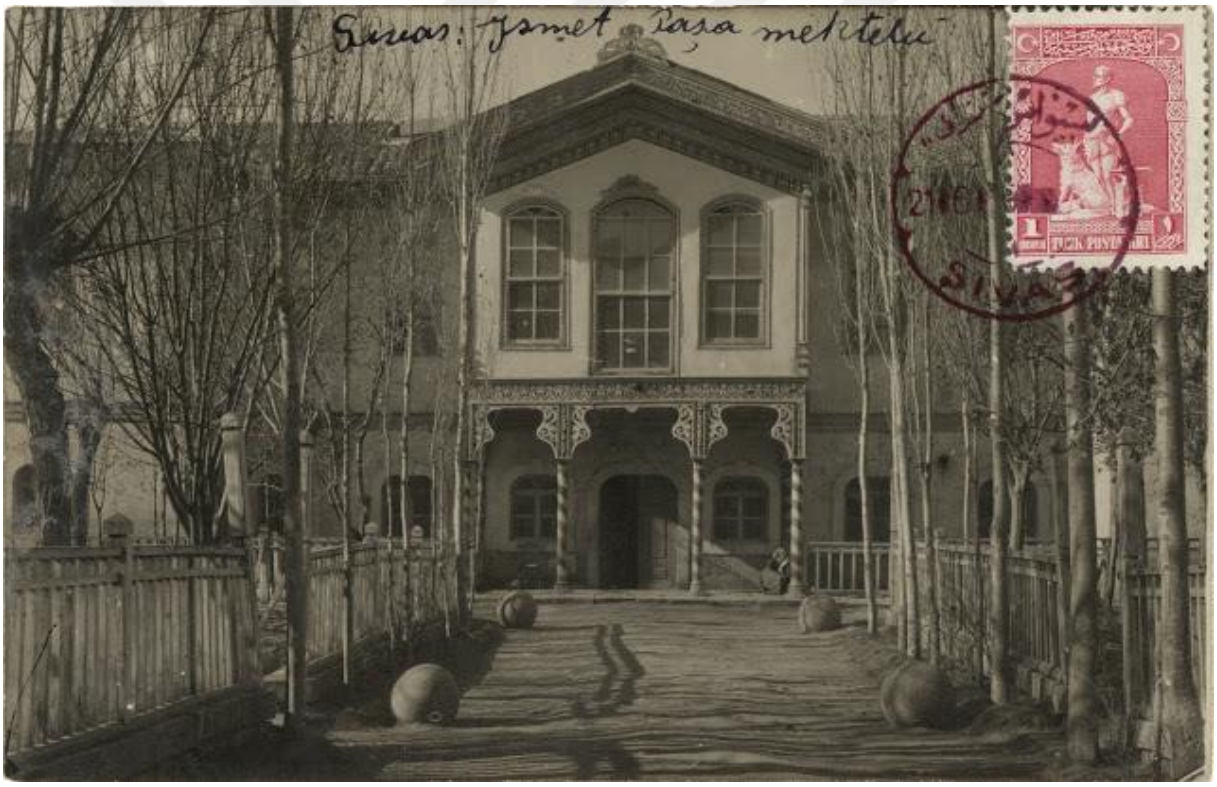

Fotoğraf 3.538 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi)[755]

Arşivde bulunan bir belgeye göre, Sivas Sanay-i Mektebi'nin, bu yapının doğu kanadında yer aldığı ve 1894 yılında meydana gelen deprem sebebiyle hasar gören Askeri Rüştiye'ye verildiği bildirilmektedir[756] (Belge 87). Sivas İdadisi ise Vali Mehmet Memduh Paşa

[754] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90852.0019.
[755] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/111056 (erişim tarihi: 25.08. 2021)
[756] BOA: BEO.: 711.53321.001.001.

öncülüğünde 3 Ekim 1893 tarihinde inşa edilmiştir. Sivas İdadisi'nin inşaatı bitince bu bina, Sanay-i Mektebi ve Askeri Rüştiye olarak kullanılmaya devam edilmiştir[757]. Sanay-i Mektebi'nin, 1902 yılında inşa edilen yeni binasına taşınıncaya kadar, bu binayı kullandığı düşünülmektedir[758]. Yapının günümüze ulaşan bir diğer fotoğrafındaki, avlusunda bulunan toplar, Askeri Rüştiye'den kalmış olmalıdır (Fotoğraf 3.538). Bahsi geçen bina, son olarak İsmet Paşa Mektebi (İnönü İlkokulu) olarak kullanılmıştır[759].

Mimari: Sivas Askeri Rüştiye Binası, eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, enlemesine dikdörtgen planlı ve iki katlı olarak inşa edilmiştir. Zemin katının giriş cephesi düzgün kesme taş iken, yan cepheleri kabayonu taş ile inşa edilmiştir. Giriş cephesinin iki köşesi ve merkezde yer alan giriş bölümü dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Yapının giriş cephesinde, dışa taşkın köşe bölümlerinde ve giriş kapısının iki yanında ikişer adet, toplamda sekiz adet basık kemerli pencere yer almaktadır. Bu pencerelerin kilit taşları yukarı doğru taşkındır.

Giriş bölümü bağımsız dört adet sütun ve yapıya bitişik iki adet ahşap sütun ile oluşturulmuş revak biçimindedir. Sütun kaideleri dairesel planlanmış olup, altta yatay geniş bir kaval silme, yukarı çıktıkça daralan ikinci bir silme ve en üstte dar yatay bir silme şeklindedir. Sütunlar ince ve silindirik yapıya sahiptir. Ahşap sütunlar burmalı görülecek biçimde, eğik aksta şerit şeklinde boyanmıştır. Sütun başlıkları sade olup, dört cepheden pahlanmış biçimde ve yukarı çıktıkça genişleyen bir yapıdadır. Sütun başlıklarının üzerine denk gelen bölümlerde, içinde palmet olan süslemeler görülmektedir.

Giriş bölümünde, giriş cephesinde üç, yan cephelerde birer adet olmak üzere Mağrip üsluplu at nalı kemer açıklığı yer almaktadır. Kemerlerden giriş cephesinin merkezindeki ve yan cephelerdeki kemerler, diğerlerinden daha geniş tutulmuştur. Kemer açıklıklarının, köşelerine yerleştirilen ve oyma tekniğinde süslenmiş olan köşebentler sayesinde oluşturulduğu görülmektedir. Bu kemerler, üst bölümleri düz yatay, aşağıya doğru daralan ve yeniden genişleyen tasarımı ile at nalı kemer şeklinde tasarlanmıştır. Fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla, kemerleri oluşturan köşebentler, köşelere denk gelecek şekilde içe dönük volütün, S kıvrımı şeklinde devam etmesi ve kemerin en dar bölümünde yeniden dışa dönük volüt tasarımından oluşmaktadır. Bu volütün üzerinde, ikişer rumi motifi dikkati çekmektedir. Kemerler, üst taraftan çerçeve oluşturacak şekilde yatay bir silme ile çerçevelenmiştir. Sütunların üzerine doğru inen dikey silmeler ise her kemer için ayrı bir çerçeve oluşturmaktadır.

---

[757] Kuzucu, 2006: 109-110.
[758] Bkz. Sivas Sanay-i Mektebi.
[759] İsmet İnönü, 1892-1895 yılları arasında bu okulda okumuştur. Ünal, 2017: 574; Denizli, 1998: 107.

Kemer bölümünün üzerinde, oldukça geniş tutulmuş ahşap yatay bir silme bulunmaktadır. Bu silmenin alt tarafına, yay çizecek şekilde birbirlerinin içinden geçen rumi dalların ortasına büyük ihtimalle palmetler yerleştirilmiştir. Ancak bu motifin arasında yer alan motif, fotoğraftan tanımlanamamıştır.

Zemin kat ile birinci katı, yatay silmeler ayırmaktadır. Bu silmeler, aşağıdan yukarıya doğru dışa taşan üç kaval silmeden oluşmaktadır. Birinci katın giriş bölümü, diğer bölümlerden farklı olarak giriş revakı tarafından taşınmaktadır ve üçgen alınlığa sahiptir. Bu bölümde, basık kemerli üç adet pencere yer almaktadır. Merkezdeki pencere, alt bölümdeki bitkisel süslemeli yatay silme üzerine kadar inmektedir ve diğerlerinden daha geniş tutulmuştur. Pencereler ahşap kasaya olup, çıtalar üzerinde eğik silme biçimli oyma tekniğinde süslemeler yer almaktadır. Aynı süsleme, bu bölümün iki yanında bulunan sütuncelerin arkasında da kullanılmıştır. Pencereler giyotin sistemli olup, birbirini dikey olarak kesen ahşap çıtalardan oluşmaktadır. Kemer bölümleri merkezden iki yana doğru açılan çıtalar ile hareketlendirilmiştir. Ayrıca kemer üzerinde, ahşap malzeme ile yapılmış bitkisel süslemeli alınlıklar yer almaktadır.

Yapının, birinci kat dışa taşkın bölümlerinin köşelerine sütunceler yerleştirilmiştir. Bu sütuncelerden giriş bölümünde yer alanlar, diğerlerine göre gösterişlidir. Giriş bölümündeki sütünce kaideleri; alt bölümü düz, üzerinde iki yatay kaval silme şeklinde olup, üst bölümünde de benzer şekilde iki kaval silme yer almaktadır. Silmeler arasının geniş ve düz bırakıldığı dikkati çekmektedir. Sütuncelerin başlıkları alt tarafta; iç bükey dar bir kaide üzerine oturan, altı geniş, üste doğru çıktıkça daralan ve en üstte ise yatay düz bir silme ile biten bir tasarım göstermektedir.

Birinci katın giriş bölümünün saçak altı, dört yatay bölümden oluşmaktadır ve bölümler yukarı doğru çıktıkça dışarı taşmaktadır. Bu bölümlerde geometrik ve bitkisel süslemelerin olduğu dikkati çekmektedir. Üçgen alınlık şeklinde düzenlenen üst bölümün merkez noktasında, yukarı doğru dışa taşan ve ajur tekniğinde yapılmış bir akroter bulunmaktadır. Merkezinde bir vazo ve içinde beş yapraklı palmet motifi bulunan bu süslemenin iki yanında, vazoya doğru yönelmiş iki akant yaprağı dikkati çekmektedir.

Birinci katın giriş bölümü cephesi hariç tüm pencereler düz atkılı şeklinde tasarlanmıştır. Giriş cephesinde, giriş bölümünün iki yanında birer adet, köşe çıkıntılarında ikişer adet olmak üzere toplam altı adet düz atkılı pencere yer almaktadır. Giyotin sistemli bu pencerelerin üzerinde, yukarı çıktıkça daralan ve üzerinde yatay dışa taşkın bir silmenin yer aldığı alınlıklar görülmektedir.

Günümüze ulaşan fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla, yan cephenin birinci katın merkezinde görülen üçlü pencere düzeni, cumba şeklinde hafif dışa doğru taşırılmıştır. Giriş

cephesi birinci kat pencereleri ile benzer tasarımda olan bu pencerelerin iki yanına, ikişer adet pencere yerleştirilmiş olup, yan cephenin birinci katında toplam yedi adet pencere bulunmaktadır.

Yapının üst örtüsü, kırma çatılı olup Marsilya tipi çatıya sahiptir.

Değerlendirme: Günümüze ulaşamayan Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi), ulaşabildiğimiz belgeler neticesinde, Çifte Minareli Medrese'nin arsasına 1892/1893 yıllarında inşa edilmiştir. Sanay-i Mektebi olarak planlanan yapının, açıldığı dönemde Sanay-i Mektebi ve Mekteb-i İdadi'yi bünyesinde barındırdığı, daha sonra Askeri Rüştiye Mektebi ve Sanay-i Mektebi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. 1902 yılında, Vali Reşit Akif Paşa'nın döneminde, Sanay-i Mektebi'nin yeni binası inşa edilince, bu yapı Askeri Rüştiye Mektebi olarak kullanılmıştır[760].

Eklektik üslupta inşa edilmiş olan Sivas Askeri Rüştiye Mektebi'nin, giriş bölümündeki üçgen alınlığı ile Neo-klasik; akroter süslemesi ve bitkisel süslemelerdeki S ve C kıvrımları ile Barok üsluba sahip olduğu görülmektedir. Yapının giriş bölümünde yer alan Mağrip üsluplu kemerleri, kemerler üzerindeki yoğun bitkisel süslemeleri, giriş bölümü saçak altındaki geometrik ve bitkisel süslemeler Oryantalist üslupludur. Giriş bölümündeki kemerler, 1902 yılında inşa edilecek olan Sivas Sanay-i Mektebi'ne öncülük etmiştir. 1892 yılında inşa edilen bu yapı göz önünde bulundurulduğunda, ahşap işlerini yapan ustanın, benzer üslup gösteren Sanay-i Mektebi'nin yapımında da çalıştığı sonucuna varılabilir.

3.6.2. İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Yeri: İzmir, Konak İlçesi, Mithatpaşa Caddesi, No: 469'ta bulunmaktadır.

Tarihi: Mithat Paşa tarafından, 1868 yıllarında Askeri Hastane Sahil Sıhhiye Karantina Tahaffuzhanesi yakınlarında İzmir Islahhanesi kurulduğu bilinmektedir. Bu kurum, 1878-1888'de İzmir Mekteb-i Sanayi, 1882-1890 yıllarında tekrar Islahhane olarak anılmaktadır.[761] 1881-1883 yılında inşa edilen ve İzmir Sanay-i Mektebi adını alan yapı[762], II. Abdülhamit döneminde, Vali Halil Rıfat Paşa ve Defterdar Kadri Bey'in girişimleriyle 1891 yılında, Hamidiye Mekteb-i Sultani adını almıştır[763] (Fotoğraf 3.539-3.540).

---

[760] Bkz. Sivas Sanay-i Mektebi

[761] Kuyulu, 2000b: 72.

[762] Aksoy, 2002: 208; Atilla, 2001: 20; İzmir Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, 2012: 331.
Bu dönemde, İzmir Sanayi Mektebi Piyangosu düzenlenmekte olup, gelirlerinin bir kısmı Vali Halil Rıfat Paşa tarafından, okula gelir sağlamak amacıyla, Balçova'da otel, dükkân ve lokanta yaptırılmıştır. Koyuncu, 1992: 278-279; Kuyulu Ersoy, 2002a: 2; Avcı Özkaban ve Akyol Altun, 2013: 219-220.

[763] Kuyulu, 2000b: 72-73; Avcı Özkaban ve Akyol Altun, 2013: 219-220; Atilla, 2001: 20'de 1908 yılında Hamidiye Mekteb-i Sultani ismini aldığını yazmaktadır.

Yapı, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 02.03.1989 gün ve 847 sayılı kararıyla tescillenmiştir.

Fotoğraf 3.539 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani [764]

Fotoğraf 3.540 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani [765]

[764] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90417. 0020.
[765] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90852. 0008.

Mimari Özellikleri: Kareye yakın dikdörtgen planlı olan yapı, bodrum üzerine iki katlıdır (Fotoğraf 3.542-3.543). Doğu cephesinde bulunan binalar, yapıya sonradan eklenmiştir.

Fotoğraf 3.541 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 3.542 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Giriş cephesi olan kuzey cephesi, yola ve denize doğru bakmakta olup, düzgün kesme taş ve mermer malzeme yapılmıştır. Bu cephe, diğer cephelere göre daha özenli olarak süslenmiştir (Fotoğraf 3.541-3.542). Eskiden bu cepheden dar bir yol ile denize ulaşılmakta iken, günümüzde denizin doldurulması sonucu yapı içerde kalmaktadır (Fotoğraf 3.539). Kuzey cephesi, plaster benzeri süslemeler ile dikey olarak üç bölüme ayrılmıştır. Bu süslemeler, yatay dikdörtgen taşların üst üste yerleştirilmesinden oluşmaktadır. Cephenin merkezinde, üç açıklıklı giriş kapısı ve onun üstünde üç adet pencere yer almaktadır. Giriş kapısının iki yanında, zemin kat ve birinci katta üçer adet, köşelerde birer ve girişin üzerinde üç adet pencere olmak üzere, toplamda on dokuz pencere bulunmaktadır.

Kuzey cephesinde, su basmanı ile zemin kat yatay silme ile ayrılmaktadır. Bu yatay silme, iki bölümde incelenebilir (Fotoğraf 3.543-3.544). Altta; aşağıdan yukarı doğru gittikçe dışarı taşan, iki adet ince silme ve üzerinde geniş yatay bir silme yer almaktadır. Üstte; iki ince silme ve en üstte geniş ile bir adet yatay silme şeklindedir. Bu silme, yapıyı dikey olarak üçe bölen süslemeler, köşelerdeki süslemeler ve girişte bulunan kemer bölümlerinin dışa taşkın bölümlerde, dışa taşırılmış ve yukardan aşağı doğru genişleyen bir yapı göstermektedir.

Fotoğraf 3.543 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Su Basmanı İle Zemin Katı Ayıran Silme ve Plaster Detayı

Fotoğraf 3.544 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Su Basmanı İle Zemin Katı Ayıran Silme Detayı

Giriş kapısı kemerleri, dikdörtgen planlı bir kaide üzerinde yükselen ayaklara oturmaktadır (Fotoğraf 3.545-3.546-3.547). Bu kaide, altta yatay geniş bir silme üzerine, yukarı çıktıkça daralan içbükey başka silme ve en üstte ince bir silmeden oluşur. Kemer ayakları, sekiz adet dikdörtgen taşların üst üste konulmasından oluşmaktadır. Taşların altı ve üstü, dışbükey olarak daralmaktadır. Bu taşların üzerinde, her bir kenar ortasından, üçgen şekilde girinti yapacak şekilde "X" şekli oluşmaktadır. Bu taşların orta bölümü çekiçlenerek pürüzlü hale getirilmiştir. Sekiz adet taştan sonra, yukarı doğru genişleyen dışa taşkın iki adet yatay silme ve sütun başlığı bulunmaktadır. Sütun başlığı, testere dişi şeklinde renklendirilmiştir. Bunun üzerinde, yukarı çıktıkça genişleyen ve dışa taşan beş adet yatay silme yer alır. Girişin iki tarafında bulunan, beden duvarına bitişik ayaklar dar tasarlanmıştır.

Fotoğraf 3.545 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Giriş Kapısı

Fotoğraf 3.546 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Giriş Kapısı Plaster ve Kaide Detay

Fotoğraf 3.547 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Kuzey Cephesi Giriş Kapısı Plaster ve Kaide Detay

Giriş kapısı kemerleri, üst merkezden üzengi taşlarına doğru üçgen şeklinde dik bir açıyla inmekte, üzengi taşlarında birbirine bakan C şeklinde kıvrılmaktadır. Böylelikle Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli kemer şeklindedir (Fotoğraf 3.545) Kilit taşları, kemerden alta ve dışarı doğru taşmaktadır. Ayrıca, bu kilit taşları, yukarıdaki zemin kat ile birinci katı yatay olarak ayıran iki silmenin üzerine kadar ulaşmaktadır. Ortadaki kemer, diğerlerinden daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Yukarı doğru genişleyen bir yapı gösteren kilit taşlarının alttaki uç kısımları, yan yana iki üçgen şeklinde sivrilmektedir. Kilit taşlarının çevresini, içten siyah renkli olarak, hafif dışa taşkın bir silme çerçevelemektedir. Cephesinde, "X" şeklinde altta ise baklava dilimi biçiminde uzatılmış geometrik motifler görülmektedir. Zemin kat ile birinci katı ayıran bölümün altında, yuvarlatılmış kaval silme yer almaktadır. Bu silmenin, ortadaki kemerin üzerini, dolaştığı görülmektedir. Bu silmeden sonra, zemin kat ile birinci katı ayıran silmeye geçilmektedir.

Fotoğraf 3.548 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi İç Giriş Kapısı ve Pencereler

Fotoğraf 3.549 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Giriş Bölümü

Girişte bulunan kemer aralıkları, sonradan cam ile kapatılmıştır. Üç basamak merdiven ile eyvan şeklinde düzenlenen giriş sahanlığına ulaşılmaktadır. Giriş kapısı merkezde olup, kemerler ile aynı tasarımı göstermektedir (Fotoğraf 3.548). Mermer pervaza sahip olan giriş kapısı, eşikle aynı yükseklikte olan, yatay dikdörtgen kaide üzerine oturan sövelere sahiptir. Kapı pervazı dışarıdaki dar, içerdeki geniş iki adet bordürden oluşmaktadır. Alt bölüm, yatay bir silme ile ayrılmıştır. Altta ve iç bölümde, dikey olarak yerleştirilmiş bir dikdörtgen taş bulunmaktadır. İç tarafında bulunan silmenin, köşeleri üçgen şeklinde ayrılmakta, ayrıca alt ve üstteki kenarlarda yarım daire şeklinde çıkıntı görülmektedir. Dışarıdaki bordürde ise oyma tekniği ile belirtilmiş, dik şekilde yerleştirilen dikdörtgen bir süsleme vardır. Dış bordür, kilit taşına kadar aynı formda devam etmektedir. Sövelerin üst tarafındaki ikinci bölümü, ortada dik şekilde yerleştirilmiş birbiri içinden geçerek baklava dilimli oluşturan bir süslemeye sahiptir. Bu süslemenin, altında ve üstünde ise, içte baklava dilimi şeklinde bir süslemenin, bitiş kenarlarında üçgen şeklinde girinti olan motifler bulunmaktadır. Kapının üzengi taşları, kemer içine doğru, altta ve üstte C şeklinde girintileri olup, ortası düz bırakılmıştır. Üzengi taşının üzerinde, hilal içine alınmış beş kollu yıldız süslemesi bulunmaktadır. Kilit taşı, dışa taşkın olup üzeri yuvarlatılmış ve iki yaprak şeklinde süslemeye sahip bir ek parçaya sahiptir. Bunların en üstünde, daire içinde beş kollu yıldız kabartması bulunmaktadır. Kemer taşının üzerinde, söve üzerinde bulunan süslemenin, iki adet birbiri içinden geçen baklava dilimi şeklinde geometrik süsleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kapının iki yanında aynı kemer tasarımına sahip, iki adet pencere bulunmaktadır. Mermer pervazlı pencerelerin, herhangi bir süsü yoktur. Sadece, kilit taşı yukarı doğru taşkın olup, üzerinde S ve C kıvrımlarından oluşan oyma süslemeler bulunmaktadır. Bu giriş bölümünün, doğu ve batı bölümü aynı şekilde düzenlenmiş olup, ortada kuzey cephesinde bulunan kapının benzeri ve iki yanında nişler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.549). Bu kapılar sonradan kapatılmıştır. Nişler, yuvarlak kemere sahip olup, kemer içi bölümü merkezden dışa doğru açılan ışınlardan oluşmaktadır. Kemerin üzeri, yatay silmelere sahipken, sövelerinde kapılardaki süslemenin benzer tasarımı görülmektedir. Bu alanın tavanı, bitkisel alçı süslemelere sahiptir. Kuzeyde bulunan giriş kapısından girince, dışarıda bulunan kemerlerle benzer tasarıma sahip üç kemer açıklığı bulunmaktadır (Fotoğraf 3.550).

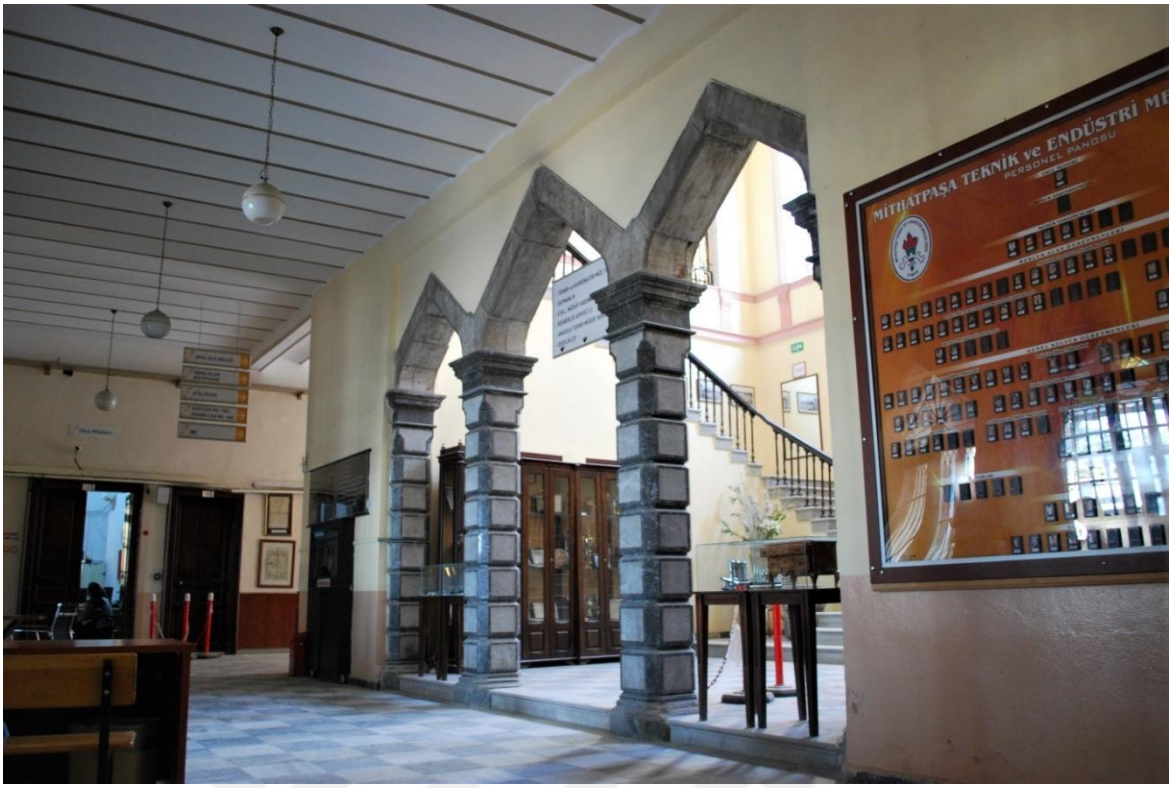

Fotoğraf 3.550 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi İç Mekan Kemerleri

Kuzey cephesinde, zemin kat ve birinci katı ayıran silmeler yer almaktadır (3.551). Bu silmeler, altta ince, onun üstünde yuvarlatılmış dışa taşkın bir yatay silme ve en üstte yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan, yedi yatay silme şeklindedir. Ayrıca, su basmanı ile zemin katı ayıran yatay silme üzerinde, hafif dışa taşkın yatay dikdörtgen taşlar yerleştirilmiştir. Bu taşların üzerinde dışbükey yukarı çıktıkça daralan bir silme ve onun üstünde ince bir silme daha bulunmaktadır. Tüm cepheyi, plasterler üç bölüme ayırmaktadır. Bunlar su basmanı ile zemin katı ayıran taşların üzerine oturmaktadır. Bu taşlar, cepheden dışa taşarak kaide görevi görmektedir. Kapının iki yanındaki süslemeler, giriş kemerlerini taşıyan ayakların üzerindeki süslemelere benzer şekilde, dokuz adet dikdörtgen şeklindeki taşın, üst üste yerleştirilmesinden meydana gelmektedir (Fotoğraf 3.552). Bu taşlar, bir oluk silmenin, dikdörtgenin kenar ortalarında üçgen şekilde içe doğru girinti yapmasından ve ortada kesişerek baklava dilimi oluşturmasından meydana gelmektedir. Böylelikle uçları kesik “X” şekli oluşmaktadır. Bu taşların altında ve üstünde, birer adet ince silme görülmektedir.

Fotoğraf 3.551 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Ve Birinci Kat Arası Silme Detayı

Fotoğraf 3.552 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Giriş Kapısı Yanındaki Plaster Detay

Fotoğraf 3.553 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Cephesi Köşe Plasteri Detay

Fotoğraf 3.554 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Köşe Plasteri Detay

Kuzey cephesinin, köşelerinde bulunan pencerenin iki yanındaki plasterler, diğerlerinden farklıdır (Fotoğraf 3.553-3.554). Buradaki taşlar onar adettir ve kalın bir silme ile çerçevelenmiştir. (Fotoğraf 3.555-3.556). Bu taşlar, merkeze doğru dışarı taşırıldığı piramidal şekilde yükseldiği dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 3.555 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin ve Birinci Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.556 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin ve Birinci Kat Pencereleri

Zemin kat pencereleri, benzer tasarım göstermektedir (Fotoğraf 3.556-3.557). Pencerenin söveleri, denizliğe oturan iki adet bordürden oluşmaktadır. Bunlardan dışarıda olanı ince olup, dikey olarak bir adet oluk silmeye sahiptir. Bu silmenin köşeleri, ortasına doğru girintili olarak tasarlanmıştır. İçteki bordür ise diğerinden daha geniş tutulmuş olup, etrafı ince bir silme ile çerçevelenmiştir. Bu bordürün orta bölümüne, dikey olarak yerleştirilen dikdörtgen süslemelerin, kenarlarından ortaya doğru piramidal olarak yükseldiği görülmektedir. Üzengi taşları, kemer içine doğru yukardan ve aşağıdan C şeklinde yuvarlatılmış, dikdörtgen yekpare taşlardır. Bu taşların üzeri, oldukça küçük eşkenar dörtgenden oluşan piramidal olarak dışa taşan süslemeler ile hareketlendirilmiştir. Bu şekliyle geometrik ağ bezemeleri oluşturulmuştur.

Pencerenin kemeri, giriş kemerleriyle aynı tasarımı göstermektedir (Fotoğraf 3.557). Kemerin iç bölümünde, oluk silme şeklinde bir çerçeve bulunmaktadır. Bu süslemenin ortasında ise, iç içe geçmiş iki daire şeklinde rozetler yer almaktadır. Kilit taşı, kemerin iç kısmına doğru basıktır ve yuvarlatılmıştır. Yukarı doğru çıktıkça genişleyen kilit taşı, yine yukarıda daralarak yuvarlak şekilde bitirilmiştir. Bu kilit taşının içi, balık pulu şeklinde süslenmiştir.

Fotoğraf 3.557 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencereleri

Kemerin üst bölümü, sövelerdeki dış bordür hizasından başlayarak, yukarı doğru kademeli olarak yükselmektedir. Bu bölüm yukarıda, iki kademeli olarak keskin bir şekilde içe doğru girmekte, merkezde ise yuvarlatılmış tek bir çıkıntı yer almaktadır. Bu alanı, kemer üstü dahil ince bir silme ile çerçevelenmiştir. Çerçevenin içi, üzengi taşları üzerindeki süslemeyle doldurulmuştur. Merkezdeki dairesel alanın içinde ise dört yapraktan oluşan bir çiçek ve altında, iki yana doğru sarkan püskül bulunmaktadır. Bu motif ile kilit taşı arasında, ortasında bir daire bulunan, yatay baklava dilimi bulunmaktadır. Kilit taşının iki yanında, çerçeve köşelerine denk gelen bölümde, birbirine bakan ay ve sekiz kollu yıldız bulunmaktadır. Bu çerçevenin dışında ise birinci ve ikinci kademede, alttaki daha büyük olmak üzere, pencereye sırtını dönmüş C şeklinde, rumi yaprakları dikkat çekmektedir (Fotoğraf 3.558).

Denizlik bölümünün, dışa taşkın olduğu görülmektedir (Fotoğraf 3.559). Denizliğin altı, geometrik silmelerle süslenmiş olup, söveler gibi dikey olarak yerleştirilen taşlarla çerçevelenmiştir. Alt bölümde kare biçimli, üstte dikey ve içi piramidal olarak dışa taşırılmış taşlar dikkati çekmektedir. Bu taşların iki yanında benzer yarım süslemeler görülmektedir. Bu süslemenin üzeri yukarı çıktıkça dışarı doğru açılan sütun başlığı şeklinde düzenlenmiştir. Denizliğin altında, silmelerle oluşturulmuş iç içe geçmiş geometrik süslemeler görülmektedir. Geometrik süslemenin iki yanında dışarı doğru dönük olarak yerleştirilmiş hilal motifleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.558 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencere Kemer Detayı

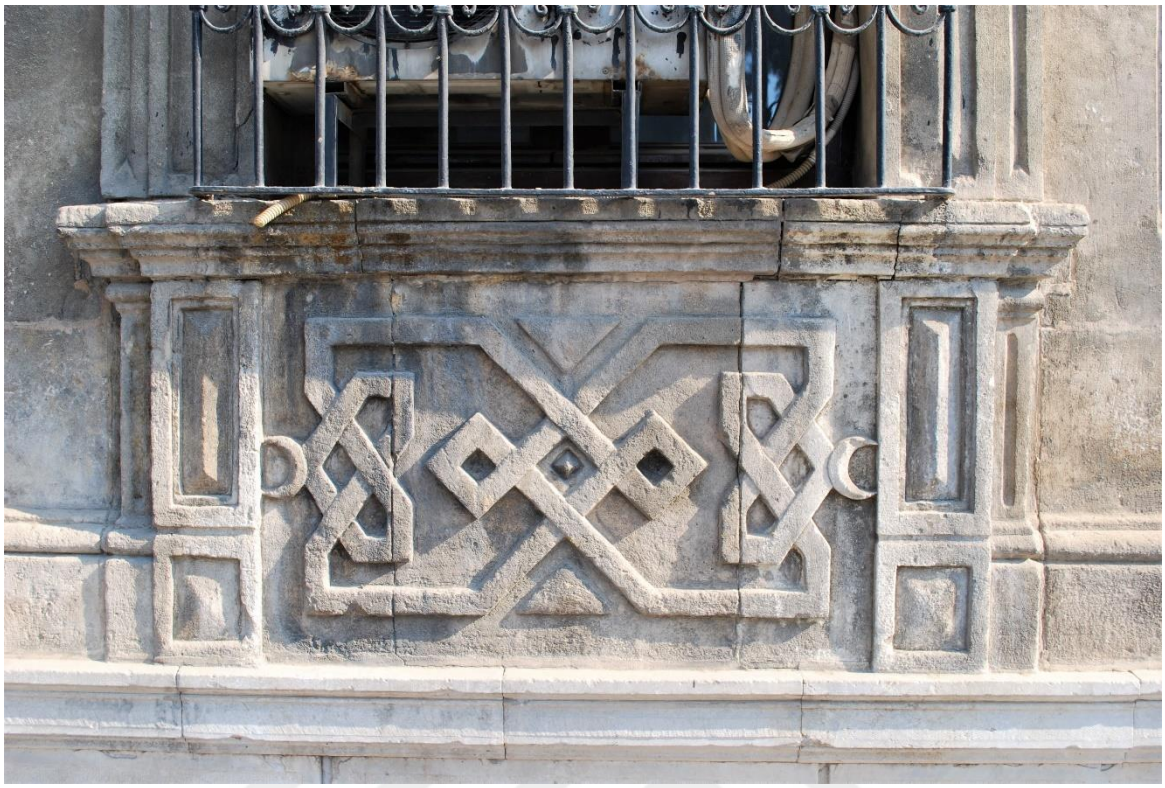

Fotoğraf 3.559 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencere Denizlik Altı Detayı

Fotoğraf 3.560 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Pencere Arası Dikey Süsleme Detayı

Giriş kemerinin iki yanında bulunan, üçlü pencere grubunun arasında, dikey olarak yerleştirilmiş iki adet geometrik süslemeler vardır (Fotoğraf 3.560). Bunların altında ve üstünde bir silme ile çerçevelenmiş, eşkenar dörtgen bulunmaktadır. Ortada ise uzunlamasına devam ettiği ve süslemenin uçlarının üçgen şeklinde bittiği görülmektedir. Bunların aralarında kalan boşluklar, birbirine bakan üçgenler şeklinde birleştirilmiştir. Ortadaki dikdörtgenler ve üçgenler piramidal şekilde merkeze doğru yükselmekte, altta ve üstte bulunun eşkenar dörgen motiflerinin içinde rozet şeklinde dairesel birer süsleme bulunmaktadır.

Kuzey cephesi, zemin katının, iki köşesinde bulunan pencerelerin etrafı, oluk silme ile ve kazıma tekniğiyle süslenmiştir (Fotoğraf 3.561). Bu süsleme pencere üzerindeki süslemenin, merkezindeki daire hizasında çerçeve yapacak şekilde, iki taraftan aşağı doğru inmektedir. Bu süsleme içinde oyma şeklinde rozetler bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.561 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Zemin Kat Köşe Pencere Süsleme Detayı

Kuzey cephesi birinci katı, alt kattaki gibi plasterler ile üçe bölünmüştür. Zemin kat ve birinci katı ayıran yatay silmenin üzerinde, tüm cepheyi dolaşan iki adet geniş yatay silme bulunmaktadır. Girişin üzerinde, üçlü pencere; bunların her iki tarafında üçer adet daha pencere ve köşelerde birer adet pencere bulunmaktadır. Merkezdeki pencere, yapı genelindeki pencerelerle birkaç fark dışında, benzer bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 3.662). Zemin kattaki pencerelere benzer tasarımdaki kemer, söve, üzengi taşı ve kilit taşına sahiptir. Ancak birinci katta, kilit taşı ve üzengi taşı üzerindeki süslemeler burada sade olarak karşımıza

çıkmaktadır. Ayrıca, merkezdeki pencerenin sövelerindeki dış bordürlerin alt kısımları, S ve C kıvrımları yaparak iki yana doğru açılmaktadır. Sövelerin dışına doğru, iki yanında, üzeri boş bırakılmış ve üst üste yerleştirilmiş iki sıra taş süsleme bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.562 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Üçlü Pencere

Fotoğraf 3.563 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Merkez Alınlık

Merkezdeki pencerenin, sövelerindeki dış bordürden yukarı doğru çıkıldığında, üstteki mermer konsollara ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.663). Konsolların üst bölümünde, kare bir süsleme bulunmaktadır. Etrafı, ince bir silmeyle çerçevelenmiş olan bu süslemenin ortası, piramidal şekilde yükselmektedir. Konsol, aşağıya doğru indikçe, dışa taşmakta ve üzerinde iki adet dikey silme bulunmaktadır. Bu konsolun üzerinde, saçak altında ve balkon kapısı genişliğinde, yatay dikdörtgen biçimli bir kitabelik bulunmaktadır. Kitabenin ortasında, oval bir çelenk şeklinde madalyon yeri ve iki yanında kare çıkıntılar yer almaktadır. Bu kitabeliğin üzeri boştur. Kitabeliğin iki yanında, saçak altında, kare içinde dairelerin bulunduğu süslemeler bulunmaktadır. Kitabeliğin hemen altında ise yatay iki silme bulunmaktadır. Bu kitabelik ile balkon kapısı arasında ise bazı süslemeler bulunmaktadır. Ortada dairesel bir süsleme görülürken, köşelerde dört yapraklı dairesel çiçeklere asılı, ikili girland motifi yer almaktadır. Ortadaki dairesel süslemenin etrafından çıkan kurdeleler, burada fiyonklar oluşturup, yaprak ve güllerden oluşan tüm girlandı sarmalamıştır.

Birinci kat merkez penceresinin iki yanında, aynı tasarımı gösteren iki adet pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.662-3.663). Kemer ve söve bölümleri, alt kattaki pencereler ile aynıdır. Ancak, kilit taşı ve üzengi taşları sade bırakılmıştır. Kemerin, üzengi taşlarının dış bordürleri üzerinde genişleyerek taşıntı yapan bir bordür olduğu görülmektedir. Bu bordür, üste doğru dik bir açıyla çıkıp, ortaya doğru tekrar dik bir açıyla girinti yapmaktadır. İki kademeden sonra, merkezde üçgen şeklinde birleşmektedir. Bu alanın içinde, bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Üçgenin iç kısmında, üç yapraklı palmet benzeri bir motif ve bu motiften çıkan S ve C kıvrımlarından oluşan rumiler bulunmaktadır. Bu kıvrımlardan, büyük olanları, yukardan birinci kademe içinde, yukarı doğru taşmakta ve birbirine bakmaktadır. Küçük olanları ise, kilit taşları üzerinde sırt sırta vermiş haldedir. Alt kademe köşelerinde ise, aşağıdan başlayıp yukarı doğru genişleyen ve birbirine bakacak şekilde yerleştirilmiş yivli rumiler vardır. Üstteki üçgenin dışında, yine palmet şeklinde üç yapraklı bir motif ve bundan çıkan iki dalın, iki yana doğru S ve C kıvrımlarıyla, çerçevenin üzerinde yer alması söz konusudur. Alttaki kademe üzerinde, üst köşeden başlayarak aşağı doğru inen birer adet rumi motifi daha vardır. Bu motiflerin etrafı, hafif genişleyerek devam eden bir silmeyle, yukarıda çerçeve oluşturmaktadır.

Birinci katın merkez penceresinin, iki yanındaki pencerelerin denizlik bölümü, alt kattaki pencereler ile aynı tasarımı göstermektedir. Denizlik altında, yatay dikdörtgen bir alanda, geometrik süslemeler yer almaktadır (Fotoğraf 3.664). Bu süslemelerin üst bölümlerinde, eşkenar dörtgen yer almaktadır. Orta bölümde uzunlamasına dik yerleştirilmiş,

iki baklava diliminin, ortada birleştiği dikkati çekmektedir. Bu motiflerin en altında ise alt köşeleri yuvarlatılmış üçgen motifler görülmektedir.

Fotoğraf 3.564 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Merkez Pencerenin İki Yanındaki Pencerelerin Denizlik Altı Süslemeleri

Üçlü pencereyi yanlardan ayıran plaster şeklinde tasarlanmış taşlar bulunmaktadır (Fotoğraf 3.665). Alt kattan farklı olarak bu taşlar, kaide üzerine oturmakta ve saçak bölümünde sütun başlığı şeklinde görülmektedir. Bu sütun başlığı, yukarı çıktıkça genişleyen bir formdadır ve dışarı doğru taşmaktadır.

Fotoğraf 3.565 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencereleri

Birinci kat merkezinin, iki yanında bulunan üçerli pencere grubu, bazı farklar ile merkezdeki pencerelerle aynı tasarımı göstermektedir (Fotoğraf 3.666). Bu pencerelerin kilit taşı üzerinde, üstte uçları sivri bir palmetin, aşağı indikçe genişlediği bir motif görülmektedir. Pencerelerin üzerinde bulunan süslemelerden, üsttekiler kilit taşına doğru bakan volütlerden meydana gelirken, alt bölümdekiler rumi şeklinde düzenlenmiştir. Alt kademe içinde ise daireler bulunmaktadır. Bu dairelerin içi, merkezden dışarı doğru yönelen ve ışınsal olarak dilimlere ayrılmış olan bir süslemeye sahiptir. Bu süslemenin ortasındaki dairelerden, iki yaprak şeklinde rumi motifleri çıkmaktadır.

Pencerelerin denizlik altında bulunan, yatay dikdörtgen içleri, geometrik ve bitkisel süslemelere sahiptir (Fotoğraf 3.567). Alt kattaki denizlik altı süslemelerine benzeyen bu süslemelerde, daireler, palmet ve çiçekler vardır.

Fotoğraf 3.566 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencereleri

Birinci kat pencerelerin arasında bulunan, plaster benzeri dikey süslemeler, aşağı kattakilerden farklıdır. Bu süslemenin her bir taşında, dışarıda oluk bir adet ve iç tarafa doğru gittikçe incelen, üç silme bulunmaktadır. Bu silmelerden ortadaki, kaval silme şeklinde yuvarlatılmıştır. Dikey bir dikdörtgen şeklinde olan bu süsleme, aşağı ve yukarıda, iki kademe zikzak çizerek daralmakta, uçlarında ise yuvarlatılmış bir form göstermektedir. Bu süslemenin içi iki yandan ortaya doğru yükseltilmiştir. Ayrıca, içinde üst üste yerleştirilmiş üç adet, uçları üçgen biçiminde, ince ve uzun formda, geometrik şekiller yer almaktadır (Fotoğraf 3.567).

İkinci kat köşelerde bulunan pencerelerin iki yanında, alt kattaki gibi üst üste yerleştirilmiş, dokuz adet yatay dikdörtgen taş bulunmaktadır. Bu taşların aralarında, ince iki adet silme yer alırken, üst ve kaide kısmı bu kattakilerle aynı tasarımı gösterir. Taşların etrafı çerçeve içine alınmış, iç süslemesi, küçük dairesel kabartmalardan oluşmaktadır (Fotoğraf 3.566-3.567).

Fotoğraf 3.567 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencereleri

Köşe pencereleri, ortada bulunan üçerli pencerelere, bazı farklarla benzemektedir (Fotoğraf 3.568-3.569). Bu pencerelerin üst kademesinde, kilit taşı üstünden başlayarak S ve C kıvrımları daha belirgin olarak işlenmiştir. Alt kademedeki köşe içlerinde ise, ortada kurdele içinden çıkan iki bereket boynuzu şeklinde, yivlendirilmiş motif ve ortalarından sarkan çan benzeri motifler yer almaktadır. Bu pencerelerin denizlik altı, yanındaki pencerelerle aynıdır. Ayrıca, etrafında oyma tekniği ile yapılmış, alt kattakine benzer süslemeler vardır. Ancak burada, üstte köşelik şeklinde üçgenler bulunmakta ve bunlar kurdele ile bağlanmış, birbirine sırtı dönük iki volütle süslenmiştir.

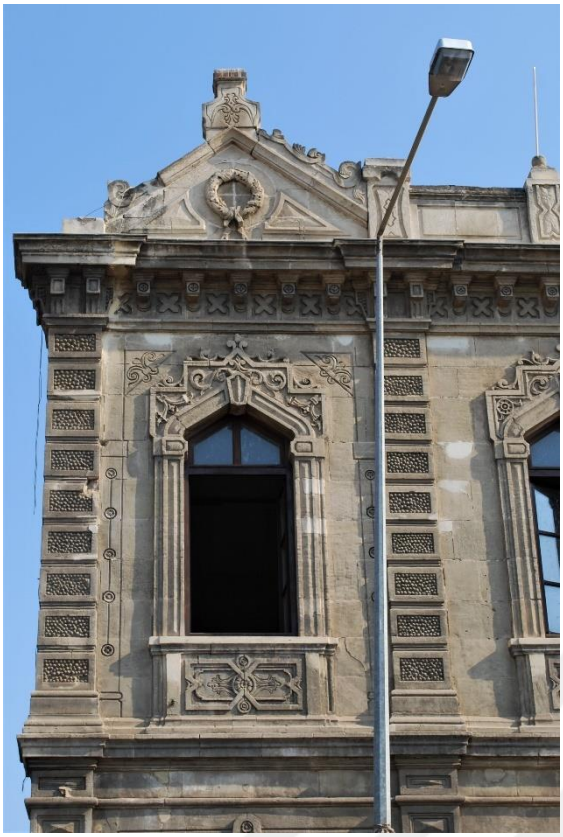

Fotoğraf 3.568 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Köşe Pencereleri

Fotoğraf 3.569 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Kuzey Cephesi Birinci Kat Köşe Pencereleri

Kuzey cephesi birinci kattan saçak altına, altta ince yatay bir silme, üstünde içbükey geniş bir silme ve onun üzerinde dışa taşkın başka bir silme ile geçilmektedir (Fotoğraf 3.568-3.569). Saçak, yapıdan dışa taşkın olup, altı oldukça özenli şekilde süslenmiştir. Uçları, üçgen şeklinde biten "X" motifleri, burada oyma tekniğinde yapılmıştır. Bunların arasında, saçağı taşıyan konsollar bulunmaktadır. Dışa taşkın olarak tasarlanmış olan konsollar, dikdörtgen prizma şeklinde olup, kısa kenarı, kare şeklinde kuzeye doğru bakmaktadır. Bu kare içinde, oyma tekniğinde bir daire ve geometrik süslemeler vardır. Bunların üzerinde, yukarı çıktıkça genişleyen ve üç silmeden oluşan bölüm bulunmaktadır.

Konsolların alt bölümü, aşağı bakacak şekilde yerleştirilmiş dikdörtgen biçimli olup, piramidal olarak merkeze doğru yükselmektedir. Bu bölüm, cepheden bakıldığında, ince bir silme şeklinde görülmektedir. Cepheyi, dikey olarak bölen süslemelerin üzerine denk gelen bölümlerde ise, iki adet konsolun dışarı taşırıldığı görülmektedir. Bu taşıntılar, saçakta daha da dışa taşkın şekilde olup, yukarı çıktıkça genişleyen bir tasarım gösterir. Köşelerde bulunan süslemelerin üzerinde denk gelen konsollarda, üzeri iki adet dikey şekilde yivlendirilmiş süsleme daha bulunur. Kareye yakın olan süslemenin ortası, piramidal olarak merkeze doğru yükselmektedir. Merkezdeki balkon kapısının, iki yanındaki dikey süslemelerdeki konsolların,

iki tarafı boş bırakılmış, konsolların alt kısmı başak şeklinde yivlendirilmiştir. Bu konsolların orta bölümünde, birbiri içinden geçip, ortada baklava dilimi oluşturan, geometrik süslemeler yer almaktadır.

Saçak, yukarı çıktıkça dışarı doğru taşmaktadır. Kuzey cephesinin saçak üzeri, çeşitli geometrik şekillerde süslenen parapetler ve ortada üzerinde iki adet sancak motifi bulunan alınlık ile kapatılmıştır. Alınlık, yarım daire şeklinde yükselmektedir (Fotoğraf 3.666-3.367-3.368). Alınlığın çerçevesi, üç adet geniş ve aralarında üç adet ince çubuk silme ile merkeze doğru içe girmektedir. İki sancağın ortasında, oldukça dışa taşkın bir küre bulunmaktadır. Bu kürenin ortasında ise yatay olarak ve oluk şeklinde silme geçmektedir. Kürenin altında, iki yanında, ucunda hilal bulunan, iki adet birbirine ters sancak bulunmaktadır. Kürenin üzerinde ve sancakların iki yanında bitkisel süslemeler vardır. Bu süslemelerden soldakiler, akant yapraklarından oluşan demet şeklindeyken, sağdaki zeytin dallarından oluşan demet şeklindedir. Yarım daire alınlığın arkasında, iki adet baba taşı bulunmaktadır. Üst bölümü, yukarı çıktıkça daralan bir yapıdadır. Üst bölümünü oluşturan, yatay silmenin ortasında, yarım daire şeklinde girintiler bulunmaktadır. Alınlığın tam üzerinde ve gerisinde ise, bir daire ve üzerinde yatay bir silme bulunan bir küre görülmektedir. Bu süslemenin iki yanından, S ve C kıvrımları şeklinde süslemeler çıktığı ve alınlıkla birleştirildiği görülmektedir.

Alınlığın iki yanından cephe köşelerine kadar, tüm cephe üzerinde parapet duvarları yer almaktadır. Bu duvarlar, çeşitli aralıklarla yerleştirilmiş baba taşları arasında bulunmaktadır. Baba taşları, alınlığın gerisindekiler ile aynı tasarımı göstermekte olup, her birinde, dikey olarak yerleştirilmiş geometrik şekiller mevcuttur. Parapet duvarının üzeri, iki adet yatay silme ile çerçeve içine alınmış olup, üzerinde oluk silme ile yapılmış, yatay dikdörtgen çerçeveler bulunmaktadır. Alınlığın, her iki yanında farklılık gösteren parapet duvarları, geometrik süslemeye sahiptir.

Cephenin iki köşesinde, çatı üzerinde yükselen üçgen alınlıklar bulunmaktadır (Fotoğraf 3.568-3.569). Bu alınlığın ortasında, oldukça dışa taşkın akant yaprakları ve kurdelelerden oluşan çelenkler bulunmaktadır. Üzerinde yükselen taş, altta geniş olup, üstte incelmektedir. Üstünde, oluk silme ile yapılmış, iki adet C kıvrımı ve bunların altında, ters istiridye motifi yer almaktadır. Üçgen alınlık, dört adet silme ile çerçevelenmiş olup, üst kısmında, dışa taşkın, S ve C kıvrımlarından oluşan volüt ve rumi motifleri yer almaktadır.

Yapının diğer cepheleri, kuzey cephesine göre daha sade tutulmuş olup, sıva üzerine boya ile kaplanmıştır (Fotoğraf 3.570-3.571). Pencereler, kuzey cephesi formuna benzemektedir ve pervazları kesme taştır (Fotoğraf 3.572-3.573). Kuzey cephesindeki pencerelere benzeyen bu pencerelerin üstleri, yukarı merkeze doğru kademeli şekilde

yükselmekte, her kademenin üstünde, üçgen çıkıntılar bulunmaktadır. Merkezdeki çıkıntının üzerinde, ters bir hilal görülmektedir. Kilit taşı üzerinde, kare şeklinde ve karenin köşelerinden, birer küçük kare daha çıkacak şekilde oluşturulmuş bir süsleme bulunmaktadır. Tüm bu pencere üstü süslemesi, kilit taşı ve üzengi taşları, kuzey cephesi birinci kat, köşe pencerelerinin iki yanında bulunan üst üste konulmuş dikey süsleme taşları üzerinde bulunan, süsleme ile aynı tasarımı göstermektedir. Pencerelerin denizlik bölümünün altı, yatay dikdörtgen şeklinde olup, kuzey cephesine benzer ancak sade bir süslemeye sahiptir. Bu süslemede eşkenar dörtgen ve rozetler dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 3.570 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.571 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Doğu Cephesi

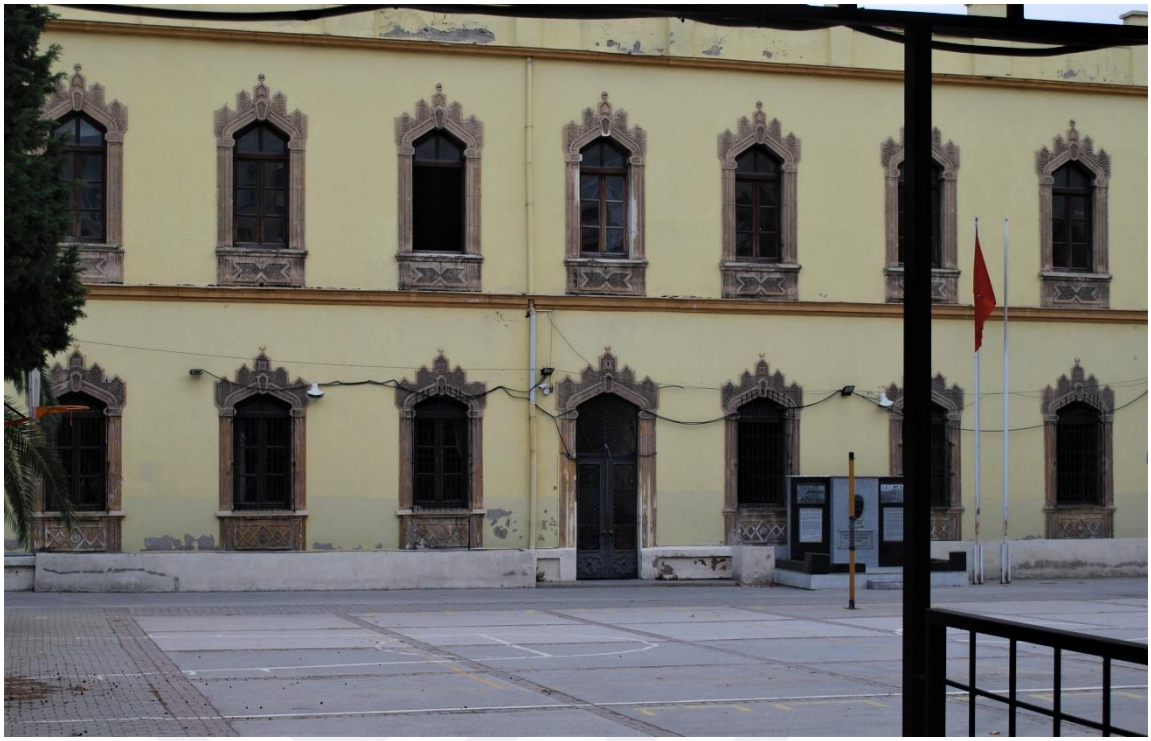

Fotoğraf 3.572 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Batı Cephesi

Fotoğraf 3.573 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Batı Cephesi

Değerlendirme: İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani, 1881-83 yılında inşa edilmiştir. Mimarı bilinmemektedir. Yapının, kuzey cephesi süslemeleri ile diğer cephelerindeki pencere pervaz süslemeleri, yapının karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Yapının özellikle kuzey cephesinde bulunun, S ve C kıvrımları, istiridye, çelenk ve volütleri Barok üsluptadır. Ayrıca, üçgen ve yarım daire akroterleri ve plasterleri Neo-Klasik üslup göstermektedir. Ancak konumuz kapsamında, yoğun bitkisel ve geometrik süslemeleri, kapı ve pencerelerinde görülen Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli kemerler Oryantalist üsluptadır. Bu bağlamda, eklektik olarak değerlendirebileceğimiz bu yapı, konumuz kapsamında, geometrik süsleme unsurlarının yoğun olarak kullanıldığı nadir yapılardandır. Ayrıca, İzmir'deki en erken tarihli Oryantalist üsluplu yapı olması sebebiyle çalışmamız içinde önemli bir yere sahiptir.

3.6.3. Sivas Sanay-i Mektebi

Yeri: Sivas İli, Merkez'de, Çavuşbaşı Mahallesi, Rahmi Günay Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Tarihi: Sivas Sanay-i Mektebi, ilk olarak 1311-1893/1894 yılında, önce belediye tarafından hastane olarak planlanmış daha sonra Sanay-i Mektebi olarak açılmıştır. Bölgede yaşanan deprem sonucunda, Sivas Askeri Rüştiye Mektebi'nin eski binası zarar görmüş, 1312-1894/1895 yılında bu eski yapı, Sanay-i Mektebi'ne terk edilmiştir[766] (Belge 87).

Yapının, günümüze ulaşan kitabesine göre, II. Abdülhamit zamanında, 1902 yılında, Vali Reşit Akif Paşa'nın döneminde, Sanay-i Mektebi olarak yeniden inşa edilmiştir ve aynı yıl açılışı yapılmıştır[767] (Fotoğraf 3.574). Ayrıca bu mektebin masrafları için İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin piyango düzenlediği anlaşılmaktadır. (Belge 88) (Fotoğraf 3.575). Yapı, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 20.10.1990 gün ve 851 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Mektep, 1961'den 2019 tarihine kadar yarı açık cezaevi olarak kullanılmıştır[768]. Yapı inceleme yaptığımız 2019 Nisan ayından itibaren, müzeye dönüştürülmek üzere boşaltılmıştır.

---

[766] BOA: BEO.: 711.53321.001.001.; Kurşun, 2017: 137-138.

[767] "*Şevketlu Abdülhâmid Han-ı Sâni efendimiz hazretlerinin zaman-ı saadet-i resân-i Hümayunlarında ve eâzâmü vüzeradan Reşit Akif Paşa hazretlerinin Sivas valiliğinde iş bu mekteb-i sanayi bina ve nam-ı nâmi padişahî Bi'l izafe kadri âlâ olunmuş ve Sivas'ta ilk defa olarak küşâd Edilen sergide burası daire ittihaz edilmiştir. Sene1320/1902*"
Bulut, 2006a: 34; BOA: DH.MKT.: 686/45.002.002.

[768] Sağlamer, 2006: 59.

Fotoğraf 3.574 Sivas Sanay-i Mektebi Kitabesi

سایهٔ ترقیوایهٔ حضرت خلافتپناهیده ۳۱۹ سنهسی اغستوسنده کشاد اولنان صناعت وزراعت سرکی بناسیله رسم کشادی

Fotoğraf 3.575 Sivas Sanay-i Mektebi Açılış Töreni Fotoğrafı[769]

[769] Yücel, 2007: 224.

Mimari Özellikleri: Sivas Sanay-i Mektebi, inşa edildiği dönemde, tek bir bina iken; cezaevi olarak kullanılmaya başlandığında, kuzey, doğu ve batısına betonarme ek binalar yapılmıştır. İnce uzun dikdörtgen planlı ana binanın, batı cephesine doğru uzanan kolları ile U planlı haline getirildiği görülmektedir. U kolları da kuzeye ve güneye taşırılmıştır. Yapının batı cephesi, bodrum kat üzerine zemin kattan oluşurken, doğu cephesi kot farkından dolayı iki katlıdır. Yapının malzemesi, moloz taş üzerine sıva ve kesme taştır. Süsleme öğeleri ve strüktürel öğeler olarak, ahşap kullanıldığı görülmektedir. Yapı kırma çatılıdır. Yapının bodrum katı, dışa taşkın bir silme ile zemin kattan ayrılmaktadır. Bu bölüm, kesme taştandır ve doğudaki U planın iç bölümünü dolaşmaktadır.

Batı cephesi, girişlerin bulunduğu ve U kollarının yöneldiği cephedir (Fotoğraf 3.576-3.577). Yapının ana girişi, U kolları arasındaki avluya bakan cephenin merkezinde yer almaktadır. Diğer girişler, Kolların uç kısımlarından sağlanmaktadır. Ana giriş, cepheden dışarı taşırılan ve iki tarafından beşer adet basamaklı, yay şeklindeki merdivenle ulaşılan sahanlık ile sağlanmaktadır (Fotoğraf 3.578). Merdivenin alt basamakları yuvarlatılmış olup, iki adet silindirik baba taşı görülmektedir. Bu taşların üzerine küre yerleştirilmiştir. Bu sahanlık, ahşap sütunların taşıdığı üçgen alınlıklı ve yapı yüksekliğinden yukarı taşan bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 3.579-3.580).

Fotoğraf 3.576 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi[770]

[770] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.577 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi

Fotoğraf 3.578 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi

Fotoğraf 3.579 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Üçgen Alınlık[771]

Girişteki ahşap sütunlar, dik şekilde yerleştirilmiş, dikdörtgen taş kaidelere oturmaktadır (Fotoğraf 3.581). Kare planlı kaidenin alt bölümü, geniş bir silme ve onun üzerindeki yukarı çıktıkça daralan üç adet çubuk silmeden oluşmaktadır. Dikdörtgen kaidenin her cephesi üzerine, oval ve merkezden çıkan ışınlardan oluşturulmuş güneş motifi bulunmaktadır. Kaidenin üst bölümü, alt bölümüyle simetriktir. Üst bölümünün, üç adet yatay silme ile hareketlendirildği görülmektedir. Silindirik ahşap sütunların kaidesi, dairesel planlı olup, alt bölümünde bir kaval silme, üstte ise iki adet, aşağıdan yukarı doğru daralan silmelerin bulunduğu bir tasarım göstermektedir. Gövdenin üzeri, oluk silmelerle üst seviyeye kadar yivlendirilmiştir. Bu yivlerin alt bölümü, yaprak motiflerinden oluşurken, üst bölümlerine dairesel kabartmalar yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.582-3.583). Sütunların cephelerinde bitkisel motifler görülmektedir. Sütun başlığı, ahşap malzemeden yapılmış iyon başlıktır (Fotoğraf 3.584). Başlıkların alt bölümü silindirik olup, üç adet yatay silmeye sahiptir. Dört tarafında volütlerin bulunduğu başlıkların ortalarında, iki adet sivri uçlu palmet mevcuttur. Sütunların üzerinde, yatay olarak yerleştirilmiş üç silmenin, yukarı doğru çıktıkça dışarı taştığı görülmektedir. Bunların üzerinde ise, altında ve üzerinde çubuk silmelerin olduğu bir kaval silme daha yer almaktadır. Bu silmeden yukarısı boş bırakılmış ve kaval silme grubu tekrarlanmıştır. Alınlığa geçiş, aşağıdan yukarı doğru cepheden taşacak şekilde yerleştirilen, iki adet silme ile sağlanmaktadır.

[771] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Ahşap sütunların taşıdığı, ahşap üçgen alınlıklı bölümün içinde, günümüzde Sivas Müzesi'ndeki depoda bulunan 53x76 cm ölçülerindeki kitabelik bölümü bulunmaktadır (Fotoğraf 3.574). Bugün kitabe yeri boştur. Kitabeliğin iki yanında, bir bereket boynuzundan çıkan akant yaprakları yer almaktadır (Fotoğraf 3.585). Bu alanın etrafı, içten dışa doğru bir oluk ve bir düz silme ile çerçevelenmiştir. Üçgen alanın çevresi, üç kademede dışarı doğru taşmaktadır. İçten dışa doğru birinci bölüm, iki ince silme sonrasında geniş bir silme; ikinci bölüm, iki ince silme arasında geniş bir silmeden oluşmaktadır. Bu bölümün bitişinde bir adet ince silme daha vardır. Üçüncü bölüm, bir ince silme sonrası, geniş oluk bir silme ile kaval silmenin birleşiminden oluşan armudi silme ve üç ince silme ile sonlanmaktadır.

Giriş kapısı, basık kemerlidir. Kapı ahşap malzeme ile yapılmıştır ve içeri doğru açılan iki kanadı bulunmaktadır. Kapının iki yanında, basık kemerli ve dışa taşkın bir taş pervaza sahip birer adet pencere yer almaktadır. Giriş bölümünün, bu cephedeki revaklı kısımlarla birleşiminde, hafif dışa taşkın plasterlerin olduğu görülmektedir. Bu bölümlerin üst tarafında, yatay dışa taşkın bir silme geçmektedir.

Fotoğraf 3.580 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi

Fotoğraf 3.581 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Sütun Kaidesi

Fotoğraf 3.582 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Sütun

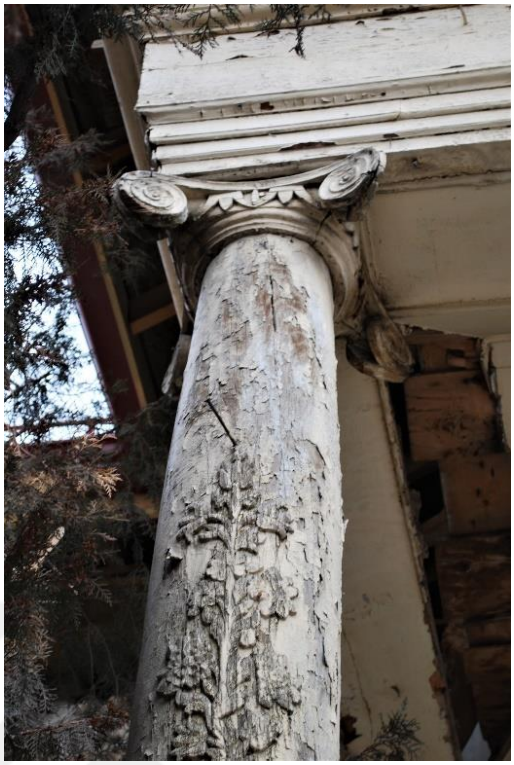

Fotoğraf 3.583 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Sütun

Fotoğraf 3.584 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Girişi Sütun Başlığı

Fotoğraf 3.585 Sivas Sanay-i Mektebi Üçgen Alınlık Süslemesi[772]

Giriş bölümünün iki yanında, üçer adet ve U kollarına dönen ikişer adet olmak üzere toplam on açıklıklı revak bölümü yer almaktadır (Fotoğraf 3.586). yapı ceza evi olarak kullanılırken bu revak kısmı saç ve beton ile kapatılmıştır (Fotoğraf 3.587). Alt bölümleri beton ile kapatılmış olsa da bu revakı taşıyan ahşap direkler görülmektedir. Sütun şeklinde düzenlenmiş olan bu ahşap direklerin kaideleri, yapıyı dolaşan dışa taşkın yatay silme üzerine oturmaktadır. Taş kaidenin alt bölümü, yatay dikdörtgen şeklindedir. Bu dikdörtgenin üzerine, kare planlı, yukarı çıktıkça daralan ve üzerinde ince bir çubuk silme bulunan, kırmızı taş kaide bulunmaktadır (Fotoğraf 3.588-3.589). Bunun üzerinde ise, bir boyun oluşturacak şekilde, ortada incelen oluk bir silme üzerine, altta geniş üstte çubuk silme görülmekte, böylece taş kaide son bulmuştur. Altıgen planlı ahşap sütunlar, oldukça incedir. Sütun başlıkları, altta iki adet üstte iki adet olmak üzere ince silmelerden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.590-3.591). Başlığın her iki yanından yukarı doğru ilerleyen, iki direk arasına köşebent şeklinde yerleştirilmiş ve Mağrip üsluplu kemer görünümü verilen ahşap bölümler eklenmiştir. Bu bölümler, saçak kısmında bitmekte ve diğer köşebentle birleşmemektedir. S ve C kıvrımlarından oluşan köşebentlerin alt yüzeyleri, silmelerle hareketlendirilmiştir. Oyma tekniği ile yapılan bu köşebentlerin cephesinde, S ve C kıvrımları yapan rumi dallar bulunmaktadır. Bu dalların arası, boş kalamayacak şekilde yerleştirilmiştir ve köşelerde birer adet palmet motifi görülmektedir.

[772] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.586 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi[773]

Fotoğraf 3.587 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revaklı Bölüm[774]

[773] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.
[774] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.588 Sivas Sanay-i Mektebi[775] Batı Cephesi Revak Sütun Kaidesi

Fotoğraf 3.589 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revaklı Bölüm

Fotoğraf 3.590 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revak Sütun Başlığı[776]

[775] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.
[776] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Revaklı bölümün üstü ve saçak altı, ahşap malzeme ile yapılmıştır. (Fotoğraf 3.590-3.591-3.592). Bu bordürde, hayat ağacı şeklinde düzenlenmiş palmet motifleri yer almaktadır. Dışa dönük tasarlanan bu pametlerden biri yedi diğeri altı yapraklıdır. Altı yapraklı olan motifin tepe yaprağı bulunmamaktadır. Bu palmetler alt kısımlarından volütlerle birbirine bağlanmaktadır. Üst bölümde ise, üç kademede dışa taşan küçük ahşap konsol dizisi yerleştirilmiştir. Saçak bölümü, üç adet kaval silme ve aralarındaki oluk silmelerden meydana gelmektedir. Bu silmeler, yukarı doğru çıktıkça, cepheden dışarı taşmaktadır.

Fotoğraf 3.591 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revak Saçak Altı[777]

[777] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.592 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revak Saçak Altı

Yapının U kollarının ucuna, aynı tasarıma sahip, dikdörtgen planlı bölümler eklenmiştir (Fotoğraf 3.593-3.594). Bu bölümlerin batı cephesi merkezinde, büyük yuvarlak kemerli giriş bölümleri bulunmaktadır. Giriş kemerinin iki yanında ve köşelere, çatıya kadar ulaşan, plasterler yerleştirilmiştir. Yuvarlak kemerin üzerinden, altta iki dar ve üstte geniş silmeler ile üçgen bir alınlık yapılmıştır (Fotoğraf 3.595-3.596). Bu silmeler yapıyı dolaşmaktadır. Kemerin üzerine, kabartma şeklinde çiçek motifi yerleştirilmiştir. Bu giriş sahanlığına, sekiz basamak ile ulaşılmaktadır. Basık kemerli olan kapının her iki yanında, ince uzun yuvarlak kemerli iki pencere yerleştirilmiştir. Ayrıca sahanlığa bakan, kuzey ve güney cephelerine de birer adet, geniş ve basık kemerli pencereler yerleştirilmiştir. Cephede, girişin iki yanında, sahanlığa bakan pencerelerden ikişer adet bulunduğu görülmektedir (Fotoğraf 3.597). Yapının U kolunun, içe bakan ve dışa bakan cephelerinde üçer adet basık kemerli pencere, yer almaktadır. Dışa bakan cephelerinde toplamda dokuz adet pencere yer almaktadır. Bu bölümlerde, sonradan eklenmiş irili ufaklı başka pencereler de bulunmaktadır[778].

[778] Bu cepheler, konumuzla doğrudan ilgili olmadığı için, detaylı olarak anlatılmamıştır. Detaylı bilgi için bkz. Bulut, 2006a: 31-37.

Fotoğraf 3.593 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekanı

Fotoğraf 3.594 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekânı [779]

[779] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

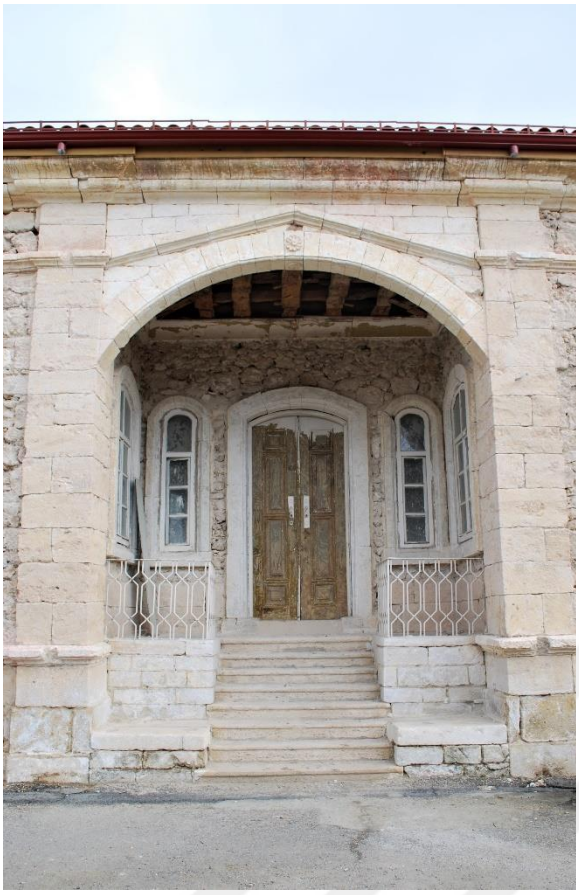

Fotoğraf 3.595 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekânı Girişi

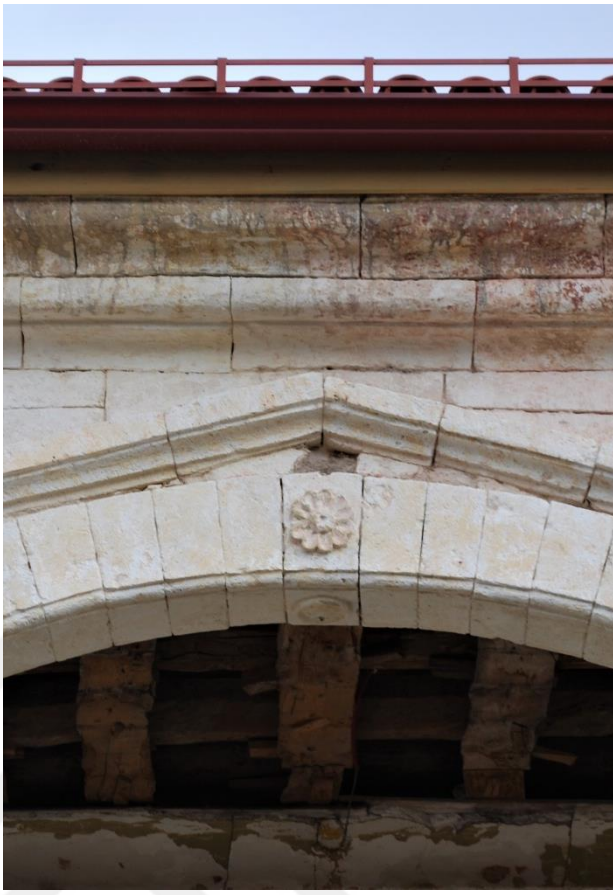

Fotoğraf 3.596 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekânı Giriş Süslemesi

Fotoğraf 3.597 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Köşe Mekânı

Doğu cephesi, yapının eğimli bir araziye yerleştirilmesinden dolayı, iki katlı bir görünüme sahiptir (Fotoğraf 3.598-3.599-3.600-3.601). Bu cephe, dikey olarak bölünmüş beş bölümde incelenebilir. Köşelerde ve merkezde, her iki katta da üçer adet olmak üzere, toplamda on sekiz basık kemerli pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin pervazları taş malzeme olup, hafif dışa taşkındır. Katlar arasında ve ikinci katın üzerinde, dışa taşkın yatay bir silme yer almaktadır. Ara bölümlerde ise, her iki katta da aynı tasarımı gösteren balkon bölümleri yer almaktadır. Bu balkonlar, batı cephesinde görülen revaklı kısımda olduğu gibi ahşap direklerle taşınmaktadır (Fotoğraf 3.602-3.603). Üç aralıklı bu bölümlerden, merkeze yakın olanları daha geniş tutulmuştur. Ancak, batı cephesinden farklı olarak buradaki ahşap direkler arasına yerleştirilen köşebentler sade tutulmuştur.

Fotoğraf 3.598 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi [780]

[780] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.599 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi [781]

Fotoğraf 3.600 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi

[781] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.601 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.602 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi Balkon Bölümü

Fotoğraf 3.603 Sivas Sanay-i Mektebi Doğu Cephesi Balkon Kemerleri

Değerlendirme: Sivas Sanay-i Mektebi, II. Abdülhamit zamanında, 1902 yılında, Vali Reşit Akif Paşa'nın döneminde inşa edilmiştir. Yapının, ana giriş kapılarında bulunan üçgen alınlığı Neo-Klasik; dışa taşkın süslemeleri, bereket boynuzu, S ve C kıvrımlarından oluşan bitkisel süslemeleri Barok; revak bölümünde görülen yoğun bitkisel süslemeleri ve Mağrip üsluplu kemerleri Oryantalist üslup göstermektedir. Bu kemerler köşebentler sayesinde meydana getirilmiş olup, sahte moresk başlıklarına benzemektedir. Tüm bu üsluplar göz önünde bulundurulduğunda, yapıyı eklektik üslupta değerlendirmek gerekmektedir.

Sivas Sanay-i Mektebi, konumuz bağlamında, Anadolu'da görülen Oryantalist etkili okullar bakımından, önemli bir örneği teşkil etmektedir. Sivas Rüştiye Mektebi ile kemer biçimi ve süslemeleri bakımından benzerlik gösteren yapının ahşap ustasının, Rüştiye Mektebi ile aynı olması mümkündür[782].

3.6.4. Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi

Yeri: Samsun Pazar Mahallesi, Necip Bey Caddesi ile Çifte Hamam Caddesi birleşiminde yer almaktadır.

Tarihi: Samsun Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi'nin banisi, Canik muhassılı ve Trabzon valiliği yapan Hazinedarzâde Süleyman Paşa'dır. Medresenin ilk inşa tarihi ile ilgili

[782] Bkz. Sivas Askeri Rüştiye Mektebi.

elimizde bir belge olmamasına rağmen Hazinedarzade Süleyman Paşa Vakfiyesi'nden anlaşıldığı üzere yanındaki cami ile birlikte 1833[783] yılında inşa edilmiştir. Yapının, 1863-1864 yıllarında tamir edildiği[784], ancak 1869 tarihindeki büyük Samsun yangınında zarar gördüğü bilinmektedir. Bazı araştırmacılar, bu yangından sonra şehre Fransız bir mimar getirilmiş olduğunu ve çeşitli binaları yeniden inşa ettiklerini söylemektedir[785]. Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelere göre, otuz sene önce yanmış olduğu belirtilmektedir[786] (Belge 89-90-91). Belgelere göre, Süleyman Paşa'nın vakıf gelirlerinden yeniden inşa edilen yapının, 1903 yılı Haziran ayında açılışı yapılmıştır. Yapı Osmanlı dönemi en geç tarihli medrese yapısı olması bakımından önemlidir. Medrese, 2019 yılında restorasyon geçirmiştir.

Mimari Özellikleri: Samsun Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi, U planlı, iki katlı ve revaklı bir avluya sahiptir (Fotoğraf 3.604). Planında, batı cephesinin hafif dışarı doğru kaydığı ve simetrik olmadığı görülmektedir. Yapının iki katı simetrik olmayan on mekanlı bir tasarım göstermektedir.

Fotoğraf 3.604 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi[787]

[783] Özbek, 1994: 167; Terzi, 1980: 31; Duymaz, 2003: 125. *"Medrese ve içinde bulunan caminin banisi, uzun yıllar Canik muhassılı ve Trabzon valiliği yapan Hazinedar-zâde Süleyman Paşa'dır. Gurre-i Safer 1249/20 Haziran 1833 tarihinde Said Bey mahallesinden Hanife Hatun kızı Hacı İsbir Hatun, mülk bahçesini 1000 kuruşa satmış, meblağdan 100 kuruşu Medrese Camisi'ne vakfetmiştir".* Beşirli, 2013: 485-486.
[784] Serbestoglu, 2014: 121.
[785] Yılmaz, 2012b: 21; Yılmaz, 2012a: 361-378.
[786] BOA: Y.A.HUS.: 451/80.002.001.; BOA: Y.A.HUS.: 451/80.003.001.; BOA: Y.A.HUS.: 451/80.001.001.
[787] Bu fotoğraf Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Batı cephesinin, zemin katında altı adet mekân bulunmaktadır. Bu mekanların, 2019 yılında biten restorasyondan önce dükkân olarak kullanıldığı ve yola doğru açık mekanlar olduğu bilinirken, restorasyondan sonra kapatılarak büyük pencereler haline getirilmiştir (Fotoğraf 3.605-3.606). Orijinalliğini yitirmiş olan bu pencerelerin üstünden, ince bir silme tüm cepheyi dolaşmaktadır. Zemin kat ile birinci katı ayıran, altta içbükey ve yukarı çıktıkça genişleyen bir silme ve onun üzerinde, oldukça dışa taşkın düz başka bir silme bulunmaktadır. Bu silme, tüm cepheleri avlu dahil dolaşmaktadır.

Batı cephesinin birinci katında, on iki adet pencere bulunmaktadır. Bu pencereler, ortak bir denizliğe sahiptir. Pencereler, üçgen şeklinde kemerlere sahip olup, dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Bu çerçeveler, cepheden içeri doğru girinti yapmaktadır. Cephenin kenarlarındaki pencereler hariç, her iki pencerenin çerçevesinin üzerinde içinde çarkıfelek motifi bulunan rozetler mevcuttur. Bu süsleme, cephe kenarlardaki pencerelerin dışarı doğru bakan kenarlarında birer adettir. Pencerelerin kasası ahşap malzeme olup, orijinal değildir.

Fotoğraf 3.605 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Batı Cephesi[788]

[788] Bu fotoğraf Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.606 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Kuzey ve Batı Cephe

Pencerelerin üzerinde yer alan saçak bölümü yüksek tutulmuş olup çatıyı cephelerden gizlemektedir. Batı cephesinde, her biri bir mekana denk gelecek şekilde ince uzun bacalar bulunmaktadır. Bu bacaların üst bölümü, piramidal şekilde kapatılmıştır.

Medresenin kuzey dış cephesi sağırdır (Fotoğraf 3.607). Ancak bu cephede sadece zemin ve birinci katı ayıran silmeler ve saçak altı bölümü bulunmaktadır. Bu cepheye 2019 restorasyonundan sonra bir kapı açılmıştır.

Medresenin doğu dış cephesi, orijinalliğini yitirmiştir. Silmeler ve çatı bölümü, batı cephesiyle aynı tasarımı göstermektedir. Zemin katta, sonradan eklenen dikdörtgen planlı tuvalet bölümü bulunmakta olup, bunun dışında sağır bir tasarım göstermektedir. Birinci katta ise, simetrik olmayan ikisi ikiz, diğerleri simetrik toplam beş adet pencere açıklığı bulunmaktadır.

Güney dış cephesi, U planın kollarının uçlarından oluşmaktadır (Fotoğraf 3.608-3.609). Zemin kat, sağır bir yapı göstermektedir. Silmelerin aynı tasarım gösterdiği bu cephede, birinci katta, batı cephesiyle aynı tasarımı gösteren, üç adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin üzerinde, batı cephesinde görülen rozetler de görülmektedir. Ancak, bu rozetler sadece pencerelerin sol üstünde yer almaktadır.

Avlunun, üç cephesi birbirinden farklı olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.610-3.611). Avlunun doğu cephesi esas giriş bölümü olup, diğer cephelere nazaran daha gösterişli bir

tasarıma sahiptir. Revaklı olan bu bölümde, beş adet açıklık bulunmaktadır. Bu bölüm, bir seki şeklinde yükseltilmiş olup, buraya merkezdeki üç kemer boyunca uzanan iki adet basamaklı merdivenle ulaşım sağlanmaktadır. Merkezdeki açıklık, diğer açıklıklardan daha geniş tutulmuş ve basık at nalı kemere sahiptir (Fotoğraf 3.612-3.613). Kemerin etrafında, geniş bir silme ile dışa taşkın bir çerçeve bulunmaktadır. Kemerin kilit taşı, yukarı çıktıkça genişleyen ve dışa taşkın bir yapı göstermektedir. Kemerler, sütuncelerin üzerine oturmaktadır. Bu sütunceler, yatay dikdörtgen bir ayağın iki yanında bulunmaktadır. Sütunceler, silindirik bir yapı göstermektedir. Sütunceler, iki adet ince silme kaide üzerine oturmaktadır. Bu silmeler, yukarı çıktıkça daralan bir yapı göstermektedir. Sütun başlıkları ise, altta dışa taşkın ve yuvarlatılmış bilezik görülmektedir ve bilezikten içbükey şeklinde yukarı çıktıkça genişleyen bir tasarımdadır. Sütun başlığının en üst kısmında, dışa taşkın bir silme daha bulunmaktadır. Sütun başlığının üzerinden, iki adet silme şeklinde yükselen dışa taşkın süslemeler, sütun başlığı üzerinde birleşmekte olup, biri kemer üzerine doğru, diğeri birinci kata doğru yönelmektedir.

Merkezdeki at nalı kemerin iki yanında soğan biçimli sivri kemerler görülmektedir. Bu kemerler, merkezdeki kemerle benzer süslemelere ve sütuncelere sahiptir. Bu kemerlerin dış taraflarında, sütunce üstünden çıkan silmeler, yukarı doğru yönelmekte ve merkezdeki üçlü kemerin etrafında bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu cephenin her iki yanında bulunan açıklıklar yuvarlak kemerli açıklıklar olup herhangi bir süslemeye sahip değildir.

Zemin kat ile birinci kat arasında, aşağıdan yukarı çıktıkça genişleyen, içbükey bir silme ve üzerinde dışa taşkın bir başka silme daha bulunmaktadır. Birinci katta, beş adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Bunlardan merkezdeki üçü, zemin kattaki üçlü kemer açıklığının üzerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu bölüm, alttaki yatay silme ve saçak bölümü dahil dışarı taşırılmıştır.

Fotoğraf 3.607 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Batı ve Güney Cephe[789]

Fotoğraf 3.608 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Batı ve Güney Cephe[790]

[789] Bu fotoğraf Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.
[790] Bu fotoğraf Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.609 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Güney Cephesi Avlu

Fotoğraf 3.610 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Güney Cephe

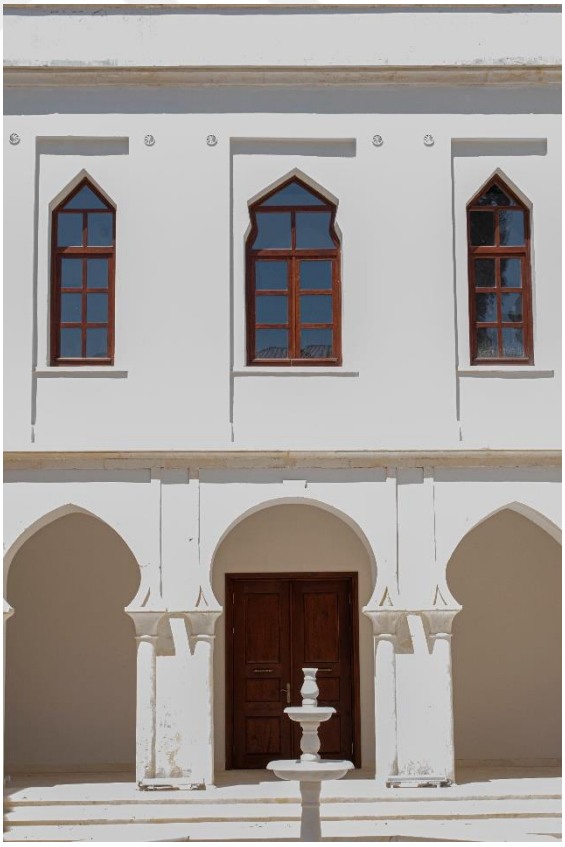

Fotoğraf 3.611 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Güney Cephe

Avlunun güneye bakan cephesindeki, birinci kat merkezdeki pencere, diğer pencerelerden daha geniş tutulmuş olup, 2019 restorasyonundan önce Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli kemer şeklinde bir tasarım gösterirken, günümüzde üstü sivri bir şekilde yükselen üçgen bir tasarım gösterir (Fotoğraf 3.612-3.613-3.614). Bu pencerenin, üzengi taşları hizasından, yine içe doğru üçgen şeklinde girinti yaptığı ve orijinalliğini tamamen yitirmiş olduğu anlaşılmaktadır. Merkezdeki üç pencerenin dikdörtgen bir çerçeve içine alındığı, bu çerçevenin, alt kattaki yatay silmeye kadar indiği görülmektedir. Bu çerçevenin içi, cepheden içeri doğru girinti yapmaktadır. Bu bölüm pencerelerinin denizlikleri, çerçeveye kadar yanlardan taşmaktadır. Merkezdeki pencerenin, iki yanındaki pencereler, batı cephesi pencereleri ile aynı tasarımı göstermektedir. Bu üç pencerenin, üst bölümlerinin iki yanında, toplamda altı adet, batı cephesinde görülen rozetler mevcuttur. Cephenin iki yanındaki pencereler ise, merkezdeki pencerenin iki yanındaki pencere ile aynı tasarımı göstermektedir. Ancak burada, herhangi bir çerçeve veya rozet süslemesi bulunmamaktadır. Avlunun, tüm cephelerinin pencere üstlerinde bulunan yatay silmeler, batı cephesiyle aynı tasarımdadır.

Fotoğraf 3.612 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Güney Cephe Birinci Kat Pencereleri

Fotoğraf 3.613 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Eski Fotoğrafı[791]

Fotoğraf 3.614 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Eski Fotoğrafı[792]

[791] Bu fotoğraf Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.
[792] Bu fotoğraf Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Avlunun, doğuya bakan cephesinin zemin katı, sağır bırakılmıştır (Fotoğraf 3.615). İkinci katı dışarı taşırılarak, beş adet S ve C kıvrımlarından oluşan taş konsollar ile taşındığı görülmektedir. Bu konsollar, altta yarım daire bir çıkıntı, üstte ise esas konsol bölümünden oluşmaktadır. Konsolların profilden, yukarı doğru dışarı taşan bir C kıvrımı, üstünde yine dik açıyla yükselen bir bölüm ve en üstte kare bir küp bulunmaktadır. Profilden ve cepheden iki adet silmeyle çerçevelenmiş ve iç kısmı içeri doğru girinti yapmıştır. Taş konsolların en üst bölümü ise, yukarı çıktıkça genişleyen üç adet silmeden oluşmaktadır. 2019 restorasyon çalışmalarıyla konsolların üstünden demir profiller geçirilmiştir.

Avlunun batıya bakan cephesinin zemin katına, iki basamaklı merdiven ile ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.616). Bu cephede, orijinalinde kapı olarak tasarlanmış, ancak günümüzde sadece merkezdekinin kapı olarak kullanıldığı beş adet açıklık bulunmaktadır. Bu açıklıklar üçgen şeklinde bir kemere sahipken, herhangi bir süslemeye sahip değildir. Avlunun doğuya ve batıya bakan cephesinin birinci katında, batı cephesiyle aynı tasarımı gösteren beşer adet pencere, yatay silmeler ve rozetler yer almaktadır.

Medrese avlusu ortasında, fıskiyeli mermer bir havuz bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.615 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi

Fotoğraf 3.616 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi

Değerlendirme: Samsun Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi'nin banisi, Canik muhassılı ve Trabzon valiliği yapan Hazinedarzâde Süleyman Paşa'dır. Medresenin ilk inşa tarihi 1833 olup, 1903 tarihinde, Sultan II. Abdülhamit döneminde, yeniden inşa edilmiştir. Osmanlı dönemi, en geç tarihli medrese yapısı olan yapının, üçgen alınlığı, sütunceleri, rozetleri Neo Klasik, S ve C kıvrımlarından oluşan konsolları Barok, Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli, soğan biçimli sivri ve basık at nalı kemerleri Oryantalist üsluptadır. Bu yapı Anadolu mimarlığında, Oryantalist etkiler taşıyan tek medrese olması sebebiyle konumuz bakımından oldukça önemlidir.

3.7. Konutlar

3.7.1. İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Yeri: Mithatpaşa Caddesi, 639 No'da bulunan Yeşim Hanım Köşkü, 127 pafta, 2540 ada, 13 parselde yer almaktadır.

Tarihi: Osmanlı dönemi İzmir'de ticaret 1850'lerde hız kazanmış, 1914 yılına kadar sürmüştür. Mithatpaşa Caddesi, bu dönemlerde günümüzde olduğu gibi İzmir'in en önemli caddelerinden biridir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde, bu cadde üzerinde farklı din ve ırktan kişilere ait konutlar bulunmaktadır. Özellikle Türk, Levanten, Rum ve Musevi

konutları bu cadde üzerinde görülen konutlardandır[793]. Yeşim Hanım Köşkü de eklektik üslubu ile bu cadde üzerinde dikkat çeken konutlardan biridir[794]. Yeşim Hanım Köşkü'nün 1934 yılındaki tapu kayıtlarına göre; Süleyman kızı Makbule Hanım'ın adına olan yapı, Makbule Hanım'ın eşi tarafından, 1912 yılında inşa edilmiştir[795]. Yapı İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü'nün 14.12.1984 tarih ve 548 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Günümüzde, kreş olarak hizmet vermektedir.

Mimari Özellikleri: Yeşim Hanım Köşkü, Mithatpaşa Caddesi üzerinde, bitişik nizamda konumlandırılmış, kuzey ve güney cepheleri bulunan, bodrum kat üzerine iki katlı bir binadır (Fotoğraf 3.617-3.618). Yapı, sıva üzerine boyalı olup, süslemelerinde ahşap ve taş malzeme kullanılmıştır. Yapının planı, karnıyarık tipinde olup orta holden odalara giriş sağlanmaktadır.

Fotoğraf 3.617 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Fotoğraf 3.618 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Avluya giriş, Mithatpaşa Caddesi'ne bakan kuzey cephesinden sağlanmaktadır (Fotoğraf 3.619). Avlu kapısı yol üzerinde olup, kapıdan girdikten sonra doğuya doğru yönelen sekiz basamaktan sonra, tekrar güneye yapıya yönelen merdivenlere sahiptir. Bu basamaklar oldukça dik bir şekilde yükselmekte olup, toplam on dokuz adet basamak ile bodrum kata ve otuz basamak ile birinci kata ulaşılmaktadır.

[793] İzmir Konutları ile ilgili bkz. Çıkış, 2009: 211-233.
[794] Kuyulu Ersoy, 2002a: 7.
[795] Karaman, 2011: 131.

Fotoğraf 3.619 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Avlu ve Bodrum Kat

Kuzey cephesinin bodrum katı, yapının genelinde bakıldığında oldukça sade tutulmuştur (Fotoğraf 3.620-3.621). Kesme taş pervazlara sahip dört adet pencere ve aynı özellikleri gösteren bir kapı bulunmaktadır. Basık kemerli olan pencerelerin kilit taşı alttan ve üstten dışarı doğru taşmaktadır. Pencerelerin üzengi taşı hizasında ve söve üzerinde dörder adet yatay silme bulunmaktadır. Denizlik bölümü hafif dışa taşkındır. Kuzey cephesinin doğu tarafında, üç cephesi olan ve beden duvarından ayrılan altıgen bir kule bulunmaktadır. Bu kulenin bodrum katı dahil her katında ve cephesinde birer adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin, denizlik altında ve söve hizasında konsol şeklinde taş süslemeler bulunmaktadır. Ancak bodrum katı, batı tarafındaki pencerelerle aynı tasarımı gösteren bir kapı ve onun yanında, sövelerinin zemine kadar devam etmesinden anlaşılacağı üzere, pencereye çevrilmiş bir kapı daha bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.620 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Fotoğraf 3.621 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Bodrum Kat Kapı ve Penceresi

Birinci kat ile ikinci katı, yatay olarak konumlandırılmış dışa taşkın taş bir silme ayırmaktadır. Giriş kapısı, kule ile ana mekanlar arasında bulunan bir girinti içindedir (Fotoğraf 3.622). Dışarıdan yuvarlak kemerli olan kapının, kilit taşı yukarı doğru ve dışarı taşkındır. Kemerler iç kısımlarından yuvarlatılmıştır. Kilit taşı kemerden yukarı ve cepheden dışarı taşan bir tasarımda olup, yukarı çıktıkça genişlemektedir. Kilit taşı üzerinde, üç yapraklı palmet şeklinde bir motif yer almaktadır. Palmetin iki yan yaprağı akant yaprağı şeklinde olup aşağı

doğru kıvrılmaktadır. Palmetin altında eşkenar dörtgen bir bölüm ve onun altında stilize ters palmet görülmektedir. Kemerin üzengi taşları üzerinde, sivri bölümü kemer içlerine bakacak şekilde yerleştirilmiş, iki akant yaprağından oluşan başka bir bitkisel süsleme görülmektedir. Bu iki yaprağın alt bölümünde daire şeklinde kabara dikkati çekmektedir. Bitkisel süslemeler cepheden dışa taşkındır. Kilit taşı ve üzengi taşı arasında, C şeklinde olan ve birbirine bakan iki volüt dikkati çekmektedir. Bunlar taşın şeklini almış olup, iç taraftaki daha kısa tutulmuştur. Bu süsleme ile üzengi taşları arasında ise üst üste bindirilmiş üç silme dikkati çekmektedir. Benzer silmeler, üzengi taşı altında ve aşağıda da kullanılmıştır. Kemer sütun başlıkları üzerine oturmaktadır ve yukarı çıktıkça dışa taşan bir tasarım göstermektedir. Bu tasarım, altta yatay iki ince silme ve üstte yuvarlatılmış büyük bir kaval silme şeklindedir. Söveye doğru inildiğinde, bir ince silme daha bulunmaktadır. Sövelerin, köşeleri yuvarlatılmış, dikdörtgen bir kaide üzerinde oturmaktadır. Bu taşların arasında, üzengi taşına kadar kemer ve pencerelerde görülen, bitişik nizamdaki üçlü silmeden oluşan süsleme, kaide üzerinden başlamak üzere eşit aralıklarla dörder adet yerleştirilmiştir.

Giriş kapısının, demir ferforje parmaklıkları bulunmaktadır. Bu parmaklıklar, Barok unsurlar göstermekte olup, kemer bölümünün tamamen kapatılmıştır. Kemerde görülen akant yapraklarından oluşan çiçekler ve S ve C kıvrımlarından oluşan süslemeler bu ferforjede de kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.622 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.623 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Pencere Detayı

Birinci kat pencereleri, kule üzerinde üç adet ve kuzey cephesinin sağında ise iki adet olmak üzere toplam beş adettir (Fotoğraf 3.623-3.624). Giriş kapısı ile bazı farklılıklar dışında, aynı tasarımı gösteren bu pencerelerin pervazları, kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Pencereler, dairesel formlu at nalı kemere sahiptir (Fotoğraf 3.625-3.626). Pencere kemerinin kilit taşı, kapıdaki gibi dışa taşkındır ve süslemeleri aynıdır. Üzengi taşının altından başlamak üzere, denizliğe kadar, yatay ve bitişik nizamdaki üçer silmeli taş, eşit aralıklarla üç adet yerleştirilmiştir. Denizlik bölümü, dışa taşkındır. Altında, üstü yuvarlatılmış ve içe doğru girinti yapan içbükey geniş bir oluk silme bulunmaktadır. Sövelerin altından, alttaki bodrum kat ile birinci katı yatay olarak ikiye bölen taş silmeye kadar uzanan süslemeler görülmektedir. Bunlar, konsol gibi düzenlenmiş ve üstteki denizliğin hemen altından başlayıp üste doğru kıvrılan, dışa taşkın volütler şeklindedir. Bu volütlerin cephelerinde, üstte kurdele ucu şeklinde süslemeler, altta ise bu kurdelenin kırışmış izlenimini vermek için derin oyma süslemeler bulunmaktadır. Volütün alt kısmı, dikey olarak üçerli yivlendirilmiş süslemeye sahiptir. Yatay silmeye kadar olan bölüm sade tutulmuş olup, sadece üzeri yuvarlatılmış oluk bir silmeye sahiptir. Pencerelerin altında bulunan, yatay dikdörtgen alanda, köşeleri içe doğru yuvarlatılmış dikdörtgen bir süsleme bulunmaktadır.

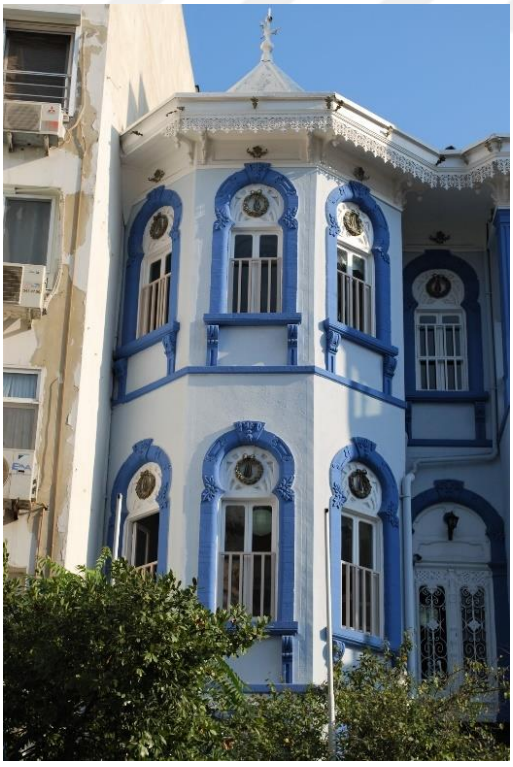

Fotoğraf 3.624 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Kule Detayı

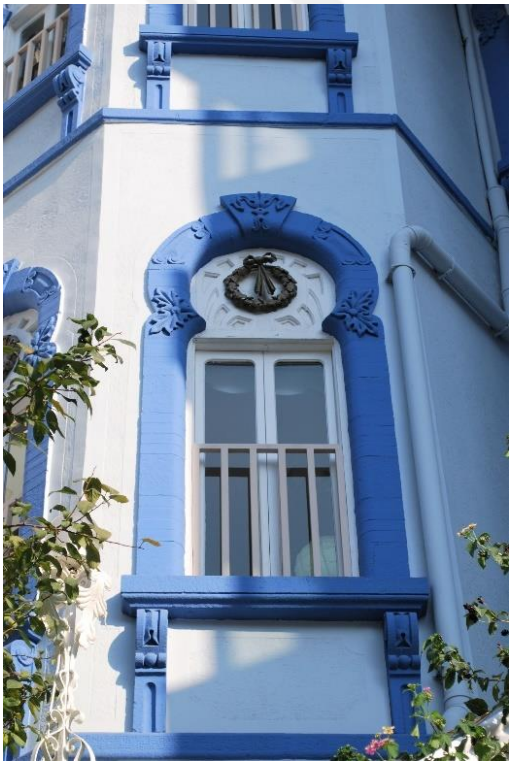

Fotoğraf 3.625 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Pencere Detayı

Pencereler ahşap kasalara sahip olup, üzengi taşından yatay olarak atılmış bir çıta üzerinde, kemer içi sabit ahşap süslemelere sahiptir (Fotoğraf 3.626). Ortada altın yaldızla renklendirilmiş, daire şeklinde bir çelek yer almakta, bunun üzerinde fiyonk yapmış bir kurdele bulunmaktadır. Kurdelenin uçları, çelenkin ortasına kadar sarkmaktadır. Çelengin etrafında yer alan kemer içinde, geometrik süslemeler dikkati çekmektedir. Pencerelerin bu üst bölümleri sağırdır. Alt bölümü iki kanatlı olup içe doğru açılmaktadır.

Fotoğraf 3.626 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Pencere Detayı

Fotoğraf 3.627 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Kuzey cephesinin batı tarafının, ikinci katını, alt kattakine benzer dışa taşkın geniş yatay bir silme ayırmaktadır (Fotoğraf 3.627). İkinci kat kule bölümünde, birinci kat ile aynı tasarıma sahip üç adet pencere bulunmaktadır. Ayrıca, giriş kapısının üzerine denk gelen cepheden içeri doğru girintili bölümde de kule üzerindeki pencerelerle aynı tasarıma sahip bir adet daha pencere görülmektedir. Batıya doğru olan bölümde ise bir balkon yer almaktadır (Fotoğraf 3.628). Oldukça gösterişli süslemelere sahip bu balkonu, üç adet ayak taşımaktadır. Dikdörtgen planlı olan bu ayakların kaidesi, dışa taşkın yatay dikdörtgen şeklindedir. Ayakların cephesinde, beş adet dikey oluk silme bulunmaktadır. Bunların üst kısımları yuvarlatılmıştır. Ayakların başlıkları, altta dışa taşkın ince yatay bir silme, üstte yukarı çıktıkça genişleyen biri düz diğeri içbükey iki silme şeklindedir. Balkon korkulukları, taştan parapetler şeklinde yapılmış olup, dikey olarak yerleştirilmiş oval açıklıkları bulunmaktadır. Oval açıklıkların arasında, altta ve üste yerleştirilmiş üçgen bitkisel süslemeler vardır. Korkuluğun üst kısmı, yatay üç silmeden ibarettir.

Balkonun ayakları arasında, iki adet, üstten sarkan perde şeklinde ve ajur tekniğinde yapılmış ahşap süslemeleri yer almaktadır. Bu süslemelerin üst bölümü, geniş bir silme ile yapılmış sepet örgüsü şeklindedir. Bunların ortasından aşağı doğru ise, S ve C kıvrımlardan ibaret bir süsleme bulunmaktadır. İki yanında, yukardan aşağı doğru sarkan, uçları palmet

şeklinde olan süslemeler dikkati çekmektedir. Çiçeklerin içinden geçen kurdele motifleri, iki yana doğru perde gibi açılmakta, içinde yine S ve C kıvrımları görülmektedir. Doğuya bakan bölümünde ise, aynı motifin daraltılmış şekli kullanılmıştır. İkinci kat balkon içinde, dikdörtgen taş pervazlara sahip bir kapı ve pencere bulunmaktadır.

Kuzey cephesinin saçak altı bölümünde, yukarı çıktıkça genişleyen, üç adet yatay silme sonrasında, ahşap saçak bölümüne geçilmektedir. Saçak konsollarla taşınmakta olup, bu konsollar, üstte üç silmeli dışa taşkın bir süsleme ve ortada aşağı doğru sarkan yumurta motiflerinden oluşmaktadır. Aşağı doğru, iki büyük yan yana yerleştirilmiş akant yaprakları vardır. En altta ise, yukarı doğru hamle yapan, büyük bir adet akant yaprağı bulunmaktadır. Saçak konsolları arasında, yatay dikdörtgen girintiler olup, ortasında beş yapraklı bir çiçek ve iki yanından çıkan yapraklarının S ve C kıvrımlarından oluşan süslemeler görülmektedir.

Fotoğraf 3.628 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Saçak bölümü, üç bölümde incelenebilir. Altta yuvarlatılmış geniş bir kaval silme ve üzerinde ince iki yatay silme; ortada geniş bir düz silme; en üstte, yukarı doğru çıktıkça dışa doğru taşan üç adet ince silmeden oluşmaktadır. Ortadaki geniş silmenin üzerinde, aşağıdan başlayıp yukarı doğru çıkan, üst kısmı kıvrılarak tekrar aşağı doğru bakacak şekilde tasarlanmış, bitkisel süslemler vardır. Bunlar, çeşitli aralıklarla yerleştirilmiş olup, sadece alt kısmından saçağa tutturulmuştur. Saçağın, uç kısımlarından aşağı sarkan ve tüm saçak altını dolaşan, ucu

palmet şeklinde biten ve ayrıca S ve C kıvrımlarının volüt şeklinde sonlanmasıyla tasarlanan bitkisel süslemeler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.628).

Yapının çatısı kırma çatı şeklinde olup, Marsilya tipi kiremit ile kaplanmıştır. Ancak kulenin üzeri, altıgen konik bir yapıdadır ve saç malzeme ile kapatılmıştır. Kulenin üzerinde, bir alem yer almaktadır (Fotoğraf 3.627).

Güney cephesi, kot farkından dolayı iki katlıdır (Fotoğraf 3.629). Kuzey cephesine göre sade olan bu cephede, zamanla çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Merkezde, cepheden oldukça dışarı taşan ve kuzey cephesindeki kuleye benzer şekilde üç kenarı bulunan, kulevari bir taşıntı vardır. Bunun, doğu cephesi diğer kenarlarına göre daha geniş tutulmuştur. Batı cephesine doğru olan kısmı ise tamamen değiştirilmiştir.

Fotoğraf 3.629 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Birinci kat merkezde, kulenin orta kenarında kapısı bulunmaktadır (Fotoğraf 3.630-3.631). Bahçeye açılan bu kapı, daire formlu at nalı kemerlidir. Taş söve ve kemere sahip kapının tek süslemesi, kilit taşının yukarı doğru taşırılmış olmasıdır. Ahşap kasnağa sahip kapının, üzengi taşına yatay olarak atılan ahşap çıta ile kemer bölümü ayrılmıştır. Burada, S ve C kıvrımlarından oluşan, oldukça ince ferforje demirler görülmektedir. Kapı, içeri doğru açılan iki kanatlı bir yapı göstermektedir. Kapının iki yanında kapı ile aynı özellikleri gösteren pencereler bulunmaktadır.

Güney cephesi, birinci kat kulenin, doğu tarafında, kulenin uzun tutulan kenarında ve ikinci katta, birinci katta bulunan pencerelerle aynı tasarımı gösteren birer adet pencere vardır (Fotoğraf 3.632-3.633). Aynı şekilde, bu cephenin doğu tarafı ve güney cephede benzer tasarımlı iki pencere daha bulunmaktadır. Ancak, burada ikinci kattaki pencere sonradan eklenen, merdiven ile kapı olarak kullanılmaktadır. Bu kapının üst bölümü panjur şeklinde olup, kapısı saçtan yapılmıştır.

Güney cephesi, kulenin ikinci katı ile birinci katı ayıran, alttaki geniş üsteki üçü ince, yukarı çıktıkça dışa taşkın olan yatay silmeler bulunmaktadır. Bu bölümde, bir balkon yer almaktadır (Fotoğraf 3.634). Balkon, dört adet ahşap dikdörtgen planlı sütunla taşınmaktadır. Bu sütunların üzerinde, dikey olarak oluk silmeler görülmektedir. Bu silmeler yukarda sütun başlığı oluşturacak şekilde, her kenarda ve köşede birer adet olmak üzere yarım daire şeklindedir. Bu yarım dairelerden, kenarlarda olanlar daha yukarıdadır. İki adet, yukarı çıktıkça genişleyen yatay silme, başlıkların üstünü oluşturmaktadır. Balkon kemerleri, her sütunun köşesine, kemer oluşturacak şekilde yerleştirilen, S ve C kıvrımlarından oluşan konsol biçimli ahşap süslemelerden ibarettir. Bu ahşap süslemelerin, üst bölümlerinden aşağı doğru sarkan yumurta şeklinde süslemeler vardır. Saçak altı bölümü, yatay olarak yerleştirilmiş, ikisi geniş ve ortalarında ince bir silmeden oluşmaktadır. Saçak bölümü, oldukça dışa taşkın olup altında balkon köşelerinde konsollar bulunmaktadır. Bu konsolların aralarındaki boşluğa, yatay dikdörtgen çıkıntılar yerleştirilmiştir. Saçak bölümünden aşağı doğru, oldukça zarif bitkisel süslemeler sarkmaktadır. Ajur tekniğinde olan bu süslemeler, her birinin ucunda beş yapraklı palmet motifi olan vardır. korkulukları ahşap malzemeden yapılmıştır. Ajur tekniğinde olan bu korkuluklar, küçük geometrik açıklıklardan ibarettir.

Bu cephedeki, kule bölümünün üzeri de diğer cephe gibi sivriltilmiş olup, üç kenara sahip konik bir yapıdadır. Diğer üç kenarı, çatı ile bütünleşmiştir. Bu bölüm, tüm çatıda görüldüğü gibi Marsilya tipi kiremit ile kapatılmıştır.

Fotoğraf 3.630 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Fotoğraf 3.631 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Fotoğraf 3.632 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Fotoğraf 3.633 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

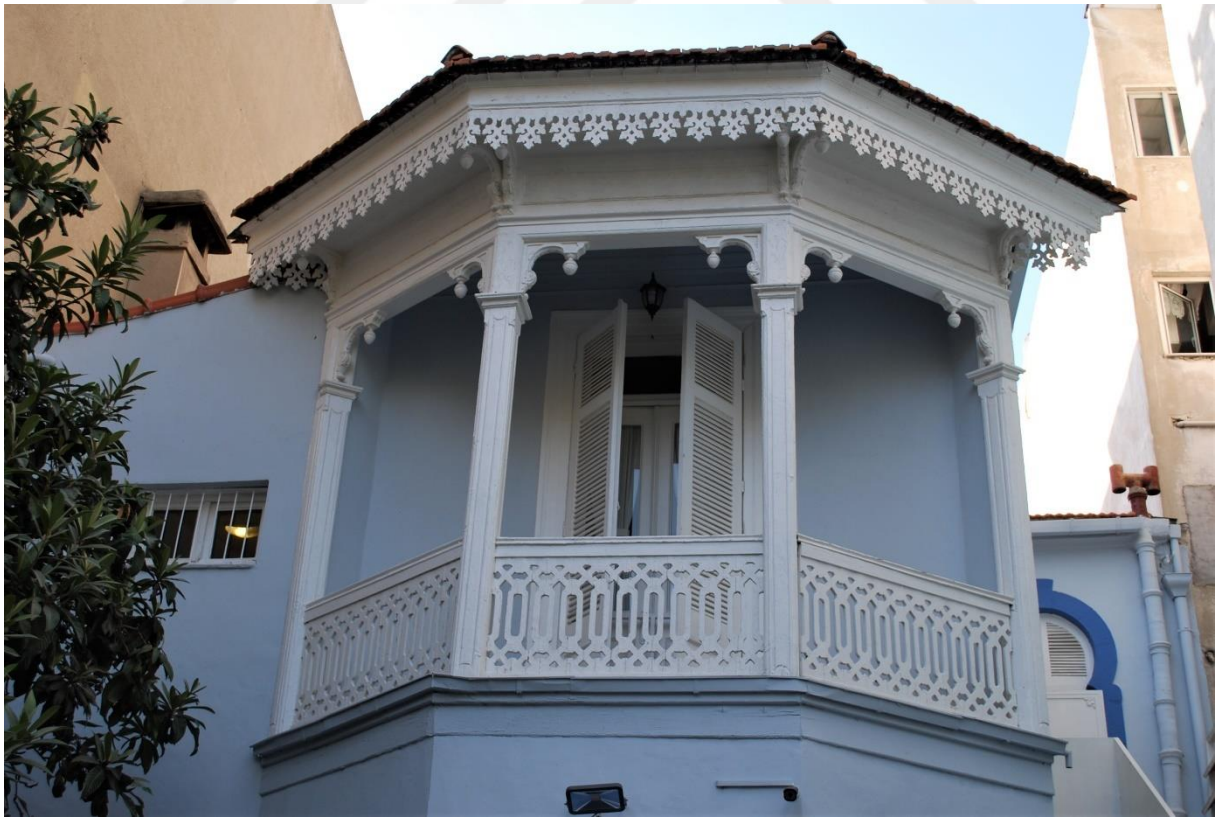

Fotoğraf 3.634 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Değerlendirme: İzmir Yeşim Hanım Köşkü'nün, Süleyman kızı Makbule Hanım'ın eşi tarafından, 1912 yılında inşa edilmiştir. Yapının mimarı bilinmemektedir.

Yapının, özellikle kuzey cephesinde görülen, pencere ve kapılarındaki oldukça kabarık bitkisel süslemeleri, çelek, kurdele, volütler ve S ve C kıvrımları Barok özellikler taşımaktadır. Ayrıca, kuzey cephesinde yer alan, balkon ayakları Neo-Klasik tarz göstermektedir. Ancak tüm yapıya hâkim olan, kapı ve pencerelerin dairesel formlu at nalı kemer formları Oryantalist üslup göstermektedir. Bu bağlamda, yapıyı eklektik olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Anadolu mimarlığında konut mimarisi, en çok değişime uğrayan yapılardan birisidir. Bu sebeple, günümüze ulaşan Yeşim Hanım Köşkü, Oryantalist etkileri günümüze kadar taşımış olması sebebiyle konumuz bakımından oldukça önemli bir yapıdır.

3.7.2. Bursa/Mudanya Mütareke Evi

Yeri: Bursa İli, Mudanya Caddesi, 12 Eylül Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Tarihi: Mütareke Evi, 19. Yüzyılın sonlarında, Aleksandr Ganyanof isimli Rus bir tüccar tarafından inşa ettirilmiştir. Günümüzde mülkiyeti belediyeye ait olan evde, 11 Ekim 1922 tarihinde, Mudanya Mütarekesi imzalanmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, belediyenin bu mütareke için, masrafların karşılanmasını istediği anlaşılmaktadır[796] (Belge 92). Ev, bir zamanlar ailesinin kiracı olduğu ve bu evde doğan, Mehmet Hayri İpar tarafından satın alınmıştır. Daha sonra binayı, müze olması için 21 Eylül 1936 yılında Mudanya Belediyesi'ne bağışlamıştır. Yapı 1959 yılında ise Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir[797].

Mimari Özellikleri: Kareye yakın dikdörtgen planlı olan Mudanya Mütareke Evi, bodrum kat, zemin kat, birinci kat ve çatı katı olmak üzere dört katlı, ahşap bir yalıdır (Fotoğraf 3.635). Yapının girişinin bulunduğu güney cephesi, Mudanya Meydanı'na bakarken, kuzey cephesi Marmara Denizi'ne bakmaktadır. Mudanya Mütareke Evi, aslında bitişik nizamda inşa edilen bir yapıdır, ancak günümüzde etrafındaki evler yıkılmıştır[798]. Bu nedenle, doğu ve batı cepheleri sağırdır. Yapının, sonradan etrafına istinat duvarı çekildiği anlaşılmaktadır.

---

[796] BOA: 30-18-1-1/7-29-9.

[797] https://bursa.ktb.gov.tr/TR-94265/mudanya-mutareke-evi-muzesi.html (erişim tarihi: 13.05. 2018)
https://muze.gov.tr/muze-detay?sectionId=MUD01&distId=MRK(erişim tarihi: 13.05. 2018)

[798] Hayri İpar, Mütareke Evi'ni nasıl satın aldığını şöyle anlatmaktadır: *"Ben, Mudanya'da doğan bir Türk sıfatıyla, antlaşmanın imzalandığı bu binayı müze haline getirmeyi düşündüm. Sahilde bir rıhtımın üzerine ahşap olarak yapılmış olan bu bina, daha önceleri Mudanya Belediyesi tarafından alınmış ve içindeki eşyası öteye beriye satılmış, hediye edilmiş bulunuyordu. Bina eski olduğundan harabe olmaya yüz tutmuş gibiydi. Binayı ve iskelesini aslına uygun olarak tamir ettirerek, eski haline getirttim. Yanlarında bu binaya bitişik ahşap evler vardı. Bunları da satın alarak, yıktırdım. Etrafını tanzim ettirerek ve dört tarafını parmaklıkla çevirterek Mütareke binasını ortaya çıkarttım. Buradaki dağılmış eşyaları ve zarara uğrayanları bile yeniden satın alarak yerli yerine koydurdum. Mütareke evini eşyalarıyla birlikte müze olarak kullanmak üzere tamamen Mudanya Belediyesi'ne*

Yapının bodrum katı, yığma tuğla üzeri sıvalıdır. Güney cephesinde, bu katın merkezinde, zemin kat giriş merdivenleri bulunurken, bunun doğusuna doğru bodrum giriş kapısı, batısına doğru ise yatay dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır. Merdivenlerin hemen yanında doğuda, sonradan açılmış yatay dikdörtgen bir başka pencere daha bulunmaktadır.

Zemin kattaki girişe, sekiz basamak merdiven ile ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.636). Yapının merkezinde bulunan giriş kapısı, düz atkılı olup üst köşelerine eklenen, köşebentler ile kemer görünümü verilmiştir. Bunların üst bölümlerinde, aşağı doğru sarkan çokgen süslemeler bulunmaktadır. Kapı, ahşap malzeme olup, üst bölümü karoloj şeklinde düzenlenmiş ve renkli cam ile süslenmiştir. Dört adet kapı kanadı bulunmaktadır.

Giriş kapısının iki yanında, bodrum pencerelerinin üzerine denk gelecek şekilde dikdörtgen çerçeve içinde, basık sivri kemerli pencereler bulunmaktadır. Bu pencerelerin denizlik bölümü, hafif dışa taşkındır.

Fotoğraf 3.635 Mudanya Mütareke Evi Güney Cephesi

bağış ve devir ettim”. http://www.mudanyamutarekeevi.org/tr/component/content/article/34-mutareke-kategori/56-muze-evi-mudanya.html(erişim tarihi: 13.05. 2018)

Fotoğraf 3.636 Mudanya Mütareke Evi Güney Cephesi Kapısı

Zemin kat ile birinci katı, yatay dışa taşkın ahşap silme ayırmaktadır. Birinci kat merkezde, cumba şeklinde cepheden çıkma yaparak, yapıya hareket kazandırılan bölüm bulunmaktadır (Fotoğraf 3.637). Büyük ahşap konsollar ile taşınan bu bölüm, güney cephesinde üç adet, doğu ve batı cephelerinde birer adet olmak üzere toplam beş adet, Hint üsluplu dik açılı soğan kemer şeklinde düzenlenmiştir. Bu kemerlerin açıklığı diğer örneklerden faklı olarak üst bölüme alınmıştır. Güney cephesine bakan üçlü pencereler, yatay dikdörtgen çerçeve içinde olup, ortak sövelere sahiptir. Bu sövelerin üst bölümleri, kemerlerin üzengi taşı hizasında, sütun başlığı şeklinde düzenlenmiş olup, aşağıdan yukarı çıktıkça, dışarı taşan yatay silmelere sahiptir. Kemer içleri, ajur tekniği ile yapılmış ahşap küpeşteye sahip olup, çapraz şekilde atılmış silmelerden oluşmaktadır. Böylelikle burada geometrik ağ şeklinde süslemeler oluşmaktadır. Kemeri çerçeveleyen, yatay dikdörtgen bölümünün üst köşeleri, içe doğru yarım daire şeklinde hareketlendirilmiştir. Bu bölüm, aşağıdaki pencere bölümünden yatay ince silmelerle ayrılmaktadır. Pencere kanatları, içe doğru açılan iki kanat şeklindedir. Ayrıca her bir pencerede, dışa doğru açılan ahşap panjurlar bulunmaktadır. Pencere denizliği, yukarı doğru dışa taşan, ince yatay dilmelerden oluşmaktadır. Denizliğin altında, söve altlarına denk gelecek bölümlerde dar, pencere altlarına denk gelecek yerlerde geniş, aşağı doğru sarkan dikdörtgen silmeler bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.637 Mudanya Mütareke Evi Birinci Kat Merkez Penceresi

Fotoğraf 3.638 Mudanya Mütareke Evi Birinci Kat Yan Cephe Penceresi

Pencerenin üzerinde, dışa taşkın saçak bulunmaktadır. Bu bölümü ince ve küçük ahşap konsollarla taşınmaktadır. İki köşede ise, iki yan yana büyük konsol bulunmaktadır. Köşede bir büyük konsol arasında, dikey olarak yerleştirilmiş ahşap bir levha üzerinde, kolond kemer süslemesi vardır. Bu süslemenin alt bölümü, zikzaklı bir tasarım göstermektedir.

Birinci katta, cumbalı bölümün iki yanında, dikey dikdörtgen şekilli birer adet pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 3.638). Üst bölümleri, karolaj şeklinde düzenlenen bu pencerelerde, ahşap panjur bulunmaktadır. Bu pencerelerin üst bölümleri, çıkma bölümünün üstünde olduğu gibi küçük konsollarla taşınmaktadır. Yanlarında ve köşelerde ise ikişerli büyük konsollar bulunmaktadır.

Yapının saçak bölümü oldukça dışa taşkın olup, alt bölümü yatay yerleştirilmiş, ahşap malzeme ile kapanmıştır.

Yapının güney ve kuzey cepheleri, aynı tasarımı gösterip sadece giriş kapısı farklıdır (Fotoğraf 3.639-3.640). Kuzey cephesi kapısı, ortada geniş, iki yanında dar kanattan oluşmaktadır. Doğu ve batı cepheleri, orijinal değildir (Fotoğraf 3.641-3.642).

Fotoğraf 3.639 Mudanya Mütareke Evi Kuzey Cephesi

Fotoğraf 3.640 Mudanya Mütareke Evi Kuzey ve Batı Cephesi

Fotoğraf 3.641 Mudanya Mütareke Evi Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.642 Mudanya Mütareke Evi Doğu Cephesi

Değerlendirme: Mudanya Mütareke Evi'nin tarihi ile ilgili çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Kaynaklarda 19. yüzyılın sonu olarak tarihlendirilen evin, Aleksandr Ganyanof tarafından inşa ettirildiği söylenmektedir[799]. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde o dönemde yaşayan, Mudanya'da ikamet eden Osmaniye Vapuru'nun sahibi Aleksandros Gaytânosa[800] (Belge 93) ve Rus petrol tüccarı Aleksandros Gaytanos isimleri geçmektedir[801] (Belge 94). Belgelerden yola çıkarak evin sahibinin isminin, Aleksandros Gaytanos olduğu ve zamanla değişikliğe uğradığını düşünmekteyiz.

Yapının, birinci katında bulunan, cumbalı bölümdeki pencerelerde görülen, Hint üsluplu dik açılı kemerler, Oryantalist üslubundadır. Anadolu mimarlığında, bu üslupta inşa edilen bir başka kemer tespit edilememiştir. Bu sebeple Mudanya Mütareke Evi konumuz bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir.

[799] https://bursa.ktb.gov.tr/TR-94265/mudanya-mutareke-evi-muzesi.html (erişim tarihi: 13.05. 2018)
https://muze.gov.tr/muze-detay?sectionId=MUD01&distId=MRK(erişim tarihi: 13.05. 2018)
[800] BOA: HR.UHM.: 103/33.001.001.
[801] BOA: DH.İD.: 152/12.005.001.

3.7.3. Bursa Fransız Konsolosluğu (Gurabahane-i Laklakan)

Yeri: Bursa Osmangazi İlçesi, Kayhan Mahallesi, Selçuk Hatun Sokak, No:9'da yer almakta idi.

Tarihi: Bursa Fransız Konsolosluğu Binası, günümüze ulaşamamış olup, bugün tamamen yenilenerek Gurabahane-i Laklakan Kültür Merkezi ismiyle, Orhangazi Belediyesi tarafından kullanılmaktadır. Aynı zamanda dönemin Fransız Konsolosu Grégorie Baille'ın[802], evi olan bu yapı, 1900-1913 yılları aralığında yapılmıştır[803].

Mimari Özellikleri: Günümüze ulaşamamış yapının, Albert Kahn Koleksiyonu fotoğrafları ile yapının üslubu hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Fotoğraflardan yapının, tek katlı, en az üç odalı ve büyük bir avlu içinde yer aldığı anlaşılmaktadır[804] (Fotoğraf 3.643-3.644-3.645-3.646-3.647).

Fotoğraf 3.643 Bursa Fransız Konsolosluğu [805]

Fotoğraf 3.644 Bursa Fransız Konsolosluğu [806]

[802] *"Kapının iki yanındaki çini çeşmeler konsolos Gregorie Bay tarafından yaptırılmıştı. Gregorie Bay varlıklı bir Ermeni ailenin çocuğu olarak 1851'de Bursa'da doğdu. Babasının ipek fabrikası vardı ve ipek ticareti yapıyordu. Babası onu 1866'da şirketi temsil etmesi için Fransa'ya gönderdi. Orada bir süre gazetecilik yaptı. 1873'te Anadolu'ya dönüp ticarete atıldı ancak ilgi duymadığı için bir süre sonra bıraktı. 1878'de Bursa'daki Fransız konsolosluğunda işe girdi. 1885'te Fransız uyruğuna geçip İstanbul'daki konsoloslukta çalışmaya başladı. 1900'de Bursa'da konsolos yardımcısı oldu. 1911'de başkonsolos olarak emekli oldu. 1914'te Bursa'da öldü. Fransızca, Türkçe, Arapça, Ermenice, Rumca biliyordu, edebiyata düşkündü. Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli yerlerine yaptığı gezilerde aldıklarıyla evini süsledi".* http://www.bursadakultur.org/gurebahane.htm(erişim tarihi: 05.07. 2018)

[803] Albert Kahn'ın fotoğrafları 1913 yılında çektiği ve Grégorie Baille'ın 1900 yılında Bursa Fransız Konsolos Yardımcısı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu tarihler aralığında evin inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

[804] Bu detaylar hem Albert Kahn'ın fotoğraflarından hem de Ahmet Haşim'in yazısından anlaşılmaktadır. Haşim, 1923.

[805] http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille(erişim tarihi: 05.07. 2018)

[806] http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille(erişim tarihi: 05.07. 2018)

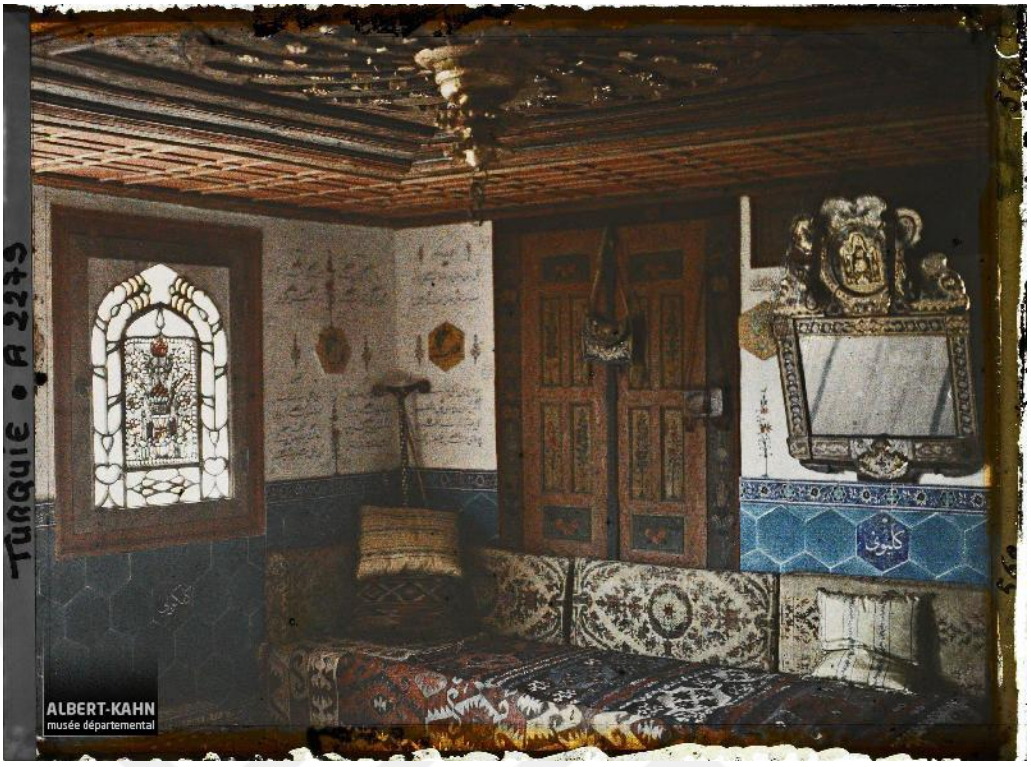

Fotoğraf 3.645 Bursa Fransız Konsolosluğu [807]

Fotoğraf 3.646 Bursa Fransız Konsolosluğu [808]

[807] http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille(erişim tarihi: 05.07. 2018)
[808] http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille(erişim tarihi: 05.07. 2018)

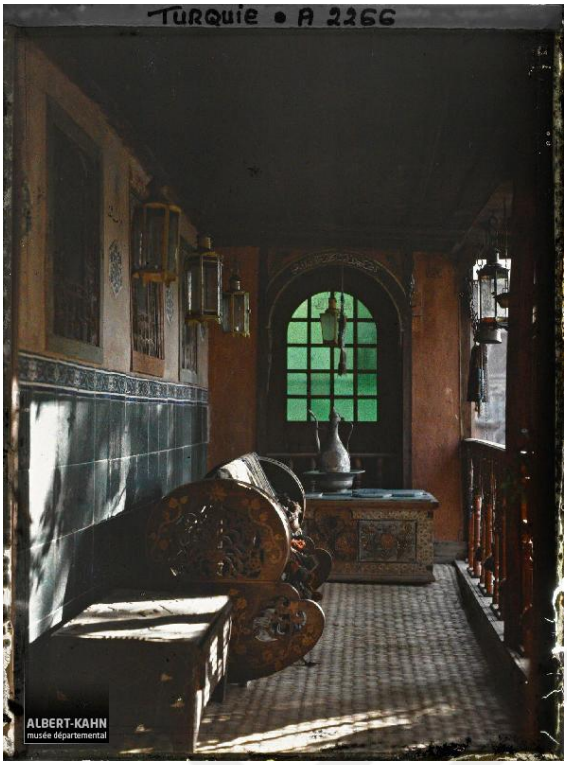

Fotoğraf 3.647 Bursa Fransız Konsolosluğu [809]

Fotoğraf 3.648 Bursa Fransız Konsolosluğu [810]

Fotoğraflardan anlaşıldığı üzere, avludan yapıya giriş kapısı, soğan biçimli sivri kemerli bir kapıdır. (Fotoğraf 3.648) İç taraftaki ince, dıştaki geniş olmak üzere iki silme ile çerçeve içine alınan kapının, kemer ve söveleri renkli taştan yapılmıştır. Üzengi taşı hizesında, yatay bir ahşap çıta ile kemer bölümü ayrılmış olup, kemer içi ahşap malzeme ile karolaj şeklinde düzenlenmiştir. Birbirini dikey eksende kesen ahşap çıtalardan oluşan bu bölüm, çeşitli renklerde camlar ile kapatılmıştır. Üzengi taşlarına atılan yatay çıta üzerinde iki yanında palmet bulunan bir kitabe dikkati çekmektedir. Kapının kemer köşelerinde altıgen mavi çiniler bulunmaktadır. Ayrıca kapının iki yanına, turkuaz çinilerle süslenmiş çeşmelerin yerleştirildiği görülmektedir.

Albert Kahn Koleksiyonu fotoğraflarında, yapının, avlusuna bakan bir verandası olduğu ve ahşap malzeme ile süslendiği anlaşılmaktadır (Fotoğraf 3.644). Basık kemerli bahçe kapısının bulunduğu bölümün, etrafı ahşap panellerle kapatılmıştır. Bu kapının üstünde ve yanlarında, dikdörtgen çerçeveler içine alınan ve kafes tekniği ile yapılmış olan, Magrip üsluplu kemer süslemeleri bulunmaktadır.

[809] http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille(erişim tarihi: 05.07. 2018)
[810] http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille(erişim tarihi: 05.07. 2018)

Değerlendirme: Gurabahane-i Laklakan ismi, Ahmet Haşim'in önce 16 Mayıs 1337(1921) Dergah Dergisi'nde[811] yayınlanan, daha sonra Yeni Mecmua'nın 1 Mayıs 1923 tarihinde yayınlanan Bursa özel sayısında da bulunan bir makalesinden gelmektedir. Ahmet Haşim, Bursa ziyaretinde, Fransız Konsolosu Grégorie Baille ile tanışmıştır. Makaleye göre ev ziyareti sırasında Konsolos, Ahmet Haşim'e düşkün leyleklere baktığından bahseder. Böylelikle bu evin ismi, Garip Leyleklerin Evi manasına gelen Gurabahane-i Laklakan ismi ile anılmaktadır[812].

Yapının, giriş kapısı at nalı kemere sahiptir. Ayrıca, avluya bakan veranda bölümündeki ahşap panellerde, Magrip üsluplu kemerlere rastlanmaktadır. Bu bakımdan yapıyı, Oryantalist üslupta değerlendirmekteyiz. Albert Kahn'ın fotoğraflarından anlaşıldığı üzere ev dekorasyonu da Oryantalist tarzda döşenmiş, antika eşyalarla doldurulmuştur.

3.7.4. İzmir Fernand Guiffray Köşkü

Yeri: Günümüze ulaşamayan yapı, İzmir Karşıyaka, Cemal Gürsel Caddesi, 1743. Sokak'ta bulunmaktaydı.

Tarihi: İzmir Karşıyaka, Osmanlı'nın son dönemlerinde, Levanten yerleşiminin oldukça fazla olduğu bir bölgedir. Karşıyaka'da bulunan ve günümüze ulaşamayan Fernand Guiffray Köşkü'nün, eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, İzmir merkezli Oriental Carpet Company'yi (Doğu Halı Şirketi) kuran Aliotti ailesi'ne ait Aliotti Köşkü'nün hemen yanında yer almaktadır. Fernand Guiffray (1882-1942), 1920'lere kadar Quay At Tramvay Şirketi'nin müdürlüğünü yapmıştır[813] (Fotoğraf 3.649). Fernand Guiffray Köşkü, üslup özelliklerinden dolayı 1900-1918 yılı civarında inşa edilmiş olmalıdır.

Mimari Özellikleri: Yapının günümüze ulaşan fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, Karşıyaka'da yol yalısı olarak inşa edildiği görülmektedir (Fotoğraf 3.650). İki katlı, kırma çatılı ve kareye yakın dikdörtgen planlı olduğu anlaşılan yapının, yola bakan giriş bölümü diğer cephelerine göre daha görkemli inşa edilmiştir. Diğer cepheler sıvalı iken, giriş cephesi yatay olarak düzenlenen koyu renkli ince silmeler içinde, porfir taşı olduğunu düşündüğümüz kesme taşlar ile süslenmiştir.

---

[811] http://bursadazamandergisi.com/makaleler/gurebahane-i-laklakan-bursa-kavaflar-carsisidir-1145.html(erişim tarihi: 18.11. 2018)
[812] Haşim, 1923: 108-109; Haşim, 1991: 7-14.
[813] http://www.levantineheritage.com/guiffray.htm (erişim tarihi: 18.04. 2016)

Fotoğraf 3.649 İzmir Fernand Guiffray ve Ailesi ile İzmir Valisi Rahmi Bey[814]

Fotoğraf 3.650 İzmir Fernand Guiffray Köşkü [815]

[814] http://www.levantineheritage.com/guiffray.htm (erişim tarihi: 18.04. 2016)
[815] http://izmirlist.com/aliotti-kosku-izmirin-tarihi-levanten-evleri.html(erişim tarihi: 03.05. 2018)

Girişi, zemin kat merkezde bulunan yapının, aynı boyutlardaki iki renkli taş ile tasarlanmış, sivri at nalı kemerleri vardır (Fotoğraf 3.651-3.652). Bu kemerler, her üç cephede bulunmakta ve iki adet ayak ile taşınmaktadır. Bu kemerlerin köşelikleri, kesme taşın çekiçlenmesi ile oluşturulmuştur. Bu giriş bölümünün üzerinde, birinci katta bulunan balkon yer almaktadır. Kemerlerin üzerinde, tüm bu balkonu dolaşan, altta geniş yatay bir silme içinde sivri kör kemerlerden oluşan bir süsleme yer alır. Süslemenin üzerinde ise, ince bir yatay silme bulunmaktadır. Zemin kat ile birinci katı yatay olarak ikiye ayıran, yukarı doğru çıktıkça genişleyen iki adet silme, tüm bu süslemelerin üzerinde yer alır. İki silmenin arasında, yarım dairelerden oluşan bir başka süsleme yer almaktadır.

Fotoğraf 3.651 İzmir Fernand Guiffray Köşkü[816]

[816] http://www.levantineheritage.com/house42.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)

Fotoğraf 3.652 İzmir Fernand Guiffray Köşkü [817]

Giriş bölümünün iki yanına, simetrik olarak yerleştirilen, giriş kemerleri ile aynı tasarıma sahip ancak, daha küçük boyutlardaki sivri at nalı kemerli pencereler görülmektedir. Bu pencerelerin üzengi taşları, sütun başlığı şeklinde düzenlenmiş olup, dışa taşkındır. Kemer bölümü, girişte olduğu gibi iki renkli olarak tasarlanmıştır.

Birinci kat merkezde, zemin kattaki girişin üstüne denk gelen bölümde, üçlü kemer düzenlemesiyle balkon kapısı ve pencereler bulunmaktadır. Ortada bulunan kapı, dairesel formlu at nalı kemere sahip olup, renkli sütunlarla taşınmaktadır. Kapının iki yanında, sivri kemerli oldukça dar iki adet pencere görülmektedir. Pencereler, kapı ile ortak sövelere sahiptir. Bu pencerelerin kemer ve söveleri, beyaz kesme taştandır. Kilit taşları, yukarı doğru dışa taşkındır. Bu üçlü kemer düzeninin iki yanında, zemin kattaki giriş bölümü genişliğinde dışa taşkın, plaster benzeri çıkıntılar bulunmaktadır. Bu plasterler, balkonun üst bölümündeki, dışa taşkın saçağı taşımaktadır.

Zemin kattaki pencerelerin üzerine denk gelecek bölümde, birinci kat pencereleri bulunmaktadır. Bu pencereler, balkon kapısı gibi yere kadar düzenlenmiş olup, önlerinde Fransız balkonuna benzer şekilde, dışa taşkın korkuluklar yerleştirilmiştir. Dairesel formlu at nalı kemere sahip bu pencerelerin, söve ve kemeri, beyazdır. Kemerlerinin iki köşesi ve kilit taşında, merkeze doğru yönelen, ikişer adet, ince koyu renkli silme bulunmaktadır.

[817] http://www.levantineheritage.com/guiffray.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)

Yapının, günümüze ulaşan bir diğer fotoğrafta görülen yan cephesinde ise, bodrum kat pencereleri görülmektedir (Fotoğraf 3.652). Zemin katta, çokgen bir bölüm bulunmaktadır. Dışa taşan bu bölüm, tıpkı giriş cephesinde olduğu gibi, ikinci katta balkon şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, dikdörtgen planlı bir diğer çıkıntı üzerinde, sivri at nalı kemerli pencereler yer almaktadır. Bu pencerelerin, giriş cephesi birinci kattaki pencerelerdeki, söve ve kemer süslemelerine sahip olduğu görülmektedir. Buranın üzerine asma kat şeklinde düzenlenmiş, bir kış bahçesi yapıldığı anlaşılmaktadır. Kış bahçesi, ahşap pencerelerden oluşmakta ve tamamen camekanla kapatılmıştır. Alt tarafında, kare süslemeler olan bu bölümün, üst bölümleri yuvarlak kemerli ve buzlu camla kaplı olduğu görülmektedir.

Birinci kat yan cephede bulunan balkon kapısı ve pencere, giriş cephesi pencereleriyle aynı tasarıma sahiptir. Yapının saçak bölümü, her iki ucunda yumurta şeklinde sarkıtları bulunan, ahşap konsollarla taşınmaktadır.

Değerlendirme: Yapının tam olarak inşa tarihi ve mimarı bilinmemektedir. Günümüze ulaşan fotoğraflarından gördüğümüz kadarıyla, yapının yanında bulunan Aliotti Köşkü 1914 yılında[818] inşa edilmiştir. Bu köşk için, İzmir'de bulunan diğer Oryantalist üsluptaki yapılar göz önüne alındığında, 1900-1918 tarihleri aralığında inşa edilmiş diyebiliriz.

Fernand Guiffray (1882-1942), 1920'lere kadar Quay At Tramvay Şirketi'nin müdürü olmuştur. Daha sonra emekli olup, Buca'ya yerleşmiştir. Eşi Agnes Werry, William Werry'in kızıdır ve 1969'da ölene kadar orada yaşamaya devam etti[819]. Ağabeyi Elzéar Guiffray döneminde oldukça önemli bir tüccar idi. Guiffray Ailesi, Floransa'dan İzmir'e yerleşmiş ve ticaret ile uğraşan bir ailedir. Dönemin İzmir Valisi Rahmi Bey ile de yakın ilişkileri bulunmaktadır[820]. İzmir Valisi tarafından, İzmir'de inşa edilen karakollar göz önünde bulundurulduğunda, bu yapının mimarı ile karakolların mimarının aynı kişi olma ihtimali vardır. Hatta kullanılan iki renkli taşlar ile ince uzun at nalı kemerler, İzmir Saat Kulesi ve Milli Kütüphane kapıları ile benzerlik göstermektedir. Pencere kemerleri üzerindeki ince silmeler ise Yeşim Hanım Köşkü'ndeki süslemelere benzemektedir.

3.7.5. Sivas Millet Bahçesi Köşkü

Yeri: Eski Sivas Millet Köşkü, günümüzdeki Muammer Bey Parkı'nda bulunmaktaydı.

Tarihi: Sivas Millet Bahçesi'nde bulunan Millet Köşkü'nün, fotoğrafları dışında herhangi bir belgeye sahip değiliz. Osmanlı'nın son dönemlerinde, ortaya çıkan millet bahçelerinden birinin köşkü olan bu yapının, üslubu bakımından 1900-1923 tarihleri arasında inşa edildiğini düşünmekteyiz.

---

[818] Erdoğmuş, 2013: 44.
[819] http://www.levantineheritage.com/guiffray.htm (erişim tarihi: 18.04. 2016)
[820] http://www.levantineheritage.com/guiffray.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)

Mimari Özellikleri: Günümüze ulaşamamış Sivas Millet Bahçe'sindeki köşkün, 1927[821] yılına ait bir fotoğraftan anladığımız kadarıyla, eş kenarlı altıgen planlıdır (Fotoğraf 3.653). Yapının su basmanı, kabayonu taştan yapılmış olup, dört basamak merdiven ile giriş kapısına ulaşılmaktadır. Yapının su basmanı dışında, ahşap malzeme ile inşa edildiği anlaşılmaktadır.

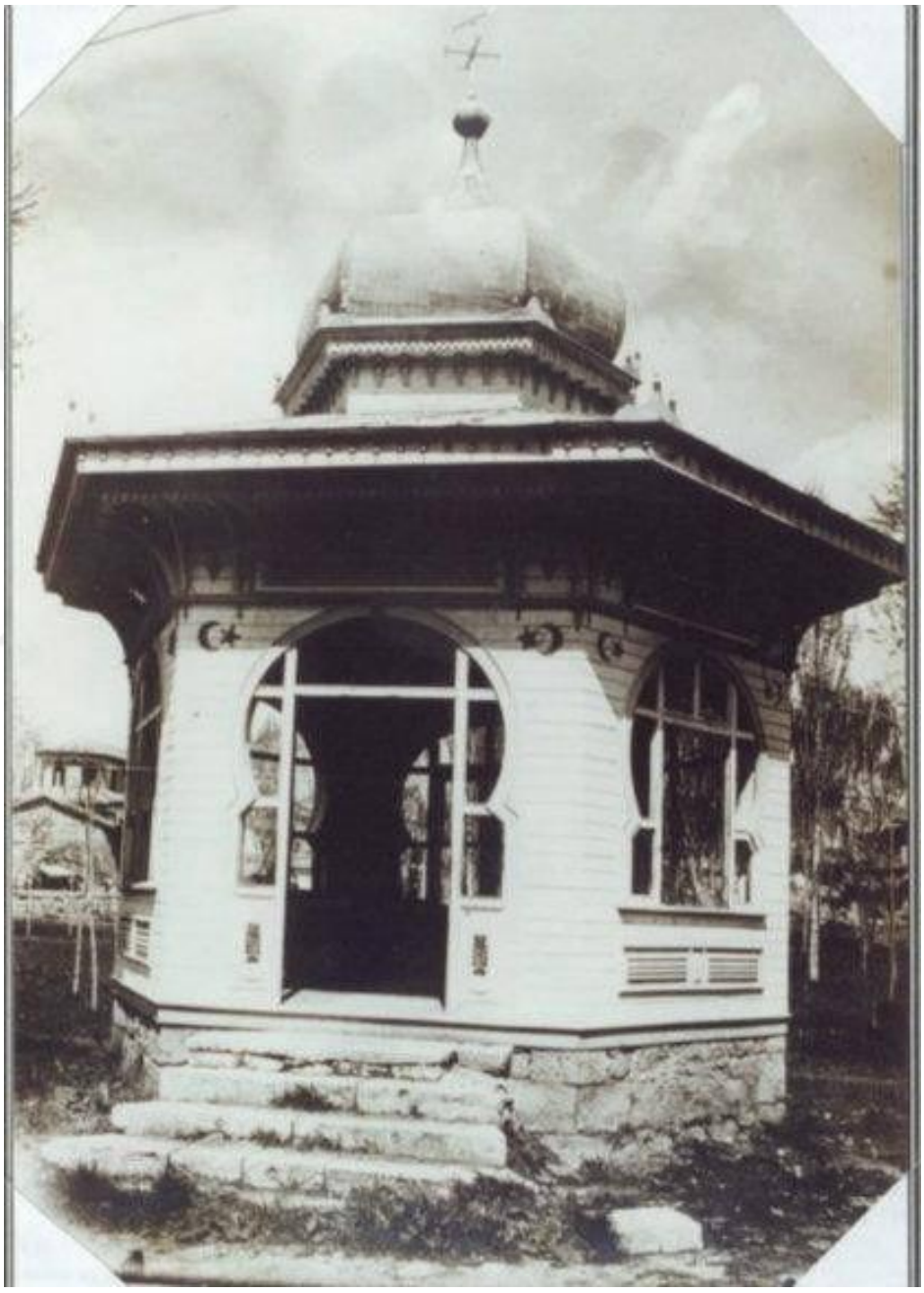

Fotoğraf 3.653 Sivas Millet Bahçesi Köşkü[822]

[821] Denizli, 1998: 201.
[822] Denizli, 1998: 201.

Yapının, fotoğrafta görünen her cephesi simetrik olarak tasarlanmış olup, büyük at nalı kemerli pencerelere sahiptir. Pencerelerin denizlik bölümü, hafif dışa taşkındır.

Giriş kapısı, diğer cephelerdeki pencerelerle aynı tasarıma sahiptir. Giriş kapısının, kemer köşeliklerinden yatay ve kemer köşeliklerinden aşağıya atılan ahşap çıtalarla bir kasa oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca kemerin, üzengi taşı diyebileceğimiz girintisinden ve alt bölümünden de yatay olarak ahşap çıta atıldığı görülmektedir. Alt bölümün ortasında dikey oval süsleme içinde, altın yaldızlı bitkisel süslemeler vardır. Aynı tasarım, pencerelerde de uygulanmıştır. Ancak, pencerelerin denizlik bölümü altında, yatay olarak atılan iki silme arasında, yatay dikdörtgen levhalar üzerine, yatay silmelere sahip süsleme olduğu görülmektedir.

Cepheler, ahşap yatay silmeler şeklinde düzenlenmiş olup, açık renkle boyanmıştır. Her cephenin, pencere ve kapısının üst iki yanında, birbirine bakan ve muhtemelen altın yaldıza boyanmış ay ve yıldız motifleri vardır.

Yapının saçağı oldukça geniş tutulmuştur. Saçak altında, kapı ve pencerelerin üzerine denk gelecek şekilde, çerçeveli yatay dikdörtgen kartuşlar bulunmaktadır. Bu kartuşların her iki yanında, ikişer adet ve her cephenin köşesinde birer adet olmak üzere yerleştirilmiştir. Saçak bölümü, iki aşamalı silmeden oluşmaktadır. İlki geniş ve düz bir silme olup, üzerinde ortasında daire şeklinde ve ucunda testere dişi şeklinde metal malzemeli bir dizi süsleme bulunmaktadır. Bu silmenin üzerinde, yuvarlatılmış bir başka silme bulunmaktadır ve bu silme çatıya bağlanmaktadır. Saçak köşelerine yukarı taşacak şekilde süslemeler yerleştirilmiştir. Kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz kubbe kasnağının, yapının merkezinden yükseldiği ve altıgen planlı olduğu görülmektedir. Bu kasnak, yapı cephelerinde görülen yatay ahşap çıtalardan oluşmakta ve üzerinde, saçak bölümüyle aynı tasarımı gösteren, ancak iki dairenin olduğu süslemeler yer almaktadır. Kasnağın saçak bölümü iki aşamalıdır. Altta ajur tekniği ile yapılmış, delikleri olan yuvarlatılmış bir silme ve üstte, yukarı çıktıkça genişleyen iki silmeden oluşan bir tasarımdadır. Kubbe, altıgen formlu soğan kubbe şeklindedir. Soğan kubbenin üzerinde, altta büyük, üstte ise oldukça küçük iki adet küre bulunan alem vardır. Alemin üzerinde ise yön gösteren, metal malzemeli alem görülmektedir.

Değerlendirme: 1900'lü yılların başında inşa edildiğini düşündüğümüz Sivas Millet Köşkü'nün, mimarı ya da banisi bilinmemektedir. Park içinde yer almasından dolayı, belediye tarafından yapılmış olma ihtimali yüksektir.

Yapının, dairesel at nalı kemerli, kapı ve pencereleri, soğan kubbesiyle, tamamen Oryantalist üslup göstermesi bakımından, konumuz bakımından önemlidir.

3.7.6. İzmit Millet Bahçesi Köşkü

Yeri: Günümüze ulaşamayan yapı, İzmit Belediye Bahçesi'nde yer almaktaydı.

Tarihi: İzmit Belediye Bahçesi, 19. Yüzyıl sonlarında, imparatorlukta yaygın olarak kullanılan Millet Bahçesi kavramıyla, Mutasarrıf Musa Kasım döneminde yapılmıştır. Musa Kasım'ın 1895-1908 yılları arasında İzmit'e hizmet verdiği düşünülürse, bu dönemlerde inşa edildiği düşünülmektedir[823].

Mimari Özellikleri: İzmit Millet Bahçesi Köşkü'nün, eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, altıgen bir gövdeye sahiptir (Fotoğraf 3.654). Gövdenin üzerinde, her bir cephesine denk gelecek şekilde yerleştirilmiş pencere ve kapılar bulunmaktadır. Yapının, geniş saçağını ahşap direkler taşımaktadır. Bu bölüm de gövdeyle uyumlu olarak altıgen plandadır. Ahşap direklerin üst bölümüne yan şekilde yerleştirilen, ahşap konsollar sayesinde, her bir açıklık, Bursa kemeri şeklini almıştır. Bu konsollar, ajur tekniğinde yapılmıştır.

Fotoğraf 3.654 İzmit Millet Bahçesi Köşkü [824]

[823] Bu bilgiler, Kaya, 2009: 147.'dan alınmıştır. Kaya eserinde, bu yapının Meydan Çeşmesi olarak adlandırıldığı görülmektedir. Oysa aynı eserde belirtildiği gibi, gövde üzerinde her bir cephesinde pencere ve kapı bulunmaktadır. Bu yapının çeşme olduğunu gösteren hiçbir kanıt olmamakla birlikte, Sivas Millet Bahçesi Köşkü göz önünde bulundurulduğunda, tarafımızdan bu yapı çeşme değil, köşk olarak yorumlanmıştır.
[824] Kaya, 2009: 147.

Gövdenin üzerinden, silindirik geniş bir kasnak yükselmektedir. Kasnağın üzerinde ise, ucu sivriltilmiş büyük bir soğan kubbe yer almaktadır. Soğan kubbe üzerinde, alem bulunmaktadır. Saçak, kasnak ve kubbenin, kurşun ile kaplandığı görülmektedir.

Değerlendirme: İzmit Millet Bahçesi Köşkü'nün, 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında, yapıldığı düşünülmektedir. Bu yapı ile ilgili herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Yapının büyük soğan kubbesi Oryantalist üsluptadır.

3.8. Çeşme ve Şadırvanlar

3.8.1. Balıkesir/Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi

Yeri: Balıkesir İli, Bandırma İlçesi, Cumhuriyet Caddesi ile Atatürk Caddesi'nin kesişiminde, Haydar Çavuş Camii'nin önünde, günümüzde avlu dışındadır.

Tarihi: Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami, 19.yüzyılın başında Haydar Çavuş tarafından yaptırılmıştır. Cami, 1873'te yanmış, 1898 depreminde harap olmuştur. Daha sonra, Mimar Kemalettin'in tasarımıyla yenilenmiştir[825]. Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi ise, 1898 yılında yaşanan büyük deprem sonrası, Balıkesir'deki çoğu yapının restorasyon görmesini sağlayan, Ömer Ali Bey tarafından yenilenmiştir[826] (Belge 16). Çeşme, Haydar Çavuş Vakfı'ndan yaptırılmıştır. Kitabesine göre 1905-1906 (1323) yılında, II. Abdülhamit döneminde yaptırılmıştır[827]. Kitabesi, Balıkesirli Müderris ve Şair, Helvacızade Muharrem Hasbi Efendi tarafından yazılmıştır[828] (Fotoğraf 3.655-3.656-3.657).

---

[825] https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65923/tarihi-yapilar.html (erişim tarihi: 28.09. 2018)

[826] Eren, 1993: 233. Balıkesir Mutasarrıfı Ömer Ali Bey'in hatıra defterinde, deprem sonrası inşa ettirdiği yapılar arasında bir adet "Bandırma'da nâm-ı hazret-i hilâfet-penâhîye mermer çeşme" ibaresi yer almaktadır. Bu çeşmenin, Haydar Çavuş Cami Çeşmesi olduğunu düşünmekteyiz. Aynı belge de Bandırmada 7 adet küçük çeşme ibaresi de yer aldığından, mermer çeşmenin bahsi geçen çeşme olma ihtimali yüksektir.

[827] *"Şehinşâh-ı Muazzam Hazret-i Abdülhamîd Hân'ın / Bu çeşme sâye-i şâhânesinde dilnişin oldu / garîk-ı lücce-i gufrân ola Haydar Çavuş Yâ Rab / Ki vakfı bâis-ı ihyây-ı âsâr-ı güzîn oldu / Zebân-ı hâme-i Hasbî'den aktı cevherin târîh / şu âlî çeşme-i ra'nâ- tirîn lutf-i nevîn oldu 1323."*
Işıkakdoğan, 2013: 62'de yukarıdaki kitabe verilmiştir. Ayrıca aynı tezde bu çeşmenin, kitabede ismi geçtiği için Haydar Çavuş tarafından yaptırıldığı yazmaktadır. Oysa kitabede, "garîk-ı lücce-i gufrân ola Haydar Çavuş Yâ Rab" diyerek, Haydar Çavuş'un Allah tarafından bağışlanması istenmektedir. Çünkü çeşme, Haydar Çavuş Vakfı'ndan yaptırılmıştır. Ayrıca, tarih farkından dolayı Haydar Çavuş tarafından, II.Abdülhamit döneminde yaptırılmış olması mümkün değildir. Zaten kitabede, "şu âlî çeşme-i ra'nâ- tirîn lutf-i nevîn oldu" derken, çeşmenin yeni halinin daha güzel olduğu anlatılmaktadır.

[828] Eren, 1993: 233.

Fotoğraf 3.655 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Kitabesi

Fotoğraf 3.656 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Kitabesi

Fotoğraf 3.657 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Kitabesi

Mimari Özellikleri: Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi, bir yapıya bağlı olmayan, meydan çeşmeleri kapsamında değerlendirilmektedir (Fotoğraf 3.658). Yapı, altıgen planlı olup, mermer, çini ve taş malzeme ile inşa edilmiştir. Çiniler günümüze ulaşamamıştır.

Çeşme, bugünkü Cumhuriyet Caddesi ile Atatürk Caddesi'nin birleştiği yerde bulunduğundan, yola ve denize bakan bir virajın önünde, üç cephesi süslü, arka cepheleri sağır olarak inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.659-3.660). Yapının eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla sağır olan arka cepheleri, Haydar Çavuş Camii'nin avlusu içinde kalmaktaymış (Fotoğraf 3.661).

Yola bakan üç cephesi ve arkadaki üç cephesi aynı tasarımı göstermektedir (Fotoğraf 3.662). Ön cepheler, bugün kot farkından dolayı, yoldan aşağıda kalmıştır ve üç basamak çokgen merdiven ile çeşmeye ulaşılabilmektedir. Cephe köşelerinde, oldukça dışa taşkın sütunceler bulunmaktadır. Bunlar, çokgen kaideler üzerine oturmaktadır (Fotoğraf 3.663). Altta, yukarı doğru çıktıkça daralan oluk bir silme, üzerinde ise bir ince silme bulunmaktadır. Yekpare kaidelerin her bir yüzünde, bir ince silme ile çerçevelenmiş, cepheden içeri hafif girinti yapan, üst kısımları üçgen şeklinde, mihrabiye benzeri süslemeler yer almaktadır. Bu kaidenin üst bölümü, iki adet silmenin, aralarında boşluk bırakılarak yerleştirilmesiyle hareketlendirilmiştir. En üstte ise sütuncelerin oturduğu, bir başka silme daha vardır.

Fotoğraf 3.658 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Genel Görünüm

Fotoğraf 3.659 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi

Fotoğraf 3.660 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi

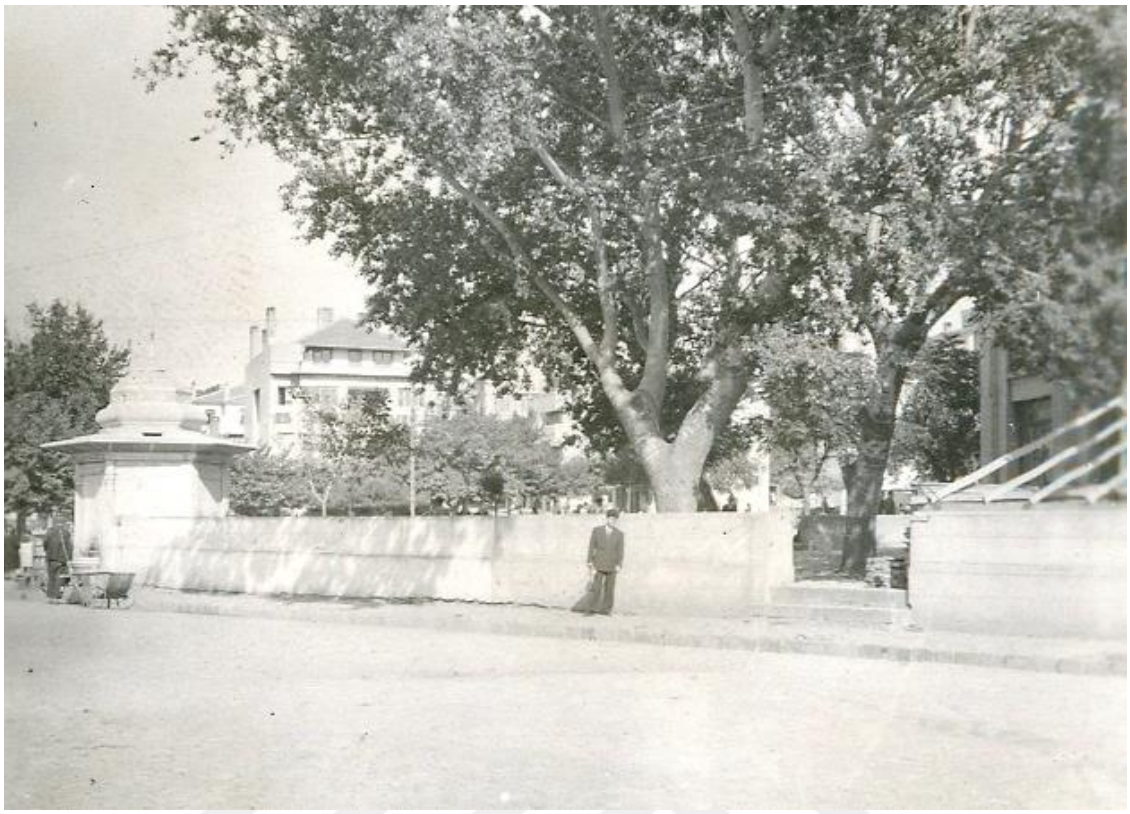

Fotoğraf 3.661 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Eski Fotoğrafı[829]

Silindirik yapı gösteren sütuncelerin alt bölümleri, yukarı çıktıkça daralan bir silme şeklindedir. Bunun üzerinde, iki adet dışa taşkın yuvarlatılmış, bilezik şeklindeki silme arasında, sepet örgüsü motifleri yer almaktadır (Fotoğraf 3.664-3.665). Sütuncelerin gövdesi yivlendirilmiş olup, başlık altında, aşağıdaki iki silme arası sepet örgüsü motifinin, daha yüksek boyutlarda tekrar edildiği görülmektedir. Ayrıca, alttaki yatay silmenin üzeri, burma şeklinde yivlendirilmiştir.

Sütun başlıklarının alt bölümleri, sütunce genişliğindedir. Burada, ortası yivli ters U şeklinde ve uç kısımları dışa doğru taşan yapraklar yer almaktadır. Başlıkların, üst bölümü ise mukarnaslı olup, dışa taşkındır. Mukarnas dişleri iki ince silme ile çerçevelenmiştir. Alt bölümlerinde ise, dışa doğru sivri şekilde üç ince silme bulunmaktadır. Başlığın çokgen olan yapısının, her kenar ucundan, aşağı doğru sarkan yumurta motifleri yer almaktadır. Bu süsleme, günümüzde tahrip olup, sadece bazı yerlerde karşımıza çıkmaktadır. Başlığın üzerinde, çokgen ve yuvarlatılmış dışa taşkın bir silme daha bulunmaktadır. Sütuncelerin başlık üzeri de çokgen yapı göstermekte olup, kaide ile benzer süslemelere sahiptir. Ancak burada, kaidede görülen kemer süslemesi, altta ve üstte olmak üzere iki adettir.

[829] Bu fotoğraf, Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Fotoğraf 3.662 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Cephe Görünüm

Fotoğraf 3.663 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Sütun Kaidesi

Fotoğraf 3.664 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Sütun Başlığı

Fotoğraf 3.665 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Sütun Detayı

Fotoğraf 3.666 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Merkezdeki Yalak

Fotoğraf 3.667 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi İki Taraftaki Yalak

Çeşmenin yola bakan üç cephesinden, ortadakinin yalak taşı diğerlerinden daha görkemli yapılmıştır (Fotoğraf 3.666-3.667). İki yanında bulunan sütuncelerin kaidesine kadar taşan bu yalak taşı, aşağıdan yukarı doğru, dışa taşkın olarak düzenlenmiş olup, yarım daire şeklindedir. Yatay, üç silmeden oluşan bir kaidesi bulunmaktadır. Yalak taşının yarım daire bölümünün yanlarında, C şeklinde girintiler görülmektedir. Böylelikle cephesinde de iki yanında dikey girintiler oluşmuştur. Ayrıca, iki yandaki bu bölümler, tekrar dışa taşkınlık yaparak S ve C kıvrımları oluşturmaktadır. Yatay olarak iki bölüme ayrılan yalak taşlarının üst bölümü, içten başlayıp tekrar dışa doğru taşmaktadır. Bu yalak taşının, iki yanındaki yalak taşları, daha sade tutulmuş olup, yarım daire şeklindedir. Sadece, orta bölümleri hafif dışa taşkındır.

Fotoğraf 3.668 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Aynalık

Çeşmelerin ayna taşı, silmeler ile çerçeve içine alınmış olup, bitkisel ve geometrik süslemelere sahiptir (Fotoğraf 3.668). Altı adet silme ile çerçevelenmiştir. Bu silmeler, içten dışa doğru taşıntı şeklinde düzenlenmiştir. Ayna taşları, yatay yekpare bir taş üzerine oturmakta olup, bu taşın üzerinde, yatay ve yukarı çıktıkça daralan içbükey bir silme yer almaktadır. Ayna taşı içindeki süsleme, bir silme ile çerçevelenmiştir. Dışa taşkın olan bu silme, aşağıda geniş başlayıp musluk hizasında daralmakta, daha sonra tekrar yukarı doğru genişlemektedir. Ayrıca, yukarı bölümde S ve C kıvrımları yaparak daralmakta, tekrar daralıp yukarı merkezde bir daire çizerek düğüm oluşturmaktadır. Kurdele şeklinde düzenlenen bu silmenin, S ve C kıvrımları, kumaş kırışması gibi tasarlanmıştır. Tüm bu kuşağın üzerinde, belirli aralıkla simetrik olarak yerleştirilen dört yapraklı çiçek motifi vardır. Bu kurdelenenin, üstü dik açılı soğan biçimli kemer şeklindedir. Çerçeve ve bu silme arasında, eğer bu kurdele şeklindeki silmeyi bir kemer olarak düşünürsek, kemer köşelikleri diyebileceğimiz bölümde, kemer üzengi taşı hizasından doğru yükselen iki adet rumi dal bulunmaktadır. Bunlar, S ve C kıvrımları yapmaktadır. İçlerinden dallar çıkan çiçeklerin, üst bölümünde kozalak şeklinde tomurcuklar görülmektedir.

Kemer motifinin iç kısmında, daire şeklinde, üç silmeden oluşan bir madalyon bulunmaktadır. Madalyonun ortasında, ay yıldız bulunmakta olup, üzeri altın yaldız ile boyalıdır. Bu madalyonun üst bölümünde, dışa taşkın ucu palmet şeklinde olan bir çiçek ve iki yanında birbirine ters C motifleri bulunmaktadır. Madalyonun alt iki bölümünde, dışa taşkın olarak düzenlenmiş ve madalyonu sarar şekilde, iki adet rumi yaprağı bulunmaktadır. Bunların ortasında, çerçeve üzerinde, bir baklava dilimi ve birbirine ters iki C motifi yer almaktadır. Üstteki rumilere simetrik olarak, aynı baklava dilimi içinden çıkan, iki rumi dalı aşağıya doğru daralmakta, yatay bir kelepçe ile birbirine bağlanmaktadır. Bu dalların uçları, kelepçeden sonra, iki yana doğru açılmaktadır. Alttaki rumi dallardan, iki adet kol çıkmaktadır. Bunlardan üstte olan, yukarı doğru çıkmakta ve ucu volüt şeklinde bitmektedir. Alttaki kol ise, musluk süslemesine doğru uzanmakta ve aşağı doğru daralan bir yapı göstermektedir. Bu silme, dört köşede bir daire oluşturacak şekilde içe doğru kıvrılmaktadır. Bu alanın içi, sütuncelerede görülen sepet örgüsü ağı ile bezenmiştir. Musluğun etrafında, daire şeklinde bir penç motifi yer almaktadır ve merkezinden musluk çıkmaktadır (Fotoğraf 3.669).

Fotoğraf 3.669 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Musluk Süslemesi

Sütun başlıklarının üzerine denk gelecek yükseklikte cephelerde, çeşmeler üzerinde iki adet yan yana yatay olarak yerleştirilen kitabe kartuşları bulunmaktadır. Çeşmenin eski fotoğraflarından, bu kartuşların yeşil renge boyalı olduğu görülmektedir. Kitabe, oyma tekniği ile yazılmış, altın yaldıza boyanmıştır. Celî ta'lik yazı biçimiyle yazıldığı görülmektedir. Bu kartuşlar, iki adet ince silme ile çerçevelenmektedir.

Dışa taşkın olan saçak altı bölümü, iki yatay silmeden oluşmaktadır. Bu silmelerden alttaki ince, üstteki daha geniş ve dışa taşkındır. Silmeler, sütun başlıklarındaki süsleme ile aynı tasarımı göstermekte olup, üst bölümü mukarnas şeklindedir (Fotoğraf 3.670).

Çokgen ve oldukça dışa taşkın olan saçak bölümünün altı, geometrik şekillerle süslenmiştir. Bu süsleme içinde her bir cepheye iki adet yatay dikdörtgen ve köşelere iki adet sırt sırta vermiş dik üçgen yerleştirilmiştir. Günümüzde bu bölüm sarı renge boyanmıştır.

Fotoğraf 3.670 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Saçak Altı

Yapının, kubbe bölümü kesme taştan olup, yatay olarak dört bölümde incelenecektir. Alt bölümü, altıgen şeklindedir (Fotoğraf 3.671). Onun üzerinde, dışa taşkın ve hafif yuvarlatılmış geniş bir bölüm bulunmaktadır. Üçüncü bölümde, dar bir şekilde başlayan, cepheye doksan derece açıyla bakan, altıgen bir başka bölüm bulunmaktadır. Bu bölümün alt tarafında, yukarı doğru çıktıkça daralan bir yatay silme ve üst bölümünde,iki adet yatay silme bulunmaktadır. Bu bölümde, her cepheye ikişer adet yerleştirilen, altıgen girintiler bulunmaktadır. Balıkesir Koruma Kurulu yazılarından ve eski fotoğraflardan anladığımız kadarıyla, buralar eskiden turkuaz renge boyalı idi (Fotoğraf 3.672). Kubbenin üst bölümü olan dördüncü bölümde ise, altta dış bükey, merkeze doğru daralan ve üstte çokgen içbükey bir alan görülmektedir. En üstte yine bir silme bulunmakta olup, üstünde orijinal olmayan bir alem bulunmaktadır. Kubbeye genel olarak bakıldığında, yatay olarak bölümlere ayrılmış, soğan kubbe olduğu anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 3.671 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Kubbesi

Fotoğraf 3.672 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi Eski Fotoğrafı[830]

[830] Bu fotoğraf, Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Değerlendirme: Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi, 1905-6 yıllarında, Balıkesir Mutasarrıfı Ömer Ali Bey tarafından inşa edilmiştir. Ömer Ali Bey'in Balıkesir'de yaptırdığı ve konumuz dahilinde olan, Saat Kulesi ve Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi göz önünde bulundurulduğunda, bunların aynı mimar tarafından inşa edilmiş olması mümkündür.

Çeşmenin, soğan kubbesi, aynalık taşındaki dik açılı soğan biçimli kemer biçimindeki süslemeler ve sepet örgüsü şeklindeki geometrik ağ bezemeleri, Oryantalist üsluptadır.

3.8.2. Balıkesir Şadırvanı

Yeri: Günümüze ulaşamayan yapı, Balıkesir Merkez'de, Kurtuluş Çeşmesi ile İş Bankası Binası arasında yer almaktaydı.

Tarihi: Büyük Balıkesir Şadırvanı olarak adlandırılan bu yapı ilgili, herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Ancak, Mutasarrıf Ömer Ali Bey zamanında, 1900'lerin başında yapıldığı düşünülmektedir[831] (Belge 16). Yapı 1950 büyük çarşı yangınında yok olmuştur[832].

Mimari Özellikleri: Yapının, günümüze ulaşan fotoğrafından anladığımız kadarıyla, altıgen planlıdır (Fotoğraf 3.673). Şadırvanın, saçağını taşıyan ince silindirik sütunları bulunmaktadır. Sütun araları düz atkılı olup buraya geçiş S ve C kıvrımlarıyla sağlanmaktadır. Ayrıca bu bölümün üzerinin, geometrik süslemelere sahip olduğu görülmektedir.

Yapının saçağı geniş olup, çokgen bir yapı göstermektedir. Kasnağı bulunmayan kubbe, basık soğan kubbe şeklindedir. Ayrıca, yapı ile benzer şekilde, kubbenin dikey olarak çokgen olduğu görülmektedir. Saçak ve kubbe kurşun kaplıdır.

Değerlendirme: 1898 yılı büyük Balıkesir depreminden sonra, Mutasarrıf Ömer Ali Bey'in ihya ettiği ve yeniden inşa ettirdiği yapılar olduğu bilinmektedir. Balıkesir Şadırvanı, konumuz bağlamında, Oryantalist üslup gösteren bu eserlerle birlikte inşa edildiği düşünülmektedir.

[831] Mutasarrıf Ömer Ali Bey'in hatıra defterinde, "Balıkesir'de belediye meydanında şadırvan" ve "Balıkesir'de diğer şadırvan" ibareleri yer almaktadır (Belge 16)
[832] Eren, 1993: 191.

Fotoğraf 3.673 Balıkesir Şadırvanı[833]

[833] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, Yıldız Albümleri: 90582/27

3.9. Türbeler

3.9.1. Trabzon Kadri Paşa Türbesi

Yeri: Günümüze ulaşamayan, Kadri Paşa Türbesi, Trabzon İli, Ortahisar İlçesi, Hatuniye Külliyesi civarında, günümüzdeki Atapark'ta bulunmaktaydı.

Tarihi: Kadri Paşa, Sultan II. Mahmut ve Abdülmecit dönemi vezirlerinden, Hacı Edhem Paşa'nın oğludur. Trabzonda 1892-1903 yılları arasında valilik yapmıştır[834] (Belge 95-96). Kadri Paşa, 23 Ocak 1903 tarihinde, Trabzon'da kalp hastalığı sebebiyle vefat etmiştir[835] (Belge 97-98). Kadri Paşa'nın cenazesi, daha sonra türbesinin yapılacağı, İmaret Mezarlığı'na defnedilmiştir. Sultan II. Abdülhamit'in, dört yüz elli altın lira karşılığında, türbenin masraflarını üstlendiği bilinmektedir[836]. Türbe, 1940'lı yıllarda, yol genişletmesi çalışmaları sebebiyle, dönemin Üçüncü Genel Müffetişlik görevinde olan, Tahsin Uzer tarafından yıktırılmıştır[837].

Mimari Özellikleri: Kadri Paşa Türbesi, Hatuniye Külliyesi arkasındaki, İmaret Mezarlığı'ndaki yol kenarına inşa edilmiştir. Günümüze ulaşan, eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, yapının, beden duvarına iki tarafından bitişik ve mezarlığın istinat duvarları arasında bulunmaktadır (Fotoğraf 3.674-3.675). Yola bakan cephesi, diğer cephelere göre daha gösterişli inşa edilmiştir.

Türbe, baldaken tarzında, kare bir plan tipine sahiptir. Türbeye giriş, iki basamak merdiven ile sağlanmaktadır. Giriş, iki mermer sütun ile taşınan üç kemere sahiptir. Mermer sütunlar, iki basamak merdiven boyutunda, giriş cephesinin iki yanındaki sekiye oturmaktadır. Kaideleri, daire planlı olup, altta iki silme, üstte ise gövdeye doğru daralan oluk silmeye sahiptir. Sütun gövdeleri, silindiriktir. Sütun başlıkları, moresk sütun başlığı şeklinde düzenlenmiştir. Sütun başlığı üzerinde, tüm yapıyı dolaşan, geniş bir silme vardır. Üçlü kemer düzenlemesinden, ortadaki kemer, diğerlerine göre daha geniş tutulmuştur. Üstte üçgen şeklinde, iki yana doğru açılan bu kemer, Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli kemer şeklindedir. Sütun başlıkları üzerinde, birbirine C şeklinde bakan bir form almaktadır. Ortadaki kemerin iki

---

[834] Kara, 1991: 7
BOA: İ.DH.: 1270/99861.001.001.
BOA: İ.DH.: 1270/99861.001.002.
[835] BOA: DH.MKT.: 640/17.001.001.; Servet Gazetesi- Hicri 25 Şevvâl 1320 (25 Ocak 1903)
[836] Tuluk, 2012: 502.
[837] "*Bunun yanında, eski Trabzon maliyecilerinden olan ve 1942 ve 1960 yıllarında tahsildarlık yapan Arsinli Temel Çelik hatıralarında Kadri Paşa'nın türbesinin yıktırılması konusunda şu ilginç bilgiyi aktarmaktadır: "1940'lı yılların bölge valisi sayılan ve Trabzon'a gelen Tahsin Uzer'in Trabzon'daki Osmanlı Kitabelerinin yaklaşık bin adedini mermer makinelerinde öğütüp inşaatçılara mozaik olarak satmasının sebebini bilmiyorum ama Kadri Bey'in (Paşa'nın) türbesinin Atapark'tan kaldırılmasının sebebini bu olayları bizzat gören büyüklerim; vaktiyle Mısır'da görev yapan Kadri Bey'in babası ile Uzer'in babasının sürtüşmesine bağlamaktadırlar. Kadri Bey'in babası Uzer'in babasını sürdürmüş, Uzer Trabzon'a gelince park yapmak bahane ve projesiyle Kadri Bey'in türbesini yıktırarak babasının intikamını almıştır."* Yazıcı, 1995: 60.

yanındaki kemerler, daha alçak tutulmuş ve daire şeklinde at nalı kemere sahiptir. Orta kemerden, türbe kapısına ulaşılmaktadır. Giriş cephesinin iki yanındaki ayaklar üzerinde, dikey olarak yerleştirilmiş bir dikdörtgenin, iki ucunun üçgen şeklinde bitirildiği, oluk silme ile yapılan süslemeler yer almaktadır.

Sütun başlıkları üzerindeki silmeden yukarısı, saçak bölümüne kadar geometrik ağ düzenine sahiptir. Bu düzen, iki ucu yarım daire şeklinde dışbükey, orta bölümü boyun şeklinde birbirine yaklaşan bir içbükey motifin, dikey ve yatay yerleştirilmesiyle olmuştur. Motifler, ince bir silme ile yapılmıştır. Bu alan, tüm cephelerde geniş bir silme ile çerçeve içine alınmıştır.

Fotoğraf 3.674 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[838]

[838] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

Giriş bölümünün üstünde, geniş bir yatay silme şeklinde bir alan bırakılmıştır. Bu alan tüm yapıyı dolaşmaktadır. Giriş cephesinde, bu alan üzerinde, merkezde yatay dikdörtgen şeklinde ve iki ucu üçgen biçiminde çerçevelenmiş kitabelik bulunmaktadır. Bu kitabeliğin iki yanında, damla şeklinde birbirine ters ay ve yıldız yer almaktadır. Saçak altı bölümü, yukarı çıktıkça genişleyen, yatay bir silmeye sahiptir. Girişin üzerinde, ortadaki kemer genişliğinde, üçgen bir alınlık yer almaktadır. Alınlığın ortasında, altın yaldız ile boyanmış bir madalyon ve üzerinde tuğra görülmektedir. Yapıdan, yukarı doğru taşan bu alınlık, geniş bir silmeden oluşmakta ve tüm yapıyı dolaşmaktadır. Geniş silmenin üzerinde, bir kaval silme ve onun üzerinde ajur tekniği ile yapılmış, palmet motifli dendanlar yer almaktadır.

Yapının, eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, girişin iki yanında bulunan cepheleri simetriktir (Fotoğraf 3.674). Bu cephelerde, merkezdeki bir sivri kemerden, iki yana düz atkılar atılarak, büyük bir açıklık elde edildiği görülmektedir. Bu alanlar, kafes ile kapatılmıştır ve mezar odasına bakmaktadır. Sivri kemer düzenlemesinin iki yanında, dar ve yüksek, kör dairesel at nalı şeklinde başlayıp aşağı kadar devam eden, oluk silmelerle yapılmış süslemeler yer almaktadır. Bu cephelerin diğer öğeleri, alınlık bölümü hariç, giriş cephesiyle aynıdır.

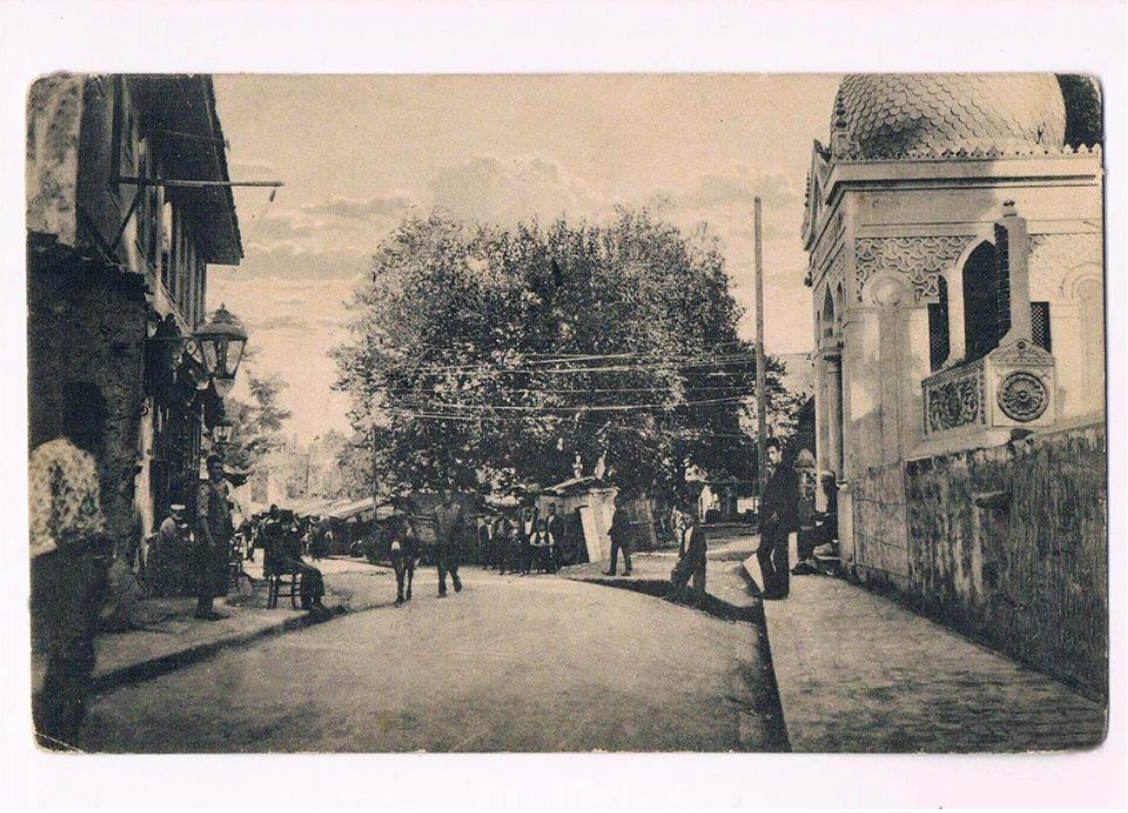

Fotoğraf 3.675 Trabzon Kadri Paşa Türbesi [839]

[839] Tuluk, 2012: 502.

Yapının üzerinde, dört köşesinde, kare planlı bir taşın yukarı doğru daralmasından oluşan kaide üzerine oturan alemler yer almaktadır. Yapının üzerini, dört tarafından başlayarak daralan, merkeze doğru hafif yukarı çıkan bir kasnak üzerine oturan, oldukça büyük boyutlardaki bir soğan kubbe örtmektedir. Bu soğan kubbenin, dairesel bir formu vardır. Üzeri, balık pulu motifi ile kaplanmıştır. Kubbenin merkezinde, kesme taştan bir başka soğan kubbe bulunmakta ve onun üzerinde de alem yer almaktadır.

Değerlendirme: Kadri Paşa Türbesi, 1903 yılında, paşanın sağlığında yaptırılmıştır. II. Abdülhamit'in masrafları üstlendiği bilinmektedir. Yapının mimarı bilinmemektedir. Ancak, türbenin mimari üslubundan, saray tarafından gönderilen bir mimar tarafından inşa edildiğini düşünmekteyiz.

Türbenin, giriş bölümünün merkezinde yer alan, büyük kemer, Hint üslubunda Oryantalist öğeler içermektedir. Aynı zamanda, Magrip üsluplu dairesel at nalı kemerleri, moresk sütun başlıkları, geometrik ağ düzenleri ve soğan kubbesi ile tamamen Oryantalist üslupta inşa edilmesiyle, konumuz bakımından oldukça önemli bir yapıdır.

3.10. Kütüphaneler

3.10.1. İzmir Milli Kütüphane

Yeri: İzmir İli Konak İlçesi, Milli Kütüphane Caddesi, No: 39-1'de bulunmaktadır.

Tarihi: İzmir Milli Kütüphane ve beraberinde inşa edilen Milli Sinema (Elhamra), II. Meşrutiyet'in ilanı ile başlayan milliyetçi düşüncenin doğrultusunda inşa edilmiştir. İzmir'de 1900'lerin başında gayrimüslim toplumun elit seviyeye hâkim olduğu, kendilerine has kütüphaneleri olduğu bilinmektedir[840]. Milliyetçi düşünce, gençlerin kendi tarihini, kültürünü ve edebiyatını öğrenebilecekleri bir kütüphaneye sahip olmaları gerektiğine karar vermiştir ve Milli Kütüphane için ilk adım, 1911 yılında İzmirli Avukat Kadızade İbrahim Bey tarafından atılmıştır. Ancak bu girişim hayata geçirilemez[841].

1912 yılında yine İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin öncülüğünde kurulan İlm-i İrfan Cemiyeti tarafından kurulan İzmir'deki ilk Türk Kütüphanesi, Salepçizade Ahmet Konağı'nın selamlık bölümünde geçici olarak hizmet vermeye başlamıştır. Kütüphane inşasına para toplamak amacıyla, sinemanın da inşa edilmesi uygun görülmüştür. Sinema ile birlikte planlanan kütüphanenin temeli 1915 yılında atılmıştır. Milli kelimesi işgalcileri rahatsız ettiği içinde İslam Kütüphanesi olarak değiştirilmeye çalışılmıştır[842].

---

[840] Makal, 1992: 392.
[841] Aksoy, 2002: 205.
[842] Akyol Altun, 2013: 165.

Yunan işgali sırasında inşaat durma noktasında gelmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra, 1926 yılında sinema açılabilmiştir. Sinemayı on beş yıl kiralayan İpek Şirketi adını Elhamra sineması olarak değiştirmiştir. 1933 yılında açılan yapı, Bakanlar Kurulu kararıyla yeniden Milli Sinema adını almıştır[843]. 1980'den sonra Devlet Opera ve Balesi'ne verilmiştir[844].

İzmir Milli Kütüphane ve Sinemanın projesi, Vali Rahmi Arslan tarafından, Sanayi-i Nefise Mektebi mezunu Tahsin Sermet'e verilmiştir[845]. Dönemin gazetelerinden, yapının mimar ve müteahhitleri olarak Mimar ve Müteahhit Pari Pont de Chausse'den mezun Muallim Mehmet Galip[846] ile Lozan Darülfununun'dan mezun Fesçizade İbrahim Galip Bey[847] tarafından gerçekleştiği yazmaktadır[848]. İzmir Milli Kütüphane'nin tasarımı ve inşaata başlama tarihi 1915 olduğu için kataloğa dahil edilmiştir.

Mimari Özellikleri: İzmir Milli Kütüphane ve Sinema, iki bölümden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.676). Sinemanın olduğu bölüm, kubbeli anıtsal bir yapıya sahipken, kütüphane bölümü daha sade tutularak yapının iki köşesine kuleler yerleştirilmiştir. Yapının, yola bakan batı ve güney cephesi diğer cephelere göre daha gösterişlidir.

Kütüphane Binası, sinema binasından daha alçak tutulmuştur (Fotoğraf 3.677). Yapı, kare planlı ve bodrum üzerine iki katlıdır. Kütüphanenin kuzey cephesinde, sinema binası bulunurken, güney cephesinin köşelerinde ise yapıdan yükseltilmiş kuleler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.678). Ortasında, kare planlı bir alanda okuma salonu bulunmakta ve buranın üzeri vitray ile ışıklandırılmaktadır. Bu aralığın etrafında odalar yerleştirilmiştir.

İzmir Milli Kütüphanesi'nin batı cephesinde, birinci ve ikinci katlarda, ikişerli ve sivri kemerli dört adet, toplamda on altı adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerden alt kattakiler, sade tutulmuş olup, ikinci kattakilerin kemer köşelikleri ve denizlik altında, yatay dikdörtgen içinde, bitkisel motifli mavi çini panolar yer almaktadır. Ayrıca ikinci katın ikişerli pencereleri arasına da çini panolar yerleştirilmiş ve bu pencereler birinci kat pencerelerinden daha alçak

---

[843] Akyol Altun, 2013: 165.
[844] Aksoy, 2002: 205.
[845] Aksoy, 2002: 205; Aslanoğlu, 2010: 202.
"*Y.Mim.Müh. Tahsin Sermet (1889-1969) Sanayi-i Nefise Mektebi'nin mimari şubesinin 1909 yılı mezunlarındandır. İzmir Ticaret Borsası binasının (1928) mimar ve müteahhididir. Milli Sinema'nın (Elhamra, 1926) tasarımını yapmıştır. Tahsin Sermet, İzmir Milli Kütüphane (1933) projesini tamamladıktan sonra bürosunu İstanbul'a taşımıştır.*" Etker, 2011: 114.
[846] Aksoy, 2002: 205; İzmir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2009: 141.
"Y.Müh. İbrahim Galip Fesçi (1894-1956), École d'Ingénieurs de l'Université de Lausanne'ın inşaat bölümünden 1916'da mezun olmuştur. Fesçizade İbrahim Galip Bey, Kandiyeli 'Giridi' Fesçioğlu İbrahim Galip olarak tanınır. İzmir'de 1924'te Belediye Meclisi üyeliğine seçilen İ. Galip Fesçi, Ankara, İstanbul ve İzmit'te müteahhitlik yapmıştır". Etker, 2011: 114.
[847] "*Y.Müh. Mehmet Galip Sinap (1888-1962) École des Ponts et Chaussées (Paris) mezunudur. Mühendis Mekteb-i Alisi'nde ve Sanayi-i Nefise Mektebi'nde 1919-1922 yılları arasında betonarme muallimliğinde bulunmuştur. M. Galip Sinap ile İ. Galip Fesçi birlikte İzmir Ticaret Odası'nın (1927) binasını yapmışlardır. İzmir'in ilk betonarme yapılardan Büyük Kardiçalı Han'ın (1928) betonarme projesi de Muallim Mühendis Mehmet Galip Bey tarafından hazırlanmıştır. (Büyük Kardiçalı Han'ın mimarının adı 'Mehmet Fesçi' olarak verilmektedir. Bu isim yanlıştır: Mehmet Galip Sinap ile Galip Fesçi'nin adları karıştırılmaktadır)*". Etker, 2011: 114.
[848] Etker, 2011: 114-115.

tutulmuştur. Köşe kulesi ile sinema binası arasında yer alan bu bölüm, güney cephesinde olduğu gibi geniş saçağa sahiptir.

Fotoğraf 3.676 İzmir Milli Kütüphane Genel Görünüm

Fotoğraf 3.677 İzmir Milli Kütüphane Genel Görünüm

Güney cephesi, batı cephesi ile benzer şekilde ikişerli ve her katta dörder adet olmak üzere, toplamda on altı adet sade ve çini süslemesi olmayan pencereye sahiptir (Fotoğraf 3.678). Güneydoğu köşesindeki kule, diğer kuleye göre daha sade tutulmuştur. Güney ve doğu cephelerindeki ikiz sivri kemerli pencereler, yapının diğer pencereleri ile benzerlik göstermektedir.

Güneybatı köşesinde bulunan ve Milli Kütüphane'nin girişinin sağlandığı kule, bu yapının en görkemli bölümüdür. Kulenin güney ve batı cepheleri, aynı tasarımı göstermektedir. Tüm yapıyı dolaşan su basmanı, yatay dışa taşkın taş bir silme ile ayrılmaktadır. Ayrıca, sadece kulenin bulunduğu bölümde, su basmanının üzerinde bir taş silme daha bulunmaktadır ve aradaki bölüm mermer kaplamadır. Kapılara giriş, üç basamaklı ve yukarı çıktıkça daralan merdivenle sağlanmaktadır (Fotoğraf 3.679). Bunlardan en üstteki, eşik şeklindedir. Kapı söveleri, düz ve süslemesiz mermer malzemedir. Söve içlerinde, üst bölümlerinde, aşağı doğru sarkan ve ters palmet şeklinde biten, dışa taşkın bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Kapının kemeri sivri at nalı şeklinde olup, kırmızı beyaz, iki renkli mermer malzemeye sahiptir. Üzengi taşları üzerine, daire şeklindeki dışbükey madalyonlar içinde Milli Kütüphanenin amblemleri ve baş harfleri olan M ve K harfleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.678 İzmir Milli Kütüphane Güney Cephesi

Fotoğraf 3.679 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı Detay

Fotoğraf 3.680 İzmir Milli Kütüphane Köşe Kulesi

Fotoğraf 3.681 İzmir Milli Kütüphane Köşe Kulesi

Kapının kemer köşelikleri, oldukça yüksek tutulmuş bir çerçeve içine alınmıştır (Fotoğraf 3.680-3.681-3.682-3.683). İçinde, kıvrım dalların spiraller yaptığı, rumi ve palmetlerden oluşan, kabartma tekniğinde yapılmış bitkisel öğelerin bulunduğu süslemeler yer almaktadır (Fotoğraf 3.684). Kemer köşeliklerinin üzerinde, aşağıdan yukarı üç sıra geniş, iki sıra ince yatay silmenin içinde, kör yuvarlak kemer dizileri benzeri, bir dizi süsleme bulunmaktadır.

Kapıya anıtsallık kazandırılabilmek için, kapı mermer kaplama ile her iki yandan ve üstten genişletilmiştir. Sövelerin dış taraflarına, sütunceler yerleştirilmiştir. Mermer malzeme olan bu sütunceler, kaide ve sütun başlıkları, ortada yivli bir küreye sahip kum saati motifi şeklindedir. Bu kaplama, kemerin üzerinde, yer alan yatay silmelerin üzerine kadar yükselmekte ve burada yatay olarak bir sıra mukarnas dizisi yerleştirilmiştir (Fotoğraf 3.685). Bunun üzerinde, zikzak motifleri olan ve yüzeyden dışa taşkın yatay bir süsleme bulunmaktadır. Üstteki zikzak motifinin bulunduğu yatay silme, alttaki silmeden daha geniştir ve üzerinde bir düz ince silme daha yer almaktadır. Bu silmelerin üzerinde, yatay oldukça geniş bir mermer silme ve onun üzerinde, üst bölümü üçgen şeklinde biten, yatay dikdörtgen bir mermer plaka bulunmaktadır. Plakanın merkezinde, yatay oval bir madalyon yeri bırakılmış üzerindeki yazılar günümüze ulaşamamıştır. Bu madalyonun etrafı, kemer köşeliklerinde olduğu gibi bitkisel motiflerin bulunduğu ve hafif kabartma tekniğiyle yapılmış süslemelerle kaplanmıştır (Fotoğraf 3.686).

Taçkapı şeklinde düzenlenmiş olan İzmir Milli Kütüpane kapısının üst katında, üçlü sivri kemerli pencereler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.687-3.688). Bu pencereler, ortak söveleri paylaşmakta ve mermer bir pervaza sahiptir. Kemer köşelikleri, çini kaplamalara sahipken en üstte, yatay mermer bir friz içerisinde bir dizi mukarnas bulunmaktadır.

Kule, yapıdan oldukça yüksek tutulmuştur. Bu bölüme, ortadaki büyük olan üç adet eşkenar dörtgen dilimi oyulmuştur. Kulenin saçağı, iki adet dışa taşkın silmeden oluşmaktadır. Silme üzerinde, çatı yuvarlatılarak, yukarı çıktıkça daralan bir form göstermektedir. Çatının üzerinde ışıklık yer almaktadır.

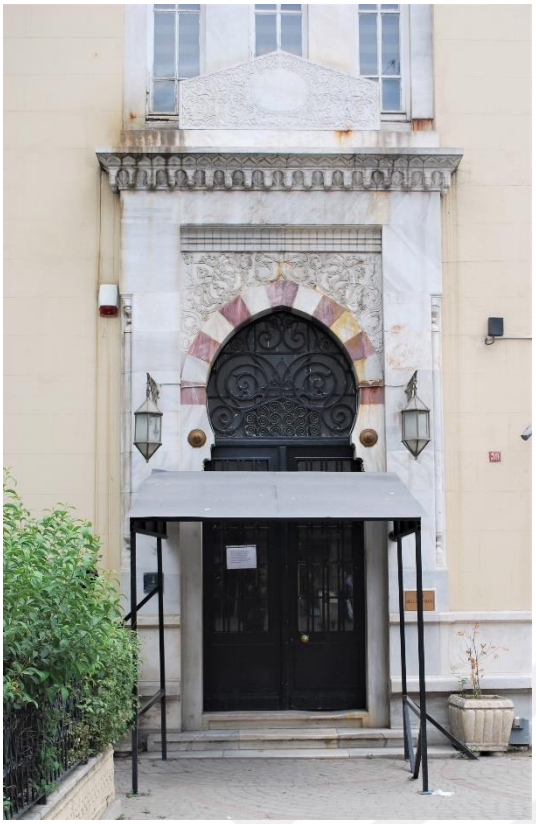

Fotoğraf 3.682 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı

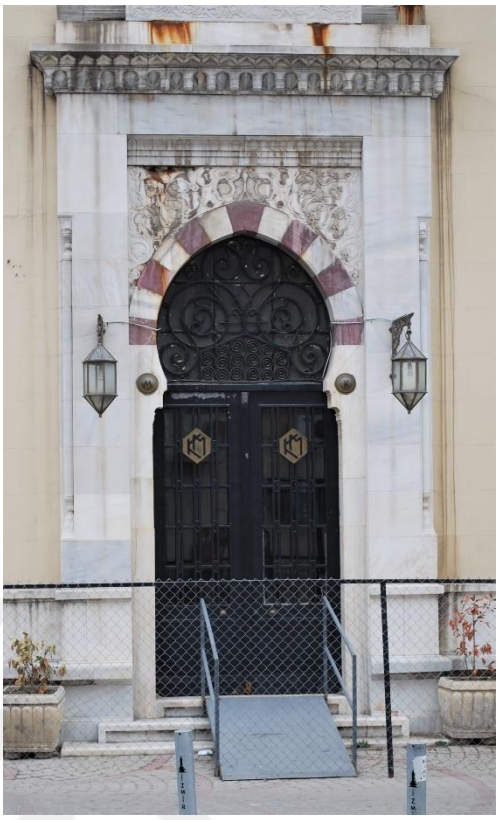

Fotoğraf 3.683 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı

Fotoğraf 3.684 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı Kemer Detayı

Fotoğraf 3.685 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı Detay

Fotoğraf 3.686 İzmir Milli Kütüphane Giriş Kapısı Taç Bölümü

Fotoğraf 3.687 İzmir Milli Kütüphane Birinci Kat

Fotoğraf 3.688 İzmir Milli Kütüphane Birinci Kat

Değerlendirme: Yapı genel olarak I. Ulusal Mimarlık üslubunda inşa edilmiştir. Sivri kemerler, çini panolar, palmet ve rumilerden oluşan bitkisel süslemeler ve mukarnas dizileri I. Ulusal Mimarlık üslubu gösterirken, Milli kütüphanenin kapısında bulunan, çift renkli alt nalı kemer, Oryantalist üsluptadır. Bu yapı, Osmanlı'nın son döneminde ortaya çıkan bu iki üslubun, birlikte kullanıldığı nadir eserlerden olması sebebiyle çalışmamıza dahil edilmiştir.

3.11. İstasyon Binaları

3.11.1. Bursa/Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası

Yeri: Bursa İli, Mudanya İlçesi, Ömerbey Mahallesi, Bursa Asfaltı Caddesi ile İstasyon Caddesi arasında bulunmaktadır.

Tarihi: 1870 yılında, Bursa ile Mudanya arasında inşa edilen, 42 km'lik Bursa-Mudanya demiryolu, Bursa ile başkenti ticaret bakımından bağlayan önemli bir hat olmuştur[849]. Mudanya Gar Binası, Fransızlar tarafından inşa edilmiş olup, önceleri Gümrük binası daha sonra Gar Binası olarak kullanılmaktadır[850]. Gar Binasının biraz ilerisinde bulunan Bursa-

[849] Yazıcı, 2010: 23-25.
[850] Durak, 2003: 143.

Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası'nın ise tarihi ve mimarı hakkında bir belge bulunmamaktadır. Ancak yapıda görülen, I. Ulusal Mimarlık ve Oryantalist üslup sebebiyle, 1908-23 yılları arasında inşa edildiği düşünülmektedir.

Mudanya Demiryolu İşletme Binası, 1953'te demir yolunun kapatılmasından sonra, 2005'e kadar kaymakamlık lojmanı ve Akşam Kız Sanat Okulu olarak kullanılmıştır. 2009 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilerek, Burfaş işletmeciliğinde sosyal tesis haline getirilmiştir[851].

Mimari Özellikleri: Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası, kare planlı, bodrum üzeri iki katlı olarak inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.689-3.690). Yapının bodrum katı ile birinci katını, oldukça dışa taşkın yuvarlatılmış ve tüm cepheyi dolaşan taş bir silme ile ayrılmaktadır. Kuzey cephesinde, giriş bölümün her iki yanında, merdivenlerin önünde, yatay dikdörtgen bodrum kat pencereleri bulunmaktadır. Bu pencereler, birbirini dikey eksende kesen, lokmalı mazgal korkuluklara sahiptir.

Fotoğraf 3.689 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi

[851] http://www.burfas.com.tr/mudanya-sosyal-tesisi-94/ (erişim tarihi: 18.10. 2017) http://www.bursanindegerleri.com/tarihi-degerler/mudanya-eski-tren-istasyonu-montania-otel/(erişim tarihi: 18.10. 2017)

Fotoğraf 3.690 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi

Yapının ana giriş kapısı, denize bakan kuzey cephesinde bulunmakta ve iki tarafından, altı basamak merdivenle giriş sahanlığına ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.691-3.692-3.693). Bu bölümün, üst tarafında, kenarlara uzanmayan dışa taşkın ve yuvarlatılmış, yatay bir silme bulunmaktadır. Bu silme, bodrum kat ve birinci katı ayıran yatay silme ile aynı tasarıma sahiptir. Bu bölüm, günümüzde camekanla kapatılmıştır. Giriş bölümünde, kuzey cephesinde üç adet dar sivri kemer, doğu ve batıda birer adet basık sivri kemer bulunmaktadır. Bu bölümde yer alan dört sütun bağımsız olup, diğer ikisi yapıya bitişiktir. Bu sütunlar, baba taşları üzerine oturmakta ve bu taşlar arasında, geniş ve dikey, ikişer adet taş ile korkuluk oluşturulmuştur. Korkuluğun alt kısmı, içe doğru daralan, eğimli bir silme ile başlamaktadır. Korkuluğun, baba taşları arasında kalan kısmının altında ve üzerinde yatay ince bir silme vardır. Korkuluğun üst kısmının tamamında ise ince bir silme üzerine, dışa taşkın yatay bir taş silme bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.691 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Girişi

Korkuluğun üzerine oturan sütunlar, dikdörtgen planlı, cepheden kalın bir silme şeklinde görülen kaideye sahiptir. Sütunlar, altıgen bir yapı göstermektedir. Kaidenin üzerinde ince bir silme şeklinde, çokgen bir bilezik vardır. Sütun başlığı altında ise ince bir silme daha bulunmaktadır. Buradan sonra başlayan sütun başlığı, yukarı çıktıkça genişleyen bir yapı göstermektedir. Çokgen olan sütun başlığı, üzerinde her bir çokgen kenarının ortasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiş, yaprak şeklinde aşağı doğru bakan süslemeler vardır. Sütun başlığı, ince bir silme ve üzerinde dışa taşkın olarak tasarlanmış yatay bir silme ile sonlanmaktadır.

Kuzey cepheye bakan sivri kemerlerin, üzengi taşı üzerinden, kemer köşelerinden ve kilit taşı yanlarından çıkan, oyma tekniği ile yapılan silmeler, üzengi taşındaki hariç, yukarı doğru yükselerek diğer kemerden çıkan silme ile birleşmiş ve cephede geometrik bir süsleme oluşturmuşlardır. Üzengi taşı üzerindekiler ise yatay olarak birleşmektedir. Doğu ve batı cephesine bakan kemerlerdeki bu süslemeler, cephedeki yatay oyma tekniğindeki silmeler ile birleşmektedir.

Giriş bölümünün, doğu ve batı cephelerine bakan kemerlerin oturduğu sütunlar yapıya bitişiktir. Korkuluk baba taşları dahil olmak üzere, diğer sütunlarla aynı tasarımı göstermektedir. Ancak, kemerleri basık at nalı kemeri şeklindedir.

Giriş bölümünün iki köşesinde, ikişer adet çini süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemeler, altıgen turkuaz bir çininin, her biri bir kenarına denk gelecek şekilde yerleştirilen, lacivert üçgen parçaların oluşturduğu bir yıldız motifidir. Köşeye denk getirilen, bu iki çini süslemenin, birleşim yerlerindeki iki üçgen eksiktir.

Fotoğraf 3.692 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Giriş Bölümü

Fotoğraf 3.693 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Balkon Bölümü

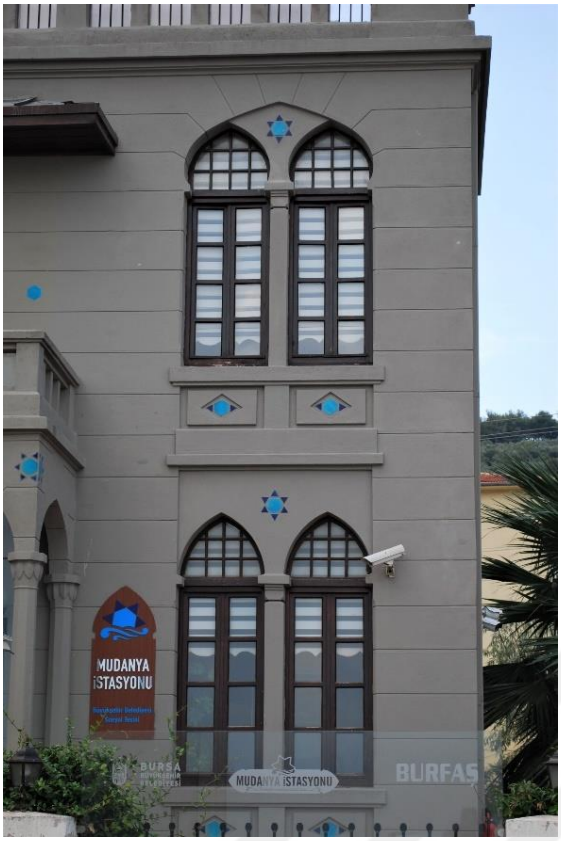

Fotoğraf 3.694 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Pencereleri

Fotoğraf 3.695 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencereleri

Giriş bölümünün üzeri, ikinci kat balkonu olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.694). Biri ince, diğeri dışa taşkın ve geniş olmak üzere iki adet yatay silme ile bu bölüm sonlanmaktadır.

Giriş kapısı, sivri kemerli bir yapıya sahiptir. Kemer bölümüne atılan, yatay ahşap bir çıta ile kemer bölümü ayrılmıştır. Bu bölüm, birbirini dikey eksenlerle kesen ahşap çıtalar ile karolaj şeklinde bölünmüştür. Ahşap kapı kanatları, simetriktir ve içeri doğru açılmaktadır.

Birinci kat merkezde bulunan giriş bölümünün her iki yanı, simetrik olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.695-3.696). Buralarda, ikiz sivri kemerli pencereler bulunmaktadır. Denizlik bölümü ile pencerenin üst bölümü, dışa doğru taşırılmış, yatay geniş taş silme olarak düzenlenmiştir. Bu silme, iki yana doğru pencerelerden dışa taşkındır. Ortak olan ortadaki söve, kare bir sütun şeklinde düzenlenmiştir. Sütunun üst bölümünün köşeleri pahlanmıştır. Sütun başlığı ise altta geniş bir silme, üstte yukarı çıktıkça dışarı doğru taşan iki ince silme şeklindedir. Sütunla bu başlık birleşimi, sütunun üzerindeki gibi köşelerin pahlandığı görülmektedir. Bu sütun başlığı üzerinde, dışa taşkın yatay bir silme vardır. Pencerelerin iki yanındaki üzengi taşları cepheden pencereye doğru uzanan geniş bir silme şeklindedir. Bu taşlar, içe doğru alttan ve üstten pahlanarak dışarı taşmaktadır. Kemer bölümü, üst taraftaki yatay silmeye kadar

cepheden hafif içeri doğru girinti yapmıştır. Bu bölümde, tüm yapıya hâkim olan yatay oyma tekniğindeki silmeler bulunmamaktadır. Kemerlerin üstünde ve merkezde, giriş bölümünde bulunan, altıgen turkuaz çini etrafına, üçgen çinilerle düzenlenen yıldız motifinden birer adet yer almaktadır. Kemerlerin üstünde yer alan, yatay geniş silmenin üst bölümü pahlanmıştır ve altında ince bir silme daha görülmektedir. Bu pencerelerin, denizlik bölümü, hafif dışa taşkın ve pencerelerin üzerinde bulunan silmeden daha geniş bir silme şeklindedir. Bu silmenin altında, ince bir silme daha görülmekte olup, her bir pencerenin altına denk gelecek şekilde, yatay dikdörtgen levhalar yerleştirilmiştir. Bu levhalar, cephe ile aynı düzlemde olup etrafı geniş oyma silme ile çerçevelendirilmiştir. Levhaların ortasında, çini malzeme ile yapılmış, yatay baklava dilimleri yer almaktadır (Fotoğraf 3.696-3.697-3.698-3.699). Ortada turkuaz altıgen bir çini ve iki yanında lacivert üçgen çinilerden meydana gelen bu süslemelerin etrafı da oyma tekniği ile çerçeve içine alınmıştır. Bodrum katı ayıran yatay silme ile bu baklava dilimleri arasında, dışa taşkın bir çıkıntı daha bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.696 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi Birinci Kat Pencere Kemer Detayı

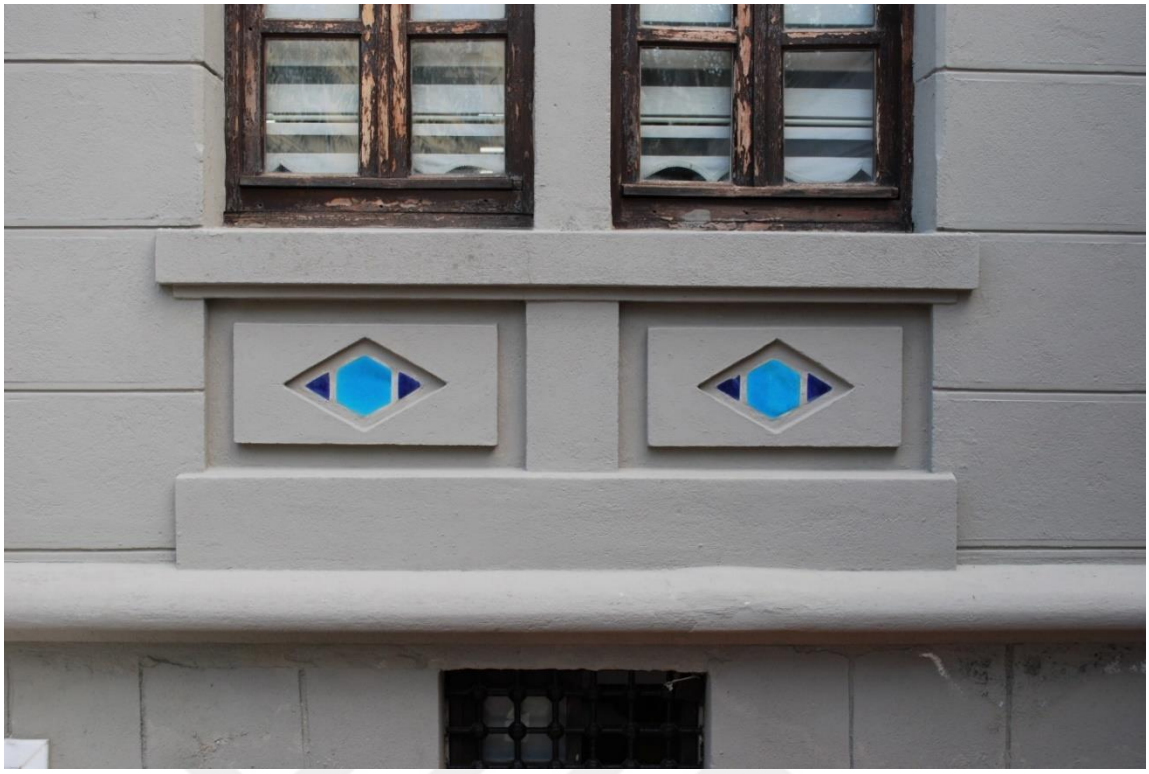

Fotoğraf 3.697 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Pencere Denizlik Altı

Fotoğraf 3.698 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Pencere Denizlik Altı Süsleme Detayı

Fotoğraf 3.699 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Pencere Denizlik Altı

Pencerelerin kemer bölümleri, yatay atılan ahşap çıtalar ile alt bölümden ayrılmıştır. Bu bölümde, birbirini dikey olarak kesen ahşap çıtaların olduğu, küçük alanları olan karolaj şekilde düzenlendiği görülmektedir. Ahşap pencere kanatları, iki adet olup içeri doğru açılmaktadır. Pencerelerin alt bölümleri, yatay olarak atılan üç simetrik çıta ile dört bölüme ayrılmıştır.

Kuzey cephesi ikinci kat merkezinde, alt kattaki giriş bölümünün üzerine denk gelen balkon bölümü vardır. Korkulukları, alt kattaki korkuluklarla aynı tasarıma sahiptir. Ancak, alt katta merdivenlere denk gelen bölümlerde, üçer adet dikey yerleştirilmiş taş ile dört bölüme ayrıldığı görülmektedir. Balkon kapısı, oldukça sade tasarlanmıştır. Sivri kemere sahip kapının, kemer köşeliklerinde, kemerin şeklini alan üçgen şeklinde dışa taşkın süslemeler bulunmaktadır. Üst bölümü, alt kattaki pencerelerle aynı düzende karolaj şeklindedir. Balkon kapısı, içeri doğru açılan ahşap malzemeden yapılmış, tek kanatlı bir kapıdır. Kapının üzerinde, altta ve üstte kare, ortada yatay dikdörtgen şeklinde silmelerden oluşan süslemeler vardır. Bu silmeler, önce içeri doğru girinti yapmakta sonra aynı düzeye yeniden gelmektedir. Kapının her iki yanında altıgen çiniler bulunmaktadır. Balkon kapısının üst tarafına, sonradan eklenen ahşap bir saçak bulunmaktadır. Bu saçağın altı, birbirini kesen dikey çıtalarla, kasetleme tekniği ile süslenmiştir.

Fotoğraf 3.700 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Kuzey Cephesi İkinci Kat Pencereleri

Kuzey cephesi ikinci kat balkonun her iki yanında, simetrik olarak yer alan, ikiz pencere olarak tasarlanmış, Hint üsluplu soğan biçimli sivri kemere sahip pencereler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.700). Bu pencereler, alt kattaki pencerelerle aynı hizada, genişlikte ve tasarıma sahiptir. Ancak, farklı olarak, tek bir soğan biçimli silme içine alınmış kemerlere sahiptir. Tüm cepheye, yatay olarak hakim olan oyma silmelerden, büyük kemerin etrafında, kemer köşelerinde ve kilit taşı yanlarından çıkanları, çatıya doğru yükselmektedir.

Güney cephesi, kuzey cephesi ile özellikle pencere düzenleri bakımından benzer tasarımdadır (Fotoğraf 3.701-3.702). Bodrum katında, merkezdeki girişin iki yanında, yatay dikdörtgen şeklinde düzenlenmiş olan pencereler bulunmaktadır. Bu pencereler, yapıdaki diğer bodrum pencereleri ile aynı tasarımı göstermektedir.

Merkezde bulunan giriş kapısının önündeki sahanlığa, doğu cephesinden dik bir şekilde yükselen, altı basamaklı merdiven ile ulaşılmaktadır (Fotoğraf 3.703-3.704). Sahanlık bölümü kuzey cephesinden daha dar bir alanda tasarlanmış olup, korkulukları kuzey cephesiyle aynı tasarımı göstermektedir. Sahanlığın altındaki bölümün cephesinde, bodrum katı ayıran taş silme devam etmektedir.

Fotoğraf 3.701 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi

Fotoğraf 3.702 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi

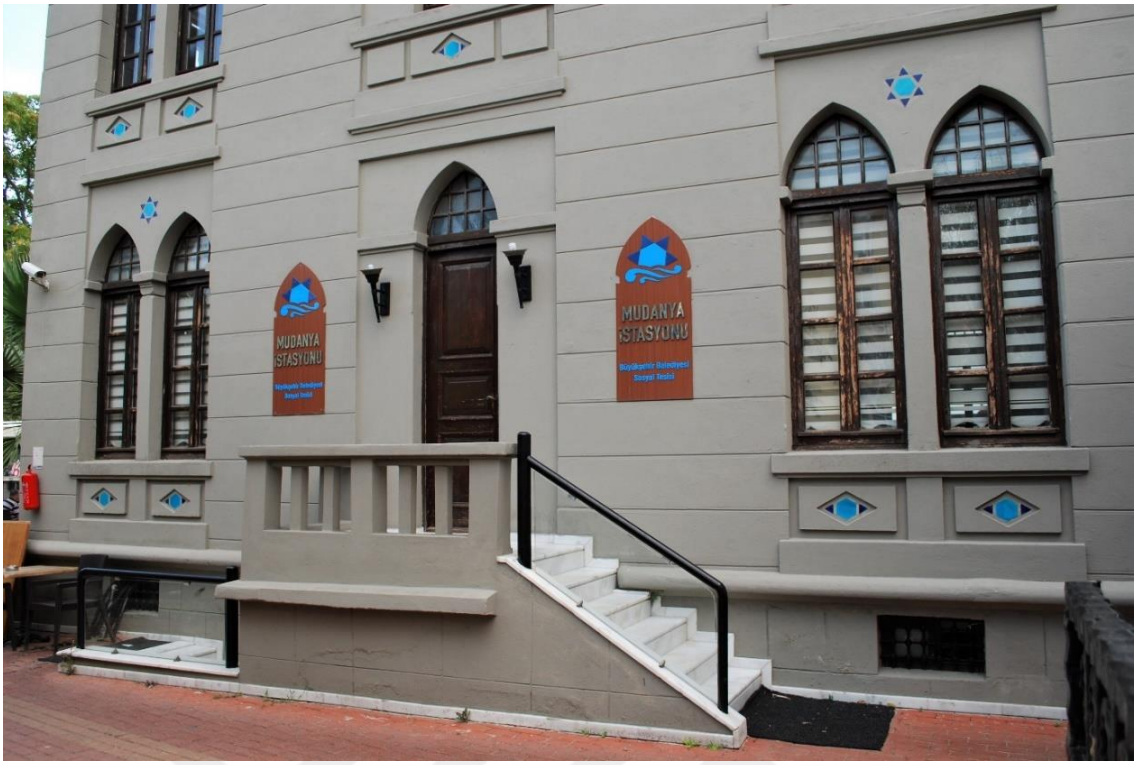

Fotoğraf 3.703 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi Birinci Kat

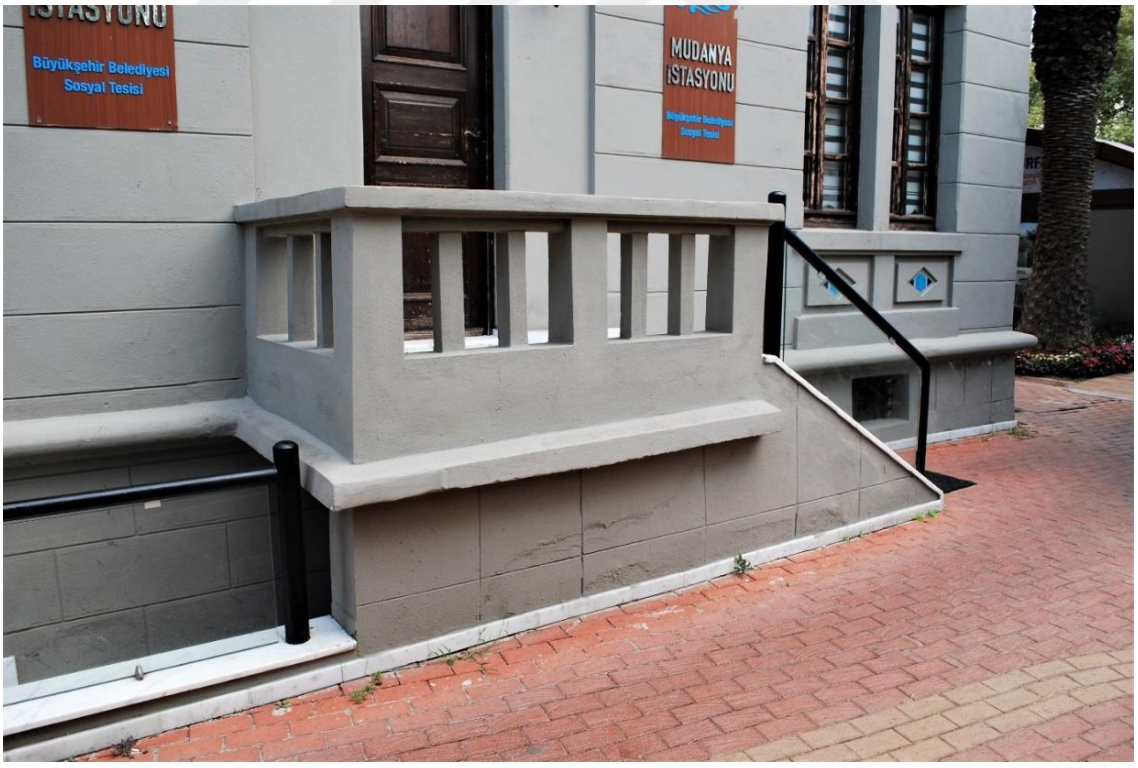

Fotoğraf 3.704 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi Giriş

Giriş kapısı, kuzey cephesi balkon kapısı ile aynı tasarımda ve pencereler genişliğinde, dar bir yapı göstermektedir (Fotoğraf 3.705-3.706). Kapının etrafında, üst bölümü dahil, cepheden içeri doğru giren bir çerçeve yer almaktadır. Tüm yapıda görülen, yatay oyma şeklindeki silmeler bu bölümde bulunmamaktadır. Kapının üzengi taşları, altta ince bir silme ve üstte geniş yatay bir silme şeklinde olup, cepheden dışarı doğru taşkın tasarlanmıştır. Bu silmeler, çerçeve boyunca iki yana doğru uzanmaktadır.

Güney cephesindeki girişin her iki yanında, kuzey cephesinde görülen pencerelerle aynı tasarımı gösteren pencereler bulunmaktadır. İkinci kat pencereleri de, merkezdeki pencere dışında aynıdır. Merkezdeki pencere, büyük bir soğan biçimli kemer şeklindeki silme içerisinde, bir adet Hint üsluplu soğan biçimli kemerli pencere olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.706-3.707-3.708). Pencerenin dışındaki bu silme, birinci kattaki giriş kapısı ile aynı tasarımı gösterip, cephe süslemelerine sahip değildir. Ayrıca, üzengi taşları da aynı şekilde çerçeveye doğru uzanmaktadır. Diğer pencerelerden farklı olarak, denizlik altında, pencere genişliğinde yatay dikdörtgen bir levha içinde, baklava dilimi şeklinde çini süsleme bulunmaktadır. Bu dikdörtgenin iki yanında, kare formlu iki adet boş levha bulunmaktadır. Merkezdeki pencerenin, iki yanındaki pencerelerden farklı olarak, denizlik altındaki süslemelerin altında, üstteki geniş, alttaki ince iki silme görülmektedir. Aslında bu süsleme, alt kat pencerelerin üst kısmıyla aynıdır. Ancak, altında kapı bulunduğu için farklı bir tasarım gibi algılanmaktadır.

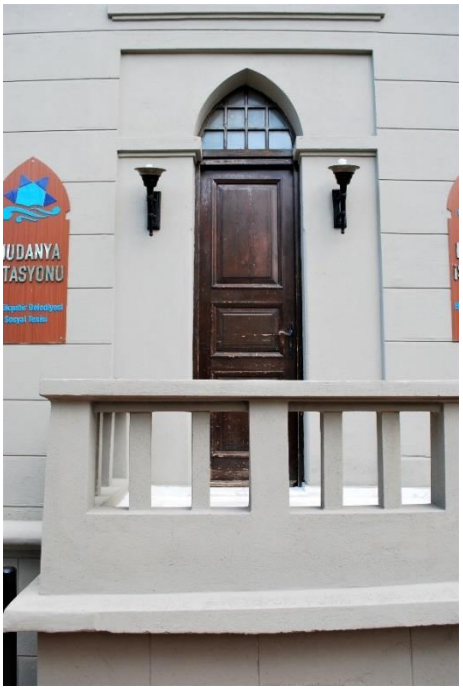

Fotoğraf 3.705 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Giriş Kapısı

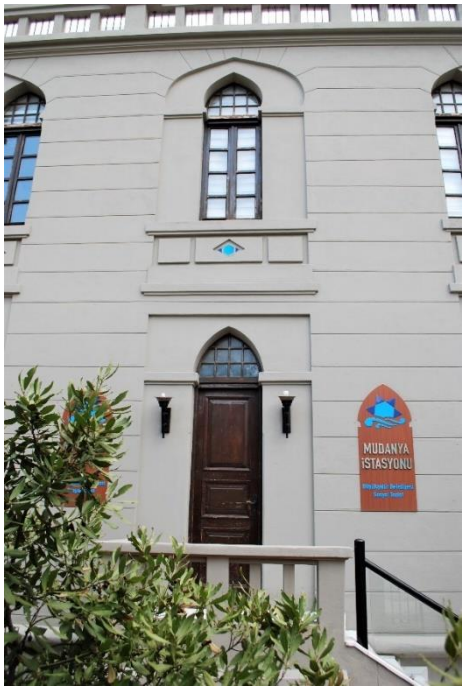

Fotoğraf 3.706 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Giriş Kapısı

Fotoğraf 3.707 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephesi İkinci

Fotoğraf 3.708 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Güney Cephe Pencere Detayı

Doğu cephesi, diğer iki cepheyle benzerlik göstermektedir. Bodrum katında, sadece güney cephesine doğru bir yatay dikdörtgen pencere bulunup, üzerinde bodrum kat ile birinci katı ayıran silme yer almaktadır (Fotoğraf 3.709-3.710-3.711). Diğer cephelerden farklı olarak, cephenin merkezinde taşıntı görülmektedir. Bu taşıntının her iki yanında, diğer cepheler ile aynı tasarımı gösteren; birinci katta sivri kemerli, ikinci katta soğan biçimli kemerli pencereler yer almaktadır.

Batı cephesi, tüm cephelerden farklı bir tasarıma sahiptir (Fotoğraf 3.712-3.713). Cephenin merkezinde, içerideki merdiven boşluğuna açılan, küçük sivri kemerli aydınlatma pencereleri bulunmaktadır (Fotoğraf 3.714-3.715). Bunlardan biri birinci kat ile bodrum kat arasında, ikincisi birinci kat ile ikinci kat arasında ve iki tanesi de ikinci kat ile teras kat arasında yan yana olarak tasarlanmıştır. Bu pencerelerin, söve ve kemerleri dışa taşıntı yapmazken, sadece denizlik bölümü hafif dışa taşkındır.

Batı cephesinin merkezinin iki yanında ve her katta, birer adet pencere bulunmaktadır. Bu pencereler, diğer cephelerde görünen ikiz pencereler ile aynı tasarıma sahip olup, tek pencere olarak düzenlenmiştir (Fotoğraf 3.716). Birinci kat pencereleri, sivri kemerlidir. Diğer cepheler gibi üst bölümü, içe doğru girintili ve cephelerdeki yatay oyma süslemelerden arındırılmıştır. Diğer cephelerden farkı, üst bölümlerinde çini bulunmamasıdır. Denizlik altında ise, dikdörtgen levha üzerinde, yatay baklava dilimli çini süslemeye sahip olduğu görülmektedir.

Birinci kattaki tekli pencere uygulaması, ikinci katta da görülmektedir (Fotoğraf 3.717). Tek soğan biçimli kemerli pencerelerin, diğer cephelerden farkı, bir silme ile çerçevelenmemesidir. Cepheden herhangi bir girinti yapmayan bu kemerlerin, üst bölümlerinde, oyma silmeler ile yapılan cephe süslemeleri, kemer şeklini alarak yukarı doğru hareket etmektedir.

Yapının çatısı, teras şeklinde düzenlenip, üzeri giriş bölümleri ve balkonda görülen korkuluklarla çevrelenmiştir. Bu korkuluklar, tüm yapıyı aynı tasarımda dolaşmaktadır. Saçak altında, yatay geniş bir silme ve onun üzerinde yukarı çıktıkça dışa taşan, iki ince silme bulunmaktadır. Onların üzerinde, oldukça dışa taşkın, yatay bir silme, onun üzerinde ise geniş ve yuvarlatılmış, başka bir geniş silme yer almaktadır. Cephelerin köşelerinde, L şeklinde simetrik olarak yerleştirilmiş, açıklığı bulunmayan parapetler bulunmaktadır. Parapetlerin altında bulunan yuvarlatılmış silmeler, dışarı taşırılmıştır. Bu parapetler arasında, dörder adet ince ve dikey yerleştirilmiş taş ile beşer açıklığın olduğu üç bölüm vardır. Bu bölümler arasında ise diğerlerinden daha geniş tutulmuş baba taşları yer almaktadır. Korkuluğun üzerinde, alttaki ince, üstteki daha geniş ve dışa taşkın olmak üzere, iki yatay silme bulunmaktadır. Ortadaki baba taşlarına denk gelen bölümleri ise dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Teras bölümü ve güney cephedeki giriş kapısının altındaki, bodruma giriş kapısı sonradan inşa edilmiştir.

Fotoğraf 3.709 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Doğu Cephesi

Fotoğraf 3.710 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Doğu Cephesi Pencereleri

Fotoğraf 3.711 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Doğu Cephesi Penceresi

Fotoğraf 3.712 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.713 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.714 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.715 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi Penceresi

Fotoğraf 3.716 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi

Fotoğraf 3.717 Bursa-Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası Batı Cephesi Pencere

Değerlendirme: Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası, sivri kemerleri, cephede görülen çinileri ile I. Ulusal Mimarlık Akımı içerisinde değerlendirilmektedir. Ancak, üst kat pencerelerinde görülen Hint üsluplu soğan biçimli kemerler, Oryantalist üsluptadır. Yapı, I. Ulusal Mimarlık akımı ile Oryantalizm akımlarını bünyesinde bulunduran, nadir eserlerden olması sebebiyle, konumuz bakımından oldukça önemlidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DEĞERLENDİRME

Çalışmamızda Osmanlı Dönemi'nde inşa edilmiş, Anadolu mimarlığında görülen Oryantalist etkiler incelenmiştir. Tespit edilen örneklerden, araştırmamıza katkı sağlayacak yirmisi günümüze ulaşamamış, otuzu günümüze ulaşmış toplam elli yapı seçilmiştir. On dokuz farklı ilde bulunan, tamamen Oryantalist ya da Oryantalist etkili yapılar fonksiyonlarına göre; altı saat kulesi, on beş polis karakolu ve jandarma binası, beş cami, altı hükümet konağı-belediye binası-diğer kamu binaları, üç banka, dört okul, altı konut, iki çeşme, birer türbe, kütüphane ve istasyon binasıdır. Araştırmamız neticesinde, Oryantalist etkilerin genellikle kamu yapılarında kullanıldığı görülmektedir. 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başında, Batılılaşma etkisiyle Osmanlı mimarlığına giren yeni tip kamu yapılarında, özellikle dönemin modası olan Oryantalist öğelerin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Oryantalizm'in, Anadolu mimarlığında sıklıkla kamu yapılarında karşımıza çıkmasının nedeni, bu dönemde başkent İstanbul mimarlığında yaygın biçimde bu üslubun kullanılması ve kamu yapılarının devletin temsili rolünü üstlenmesi nedeniyle olabilir. Katalog bölümündeki örneklerden anlaşıldığı üzere, Oryantalist öğeler genellikle cephelerde yer almaktadır. Bu durum, Oryantalist etkilerin görüldüğü yapıların inşa edildiği yıllarda, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik sıkıntı içinde olması ve bu nedenle cephelere yoğunlaşmasıyla açıklanabilir.

Araştırmamızda yer alan yapılar Değerlendirme Bölümü'nde; "İllere Göre Dağılım", "Tarihlendirme", "Bani ve Mimarlar", "Oryantalist Öğeler", "Süsleme", "Malzeme ve Teknik" başlıkları altında değerlendirilmiştir.

4.1. İllere Göre Dağılım

Anadolu'da Oryantalist etkilerin görüldüğü on dokuz ilden; İzmir'de on bir yapı, Bursa'da sekiz yapı, Balıkesir'de beş yapı, Sivas'ta dört yapı, İzmit, Erzincan, Konya, Manisa, Trabzon, Samsun, Sinop'ta ikişer yapı; Antalya, Kayseri, Muğla, Kütahya, Eskişehir, Aydın, Amasya ve Edirne'de birer yapı incelenmiştir.

İzmir'de; Saat Kulesi, Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu, Basmane Karakolu, Kemer Yenişehir Polis Karakolu, Kemeraltı Polis Karakolu, Sarıkışla, Salepçioğlu Cami Minber ve Vaaz Kürsüsü, İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani, Yeşim Hanım Köşkü, Fernand Guiffray Evi ve Milli Kütüphane Kapıları olmak üzere on bir yapı incelenmiştir. Çalışmamız neticesinde, en fazla Oryantalist yapının bulunduğu şehir İzmir'dir. İzmir'in özellikle 19.yüzyıl

sonu ve 20. yüzyıl başında birçok din ve ırktan insanın bir arada yaşadığı, kozmopolit bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca İzmir, bu dönemde hem Avrupa'ya açılan önemli bir liman kenti olması hem de deniz ticaretinin yoğunluğu bakımından dikkati çekmektedir. İstanbul'daki Oryantalist yapılardan Sirkeci Garı nasıl Batı'nın son durağı ve Doğu'ya açılan ilk kapı ise İzmir de deniz yolu ile Doğu'ya gelen Avrupalıların son durağı olmuştur. Batı için Doğu'nun başlangıcı olan kentin, özellikle Doğulu mimari öğelerle temsil edilmesi düşünülmüş olmalıdır. Bu sebeple, 1901 yılında II. Abdülhamit'in cülusunun yirmi beşinci yıldönümü münasebeti ile inşa edilen Saat Kulesi ve aynı dönemlerde inşa edilen Sarıkışla Subay Mahfili, kentin siluetini oluşturmuştur. İzmir Saat Kulesi ile birlikte kentte Oryantalizm'in moda olduğu ve uzun yıllar kendine yer bulduğu anlaşılmaktadır. Özellikle bu dönemde İzmir'de güvenliği sağlamak amacıyla, Vali Rahmi Bey zamanında inşa edilen karakol binalarında Oryantalist üslubun devam ettirildiği görülmektedir. Ayrıca Vali Rahmi Bey ile yakınlığı bilinen Fernand Guiffray'in köşkü ve bir diğer konut örneği olan Yeşim Hanım Köşkü göz önünde bulundurulduğunda, özellikle kentin üst tabakasına ait sosyal sınıfın, bu tarzda mimariyi yaşam alanlarında kullanmak istediği anlaşılmaktadır.

Bursa, ticaret bakımından önemli bir başka şehirdir. İstanbul'a ticaretin hem kara ve demir yolu ile hem de deniz yolu ile sağlandığı Bursa'da; Hamidiye Batı Karakolu, Hamidiye Doğu Karakolu, Mecidiye Karakolu, Sanayi Mektebi Karakolu, Osmanlı Bankası, Fransız Konsolosluğu, Mudanya Mütareke Evi ve Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası ile sekiz yapı incelenmiştir. Bursa'da aynı dönemde inşa edilen karakol binalarının, İzmir örneğinde olduğu gibi çoğunlukta olduğu dikkati çekmektedir. Benzer şekilde, Fransız Konsolosluğu ve Mudanya Mütareke Evi gibi şahıslara ait konutlar da karşımıza çıkmaktadır. Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası ise deniz kenarında bulunması ve istasyon binası olması sebebiyle, İstanbul Sirkeci Garı ve İzmir Saat Kulesi örnekleri ile benzeşmekte, kentin siluetini oluşturmaktadır.

Balıkesir, Bursa gibi İstanbul'a Marmara deniz yolu ile yakınlığı bulunan bir başka şehirdir. Şehirde, Balıkesir Saat Kulesi, Edremit Pazarlık Camii, Zağnos Paşa Camii Muvakkithanesi, Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi ve Balıkesir Şadırvanı incelenmiştir. Balıkesir'de, 1898 yılında meydana gelen büyük bir deprem sebebiyle, bu yapıların çoğunun Vali Ömer Ali Bey zamanında ve onun çabası ile yeniden inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Sivas'ta Jandarma Binası, Sanay-i Mektebi, Millet Köşkü ve Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet İnönü Mektebi) ile dört yapıda, Oryantalist etki tespit edilmiştir. Bu yapılardan Sanay-i Mektebi ve Askeri Rüştiye Mektebi'nin revaklarının ahşap işçiliği bakımından benzerlik

göstermesi, o dönemde Oryantalist süsleme öğeleri kullanan bir marangozhane olduğunu düşündürmektedir.

İzmit'te Saat Kulesi ve İzmit Şadırvanı; Erzincan'da Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi ve Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi; Konya'da Aziziye Camii ve Akşehir Osmanlı Bankası; Manisa'da Polis Karakolu, Demirci Hükümet Konağı; Samsun'da Belediye Binası ve Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi; Sinop'ta Jandarma Binası ve Telgraf Posta Binası olmak üzere bu şehirlerde ikişer adet yapı incelenmiştir. Antalya'da Saat Kulesi, Kayseri'de Reşadiye Karakolu, Muğla Milas'ta Hükümet Konağı, Trabzon'da Kadri Paşa Türbesi, Kütahya'da Yeşil Camii, Eskişehir'de Osmanlı Bankası, Aydın'da Hükümet Konağı, Amasya Eski Belediye Binası ve Edirne'de Gümrük Karakolu olmak üzere, bu şehirlerden birer yapı incelenerek çalışmamıza katkıda sağlanmıştır. Çalışmamızda Anadolu'nun birçok bölgesinden örnekler incelenmiş, Oryantalist öğelerin çeşitli yapı türlerinde ve farklı öğelerle görüldüğü anlaşılmıştır.

Osmanlı dönemi Anadolu mimarlığında Oryantalist etkilerin görüldüğü yapılar il dağılımına göre incelendiğinde, genellikle ticaretin yoğun olduğu; İzmir, Bursa, Balıkesir, Sinop ve Samsun gibi kıyı şehirlerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu durum, Osmanlı'nın kendisini, Avrupa'ya karşı Doğu'nun temsilcisi olarak görmesiyle açıklanabilir. Özellikle kıyı şehirlerinin, deniz ticareti ile uğraşan liman kentleri olması, bu savı destekler niteliktedir.

4.2. Tarihlendirme

Çalışmamızda, Osmanlı dönemi Anadolu mimarlığında Oryantalist etkili yapılardan 1900 yılına kadar inşa edilen üç yapı tespit edilebilmiştir (Tablo 4.1). Araştırmamızda en erken tarihli yapı, 1874 tarihli Konya Aziziye Cami'dir. Başkent İstanbul mimarisinde ise Oryantalist etkili en erken tarihli yapı, Sultan Abdülmecit döneminde, 1847 tarihli Mustafa Reşit Paşa Baltalimanı Sahil Sarayı'nda görülmektedir[852]. Ancak Osmanlı mimarlığında Oryantalizm akımı, Abdülaziz döneminde yaygınlaşmaya başlamıştır. Konya Aziziye Camii, Anadolu'da inşa edilen bir sultan yapısı olarak, çalışmamızdaki diğer yapılar göz önünde bulundurulduğunda tarihi erkene çekmektedir. Anadolu'daki diğer yapılara göre oldukça erken tarihli olan bu yapının, Sultan Abdülaziz döneminde, başkente paralel olarak, saray mimarı tarafından inşa edildiği düşünülmektedir. 1900 öncesi inşa edilen diğer yapılar, Sultan II. Abdülhamit döneminde inşa edilen 1881-1883 tarihli İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani ve 1892-1893 tarihli Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi)'dir. Taşra mimarisinde

[852] Can, 1993: 127.

Oryantalizm, diğer Batılılaşma dönemi diğer akımlarda olduğu gibi, payitahtın bir yansıması olarak başkentten yaklaşık 30-40 yıl sonra karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı dönemi Anadolu'da tespit edilen Oryantalist etkili yapıların en çok görüldüğü tarih, 1900-1922 tarih aralığıdır (Tablo 4.1). Özellikle II. Abdülhamit zamanında, Anadolu'da imar faaliyetlerinin genişlediği ve 1901 yılının sultanın cülusunun yirmi beşinci sene-i devriyesi olması münasebetiyle, bu dönemde ve sonrasında Oryantalist etkilerin yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun en büyük sebebi; Sultan II. Abdülhamit'in, Pan-İslamizm düşüncesi ile kendisini İslam ve Doğu'nun temsilcisi olarak görmesinden kaynaklanmaktadır[853]. Bu dönem Oryantalist etkilerin genellikle kamu yapılarında olduğu görülmektedir[854].

Tablo 4.1 Tarihlerine Göre Yapılar

Tarih	**Yapı**
1874	Konya Aziziye Cami
1881-1883	İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani
1892-1893	Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi)
1901	İzmir Saat Kulesi
1901	Balıkesir Saat Kulesi
1902	İzmit Saat Kulesi
1902	Sivas Sanay-i Mektebi
1903? (1883-1903?)	Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi
1903	Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi
1903	Samsun Belediye Binası
1903	Trabzon Kadri Paşa Türbesi
1904	Konya Akşehir Osmanlı Bankası
1904-1905	Bursa Hamidiye Batı Karakolu
1904-1905	Bursa Hamidiye Doğu Karakolu
1904-1905	Balıkesir Zağnos Paşa Camii Muvakkithanesi
1904 (1904-1910?)	İzmir Sarıkışla
1905? (1900-1905?)	Balıkesir Şadırvanı
1905	Bursa Sanayi Mektebi Karakolu
1905	Aydın Hükümet Konağı
1905-1906	Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi

[853] Bkz. "Geç Dönem Osmanlı Düşünü ve Oryantalizm".

[854] Ayrıca, Anadolu'da Oryantalizm akımı, 1923 yılında birden kesilmemiştir, ileriki yılarda da kamu yapılarında kendisine yer bulmaya devam etmiştir Cumhuriyet döneminde Anadolu'da görülen Oryantalist etkiler, başka bir çalışmamızda detaylı olarak tanıtılacaktır.

1905-1906	Kütahya Yeşil Cami
1906	İzmir Salepçioğlu Cami Minber ve Vaaz Kürsüsü
1907-1908	Bursa Mecidiye Karakolu
1907-1909	Trabzon Karakolu
1907-1910	Manisa Demirci Hükümet Konağı
1908	Sivas Jandarma Binası
1908? (1895-1908?)	İzmit Millet Köşkü
1909-1911	Kayseri Reşadiye Karakolu
1909	Eskişehir Osmanlı Bankası
1909-1910	Milas Hükümet Konağı
1909? (1909-1915?)	Edirne Gümrük Karakolu
1880-1910?	Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi
1910? (1900-1910?)	Balıkesir Edremit Pazarlık Cami
1912	İzmir Yeşim Hanım Köşkü
1913	İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu
1913? (1900-1913?)	Bursa Fransız Konsolosluğu
1913	Sinop Telgraf Posta Binası
1913-1923	Amasya Belediye Binası
1914	İzmir Kemeraltı Polis Karakolu
1914	İzmir Basmahane Karakolu
1914	İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu
1915	İzmir Milli Kütüphane Kapıları
1918? (1900-1918?)	İzmir Guiffray Evi
1920? (1900-1920?)	Manisa Karakolu
1920?	Bursa Osmanlı Bankası
1921	Antalya Saat Kulesi
1922	Sinop Jandarma Binası
1922? (1890-1922?)	Bursa Mudanya Mütareke Evi
1922? (1900-1922?)	Sivas Millet Köşkü
1922? (1908-1922?)	Bursa Mudanya İstasyon Binası

4.3. Baniler ve Mimarlar

Anadolu mimarlığında görülen Oryantalist etkili yapıların; sultan, yerel yönetim (valilik ve belediye), kurum-cemiyet ve şahıs baniliği olmak üzere dört şekilde inşa edildiği anlaşılmaktadır (Tablo 4.2).

Çalışmamızda sultan baniliği sadece, Sultan Abdülaziz ile annesi Pertevniyal Valide Sultan tarafından inşa ettirilen, 1874 tarihli Konya Aziziye Cami'de görülmektedir[855]. Konya Aziziye Cami'nin mimarı ile ilgili bir bilgiye rastlanmamasına rağmen, araştırmacılar bu caminin Balyanlar tarafından inşa edilmiş olabileceğini düşünmektedir. Balyanlar, Avrupa'da eğitim almış ve uzun yıllar saray baş mimarlığını üstlenmiş, özellikle İstanbul'da Batılılaşma dönemi yapılarının mimarları olmuşlardır. Bu yapı, dönemin saray mimarı Sarkis Balyan tarafından inşa edilmiş olabilir[856].

Oryantalist etkili yapıların baniliğinin ikinci sırasında bulunan ve en çok yapının görüldüğü grup, vali ve belediye başkanları gibi yerel yönetimlerden oluşmaktadır. Sultan Abdülaziz döneminde, 1864 yılında düzenlenen Vilayet Nizamnamesi ve 1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile birlikte vilayetlere atanan valiler, genellikle dönemin mimari faaliyetlerinde öncülük etmişlerdir[857]. Özellikle yerel yönetimlerin öncülüğünde, 1901-1902 yıllarında II. Abdülhamit'in tahta çıkışının yirmi beşinci yılı münasebetiyle inşa edilen Oryantalist etkili yapılar, sultana hediye olarak sunulmuştur. Bunlar arasında, İzmir Saat Kulesi, Balıkesir Saat Kulesi ve İzmit Saat Kulesi gibi bulundukları kente hâkim, padişahın varlığını yeni tip kamu yapılarında hissettiren saat kuleleri başta gelmektedir. Yerel yönetimler tarafından inşa edilen yapılar arasında sıklıkla karşımıza çıkan ikinci yapı türü, bulundukları kentin güvenliğini sağlamak için inşa edilen polis ve jandarma binaları olmuştur.

Baniler ve mimarları illere göre incelediğimizde; İzmir'de görülen ilk Oryantalist etkili yapının, İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani olduğu anlaşılmaktadır. Bu okul, Mithat Paşa tarafından kurulan İzmir Islahhanesi'nin, Sanayi Mektebi'ne dönüştürülmesiyle meydana gelmiştir[858]. Okula gelir sağlamak amacıyla, İzmir Sanayi Mektebi Piyangosu düzenlendiği, ayrıca bir kısmı Vali Halil Rıfat Paşa tarafından karşılandığı ve Balçova'da otel, dükkân ve lokanta yaptırıldığı bilinmektedir[859]. Okul, Vali Halil Rıfat Paşa ve Defterdar Kadri Bey'in

---

[855] Eyice, 1991: 347: Karpuz, Kuş vd., 2007: 22; Bozkurt, 2005: 402; Altın, 2009: 136; Hızlı ve Kılınç, 2013: 20; Konyalı, 2007: 234-235; Önder, 1971: 251.

[856] Sarkis Balyan'ın kardeşi Agop Bey ile birlikte İstanbul'da inşa ettiği yapılar arasında, Bahriye Nezareti gibi Oryantalist üsluplu eserleri bulunmaktadır. Sarkis Bey'in Paris'te eğitim almasından dolayı, Oryantalist akımı iyi bildiği ve Osmanlı topraklarına taşıdığı düşünülmektedir. Sarkis Balyan'ın eğitim bilgileri için bkz. Tuğlacı, 1993: 429.

[857] Yerel yönetimler için bkz. Ortaylı, 1985: 234-238.

[858] Kuyulu, 2000b: 72; Aksoy, 2002: 208; Atilla, 2001: .20; İzmir İl Özel İdaresi, 2012: 331.

[859] Koyuncu, 1992: 278-279.

girişimleriyle 1891 yılında, Hamidiye Mekteb-i Sultani adını almıştır[860]. Yapının mimarı bilinmemektedir.

İzmir'de Oryantalist üslubun bir moda haline dönüşmesini sağlayan ve padişaha hediye olarak sunulmak üzere inşa edilen 1901 tarihli İzmir Saat Kulesi; Sadrazam Said Paşa gözetiminde, İzmir Valisi Kâmil Paşa, İzmir Belediye Başkanı Eşref Paşa, öncülüğünde İtalyan Mimar Raymond Charles Pere'ye yaptırılmıştır[861]. Kule, Vali Kâmil Paşa başta olmak üzere İzmir'in önde gelen isimleri ve halktan toplanan yardım ile yaptırılmıştır[862]. İzmir Saat Kulesi'nin inşa süreci hakkındaki belgelerden, bu dönemdeki sultan, bani ve mimar ilişkisini anlamak mümkündür. Dönemin İzmir Valisi Kâmil Paşa, saat kulesi inşaatıyla ilgili, vilayet yönetiminin önde gelenleri; Vilayet İdare Meclisi Üyesi Abdülkadir Paşa, Belediye Reisi Eşref Paşa, Askeriye'yi temsilen Kaymakam Şevket Beyefendi, Vilayet Nafia Başmühendisi Baranofski Efendi ve tüccar sınıfından Tüccar Arabyan Karabet Efendi, Tüccar Sarrafin Efendi'den oluşan bir komisyon oluşturmuştur[863]. Saray tarafından onaylanan bu komisyon, saat kulesinin inşaatı için Mimar Raymond Charles Pere'yi seçmiştir[864]. İnşaat başlamadan önce, Mimar Pere'nin çizimlerini yaptığı kulenin, gümüşten bir maketinin Zinguilli Usta'ya yaptırılıp, padişaha gönderildiği anlaşılmaktadır[865]. Maketi yapan ustanın İstanbul Pera'da bir kuyumcu dükkânı olması, bu maketin Sadrazam tarafından yaptırılmış olabileceğini akla getirmektedir. Mimar Pere'nin, hem İzmir Saat Kulesi'ni tamamen Oryantalist üslupta inşa etmesi hem de Osmanlı Arşivi'nde yine İzmir için yaptığı Oryantalist etkili bir anıt çizimi bulunması[866], Fransa'da aldığı eğitim sebebiyle bu üsluba yöneldiğini düşündürmektedir. Bununla birlikte, mimarın İzmir'de inşa ettiği diğer yapılarda bu üsluba rastlanmaması, bani tarafından özellikle Oryantalist üslubun istenmiş olabileceğini göstermektedir[867]. Ayrıca, Mimar Pere'nin Sarıkışla'nın içindeki çeşmeli havuzu, bu saat kulesi ile birlikte inşa ettiği bilinmektedir[868]. 1904-1910 yılları arasında inşa edildiğini tahmin ettiğimiz İzmir Sarıkışla Subay Mahfili'nin Pere tarafından tasarlanmış olabileceğini düşünmekteyiz. Bunun sebebi,

[860] Kuyulu, 2000b: 72; Avcı Özkaban ve Akyol Altun, 2013: 219-220; Atilla, 2001: 20.'de diğer tarihlerden farklı olarak, 1908 yılında Hamidiye Mekteb-i Sultani ismini aldığını yazmaktadır.
[861] Uzun, 2013: 348-349; Kuyulu, 2000: 278; Acun, 2011: 57; Ülker, 1990: 11; Yılmaz, 2007: 65-66; Tanyeli, 1992: 328-329; Aksoy, 2002: 204; Berkant, 2005: 34-40.
[862] Belge 1: APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 18 Eylül 1901.,
Yetkin, 2001: 10.
[863] Yetkin, 2001: 5.
[864] Belge 2: APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 2 Ağustos 1900.
[865] Belge 6: BOA: Y.PRK.UM.: 53/67.001
[866] Belge 9: BOA: Y.EE.KP.: 38/3767.001
[867] Mimar Pere'nin İzmir'deki diğer yapıları için bkz. Berkant, 2005.
[868] Belge 5: APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 21 Ağustos 1900, 2. sayfa.

İzmir Saat Kulesi'nde görülen dendanlı bölüm, at nalı kemerlerin Sarıkışla Subay Mahfili ile benzerlik göstermesidir.

İzmir'de, Saat Kulesi ile birlikte başlayan Mağrip üsluplu Oryantalist akım, bu dönemde inşa edilen kamu yapılarına da örnek teşkil etmiştir. Özellikle Vali Rahmi Bey (1913-18) döneminde inşa edilen karakol binalarında da Oryantalist etkilere rastlamak mümkündür. 1913 yılında, dönemin valisi Rahmi Bey tarafından, İzmir'de güvenliği sağlamak amacıyla yaptırılan karakollar; Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu, Kemeraltı Polis Karakolu, Basmane Polis Karakolu ve Kemer Yenişehir Karakolu[869] olup bunlar Oryantalist üslup göstermektedir. Mimarı bilinmeyen bu yapılardaki Oryantalist öğeler, diğer akımlarla birlikte eklektik olarak kullanılmıştır.

Çalışmamızda İzmir'deki Oryantalist yapılardan, 1915 yılında yapımına başlanan Milli Kütüphane'nin kapıları ve Ferdinand Guiffray Evi'nde görülen çift renkli taş ve sivri at nalı kemer biçimlerinin oldukça benzediği dikkati çekmektedir. Bu evin sahibi Fernand Guiffray (1882-1942), 1920'lere kadar Quay At Tramvay Şirketi'nin müdürlüğünü yapmıştır[870]. Ayrıca günümüze ulaşan fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla, Vali Rahmi Bey ile yakın dostluğu bulunmaktadır (Fotoğraf 3.723). İzmir Milli Kütüphane ve Sinema'nın projesi yine Vali Rahmi Bey tarafından, Sanayi-i Nefise Mektebi mezunu Tahsin Sermet'e yaptırılmıştır[871]. Bu yapıyla ilgili olarak dönemin gazetelerinden, Mimar ve Müteahhit Pari Pont de Chausse'den mezun Muallim Mehmet Galip ile Fesçizade İbrahim Galip Bey isimleri öğrenilmektedir[872]. Tüm bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, Mimar Pere'nin 1901 yılında başlatmış olduğu Oryantalist Mağrip üslubu, Vali Rahmi Bey'in 1913-1918 valilik döneminde de devam ettiği görülmektedir. Yapılarda çalışan mimar ve mühendisler, Paris ve Sanay-i Nefise'de eğitim almışlardır ve Oryantalist üslubun bu mimarlar aracılığıyla İzmir'e taşındığı görülmektedir.

Balıkesir'de, 17 Ocak 1898 tarihinde yaşanan büyük deprem sonucu birçok yapı hasar görmüş ya da yıkılmıştır. Dönemin valisi Ömer Ali Bey, bu yapıların tamir edilmesine veya yeniden inşasına öncülük etmiştir. Ömer Ali Bey'e ait olan ve günümüze ulaşan hatıra defterinde, 12 Ağustos 1901 tarihine kadar olan, imar faaliyetleri yazılmıştır[873] (Belge 16-17). Devletin, Ömer Ali Bey'in ve halkın yardımları ile gerçekleşen bu imar faaliyetleri içinde Oryantalist etkili;1901 tarihli Balıkesir Saat Kulesi[874] (Belge 18), 1904 tarihli Zağnos Paşa

[869] Belge 28: Ahenk Gazetesi, 10 Kanun-u Evvel 1329 (23 Aralık 1913)
[870] http://www.levantineheritage.com/guiffray.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)
[871] Aksoy, 2002: 205; Aslanoğlu, 2010: 202; Etker, 2011: 114.
[872] Etker, 2011: 114-115.
[873] Bu belgeler, çalışmamızdan önce Yazıcı, 2003: 135-136'da yayınlanmıştır.
[874] BOA: BEO. 1521/114021.002.001.

Muvakkithanesi[875], 1900 civ. Balıkesir Şadırvanı[876] ve 1905-1906 tarihli Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi[877] bulunmaktadır. Balıkesir'de tespit ettiğimiz Oryantalist etkili yapıların mimarlarına dair kesin bilgi içeren bir belgeye rastlanmamıştır. Ancak Zağnos Paşa Cami'nin yeniden inşaatında Rum ve Ermeni ustalar çalıştığı bilinmektedir[878]. Ayrıca Ömer Ali Bey'in hatıra defterinde, deprem sonrası çalışmalarından dolayı taltif verilen bir mimar adı olarak Belediye Kalfası Hristosmoz Efendi ve Belediye Kalfası Kelleciyan Ovadis Kalfa'nin[879] adı geçmektedir. Bu kişiler, bahsi geçen yapıları inşa etmiş olabilir[880] (Belge 19-21). Ayrıca Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami'nin, depremden sonra Mimar Kemalettin Bey tarafından yenilendiği bilinmektedir[881]. Bu sebeple buradaki çeşme için Mimar Kemalettin'in de adını anmamız gerekmektedir.

İzmit Saat Kulesi, Belediye Reisi Edhem Efendi[882] ve dönemin Valisi Musa Kazım Bey[883] tarafından, II. Abdülhamit'in cülusunun yirmi beşinci yıldönümü sebebiyle, padişaha hediye olarak yaptırılmıştır. Bu kulenin tasarımını Mimar Vedat Tek yapmış olup, inşaatında Belediye Kalfası Mihran Azaryan çalışmıştır[884]. İzmit'te Millet Köşkü/Şadırvanı'nın da aynı dönemlerde inşa edildiği düşünülmektedir.

1883 yılında inşa edilen Erzincan Rüştiye-i Askeriye'nin, Saat Kulesi'nin tam tarihi bilinmemektedir. Ancak bu binanın, 1903 yılına kadar kullanıldığı anlaşılmaktadır[885]. Yapının mimarı kesin olarak bilinmemekle birlikte, arşiv belgelerinde inşaatta çalışan ve nişan ile taltif edilen Rum Braşko'nun ismi geçmektedir[886]. Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi'nin ise 1880-1910 yılları arasında yapılmış olduğunu düşünmekteyiz[887]. Bu yapının arşiv belgelerinde bani ve mimar ismine rastlanmamıştır. Bu iki kulenin benzer üslubundan dolayı, Rum Braşko tarafından yapıldığı düşünülebilir.

---

[875] Yazıcı, 2003: 71-77. Caminin kitabesinde 1904 tarihi ve Ömer Ali Bey'in adı geçmektedir.
[876] Mutasarrıf Ömer Ali Bey'in hatıra defterinde, "Balıkesir'de belediye meydanında şadırvan" ve "Balıkesir'de diğer şadırvan" ibareleri yer almaktadır (Belge 16).
[877] Eren, 1993: 233. Balıkesir Mutasarrıfı Ömer Ali Bey'in hatıra defterinde, bir adet "Bandırma'da nâm-ı hazret-i hilâfet-penâhîye mermer çeşme" ibaresi yer almaktadır.
[878] Çobanoğlu, 74.
[879] Kelleciyan Ovadis Kalfa'nın ismi Debboy inşaatında geçmektedir. Yazıcı, 2003: 126. Belge 19'da debboy ile saat kulesinin aynı zamanda açılışının yapıldığı anlaşılmaktadır.
[880] Bu belge, daha önce Yazıcı, 2003: 125'de yayınlanmıştır.
[881] https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65923/tarihi-yapilar.html (erişim tarihi: 28.09. 2018)
[882] Belge 24: BOA: DH.MKT.: 654/30.001.002.
[883] Kaya, 2008: 206.
[884] Özkan, 1973: 50; Kaya, 2008: 206; Pamukçiyan, 2003: 66; Tuğlacı, 1985: 176. Mihran Azaryan hakkında bilgi için bkz. Kaya, 2008: 207-208.
[885] Yavuz, 2016: 75-102.
[886] Belge 25: BOA: İ.DH.: 901/71630
[887] Belge 26: BOA: A.}MKT.MHM. 332/84; Belge 27: BOA: A.}MKT.MHM. 443/3; Acun, 2011: 98.

1892-93 tarihli Sivas Askeri Rüştiyesi, Vali Mehmet Memduh Paşa zamanında inşa edilmiştir[888]. 1902 tarihli Sanay-i Mektebi[889] ve 1908 tarihli Sivas Jandarma Binası[890] ise Vali Reşit Akif Paşa zamanında inşa edilmiştir. Bu yapıların mimarı hakkında herhangi bir belge tespit edilememiştir. Ancak Sivas Askeri Rüştiyesi ile Sanay-i Mektebi'nin giriş revakı göz önünde bulundurulduğunda, Oryantalist üsluptaki birbirine benzeyen ahşap kemerleri olduğu görülmektedir. Bu sebeple yapıların inşa edildiği dönemde, Sivas'ta bu iki yapıda çalışmış bir ahşap ustası olduğu anlaşılmaktadır.

Sinop Telgraf Posta Binası'nın (Sinop Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Binası) 1913 yılında bitirildiği bilinmektedir. Yapının kitabe izinde, "Telgraf Posta Binası 1331/1913" yılı okunabilmektedir. Yapıyla ilgili olarak, 1921 senesinde Mutasarrıf Zihni Bey gayreti ile bu yapının inşaatının bittiğini söyleyen araştırmacılar vardır[891]. Yapının mimarı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

1905-1906 tarihli Kütahya Yeşil Cami'nin banisi Vali Fuat Paşa'dır[892]. Ayrıca Vali Fuat Paşa'nın yapının mimarı olduğu, inşaatta çalışan ustaların ise Ulu Cami'nin inşaatında çalışan Koca Yorgi Usta ile İlya Kalfa olduğu düşünülmektedir. Vali Fuat Paşa minare yapımı için İstanbul'dan Küçük Yorgi isimli ustayı getirmiştir[893]. Caminin süslemelerinin, Kütahya'da birçok kamu binasında çalışmış olan çini ustası Rıza Bey tarafından yapıldığı bilinmektedir[894]. Kütahya Yeşil Cami'nin minberi ve mihrabı Oryantalist üslup göstermektedir. Kütahya'daki diğer eserlerde bu üslup tespit edilemediğinden, büyük ihtimalle İstanbul'dan getirilen Küçük Yorgi'nin yönlendirmesiyle bu üslupta eserler ortaya çıkmıştır.

Edirne Gümrük Karakol Binası, hakkında kesin bir belgeye rastlamamakla beraber, Vali Hacı Adil Bey'in valiliği zamanında (1909-1915) inşa edilmiş olabileceğini düşünmekteyiz. Vali Hacı Adil Bey'in, valilikten önce yaptığı görevler arasında, 1905 yılında Selanik İç Mallar Müdürlüğü, 1908 yılında Selanik Rüsumat Nezareti bulunmaktadır[895]. Ayrıca Hacı Adil Bey'in döneminde, asayişi sağlamak amacıyla birçok karakol yaptırdığı bilinmektedir. Tüm bu bilgiler neticesinde ve yapının üslubu göz önünde bulundurulduğunda, Edirne Gümrük Karakol Binası'nın Hacı Adil Bey'in döneminde, 1909-1915 yılları arasında inşa edilmiş olabileceğini düşünmekteyiz. Hacı Adil Bey'in ikinci Edirne Valiliği sırasında

[888] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90852.0019
[889] Kitabede Vali Reşit Akif Paşa ve 1902 tarihi geçmektedir. (Belge 88), BOA: DH.MKT.: 686/45.002.002; Bulut, 2006a: 34.
[890] Jandarma Binası'nın kitabesinde Vali Reşit Akif Paşa ve 1908 tarihi geçmektedir; Bulut, 2006a: 42; Denizli, 1995: 175-176; Olcayto, 307.
[891] Belge 69: İ.B. B. Atatürk Kitaplığı Arşivi: Hüseyin Hilmi Uluğ, 1925: 75; Ulus, 2014: 201.
[892] Uzunçarşılı, 1932: 136.
[893] Güner, 1964: 63.
[894] Güner, 1964: 66.
[895] Onur, 2004: 64-67.

(1913-1915), Mimar Kemalettin Bey'in eseri olan Edirne Gar Binası tamamlanmıştır (1911-1914)[896]. Bu iki yapının kemer biçimleri ve cephe silmelerinin oldukça benzemesi sebebiyle, Mimar Kemalettin Bey'in isminin bu yapı mimarı için de düşünülebileceği gibi, O'ndan etkilenen bir mimar tarafından yapılmış olabileceğini söyleyebiliriz.

Samsun Belediye Binası, kitabesinden anlaşıldığı kadarıyla Belediye Başkanı Gebilizade Necib Efendi tarafından, 1913 yılında inşa edilmiştir. Amasya Belediye Binası'nın kitabesinde ise inşasına 1913 tarihinde Veysibeyzâde Sıtkı Bey'in valiliği döneminde başlandığı yazmaktadır. Bu yapı Kurtuluş Savaşı sebebiyle bitirilememiş olup, Vali Nafiz Bey zamanında, 1923 tarihinde bitirilmiştir[897]. Yapının mimarı hakkında bir belgeye rastlanmamıştır.

Çalışmamızda yerel yönetimin girişimiyle inşa edilen son Oryantalist üsluplu eser, 1921 yılında, Antalya Mutasarrıfı Aşir Bey gözetiminde, Antalya Belediyesi tarafından ve halkın yardımlarıyla inşa edilen Antalya Saat Kulesi'dir[898]. Kale burçlarından birinin üzerine inşa edilen bu kulenin mimarı ile ilgili tarafımızdan bir belge bulunamamıştır.

Kurumların banilik yaptığı Oryantalist etkili yapılara, Osmanlı Bankası örnek olarak verilebilir. Çalışmamız içinde yer alan 1909 tarihli Eskişehir Osmanlı Bankası, Osmanlı Bankası'nın danışman mimarı Antoine Perpignani'nin gözetiminde Mimar Karayannakis tarafından inşa edilmiştir[899]. Akşehir Şubesi Osmanlı Bankası 1904 yılında açılmıştır[900]. Bu yapının mimarı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Oryantalist üslubu göz önünde bulundurulduğunda, Eskişehir Osmanlı Bankası gibi Antoine Perpignani'nin gözetiminde inşa edilmiş olabilir. Günümüze ulaşamayan Bursa Osmanlı Bankası'nın, Akşehir Osmanlı Bankası ile aynı tarihte, 1904 yılında açıldığı bilinmektedir[901]. Yapı ile ilgili olarak Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelere göre, 1917-1918 yıllarında binanın sahibi Muhtar Bey tarafından İttihat Terakki Cemiyeti'ne verildiği, daha sonra bu binanın hazineye kaldığı ve son olarak binayı Osmanlı Bankası'nın satın aldığı anlaşılmaktadır[902] (Belge 82-83-84-85-86).

Çalışmamızda şahıslar öncülüğünde yapılmış Oryantalist etkili yapılardan Sinop Jandarma Binası, 1922 senesinde, Liva Jandarma Komutanı Binbaşı Nurettin Akbal'ın şahsi

[896] Birbudak, 2017: 453.
[897] Kolay, 2018: 218.
[898] Güçlü, 2013: 41.
[899] Baruh, 2018: 29.
[900] Eldem, 1997: 121.
[901] Eldem, 1997: 121.
[902] BOA: DH.UMVM.: 13/69.001.001; BOA: DH.UMVM.: 13/69.002.001; BOA: BEO.: 4649/348642.002.003; BOA: MV.: 220/114.001.001; BOA: MV.: 220/42.001.001.

çabaları, tasarımı ve halkın maddi yardımlarıyla yaptırılmıştır[903]. Sonraları Ankara Emekli Subay Ressamlar Birliği üyesi de olan Nurettin Akbal'ın bu tasarımı, İstanbul'da aldığı askeri eğitim sırasındaki çizim derslerine bağlanabilir.

Salepçioğlu Cami, Hacı Ahmet Efendi'nin vasiyeti üzerine inşa edilmiştir ve Gürcü Emin Efendi yapının bina emini olmuştur[904]. Caminin Oryantalist etkili minberi ve vaaz kürsüsü, minber kitabesinden anlaşıldığı kadarıyla 1906 tarihli olup, mimarı bilinmemektedir[905].

Canik muhassılı ve Trabzon valiliği yapan Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi'nin banisi, yapıya adını veren Hazinedarzâde Süleyman Paşa'dır. Medresenin ilk inşa tarihi Hazinedarzade Süleyman Paşa Vakfiyesi'nden anlaşıldığı üzere yanındaki cami ile birlikte 1833 yılında inşa edilmiştir[906]. Ancak 1869 tarihindeki büyük Samsun yangınında bu yapı zarar görmüştür. Ayrıca, bu dönemde Samsun'a Fransız bir mimar getirilmiş ve çeşitli kamu binalarını yeniden inşa etmiştir[907]. Belgelere göre yangından zarar gören medrese, Süleyman Paşa vakıf gelirlerinden yeniden inşa edilip, 1903 yılında açılmıştır[908] (Belge 89-90-91). Şahıs baniliğine son örnek olarak Kadri Paşa Türbesi verilebilir. Kadri Paşa, türbesini sağlığında inşa ettirmiştir. Dönemin sultanı II. Abdülhamit'in, türbenin masraflarını üstlendiği bilinmektedir[909]. Bu türbenin, Anadolu mimarlığında Oryantalist üsluplu yapılar içerisinde, tamamen Oryantalist üslupta olması ve süsleme unsurlarındaki titiz çalışma göz önünde bulundurulduğunda, türbenin inşaatı için başkentten bir mimar getirtilmiş olabileceğini düşünmekteyiz.

Konut mimarisine örnek olarak incelediğimiz Bursa Fransız Konsolosluğu, Mudanya Mütareke Evi, İzmir Yeşim Hanım Köşkü ve İzmir Fernand Guiffray evleri ile ilgili olarak banileri bilinmekte olup, mimar adına rastlanmamıştır. Ancak bu şehirlerde halihazırda aynı dönemlerde inşa edilen Oryantalist etkili kamu yapıları olmasından dolayı, şehirde bulunan bu mimarlara konutlarını inşa ettirmiş olabilirler.

Çalışmamız için seçtiğimiz elli yapıdan tespit edebildiğimiz mimarlar arasında sadece dört yapının mimarı ya da ustasının Türk olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar; İzmit Saat Kulesi'nin tasarımını yapan Mimar Vedat Tek, Sinop Jandarma Binası'nın mimarı Liva Komutanı Binbaşı

---

[903] Esemenli, 1990: 152. Hüseyin Hilmi Uluğ'un kitabı 1922-25 yılları arasında yazılmıştır. Bu eserde, yapı ile ilgili olarak, kitabın basıldığı sıralarda bitmek üzere olan ifadesini kullanmaktadır. İ. B. B. Atatürk Kitaplığı Arşivi: Hüseyin Hilmi Uluğ, 1925: 76.
[904] Kuyulu Ersoy, 2002b: 282.
[905] Kitabede; *"Fes'av ilâ zikrillâhi (İmza) Şâkir 1323 (1906)"* yazmaktadır.
[906] Özbek, 1994: 167; Terzi, 1980: 31; Duymaz, 2003: 125; Beşirli, 2013: 485-486.
[907] Yılmaz, 2012b: 21; Yılmaz, 2012a: 361-378
[908] BOA: Y.A.HUS.: 451/80.002.001; BOA: Y.A.HUS.: 451/80.003.001; BOA: Y.A.HUS.: 451/80.001.001.
[909] Tuluk, 2012: 502.

Nurettin Akbal, Kütahya Yeşil Cami'nin süslemelerini yapan Rıza Bey[910], İzmir Milli Kütüphanesi'nin mimarı Tahsin Sermet, mühendisleri Mehmet Galip ve Fesçizâde Galip ve kesin olmamakla beraber Edirne Gümrük Karakol Binası'nı inşa ettiğini düşündüğümüz Mimar Kemalettin Bey'dir. Yapıların tasarımını yapanlardan Vedat Tek, o dönemde Oryantalizm'in moda olduğu Fransa'da eğitim almıştır. Mimar Kemalettin Bey, başkent İstanbul yapılarında Oryantalist üslupta eserler ortaya koyan August Carl Friedrich Jasmund'un öğrencisidir. Ayrıca Mimar Kemalettin Bey'in Arap Cami'nde ve İstanbul Yeşilköy Cami'nde Oryantalizm öğelerini kullandığı görülmektedir. Nurettin Akbal ve Tahsin Sermet'in Sanay-i Nefise'de eğitim aldıkları bilinmektedir. O dönemde Sanay-i Nefise'de, Avrupa'dan getirtilmiş ve İstanbul'da Oryantalist üsluplu eserler ortaya koyan hocaların ders verdiği bilinmektedir. Bahsi geçen Türk mimarların, bu nedenle Oryantalist etkili eserler ortaya koydukları düşünülebilir.

Türk mimarlar dışında tespit edebildiğimiz ve kesinleştirdiğimiz bir yabancı mimar bulunmaktadır. İzmir'de yaşayan ve Levanten bir aileye mensup olan, İtalyan asıllı Mimar Raymond Charles Pere'nin Fransa'da eğitim aldığı bilinmektedir[911]. Ayrıca, Samsun Belediye Binası'nın İtalyan Mösyö Riçi tarafından yapıldığını söyleyen araştırmacılar mevcuttur[912]. Çalışmamız içerinde yer alan diğer tüm mimarlar Rum ve Ermeni asıllıdır. Osmanlı'da, Batılılaşma ile birlikte başkent ve imparatorluk mimarlığında yabancı ve azınlık mimarların faaliyetleri önde gelmektedir. Bu dönemde saray mimarlarının da azınlık ya da yabancı olmasının etkisiyle ve Batılılaşma dönemi ile birlikte, Osmanlı mimarlığında yeni akımlar görülmektedir. Anadolu mimarlığında Oryantalist etkilerin görüldüğü yapıların mimarları da buna paralel olarak çoğunlukla Rum ve Ermeni mimarlardan oluşmaktadır. Sarkis Balyan dışında, genellikle arşiv belgelerindeki isimlerinden başka bilgiye sahip olamadığımız bu mimarların, dönemin modasını takip ettikleri ve özellikle başkent mimarlığından bazı öğeleri taşraya taşıdıkları anlaşılmaktadır.

Bu aşamada aklımıza birçok soru gelebilir; "Baniler Batı'nın Oryantalizm felsefesini anlamış mıydı? Baniler, tüm mimari üsluplar arasından özellikle Oryantalist üslubu mu istemişti? Anadolu mimarlığında Oryantalist üslubun görülmesinde mimarların rolü ne kadardı?" Tabi ki bu sorulara kesin bir cevap verebilmek mümkün değildir. Ancak, yapıların genellikle yerel yönetimler öncülüğünde, belediye mimarları ya da yabancı/azınlık mimarlar tarafından inşa edildiği düşünüldüğünde, payitahttaki yapıların model alındığı ve Osmanlı İmparatorluğu'na bu dönemde girmiş olan karakol binaları veya saat kuleleri gibi kamu

[910] Küçük Yorgi'nin yönlendirmesiyle yapmış olabilir.

[911] Berkant, 2005: 17-18.

[912] Sarısakal, 2008: 76; Duymaz, 2006: 458; Bayraktar, 2016: 366; Seyfi, 2015: 56.

yapılarını, üslupları ile birlikte taklit edildiği söylenebilir. Ayrıca İzmir Saat Kulesi örneğinde olduğu gibi, yapıların maketleri ya da çizimleri payitahta gönderilip onay alınmıştır. Bu noktada banilerin, sultanla paralel olarak, Oryantalizm felsefesini Batı gibi algılamadıkları, kendilerini Doğu-İslam temsilcisi olarak kabul edip, Oryantalizm akımını bu nedenle kullandıkları yorumuna varılabilir.

Tablo 4.2 Bani ve Mimarlar

Yapı	**Bani**	**Mimar**
İzmir Saat Kulesi	İzmir Valisi Kâmil Paşa İzmir Bel. Bşk. Eşref Paşa Sadrazam Said Paşa	Raymond Charles Pere
Balıkesir Saat Kulesi	Balıkesir Mutasarrıfı Ömer Ali Bey	Belediye Kalfası Hristosmoz Efendi? Belediye Kalfası Kelleciyan Ovadis Kalfa?
İzmit Saat Kulesi	Belediye İzmit Mutasarrıfı Musa Kazım Bey	Mimar Vedat Tek Mihran Azaryan
Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi	Bilinmiyor	Rum Braşko
Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Antalya Saat Kulesi	Belediye Antalya Mutasarrıfı Aşir Bey	Bilinmiyor
İzmir Kemeraltı Polis Karakolu	Vali Rahmi Bey	Bilinmiyor
İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu	Vali Rahmi Bey	Bilinmiyor
İzmir Basmane Polis Karakolu	Vali Rahmi Bey	Bilinmiyor
İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu	Vali Rahmi Bey	Bilinmiyor
Sivas Jandarma Binası	Reşit Akif Paşa	Bilinmiyor
Edirne Gümrük Karakol Binası	Edirne Valisi Hacı Adil Bey?	Mimar Kemalettin Bey?
Sinop Jandarma Binası	Liva Jandarma Komutanı Binbaşı Nurettin Akbal	Liva Jandarma Komutanı Binbaşı Nurettin Akbal
Manisa Karakolu	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Trabzon Karakolu	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Bursa Çeşmeli Karakol (Hamidiye Batı Karakolu)	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Bursa Balıkpazaro Karakolu (Hamidiye Doğu Karakolu)	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Bursa Mecidiye Karakolu	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Bursa Hamidiye (Sanayi Mektebi ve Hastanesi) Karakolu	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Kayseri Reşadiye Karakolu	Bilinmiyor	Bilinmiyor
İzmir Sarıkışla	Bilinmiyor	Raymond Charles Pere?
İzmir Salepçioğlu Cami	Salepçizade Hacı Ahmet Efendi bin Hacı Mehmet bin Hasan	Bilinmiyor
Konya Aziziye Cami	Sultan Abdülaziz ile Annesi Pertevniyal Valide Sultan	Sarkis Balyan?
Kütahya Yeşil Cami	Kütahya Valisi Fuat Paşa	Koca Yorgi İlya Usta Küçük Yorgi Rıza Bey
Balıkesir/Edremit Pazarlık Cami	Bilinmiyor	Bilinmiyor

Yapı	**Bani**	**Mimar**
Balıkesir Zağnos Paşa Muvakkithanesi	Balıkesir Mutasarrıfı Ömer Ali Bey	Belediye Kalfası Hristosmoz Efendi?
Manisa Demirci Hükümet Konağı	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Samsun Belediye Binası	Belediye Başkanı Gebilizade Necib Efendi	Mösyö Riçi?
Sinop Telgraf Posta Binası	Mutasarrıf Zihni Bey	Bilinmiyor
Amasya Belediye Binası	Vali Veysibeyzâde Sıtkı Bey Vali Nafiz Bey	Bilinmiyor
Muğla/ Milas Hükümet Konağı	Bilinmiyor	Mühendis İsâdor Efendi
Aydın Hükümet Konağı	Bilinmiyor	Barutçu Mihâlâki, Sakızlı Erkirâki?
Konya Akşehir Osmanlı Bankası	Osmanlı Bankası	Antoine Perpignani
Eskişehir Osmanlı Bankası	Osmanlı Bankası	Antoine Perpignani Karayannakis
Bursa Osmanlı Bankası	İttihat ve Terakki Cemiyeti?	Bilinmiyor
İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani	Mithat Paşa, Vali Halil Rıfat Paşa ve Defterdar Kadri Bey	Bilinmiyor
Sivas Askeri Rüştiye Mektebi	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Sivas Sanayi Mektebi	Reşit Akif Paşa	Bilinmiyor
Samsun Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi	Hazinedarzade Süleyman Paşa	Fransız bir mimar?
İzmir Yeşim Hanım Köşkü	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Bursa /Mudanya Mütareke Evi	Aleksandr Ganyanof	Bilinmiyor
Bursa Gurabane-i Laklakan (Fransız Konsolosluğu)	Fransız Konsolosu Grégorie Baille	Bilinmiyor
İzmir Guiffray Evi	Bilinmiyor	Raymond Charles Pere?
Sivas Millet Köşkü	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Balıkesir/Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi	Mutasarrıf Ömer Ali Bey	Belediye Kalfası Kelleciyan Ovadis Kalfa? Belediye Kalfası Hristosmoz Efendi? Mimar Kemalettin Bey?
İzmit Millet Köşkü	Mutasarrıf Musa Kasım	Bilinmiyor
Balıkesir Şadırvanı	Mutasarrıf Ömer Ali Bey	Belediye Kalfası Kelleciyan Ovadis Kalfa? Belediye Kalfası Hristosmoz Efendi Kalfa?
Trabzon Kadri Paşa Türbesi	Kadri Paşa	Bilinmiyor
İzmir Milli Kütüphane	İttihat ve Terakki Cemiyeti	Tahsin Sermet Mehmet Galip Fesçizade İbrahim Galip
Bursa Mudanya İstasyon Binası	Bilinmiyor	Bilinmiyor

4.4. Oryantalist Öğeler

Oryantalizm üslubunu belirleyen mimari öğeler; örtü tipleri, kemer biçimleri, taşıyıcı öğeler ve süsleme elemanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurlar aynı zamanda Oryantalist üslubun çeşitlerini belirlemede yardımcı olmaktadır.

4.4.1. Soğan Kubbe

Anadolu mimarlığında soğan kubbe kullanımı, Oryantalist öğeler içinde sıklıkla karşımıza çıkan bir unsur olmuştur. Soğan kubbenin menşei Hint ve Mağrip üslubuna dayanmaktadır. Ancak bu üsluplarda biçim değişiklikleri görülmektedir. Mağrip üslubundaki soğan kubbeler, genellikle yüksek kasnaklı, yukarı doğru uzatılan bir form gösterirken, Hint üslubuna göre daha dairesel formlu ve dışbükey şeklindedir (Fotoğraf 4.1-4.2).

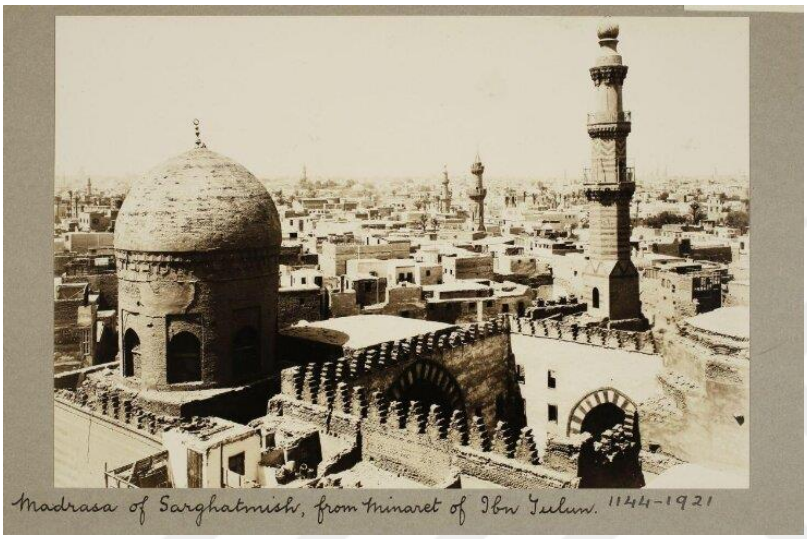

Fotoğraf 4.1 Amir al-Sayfi Sarghitmish Medresesi, Kahire[913]

Fotoğraf 4.2 Kayıtbay Cami Minberi, Kahire[914]

Hint üslubundaki soğan kubbenin, tabanda incelmesi, yukarı çıktıkça genişlemesi ve merkez aksına doğru daralarak, içbükey bir kıvrım oluşturması söz konusudur. Genellikle bu kubbelerin üst bölümü, sivriltilerek yukarı doğru uzatılmıştır (Fotoğraf 4.3-4.4). Batılı Oryantalist mimaride ve Anadolu mimarlığında görülen soğan kubbeler daha çok Hint üslupludur.

[913] K.A.C. Creswell, https://collections.vam.ac.uk/item/O1285575/minaret-and-dome-of-the-photograph-creswell-keppel-archibald/ (erişim tarihi: 28.05. 2021)
[914] https://collections.vam.ac.uk/item/O48775/minbar-unknown/ (erişim tarihi: 28.05. 2021)

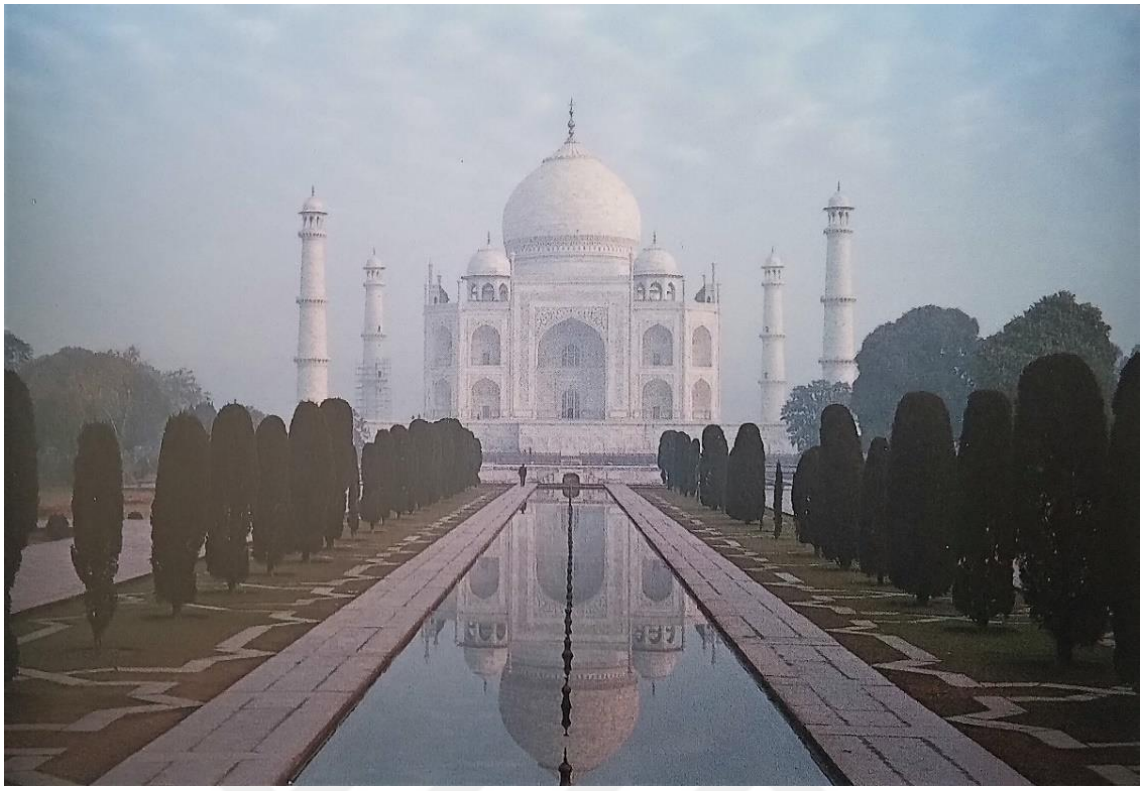

Fotoğraf 4.3 Tac Mahal, Hindistan[915]

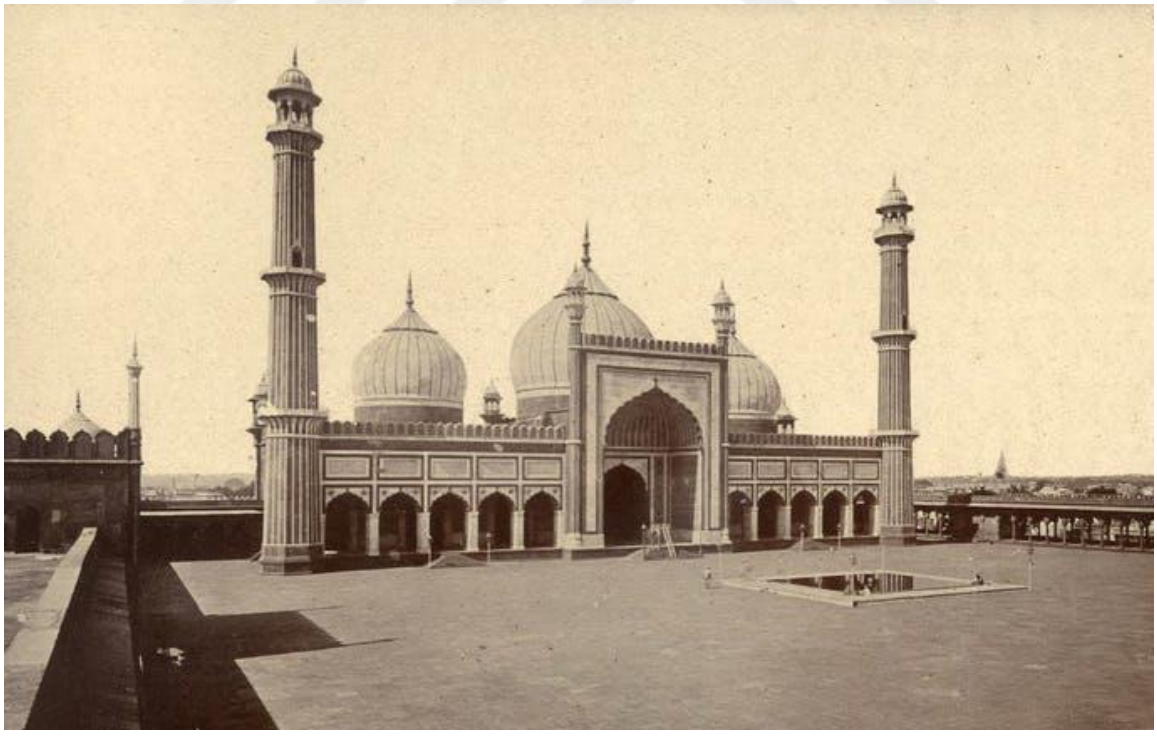

Fotoğraf 4.4 Jami Masjid Hindistan, 19. Yüzyıl Fotoğrafı[916]

[915] Danby, 2005: 16.
[916] https://www.archnet.org/sites/1571?media_content_id=97169 (erişim tarihi: 18.08. 2021)

Çalışmamız neticesinde, Anadolu mimarlığında görülen soğan kubbelerin genellikle süsleme öğesi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Soğan kubbeler, yapıdaki kullanım yerine göre üç şekilde görülmektedir. Bunlardan birincisi; bir kuleyi örten kubbelerdir. Bu kubbelere örnek olarak İzmir Saat Kulesi, Balıkesir Saat Kulesi, Antalya Saat Kulesi ve Manisa Polis Karakolu örnek olarak verilebilir (Fotoğraf 4.5-4.6-4.7-4.8).

Fotoğraf 4.5 İzmir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.6 Balıkesir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.7 Antalya Saat Kulesi[917]

Fotoğraf 4.8 Manisa Karakolu[918]

Çalışmamızda kullanım yerine göre ikinci tip soğan kubbeler, genellikle yapıya ve giriş bölümüne anıtsallık katması için kullanılmıştır. Yapıların giriş bölümünde, örtü sistemini kulevari bir şekilde taşan bölümlerinin soğan kubbe ile örtüldüğü örnekler mevcuttur. Edirne

[917] Güçlü, 2013: 40.
[918] Anonim

Gümrük Karakol Binası ve Bursa Osmanlı Bankası kubbeleri bu tip kubbelere örnektir (Fotoğraf 4.9-4.10). Sinop Telgraf Posta Binası gibi, giriş bölümüne anıtsallık katmak için, giriş kapısının iki yanına yerleştirilen kuleler üzerinde soğan kubbe görülmektedir (Fotoğraf 4.11). Ayrıca Sinop Jandarma Binası'nda olduğu gibi sadece girişi vurgulamak için, eğimli çatı üzerine yerleştirilmiş soğan kubbeler de söz konusudur (Fotoğraf 4.12).

Fotoğraf 4.9 Edirne Gümrük Karakol Binası

Fotoğraf 4.10 Bursa Osmanlı Bankası[919]

Fotoğraf 4.11 Sinop Telgraf Posta Binası

Fotoğraf 4.12 Sinop Jandarma Binası[920]

Kullanım yeri olarak üçüncü tip örnek, şadırvan, türbe, millet köşkleri gibi küçük ölçekli yapılar üzerinde kullanılan soğan kubbelerdir. Genellikle merkezde yer alan bu kubbelere;

[919] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3243(erişim tarihi: 16.12. 2017)

[920] https://sinop.jandarma.gov.tr/tarihcemiz (erişim tarihi: 19.10. 2018)

Balıkesir Şadırvanı, İzmit Millet Köşkü, Sivas Millet Köşkü, Kadri Paşa Türbesi ve Balıkesir/Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi, örnek olarak verilebilir (Fotoğraf 4.13-4.14-4.15-4.16-4.17).

Fotoğraf 4.13 Balıkesir Şadırvanı[921]

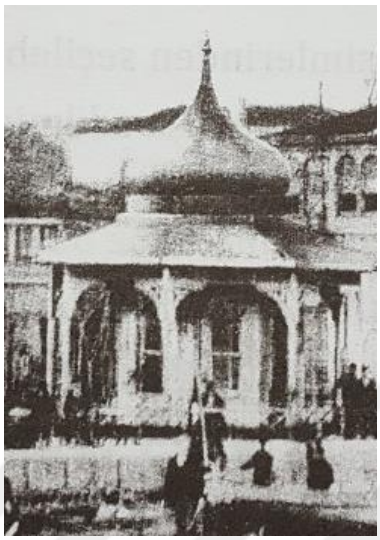

Fotoğraf 4.14 İzmit Millet Köşkü[922]

Fotoğraf 4.15 Sivas Millet Köşkü[923]

Fotoğraf 4.16 Kadri Paşa Türbesi[924]

Fotoğraf 4.17 Balıkesir/Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi

Çalışmamızda, Anadolu mimarlığında kullanılan soğan kubbelerin biçimlerine göre farklılaştığı görülmektedir. Bu bölümde soğan kubbeler, biçimlerine göre beş tipte incelenecektir. İlk tip soğan kubbeler, ince, uzun ve küçük formda tasarım gösteren kubbelerdir (Tablo 4.3). Bu tip soğan kubbeler; kubbenin oturduğu bölümden incelen, dar ve uzun formda

[921] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90582/27.
[922] Kaya, 2009: 147.
[923] Denizli, 1998: 201.
[924] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

gövdesi olan ve üst bölümü sivrilerek yukarı doğru uzayan bir biçim göstermektedir. Ayrıca örneklerde, bu tip kubbelerin eğimli ya da dikey olarak dilimlendirilmiş olması da dikkat çekici bir diğer unsurdur. Bu tip soğan kubbelere Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi (Çizim 4.1), Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi (Çizim 4.2) ve Kütahya Yeşil Cami Minberi'nin kubbesi örnek olarak verilebilir (Çizim 4.3) (Fotoğraf 4.18-4.19-4.20).

Fotoğraf 4.18 Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi[925]

Fotoğraf 4.19 Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi[926]

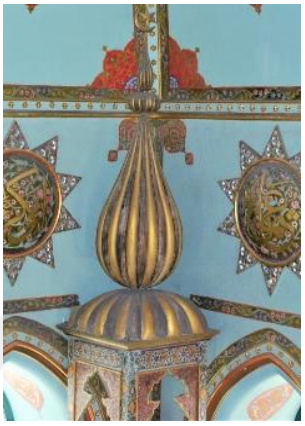

Fotoğraf 4.20 Kütahya Yeşil Cami Minberi

Tablo 4.3 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 1

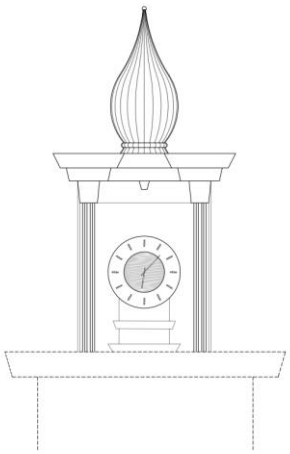	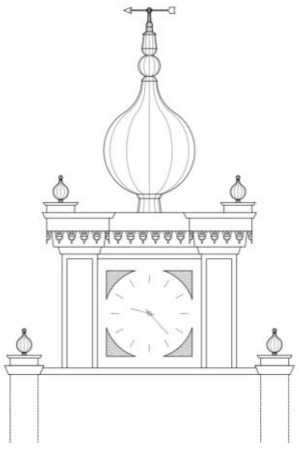	
Çizim 4.1 Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi	**Çizim 4.2 Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi**	**Çizim 4.3 Kütahya Yeşil Cami Minberi**

[925] http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/ERZiNCAN/deprem/askeriokul/2.htm(erişim tarihi: 25.12.2017)
[926] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91121.0001.

İkinci tip soğan kubbeler, alt bölümleri yayvan biçimde genişleyen kubbelerdir (Tablo 4.4). Alt bölümleri, birinci tip gibi incelmeden, hafif şekilde içe doğru girinti yaparak tabana oturmaktadır. Üst bölümleri diğer örneklerde olduğu gibi içbükey şeklinde yukarı doğru sivriltilmiştir. Bu tip kemerlere; Balıkesir Saat Kulesi (Çizim 4.4), Balıkesir Şadırvanı (Çizim 4.5), Manisa Polis Karakolu (Çizim 4.6), İzmit Millet Bahçesi Köşkü (Çizim 4.7), Sinop Telgraf Posta Binası (Çizim 4.8) ve Sinop Jandarma Binası (Çizim 4.9) örnek olarak verilebilir (Fotoğraf 4.21-4.22-4.23-4.24-4.25-4.26).

Fotoğraf 4.21 Balıkesir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.22 Balıkesir Şadırvanı[927]

Fotoğraf 4.23 Manisa Karakolu[928]

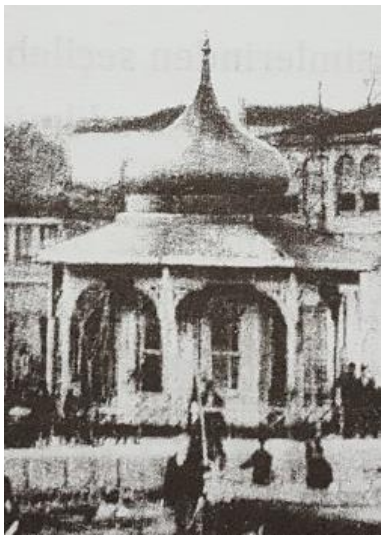

Fotoğraf 4.24 İzmit Millet Köşkü[929]

Fotoğraf 4.25 Sinop Telgraf Posta Binası

Fotoğraf 4.26 Sinop Jandarma Binası[930]

[927] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, Yıldız Albümleri: 90582/27
[928] Anonim
[929] Kaya, 2009: 147.
[930] https://sinop.jandarma.gov.tr/tarihcemiz(erişim tarihi: 19.10. 2018)

Tablo 4.4 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 2

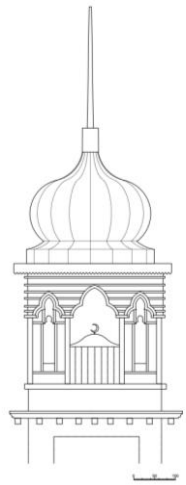	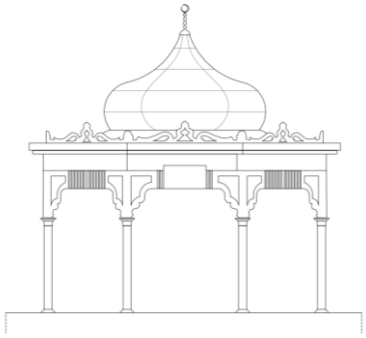	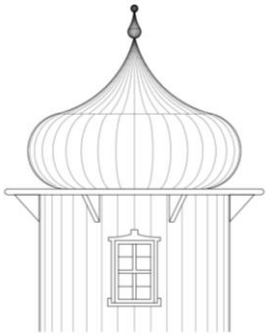
Çizim 4.4 Balıkesir Saat Kulesi	**Çizim 4.5 Balıkesir Şadırvanı**	**Çizim 4.6 Manisa Polis Karakolu**
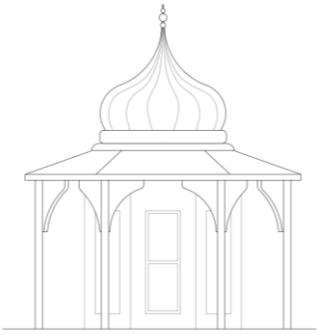	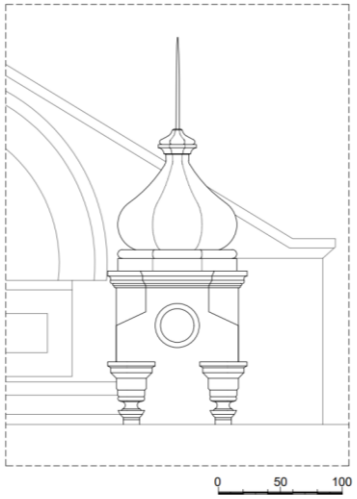	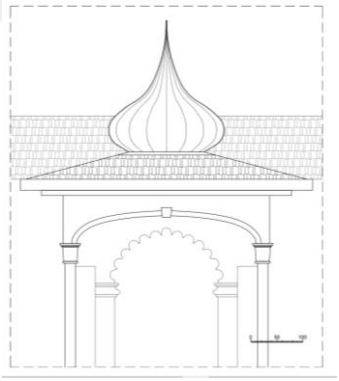
Çizim 4.7 İzmit Millet Bahçesi Köşkü	**Çizim 4.8 Sinop Telgraf Posta Binası**	**Çizim 4.9 Sinop Jandarma Binası**

Üçüncü tip soğan kubbeler yarım daire kubbe olarak tasarlanmış, ancak alt ya da orta kısmı genişleyen kubbelerdir (Tablo 4.5). Çalışmamızda yarım daire biçimine yakın olarak tek kubbe örneği Antalya Saat Kulesi'dir (Fotoğraf 4.27) (Çizim 4.10). İzmir Saat Kulesi'nin kubbesinin ise üst bölümü hafifçe içbükey olarak tasarlanmış, bir önceki örneklere göre yarım daireye daha yakındır (Fotoğraf 4.28) (Çizim 4.11). Ayrıca, İzmir Saat Kulesi'nin şadırvan kubbeleri, yukarı doğru uzatılmış yarım daire şeklinde karşımıza çıkmakta ve Mağrip üslubuna yaklaşmaktadır (Fotoğraf 4.29) (Çizim 4.12).

Fotoğraf 4.27 Antalya Saat Kulesi[931]

Fotoğraf 4.28 İzmir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.29 İzmir Saat Kulesi

Tablo 4.5 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 3

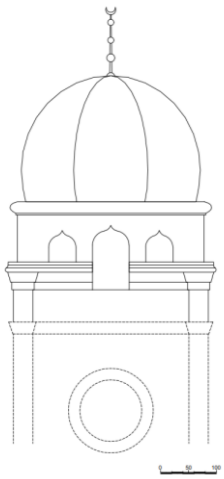	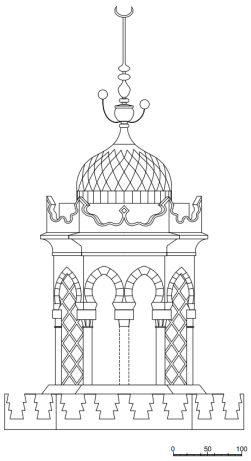	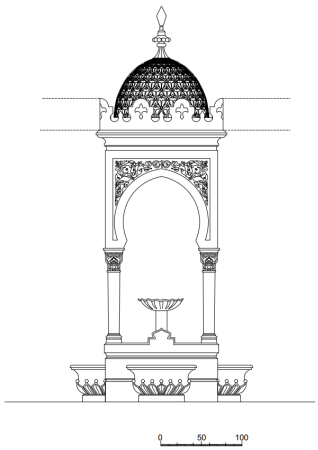
Çizim 4.10 Antalya Saat Kulesi	**Çizim 4.11 İzmir Saat Kulesi**	**Çizim 4.12 İzmir Saat Kulesi Şadırvanı**

Dördüncü tip soğan kubbeler, köşeleri olan ve bu köşelerin keskinleştirildiği, ancak bütününde soğan kubbe biçiminde tasarlanan stilize kubbelerdir (Tablo 4.6). Dört köşeli olarak tasarlanan kubbelere örnek olarak Edirne Gümrük Karakol Binası (Çizim 4.13) ve Bursa Osmanlı Bankası gösterilebilir (Fotoğraf 4.30-4.31) (Çizim 4.14). Çokgen olarak tasarlanmış

[931] Güçlü, 2013: 38-41.

soğan kubbelere ise Sivas Millet Bahçesi Köşkü (Çizim 4.15), Sinop Telgraf Posta Binası (Çizim 4.8), Balıkesir Şadırvanı (Çizim 4.5), Balıkesir Saat Kulesi (Çizim 4.4) ve Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi'nin kubbesi örnektir (Çizim 4.16) (Fotoğraf 4.32-4.33-4.34-4.35-4.36). Ayrıca Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi'nin kubbesi yatay olarak dilimlendirilmiş ve kademeli olarak yükselen bir yapıya sahiptir.

Fotoğraf 4.30 Edirne Gümrük Karakol Binası

Fotoğraf 4.31 Bursa Osmanlı Bankası[932]

Fotoğraf 4.32 Sivas Millet Köşkü[933]

Fotoğraf 4.33 Sinop Telgraf Posta Binası

Fotoğraf 4.34 Balıkesir Şadırvanı[934]

Fotoğraf 4.35 Balıkesir Saat Kulesi

[932] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3243 (erişim tarihi: 16.12. 2017)
[933] Denizli, 1998: 201.
[934] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90582/27.

Fotoğraf 4.36 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi

Tablo 4.6 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 4

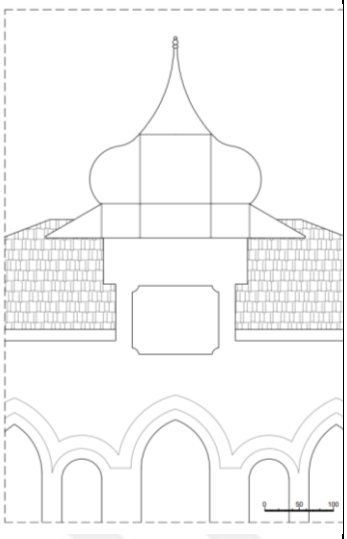	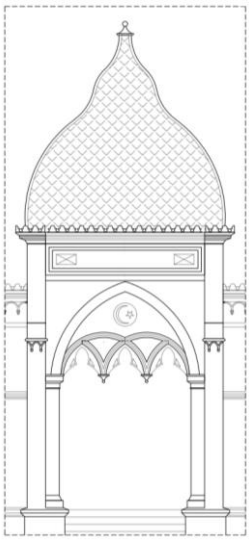	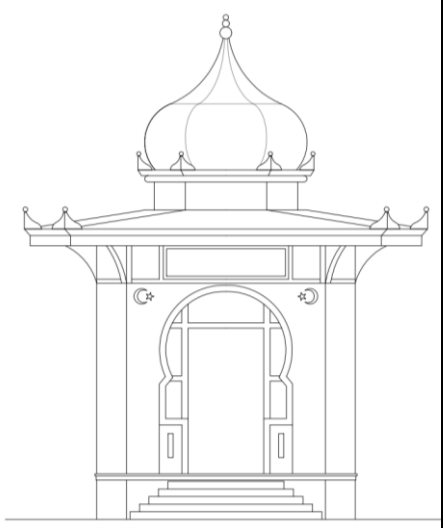
Çizim 4.13 Edirne Gümrük Karakol Binası	**Çizim 4.14 Bursa Osmanlı Bankası**	**Çizim 4.15 Sivas Millet Bahçesi Köşkü**
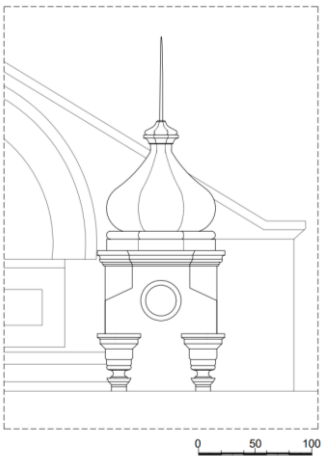	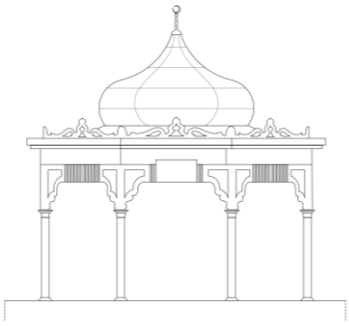	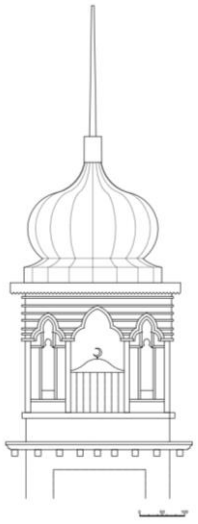
Çizim 4.8 Sinop Telgraf Posta Binası	**Çizim 4.5 Balıkesir Şadırvanı**	**Çizim 4.4 Balıkesir Saat Kulesi**

	Çizim 4.16 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi	

Tablo 4.7 Biçimlerine Göre Kubbeler: Tip 5

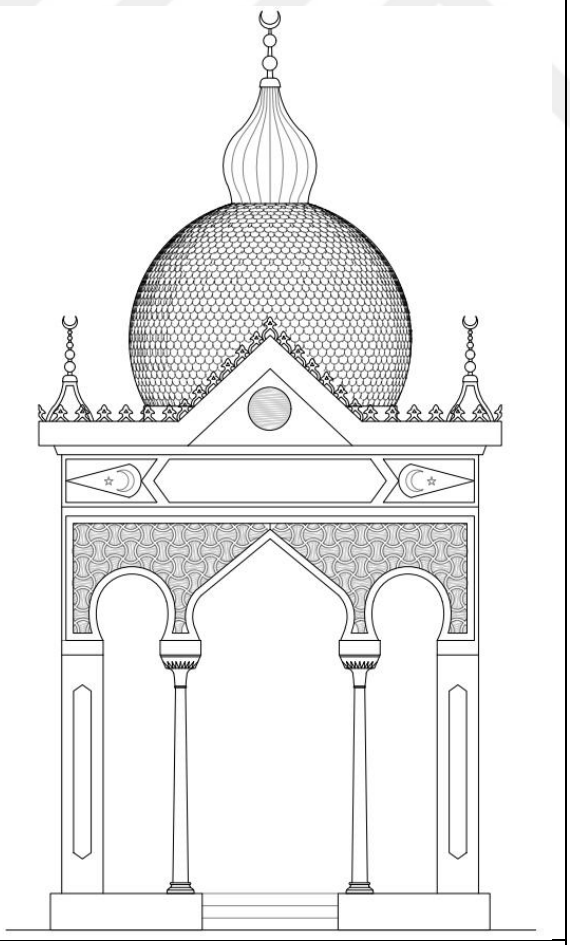

Çizim 4.17 Trabzon Kadri Paşa Türbesi

Fotoğraf 4.37 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[935]

Beşinci ve son tip soğan kubbeler, tabandan incelen tamamen dairesel olarak tasarlanmış kubbelerdir (Tablo 4.7). Bu kubbelere örnek olarak sadece Trabzon Kadri Paşa Türbesi kubbesi tespit edilmiştir (Fotoğraf 4.37) (Çizim 4.17).

Osmanlı dönemi, İstanbul Oryantalist mimaride soğan kubbe kullanımına; Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne, Topçu Kışlası, Beykoz Tokat Köşkü, Sirkeci Garı ve Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu örnek verilebilir (Fotoğraf 4.38-4.39-4.40-4.41-4.42). Sirkeci Garı'nın girişinin iki yanında bulunan saat kuleleri üzerindeki soğan kubbeler ince uzun formda

[935] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

tasarlanmıştır. Bu kubbelerin alt bölümleri geniş tutulmuş olsa da form bakımında Kütahya Yeşil Cami Minberi'nin kubbesi ile benzerlik göstermektedir. Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu'nun giriş cephesinin iki yanında yer alan kubbeler, köşeli olarak karşımıza çıkmakta ve özellikle Bursa Osmanlı Bankası kubbesiyle benzeşmektedir.

Fotoğraf 4.38 Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne Kule Detayı[936]

Fotoğraf 4.39 Topçu Kışlası[937]

Fotoğraf 4.40 Beykoz Tokat Köşkü[938]

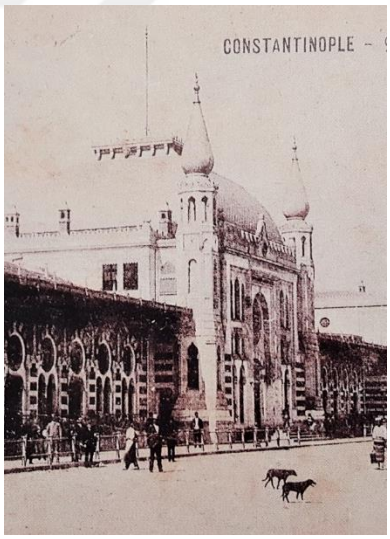

Fotoğraf 4.41 İstanbul Sirkeci Garı[939]

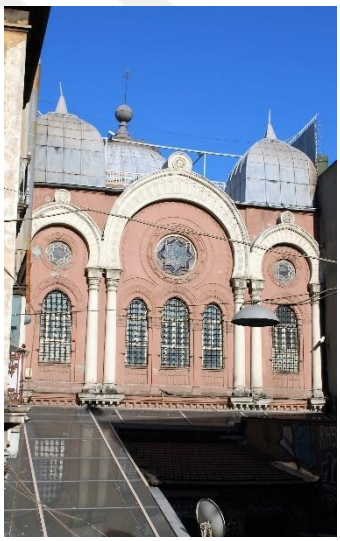

Fotoğraf 4.42 Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu

[936] Saner, 1998: 46.
[937] Saner, 1998: 80.
[938] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 90854/0010.
[939] Eken, 1992: 100.

Başkent İstanbul dışında, Osmanlı toprakları içinde soğan kubbe kullanımına Malta Türk Şehitliği ve Selanik Hamidiye-Yeni Cami örnek gösterilebilir (Fotoğraf 4.43-4.44). Balıkesir/Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi, diğer örneklerden farklı olarak, yatay olarak kademelendirilmiş olup stilize edilmiş bir tasarım göstermektedir. Bu biçimiyle Halep Saat Kulesi'nin kubbesine benzemektedir. (Fotoğraf 4.45-4.46)

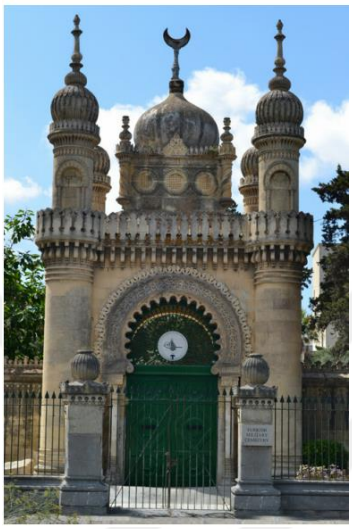

Fotoğraf 4.43 Malta Türk Şehitliği[940]

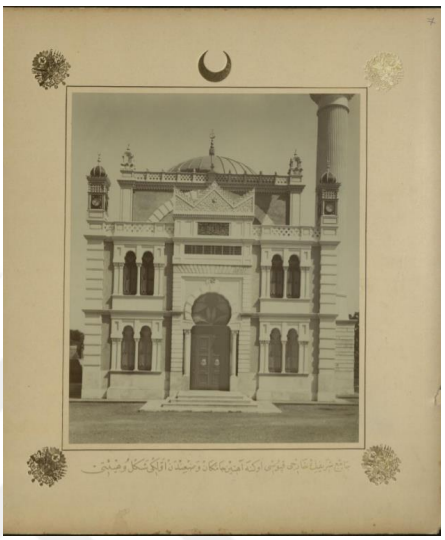

Fotoğraf 4.44 Selanik Yeni/Hamidiye Cami[941]

Fotoğraf 4.45 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi

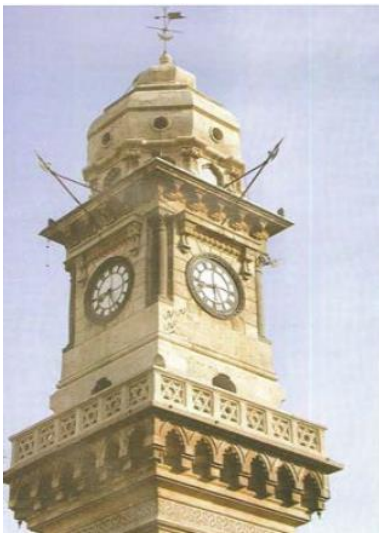

Fotoğraf 4.46 Halep Saat Kulesi[942]

[940] Thake, 2016: 231.
[941] Bayram, 2019: 99.
[942] Acun, 2011: 232.

4.4.2. Uzak Doğu Örtü Tipleri

Uzak Doğu menşeili Oryantalist mimari öğeler, Batı'da ve Osmanlı İmparatorluğu'nda en az görülen üsluptur. Genellikle iç tezyinatta ve çatı tiplerinde görülen bu üslup, Anadolu mimarlığında sadece örtü tiplerinde tespit edilebilmiştir.

Tablo 4.8 Uzak Doğu Örtü Tipleri

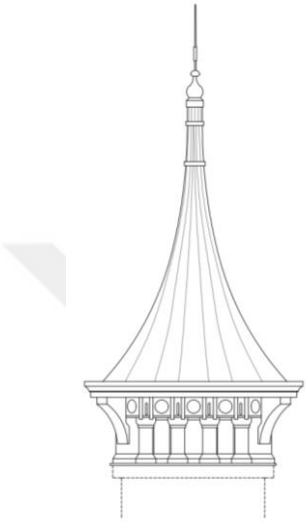	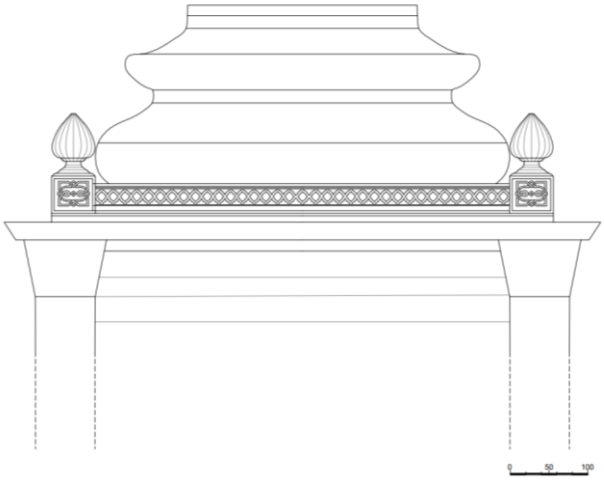
Çizim 4.18 İzmit Saat Kulesi	**Çizim 4.19 Samsun Belediye Binası**

Çalışmamızda Anadolu mimarlığında Uzak Doğu üslubu örtü tipi görülen iki örnek bulunmaktadır (Tablo 4.8). Bunlardan ilki külah biçimli olan İzmit Saat Kulesi'nin örtüsüdür (Fotoğraf 4.47) (Çizim 4.18). Üstten sivri biçimde başlayan ve alta doğru genişleyen bir tasarım göstermektedir. Külahın, taban kısmına doğru iç bükey olarak genişlediği ve gövdeden taşan saçaklarının olduğu dikkati çekmektedir. Bu tip çatı tiplerinin menşei, Nepal Katmandu tapınakları ve Japonya pagoda örneklerine bağlanabilir (Fotoğraf 4.49-4.50).

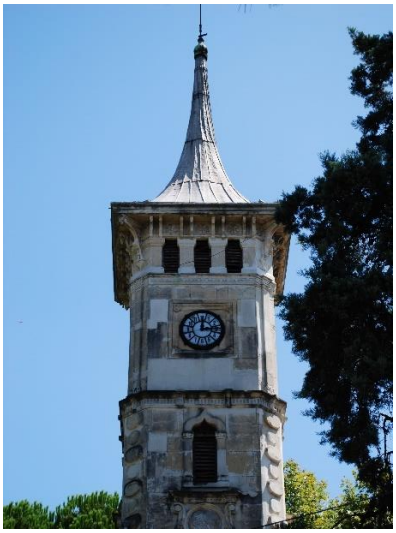

Fotoğraf 4.47 İzmit Saat Kulesi

Fotoğraf 4.48 Samsun Belediye Binası

Oryantalist Uzak Doğu üslubu örtülerine örnek olan ikinci tip, süsleme öğesi olarak kullanılan çatı tipidir. Anadolu mimarlığında bir örnek tespit edebildiğimiz bu tip çatı, Samsun Belediye Binası'nda yer almaktadır (Fotoğraf 4.48) (Çizim 4.19). Çatı, yapıya anıtsallık katmak için, giriş bölümünün üzerine yerleştirilmiştir. Dikdörtgen planlı ve yatay doğrultuda kademeli olarak yükselen bu çatının kenarlarının sivriltildiği görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu topraklarında örneğine rastlayamadığımız bu çatı tipi, çalışmamız içerisinde önemli bir yere sahiptir. Samsun Belediye Binası'nda, süsleme öğesi olarak stilize biçimde görülen bu tip çatı tipinin menşei, Çin ve Güney Kore mimarisine bağlanabilir (Fotoğraf 4.51-4.52).

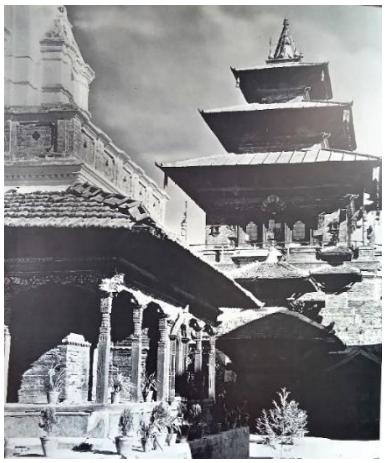

Fotoğraf 4.49 Nepal, Katmandu, Taleju Devi Tapınağı[943]

Fotoğraf 4.50 Japonya, Nara, Yakushiji Pagoda[944]

[943] Bussagli, 1981: 16.
[944] Bussagli, 1981: 168.

Fotoğraf 4.51 Çin, Pekin, Ming Hanedanı Nekropol Alanı[945]

Fotoğraf 4.52 Güney Kore, Seul, Ch'ang-dok Sarayı[946]

[945] Bussagli, 1981: 103.
[946] Bussagli, 1981: 148.

Bu tip çatıların üslubu, Avrupa mimarisinde Chinoiserie üslubu olarak geçmektedir[947]. Özellikle Fransa Versailles Saray Kompleksi içinde bulunan Trianon de Porcelaine Binası[948], İngiltere'de Kew Gardens'taki yapılardan bir pagoda[949], İtalya'da Brignano Gera d'Adda'da Palazzo Citterio[950] ve Palazzina La Favorita[951], Almanya'da Pillnitz Sarayı[952] ve Sanssouci Sarayı'ndaki Çin Çay Köşkü[953] bu üslup için örnek gösterilebilir.

İstanbul mimarisinde Uzak Doğu üslubuna. Beylerbeyi Sarayı Deniz Köşkü çatı biçimi örnek verilebilir (Fotoğraf 4.53). Ancak bu çatı biçimi daha çok Avrupa'da görülen örneklere benzemektedir. İzmit Saat Kulesi ve Samsun Belediye Binası'nın çatı biçimleri, Osmanlı Mimarisi'nde nadir görülen önemli örnekler olarak dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.53 Beylerbeyi Sarayı Deniz Köşkü

4.4.3. Kemerler

Osmanlı dönemi Anadolu mimarlığında kemerler, Oryantalist üslubu belirlemede önemli bir yapı elemanıdır. Kubbeye göre genellikle süsleme amacıyla değil, fonksiyonuna göre inşa edildiği görülmektedir. Kemerleri bu bölümde, at nalı kemerler, soğan biçimli sivri kemerler, Mağrip üsluplu kemerler, dilimli kemerler, ortak taşıyıcıya sahip münferit kemerler ve süsleme öğesi olarak kullanılan kemerler olarak altı ana başlıkta inceleyeceğiz.

---

947 Bkz. Batı'da Oryantalist Mimari.
948 Decrossas, 2011: 335-344; Levy, 1968: 355.
949 Mayor, 1941: 113.
950 Saner, 1998: 9; Bußmann, 2007: 17.
951 Batur, 1996: 28.
952 Reichwein, 1968: 60; Saner, 1998: 10.
953 Von Erdberg, 1933: 167-168; Kurth, 1962: 60.

4.4.3.1. At Nalı Kemerler

At nalı kemerler, Kuzey Afrika ve Hindistan mimarisinde karşımıza çıkan, Oryantalist üslubu belirlemede önemli bir öğedir. Mağrip mimari üslubunun, Endülüs Emevileri tarafından İspanya'ya taşınması ile birlikte Avrupa mimarisinde tanınmıştır. Ayrıca Fransa'nın Mısır'ı işgalinden sonra, Avrupa'da Oryantalist mimari öğesi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Fotoğraf 4.54-4.55).

Hindistan mimarisinde karşımıza çıkan at nalı kemerlere, diğer tip kemerlere göre daha az rastlanır. Mağrip üslubu ile karşılaştırıldığında, Hindistan mimarisindeki kemerlerin üzengi taşından içeri doğru hafif bir girinti yaptığı ve genellikle dilimli kemer ile kullanıldığı görülmektedir.

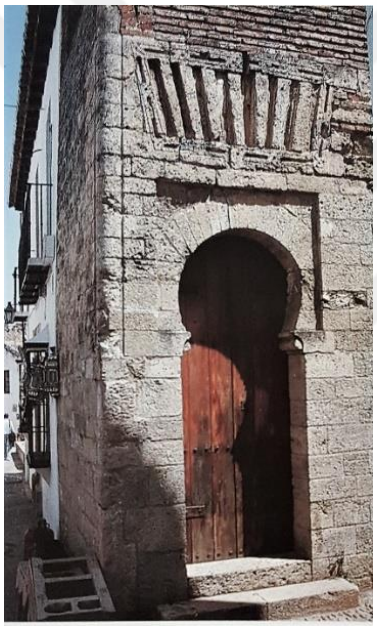

Fotoğraf 4.54 İspanya, Ronda, San Sebastian Kilisesi[954]

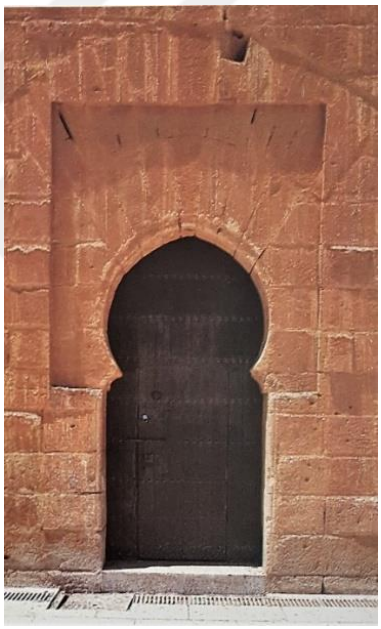

Fotoğraf 4.55 Fas, Rabat Kemer Örneği[955]

Başkent İstanbul Oryantalist mimaride at nalı kemer sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Genellikle kapı ve pencerelerde karşımıza çıkan bu kemere örnek olarak, Topçu Kışlası, Harbiye Nezareti, Beylerbeyi Sarayı Ahır Köşkü, Fuat Paşa Külliyesi, Kadıköy Aziziye Hamamı, Hidayet Cami, Sirkeci Garı, Arap Cami Son Cemaat Yeri, Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu verilebilir[956]. İmparatorluk topraklarında, Malta Türk Şehitliği, Selanik Hamidiye Cami, Manastır Hükümet Konağı'nda farklı tiplerde at nalı kemere rastlanmaktadır[957].

[954] Danby, 2005: 25
[955] Danby, 2005: 25
[956] Bkz. Başkent Mimarlığında Oryantalizm.
[957] Bkz. İmparatorluk Topraklarında Oryantalizm.

Anadolu'daki Oryantalist mimaride at nalı kemer kullanımı, diğer kemer biçimlerine oranla en sık kullanılan kemerdir. Çalışmamız neticesinde at nalı kemerlerin, dairesel ve sivri at nalı kemer olmak üzere iki farklı tipte görüldüğü anlaşılmaktadır.

4.4.3.1.1. Dairesel Formlu At Nalı Kemerler

Dairesel formlu at nalı kemerler, tam bir daire şeklinde tasarlanmış olup, üzengi taşından içe doğru daralan bir yapı göstermektedir. Çalışmamızda bu tip kemerler, farklı boyutlarda karşımıza çıkmaktadır. Dairesel formlu at nalı kemerlere; İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu (Fotoğraf 4.56-4.57-4.58) (Çizim 4.20-21) ve İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu kapı ve pencerelerinde (4.59-4.60-4.61) (Çizim 4.22-4.23-4.24), İzmir Sarıkışla Köşkü'nün (Fotoğraf 4.62) (Çizim 4.25), Bursa Hamidiye Batı Karakolu'nun (Fotoğraf 4.63) (Çizim 4.26), Trabzon Karakolu'nun (Fotoğraf 4.64) (Çizim 4.27), Kayseri Reşadiye Karakolu'nun (Fotoğraf 4.65) (Çizim 4.28), Balıkesir Pazarlık Cami'nin (Fotoğraf 4.66) (Çizim 4.29), Milas Hükümet Konağı'nın (Fotoğraf 4.67) (Çizim 4.30), Yeşim Hanım Köşkü'nün kapı ve pencerelerinde (Fotoğraf 4.68-4.69-4.70) (Çizim 4.31-4.32-4.33), İzmir Fernand Guiffray Köşkü'nün pencerelerinde (Fotoğraf 4.71) (Çizim 4.34), Sivas Millet Köşkü kapı ve pencerelerinde (Fotoğraf 4.72) (Çizim 4.15) İzmir Saat Kulesi'nin gövdesinde yer alan pencere ve kör pencereler (Fotoğraf 4.73-4.74) (Çizim 4.35), İzmir Sarıkışla'nın ikinci kat balkon kapısı yanındaki pencerelerinde (Fotoğraf 4.75) (Çizim 4.36), Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin giriş kapısı yanındaki kemerlerde (Fotoğraf 4.76) (Çizim 4.17), Samsun Belediye Binası giriş kapısında (Fotoğraf 4.77) (Çizim 4.37) ve Samsun Belediye Binası üçüncü kat balkon kapısı kemerinde (Fotoğraf 4.78) (Çizim 4.38) rastlanmaktadır (Tablo 4.9).

Fotoğraf 4.56 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Fotoğraf 4.57 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Fotoğraf 4.58 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Diğer örneklerden farklı olarak Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nin giriş kapısı, köşede yer aldığı için, kemeri içe doğru şevli olarak tasarlanmıştır. Kemerin iç açıklığı yuvarlak kemer şeklinde iken, dış açıklığı dairesel formlu at nalı kemer olarak düzenlenmiştir.

Kemer Yenişehir Polis Karakolu'nun giriş kapısının üzeri hilal şeklinde düzenlenmiştir. Kapının kemeri göz önünde bulundurulduğunda dairesel formlu at nalı, kemer açıklığı baz alındığında basık dairesel formlu at nalı kemer grubuna girmektedir. Ayrıca bu yapının diğer cephelerinde bulunan kapı ve pencerelerinin kemer kilit taşlarının merkezi, kaş kemer tarzında yukarı doğru sivriltilmiştir. Ancak bu durum, kemer açıklığını fazla etkilememiş, biçim olarak dairesel formlu at nalı kemer olarak kalmıştır.

Fotoğraf 4.59 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu

Fotoğraf 4.60 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu

Fotoğraf 4.61 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakol

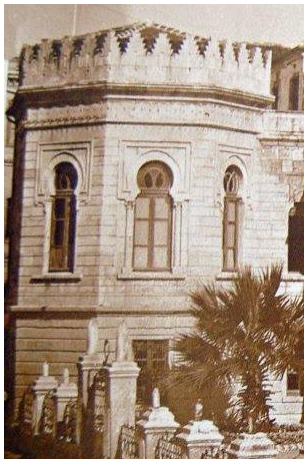

Fotoğraf 4.62 İzmir Sarıkışla[958]

Fotoğraf 4.63 Bursa Hamidiye Batı Karakolu[959]

Fotoğraf 4.64 Trabzon Karakolu[960]

[958] Alpaslan ve Gülenç, 2019: 39.
[959] http://www.caginpolisi.com.tr/eski_sitemiz/120/15-16-17.htm
[960] Eyüp Şahin Arşivi.

Fotoğraf 4.65 Kayseri Reşadiye Polis Karakolu[961]

Fotoğraf 4.66 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami

Fotoğraf 4.67 Milas Hükümet Konağı

Fotoğraf 4.68 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Fotoğraf 4.69 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

Fotoğraf 4.70 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

[961] Denktaş, 2007: 211.

Fotoğraf 4.71 İzmir Fernand Guiffray Köşkü[962]

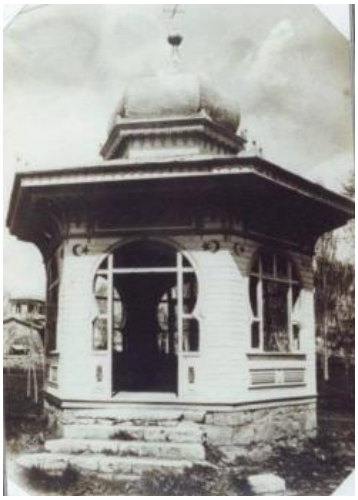

Fotoğraf 4.73 Sivas Millet Köşkü[963]

Fotoğraf 4.72 İzmir Saat Kulesi

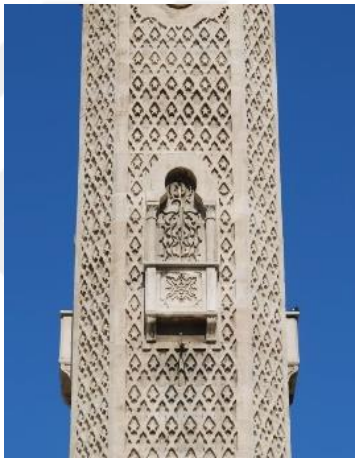

Fotoğraf 4.74 İzmir Saat Kulesi

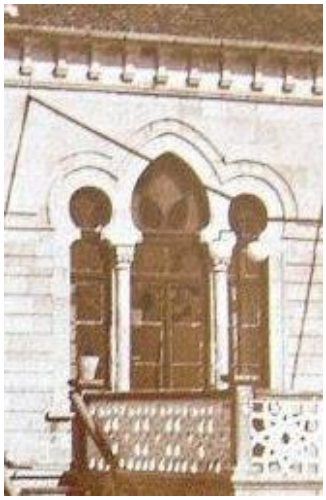

Fotoğraf 4.75 İzmir Sarıkışla[964]

Fotoğraf 4.76 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[965]

[962] http://www.levantineheritage.com/house42.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)
[963] Denizli, 1998: 201.
[964] Alpaslan ve Gülenç, 2019: 39.
[965] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

Dairesel formlu at nalı kemerlerden, Samsun Belediye Binası'ndaki kapı kemerleri diğer örneklerden farklı bir tasarım göstermektedir. Giriş kapısının at nalı kemeri diğer örneklerle benzeşirken, üzengi taşından sövelere, aşağı doğru genişleyerek bir yay çizmektedir (Fotoğraf 4.77) (Çizim 4.37). Aynı şekilde, üçüncü kat balkon kemerinde, merkezde dairesel formda at nalı kemer bulunmaktadır (Fotoğraf 4.78) (Çizim 4.38). Bu kemerin üzengi taşından sövelere daha yukarıdan bir yay şeklinde genişlediği görülmekte ve bu durum kemeri aynı zamanda üç dilimli kemer kategorisinde ele almamızı sağlamaktadır.

Fotoğraf 4.77 Samsun Belediye Binası

Fotoğraf 4.78 Samsun Belediye Binası

Tablo 4.9 Dairesel Formlu At Nalı Kemerler

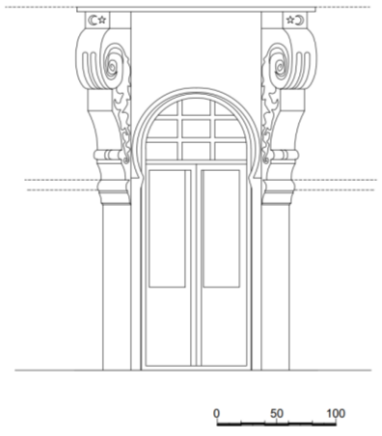	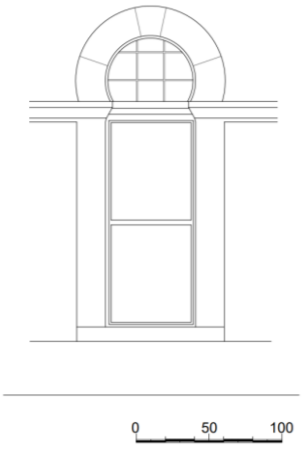	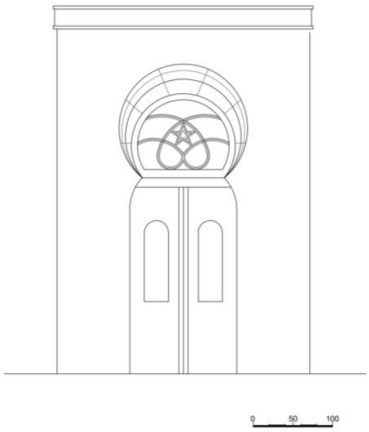
Çizim 4.20 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Kapısı	**Çizim 4.21 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Penceresi**	**Çizim 4.22 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kapısı**

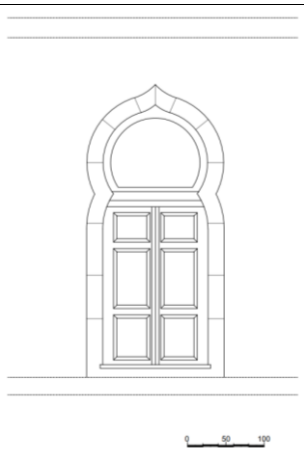		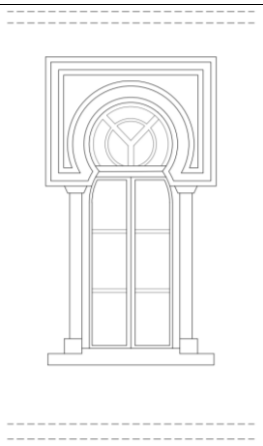
Çizim 4.23 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kapısı	**Çizim 4.24 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Penceresi**	**Çizim 4.25 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili Penceresi**
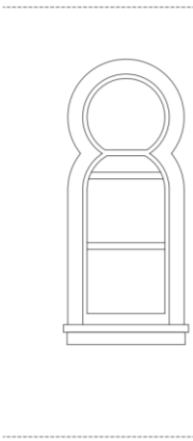	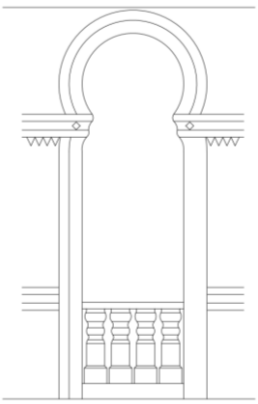	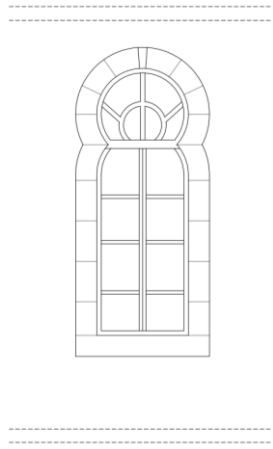
Çizim 4.26 Bursa Hamidiye Batı Karakolu Penceresi	**Çizim 4.27 Trabzon Karakolu Penceresi**	**Çizim 4.28 Kayseri Reşadiye Karakolu**
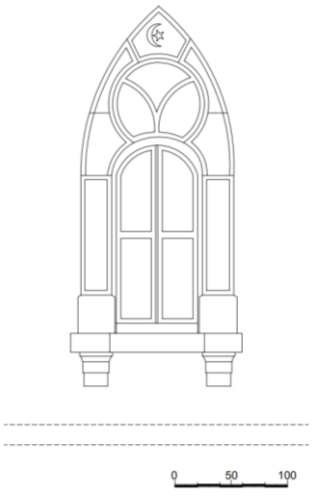	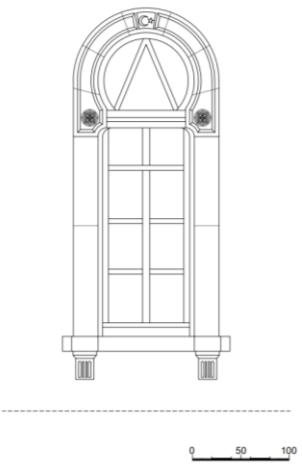	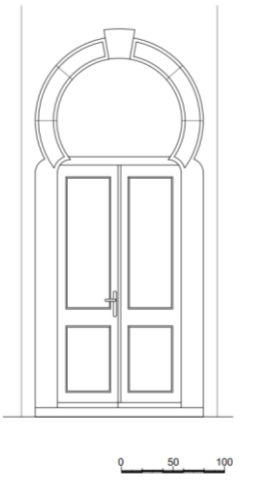
Çizim 4.29 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Penceresi	**Çizim 4.30 Milas Hükümet Konağı Penceresi**	**Çizim 4.31 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Kapısı**

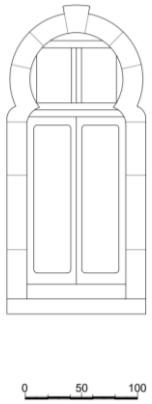	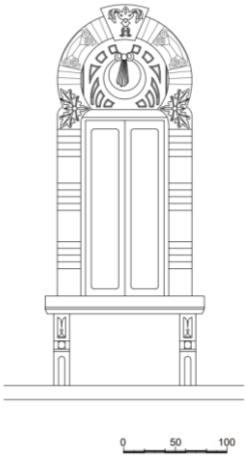	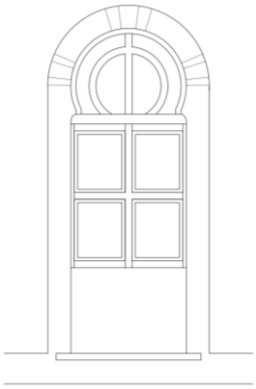
Çizim 4.32 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Penceresi	**Çizim 4.33 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Penceresi**	**Çizim 4.34 İzmir Fernand Guiffray Köşkü Penceresi**
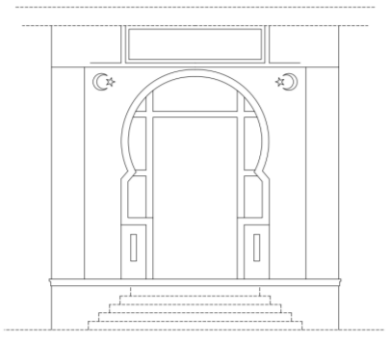	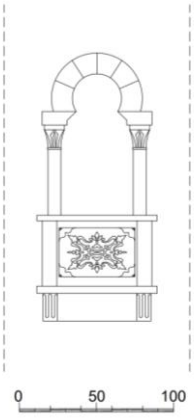	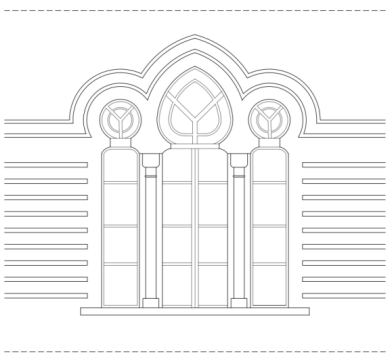
Çizim 4.15 Sivas Millet Köşkü	**Çizim 4.35 İzmir Saat Kulesi Gövde Penceresi**	**Çizim 4.36 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili Teras Pencereleri**
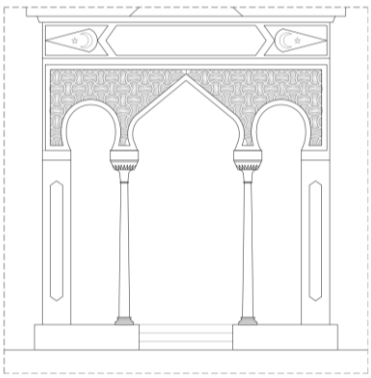	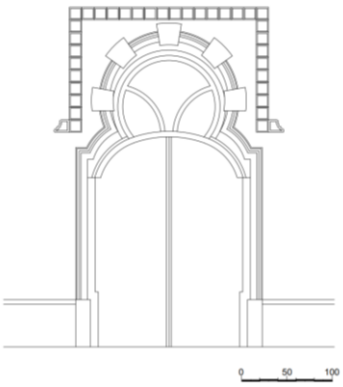	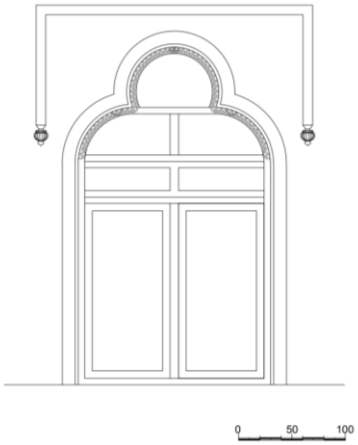
Çizim 4.17 Trabzon Kadri Paşa Türbesi	**Çizim 4.37 Samsun Belediye Binası Giriş Kapısı**	**Çizim 4.38 Samsun Belediye Binası Üçüncü Kat Balkon Kapısı**

İstanbul mimarisinde dairesel formlu at nalı kemer; Bahriye Nezareti girişinde yer alan kemerlerde, Harbiye Nezareti Kemerli Kapı'nın ikinci kat pencerelerinde, Harbiye Nezareti Köşkü pencerelerinin kemerlerinde, Beylerbeyi Sarayı Deniz Köşkü'nün kemerlerinde, Beylerbeyi Sarayı Ahır Köşkü'nün pencerelerinde, Fuat Paşa Cami pencereleri ve Meşrutası pencerelerinde, Hidayet Cami kör kemerlerinde, Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu küçük kemerlerinde görülmektedir (Fotoğraf 4.79-4.80-4.81-4.82-4.83-4.84-4.85-4.86-4.87). Ayrıca, dairesel formlu at nalı kemerin imparatorluk toprakları örnekleri arasında, Malta Türk Şehitliği kemerleri, Emanuele Luigi Galizia'nın Malta'daki konutları ve Selanik Hamidiye-Yeni Cami giriş kapısı yer almaktadır (Fotoğraf 4.88-4.89-4.90).

Fotoğraf 4.79 Bahriye Nezareti

Fotoğraf 4.80 Harbiye Nezareti Kapısı

Fotoğraf 4.81 Harbiye Nezareti Köşkü

Fotoğraf 4.82 Beylerbeyi Sarayı Deniz Köşkü

Fotoğraf 4.83 Beylerbeyi Sarayı Ahır Köşkü[966]

Fotoğraf 4.84 Fuat Paşa Cami Penceresi

[966] Saner, 1998: 56.

Fotoğraf 4.85 Fuat Paşa Külliyesi Meşrutası

Fotoğraf 4.86 Hidayet Cami

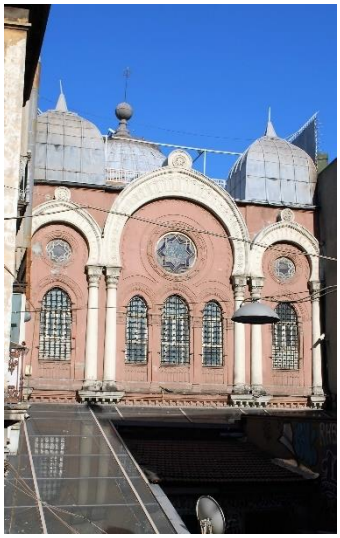

Fotoğraf 4.87 Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu

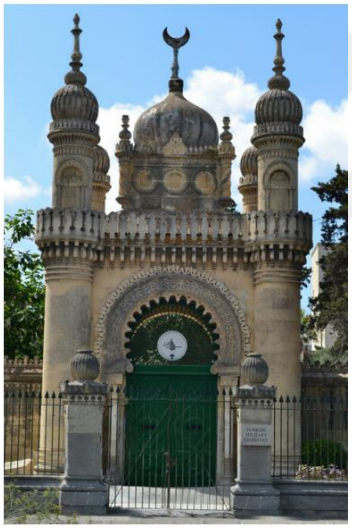

Fotoğraf 4.88 Malta Türk Şehitliği[967]

Fotoğraf 4.89 Emanuele Luigi Galizia'nın Malta'daki Üç Konutu[968]

Fotoğraf 4.90 Selanik Hamidiye-Yeni Cami[969]

4.4.3.1.1.1. Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemer

Anadolu mimarlığında dairesel formlu at nalı kemerler, tek kullanıldığı gibi çifte ya da üçlü olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu tip kemerleri, taşıyıcı öğesi olmayanlar ve ortak taşıyıcı öğesi olanlar olarak iki başlıkta inceleyeceğiz.

[967] Thake, 2016: 231.
[968] Thake, 2016: 244.
[969] Bayram, 2019: 99.

4.4.3.1.1.1.1. Taşıyıcı Öğesi Olmayan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemerler

Taşıyıcı öğesi olmayan dairesel formlu çoklu at nalı kemerlere, İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nin ikinci kat balkon kapısı ve İzmir Kemeraltı Polis Karakolu'nun ikinci kat penceresinde rastlanmaktayız (Fotoğraf 4.91-4.92-4.93) (Çizim 4.39-4.40). Bu kemerlerim birleşim noktası sadece üzengi taşından oluşmaktadır. Üzengi taşlarının altındaki oyuktan anlaşıldığı kadarıyla, zamanında bu kemerleri ahşap sütunlar taşımış veya yatay olarak yerleştirilen ahşap çıtalar üzerine oturtulmuş olabilir. İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nun eski fotoğrafında, ahşap malzeme ile yapılmış pencereler olduğu ve bu kemerin ahşap desteklere dayandığı dikkati çekmektedir. İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu ve Kemeraltı Polis Karakolu'nun yakın zamanlarda inşa edildiği göz önünde bulundurulduğunda aynı mimar tarafından tasarlanmış olabileceği akla gelmektedir (Tablo 4.10).

Taşıyıcı öğesi olmayan dairesel formlu at nalı kemerlere başkent ve imparatorluk örneklerinde rastlanmamıştır.

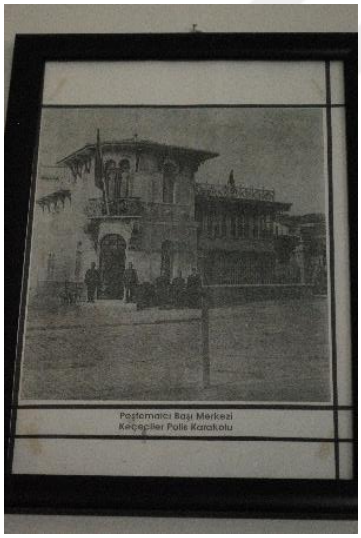

Fotoğraf 4.91 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Fotoğraf 4.92 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Fotoğraf 4.93 İzmir Kemeraltı Polis Karakolu

Tablo 4.10 Taşıyıcı Öğesi Olmayan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemerler

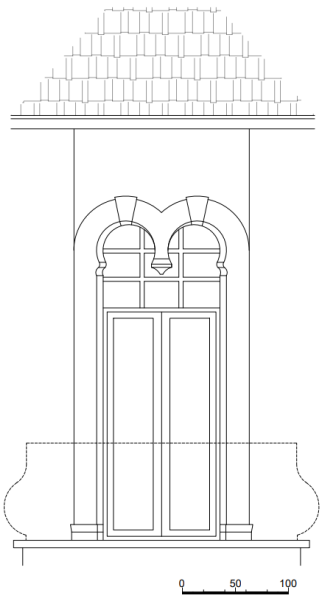	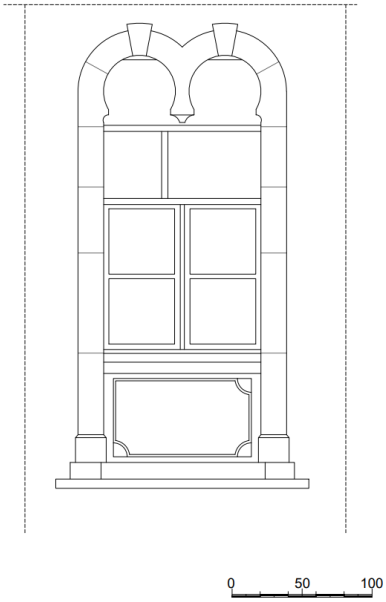
Çizim 4.39 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Balkon Kapısı	**Çizim 4.40 İzmir Kemeraltı Polis Karakolu Penceresi**

4.4.3.1.1.1.2. Ortak Taşıyıcı Öğesi Olan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemer

Çalışmamızda, ortak taşıyıcı öğesi olan dairesel formlu at nalı kemerlerin, taşıyıcı öğenin söve olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.11). İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nun birinci ve ikinci kat pencereleri bu gruba örnek verilebilir (Fotoğraf 4.94-4.95 (Çizim 4.41). Bu pencerelerin, söveleri ile birlikte kemerlerin beden duvarından dışa taşkın olduğu görülmektedir. İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu'nun güney cephesi pencereleri, dış söveleri olmaksızın beden duvarına oturan bir tasarımdadır (Fotoğraf 4.96) (Çizim 4.42). Yapının giriş kapısının üzerinde, ikinci katta ise dar ve küçük üçlü pencereler dikkati çekmektedir. Bu pencerelerin kemerleri de bu cephedeki diğer pencereler gibi dışa taşkındır (Fotoğraf 4.97) (Çizim 4.43).

Balıkesir Edremit Pazarlık Cami'nin doğu ve batı cephesinde bulunan pencerelerin, beden duvarından taşkın olarak tasarlanmış ve sivri kemer içine alınmış olduğu, sivri kemerin içinde çifte at nalı kemer şeklinde düzenlenmiş pencerelerin yer aldığı görülmektedir (Fotoğraf 4.98) (Çizim 4.44). Bu pencerelerin ortak sövesi diğerlerine göre daha geniş tutulmuştur. Ayrıca pencerelerin üst merkezinde, üzeri kaş kemer şeklinde sivriltilmiş daire biçimli bir öküz gözü pencere bulunmaktadır. Bu tip tasarım, Memlûk üslubuna işaret etmektedir.

Fotoğraf 4.94 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Fotoğraf 4.95 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

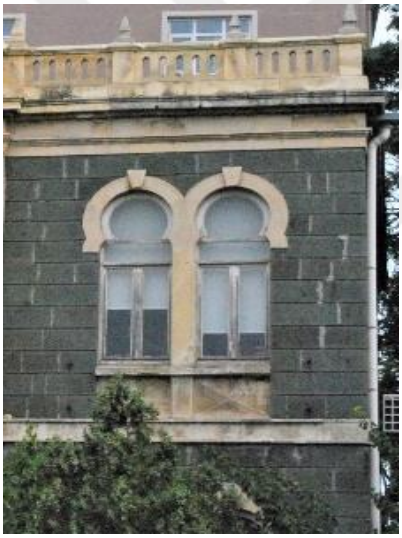

Fotoğraf 4.96 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu

Fotoğraf 4.97 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu

Fotoğraf 4.98 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami

Tablo 4.11 Ortak Taşıyıcı Öğesi Olan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemer

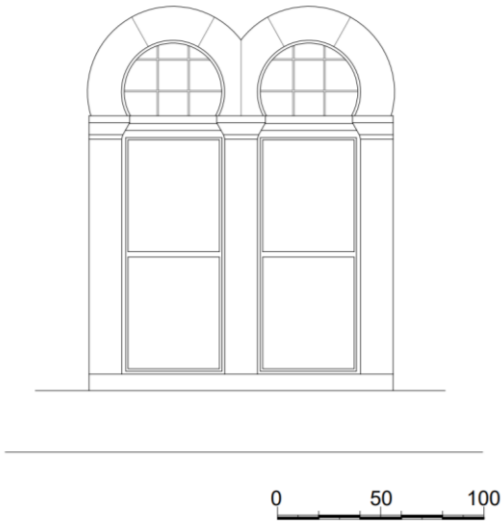

Çizim 4.41 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Zemin Kat Pencereleri

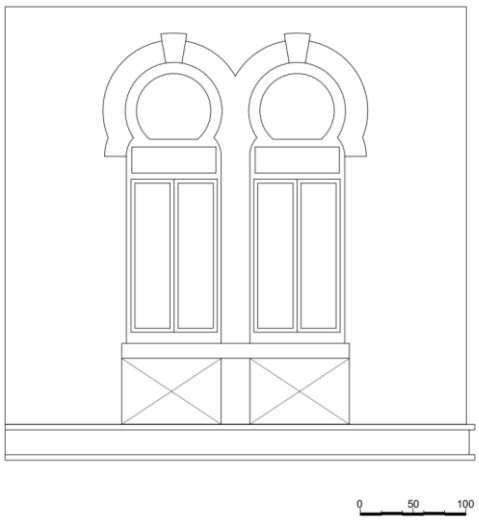

Çizim 4.42 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Penceresi

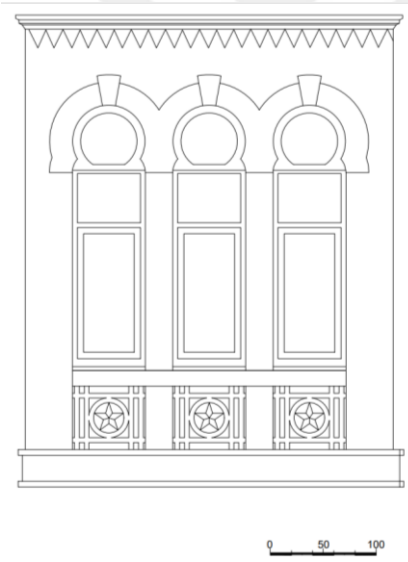

Çizim 4.43 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Penceresi

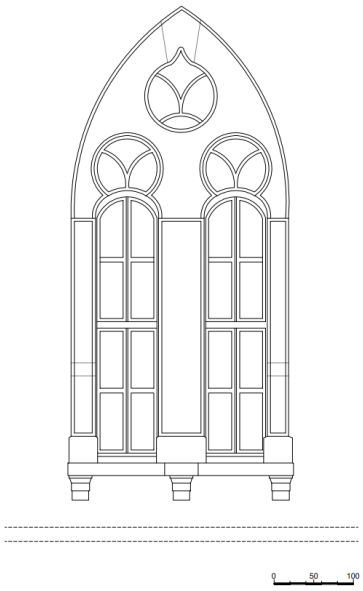

Çizim 4.44 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Pencereleri

Başkent İstanbul mimarisinde, ortak taşıyıcı öğesi olan dairesel formlu at nalı kemerlere Fuat Paşa Cami pencerelerinde rastlanmıştır (Fotoğraf 4.99). İmparatorluk topraklarında Malta örnekleri Anadolu mimarisinde görülen örnekler ile benzemektedir (Fotoğraf 4.100-4.101).

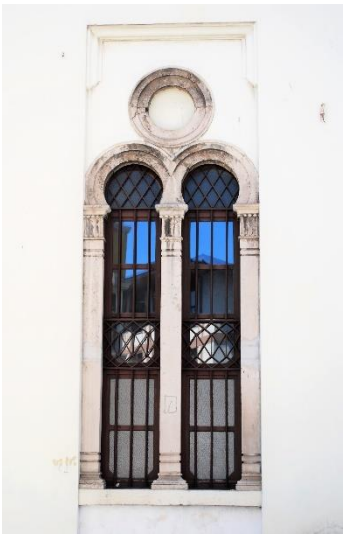

Fotoğraf 4.99 Fuat Paşa Cami

Fotoğraf 4.100 Malta Türk Şehitliği[970]

Fotoğraf 4.101 Emanuele Luigi Galizia'nın Malta'daki Üç Konutu[971]

4.4.3.1.1.2. Basık Dairesel Formlu At Nalı Kemer

Anadolu mimarlığında basık dairesel formlu at nalı kemer nadir görülen bir kemer biçimidir. Çalışmamızda üç farklı tipte örnek tespit edilmiştir (Tablo 4.12). Bunlardan ilki Aydın Hükümet Konağı'nın girişinde yer alan kemerdir (Fotoğraf 4.102) (Çizim 4.45). Sepet kulpu şeklinde düzenlenen ve oldukça basık tutulmuş olan bu kemer, üzengi taşından içeri doğru girinti yaparak daralmaktadır.

[970] Thake, 2016: 235.
[971] Thake, 2016: 244.

İkinci örneğimiz, diğerine göre daha yüksek tutulmuş olan Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi'nin avlusunun merkezinde yer alan kemerdir (Fotoğraf 4.103) (Çizim 4.46). Üçüncü örneğimiz olan İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu'nun giriş kapısının kemeri, hilal şeklinde tasarlanmış olup, dışa taşkın kemeri ile dairesel formlu, ancak kemer açıklığı basık dairesel formlu at nalı kemer grubunda yer almaktadır (Fotoğraf 4.104) (Çizim 4.22). Benzer kemer açıklığı İzmir Kemeraltı Polis Karakolu kapısında görülmektedir (Fotoğraf 4.105) (Çizim 4.47). Bu iki kemerin, diğer örneklere göre daha dar ve küçük tutulduğu dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.102 Aydın Hükümet Konağı[972]

Fotoğraf 4.103 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi

Fotoğraf 4.104 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu

Fotoğraf 4.105 İzmir Kemeraltı Polis Karakolu

[972] https://www.greecetravel.com/matt-blog/photos/aidini-independence-parade.jpg (erişim tarihi: 05.05. 2018)

Tablo 4.12 Basık Dairesel Formlu At Nalı Kemer

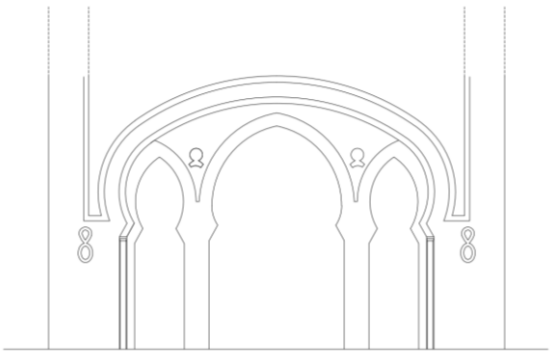	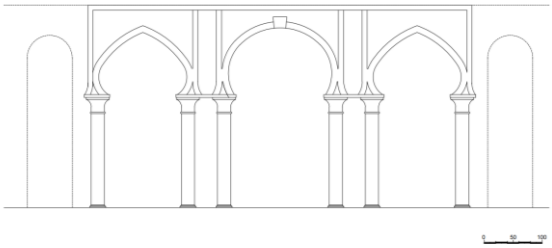
Çizim 4.45 Aydın Hükümet Konağı Giriş Kapısı	**Çizim 4.46 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Revak Kemerleri**
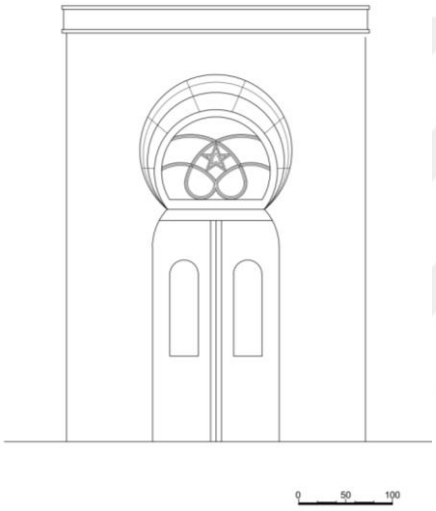	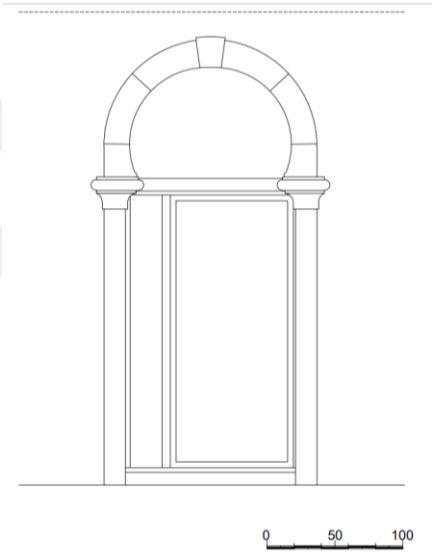
Çizim 4.22 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Giriş Kapısı	**Çizim 4.47 İzmir Kemeraltı Polis Karakolu Giriş Kapısı**

İstanbul örnekleri içinde; Fuat Paşa Külliyesi avlu kapısı (Fotoğraf 4.106), Hidayet Cami kör kemerleri (Fotoğraf 4.107), Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu merkez kemeri (Fotoğraf 4.108) ve Kuzguncuk Evleri'nde görülen kemerler (Fotoğraf 4.109) basık dairesel formlu at nalı kemer formundadır. Ayrıca imparatorluk örneklerinden Emanuele Luigi Galizia'nın Malta'daki konut kemerleri benzer biçim göstermektedir.

Fotoğraf 4.106 Fuat Paşa Külliyesi Avlu Kapısı

Fotoğraf 4.107 Hidayet Cami

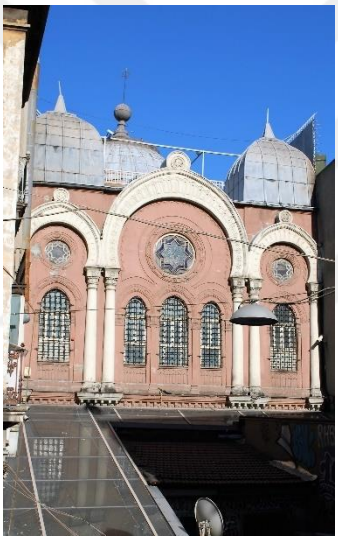

Fotoğraf 4.108 Yüksekkaldırım Aşkenaz Sinagogu

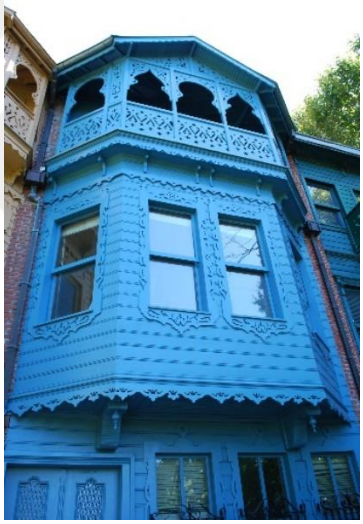

Fotoğraf 4.109 Kuzguncuk Evleri

4.4.3.1.2. Sivri At Nalı Kemer

Osmanlı dönemi Anadolu mimarlığında görülen sivri at nalı kemerler, sivri kemer formunda olup, üzengi taşından içeri doğru daralan bir tasarım göstermektedir (Tablo 4.13). Bu tipteki kemerlere, İzmir Saat Kulesi'nin giriş kapıları (Çizim 4.48) ve şadırvan bölümünün kemerleri örnek olarak verilebilir (Fotoğraf 4.110-4.111) (Çizim 4.12). Bu yapıdaki giriş kapıları sövelerin üzerine oturduğu bir tasarım gösterirken, şadırvan bölümündeki kemerler moresk sütun başlıklara oturmakta ve sütunlarla taşınmaktadır. Benzer sivri at nalı kemerlere, İzmir Milli Kütüphane kapılarında ve İzmir Fernand Guiffray Köşkü'nün giriş revakında da rastlanmaktadır (Fotoğraf 4.112-4.113) (Çizim 4.49-4.50). Bu iki kemer örneğinde renkli taş kullanımı söz konusu iken, İzmir Saat Kulesi'nin eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, inşa edildiği dönemde çift renkli olarak boyandığı anlaşılmaktadır.

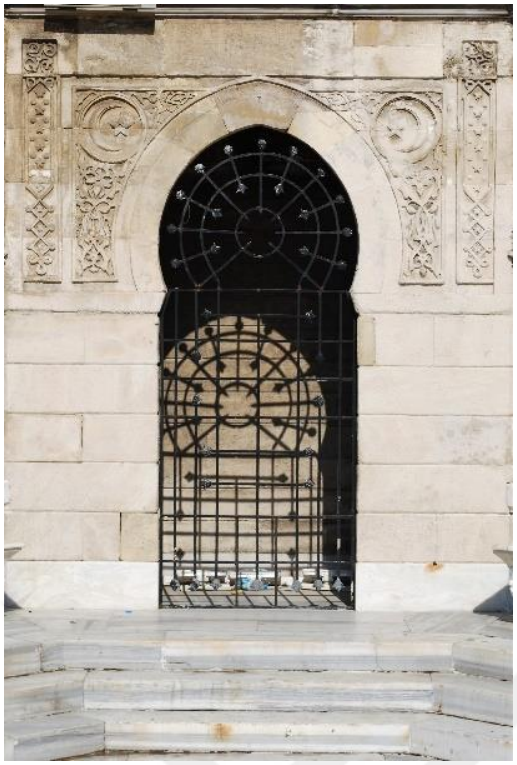

Fotoğraf 4.110 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı

Fotoğraf 4.111 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kemeri

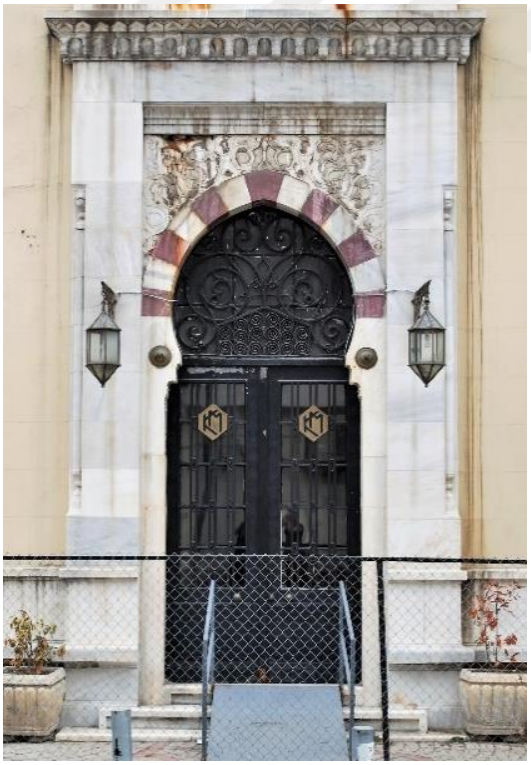

Fotoğraf 4.112 İzmir Milli Kütüphane Kapısı

Fotoğraf 4.113 İzmir Fernand Guiffray Köşkü[973]

[973] http://www.levantineheritage.com/guiffray.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)

Fotoğraf 4.114 Aydın Hükümet Konağı[974]

Fotoğraf 4.115 Sivas Jandarma Binası

Fotoğraf 4.116 Samsun Belediye Binası

Çalışmamızda sivri at nalı kemerlere diğer bir örnek Aydın Hükümet Konağı'nın giriş kapısında görülmektedir (Fotoğraf 4.114) (Çizim 4.45). Burada ortada geniş iki yanında ince formlu sivri kemer dikkati çekmektedir. Sivas Jandarma Binası'nın zemin katında yer alan dilimli kemerlerin çerçeveleri ise sivri at nalı kör kemerler ile çerçevelenmiştir (Fotoğraf 4.115) (Çizim 4.51).

Samsun Belediye Binası'nın pencereleri diğer örneklerden farklılık göstermektedir (Fotoğraf 4.116) (Çizim 4.52). Dairesel formlu at nalı kemer şeklinde tasarlanmış olan bu kemerlerin kilit taşları hafifçe yukarı doğru sivriltilmiştir. Dışa taşkın çerçevesi bulunan bu pencerelerde, kırmızı-siyah çift renkli taş kullanılmış olması, sivri at nalı kemerlerin genellikle çift renkli taşlar ile tasarlandığına örnektir.

Anadolu mimarlığında sivri at nalı kemerlerin dar ve küçük boyutta tasarlanmış biçimlerine rastlanmıştır. Mızrak ucu şeklinde olan bu kemerlerin üzengi taşından içeri doğru dairesel olarak girinti yaptığı görülmektedir. İzmir Saat Kulesi'nin çan bölümünde, sütunlarla taşınan ve revak şeklinde düzenlenen ince formlu sivri at nalı kemerler bulunmaktadır (Fotoğraf 4.117) (Çizim 4.11). Kulenin maketinden ve eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, inşa edildiğinde doğu, batı, kuzey ve güney cephelerinde, taşıyıcı öğesi olmayan tipte çifte kemerler olduğu, köşelerinde ise sütunlarla taşınan bir adet kemer bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu bölümün, 1928 ve 1974 yıllarında yaşanan depremler sonucu yıkıldığı ve tamamı ortak taşıyıcı

[974] https://www.greecetravel.com/matt-blog/photos/aidini-independence-parade.jpg (erişim tarihi: 05.05. 2018)

öğelere sahip kemerlere dönüştürüldüğü görülmektedir. Köşelere denk gelen kemerlerin ise ince formlu kör at nalı kemerli olduğu dikkati çekmektedir.

İnce formlu sivri at nalı kemerlere bir diğer örnek İzmir Fernand Guiffray Köşkü'nde görülmektedir (Fotoğraf 4.118) (Çizim 4.53). Köşkün girişinin üzerinde yer alan balkon kapısının yanındaki pencerelerde, ortak taşıyıcı öğeye sahip ince formlu at nalı kemerler görülmektedir. Aydın Hükümet Konağı'nın giriş kapısının iki yanında İzmir'deki diğer örneklerle benzerlik gösteren kemerler dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.117 İzmir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.118 İzmir Fernand Guiffray Köşkü[975]

Balıkesir Saat Kulesi çan bölümünün iki yanındaki küçük kemerler, ince formlu sivri at nalı kemerlidir (Fotoğraf 119) (Çizim 4.4). Manisa Demirci Hükümet Konağı'nın ikinci kat balkon kapısı, bu tipteki örneklerden farklılık göstermektedir (Çizim 4.54). Biçim olarak ince formlu sivri at nalı kemer olarak düzenlenen kemerin, üzengi taşından sövelere doğru genişleyerek üç dilimli kemer şeklini aldığı görülmektedir. (Fotoğraf 4.120). Bu biçimiyle Balıkesir Saat Kulesi ve dairesel formlu at nalı kemer başlığında incelediğimiz Samsun Belediye Binası'nın ikinci kat balkon kapısı ile benzeşmektedir. Ayrıca kapının kilit taşındaki sivrilme ile kaş kemerli soğan biçimli kemerlere dahil olması dikkat çekicidir. İmparatorluk topraklarından, ince formlu sivri at nalı kemerlere örnek olarak Selanik Balık Pazarı'ndaki kemerler verilebilir. Merkezdeki kemerin her iki yanında görülen kemerlerin, Anadolu örneklerinden farklı olarak, üst bölümlerinin yuvarlatıldığı dikkati çekmektedir. (Fotoğraf 4.121). Bu örnekten başka ince formlu at nalı kemer örneği tespit edilememiştir.

[975] http://www.levantineheritage.com/house42.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)

Fotoğraf 4.119 Balıkesir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.120 Manisa Demirci Hükümet Konağı

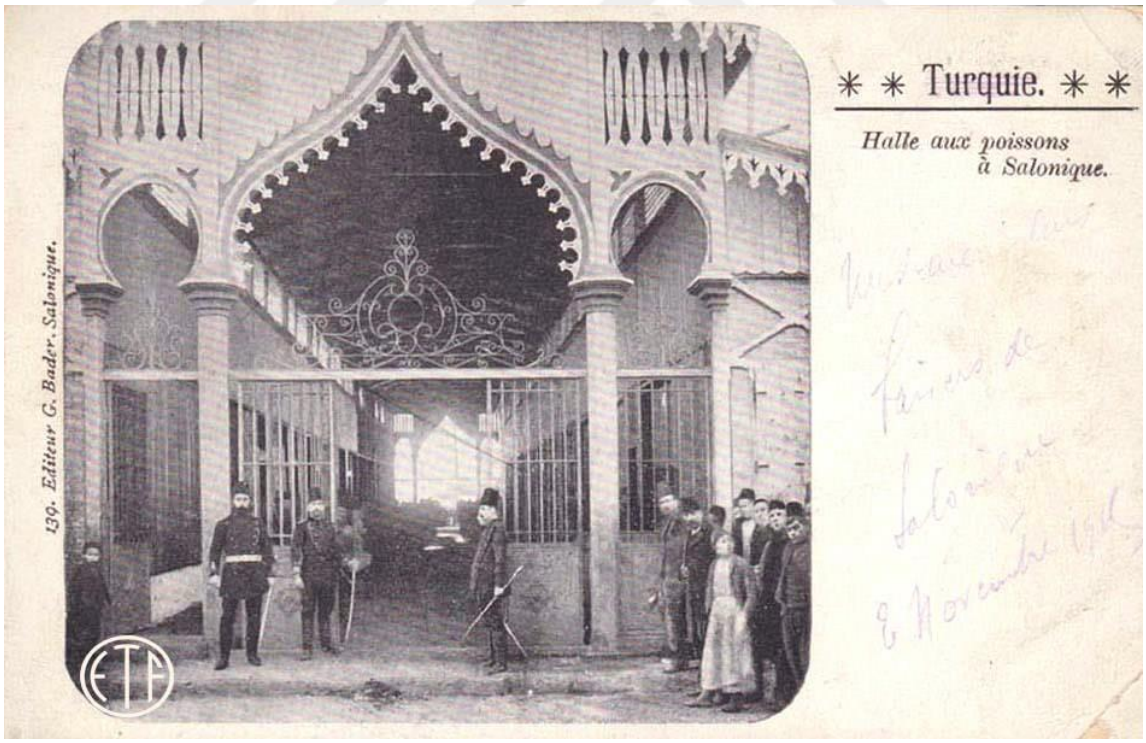

Fotoğraf 4.121 Selanik Balık Pazarı[976]

[976] Anonim

Tablo 4.13 Sivri At Nalı Kemer

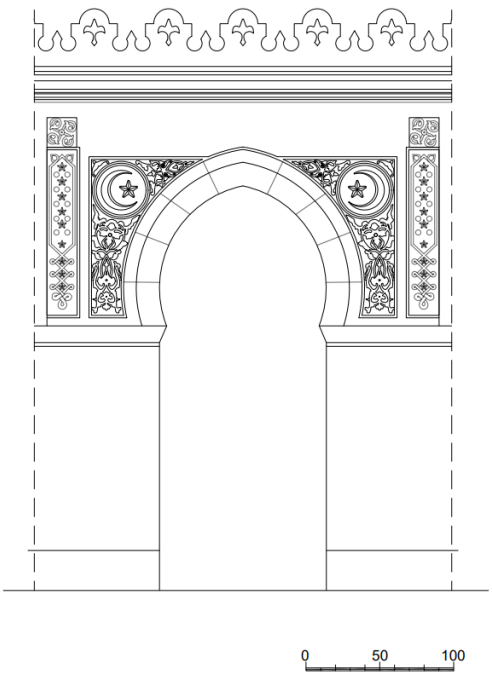

Çizim 4.48 İzmir Saat Kulesi Kapısı

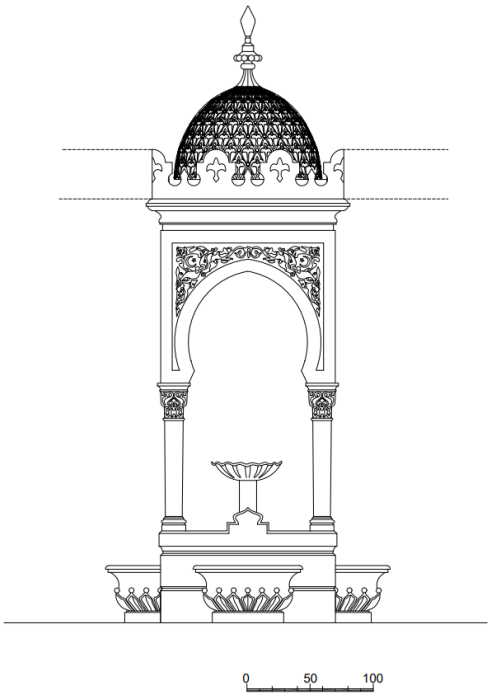

Çizim 4.12 İzmir Saat Kulesi Şadırvanı

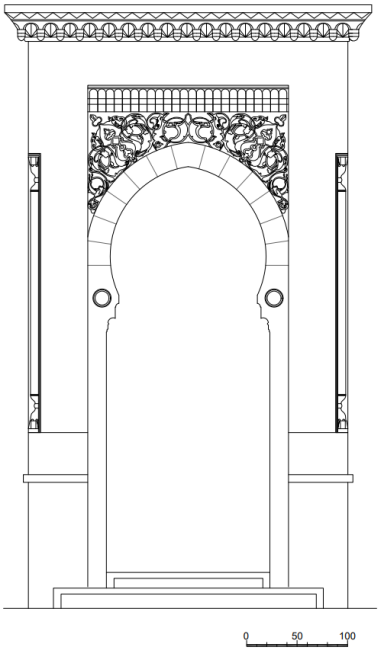

Çizim 4.49 İzmir Milli Kütüphane Kapısı

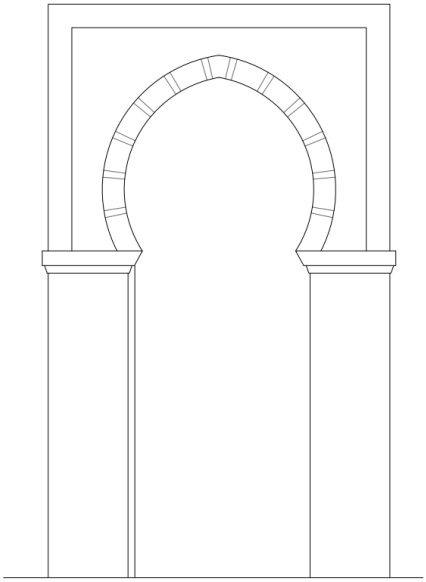

Çizim 4.50 İzmir Fernand Guiffray Köşkü Giriş Kemeri

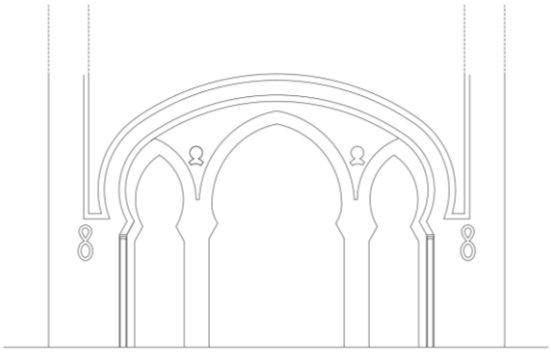

Çizim 4.45 Aydın Hükümet Konağı Giriş Kapısı

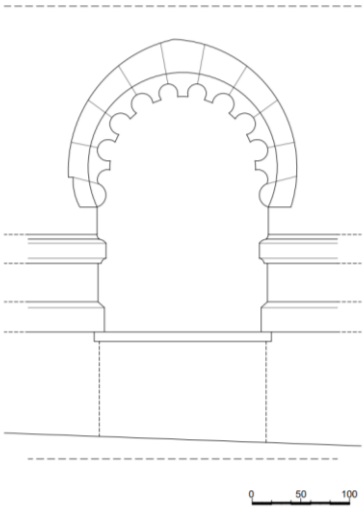

Çizim 4.51 Sivas Jandarma Binası Pencereleri

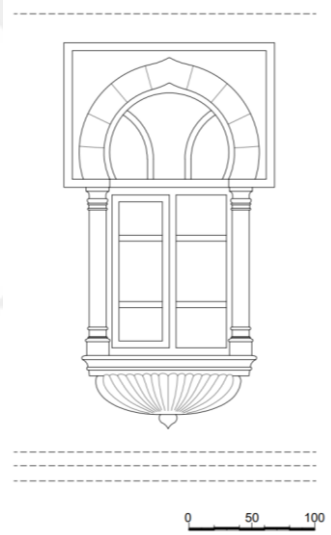

Çizim 4.52 Samsun Belediye Binası Pencereleri

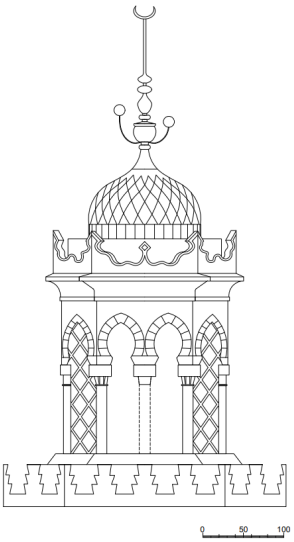

Çizim 4.11 İzmir Saat Kulesi

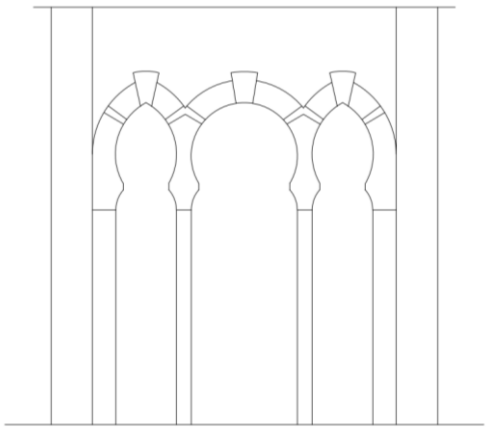

Çizim 4.53 İzmir Fernand Guiffray Köşkü Balkon Kapı ve Pencereleri

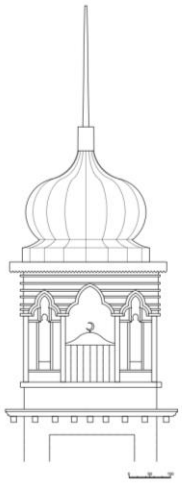

Çizim 4.4 Balıkesir Saat Kulesi

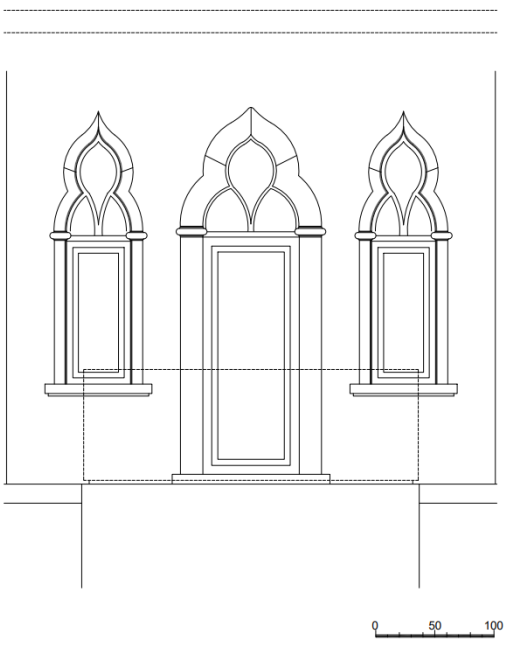

Çizim 4.54 Manisa Demirci Hükümet Konağı

İstanbul mimarlığında sivri at nalı kemerlere; Topçu Kışlası (Fotoğraf 4.122), Harbiye Nezareti kapısı (Fotoğraf 4.123), Arap Cami avlu kapısı (Fotoğraf 4.124), Arap Cami son cemaat yeri kapısı (Fotoğraf 4.125) ve Sirkeci Garı pencereleri (Fotoğraf 4.126) örnek olarak verilebilir.

Fotoğraf 4.122 Topçu Kışlası[977]

[977] Saner, 1998: 80.

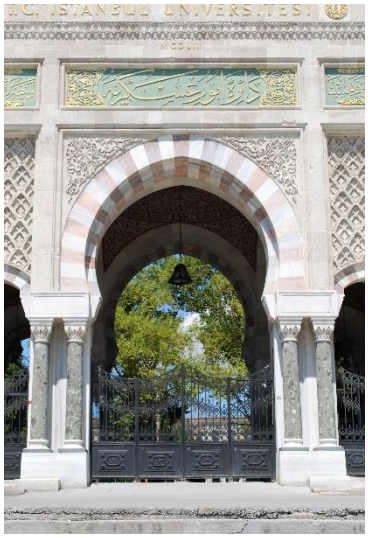

Fotoğraf 4.123 Harbiye Nezareti Kapısı

Fotoğraf 4.124 Arap Cami Avlu Kapısı

Fotoğraf 4.125 Arap Cami Son Cemaat Yeri Kapısı

Fotoğraf 4.126 Sirkeci Garı Pencereleri

4.4.3.1.2.1. Ortak Taşıyıcı Öğesi Olmayan Çoklu Sivri At Nalı Kemer

Anadolu mimarlığında genellikle dairesel formda rastladığımız bu tip çoklu kemerlere, sivri at nalı tek örnek İzmir Saat Kulesi'nin üst bölümünde yer alan kemerler verilebilir (Fotoğraf 4.127-4.128) (Çizim 4.11) (Tablo 4.14). Depremde yıkılan bu bölüm daha sonra sağlamlaştırılmak için sütunlarla desteklenmiştir. Ayrıca, başkent ve imparatorluk topraklarında bu tip kemer tespit edilememiştir.

Fotoğraf 4.127 İzmir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.128 İzmir Saat Kulesi[978]

Tablo 4.14 Ortak Taşıyıcı Öğesi Olmayan İnce Formlu Çoklu Sivri At Nalı Kemer

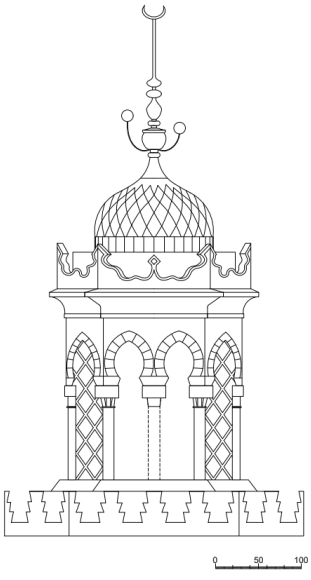

Çizim 4.11 İzmir Saat Kulesi

4.4.3.2. Soğan Biçimli Sivri Kemerler

Soğan biçimli sivri kemerler, sivri at nalı kemerlerden birkaç farkla ayrılmaktadır (Tablo 4.15). Soğan biçimli sivri kemerler, üst bölümlerinden itibaren aşağı iki yana doğru dar açı ile genişlemeye başlayıp, üzengi taşının üzerinde en geniş kavisini yaparak daralmaktadır.

İzmir Sarıkışla balkon kapılarında soğan biçimli sivri kemer kullanılmıştır. Merkezde beden duvarına oturan kemer, cephenin iki köşesinde sütuncelerle taşınmaktadır (Fotoğraf 4.129) (Çizim 4.38). Köşelerdeki bu kemerlere, ortak taşıyıcılı ve kendisinden daha dar ve alçak

[978] APİKAM Arşivi: Görsel Malzeme Arşivi: F.GRSL.0004-003.

tutulmuş iki küçük dairesel formlu at nalı kemer eşlik etmektedir. Bursa Fransız Konsolosluğu'nun giriş kapısının kemeri İzmir Sarıkışla'ya göre daha geniş tasarlanmıştır (Fotoğraf 4.130) (Çizim 4.55) Sövelere oturan kemer bir silme ile dikdörtgen biçiminde çerçevelenmiştir. Benzer bir başka soğan biçimli sivri kemer Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi'nde görülmektedir (Fotoğraf 4.131) (Çizim 4.46). Doğu cephesinde avluya bakan revakın iki yanında yer alan bu kemerler, yukarıda bahsedilen kemerlerden daha geniştir. Sütunceler ile taşınan ve dar bir açı ile iki yana doğru açılan kemer, üzengi taşının üzerinden içbükey bir kavis ile sonlanmaktadır.

Bursa Hamidiye Batı Karakolu'nun eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla pencereleri dairesel formlu at nalı kemerlidir. Ancak, ikinci katında dışbükey olarak tasarlanan kulevari bölümlerde, bir adet soğan biçimli sivri kemer kullanılmıştır (Fotoğraf 4.132) (Çizim 4.56).

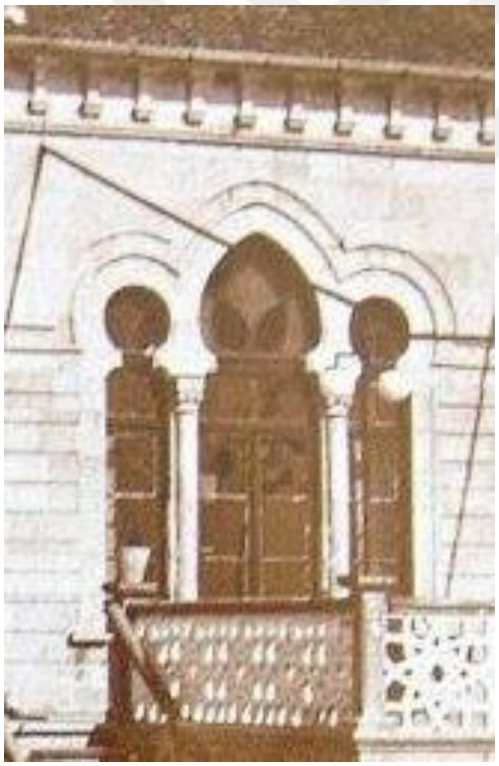

Fotoğraf 4.129 İzmir Sarıkışla[979]

Fotoğraf 4.130 Bursa Fransız Konsolosluğu[980]

[979] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00017.20080116.145629209.
[980] http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille(erişim tarihi: 05.07. 2018)

Fotoğraf 4.131 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi

Fotoğraf 4.132 Bursa Hamidiye Batı Karakolu[981]

Tablo 4.15 Soğan Biçimli Sivri Kemerler

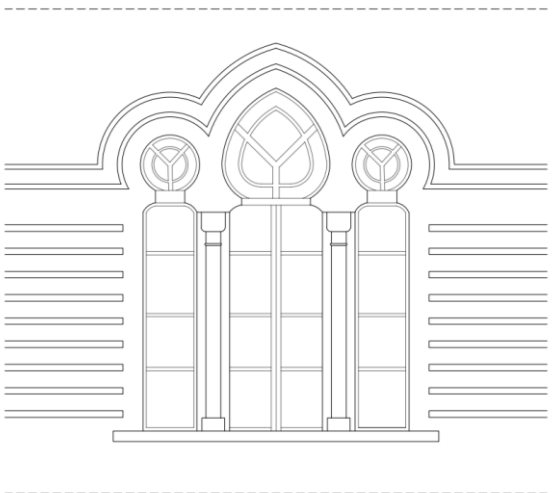	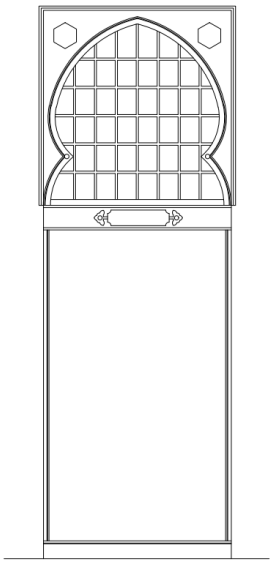
Çizim 4.36 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili Teras Pencereleri	**Çizim 4.55 Bursa Fransız Konsolosluğu**

[981] http://www.caginpolisi.com.tr/eski_sitemiz/120/15-16-17.htm(erişim tarihi: 26.06. 2018)

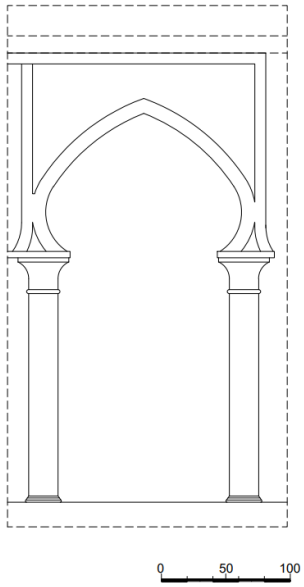	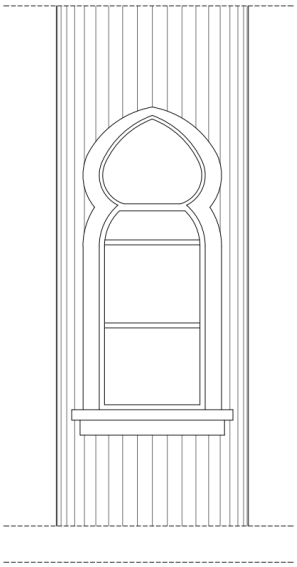
Çizim 4.46 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Revak Kemerleri	**Çizim 4.56 Bursa Hamidiye Batı Karakolu Penceresi**

Soğan biçimli sivri kemerlere başkent örneği olarak Fuat Paşa Türbesi kapı ve pencereleri verilebilir (Fotoğraf 4.133).

Fotoğraf 4.133 Fuat Paşa Türbesi

4.4.3.2.1. Hint Üsluplu Soğan Biçimli Sivri Kemer

Hint Üsluplu soğan biçimli sivri kemerler, soğan biçimli sivri kemerlerin bir alt başlığı olup, onlardan farklı olarak, tepe noktasından iki yana düz bir şekilde yönelen ancak soğan biçimli sivri kemerlere oranla üzengi taşının daha üzerinde kıvrılan bir tasarımdadır. Kemerlerin içbükey kıvrımları yüksek tutulmuştur (Tablo 4.16).

Çalışmamızda bu tip kemerlere örnek olarak Aydın Hükümet Konağı'nın birinci ve ikinci katındaki pencereler örnek olarak verilebilir (Fotoğraf 4.134) (Çizim 4.57). Bu pencere kemerlerinin kilit taşından iki yana doğru düz bir hat ile açıldığı, ancak üzengi taşına gelmeden içe doğru içbükey dairesel olarak kıvrıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 4.134 Aydın hükümet Konağı[982]

Bursa Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası'nın pencereleri tüm bu örneklerden biçim olarak farklıdır (Fotoğraf 4.135-4.136) (Çizim 4.58-4.59). Diğerlerine göre dairesel forma yaklaşan pencere kemerleri çifte ve tek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca pencerelerin etrafında soğan biçimli sivri kemer formunun, basık şekilde tasarlanan versiyonu da yer almaktadır.

[982] https://www.stampcircuit.com/ru/postcard-Auction/karamitsos/4266702/lot-3089-greece-picture-postcards-smyrne-constantinople-asia (erişim tarihi: 15.01. 2018)

Fotoğraf 4.135 Bursa Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası

Fotoğraf 4.136 Bursa Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası

Üçüncü örnek olarak Eskişehir Osmanlı Bankası'nın giriş kapısı üzerindeki kemerler verilebilir (Fotoğraf 4.137) (Çizim 4.60). Ortadaki geniş, bunun iki yanında yer alanların dar tutulan üçlü kemer grubu, Anadolu örnekleri içinde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Fotoğraf 4.137 Eskişehir Osmanlı Bankası

Amasya Belediye Binası'nın giriş kapısında görülen kemer, Hint üsluplu soğan biçimli kemer şeklinde olup, diğerlerinden farklı olarak oldukça basık bir biçimdedir (Fotoğraf 4.138) (Çizim 4.61). Bu yönüyle Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası'na benzemektedir. Ancak burada üst bölümü düz olarak dik bir açıyla iki yana açılmaktadır. Ayrıca, Bursa

Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastanesi Karakolu'nun cephesinde süsleme öğesi olarak boyama tekniği ile Hint üsluplu soğan biçimli kemer süslemesi bulunmaktadır[983] (Fotoğraf 3.285)

Fotoğraf 4.138 Amasya Belediye Binası Giriş Kapısı

Tablo 4.16 Hint Üsluplu Soğan Biçimli Sivri Kemer

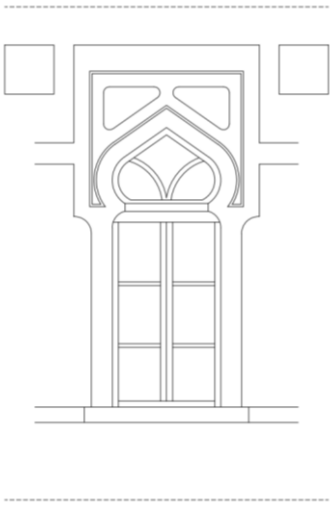	
Çizim 4.57 Aydın Hükümet Konağı Pencereleri	**Çizim 4.58 Bursa Mudanya İstasyon Binası**

[983] Bu kemere süsleme biçimi olarak kullanılan Oryantalist öğelerde değinilecektir.

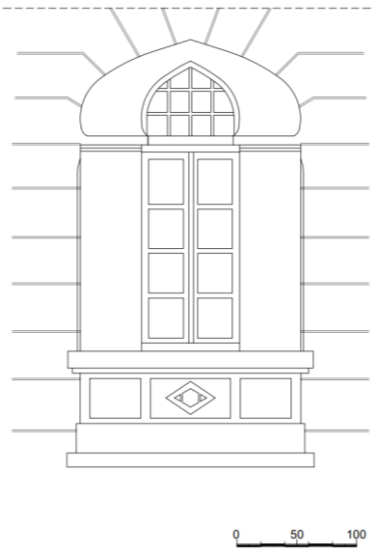

Çizim 4.59 Bursa Mudanya İstasyon Binası

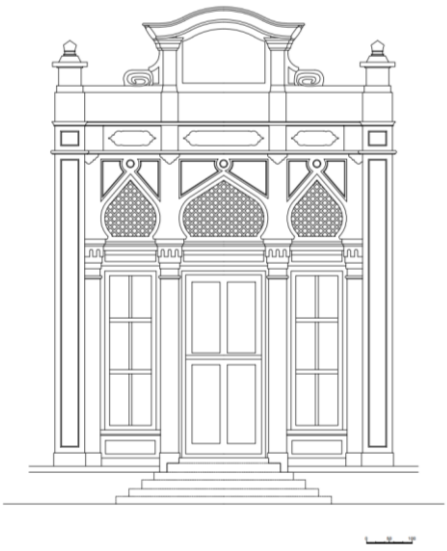

Çizim 4.60 Eskişehir Osmanlı Bankası

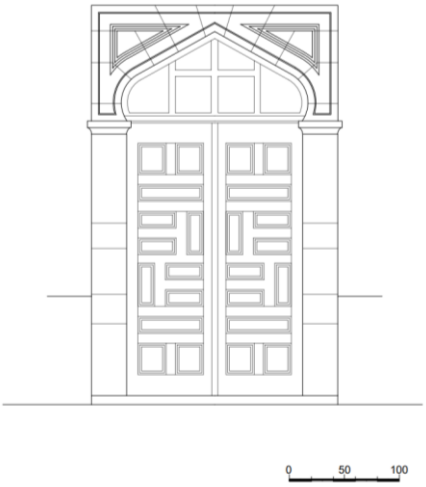

Çizim 4.61 Amasya Belediyesi Giriş Kapısı

Hint üsluplu soğan biçimli sivri kemerlere başkent örneği olarak, Bahriye Nezareti ikinci kat kemerleri (Fotoğraf 4.139), Hidayet Cami penceresi (Fotoğraf 4.140), Beylerbeyi Sarayı Ahır Köşkü çatı kemerleri (Fotoğraf 4.141), Sirkeci Garı ikinci kat pencereleri (Fotoğraf 4.142) ve imparatorluk topraklarından Selanik Beşçınar Bahçesi ve Köşkü pencereleri gösterilebilir (Fotoğraf 4.143).

Fotoğraf 4.139 Bahriye Nezareti Köşkü[984]

Fotoğraf 4.140 Hidayet Cami

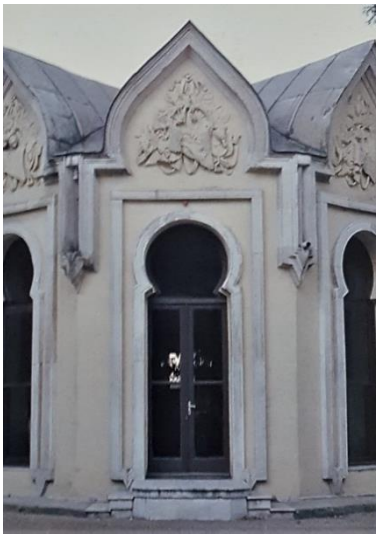

Fotoğraf 4.141 Beylerbeyi Sarayı Ahır

Fotoğraf 4.142 Sirkeci Garı

Fotoğraf 4.143 Selanik Beşçınar Bahçesi ve Köşkü[985]

[984] Saner, 1998: 56.
[985] Konuk Hallaçoğlu, 2018: 84.

4.4.3.2.1.1. Kaş Kemerli Soğan Biçimli Sivri Kemer

Soğan biçimli sivri kemerlerin bir alt başlığı olan kaş kemerli soğan biçimli sivri kemerler, kilit taşının merkezinden yukarı doğru sivrilmektedir. Ayrıca bu sivrilmenin iki yanından içbükey olarak aşağı doğru kıvrılmaktadır. Böylelikle bir S kıvrımı oluşmaktadır (Tablo 4.17).

Çalışmamızda kaş kemerli soğan biçimli sivri kemerlere örnek olarak İzmit Saat Kulesi'nin ikinci bölümündeki balkon kapısı verilebilir (Fotoğraf 4.144) (Çizim 4.62). Gövdede yer alan balkon kapısının kemeri geniş ve basık tutulmuş olup, sütun başlıklarına oturmaktadır.

İkinci örneğimiz Bursa Mecidiye Karakolu ve Bursa Hamidiye Doğu Karakolu'nun kapı ve pencerelerinde görülmektedir (Fotoğraf 4.145-4.146) (Çizim 4.63-4.64). İzmit Saat Kulesi'ndeki kemerlere göre daha yüksek tutulmuş olan bu kemerler birbiriyle benzeşmektedir. Ayrıca karakolların diğer yapı elemanlarının benzerliği ve inşa tarihleri göz önünde bulundurulduğunda, aynı mimar tarafından inşa edildiği sonucuna varılabilmektedir.

Kaş kemerli soğan biçimli sivri kemerlere üçüncü örnek Konya Akşehir Osmanlı Bankası'nda karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.147) (Çizim 4.65). Kör kemer olarak inşa edilen, sonradan pencereye çevrilen bu açıklıkların kemer tasarımı, diğer örneklerden farklıdır. Özellikle üzengi taşı üzerindeki kıvrımın az tutulması ve üzengi taşından sonra sövelere doğru, pencere açıklığının genişlemesi bakımından ünik bir örnektir.

Bu tipteki bir diğer örnek, Sinop Jandarma Binası'nın batı cephesinde yer alan küçük boyutlu pencerede görülmektedir (Fotoğraf 4.148) (Çizim 4.66). Kaş kemer çıkıntısından iki yana hafifçe aşağı doğru çıkıntı yapan bu kemer kavisi, diğerlerinden farklı olarak yukarı alınmıştır. Üzengi taşları arasındaki aralığın oldukça dar olduğu ve bu taşların aşağıda düz bir hatta kadar eğimlendiği görülmektedir. Pencere açıklığı, kemer açıklığından geniştir. Ayrıca kemer basıklığı yönünden İzmit Saat Kulesi'nin balkon kapısına benzemektedir.

Fotoğraf 4.144 İzmit Saat Kulesi

Fotoğraf 4.145 Bursa Mecidiye Karakolu[986]

Fotoğraf 4.146 Bursa Hamidiye Doğu Karakolu[987]

Fotoğraf 4.147 Konya Akşehir Osmanlı Bankası[988]

Fotoğraf 4.148 Sinop Jandarma Binası

[986] Salname-i Vilayet-i Hüdavendigar 1325 H/1907:282-283.
[987] Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi:240.
[988] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3339(erişim tarihi: 16.12. 2017)

Tablo 4.17 Kaş Kemerli Soğan Biçimli Sivri Kemer

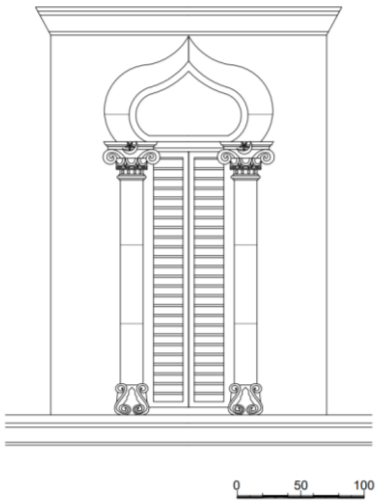

Çizim 4.62 İzmit Saat Kulesi Balkon Kapısı

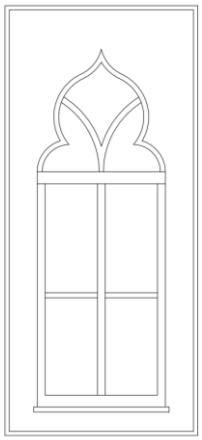

Çizim 4.63 Bursa Mecidiye Doğu Karakolu

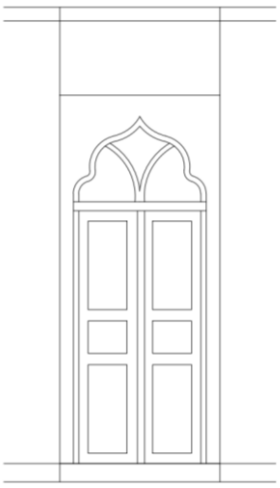

Çizim 4.64 Bursa Hamidiye Doğu Karakolu

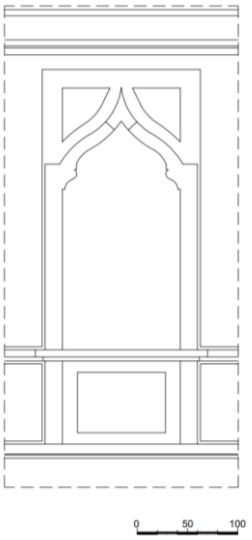

Çizim 4.65 Konya Akşehir Osmanlı Bankası

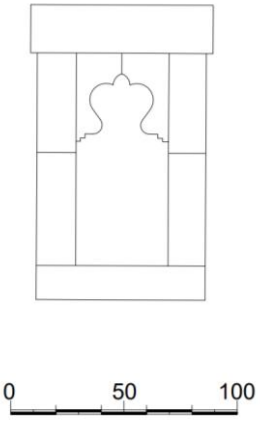

Çizim 4.66 Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Penceresi

İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu'nun kapı ve pencereleri, diğer örneklerden farklı olarak, dairesel formlu at nalı kemer biçiminde olup, merkez üstten yukarı doğru sivrilen bir biçim göstermektedir[989] (Fotoğraf 4.149). Benzer şekilde, Manisa Demirci Hükümet Konağı'nın ikinci kat balkon kapısı sivri kemerli at nalı kemerlerde incelediğimiz ancak kilit taşındaki yukarı doğru sivrilme sebebiyle burada zikrettiğimiz bir yapıdır. (Fotoğraf 4.150)

Fotoğraf 4.149 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu

Fotoğraf 4.150 Manisa Demirci Hükümet Konağı

Kaş kemerli soğan biçimli sivri kemerler, İstanbul ve imparatorlukta da karşımıza çıkmaktadır. Bu tip kemerlere; Fuat Paşa Meşruta penceresi (Fotoğraf 4.151), Pertevniyal Cami kapısı (Fotoğraf 4.152) ve Yıldız Saat Kulesi penceresi örnek olarak gösterilebilir (Fotoğraf 4.153). Aziziye Hamamı pencereleri, İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu pencere ve kapıları ve Manisa Demirci Hükümet Konağı ikinci kat balkon kapısı örnekleriyle benzeşmektedir (Fotoğraf 4.154). Aziziye Hamamı pencereleri, bu yapılardaki kemerelere göre soğan biçimli olsa da üzerindeki kaş kemer çıkıntısı benzerdir. İmparatorluk toprakları örneklerinden Manastır Hükümet Konağı giriş kapısının iki yanındaki niş kemerleri (Fotoğraf 4.155), Selanik Balık Pazarı giriş kemeri, merkez üzerinden sivrilen bir özellik göstermesi bakımından, bu kategoriye örnek olarak gösterilebilir (Fotoğraf 4.156).

[989] Bkz. Dairesel Formlu At Nalı Kemerler.

Fotoğraf 4.151 Fuat Paşa Meşruta Penceresi

Fotoğraf 4.152 Pertevniyal Cami

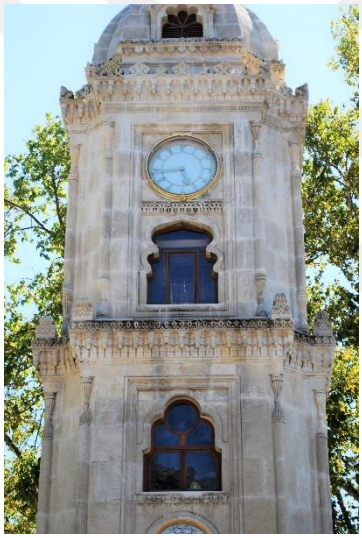

Fotoğraf 4.153 Yıldız Saat Kulesi

Fotoğraf 4.154 Aziziye Hamamı

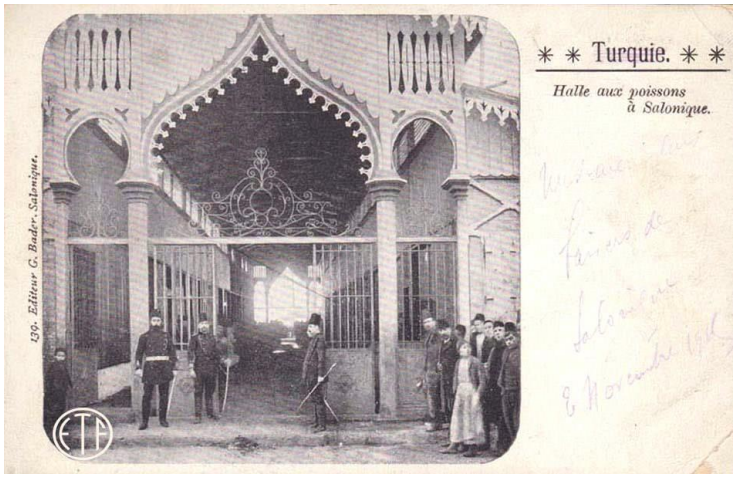

Fotoğraf 4.155 Selanik Balık Pazarı[990]

[990] Anonim

Fotoğraf 4.156 Manastır Hükümet Konağı[991]

4.4.3.2.1.2. Hint Üsluplu Dik Açılı Soğan Biçimli Sivri Kemer

Hint üsluplu soğan biçimli kemerlerin başka bir alt başlığı olan Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli sivri kemerler, kilit taşından ikiz kenar üçgen şeklinde dik ve geniş bir açıyla iki yana doğru açılmaktadır. Ayrıca üzengi taşı üzerinden içe doğru bakan içbükey kıvrımları bulunmaktadır (Tablo 4.18).

Çalışmamızda bu tip kemerlere ilk örneğimiz, Konya Akşehir Osmanlı Bankası'nın kapı ve pencereleridir (Fotoğraf 4.157-4.158). Üzengi taşından kademeli olarak sövelere doğru yeniden genişleyen bu kemerler, farklı boyutlarda inşa edilmiştir (Çizim 4.67-4.68-4.69). Benzer bir uygulama İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani girişinde, kapı ve pencerelerinde uygulanmıştır (Fotoğraf 4.159-4.160) (Çizim 4.70). Ayrıca girişin dış cephesinde, kemer kilit taşlarının iki kemer içine doğru taştığı görülmekte olup, üçlü kemer düzeni de söz konusudur (Çizim 4.71). İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin pencereleri farklı bir tasarımdadır. Kilit taşının ve üzengi taşının geniş tutulduğu kemerlerin bu bölümleri, pencere içine doğru taşmaktadır.

[991] Konuk Hallaçoğlu, 2018: 226.

Fotoğraf 4.157 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Kapısı

Fotoğraf 4.158 Konya Akşehir Osmanlı Bankası Eski Fotoğrafı[992]

Fotoğraf 4.159 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.160 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

[992] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3339(erişim tarihi: 16.12. 2017)

Benzeşen ikinci grup kemerler, Samsun Hazinedârzade Süleyman Paşa Medresesi'nin doğu cephesinin ikinci katı merkezinde yer alan pencere ile Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin giriş kemeridir (Fotoğraf 4.161-4.162-4.163). Samsun Hazinedârzade Süleyman Paşa Medresesi'nin penceresi, kilit taşından düz bir açıyla iki yana doğru açılmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz örneklerden farklı olarak, içbükey kıvrımları daha yüksek tutulmuştur. Ancak oldukça dik ve geniş açılı olan bu kemer, Hint üsluplu soğan biçimli kemer örneklerinden ayrılmaktadır (Çizim 4.72). Benzer bir diğer örneğimiz Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin girişinde merkezde yer alan kemerdir (Çizim 4.17). Ortak sütunlarla taşınan ve iki yanında küçük dairesel formlu at nalı kemerler bulunan bu kemer, Samsun Hazinedârzade Süleyman Paşa Medresesi'nin penceresinden daha geniş ve yüksektir.

Fotoğraf 4.161 Samsun Hazinedârzade Süleyman Paşa Medresesi[993]

Fotoğraf 4.162 Samsun Hazinedârzade Süleyman Paşa Medresesi

Fotoğraf 4.163 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[994]

Mudanya Mütareke Evi'nin ikinci katında yer alan cumba pencereleri tüm bu örneklerden farklı bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 4.164) (Çizim 4.73). Kilit taşından oldukça geniş bir açıyla iki tarafa doğru yönelen ve kemer kavisi üst tarafta yer alan bir tasarımdadır. Bu biçimiyle kaş kemerli soğan biçimli kemerlerden, Sinop Jandarma Binası pencere kemeri örneğine benzeyen bu örnek, keskin ve düz hatlara sahiptir. Bu yönüyle çalışmamız içinde ünik bir örnektir.

[993] Bu fotoğraf Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır.
[994] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

Fotoğraf 4.164 Mudanya Mütareke Evi

İstanbul ve imparatorluk topraklarında Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli sivri kemerlere çok sık rastlanmamaktadır. Bu bakımdan Anadolu mimarlığında bu tip kemerler önemlidir. İstanbul mimarisinde örnek olarak, Harbiye Nezareti Köşk pencereleri ve Süheyl Bey Cami pencereleri gösterilebilir (Fotoğraf 4.165-4.166).

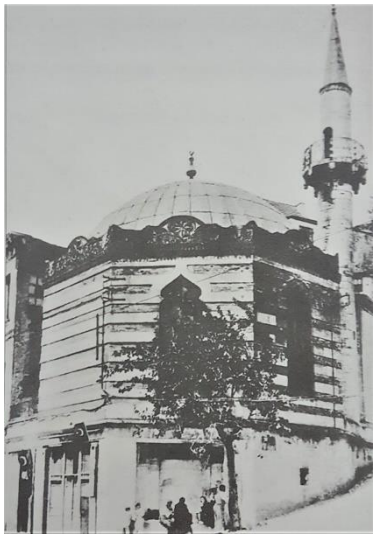

Fotoğraf 4.165 Süheyl Bey Camii[995]

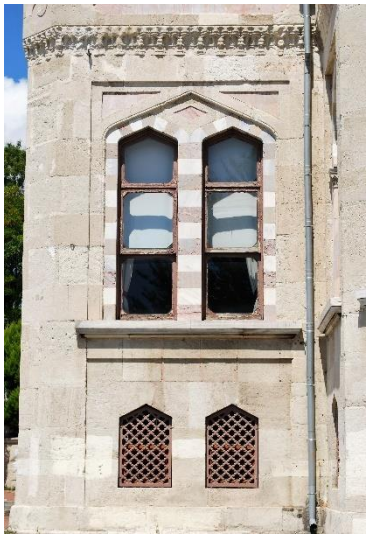

Fotoğraf 4.166 Harbiye Nezareti

[995] Saner, 1998: 98.

Tablo 4.18 Hint Üsluplu Dik Açılı Soğan Biçimli Sivri Kemer

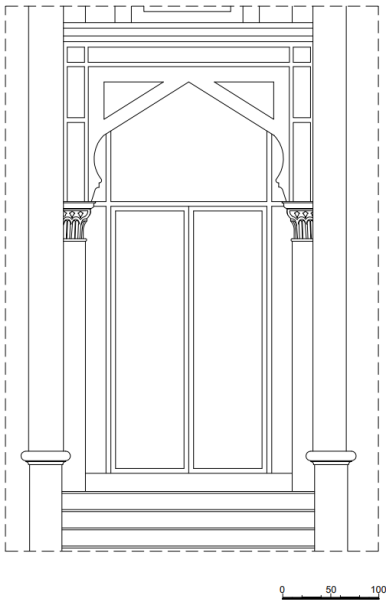

Çizim 4.67 Konya Akşehir Osmanlı Bankası

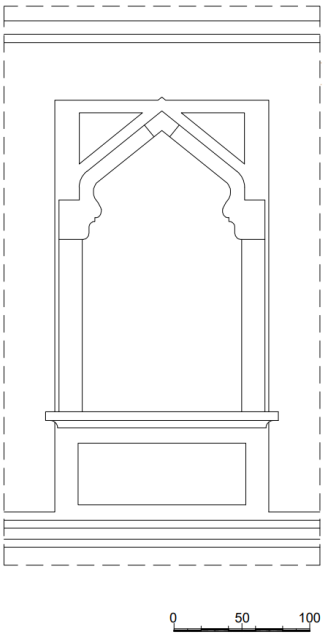

Çizim 4.68 Konya Akşehir Osmanlı Bankası

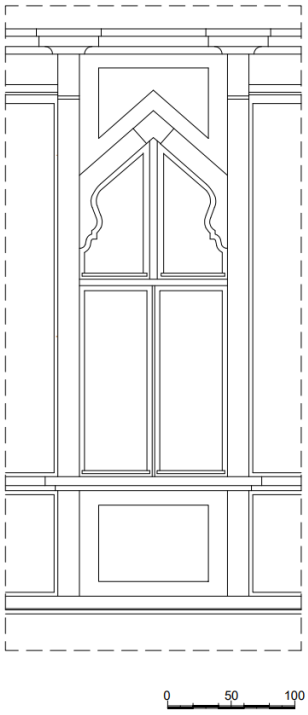

Çizim 4.69 Konya Akşehir Osmanlı Bankası

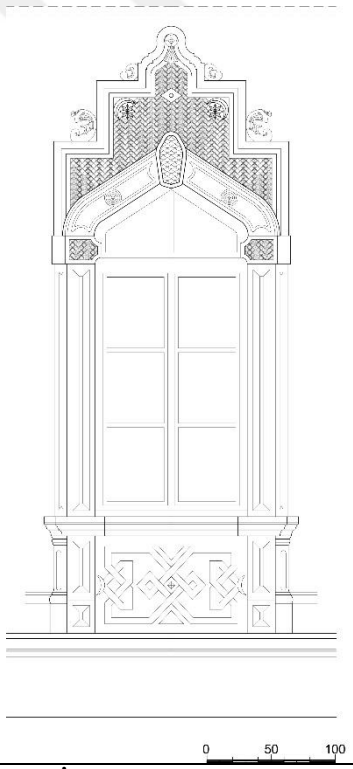

Çizim 4.70 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Zemin Kat Penceresi

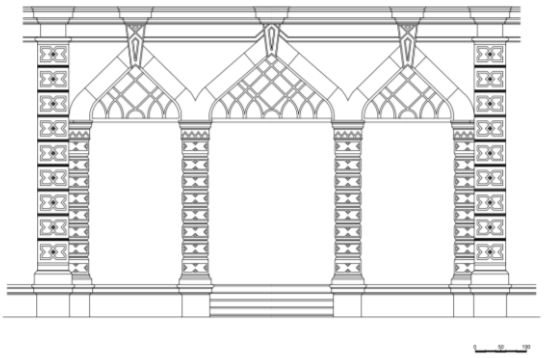

Çizim 4.71 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Girişi

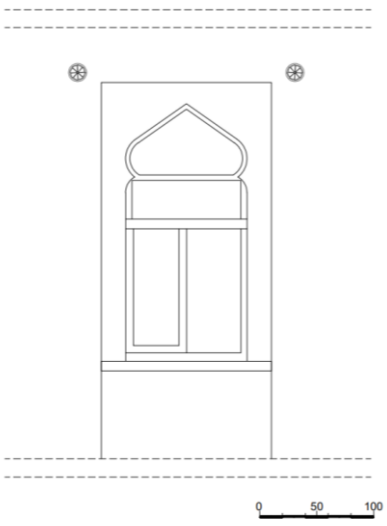

Çizim 4.72 Samsun Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi

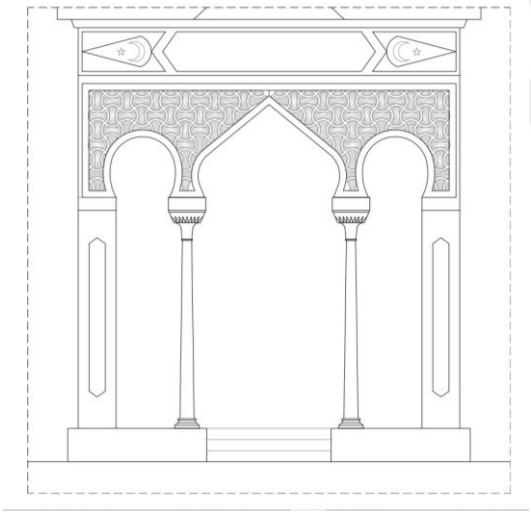

Çizim 4.17 Trabzon Kadri Paşa Türbesi

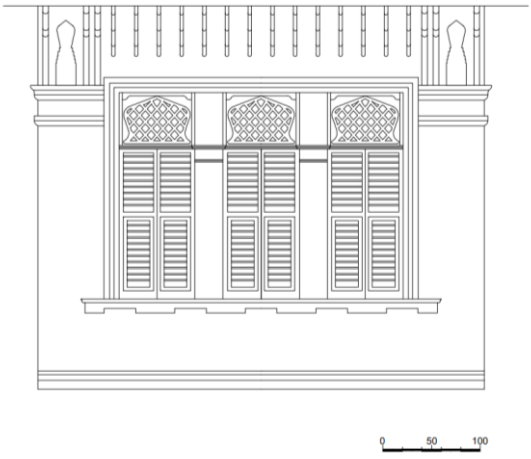

Çizim 4.73 Bursa Mudanya Mütareke Evi

4.4.3.3. Mağrip Üsluplu Kemer

Oryantalist üslubundaki kemer biçimlerinden bir diğeri Mağrip üsluplu kemerdir. Anadolu mimarlığında diğer kemerlerden farklı olarak, taşıma fonksiyonundan daha çok süsleme unsurunun ön plana çıktığı bu kemerler üç tipte görülmektedir.

Mağrip üsluplu kemerlerin ilk tipi; merkezden iki yana S ve C kıvrımları ile üzengi taşına doğru inen ve üzengi taşında daralan bir üslup göstermektedir (Tablo 4.19). Kemerler genellikle merkezde birleşen iki taştan oluşmakta ve kilit taşları bulunmamaktadır. Üzengi taşları S ve C kıvrımlara sahip olan ve buradan merkeze doğru daralarak at nalı biçimini alan

yekpare taşlardan meydana gelmektedir. Bu üsluptaki kemerler genellikle pencere açıklığından daha dardır.

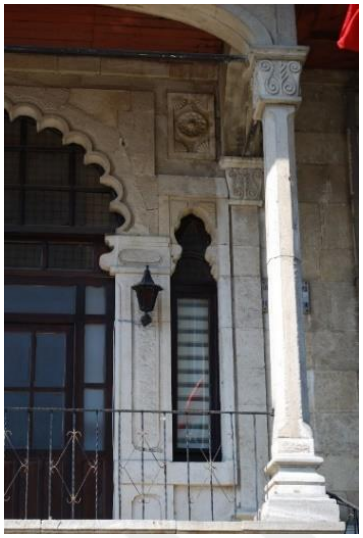

Fotoğraf 4.167 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.168 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.169 Sinop Jandarma Binası

Çalışmamız içinde yer alan Sinop Jandarma Binası'nın pencereleri bu üslupta inşa edilmiştir. Yapının her cephesinde kullanılan bu pencereler dar, geniş, kısa ve uzun olarak farklı boyutlarda ve tiplerde tasarlanmıştır (Fotoğraf 4.167-4.168-4.169-4.170) (Çizim 4.74-4.75). Yapının özellikle batı ve kuzey cepheleri yola bakmadığı için özensizdir (Fotoğraf 4.171-4.172-4.173-4.174). Bu durum pencere kemer biçimlerine de yansımaktadır. Genellikle birbiriyle uyumsuz olan pencere kemerinde farlılıklar bulunmaktadır. Örneğin batı cephesinde, kemer kavisinden sonra düz şekilde sövelere uzanan hatlara sahip bir kapı kemeri yer almaktadır (Fotoğraf 4.171). Aynı cephede basık ve küçük boyutlu kemerlerde dikkati çekmektedir. Kuzey cephede ise mazgal pencere şeklinde düzenlenen pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 4.172).

Bu tipteki kemerlere bir diğer örnek Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi'nin pencereleridir (Fotoğraf 4.175) (Çizim 4.76). Sinop Jandarma Binası'na göre kilit taşından yukarı doğru kaş kemer gibi sivrilen bir tasarım göstermektedir. Ayrıca bu kemerlerin en geniş kavisi, üst bölüme alınmıştır. Tespit edilen üçüncü örnek Kütahya Yeşil Cami'nin mihrabıdır (Fotoğraf 4.176) (Çizim 4.77). Sinop Jandarma Binası pencerelerine benzer biçime sahip olan mihrabın en dar kısmı, yukarı doğru sivrilen kıvrımdan oluşmaktadır.

Fotoğraf 4.170 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.171 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.172 Sinop Jandarma Binası

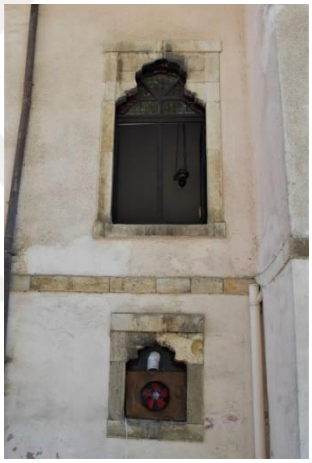

Fotoğraf 4.173 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.174 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.175 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi

Fotoğraf 4.176 Kütahya Yeşil Cami

Tablo 4.19 Mağrip Üsluplu Kemer: Tip 1

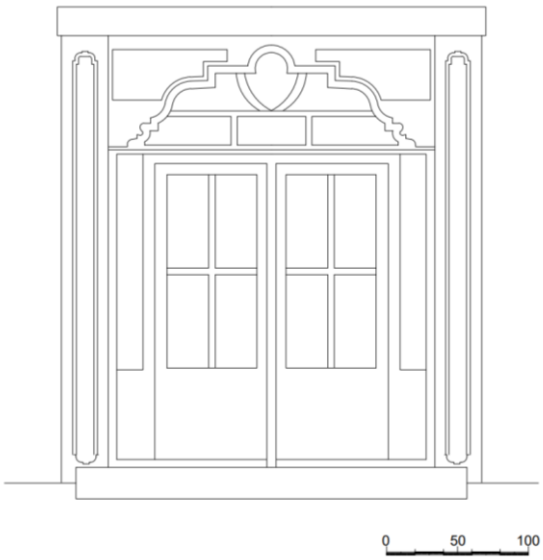

Çizim 4.74 Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Balkon Kemeri

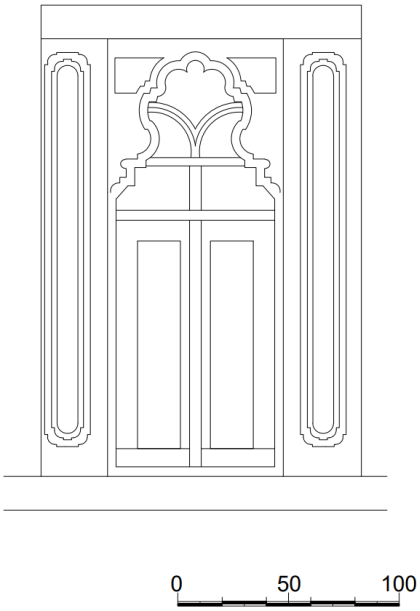

Çizim 4.75 Sinop Jandarma Binası Penceresi

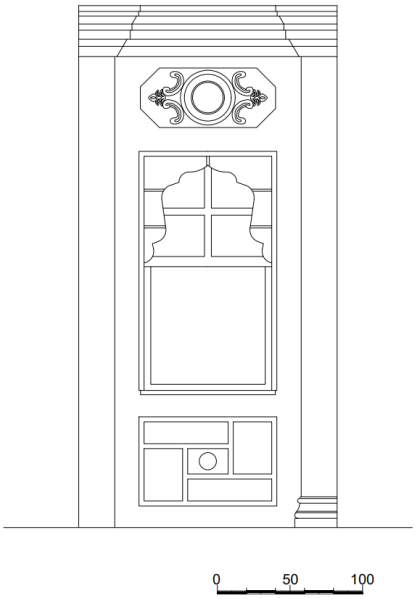

Çizim 4.76 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Penceresi

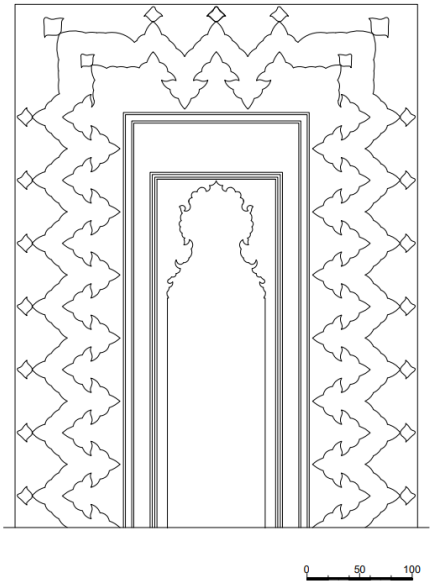

Çizim 4.77 Kütahya Yeşil Cami Mihrabı

Mağrip üsluplu ikinci tipteki kemer örneğimiz Eskişehir Osmanlı Bankası'nın güney cephesindeki pencerelerdir (Fotoğraf 4.177) (Çizim 4.78) (Tablo 4.20). Dikdörtgen ve kesme taş malzeme ile inşa edilen bu pencerelerin, üst köşelerine yerleştirilen S ve C kıvrımları olan mermer köşebentler sayesinde Mağrip üsluplu kemer biçimi elde edilmiştir. Diğer örneklerden farklı olarak, üst bölümünün pencere lentosu şeklinde boş bırakıldığı görülmektedir. Ayrıca

kemer kavislerinin köşe üstlerde yer alması ve böylelikle basık kemer biçimini alması söz konusudur.

Bu tipteki diğer örneklerimiz, Sivas Sanayi Mektebi ve Sivas Askeri Rüştiye Mektebi'nde karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.178-4.179) (Çizim 4.79-4.80). Revaklarda yer alan bu tip kemerler, Eskişehir Osmanlı Bankası'nda olduğu gibi, ahşap taşıyıcılar arasına köşelere ve üste yerleştirilen, S ve C kıvrımlarına sahip köşebentler şeklindedir. Bu köşebentler aynı zamanda moresk sütun başlığı kesiti şeklinde tasarlanmıştır. Köşebentlerin üzeri bitkisel süsleme ile hareketlendirilmiş, böylelikle moresk sütun başlığı izlenimi kuvvetlendirilmiştir. Aynı tip kemerler, Sivas Askeri Rüştiye'nin giriş revakında görülmektedir. Bu kemerlerden merkezdeki kemer geniş, iki yanındakiler dar olarak tasarlanmıştır. Ayrıca bu bölümün yan cephelerinde de merkezdeki geniş kemer tekrarlanmıştır. Bahsi geçen iki yapının inşa tarihleri ve kemer biçimlerinin benzerliği sebebiyle aynı mimar tarafından inşa edilmiş olması mümkündür. Ayrıca Anadolu mimarlığında tespit edebildiğimiz nadir örnekler olması nedeniyle çalışmamız açısından önemlidir.

Fotoğraf 4.177 Eskişehir Osmanlı Bankası

Fotoğraf 4.178 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revaklı Bölüm[996]

Fotoğraf 4.179 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İsmet Paşa Mektebi)[997]

[996] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'den alınmıştır.
[997] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/111056 (erişim tarihi: 25.08. 2021)

Tablo 4.20 Mağrip Üsluplu Kemer: Tip 2

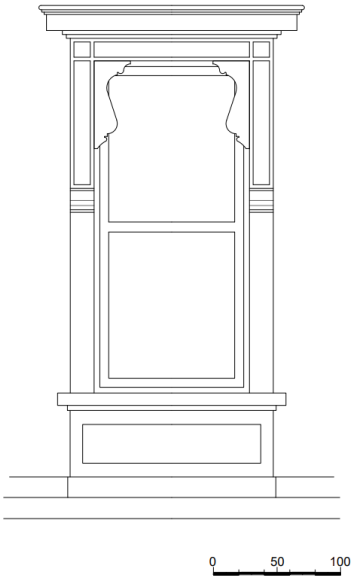

Çizim 4.78 Eskişehir Osmanlı Bankası Pencereleri

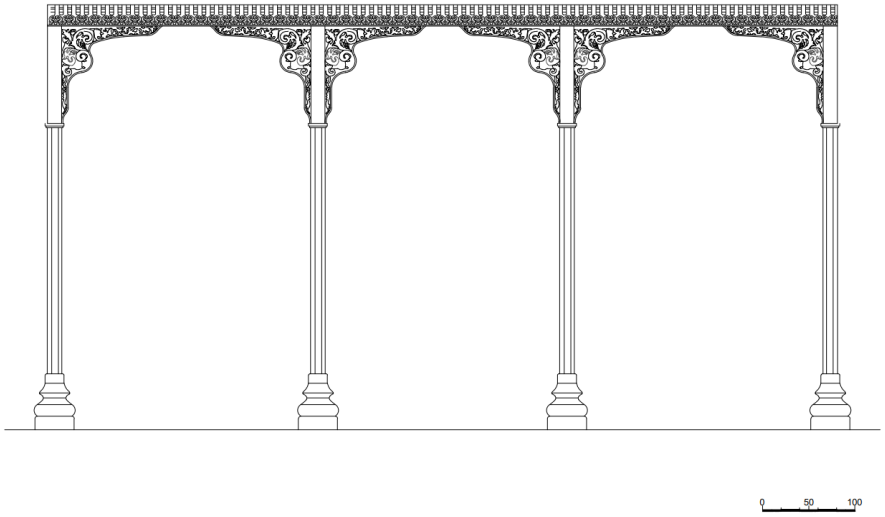

Çizim 4.79 Sivas Sanay-i Mektebi

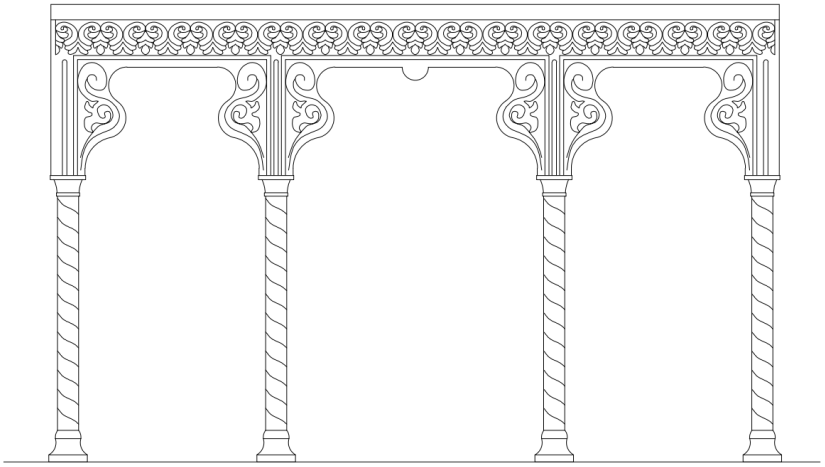

Çizim 4.80 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi

Mağrip üsluplu kemerlerin bir diğer tipi Samsun Belediye Binası'nda karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.180) (Çizim 4.81) (Tablo 4.21). Yapının giriş bölümünde yer alan sütun ve ayaklar arasında görülen bu tip kemerlerde, zikzaklı açıklıklar oluşturulmuştur. Düz ve keskin hatlara sahip kemerin üst bölümü dar olup, aşağı doğru genişleyen bir biçim göstermektedir.

Fotoğraf 4.180 Samsun Belediye Binası Doğu Cephesi Girişi

Tablo 4.21 Mağrip Üsluplu Kemer: Tip 3

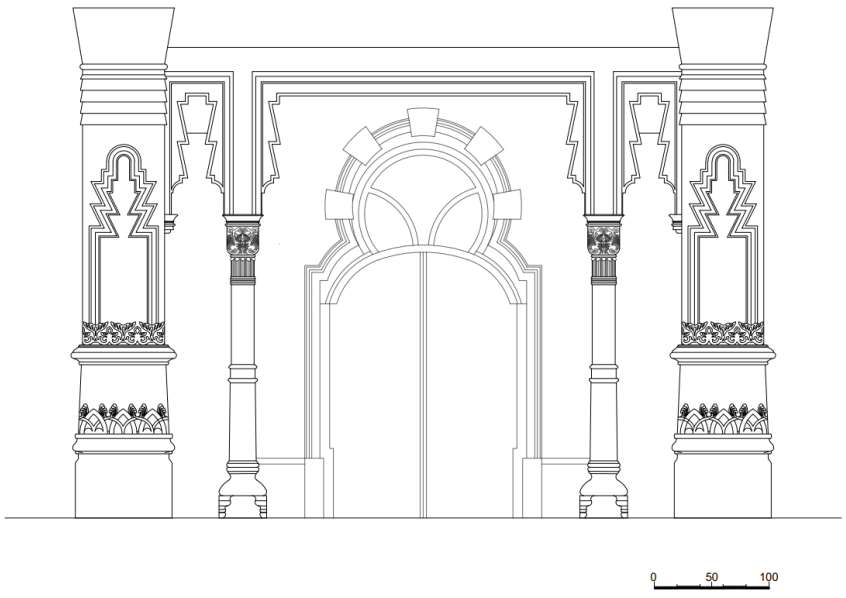

Çizim 4.81 Samsun Belediye Binası Girişi

İstanbul mimarisinde, Sivas Sanayi Mektebi ve Askeri Rüştiye Mektebi'nde görülen kemerler, Abdülmecit Efendi Köşkü ve Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne Mektebi'nde karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.181-4.182-4.183-4.184).

Fotoğraf 4.181 Selanik Hamidiye Yeni Cami[998]

Fotoğraf 4.182 Mektebi Tıbbıye-i Şâhâne Detayı[999]

Fotoğraf 4.183 Abdülmecit Efendi Köşkü

Fotoğraf 4.184 Abdülmecit Efendi Köşkü

[998] Bayram, 2019: 99.
[999] Saner, 1998: 46.

4.4.3.4. Dilimli Kemer

Osmanlı Dönemi Anadolu mimarlığında Oryantalist öğelerden bir diğeri dilimli kemerlerdir. Çalışmamızda dilimli kemerlerin, farklı biçim ve dilim sayısına sahip olduğu görülmektedir. Dilimli kemerler; sivri, yuvarlak ve basık kemer biçimlerinde olup, dilim sayıları ve aralık uzunluklarına göre değerlendirilmektedir (Tablo 4.22).

Sivas Jandarma Binası'nın kuzey ve batı cephelerinde yer alan dilimli kemerler, sivri at nalı şeklindeki kör kemerlerle çerçevelenmiştir (Fotoğraf 4.185) (Çizim 4.51). Dairesel form gösteren dilimli kemerler, on bir dilimden oluşmaktadır. Dilimler arasındaki çıkıntıların geniş tutulduğu görülmektedir.

Fotoğraf 4.185 Sivas Jandarma Binası

Fotoğraf 4.186 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.187 Sinop Jandarma Binası

Sinop Jandarma Binası'nın doğu cephesinin zemin kat giriş kapısında, basık olarak tasarlanmış dilimli kemer yer almaktadır (Fotoğraf 4.186) (Çizim 4.82). Yedi dilimden oluşan bu kemerin dilimleri, yarım daire şeklinde düzenlenmiş olup, aralarındaki çıkıntılar sivriltilmiştir. Kemerin dilimleri üzengi taşında bitirilmiştir. Aynı yapının birinci katındaki giriş kapısı kemeri, form ve genişlik dışında zemin kat kemeri ile benzeşmektedir (Fotoğraf 4.187) (Çizim 4.83). Sivri kemer formunda olan bu kemer on üç dilimli olup, diğerine göre daha yüksek ve geniş tutulmuştur.

Dilimli kemerlere bir başka örnek ise Konya Aziziye Cami'nin minareleridir (Fotoğraf 4.188) (Çizim 4.84). Sütunlarla taşınan bu kemerler sivri kemer formundadır. Her açıklıkta altı dilimi bulunan kemerler, ara çıkıntılarının geniş tutulması bakımından Sivas Jandarma Binası'ndaki dilimli kemerlere benzemektedir.

Fotoğraf 4.188 Konya Aziziye Cami

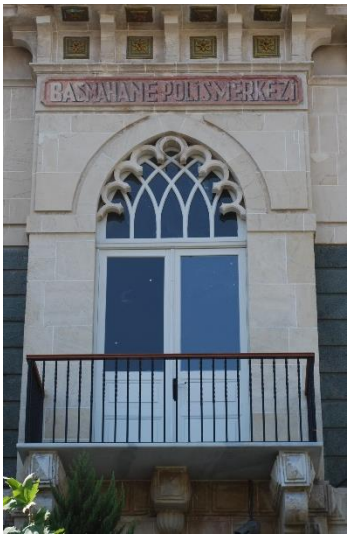

Fotoğraf 4.189 İzmir Basmane Karakolu

Fotoğraf 4.190 Samsun Belediye Binası

Çalışmamızda yer alan yapılarda dilimli kemerlerin süsleme unsuru olarak kullanıldığı örneklerle de karşılaşılmıştır. İzmir Basmane Polis Karakolu'nun doğu cephesindeki ikinci kat balkon kapısı kemeri, sivri kemer şeklinde tasarlanmış olup, kemer içinde Gotik üslupta görebileceğimiz türden, ajur tekniği ile yapılmış yedi dilimli kemer yerleştirilmiştir (Fotoğraf 4.189) (Çizim 4.85). Bu kemerin birleşim noktaları dışındaki bölümler boş bırakılmış ve kemer çıkıntılarının ucu mızrak ucu şeklinde sivriltilmiştir.

Dilimli kemerin süsleme unsuru olarak kullanıldığı bir diğer örnek, Samsun Belediye Binası'nın ikinci kat balkon kapısıdır (Fotoğraf 4.190) (Çizim 4.86). Basık kemer olarak düzenlenen kapı kemerinin iç yüzeyi, palmet dişleri şeklinde hareketlendirilmiştir.

Tablo 4.22 Dilimli Kemer

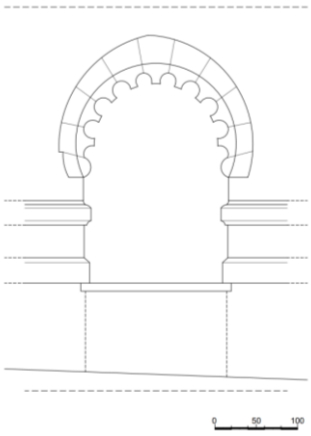	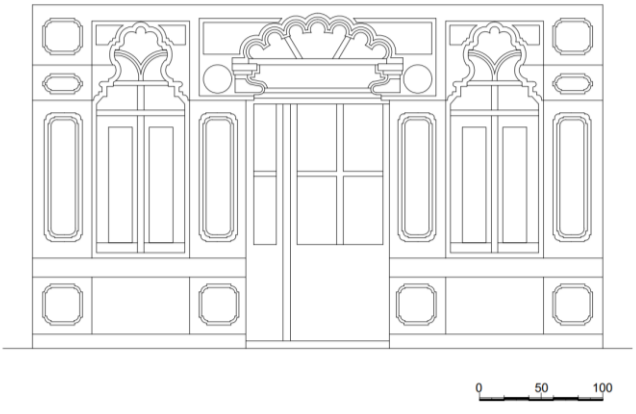
Çizim 4.51 Sivas Jandarma Binası Pencereleri	**Çizim 4.82 Sinop Jandarma Binası Zemin Giriş Kapısı**

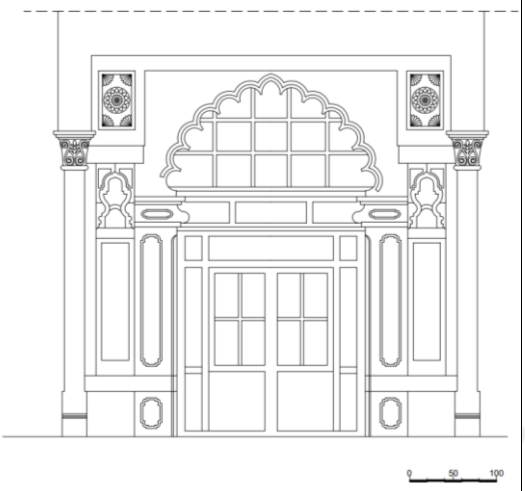

Çizim 4.83 Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Kapısı

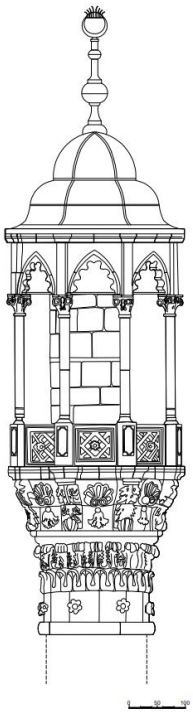

Çizim 4.84 Konya Aziziye Cami Minaresi

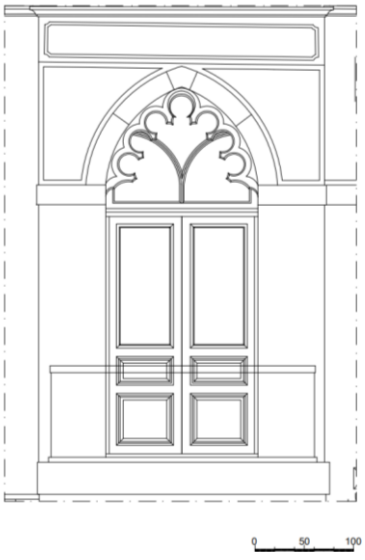

Çizim 4.85 İzmir Basmane Polis Karakolu

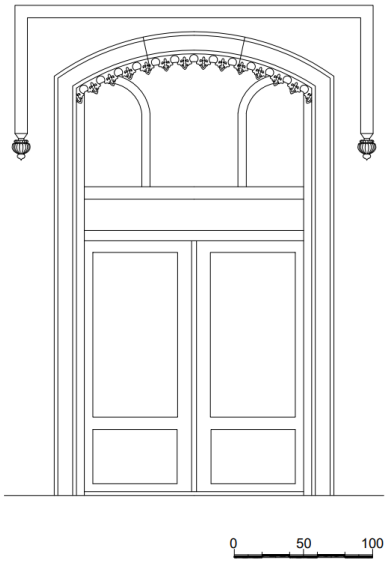

Çizim 4.86 Samsun Belediye Binası İkinci Kat Balkon Kapısı

Dilimli kemerin İstanbul'da; Harbiye Nezareti Köşkü, Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon Mobilya Detayı Beykoz Tokat Köşkü, Fuat Paşa Türbesi, Yıldız Hamidiye Cami, Yıldız Sarayı Kapısı; imparatorluk topraklarında Malta Türk Şehitliği'nde ve Selanik Balık Pazarı'nda görülmektedir (Fotoğraf 4.191-4.192-4.193-4.194-4.195-4.196-4.197-4.198-4.199).

Fotoğraf 4.191 Harbiye Nezareti Köşkü

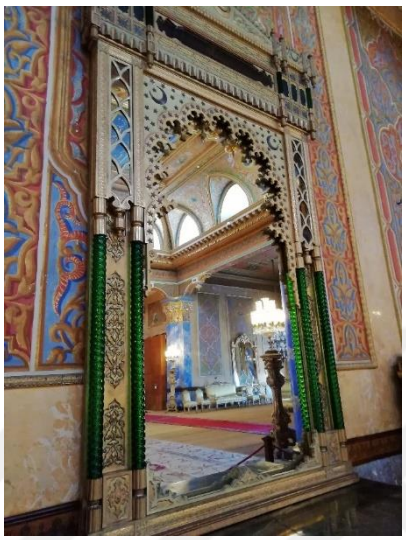

Fotoğraf 4.192 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon Mobilya Detayı

Fotoğraf 4.193 Beykoz Tokat Köşkü[1000]

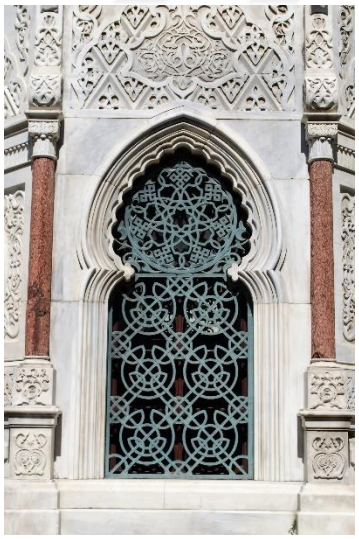

Fotoğraf 4.194 Fuat Paşa Türbesi

Fotoğraf 4.195 Yıldız Hamidiye Cami

Fotoğraf 4.196 Yıldız Sarayı Kapısı

[1000] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 90854/0010.

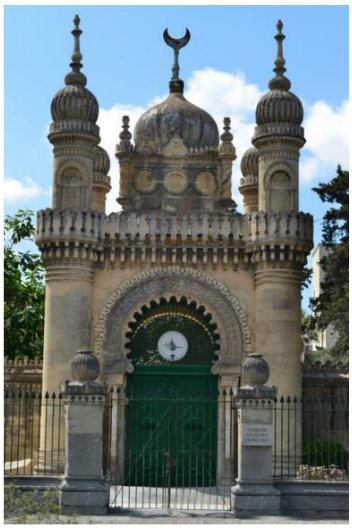

Fotoğraf 4.197 Malta Türk Şehitliği[1001]

Fotoğraf 4.198 Malta Türk Şehitliği[1002]

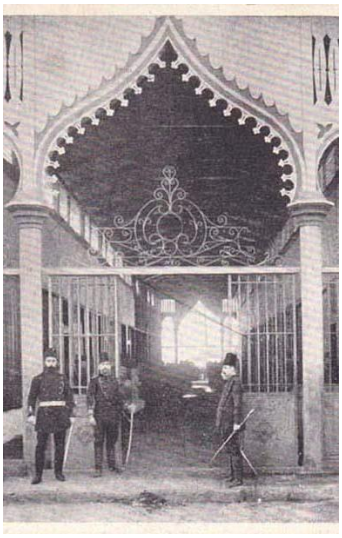

Fotoğraf 4.199 Selanik Balık Pazarı[1003]

4.4.3.4.1. Üç Dilimli Kemer

Anadolu mimarlığında Oryantalist öğeler içinde üç dilimli kemerlerin farklı bir yeri vardır. Üç dilimli kemer, Gotik mimari öğesi olarak özellikle İspanya-Endülüs mimarisinden, Avrupa Oryantalizm'ine girmiştir.

Çalışmamızda farklı tiplerde üç dilimli kemere rastlanmıştır (Tablo 4.23). Bunlardan ilki, merkez dilimi soğan biçimli sivri kemer şeklinde olan ve İzmir Saat Kulesi'nin ikinci bölümünde yer alan revak kemerleridir (Fotoğraf 4.200) (Çizim 4.87). Bu kemerler oldukça dar tutulmuş olup, merkezdeki dilimin her iki yanına birbirine bakan ve merkeze yöneltilmiş yarım daire dilimlerden oluşmaktadır.

Üç dilimli kemerlere ikinci örneğimiz, sivri at nalı kemerler ve kaş kemerler içinde incelediğimiz Manisa Demirci Hükümet Konağı'nın ikinci kat pencerelerinde mevcuttur (Fotoğraf 4.201) (Çizim 4.88). Bu pencerelerin merkez diliminin sivri kaş kemer şeklinde yukarı doğru uzatıldığı ve kemerin üzengi taşına doğru genişlediği görülmektedir. Balıkesir Saat Kulesi'nin çan bölümünde ve merkezde yer alan kemer, sivri kemer şeklinde olup, iki yana doğru açılmaktadır (Fotoğraf 4.202) (Çizim 4.4). Bu kemer ve iki yanındaki dar tutulmuş kemerlerin üzerinde yer alan kör kemerler, diğer örneklere benzer şekilde üç dilimli olarak tasarlanmıştır.

[1001] Thake, 2016: 231.
[1002] Thake, 2016: 235.
[1003] Anonim

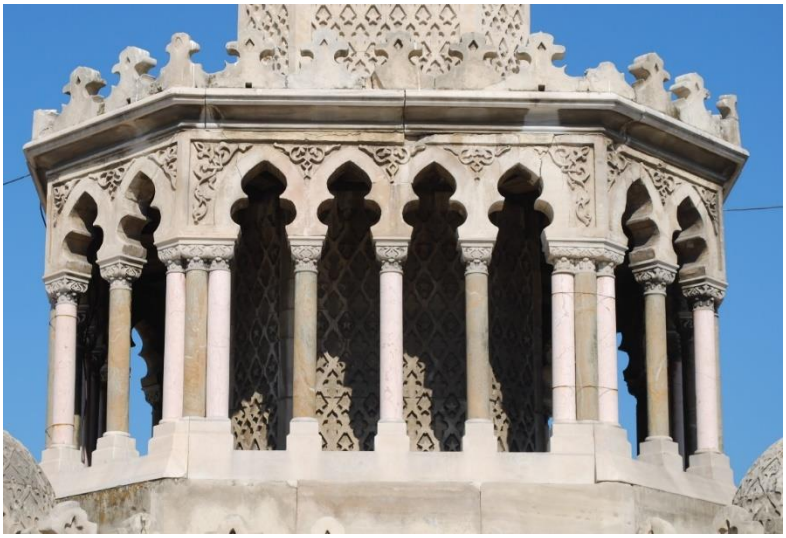

Fotoğraf 4.200 İzmir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.201 Manisa Demirci Hükümet Konağı

Fotoğraf 4.202 Balıkesir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.203 İzmir Basmane Polis Karakolu

İzmir Basmane Polis Karakolu'nun üçüncü kat pencereleri, sivri kemer içine alınmış yarım dairelerden oluşan üç dilimli kemerlerden meydana gelmektedir (Fotoğraf 4.203) (Çizim 4.89). Bu kemerlerin, İzmir Saat Kulesi'ndeki örneklerle birlikte bir tip oluşturduğu, bünyesinde Gotik unsurlar barındırdığı anlaşılmaktadır.

Samsun Belediye Binası'nın ikinci kat balkon kapı kemerinin merkez dilimi dairesel formlu at nalı kemer biçimindedir (Fotoğraf 4.204) (Çizim 4.36). Ancak üzengi taşından iki yana dışarı ve aşağı doğru yay çizerek dilimlendirildiği görülmektedir.

Bu tip kemerlere son örneğimiz, Bursa Osmanlı Bankası'nın giriş kapısında yer almaktadır (Fotoğraf 4.205) (Çizim 4.14). Bu kemerler sivri kemer içinde uzun ve dar olarak tasarlanmış üç kemer şeklindedir. Özellikle giriş bölümde yer alan kemerlerin, sivri at nalı

şeklinde olması dikkati çekmektedir. Ancak biçim bakımından bu kemerler, Gotik mimari ile paralellik göstermesi sebebiyle bu bölümde incelenmiştir.

Fotoğraf 4.204 Samsun Belediye Binası

Fotoğraf 4.205 Bursa Osmanlı Bankası[1004]

Tablo 4.23 Üç Dilimli Kemer

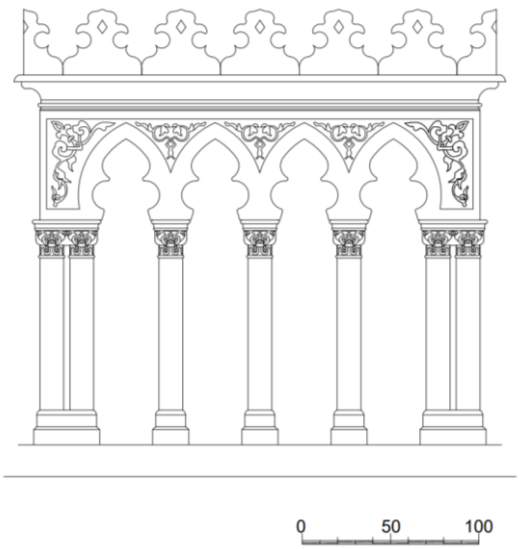	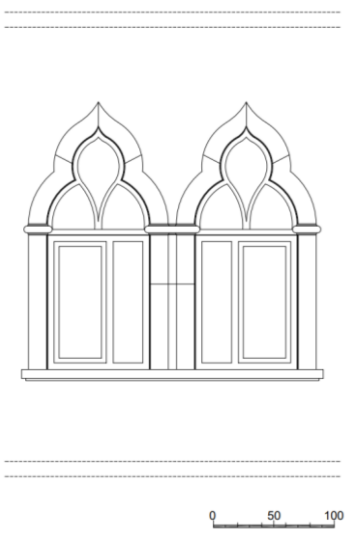
Çizim 4.87 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Revak Kemerleri	**Çizim 4.88 Manisa Demirci Hükümet Konağı İkinci Kat Pencereleri**

[1004] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3243(erişim tarihi: 16.12. 2017)

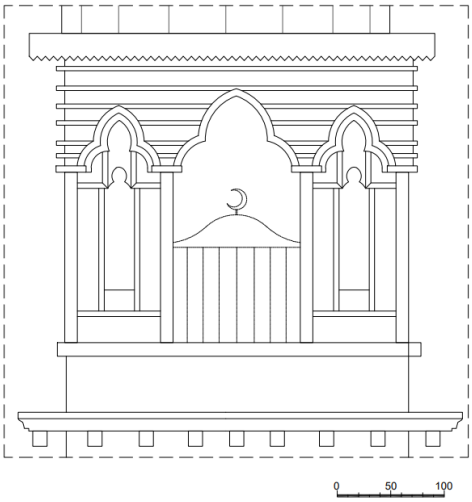

Çizim 4.4 Balıkesir Saat Kulesi

Çizim 4.89 İzmir Basmane Polis Karakolu

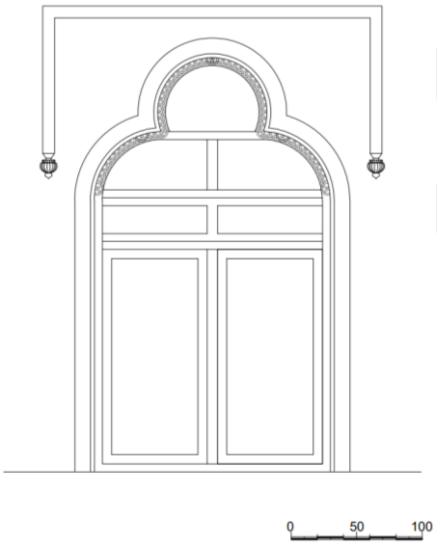

Çizim 4.38 Samsun Belediye Binası Üçüncü Kat Balkon Kapısı

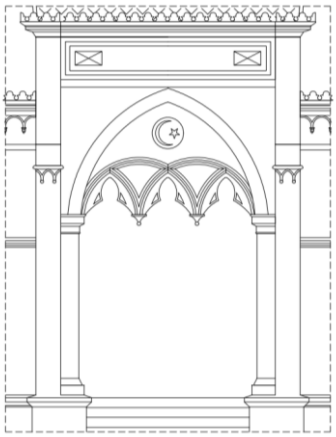

Çizim 4.14 Bursa Osmanlı Bankası

Çalışmamız neticesinde, Anadolu mimarlığında üç dilimli kemerlerin farklı tiplerde görüldüğü anlaşılmaktadır. Tek başına Oryantalist öğe sayılamayacak bu tip kemerler, başka Oryantalist mimari öğelerle birlikte kullanılan yapılar göz önünde bulundurularak değerlendirmeye alınmıştır. Başkent örnekleri arasında bu kemerlere örnek olarak; Yıldız Saat Kulesi ve Gotik unsurlar gösteren Hamidiye Cami pencereleri gösterilebilir (Fotoğraf 4.206-4.207).

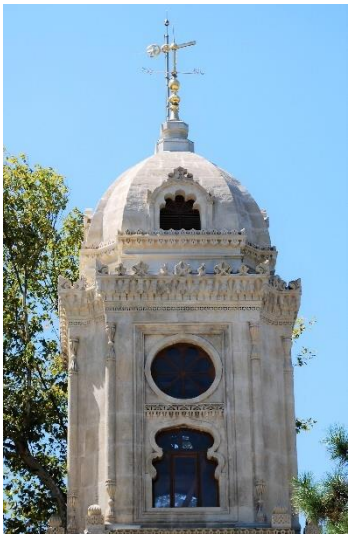

Fotoğraf 4.206 Yıldız Saat Kulesi

Fotoğraf 4.207 Yıldız Hamidiye Cami

4.4.3.5. Ortak Taşıyıcı Öğeye Sahip Münferit Kemerler

Çalışmamızda, farklı biçimlerdeki Oryantalist kemerlerin ortak taşıyıcı öğeler ile birlikte kullanıldığı örneklere rastlanmıştır (Tablo 4.24). Balıkesir Saat Kulesi'nin çan kulesinde yer alan kemerlerin ayaklar ile taşındığı, merkezde üç dilimli kemer, iki yanında küçük, uçları yuvarlatılmış sivri at nalı kemerlere sahip olduğu görülmektedir (Fotoğraf 4.208) (Çizim 4.4).

İzmir Fernand Guiffray Köşkü'nün ikinci katında yer alan balkon kapısının kemeri, dairesel formlu at nalı kemerlidir (Fotoğraf 4.209) (Çizim 4.53). Ortak sütunlarla taşınan bu kemerin iki yanında, ince formlu sivri at nalı kemerler dikkati çekmektedir.

Aydın Hükümet Konağı'nın giriş bölümünde büyük ve basık dairesel formlu at nalı kemer görülmektedir (Fotoğraf 4.210) (Çizim 4.45). Giriş kapısında ise merkezde sivri at nalı kemerin iki yanında, ince formlu sivri at nalı kemer yer almaktadır. Bu kemerler ortak taşıyıcı ayaklarla taşınmaktadır.

İzmir Sarıkışla'nın ikinci katında yer alan balkon kapıları soğan biçimli sivri kemerlidir (Fotoğraf 4.211) (Çizim 4.38). Bu cephenin her iki köşesinde soğan biçimli sivri kemerin yanında, ortak sütunlarla taşınan küçük dairesel formlu at nalı kemerler görülmektedir.

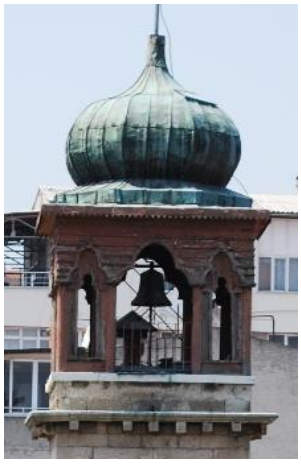

Fotoğraf 4.208 Balıkesir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.209 İzmir Fernand Guiffray Köşkü[1005]

Fotoğraf 4.210 Aydın Hükümet Konağı[1006]

Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin girişinde yer alan kemerlerden merkezdeki kemer, Hint üsluplu dik açılı soğan biçimli kemerdir (Fotoğraf 4.212) (Çizim 4.17). Ortak sütunlarla taşınan bu kemerin iki yanında küçük dairesel formlu kemerler bulunmaktadır.

Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi'nin doğu cephesinde yer alan revak kemerlerden, merkezde basık dairesel formlu at nalı kemer yer alırken, iki yanında soğan biçimli kemerler yer almaktadır (Fotoğraf 4.213) (Çizim 4.46). Ortak taşıyıcı öğe olarak üzerine sütuncelerin yerleştirildiği ayaklar kullanılmıştır. Çalışmamız neticesinde ortak taşıyıcı öğeye sahip Oryantalist üsluplu kemerlerin, birbirinden farklı tiplerde olduğu anlaşılmaktadır.

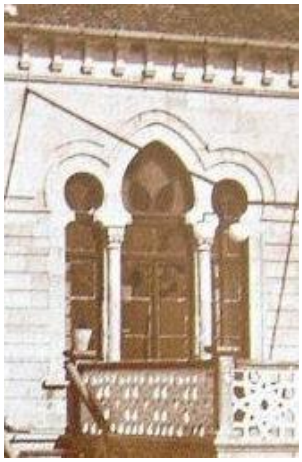

Fotoğraf 4.211 İzmir Sarıkışla[1007]

Fotoğraf 4.212 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[1008]

Fotoğraf 4.213 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi

[1005] http://www.levantineheritage.com/house42.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)
[1006] https://www.greecetravel.com/matt-blog/photos/aidini-independence-parade.jpg(erişim tarihi: 05.05. 2018)
[1007] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00017.20080116.145629209.
[1008] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

Tablo 4.24 Ortak Taşıyıcı Öğeye Sahip Münferit Kemerler

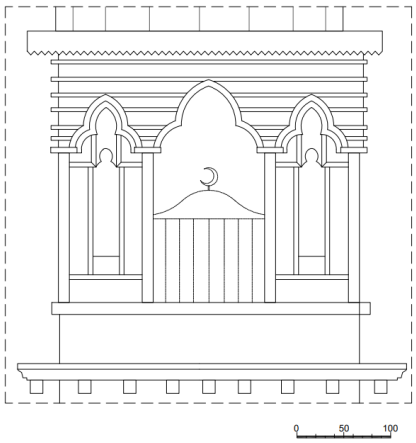	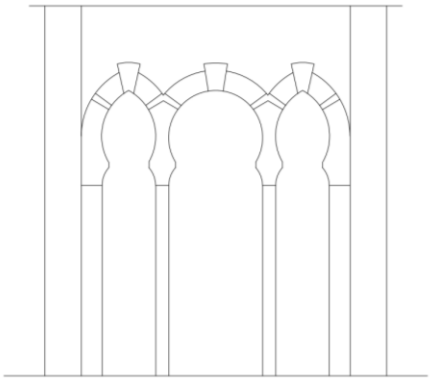
Çizim 4.4 Balıkesir Saat Kulesi	**Çizim 4.53 İzmir Fernand Guiffray Köşkü Balkon Kapı ve Pencereleri**
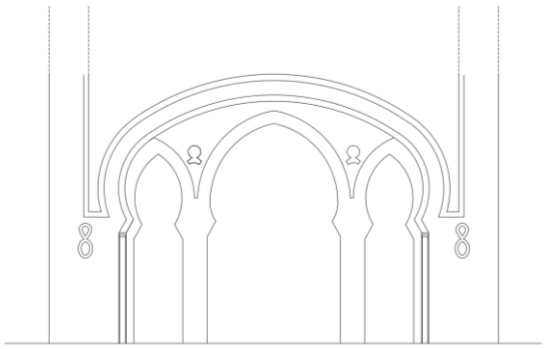	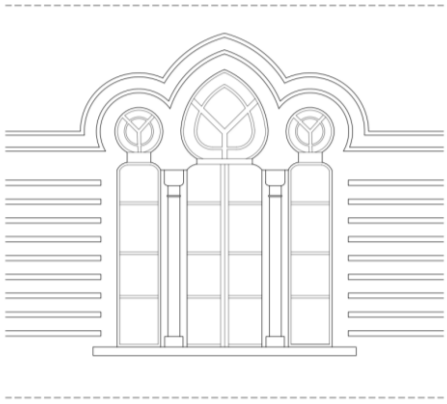
Çizim 4.45 Aydın Hükümet Konağı Giriş Kapısı	**Çizim 4.36 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili Teras Pencereleri**
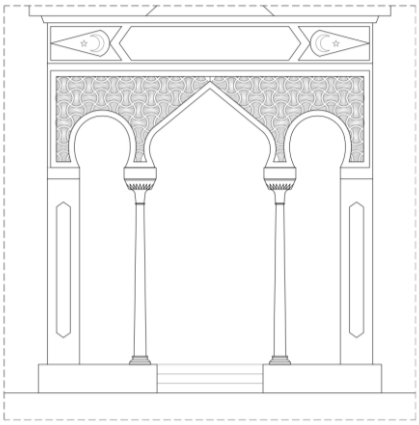	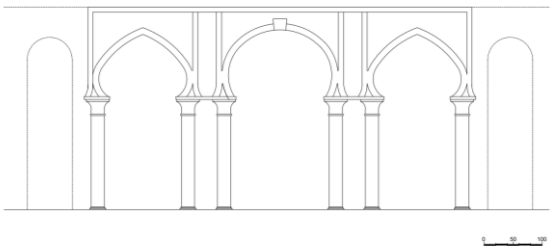
Çizim 4.17 Trabzon Kadri Paşa Türbesi	**Çizim 4.46 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Revak Kemerleri**

4.4.3.6. Süsleme Öğesi Olarak Kullanılan Oryantalist Kemerler

Anadolu mimarlığında Oryantalist süsleme öğesi olarak kullanılan bazı kemer örnekleri dikkati çekmektedir (Tablo 4.25). Bunlardan ilki Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi'nin aynalığında yer alan süslemedir. Bu kemer soğan biçimli olup merkezi üzerinde düğüm yapan, geniş ve dışa taşkın bir silme ile oluşturulmuştur (Fotoğraf 4.214) (Çizim 4.90). Bu kemer, söve diyebileceğimiz bölümlere doğru S ve C kıvrımları ile genişlemekte ve aşağıda yeniden daralmaktadır. En altta ise kemer genişliğine yeniden ulaşmaktadır.

İkinci örnek, soğan biçimli kemer formlu kör kemer olarak tasarlanmış olan Salepçioğlu Cami'nin vaaz kürsüsü ve minber korkuluklarıdır (Fotoğraf 4.215-4.216) (Çizim 4.91-4.92). Vaaz kürsüsünün merdiven korkuluklarında soğan biçimli içi boş bırakılmış, ince ve uzun kör kemerler bulunurken, kürsü korkuluğu üzerinde çifte olarak tasarlanmış, diğerinden kısa kemerler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.217) (Çizim 4.93). Bu kemerlerin içi palmetlerle bezenmiştir. İzmir Salepçioğlu Cami'nin minberinin korkulukları, vaaz kürsüsü merdiven korkuluklarının kemer süslemesinin benzeridir. Ancak vaaz kürsüsüne göre daha uzun ve büyük tutulmuştur.

Fotoğraf 4.214 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi

Fotoğraf 4.215 Salepçioğlu Cami

Fotoğraf 4.216 Salepçioğlu Cami

Fotoğraf 4.217 Salepçioğlu Cami

Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin yan cephelerinde silmeler ile oluşturulmuş, küçük dairesel formlu at nalı kemerler görülmektedir (Fotoğraf 4.218) (Çizim 4.94).

Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastane Karakolu'nun, giriş kapısı üzerindeki kemer, diğer örneklerden teknik ve malzeme olarak ayrılmaktadır (Fotoğraf 4.219) (Çizim 4.95). Kalem işi süslemeler ile oluşturulan bu kemer, Hint üsluplu kaş kemerli soğan biçimlidir.

Fotoğraf 4.218 Trabzon Kadri Paşa Türbesi [1009]

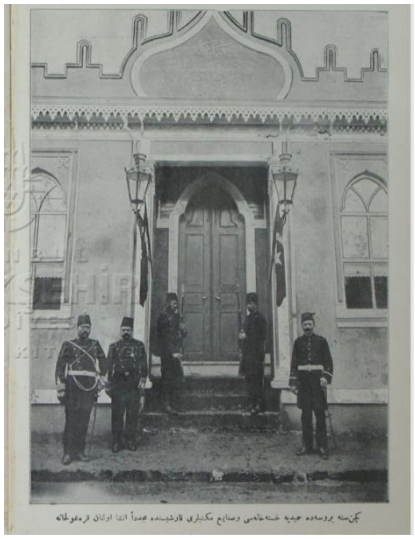

Fotoğraf 4.219 Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastane Karakolu[1010]

[1009] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.
[1010] Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi: 280-81.

Tablo 4.25 Süsleme Öğesi Olarak Kullanılan Oryantalist Kemerler

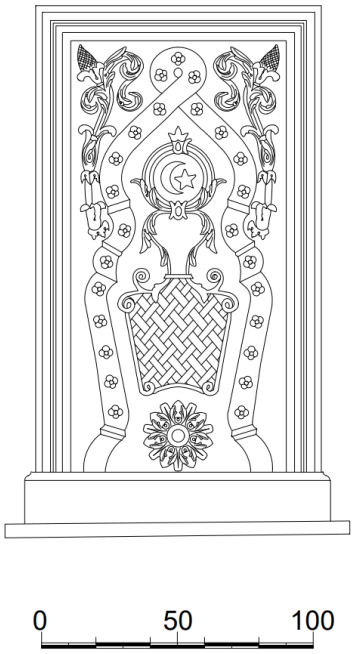

Çizim 4.90 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi Aynalık

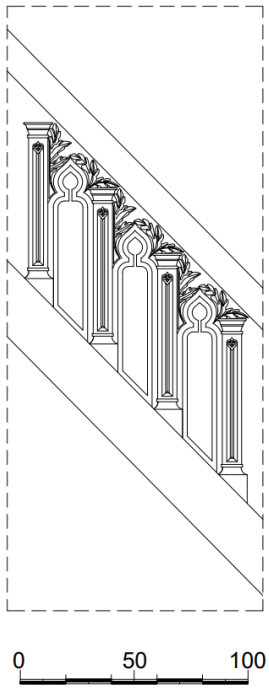

Çizim 4.91 İzmir Salepçioğlu Minber Korkuluğu Süsleri

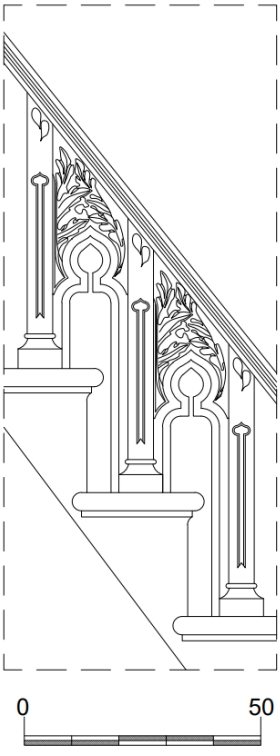

Çizim 4.92 İzmir Salepçioğlu Vaaz Kürsüsü Korkuluk Süsleri

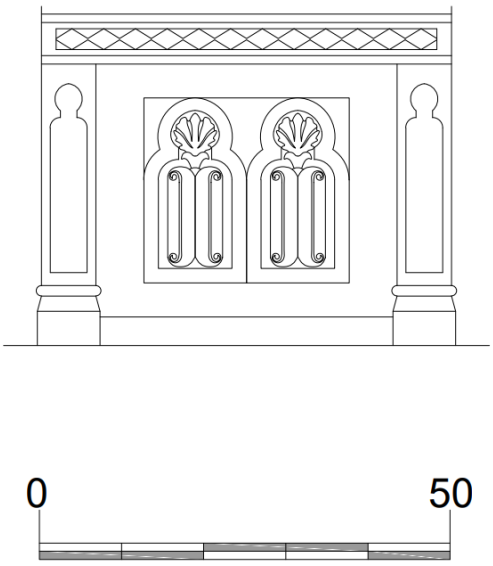

Çizim 4.93 İzmir Salepçioğlu Vaaz Kürsüsü Köşk Korkuluğu Süsleri

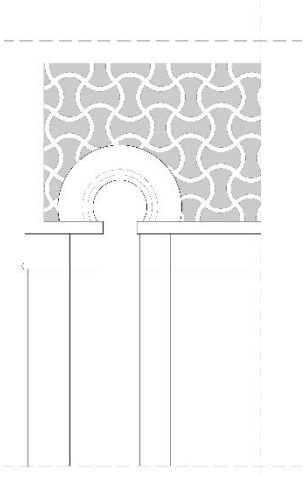	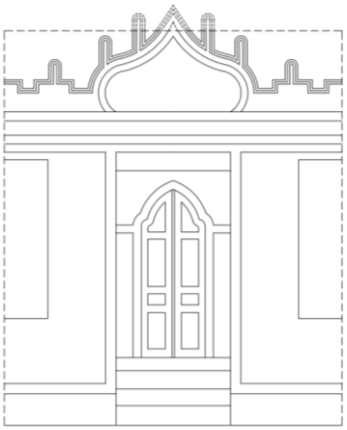
Çizim 4.94 Trabzon Kadri Paşa Türbesi Yan Cephe Kör Kemer	**Çizim 4.95 Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastane Karakolu**

Süsleme öğesi olarak kullanılan Oryantalist kemerler, genellikle kör kemerler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon, Fuat Paşa Meşrutası, Çırağan Sarayı Kapısı ve Hidayet Cami'nin üst bölümlerine yerleştirilen kolond kemerleri bu öğeye örnek verilebilir (Fotoğraf 4.220-4.221-4.222-4.223).

Fotoğraf 4.220 Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon

Fotoğraf 4.221 Fuat Paşa Meşrutası

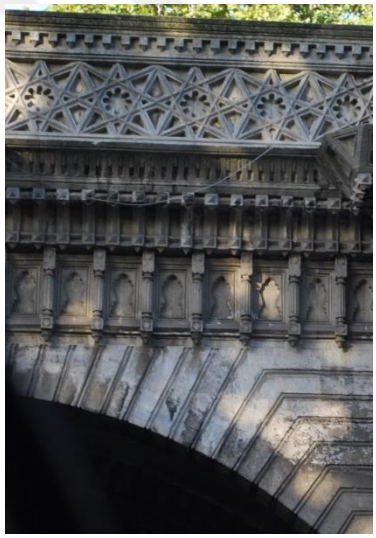

Fotoğraf 4.222 Çırağan Sarayı Kapısı

Fotoğraf 4.223 Hidayet Cami

4.4.4. Moresk Sütun Başlıkları

Oryantalist öğelerden bir diğeri moresk sütun başlıklarıdır. Anadolu mimarlığında oldukça nadir rastladığımız bu öğe, genellikle dikdörtgen prizma veya küp şeklindedir. Alt bölümlerinin sütun genişliğinde veya hafif dışa taşkın tasarlanan bu başlıkların üst bölümü, dışa taşkın yatay silmelerden oluşmaktadır. Anadolu mimarlığında moresk sütun başlıkları üç tipte görülmektedir.

Birinci tip başlıkların yüzeyinde, yoğun olarak bitkisel süsleme görülmektedir (Tablo 4.26). Çalışmamızda bu tip moresk sütun başlıklarına örnek olarak İzmir Saat Kulesi'nin sütun başlıkları verilebilir (Fotoğraf 4.224-4.225). Şadırvan kubbelerini taşıyan sütun başlıkları, aşağı doğru hafif daralan, alt bölümü yuvarlatılmış, köşeleri ise keskinleştirilmiş bir yapıya sahiptir (Çizim 4.96). Başlığın üst bölümünde, yatay kaval silme üzerinde, yukarı çıktıkça dışa doğru taşan armudi yatay silme yer almaktadır. Sütun başlığının alt bölümü sütun genişliğinde olup, geometrik süslemelere sahiptir. Kulenin ikinci kat revak kemerlerini taşıyan sütun başlıkları, zemin kattakilerden farklı bir tasarımda kompoze edilmiştir (Fotoğraf 4.226) (Çizim 4.97). Kulenin köşelerinde üçlü, cephelerinde ise tek sütun görülmektedir. Bu sütun başlıkları, şadırvan kubbesini taşıyan sütun başlıklarına benzemektedir. Ancak sütun başlığı yüzeyinin alt bölümü ile birleşim yerinde dikey olarak yerleştirilmiş ve profilden dışa taşan stilize edilmiş akant yaprağı motifleri yer almaktadır. Kulenin üst bölümünde yer alan revak bölümünün sütun başlıkları, geometrik bezeme göstermekte olup orijinal değildir.

Fotoğraf 4.224 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlıkları

Fotoğraf 4.225 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlıkları

Fotoğraf 4.226 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Revak Sütun Başlıkları

Moresk sütun başlıklarına birinci tipine bir diğer örnek, Samsun Belediye Binası'nın girişinde yer almaktadır (Fotoğraf 4.227-4.228) (Çizim 4.98). İzmir Saat Kulesi'ndeki sütun başlıklarına göre küp şeklinde olan bu başlıkların üst bölümünde, yatay olarak yerleştirilmiş bir kaval silme ve onun üzerinde dışa taşkın bir armudi silme bulunmaktadır. Bu silmenin üzerinde ise ince bir kaval silme daha görülmektedir. Başlığın yüzeyinin tamamı, derin oyma tekniği ile yapılmış bitkisel ve geometrik süslemeler ile bezenmiştir. Bezeme içinde volütler, palmet ve stilize edilmiş akant yaprakları dikkati çekmektedir. Başlığın alt bölümünde üst kısımları dışa taşırılıp kıvrılmış, dikey olarak yerleştirilmiş stilize akant yaprağı motifleri vardır. Alt bölümde sütundan dışa taşkın ve bilezik şeklinde tasarlanmış dört adet ince kaval silme görülmektedir.

Fotoğraf 4.227 Samsun Belediye Binası

Fotoğraf 4.228 Samsun Belediye Binası

İkinci tip moresk sütun başlıkları, birinci tiple biçim bakımından benzer tasarıma sahiptir ancak yüzey süslemesi sade tutulmuştur (Tablo 4.27). Bu tip başlıklara örnek olan Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin giriş bölümünde yer alan sütun başlıkları, moresk sütun başlığı şeklinde tasarlanmıştır (Fotoğraf 4.229) (Çizim 4.17). Bu başlıkların orta bölümü oldukça kısa tutulmuş olup, üzerinde ince bir kaval silme ve onun üzerinde ise düz ve daha yüksek tutulmuş bir silme daha yer almaktadır. Yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, başlık yüzeyi dikey olarak bölünmüştür. Ancak fotoğraflardan nasıl bir süslemeye sahip olduğu anlaşılmamaktadır. Başlığın alt bölümü, sütun genişliğinde olup, aşağıda bilezik şeklinde ince kaval silme ile sonlandırılmıştır. İzmir Sarıkışla'nın ikinci katında yer alan balkon kapısının kemerini taşıyan sütun başlıkları, yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla moresk sütun başlığı şeklinde olabilir (Fotoğraf 4.230) (Çizim 4.38).

Üçüncü tip sütun başlıkları köşebentler sayesinde oluşturulmuştur (Tablo 4.28). Sivas Sanayi Mektebi ve Sivas Askeri Rüştiye Mektebi'nin köşebentlerle oluşturulan kemerleri, cepheden bakıldığında moresk sütun başlığı seklinde tasarlanmıştır (Fotoğraf 4.231-4.232) (Çizim 4.99-4.100). Sahte moresk sütun başlığı olarak değerlendirebileceğimiz bu başlıkların tüm yüzeyi bitkisel süsleme ile bezenmiştir. Bu tip kemer, İstanbul mimarisinde Abdülmecit Efendi Köşkü'nde görülmektedir (Fotoğraf 4.233).

Fotoğraf 4.229 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[1011]

Fotoğraf 4.230 İzmir Sarıkışla[1012]

[1011] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.
[1012] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00017.20080116.145629209.

Fotoğraf 4.231 Sivas Sanay-i Mektebi[1013]

Fotoğraf 4.232 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi (İnönü Mektebi)[1014]

[1013] Bu fotoğraf, Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınmıştır.
[1014] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/111056(erişim tarihi: 25.08. 2021)

Tablo 4.26 Moresk Sütun Başlıkları: Tip 1

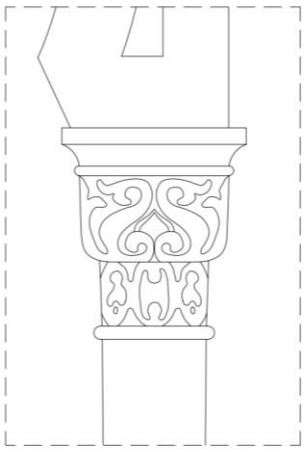	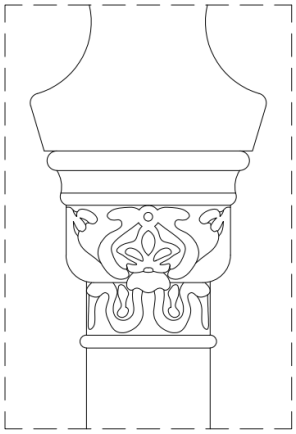	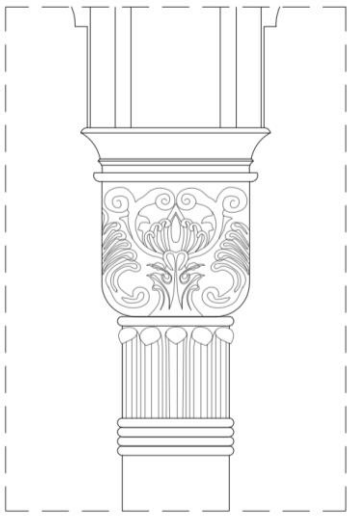
Çizim 4.96 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlığı	**Çizim 4.97 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Revak Sütun Başlığı**	**Çizim 4.98 Samsun Belediye Binası Giriş Sütun Başlığı**

Tablo 4.27 Moresk Sütun Başlıkları: Tip 2

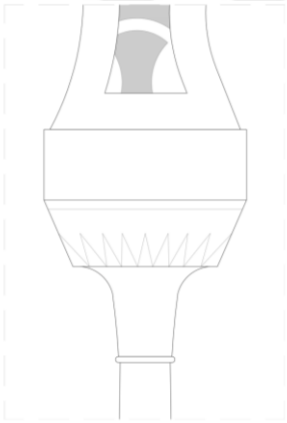	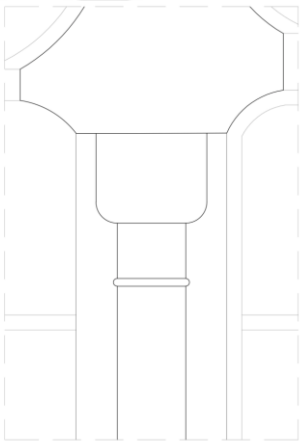
Çizim 4.17 Trabzon Kadri Paşa Türbesi	**Çizim 4.38 İzmir Sarıkışla Subay Mahfili Teras Pencereleri**

Tablo 4.28 Moresk Sütun Başlıkları: Tip 3

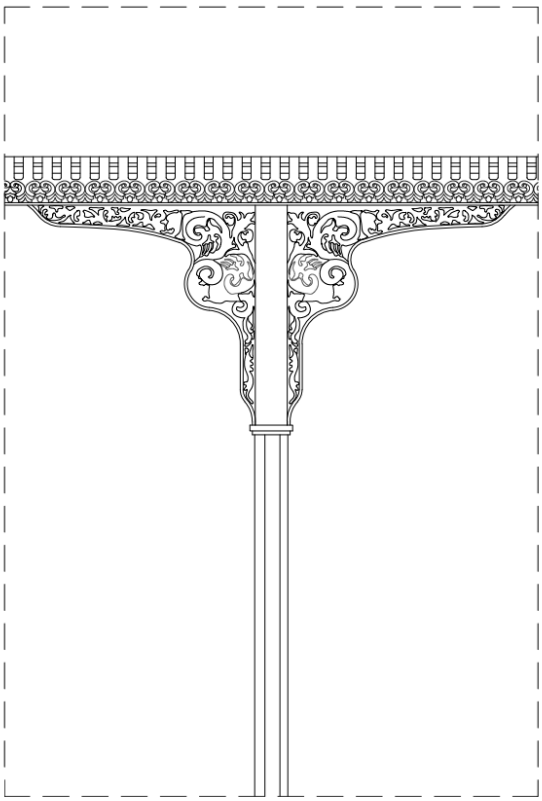	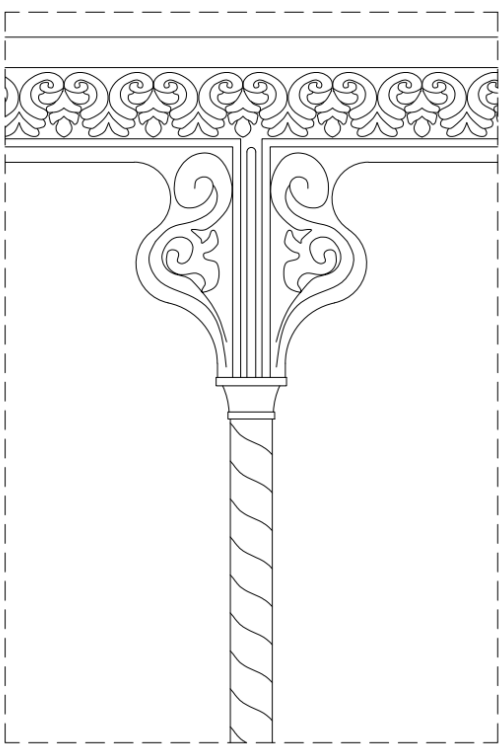
Çizim. 99. Sivas Sanay-i Mektebi	**Çizim 4.100 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi**

Fotoğraf 4.233 Abdülmecit Efendi Köşkü

Moresk sütun başlıkları, İstanbul mimarisinde özellikle saraylarda karşımıza çıkmaktadır. Fuat Paşa Türbesi'nin köşelerine yerleştirilen sütunların başlıkları, Çırağan Sarayı, Yıldız Sarayı ve Beylerbeyi Sarayı'nda moresk sütun başlığı görülmektedir. Bunlardan Çırağan ve Yıldız Sarayı örnekleri birbirine oldukça benzerken, Beylerbeyi Sarayı örneği iç mekânda yer almakta ve boyalı olarak karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.234-4.235-4.236-4.237-4.238-4.239)

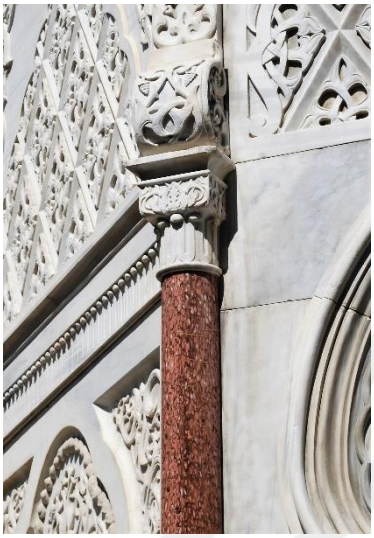

Fotoğraf 4.234 Fuat PaşaTürbesi

Fotoğraf 4.235 Çırağan Sarayı Kapısı

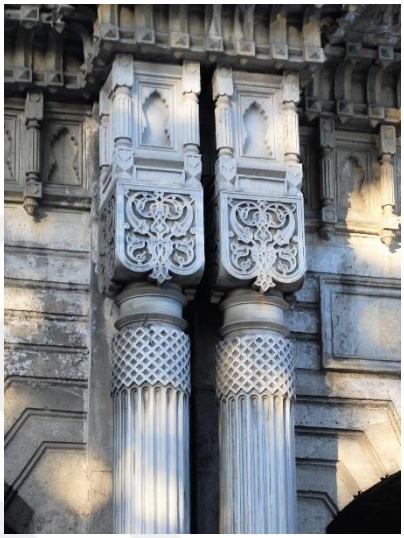

Fotoğraf 4.236 Çırağan Sarayı Kapısı

Fotoğraf 4.237 Yıldız Sarayı Kapısı

Fotoğraf 4.238 Beylerbeyi Sarayı

Fotoğraf 4.239 Beylerbeyi Sarayı

4.4.5. Dendan

Bir çatı süsleme öğesi olarak kullanılan dendan, Kuzey Afrika/Mağrip üslubuna özgü Oryantalist bir öğedir. Menşei kalelere dayanan ve 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında inşa edilmiş yapılarda süsleme unsuru olarak kullanılan dendanlar, geometrik ve bitkisel süslemeli olarak iki tipte görülmektedir.

4.4.5.1. Geometrik Formlu Dendan

Geometrik formlu dendanlar, dişlerinin keskin hatlı ve geometrik şekilli olduğu görülen dendanlardır. Çalışmamızda karşımıza çıkan ilk tip dendan, zikzaklı dendanlardır. Dişlerin üst bölümü düz ve yatay bir hata sahip olan bu tipte, yukarıdan aşağı doğru kademeli genişleyen bir yapı söz konusudur. Ayrıca bazı örneklerde, kademelerin uç bölümlerinin hafifçe yukarı doğru tasarlandığı görülmektedir.

Bu tip dendanlara örnek olarak, İzmir Sarıkışla'nın kule bölümünün üzeri, Samsun Belediye Binası'nın çatısı ve İzmir Saat Kulesi'nin saat bölümünün üzerinde yer alan dendanlar örnek olarak gösterilebilir (Fotoğraf 4.240-4.241-4.242). İzmir Saat Kulesi'nin son bölümünün üzeri ise kuledeki diğer dendanlardan farklı olarak tasarlanmıştır. Köşelerde yüksek, cephelerde ise alçak tutulan, geometritize edilmiş palmet dişlerinin yan dilimlerinin altından incelmekte olduğu ve yeniden genişlediği görülmektedir. Bu tip dendanlara bir diğer örnek Balıkesir Şadırvanı'nda karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.243). Cephelerde üst bölümü sivriltilmiş stilize palmet ve köşelere doğru S kıvrımları olan bir tasarım söz konusudur. Ayrıca yapının köşelerinde, cephelerinden daha alçak tutulmuş başka bir palmet şekilli dendan dişinin daha yerleştirildiği görülmektedir.

Geometrik formlu dendanların bir diğer tipi, dişlerin üst bölümünün üçgen şeklinde merkezde sivrildiği dendanlardır. Bu tipteki dendanlara örnek olarak; Bursa Hamidiye Batı Karakolu, Bursa Hamidiye Doğu Karakolu ve Bursa Mecidiye Karakolu'nun dendanları verilebilir (Fotoğraf 4.244-4.245-4.246). Bu üç karakolun inşa tarihleri ve diğer yapı öğeleri dikkate alındığında, aynı mimar tarafından inşa edildiği düşünülebilir.

Çalışmamızda, geometrik formlu dendanların bir başka tipi Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi'nin çatısıdır (Fotoğraf 4.247). Yukarıda bahsettiğimiz örneklerden farklı olarak tasarlanan bu dendanlar, köşelerde ve cephe merkezlerinde yükselen, bu öğelerin ortasında ise alçalan bir yapı göstermektedir. Dendan dişlerinin arası S ve C kıvrımlarından oluşmaktadır. Diğer örneklerden bir diğer farkı ise parapet duvarları şeklinde yatay bir tasarım göstermesidir.

Geometrik formlu dendanlar İstanbul'da oldukça az karşımıza çıkmaktadır. İmparatorluk topraklarındaki Oryantalist eserlerde tespit edemediğimiz bu tip dendanlara İstanbul örneği olarak, Topçu Kışlası, Harbiye Nezareti Kapısı ve yanındaki köşkler, Yıldız Hamidiye Cami Harimi verilebilir (Fotoğraf 4.248-4.249-4.250).

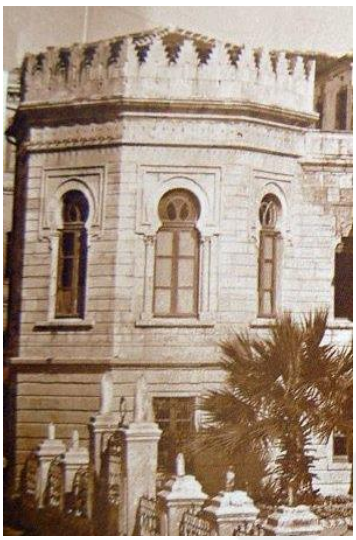

Fotoğraf 4.240 İzmir Sarıkışla

Fotoğraf 4.241 Samsun Belediye Binası[1015]

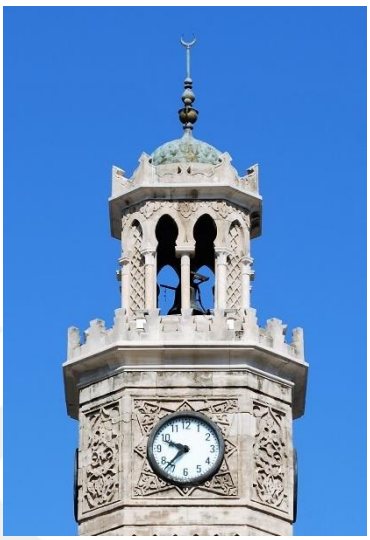

Fotoğraf 4.242 İzmir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.243 Balıkesir Şadırvanı[1016]

Fotoğraf 4.244 Bursa Hamidiye Batı Karakolu[1017]

[1015] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00017.20080116.145629209.
[1016] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90582/27.
[1017] http://www.caginpolisi.com.tr/eski_sitemiz/120/15-16-17.htm(erişim tarihi: 26.06. 2018)

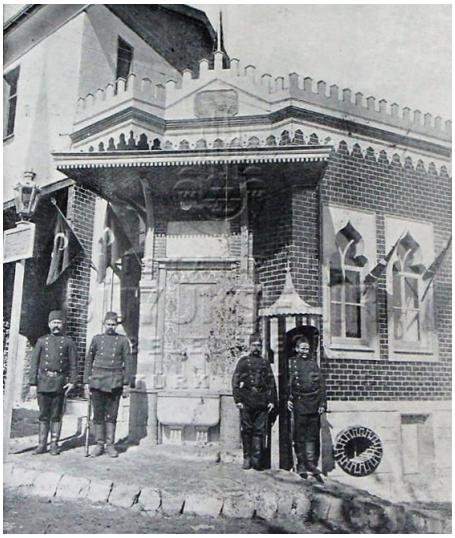

Fotoğraf 4.245 Bursa Hamidiye Doğu Karakolu [1018]

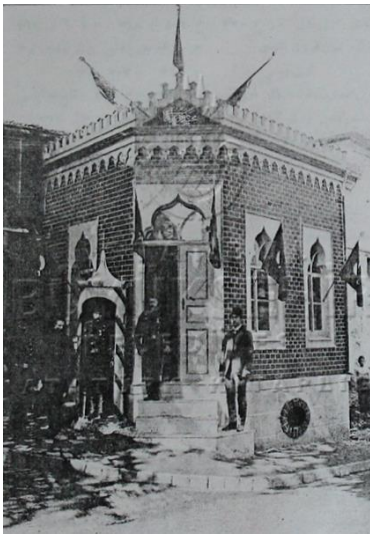

Fotoğraf 4.246 Bursa Mecidiye Karakolu[1019]

Fotoğraf 4.247 Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi

Fotoğraf 4.248 Topçu Kışlası Detay[1020]

Fotoğraf 4.249 Harbiye Nezareti Kapısı

[1018] Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906) Sene-i Hicriyesi: 240.
[1019] Salname-i Vilayet-i Hüdavendigar 1325 H/1907: 282-283.
[1020] Saner, 1998: 80.

Fotoğraf 4.250 Yıldız Hamidiye Cami Harimi

4.4.5.2. Bitkisel Formlu Dendan

Oryantalist öğelerden dendanların bitkisel formu olan tipinde, genellikle dişlerin palmet şeklinde düzenlendiği görülmüştür. Bu tip dendanlara örnek olarak İzmir Saat Kulesi'nin ilk bölümü ve ikinci bölüm üzerindeki palmet şeklinde dendanlar verilebilir (Fotoğraf 4.251-4.252).

Fotoğraf 4.251 İzmir Saat Kulesi Birinci Bölüm Dendanları

Fotoğraf 4.252 İzmir Saat Kulesi İkinci Bölüm Dendanları

Bitkisel formlu dendanların bir başka tipi Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nde karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.253). Eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla, palmet dişlerine sahip olan bu dendan, yapıya iki ayak ile bağlanmaktadır. Oldukça sık dişlere sahip olan bu dendan, ajur tekniğinde yapılmıştır. Benzer bir diğer örnek Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi'nde görülmektedir (Fotoğraf 4.254). Bu yapının balkon korkuluğunda ajur tekniği ile yapılmış palmet dişlerinin yanı sıra, aynı bölümün saçak üstünde küçük palmet dişleri dizisi dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.253 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[1021]

Fotoğraf 4.254 Erzincan Dördüncü Kulesi Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi[1022]

İstanbul ve imparatorluk topraklarında bitkisel formlu dendan kullanımı sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Oryantalist mimari örnekleri arasında yer alan, Sirkeci Garı, Mustafa Reşit Paşa Türbesi, Harbiye Nezareti Kapısı ve Köşkleri, Pertevniyal Sebili, Fuat Paşa Türbesi, Çırağan Sarayı Kapısı, Yıldız Saat Kulesi, Malta Türk Şehitliği ve Selanik Beşçınar Bahçesi ve Köşkü'nde palmetlerden oluşan dendanlar dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.255-4.256-4.257-4.258-4.259-4.260-4.261-4.262-4.264).

Fotoğraf 4.255 Sirkeci Garı

Fotoğraf 4.256 Mustafa Reşit Paşa Türbesi

Fotoğraf 4.257 Harbiye Nezareti Kapısı

Fotoğraf 4.258 Pertevniyal Sebili

[1021] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.
[1022] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91121.0001.

Fotoğraf 4.259 Harbiye Nezareti

Fotoğraf 4.260 Fuat Paşa Türbesi

Fotoğraf 4.261 Çırağan Sarayı Kapısı

Fotoğraf 4.262 Yıldız Saat Kulesi

Fotoğraf 4.263 Malta Türk Şehitliği[1023]

Fotoğraf 4.264 Selanik Beşçınar Bahçesi ve Köşkü[1024]

4.4.6. Geometrik Ağ Bezemeleri

Anadolu mimarlığında Oryantalist öğelerden bir diğeri geometrik ağ bezemeleridir. Birbirini tekrar eden motif veya birbirini kesen düz silmeler ile oluşturulan bu süslemelerde geometrik şekiller oluşmaktadır.

Çalışmamızda geometrik ağ bezemelere örnek olarak İzmir Saat Kulesi'nin gövde üzerindeki süslemesi verilebilir (Fotoğraf 4.265). Çapraz olarak birbirini kesen silmeler arasında, oyma tekniği ile yapılmış baklava dilimleri bulunmaktadır. Bu baklava dilimlerinden ilk sırada, köşelerden üçgen şeklinde çıkıntıları olan motif görülmektedir. İkinci sırada altta ve üstte geniş merkezinde kaş kemer şeklinde sivrilen soğan biçimler yer almakta, bunların yanlarında ise üçgen şeklini alarak sivrilen geometrik süslemeler yer almaktadır. Birbirini tekrar eden bu motifler içinde bir sıra beş kollu yıldız motifi ile dolu, bir sıra boş olarak düzenlenmiş ve tüm gövdenin yüzeyinde uygulanmıştır. Ayrıca kulenin, yıkılan ve sonradan orijinaline uygun olarak inşa edilen çan bölümde çapraz olarak birbirini dik eksende kesen bir başka geometrik ağ düzeni daha görülmektedir (Fotoğraf 4.266). Şadırvan kubbeleri üzerinde

[1023] Thake, 2016: 231.
[1024] Konuk Hallaçoğlu, 2018: 84.

ise çapraz olarak birbirini kesen ve içinde stilize edilmiş palmetler yer alan süslemeler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.268).

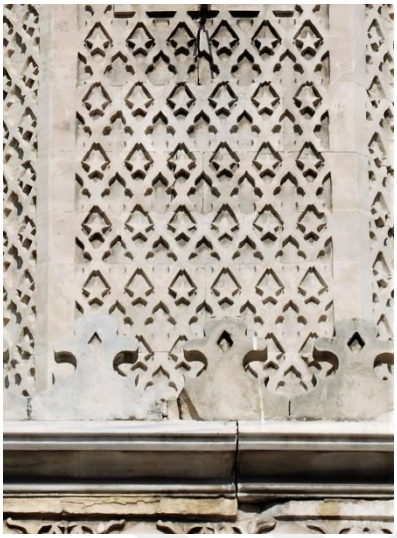

Fotoğraf 4.265 İzmir Saat Kulesi

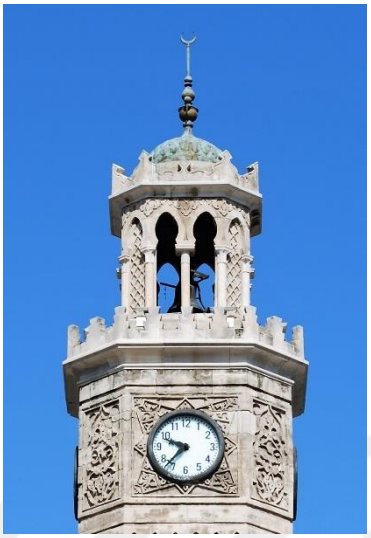

Fotoğraf 4.266 İzmir Saat Kulesi

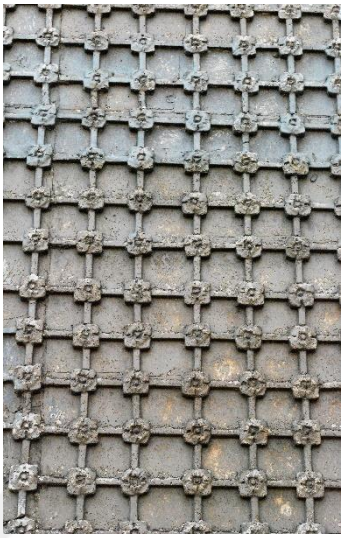

Fotoğraf 4.267 Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Fotoğraf 4.268 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kubbesi

Geometrik ağ bezemelerine ikinci örneğimiz Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nin cephesinde görülmektedir (Fotoğraf 4.267). Birbirini dik kesen ve yüzeyden taşan silmeler arasına dört yapraklı çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Ayrıca Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nin giriş kapısının üzerindeki balkonu taşıyan konsolların üzerinde sepet örgüsü şeklinde bir başka geometrik ağ bezemesi yer almaktadır.

Eskişehir Osmanlı Bankası'nın giriş kapısı ve yanındaki pencerelerin üzerinde bulunan soğan biçimli kemerlerin içinde, çapraz olarak birbirini kesen silmelerle oluşturulmuş geometrik ağ düzeni bulunmaktadır (Fotoğraf 4.269).

Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi'nin aynalık yüzeyinde, sütun başlıklarında ve kaidelerinde, Eskişehir Osmanlı Bankası'nda görülen çapraz formlu sepet örgü geometrik bezeme yer almaktadır (Fotoğraf 4.270).

Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin cephesinde görülen geometrik bezeme, teber ucu şeklinde tasarlanmış, konkav şeklinde düzenlenmiş, iki tarafında dışa taşkın yay ve ortada daralan bir motifin, yatay ve dikey olarak istiflenmesinden oluşan bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 4.271).

Fotoğraf 4.269 Eskişehir Osmanlı Bankası

İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin pencere kemerlerinin üzerinde, kilit ve üzengi taşlarının yüzeyinde, cepheden dışa taşkın geometrik süsleme görülmektedir (Fotoğraf 4.272). Oldukça küçük ve sık şekilde uygulanan bu motif, merkeze doğru piramidal olarak sivrilmektedir. Bu motifler, birbirini çapraz olarak kesen boşluklar arasına yerleştirilmiştir. Bu uygulama, diğer örneklerden teknik bakımından ayrılmaktadır.

Fotoğraf 4.270 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi

Fotoğraf 4.271 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[1025]

[1025] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

Fotoğraf 4.272 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Geometrik bezeme, kafes ya da ajur tekniğinde de karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda yer alan Mudanya Mütareke Evi'nin ikinci katındaki cumba pencere kemerlerinin içi, birbirini çapraz şekilde kesen şerit çıtalardan oluşmaktadır (Fotoğraf 4.273). Bu yönüyle Eskişehir Osmanlı Bankası geometrik ağ bezemesine benzeyen süsleme, kafes tekniği ile yapılmıştır. Aynı teknikteki bir diğer örnek, Bursa Fransız Konsolosluğu'nun bahçe bölümünde yer alan veranda paravanlarında da görülmektedir (Fotoğraf 4.274).

Fotoğraf 4.273 Mudanya Mütareke Evi

Fotoğraf 4.274 Bursa Fransız Konsolosluğu[1026]

[1026] http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille (erişim tarihi: 05.07. 2019)

Samsun Belediye Binası'nın birinci ve ikinci kat balkon, ayrıca çatı korkuluklarında geometrik şekillerin oluştuğu, ajur tekniğinde bir tasarım vardır (Fotoğraf 4.275-4.276-4.277). Bu üç örnek, arka planda herhangi bir malzeme olmaması, ajur ve kafes tekniğinde inşa edilmesi bakımından diğer örneklerden ayrılmaktadır.

Fotoğraf 4.275 Samsun Belediye Binası

Fotoğraf 4.276 Samsun Belediye Binası

Fotoğraf 4.277 Samsun Belediye Binası

Geometrik ağ bezemelerine İstanbul ve İmparatorluk topraklarında, Harbiye Nezareti Kapısı, Fuat Paşa Türbesi, Çırağan Sarayı Sütun Başlığı ve Kapısı ve Malta Türk Şehitliği kemerlerinde rastlanmaktadır (Fotoğraf 4.278-4.279-4.280-4.281).

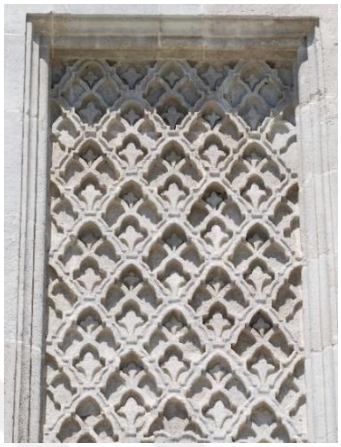

Fotoğraf 4.278 Harbiye Nezareti Kapısı

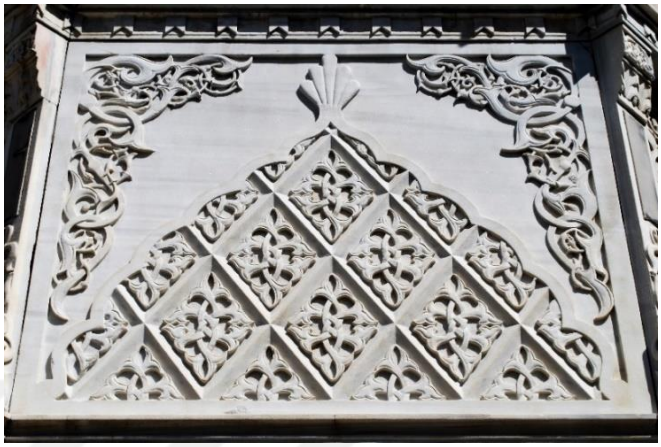

Fotoğraf 4.279 Fuat Paşa Türbesi

Fotoğraf 4.280 Çırağan Sarayı Sütun Başlığı ve Kapısı

Fotoğraf 4.281 Malta Türk Şehitliği[1027]

[1027] Thake, 2016: 235.

4.4.7. Çift Renkli Taş

Anadolu mimarlığında Oryantalist öğeler içinde bir süsleme unsuru olarak karşımıza çıkan ablak tekniği ile çift renkli taş uygulaması, özellikle Kuzey Afrika/Mağrip'ten Avrupa'ya geçmiş önemli bir mimari unsurdur. Bu bölümde; Anadolu mimarlığında Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı mimarisinde genellikle Suriye ya da Memlûk etkisi ile görülen çift renkli taş uygulamasından farklı olarak, diğer Oryantalist öğeler ile birlikte kullanılan örnekler incelenmiştir. Çift renkli taş kırmızı-beyaz ya da kırmızı-siyah olarak karşımıza çıkmaktadır.

İzmir Fernand Guiffray Köşkü'nün giriş bölümü kemerlerinde ve pencerelerinde, İzmir Milli Kütüphane kapı kemerlerinde, kırmızı ve beyaz dizilimi ile renkli taş görülmektedir (Fotoğraf 4.282-4.283). Ayrıca eski fotoğraflarından anladığımız kadarıyla İzmir Saat Kulesi'nin kemerleri, inşa edildiği yıllarda kırmızı beyaz şeklinde boyanmıştır.

Fotoğraf 4.282 İzmir Fernand Guiffray Köşkü[1028]

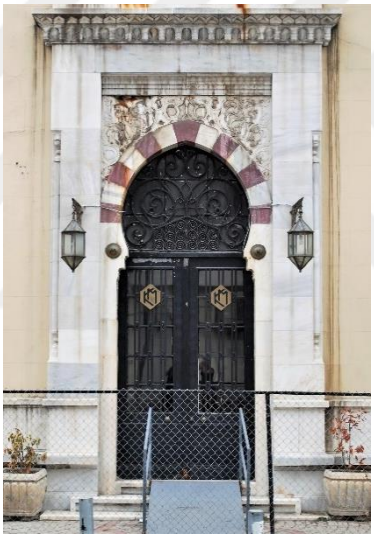

Fotoğraf 4.283 İzmir Milli Kütüphane Kapısı

Fotoğraf 4.284 Samsun Belediye Binası

Çalışmamızda kırmızı-siyah çift renk uygulamasının tek örneği Samsun Belediye Binası'nda karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.284). Pencere kemerlerinin birer aralıkla yerleştirildiği bu örnek üniktir. İstanbul Oryantalist mimarisinde bu kemerlere örnek olarak Sirkeci Garı'nın pencere kemerleri verilebilir (Fotoğraf 4.285). Ayrıca kırmızı-beyaz çift renkli taş örnekleri arasında Harbiye Nezareti Kapısı ve köşk pencereleri gösterilebilir (Fotoğraf 4.286-4.287).

[1028] http://www.levantineheritage.com/guiffray.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)

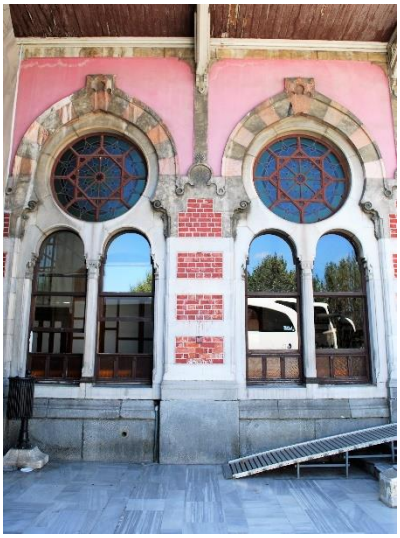

Fotoğraf 4.285 Sirkeci Garı Pencereleri

Fotoğraf 4.286 Harbiye Nezareti Köşkü Penceresi

Fotoğraf 4.287 Harbiye Nezareti Kapısı

4.5. Süsleme

Oryantalizmde süsleme özellikle cephelerde görülen önemli bir unsurdur. Özellikle Mağrip ve Hint üslubunda cephelerde boş yer kalmayacak şekilde tasarlanmış geometrik ve bitkisel süslemeler söz konusudur. İslam mimarlığında görülen tüm süsleme öğeleri Oryantalist mimaride de görülmektedir. Ancak bu geometrik ve bitkisel süsleme öğeleri başka üsluplara da girebileceğinden, diğer Oryantalist öğelerle birlikte kullanılan örneklerle birlikte süsleme görülen yapılar bu başlık altında incelenmiştir.

Geometrik ağ bezeme, Oryantalist üslup öğelerinden olduğundan yukarıdaki başlık altında incelenmiştir. Tamamen Oryantalist üslup gösteren İzmir Saat Kulesi, Samsun Belediye Binası, Trabzon Kadri Paşa Türbesi ve Sinop Jandarma Binası'nda, diğer Oryantalist öğelerin yanı sıra süslemenin yoğunlaştığı görülmektedir.

Çalışmamızda genellikle eklektik olarak, Oryantalist süsleme unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu husus göz önünde bulundurulduğunda süsleme, bir yapının Oryantalist olup olmadığını belirlemede, diğer Oryantalist öğeler öğelerin varlığı ve süslemenin kullanıldığı yoğunluk önemli bir faktördür. Çalışmamızda süsleme, geometrik ve bitkisel olarak iki ana başlıkta ele alınmıştır. Ayrıca eklektik süsleme unsurları bir başka başlık altında incelenmiştir.

4.5.1. Geometrik Süsleme

Çalışmamızda geometrik süsleme unsurları; daha önce "Oryantalist Öğeler" başlığı altında incelediğimiz geometrik ağ bezeme, iç içe geçmiş geometrik şekiller, çarkıfelek, rozet, ay, yıldız ve düğüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar arasında geometrik ağ bezemesi ve iç içe geçmiş geometrik şekiller yoğun olarak görülen iki unsur olmuştur.

4.5.1.1. İç İçe Geçmiş Geometrik Şekiller

Geometrik süsleme içinde, dışa taşkın ince silmelerle oluşturulmuş, bunların farklı yönlere doğru yöneldiği, birbiri içinden geçerek keskin ya da dairesel dönüşler yaptığı, genellikle girift bir düzende tasarlanmış motifleri bu başlıkta inceleyeceğiz. İç içe geçmiş geometrik şekiller, bazen birbirini tekrar eden birim motiflerden meydana gelmektedir. Bunlara örnek olarak Sinop Jandarma Binası'nda görülen süslemeler verilebilir. Yapının doğu ve güney cephelerinin birinci kat pencereleri üzerinde yer alan süslemeler, dışa taşkın bir silme ile yatay dikdörtgen biçiminde çerçevelenmiştir (Fotoğraf 4.288). Doğu cephesinde yer alan her biri pencere üzerinde denk gelecek şekilde tasarlanmış olan süslemelerin, her iki yanında S kıvrımlı volütlerin olduğu bitkisel süslemeler yer almaktadır. Merkezde, yatay kare biçimli ve birbiri içinden keskin hatlarla ve dönüşlerle geçen, hafif dışa taşkın silme ile oluşturulmuş geometrik süsleme vardır. Bu süsleme doğu cephesindeki köşe çıkıntılarının birinci kat balkon kapıları üzerinde yatay dikdörtgen çerçeveli, bir başka süsleme içinde tekrar edilmiştir (Fotoğraf 4.289).

Fotoğraf 4.288 Sinop Jandarma Binası Pencere Üzerindeki Motifler

Fotoğraf 4.289 Sinop Jandarma Binası Balkon Kapısı Üzerindeki Motifler

İzmir Saat Kulesi'nin giriş kapılarının her iki yanında, dikey olarak yerleştirilmiş, çeşitli boyutlarda baklava dilimi oluşturacak şekilde düzenlenmiş geometrik süsleme vardır (Fotoğraf 4.290). Bu süslemenin içine beş köşeli yıldızlar yerleştirilmişken, alt bölümdeki eşkenar dörtgen dilimlerinin düğüm yapmasından oluşmaktadır.

Fotoğraf 4.290 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı Kemer Köşelikleri

Samsun Belediye Binası'nda, birbirinden farklı motif oluşturan ancak benzer tasarımda süslemeler vardır. Cephelerde yer alan plasterler altında, balkon baba taşı üzerinde, giriş bölümü saçak altında, çatı korkuluğu baba taşları üzerinde iç içe geçmiş geometrik şekillerden oluşan süslemeler mevcuttur (Fotoğraf 4.291-4.292-4.293-4.294). Bunların bazıları bitkisel süsleme ile birlikte kullanılmıştır. Giriş bölümü, üçüncü kattaki balkonun yanındaki kemerin üst bölümüne yerleştirilen rozetlerin içinde, keskin hatlara sahip, sarmal şeklinde düzenlenmiş bir başka süsleme daha görülmektedir.

Fotoğraf 4.291 Samsun Belediye Binası Birinci Kat

Fotoğraf 4.292 Samsun Belediye Binası İkinci Kat

Fotoğraf 4.293 Samsun Belediye Binası Üçüncü Kat Balkon

Fotoğraf 4.294 Samsun Belediye Binası Giriş Bölümü Saçak Altı Süslemeleri

Fotoğraf 4.295 Amasya Belediye Binası

Amasya Belediye Binası'nın giriş kapısı üzerinde yer alan kitabenin iki yanında, Samsun Belediye Binası'nın üçüncü kat balkon kemerinin iki yanındaki rozet süslemelere benzer süslemeler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.295).

Bu tipteki geometrik bezemenin yoğun olarak kullanıldığı İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin kuzey cephesindeki giriş kapısının iki yanında ve cephe köşelerinde, stilize ve yatay formda X oluşturulacak şekilde birbirinin içinden geçen silmelerle oluşturulmuş geometrik bezeme yer almaktadır (Fotoğraf 4.296).

Fotoğraf 4.296 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.297 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin pencere denizliklerinin altında ise farklı tasarımlara sahip bu tipte bezemeler görülmektedir (Fotoğraf 4.297). Pencerelerinin altındaki süsleme, keskin dönüşler yapan ve birbiri içinden geçen dışa taşkın silmelerle oluşturulmuştur. Birinci katta bu süslemenin her iki yanına ay motifi yerleştirilmiştir. ayrıca pencereler arasına, dikey formlu geometrik bezeme yerleştirilmiştir (Fotoğraf 4.298-4.299). Bunlardan alt kattakilerin, uçlarına eşkenar dörtgen ve ortasına uzunlamasına baklava dilimleri yerleştirildiği görülmektedir. Üst katta ise altı ve üstü yuvarlatılmış, içinde iki silme ile düzenlenmiş süsleme var. Yapının çatısında yer alan parapet duvarları arasındaki baba taşlarının cepheye bakan yüzeylerinde, birbirinden farklı tasarımlara sahip benzer süslemeler görülmektedir (Fotoğraf 4.300).

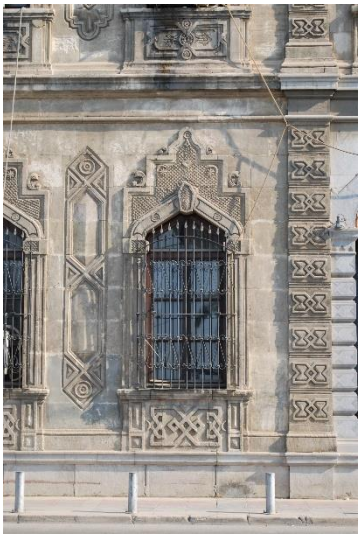

Fotoğraf 4.298 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.299 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

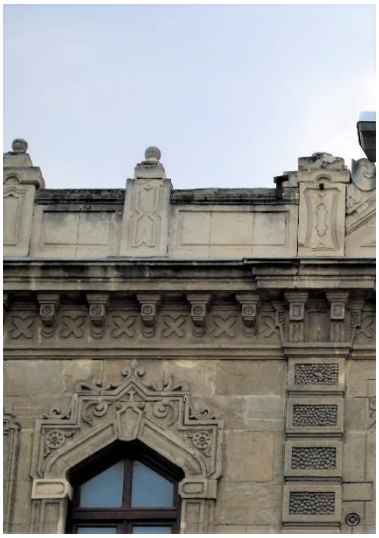

Fotoğraf 4.300 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

İzmir Sarıkışla balkon korkulukları ve Konya Aziziye Cami minarelerinin şerefe korkulukları, iç içe geçmiş geometrik şekiller oluşturacak şekilde düzenlenmiştir (Fotoğraf 4.301-4.302).

Fotoğraf 4.301 İzmir Sarıkışla[1029]

Fotoğraf 4.302 Konya Aziziye Cami Minareleri

[1029] APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00017.20080116.145629209.

4.5.1.2. Çarkıfelek

Çalışmamızda çarkıfelek motifi, Kütahya Yeşil Cami'nin minber aynalığının merkezinde, daire içine alınmış sekiz kollu yıldızın içinde, rumi dallardan oluşan ve üzerine çiçek motifi yerleştirilen bir tasarımda karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.303). Sinop Jandarma Binası'nın balkon kapılarının üzerine yerleştirilen yatay dikdörtgen süslemenin içindeki, bitkisel süslemenin dört bir tarafına yerleştirilen rozetler içinde ve Samsun Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi'nin pencere köşeliklerinde çarkıfelek motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.304-4.305).

Fotoğraf 4.303 Kütahya Yeşil Cami Minber Aynalığı

Fotoğraf 4.304 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.305 Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi

4.5.1.3. Ay-Yıldız

Ay-yıldız motifi, son dönem Osmanlı kamu yapılarında sıklıkla karşımıza çıkan bir unsurdur. Oryantalist mimaride ay yıldızın birlikte kullanıldığı gibi ay ve yıldızın tek başına yer aldığı da görülmektedir.

Ay ve beş kollu yıldız; İzmir Saat Kulesi'nin giriş kapısı ve şadırvan kemer köşeliklerinde, Balıkesir Edremit Pazarlık Cami'nin kuzey cephesi son cemaat yeri pencere kemerlerinin kilit taşında, Milas Hükümet Konağı'nın kule pencerelerinin kilit taşında ve giriş kapısının üzerinde, Bursa Osmanlı Bankası'nın girişindeki kemerin içinde, Sivas Millet Köşkü kapısının iki yanında, Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin kitabeliğinin iki yanında, Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşme aynalığında, Sivas Jandarma Binası köşe kulesi üzerinde, Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu giriş kapısı konsolların üzerinde, Salepçioğlu Cami minberinde, İzmit Saat Kulesi çeşme aynalığında ve Manisa Demirci Hükümet Konağı giriş kapısının iki yanında görülmektedir.

Fotoğraf 4.306 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami

Fotoğraf 4.307 Milas Hükümet Konağı

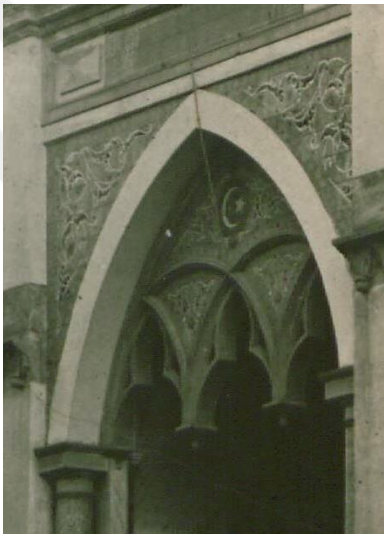

Fotoğraf 4.308 Bursa Osmanlı Bankası[1030]

Bu yapılardan, Balıkesir Edremit Pazarlık Cami (Fotoğraf 4.306), Milas Hükümet Konağı (Fotoğraf 4.307), Bursa Osmanlı Bankası (Fotoğraf 4.308), Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi (Fotoğraf 4.309), Sivas Jandarma Binası (Fotoğraf 4.310), İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu (Fotoğraf 4.311) ve İzmir Salepçioğlu Cami Minberi üzerinde (Fotoğraf 4.312), sol tarafta hilal biçimli ay, sağ tarafta beş kollu yıldız yer almaktadır.

[1030] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3243(erişim tarihi: 16.12. 2017)

Fotoğraf 4.309 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi

Fotoğraf 4.310 Sivas Jandarma Binası

Fotoğraf 4.311 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Fotoğraf 4.312 İzmir Salepçioğlu Cami Minberi Çeşmesi

Fotoğraf 4.313 Manisa Demirci Hükümet Konağı

Fotoğraf 4.314 İzmit Saat Kulesi

Fotoğraf 4.315 İzmit Saat Kulesi

Fotoğraf 4.316 İzmir Saat Kulesi

Sağ tarafta hilal şeklinde ay, sol tarafta beş kollu yıldız motifi, Manisa Demirci Hükümet Konağı kapısının iki yanında, İzmit Saat Kulesi'nin balkon sütun başlıklarında, zemin kat çeşme aynalıklarında ve İzmir Saat Kulesi'nin gövdesi üzerindeki kör kemerlerin içinde, görülmektedir (Fotoğraf 4.313-4.314-4.315-4.316).

Ay motifinin aşağıda, yıldız motifinin yukarıda olduğu tek örnek, İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin alınlıklarının üzerinde yer almaktadır[1031] (Fotoğraf 4.317).

Fotoğraf 4.317 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Çifte kullanılan ay yıldız motifi, genellikle birbirine bakan yada birbirine ters şekilde konumlandırılmıştır. Bunlardan merkeze bakacak şekilde konumlandırılmış örnekler arasında, İzmir Saat Kulesi giriş kapısı ve şadırvan kemer köşelikleri (Fotoğraf 4.318-4.319), Sivas Millet Köşkü kapı ve pencerelerin iki yanında yerleştirilmiş ay yıldız motifleri örnek gösterilebilir (Fotoğraf 4.320). Trabzon Kadri Paşa Türbesi kitabeliğinin iki yanında, birbirine ters şekilde yerleştirilmiş ay ve yıldız görülmektedir (Fotoğraf 4.321). Ayrıca, diğer örneklerden farklı olarak Milas Hükümet Konağı giriş kapısının üzerinde ve kapı kanatlarında, merkezde bulunan beş kollu yıldıza yönelmiş iki ay motifi farklı bir örnek olarak dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.322).

[1031] İzmir Saat Kulesi gövde üzerindeki ay yıldız sonradan eklenmiştir. Bkz. Kuyulu, 2000: 277-287; Ülker, 1990: 13.

Fotoğraf 4.318 İzmir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.319 İzmir Saat Kulesi

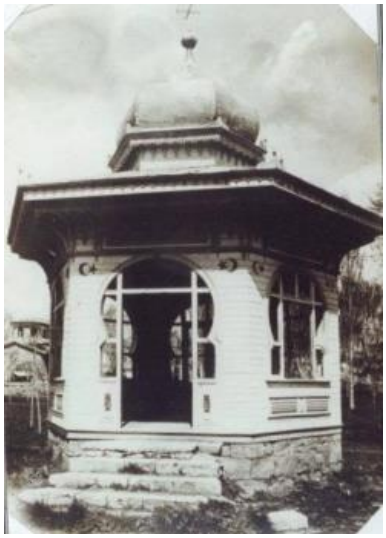

Fotoğraf 4.320 Sivas Millet Köşkü Türbesi[1032]

Fotoğraf 4.321 Trabzon Kadri Paşa[1033]

Fotoğraf 4.322 Milas Hükümet Konağı

[1032] Denizli, 1998: 201.
[1033] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

İzmir İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin pencere üzerindeki süslemenin içinde, ay köşeye gelecek şekilde yerleştirilmiş, ay ve sekiz kollu yıldız motifi yer almaktadır (Fotoğraf 4.323).

Fotoğraf 4.323 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

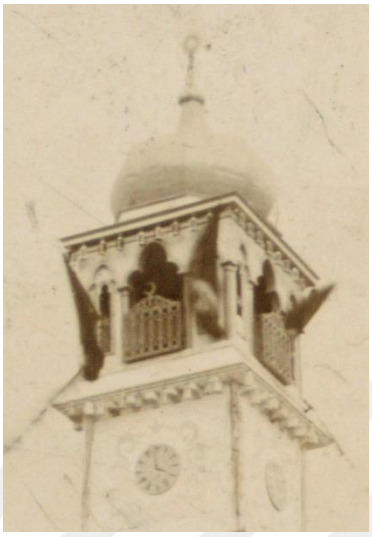

Fotoğraf 4.324 Balıkesir Saat Kulesi Detay[1034]

Fotoğraf 4.325 İzmir Saat Kulesi

Tek başına kullanılan ay motifi, Balıkesir Saat Kulesi'nin açılış fotoğraflarına baktığımızda, günümüze ulaşamayan çan bölümü korkuluklarında yer aldığı dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.324). Ayrıca, İzmir Saat Kulesi'nin saat bölümündeki köşe süslemelerinde (Fotoğraf 4.325), İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani pencere altındaki geometrik süslemenin iki yanında ve pencere kemer süslemesi üzerinde, İzmir Basmane Karakolu balkon kemer dilimlerinin merkezinde görülmektedir (Fotoğraf 4.326-4.327).

Fotoğraf 4.326 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.327 İzmir Basmane Karakolu

[1034] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 779-73/0001.

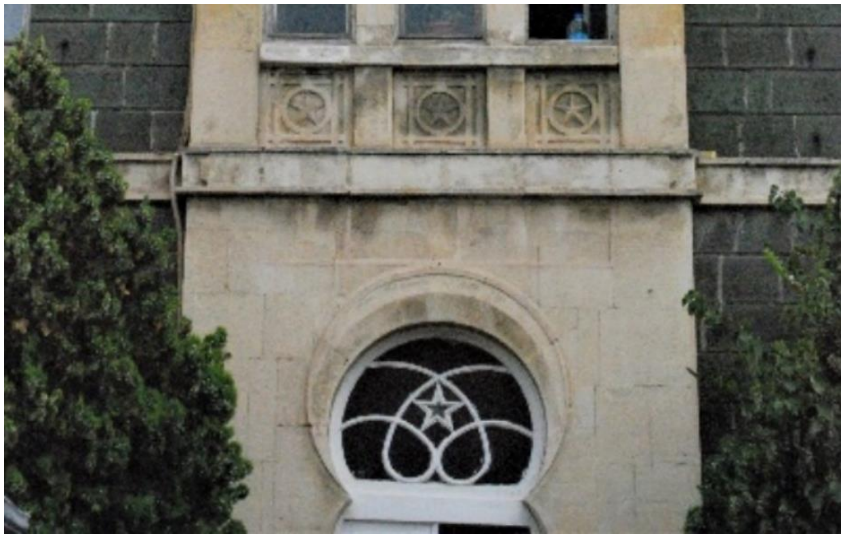

Fotoğraf 4.328 İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu

İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu'nun giriş kapısının kemeri, aaşağı doğru bakacak şekilde yerleştirilmiş hilal şeklinde tasarlanmış olup, kemer içindeki şebekeye beş kollu yıldız yerleştirilmiştir (Fotoğraf 4.328).

Fotoğraf 4.329 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.330 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.331 Balıkesir Saat Kulesi

Yıldız motifinin tek başına kullanıldığı örnekler; beş, altı ve sekiz kollu yıldız olarak karşımıza çıkmaktadır. Beş kollu yıldız motifi, İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu'nun giriş kapı kemerinin içinde ve birinci kat merkezinde yer alan üçlü pencerelerin altında (Fotoğraf 4.328), İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin giriş kapısı üzerinde ve üzengi taşlarında (Fotoğraf 4.329), Sinop Jandarma Binası'nın kuzey cephesindeki birinci kat pencere üzerinde

(Fotoğraf 4.330), Balıkesir Saat Kulesi'nin saati üzerinde (Fotoğraf 4.331), İzmir Saat Kulesi giriş kapısının her iki yanında (Fotoğraf 4.332) ve gövde üzerindeki geometrik ağ bezeme içinde (Fotoğraf 4.333) ve Kütahya Yeşil Cami'nin minberinde görülmektedir (Fotoğraf 4.334).

Fotoğraf 4.332 İzmir Saat Kulesi

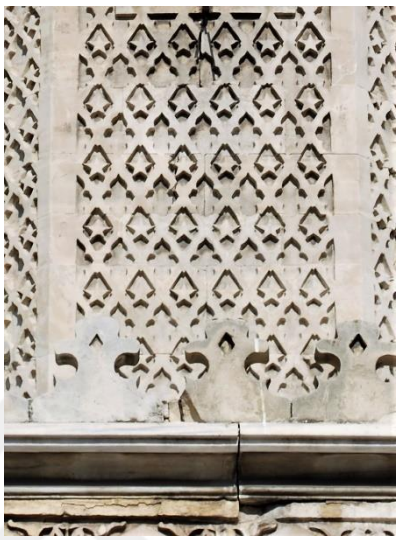

Fotoğraf 4.333 İzmir Saat Kulesi

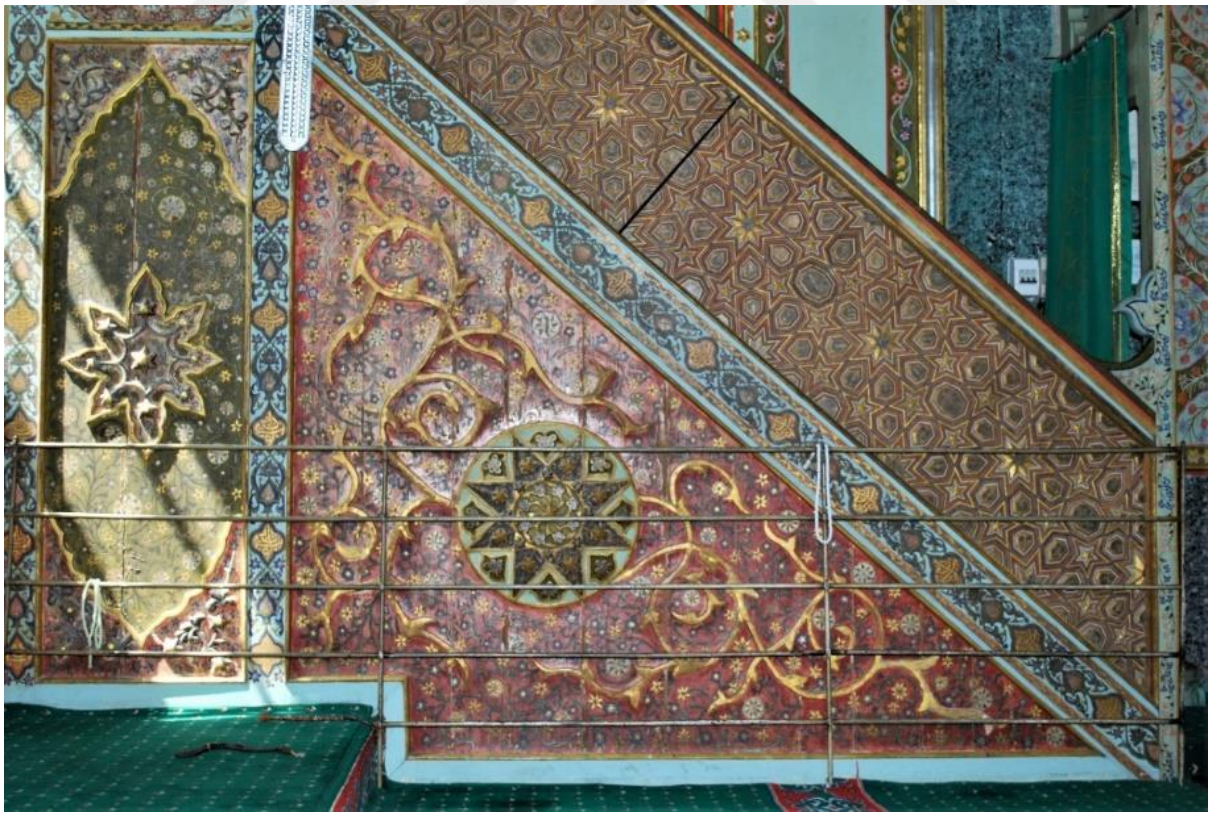

Fotoğraf 4.334 Kütahya Yeşil Cami Minberi

Altı kollu yıldız motifine, Mudanya İstasyon Binası'nın cephelerindeki çini süslemelerde (Fotoğraf 4.335), Kütahya Yeşil Cami minber korkuluğunda ve taç kısmının üzerinde (Fotoğraf 4.334-4.336), Amasya Belediye Binası doğu cephesi ikinci kat merkezdeki balkon korkuluğunda ajur tekniğinde rastlanmaktadır (Fotoğraf 4.337). Sekiz kollu yıldız motifinin tek başına kullanımı, çalışmamızda sadece Kütahya Yeşil Cami'nin minber geçiti, aynalığı ve kalem işi süslemelerinde karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.334). Minber aynalığın merkezinde daire içine alınmış büyük bir sekiz kollu yıldız dikkati çekmektedir. Ayrıca, köşk altında, kapalı geçit bölümünde, stilize edilmiş sekiz kollu yıldız dikkati çekmektedir[1035].

Fotoğraf 4.335 Mudanya İstasyon Binası

Fotoğraf 4.336 Kütahya Yeşil Cami Minberi

Fotoğraf 4.337 Amasya Belediyesi Doğu Cephesi Korkulukları

[1035] Kütahya Yeşil Cami minber alemi üzerinde ay yıldız motifi görülmektedir. Ancak bu süsleme, alemlerde yüzyıllardır kullanılan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır

4.5.1.4. Rozet

Çalışmamızda rozet motifi, Samsun Belediye Binası'nın giriş bölümünün üçüncü katındaki balkon kemerlerinin üzerinde (Fotoğraf 4.338), Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi'nin pencere kemer köşeliklerinin yanında (Fotoğraf 4.339), Balıkesir Edremit Pazarlık Cami giriş kapısı kemer taşlarında görülmektedir (Fotoğraf 4.340). Samsun Belediye binasındaki süsleme ile Amasya Belediye Binası'nın kitabeliğinin iki yanında bulunan rozetler, geometrik süsleme bakımından birbirine benzemektedir (Fotoğraf 4.341). Ayrıca, İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin pencereler arasındaki süslemelerde, pencere süslemelerinde, giriş bölümünün üst katında, saçak altında ve pencere denizliklerinin altındaki süslemede rozetler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.342-4.343-4.344-4.345-4.346-4.347). Sinop Jandarma Binası'nın pencere üzerindeki süslemelerin rozet şeklinde tasarlandığı ve içinde çarkıfelek motifi olduğu dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.348).

Fotoğraf 4.338 Samsun Belediye Binası

Fotoğraf 4.339 Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi

Fotoğraf 4.340 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami

Fotoğraf 4.341 Amasya Belediye Binası

Fotoğraf 4.342 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.343 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.344 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.345 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.346 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.347 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.348 Sinop Jandarma Binası

4.5.1.5. Düğüm

Düğüm motifi, genellikle kemerleri dolaşan silmelerin tepede düğüm olmasıyla oluşturulmuştur. Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi'nin aynalığında (Fotoğraf 4.349), Samsun Belediye Binası'nın üçüncü kat balkon kemeri üzerinde (Fotoğraf 4.350), Milas Hükümet Konağı kapı kemerinde (Fotoğraf 4.351) ve Eskişehir Osmanlı Bankası'nın girişi kapısı üzerindeki kemerlerde düğüm görülmektedir (Fotoğraf 4.352). Bunlardan farklı olarak İzmir Saat Kulesi'nin giriş kapısı kemer köşeliklerinin iki yanındaki geometrik süslemede yer alan eşkenar dörtgende de dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.353).

Fotoğraf 4.349 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi

Fotoğraf 4.350 Samsun Belediye Binası

Fotoğraf 4.351 Milas Hükümet Konağı

Fotoğraf 4.352 Eskişehir Osmanlı Bankası

Fotoğraf 4.353 İzmir Saat Kulesi

4.5.1.6. Mukarnas

Çalışmamızda mukarnas süsleme, genellikle kornişlerde, sütun başlıklarında; geleneksel ya da stilize edilmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır. Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi'nin saçak altında ve sütun başlıklarında (Fotoğraf 4.354), İzmir Milli Kütüphane kapı ve pencerelerinin üzerinde yer alan kornişlerinde geleneksel düzende mukarnas görülmektedir (Fotoğraf 4.355). İzmir Milli Kütüphane, genel olarak I. Ulusal Mimarlık Akımı üslubu göstermektedir. Kapı kemerleri, eklektik olarak Oryantalist üsluptadır. Bu sebeple bu yapıda kullanılan mukarnas, I. Ulusal Mimarlık Akımı çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Fotoğraf 4.354 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi

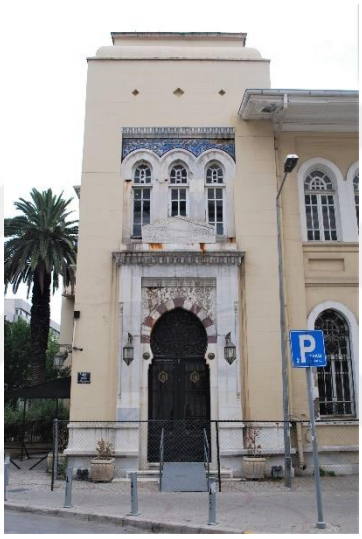

Fotoğraf 4.355 İzmir Milli Kütüphane

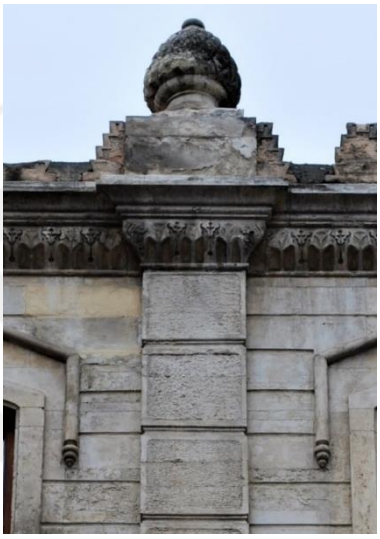

Fotoğraf 4.356 Samsun Belediye Binası

Stilize edilmiş mukarnas örnekleri arasında, Samsun Belediye Binası saçak altı kornişi bulunmaktadır (Fotoğraf 4.356). Üst bölümlerinde bitkisel süsleme bulunan bu kornişin alt bölümlerinde ikişerli mukarnas dişi görülmektedir. Benzer süsleme, Trabzon Kadri Paşa Türbesi moresk süütun başlıklarında karşımıza çıkmaktadır. Bu sütun başlıklarının altında stilize edilmiş mukarnas geçişler söz konusudur (Fotoğraf 4.357).

Fotoğraf 4.357 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[1036]

Fotoğraf 4.358 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.359 Sinop Telgraf Posta Binası

Stilize edilmiş mukarnas örnekleri arasında Sinop Jandarma Binası ve Sinop Telgraf Posta Binası'nın kapılarının iki yanında bulunan nişler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.358-4.359). Bu nişlerin üst bölümleri kademeli olarak tasarlanmış olup düz yatay silmeler ile hareketlendirilmiştir. Bu tasarım mukarnas benzeri bir süslemeye işaret etmektedir. İzmir Saat Kulesi'nin saat bölümünün altında ise küçük kemerlerden oluşan ve yukarı çıktıkça dışarı taşan bir tasarım gösteren korniş dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.360). Bu kemerlerin alt bölümleri uzatılarak mukarnas dişine benzetilmiştir.

Fotoğraf 4.360 İzmir Saat Kulesi

[1036] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

4.5.2. Bitkisel Süsleme

Çalışmamızda bitkisel süsleme sık rastlanılan bir unsur olmuştur. Yüzyıllardır Anadolu mimarlığı bünyesinde olan bitkisel öğeler Oryantalist yapılarda da kullanılmıştır. Bitkisel süslemenin Oryantalist öğe mi yoksa geleneğin devamı mı olduğunu ayırt etmek oldukça güçtür. Bu sebeple çalışmamızda, Oryantalist öğelerin bulunduğu yapılardaki bitkisel süsleme unsurları olan; palmet, rumi, lotus, hatai, penç, çiçek, kıvrım dal ve yaprak motifleri bu başlıkta incelenmiştir. Diğer üsluptaki süslemelere "Eklektik Süsleme" başlığı altında değinilecektir.

4.5.2.1. Palmet-Rumi

İzmir Saat Kulesi birinci ve ikinci kat dendanları üç dilimli palmet şeklindedir. Birinci bölümdeki dendanların, merkez diliminin yan dilimlere göre geniş tutulduğu görülmektedir (Fotoğraf 4.361). Yan dilimlerin ucu keskin bir şekilde kesilmiştir. Yan dilimlerden aşağı doğru daralan ve yeniden genişleyen bu dişlerin arasında mızrak ucu ve üçgen şeklide yukarı doğru sivrilen küçük dişler yer almaktadır. Palmet dilimlerinin ortasınd,a oyma tekniği ile yapılmış alt bölümü ince ve ucu üçgen şeklinde biten bir başka palmet motifinin oluşturulduğu görülmektedir. Saat kulesinin ikinci bölümü üzerinde yer alan dendanlar, alt kattaki gibi palmet şeklinde olup merkez dilimi hafifçe sivriltilmiştir (Fotoğraf 4.362). İki yana doğru açılan iki dilimi merkez diliminden daha küçük tutulmuştur. Palmetin ortasında, oyma tekniği ile yapılmış baklava dilimli süsleme yer almaktadır. Palmet, yan dilimlerden aşağı doğru daralmakta, iki yana doğru üçgen şekilli sivri çıkıntılar yapmakta ve aşağı doğru genişlemektedir. Böylelikle dendan dişleri arasındaki boşluklarda ters palmet oluşmakta, erkek-dişi olarak şekillenmektedir.

Fotoğraf 4.361 İzmir Saat Kulesi Birinci Bölüm Dendanları

Fotoğraf 4.362 İzmir Saat Kulesi İkinci Bölüm Dendanları

Fotoğraf 4.363 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Kemer Köşeliği

İzmir Saat Kulesi'nin şadırvan kemer köşelikleri, genellikle kıvrım dal ve rumilerle bezenmiştir (Fotoğraf 4.363). Bu bezemelerin köşelerinde yer alan ay yıldızın üzerinde, iki ruminin oluşturduğu palmetler görülmektedir. Ay yıldızın altında ise oldukça küçük tasarlanmış bir başka palmet dikkati çekmektedir. Ayrıca merkezde yer alan kurdelenin altında, ters palmet oluşturulmuştur.

Fotoğraf 4.364 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Yan Cepheleri Kemer Köşeliği

Fotoğraf 4.365 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Yan Cepheleri Kemer Köşeliği

İzmir Saat Kulesinin şadırvan yan cephelerinde iki farklı süsleme yer almaktadır (Fotoğraf 4.364-4.365). Bu süslemelerden bir cephede, köşelere denk gelecek şekilde düzenlenmiş, iç içe iki palmet motifi görülmektedir. İç tarafta yer alan palmetin iki yan dilimi aşağı doğru sivrilerek kıvrılmaktadır. Diğer cephelerde yer alan süslemede ise köşelere ve kilit taşının üzerine denk gelecek konumda, orta dilimi sivri ve içi boş bırakılmış yan dilimleri sivrilerek aşağı doğru kıvrılan formda palmetler görülmektedir. Merkezde yer alan palmet, diğerlerine göre daha küçük tutulmuştur.

İzmir Saat Kulesi'nin giriş kapısı kemer köşeliklerinde yer alan ay yıldız madalyonun üzerinde, köşede orta dilimi sivri ve içi boş bırakılmış, yan dilimleri iki köşeden merkeze doğru yönelen dallarla oluşturulmuş palmet motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.366). Aynı köşeliğin, kilit taşına doğru olan bölümünde dilimleri sivriltilmiş, yan dilimleri aşağı doğru kıvrılan bir başka palmet motifi daha vardır. Ay yıldız madalyonunun hemen altında ve üzengi taşına doğru, yan dilimleri kıvrım dallar ve rumilerle oluşturulmuş, palmet dikkati çekmektedir.

Anadolu mimarlığında Oryantalist etkilerin görüldüğü yapılarda, bitkisel süslemelerin içinde en çok görülen bir diğer motif rumidir. Rumi motifinin kıvrım dallar ve palmetlerle birlikte kullanıldığı görülmektedir. İzmir Saat Kulesi'nin zemin kat giriş kapısı ve şadırvan köşeliklerinde görülen süsleme içinde rumi motifine rastlamıştır. Ayrıca giriş kapısı kemer köşeliklerinin iki yanında dört kollu çarkıfelek motifi gibi düzenlenmiş, içe doğru volüdal şekilde kıvrılan rumi motifleri dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 4.366 İzmir Saat Kulesi Giriş Kapısı Kemer Köşelikleri

Fotoğraf 4.367 İzmir Saat Kulesi şadırvan kubbesi süsleme detayı

Şadırvanların kubbeleri üzerinde geometrik ağ düzeni içinde yer alan, stilize palmet motifleri mevcuttur (Fotoğraf 4.367). Bu palmetler orta dilimi sivri ve boş bırakılmış, yan dilimleri aşağı doğru kıvrılmış, sap kısmı ise iki yana açılarak geometrik ağ süslemelerine bağlanmıştır.

Kulenin ikinci kat revak köşeliklerinin iki köşesinde, orta dilimi sivri ve boş bırakılmış, iki yan dilimi aşağıdan yukarı doğru kıvrılan palmet motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.368). Cephe kemerlerinin köşeliklerinde ise birbirine bakan rumiler dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.368 İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Revak Kemer Köşelikleri

Fotoğraf 4.369 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlıkları

Fotoğraf 4.370 İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlıkları

Fotoğraf 4.371 İkinci Kat Revak Sütun Başlıkları

İzmir Saat Kulesinin şadırvan kubbesini taşıyan sütunların başlıklarının cephesinde ve merkezinde içi boş tasarlanmış ve sivri tepe yaprağı bulunan, iki yan dilimi sivrilerek aşağı doğru kıvrılan üç dilimli palmet görülmektedir (Fotoğraf 4.369-4.370). Stilize edilmiş iki rumi yaprağı, palmetin altından çıkarak, yukarıda birbirine ters şekilde birleşmektedir. Ayrıca sütun

başlıklarının köşelerinde üstü palmet şeklinde üç dileme ayrılmış ancak kenger yaprağı şeklinde aşağı kadar uzatılmış bir başka süsleme dikkati çekmektedir.

İkinci kat revak sütun başlıkları, şadırvan sütun başlıklarından farklı bir tasarım göstermektedir (Fotoğraf 4.370-4.373). Başlığın cephe merkezinde üç dilimli ve içi boş bırakılmış palmet görülmektedir. Bu motifin, altından çıkan süslemeler yukarı doğru yönelmektedir ve bu sayede lotus motifi oluşturulmuştur.

Fotoğraf 4.372 İzmir Saat Kulesi Gövde Üzerindeki Kemer Altlıkları

Saat Kulesinin gövdesinde yer alan kör kemerlerin denizliği altındaki süslemelerin alt ve üst merkezinde, üç dilimli palmet görülmektedir. Köşelerde ise birleşik tepe yaprağı sivriltilmiş, yan yaprakları iki yana doğru sivrilen palmet motifleri dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.374).

Fotoğraf 4.373 İzmir Saat Kulesi Ay Yıldız Köşelerinde Yer Alan Süsleme

İzmir Saat Kulesi'nin gövdesinde, inşa edildiği yıllarda Osmanlı arması olan ancak daha sonradan ay yıldız şeklinde değiştirilen madalyonunun iki üst köşesinde tepe yaprağı sivri ve içi boş, iki yan yaprağı rumi şeklinde biten palmet motifleri yer almaktadır (Fotoğraf 4.375).

Fotoğraf 4.374 İzmir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.375 İzmir Saat Kulesi

İzmir Saat Kulesi'nin saat bölümünün etrafı eşit olmayan sekiz kollu yıldız şeklinde düzenlenmiş olup içinde bitkisel süslemeler yer almaktadır (Fotoğraf 4.374). Yıldızın dört köşesine, tepe yaprağı sivri ve içi boş, yan yaprakları ise yukarı doğru bakan palmetler vardır. Aynı köşe kollarının çerçeve içlerinde ve saate yakın olan bölümlerinde de palmet görülmektedir. Bu palmetlerin iki yan yaprağı aşağı doğru devam etmekte ve iki yana doğru açılarak rumilerle bitmektedir.

İzmir Saat Kulesi'nin saat bölümünün köşe cephelerinde, dikey olarak yerleştirilmiş bitkisel süsleme mevcuttur (Fotoğraf 4.375). Bu süslemenin üst ve altında üç dilimli palmet görülmektedir. Alt bölümdeki palmetin orta bölümü daire şeklinde boş bırakılmıştır.

İzmir Saat Kulesi'nin çan bölümündeki kemer köşelikleri, ters üçgen şeklinde bitkisel süslemeler ile hareketlendirilmiştir (Fotoğraf 4.375). Bu süslemenin alt bölümlerinde üç dilimli palmet görülmektedir. Ancak bu süslemeler orijinal değildir.

Fotoğraf 4.376 İzmit Saat Kulesi Çeşme Detay

İzmit Saat Kulesi'nin çeşme yalağının ayağında, ters şekilde konumlandırılmış beş yapraklı palmet görülmektedir (Fotoğraf 4.378). Bu palmetin yaprakları yivlendirilmiş olup, taç yaprakları dairesel olarak volüt oluşturmaktadır.

Fotoğraf 4.377 İzmit Saat Kulesi

Fotoğraf 4.378 İzmit Saat Kulesi

İzmit Saat Kulesi'nin çeşme yalağı altında (Fotoğraf 4.476), gövde üzerindeki pencerelerin sütun başlıklarının merkezinde, beş dilimli palmet motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.377). Bu palmet içe doğru yivlendirilmiştir. Palmetin altından iki yana doğru uzanan taç yaprakları, köşelere doğru yönelmekte ve köşelerde aynı palmet motif tekrar edilmektedir. Aynı pencerenin söve kaidesinde, benzer motif dikkati çekmektedir. Ancak burada dilimlerin ortası tamamen boş bırakılmıştır. İzmit Saat Kulesi'nin saat çerçevesinin köşelerinde, içinde yumurta motifi olan on üç dilimli palmet görülmektedir (Fotoğraf 4.378). Bu palmetin alttaki yaprakları içe doğru kıvrılarak volüt oluşturmaktadır. Palmet yapraklarının yivlendirildiği görülmektedir. Ayrıca İzmit Saat Kulesi'nin birinci bölüm ve saçak altında yer alan köşe konsollarının yan yüzeyinde, köşelere denk gelecek şekilde yerleştirilmiş üç dilimli palmet motifi mevcuttur (Fotoğraf 4.379-4.380).

Fotoğraf 4.379 İzmit Saat Kulesi Birinci Kat Konsolu

Fotoğraf 4.380 İzmit Saat Kulesi Çatı Konsolları

Fotoğraf 4.381 Erzincan Dördüncü Askeri Evrak Mahzeni Saat Kulesi Detay[1037]

Fotoğraf 4.382 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Plaster Başlıkları

Erzincan Dördüncü Askeri Evrak Mahzeni Saat Kulesi'nin eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla, ikinci kat balkon korkuluklarında ahşap malzeme ile yapılmış üç dilimli palmet motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.381).

İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nun cephelerinde yer alan plaster başlıkları, ters biçimde yerleştirilmiş beş dilimli palmet şeklinde süslenmiştir (Fotoğraf 4.382). Bu palmetin dilimlerinin ortası boş bırakılmıştır. Ayrıca volüt şeklinde taç yaprakları bulunmaktadır.

Sinop Jandarma Binası'nın doğu cephesi pencere üzerinde ve saçak altında yer alan süslemelerde; köşelere denk gelecek biçimde yerleştirilmiş, üç yapraklı ve yan dilimleri dışa dönük palmet motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.383). Bu palmet dilimlerinin, orta eksene doğru

[1037] İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, Yıldız Albümleri, 91121.0001

yivlendirildiği dikkati çekmektedir. Aynı süslemelerin iki yan çerçevesine, karşılıklı ve ters olarak yerleştirilmiş olan bir başka motifte, dışa dönük üç dilimli palmet motifinin olduğu ve bu palmetlerin altından, iki yana doğru volütlü S kıvrımlarının çıktığı görülmektedir.

Fotoğraf 4.383 Sinop Jandarma Binası Pencere Üzerindeki Motifler

Sinop Jandarma Binası'nın doğu balkon kapıları üzerindeki süsleme kompozisyonunda; çarkıfelek, iç içe geçmiş geometrik motif, rumi ve palmetler birlikte kullanılmıştır (Fotoğraf 4.384). Ortadaki süslemede eğri ve kırık çizgilerle oluşturulmuş, yatay olarak düzenlenmiş şemse motifi yer almaktadır. Bu motifin içinde, ikisi üstte diğer ikisi altta olmak üzere simetrik olarak düzenlenmiş, ortasından geometrik süslemenin geçtiği dışa dönük üç dilimli palmetler mevcuttur. İki yanda ise yatay olarak uzanan eksenin ucuna yerleştirilmiş, içi boş bırakılmış dışa dönük üç dilimli palmet görülmektedir. Güney cephede ise bu süslemenin yanındaki süsleme olmadan tekil versiyonları tekrarlanmıştır.

Fotoğraf 4.384 Sinop Jandarma Binası Güney Cephesi Süslemeleri

Sinop Jandarma Binası'nın güney cephesindeki giriş kapısının sövesi üzerinde ve onunla eş yükseklikte ve kapıdan dışa doğru, iki yanına yerleştirilen süslemelerde palmet kullanılmıştır (Fotoğraf 4.385). Çalışmamız içerisinde, rumi ve akant şeklinde taç yaprakları uzatılmış ve anıtsal şekilde düzenlenmiş tek palmet motifi burada görülmektedir. Söve üzerindeki süsleme ile yan taraftaki süsleme benzeşmektedir. Beş dilimli dışa doğru dönük palmet dilimleri,

yivlendirilmiş ve uç kısımları akant yaprağı şeklinde kademelendirilmiştir. Palmetin iki dilimi uzatılmış ve altına üç dilimli dışa dönük ters palmet yerleştirilmiştir. Palmetin dilimlerinin hemen altından ve iki yanından bereket boynuzu şeklinde çıkan tomurcuklar bulunmaktadır. En altta ise aşağı doğru kıvrılan rumiler görülmektedir. Kapının dışındaki süslemede bereket boynuzuna benzer tomurcuklar içinden rumiler çıkmakta ve onların da içinden yukarı doğru volüdal şekilde kıvrılan dallar görülmektedir. Bu dalların ucuna ise üç yapraklı palmetler ters şekilde yerleştirilmiştir. İki kademeli olarak düzenlenen bu süsleme, taç şeklini alarak yapıya anıtsal bir özellik kazandırmaktadır.

Fotoğraf 4.385 Sinop Jandarma Binası

Güney cephede yer alan taç şeklindeki palmetin altına konumlandırılan bir başka süslemede, ortasında yatay olarak tasarlanmış geometrik bir süsleme bulunmaktadır (Fotoğraf 4.385). Köşelere yerleştirilen, eğri ve kırık çizgilerden oluşan süslemede, köşelere doğru bakan üç yapraklı dışa dönük palmet motifleri vardır. Bu palmetin altından çıkan rumi dalların üst merkezde birleştiği ve böylelikle lotus motifi oluşturduğu görülmektedir.

Fotoğraf 4.386 Sinop Jandarma Binası

Sinop Jandarma Binası'nın kuzey cephesinin saçak altında ve pencere üzerinde yer alan yatay dikdörtgen çerçeveli süslemede, ortada ters yıldız, köşelerde ise içe doğru bakan üç dilimli dışa dönük palmet motifleri bulunmaktadır (Fotoğraf 4.386). Bu palmetlerin, diğer cephelerdeki pencere üzerindeki süslemelerle benzeştiği görülmektedir. Ancak buradaki süslemede, palmetin alt bölümü uzun tutulmuş, çerçeve köşelerinde üçgen şeklini almıştır. Bu bölümü çerçeveleyecek şekilde bir başka silme, palmetin yan dilimlerine kadar yükselerek dışa dönük volütler oluşturmuştur.

Fotoğraf 4.387 Balıkesir Zağnos Paşa Camii Muvakkithanesi

Balıkesir Zağnos Paşa Camii Muvakkithanesi'nin kitabeliği ve öküz gözü pencerelerinin etrafındaki birbirine ters olarak yatay konumlandırılmış beş dilimli palmet motifi seçilebilmektedir (Fotoğraf 4.387-4.388). Bu palmetlerin dilimlerinin ortası yivlendirilmiştir. Ayrıca palmetin alt bölümünde, iç bükey olarak tasarlanan C şeklindeki volütler dikkati çekmektedir. Tüm bu süslemeler yatay olarak tasarlanmış kartuş içine alınmıştır.

Fotoğraf 4.388 Balıkesir Zağnos Paşa Camii Muvakkithanesi

Fotoğraf 4.389 Kütahya Yeşil Cami Mihrabı

Fotoğraf 4.390 Kütahya Yeşil Cami Minber Detayı

Kütahya Yeşil Cami mihrap bordürlerinde, farklı tiplerde palmetler görülmektedir (Fotoğraf 4.389). Bordürlerden ikisi erkek ve dişili olarak düzenlenmiştir. Beş yapraklı dışa dönük palmet şeklinde olan bu motifler dilimlidir ve stilize edilmişlerdir. Ayrıca dış bordürün girintileri arasına, üç yapraklı dışa dönük palmetler yerleştirilmiştir. Bu palmetler mihrabın üst kısmında ve köşelerde ikişer adettir ve diğerlerine göre büyük tutulmuştur. Benzer süsleme birinci bordürün üst iki köşesinde küçük olarak tekrarlanmıştır. Bahsedilen bu palmetler, kabartma tekniği oluşturulmuştur. Ancak, birinci ve üçüncü bordürün içinde, kalemişi tekniği ile çerçeveye göre konumlandırılmış dışa dönük palmet motifleri görülmektedir. Palmetlerin içinde penç motifi dikkati çekmektedir. Aynı süsleme kitabeliğin iki üst köşesine, içe bakar şekilde yerleştirilmiştir.

Kütahya Yeşil Cami'nin minber aynalığının merkezinde yer alan madalyonun içinde, sekiz kollu yıldızın kolları arasına yerleştirilmiş, içe doğru yönlendirilen palmetler görülmektedir (Fotoğraf 4.390). Bu palmetler üç dilimli olup, dilimleri dışa doğru dönüktür. Ayrıca palmetlerin içinde kabartma tekniği ile yapılmış hayat ağacı formunda dışa dönük beş dilimli başka bir palmet daha mevcuttur. Aynalığın merkezinde yer alan ve dairesel süslemenin etrafından çıkan yüksek kabartma tekniğinde yapılmış kıvrık dalların ucunda ise rumiler dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.391 Kütahya Yeşil Cami Minber Detayı

Fotoğraf 4.392 Kütahya Yeşil Cami Taç Bölümü

Fotoğraf 4.393 Kütahya Yeşil Cami Köşk Bölümü

Minberin kapalı olan geçit bölümünü çerçeveleyen bordürde, korkuluk atındaki bordürde ve köşk bölümündeki bordürde rumilerle oluşturulan lotus süslemeleri üzerinde, beş dilimli dışa dönük palmet motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.391). Minber kapısı üzerindeki taç bölümü boşlukları ile birlikte erkek dişi olarak düzenlenmiş stilize palmetlerden oluşur ve mihrap bordürleriyle benzeşmektedir (Fotoğraf 4.392). Benzer tasarım köşk kemerinde de görülmektedir (Fotoğraf 4.393).

Fotoğraf 4.394 İzmir Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Detay

Fotoğraf 4.395 İzmir Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü Detay

İzmir Salepçioğlu Camii vaaz kürsüsünün altında dışa dönük beş dilimli palmet görülmektedir (Fotoğraf 4.394). Bu palmetlerin alt bölümleri volütlü olup, volütler keskin bir hatla iki yana doğru yönelmekte ve aşağı çerçeveye kadar ilerlemektedir. Köşk yüzeylerinde ikişerli olarak düzenlenen sivri at nalı kemerli süslemenin içinde akant yapraklarından oluşan beş dilimli palmet biçimli süslemeler bulunmaktadır (Fotoğraf 4.395).

Fotoğraf 4.396 Milas Hükümet Konağı

Milas Hükümet Konağı'nın giriş kapısı bordürleri içinde, S şeklinde düzenlenmiş kıvrım dallar arasına, yukarı bakacak şekilde yerleştirilmiş üç dilimli basit palmet motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.396). Bu palmetlerin tepe dilimi üçgen şeklinde sivriltilmiş olup, diğer iki yapraktan alçak kabartma şeklinde ayrılmaktadır.

Fotoğraf 4.397 Samsun Belediye Binası

Samsun Belediye Binası'nın, giriş bölümünde yer alan ayaklar üzerinde, lotus içine alınmış, beş dilimli ve dışa dönük palmet mevcuttur (Fotoğraf 4.397). Bu palmetin tepe dilimi ile iki yan diliminin içi boş bırakılmış olup, alt dilimi dışa dönük volüt şeklinde tasarlanmıştır.

Fotoğraf 4.398 Samsun Belediye Binası

Samsun Belediye Binası'nın doğu cephesi ikinci kat pencere denizlikleri altında, geometritize edilmiş üç dilimli ters palmet dizisi bulunmaktadır (Fotoğraf 4.398). Bunların aralarında yükseklikleri kısa tutulmuş üçgen süslemeler dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.399 Samsun Belediye Binası

Samsun Belediye binasının batı cephesindeki plaster başlıklarında, birbirini tekrar eden, üç dilimli palmet motifi yer almaktadır (Fotoğraf 4.399). Bu palmetlerin içine tepe dilimi baklava dilimi, iki yan dilimi aşağı doğru volüdal şeklinde kıvrılan, içi boş bırakılmış stilize bir başka palmet daha eklenmiştir. İçteki palmetin altı ters olarak yerleştirilmiş, üç dilimli basit palmet şeklindedir. Tüm bu süslemenin alt bölümü, iki yana doğru volüdal şekilde yönelmekte ve ortalarında kalan bölümün tepelerine üç dilimli bir başka süsleme eklenmiştir.

Fotoğraf 4.400 Samsun Belediye Binası

Samsun Belediye Binası'nın ikinci kat balkon kapısının kemer karnı, ters palmet şeklinde dilimlendirilmiştir. Bu dilimlerin iç kısımları kazıma tekniği ile üç dilimli dışa dönük palmet şeklinde tasarlanmıştır (Fotoğraf 4.400). Bu palmetlerin alt bölümü aşağı kadar inmektedir ve üç dilime ayrılmaktadır. İki yan dilimi ise volüdal olarak yanlara doğru yönelmektedir.

Fotoğraf 4.401 Samsun Belediye Binası

Samsun Belediye Binası'nın saçak bölümü stilize mukarnas olarak düzenlenmiştir (Fotoğraf 4.401). Mukarnas dilimlerinin aralarında kalan bölümde, derin oyma tekniği ile yapılmış olan; ortada dışa dönük palmet ve bunun iki yanında aşağıdan yukarıya ve yanlara doğru açılan rumi motifi bulunmaktadır. Bu süslemenin altı dairesel biçimde oyulmuştur.

Samsun Belediye Binası'nın girişinde yer alan ayakların alt bölümlerinde ve cephede yer alan plasterler altındaki süslemelerde, iç içe geçmiş geometrik şekiller içinde, stilize edilmiş rumiler görülmektedir (4.402-4.403).

Fotoğraf 4.402 Samsun Belediye Binası Plaster Süslemeleri

Fotoğraf 4.403 Samsun Belediye Binası Giriş Ayakları

Fotoğraf 4.404 Konya Akşehir Osmanlı Bankası

Konya Akşehir Osmanlı Bankası'nın giriş kapısının kemerini taşıyan sütun başlıklarında, üç yapraklı dışa dönük basit palmet dizisi mevcuttur (Fotoğraf 4.404). Bu palmetler cephelerde dört adet olup, altında ucu kesik sap kısmı görülmektedir.

İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin giriş cephesinin birinci kat pencerelerinde palmet motifi vadır (Fotoğraf 4.405-4.406). Pencere kemerlerinin üzeri, silmelerle kademeli olarak yükselmekte olup, tepe noktasına volütlü ve üç dilimli basit palmet yerleştirilmiştir.

İkinci kat merkezindeki pencerenin iki yanındaki pencere kemerlerinin kilit taşı üzerinde çapa motifi bulunurken, diğer pencerelerde palmet olduğu dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.405 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Fotoğraf 4.406 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Giriş cephesinin her iki köşesinde ve çatı üzerinde yer alan akroterler üzerinde, kazıma tekniğinde yapılmış süslemeler yer almaktadır (Fotoğraf 4.407). Süslemenin tepe noktasında, volütlü üç dilimli palmet, palmetin iki yanına doğru küçülen ve sivrilen volütler bulunmaktadır. Süslemenin altında ise dışa doğru açılan beş dilimli ters palmet motifi dikkati çekmektedir. Ayrıca İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin pencere süslemelerinin kademelerine yerleştirilen ve köşelerdeki alınlık üzerinde rumiler mevcuttur.

Fotoğraf 4.407 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

Sivas Sanayi Mektebi'nin batı cephesinin saçak altında görülen palmetler diğer örneklerden ayrılmaktadır (Fotoğraf 4.408). Bordür içinde yer alan ve iki yana doğru açılan volütlerin ortasında yedi dilimli, ters şekilde yerleştirilmiş, her bir dilimi aşağı indikçe daralan ve hayat ağacı motifine benzer şekilde tasarlanmış palmetler söz konusudur. Bunların arasında ve volütlerin çıkış noktasını oluşturan motiflerde ise yelpaze eklinde açılan, aşağı doğru indikçe daralan altı dilimli palmet motifi mevcuttur. Bu motifin tepe dilimi bulunmamaktadır. Ayrıca kemer köşeliklerine denk gelen süslemelerde de dışa doğru açılan üç dilimli basit palmet dikkati çekmektedir. Köşebent süslemelerinde volütlerle tasarlanan rumi ve palmet motifi söz konusudur.

Fotoğraf 4.408 Sivas Sanay-i Mektebi Batı Cephesi Revak Saçak Altı[1038]

Sivas Sanayi Mektebinin saçak altında görülen süslemelerin, benzeri eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla Sivas Askeri Rüştiye Mektebi giriş revakında da karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 4.409). Aynı zamanlarda inşa edilen bu yapıların ahşap işlerinin, aynı atölyenin ürünü olası muhtemeldir.

Fotoğraf 4.409 Sivas Askeri Rüştiye Mektebi Detay[1039]

[1038] Bu fotoğraf Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'den alınmıştır.
[1039] https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/111056

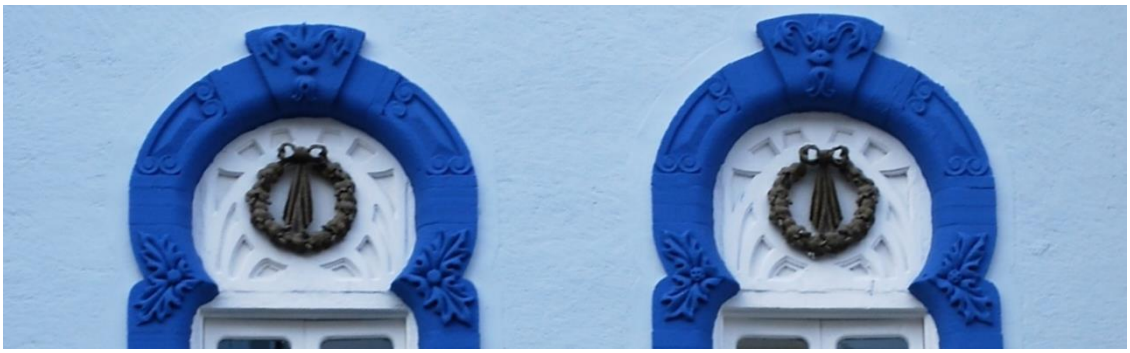

Fotoğraf 4.410 İzmir Yeşim Hanım Köşkü

İzmir Yeşim Hanım Köşkü'nün kuzey cephesindeki pencerelerin kilit taşı üzerinde, dışa doğru açılan palmetler bulunmaktadır (Fotoğraf 4.410). Bu palmetlerin altından, iki yana doğru volüdal şekilde kıvrılan akant yaprakları dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.411 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Balkon Süslemeleri

Fotoğraf 4.412 İzmir Yeşim Hanım Köşkü Güney Cephesi Saçak Süslemeleri

Kuzey cephede bulunan balkon kemeri süslemesinin merkezinde, ucu sivrilen üç yapraklı palmet yer almaktadır (Fotoğraf 4.411). Bu palmetlerin yan dilimleri volüt şeklindedir. Saçak süslemelerinde de yine ters şekilde yerleştirilmiş beş dilimli palmetler dikkati

çekmektedir. Yapının güney cephesinde görülen saçak süslemesinde ise, geometritize şekilde oluşturulmuş bir başka süsleme yer almaktadır (Fotoğraf 4.412). Birbirini çapraz eksende kesen süslemelerin her bir ucu üç dilimli palmet şeklindedir. Böylelikle beş dilimli palmet motifi ajur tekniğinde karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 4.413 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi

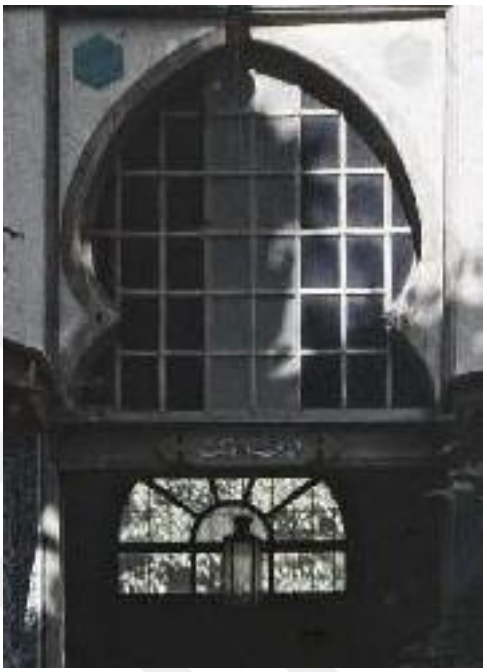

Fotoğraf 4.414 Bursa Fransız Konsolosluğu[1040]

Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi'nin aynalığında görülen süslemeler içinde, düğümün altında ve içinde ay yıldız yer alan madalyonun üzerinde üç dilimli basit palmet görülmektedir. Ayrıca aynalığında görülen rumi motifi, diğerlerinden farklı olarak stilize edilmiş üç boyutlu tasarımı ile yüksek kabartma tekniğiyle yapılmıştır (Fotoğraf 4.413). Bursa Fransız Konsolosluğu'nun günümüze ulaşan fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla ise giriş kapısı üzerindeki lentoda bir yazıt görülmektedir (Fotoğraf 4.414). Yazıtın her iki yanında, birbirine ters ve yan olarak yerleştirilen ortası oyulmuş palmet motifi dikkati çekmektedir. Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin dendanları üç dilimli palmet şeklinde olup ortası boş bırakılmış (Fotoğraf 4.415). Ayrıca alt bölümleri iki silmeyle yapıya tutturulmuştur.

[1040] http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille(erişim tarihi: 05.07. 2019)

Fotoğraf 4.415 Trabzon Kadri Paşa Türbesi[1041]

Fotoğraf 4.416 İzmir Milli Kütüphane

İzmir Milli Kütüphane'nin giriş kapısının at nalı kemerinin köşeliklerinde rumi, palmet ve kıvrım dallardan oluşan bir kompozisyon görülmektedir (Fotoğraf 4.416). Bu süslemenin kemer köşeliklerine doğru olan bölümlerinde, palmet motifleri dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 4.417 İzmir Milli Kütüphane

[1041] Tuluk ve Bayrak, 2020: 781.

İzmir Milli Kütüphane'nin kapısı üzerinde yer alan mermer alınlık üzerinde ise kemer köşeliklerine benzer ancak spirallerden oluşan bir süsleme görülmektedir (Fotoğraf 4.417). Bu süsleme içinde madalyonun altında yer alan palmet motifi, üç dilimli ve dışa dönük bir tasarım göstermektedir.

Fotoğraf 4.418 İzmir Milli Kütüphane

İzmir Milli Kütüphane'nin kapılarının bulunduğu kule üzerinde üçlü pencere düzeninin kemer köşelikleride çini süsleme kullanılmıştır (Fotoğraf 4.418). Bu süslemenin, yapıdaki diğer süslemelerde olduğu gibi palmet ve rumilerden oluştuğu görülmektedir. Kemerlerin arasına denk gelen bölümlerde, ters olarak yerleştiriliş ve volüdal olarak kıvrılan yan dilimleri bulunan, basit biçimli palmet motifi görülmektedir. Bunun üzerine denk gelecek şekilde tasarlanan bir diğer palmet motifi ise üç dilimli ve basit palmet motifi şeklindedir.

4.5.2.2. Lotus

Sinop Jandarma Binası'nın güney cephesinde yer alan giriş kapısının yanındaki süslemenin üzerinde, yatay dikdörtgen olarak düzenlenmiş ve içinde geometrik şeklin bulunduğu bir kartuş yer almaktadır (Fotoğraf 4.419). Bu kartuşun dört köşesinde, köşelere bakacak şekilde yerleştirilmiş lotus motifi yer almaktadır. Üst dilimi geniş tutulmuş, yan dilimleri dışa doğru yönelen palmetin iki yanındaki, üst merkeze doğru uzanan rumi yaprakları lotus motifini oluşturmaktadır.

Kütahya Yeşil Cami'nin minberinin köşk ve aynalık çerçevesinde, lotus motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.420). Bu lotusun iki yanından aşağı doğru rumi, üst tarafına doğru hançeri yapraklar uzanmaktadır. Ayrıca lotusun içi yapraklarla dilimlendirilmiş ve alt yaprakları volüdal olarak iki yana doğru kıvrılmaktadır. Hançeri yaprakları arasına alınan ve lotusun üzerine yerleştirilen hatayi motifinin içinden dallar çıkmakta ve uçları, altı yapraklı çiçek motifi ile bitmektedir.

Fotoğraf 4.419 Sinop Jandarma Binası

Fotoğraf 4.420 Kütahya Yeşil Cami Minberi İkinci Kat Revak Sütun Başlıkları

Fotoğraf 4.421 İzmir Saat Kulesi

İzmir Saat Kulesi'nin ikinci kat revak sütun başlıklarının cephelerinde, üç dilimli dışa dönük palmet yer almaktadır. Bu palmetin taç yapraklarının S şeklinde yukarı doğru kıvrılmasıyla lotus motifi oluşturulmuştur (Fotoğraf 4.421).

Samsun Belediye Binası'nın giriş kapısının iki yanında bulunan ayakların, kaidelerinin üzerinde yer alan, içinde beş dilimli dışa dönük palmet motifi bulunan ve ortalarından çıkan yaprakların palmetin üzerinde daralmasından oluşan lotus motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.422). Ayrıca palmet motifinin iki yanına doğru aşağıdan yükselen volüdal kıvrımlar da görülmektedir.

Fotoğraf 4.422 Samsun Belediye Binası Giriş Kemer Ayakları

4.5.2.3. Gülbezek

Fotoğraf 4.423 Sinop Jandarma Binası Gülbezek Süsleme

Fotoğraf 4.424 Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Giriş Kapısı Süslemesi

Sinop Jandarma Binası'nın birinci kat giriş kapısının iki yanında ve köşe çıkıntılarının giriş kapısına bakan bölümlerinde, dikey dikdörtgen şeklinde bir çerçevesi bulunan süslemenin merkezindeki dairesel bir madalyonun içinde gülbezek motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.423). Bu motifin merkezi cepheden dışa taşırılmış olup, kademeli olarak üst üste bindirilmiş üç sıra yapraktan oluşmaktadır.

Balıkesir Edremit Pazarlık Cami'nin giriş kapısının alt bölümlerinde, bir madalyon içine alınmış olan gülbezek motifi dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.424). Motifin orta bölümü, Sinop Jandarma Binası'ndaki süslemeye benzer şekilde dışarı taşırılmıştır. Madalyonun dört köşesine yarım daire şeklinde süslemeler eklenmiştir.

4.5.2.4. Penç

Milas Hükümet Konağı'nın alınlığında yer alan ve burmalı bir çerçeve içine alınan penç motifi mevcuttur (Fotoğraf 4.425). Bu motifin, akant yapraklarından oluştuğu dikkati çekmektedir. Benzer bir tasarım köşe kulelerinin pencerelerinin üzengi taşlarında ve kapı kemerinin köşelerinde görülmektedir. Penceredeki motifler diğerinden farklı olarak, orta bölümünün dışa taşkın olarak tasarlandığı görülmektedir (Fotoğraf 4.426-4.427).

Fotoğraf 4.425 Milas Hükümet Konağı Alınlık Penç Motifi

Fotoğraf 4.426 Milas Hükümet Konağı Penceredeki Penç Süslemeleri

Fotoğraf 4.427 Milas Hükümet Konağı Kapıdaki Penç Süslemesi

İzmir Basmahane Polis Merkezi'nin, ikinci kat balkonun üzerinde yer alan saçak altında ve cephede dörder adet kare çerçeve içine alınmış, kabartma şeklinde düzenlenmiş, sekiz yaprağı bulunan penç motifi mevcuttur (Fotoğraf 4.438).

Fotoğraf 4.428 İzmir Basmane Polis Karakolu

Fotoğraf 4.429 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi

Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi aynalığındaki musluklarının bulunduğu yerde, cepheden dışa taşkın olarak yerleştirilmiş penç motifi görülmektedir (Fotoğraf 4.429). Kütahya Yeşil Cami'nin mihrabındaki kalemişi süslemelerde, üç yapraklı basit palmetler içinde, düzensiz olarak tasarlanmış yapraklarıyla dikkati çeken penç motifi söz konusudur (Fotoğraf 4.430).

Fotoğraf 4.430 Kütahya Yeşil Cami Minberi Penç Motifi

4.5.2.5. Hatayi

Hatayi motifi çalışmamızda sık rastlanan bir süsleme değildir. Kütahya Yeşil Cami minberin bordürlerinde hatayi motifi yer almaktadır (Fotoğraf 4.431).

Fotoğraf 4.431 Kütahya Yeşil Cami Minberi Hatayi Motifi

4.5.2.6. Çiçek-Kıvrım Dal-Yaprak

Çalışmamızda, dört, beş ve altı yapraklı basit çiçek motifleri sıklıkla görülmektedir. Kütahya Yeşil Cami'nin minber ve mihrabının hemen hemen her süslemesinde çiçek motifi mevcuttur (Fotoğraf 4.431). Beş ve altı yapraklı olarak yer alan bu çiçekler sivri ve yuvarlak biçimli olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunların bahar dallarına benzer şekilde kıvrım dallar üzerine yerleştirildikleri ve yaprak motifleriyle birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 4.432 Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi

Fotoğraf 4.433 İzmit Saat Kulesi Konsol Süslemesi

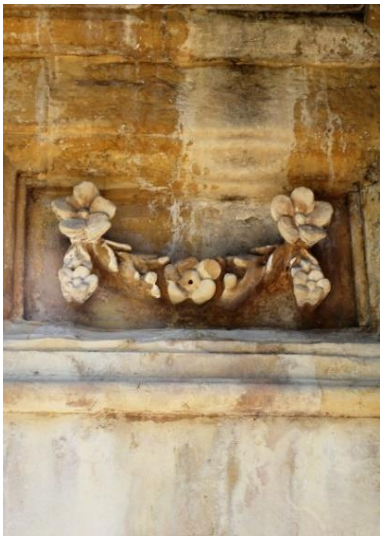

Fotoğraf 4.434 İzmit Saat Kulesi Kitabenin Yanlarındaki Süsleme

Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Camii Çeşmesi'nde, dört yapraklı bahar çiçekleri, görülmektedir (Fotoğraf 4.432). Bu çiçekler, çeşme aynalığındaki kurdele şeklinde düzenlenmiş kemeri oluşturan bordür üzerine yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 4.435 İzmit Saat Kulesi Çeşme Aynalığı

İzmit Saat Kulesi'nin, kitabelerinin iki yanında yer alan konsollarda, çeşme aynasında, çeşme yalağının iki yanında ışınsal olarak, gövdede yer alan tuğraların yanındaki volütler içinde, saçak altı konsol aralarında çiçek motifi görülmektedir. Ayrıca, bu süslemelerden çeşme aynalığında görülen çiçekler, çelenk şeklinde düzenlenmiş olup, yapraklarla birlikte kompoze edilmiştir (Fotoğraf 4.433-4.434-4.435-4.436-4.437).

Fotoğraf 4.436 İzmit Saat Kulesi Çeşmesi

Fotoğraf 4.437 İzmit Saat Kulesi Gövdesi Tuğra Süslemesi

Fotoğraf 4.438 Milas Hükümet Konağı Alınlığı

Milas Hükümet Konağı'nın giriş bölümünün merkezinde yer alan alınlık üzerinde, burmalı daire şeklinde bir çerçeve içinde penç motifi ve bu çerçevenin iki yanında kıvrım dallar üzerinde yaprak motifleri görülmektedir (Fotoğraf 4.438).

Fotoğraf 4.439 İzmir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.440 Balıkesir Saat Kulesi

Fotoğraf 4.441 Sinop Jandarma Binası

İzmir Saat Kulesi'nin giriş kapısında kıvrım dallar üzerinde yaprak motifi (Fotoğraf 4.439), Balıkesir Saat Kulesi'nin saatinin altında yaprak motifi (Fotoğraf 4.440), Sinop Jandarma Binası'nın birinci kat giriş bölümündeki sütun başlıkları üzerinde, iki S biçimli volüt içinde hayat ağacı şeklinde tasarlanmış, yapraklardan oluşan süsleme dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.441). Konya Aziziye Cami minaresinin şerefe altında ve korkuluk üzerinde yüksek kabartma tekniğinde yapılmış, çiçek motifleri görülmektedir (Fotoğraf 4.442). İzmir Salepçioğlu Cami minber aynalığında görülen kompozisyonda, ortada çiçek motifi ve iki yanında akant yaprakları dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.443). Diğerlerinden farklı olarak bu süslemedeki çiçek motifi üç boyutlu tasarlanarak diğerlerinden ayrılmaktadır.

Fotoğraf 4.442 Konya Aziziye Cami Minaresi

Fotoğraf 4.443 İzmir Salepçioğlu Cami Minberi

Milas Vergi Dairesi'nin giriş kapısının bordürü içinde, S biçimli kıvrım dallar üzerinde yaprak ve basit palmetler görülmektedir (Fotoğraf 4.444). Sivas Sanayi Mektebi'nin giriş bölümünde yer alan ahşap sütunlar üzerinde ise yaprak ve çiçek[1042], köşe giriş kapıları üzerinde çiçek motifleri dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.445-4.446).

[1042] Bu sütunlar tahrip olduğu için diğer motifler seçilememektedir.

Fotoğraf 4.444 Milas Hükümet Konağı

Fotoğraf 4.445 Sivas Sanayi Mektebi

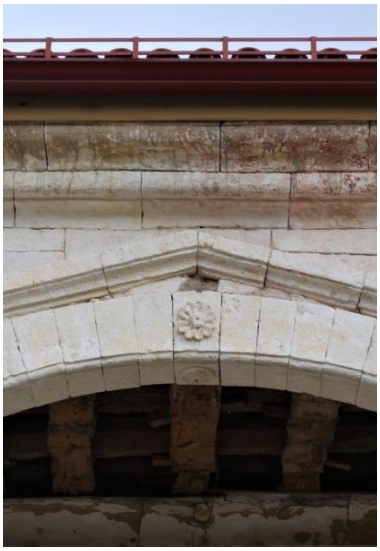

Fotoğraf 4.446 Sivas Sanayi Mektebi

İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin ikinci katında ve merkezde yer alan çelek motifinin içinde çiçek motifi mevcuttur (Fotoğraf 4.447). Ayrıca, geometrik bezeme bölümünde incelediğimiz İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nun cephelerindeki süslemenin, kesişen bölümlerinde çiçekler dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4.448). İzmir Milli Kütüphanenin giriş kapısının kemer köşeliklerinde, kapı üzerindeki mermer levhada ve üzerinde yer alan üçlü pencerenin çini kemer köşelikleri üzerinde, kıvrım dallar görülmektedir (Fotoğraf 4.449).

Fotoğraf 4.447 İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani

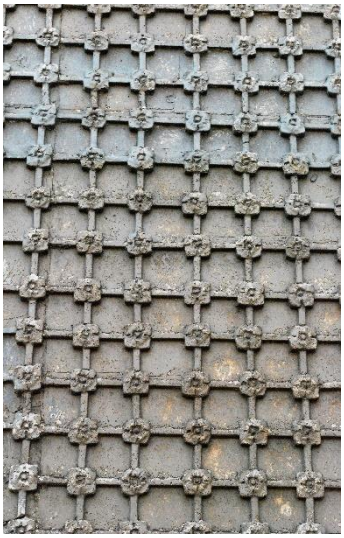

Fotoğraf 4.448 İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu

Fotoğraf 4.449 İzmir Milli Kütüphane

4.5.3. Oryantalist Mimaride Eklektik Süsleme

Çalışmamız bünyesinde bulunan ve Oryantalist etkiler görülen yapılar içinde, tamamen Oryantalist öğelerden oluşan ve süsleme içeren yapı sayısı oldukça azdır. İzmir Saat Kulesi, Samsun Belediye Binası, Sinop Jandarma Binası ve Trabzon Kadri Paşa Türbesi yoğun olarak Oryantalist etkiler görülen yapılardır. Ancak, diğer tüm yapılar göz önünde bulundurulduğunda, özellikle son dönem Osmanlı mimarlığında görülen Barok, Neo-Klasik, Gotik ve I. Ulusal Mimarlık Akımı özellikleri, Oryantalist etkiler ile birlikte eklektik olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu üsluptaki süslemeler, konumuzdan farklı olduğu için bu başlık altında kısaca değinilecektir.

Süsleme öğeleri içinde eklektik olarak volüt, akant, çelenk, kurdele, istiridye, yumurta dizileri ve akroter görülmektedir. Bu öğeler içinde volüt motifi sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Volüt; Balıkesir Saat Kulesi'nin saatin etrafında (Fotoğraf 3.59), İzmit Saat Kulesi'nin gövde üzerindeki tuğranın iki yanında (Fotoğraf 3.92), İzmit Saat Kulesi'nin balkon kapısı ve gövde sütun başlıklarında (Fotoğraf 3.88), Sivas Jandarma Binası'nın köşe kulesinin akroter bölümünde (Fotoğraf 3.122), Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nun giriş kapısının her iki yanında yer alan konsolların yan yüzeylerinde (Fotoğraf 3.129), Sinop Jandarma Binası'nın birinci kat giriş bölümünde yer alan sütun başlıklarında ve doğu, güney ve kuzey cephe pencere üzerindeki süslemelerde (Fotoğraf 3.220-3.229), Samsun Belediye Binası'nın girişinde yer alan sütun başlıklarında stilize edilmiş şekilde (Fotoğraf 3.425), Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi'nin kitabesinin ve öküz gözü pencerelerinin iki yanında (Fotoğraf 3.308), İzmir Salepçioğlu Cami minberi ve vaaz kürsüsünde (Fotoğraf 3.346-3.355), Milas Hükümet Konağı'nın giriş kapısı üzerindeki ay-yıldızın iki yanında ve yapının alınlık bölümünde

(Fotoğraf 3.403-3.407), Eskişehir Osmanlı Bankası alınlığın her iki yanında (Fotoğraf 3.530), İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin pencere süslemeleri ve çatı parapetlerinde (Fotoğraf 3.562-3.568), Sivas Sanay-i Mektebi giriş sahanlığında yer alan sütun başlıklarında ve revak bölümündeki kemer süslemeleri içinde (Fotoğraf 3.584-3.591), Sivas Rüştiye Mektebi'nin kemer süslemeleri içinde karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 3.538).

Eklektik olarak kullanılan bir diğer süsleme öğesi, akantüs yaprağıdır. İzmit Saat Kulesi'nin çeşme kemer kilit taşlarında, gövde üzerindeki pencere ve kapı sütun başlıklarında (Fotoğraf 3.70), Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu giriş kapısının iki yanında yer alan konsolların üzerinde ve cephelerde dışa taşkın akant yapraklarından oluşan madalyon şeklinde (Fotoğraf 3.129-3.133), Konya Aziziye Cami minarelerinde (Fotoğraf 3.295), İzmir Salepçioğlu Cami minber ve vaaz kürsüsünde (Fotoğraf 3.343-3.355), Milas Hükümet Konağı'nın alınlık, kapı kemer köşeleri ve pencere kilit taşında yer alan penç motifinin yapraklarında (Fotoğraf 3.407-3.412-3.393), İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin kuzey cephesi merkezdeki alınlık içindeki bereket boynuzu ile birlikte ve iki köşedeki alınlıkların içinde (Fotoğraf 3.563-3.568), Yeşim Hanım Köşkü'nün pencere ve kapı kemer süslemelerinde (Fotoğraf 3.626), Sivas Sanayi Mektebi alınlık bölümünde görülmektedir (Fotoğraf 3.585).

Çelenk ve girland motifleri genellikle kurdele ile birlikte karşımıza çıkmaktadır. İzmit Saat Kulesi kitabeliğin iki yanında ve çeşme aynalığında girland (Fotoğraf 3.76-3.83), İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin kitabelik bölümünde çelenk ve altında girland, aynı cephenin iki yanındaki üçgen alınlık içinde kurdele ve çelenk (Fotoğraf 3.563-3.568), İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu'nun giriş kapısının iki yanında bulunan konsolların cephesinde girland ve kurdele (Fotoğraf 3.128), Yeşim Hanım Köşkü'nün pencerelerinin kemer içlerinde kurdele ve çelenk motifi mevcuttur (Fotoğraf 3.626).

İstiridye motifi, İzmir Salepçioğlu Cami minberinde (Fotoğraf 3.351) ve Konya Aziziye Cami minarelerinde (Fotoğraf 3.295); Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu (Fotoğraf 3.136) ve Salepçioğlu Cami minberinde görülmektedir (Fotoğraf 3.343). Akroter Sivas Jandarma Binası (Fotoğraf 3.122), Kayseri Reşadiye Karakolu (Fotoğraf 3.290) ve İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nde görülmektedir (Fotoğraf 3.568).

Gotik üsluptaki süslemelere, Bursa Osmanlı Bankası'nın kemer içi ve saçak altı süslemeleri örnek gösterilebilir (Fotoğraf 3.536).

I. Ulusal Mimarlık Akımı özelliği olarak cephelerde çini kullanımı, İzmir Milli Kütüphane'de ve Mudanya Tren İstasyon'unda görülmektedir (Fotoğraf 3.687-3.695). Ayrıca, İzmir Milli Kütüphane'nin diğer süslemeleri de I. Ulusal Mimarlık Akımı unsurları

taşımaktadır. Sonuç olarak, çalışmamızda Oryantalist süsleme öğelerinin genellikle geç dönem Osmanlı mimarlığında görülen üsluplarla birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir.

4.6. Oryantalist Öğelerin Malzeme ve Tekniği

Anadolu mimarlığındaki Oryantalist öğelerin malzeme ve tekniği bu başlık altında incelenecektir.

4.6.1. Soğan Kubbe

Çalışmamızda kubbeler taş, kurşun, ahşap ve bakır olarak, dört malzeme ile inşa edilmiştir.

4.6.1.1. Kurşun

Anadolu mimarlığında soğan kubbelerin genellikle kurşun malzeme ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Kurşun kaplama malzeme ile kaplanan kubbeler; Antalya Saat Kulesi, Manisa Polis Karakolu, Balıkesir Saat Kulesi, Edirne Gümrük Binası, Sinop Jandarma Binası, Balıkesir Şadırvanı, İzmit Millet Köşkü, Sivas Millet Köşkü'dür.

4.6.1.2. Taş

Günümüze ulaşamayan Bursa Osmanlı Bankası ve Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin kubbeleri, taş malzeme ile yapılmıştır. Bu kubbelerden Bursa Osmanlı Bankası'nın kubbesi birbirini çapraz eksende kesecek şekilde yerleştirilen küçük parçalardan oluşurken, Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin kubbesi balık pulu şeklindedir. Balık pulu parçaların sıva üzerine yerleştirildiği düşünülmektedir. İzmir Saat Kulesi'nin şadırvan kubbeleri kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olup, kabartma tekniği ile süslenmiştir.

Çalışmamız içindeki yapılardan sadece Sinop Telgraf Posta Binası'nın kubbeleri mermer malzemelidir.

Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi'nin kubbesi sıvalıdır. Bu sebeple malzemesi tespit edilememiştir.

4.6.1.3. Ahşap

Soğan kubbelerin ahşap malzeme ile inşa edildiği örnekleri de söz konusudur. Bunlar; Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi, Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi ve Kütahya Yeşil Cami Minberi'nin kubbesidir. Bu kubbelerin oyma tekniği ile yivlendirildiği görülmektedir.

4.6.1.4. Bakır

İzmir Saat Kulesi'nin kubbesinin, kesin olmamakla birlikte bakır malzeme ile yapıldığı düşünülmektedir. Şadırvan kubbeleri üzerindeki mızrak ucu alemler orijinalinde bakırdır[1043]. Bu sebeple kubbeler, eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla bakır olabilir.

4.6.2. Uzak Doğu Örtü Tipleri

Anadolu mimarlığında Uzak Doğu örtü tipleri nadir görülen örneklerdir. Çalışmamız içinde bu tipteki örtülere örnek olan İzmit Saat Kulesi ve Samsun Belediye Binası'nın çatı üzerindeki süsleme unsuru olarak kullanılan öğenin kurşun kaplama ile yapıldığı tespit edilmiştir.

4.6.3. Kemer

Çalışmamızda kemerler, taş, ahşap, alçı olmak üzere üç malzeme ile inşa edilmiştir. Günümüze ulaşamayan Trabzon Karakolu, Bursa Hamidiye Batı Karakolu, Bursa Mecidiye Karakolu, Bursa Hamidiye Doğu Karakolu, İzmir Fernand Guiffray Köşkü ve Bursa Osmanlı Bankası'nın kemerlerinin malzemesi, eski fotoğraflarından anlaşılamadığı için değerlendirilmemiştir. Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası sıvalı olduğu için malzemesi bilinmemektedir. Ayrıca Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastane Karakolu'nun giriş kapısı üzerinde yer alan kemer kalemişi tekniğinde boya ile yapılmış olup süsleme unsuru olarak kullanılmıştır.

4.6.3.1. Taş

Anadolu mimarlığında Oryantalist kemerler, genellikle taş malzeme ile yapılmıştır. Kesme taş malzeme ile yapılan kemerler; İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu, Kemer Yenişehir Polis Karakolu, Kayseri Reşadiye Polis Karakolu, Balıkesir Edremit Pazarlık Cami, İzmir Yeşim Hanım Köşkü, Samsun Belediye Binası, İzmir Saat Kulesi, Trabzon Kadri Paşa Türbesi, İzmir Kemeraltı Polis Karakolu, Aydın Hükümet Konağı, Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi, Sivas Jandarma Binası, Manisa Demirci Hükümet Konağı, Bursa Fransız Karakolu, Eskişehir Osmanlı Bankası, Amasya Belediye Binası, İzmit Saat Kulesi, Sinop Jandarma Binası, İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani, Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi, Konya Aziziye Cami, İzmir Basmane Karakolu'nda yer almaktadır.

Mermer malzeme ile inşa edilen kemerler; Milas Hükümet Konağı, İzmir Milli Kütüphane, Konya Akşehir Osmanlı Bankası, İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani, Eskişehir

[1043] Bu bilgi, 1. İzmir Bölge Koruma Kurulu raporlarından alınmıştır.

Osmanlı Bankası, Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi, İzmir Salepçioğlu Cami minber ve vaaz kürsüsünde görülmektedir.

4.6.3.2. Ahşap

Ahşap kemerler Sivas Millet Köşkü, Balıkesir Saat Kulesi, Mudanya Mütareke Evi, Sivas Sanayi Mektebi ve Sivas Askeri Rüştiye Mektebi'nde yer almaktadır.

4.6.3.3. Alçı

Anadolu mimarlığında Oryantalist alçı kemer sadece Kütahya Yeşil Cami'nin mihrabında mevcuttur.

4.6.4. Moresk Sütun Başlığı

Çalışmamızdaki Oryantalist öğelerden bir diğeri olan moresk sütun başlıkları, Anadolu mimarlığında oldukça az sayıda karşımıza çıkmıştır. Bu tipteki sütun başlıkları; taş ve ahşap malzeme ile meydana getirilmiştir.

4.6.4.1. Taş

İzmir Saat Kulesi'nin şadırvan ve ikinci kat revak kemerlerini taşıyan moresk sütun başlıkları, mermer malzeme ile inşa edilmiştir. Samsun Belediye Binası, İzmir Sarıkışla ve Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin sütun başlıklarının ise kesme taş malzeme olduğu görülmektedir.

4.6.4.2. Ahşap

Sivas Sanayi Mektebi ve Sivas Askeri Rüştiye Mektebi'nde görülen revak kemerleri, köşebentlerle oluşturulmuştur. Bu köşebentler, sahte moresk sütun başlığı şeklinde olup, oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

4.6.5. Dendan

Çalışmamızdaki yapılardan bazılarında, taş ve ahşap malzeme ile yapılmış olan dendanlara rastlanmıştır. Günümüze ulaşamayan Bursa Hamidiye Batı Karakolu, Bursa Hamidiye Doğu Karakolu ve Bursa Mecidiye Karakolu'nun dendanlarının malzemesi eski fotoğraflarından anlaşılamadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

4.6.5.1. Taş

İzmir Saat Kulesi, İzmir Sarıkışla, Samsun Belediye Binası, Balıkesir Zağnos Paşa Cami'nin Muvakkithanesi, Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin çatı bölümünde yer alan dendanlar taş malzemelidir.

4.6.5.2. Ahşap

Ahşap malzemeli dendan örnekleri günümüze ulaşamayan Balıkesir Şadırvanı ve Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi'nin ikinci katında yer almaktadır.

4.6.6. Geometrik Ağ Bezemeleri

Bir Oryantalist süsleme öğesi olan geometrik ağ bezemeleri, taş ve ahşap malzeme ile ve oyma-kazıma, ajur, kafes teknikleri ile meydana getirildiği görülmektedir.

4.6.6.1. Taş

İzmir Saat Kulesi'nin gövdesinde, şadırvan kubbelerinde geometrik ağ bezemeleri görülmektedir. Bunlardan gövdede kazıma-oyma tekniği kullanılırken, üst bölümü ve kubbelerde kabartma tekniği uygulanmıştır.

Eskişehir Osmanlı Bankası'nın girişinin üzerinde yer alan kemerler içinde, kazıma tekniği ile yapılmış geometrik ağ bezemesine rastlanmaktadır. Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Cami Çeşmesi'nin mermer aynalık yüzeyinde, sütun başlıklarında ve kaidelerinde sepet örgü şeklinde kabartma tekniği ile yapılmış bezemeler görülmektedir.

Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nin cephesinde görülen geometrik bezeme diğerlerinden farklıdır. Burada iki ucu dışbükey, orta kısmı iç bükey yaylardan oluşan bir motifin, dikey ve yatay olarak istiflenmesi ile oluşturulmuştur.

İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani'nin pencere kemerlerinin üzerinde, cepheden dışa taşkın, kabartma tekniği ile yapılmış geometrik ağ bezeme görülmektedir

Geometrik ağ bezmelerden, ajur tekniğinde taş malzeme ile yapılmış olan, Samsun Belediye Binası'nın balkon ve çatı korkuluğu önemli bir örnektir.

4.6.6.2. Ahşap

Kafes tekniğinde yapılmış geometrik ağ bezemelerine, Mudanya Mütareke Evi'nin pencere kemerlerinin içi ve Bursa Fransız Konsolosluğu bahçe bölümünde yer alan veranda paravanları örnek olarak verilebilir. Bu bezemeler birbirini çapraz şekilde kesen şerit ahşap çıtalardan oluşmaktadır.

4.6.7. Çift Renkli Taş

Çalışmamızda yer alan pencere ya da kapı kemerleri, ablak tekniğinde kullanılan taşlarla biçimlendirilmiştir. Bunlardan, İzmir Milli Kütüphane'nin kapılarının kemeri mermer malzeme ile kırmızı-beyaz renkli taşlarla inşa edilmiştir. Benzer bir uygulama İzmir Fernand Guiffray Köşkü'nün giriş sahanlığında görülmektedir. Ancak günümüze ulaşamayan bu yapının malzeme ve tekniği hakkında bilgilimiz yoktur.

Samsun belediye Binası'nda görülen renkli taş uygulaması, diğerlerinden farklı olarak kırmızı-siyah renklerle ve ablak tekniğinde karşımıza çıkmaktadır.

İzmir Saat Kulesi'nin, inşa edildiği dönemde renkli taş şeklinde boyandığı eski fotoğraflarından anlaşılmaktadır.

4.6.8. Süsleme

Çalışmamızda yer alan yapıların süsleme unsurları, taş, ahşap ve alçı malzeme üzerine; oyma-kazıma, kabartma, kabartma, ajur, kafes ve kalemişi teknikleri ile meydana getirilmiştir. Süsleme öğelerinin genellikle taş malzemede görüldüğü dikkati çekmektedir.

4.6.8.1. Taş

Süsleme unsuru olarak kullanılan taş malzeme, kesme taş ve mermer olmak üzere iki türde görülmektedir.

Kesme taş; Sinop Jandarma Binası, Samsun Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi, Balıkesir Edremit Pazarlık Cami, Bursa Osmanlı Bankası, İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu, İzmir Basmane Polis Karakolu, Manisa Demirci Hükümet Konağı, Trabzon Kadri Paşa Türbesi, İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu, Balıkesir Saat Kulesi, Eskişehir Osmanlı Bankası, İzmir Yeşim Hanım, Balıkesir Zağnos Paşa Camii Muvakkithanesi ve Sivas Sanayi Mektebi'nde süsleme malzemesi olarak görülmektedir.

Mermer; Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi, İzmir Salepçioğlu Cami Vaaz Kürsüsü ve Minberi üzerinde, İzmir Milli Kütüphane, Amasya Belediye Binası ve Konya Akşehir Osmanlı Bankası'nda süsleme malzemesi olarak kullanılmıştır.

İzmir Saat Kulesi, İzmit Saat Kulesi, İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani, Milas Hükümet Konağı ve Konya Aziziye Cami Minarelerinde hem taş hem mermer malzeme mevcuttur.

4.6.8.1.1. Oyma-Kazıma

İzmir Saat Kulesi gövdesindeki geometrik ağ bezeme, gövde üzerindeki kör pencere içi, denizlik altı, moresk sütun başlıkları; Trabzon Kadri Paşa Türbesi geometrik ağ düzenleri; Milas Hükümet Konağı penç motiflerinin bir bölümü; İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani pencere etrafındaki süslemeler, alınlık ve çatı üzerindeki baba taşlarının süslemeleri; İzmit Saat Kulesi çeşmesi ve saçak altındaki süslemeler; İzmir Salepçioğlu minber ve vaaz kürsüsündeki süslemelerin bazıları; Samsun Belediye Binası saçak altı ve balkon kemer süslemeleri ve Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi'nin bazı bölümlerinde oyma-kazıma tekniğinde yapılmıştır.

4.6.8.1.2. Kabartma

Çalışmamızda taş malzemeli süslemenin genellikle kabartma tekniğinde yapıldığı anlaşılmaktadır. İzmir Saat Kulesi, gövde üzerindeki süslemeler, moresk sütun başlıkları, şadırvan kubbelerinin yüzeyi; Sinop Jandarma Binası'nın pencere üzerindeki süslemeler, doğu cephesi sütun başlıkları, güney cephesi kapı süslemeleri; Balıkesir Edremit Pazarlık Cami pencere süslemeleri; Bursa Osmanlı Bankası kemer süslemeleri; İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu geometrik ağ bezemeleri ve süslemeleri; Manisa Demirci Hükümet Konağı kapı süslemeleri; Trabzon Kadri Paşa Türbesi cephe süslemeleri, Samsun Belediye Binası süslemeleri; Balıkesir Saat Kulesi saat bölümü süslemeleri; Eskişehir Osmanlı Bankası kemer içi ve düğüm süslemeleri; İzmir Yeşim Hanım pencere ve kapı süslemeleri; Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi süslemeleri; Sivas Sanay-i Mektebi pencere üzerindeki çiçek motifi; Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi süslemeleri, İzmir Salepçioğlu Cami Minber ve Vaaz Kürsüsü süslemeleri; İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani süslemeleri; Milas Hükümet Konağı alınlık, kapı ve pencere süslemeleri; Konya Aziziye Cami minare süslemeleri; İzmir Milli Kütüphane kapı süslemeleri; Amasya Belediyesi rozet süslemeleri; İzmit Saat Kulesi süslemeleri; İzmir Basmane Polis Karakolu saçak altı penç motifi; İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu pencere altı süslemeleri; kabartma tekniğindedir.

4.6.8.1.3. Ajur

Çalışmamızda ajur tekniği az rastlanan bir tekniktir. Samsun Belediye Binası, balkon ve çatı korkulukları, Trabzon Kadri Paşa Türbesi dendanları, Konya Aziziye Cami minare şerefe korkulukları, Bursa Osmanlı Bankası kemerlerinin bir bölümü ve Sarıkışla balkon korkulukları ajur tekniğinde yapılmıştır.

4.6.8.2. Ahşap

Ahşap malzemenin Oryantalist süslemede görüldüğü yapılar, Sivas Sanayi Mektebi, Sivas Askeri Rüştiye Mektebi, Sivas Millet Köşkü, Kütahya Yeşil Cami, Bursa Mudanya Tren İstasyonu İdare Binası ve Bursa Fransız Konsolosluğu'dur.

4.6.8.2.1. Kabartma

Kabartma tekniği, Kütahya Yeşil Cami'nin minberinde aynalığında ve geçit bölümünde görülmektedir. Sivas Sanayi Mektebi'nin giriş bölümünde yer alan ahşap sütunlar üzerinde yaprak ve çiçek motifleri, alınlık süslemeleri kabartma tekniğinde yapılmıştır.

4.6.8.2.2. Oyma-Kazıma

Sivas Sanayi Mektebi ve Sivas Askeri Rüştiye Mektebi'nin saçak altında ve revak kemerlerinde, oyma ve düşürme tekniği ile süslemeler mevcuttur.

4.6.8.2.3. Kafes-Ajur

Mudanya Mütareke Evi'nin ikinci kat pencerelerinin kemer içi, Bursa Fransız Konsolosluğu'nun bahçe verandasında kafes; Erzincan Dördüncü Askeri Evrak Mahzeni Saat Kulesi'nin süslemelerinde ve İzmir Yeşim Hanım Köşkü'nün saçak altı ve balkon süslemelerinde ajur tekniğinin kullanıldığı görülmektedir.

4.6.8.2.4. Kalem İşi

Kütahya Yeşil Cami'nin minberinde, ahşap üzerine kalem işi tekniği ile süsleme vardır. Bu süslemelerin kök boya, tempera ve yaldız kullanılarak yapıldığı görülmektedir.

4.6.8.3. Alçı

Çalışmamızda alçı malzeme sadece Kütahya Yeşil Cami'nin mihrabında ve ahşap minber üzerindeki bazı süslemelerde kullanılmıştır. Bu süslemelerin kalıplama tekniği ile yapıldığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Avrupa'da ortaya çıkan bir akım olan Oryantalizm, Doğu'nun dili, tarihi, coğrafyası, kültür ve sanatı ile ilgilenen, bilimsel araştırma yapan kişilerin; keşifler ve seyahatleri sonucunda görsel ve yazılı imgelerini Batı'ya taşımalarıyla ortaya çıkmış bir anlayıştır. Batı'nın yüzyıllardır ticaret içinde olduğu Doğu'nun yeniden keşfedilip, Avrupa'da bir modaya dönüşmesi, Napolyon'un 1798-1801 tarihindeki Mısır işgali ile başlamıştır. Avrupa'da objektif olmaktan çok yanlı bakış açısıyla yaratılan hayali Doğu imgesi, egzotik ve 'öteki'ye olana meraktan kaynaklanmaktadır. Batı'nın, kendi medeniyetinin altını çizmek için edebiyat, müzik, sahne sanatları, fotoğraf, kartpostal ve resim sanatı alanlarında, Doğu'nun eksik ve kötü yönlerini göstermeye çalışması dikkat çekmektedir. Fethedilmesi ve düzeltilmesi gereken bir yer olarak görülen Doğu'nun, hemen hemen her alanda bir modaya dönüşmesini Yücel Bulut; avcının geyiğin başını şöminenin üzerine asmasına benzetmekte ve Oryantalist eserler için "Sergilenen gerçekte geyik değil, avcının başarısıdır" demektedir[1044]. Tüm bunların yanı sıra, Batı'daki Oryantalizm'i sadece hasmane bir tavır olarak görmek, kısıtlı bir bakış açısı olacaktır. Derinlemesine incelendiğinde, özellikle Batı'nın Doğu'yu öğrenmeye ve anlamaya çalıştığı da görülmektedir. Çünkü o dönemde, Batı'da Doğu'yu bilmek bir entelektüellik belirtisidir. Araştırmamız sonucu, diğer sanat alanlarında Oryantalizm genellikle ötekileştirme olarak yansırken, mimaride bu durumun farklı olduğu anlaşılmaktadır. Batılıların mimarilerinde, özellikle de yaşadıkları mekanlarda, Doğulu öğeleri kullanmak istemeleri egzotik olana merakla bağlantılıdır.

Batı mimarlığında Oryantalist etkiler Çin, Hint ve Mağrip üslupları olarak üç farklı türde görülmektedir. Batı'nın, Doğu'daki kendi sömürge alanlarıyla etkileşime geçtiği bir gerçektir. Bu noktada Edward Said'in söylemlerini haklı çıkaracak noktalar vardır. Oryantalizm felsefesini tartışan Edward Said, Oryantalizm'i sadece edebiyat ve felsefe alanları üzerinden, Arap milliyetçiliği gözlüğü ile incelemiş, Batı'ya karşı bir tavır almıştır. Şerif Mardin bu durumu; "Araştırmacılar bazı güç ilişkilerini savunmak için, zaman zaman mevcut çeşitliği inkâr etme yoluna gitmişlerdir[1045]" şeklinde ifade etmektedir. Bu tez çalışmasında, zaten Doğu'nun kendisi olan Osmanlı'nın Oryantalizm'e bakış açısı ve bunun mimariye yansıması değerlendirildiğinden, araştırmamızın bu çeşitliliğe yeni bir unsur ve bakış açısı kazandıracağını düşünüyoruz.

[1044] Bulut, 2006: 9.
[1045] Mardin, 2002: 120.

Batılılaşma dönemi ile birlikte Avrupa'dan birçok akım, Osmanlı sanatına girmiştir. Osmanlı için Batı, etkileşim içinde olduğu Avrupa, özellikle Fransa anlamına gelmektedir. Bu durumda Oryantalizm'i benimseyen Osmanlı'nın, Batılı mı yoksa Doğulu kimlikte mi olduğu sorusu akla gelmektedir. Geç Osmanlı döneminde yaygınlaşmaya başlayan Oryantalizm akımının, Fransız etkileşimi ile alınması muhtemeldir. Fransa'da özellikle Mağrip üslup görülmektedir. Bunun yanı sıra, Osmanlı topraklarında Oryantalizm'in zamanla Batılı anlayıştaki felsefesi inkâr edilerek, Doğu'nun temsilcisi olma rolüyle yayıldığını düşünmekteyiz. Çünkü bu dönemde iktidarın bir kimlik arayışının olduğu görülmektedir.

Batı'da, sanat alanlarında görülen İslam ve Doğu'ya karşı hasmane Oryantalist tavır ile II. Abdülhamit zamanında Oryantalizm'in yaygınlaşması ilk bakışta çelişkili gibi görünmektedir. Oliver Kontny, Oryantalizm'in "bir siyasal ideoloji ya da bir dünya görüşü" olduğunu söylemekte ve "kendini Batı (occident) denilen bir siyasal kültürel oluşuma ait hisseden"[1046] kişilerin Oryantalizmi kullandıklarını söylemektedir. Bu noktada, "Osmanlı ne zaman kendini Batılı hissetti ve Oryantalizm'i benimsedi?" diye sormak araştırmamızın önemli bir motivasyonu olmuştur. II.Abdülhamit'in döneminde Batılılaşma'nın yanı sıra, İslam birliği çağrısı ile özellikle Avrupa'ya karşı ideolojik bir kimliğe büründüğü görülmektedir. Bu dönemde Oryantalist etkilerin mimaride görülmesi, iktidarın Pan-İslamist ideolojisi ile ilgili olmalıdır. Bu durum, Osmanlı mimarlığında yaygın olarak görülen Oryantalist üslubun neden Mağrip üslubu olduğunu da açıklamaktadır. Bir zamanlar sahip olunan toprakların temsiliyeti, bu üslupla ifade edilmiş olabilir.

Çalışmamızda "Batılı Oryantalist mimari, Osmanlı dünyasında nasıl yaygınlaştı?" sorusuna cevap ararken, kültür buluşmalarına sahne olan dünya sergilerinin önemi ortaya çıkmıştır. Dünya sergilerinde, milletlerin kendi özgünlüğü yansıttığı kültür ve imajları arasında bir etkileşim olabileceği kanısındayız. 1800'lü yılların sonunda, fotoğraf albümlerinin farklı ülkeler arasında paylaşıldığı anlaşılmaktadır. Albümlerin temini satın alma yöntemi, elçiler vasıtasıyla ya da fotoğrafçılar aracılığı ile sağlanmış olabilir. Örneğin İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan 91225 nolu albüm fotoğraflarında, "J. Laurent y Cia. Es propiedad. Madrid Déposé" ibaresi yer almaktadır. Araştırmalarımız neticesinde J. Laurent'in İspanya ile ilgili olan aynı albümünün, diğer ülkelerin kütüphanelerinde de yer aldığı anlaşılmıştır. Dünya sergilerinde bu albümlerin, ülkeler arasındaki kültür alışverişi esnasında el değiştirdiğini düşünmekteyiz[1047]. Bahsi geçen albüm ve benzerleri sayesinde, Mağrip

[1046] Kontny, 2002: 121.

[1047] J. Laurent'in Elhamra Sarayı ile ilgili,1871 tarihli aynı albümün diğer ülkelerin kütüphanelerinde yer alması ile ilgili olarak bkz. Rosser-Owen, 2010: 117.,
https://collections.vam.ac.uk/search/?q=jean%20laurent&page=32&page_size=15 (erişim tarihi: 13.08. 2019)

üslubunu yakinen öğrenen Osmanlı mimarları, Oryantalist öğeleri yapılara gereğince uygulamış olabilir.

Geç dönem Osmanlı mimarlığında, akımların başkentten taşraya yansıması yaklaşık 30-40 yıl sonra gerçekleşmektedir. İlk kez 1848 yılında Sultan Abdülaziz döneminde İstanbul'da görülen Oryantalizm'in Anadolu'ya yayılması, çalışmamızdaki yapılar göz önünde bulundurulduğunda, II. Abdülhamit dönemi ve sonrasına tarihlendirilmektedir.

Anadolu mimarlığında Oryantalist etkiler fonksiyonuna göre; altı saat kulesi, on beş polis karakolu ve jandarma binası, beş cami, altı hükümet konağı-belediye binası-diğer kamu binaları, üç banka, dört okul, altı konut, iki çeşme, birer türbe, kütüphane ve istasyon binasında karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızdaki, elli yapıdan çoğunun kamu binası olması ve Oryantalist öğelerin plana değil cephelere yansıyor olması dikkat çekicidir. Aslında bu durum, araştırmamızın ana temalarından biri olan, Osmanlı idaresinin bu akıma nasıl bir tavırla baktığını açıklamaktadır. Payitaht otoritesinin, taşraya yansıyan devlet ideolojisini mimari üzerinden gösterdiği anlaşılmaktadır. Doğu ve İslam'ın temsilcisi olan padişah, devlet kurumları üzerinden sembolik olarak imajını göstermektedir. Bunun bir diğer ispatı, çalışmamız içinde yer alan yapılarda ağırlıklı olarak Mağrip üslubu kullanma kaygısıdır.

Anadolu'da, Oryantalist etkili yapıların yer aldığı şehirlerin genellikle İzmir, Samsun, Sinop, Bursa, Balıkesir, Trabzon ve Muğla gibi kıyı şehirleri olması ve Oryantalist öğelerin burada yoğunlaşması, hedef kitlenin sadece taşradaki maiyet değil Avrupa olduğunu da göstermektedir. Ticaret vasıtasıyla Doğu'ya gelen Avrupalının, örneğin İzmir Saat Kulesi ile karşılaştığında, Doğu'ya geldiğini görsel olarak anlaması söz konusudur. Anadolu, Avrupalı için aynı zamanda Doğu'nun başlangıcıdır. Ayrıca İzmir ve Samsun gibi şehirlerde, başka Avrupa akımlarına özgü yapılar da olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin Samsun'daki banka binalarında bu gözlenebilir. Bunun bir tür batılılaşma göstergesi olarak kullanılmış olabileceğini düşünüyoruz.

Bu tezde, bir başka sorun olarak "Anadolu'da Doğu nerede başlar ve biter?" sorusuyla karşılaşılmıştır. Doğu mimarisi ile 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başında inşa edilen Doğu temsili Oryantalist öğeleri ayırmak gerekmiştir. Bu nedenle Doğu Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi; Ürdün, Lübnan-Beyrut, Suriye-Şam-Halep ve Lazkiye ile olan ticaret, göç, coğrafi yakınlık ve bölgelerin geçmişten gelen mimari öğeleri halen bünyesinde barındırması sebebiyle çalışmadan ayrı tutulmasını sağlamıştır.

Çalışmamızda baniler; sultan, yerel yönetim (valilik ve belediye), kurum-cemiyet ve şahıs baniliği olmak üzere dört şekilde karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak Anadolu mimarlığında Oryantalist etkili yapıların, yerel yönetimler tarafından inşa edilmesi söz

konusudur. Araştırmalarımız sonucu tespit edebildiğimiz mimarlar arasında sadece beş yapının mimarı ya da ustasının Türk olduğu anlaşılmaktadır. Mimarların çoğunluğunun azınlık ve yabancı olması dikkat çekicidir. Ayrıca banilerin bu üslubu tercih etmelerinin nedeni olarak, bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun hayatına girmiş olan banka, okul, karakol binaları veya saat kuleleri gibi kamu yapılarının, başkent yapılarından model alındığı ve Oryantalizm'in taklit edildiği sonucuna varılmıştır.

İncelediğimiz yapılar içinde, İzmir Saat Kulesi, Sinop Jandarma Binası, Trabzon Kadri Paşa Türbesi ve Samsun Belediye Binası tamamen Oryantalist üslup göstermesi bakımından önemlidir. Diğer yapılarda, Neo-Klasik, Gotik, Barok ve I. Ulusal Mimarlık akımlarının eklektik olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. İzmir Milli Kütüphane ve Mudanya Demiryolu İstasyon İşletme Binası I. Ulusal Mimarlık ve Oryantalizm'in seçmeci bir tavırla kullanılmasına örnek olması için çalışmaya dahil edilmiştir. Bu noktada, milli bir üslup olarak yola çıkan I. Ulusal Mimarlık Akımı'nda Oryantalist öğelerin neden kullanıldığının sebepleri merak edilmiştir. Bilindiği üzere bu akımın önemli temsilcilerinden Mimar Kemalettin Bey'in Arap Cami Son Cemaat Yeri ve Yeşilköy Cami kadınlar mahfili pencerelerinde görülen at nalı kemer göz önünde bulundurulduğunda, milli üsluptan uzaklaştığı dikkati çekmektedir. Bunun sebebi, bu dönem mimarlarının, Sirkeci Garı'nın mimarı olan August Carl Friedrich Jasmund gibi Oryantalist üslubu yakından bilen hocalardan ders almalarıdır. Milli Kütüphane'nin mimarı olan Tahsin Sermet'in de Sanay-i Nefise'de ders aldığı düşünülürse dönemin modasıyla ve hocalarının etkisiyle milli üsluptan uzaklaşarak Oryantalizm'i kullandığı sonucuna varılabilir. Sonuç olarak, I. Ulusal Mimarlık Akımı mimarları, Oryantalizm esintisinden paylarını almışlardır. Hem yabancı mimarların öğrencileri olmaları hem de Avrupa'da bir moda olan Oryantalizm'den etkilenmeleri sebebiyle, I. Ulusal Mimarlık Akımı ile Oryantalizm'in birlikte kullanıldığı eserler ortaya çıkmıştır. Bu noktada, bu mimarların Oryantalizm'i bir Avrupa akımı olarak değil de kendilerinden yansıyan bir üslup olarak gördükleri yorumu yapılabilir.

Anadolu mimarlığında incelediğimiz yapılardaki Oryantalist öğelerin detaylı tipolojisi ilk kez tarafımızdan yapılmıştır. Bu öğelere bakıldığında, süsleme unsuru ve örtü tipi olarak soğan kubbe ve Uzak Doğu üslubu çatı kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan Anadolu'da genellikle soğan kubbelerin tercih edildiği dikkati çekmektedir.

Oryantalist etki olarak en sık karşımıza çıkan öğe kemerler olmuştur. Çalışmamızda kemerler; "At Nalı", "Soğan", "Mağrip", "Dilimli" ve "Ortak Taşıyıcı Öğelere Sahip Münferit Kemerler" olarak beş ana başlıkta incelenmiştir. At nalı kemerlerden; "Dairesel Formlu At Nalı Kemerler" ana başlığında; "Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemerler", "Taşıyıcı Öğesi Olmayan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemerler", "Ortak Taşıyıcı Öğesi Olan Dairesel Formlu Çoklu At Nalı Kemerler" ve "Basık Dairesel Formlu At Nalı Kemerler" olarak alt

başlıklar halinde incelenmiştir. At nalı kemerlerin ikinci tipi olan "Sivri At Nalı Kemerler", "Ortak Taşıyıcı Öğesi Olmayan Sivri At Nalı Kemerler" olarak bir alt başlıkla karşımıza çıkmaktadır. Anadolu mimarlığında Oryantalist kemerlerin ikinci tipi olan "Soğan Biçimli Kemerler", "Hint Üsluplu Soğan Biçimli Sivri Kemer", "Kaş Kemerli Soğan Biçimli Sivri Kemer" ve "Hint Üsluplu Dik Açılı Soğan Biçimli Sivri Kemer" olarak üç farklı tipte görülmektedir. "Mağrip Üsluplu Kemerler" üç tipte çalışmamızda karşımıza çıkarken; "Dilimli Kemerler", "Üç Dilimli Kemerler" alt başlığı ile incelenmiştir. Son olarak, yukarıda bahsettiğimiz kemerlerin birlikte kullanılması ile ortaya çıkan "Ortak Taşıyıcı Öğeye Sahip Münferit Kemerler" bu hususta bir başka başlığımızı oluşturmuştur. Ayrıca süsleme öğesi olarak, altı yapıda farklı biçimli Oryantalist kemer kullanıldığı dikkati çekmektedir. Anadolu mimarlığında karşılaşılan Oryantalist öğelerden Moresk sütun başlıkları, üç farklı tipte görülmektedir. Oryantalist süsleme öğesi olarak incelediğimiz dendanlar ise geometrik ve bitkisel formlu olarak iki tipte görülmektedir.

Araştırmamız esnasında karşılaşılan sorunlardan biri süsleme konusudur. Yüzyıllardır Anadolu'da halihazırda var olan geometrik ve bitkisel motiflerin, Oryantalizm akımı bünyesinde de kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu süsleme öğelerinin, kullanılış yoğunluğuna göre bu akıma dahil edilmesi dikkati çekmektedir. Oryantalizm'le Anadolu mimarlığına giren tek süsleme unsuru geometrik ağ bezemeleri olmuştur. Çalışmamız içinde sık karşılaşmadığımız bu süsleme öğesinin en belirgin örnekleri İzmir Saat Kulesi ve Trabzon Kadri Paşa Türbesi'nde mevcuttur. Diğer geometrik ağ süsleme örnekleri, birbirini dikey eksende kesen süslemeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak Anadolu'nun farklı bölgelerinden incelediğimiz Oryantalist etkili yapıların öğelerinden yola çıktığımızda, Oryantalist üslup olarak birinci sırada Mağrip, ikinci sırada Hint ve üçüncü sırada Çin (Uzak Doğu) üslubunun olduğu görülmektedir. Mağrip üslubunun birinci sırada olması ve Çin üslubunun ise sadece iki yapıda kullanılması, muhtemelen bu dönemde yüklenilen Doğu ve İslam'ın temsilcisi olma rolüyle ilgilidir.

Klasik bir söz vardır: *"Hiçbir metin bitmez"*. Bu tez çalışması, kendisinden önceki araştırmalara ekledikleriyle, bundan sonraki yeni araştırmalara yol gösterici olması temennisi ile hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

Acun, H. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Açıkgöz, Ü. F. (2008). *A Case In French Colonial Politics Of Architecture And Urbanism: Antioch And Alexandretta Dring The Mandate,* Middle East Tecnical University The Graduate School Of Social Sciences, Ankara.

Adıyeke, N. (1994). *XIX. Yüzyılda Milas'ın Sosyal, Demografik, Ekonomik ve Kültürel Gelişimi,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ahmad, A. (1992). "Orientalism and After Ambivalence and Cosmopolitan Location in the Work of Edward Said", *Economic and Political Weekly*, 27(30), 98-116.

Ahmad, S. M. (1999). "İbn Mâcid", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.20, İstanbul, 162-163.

Akçura, Y. (2015). *Üç Tarz-ı Siyâset*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Akın, G. (1993). "Tanzimat ve Bir Aydınlanma Simgesi", *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu* (17-18 Aralık 1992), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s. 123-131.

Akkaya, S. N. (2015). "İktidar ve Dil İlişkisi Bağlamında Taşra Mektuplarına Yansıyan II. Abdülhamit Portresi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul, LII*(LII), 15-41.

Akkoyunlu, Z. (1989). *Geleneksel Urfa Evlerinin Mimari Özellikleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Akpınarlı, K. K. (2009). *Balıkesir Şehir ve Belediye Tarihi*, Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, Balıkesir.

Aksoy, A. (2013). *"Giriş", Oryantalizmin 1001 Yüzü*, Sakıp Sabancı Müzesi Yayınları, İstanbul, 11-19.

Aksoy, Y. (2002). *Smyrna İzmir*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir.

Akşehir Belediyesi. (2012). *Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya.

Akyol Altun, D. (2013). "Kültür- Sanat Yapıları Mimarisi", *İzmir Kent Ansiklopedisi-Mimarlık,* C.2, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, 165.

Akyürek, G. (2011). *Bilgiyi Yeniden İnşa Etmek: Tanzimat Döneminde Mimarlık, Bilgi ve İktidar,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

al-Azamî, M. M. (2007). "Müslümanlar İslami Çalışmalar Üzerindeki Müsteşrik Otoritesini Niçin Reddetmelidirler?", *Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu* (9-12 Aralık 2006), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s.233-251.

Alighieri, D. (2011). *İlahi Komedya*, (çev. R. Teksoy), Oğlak Yayıncılık, İstanbul.

Alparslan, E. ve Özdamar, T. (2019). *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Çukurova (Anavarza) Çiftlikât-ı Hümâyûn-u Askerisi*, Hiper Yayın, İstanbul.

Alpaslan, H. İ. ve Gülenç, E. A. (2019). "İzmir Sarıkışla'nın İnşa Evreleri", *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* (*TÜBA-KED*) (19), İstanbul,30-46.

Altın, A. (2015). *Gaziantep Türk-İslam Mimarisi (Eyyubiler'den Cumhuriyet'e)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Altın, Y. (2009). *Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Camileri*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Altun, A. (1971). *Mardin'de Türk Devri Mimarisi*, Gül Matbaası, İstanbul.

Amery, C. (2001). *Vanishing Histories: 100 Endangered Sites from the World Monuments Watch*, Abrams in Association with the World Monuments Fund, New York.

Antalya Valiliği İl Özel İdaresi. (2003). *Antalya Kültür Envanteri (Merkez),* Antalya Valiliği İl Özel İdaresi Kültür Yayınları, Antalya.

Anthony, J. R. (1965). "The French Opera-Ballet in the Early 18th Century: Problems of Definition and Classification", University of California Press on behalf of the American Musicological Society, *Journal of the American Musicological Society, 18*(2), 197-206.

Arel, A. (1975). *Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Arıkan, Z. (2011). "Tavernier, Jean-Baptiste", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, İstanbul, 181-183.

Arouet, F. M. (2019). *Candide*, (çev. Ö. Pekcan), Dorlion Yayınları, İstanbul.

Arslan, N. (1992). *Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul (18. Yüzyıl Sonu ve 19. Yüzyıl),* İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.

Aslanapa, O. (1989). *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Aslanoğlu, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet Mimarlığı 1923-1938*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, Ankara.

Asoğlu, İ. (2019). "II. Abdülhamid Devrinde (1876-1909) Urfa'da Sosyo-Mekânsal Değişimler", *Harran ve Çevresi: Tarih*, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa, s. 333-342.

Atar, Z. (2013). "Fotoğraflarla 1899 Aydın-Denizli Depremi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies* XIII/27, 5-32.

Atasoy, Z. B. (2016). "19. Yüzyıl Amerikan Gezi Metinlerinde Geç Osmanlı Mimarlığına Dair Gözlemler", *Geç Osmanlı Döneminde Sanat, Mimarlık ve Kültür Karşılaştırmaları,* (Haz. G. Çelik), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 223-245.

Atilla, N. (2001). *Gelişen İzmir*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Yayınları, İzmir.

Avcı Özkaban, F. F. ve Akyol Altun, T. D. (2013). "Liseler ve Kolejler: İzmir Mithatpaşa Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi (İzmir Mekteb-i Sultani)", *İzmir Kent Ansiklopedisi*, C. 2, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, 219-220.

Bağcı, S. vd. (2006). *Osmanlı Resim Sanatı*, Türk Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Barrucand, M. ve Bednorz, A. (2007). *Moorish Architecture in Andalusia*, South Korea, Taschen.

Bartlett, W. H. (1851). *The Nile Boat; Or, Glimpses of the Land of Egypt*, Harper and Brothers Publishing, New York.

Baruh, L. T. (2018). Mülkiyet, Finans ve Mimarlık: Osmanlı Bankası Şube Binaları, *Toplumsal Tarih Dergisi*, (290), 26-35.

Başel, M. (2018). "Erzincan'da Askeri Okullar", *Birlik Dergisi*, Ankara, (219), 10-13.

Başgelen, N. (1998a). *Bir Zamanlar Mersin*, Kentbank Yayınları, İstanbul.

Başgelen, N. (1998b). *Bir Zamanlar Antalya*, Kentbank Yayınları, İstanbul.

Batur, A. (1982). "Bahriye Nezareti Binası", *Prof. H. Kemali Söylemezoğlu'na*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 45-60.

Batur, A. (1994a). "A. Jasmund", *DBİA*, C.4, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 317-318.

Batur, A. (1994b). "Abdülmecit Efendi Köşkü", *DBİA*, C.1, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 51-52.

Batur, A. (1994c). "Beylerbeyi Sarayı", *DBİA*, C.2, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 206-210.

Batur, A. (1994d). "Çırağan Sarayı: Mimari", *DBİA*, C.2, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 505-506.

Batur, A. (1994e). "Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne Binası", *DBİA*, C.5, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 377-379.

Batur, A. (1994f). "Valide Cami", *DBİA*, C.7, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 360-362.

Batur, A. (1996). “Mimarlıkta Oryantalist Eğilimler”, *Mimari Akımlar 1*, YEM Yayınları, İstanbul, 22-35.

Batur, A. ve Cephanecigil, G. (2009). *İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Mimar Kemaleddin Proje Kataloğu, Mimar Kemalettin Anma Programı Dizisi*, TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Batur, E. (1992). *Üç İzmir*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Batur, S. (1994g). “Yıldız Cami”, *DBİA*, C.7, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 514-515.

Baydaş, Ö. G. (2007). *Diyarbakır ve Mardin’deki Tarihi Kamu Yapıları*, Van.

Baydaş, Ö. G. (2011). “Diyarbakır’daki Kamu Yapıları”, *Medeniyetler Mirası: Diyarbakır Mimarisi*, (Ed. İrfan Yıldız), Diyarbakır Valiliği Kültür ve Sanat Yayınları, Diyarbakır, 479-514.

Bayhan, A.A. (2014). “Ferdinand Arnodin'in Cisr-İ Hamîdî ve Çevre Yolu Projesi'ndeki Oryantalist Unsurlar Üzerine Değerlendirmeler”,*Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (9/10) Ankara, 97-114.

Bayraktar, M. S. (2016). *Samsun’da Türk Devri Mimarisi*, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun.

Bayram, S. (2019). “Osmanlı Döneminde Selanik’te İnşa Edilen Son Mabet: Hamidiye Camii”, *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Akademik Bakış Dergisi,* (72), 90-114.

Begeç, H. (2001). “Salepçioğlu Cami”, *Ege Mimarlık*, İzmir, (239), 31-32.

Berkant, C. (2005). *İzmirli Bir Mimar: Raymond Pere*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Berkes, N. (2012). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, YKY, İstanbul.

Berkes, N. (2016). *Türk Düşününde Batı Sorunu*, YKY, İstanbul.

Beşirli, M. (2013). *19.Yüzyılın Ortalarında Samsun Vakıfları ve Gelirleri*, Geçmişten Geleceğe Samsun, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun.

Beydilli, K. (1994). “Ignatius Mouradgea D’Ohsson”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 9, İstanbul, 496-497.

Bhatnagar, R. (1986). “Uses and Limits of Foucault: A Study of the Theme of Origins in Edward Said's 'Orientalism'”, *Social Scientist, 14*(7), 3-22.

Birbudak, T. S. (2017). “Osmanlı Devlet Adamlarından Hacı Âdil Bey’in II. Meşrutiyet Dönemindeki Faaliyetleri”, *Journal of History Culture and Art Research*, Karabük, *6*(6), 444-460.

Bolat, M. E. (2016). *Antakya Tarihi Yerleşimi Çok Katmanlı Yapısının Algılanmasına Yönelik Tespit ve Öneriler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Bozkurt, T. (2005). "19. Yüzyıl Osmanlı Seçmeciliğine Bir Örnek Konya Aziziye Camii Mihrabı", *İpek Yolu Dergisi Ticaret Odası Dergisi*, Konya Kitabı VIII, Konya, 401-405.

Braga, A. V. (2018). "Building a Dream: the Alhambra in the Villa of Sammezzano", *The Power Of Symbols: The Alhambra In A Global Perspectıve,* (eds.) F. Giese, A. V. Braga, Peter Lang AG, International Academic Publishers, Bern, s. 293-308.

Brebbia, C. B. ve Boquera, A. M. (2017). Islamic Heritage Architecture, *International Journal of Heritage Architecture,* Wit Press U.K.

Brown, A. (1985). "Tamerlano: Opera in Three Acts by George Frideric Handel", *Early Music, Oxford University Press,* 13(4), 593-595.

Bulut, M. (2006a). *Sivas'taki Geç Dönem Osmanlı Kamu Yapıları,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bulut, Y. (2006b). *Oryantalizmin Kısa Tarihi*, Küre Yayınları, İstanbul.

Bulut, Y. (2007). "Oryantalizm", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul, 428-437.

Bumin, T. (2019). *Hegel: Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi*, YKY, İstanbul.

Bussagli, M. (1981). *Oriental Architecture,* C.2, Faber and Faber Limited, Milan.

Bußmann, K. (2007). Orientalisierende Architektur in Italien. 1800–1940, Johann-Wolfgang-Goethe-Universität, *Inauguraldissertation Zur Erlangung des Grades eines Doktors der Philosophie*, Frankfurt.

Byron, L. (2018). *Don Juan*, (çev. H. Köksel), YKY, İstanbul.

Can, C. (1993). *İstanbul'da 19. Yüzyıl Batılı ve Levanten Mimarların Yapıları ve Koruma Sorunları,* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Cezar, M. (1993). "XIX. Yüzyılda neden Batı Tarzı Saray?", *Milli Saraylar,* Ankara , TBMM Basımevi, 8-19.

Cezar, M. (1995a). *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, C.1, Erol Kerim Aksoy Kültür Eğitim Spor ve Sağlık Vakfı Yayını, İstanbul.

Cezar, M. (1995b). *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, C.2, Erol Kerim Aksoy Kültür Eğitim Spor ve Sağlık Vakfı Yayını, İstanbul.

Chakravorty Spivak, G. (2007). "Otuz Yıl Sonra İstanbul'da Oryantalizmi Okumak", *Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu* (9-12 Aralık 2006), İstanbul Büyükşehir

Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s. 13-26.

Chardin, J. (2014). *Chardin Seyahatnamesi*, ed. S. Yerasimos, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Clifford, J. (2014). "Oryantalizm Üzerine", *Oryantalizm Tartışma Metinleri* (Ed. A. Yıldız), Doğu Batı Yayınları, Ankara, s.134-158.

Conti, E. (2011). "Il Turco In Italıa: Tradızıone E Rınnovamento Nell'opera Buffa Tra Sette E Ottocento", *Saggi NRMI,* 1/2011, 5-42.

Creswell, K. A. C., https://collections.vam.ac.uk/item/O1285575/minaret-and-dome-of-the-photograph-creswell-keppel-archibald/

Çakmak, S. (2000). *Sultan II. Abdülhamid'in 25. Cülus Yıldönümü Kutlamaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çam, N. (2006). *Gaziantep Kültür Envanteri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Çaycı, A. (2015). *Oryantalizm Oksidentalizm ve Sanat*, İnsan Yayınları, İstanbul.

Çelik, Z. (2005). *Şark'ın Sergilenişi: 19. Yüzyıl Dünya Fuarlarında İslam Mimarisi,* Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Çelik, Z. (2012). *İmparatorluk, Mimari ve Kent: Osmanlı-Fransız Karşılaşmaları (1830-1914),* Salt Garanti Kültür A.Ş., İstanbul.

Çelik, Z. (2016). *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti- Değişen İstanbul*, (Çev. D. Deringil), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Çelik, Z. (2020). *Avrupa Şarkı Bilmez: Eleştirel Bir Söylem (1872-1932),* KÜY, İstanbul.

Çığ, K. (1978). "Topkapı Sarayı Saat Seksiyonu", *Sanat Dünyamız,* (12), 2-8.

Çıkış, Ş. (2009). "Modern Konut Olarak XIX. Yüzyıl İzmir Konutu: Biçimsel ve Kavramsal Ortaklıklar", *METU JFA Ankara,* 2009/2, 26:2, 211-233.

Çırakman, A. (2002). "Oryantalizmin Varsayımsal Temelleri: Fikri Sabit İmgelem ve Düşünce Tarihi", *Doğu Batı Dergisi-Oryantalizm I*, Doğu Batı Yayınları, Ankara, S.20, Ağustos-Eylül-Ekim-1, s. 189-205.

Çobanoğlu, A. V. ve Erzincan, T. (2013). "Zağnos Paşa Külliyesi", *TDVİA*, C.44, İstanbul, 73-75.

Dağ, M. (2007). "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Urfa'da Sağlık Kurumları", *Şehir ve İrfan Dergisi,* Ankara, (5), 35-50.

Danby, M. (2005). *Moorish Style,* Phaidon Press Limited, Hong Kong.

Decrossas, M. (2011). "Le Trianon de Saint-Cloud : un autre Trianon de Porcelaine?", *Dans le Bulletin Monumental,* 169-4, 335-344.

Demirel, F. (2011). *Sultan II. Abdülhamid'in Mirası: İstanbulda Kamu Binaları*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.

Denizli, H. (1998). *Sivas Tarihi ve Anıtları*, Özbelsan A.Ş. Yayınları, Sivas.

Denktaş, M. (2007). *Kayseri'de Yıkılan Anıtlarımız*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.

Deringil, S. (2014). *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji (II.Abdülhamid Dönemi 1876-1909),* Doğan Kitap, İstanbul.

Durak, S. (2003). *Bir Modernleşme Projesi Olarak Anadolu'da Demiryolları ve Bursa-Mudanya Demiryolu Hattı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Durmuş, S. (2010). *Edremit ve Köylerindeki Türk Eserleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Duymaz, A. Ş. (2006). "XIX. Yüzyılda Samsun'un Kentsel Gelişimine Dair Birkaç Mimari Örnek", *Geçmişten Geleceğe Samsun*, 1. Kitap, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları, Samsun, 449-462.

Duymaz, A. Ş. (2003). *II. Abdülhamid Dönemi İmar Faaliyetleri (Türkiye Örnekleri),* Basılmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Ecesoy, Y. (2011). *Osmanlı Dönemi Anadolu Duvar Resimlerinde İstanbul Tasvirleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Eken, A. (1992). *Kartpostallarla İstanbul*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları, İstanbul.

Eldem, E. (1997). *135 Yıllık Bir Hazine: Osmanlı Bankası Arşivinde Tarihten İzler*, Osmanlı Bankası Yayınları, İstanbul.

Eraslan, C. (1992). "II. Abdülhamid'in İslam Birliği Siyaseti ve Eğitime Etkileri", *II. Abdülhamid ve Dönemi Sempozyum Bildirileri*, Seha Neşriyat, İstanbul, s.27-44.

Eravcı, H. M. (2010). *Avrupa'da Türk İmajı*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Erdemir, H. (2002). "Batılılaşma Sürecinde Fransa Etkisi", *Türkler Ansiklopedisi*, C.14., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 641-646.

Erdoğmuş, B. (2013). "Bir Kıyı Yerleşmesinde Kimlik Dönüşümü: Tarihsel Süreç İçinde Karşıyaka'nın (İzmir) Kıyı Kullanımında Gözlenen Değişimler", *Ege Coğrafya Dergisi*, 21/2(2012), 37-47.

Eren, M. (1993). *Mutasarrıf Ömer Ali Bey*, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul.

Eren, M. (1994). *Zağnos Paşa*, Zağnos Paşa Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, Balıkesir.

Eroğlu, Z. (1939). *Muğla Tarihi*, Marifet Basımevi.

Erol, E. C. (2015). *Şanlıurfa'da Geç Osmanlı Dönemi Kamu Yapıları (Mektepler ve Hastaneler),* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ertaş, K. (2016). "19. Yüzyıl'da Urfa'da Ermeniler ve İdari Hayattaki Konumları", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, (68), 1-24.

Esemenli, D. (1990). *Sinop İli Türk Dönemi Mimarisi*, Basılamamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Etker, Ş. (2011). "Türk Mühendis ve Mimar Birliği Nizamname-İ Esasisi (İzmir, 1924)", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları XIII/1*(2011), 109-116.

Eyice, S. (1989). "Thomas Allom", C.2, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 505.

Eyice, S. (1991). "Aziziye Camii", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, IV, İstanbul, 347.

Eyice, S. (1992). "William Henry Bartlett", C.5, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 90.

Eyice, S. (1994). "Arap Camii", *DBİA*, C.1, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 294-295.

Eyice, S. (1996). Fuad Paşa Camii ve Türbesi, C.13, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 206.

Fink, K. J. (1982). "Goethe's West Ostlicher Divan: Orientalism Restructured", *International Journal of Middle East* Studies, Cambridge University Press, 14(3), 315-328.

Flaubert, G. (2017). *Salambo*, (çev. S. Tiryakioğlu), Tema Yayınları, Ankara.

Flaubert, G. (2018). *Doğu Seyahati*, (çev: Z. C. Özatalay), İletişim Yayınları, İstanbul.

Foucault, M. (1999). *Bilginin Arkeolojisi*, Birey Yayınları, İstanbul.

Galitekin, A. N. (2015). *Kocaeli Su Medeniyeti Tarihinden Sayfalar*, Kocaeli Belediyesi İSU Genel Müdürlüğü Kültür Yayınları, İstanbul.

Georgel, P. (1984). *Tout l'oeuvre peint de Delacroix,* Flammarion, Paris.

Gerger, R. ve Kürkçüoğlu, C. (1997). "Şanlıurfa'daki Tarihi Su Yapıları" *Türkiye İnşaat Müh. 14. Teknik Kongresi,* 23-25 Ekim 1997, İzmir, s. 1129-1144.

Germaner, S. (2007). "Oryantalizm ve Osmanlı Modernleşmesi", *Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu* 9-10 Aralık 2006, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s.299-309.

Germaner, S. ve İnankur, Z. (1989). *Oryantalizm ve Türkiye*, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Giovanna Stasolla, M. (2013). "The "Orient" in Florence (19th Century). From Oriental Studies to the Collection of Islamic Art, from a Reconstruction of the "Orient" to the Exotic

Dream of the Rising Middle", *Oriente Moderno, NUOVA SERIE, Istituto per l'Oriente C. A. Nallino,* 93(1), 3-31.

Giroud, V. (2010). *The Age Of Rameau,* Yale University Press.

Goodwin, G. (2012). *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, Kabalcı Yayınları, İstanbul.

Goury, J. ve Jones, O. (1841). *La Alhambra Palais,* Published by The Author, London.

Gökmen, E. (2007). *Tanzimat`tan II. Meşrutiyet`e Demirci Kazası*, Demirci Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir.

Göncü, T. C. (2010). "Beylerbeyi Sarayı'nın İnşa Süreci, Yerleşim Düzeni ve Kullanımı Üzerine İncelemeler", *Milli Saraylar Kültür-Sanat-Tarih Dergisi,* S.6, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını, İstanbul, s.31-46.

Görgülü, B. (2004). *Giacomo Puccini'nin Opera Anlayışı ve Madam Butterfly Operası,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Güçlü, M. (2013). "Antalya Saat Kulesi'nin İnşası", *TAÇ: Mimarlık Arkeoloji Kültür Sanat Dergisi,* (Ekim-Aralık 2013), S.1, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul, s.38-41.

Gülersoy, Ç. (1994). "Çırağan Sarayı", *DBİA*, C.2, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 503-505.

Güleryüz, N. A., "Fetih Öncesi ve Feth-i Hakani Sonrası İstanbul'da Musevi İbadethaneleri", *Osmanlı İstanbulu,* C.II, s.439-454.

Güner, H. (1964). *Kütahya Camileri*, Kütahya.

Güneş Yağcı, Z. ve Genç, S. (2009). "XIX. Yüzyılda Balıkesirli Bir Paşa: Giridizâde Mehmet Paşa ve Serveti", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research),* V. 2/6 Winter 2009, 282-293.

Gürçağlar, A. (2005). *Hayali İstanbul Manzaraları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Güzel, G. (2010). *Mardin'deki Osmanlı Dönemi Mimari Yapılarında Taş Süsleme,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Hanefi, H. (2007). "Oryantalizmden Oksidantalizme", *Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu* (9-12 Aralık 2006), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s.79-90.

Haşim, A. (1923). "Gurbahane-i Laklakân", *Yeni Mecmua*, 1 Mayıs 1339/1923, (75-9), 108-109.

Haşim, A., (1991). "Gurbahane-i Laklakân", *Bütün Eserleri: Gurbahane-i Laklakân Diğer Yazıları*, Dergah Yayınları, İstanbul,7-14.

Hay, D. (1968). *Europe: The Emergence of an Idea,* Edinburgh University Press, Edinburg.

Hentsch, T. (2008). *Hayali Doğu: Batı'nın Akdenizli Doğu'ya Politik Bakışı*, Metis Yayınları, İstanbul.

Hızlı, K. ve Kılınç, S. (2013). *Sultan Abdülaziz Han'ın Yadigarları: Aziziye Camileri*, Çamlıca Yayınları, İstanbul.

Hierro, M. S. (1980). *Cordoba, Leon, Espana,* Editorial Everest.

Hoag, J. D. (1963). *Western Islamic Architecture,* New York, G. Braziller.

Hobson, J. M. (2008). *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri*, (çev. E. Ermert), YKY, İstanbul.

Hugo, V. (1829). "Navarin", *Les Orientales*, Edıtıon Ne Varietur, Paris.

Irwin, R. (2006). *Elhamra*, YKY, İstanbul.

Işıkakdoğan, A. (2013). *Balıkesir Çeşmeleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

İbrahim Edhem Paşa, (2015). *Osmanlı Mimarisi: Usûl-i Mi'mârî-i Osmanî*, (haz. İlhan Ovalıoğlu - Raşit Gündoğu- Ebul Faruk Önal) Çamlıca Yayınları, İstanbul.

İnalcık, H. (2002). "Hermenötik, Oryantalizm, Türkoloji", *Doğu Batı Dergisi-Oryantalizm I,* S.20, Ağustos-Eylül-Ekim-1, Doğu Batı Yayınları, Ankara, s.13-39.

İnan, A. (2013). Geçmişten Günümüze Urfa'da Sağlık, *ŞURKAV Dergisi*, Şanlıurfa, (16), 19-23.

İnankur, Z. (2010). "Batının Gözünden İstanbul", *Bizantion'dan İstanbul'a Bir Başkentin 8000 Yılı*, İstanbul, 328-341.

İnankur, Z. (2014). "Elçilerin Sanat Hamiliği", *Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar,* Pera Müzesi Yayınları, İstanbul, 45-53.

İnankur, Z. (2013). "Hayali Doğu'dan Yakın Doğu'ya", *Oryantalizmin 1001 Yüzü*, Sakıp Sabancı Müzesi Yayınları, İstanbul, 62-71.

İren, R. (2016). *Early Orıentalısm: Romans Sıng The Ottomans In Rugge Quası Leon By Luıgı Rossı*, İstanbul Technıcal Unıversıty, Graduate School Of Arts And Socıal Scıences, (Final Project), İstanbul.

İzmir Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, (2012). İzmir İl Özel İdaresi, C:2, İzmir İl Özel İdaresi Yayınları, İzmir.

İzmir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2009). İzmir Kent Tarihi, İzmir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, İzmir.

Jones, O. (1910). *The Grammar of Ornament*, Publised by Day and Son Limited, London.

Jones, O. (2001). *The Grammar of Ornament Illustrated by Examples From Various Styles of Ornament,* (Eds. M. Greenfield), Dorling Kindersley Pub. New York.

Kafadar, C. (2010). *İki Cihan Âresinde: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Birleşik Yayınevi, Ankara.

Kahraman, K. (2001). "Sir William Jones", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.23, İstanbul, 581-582.

Kahraman, K. (2003). "Pierre Loti", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.27, Ankara, 213-214.

Kara, İ. (1991). *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Hatıralarım: Hüseyin Kazım Kadri*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Karademir, M. (2007). *Edirne Çeşmeleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Karahüseyin, G. (1992). "Beylerbeyi Palace and Its Famous Gues", *National Palaces,* Ankara, TBMM Basımevi, s. 126-141.

Karakaya, E. (2006). "Nakşidil Sultan Külliyesi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.32, İstanbul, 344-346.

Karal, E. Z. (2007). *Osmanlı Tarihi, C.V, Nizam-ı Cedit ve Tanzimat Devirleri 1780-1856*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Karaman, G. E. (2011). *Tarihi Yapıların Yeniden Değerlendirilmesine Yönelik Yöntem Denemesi (Anaokulu İşlevi),* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Karpuz, H., Kuş, A. vd. (2007). *Bir Zamanlar Konya Fotoğraf Albümü*, Konya Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya.

Kaya, Ş. (2008). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmit Kenti*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, Ş. (2009). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmit Kenti*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli.

Kelly, D. (2011). "Balzac's Disorienting Orientalism: Une Passion dans le désert", *Nineteenth-Century French Studies, University of Nebraska Press*, (Fall Wınter 2011—2012), *40*(1/2), 1-17.

Kolay, E. (2017). "Geç Dönem Osmanlı Mimarisinde Oryantalist Üslupta Bir Örnek: Samsun Belediye Binası", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD),* 4(9), 57-68.

Kolay, E. (2018). *Osmanlı Yerel Yönetim Sisteminin Mimari Alana Yansıması: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Belediye Binaları,* Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Komisyon, (1935). *Bursa Hanları,* Bursa, Bursa Yeni Basımevi.

Kontny, O. (2002). "Üçgenin Tabanını Yok Sayan Pythagoras: Oryantalizm ve Ataerkillik Üzerine", *Doğu Batı Dergisi-Oryantalizm I,* S.20, Ağustos-Eylül-Ekim-1, Doğu Batı Yayınları, Ankara, s.121-136.

Konuk Hallaçoğlu, N. (2018). *Tanzimat Sonrası, Osmanlı Rumeli Vilâyetleri Hükümet Konaklarında İdeoloji ve Erk'in Mimari Temsili (1839-1922),* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atılım Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Konyalı, İ. H. (2007). *Konya Tarihi*, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya.

Korkmaz, H. (2007). "Kuruluşundan Günümüze Antakya'da Su", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ, 17(1), 69-96.

Koyuncu, G. (1992). 1 "İzmir Sanayi Mektebi Piyangosu", *Tarih ve Toplum Dergisi,* 107, 277-283.

Közcü, H. (2016). *Urfa Mimarisinde Kabaltılar*, Şanlıurfa Belediyesi Yayınları, Şanlıurfa.

Kuban, D. (1954). *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Kuban, D. (2007). *Osmanlı Mimarisi*, Yem Yayın, İstanbul.

Kula, O. B. (2010). *Batı Felsefesinde Oryantalizm ve Türk İmgesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Kuneralp, S. (1999). *Son Dönem Osmanlı Erkân ve Ricali (1839- 1922),* İsis Yayınları, İstanbul.

Kurşun, Ö. (2017). *II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Taşrasında Askeri Mektepler,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Kurth, W. (1962). *Sanssouci: Ein Beitrag zur Kunst des deutschen Rokoko,* Berlin, Henschelverlag Kunst und Gessellschaft.

Kuyulu, İ. (2000b). "İzmir Mekteb-i Sultanisi (Mithat Paşa Endüstri Meslek Lisesi Binası), *IV. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi* (3-7 Kasım 1997 Ankara), Ankara, 71-78.

Kuyulu Ersoy, İ. (2001). "İzmir; Mimari", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C: 23, İstanbul, 526-529.

Kuyulu Ersoy, İ. (2002a). "Orientalist Buildings in Izmir: The Case of the Kemeraltı, Çorakkapı, Keçeciler and Kemer Police Stations", *11th International Congress of Turkish Art,* (Utrecht 23-28 August 1999), EJOS (Electronical Journal of Oriental Studies), p. 1-21.

Kuyulu Ersoy, İ. (2002b). "Salepçioğlu Ailesinin İzmir'e Katkıları ve Salepçioğlu Camii", *Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu (Prof.Dr.Gönül Öney'e Armağan),* (İzmir 10-13 Ekim 2001), Bildiriler, İzmir, s.281-293.

Kuyulu Ersoy, İ. (2013). "Dinsel Yapılar Mimarisi 1: Cami ve Mescitler, Salepçioğlu Camii", *İzmir Kent Ansiklopedisi*, Mimarlık 1, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, 88-136.

Kuyulu, İ. (2000). İzmir Saat Kulesi, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayı IV, İzmir, 277-287.

Kuzucu, K. (2006). "Osmanlı'dan Cumhuriyete Şehircilik, Mimarî ve Eğitim Anlayışındaki Değişmeler Bağlamında Sivas Kongresi Binasının Tarihçesi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Mayıs-Kasım 2006, (37-38), 103-125.

Küçük, C. (1992). II.Abdülhamid'in Dış Politikası", *II. Abdülhamid ve Dönemi Sempozyum Bildirileri*, Seha Neşriyat, İstanbul, s.19-25.

Kürkçüoğlu, A. C. ve Kürkçüoğlu, S. S. (2017). *Şanlıurfa Kültür ve Turizm Varlıkları*, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, Şanlıurfa.

Kürkçüoğlu, C. (1995). *Şanlıurfa'da Canlanan Tarih, (Şanlıurfa Valiliği Restorasyon ve Çevre Düzenleme Çalışmaları 1990-1995)*, ŞURKAV Yayınları, Ankara.

Kürkçüoğlu, C. (2011). *Urfa: Evvel Zaman İçinde Fotoğraflarla*, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Kürkçüoğlu, C. (2013a). Karakoyun Deresi ve Üzerindeki Su Yapıları, *ŞURKAV Dergisi, Şanlıurfa*, (16), 12-18.

Kürkçüoğlu, C. (2013b). *Şanlıurfa İli Camileri*, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Laz, H. (2016). *Adana'da Su Yapıları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Leiris, M. (1964). "Objectivity in Anthropology", *Current Anthropology, 5*, 47-55.

Levy, R. (1968). "Chinoiseries", *Revue des Deux Mondes (1829-1971),* Ler Aout, Published by Revue des Deux Mondes. 352- 363.

Lewis, B. (1982). "The Question of Orientalism", *The New York Review of Books*, 24 June 1982, 1-20.

Lewis, B. (1984). "Doğuya Giden Bazı İngiliz Seyyahlar", *Tarih İncelemeleri Dergisi, 2*(1), 245-264.

Lewis, B. (2015). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.

Makal, O. (1992). "İzmir Sinemaları", *Üç İzmir*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 387-394.

Makdisi, U. (2002). "Ottoman Orientalism", The American Historical Review, 107(2), 768-796.

Malins, E. (1980). “Indian Influences on English Houses and Gardens at the Beginning of the Nineteenth Century”, *Garden History, 8*(1), 46-66.

Maluquer, J. (2006). “Bajazet, un ‘pasticcio’ exultante”, *El Ciervo, El Ciervo 96, S.A., 55*(669), 40.

Mardin, Ş. (1962). *Genesis of Young Ottoman Thought*, Princeton University Press, New Jersey, 136-137.

Mardin, Ş. (2002). “Oryantalizmin Hasıraltı Ettiği”, *Doğu Batı Dergisi-Oryantalizm I*, S.20, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 115-120.

Mardin, Ş. (2015). “Batıcılık”, *Türk Modernleşmesi: Makaleler 4*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Mayor, A. H. (1941). “Chinoiserie”, The Metropolitan Museum of Art Bulletin, The Metropolitan Museum of Art Publishing, 36(5), 111-114.

Mazak, M. (2008). *Kartpostallarda İstanbul: Eminönü-Fatih*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.

Mehmetefendioğlu, A. (1993). “Rahmi Bey’in İzmir Valiliği”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, 1,* Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yay., İzmir, (3), 347-370.

Memiş, M. (2019). “Osmanlı Dönemi Urfa Vakıflarının Eğitim Öğretim Alanındaki Faaliyetleri”, *Osmanlı Medreseleri: Eğitim, Yönetim ve Finans,* Mahya Yayıncılık, İstanbul, 421-445.

Meyer, E. R. (1974). “Turquerie and Eighteenth-Century Music”, The Johns Hopkins University Press, *American Society for Eighteenth-Century Studies (ASECS), 7*(4), 474-488.

Micklewright, N. (2011). “Oryantalizm ve Fotoğraf”, *Mekânın Poetikası, Mekânın Politikası: Osmanlı İstanbulu ve Britanya Oryantalizmi*, (ed. Zeynep İnankur, Reina Lewis, Mary Roberts), Pera Müzesi Yayınları, İstanbul, 101-112.

Molière, J.B.P. (2016). *Kibarlık Budalası*, (çev. Berna Günen), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Montagu, L. (2014). *Doğu Mektupları*, çev. Murat Aykaç Erginöz, Ark Yayınları, İstanbul.

Mülayim, S. (1992). “Beylerbeyi Camii ve Külliyesi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi,* İstanbul, 6, 75-77.

Nasır, A. (1991). *Türk Mimarlığında Yabancı Mimarlar,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Needham, G. (1982). “Orientalism in France”, *Art Journal, The Crisis in the Discipline*, 42(4), 338-341.

Nuhoğlu, H. ve Çolak, O. M. (2008). "Osmanlı'ya Fotoğrafın Girişi", *Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları,* İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları ve İslam Tarih Kültür Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, İstanbul.

O'Brien, D. (2006). *After the Revolution: Antoine-Jean Gros, Painting And Propaganda Under Napoleon*, Pennsylvania State University Press, Pennsylvania.

Odman, A. (2007). Türk Basınında Emperyal Düşler ve Meksika'daki Osmanlı Saat Kulesi, *Toplumsal Tarih Dergisi*, (167), 66-73.

Olcayto, V., *Sivas Tarihi,* Antik Yayınları, Sivas.

Olmedo, F. (2004). *Andalucía From End to End*, Madrid, Aldeasa.

Onur, O. (2004). *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri Edirne Yönetim Şekli ve Edirne Valileri,* Edirne Valiliği Yayınları, Edirne.

Ortaylı, İ. (1985). "Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 231-244.

Önder, M. (1971). *Mevlana Şehri Konya*, Konya Turizm Derneği Yayınları, Konya.

Özbek, Y. (1994). "Son Dönem Osmanlı Medreselerine Bir Örnek: Şıhlı Hamidiye Medresesi", *Vakıflar Dergisi XXVI*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Özen, Ö. (2013). *II. Mahmud Dönemi Askeri Islahat Sürecisinde Ortaya Çıkan Kışla Yapıları ve Mimari Özellikleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.

Özendes, E. (2004). *Sébah ve Joaillier'den Foto Sabah'a: Fotoğraflarla Oryantalizm*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Özkan, S. (1973). "Mimar Vedat Tek (1873-1942)", *Mimarlık Dergisi,* (11-12), 45-56.

Özkan, S. (2009). *Goethe: Doğu Batı Divanı (Tercüme-Yorum-Açıklamalar),* Ötüken Yayınları, İstanbul.

Öztuncay, B. (2015). "İstanbul'da Fotoğrafçılığın Doğuşu ve Gelişim Süreci", *Camera Ottomana*, (der. Zeynep Çelik, Edhem Eldem), 67-105.

Öztürk, H. (2006). *Edirne Kentinin Doğal ve Kültürel Özelliklerinin Peyzaj Mimarlığı Ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Pamukçiyan, K. (2003). *Biyografilerle Ermeniler*, Aras Yayıncılık, İstanbul.

Paredes, L. S. L. (1975). *La Alhambra de Granada*, León , Editorial Everest.

Parla, J. (2015). *Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Perl, B. (2002). "Orientalism, Masquerade and Mozart's Turkish Music by Matthew Head", *Music & Letters, Oxford University Press, 83*(3), 455-458.

Picon, G. (1967). *Ingres; Biographical and Critical Study*, The World Publishing Company, Ohio.

Pigott, S. (1997). *Touring in Wine Country, Bavaria: Including Baden and Württemberg*, London, Mitchell Beazley.

Powell, J. S. (2006). "Le Bourgeois Gentilhomme Moliere and Music", *The Cambridge Companion to Moliere*, (ed. David Bradby, Royal Holloway), Cambridge University Press, London, 121-138.

Powers-Beck, J. (1998). "Proudly Mounted on the Oceans Backe": The Myth and Emblematical Method of Thomas Herbert", *English Literary Renaissance, The University of Chicago Press, 28*(2), 247-266.

Rasch, G. (2007). *19. Yüzyıl Sonlarında Avrupa'da Türkler,* çev. H. Salihoğlu, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

Reichwein, A. (1968). *China and Europe: Intellectual and Artistic Contacts in the Eighteenth Century*, Routledge & K. Paul, London.

Renda, G. (1977). *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700-1850,* Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Renda, G. (1995). "Giriş", *Mersin Evleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Renda, G. (2002). "Osmanlı'da Heykel", *Sanat Dünyamız*, YKY, İstanbul, (82), 139-146.

Renda, G. (2014). "Osmanlı'da Diplomatik İlişkiler: Elçiler ve Portreleri", *Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar,* Pera Müzesi Yayınları, İstanbul.

Ribner, I. (1953). "The Idea of History in Marlowe's Tamburlaine", The Johns Hopkins University Press, *ELH, 20*(4), 251-266.

Roberts, M. (2007). *Intimate Outsiders : The Harem İn Ottoman And Orientalist Art And Travel Literature*, Duke University Press, London.

Rohatgi, P. (1989). "William Hodges and The Daniells At Agra", *India: A Pageant of Prints,* (eds. Pauline Rohatgi and Pheroza Godrej), Bombay, Marg Publications, s. 37-52.

Rosenthal, D. A. (1982). *Orientalism, the Near East in French Painting, 1800-1880*, Memorial Art Gallery of the University of Rochester, New York.

Rosser-Owen, M. (2010). *Islamic Arts from Spain*, London, V&A Pub.

Rujivacharakul, V. (2012). "How to Map Ruins: Yuanming Yuan Archives and Chinese Architectural History", *Getty Research Journal,* The University of Chicago Press on behalf of the J. Paul Getty Trust, (4), 91-108.

Rüstem, Ü. (2020). "İmparatorlukta Yenilenme Mimaride Çağdaşlık: I. Mahmut ve Osmanlı Baroku", Haz. H. Aynur, *Gölgelenen Sultan Unutulan Yıllar: I. Mahmud ve Dönemi (1730-1754)*, C:2, Dergâh Yayınları, İstanbul, s.483-515.

Sağlamer, O. (2006). "Öncesi ve Sonrasıyla Sivas'ta Adliye Teşkilatı", *Hayat Ağacı Dergisi*, (5), 57-59.

Sahillioğlu, H. (1991). "Antakya", *TDVİA*, c.3, İstanbul, s. 228-232.

Said, E. W. (2016). *Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları*, (Çev. B. Yıldırım), Metis Yayınları, İstanbul.

Salihoğlu, H. (2007). *19. Yüzyıl Sonlarında Avrupa'da Türkler*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

Salman, Y. (1994). "Sirkeci Garı", *DBİA*, C.7, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 13.

Saner, T. (1993). "19. Yüzyıl Osmanlı Eklektisizmde Elhamra'nın Payı", *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu* (17-18 Aralık 1992), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s. 134-140.

Saner, T. (1998). *19. Yüzyıl İstanbul Mimarlığında Oryantalizm*, Pera Turizm ve Ticaret A.Ş. Yayınları, İstanbul.

Sarısakal, B. (2007). *Samsun Belediye Tarihi*, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun.

Sarısakal, B. (2008). *Samsun'da Unutulmayan Olaylar*, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun.

Sayyid, S. (2007). "Oryantalizmden Sonra", *Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu* (9-12 Aralık 2006), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s. 65-77.

Schwab, R. (1984). *The Oriental Renaissance: Europe's Rediscovery of India and the East 1680-1880*, Columbia Universt Press, Columbia.

Serbestoglu, İ. (2014). "Ali Rıza Efendi'nin Teftişi Esnasında Canik Ve Amasya Sancaklarında Dını Yapıların İnşa Ve Tamir Faaliyetleri", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Amasya,* (3), 117-139.

Sevim, M. (2002a). *Gravürlerle Türkiye: İstanbul 1,* Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Sevim, M. (2002b). *Gravürlerle Türkiye: İstanbul 2,* Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Sevim, M. (2002c). *Gravürlerle Türkiye: İstanbul 3*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Sevin, A. N. (2006). *Gravürlerde Yaşayan Osmanlı,* T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Seyfi, S. (2015). *Samsun'da XIX. Yüzyılda Batı Tesirli Binaların Cephe Mimarisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Simonds, J. O. (1951). "The Garden Of Perfect Brıghtness: The History Of The Yüan Ming Yüan And Of The Emperors Who Lived There", *Landscape Architecture Magazine,* 41(3), 134-135.

Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2011). *Sivas Kültür Envanteri (Merkez-İlçe),* 1. Cilt, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Sivas.

Sonat, G. (1988). "II. Abdülhamid'e Hediye Edilen Gümüş Maketler", *Sanat Dünyamız,* (37), 20-23.

Sözen, M. (1992). "Beylerbeyi Sarayı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 6, 77-78.

Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2012). "Chinoiserie", *Sanat Kavram Terimleri Sözlüğü,* Remzi Kitabevi, İstanbul.

Stevens, R. (1979). "Robert Sherley: The Unanswered Questions", *Iran, Taylor & Francis, Ltd., 17*(1979), 115-125.

Stevenson, J. (1980). "Thomas Babington Macaulay by Margaret Cruikshank", *The Historian,* Taylor & Francis, Ltd., *42*(3), 481-482.

Suarez, A. R. (2020). "Two Church Bells from Antalya: Traces of the Religious Soundscape of the Late Ottoman Period", *Adalya,* İstanbul, (23), 517-532.

Şahin, M. (2019). *Geleneksel Gaziantep Evlerindeki Avluların Rolünün Yerel Veriler Bağlamında Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İstanbul.

Şakiroğlu, M. H. (1994). "Pietro della Velle", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* C.9, İstanbul, 144-145.

Şancı, F. (2006). *Hatay İlinde Türk Mimarisi,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şenyurt, O. (2016). "Selanik Hamidiye Cami: II. Abdülhamid Döneminde Mimaride Geleneksel Yaklaşımlar ve Oryantalizm", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (31), 185-208.

Şenyurt, O. (2019). "II. Abdülhamid Döneminde Panislamist Siyasetin Mimaride Oksidentalist Temsiliyete Dönüşmesi Üzerine Bir Deneme", *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Oksidentalizm ve Prof. Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı, 8(15), 9-32.

Şevkan, P. (2019). *Mersin Tren Garı-Halkevi Arasındaki Tarihi Kent Dokusunda Bulunan Geç Osmanlı-Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapılarının İncelenmesi,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Tanman, B. (2020). "I. Mahmut Dönemi Mimarisinde Payitaht-Eyalet İlişkileri", *Haz.Hatice Aynur, Gölgelenen Sultan Unutulan Yıllar: I. Mahmud ve Dönemi (1730-1754),* C:2, Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 517-555.

Tansuğ, F. (2017). "The Orient in International Art Music: Musical Orientalism and Beethoven's Orientation", *The Orient in Music- Music of the Orient,* (ed. Malgorzata Grajter), Cambridge Scholars Publishing, s. 76-100.

Tanyeli, U. (1992). "Çağdaş İzmir'in Mimarlık Serüveni", *Üç İzmir,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 327-338.

Tavernier, J. B. (2006). *Tavernier Seyahatnamesi,* (Ed. Stefanos Yerasimos), Kitap Yayınevi, İstanbul.

Tekin, N. (2018). "Albert Kahn'ın "Gezegen Arşivleri" Projesinin İçeriği ve Önemi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, İzmir, 5*(1), 45-65.

Terpak, F. ve Bonfitto, P. L. (2015). "Antikiteyi Mürekkebe Taşımak", *Camera Ottomana,* (der. Zeynep Çelik, Edhem Eldem), s. 21-65.

Terzi, İ. (1980). *Samsun'da Türk İslam Eserleri,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü.D.T.C.F., Ankara.

Texier, F. M. C. (1862). *Asie Mineure,* Firmin Didot Fréres, Paris.

Thake, C. (2016). "Envisioning the Orient: The New Muslim Cemetery in Malta", *Muqarnas, Boston,* (33), 221-251.

Timur, T. (2003). "Oryantalizm(ler) Tartışması", *Toplumsal Tarih,* (119), 64-70.

Toptaş, R. (2016) *Muğla ve Milas Örneklerinde II. Abdülhamid Dönemi Hükûmet Konakları (1876-1909),* Milas Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla.

Toulier, B. (2006). "Un Parfum d'Orient Au Cœur Des Villes D'eaux", *In Situ Revue des Patrimoines* 7/2006, 1-26.

Troelenberg, E. M. (2017). Introductıon: Constructıons Of 'Otherness' Between Idea And Image In Nıneteenth- And Twentıeth-Century Italy, *Visualizing Otherness in Modern Italy (XIX–XX Century)* Mitteilungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz, 59. Bd., H. 1, (2017), s. 2-9.

Tuğlacı, P. (1985). *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Yayınları, İstanbul.

Tuğlacı, P. (1993). *Osmanlı Mimarlığında Balyan Ailesi'nin Rolü*, Yeni Çığır Kitabevi, İstanbul.

Tuluk, Ö. İ. (2012). "İmaret-i Hatuniye'den Atapark'a: Trabzon'da Kamusal Alan Dönüşümüne Erken Bir Tanıklık", *Trabzon Armağanı, 550. Yılında Fetih ve Fatih,* (Haz. İsmail Hacıfettahoğlu), Atlas Yayıncılık, Ankara, 489-512.

Tuluk, Ö. İ. ve Bayrak, D. (2020). "Yıkarak İnşa Etmek: Trabzon Şehrinin Fiziksel Gelişimi Üzerine Bir Tersten Okuma Denemesi", *I. Uluslararası Karadeniz Tarihi Sempozyumu* 12-14 Aralık, Avrasya Üniversitesi Yayınları, Trabzon, s. 769-788.

Tuncel, M. (2000). "İskenderun", *TDVİA*, c.22, İstanbul.

Turner, B. S. (1999). "Oryantalizm, Postmodernizm ve Din", *Postmodernizm ve İslam: Küreselleşme ve Oryantalizm,* (Der. Abdullah Topçuoğlu-Yasiin Aktay), Vadi Yayınları, Ankara, s. 36-56.

Tutal, N. (2001). "Edward Said'in Oryantalizmi Nasıl Okunuyor?" Oryantalizm II, Doğu Batı Yayınları, Ankara, *Doğu Batı Dergisi,* s.117-137.

Tülücü, S. (2004). "Binbir Gece Masalları Üzerine (Seçilmiş Bir Bibliyografya İle)" *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* Erzurum, (22), 1-53.

Tütüncü, M. (2015). "Malta Türk Şehitliği", *Savaş Tarihi Araştırmaları Uluslararası Kongresi,* 6-8 Kasım 2014, C.1, Çanakkale Valiliği Yayınları, Çanakkale, s. 501-528.

Tyack, G. (2015). "A Pantheon for Horses: The Prince Regent's Dome and Stables at Brighton", *Architectural History, SAHGB Publications Limited*, 58, 141-158.

Tyszczuk, R. (2007). *The Story of an Architect King: Stanislas Leszczynski in Lorraine 1737-1766,* Peter Lang, Berlin.

Uğurlu, A. H., *III. Selim'in İstanbul'u: Siyâsî ve Askerî Dönüşümler Işığında İmar Faaliyetleri,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Ulus, İ. (2014). *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.

Umar, N. (2017). *19. Yüzyılda Adana Vilayeti'ndeki Kamu Yapıları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri, İstanbul.

Uzun, İ. (2013). "Kamu İdari Yapıları Mimarisi", *İzmir Kent Ansiklopedisi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, C.1, 342-377.

Uzunçarşılı, İ. H. (1932). *Kütahya Şehri*, Maarif Vekaleti Yayınları, İstanbul.

Ülker, N. (1990). "İzmir Saat Kulesi", *Lale Dergisi,* Türk Petrol Vakfı Yayınları, İstanbul, (7), 9-14.

Ünal, U. (2017). "XIX. Yüzyıl sonlarında (1870-1900) Sivas Vilayetinde Askeri Yapı", *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri* 21-25 Mayıs 2007, C.I., Sivas İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınları: 1000 Temel Eser, Sivas, s.559-579.

Ünlü, T. S. ve Ünlü, T. (2009). *İstasyondan Fenere Mersin*, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Mersin Kitapları Serisi-1, Mersin.

Von Erdberg, E. (1933). “Chinese Garden Buildings In Europe In The Eighteenth Century”, *Landscape Architecture Magazine,* American Society Of Landscape Architects, 23(3), 164-174.

Wilson, B. (2005). “Jane Shore and the Jacobites: Nicholas Rowe, the Pretender, and the National She-Tragedy”, *ELH*, 72(4), 823-843.

Wittkower, R. (1989). *Selected Lectures of Rudolf Wittkower: The İmpact of Non-European Civilizations on The Art of The West*, New York, Cambridge University Press.

Yavaş, D. (2003/2). “Bursa’da Osmanlı Dönemi Karakolhaneleri”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(5), 71-79.

Yavaş, D. (2007). “Aksaray Valide Külliyesi İnşaat Defterleri”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Bursa, 8*(13), 437-448.

Yavuz, E. (2016). “Erzincan’da Eğitim ve Eğitim Kurumları (1923-1960)”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 11, 75-102.

Yazıcı, M. (1995). *Osmanlı Dönemi On Meşhur Trabzon Valisi*, Trabzon: T.C. Trabzon Valiliği Yayınları.

Yazıcı, M. (2010). *Mudanya-Bursa Demiryolunun Yapımı ve İşletilmesi (1873-1908),* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Yazıcı Metin, N. (2019). *Devlet Kapısı,* Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Yazıcı, N. (2003). *Ocak 1898 Balıkesir Depremi ve Sonrası*, Ankara.

Yenişehirlioğlu, F. vd. (1995). *Mersin Evleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Yetişkin Kubilay, A. (1994). “Topçu Kışlası”, *DBİA*, C.7, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 274.

Yetkin, S. (2001). *Kentsel Bir Sembolün Doğuşu: İzmir Saat Kulesi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir.

Yetkin, S. K. (1965). *İslam Mimarisi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Yıldıran, N. (1989). *İstanbul’da II.Abdülhamid Dönemi (1876-1908) Mimarisi,* Basılmamış Doktora Tezi, Mimarsinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, M. A. (2013). “Osmanlı Vilayetlerinde Mesleki-Teknik Eğitimin Gelişimine Bakışlar: Bursa Sanayi Mektebi”, *Karadeniz Araştırmaları (37),* Giresun, 71-90.

Yıldız, Y. (2010). *Yerel Bir Banka Örneği: Akşehir Bankası T.A.Ş.,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yılmaz, C. (2012a). "Samsun Şehri; Kuruluş Yeri ve Kentsel Gelişim Özellikleri", *Samsun Sempozyumu*, 2, (13-16 Ekim 2011), Samsun Valiliği Yayınları, Samsun, s. 361-378.

Yılmaz, C. (2012b). *Samsun Şehir Kimliği Çalıştayı Sonuç Raporu*, Samsun Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun.

Yılmaz, E. ve Eroğlu, S. (2013). "Edessa'dan Urfa'ya: Urfa'da Kilise'den Camiye Dönüştürülmüş Yapılar", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 1-12.

Yılmaz, F. (2007). *Cama Yazılan Tarih*, İzmir Ticaret Odası Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları-4, İzmir.

Yılmaz, M. (2015). *Aydın'da Türk Devri Kamu Yapıları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yozgatlı, H. ve Ulualp, A. (1994). *Anıtkabir Atatürk Müzesi Koleksiyon Kitabı*, Ziraat Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Yum, Ş. (1993). "Son Dönem Osmanlı Saraylarında Oryantalist Mobilya Örnekleri", *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu* (17-18 Aralık 1992), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s.159-171.

Yücel, E. S., (2007). *Salname-i Vilayet-i Sivas 1325-1907 Sivas İl Yıllığı*, Buruciye Yayınları, Sivas.

Zanth, L. (1855). *Die Wilhelma, Maurische Villa Seiner Majestät des Königes Wilhelm von Württemberg*, Biblioth. Public Reg., Stuttgart.

Zhang, Y., "Historic Preservation in a Neoliberal Context: From the Medinah Temple to Bloomingdale's", *Neoliberal Chicago*, (eds.), L. Bennett, R. Garner And E. Hague, University of Illinois Press, 191-208.

Arşiv Belgeleri

APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: F.GRSL.0004-003.

APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00010-00005.

APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 0002-009.

APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 0002-038.

APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00009.20080116.145629209.

APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00010.20080116.145629209.

APİKAM Görsel Malzeme Arşivi: 00006.00017.20080116.145629209.

Balıkesir Kent Belleği Arşivi, Muharrem Eren'in Saat Kulesi ile ilgili hazırladığı, basılamayan kitap.

Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Arşivi: Antalya Saat Kulesi.

BOA: ŞD: 86/4-15.

BOA: DH.MKT: 694/51.

BOA: PLK.p. 1425.

BOA: 30-18-1-1/7-29-9.

BOA: A.}MKT.MHM. 332/84

BOA: A.}MKT.MHM. 443/3

BOA: BEO. 1425/106858.001.002.

BOA: BEO. 1521/114021.002.001.

BOA: BEO.: 2807/210485.002.001.

BOA: BEO.: 2943/220707.001.001.

BOA: BEO.: 3034/227546.001.001.

BOA: BEO.: 3034/227546.002.001.

BOA: BEO.: 3036/227698.001.001.

BOA: BEO.: 3059/229420.002.001.

BOA: BEO.: 3253/243968.002.001.

BOA: BEO.: 4649/348642.002.003.

BOA: BEO.: 711.53321.001.001.

BOA: C.AS.: 596/25104.

BOA: DH.EUM. 176/66.001.

BOA: DH.EUM. 176/66.003.

BOA: DH.EUM. 176/66.005.

BOA: DH.EUM.KLU. 8/16.002.

BOA: DH.EUM.MH. 206/73.001.

BOA: DH.EUM.MH. 189/124.001.

BOA: DH.EUM.MH. 189/124.009.

BOA: DH.İ.UM. 7/4.00001.60.002.001.

BOA: DH.İ.UM.: 7/4.00001.60.004.002.

BOA: DH.İ.UM.: 7/4.00001.60.005.001.

BOA: DH.İ.UM.: 7/4.00001.60.006.001.

BOA: DH.İD.: 152/12.005.001.

BOA: DH.MKT. 1091/9.002.001.

BOA: DH.MKT. 1091/9.003.002.

BOA: DH.MKT. 2760/46.001.002.

BOA: DH.MKT.: 1158/16.004.001.

BOA: DH.MKT.: 2536/136.001.001.

BOA: DH.MKT.: 2866/51.001.001.

BOA: DH.MKT.: 468/38.001-002.

BOA: DH.MKT.: 640/17.001.001.

BOA: DH.MKT.: 654/30.001.002.

BOA: DH.MKT.: 686/45.002.002.

BOA: DH.MUI.: 109/60.001.001.

BOA: DH.MUI.: 109/60.002.001.

BOA: DH.MUI.: 109/60.004.001.

BOA: DH.MUI.: 109/60.005.001.

BOA: DH.UMVM.: 13/69.001.001.

BOA: DH.UMVM.: 13/69.002.001.

BOA: DH.UMVM.: 90/6.001.001.

BOA: HAT.336/19271.C.1.

BOA: HAT.336/19271.E.1.

BOA: HR.UHM.: 103/33.001.001.

BOA: İ.DFE.: 18/8.001.001.

BOA: İ.DFE.: 18/8.002.001.

BOA: İ.DH. 92/4597.

BOA: İ.DH.: 1270/99861.001.001.

BOA: İ.DH.: 1270/99861.001.002.

BOA: İ.DH.: 901/71630.

BOA: İ.EV.: 36/8.001.001.

BOA: İ.OM.: 12/17.004.001.

BOA: MF.MKT. 1216/17.001.001.

BOA: MF.MKT.1013/39.001.001.

BOA: MF.MKT.1013/39.001.002.

BOA: MF.MKT.1013/39.002.002.

BOA: ML.EEM.: 1325/29.001.001.

BOA: ML.EEM.: 1325/29.002.001

BOA: ML.EEM.: 1325/29.002.002

BOA: MV.: 220/114.001.001.

BOA: MV.: 220/42.001.001.

BOA: MVL.: 740/27.

BOA: Ş.D. 593/62

BOA: Ş.D.: 1428/16.007.

BOA: Ş.D.: 434/80.001.

BOA: Y.A.HUS. 410/52.001.

BOA: Y.A.HUS.: 451/80.001.001.

BOA: Y.A.HUS.: 451/80.002.001.

BOA: Y.A.HUS.: 451/80.003.001.

BOA: Y.EE.KP.: 38/3767.001

BOA: Y.PRK.ASK. 136/32.

BOA: Y.PRK.UM. 49/17.

BOA: Y.PRK.UM.: 53/67.001

Eyüp Şahin Arşivi.

Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmisi 1324 (1906).

İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Arşivi, (1925). Hüseyin Hilmi Uluğ, *Sinop Kitabeleri.*

İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Arşivi, Krt. 011329: Mersina. Le Serail du Gouvernement,

İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Arşivi, Krt. 013980: Mersin Hükümet Konağı,

İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Arşivi, Krt. 014133: Adana (Cilicie) - Gourou - Koprou - Rue Tarsous / edit.: Kyriakos Papadopoulos,

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 779-37/0007.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 779-73.0001.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90417.0001.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90417.0020.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90435.0011.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90435-0014.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90439-0036.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90439-0041.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90544/0007.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90544/0013.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90544/0014.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90582.0013.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90582.0017.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90582/27

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90601.0001.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90604/0014.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90852.0008.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90852.0019.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90854/0010.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 90861/0004.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91121.0001.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91121.0004.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91121.0020.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0008.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0001.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0011.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0012.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0022.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0040.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0053.
İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, 91225.0054.
Karesi Vilayeti Salnamesi, 1905.
Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi Arşivi: Ömer Ali Bey Hatıra Defteri.
Polis Anı Evi Müzesi Arşivi.

Gazeteler

APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 1 Eylül 1901.
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 18 Ağustos 1900.
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 18 Eylül 1901.
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 18 Haziran 1901.
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 2 Ağustos 1900.
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 21 Ağustos 1900.
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 25 Kasım 1900.
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 3 Eylül 1901.
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 7 Ağustos 1901.
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 10 Kanun-u Evvel 1329 (23 Aralık 1913).
APİKAM Arşivi, Ahenk Gazetesi, 22 Eylül 1914.
Emel Gazetesi 14 Nisan 1923 S.86: 12.
Servet Gazetesi-Hicri 25 Şevvâl 1320 (25 Ocak 1903).

İnternet Kaynakları

Gertrude Bell Archive http://www.gerty.ncl.ac.uk/photo_details.php?photo_id=1065(erişim tarihi: 20.10. 2021)

http://bursadazamandergisi.com/makaleler/gurebahane-i-laklakan-bursa-kavaflar-carsisidir-1145.html(erişim tarihi: 18.11. 2018)

http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/ (erişim tarihi: 05.07. 2019)

http://collections.albert-kahn.hauts-de-seine.fr/?page=themes&sub=panoramaVille (erişim tarihi: 05.07. 2019)

http://izmirlist.com/aliotti-kosku-izmirin-tarihi-levanten-evleri.html(erişim tarihi: 03.05. 2018)

http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/ERZiNCAN/deprem/askeriokul/2.htm(erişim tarihi: 25.12.2017)

http://okocana.blogspot.com/2019/01/sar-ksla-izmir-mimari-yaps-hakknda.html (erişim tarihi: 18.09. 2020)

http://www.arkitera.com/gorus/526/karadenizde-atipik-bir-kent--sinop (erişim tarihi: 11.10. 2018)

http://www.burfas.com.tr/mudanya-sosyal-tesisi-94/ (erişim tarihi: 18.10. 2017)

http://www.bursadakultur.org/gurebahane.htm(erişim tarihi: 05.07. 2018)

http://www.bursanindegerleri.com/tarihi-degerler/mudanya-eski-tren-istasyonu-montania-otel/(erişim tarihi: 18.10. 2017)

http://www.caginpolisi.com.tr/eski_sitemiz/120/15-16-17.htm (erişim tarihi: 26.06. 2018)

http://www.kentyasam.com/izmir-karakollari-yhbrdty-3526.html (erişim tarihi: 04.09. 2017)

http://www.kentyasam.com/saat-kulesi-maketinin-seruveni-yhbrdty-3741.html(erişim tarihi: 13.11.2016)

http://www.kuzeyekspres.com.tr/karagoz-hacivat-meydani-15721yy.htm (erişim tarihi: 01.07. 2019)

http://www.levantineheritage.com/guiffray.htm (erişim tarihi: 18.04. 2016)

http://www.levantineheritage.com/house42.htm(erişim tarihi: 18.04. 2016)

http://www.mudanyamutarekeevi.org/tr/component/content/article/34-mutareke-kategori/56-muze-evi-mudanya.html(erişim tarihi: 13.05. 2018)

http://www.osmanlicagazeteler.org/incele.php?id=14728&gor=Orj, (erişim tarihi: 22.09. 2021)

http://www.sivas.li/2016/01/sivas-jandarma-binas.html (erişim tarihi: 19.08. 2017)

http://ya2004.yeniasir.com.tr/05/15/index.php3?kat=ana&sayfa=kent1&bolum=gunluk (erişim tarihi: 16.12. 2017)

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/111056 (erişim tarihi: 25.08. 2021)
https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3041 (erişim tarihi: 16.12. 2017)
https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3241(erişim tarihi: 16.12. 2017)
https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3243(erişim tarihi: 16.12. 2017)
https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3339 (erişim tarihi: 16.12. 2017)
https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65923/tarihi-yapilar.html (erişim tarihi: 28.09. 2018)
https://brightonmuseums.org.uk/royalpavilion/(erişim tarihi: 20. 02. 2020)
https://bursa.ktb.gov.tr/TR-94265/mudanya-mutareke-evi-muzesi.html (erişim tarihi: 13.05. 2018)
https://chicagology.com/skyscrapers/skyscrapers085/ (erişim tarihi: 12.04. 2019)
https://collections.vam.ac.uk/item/O1285575/minaret-and-dome-of-the-photograph-creswell-keppel-archibald/ (erişim tarihi: 28.05. 2021)
https://collections.vam.ac.uk/item/O48775/minbar-unknown/ (erişim tarihi: 28.05. 2021)
https://collections.vam.ac.uk/search/?q=jean%20laurent&page=32&page_size=15(erişim tarihi: 13.08. 2019)
https://i.pinimg.com/originals/41/bd/e6/41bde617c555a6752c733e2c60a3722c.jpg(erişim tarihi: 12.05. 2016)
https://i.pinimg.com/originals/7c/84/82/7c848223eae9240f52078d5e5a9e4fde.jpg(erişim tarihi: 01.02. 2018)
https://i.pinimg.com/originals/9a/9c/06/9a9c061bb38e9b006aa330f6caf5e637.jpg(erişim tarihi: 12.05. 2016)
https://muze.gov.tr/muze-detay?sectionId=MUD01&distId=MRK (erişim tarihi: 13.05. 2018)
https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-jews-in-the-islamic-world/ashkenazi-synagogue-galata-istanbul-SIM_0002390; (erişim tarihi: 09.03. 2020)
https://sinop.jandarma.gov.tr/tarihcemiz (erişim tarihi: 19.10. 2018)
https://sursock.museum/content/our-supporters (erişim tarihi: 14.08. 2021)
https://universes.art/en/art-destinations/jordan/amman/museums/dukes-diwan/building(erişim tarihi: 20.07. 2021)
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Minaret_of_Jesus%2C_Omayyad_Mosque.jpg (erişim tarihi: 17.08. 2021)
https://visitworldheritage.com/en/eu/chinese-house-in-sanssouci-park/05faa5c5-a260-41f1-871e-f80b636aaf0e (erişim tarihi: 28.06. 2019)

https://www.agefotostock.com/age/en/details-photo/edirne-formerly-andrinople-close-to-the-border-with-greece-and-bulgaria-site-of-16-major-battles-or-sieges-from-ancient-greek-times-up-until-the-1920s/MEV-10499669 (erişim tarihi: 18.09. 2021)

https://www.archnet.org/sites/1571?media_content_id=97169 (erişim tarihi: 18.08. 2021)

https://www.arkitera.com/gorus/karadenizde-atipik-bir-kent-sinop/ (erişim tarihi: 01.05. 2018)

https://www.cafe-klatsch-wf.de/alt-wf-bild-und-text-2/ (erişim tarihi: 05.07. 2020)

https://www.getty.edu/research/special_collections/notable/durer_landscape_cannon.html(erişim tarihi: 03.02. 2019)

https://www.greecetravel.com/matt-blog/photos/aidini-independence-parade.jpg (erişim tarihi: 05.05. 2018)

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sinop/kulturenvanteri/ptt-binasi, (erişim tarihi: 15.05. 2018)

https://www.ngv.vic.gov.au/explore/collection/work/105676/ (erişim tarihi: 16.11. 2019)

https://www.peramezat.com/urun/bursa-osmanli-bankasi-fotokart(erişim tarihi: 18.12. 2016)

https://www.prlib.ru/en/node/389434 (erişim tarihi: 21.03. 2019)

https://www.rocaille.it/palazzina-cinese-palermo/ (erişim tarihi: 26.06. 2019)

https://www.sebahjoaillier.com/portreler-insanlar?pgid=jnymn48o-9dbefd39-98ee-4fbc-bc08-cf30219b2387 (erişim tarihi: 26.03. 2019)

https://www.sezincote.co.uk/sezincote-house (erişim tarihi: 11. 01. 2020)

https://www.stampcircuit.com/ru/postcard-Auction/karamitsos/4266702/lot-3089-greece-picture-postcards-smyrne-constantinople-asia (erişim tarihi: 15.01. 2018)

https://www.theflorentine.net/2015/01/15/explore-sammezzano-castle/ (erişim tarihi: 09.04. 2020)

EK 1- BELGELER

BELGE 1

آفنك

١٣١٢

EΦHMEPIΣ ·AXENK·

JOURNAL ·AHENK·

Ahenk Gazetesi, 18 Eylül 1901

BELGE 1 - TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ 18 EYLÜL 1901

Geçen gün taht-ı riyâset-i celile-i cenâb-ı vilâyet-penâhîde teşekkül eden saat kulesi komisyonunda cülûs-ı meyâmin-menûs-ı hazret-i pâdişâhînin yirmi beşinci sene-i devriyesi hatıra-i mes'ûdesi olmak üzere kışla-i hümâyûn talimhânesi derûnunda inşâsına mübâşeret edilmiş olan fıskiyeli ve yirmi beş musluklu havuzun inşaât-ı mütebâkiyesinin bi'l-münâkasa iki yüz otuz beş aded 'osmânlı lirası bedel ile Mühendis Pere'ye 'uhdesine ihâlesine ve kezalik o yevm-i mukaddesin hatıra-i mes'ûdesi olmak üzere kışla meydanında inşâ edilip geçen cülûs-ı hümâyûnda resm-i küşâdı icrâ kılınan saat kuleli çeşmeye vaz' oluncak saatin geceleri dahi etrâf-ı erb'aasından görünebilmesi için derûnuna kendi kendine yanar söner bir gaz makinesinin iştirâsıyla vaz'ına ve muslukları hâvi bulunan ve etrâf-ı erb'aasına tesâdüf eden dört aded küçük çeşme kubbelerinin altunla yaldızlanmasına ve mermer merdiven basamakların aşınmaması için beher basamağın ayak basacak mevki'ine bakırdan levhalar vaz'ına ve kulenin letâfet-i asliyesini muhâfaza etmekle beraber bir kat daha renk verecek vechile telvinine karar verilmiş olduğu istihbâr kılınmıştır.

BELGE 2

آهنك

١٣١٢

JOURNAL AHENK

EФНМЕРІΣ ΑΧΕΝΚ

Ahenk Gazetesi, 2 Ağustos 1900.

BELGE 2- TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ 2 AĞUSTOS 1900

İstihbarâtımıza nazaren yirmi beşinci sene-i devriye-i mesûda münâsebet-i cemilesiyle şehrimizde vücuda getirilecek olan iş bu eser, dört taraftan müşâhede olunur saât kuleli gayet musanna bir çeşmedir ki mezkûr çeşme kışla-i hümâyûn pişgâhında mermerden mefrûş zemin üzerine inşa edilecektir.

Çeşmenin ne suretle yapılacağı vesâiresi hakkında bir karar ittihazı için taht-ı riyâset-i celile-i cenâb-ı vilâyet-penâhîde teşkil kılınmış olan komisyonun vuku'a gelen içtimâ'ında çeşmenin gümüşden ma'mûl bir modeli yapılarak 'atabe-i felek-mertebe-i hazret-i pâdişâhîye 'arz ve takdimi taht-ı karara alınmıştır.

İstihbârât-ı ahiremize nazaren mezkûr çeşme ve saat kulesinin planının tanzimi hususu erbâb-ı fen ve san'ata tevdi' kılınmıştır.

BELGE 3

آفك

JOURNAL AHENK

EФНМЕРІЕ АХЕНК

Ahenk Gazetesi, 18 Ağustos 1900

BELGE 3 - TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ – 18 AĞUSTOS 1900

Velini’met-i bi-minnet, hâkân-ı ‘âli menkıbet efendimiz hazretlerinin yirmi beşinci sene-i devriye-i cülûsiyelerinin yâdigâr-ı ‘ubûdiyet ve şükrânî olmak üzere kışla meydânında inşa kılınacağını yazdığımız saat kuleli çeşmenin mesârif-i inşâiyyesine karşılık olmak üzere komisyon-ı mahsusuna sekiz yüz yirmi lirânın ‘itâ ve tevdi’ kılınmış olduğu müstahberdir.

,

BELGE 4

آهنك
١٣١٢
JOURNAL AHENK
EΦHMEPIΣ AXENK

Ahenk Gazetesi, 21 Ağustos 1900

BELGE 4 - TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ – 21 AĞUSTOS 1900

Evvelce yazdığımız vechile cülûs-ı mes'adet menûs-ı cenâb-ı tacdâr-ı azâminin yirmi beşinci sene-i devriye-i celilesi hatıra-i şükrân ve 'ubûdiyeti olmak üzere kışla-i hümâyûn önünde mermerden bir zemin üzerinde inşa kılınacak olan saat kuleli çeşme mevkiinin intihâb ve tayini zımnında dünki gün öğle üzeri zât-ı sâmi-i cenâb-ı vilâyet-penâhî refâkat-ı asafânelerinde şehrimiz fırka-i 'askeriyesi kumandanı Ferik sa'adetlü Hâcı 'Osmân Paşa hazretleriyle defterdâr-ı vilâyet saâdetlü Safiyüddin Beg Efendi hazretleri, Belediye Reisi sa'adetlü Eşref Paşa hazretleri, Mirlivâ saâdetlü Servet Paşa vesâir erkân-ı memûrîn-i mülkiye ve umerâ-yı 'askeriye bulunduğu halde mahal-i mezkûru teşrif buyurarak mühendisler marifetiyle çeşmenin mevkii tayin ve yevm-i mes'ud-ı cülûs-ı hümâyûnda vaz'-ı esâs resmi icrâ kılınmak üzere temel mahallerinin hafrine bed' ve mübâşeret ettirilmiştir.

Mezkûr çeşme mesârif-i inşâiyyesine karşılık olmak üzere şimdiye kadar terk ve 'itâ edilen mebâliğ miktarının yedi yüz doksan üç liraya bâliğ olduğu istihbârât-ı mevsûkamızdandır.

BELGE 5

آهنگ ۲۱ اغستوس

صفحه ۲

بلدی اعضاسندن خانم افندی ایله داوی اروشس ، یوسف آثار افندیلرك خانه‌لری واملاك همایون مدیری سعادتلو غالب بك افندی حضرتلرینك خانه‌لری ، املاك همایون مدیر معاونی عزتلو حاجی داود بك خانه‌لری ، مدعی عمومی بك افندینك خانه‌سی ، مکتوبی میزی سعادتلو احمد بك افندینك خانه‌لری، توقادی زاده عزتلو شکیب بك خانه‌سی ، دعوی وکیل رفعتلو حافظ رفعت افندینك خانه‌سی، قرائخانه نظامیه قره‌غوطه‌سی، جدیه عسکری خسته خانه‌سی، مکتب صنایع ، فریق سعادتلو عثمان پاشا حضرتلرینك خانه‌لری ، میرلوا سعادتلو ثروت پاشا حضرتلرینك خانه‌سی ، بوسنه‌وتلغراف باش مدیری عزتلو احمد افندی ایله بوسنه‌مدیری عزتلو محسن افندینك خانه‌سی ، استاموراغب بك خانه‌سی، بدایت حقوق رئیسی فضیلتلو حسن فهمی افندینك خانه‌سی، نسیم قوهن افندینك خانه‌سی، زائدارمه قومانداسی سعادتلو توفیق پاشا حضرتلرینك خانه‌سی، جزارلرچسی عزتلو صادق بك خانه‌سی ، دوقدوز سعادتلو مصطفی بك خانه‌سی، تجارت محکمه‌سی رئیسی عزتلو نائلی بك خانه‌سی ، دیون عمومیه ناظری سعادتلو حاجی شفیق بك افندینك خانه‌لری ، صرافیم افندینك خانه‌سی، تحمینجی ویتزو افندینك خانه‌سی، یوسف اوغلی خرملابو افندینك خانه‌سی ، سابق مکتوبی میزی کامل افندینك خانه‌سی انواع قنادیل وفوانیس ایله تنویر ایدلمشدر.

والی‌ٔ حالی ، ولایت اهتلو دولتلو کامل پاشا حضرتلرینك ساحلخانه‌لرینه یدقدرار ولایت سعادتلو صوقی الدین بك افندی حضرتلرینك ساحلخانه‌لری یکپارچه ورنکارنك قناديل ولوايح منمده ايله فوق‌العاده بر صورتده تزيين قلنمشدر .

سعادتلو زهدی بك افندینك خانه‌لری ، استاطیادی افندینك خانه‌سی ، معدنچی بوابوچ افندینك خانه‌سی ، باقرجیان افندینك خانه‌سی، عشاق زاده سعادتلو صادق بك افندینك خانه‌لری ، دعوی وکیل عزتلو نوزاد بك خانه‌لری ، کوزتپه قره‌غوطه‌سی ، صلامون صالفاتی‌أ داوینك خانه‌سی ، مکتب اعدادی مدیری عزتلو نامق بك خانه‌لری، تجار معتمده‌دن عربیان عزتلو قرمیت افندینك خانه‌سی، عدلیه مفتشی سعادتلو حلیم بك افندینك خانه‌لری، دعوی وکیل جودیچی یو بلی افندینك خانه‌لری ، زاره طاقطاقیان افندینك خانه‌سی ، ویرکو مدیری عزتلو فرید بك افندینك خانه‌لری ، اشراف‌دن سعادتلو راغب پاشا حضرتلرینك قونافری، عزتلو دانش بك افندینك خانه‌لری، کوز تپه قولی‌أ میرلوا سعادتلو طاهر پاشا حضرتلرینك خانه‌لری برصورت فوق‌العاده‌تنویر وتزیین قلنمشدر .

قوقارایلی جهتنده استیناف جزاء رئیسی عزتلو ندیم بك خانه‌سی ، لازارا کی استاطیادی افندینك خانه‌سی ، ویرنی افندینك خانه‌سی، محکمهٔ تجارت اعضاسندن بدوساکی افندینك خانه‌سی، مالیه مفتشی سعادتلو جلال بك افندینك خانه‌سی، وجام فوری افندینك خانه‌سی وترامواى قوم‌باتیسنك اداره‌خانه‌سی انواع قناديل ايله تنوير قلنمشدر .

قدیفه قلعه‌سنده حال پاشی احمد آغانك خانه‌سی بر صورت مکمله‌ده تزیین ایدلمش وکاتب اوغلی جهتنده ارماسار بسالت یولدانن اصاغچی طاهر یوسف تزئیات فوق‌العاده سی جالب انظار تحسین وتقدیر اولمشدر .

دکرمن طاغنده واوست طرفلرنده مقله سنجاغی منصرفی سعادتلو حفظی پاشا حضرتلرینك ساحلخانه‌لری یکپارچه ورنکارنك قناديل ولوايح منمده ايله فوق‌العاده بر صورتده تزيين قلنمشدر .

والی‌ٔ حالی ولایت اهتلو دولتلو کامل پاشا حضرتلرینك ساحلخانه‌لرینه یدقدرار ولایت سعادتلو صوقی الدین بك افندی حضرتلرینك ساحلخانه‌لری یکپارچه ورنکارنك قناديل ولوايح منمده ايله فوق‌العاده بر صورتده تزيين قلنمشدر .

سعادتلو زهدی بك افندینك خانه‌لری ، استاطیادی افندینك خانه‌سی ، معدنچی بوابوچ افندینك خانه‌سی ، باقرجیان افندینك خانه‌سی، عشاق زاده سعادتلو صادق بك افندینك خانه‌لری ، دعوی وکیل عزتلو نوزاد بك خانه‌لری ، کوزتپه قره‌غوطه‌سی ، صلامون صالفاتی‌أ داوینك خانه‌سی ، مکتب اعدادی مدیری عزتلو نامق بك خانه‌لری، تجار معتمده‌دن عربیان عزتلو قرمیت افندینك خانه‌سی، عدلیه مفتشی سعادتلو حلیم بك افندینك خانه‌لری، دعوی وکیل جودیچی یو بلی افندینك خانه‌لری ، زاره طاقطاقیان افندینك خانه‌سی ، ویرکو مدیری عزتلو فرید بك افندینك خانه‌لری ، اشراف‌دن سعادتلو راغب پاشا حضرتلرینك قونافری، عزتلو دانش بك افندینك خانه‌لری، کوز تپه قولی‌أ میرلوا سعادتلو طاهر پاشا حضرتلرینك خانه‌لری برصورت فوق‌العاده‌تنویر وتزیین قلنمشدر .

قوقارایلی جهتنده استیناف جزاء رئیسی عزتلو ندیم بك خانه‌سی ، لازارا کی استاطیادی افندینك خانه‌سی ، ویرنی افندینك خانه‌سی، محکمهٔ تجارت اعضاسندن بدوساکی افندینك خانه‌سی، مالیه مفتشی سعادتلو جلال بك افندینك خانه‌سی، وجام فوری افندینك خانه‌سی وترامواى قوم‌باتیسنك اداره‌خانه‌سی انواع قناديل ايله تنوير قلنمشدر .

قدیفه قلعه‌سنده حال پاشی احمد آغانك خانه‌سی بر صورت مکمله‌ده تزیین ایدلمش وکاتب اوغلی جهتنده ارماسار بسالت یولدانن اصاغچی طاهر یوسف تزئیات فوق‌العاده سی جالب انظار تحسین وتقدیر اولمشدر .

دکرمن طاغنده واوست طرفلرنده مقله سنجاغی منصرفی سعادتلو حفظی پاشا حضرتلرینك

تلر بنك خانه‌لر ایله بلدیه رئیس‌معاونی سعادتلو عبدالرحمن افندینك خانه‌لری صداقت‌وعبودیت دائر مسنده مرنکارنك قناديل ايله تنوير قلنمشدر .

ایدین ولایتی

روز جلوس همایونك یکرمی یدنجی سنهٔ دوریهٔ جلیه‌سنك ذیریزجه بر خاطره‌تشکران وعبودیتی اولق‌اوزره قضیهٔ همایون میدانده انشا قلنمجق اولان ساعت قله‌سنك رسم ابتدائیسك تمامًا دونکی روز مسعود وعظمتده اجرامی مقرر ایدی .

والی‌ٔ پرمعالی‌ٔ ولایت اهتلو دولتلو کامل پاشا حضرتلری رفاقت فخیانه‌لرینه حاکم الشرع سیاحتلو امین افندی حضرتلری، معاون ولایت عطوفتلو عاصم بك افندی حضرتلری ، دفتردار سعادتلو صوقی‌الدین بك افندی‌حضرتلری ، دائرهٔ بلدیه رئیسی‌سعادتلو حاجی اشرف ومجلس ادارهٔ ولایت اعضای کرامندن سعادتلو عبدالقادر ورائب پاشار حضرتلریله‌سائرارکان‌ولایت‌ومأمورین‌حکومت بیوك اوتیدورمه‌لریلی لابس اولدقلری حالده قضیهٔ همایون میدانی‌تشریف‌بیوره‌رق اورادهٔ حاضر بولنان‌شهر یزفرقهٔ‌عسکریه‌سی‌قوماندانی سعادتلو حاجی‌عثمان‌نوری پاشا حضرتلری وسائر ارکان، امرا وضابطان عسکریه ایله برلشه‌رك جدیه‌ده صنایع مکتبی موزیقه‌سی مارش عالی‌المال‌جدیدی‌یی ترنماز اولدیغی و برطایور عساکر نصرتمأثر شاهانه موقع تعظیم واحترامده بولندیغی حالده مفتی بلده فضیلتلو محمد سعید افندی حضرتلری طرفدن تزاید عمروا قبال وتوافرشان واجلال حضرت پادشاهی‌یی متضمن عرض‌البیاره بر دعای بلیغ قرائت ایدلش ومتعاقبًا قره‌قانار ذیحیله یالدات طرف‌سامی جناب ولایتپناهیدن ایلك طلعتی وضع قلنمشدر .

§ شهریار کتیبه‌پرور ونهشاه ترقی‌کستر اقدس حضرتلری بنك یکرمی یدنجی سنهٔ دوریهٔ جلوسلری مناسبت جلیله وجلیله‌سیله میدانه کتیریلان مأثر عالیهٔ صنایع جهتندن اولق اوزره شهر یزجدیه صنایع مکتبی داخلنده انشا قلنمش اولان تجوز - خانه‌نك رسم کشادی دنی‌دونکی یوم‌سعودده بر صورت مکمله ومطلطفه‌ده اجرا قلنمشدر .

§ قضیهٔ همایون داخلنده انشا قلنه‌جقی یازدیغمز جسیم حوضك رسم ابتدائی دنی‌ذات سامی‌جناب ولایتپناهیله‌شهر یزفرقهٔ‌عسکریه‌سی قوماندانی فریق سعادتلو حاجی عثمان نوری پاشا حضرتلری وبالجمله ارکان ومأمورین ملکیه امرا وضابطان عسکریه حاضر بولندیغی حالده قره‌قانار دنی‌ودعای دوام عمر واقبال جناب کینی ستاینك یادو تکرارایله اجرا قلنمشدر .

— جلوس همایون میمنت مقرون حضرت پادشاهی یه مصادف دونکی روز فیروز شرفه ثلاثون مدت جزائیلریی اکمال ایتش اولان محرمینك اجرای تحلیهٔ سیلدری مقتضای ارادهٔ جلیلهٔ جناب تاجدار اکرمیدن اولمله شهر مرجیخانه‌سنده موقوف اولوب ثلاثینی اکمال ایتش اولان قرق سکز نفر محبوسینك تخلیهٔ سبیلی اجرا قلنمش وجمله‌سی اشکریز مسرت اولدقلری حالده‌تمادیٔ عمرواقبال حضرت شهریاری دعوات مفروضه‌سنی یاد وتذکار ایلمشلردر .

— دون اقشام شهر یزده اجرا ایدیلان شهر آیین حقنده تفصیلات لازمه الده ایدلك اوزره هر طرفه مخبر لر جیقارلمش ایسه‌ده لایقیله معلومات آله یمیلمك هر حالده اوزون یزلمه متوقف بولندیغندن بالطبع نقصان قالش وقارشو یقه ، بورنوده جهتلرنده کی شهر آیینلرندن ایسه هیچ معلومات آله‌مامش اولدیغندن بو بابده مطبوعه‌مزه اعطای معلومات ایدلمسی تنبیه‌ایدر .

توجیهات

حجاز تمور یولی‌ولتلغراف خطی انشاآتنه متعلق خصوصاتده خدمات حیتکارانه ابراز ایتدکلری جهتله شام متعهدانندن عظم زاده سعادتلو محمد فوزی پاشا حضرتلرینه ترفیعاً رومایلی بکلر بکلکی پایه‌سی وسور یه ولایتی دفترداری سعادتلو ذهنی افندی حضرتلرینه ترفیعاً اولی صنف اولی وعظم زاده خلیل پاشایه ترفیعاً میر میرانلق ولایت مکتوبجیسی رفعت وجلس ادارهٔ ولایت باش کاتبی فائق بك افندیلره ترفیعاً اولی صنف ثانیسی وتمور یولی امانه قومیسیونی کاتبی عزتلو مصطفی فهمی بکه ترفیعاً ثانیه صنف منیزی وعزی زاده عبدالوهاب بکه ترفیعاً ثانیه صنف ثانیسی وعدوی زاده رفعتلو محمود افندیه ثالثه رتبه‌لری

وظیفهٔ مأمورینی روجندانه ایفاایتمکده اولسنه مبنی اوقاف همایون مجلس اداره‌سی اعضاسندن خطاط زاده عزتلو اسماعیل حقی افندی‌یه میرالاسرالقی

وظ الف مودعه‌لرینی مقدمانه ایفا ایتمکده اولانردن ثانی مکتوبی داخلیه قلمی خلعاسندن عزتلو سلیم ظافر وشورای دولت استیناف محکمه‌سی ملازملرندن حسن ظافر بکلره ترفیعاً ممتاز

مناسترده تأسیس وانشا قلنان جدیه صنایع مکتبی ایله دارالشفاعك انشاآتنه غیرت وحسن خدمتلری مشاهده اولسنه مبنی مجلس اداره ولایت باش کاتبی محمد واصف افندی یه اوچنجی وجلس مذکور اعضاسندن مالك وعجکنهٔ بدایت اعضاسندن بناکی تالیه وتجارمعتمده‌دن راجو ومکتب اعدادیهٔ ملکی رسم معلمی قسط کی وغیرلی خسته‌خانه‌سی قومیسیونی اعضاسندن خرستو دوم خرستاکی افندیلره مجلس مذکور اعضاسندن صادق وولایت ضبطیه الایتسك مرکز طابوری ایکنجی سواری بلوکی بلوك اغاسی معاوی بیرام اغاره‌و بلدیه مهندسی خورشاهبو افندی‌یه اوچنجی رتبه‌لردن مجیدی وسیار زائدارمه الایی بیکباشیسی کامل بکه درد نجی رتبه‌دن عثمانی

خیر خواهان سلطنت سنیه‌دن اولمله برابر منی المانیا دولتی تبعه‌سندن دوقدوز لازار غروقفده اوچنجی رتبه‌دن عثمانی ودوقدوز بنوحوم ایله فلمنك دولتی تبعه‌سندن روسیه غربنه‌سی محرری موسیو دوفور نیف و ایتالیا دولتی تبعه‌سندن اوزیره‌ده مقیم الاروف ارمالی غوبه رتبهٔ مذکوره‌دن مجیدی

خدمات حسنه‌سنه مبنی زاره قصبه‌سی جوارنده مدفون اعزهٔ کرامدن شیخ‌مرزیان ولی حضرتلری اولادندن سید زاده خلیل افندی‌یه بشنجی رتبه‌دن مجیدی نشان‌ذیشانری احسان بیورلمشدر .

***

یاوران حضرت شهریاردن اصطبل عامره مدیری‌فریق سعادتلو فائق پاشا حضرتلرینك حرمی خانه برنجی و بالدیزی خانه ایکنجی دشتان‌زی مدیر عمومیسی موسیو قارتی‌نك زوجه‌سنه تبدیلاً برنجی

طرابلس شام متصرفی سعادتلو یدری پاشا حضرتلرینك حرمی خانه ایکنجی

نشان

رسومات امانت جلیله‌سی هیئت‌نظیمه‌سی رئیسی عطوفتلو عزتلو بك افندی حضرتلرینه رویت واعلیحی جهتله تبدیلاً برنجی رتبه‌دن مجیدی

وظیفهٔ مأمورینی روجندانه ایفا ایتمکده اولسنه مبنی قبرشهری متصرفی سعادتلو خیری بك افندی حضرتلرینه ایکنجی رتبه‌دن عثمانی

مشاهد اولان حسن خدمتلرینه مبنی قیصری طابور اغاسی رفعتلو عبداله وبك اوغلی جهتنه مأمور تحقیق مأمورلردن طرزونلی یوزباشی‌حسن‌محسن افندیلره دردنجی رتبه‌دن عثمانی

خدمات ممدوحه‌لرینه مبنی جبل لبنان معتمرانندن فهیم عباس بك‌امه‌یه دردنجی رتبه‌دن عثمانی واطبای حاذقه‌دن دوقتور غازاروسیان افندی‌یه رتبهٔ مذکوره‌دن مجیدی

خدمات حسنه‌سنه مبنی دارنده اشراقدن هاشم بکه دردنجی رتبه‌دن مجیدی

ایتالیا دولت فخیمه‌سی طو یجی میرالا یرلردن موسیو الیرتو دورمللی دی پوپولویه یلدیغی موسیو ایکنجی رتبه‌دن مجیدی

فرانسه دولت فخیمه‌سی دوسعادت سفارتی‌میتله مأمور قوزماوا یوری قوماندانی موسیو باری‌یه ایکنجی رتبه‌دن مجیدی

قوماندانی موسیو بارون دی‌دولو ومسر جون - خجیسی موسیو شارت‌وطویی دوقدوز موسیو ومرورم‌اوچنجی رتبه‌لردن مجیدی

اوسترا وجارستان دولت فخیمه‌سنك درسعادت سفارتی معیته مأمور طاوروس وایپوری قوماندانی موسیو آدولف‌مانده‌لایه اوچنجی رتبه‌دن عثمانی

مناسترده تأسیس وانشان قلنان حمیدیه صنایع مکتبی ایله‌دارالشفاعك انشاآتنه غیرت وحسن خدمتلری مشاهده اولسنه مبنی مجلس ادارهٔ ولایت باش کاتبی محمد واصف افندی یه اوچنجی وجلس مذکور اعضاسندن مالك وعجکنهٔ بدایت اعضاسندن بناکی تالیه وتجارمعتمده‌دن راجو ومکتب اعدادیهٔ ملکی رسم معلمی قسط کی وغیرلی خسته‌خانه‌سی قومیسیونی اعضاسندن خرستو دوم خرستاکی افندیلره مجلس مذکور اعضاسندن صادق وولایت ضبطیه الایتسك مرکز طابوری ایکنجی سواری بلوکی بلوك اغاسی معاوی بیرام اغاره‌و بلدیه مهندسی خورشاهبو افندی‌یه اوچنجی رتبه‌دن مجیدی وسیار زائدارمه الایی بیکباشیسی کامل بکه درد نجی رتبه‌دن عثمانی

خیر خواهان سلطنت سنیه‌دن اولمله برابر منی المانیا دولتی تبعه‌سندن دوقدوز لازار غروقفده اوچنجی رتبه‌دن عثمانی ودوقدوز بنوحوم ایله فلمنك دولتی تبعه‌سندن روسیه غربنه‌سی محرری موسیو دوفور نیف و ایتالیا دولتی تبعه‌سندن اوزیره‌ده مقیم الاروف ارمالی غوبه رتبهٔ مذکوره‌دن مجیدی

خدمات حسنه‌سنه مبنی زاره قصبه‌سی جوارنده مدفون اعزهٔ کرامدن شیخ‌مرزیان ولی حضرتلری اولادندن سید زاده خلیل افندی‌یه بشنجی رتبه‌دن مجیدی نشان‌ذیشانری احسان بیورلمشدر .

***

یاوران حضرت شهریاردن اصطبل عامره مدیری‌فریق سعادتلو فائق پاشا حضرتلرینك حرمی خانه برنجی و بالدیزی خانه ایکنجی دشتان‌زی مدیر عمومیسی موسیو قارتی‌نك زوجه‌سنه تبدیلاً برنجی

طرابلس شام متصرفی سعادتلو یدری پاشا حضرتلرینك حرمی خانه ایکنجی

مکتب حربیهٔ شاهانه معلملرندن وارکان حربیه میرالایرلرندن عزتلو عثمان بکك زوجه‌سی فاطمه زهرا خانم ایکنجی

ایتالیا دولت فخیمه‌سی طو یجی میرالایرلردن موسیو الیرتو مورمللی دی پوپولونك زوجه‌سی مادام ماری مورمللی دی پوپولویه ایکنجی رتبه‌لردن شفقت نشان همایونی احسان بیورلمشدر .

آکاس نامیدکل

جلوس همایون میمنت مقرون حضرت پادشاهی

پاریس ۳۱ اغستوس — جلوس همایون میمنت مقرون حضرت پادشاهیلرینك یکرمی یدنجی دور جلیل سنویسی وسیلهٔ جیهیله پارسده حاضرلنان شنلکلر فوق‌العاده پارلاق برصورتده اولوب تنبهٔ عثمانیه‌ده حامل اولان شوق وشطارت واصالتی درجهٔ اقصی الغایات اولمشدر .

***

روما ۲۹ اغستوس — ایتالیا حربیه ناظری چینده‌کی فرانسه فرقه‌عسکریسی قوماندانی جنرال فوری‌یه برتلغرافنامه کتیده ایدرك یکنك حین ضبطنده ایتالیا عسکرینك وظیفه‌سنی تسهیل ایدوجك صورتده جنرال موسی‌الیهك تحت قوماندهسنده‌کی عسکرطرقدن وقوعبولان معاونتدن طولایی بیان تشکر ایلمشدر .

پاریس ۲۹ اغستوس — روس وزاپونیا عسکری یکندن اعتکاك ایدرك شمالیه طوغری کیتمکده‌در .

پاریس ۲۸ اغستوس — خارجیه ناظری موسیوده‌لفامه فرانسه‌نك یکین سفیری‌موسیو پشوندن یرتلغرافنامه اخذایلمشدر . مذکور تلغرافنامه‌ده چین مأمورین حکومتنك فرار ایلدکی وفرانسه سفارتی مأمور بنك اموال عمومیه‌سی بك یولده اولدیغی وبکین محلاتنك خراب اولدیغی تصدیق ایلمشدر .

لوندره ۲۸ اغستوس — پرنتور یادن وارد اولان بر تلغرافنامه‌یه نظراً انکلیز عسکری جنرال یوتالیه حربه پاشلاه‌ش‌و یوتر صفوف عسکریه‌سی یارمشدر .

لوندره ۲۸ اغستوس لورانسو مارکزدن ۲۸ اغستوس تاریخلی آژانس رویتره اشعار اولنیور : یوکون ماخادورپ قریبنده شدتلی برمصادمه وقوع بولمشدر . یوزلرکابتلی تلفات ویرمرك تنکیل ایدلمشدر .مطوریانی میمماتلرنی ترك ایتمشلردر .

ازمیده فائق پاشا مدرسه‌سنده مقیم حرم شریف حضرت نبوی مدرسین کرامندن محمد ابن الشیخ احمد الخضراوی المکی افندی طرفندن عربی الباره اوله‌رق ترتیب واشاعه اولنان جلوس همایون تاریخیدر :

سرور علی وجه الزمان مخلد
طیر جلوس کل عام یجدد
وعن واقبال و غایة رفعة
ومجد واحسان ودر متضد
وبهجة حسن قط ازداد ضوئها
فطا لهما « عبدالحمید » مؤید
فیامن به من الاله فضله
لا تظهار دین الله فیمن یوحد
تهن وطب قسماً بتلك مؤید
فمدحك والمعروف والبر یشهد
فسیرتك الحسنی علی نهج احمد

Ahenk Gazetesi, 21 Ağustos 1900, 2. Sayfa

BELGE 5 - TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ – 21 AĞUSTOS 1900, 2. Sayfa

Rûz-ı cülûs-ı hümâyûnun yirmi beşinci sene-i devriye-i celilesinin şehrimizce bir hatıra-i şükrân ve ‘ubûdiyeti olmak üzere kışla-i hümâyûn meydanında inşâ kılınacak olan saat kulesinin resm-i ibtidâsının teminen dünkü rûz-ı mes’ûd ve muhteremde icrâsı mukarrer idi

Vâli-yi pür-meâli-i vilâyet übhetlü devletlü Kâmil Paşa hazretleri refâkat-ı fehimânelerinde hâkimü’ş-şer’i semâhetlü Emin Efendi hazretleri, mu’âvin-i vilâyet ‘atufetlü ‘Âsım Beg Efendi hazretleri, defterdâr sa’adetlü Safiyüddin Beg Efendi hazretleri, daire-i belediye reisi sa’adetlü Hâcı Eşref Paşa ve meclis-i idâre-i vilâyet azâ-yı kirâmından sa’adetlü Abdülkâdir ve Râgıb Paşalar hazerâtıyla sâir erkân-ı vilâyet ve memûrîn-i hükümet büyük üniformalarını lâbis oldukları halde kışla-i hümâyûn meydanını teşrif buyurarak orada hâzır bulunan şehrimiz fırka-i ‘askeriyesi kumandanı sa’âdetlü Hâcı ‘Osmân Nuri Paşa hazretleri vesâir erkân, umerâ ve zâbıtân-ı ‘askeriye ile birleşerek Hamidiye Sanâyi’ Mektebi Mızıkası Marş-ı ‘âl el ‘âl-i Hamidiye’yi terennüm-sâz olduğu ve bir tâbur ‘asâkir-i nusret-me’ser-i şâhâne mevki’i-ta’zim ve ihtirâmda bulunduğu halde müfti-i belde faziletlü Mehmed Sa’id Efendi hazretleri tarafından tezâyid-i ‘ömr ü ikbâl ve tevâfür-i şân ve iclâl hazret-i pâdişâhîyi mutazammın ‘arabiyü’l-‘ibâre bir duâ-yı beliğ kıraat edilmiş ve müteakiben kurbanlar zebhiyle bizzât taraf-ı sâmi-i cenâb-ı vilâyet-penâhîden ilk taşı vaz’ kılınmıştır.

…

Kışla-i hümâyûn dâhilinde inşâ kılınacağını yazdığımız cesim havuzun resm-i ibtidâsı dahi zât-ı sâmi-i cenâb-ı vilâyet-penâhîyle şehrimiz fırka-i ‘askeriyesi kumandanı Ferik sa’adetlü Hâcı ‘Osmân Nuri Paşa hazretleri ve bilcümle erkân ve memûrîn-i mülkiye umerâ ve zâbıtân-ı ‘askeriye hâzır bulunduğu halde kurbânlar zebhi ve duâ-yı devâm-ı ‘ömr ü ikbâl-i cenâb-ı ….. sitânînin yâd ve tekrarıyla icrâ kılınmıştır.

BELGE 6 – TRANSKRİPSİYON

BOA: Y.PRK.UM.: 53/67.001

Huve

AYDIN VİLAYETİ

Hususi

Mabeyn-i Hümâyûn Mülûkâne Bâş Kitâbet-i Aliyesine

Atufetlü Efendim Hazretleri

Fahrü's-selâtin-i 'izâm veli-nimet-i bî-imtinân pâdişâhımız efendimiz hazretlerinin cülûs-ı meyâmin-i menûs-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîlerinin yirmi beşinci sene-i devriyesini müzekkir olmak üzere İzmir şehrinde inşa olunmakda olan şadırvanlı saat kulesinin gümüşten imâl ettirilen altın ile müzeyyen modeli mezkûr kulenin inşâat komisyonu azasından daire-i belediye reisi Eşref Paşa ve mahdûm-ı kemteri yâverân-ı hazret-i şehriyariden Said bendelerine tevdian irsâl kılınmağla zikr olunan modelin hâkpâ-yı hümâyûn-ı mülûkâneye arz ve takdimi babında irade hazret-i menlehü'l-emrindir.

fi 2 zilhicce sene (1)318 (23 mart 1901) ve fi 10 mart sene (1)317 (23 mart 1901)

Vâli-yi Vilâyet-i Aydın

Mehmed Kâmil bin Sâlih

BELGE 7

Ahenk Gazetesi, 1 Eylül 1901

BELGE 7 - TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ – 1 EYLÜL 1901

Cülûs-ı mes’adet-menûs-ı hazret-i pâdişâhînin yirmi beşinci devr-i celil-i senevîsi hatıra-i mes’ûd ve kıymetdârı olmak üzere şehrimiz kışla-i hümâyûn pişgâhında inşâ olunup terakkiyât-ı sanaiyyenin bir enmûzec-i zî-kemâli olan saat kuleli çeşmenin bugünkü rûz-ı meymenet bir rûzda zât-ı sâmi-i cenâb-ı vilâyet-penâhî ile erkân ve memûrîn-i vilâyet umerâ ve zâbıtân-ı ‘askeriye ve müttehizân-ı memleket hâzır oldukları halde resm-i küşâdı icrâ kılınacaktır.

BELGE 8

صفحه ۲ — اهنك ۲۲ اغستوس

شام شریف شافی مفتیسی هرزی زاده فضیلتلو محمد امین وعظایه مفتیسی فضیلتلو حاجی احمد حلمی افندیلره اوچنجی درجه‌دن مجیدی

امور مأمور یتی حسن ایثاره مشاهد اولان اقدام وغیرتنه مبنی اوچنجی اقتصادی بلدی طبیعی دیمتو ودوس افندیلره دردنجی درجه‌دن مجیدی الزیسه‌ودیف اوچنجی الایه میرالای مرتضو محمد جمالی بکله‌اوچنجی درجه‌دن مثانی نشانلرینه‌نظارتی احسانی بیورلمشدر.

مدالیه

خدمات حسنه‌سندن ناشی ایدرن ولایتی معارف عاطیه‌جیسی عن یز بکی صنایع قرعه‌سی حق فومانداني سعادتلو احمد پاشایه‌اکنون امتیازی

خدمات محموده‌لرندن ناشی چشمه مستیراندن یورکی پاپاکیدا کی قصابلی یورده ویلیدو فاز طاقمی وحماعی یانی حاجی اطاشی ویورکی دیفول یفرو ویورکی قصابلری افندیلره افتخار مدالیه‌لری احسان بیورلمشدر.

داخلیه

زراعت یانمسی شعبه سندوقلرندن موجوده اولان سرمایه‌نك نصفی خزینهٔ جلیله‌یه تودیع ایدلمسنه ارادهٔ سنیهٔ حضرت خلافتپناهی شرفصدور وصدور بیورلمش اولمغله برموجب ارادهٔ حضرت پادشاهی ایجرا‌سنك اجرا‌سی وجهان جانب حزبنه‌یه اسراسی ایچون مدیر عمومیلکدن شبانه یانمرافی اوامر‌لازمه اعطا قلنمشدر.

سعدستان محابراتنك تأمین سرعت جریان ایچون تمدید اولنه‌جق خطلرك سیاسه‌سنه لزوم کوریلن اشیانك اتمانی اولان ایکی یوز قرق سکز بیك بشیوز کسور فرانكك ۳۱۶ سنه‌سی بودجه‌سی داخلنه‌دن ترتیب مخصوصدن تسویه‌سنه ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی شرفصدور وصدور بیورلمشدر.

— قرکاره ورودایدن اشیا وامتعه اوزرینه موضوع علامت قارقه نسخهٔ معدلهٔ‌سنك لزومی یکرمی بش غروش رسم اخذیله ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی شرفصدور بیورلمشدر.

— اموال عمومیهٔ دولتك تحصیلنده الك زیاده وظیفه‌دار اولان ملکیه مأمورلری یو خصوصده لایقیله صرف مساعی واقدامات ایتمکله برابر وظائف مودوعه‌سنی ایفاده تکاسل ایدن مأمورین مالیه‌یه بعضاً تنبیه ومدافعه سوریلیه بیاناتده بولنمقلری جهتله یو حال مبالغ مترتبه‌نك ارسالاتی تأخیر واشکال ایدرك غیر جائز بولندیقندن تحصیلاته اقدام اولنمسی و یو یوزدن ترتب ایده‌جك مسئولیتدن توقی ایدلمسی خصوصنه ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی شرفصدور وصدور بیورلرق تعمیماً اشعار کیفیت قلنمشدر.

— ترجمهٔ حال اوراقنك تبلیغات وتعلیمات مبلغیه توقیفاً تنظیم وارسالنه اعتنا قلنمسی دفتر خانائی مدیری وه‌مأمور یته تعمیماً اشعار قلنمشدر.

— مأمور ینك اتانی ایچون اجاره ویرلمکده اولان عطارده خالی عرصه‌لرك وزیره اوچیر وباخود بشر متره ترمیمله برد قلیه الغا ایدلمسنه اوزره یونارك قاچر غروشله وجوده کله‌جکلی بالکشف اشعار یله برد قطعه پروژه‌سی یشك دخی ارسالی اورمان نظارتندن ایجاب ایدنلره اشعار بیورلمشدر.

— اراضی امینی وه‌موقوفه‌نك تصرف مأمور ومتولیسنك اذنه متوقف اولوب دائرهٔ اجرا‌دن وقوع‌بولان اشعارمزدن بیکره مأمور

ومتولی حضورنده فراغ معامله‌سی اجرا اولنمزدن اول مدیریتارك وقتی حالنده ترك ایتمکلری اراضیلك ورثه‌لرینه صورت عاجزه‌ده انتقال ایتمسی لازم‌کلدیکی مقام عالیه‌سندن ایجاب ایدنلره بیلدیرلمشدر.

— طرات عسکریه ایله چارشو کوچك ضابطانك حین تأهلرنده ممکن مرتبه جزئی بر مهر ایله عقد نکاحه‌سی ایچاری ضمننده بالعموم اردوی همایونلره تبلیغات اجرا قلنمشدر.

— محلکتلری داخلنده دیوی یولیسان افراد روفه‌لك دیوی توپتر یی محلکتلرینه انك یقین اولان ردیف دیو یلرنه‌یا ایلمکری صریح عالیسنجه تنسیب اولنمشدر.

— تمدیلاً قلمه الجقده اولوب مؤسسات صناعیه‌لك سرعت وسهولت تأسیسله محلکتك احوال اقتصادیه‌سنه خادم بلك چوق موادی حاوی اولان قاریشمار نظامنامه‌سی اکال ایدلمشدر.

— دارالتمیزیه عائد اولق اوزره ورقه بها ضبطندن غوش‌داره‌لریته اعطا ایدیله‌جك مبالغك صورت تسلیمی حاوی الباجی مقبوضه‌لره پول الصاقی ایجاب ایتمه‌سی لازم کلدیکی بیلدیرلمشدر.

— مقاولات محرریلرینك الهجاری عائداته قارشو ورقه‌جکلری سندلره مهاجرین اعانه پولی الصاقی‌نك لزومی ولایات شاهانه استنافی مدعی‌عمومیلکلر‌یته تبلیغ اولنمشدر.

تلغراف

آژانس تاسیوتال

شهر آیینی سعادت قرینی

درسعادت ۱ ایلول — جلوس همایون میمنت مقرون حضرت پادشاهی مناسبتیله جلبه‌یه اجرا ایدیلن شهر آیین سعادت قرین کال شوق ونظارتله وقوعبولمش وفات پارلاق اولان تشویرات مساعدهوا ایله برقات دها رونق کسب ایتمشدر.

موسیو (والده‌سی دوسو)

پارس : کذا — موسیو (والده‌سی دوسو) پارسه عودت ایتمشدر.

روسیه خانه‌ای حکدارلری

پارس : کذا — روسیه جاری وایمپا. طور یحیسنك (دونکرك) مواصلتلری ایچون شهرمالك اون سکزنجی کونی تاریخی رسماً تعیین ایدلمشدر.

انکلتره ـ ترانسوال

لوندره : کذا — ۱۲۰۰۰۰ لیره‌ستلرد یونزلره اتحاق ایتمشلردر.

لوندره : کذا — انکلیزلر، جنرال (ده‌لارمی) ك برادرینی اسیر ایتمشلردر.

لوندره : کذا — یونزلر (واترول) ده پرقطاری یرهوا ایلمشلر.

غدیو حضرتلری

پارس : کذا — خدیو مصر فخامتلو دوکانو عباس حلمی پاشا حضرتلری پارسه مواصلت ایتمشدر.

ایدین ولایتی

روز جلوس میمنت مأنوس حضرت پادشاهینك یکرمی بشنجی سنهٔ دوریهٔ جلبه‌سنك شهر پنجشه بر خاطرهٔ مسعود و قیمتداری اولمق اوزره قضیهٔ همایون پیکاهیده ایشا اولنان ساعت قعلی چشمه‌نك اولکی روز سعد اندوزده والیٔ ولایت ایهنو دولتلو کامل پاشا حضرتلریله حاکم الشرع سیاحتلو محمد امین افندی ، معاون ولایت سعادتلو حاصم ، دفتردار ولایت سعادتلو صفی الدین ، مکتوبیٔ ولایت سعادتلو احمد رفعت بك افندیلر ، یلدیه رئیس مأیسی سعادتلو حاجی اشرف ، مجلس اداره‌ولایت اعضاسندن سعادتلو عبدالقادر وراغب ، شهر یزفرقهٔ عسکریه‌سی فومانداني فریق سعادتلو حافظ توفیق ، ردیف فومانداني میرلوا سعادتلو ثروت پاشالر حضرتاری ووجها پر چوق مأمور ین ملکیه و عسکریه حاضر اولدقاری حالده مفتیٔ یلدیه فضیلتلو محمد سعید افندی حضرتاری طرفندن فروش‌شان وشوکت و نمادیٔ عمر و بقاجات حضرت ظل الهی‌یی متضمن قرائت اولنان بلیغ پر دعای متعاقب چشمه‌لره صو اصاله ایدیلدیکی قلنمك رسم کشادی اجرا وختامنده عسکری موزیقه‌سی طرفندن سلام‌همایونی‌ترنم اولنه‌رق عموم حضار طرفندن اوچ دفعه (پادشاهم چوق یشا) زمزمهٔ مقدسه‌سی رفع پارگاه جناب کبریا قلنمشدر.

— نیف قضایی داخلنده قیزلر یالاسی نام محله‌ده اسکان اولنان قلبه مهاجرلری ایچون اورادہ بر قریه تشکیله ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی شرفصادور اولمشدر.

— جلوس همایون میمنت مقرون حضرت خلافتپناهی روز فیروزی شرفنه شهر یز جبه‌خانه‌سنده یولوب ثمانی‌مدت جزائیه‌لرینی اکال ایتمش اولان الهی یش ذکور و یرانشه‌ك جمعاً الهی التی کشینك تخلیهٔ سبیلاری اجرا قلنمشدر.

اشخاص مرقومه مظهر اولدقاری اشبو عاطفت ومرحمت جلبه‌لرندن طولایی اشك‌شادی دوکرك دعوات مفروضهٔ حضرت پادشاهیی یاد وتکرار ایلمشلردر.

§ مفاد جبه‌خانه‌سنده یولوب ثمانی‌مدت جزائیه‌لرینی اکال ایتمش اولان اون سکز نفر محکومینك جلوس همایون یوم محشری شرفنه تخلیهٔ سبیلاری اجرا قلنمسی مستخبرات تلغرافیه‌دندر.

— سابقاً موقفیتولاری حضرت پادشاهیده جالس‌قضانسنده عهده‌دار اولدقاری اشبو عظمتلو ومرحمت جلبه‌لرینك اشك‌شادی دوکرك دعوات مفروضهٔ حضرت پادشاهیی یاد وتکرار ایلمشلردر.

§ مفاد جبه‌خانه‌سنده یولوب ثمانی‌مدت جزائیه‌لرینی اکال ایتمش اولان اون سکز نفر محکومینك جلوس همایون یوم محشری شرفنه تخلیهٔ سبیلاری اجرا قلنمسی مستخبرات تلغرافیه‌دندر.

— سابقاً موقفیتولاری حضرت پادشاهیده جالس‌قضانسنده عهده‌دار اولدقاری اشبو عظمتلو ومرحمت جلبه‌لرینك اشك‌شادی دوکرك دعوات مفروضهٔ حضرت پادشاهیی یاد وتکرار ایلمشلردر.

§ مفاد جبه‌خانه‌سنده یولوب ثمانی‌مدت جزائیه‌لرینی اکال ایتمش اولان اون سکز نفر محکومینك جلوس همایون یوم محشری شرفنه تخلیهٔ سبیلاری اجرا قلنمسی مستخبرات تلغرافیه‌دندر.

— سابقاً موقفیتولاری حضرت پادشاهیده جالس‌قضانسنده عهده‌دار اولدقاری اشبو عظمتلو ومرحمت جلبه‌لرینك اشك‌شادی دوکرك دعوات مفروضهٔ حضرت پادشاهیی یاد وتکرار ایلمشلردر.

— آیدینه تابع سوکه قضاسنده وقاف ایدن خوشیار خاتك مستحق وارثی اولدیغی جهتله ایکی قطعه‌ده قرق کسور دیکاده تمی حاوی یکرمی بیك لیرا قیمتنده‌کی جفتلکی محلولاً جانب میریه ویریلمکده اولان عبارت اولان قدموجودی‌ده بیت‌المالله انتقال ایلمشدر.

« تروت »

— ازمیر ـ یوزیقه شوسه‌سنك دائره بلیه طرفندن کاب اوغلی موقعندن قصاب باشی متوفی شریف احمد بکك باغچه قدیمه ایدیلان قسمی عیالیاتی سیاهی عمرانیهٔ حضرت پادشاهیه ختام‌بولدقدن جلوس همایون حضرت پادشاهی مناسبتیله اولان اولکی پازار کونی رسم کشادی اجرا اولنمشدر.

— مفتیسانك «سرای التی» محله‌ده حیوانات ، امتعه اشیا فروخته مخصوص‌وه‌سته عشرین اول ایشاسنده کشاد ایله رمضانه دوام ایتمك اوزره بر پنایر کشادیه ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی شرف متعلق بیورلدیغی موجبنجه شرفتاجر بیورلدن فرمانلرمزینك اولکی کیجه صباحه قارشو الش ظهور ایدرك قاریشمك چوی وصندق اعمالنه مخصوص قسمندن ماعداسی کاملاً یانمشدر.

حریقدن متولد زیان سکسن اون بیك لیرایه تخمین ایدلمکده اولوب «شمانی» سیگوه ربیطه احتیه‌سی ۱۰۰۰ ، روبی ۱۳۰۰ ، فلورندن لافاشیره ۲۸۰۰ ، المان ۱۰۰۰ لیرا وه‌پارسه « احتیه‌سی‌ده ۲۶ بیك فرانق مقدر اولمشدر.

— مکریدن یاز یلیور :

قضامز قائمقامی سابق عزتلو اسماعیل حقی افندی زمانده املاکنه اشیت اولوب املاکنه تامام قالش اولان یطاقانك بوکره قائمقام وکیل رفعتلو ابراهیم ادهم بك ایله نائب قضا فضیلتلو صدر الدین افندینك سی وعشار یه عملیات املاکیه‌سی اکال اولوب هوای لسبی‌یی اخلال‌وصحت عمومیه‌یی تهدید ایدن محذور دفع ایدلمشدر.

یو آنه قلنجه‌یه دکن هرسنه یاز موسیمنده مکری اهالیسی جوار قصبه‌ده یولدن یطاقلرون اکثار ایدن عفونتدن یزار قالوب بعضا محافظهٔ صحت انجمون قصبه‌دن خارج قیا دیلان محله ظل ایله یاز موسمنی اوراده کچیرمکده‌در ایکن اون سنه اول قائمقام وکالتنده یولمش اولان عزتلوطاهر کنعان بك افندی مذکور یطاقلرك املاسنه دلالت وصحت پیرو‌سیه عسکریه قدر کاملاً املا ایتدیرلش و یو سایه‌ده هوا کسب جادت و لطافت ایدیکی کبی بر طرفدن‌ده طرلدر بلان محلرده پیدری خانه وکاتار انشا اولنرق قصبه‌نك شرف‌عمران برقات دها تزاید ایلمشدر.

§ مساوی احوالندن طولایی عزتلو ایدیلان مکری محکمهٔ شرعیه‌سی کاتبی سلیمان افندینك یرینه مقدما ناحیه معزولیت ونیابت وکالتله بعض قضا تحریرات کتابتلرنده بولمش اولان خلیل افندی تعیین اولنمشدر.

§ مکریده مقیم موسو یلر ارمنلرده مسائل روحانیه‌دن‌طولایی ایکی سنه‌دنبری ظهور ایدن منازعات واختلافات ، قائمقام وکیلی افندیلرك مقام سیاسیٔ ولایتدن تلغی ایتمکلری امر اوزره بنا بر طرف برزدنك شاغلوکالتله تعیینی صورتیله بر طرف اولمش و یو صورتله ملت افرادی ارمنلرده کی منافرت زائل اولدیغی هر کس دعوات حضرت پادشاهی‌یه مواظبتله اپتی وکوجله اشتغال ایتمکده بولنمشدر.

§ آدم اورمق ، قیزلرچیرمق ماده‌لرندن طولایی فراریده بولنان مکریلك قره چوطه قریه‌سندن اسماعیل و قیاق اوغلی ابراهیم نام شریرلر کتیلری کبی اشخاص دنائت اختصاصدن برقاچ کشی یازدای ایدرك اونیه‌یرو‌یه سارقلیقده بولندقلری خبر ویرلمی‌اوزرینه اشرای مرقومه‌نك بای‌حال دوستواستیصال قری ضبطنده قضا ضابطه مأمور یته مقدار کافی زاندارمه‌لرتوفیق اولنرق تعقیب جیقارلش وسایهٔ موفقیتوایهٔ حضرت پادشاهیده یونارك بتیده دودمانیه نعمهٔ عدالت تسلیماری قولاً مأمولی بولنمشدر.

موجود مال تخمیناً سکز بیك جوالدر.

بیاچه یدنی‌یه مال کوروتیور.

— موسیو ایسبغونی نك پولطه‌ده کائن جسیم کراسته فابریقه‌سندن اولکی کیجه صباحه قارشو الش ظهور ایدرك فابریقه‌نك چوی وصندق اعمالنه مخصوص قسمندن ماعداسی کاملاً یانمشدر.

حریقدن متولد زیان سکسن ، اون بیك لیرایه تخمین ایدلمکده اولوب «شمانی» سیگوه ربیطه احتیه‌سی ۱۰۰۰ ، روبی ۱۳۰۰ ، فلورندن لافاشیره ۲۸۰۰ ، المان ۱۰۰۰ لیرا وه‌پارسه « احتیه‌سی‌ده ۲۶ بیك فرانق مقدر اولمشدر.

— مکریدن یاز یلیور :

قضامز قائمقامی سابق عزتلو اسماعیل حقی افندی زمانده املاکنه اشیت اولوب املاکنه تامام قالش اولان یطاقلرك بوکره قائمقام وکیل رفعتلو ابراهیم ادهم بك ایله نائب قضا فضیلتلو صدر الدین افندینك سی وعشار یه عملیات املاکیه‌سی اکال اولوب هوای لسبی‌یی اخلال‌وصحت عمومیه‌یی تهدید ایدن محذور دفع ایدلمشدر.

یو آنه قلنجه‌یه دکن هرسنه یاز موسیمنده مکری اهالیسی جوار قصبه‌ده یولدن یطاقلرون اکثار ایدن عفونتدن یزار قالوب بعضا محافظهٔ صحت انجمون قصبه‌دن خارج قیا دیلان محله ظل ایله یاز موسمنی اوراده کچیرمکده‌در ایکن اون سنه اول قائمقام وکالتنده یولمش اولان عزتلوطاهر کنعان بك افندی مذکور یطاقلرك املاسنه دلالت وصحت پیرو‌سیه عسکریه قدر کاملاً املا ایتدیرلش و یو سایه‌ده هوا کسب جادت و لطافت ایدیکی کبی بر طرفدن‌ده طرلدر بلان محلرده پیدری خانه وکاتار انشا اولنرق قصبه‌نك شرف‌عمران برقات دها تزاید ایلمشدر.

§ مساوی احوالندن طولایی عزتلو ایدیلان مکری محکمهٔ شرعیه‌سی کاتبی سلیمان افندینك یرینه مقدما ناحیه معزولیت ونیابت وکالتله بعض قضا تحریرات کتابتلرنده بولمش اولان خلیل افندی تعیین اولنمشدر.

§ مکریده مقیم موسو یلر ارمنلرده مسائل روحانیه‌دن‌طولایی ایکی سنه‌دنبری ظهور ایدن منازعات واختلافات ، قائمقام وکیلی افندیلرك مقام سیاسیٔ ولایتدن تلغی ایتمکلری امر اوزره بر طرف برزدنك شاغلوکالتله تعیینی صورتیله بر طرف اولمش و یو صورتله ملت افرادی ارمنلرده کی منافرت زائل اولدیغی هر کس دعوات حضرت پادشاهی‌یه مواظبتله اپتی وکوجله اشتغال ایتمکده بولنمشدر.

§ آدم اورمق ، قیزلرچیرمق ماده‌لرندن طولایی فراریده بولنان مکریلك قره چوطه قریه‌سندن اسماعیل و قیاق اوغلی ابراهیم نام شریرلر کتیلری کبی اشخاص دنائت اختصاصدن برقاچ کشی یازدای ایدرك اونیه‌یرو‌یه سارقلیقده بولندقلری خبر ویرلمی‌اوزرینه اشرای مرقومه‌نك بای‌حال دوستواستیصال قری ضبطنده قضا ضابطه مأمور یته مقدار کافی زاندارمه‌لرتوفیق اولنرق تعقیب جیقارلش وسایهٔ موفقیتوایهٔ حضرت پادشاهیده یونارك بتیده دودمانیه نعمهٔ عدالت تسلیماری قولاً مأمولی بولنمشدر.

Ahenk Gazetesi, 3 Eylül 1901

BELGE 8 - TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ – 3 EYLÜL 1901

Rûz-ı cülûs-ı meyâmin-menûs-ı hazret-i pâdişâhînin yirmi beşinci sene-i devriye-i celilesinin şehrimizce bir hatıra-i mes'ûd ve kıymetdârı olmak üzere kışla-i hümâyûn pişgâhında inşâ olunan saât kuleli çeşmenin evvelki rûz-ı s'aid-endûzda Vâli-i Vilâyet übhetlü devletlü Kâmil Paşa hazretleriyle Hâkim-i Şer'i semâhetlü Mehmed Emin Efendi, Mu'âvin-i Vilâyet sa'âdetlü Âsım, Defterdâr-ı Vilâyet sa'âdetlü Safiyüddin, Mektûbî-i Vilâyet sa'âdetlü Ahmed Rıf'at Beg Efendiler, Belediye Reis-i Âlisi sa'âdetlü Hâcı Eşref, Meclis-i İdâre-i Vilâyet azâsından sa'âdetlü 'Abdülkâdir ve Râgıb, şehrimiz fırka-i 'askeriyesi kumandanı Ferik sa'âdetlü Hâfız Tevfik, redif kumandanı Mirlivâ sa'âdetlü Servet Paşalar hazerâtı ve daha bir çok memûrîn-i mülkiye ve 'askeriye hâzır oldukları halde Müfti-i Belde faziletlü Mehmed S'aid Efendi hazretleri tarafından füzûnî-i şân u şevket ve temâdi-i 'ömr ü 'afiyet-i hazret-i zillullahiyi mutazammın kıraat olunan beliğ bir duayı müteakib çeşmelere su isâle edilerek kulenin resm-i küşâdı icrâ ve hitâmında 'askeri muzıkası tarafından selâm havası terennüm olunarak 'umûm hazâr tarafından üç defa (Pâdişâhım Çok Yaşa) zemzeme-i mukaddessesi ref-i bârgâh-ı cenâb-ı kibriyâ kılınmıştır.

BELGE 9

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

Y.EE.KP.00038.03767.001

BELGE 10

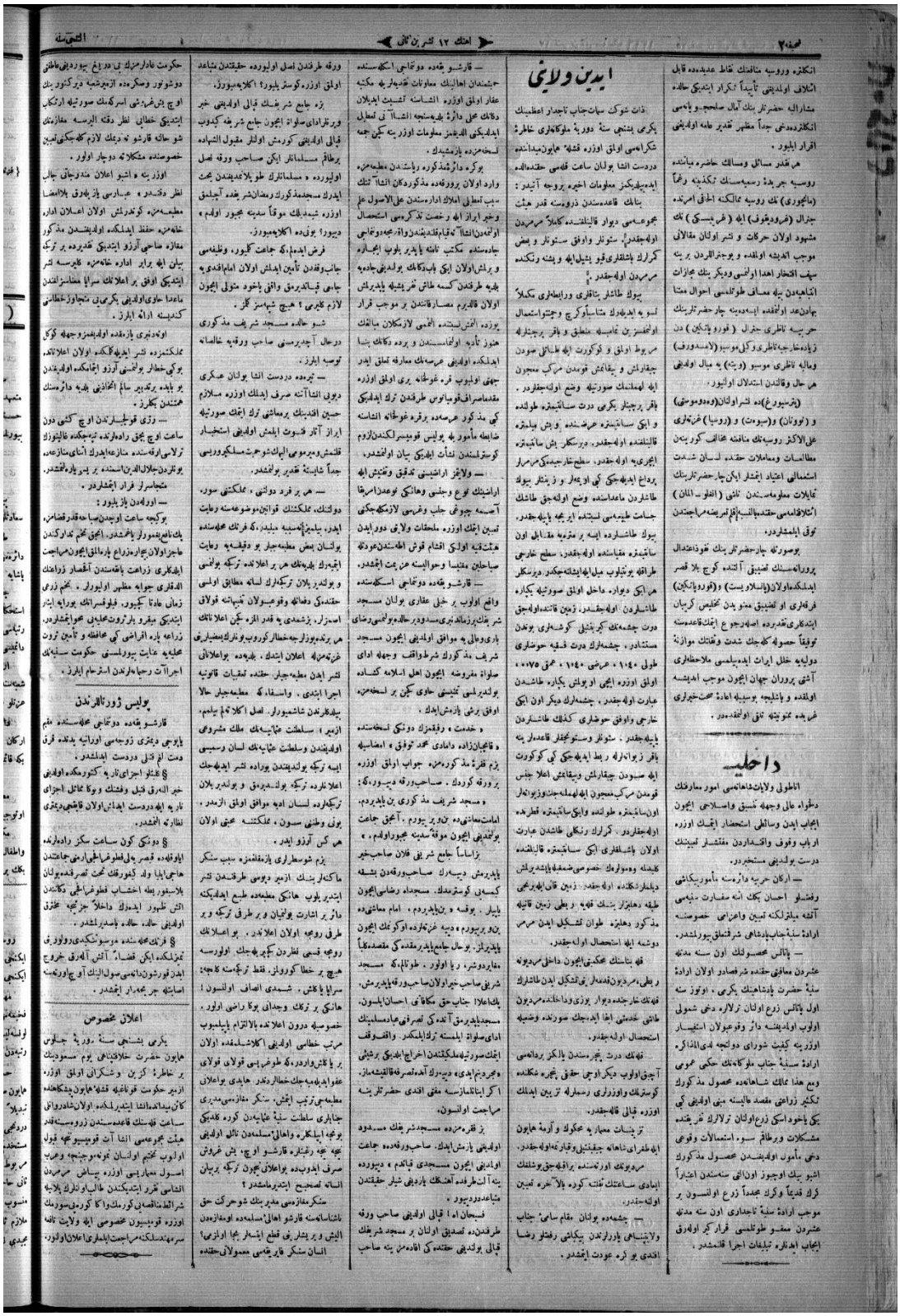

صحيفه ٢ — اهنك ١٢ تشرين ثانى — التتمه سنه

انكلتره وروسيه مناقشه نقاط عديده‌دن قابل اتلاف اولديغى تأييداً تكرار ايتديكى حالده مشاراليه حضرتلر بنك آمال صاحبى ياهمى انكلزدوستى جداً مظهر تقدير عامه اولديغى اقرار ايلبلر .

هر قدر مسائل ومسالك حاضره بيانده روسيه جريدهٔ رسميه‌سنك ترجمانيه رغماً (مانچوري) نك روسيه عائليه‌نك الحاقى امرتده جنرال (فرديفوف) ايله (خى يسكى) نك مشهود اولان حركات و تشر اولدقلرى مقالاتى موجب اغديشه اولمامه و بوجرائك‌دن پرينه سيف اقتخار احداثه اولنسى وديكر بنك مجازات اتخاذيدن بله مسافى طوتولمسى احوال مهمه بيان‌عدد اولغدده ايسه‌دينه چار حضرتلرينك حربيه ناظرى جنرال (فوره ياتكين) دن زياده خارجيه ناظرى وكيل موسيو (لامسدورف) ومابله ناظرى موسيو (ريتن) يه مبال اولديغى هر حال وقائدن استدلال اولنيور .

(پترسبورغ) ده نشر اولنان (وده‌دوموسقى) و (نووتلر) و(سيومت) و (روسيا) غزتەلرى على الاكثر روسيه‌نك مناقعه مخالف كورينن مطالعات ومعاملات حقده لسان شدت استعمالى اعتياد اغديغدن ايكى چار حضرتلرينك تمايلات معلومه‌سندن ناشى (انغلو ـ المان) اتتلافلرندن حقده‌بالتبع اقرار تعريضه مراجعتدن توقى ايلمشلردر .

بوصورتله چار حضرتلرى بنك قعودتعادل پروراته‌سنك تعبيق آلتنده كوچ بلا قصر ابدلكده‌والان (پالماوست) و (فوردياتكين) فرقه‌لرى او تعبيق ممنو يدن تحليص كريبان ايتدكلرى تقديرده اصله‌رجوع اتمك قاعده‌سنه توفيقاً حصوله كلديكى شدت وقتلك موازنه دولايه خلل ايراث ايده‌يلمسى ملاحظه‌لرى آشتى پروران جهان ايچون موجب اميشه اولغدده و بنابليجه بوسبيله اعادهٔ صحت خيريه‌لرى غريده تحويتله تلق اولنغدده‌در .

داخليه

اناطولى ولايات‌شاهانه‌سى امور معارفك دعواء عالى وجهله تنسيق واصلاحى ايچون ايجاب ايدن وسائطى استحضار اتمك اوزره ارباب وقوف واقتدارد‌ن مفتشلر تعيينك درست بولنديغى مستخبردر .

— ارکان حربيه دائره‌سنه مأمور يكباشى وفضلو احسان بك ايله سفارت سنيه‌سى آتشه ملحق‌لكه تعيين واعزامى خصوصنه ارادهٔ سنيهٔ جناب پادشاهى شرفصادر بيورلمشدر .

— يالنكز محصولنك اون سنه مدتله عشردن معافيتى حقنده شرفصادر اولان ارادهٔ سنيهٔ حضرت پادشاهيمك يكرمى ، اونوز سه اول يالنكز زرع اولنان تزلارده دخى شمولى اولوب اوادينه دائر وقوعبولان استفسار اوزرينه كيفيت شورای دولتجه لدى المذاكره ارادهٔ سنيهٔ جناب ملوكانه‌نك حكمى عمومى وبع هذا ممالك شاهانه‌ده محصول مذكورك تكثير زراعتى مقصد عاليسنه مبنى اولديغى كى يكى ياخود اسكى زرع اولنان تزلارك نظر عقده مشكلات وبطالع سوء استعمالات وقوعى دخى مأمول اولديغندن محصول مذكورك اشبو بنك اوچيوز اون اثنى سنه‌سنن اعتباراً كرك قديماً وكرك مجدداً زرع اولنسون بر موجب ارادهٔ سنيهٔ تاجدارى اون سنه مدتله عشردن معفو طوتلمسى قرار كير اولوب اجراسنه ايجاب ايدنلره تبليغات اجرا قلنمشدر .

ايدين ولايتى

ذات شوكت سمات جناب تاجدار اعظمينك يكرمى بشنجى سنهٔ دوريهٔ ملوكانه‌لرى خاطرهٔ شكرانه‌سى اولق اوزره قشلهٔ همايون ميدانده دردست انشا بولنان ساعت قلهسى حقده‌اله ايده‌بيلمكزه معلومات اخيره يروجه آتيدر :

بناءك قاعده‌سندن ذروه‌سنه قدر هيئت مجموعه‌سى ديوار قالينلقنده كاملاً مرمردن اولهجقدر . ستونلر اوفوق ستونلر و بعض كرارك پانطلقرى قوبه پشيل ايله وپشه ونكده مرمردن اولهجقدر .

پيوك طالعلر پنجره‌لرى ورابطه‌لرى تكملاً تسو به ايده‌جكدن نهايه‌سنه منطبق و باقر پرچيملره اوغحصرين نهايه‌سنه منطبق و باقر پرچيملره مربوط اولق و كوكورت ايله طباقلى صودن جيقارلش و يقاغلش قوميدن مركب مجموعن ايله لهملنمك صورتيله وضع اولهجقدر .

باقر پرچيملر يكرمى درت سانتيمتره طولنده و ابكى سانتيمتره عرضنده و پش ميليمتره قالينلقنده اولهجقدر . ديرسكلر پش سانتيمتره اچيرى‌يه اوله جقدر . سطح خارجيه‌سكى مرمرلر پرداخ ايديله‌جكى كبى اوچلرى و زينلر پيوك طالعلردن ماعداسنده وضع اولهجق طالعلك جسامت طيزه‌سى تسبتده ايرى يجه پايله جقدر .

پيوك طالعلرده ايسه پر متره مقابلى اون سانتيمتره مقياسنده اولهجقدر . سطح خارجى طرافله يونتيلوب ميل ايله ايشلنه‌جكدر . ديرسكلر هر ايكى ديوارده داخلى اولق صورتيله يكپاره طالعلردن اولهجقدر . زمين قاتنده‌اولهجق درت چشمه‌لك كيريشلى كوشه‌لرى يونمن مستنداً در ، چشمه‌لرك درت قطعه حوضلرى طولى ١٠٤٠ ، عرضى ١٠٤٠ ، عمقى ٠٠٧٥ ، اولق اوزره ايچى اوپولش يكپاره طالعلردن عبارت اولهجقدر . چشمه‌لرك ديكر اون ايكى خارجى واوفق حوضلرى كذلك طالعلردن يايله‌جقدر . ستونلر وستوحمخلر قاعده‌لرى يه باقر زوبالهلرله ربط ايديله‌جكى كبى كوكورت ايله صيمودن جيقارلش ويقاغلش اعلا جنس طبقه دهيزار بنك قطعه ربطى زمين قاتيله مذكور دهليزه طوان تشكيل ايدن مرمر دوشمه ايله استحصال اولهجقدر .

قهه بناسنك محكمتى ايچون داخلى مرديوله ربطى ، مرديون قدهارلرى تشكيل ايدن طالعلرك قهه‌نك خارجنده ديوار بوزى وداخلنده مرديون طالعلى خدمتى اجرا ايده‌جك صورتده وضعيله استحصال اولهجقدر .

قهه‌نك درت پنجره‌سندن يالكز برداه‌سى آچيق اولوب ديكر اوچى حقلى پنجره بكلنده كوكورتلك واوزرلرى رسملرله تزيين ايدلمك اوزره قبالى قالهجقدر .

تزيينات معمار يه محكوك و آرمه همايون ايله طغراى شاهانه جيقنتيل وقبارته اولهجقدر .

مرديوبك اورته‌سنده يراقه‌جق يوشلقك ايچادى ساعتنك قلته كوره بالآخره تعيين اولهجقدر .

— چشمه‌ده بولنان مقام سامى جناب ولاتينسكاى پاورلرتدن بيكباشى رفعتلو رضا افندى يو ترە عودت ايقشدر .

حكومت عادلرمزك بى دريغ پيودينى طاقى دوشونور وعسكرده ازميرشعبه ديركنور بنك اوچ پش غريشك قبالى اولديغى خبر ايتديكى خطابى نظر دقته ايرسه مغازه‌نك شو حاله قارشو تدبيرك لازم كلديكى تعيين خصوصنده مشكلاته دوچار اولور .

اوزر يه « اشبو اعلان مذوجاق جالب نظر دقتدر » عبارسى پاز پارچه بلاامضا مطبعه‌مزه كوندرلش اولان اعلان ادار ه‌مزه حفظ ايدلمكده اولديغندن مذكور مغازه صاحبى آرزو ايتديكى تقديرده بر ترك بيان ايله برابر اداره خانه‌مزه كليرسه نشر ايتديكى اوقتى بر اعلانك سرايا مضامينى عادتا حاوى اولديغى يكرمى پنجاوز خطانى كندينه ارائه ايلرز .

اوده‌نيرى پازارده اولديغندن وجهله كوكى عملكتمزده نشر ايديله‌كلكده اولان اعلاناته ترلاسى اوقه‌سنده منازعه ايدرك اثنائى منازعه‌ده يوتلردن جلال‌الدين افنيدنه بر پيچاره‌نك ضرب وجرحنه مباشرت ايدن اوده‌نيرى پازارنده قهوه‌جى حسين افنيدنك پرمشتى ترك ايتمك صورتيله ابراز آثار قسوت ايلمش اولديغى استخبار قلنمش ومرحومى ايله‌ك شوحركت مسلكيه‌ورديسى جداً شايسته تقدير بولنمشدر .

— هر بر فرد دولتى ، عملكتى سور . دولتك ، عملكتك قوانين وموضوعه‌سنه رعايت ايدر . بنابرين اسبابه مبلدر ، كه فرنك محله‌سنده يولنان بعض مطبعه‌جيلر يو وظيفه‌يه رعايت ايتمه‌رك بلديه‌نك هر بر اعلانده تركجه يولنمى و يولدير يلان تركجه‌لرك لسانه مطابق اولمسى حقده‌كى دفعاتله وقوعبولان تنبيهاته قولاق اصمزلر ، پژمده‌ى يه قدر الزه تكين اعلانلرك بعضلرى هر برنده‌يوزلرجه خطالر كوروب يونمك بعضيلرى غرتەلرينه اعلان ايتمك ، بلديه‌يه بواعلانلرى نشر ايدن مطبعه‌جيلر حقنده تعقيبات قانونيه اجرا ايتدى ، واسفا ، كه مطبعه‌جيلر حالا بيلدكلرندن شاشيورلر . فصل اكلاتمام يلدم . ازميرده ، سلطنت عثمانيه‌نك ملك مشروطى اولديغندن وسلطنت عثمانيه‌نك لسان رسميسى ايسه تركجه يولنديغندن بوراده نشر ايديله‌جك اعلانلرده تركجه يولنديغندن و يولدير يلان تركجه‌لرده لسان ادبه موافق اولمق لازمدر ، يولى وطنى سيون ، عملكتنه عينى اولان هر كس آرزو ايدر .

زم شوسطرلرى يازمقله‌مزه سبب سنكر ماكه‌لر بنك ازميرده‌يوسى طرفندن نشر ايتديرلمش هانكى مطبعه‌ده طبع ايديلديكنه دائر بر اشارت اولديغى وبر طرفى تركجه و بر طرفى روجه اولان اعلانلردر . بو اعلانلك روجه قسمى نظردن كچيريلمجك اولورسه هيچ بر خطا كورولماز . فقط تركجه‌سنه كلنجه سرايا ياغلش . شمدى انصاف اولنسون ! هانكى بر تركك وجدانى بوكا راضى اولور . خصوصيله درون اعلانده بالالتزام پاپيلمبوب مرتب خطاسى اولديغى اكلاشيلمقده اولان عفو ايديله‌بيله‌جك خطالردندر . هايدى بواعلان مطبعه‌جى ترتيب ايتمش ، سنكر مغازه‌مى مديرى جنابلرى سلطنت سنيهٔ عثمانيه‌دن كوره كلديكى بوغچه ايچلكره واهالى مسلمه‌دن نالى اولديغى بچه بچه رعيتلره قارشو اوچ ، پش غروش صرف ايدوب بو اعلانلرى نجون تركجه يريلمان انسانه تصحيح ايتديرمامشدر ؟

سنكر مغازه‌مى مديرينك شوحركت حق ناشناسانه‌سنه قارشو اهالى مسلمه‌ده اوه‌مازدن الپش و پرشارلى قطع ايتمالرى بجا اولمزى ؟ انسان سنكر فابريقه‌سى معمولاتى حقنده ورقه طرفندن اصلى اولديغى حقيقتدن متباعد اولق اوزره كوستر يلدى ، اكلايه‌يوزى .

بزه جامع شريفك قبالى اولديغى خبر ويرتلداى صلواة ايچون جامع شريفه كيدوب قبالى اولديغى البته‌مز معلومات اوزره بن كيى جمعه لسخه‌مزده يازمشيدك .

يوكره دائر مذكوره ريانندن مطبعه‌مزه وارد اولان پروروقه‌ده مذكوردكان انشاآ تنك سبب تعطيلى املاك اداره‌سندن على الاصول علم وخبر ايراز ايله رخصت تذكره‌سى استحصال اولنه‌مدن انشاآ تنه قيام قلديغندن واقعه‌ده دوغاجى جاده‌سنده مكتب تامه يا پديرو پلوب اجازه ويرلش اولان ايكى باب دكاك بولديغى جاده‌يه يقين طرفدن كسمه طاشى ضربيشله يا پديرلش اولان قالدير مصارفاتندن بر موجب قرار يوزده اللسى نسبتنده اهالى مذكوره‌يه عائد اولمق لازمكلان مبالغك هنوز تأديه اولنماسندن و برده دكاكك بنا اجدلكده اولديغى عرصه‌نك معارفه تعلق ايدر جهتى اولپوب فرە غوطه‌يه برى اولق اوزره مقدماسراف قوميانوس طرفندن ترك ايديلديكى كبى مذكور عرصه‌ده پرقره غوطه‌نك انشاسنه ضابطه مأمور به پوليس قوميسرلكندن لزوم كوسترلمسندن نشأت ايدديكى بيان اولنمشدر .

— ولايتجه اراضيدن تدقيق وتفتيش ايله اراضينك نوع وجنسى وهانكى نوعدن امرقا اصمه چيوغى جانب وضرسى لازمكلديكى تعيين ايتمك اوزره ملحقات ولايتى دورايدن هيئت قريه اولرى اقنام قوش اطعمندن عودتله صباحلين مقتبا وحوالييته حركت ايتمدلرى .

— قارشو يقده دوغاجى اسكله‌سنده واقع اولوب بر خلى عقارى بولان مسجد شريفك پرزماندبرى مسدود بر حالده بولنمسى رضاى بارى ومالى به موافق اولديغى ايچون مسجد شريف مذكورك شرط واقف وجهله ادای مفروضه ايچون اهل اسلامه كشاده بولندير لمسى تنبيهى حاوى كچن بر لسخه‌مز ، اوقاف برشى يازمش ايدك .

« خدمت » روقه‌مزك دونكى لسخه‌سنده « قاغيدزاده داماد‌ى محمد توفيق » امضاسيله يزم فقرهٔ مذكوره‌مزه جواب اولق اوزره بر ورقه كوردك . صاحب ورقه ديور ، كه :

« مسجد شريف مذكورى بن يا پديردم . امامت معاشى‌ده بن ويريورم . آنجق جماعت بولنديغى ايچون موقعه‌سنده ايجور اولدم . »

زاساساً جامع شريفى فلان صاحب خير يا پديرمش ديه‌رك صاحب ورقه‌دن بشقه كيسه‌دن كوستر مدك . مسجدده رضاى ايچون بايلر . يوقسه بن يا پديردم ، امام معاشى‌ده بن ويريورم » ديه عنوانه‌ده اوكونمك ايچون مغايره‌دوشور ، ريا اولور . طوغلى‌كه مسجد شريفى صاحب خيراولان صاحب ورقه‌يا پديرمش . يك اعلا جانب حق مكافاتى احسان بلسون . مسجد يا پديرمق آدمه‌كى تصرفى هيچ مسلمينك اداى صلواة ايلمسنه تركايلمكمز . واقعه‌وقف ايتك صورتيله ملكيتندن اخراج ايديلدكى برشيئى وجه‌دينم ايدى ، ديه‌رك آدمه تصرفه‌قالقيشمامز . اكر اباتلمازسه مفتى افندى حضرتلرينه مراجعت اولنسون .

بر فقره‌مزده مسجد شريفك مسدود اولديغى يازمش ايدك . صاحب ورقه‌ده جماعت اولديغى ايچون مسجدى قبالدم ، ديبوروده يه آت طرفنده آهنكك ياردينى شيلر حقيقتدن متباعدد‌يبيور .

فسجان اه ! قبالى اولديغى صاحب ورقه طرفنده تصديق اولنان بر مسجد شريفك قبالى بولنديغى حقنده‌كى افاده‌مزى يه صاحب

BELGE 10 - TRANSKRİPSİYON

AHENK GAZETESİ – 25 KASIM 1900

Zât-ı şevket-simât-ı cenâb-ı tâcdâr-ı ‘izâminin yirmi beşinci sene-i devriye-i mülûkâneleri hâtıra-i şükrânesi olmak üzere kışla-i hümâyûn meydanında derdest-i inşâ bulunan saat kulesi hakkında elde edebildiğimiz m’alûmât-ı ahire ber vech-i atidir:

Binanın kâidesinden zirvesine kadar heyet-i mecmu’ası duvar kalınlığında kâmilen mermerden olacaktır. Sütunlar ve ufak sütunlar ve bazı kemerlerin başlıkları koyu yeşil ile vişne renginde mermerden olacaktır.

Büyük taşlar yatakları ve rabıtaları mükemmelen tesviye edilerek müteâsiben ve kireç ve çimento istimâl olunmaksızın tamamıyla muntabık ve bakır perçinlerle merbût olmak ve kükürt ile tatlı sudan çıkarılmış ve yıkanmış kumdan mürekkeb ma’cun ile lehimlenmek suretiyle vaz’ olunacaklardır.

Bakır perçinler yirmi dört santimetre tûlünde ve iki santimetre ‘arzında ve beş milimetre kalınlığında olacaktır. Dirsekler beş santimetre içeriye olacaktır. Satıh haricindeki mermerler perdâh edileceği gibi oymalar ve ziynetler büyük taşlardan mâ’adasında vaz’ olunacak taşın cesâmet-i tabiiyesi nisbetinde irice yapılacaktır.

Büyük taşlarda ise bir metreye mukâbil on santimetre mikyâsında olacaktır. Satıh harici tarakla yontulup mil ile işlenecektir. Dirsekler her iki duvara dâhil olmak suretiyle yekpâre taşlardan olacaktır. Zemin katında olacak dört çeşmenin girintili köşeleri bundan müstesnadır. Çeşmelerin dört fıskiye havuzları tûlü 1,40 arzı 1,40 umkı 0,75 olmak üzere içi oyulmuş yekpâre taştan ‘ibâret olacaktır. Çeşmelerin diğer on iki harici ve ufak havuzları kezalik taşlardan yapılacaktır. Sütunlar ve sütuncuklar kaidelerine bakır zıvanalarla rabt edileceği gibi kükürt ile sudan çıkarılmış ve yıkanmış âlâ cins kumdan mürekkeb macun ile lehimlenecek ve zıvanalar on santimetre tûlünde ve iki santimetre kutründe olacaklardır. Kemerlerin renkli taştan ‘ibâret olan başlıkları iki santimetre kalınlığında kilitleme ve “Moler?” in hususi zamkıyla yapıştırılmış dilimler şeklinde olacaktır. Zemin katı ile birinci tabaka dehlizlerinin kuleye rabtı zemin katıyla mezkûr dehlize tavan teşkil eden mermer düşme ile istihsâl olunacaktır.

Kule binâsının muhkemiyeti için dâhili merdivene rabtı, merdiven kademelerini teşkil eden taşların kulenin haricinde duvar yüzü ve dâhilinde merdiven taşı hizmeti ifâ edecek surette vaz’ıyla istihsâl olunacaktır.

Kulenin dört penceresinden yalnız bir tanesi açık olup diğer üçü hakiki pencere şeklinde gösterilmek ve üzerleri resimlerle tezyin edilmek üzere kapalı kalacaktır.

Tezyinât-ı mimâriye mahkûk ve armâ-i hümâyûn ile tuğrâ-yı şâhâne çıkıntılı ve kabartma olacaktır.

Merdivenin ortasında bırakılacak boşluğun ibâdi saatinin sıkletine göre bilahâre tayin olunacaktır.

Çeşmede bulunan makâm-ı sâmi-i cenâb-ı vilâyet-penâhî yaverlerinden Binbaşı ref'etlü Rıza Efendi bu kere 'avdet etmiştir.

BELGE 11

آهنك
١٣١٢
JOURNAL AHENK
ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΑΧΕΝΚ

Ahenk Gazetesi, 18 Haziran 1901

BELGE 11 - TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ – 18 HAZİRAN 1901

Cülûs-ı meymenet-menûs-ı hazret-i pâdişâhînin yirmi beşinci devr-i celil-i senevîsini tebcîlen şehrimiz kışla-i hümâyûnu meydanında derdest-i inşâ bulunan çeşme ve saat kulesi için Marsilya'ya sipariş olunan kolonlardan, yirmisi yeşil ve yirmisi vişne renginde olmak üzere kırk adedi bu kere vürûd etmiştir.

BELGE 12

آهنك

١٣١٢

EΦHMEPIE ·AXENK·

JOURNAL ·AHENK·

Ahenk Gazetesi, 7 Ağustos 1901

BELGE 12 - TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ – 7 AĞUSTOS 1901

Cülûs-ı meymenet-menûs-ı hazret-i pâdişâhînin yirmi beşinci devr-i celil-i senevîsi hatıra-i mes'ûd ve kıymetdârı olmak üzere şehrimiz kışla-i hümâyûn meydanında derdest-i inşa bulunan saat kuleli çeşmeye isâle edilecek su hakkında komisyon mahsusu ile su kumpanyası arasında müzâkerât ceryân ederek bir iki güne kadar 'ameliyât-ı lâzımeye mübâşeret olunacağı müstahberdir.

BELGE 13

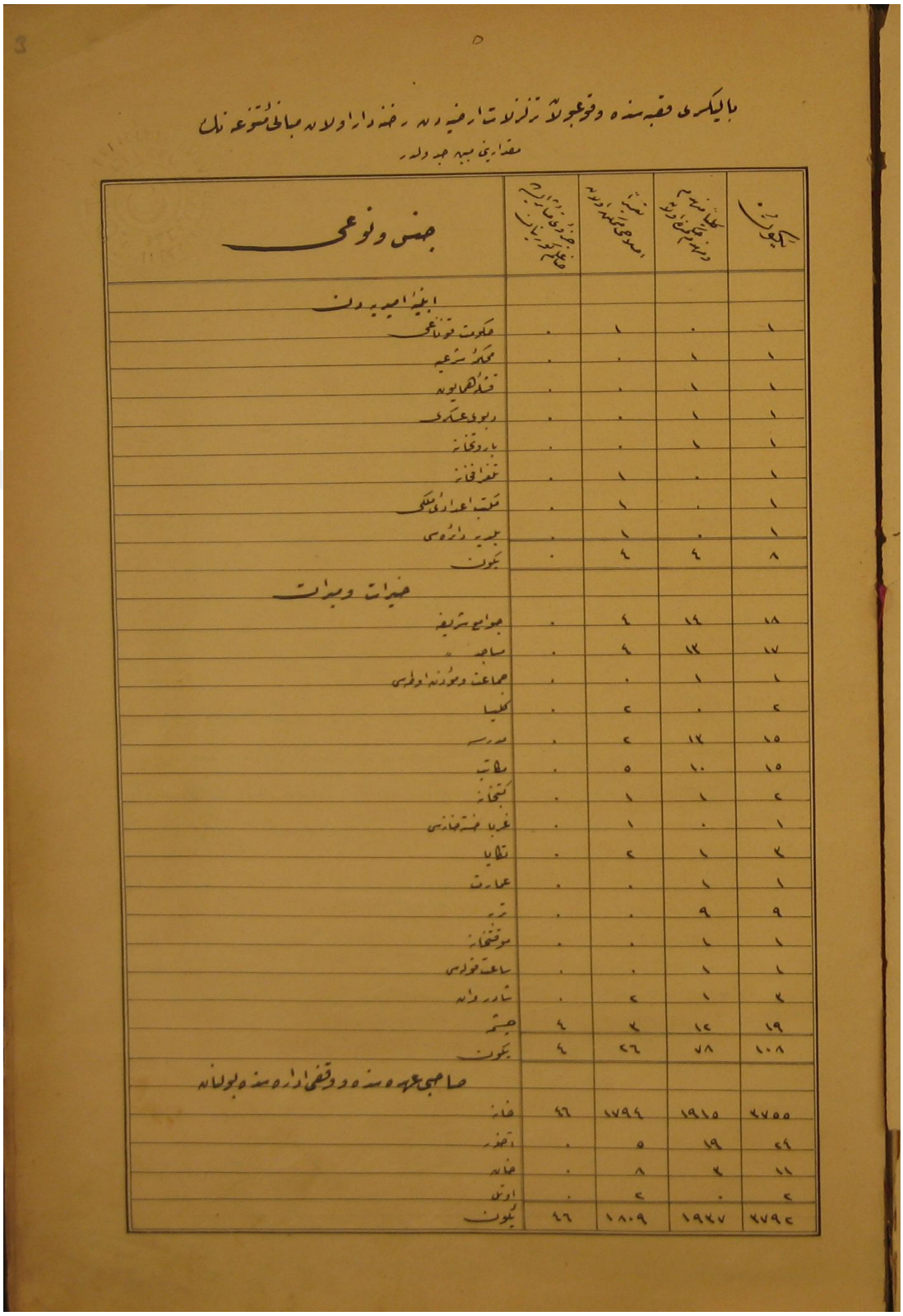

بالیکسری قصبه سنده وقوعجولاً تزلزلات ارضیه رابه رفته دارا ولاده مباطل متنوعه نك
مقداریی بیه جه دلده

جنس و نوعی	جرحدن وفات ایدنلرك تاریخ	تعدادی اصدوی تکمله ایدنلر	تعدادی اصدوی تکمله ایدنلر	یکون
ابنیهٔ امیریه دن				
حکومت خونائی	.	۱	.	۱
محکمهٔ شرعیه	.	.	۱	۱
قشلهٔ اهالیوبه	.	.	۱	۱
ربوی عسکری	.	.	۱	۱
باروتخانه	.	.	۱	۱
تفنکخانه	.	۱	.	۱
مکتب اعدادی ملکی	.	۱	.	۱
بلدیه دائره سی	.	۱	.	۱
یکون	.	۲	۲	۸
عمارات وبیوت				
جوامع شریفه	.	۲	۱۲	۱۸
مساجد	.	۲	۱۲	۱۷
جماعت ویوزنه اولوسی	.	.	۱	۱
کلیسا	.	۲	.	۲
مدرسه	.	۲	۱۲	۱۵
مکاتب	.	۵	۱۰	۱۵
کتبخانه	.	۱	۱	۲
غربا خسته خانه سی	.	۱	.	۱
نظایه	.	۲	۱	۲
عماراتی	.	.	۱	۱
ترکه	.	.	۹	۹
موقفخانه	.	.	۱	۱
ساعت قولوسی	.	.	۱	۱
شادروانه	.	۲	۱	۲
چشمه	۲	۲	۱۲	۱۹
یکون	۲	۲۶	۷۸	۱۰۸
صاحبی عهده سنده وقفی اولوسنده بولنانه				
خانه	۲۶	۱۷۹۲	۱۹۱۵	۲۷۵۵
دکهنه	.	۵	۱۹	۲۲
خانه	.	۸	۲	۱۱
اوتاق	.	۲	.	۲
یکون	۲۶	۱۸۰۹	۱۹۲۷	۲۷۹۲

BELGE 13 - TRANSKRİPSİYON

ÖMER ALİ BEY HATIRA DEFTERİ – s.5

Balıkesir kasabasınca vukû bulan tezelzülât-ı arzıyyeden rehnedâr olan mebânî-i mütenevvianın miktarını mübeyyin cetveli

Cins ve Nev'i	**Cüz'îmüteessir ise de sağlam görünen**	**Tamiren Islahı Mümkün olan**	**Külliyen münhedim ve münhedim hükmünde olan**	**Yekûn**
Ebniye Emîriyyeden				
Hükümet Konağı	-	1	-	1
Mahkeme-i Şer'iyye	-	-	1	1
Kışla-yı Hümayûn	-	-	1	1
Debboy-i Askerî	-	-	1	1
Baruthâne	-	-	1	1
Telgrafhâne	-	1	-	1
Mekteb-i İdadî-i Mülkî	-	1	-	1
Belediye Dâiresi	-	1	-	1
Yekûn	-	4	4	8
Hayrât ve Müberrât				
Cevâmi-i Şerîfe	-	4	14	18
Mesâcid-i Şerîfe	-	4	13	17
Cemaat ve Müezzin Odası	-	-	1	1
Kilise	-	2	-	2
Medrese	-	2	13	15
Mekâtib	-	5	10	15
Kütüphane	-	1	1	2
Gurabâ Hastanesi	-	1	-	1
Tekâyâ	-	2	1	3
İmâret	-	-	1	1

Türbe	-	-	9	9
Muvakkithâne	-	-	1	1
Saat Kulesi	-	-	1	1
Şadırvan	-	2	1	3
Çeşme	4	3	12	19
Yekûn	4	26	78	108
Ashâbı Uhdesinde ve Vakfı İdaresinde Bulunan				
Hâne	46	1794	1915	3755
Ahır	-	5	19	24
Han	-	8	3	11
Otel	-	2	-	2
Yekûn	46	1819	1937	3792

BELGE 14

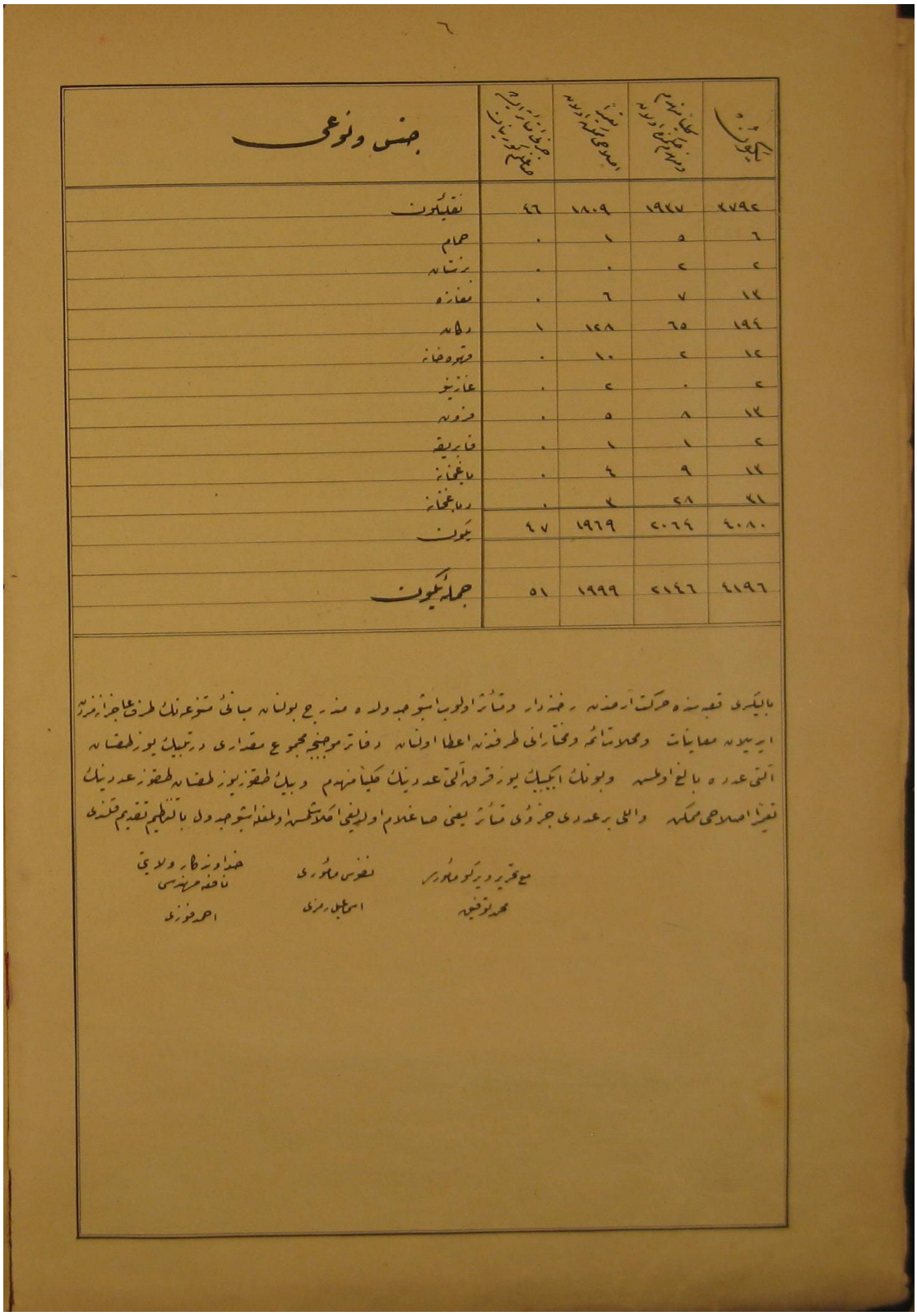

جنس ونوعی	جزو ثانی ایراد ومعلم ثانی ایراد	اصدی ایکله ایراد	ایکون
نفیکون	٤٦	١٨٠٩	١٩٤٧	٢٧٩٤
حمام	٠	١	٥	٦
برشانه	٠	٠	٤	٤
بقاله	٠	٦	٧	١٢
دكاكين	١	١٤٨	٦٥	١٩٤
قهوه خانه	٠	١٠	٤	١٤
غازينو	٠	٤	٠	٤
فرونه	٠	٥	٨	١٢
فابريقه	٠	١	١	٤
باغخانه	٠	٦	٩	١٢
رمباغخانه	٠	٢	٤٩	٤١
يكون	٤٧	١٩٦٩	٤٠٦٤	٤٠٨٠
جمله يكون	٥١	١٩٩٩	٤١٤٦	٤١٩٦

بالكز قيد سنه حركت ارضنه رخنه دار وقائه اولوب استوجه ولده منه رع بولنانه بنائی متوعه نك طرفنه جاجزه مزه ايديلدكده معاينات ومحلاتنه وكتخدالرى طرفنه اعطا اولنانه رخناتر موجبنجه مجموع مقداری درتيك يوز طقسان التی عدده بالغ اولمسيله وبولنان ايكيك يوز قرق التی عدد ينك طقوز يوز طقسان طقوز عدد ينك تعيزا اصدی ايكله والی بعده ری جزوی قائه يعنی صاغلدم اولديغی حالده تكسيه اولمغله استوجه ولی بالتظلم تقديم قلندی

مع تحرير ديركو مأمور	نفوس مأموری	خداوندكار ولايتی ناظنه مهندسی
محمد توفيق	اسماعيل رمزی	احمد حوزی

BELGE 14 - TRANSKRİPSİYON
ÖMER ALİ BEY HATIRA DEFTERİ – s.6

Cins ve Nev'i	**Cüz'îmüteessir ise de sağlam görünen**	**Tamiren Islahı Mümkün olan**	**Külliyen münhedim ve münhedim hükmünde olan**	**Yekûn**
Hamam	-	1	5	6
Bezzazistan	-	-	2	2
Mağaza	-	6	7	13
Dükkan	1	128	65	194
Kahvehane	-	10	2	12
Gazino	-	2	-	2
Fırın	-	5	8	13
Fabrika	-	1	1	2
Yağhâne	-	4	9	13
Debbağhâne	-	3	28	31
Yekûn	47	1969	2064	4080
Cümle-i Yekûn	51	1999	2146	4196

Balıkesir kasabasınca hareket-i arzdan rahne-dâr ve müteessir olup işbu cetvelde münderiç bulunan mebânî-i mütenevvianın tarad-ı âcizânemizden edilen muâyene ve mahallât eimme ve muhtarânı tarafından îtâ olunan defâtir mucebince mecmû-i miktarı dört bin yüz doksan altı adede bâliğ olmuş ve bunun iki bin yüz kırk altı adedinin külliyen münhedim ve bin dokuz yüz doksan dokuz adedinin tâmîren ıslahı mümkün ve elli bir adedi cüz'î müteessir yani sağlam olduğu anlaşılmış olmağla işbu cetvel bi't-tanzîm takdim kılındı.

Karesi Vergi Memuru	Karesi Nüfus Memuru	Hüdavendigâr Vilâyeti Nâfia Mühendisi
Mehmed Tevfik	İsmail Remzi	Ahmed Fevzi

BELGE – 15

BOA: Y.PRK.ASK. 136/32

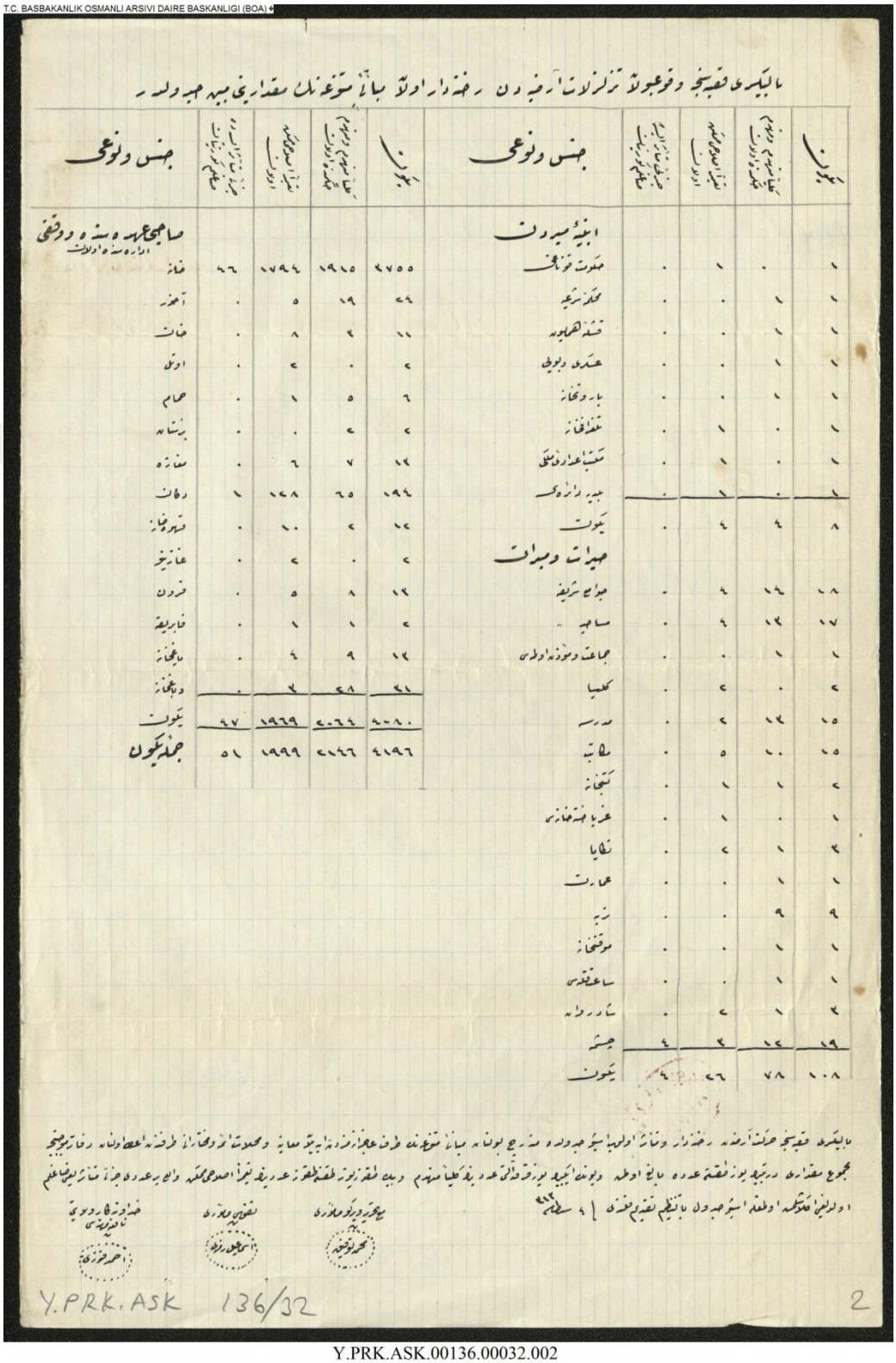

Y.PRK.ASK.00136.00032.002

BELGE 16

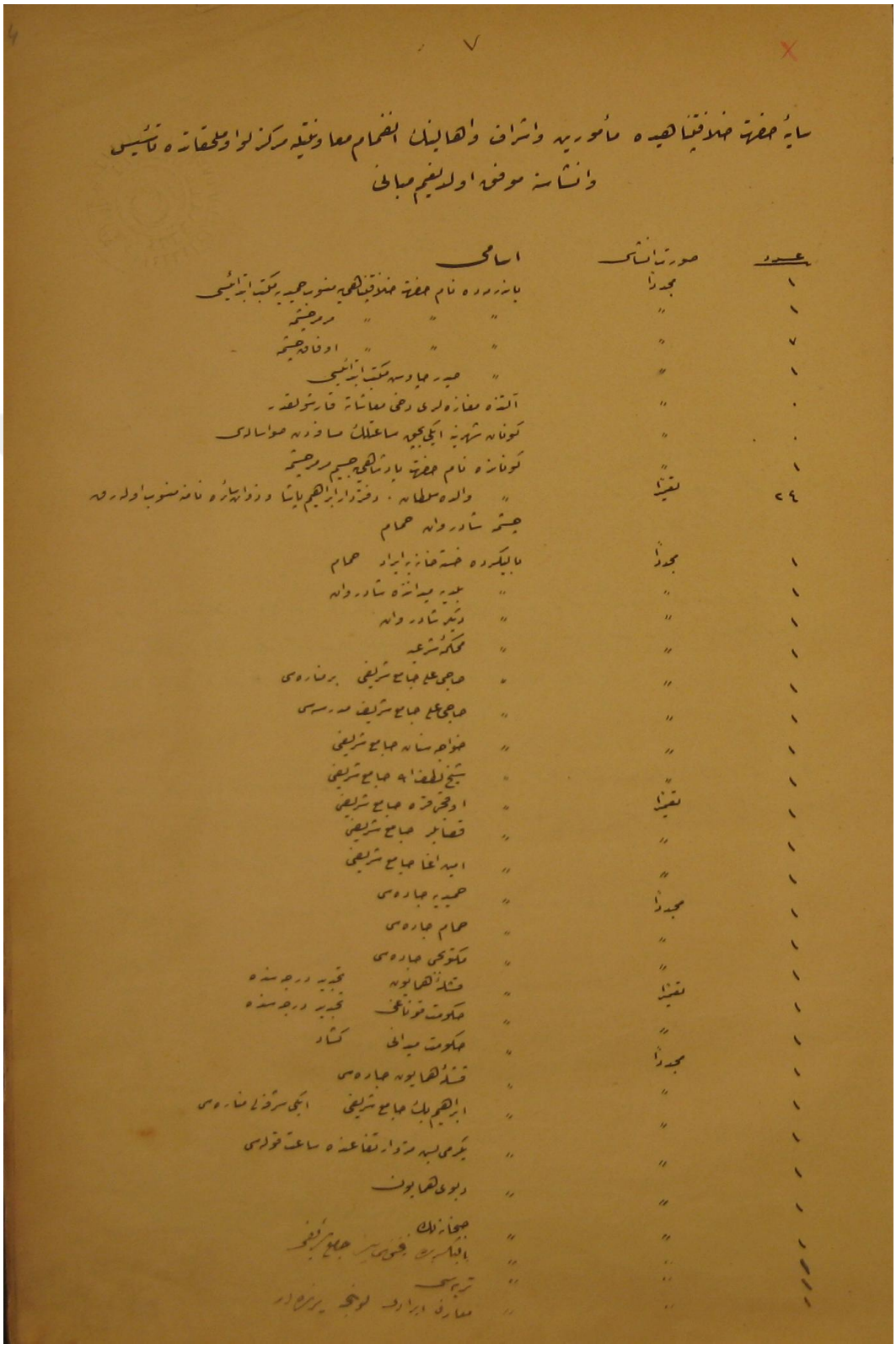

سایهٔ حضرت خلافتپناهیده مأموریه واشراف والهالیلن اقسام معاونیله مرکز لوا وملحقاته تأسیس
وانشاسنه موفق اولدیغم مبالغ

عدد	صورت انشاسی	اسامی
۱	مجدداً	بانه زاده نام حضرت خلافتپناهیه منسوب جمیع یرکتب ابتدائیسی
۱	"	" " " مرزجشمه
۷	"	" " " اوفاده جشمه
۱	"	" " " حمیه جهاد سه مکتب ابتدائیسی
۰	"	آلته معاونه لری رضی معاشاته قارشولقه .
۰	"	کوفانه شهریه ایکی جهیه ساعتلك مساوده صواسادی
۱	"	کوفانه نام حضرت پادشاهیه جسیم مرزجشمه
٤٧	تقیداً	والده سلطانه . رفتارابراهیم پاشا وزوجه پاره نامنه منسوب اولدرجه جشمه شادروانه حمام
۱	مجدداً	بالیکسره خسته خانه یاپلدی حمام
۱	"	جمیه جمعیاته شادروانه
۱	"	دیکه شادروانه
۱	"	محکمهٔ شرعیه
۱	"	حاجی علی جامع شریفی برمناره سی
۱	"	حاجی علی جامع شریف مدرسه سی
۱	"	خواجه سنان جامع شریفی
۱	"	شیخ لطف الله جامع شریفی
۱	تقیداً	اوجمحرقه جامع شریفی
۱	"	قصابلر جامع شریفی
۱	"	اسپه آغا جامع شریفی
۱	مجدداً	حمیه جاده سی
۱	"	حمام جاده سی
۱	"	مکتوبجی جاده سی
۱	تقیداً	قشله همایونه تجدید درجه سنده
۱	"	حکومت قونافی تجدید درجه سنده
۱	"	حکومت جدیدی کشاد
۱	مجدداً	قشله همایونه جاده سی
۱	"	ابراهیم پاشا جامع شریفی ایکی سرخانه مناره سی
۱	"	یکرمی بیه سرداره تقاعده ساعت قوله سی
۱	"	دیلوی همایونی
۱	"	جبخانه لك
۱	"	بالیکسرده خسته خانه جامع شریفی
۱	"	تربه سی
۱	"	معارف ابرازات لوازمه یزدیرلدی

BELGE 16 - TRANSKRİPSİYON
ÖMER ALİ BEY HATIRA DEFTERİ – s.7

Sâye-i hazret-i hilâfet-penahîde memurîn ve eşrâf-ı ahalînin inzimâm-ı muâvenetiyle merkez-i livâ ve mülhakâtta te'sis ve inşâatına muaffak olduğum mebanî.

Esâmîsi	**Suret-i İnşası**	**Adet**
Bandırma'da nâm-ı hazret-i hilâfet-penâhîye mensup Hamidiye Mekteb-i İbtidaîsi	Müceddeden	1
Bandırma'da nâm-ı hazret-i hilâfet-penâhîye mermer çeşme	"	1
Bandırma'da nâm-ı hazret-i hilâfet-penâhîye ufak çeşme	"	7
Bandırma'da Haydar Çavuş Mekteb-i İbtidaîsi	"	1
Altında mağazaları dahi maaşâta karşılıktır	"	-
Gönen şehrine iki saatlik mesafeden su isâlesi	"	-
Gönen'de nâm-ı hazret-i hilâfet-penâhîye cesîm çeşme	"	1
Gönen'de Valide Sultan, Damat İbrahim Paşa ve zevât-ı sâire nâmına mensup olarak çeşme, şadırvan, hamam	Tamiren	24
Balıkesir'de hastaneye irâd hamam	Müceddeden	1
Balıkesir'de belediye meydanında şadırvan	"	1
Balıkesir'de diğer şadırvan	"	1
Balıkesir'de mahkeme-i şer'iyye	"	1
Balıkesir'de Hacı Ali Câmi-i Şerîfi bir minaresi	"	1
Balıkesir'de Hoca Sinan Câmi-i Şerîfi	"	1
Balıkesir'de Şeyh Lutfullah Câmi-i Şerîfi	"	1
Balıkesir'de Okçu Kara Câmi-i Şerîfi	Tamiren	1
Balıkesir'de Kasaplar Câmi-i Şerîfi	"	1
Balıkesir'de Emin Ağa Câmi-i Şerîfi	"	1
Balıkesir'de Hamidiye Caddesi	Müceddeden	1
Balıkesir'de Hamam Caddesi	"	1
Balıkesir'de Mektupçu Caddesi	"	1
Balıkesir'de Kışla-i Hümayûn tecdid derecesinde	Tamiren	1
Balıkesir'de Hükümet Konağı tecdid derecesinde	"	1

Balıkesir’de Kışla-i Hümayûn Caddesi	Müceddeden	1
Balıkesir’de İbrahim Paşa Câmi-i Şerîfi iki şerefeli minaresi	“	1
Balıkesir’de yirmi beş metre irifâında Saat Kulesi	“	1
Balıkesir’de debboy-u hümayûn	“	1
Balıkesir’de cephanelik	“	1
Balıkesir’de Zağnos Paşa Câmi-i Şerîfi	“	1
Balıkesir’de Zağnos Paşa Türbesi	“	1
Balıkesir’de maarif irâdı lonca yerindedir	“	1

BELGE 17

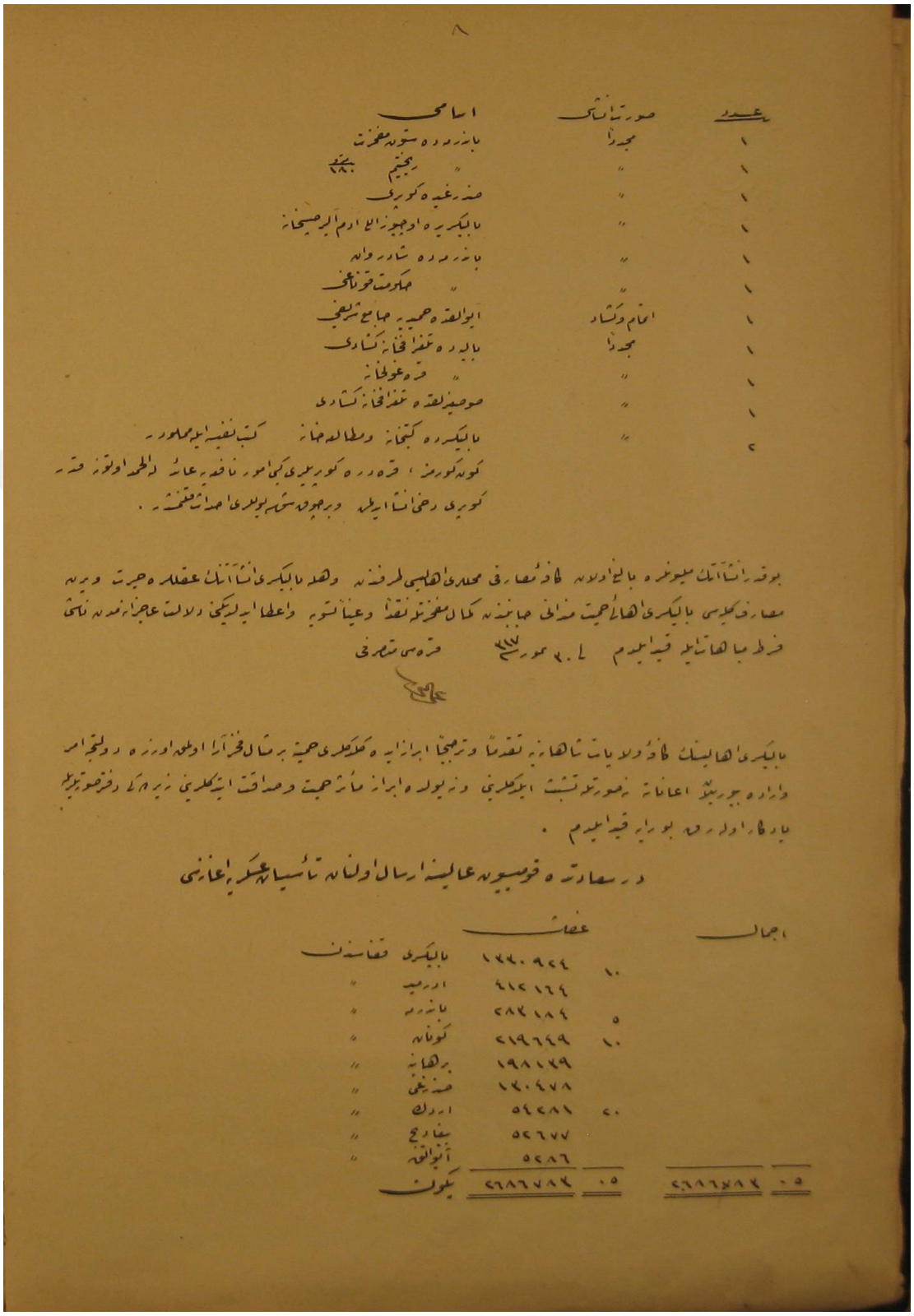

عدد	صورت انشاک	اسامی
۱	مجدداً	بانه رده ستوده مفوضت
۱	"	رجحیم ۲۸۰
۱	"	صنه رغیه کوپری
۱	"	بالیکسریه اوجیوزالای ارم الرصیخانه
۱	"	بانه رده شاره واله
۱	"	مهکومت خونالخی
۱	اعام وکشاد	ایوالقه حمیه جامع شریفی
۱	مجدداً	بالیه ره تفنگخانه کشادی
۱	"	قره غوطخانه
۱	"	صوصیه لقه ره تفنگخانه کشادی
۲	"	بالیکسره کتبخانه وطالله خانه کتب نفیسه ایله معمور ره

کوده کورمز ، قره ره کوپریدی کبی امور نافعه یعاله الحمد اولوز قره کوپری رحمی انشا ایدلد وبرجوده شهر بولدی احداث ختمشه .

بوقه رانشا آتک سیوشره بالیزاولده طاغ مصارف محلدی اهالیسی طرفنده واقعه بالیکسری انشا آتک عقلاده حیرت ویره مصارف کلیسی بالیکسری اهالی حمیت مندانی جابنده کمال مفوضتله نقداً وعیناً تسویه واعطا ایدیکی دلالت عاجزانه مدنه نائی فرط مبالغاتایله قیدایدم ۱۰۷ نمره ۲۷۷ قره سی متصرفی

بالیکسری اهالیسنک طاغ ولایات شاهانه یه تقدماً وترجیحاً ابرازایله کلکلری حمیته برمثال فخرآرا اولمغله اوزره دولتجه امداد وازده جوریتدن اعاشه نمره تلتشت ایکیلکی وزیوله وابرانه مأمور جمیت وصداقت اینکلری زیده کار وفرصوتیریلر یادکار اولمق اوزره قیدایدم .

در سعادته فوصیوله عالیسنه ارسال اولنانه تأسیسیه عسکریه اعانه سی

اجمالی		غصات		
		۱۲۲۰۹۰۴		بالیکسری قضاسندن
	۱۰	۴۱۴۱۲۴		ادرمید "
		۲۸۲۱۸۴		بانه ره "
	۵	۲۱۹۶۴۹		کونانه "
	۱۰	۱۹۸۱۴۹		برلهانه "
		۱۲۰۴۷۸		صه رغی "
		۵۴۲۸۱		ارولی "
	۲۰	۵۴۶۷۷		بغادیج "
		۵۴۸۶		آتوالقه "
۵۰	۵۰	۶۶۸۶۷۸۴	۵۰	۶۶۸۶۷۸۴ یکون

BELGE 17 - TRANSKRİPSİYON
ÖMER ALİ BEY HATIRA DEFTERİ – s.8

Bandırma'da sütûn-ı mefharet	"	1
Bandırma'da rıhtım 180 metre	"	1
Sındırgı'da köprü	"	1
Balıkesir'de 350 adam alır hapishane	"	1
Bandırma'da şadırvan	"	1
Bandırma'da Hükümet Konağı	"	1
Ayvalık'ta Hamidiye Câmi-i Şerîfi	İtmam ve Küşâd	1
Balya'da karakolhane	Müceddeden	1
Susığırlık'ta telfrafhane küşâdı	"	1
Balıkesir'de kütüphane ve mütâlâahane. Kütüb-i nefise ile memlûdur	"	1
Güngörmez'de Karadere köprüleri gibi umûr-ı nâfiya ait lehü'l-hamd otuz kadar köprü inşâ edilmiş ve birçok şose yollar ihdas kılınmıştır	"	2

Bu kadar inşâatın milyonlara bâliğ olan kâffe-i masârifi mahalleri ahalisi tarafından ve hele Balıkesir inşâatının akıllara hayret veren masârif-i külliyesi Balıkesir ahalî-i hamiyet-mendânı cânibinden kemâl-i mefharetle nakden ve aynen tesviye ve itâ edildiğini delâlet-i âcizânemden nâşî fart-ı mübahât ile kayd eyledim.

Fi 30 Temmuz 1317 (M.12 Ağustos 1901)
Karesi Mutasarrıfı
Ömer Âli

BELGE 18 – TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO. 1521/114021.002.001.

TELGRAFNÂME

Muhâberât-ı Telgrafiden Dolayı Devlet Hiçbir Gûne Mesuliyet Kabul Eylemez

Geldiği Mahal: Karesi

Mürsil-i ileyhi olan Mahal: Der-i Aliye

Mutavassıt Olan: Brusa

Numara: 9049

Kelime: 95

Grub:00

Sınıf-ı Mektub: Resmî

Mahal Merkezine Teslimi: Rumi 5 Temmuz (1)316 (Miladi 18 Temmuz 1901)

Huzur-ı Fehâmet-nüşûr-ı Hazret-i Sadâret-penâhiye

Cülus-ı meyâmin-i menûs-ı Hazret-i Hilâfetpenâhinin yirmi beşinci sene-i devriyesine fuyûzât-ı şahs-ı şeref-i âli'l-âline 'nâdirü'l-imtisâl olarak Balıkesri Kasabasında inşa ve ikmâl edilen yirmi beş metre irtifa'ında som yonma taştan mamul saat kulesi minyetü'l-kerim diğer inşaat-ı cesime ile beraber ağustosun on dokuzuna müsadif yevm-i mukaddeste tahminen küşad edileceğinden kubbesi üstüne yeşil minâlı mermer üzerine hatt-ı zerrin ile mahkuk terbian bir metre vasiinde bir kıta tuğra-yı garra vaz' olmak ve nâm-ı şevket-ittisâm-ı hazret-i şehinşâh-ı ilâmiye izâfetle yâd edilmek üzere irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhinin istihsâline ve telgrafla taraf-ı abidâneme mezuniyet itâsına erzâni-i mürüvvet ve inâyet-i fehimânelerini istid'â ve istirhâm eylerim. Her halde…

Fi 5 Temmuz (1)316 (Miladi 18 Temmuz 1901)

Karesi Mutasarrıfı

Ömer Ali

BELGE 19 – TRANSKRİPSİYON

BOA: Y.A.HUS. 410/52.001.

Huve

KARESİ SANCAĞI MUTASARRIFLIĞI
TAHRİRÂT KALEMİ
ADED

Huzûr-ı mae'n-nüşûr- ı Hazret-i Sadâret-i 'Uzmâya

Maaruz-ı çaker-i kemineleridir ki

Terbiyet-i füyûzât-ı menkıbet-i Hidiv-i 'izâmilerinden min gayri istitâ'atiye-i istifâza eylediğim mehâsin-i 'adideye ittibâen cülûs-ı hümâyûn-ı meyâmin-makrûn-ı hazret-i hilâfet-penâhinin yirmi beşinci sene-devriyesine müsâdif ruz-ı firûz şeref-i âli'l-âline olarak Balıkesri'de bir suret-i metine ve muhkemede inşa ve resm-i küşâd ve ihtişâmı icrâ kılındığı bâ-telgrafnâme-i çakeri arz ve inbâ edilen kârgir debboy-ı hümâyûn ile saat kulesinin birer kıta fotoğrafları manzûr-ı fehâmet-nüşûr-ı cenâb-ı sadâret-penâhileri buyurulmak üzere leffen arz ve takdim kılındığı ve şu nâçiz muvaffakiyetinin husûlü mücerred tevcihât-ı füyûzât gâyât dâver-i efhemîleri asâr-ı meşkûresi cümle-yi mübeccelesinden olmasıyla tahdis-i ni'met-i maaruzesinde beyânına ictirâ olduğu muhât-ı ilm-i âlem-arâ-yı cenâb-ı vekâlet-penâhileri buyuruldukta katiyye-i ahvâlde emr ü ferman hazret-i veliyü'l-emrindir

fi 11 Cemâziye'l-evvel sene (1)318 (6 Eylül 1900) ve fi 23 Ağustos sene (1)316 (6 Eylül 1900)

Bende
Karesi Mutasarrıfı
Ömer Ali

BELGE 20 – TRANSKRİPSİYON

BOA: Ş.D. 593/62

Huve

RÜSUMÂT EMANETİ
MUHASEBE
ADED
1
82176

Maarûz-ı Çaker-i Kemineleridir ki

Cülûs-ı hümâyûn-ı meymenet-makrûn-ı hazret-i hilâfet-penâhinin yirmi beşinci sene-i devriyesi âl-ilâline olarak Balıkesir Kasabası'nda inşa olunan saat kulesine vaz' edilmek üzere Marsilya'dan aktarma olarak getirilen bir aded saatin alât ve edâvâtının hin-i emrârında resm-i gümrüğüne bedel-i depozito olarak verilmiş olan beş aded lirâ-yı Osmânî'nin red ve iade ettirilmesi Karesi Mutasarrıflığı'ndan bâ-tahrirât işâr ve olunacak muamele dahi Dersa'âdet mülhâkâtı Rüsûmât Nezâreti'nden istifsâr olunduğundan zikr olunan saatin menâfi-i umumiyeye aid olmasına (herkesin faydasına olmasına) nazaran emsâli vechile ma-teferruat resm-i gümrükten istisnası hususunun arz ve istizânına ibtidâr kılınması olbabda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir

Fi 8 Zilhicce sene 1319 (18 Mart 1902) ve fi 5 Mart sene 1318 (18 Mart 1902)

İmza
Rüsûmât Emini
…

BELGE 21

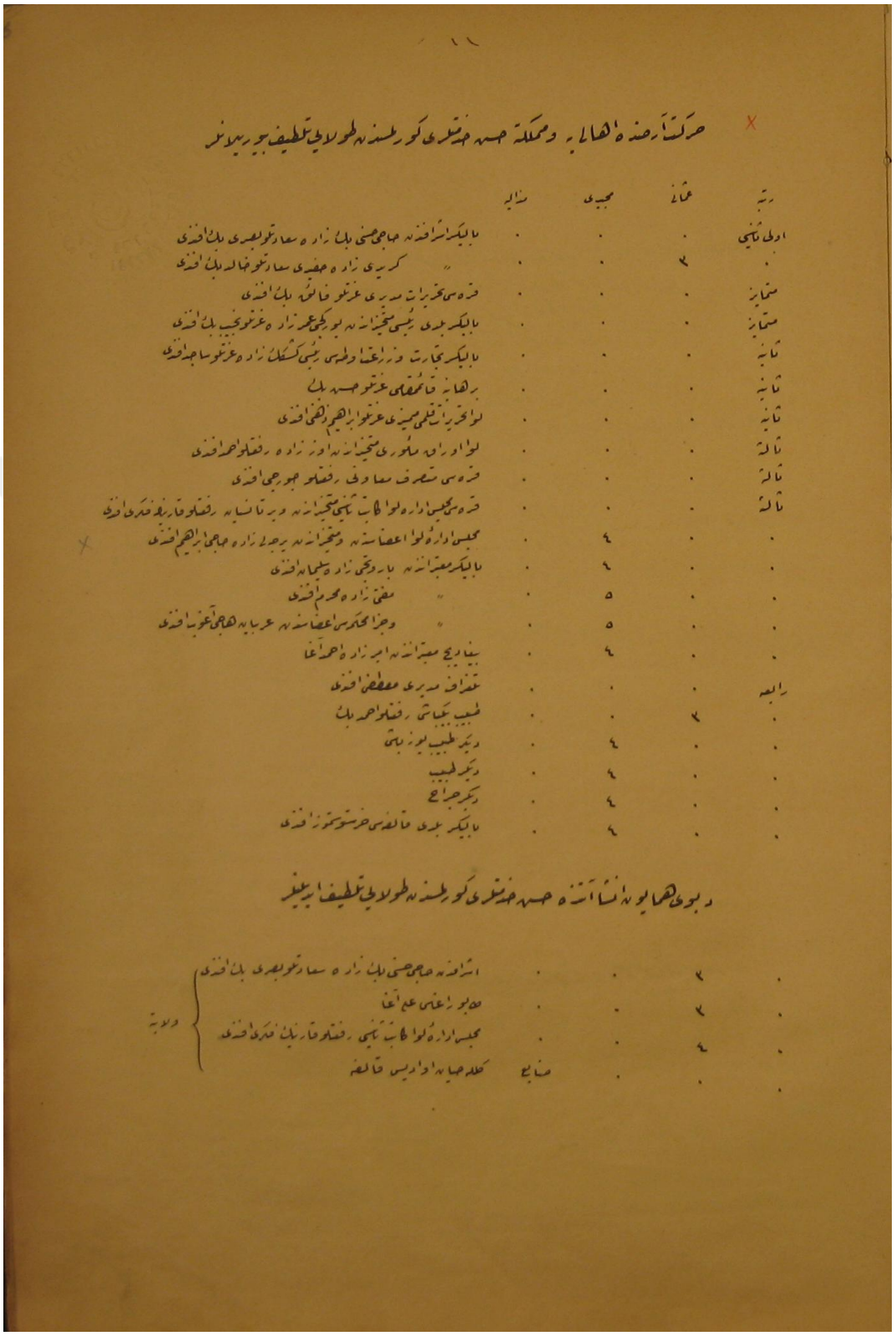

حركات رضده الهالايه دمكلة حسه خدمتلرى كورملسنه طولايلى تلطيف جريه لرى

رتبه	عثمانى	مجيدى	زايد	
اولى ثانى	.	.	.	بالايكسه اسراقنه حاجى حسنى بك زاده سعادتلو احمد بصرى بك افندى
.	٢	.	.	كريدى زاده حضرتلرى سعادتلو خاله بك افندى
ممتاز	.	.	.	قره سى تحريرات مديرى عزتلو فائق بك افندى
ممتاز	.	.	.	بالايكسه بحرى رئيسى سنجيانه لو يوكجى عمر زاده عزتلو نجيب بك افندى
ثانيه	.	.	.	بالايكسه تجارت و زراعت و طرسوس رئيسى كشكك زاده عزتلو ساجد افندى
ثانيه	.	.	.	برلهانه قاتبلرندن عزتلو حسه بك
ثانيه	.	.	.	لوا تحريرات قلمى مديرى عزتلو ابراهيم وهبى افندى
ثالثه	.	.	.	لوا اوراق مأمورى سنجيانه لو اوزن زاده رضا بك احمد افندى
ثالثه	.	.	.	قره سى مشرف سعادتلى رضا بك جورجى افندى
ثالثه	.	.	.	قره سى محاسبه اداره لوا طابو ثانى سنجيانه لو بريتانسيه رضا بك قارياغدى افندى
.	.	٤	.	محاسبه اداره لوا اعضاسنه لو سنجيانه لو برجه لر زاده حاجى ابراهيم افندى
.	.	٤	.	بالايكسه مصدانه لو بايه وجى زاده يشيايه افندى
.	.	٥	.	مفتى زاده محرم افندى
.	.	٥	.	وجزا محاسبه اعضاسنه لو عربايه حاجى عثمان افندى
.	.	٤	.	بيناديج مصدانه لو ايبر زاده احمد آغا
رابعه	.	.	.	عفاف مديرى مصطفى افندى
.	٢	.	.	طبيب بياستى رضا بك احمد بك
.	.	٤	.	دكتر طبيب يوزباشى
.	.	٤	.	دكتر طبيب
.	.	٤	.	دكتر جراح
.	.	٤	.	بالايكسه بحرى قائمقامى حرستوكوز افندى

دبوى هايونه نشان آتنه حسه خدمتلرى كورملسنه طولايلى تلطيف بريلنلر

.	٢	.	.	اسراقنه حاجى حسنى بك زاده سعادتلو احمد بصرى بك افندى
.	٢	.	.	طوبو زاده عباس على آغا
.	٤	.	.	محاسبه اداره لوا طابو ثانى رضا بك قارياغدى افندى
.	.	.	ضابط	كلد حيايه اوديس قائمقامى

دبوى

BELGE 21 - TRANSKRİPSİYON

ÖMER ALİ BEY HATIRA DEFTERİ – s.11

Hareket-i arzda ahaliye ve memlekere hüsn-i hizmetleri görülmesinden dolayı taltîf buyurulanlar.

Kime Verildiği	**Mecidî**	**Osmanî**	**Rütbe**
Balıkesir eşrâfından Hacı Hüsnü Bey-zâde saadetlü Basri Beyefendi	-	-	Ûlâ Sânîsi
Balıkesir eşrâfından Girîdî-zâde hafîdi saadetlü Halid Beyefendi	-	3	-
Karesi Tahrirât Müdürü izzetlü Fâik Beyefendi	-	-	Mümtemâyiz
Balıkesir Belediye Reisi mütehayyizândan Börekçi Ömer-zâde izzetlü Necip Beyefendi	-	-	Mümtemâyiz
Balıkesir Ticaret ve Ziraat Odası Reisi Keşkek-zâde izzetlü Sâcid Efendi	-	-	Sâniye
Burhaniye Kâimmakâmı izzetlü Hasan Bey	-	-	Sâniye
Livâ Tahrirât Kalemi Mümeyyizi izzetlü İbrahim Zihni Efendi	-	-	Sâniye
Livâ Evrak Memuru mütehayyizândan Uz-zâde rif'atlü Ahmed Efendi	-	-	Sâlise
Karesi Mutasarrıf Muâvini rif'atlü Corci Efendi	-	-	Sâlise
Karesi Meclis-i İdare-i Livâ Kâtib-i Sânîsi mütehayyizândan Pertanisyan rif'atlü Karinek Fikri Efendi	-	-	Sâlise
Meclis-i İdare-i Livâ azasından mütehayyizândan Yırcalı-zâde Hacı İbrahim Efendi	4	-	-
Balıkesir muteberânından Barutçu-zâde Süleyman Efendi	4	-	-
Balıkesir muteberânından Müftü-zâde Muharrem Efendi	5	-	-
Balıkesir muteberânından ve Ceza Mahkemesi azâsından Arapyan Hacı Ağop Efendi	5	-	-
Bigadiç muteberânından Emir-zâde Ahmed Ağa	4	-	Râbia
Telgraf Müdürü Mustafa Efendi	-	-	-
Tabib Binbaşı rif'atlü Ahmed Bey	-	3	-
Diğer Tabib Yüzbaşı	4	-	-
Diğer Tabib	4	-	-
Diğer Cerrah	4	-	-
Balıkesir Beledî Kalfası Hristosmoz Efendi	4	-	-

BELGE 22 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MKT.: 468/38.001

Huve

RUSÜMÂT EMÂRETİ

Muhasebe

aded 1

82156

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Cülûs-ı hümâyûn-ı meyâmin-makrûn-ı hazret-i hilâfet-penâhinin yirmi beşinci sene-i devriyesi hatıra-i fâhiresi olmak üzere belediyece inşasına müsâ'ade-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhi erzân buyurulan saat kulesi için Avrupa'ya sipariş olunan bir aded saatin ma'- teferr'uât gümrük resminden istisnası İzmid Mutasarrıflığı'ndan işâr olunduğu beyânıyla muktezâsının ifâ ve inbâsı üç yüz seksen dört numaralı ve 21 teşrin-i evvel sene 1317 (3 Kasım 1901) tarihli tezkire-i aliye-i nezâret-penâhilerinde izbâr buyurulması üzerine bunun menâfi'-i 'umumiyeye 'âid olmasına nazâren resm-i gümrükten Bâb-ı Âli cenâb-ı sâmiyesine arz ile istizân olunmuş idi. Ledi'l-'arz mûcibince şeref müte'allik buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhiyi meblağ-ı hâmişin ve tezkire-i maruzenin suretleri cevâben şeref-vürûd eden 17 Şubat sene 1317 (2 Mart 1902) tarihli buyruldı-i sâmi-i sadâret-penâhi ile tebliğ buyurulmaktan nâşi mezkûr saatin teferr'uâtı ile resm-i gümrükten istisnası emrine 'âid muâmelenin ifâsı Dersa'âdet mülhakâtı Rüsûmât Nezâreti'ne yazılmış olmağla olbâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 5 Zilhicce sene 1319 (15 Mart 1902) ve Fi 2 Mart 1318 (15 Mart 1902)

Rüsûmât Emini

……..

BELGE 23 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MKT.: 468/38.002

Huve

İzmid Mutasarrıflığı'na

1 teşrin-i evvel sene (1)317 (14 Ekim 1901) tarih ve yüz kırk bir numaralı tahrir-i behiyyelerinin cevâbıdır. Cülûs-ı hümâyûn-ı meyâmin-makrûn-ı hazret-i hilâfet-penâhinin yirmi beşinci sene-i devriyesi hatıra-i fâhiresi olmak üzere belediyece inşasına müsâ'ade-i seniyye-i cenâb-ı tâcdâri erzân buyurulan saat kulesi için Avrupa'ya sipariş olunan bir aded saatin teferruatıyla gümrük resminden istisnası hususuna bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhi şeref-südûr buyurulduğu bâ-buyruldı-i 'âli tebliğ buyurulmasına mebni imrârına 'âid muâmelâtın ifâsı Dersaadet mülhakâtı rüsûmât nezâretine yazıldığı bi'l-muhâbere Rüsûmât Emâret-i Celilesi'nden cevâben 2 Mart (1)318 (15 Mart 1902) tarih ve bir numaralı tezkirede işâr kılınmıştır olbâbda.

BELGE 24 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MKT.: 654/30.001.002

23 Kânûn-ı Sânî sene (1)318 (5 Şubat 1903)

fi 18 zilkade (1)320 (16 Şubat 1903) ve
fi 3 Şubat sene (1)318 (16 Şubat 1903)

Huzûr-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penâhiye

İzmir muteberlerinden Belediye Reis-i Sabıkı Edhem Efendi'nin memleketin 'imârındaki ve ezcümle cülûs-ı hümâyûn-ı meyâmin-makrûn-ı hazret-i hilâfet-penâhinin yirmi beşinci sene-i devriyesi hatıra-i fâhiresi olmak üzere inşâsına başlattırılub bu kere resm-i küşâdı icrâ olunan saat kulesinin emr-i inşasında görülen say ve gayretine mebni taltifi hakkında Livâ-yı mezkûr mutasarrıflığından alınan 14 Kânûn-ı Sânî sene (1)318 (27 Ocak 1903) tarih iki yüz yirmi beş numaralı tahrirât leffen takdim edilmiş ve mezkûr saat kulesinin dört arşun arz ve otuz beş zirâ irtifâında olub üç çeşmeyi hâvi bulunduğu başkaca vâki' olan işâr ile gönderilen resimden anlaşılmış ve mezkûr resim de takdim kılınmış olduğundan mumaileyhin beyân olunan hidmetine nazârân dördüncü rütbeden bir kıtâ 'Osmânî nişân-ı âlisiyle taltifi menût-ı müsaade-i aliye-i sadaret-penâhileridir olbabda.

BELGE 25 – TRANSKRİPSİYON
BOA: İ.DH.: 901/71630

MAKAM-I ASKERİYE
İstihkâm ve İnşaat Dairesi
353

Maarûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Gayet metin ve rasin ve som kargir olarak Erzincân'da inşa ettirilen Mekteb-i Rüşdiyye-i Askeriyye Rûm milletinden Prâşko'nun marifet ve taahhüdüyle yaptırılub mumaileyh mekteb-i mezkûrun sath-ı zemine kadar olan temellerini meccânen inşa ettiği gibi üç bin guruş da iane ita ve binanın metânet ve resânetine fevkalâde itinâ eyledikten başka sair kalfalarla beyninde zuhur eden rekâbet ve mumaileyhde görülen sadâkat asârından olmak üzere mesarif-i inşaiyyeden dahi bir hayli tasarrufât husüle gelmiş olmağla mektebin kâriben icrâ olunacak resm-i küşâdında mumaileyhe beşinci rütbeden bir kıta Mecîdî nişân-ı zişânı ta'lik ve 'itâ olunmak üzere telgrafla mezuniyet 'itâsı ve berât-ı âlinin dahi posta ile isrâsı lüzumu Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celilesi'nden vürud eden tahrirâtta beyân olunmuş sür'at-ı icrâ-yı icâbı merhûn-ı müsaade-i celile-i cenâb-ı sadâret-penâhileridir.

fi 6 Muharrem sene (1)301 (7 Kasım 1883) ve fi 26 Teşrin-i Evvel sene (1)299 (7 Kasım 1883)

İmza Ali?…

BELGE 26 – TRANSKRİPSİYON

BOA: A.}MKT.MHM. 332/84

Taraf-ı Valâ-yı Kaimmakâmiye

Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn merkezi olan Erzincân'da müceddeden inşâsı muktezâ-yı irade-i seniyyeden bulunan Kışla-i Hümâyûnun nâm-i nâmi-i cenâb-ı şehriyariye mensubiyetine müsa'ade-i seniyye erzân buyurulması hususunda vuku'bulan iş'âr-ı Kaimmakâmî mucibince bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihân-bâni müte'allik ve şerefsüdûr buyurulmuş olmağla iktizâsının icrâsına himmet buyurulması sizlere de tezekkür.

BELGE 27 – TRANSKRİPSİYON

BOA: A.}MKT.MHM. 443/3

Mühim

Mâliye Nezâret-i Celilesiyle Taraf-ı Valâ-yı Seraskeriye

Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn merkezinin Erzincan'dan Erzurum'a naklinde inşa olunan memuriyet dairesiyçün mesârif-i keşfiyesi olan iki yük altmış bir bin dokuz yüz yirmi dokuz buçuk guruşdan fazla olarak ordu debboyundan tavzihan sarf edilmiş olan bir yük otuz bir bin sekiz yüz seksen beş buçuk guruşun hasebu'l-kâide âmirine tazmîn ettirilmesi iktiza eder ise de tahsisât-ı vakaya nazaren meblağ-ı mezbûrun sarfı lüzum ve sebeb-i sahih ve mücbire müstenid bulunmasından dolayı bütçe haricinde vuku'bulan mesarif yekûnuna idhâl olunmak üzere hazinece tesviyesi hususuna makâm-ı vâlâ-yı seraskeriyeden vuku'bulan işâr ve ifade Mâliye Nezâret-i Celilesi'yle cereyân eden muhabere üzerine Şurâ-yı Devlet kararıyla bi'l-istizân irâde-i seniyye-i Cenâb-ı Pâdişâhi müte'allik ve şeref-südûr buyurulmuş olmağın hazinece muamele-i lazımenin ifâsına himmet buyurulması ve keyfiyet Bâb-ı Vâlâ-yı Seraskeriye bildirilmiş hazinece ifâsı muktezası Mâliye Nezâret-i Celilesi'ne havâle kılınmış olmağla icrâ-yı icâbı hususunda irâde olunmuştur.

BELGE 28

٢ نجی عدد — آهنك ١٠ كانون اول — اون طقوزنجی سنه

خصوصی تلغراف خبرلری

فاکایجه : ٩ کانون اول ، نومرو ٧١٣

ایتالیا جوابی تعلیق ایدیور .

رومانی تلغرافلرینه بیلدیرلدیکنه نظراً ایتالیا حکومتی ، اطهار مسئله‌سنك حل حقنده انکلتره طرفندن واقع اولان تکلیفه ویره جکی جوابی یونانستانك ایدیاری رئاسه‌ولق علیهنه تحریر یکدن قراءت اید یکمه قدر تعلیق ایتمك قرار ویرمشدر .

کورجه‌یه‌ایلرك قراری

بین‌الملل تحدید حدود کومیسیونی رسمك مغروشی وجهله اوتا دائی حکومتنه اعاده‌سنی لازم کلدیکنی اعلایمسی ، شهر مدکورك یونان عسکری طرفندن تخلیه‌سی متعاقب اعلان استقلال ایتمك قرار ویردیکنی آکنمدن وارد اولدیغی تلغرافنامه‌لر ایتلاف ایدیور .

دونود قوزاوندی مفارقت ایدی

ارناودالق ضدالق فرالیسنه قعود ایتك اوزره اولوسیاله عن بیت ایتمکده اولان پرنس دونود قوزاوندی قوه‌یه ، راصله ایدیلدیکی تلغرافنامه‌لر دائره تهیجاً حرکت ایدیکی بیلدیرلمکده‌در .

پورتسموت ترسانه‌سنده یاپلمق

انکلتره‌نك یورتسموت ایسمنده کائن تاسیسات بحریه دستگاهلرنده یاپلمق اوزره ظهور ایتمشدر .

یك آز زمان طرفنده توسع ایلمن اشبو یاپلمقده اولان چوق خسارات وضایعات وقوعه کلدیکی تولدده‌دن بیلدیریلیور .

نجاتی وفات ایتمش

حیدستان قرالیتك وفات ایلدیکنه دائر برقاچ کون مقدم دوران ایلمین حوادثلر بالآخره تکذیب اولنمش ایسه‌ده اك صوك وارد اولان آژانسلرك بیانانه نظراً نجاتیتك وفاتی موثوق و محیحدر .

قرارلرینی علاقه‌دارانه تبلیغ ایلیه جکلی (ترپیونا) غزته‌سی تأیید ایدیور .

آرناودلغه عائد (پاور) اداره‌سنك تحلیه‌سی ایچون یونانستانه ویریلن مهلت ٢٠ کانون ثانی تاریخنده منقضی اولهجقدر .

انکلتره حکومتی ، (ارکری) ، (لیورپول) ، (پرومدی) و (دیلی‌نیوز) شهرلرینك آرناودلغه الحاقی خصوصنده اوستریا ایتالیا قابینه‌لرینك قطعاً نظر بنه اشتراك ایلدیکی جهتله ایتالیا حکومتی‌ده آرناودلق اراضیسنك تخلیه‌سی حقنده یونانستانه ویریلن مهلتك تمدیدینه موافقت ایتمشدر .

انکلتره‌نك تکلیفی ، بین‌الملل کومیسیون طرفندن اعطا قلنه‌جق مقرراتدن اوتوکون عسکر ارناودلق اراضیسنك تخلیه‌سی ضمنده لوندره سفرا ، کنفرانسنده اتخاذ ایتمش اولان قراری خاطرلاتمق ایچون مکدر .

(ترپیونا) غزته‌سی ، یونانستانك ارزوی دولیه مطاوعت کوسترمسی تحی ایتمکده وتخلیه ایدیلدیکی اراضیده یونانستانك عسکر لرینك یرینه قائم اولمق اوزره آرناودلق حکومتی طرفندن پرلیرون مرکب قوای عسکریه وجوده کتیریلدیکی جهتله بو قضیه‌نك درمیان ایتمکده‌در .

آیدین وکیلی

الثالث معارف

معارفه متعلق کرك مرکزی ولایتده ، کرك ملحقاتده وجوده کتیریلدیکی احتیاجات معارفه قارشیلق اولق اوزره ولایتك واردات خصوصیه‌سنك ٣٠٩ وجه‌سنده تحریری ایدیلدیکی اوزره بیك لیرادن برمقسطك حواله نامه‌لری یوکون مخصص لهلریه صرف ایدلمك ایچون محلریه کوندریلدیکی جلب اولندی .

مجلس عمومی دائره‌سی

حکومتده مجلس عمومی ولایته تخصیص ایدیلن دائره اوده‌سنك بری ولایتك قبول صاتوی اتخاذ ایدلمش ، ولایت ایچون یوکا هم دائم احتیاج کورولمکله یوقاریش اولدیغی جهتله یراوده‌ی مجلسه عائد ماشا و مفروشاتك صایمع مکتبنه نقلیه اوراده ، ایکی برده مجلس ایچون باشقه‌جه وجوده کتیریلدیکی دائره‌سه وضع و استعمال ایدلمك اوزره ، حسن محافظه‌سی مناسب کورولمشدر . اشیا دوشکی کون نقل اولنمشدر .

— اوده‌یرو علی ولدانك دن معاش آلان مکتب ابتدائیه معلملرینك معاشلری ٣٢٩ سنه‌سی بودجه‌سنه ادخال ایچون قوه‌یه‌ك حوالنامه‌لری ویرلمش اولدیغندن سفر خصار قضاسی مکتب ابتدائی معلملری و ناظرینك معاش آلمق خزینه‌دن تسویه‌سی و افرادن مذکوره بر معلمه تعیین قلنمق اوزره اعلام ایدلدیکی محله اشعار قلنمشدر .

عسکره آلنان اطبا حقنده

صوك سفر برلك مناسبتیله جهت عسکریه‌ده استخدام ایدیلن اطبا واجزاجیلرك اسملری یازیله یوقاریده ذکر اولنان اطبا و اجزاجیلرك تسلم یازیله مدیریت عمومیه‌سندن سؤال ایدلمکده‌در .

شیرمل و اوقوناز رچه‌لر

برطاق اطبا نك ورد کاری رچه‌لرك یاپوتون احراجیلر طرفندن اوقونه‌میه‌حق درجه‌ده قاره قاریشق یازلمشده ، یاخود اوریجنالی ویرن اطبانك تعریف وارائه ایده‌جکی اجزا . جیلردن ماعدا کیمسه‌نك اکلایه‌میه‌جق صورتده شیفره‌لاورق ترتیب ایدلمکده‌در . اوامنی بر طرفدن اهالینك آز ، چوق ضرردیده ، دیکر طرفدن ضیاع وقتی موجب اولاجق احوالدن کوزه‌مکله بعده‌ما بودورلو رچه‌لر تحریر و اعطاسنه میدان ویرلمه‌سی تعهیه مدیریت عمومیه‌سندن ولایت تعهیه مدیریته تعمیماً تبلیغ ایدلمشدر .

— محاسبه ولایت فنی ولایت کاتبی رفیق عبدالرحمن افندینك مقاعیسا محاسبه خصوصیه‌سی مأمورلغنه نقل اولنمسنه مبنی الحلال ایدن مذکور رفاقته مهاجر مأمور یتدن قوالله مال مدیری معاونی اولوب محاسبه ولایتده استخدام ایدلمکده بولنان اشرف ومتحمل یولتاش لواکاتبی معاونلکنه قدمنه بناء قاعده تسلسله رعایةً لواکاتبی رفیق صلاح الدین ، لوا رفیقلکنه میض حافظ کال ، میرلکه معاملی ملازم‌اولدن بم‌الدین ، ملازملکه فخری ملازم‌اولدن شکری ، استه‌ایدن دیکر ملازم کال افندینك یرینه مهاجر مأمور یتدن سلانیك محاسبه قلمی قریکتبه‌سندن رفعت افندیلر تعیین قلمشدرلر .

— ولایت مرکز بدایت حقوق محکمه‌سی ضبط کاتبی سندن کامل افندینك احوال صحیه‌سی طولایسیله وقوع استعفاسنه مبنی الحلال ایدن یرینه ایکنجی جزا محکمه‌سی یرنجی صنف کتبه‌سندن صبری ، آلك یرینه یرنجی صنف ضبط کتبه‌سندن نامق ، آلك یرینه استناف مدعی عمومیلکی ایکنجی صنف ضبط کتبه‌سندن جنایت محکمه‌سی ایکنجی صنف ضبط کتبه‌سندن علی رضا وآلك یرینه اوده‌مش قضاسی بدایت محکمه‌سی ضبط کتبه‌سندن ابراهیم افندیلرك ترفیعاً و تسلساً تعیینلری اجرا قلنمشدر .

— بغداد والیکنه تعیین بیوریلان جاوید پاشا حضرتلری عمل مأموریت جدیدیه‌سنه کیتمك اوزره دونکی کون فرانسز واپوریله شهرمزه اوغرامشلردر .

مشار الیهك شهرمزه ورودیله مالب دردیمی قول اردوی همایونی مرتو پاشا حضرتلری واموره کوملك کدیلرینی زیارت ایتمشلردر .

— ولایت مرکز بدایت محکمه‌سی اعضا ملازمی محمد رأفت افندی‌یه‌الحاقیله بدایت محکمه‌سی اعضاملازمی محمود جیل افندیلك بعایش مأمورلغنی اجرا قلنمشدر .

— تجربات ابتدائیه قانون موقتك اوتوز اوچنجی مادده‌سی احکامنه توفیقاً قوه‌یه قضاسی معارف قومیسیونك تنویله بر موجب قانون تأسیسات فصلك زیادی تختنده تشکل ایدن انجمنه بلده طبیبی صالح ، رشدیه معلم اولی سعدالدین ، کاتب خصوصی محمد ، رفیق ، حافظ نوری ، قری کاتبی محمد علی وصاحی نوری بك واقتدیر اعضا تعیین قلنمشلردر .

شعبه‌خانه مدیریتی

شهرمزه غیرهای مسلمانی خصوصیله شعبه‌خانه‌سی مدیریته محمود بك اسمنده بر ذوات تعیین ایدلمشدر . فقط انفصال ایتدیریلن سابق مدیر حافظ توفیق افندی‌نك بکرمی ایکی سنه‌دن بری مدیریتده عفت واستقامتله خدمت ایتمش اولدیغی ده نظر اعتباره آلنه‌رق مومی الیهك مناسب بر مکافات عدیمه ایله تلطیفی تقرر ایلهمشدر .

— اوده‌مش بدایت محکمه‌سی ضبط کتابتیه مقدما استیفای حقوق محکمه‌سی مقیدلکندن و بیره قضاسی ضبط کتابتیه‌سنه بولتوب خدمت نظامیه عسکریه‌سی بالایجا عودت ایدن احمد افندی تعیین اولندیغندر .

سندیقه‌نك فسخی حقنده

ملحقاتدن تذکرات

ولایتمز اخیرجه محصولاتنك رواجی کسر وزراعت مذ فعی انحطار طوزاغی التده محو وبرباد ایلمن سندیقه‌نك والی‌نك افندینك تشبثات مؤثره‌لری نتیجه‌سی اولاروق فسخ وانحلالله محکوم اولدیغی بشیراتی متعاقباً یازمشدق . اشبو خبری استبشارایلمن ملحقات ارباب زراعتی والی بك افندیه قارشی تشکرالریتك ایچاسنه بروجه‌زیر درج ایلدیکمز تلغرافه غزته‌مزی توسیط ایلیورلر :

کرمیانیك : ٨ کانون اول نومرو ٢٥٠

ایکی سنه‌در اخیرجیلری محو اولنجه‌لری درجه‌سنه کیتیرن اخیر سندیقه بلیه‌سنك طاغیدلمسه‌دائر والی پاشا حضرتلرینك تشبثات خیر خواه‌انه‌لرینی غزته‌لرده اوقودق دائماً یازاری بویله پر معیشت‌دن فوتارده‌جق بر عضو محترمك بیلدیرمکی بیشمه‌سی جناب حقدن بکلمکده‌در والی پاشا حضرتلرینك حقوقرك محافظه‌سی اوغرینده‌کی لعف وصرو تلریته دائر تفکرات تمرك تبلیغنه جرءت علیه‌لرینك توسعاتی رجا ایلرز هان جناب حق والی بك افندیز و امثالی مأمورلرزیزی طول عمر ایله دولت و ملته یاشاتسون .

عموم هالی نامنه : علی رضا

پولیس نقطه موظفلری

شهرمز پولیس مدیری عارف حکمت بك افندی اسابنك بر قاچ‌دها تأمینی ایچون مناسب کورد یکی بر رده‌ی موافقه نقطه وضع واقاعه‌سی موقع تطبیقه وضع الیشلردر .

پشتاچیلر مرکزنده : مرادلق پاشی ، میاهی بازاری ، چاقالی قرونی ، ایاوشچیلر ، قطارچیلر ، قونکورمزچشمه‌سی ، بین چارشوسی ، کرآلی ، پاش طوراغی ، شادروان آلتی ؛

جوراق قیوموقنده : بصمه‌خانه ، کمر جادمسی ، تیلکیلك .

نیمچلك موقنده : عمومحفاظه‌لرك برنجی سوقاغی ، ایکنجی سوقاغی ، غالیوز تراسی ، کمر استانبولی .

ایکی چشمه‌لك مرکزنده : اولویول ، یوان چشمه‌ده‌ده درت یول آغزی ، عرب قرونی .

تجارکاه موقنده : اسعلی مسجد ، دیلك پاشی ، ایرغاد بازاری .

حدیه موقنده : اشرف پاشا جامعی ، دامادجقده عثمان اغا قهوه‌سی .

طولابلی قویو موقنده : پاریحی اوغلی ، موسی قهوه‌خانه‌سی .

فصولیه مرکزنده : روم استانبولی ، قاه‌درالی ، ایتالیا مکتبی ، کوزلر کوپریسی ، فرنك محله‌سی ، آکسویلو ، یوزمارشه .

بلاویسته موقنده : حلیلی سوقاغی ، برنجی قورد وندهبلاویسته سرایمه‌سی ، ترامه جادمسی ، مسعودیه جادمسی .

یوقه‌ده موقنده برنجی قوردوق ایتیوله‌رده ، دارالعاج ترامواى مقاصه‌ده ، مسعودیه جاده‌سنك دیرسکی .

چالغیجی پاشی مرکزنده : چالغیجی پاشی قهوه خانه‌سی اوکی ، یکی دنیا .

قرانتو مرکزنده : استانبولدك اوکی ، ساحخانه ، قرانتو اسکله‌سی .

قره‌طاش موقنده : آهنك مطبعه‌سنك اوکی ، قره‌طاشده لامبرونك قهوه‌سی .

کوزلیه موقنده : کوزلیه اسکله‌سی ، اسکی کوپری قره غولی .

رشاده موقنده : قوقاز یالی اسکله‌قهوه‌سی اوکی ، اطلاشوله قهوه‌سی .

چارلی بنجه مرکزنده ، مارجاده‌سی ، هاجی استاپوه‌ده‌یاخاه‌ده‌ملیتك قهوه‌سی اوکی اسکی قره‌قول موقنده مدلاوجی‌سه وقاغی ، صفوق چشمه

مورتاکیه موقنده : ثملاکی ، ایلیانی ، چیچکلك قهوه‌سی اوکی

ایاتریونا موقنده ، ایاقرینا کلیسانی اوکی دایی خرستو اسکی چیفوده‌قره‌غول اوکی پساپورط مرکزنده : آوجیلر قلوی ، پارس سینه‌مانی ، انکلیز اسکله‌سی ، مالطیزلر وطاشچیلر ، ایاقوطیقی ، عریبان ، شیشه چیلر ، مجار باغچه‌سی ، قره‌مرك ارقه طرفی .

قارشویقه مرکزنده : دکز اسکله‌سی ، الاجی بکی اسکله‌سی ، عثمان زاده اسکله‌سی ، شمندوفر استاسیونی .

سیار طبیبلر برینه

یلدیه اطبالسی

درت لوا ایله قرق لیوا قضالری مرکز اولان ولایتمزك هجری کوشه‌سنه وارنجیه قدر اهالیمزك احوال صحیه‌سی مبین ایستاتیقلر مبدانه کتیرمك ومزمن امراضك ایقاع ایلدیکی تخریبات بر سنه‌لك تجربه ایله تتبع ده‌ن صورتله ایکی اوچ سنه‌لك تجربه ایله تتبع ده‌ن قرمان اوله‌جقدر . هرده‌بر یلده‌میز ؛ بو اطبانك معینه برمعاون ویاخود بش آلتیوز غروشلق برصحیه خدمه‌سیله برسانس ویره‌جکلرمی ؟ طبیبی دیریلمك ؛ فقط‌بنده‌کز بولغری‌حسابه قاعیه‌سی : ٢٥٠٠ معاشلی بش سیار طبیب و ٥٠٠٠ غروش معاشلی بر مفتشك تعیین بیوردقجه اولادیقدن بوصورتله تحت عمومیه وقاعه‌کار برهیئت عهده‌ده مدافعه‌سنه توديع ایدلش اولیور . یواصول اوروپانك برچوق محلرنده تطبیق ایدلمکده وفوائدی کورلمکده اولدیغی ارباب‌نجه معلومدر . بزکه محتاج ترقی‌ز ؛ دها یاقلی تطبیق جهتنه کیتمایز . . کیتمایز اما محیطمزك اجرا آغزه درجه قابلیته کوره کوریلدیکی یوصورتله مزدم و فرنکیلی اولوب اولادیغی ده اوکرنه‌یان بلدیه اطبانمه درت

اولادیغی دوشونه‌یم ، تدقیق ایده‌م . . کوره‌جکز ، که وسائط نقلیه‌لك فقدانندن شکایت ایتمك دكل ، کره آرضی بیله‌سی بشره جولانکاه اوله‌جق قدر مساعد کوره‌مدکلرندن قادلاتوب کوکارده اوجنه قالقیشدیلر . برایسه یونانی ایتجادشو یله طورسون ، صوك زمانلرده بر قاچ فداکار ضابط جیقه‌مامه‌یدی برطیاره‌ی اداره‌ایده‌جك اللره بیله مالك اولایه‌جقدی . مقصددن طبیشداری جیقه‌یم . مقصدمز ؛ اوزو بلده سیار اطبا اصولنك کال کرمی ایله اجرا ایدیله‌بیلکده اولسیدر . چونکه اون قریه یر کوندره قابل تخلیشدر . بزم تملکلرمز بو یله‌میدر ؛ ظن ایدرم خیر ! ولایتمك هانکی شهریتنه اوغرایسه‌کز بر چوق شکایتلرك باش ثنده شوشه یولر ، پنك یوفسز لغدن ، آرابه‌جیلرك سنه‌ده بر جسور محواتمکده اولدقلرندن اوزون اوزون شکایتلر ایشیده‌جکسکز . بر قضادن دیکر قضایه (خط یولی) مسئلتا طوتولق شرطیله بر پول یوقدر . قضاركه قریه‌لرینه‌دها مترق ایکن ـ بویله اولور ایسه قرا حقده سوزسویله‌مك یك فضله اولور . وسائط نقلیه‌سی ، طرق ومعابری بودرجه ابتدائی اولان محیطلرده سیار اطبا استخدام ایتمك و بودوائمك مدت تخلیشلرینه سنه‌ده آلتی ماه تنسیب ایتمکدن مقید برثمره حاصل اولمه‌میه‌جغنی صانیرم . فکریمی دها آچیق ایضاح ایده‌یم : یوسیار طبیبلردن هربری برقواچ تعرقی وتخصیص اولنه‌جق ، حالبوکه‌هرقوانك متعدد قضالری وهرقضاده ٦٠-١٠٠ قریه‌سی واردر . برینه کوره بر کویدن دیکر کویه قدر بر ساعت‌دن اون ساعت مسافه بولنور . سیار طبیب آلتی آی دور وتفتیش ایده‌جکنه کوره بو مدتك کیچه‌لری دخی داخل حساب ایدلدیکی حالده هر کوی سنه‌ده انجق درت نهایت التی ساعت حکیم یوزی کوره‌مك نصیب اولاجقدر . کوی اهالیسی ایچه عموماً وبخیر اولسنه بناءً دوقتورك اوغرایه‌جغی کون کیمی باغده ، کیمی تارلاده ، بوله‌جقدن دوقتور بك خدمتدن هان هیچ بر ثمره اقتطاف ایدیله میه‌جکی بدیهیدر . باخصوص موجود وسائط نقلیه وطرق ومعابرمزك ایراث ایلیه‌جکی مشاق ومتاعبه تحمل ایده‌جك فداکار ذواتك عددی بالضروره بك آزدر . و نهایت ایکی اوچ سنه خدمتدن صکره یعنی منطقه‌سنك احوال صحیه‌سی حقنده آز چوق بر معلومات ایدینه‌جکی سیرده‌ده استعفا ایده‌جکندن بو صورتله ایکی اوچ سنه‌لك تجربه ایله تتبع ده‌ن قرمان اوله‌جقدر . هرده‌بر یلده‌میز ؛ بو اطبانك معینه برمعاون ویاخود بش آلتیوز غروشلق برصحیه خدمه‌سیله برسانس ویره‌جکلرمی ؟ طبیبی دیریلمك ؛ فقط‌بنده‌کز بولغری‌حسابه قاعیه‌سی : ٢٥٠٠ معاشلی بش سیار طبیب و ٥٠٠٠ غروش معاشلی بر مفتشك تعیین بیوردقجه اولادیقدن بوصورتله تحت عمومیه وقاعه‌کار برهیئت عهده‌ده مدافعه‌سنه توديع ایدلش اولیور . یواصول اوروپانك برچوق محلرنده تطبیق ایدلمکده وفوائدی کورلمکده اولدیغی ارباب‌نجه معلومدر . بزکه محتاج ترقی‌ز ؛ دها یاقلی تطبیق جهتنه کیتمایز . . کیتمایز اما محیطمزك اجرا آغزه درجه قابلیته کوره کوریلدیکی یوصورتله مزدم و فرنکیلی اولوب اولادیغی ده اوکرنه‌یان بلدیه اطبانمه درت

Ahenk Gazetesi, 10 Kanun-u Evvel 1329

BELGE 28 – TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ 10 KANUN-U EVVEL 1329

On Dokuzuncu Sene
Aded 5305
Sene-i Maliye 10 Kânun-ı Evvel 1329 Salı [23 Aralık 1913]
Sene-i Hicriye 24 Muharrem 1332 [23 Aralık 1913]
(2. Sayfa)

Polis Nokta-i Mevkileri

Şehrimiz Polis Müdürü Arif Hikmet Bey Efendi asayişin bir kat daha temini için münâsib gördüğü zîrdeki (aşağıda sıralı) mevâkie (mevkilere) nokta vaz' ve ikâmesi mevki-i tatbike (uygulamaya) vaz' eylemişlerdir (koymuşlardır).

Peştemâlcılar merkezinde: Mezârlık başı, Sipahi Pazarı, Çakmak Fırını, Pabuşcular.

Kantar mevkiinde: Gün Görmez Çeşmesi, Yemen Çarşısı, Kemer Altı, Baş Torak, Şadırvan Altı.

Çorak Kapı mevkiinde: Basma Hane, Kemer Caddesi, Tilkilik.

Tepecik mevkiide: Umumhânelerin (Genelevlerin) birinci sokağı, ikinci sokağı, Galinoz Tarlası, Kemer İstasyonu.

İki Çeşmelik merkezinde: Uluyol, Yavan/Yuvan? Çeşmesi Dört Yol Ağzı, Arab Fırını.

Namazgâh mevkiinde: Asmalı Mescid, Dibek Başı, Irgâd Pazarı.

Hamidiye mevkiinde: Eşref Paşa Camii, Damlacıkda Osman Ağa Kahvesi.

Dolaplı Kapı mevkiinde: Yapucu Oğlu, Mumcu Kahvehânesi.

Fasulye merkezinde: Rum İstibâliyesi Katedrali, İtalya Mektebi, Körler Köprüsü, Frenk Mahallesi, Eksinoplo?, Bon Marşa.

Balâvista mevkiinde: Halepli Sokağı, Birinci Kordonda Balâvista Sinemâsı, Terâsa Caddesi, Mesudiye Caddesi.

Ponta mevkiinde: Birinci Kordon, Banyolarda, Dar Ağaç Trâmvây Makasında Mesudiye Caddesinin Dirseği.

Çalgıcı Başı merkezinde: Çalgıcı Başı Kahvehânesi Önü, Yeni Dünya.

Karantina merkezinde: Asansörün Önü, Silahhâne, Karantina İskelesi.

Karataş mevkiinde: Ahenk Matbaasının Önü, Karataşda Lambronun Kahvesi.

Göztepe mevkiinde: Göztepe İskelesi, Eski Köprü Karagolu.

Reşâdiye mevkiinde: Kokâr Yalı İskele Kahvesi, Atnaşola Kahvesi.

Çayırlı Bahçe merkezinde: Melez Caddesi, Hacı Estelyo, Debbâğhânede Miletinin Kahvesi Önü.

Eski Karakol mevkiinde: Midillici Sokağı, Sukuk Çeşme.

Mortakiye mevkiinde: Temlâki, Ayayâni, Çiçkanın Kahvesi Önü.

Ayâ Trifona mevkiinde: Ayâ Katerina Kilisesi Önü, Dayı Hristo, Eski Çikudiye Karagol Önü.

Pasâport merkezinde: Avcılar Klübü, Pâris Sinemâsı, İngiliz İskelesi, Maltizler ve Taşcılar, Ayâ Fotini, Arabyân, Şişeciler, Macar Bankası, Karamürün Arka Tarafı.

Karşıyaka merkezinde: Deniz İskelesi, Alay Beyi İskelesi, Osman Zade İskelesi, Şimendifer İstasyonu.

BELGE 29 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.EUM.MH. 176/66.005.

Huve

Guruş	Tulen	Arzen	Kadden	Terbian	…….
1120	1650		340	56	20 Yan yatma? duvar inşası
590 20 (para)	450	375		1687	35 Örtü ve taban inşası
195	4	325		13	15 Taban inşası
300				75	4 Sıvalar
120					Pencere aded 1
150					Kapı aded 1

2475 20 (para)

421 20 (para) Mevcud örtü olup minha

2054

421 20 (para)

2475 20 (para)

Kemer altındaki Polis Karakolunun arka cihetindeki odanın üzerine bir odanın inşası hakkında bâlâda (yukarıda) gösterildiği üzere iki bin elli dört guruşla vücuda geleceği maruzdur.

19 Receb (1)332 (16 Haziran 1914) Belediye Müsteşarı

İmza

BELGE 30

BOA: DH.EUM.MH. 176/66.001.

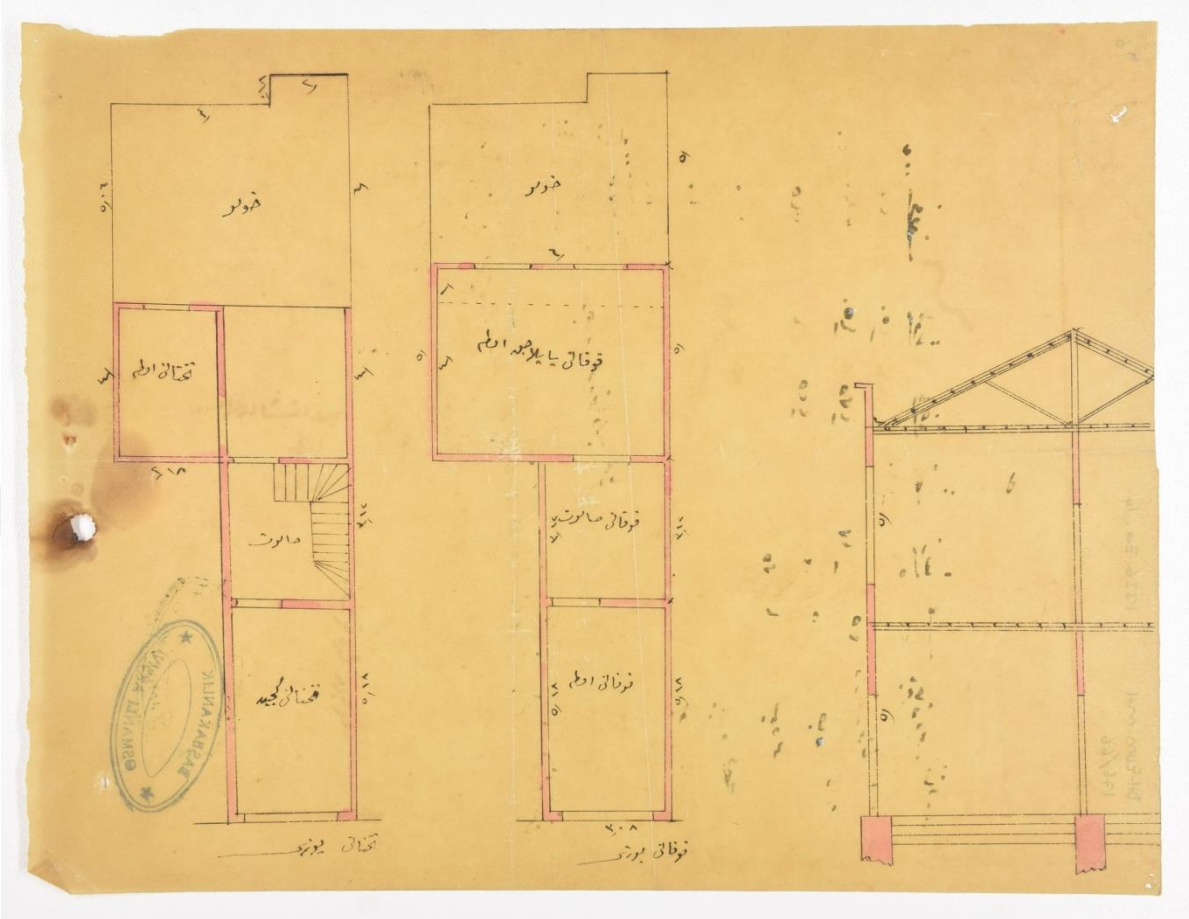

BELGE 31

BOA: DH.EUM.MH. 176/66.003.

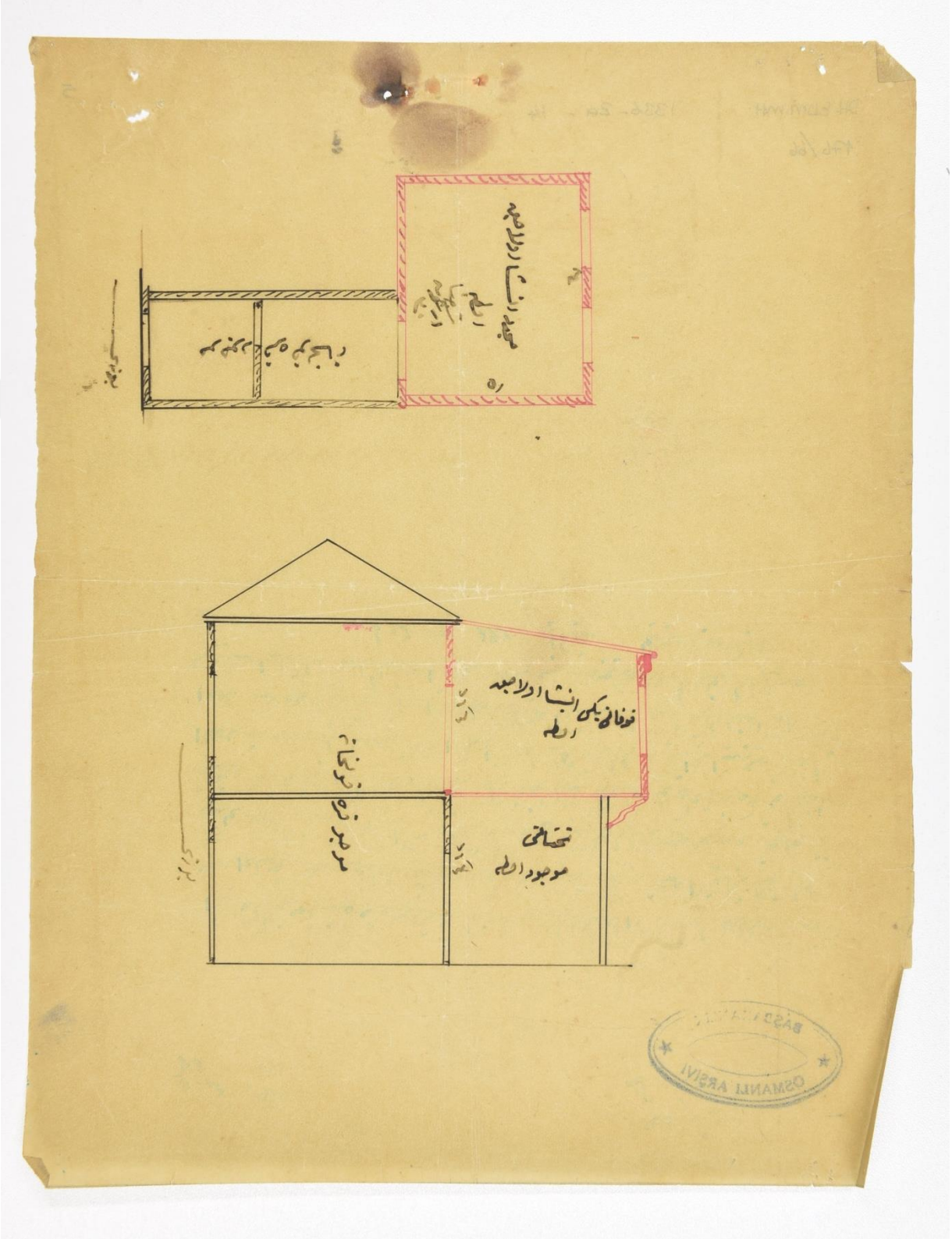

BELGE 32

٢ نجی صحیفه — آهنك ٩ ایلول — یکرمنجی سنه

خصوصی تلغرافلریمز

در علیه: ٨ ایلول ، قبل الزوال ساعت ١١ ، دقیقه ٤٠ ، نومرو ١٧٢٥

فرانسزلر حال تعاقیده

غرب صحنه‌سنده بیوك محاربه‌لر دوام ایتمکده‌در . برقاچ کون اول المانلرك اختیاری ویاخود اضطراری رجعتلری اوزرینه آمرضی وضعیت آلمش اولان فرانسز عسکرینك شمدی تعاقبی وضعیت آلدیغنی آژانس وولف خبر ویریور. بوندن اکلاشیلیورکه بیوك وقطعی محاربه المانلره مساعد صورتده جریان ایتمکده‌در .

المان هجوملری

المانلرك مواقع مستحکمه‌یه هجوم حرکاتی بطاسله ایرواله ایتکده‌در .

وه‌ردون استحکاماتنده

المانلر (وه‌ردون) ك جنوبنده‌کی استحکام خطه هجوم تدارکاتنده بولنیورلر .

الساسه‌کی آلمانلر

الساس جهتنده بولنان آلمان عسکری فرانسز قواسنه تماس ایدوجه‌سنه یکی موضعلرده پراشمشلردر .

شرقی جبهه‌سنده

١ شرق جبهه‌ٔ حربنده آلمانلر روسلرك برفلاندیا طونجی لواسنی مغلوب ایتمشلردر.

آلمان غالیتلرندن

آژانس وولفك اخباراتنه نظراً آلمانلر شرق صحنه‌سنده (غرایووو) ایله (سه‌کزوزین) موقعلرینی ضبط ایتمشلردر .

وه‌مس طوبارده‌سی

المانلر فرانسزلك الکه قوتلی مواقع مستحکمه‌سندن اولان (وه‌مس)ی طوبارده‌سنه باشلامشلردر .

روسلرك موفقیتی

روس عسکری اوستریا اراضیسنده (سانباط) و (سامور) موقعلرینی اشغال ایتمشلردر .

آهنك : سنباط ، سامور ؛ آوستریانك غالیچیا خطه‌سنده‌در . سامور ویاخود سامبور ایرمغك یخه کیلو مترو غرب جنوبیسنده دنیستری کناره‌سنده قضا مرکزی بر قصبه‌در .

***

دون آقشام کچ وقت کلان تلغرافلر

دوسعادت ٧ ایلول بعدالزوال ساعت ٦ دقیقه ١٠ ، نومرو ١٦٧٥

آلمان فعالیت و تهاوکاتی

المانلر شرق صحنهٔ حربنده بیوك فعالیت کوسترمکه باشلادیلر . شرقی پروسیا ایله سیلیزیا خطه‌سنده غایت مهم حرکات حربیه‌یه حاضرلانه‌ده‌درلر.

آوستریالیلر دخی حاضرلانیورلر

صوك وارد اولان تلغرافلرده اوستریالیلرك دخی بیوك ومهم حرکات حربیه‌یه حاضرلاندقلری بیلدیریلیور .

روس اسرامی

آلمانیا سفارتخانه‌سنك تبلیغ رسمیه‌سنه نظراً المانلر ، اخیراً استیلا ایلدکلری صووالسکی نام روس ایالتنده واقع اولان صوك محاربانده روسلردن قرق بش بیك اسیر و اوچ یوز طوب آلدقلری تأیید ایتمکده‌در .

غرب صحنه‌سنده

غرب صحنهٔ حربنده فرانسزلرك الکه مهم نقاط استنادندن اولان (وه‌ردون) استحکاماتی اطرافنده شدتلی محاربه‌لر دوام ایدییور .

سقوط خبرلری یکلیور

وه‌ردون استحکاماتنك المانلر طرفندن اسقاط وضبطی خبرلری دقیقه‌دن دقیقه‌یه یکلنمکده‌در .

وان ویلایه‌ٔ زه‌ارا سنده‌در. لورن صحنه‌سنده‌کی ایلرولهٔ معه‌من منظمدر .

هیئت عمومیه اعتباریله هرایکی طرف مواقع مستحکمه‌لرده بولنه‌رق حدودك هرطرفنده جرخه محاربانتده بولنیورلر. هنوز هرایکی طرف ایچون قطعی برنتیجه حصوله کلمامشدر.

**

نومرو ٣١

عسکر بجه پرلزومه مبنی اولمقسزین المانلر ، مجرد ذوق تخریبله ، « رمس » قاعه‌دراله [کلیسا سی] منتظم وشدتلی برصورتده بومبارده‌مان ایلدکلرندن بومعظم کلیسا شمدیکی حالده بریغین انقاضدن عبارت قالمشدر .

نارینجك بیت المقدسی مقاومنده بولنان برعجله آلمانلرك آتش وبروب، انسانیتك صنایع نفیسهٔ متروکه‌سندن بر پارچه‌سنی تخریب ایتمك صورتیله اهدلس وحشتلرینی آکدیران شوحرکتنی نفرت عمومیه‌یه وضع ایتمك فرانسه حکومت جمهوریه‌سنك وظیفه‌سیدر .

خارجیه ناظری ده‌لفاسه

آیدینزده یکی

اعلان عسکری

مکاتب عسکریه قانوننامه‌سنك ١٤٩ نجی ماده‌سی موجبنجه برسنه خدمتدن معاف اولدقلری حالده سفربرلك حسبیله تحت سلاحه آلنمده اولان مکتب معلملرندن ٣٠٣ ، ٣٠٤ ، ٣٠٥ ، ٣٠٦ تولدلنده بولنانلردن تاریخ اعلاندن اعتباراً اون کون ظرفنده بدل نقدیلرینك قبول ایدیله‌جکی اعلان اولنور .

ازمیر اخذعسکر شعبه‌سی ریاسی

بیکباشی : احمد حمدی

تعیین

صالحلی قضاسی مستنطقات ایکنجی کتابتنه مصطفی فهمی افندی تعیین ایدیلدیرك اعتمام ایدلشدر .

بجایش

محمودیه مالیه تحصیل شعبه‌سی معتمی محمد کریم ، نیکبولك شعبه‌سی معتمی ابراهیم افندیلرك بجایشلری اجرا قلنمشدر .

معلم تعیینی

چینه‌نك چالطلی قریه‌سی ابتدائیه معلملکنه نقل ایدیلن بکی کوی قریه‌سی معلمی اسماعیل کال افندینك برینه قصبه‌نك احمدلی ناحیه‌سی معه‌ی حافظ افندی تعیین ایدلشدر .

عزل ، تعیین

قوش اطه‌سی قاضیسی عزت جلال الدین افندی عزل ، مذکور قاضیلکه مدرسة القضاء مأذونلرندن ومحکمهٔ اوقاف کتبه‌سندن حکمت افندی تعیین اولنمشدر .

یکی قره‌غوللر

بولیس مدیر معتمدی هاجم بك افندی ولایتجه تعیین ایدیلملی هنوز درت بش آیدن عبارت آز بر زمان اولدیغی حالده ، شهریمزده ، اك لزوملی محللرده مکمل وموجود بولیس قره‌غوللری وجوده کتیرمکه موفق اولمشلردر. بونلردن کرده ، طوپراق بیرده ، مزاولق باشنده ، چوراق قایوده وکرآ آلتنده کیلر قسماً اکال ایدلدیکی کبی برقسمی ده انشا ایدلك اوزره‌در .

بونلردن باشقه یانبنده حکومت جواوندده غایت متین ، دانشین بر بولیس اداره‌سی ده وجوده کتیریلمکده‌در . بونك رسملری ، بالانلری حاضرلانمشدر.

شو حالده هاجم بك افندینك غیرت ودلالتلریله ازمیرده براز صوکره برچوق قره‌غوللر ، مبانی امیریه کورمکله افتخار ایده‌جکمزدن میرمومی الیه شیمدیدن بیان تبریکات ایلهرز .

تبرع

فوریس قومپانیه‌سنك سرایکوی میان مأموری موسیو بروز اون سکز لیرا قیمتنده بر رأس آتی وسائط نقلیه قومیسیونه ترك وتبرع ایتمك صورتیله ابراز همت ایلمشدر .

مکاتب ابتدائیه‌ده صنایع محلیه

مکاتب ابتدائیه‌ده شمدیه قدر تدریس ایدیلن دروسدن ماعدا صنایع محلیه‌نك ده تعلیم وتدرسنه وقت ایجابنی معارف نظارتندن بوکره ایجاب ایدنلره تبلیغ ایدلشدر .

اجنبی پوسته خانه‌لری

« آزاد امارد » غزته‌سندن :

موثوق برمنبعدن آلدیغمز معلوماته کوره عثمانی پوسته وتلغراف نظارتی دول اجنبیه پوسته وتلغراف نظارتلرینه تبلیغ ایتدیکی بر بیاننامه‌ده تورکیاده فرانجی تشرین اولك برنجی کونندن اعتباراً اجنبی کدکاری لغو ایدلمش اولمغله اجنبی پوسته خانه‌لرینك دخی قپاتیلمجی و بناءً علیه پوسته معاملاتنه ختام ویرمك ایچون استانبوله‌کی پوسته مدیریتلرینه اقتضا

BELGE 32 - TRANSKRİPSİYON
AHENK GAZETESİ – 22 Eylül 1914

Yirminci Sene
Aded 5541
Sene-i Maliye 9 Eylül 1330 Salı [22 Eylül 1914]
Sene-i Hicriye 2 Zilkaâde 1332 [22 Eylül 1914]
(2. Sayfa)

Yeni Karagollar

Polis Müdür-i Muktediri Hâcim Bey Efendi vilâyetimize tayin edileli henüz dört beş aydan ibâret az bir zaman olduğu halde, şehrimizde, en lüzumlu mahallerde mükemmel ve mücedded Polis Karagolları vücuda getirmeye muvaffak olmuşlardır. Bunlardan Kemer'de, Toprak Tepe'de, Mezârlık Başında, Çorak Kapuda ve Kemeraltı'ndakiler kısmen ikmâl edildiği gibi bir kısmı da inşâ edilmek üzeredir.

Bunlardan başka yakında hükümet civârında gâyet metin, dilnişîn bir polis idâresi de vücûda getirilecektir. Bunun resimleri, planları hazırlanmıştır.

Şu halde Hâcim Bey Efendinin gayret ve delâletleriyle İzmir'de biraz sonra birçok karagollar, mebânî-i emiriye görmekle iftihâr edeceğimizden mir-i mumaileyh şimdiden beyân-ı tebrikât eyleriz.

BELGE 33 – TRANSKRİPSİYON
BOA: İ.DH. 92/4597

Huve

Veliyü'l-himemâ kerimü'ş-Süyemâ devletlü inâyetlü 'atıfetlü übhetlü efendim hazretleri

İzmir'de inşâsı muktezâ-yı irâde-i seniyyeden olan Kemer ve Tuzla Burnu ve İki Çeşmeler nâm Karakolhânelerin keşfiyle mikdar-ı mesârifini mübeyyin defteri gönderildiğinden icâb-ı hâlin tarafına işârı İzmir Muhassılı[1048] Sa'adetlü Hamdi Bey cânibinden bâ-tahrirât inhâ ve defter-i mezkûr Ebniye-i Hâssa Müdürü efendiye lede'l-havâle mahalli rayicine tatbiken mezkûr karakolhânelerin mesârifi cemian altı yüz otuz beş keseye baliğ olduğu Müdür-i mumaileyhin 'ilâmından istinbât olunmuş ve keyfiyet Zât-ı 'Âlileriyle muhâbere olunarak İzmir mevkiinde olup Dersa'adette bulunan Ferik[1049] Sa'adetlü Emin Pâşâ'ya ifâde birle mezkûr karakolhânelerin inşâları kendüye ihâle olunduğu halde teferru'ât-ı mümküneye bi'r-riâye beş yüz nihâyet beş yüz elli kese masrafla husûle geleceğini Pâşâ-yı mişarünileyh ta'ahhüd ve ityân etmiş ve bunların inşâsı lazımeden bulunarak icâbının Ferik-i mişarünileyhe ihâlesi taraf-ı sâmilerinden tensib ve izbâr kılınmış olmaktan nâşi zikr olunan karakolhânelerin ta'ahhüdü mucibince beş yüz nihâyet beş yüz elli kese masrafla ve mişarünileyh marifetiyle inşası zımnında tesviye-i iktizâsı

Kocaili Kaimmakamlığı'nın mahsûs olan ma'âşı dün ve kürsi-i Livâ bulunan İzmid'in hüsn-i idâresi ziyâde teba istihdâmına ve bu dahi - mesârif-i zâideye tavakkuf eylediği runümûn olmasıyla ma'âşının tevsi'i Livâ-i mezbur Kaimmakamı İzzetlü Vâsıf Pâşâ tarafından inhâ ve vak'â mahal-i mezbur mevâki'-i saireye nisbetle memarr olarak teferru'ât-ı memuriyetinden dolayı Pâşâ-yı mumaileyhin hasbe'z-zarûre mesârif-i zâidesi vuku' derkâr idüğüne nazâren emsâli vechile icâbının icrâsı cânib-i vâlâ-yı sipehsâlarilerinden bâ-tezkire işâr ve inbâ olunmuş ve Kaimmakam-ı mumaileyhin gayr-ı ez öşür beher şehr altı bin yedi yüz elli ve Kütahya Kaimmakamı 'izzetlü 'Âli Pâşâ'nın kezalik öşürden mâ'adâ şehriyye dokuz bin guruş ma'âş-ı mahsûsları olduğu derkenârdan istifâde kılınmış olduğundan şehr-i eylül ibtidâsından itibâren mumaileyh Vâsıf Pâşâ ma'âşının hem-rütbesi olan mumaileyh 'Ali Pâşâ ma'âşına tatbiken olmiktara iblâğıyla tesviyesi

[1048] Osmanlı mâliye teşkîlâtına bağlı vergi tahsildarı, Mutasarrıftan küçük, kaymakam derecesinde memur.
[1049] Eskiden fırka kumandanlarına verilen unvan.

Asker-i hâssa-i hazret-i şahâne ordu-yı hümâyûnun topçu alayına mensûb olan hastahane bölüğü çavûşânıyçün henüz nişân verilmemiş olduğundan otuz kıta nişanın itâsı ifâde ve inbâ olunarak zikr olunan nişânların resm-i mahsûsuna göre ‘imâl ve ‘itâsı nezd-i ser’askerilerinde bâ-tasvib icrâ-yı icâbı sa’âdetlü Müsteşâr Efendi tarafından bâ-takrir inhâ kılınmış olmasıyla sâlifü’l-beyân nişânların olvechile ‘imâl ve ‘itâsı hususlarında istizân-ı irâde-i seniyyeyi şâmil Maliye Nâzırı devletlü Pâşâ hazretlerinin üç kıta takriri manzûr-ı âli-i cenâb-ı cihân-bâni buyurulmak üzere ersel-i sû-yı sâmileri kılınmış olmağla ber-mucib tekârir-i tesviyesi muvâfık-ı irâde-i aliye-i hazret-i mülûkâne buyurulur ise icrâ-yı iktizâları nazır-ı mişarünileyh hazretlerine havâle olunacağı beyânıyla tezkire-i senâveri terkim kılındı efendim.

m.

Maarûz-ı çaker-i kemineleridir ki

Hâmiye pirâ-yı tazim olan işbu tezkire-i sâmiye-i asafâneleriyle zikr olunan tekârir meşmûl-i lihâz-ı şevket-fâze-i hazret-i şâhâne buyurulmuş ve ‘işâr ve istizân olunduğu vechile zir-i evvelde muharrer karakolhânelerin olmiktar masrafla ve Pâşâ-yı mişarünileyh marifetiyle inşâsı ve zir-i sâni ve mealinde mezkûr maâş ve nişân hususlarının ber-minvâl-i muharrer icrâ-yı iktizâları zımnında keyfiyetin nâzır-ı mişarünileyh hazretlerine havâle bulunması müteallik ve şerefsudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne icâb-ı ‘âlisinden bulunmuş ve tekârir-i merkûm yine savb-ı savt-nümâ-yı sâmilerine iâde ve tesyâr kılınmış olmağla olbabda emr ü ferman hazret-i veliyü’l-emrindir.

Dahiliye

Maliye [Leffi (eki) çıkmamıştır]

fi 7 Şevvâl 1260 (20 EKİM 1844)

BELGE 34 – TRANSKRİPSİYON

Hüseyin Hilmi Uluğ – Sinop Kitabeleri s.76

Jandarma Dairesi (1338) senesinde Livâ Jandarma Kumandanı Binbâşı Nureddin Bey'in eser-i himmeti olarak Belediye Dairesi'nin cenubuna kargir olarak inşâsına başlanmış ve hâlen inşaâtına germiyetle devam edilmekte bulunmuştur. Şu risalenin tab' edildiği sıralarda inşaatin bitmek üzere olan kargir aksâmı Türk tarz-ı mimârisinde ve pek zarif ve kasabamıza cidden ziynet-bahş olacak bir surette yapılmıştır. Gerek Nureddin Bey'in ve gerek Kumandân-ı hâzır Binbâşı Kâmil Bey'in bu hususdaki gayret ve hidmetleri sezâvâr-ı tebcil ve takdirdir.

BELGE 35

BOA: HAT.336/19271.E.1

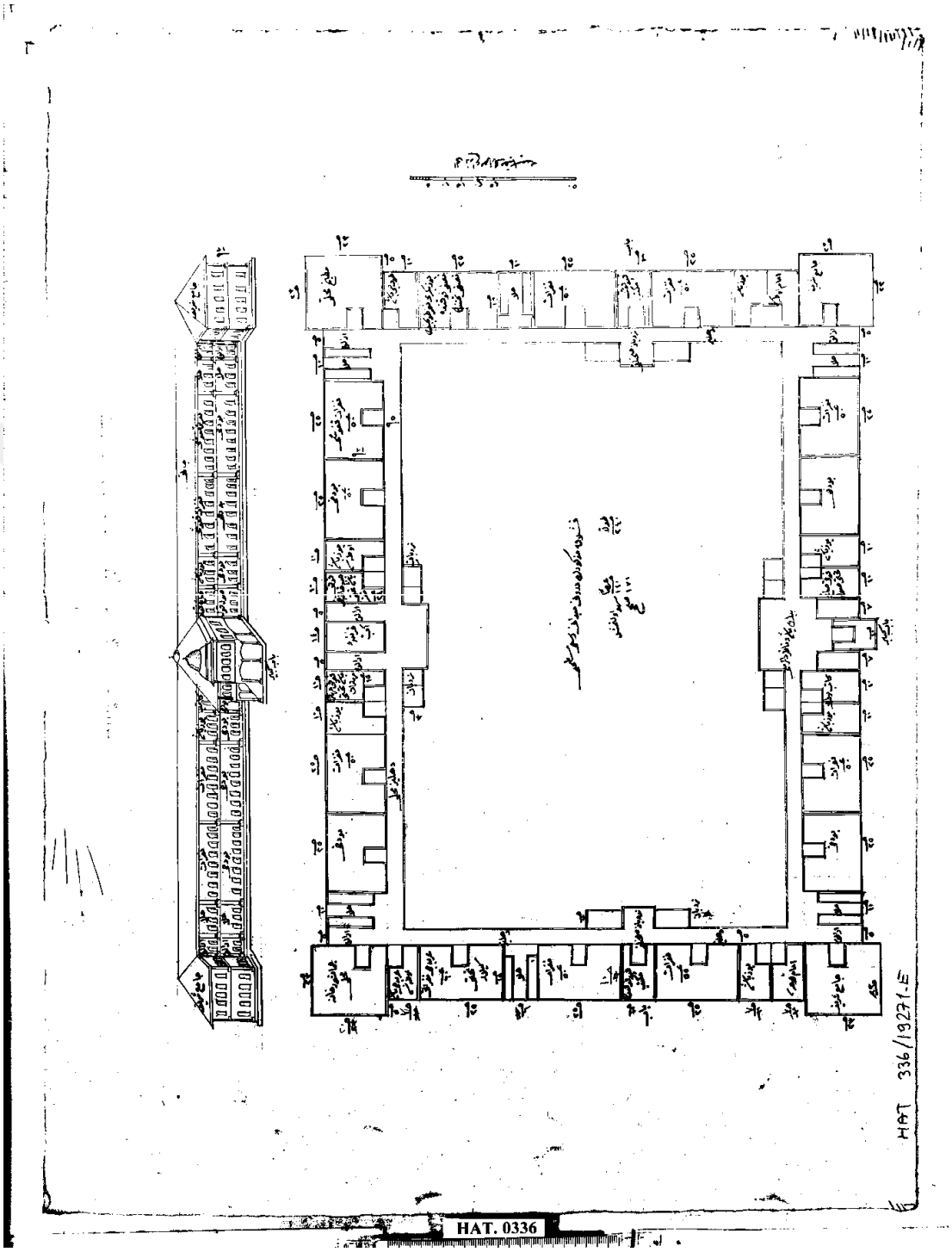

BELGE 36

BOA: HAT.336/19271.C.1

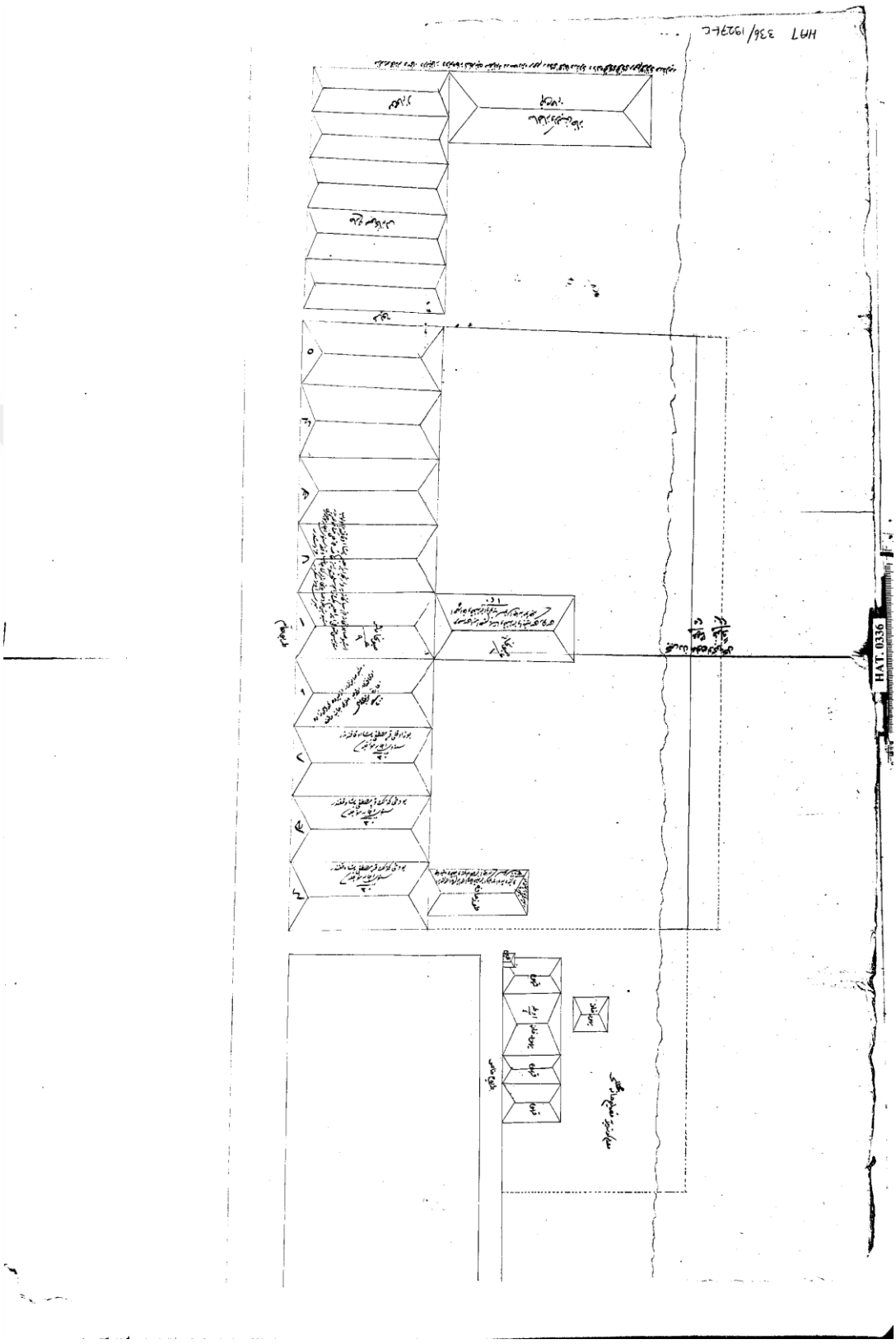

BELGE 37 – TRANSKRİPSİYON
BOA. Y.PRK.UM 49/17

Huve

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Baş Kitâbet Dairesi

Bursa'dan Şifre Telgrafnâme

2 Kânûn-ı evvel sene (1)315 tarihli telgrafnâme-i çâkeri ile arz olunduğu üzere bi-minnet-i teala velâdet-i bâhirü'l-mes'adet hazret-i hilâfet-penâhiye şeref müsadif rûz-ı firûzda tevsi'an ve tanzimen resm-i küşâdının icrâsı tertib olunan Sanâyi' Mektebi'nin nâm-ı kudsiyyet aksâm-ı hazret-i zillullahiye mensûbiyet şeref-i âlem bahâsına ve ihsân-ı bî-….. velinimet-baht-ı uzmâya mazhariyet-i bi'l-'umum asdikâ-yı ahâli kulları içün bir kat daha bâis-i fahr ü şükrân ve deavât-ı mefrûze-i hazret-i cihân-bâni bu münâsebet-i inâyet mehemmedet ile de arâyiş-i elsine-i sadâkat-ı biyâne derkâr idüğünden merhamet-i cihân-şümûl hazret-i hilâfet-penâhi iktizâ-yı aliyesine ubûdiyet ve sadâkat-ı mahsûsa ile dehâlet ve ilticâ kılındığı marûzdur fermân

fi kânûn-ı evvel sene (1)315

Bursa Vâlisi
Halil

BELGE 38 – TRANSKRİPSİYON

BOA. BEO. 1425/106858.001-002

Huve

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Bursa'da tesis ve inşâ ve velâdet-i hümâyûn-ı hazret-i pâdişâhiye müsâdif yevm-i firûzda redm-i küşâdı icrâ olunan sanâyi' mektebinin nâm nâmi mülûkâneye nisbetle tevsimi maksadına müsâade-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhi olduğu mabeyn-i hümâyûn bâş kitâbet celilesine bâ- tezkire-i hususiye işâr kılınmış olmağla icâbının ifâsına himmet.

26 Şaban sene (1)1318 irâde-i hususiye mukayyidlerine verilmiştir.

15 Kânûn-ı Evvel sene (1)315 fi 21 kânûn-ı evvel sene (1)315

BELGE 39 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MKT. 1091/9.002.001.

Huve

MAKAM-I ASKERİYE

Muhâsebât Dairesi

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

4 haziran sene (1)322 tarihli ve yüz iki numaralı tezkire-i aliye-i asafâneleri cevabıdır.

Trabzonun meydan-ı şarkî cihetinde ve belediyenin taht-ı tasarrufunda bulunan Karakolhâne'de ikâme olunan asâkir-i şahâne hükümetçe gösterilen lüzum üzerine ikâme olunup yoksa sâye-i şahânede orada kışla-i hümâyûn mevcud olduğundan bu gibi müteferrik mahallerde asker ikâmesine cihet-i askeriyece bir gûne mecburiyet ve ihtiyâç olmadığına ve böyle asâyiş-i belde için hükümetin tensibi ve gösterdiği lüzum üzerine şehrin daha birkaç mevkiinde asâkir-i şahâne ikâme olunarak bunlara tahsis kılınan emâkin bedel-i icârâtı emvâlce tesviye kılınmakta bulunduğuna binâen mezkûr Karakolhâne bedel-i icâresinin dahi hükümetçe tesviyesi tabii bulunduğu Trabzon Kumandanlığı'nın işârına atfen Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celilesinden cevâben bildirilmiş olmağla ana göre iktizâsının ifâsı hususuna himem-i aliye-i nezâret-penâhileri masrûf buyurmak babında emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

fi 8 safer sene (1)325 [23 mart 1907] ve fi 11 mart sene (1)323 [24 mart 1907]

Serasker

Rıza

BELGE 40 – TRANSKRİPSİYON
BOA: DH.MKT. 1091/9.003.002.

Trabzon Vilâyet-i Aliyesine

17 Mart sene (1)323 (30 Mart 1907)
21 Mart sene (1)323 (3 Nisan 1907)
21 Safer sene (1)1325 (5 Nisan 1907)

Vilâyet-i Aliyeden meclis idâresinin 18 Nisan sene (1)322 (1 Mayıs 1906) tarihli mazbatası cevabıdır

Trabzonun meydan-ı şarkî cihetinde ve belediyenin zir-i tasarrufunda bulunan Karakolhânede ikâme olunan ‘asâkir-i şahâne hükümetçe gösterilen lüzum üzerine ikâme olunub yoksa sâye-i şahânede orada kışla-i hümâyûn mevcud olduğundan bu gibi müteferrik mahallerde asker ikâmesine cihet-i askeriyece mecburiyet ve ihtiyaç olmadığına ve böyle asâyiş-i belde için hükümetin gösterdiği lüzum üzerine şehrin daha birkaç mevkiinde asâkir-i şahâne ikâme olunarak bunlara tahsis kılınan emâkin icâratı emvâl-i mahalliyeden tesviye kılınmakda bulunduğuna binaen mezkûr Karakolhâne icâresinin dahi hükümetçe tesviyesi tabii bulunduğu Trabzon Kumandanlığı’nın işârına atfen Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celilesinden cevaben bildirilmiş olduğu beyânıyla ana göre iktizâsının ifâsı Trabzon Vâlâ-yı Askeriyeden gelen 11 Mart sene (1)323 (24 Mart 1907) tarihli ve on numaralı tezkirede izbâr kılınmışdır olbabda

BELGE 41 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MKT. 2760/46.001.002.

Tarih-i Tebyizi: 15 Safer sene (1)327 (8 Mart 1909)

23 Şubat sene (1)324 (8 Mart 1909)

Tesvid Tarihi: 22 Şubat sene (1)324 (7 Mart 1909)

Huve

Trabzon Vilâyet-i Behiyyesine

3 Şubat sene (1)324 (16 Şubat 1909) tarihli telgrafnâme-i vâlâları cevabıdır

Trabzonun meydân-ı şarkî cihetinde vâki' olup Karakolhâne ittihaz ve derununa asker-i nizâmiye ikâme olunan mahalin bedel-i icârı husus nâmesinin tesyârı lüzumu işâr olunmuş ise de miktarı muhâsebece malûm olmadığı gibi bütçe haricinde husus nâme istihsâli ve irsâli de gayri kâbil bulunmasına binâen mezkûr bedel-i icâr için vilâyetin muvâzene dâhilindeki mürettebâtı tasarrufâtından bir karşılık bulunarak muâmele-i nakliyesi icrâ olunmak üzere keyfiyetin işârı lüzûmu muhâsebe ifâdesiyle beyân olunur olbabda tebyiz

evrâkı muhâsebeye

BELGE 42 – TRANSKRİPSİYON

BOA: MF.MKT.1013/39.001.001.

Huve

ANKARA VİLAYETİ

Mektûbî Kalemi

M'aârîf Nezâret-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Geçende mülhâkat-ı vilâyetin devr ve teftişi esnâsında dâhil-i vilâyette bulunan mekâtibin ahvâl-i 'umumiyesi ve tahsis-i mekâtib-i ibtidâiyyenin şekl-i hâzırıyla ihtiyâcât-ı vâkı'a nisbetinde tevfir ve tensiki nazar-ı dikkat ve 'itinâya alınarak vilâyetçe emr i mühim-i m'aârîfin dahi hâli tekemmüle isâli vesâil-i ciddiyesi teemmül olunmak ve gerçi livâ merkezlerinde birer 'İdâdî Mektebi mevcud ise de bunlarda icrâ olunan tedrisât Rüşdiye derecesinde ve kurâda mevcud Mekâtib-i Sıbyâniyenin 'umumen tedrisâtı da usul-i 'attika dairesinde olarak bunlardan bihakkın istifâde edilememekte bulunmuş olduğundan derecât-ı tahsilin üssü'l-esası olan mekâtib-i ibtidâiyyenin kâffeyi kurâya t'amimi ile beraber tedrisâtın dahi bir şekl-i müfîd ve intizâma ifrâğı muktezi olup kurâ-yı mevcûde içinde yalnız yirmi otuz hâneli köylerde bulunmasına ve bu misillü küçük kariyelerde mektepler tesisiyle temin-i idâresi müşkil olmağla beraber yekdiğerine mücâvir olan birkaç küçük köyün birisinde bir mekteb tesisiyle diğer köyler etfâlinin orada tedris ettirilmesi sureti de köyler arasındaki mesâfenin uzaklığı mâni'asıyla sehlü't-tatbîk ve icrâ olamayacağına binâen bu gibi kurâ-yı sagire etfâlinin çocuklarının hisse-mend-i marifet edilmesi için başkaca ittihâz-ı tedâbir olunmak üzere şimdilik bir mu'allimin maişetini edebilecek olan ve mektebi bulunmayan kurâ-yı cesimede usul-i cedide vechile birer mekteb-i ibtidâi küşâdı sureti evvel bâ evvel nazar-ı mütalaa'ya alınmış olduğundan ve fakat mekâtib-i ibtidâiyye için tarz-ı cedid taallime muktedir muallimler yetiştirilmek üzere Dârü'l-Mu'allimînin teksîr-i adâdına ihtiyâç derkâr olup merkez-i vilâyette mevcud Dârü'l-Mu'allimîn Ankara merkez sancağını teşkil eden kariyeler için ancak mu'allim ihzâr edebilerek daire-i istifade mahdud kalmakda olmasıyla Livâ idâdî mektebleri dâhilinde olmak ve idâdî müdürlerinin nezâretiyle mu'allimleri tarafından evkât-ı sabahda? icrâ-yı tedrisât olunmak ve bu Dârü'l-Mu'allimden şehâdetnâme ahzıyla ikmâl-i tahsil etmiş olan mu'allimler birkaç sene kurâ mekatib-i ibtidâiyyesinde mu'allimlik ederek badehu kazâ mezkezlerinde inhilâl edecek ibtidâi mektebleri mu'allimliklerine tayin kılınmak ve tarz-ı

teşkiliyle derecât-ı tahsili ve mütealliminin suret-i devâm ve istihdâmları tanzim olunacak talimât ahkâmına tâbi' tutulmak üzere birer Dârü'l-Mu'allimîn küşâdı halinde Elviyeye mülhak kurâ için de usul-i cedide vechile tedrise vâkıf mu'allimler yetiştirilmesi ve binaenaleyh m'aârîf-i ibtidâiyyenin matlûb-ı âlî dairesinde ve esâslı bir surette neşr ve tamim fevâidi esbâbı temin ve istihzâr kılınmış olacağı cihetle suret-i marûzeye göre iktizâsının ifâ ve emr-i tebliğine müs'aâde buyurulması için arz-ı keyfiyete mübâderet kılındı olbâbda emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

fi 13 cemâziye'l-evvel sene (1)325 [24 Haziran 1907] ve fi 11 Haziran sene (1)323 [24 Haziran 1907]

Ankara Vâlisi

Mühür içinde Ahmed Reşid

BELGE 43 – TRANSKRİPSİYON

BOA: MF.MKT.1013/39.001.002.

Belge 1

İdadiye Dairesine 18 Haziran sene (1)323 [1 Temmuz 1907]

Ankara Vilâyetinin işbu tahrirâtında merkez-i vilâyette kâin Dârü'l-mu'allimînin ihtiyâca gayr-ı kâfi olması ve kurâ-yı mevcûdeden ekserinin ibtidâi mektebinden mahrûm bulunması hasebiyle elviye merâkizindenki mekâtib-i idâdiye dâhilinde olmak ve mekâtib-i mezkûre müdürlerinin nezâretiyle mu'allimleri tarafından icrâ-yı tedrisât edilmek üzere merâkiz-i mezkûrede birer Dârü'l-Mu'allimîn tesisi ve teşkili ve bunlardan şehâdetnâme alacakların birkaç sene kurâ mekâtib-i ibtidâiyyesinde mu'allimlik ettikten sonra Kazâ merkezlerinde inhilâl edecek ibtidâi mekteblerine tayini arz ve …. olunmaktadır. Vilâyet-i şâhâneden Kosovâ ve Konya vilâyetlerine mülhak elviyenin bazılarında Dâr'ül-mu'allimîn mevcud ve bunlarda ayrıca mu'allim müstahdem ise de Livâ mekâtib-i idâdiyesinde gerek müdür ve gerek mu'allimlerin kesret-i meşgûliyetleri Dârü'l-Mu'allimînde dahi tedrisât ifâsına gayr-ı müsâid bulunduğuna binâen şimdilik mu'allim-i evvellerine beş yüz ve muallim-i sânilerine iki yüz elli ve hademesine yüz guruş ki cemiân sekiz yüz ellişer guruşla Niğde, Kayseri ve Kırşehri sancakları merkezinde idâdî müdürlerinin nezâreti altında olarak bir Dârü'l-Mu'âllimin teşkili münâsib-i mütaala idüğünden badehu iktizâsı ifâ olunmak üzere vilâyet bütçesinin bu miktar masraf ihtiyârına müsâ'id olup olmadığının beyânı zımnında iş bu tahrirâtın cânib-i muhasebeye emr ve havâle buyurulması bâbında emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir.

Fi 28 Haziran sene (1)323 [11 Temmuz 1907]

Ali Reşâd Beye

Mühür (Mekâtib-i İdâdiye Dairesi)

Belge 2

Taşrada Dârü'l-Mu'alliminleri Vilâyât merkezlerine münhasır bulunduğundan mülhakât mekâtib-i ibtidâiyesine lüzumu olan muallimlerin merkez-i vilâyetteki Dârü'l-muallimîninde usul-i cedideyi tahsil edenlerden intihâb olunması tabii olup zaten mekteb-i mezkûrdan maksad-i tesis dahi bu olduğundan livâ merkezlerinde ayrıca Dârü'l-Muallimin tesisine esâsen hacet olmadığı gibi bütçenin müzâyaka-i hâzıresi dahi yeniden tahsisât itâsına gayr-ı müsâid olduğu cihetle merkez-i vilâyette bulunan Dârü'l-Muallimînin ihtiyâcât-ı mahalliyeye göre tanzim ve ıslahı lazım geleceğinin meclis-i m'aârifçe görülüp tasvibinden

sonra cevâben inbâsı zımnında mektûbî kalemine havâle buyurulması bâbında emr ü ferman hazret-i menlehü'l-emrindir 16 Temmuz sene (1)323 [29 Temmuz 1907]

Mühür (okunamadı)

Belge 3

1554

Mündericât-ı tahrirât ve mekâtib-i idâdiye idâresinin derkenârı mealine nazaren yalnız Kayseri ve Kırşehri idâdi müdürlerinin nezâretleri tahtında olmak ve emsâli misillü birer muallim ile idâre olunmak üzere birer Dârü'l-Muallimîn şubesi küşâdı münâsib olup ancak bütçenin hal-i hâzırı müceddeden tahsisât itâsına müsâid olmadığından Konya Vilâyeti livâlarında olduğu gibi mahallerince bulunacak karşılıktan altışar yüz guruş maâş temin edilerek mezkûr Dârü'l-Muallimînlerin küşâdı esbâbının istikmâline himmet olunmasının cevâben işârı tezekkür kılındı olbabda emr ü ferman hazret-i menlehü'l-emrindir

4 Receb sene (1)325 [13 Ağustos 1907] ve fi 31 Temmuz sene (1)323 [13 Ağustos 1907]

Mühür (Meclis-i Kebir-i Maârîf)

BELGE 44 – TRANSKRİPSİYON
BOA: MF.MKT.1013/39.002.002.

Tarih-i Tesvîdi
6 Ağustos sene (1)323 [19 Ağustos 1907]
Tarih-i Tebyîzi
17 Receb sene (1)325 [26 Ağustos 1907] ve
fi 13 Ağustos sene (1)323 [26 Ağustos 1907]

Ankara Vilâyet-i Alisine

fi 11 Haziran sene (1)323 [24 Haziran 1907] tarih iki yüz yirmi beş numaralı tahrirât-ı vâlâ-yı Vilâyet-penâhînin cevabıdır.

Kayseriye ve Kırşehri Sancakları merâkizinde mahalleri İdâdi Müdürlerinin nezâretleri altında olmak ve emsâli misillü birer muallim ile idare edilmek üzere birer Dârü'l-Muallimîn şubesi küşâdı münâsib olub ancak bütçenin hâl-i hâzırı müceddeden tahsisât itâsına müsâid olmadığından Konya Vilâyeti livâlarında olduğu gibi mahallerince bulunacak karşılıkdan altışar yüz guruş maâş temin edilerek mezkûr Dârü'l-Muallimînlerin küşâdı esbâbının istikmâli hususunda savb-ı vâlâ-yı 'atufîlerine izbârı ifâde kılınmış olmağla icrâ-yı icâbına himem-i âlileri derkâr buyurulmak bâbında

BELGE 45 – TRANSKRİPSİYON

BOA: MF.MKT. 1216/17.001.001.

Tesvîd Tarihi: 1 Mayıs (1)332 [14 Mayıs 1916]

Tebyîz Tarihi: 2 Mayıs (1)332 [15 Mayıs 1916]

Tezkire

Kayseri Sancağı umur-ı maârîfine müteallik olmak üzere Dâhiliye Nezâret-i Celilesinin 11 Nisan sene (1)332 [24 Nisan 1916] tarih ve 2902 numaralı tezkiresiyle vârid olan beş senelik mesâi programı tedkik olunup ahiren nezâret-i celilece ittihâz buyurulmuş olan ahvâle göre Vilâyât ve Elviyenin fevkalade bütçelerine birinci derecede Dârü'l-Muallimîn ve Dârü'l-Muallimât binalarının mesârif-i inşâiyyeleri idhâl edilmesi muktezi olup Kayseri Livâsında Dârü'l-Muallimîn binasının emvâl-i metrûkeden temin edilmiş olması cihetiyle dâr-ı mezkûr için meceddeden binâ inşâsına şimdilik lüzum yok ise de Dârü'l-Muallimât henüz tesis ve binâsı da ihzâr edilmemiş olduğundan gelecek seneden itibâren bir Dârü'l-Muallimât binası inşasına mübâşeret olunması tahkikat-ı muktezanın ilâvesi ve binasının mesârif-i inşaiyyesi fevkalade bütçeye idhâl edilmiş olan Turân Mektebi Mekâtib-i haliyeden olduğundan bunun muvâzeneden ihrâcı münâsib olacağı mütaalasıyla ancak mahsus ….. aliyesine takdim kılındı

Muhzır

…….

BELGE 46 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.EUM.MH: 189/124.009.

Huve

AYDIN VİLAYETİ

Mektubi Kalemi

Aded 383

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Devletli Efendim Hazretleri

Manisada Osmaniye ve Tevfikiye namlarındaki iki polis karakolunun tamirleri için sarfı lazım gelen sekiz bin yüz seksen yedi buçuk guruşa aid mahalinden gönderilen keşifnâmeler ile râyic mazbataları muhâsebe-i vilâyet ifâdesiyle leffen takdim kılındı. Meblağ-ı mezkûr için emniyet-i umumiye bütçesinin yüz altmış yedinci faslının birinci inşaat ve tamirat maddesinde muktezi havalenamenin irsâline müsaade buyurulması arz olunur emr ü ferman hazret-i menlehü'l-emrindir

fi 10 Receb sene (1)337 (11 Nisan 1919) ve fi 10 Nisan sene (1)335 (10 Nisan 1919)

Aydın Valisi

İmza

BELGE 47 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.EUM.MH: 189/124.001.

Huve

Mecidiye Yirmi Guruş Hesâbıyla Ber Vech-i Zir Eşyânın Rayic Mazbatası

Ocaktan adi duvar taşı-beher arabası 80 guruş

Topraksız yapı kumu-beher arabası 40 guruş

Kireç-beher kantarı 125 guruş

Yerli toprak çifte tuğla-beher bini (bin tanesi) 4200 guruş

Yerli kiremit-beher bini (bin tanesi) 1000 guruş

Marsilya Kiremiti-beher bini (bin tanesi) 20 guruş

Mütenevvi' yapılmış demir kepenk-beher kıyyesi 60 guruş

Kıl keten-beher kıyyesi 80 guruş

Samân keten-beher kıyyesi 20 guruş

Siyah-beyzâ (beyaz) çimento-beher ufak fıçısı 500 guruş kilo 50

Franko ruz ufak fıçı çimento-beher elli kilosu 400 guruş

İşlenmiş demir-beher kıyyesi 60 guruş

İşlenmemiş demir-beher kıyyesi 40 guruş

Yerli kara çivi-beher kıyyesi 50 guruş

Frenk çivisi-beher kıyyesi 120 guruş

Kurşun-beher kıyyesi 70 guruş

Alçı-beher kıyyesi 40 guruş

Su kireci-beher çuvalı 650 kilosu 50

Müteaddid çaplarda cam-beher kasası 4000 guruş

Uşâk Çıralı kalın kereste-beher mekiği 4000 guruş

Uşâk çıralı tahtası-beher mekiği 6000 guruş

Usta başı yevmiyesi (günlük ücreti)-300 guruş

Pabuç usta yevmiyesi (günlük ücreti)-250 guruş

Pabuççu kalfası yevmiyesi (günlük ücreti)-200 guruş

Marangoz usta yevmiyesi (günlük ücreti)-250 guruş

Dülger usta yevmiyesi (günlük ücreti)-250 guruş

Dülger kalfası yevmiyesi (günlük ücreti)-200 guruş

Çamurcu yevmiyesi (günlük ücreti)-150 guruş

Amele yevmiyesi (günlük yevmiyesi)-120 guruş

Râyic-i hâzıra muvâfık olduğu bi’t-tahkik anlaşılmakla ale’l-usül tasrif kılındı
20 Mart sene (1)335 (20 Mart 1919)

Mühür: Manisa Belediye Riyâseti (Başkanlığı) 1334 (1918)

BELGE 48 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.EUM.MH.: 206/73.001.

Nezâretten Manisâ Sancâğı Mutasarrıflığına

1 Nisan (13)36 (1 Nisan 1920) tarih ve 12665-113 numaralı tahrirât cevabıdır

Manisâdaki Osmâniye ve Tevfikiye Polis Karakolhânelerinin icrâ-yı tamiriyçün tamirât ve inşaât tertibinden (1)335 senesi zarfında itâ edilen tahsisâtın usul-i hâzıre dolayısıyla tamirâtın sene-i mezkûre Şubatı gayesine kadar icrâ edilemediğine binâen bi't-tenkis ilm u haberinin irsâl kılınacağı ve sene-i haliye bütçesinden muktezi hususnamenin irsâli işâr kılınmış ise de sene-i haliye bütçesinden bu gibi hususât için hususname itâ edilmemesi Nezâret-i Celilenin telifatı icabından olmağla sene-i haliyeden mertûb hususnâmenin irsâline imkân olmadığı beyân olunur olbabda

İmza

Hülasa

Tamirat ve inşaat tertibinden hususnâme irsal kılınamayacağına dair

BELGE 49 – TRANSKRİPSİYON
BOA: DH.MKT.: 2536/136.001.001.

Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadâret-penâhiye
Evrak numarası: 734/30
Tarih-i Tesvidi: 1 Ağustos sene (1)317 [14 Ağustos 1901]
Tarih-i Tebyizi: 13 Zilhicce sene (1)319 [23 Mart 1902]
13 Eylül sene (1)317 [26 Eylül 1901]

Yirmi beşinci sene-i devriye-i cülus-ı hümâyûn-ı hazret-i mülûkânenin bir hatıra-i güzîni olam üzere Mağnisa kışla-i hümâyûnu pişgâhında mermerden inşa ettirilen fıskiyeli havuz ile kapısı üstünde on oda bir salonu şâmil bir zabitân dairesi müceddeden ve aksam-ı sairesi tamiren inşa olunan kışla-i hümâyûnun bu sene cülûs-ı meyâmin-menûs-ı hazret-i tacdârîye şeref-müsâdif rûz-ı firûzda resm-i küşâdı icra ve bu vesile ile de deavât-ı mefrûze-i cenâb-ı hilafet-penâhi cümle taraftan eda edildiğine ve elverilen fotoğrafının gönderildiğine dair Saruhan Mutasarrıflığından tevârüd eden 25 Ağustos sene (1)317 [7 Eylül 1901] tarih altı yüz elli beş numaralı tahrirat melfûfuyla takdim edilmişdir olbabda

BELGE 50 – TRANSKRİPSİYON

BOA: İ.EV.: 36/8.001.001.

Huve

Şûrâ-yı Devlet

Maliye Dairesi

Aded

3349

Evkâf-ı hümâyûn nezâretinden bi't-takdim şûrâ-yı devlete havale buyurulan 6 şevvâl (1)321 tarih ve altı yüz yirmi bir numaralı takrir ve melfûfâtı Mâliye Dairesi'nde kıraat ve tedkik olundu

Meâl-i takrirde evkâf-ı mazbûtadan Mehmed Emin Ağa vakfından Edremid'de kâin câmi'-i şerifin nâ-kâbil-i ta'mir bir surette ….. harâb olmasına mebni müceddeden inşâsı zımnında mahalince keşf ve münâkasası bi'l-icrâ mecîdî yirmi guruş hesabıyla altmış üç bin sekiz yüz elli guruşda müteahhidi uhdesinde takarrür eylediği ve câmi'-i şerif mezkûr vakfının senevî on beş bin guruş raddesinde vâridâtı olduğu anlaşılmış olduğundan meblağ-ı mezburdan akçe farkı bi't-tenzil baki kalan mecidi on dokuzdan elli dokuz bin altı yüz elli yedi buçuk guruşun vâridât-ı mevcûde ve atiyye-i vakfdan olarak üç yüz on dokuz senesi evkâf bütçesi dâhilinde tesviyesi istizân kılınmış ve evrâk-ı keşfiyesi usül ve emsâline muvâfık bulunduğu nezâretin cümle-i işârından bulunmuş olmağla ber mucib-i istizân ifâ-yı muktezâsının nezâret-i mişârü'n-ileyhaya havalesi tezekkür ve keşif defteriyle münâkasa-i kâim ve resm leffen takdim kılındı olbabda emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir.

fi 6 Zilhicce sene (1)321 [23 Şubât 1904] ve fi 9 Şubât sene (1)319 [22 Şubat 1904]

Büyük Mühür Şûrâ-yı Devlet

Maliye Dairesi Reisi (Mühür içinde) Mehmed Nuri

Azadan Şerif Abdi Paşa (bulundu)

Azadan Lütfi Efendi (bulundu)

Azadan Reşâd Bey (bulundu)

Azadan (Mühür içi okunamadı)

Azadan (Mühür içinde) Mehmed Muhsin

Azadan (Mühür içinde) Mehmed Arif Hikmet

Azadan (Mühür içinde) Ali Hakkı?

Azadan (Mühür içinde) Mehmed Aziz bin Vehbi

Azadan Murad Bey (bulundu)

Azadan Fehmi Bey (bulundu)

Azadan (Mühür içinde) Mustafa .....

Azadan Râuf Bey

Azadan Feyyâz Bey (Memuren taşrada)

Azadan (Mühür içinde) Hüseyin Nâzım

Azadan Filib Mülha Efendi (bulundu)

Azadan Ahmed Fehim

Azadan (Mühür okunamadı)

Azadan (Mühür içinde) Ahmed Cemâl

Azadan (Mühür içinde) …….. Mansur

BELGE 51– TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO.: 3253/243968.002.001.

Huve

Şurâ-yı Devlet

Maliye Dairesi

Aded

3081

Maliye Nezâretinin 8 Şevvâl sene (1)325 [14 Kasım 1907] tarihinde Şurâ-yı Devlete havâle buyurulan 7 Şevvâl sene (1)325 [13 Kasım 1907] tarih ve bin sekiz yüz seksen sekiz numaralı tezkiresi Maliye Dairesinde kıraât olundu.

Meâlinde geçende muhterik olup yeniden inşâsı mutasavver olan Demirci Kazâsı hükümet konağının mesârif-i inşâiyesinden hükümet dâhilinde bir dâire tahsis edilmek üzere Düyûn-ı ‘Umûmiye ve Ziraât Bankasınca itâsı deruhde olunan yüz on ve eski hükümet mahalinin füruhtuyla hâsıl olacak yüz lira ile ‘atik muhterik mahkeme-i şer’iyye arsası bedeli olarak henüz tahsil edilmeyen sekiz bin beş yüz guruşun ve kasaba tarik bedelât-ı nakdiyesinin mümküni’t-tahsil kısmından üç yüz lira ki cem’ân altı yüz liranın karşılık ittihâz olduğundan mezkûr ‘arsa bedeli olan sekiz bin beş yüz guruşun kaydının kapatılması Aydın Vilâyetinden iş’âr edilmiş olup ancak her daireye ‘âid masrafın kendi tahsisâtından tesviyesi usulü iktizâsından olmasına mebni mezkûr hükümet konağı mesarif-i inşâiyyesinin ol cihetçe tesviyesi lazım geleceğinden mezkûr arsa bedelinin tahsiliyle irâd kaydı zımnında sebk eden tebliğata cevâben vilâyet-i müşârünileyhden alınan tahrirâtta meblağ-ı mezburun mesarif-i inşaiyyeye tamamen sarf olunduğu ve bundan mâ’adâ inşaât-ı vâkıa içün hazineden başkaca tahsisât taleb olunmayacağı bildirilmesine nazaren meblağ-ı mezburun iş’âr mahali vecihle kabulü münâsib göründüğü beyânıyla bunun senesine mahsûben mahalince irâd kaydıyla beraber sene-i hâliye maliye muvâzenesine inşaât ve t’amirât tertibi olarak mevzu’ bulunan mebâliğden mahsûbu istizân kılınmışdır.

Mezkûr hükümet konağının ber mûcib-i işâr yeniden inşâsı muktezi ve mesârif-i inşâiyye içün gösterilen karşılıklardan tarik bedelât-ı nakdiyesinin mahsûs lehi başkaca olmak itibârıyla bunun inşaât-ı mebhûseye akçe tefriki caiz olamayacağından andan üç yüz liranın itâsı gayr-ı münâsib idüğüne binâen anın yerine muhâl eyyâm-ı hâliye mevkûfâtı ve sâir tertibât tasarrufâtından başkaca karşılık tedâriki lazım geleceğinin nezâret-i mişârünileyhâya havâlesi tezekkür kılındı olbabda emr ü fermân hazret-i menlehü’l-emrindir

fi 25 Zilkâde sene (1)325 [30 Aralık 1907] ve fi 18 Kânun-ı evvel sene (1)323 [31 Aralık 1907]

Şurâ-yı Devlet Mührü

Maliye Dairesi Reisi Mehmed Nuri (mühür içinde)

Azadan Ahmed Cemâl (mühür içinde)

Azadan Rıza Bey (bulunmadı)

Azadan Reşâd Bey (bulunmadı)

Azadan Mehmed Şerif (mühür içinde)

Azadan Ali Gâlib (mühür içinde)

Azadan Şerif Abdi Paşa (bulunmadı)

Azadan Taha zâde Mehmed Murad (mühür içinde)

Azadan Aziz Bey (bulunmadı)

Azadan Mahmud Refik bin Fâik (mühür içinde)

Azadan Reşâd Rıdvân (mühür içinde)

Azadan Feyzi Bey (bulunmadı)

Azadan Hüseyin Nâzım (mühür içinde)

Azadan Nuh bin Hüseyin (mühür içinde)

Azadan Cemâl Bey (bulunmadı)

Azadan Es-Seyyid Mehmed Reşâd (mühür içinde)

Azadan Ahmed Şâkir Sarıca (mühür içinde)

Azadan Neşet Paşa (bulunmadı)

Azadan Mansur Paşa (bulunmadı)

Azadan Mehmed Emin (mühür içinde)

Azadan Hasan Hüseyin (mühür içinde)

Azadan Ahmed Cemâl (mühür içinde)

Azadan Nusret Bey (bulunmadı)

Azadan Safveti Bey (bulunmadı)

Azadan Fehmi Bey (bulunmadı)

BELGE 52 – TRANSKRİPSİYON

BOA: ŞD.: 434/80.001.

Huve

Nezâret-i Umur-ı Mâliye

Mektubî Kalemi

Aded

1888

M’arûz-ı çâker-i kemîneleridir

Geçende muhterik olub yeniden inşâsı mutasavver olan Demirci Kazâsı hükümet konağının mesârif-i inşâiyyesinden hükümet dâhilinde bir daire tahsis edilmek üzere Düyûn-ı ‘Umumiye ve Zirâ’at Bankasınca itâsı deruhde olunan yüz on ve eski hükümet mahalinin füruhtuyla hâsıl olacak yüz lira ‘atik muhterik mahkeme-i şer’iyye arsası bedeli olarak henüz tahsil edilmeyen sekiz bin beş yüz guruşun ve kasaba tarik bedelât-ı nakdiyesinin mümküni’t-tahsil kısmından üç yüz lira ki cem’ân altı yüz liranın karşılık ittihâz olunduğundan bahis ile mezkûr arsa bedeli olan sekiz bin beş yüz guruşun kaydının kapatılması Aydın Vilâyetinden bâ-tahrirât iş’âr edilmiş olub ancak her daireye aid masrafın kendi tahsisâtından tesviyesi usulü iktizâsından olmasına mebni mezkûr hükümet konağı mesârif-i inşâiyyesinin olvech ile tesviyesi lazım geleceğinden mezkûr arsa bedelinin tahsiliyle irâd kaydı zımnında sebk eden tebliğe cevaben vilâyet-i mişârün-ileyhâdan alınan tahrirâtta meblağ-ı mezbûrun mesârif-i inşâiyyeye tamamen sarf olunduğu ve bundan mâ’adâ inşaât-ı vâkıa içün hazineden başkaca tahsisât taleb olunamayacağı bildirilmesine nazaren meblağ-ı mezbûrun işâr mahali vechile kabulü meclis-i maliyece münâsib göründüğünden bunun senesine mahsûben mahalince irâd kaydıyla beraber sene-i haliye maliye muvâzenesine inşaât ve tamirât tertibi olarak mevzû’ bulunan mebâliğden mahsûbu zımnında ifâ-yı muâmele-i edilmek üzere buyruldu-yı âlisinin isdârıyla hazineye isrâ edilmesi hususunun huzûr-ı sâmi-i dâver-i efhemilerine arz ve izbârı muhâsebe-i ‘umûmiye-i mâliyeden ifâde kılınmışdır olbabda emr ü fermân hazret-i veliyü’l-emrindir

fi 7 Şevvâl sene 1325 [13 Kasım 1907] ve fi 31 Teşrin-i evvel sene (1)323 [13 Kasım 1907]

Mâliye Nâzırı

BELGE 53 – TRANSKRİPSİYON

BOA: ŞD.: 1428/16.007.

Huve İmza

Aydın Vilâyeti
Mektubî Kalemi
Aded
390
Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlisine

Devletlü Efendim Hazretleri

Sâye-i ‘ümrân-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde Demirci Kazâsında müceddeden inşâ olunacak hükümet konağına muktezî kerestenin bilâ-resm kat’ı içün olbâbdaki irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî mantûk-ı münîfine tevfikân ruhsat-ı lâzımenin istihsâli vesâilinin istikmâli işâr-ı mahalliye atfen Sâruhân Sancâğı Mutasarrıflığından izbâr ve mezkûr hükümet konağına muktezî kerestenin cinsi ve miktarını mübeyyin gönderilen pusula Vilâyet Orman ve Maâdin Muâmelât Müdüriyeti ifâdesiyle leffen takdim ve tesyâr kılınmağla iktizâsının ifâ ve emr ü işârına müsaâde-i aliye-i asâfâneleri sezâvâr buyurulmak bâbında emr ü fermân hazret-i menlehü’l-emrindir

fi 17 Muharrem sene 1325 [2 Mart 1907] ve fi 17 Şubât sene 1322 [2 Mart 1907]

Aydın Vâlisi
Faik (mühür içinde)

BELGE 54 – TRANSKRİPSİYON

BOA: İ.OM.: 12/17.004.001.

Huve

Şurâ-yı Devlet

Maliye Dairesi

Aded

638

Dâhiliye Nezaretinin Şurâ-yı Devlete havâle buyurulan 22 Safer sene (1)325 tarih [6 Nisan 1907] ve üç yüz yirmi iki numaralı tezkiresi melfufatıyla beraber Maliye dairesinde kerait olundu.

Meâl-i tezkirede Demirci Kazasında müceddeden inşa olunacak hükümet konağıyla İnebolu'da inşa olunacak hapishaneye muktezi kerestenin Orman resminden affı Aydın ve Kastamonu Vilayetlerinin işarına atfen istizân kılınmıştır.

İktizası ledi'l-müzâkere bu gibi istisnalar su-i misâl teşkil edeceği gibi muvâzene-i umumiye-i maliyede tesir-i küllisi olacağı cihetiyle mezkûr kerestelerin orman rüsumundan istisnası caiz olamayacağı iki rey tarafından dermeyan kılınmış ise de bu makule emâkin için muktezi kerestelerin devletçe ittihaz olunan usüle ve olbabda bi'l-istizân şeref-sâh olacak irâde-i seniyye hükm-i münifine tevfikân orman resminden istisnası muvâfık-ı usül ve emsâl olduğundan olvecihle ifâ-yı muamele olunması hususunun nezâret-i mişârün-ileyhâya havalesi ekseriyetle tezekkür ve kerestelerin cins ve miktarını mübeyyin pusulalar leffen takdim kılındı olbabda emr ü ferman hazret-i menlehü'l-emrindir

fi 30 Rebiü'l-evvel sene 1325 [13 Mayıs 1907] ve fi 30 Nisan sene (1)323 [13 Mayıs 1907]

Azadan: (mühür okunamadı)

Azadan: (mühür içinde Es-Seyyid Ali…..)

Azadan: Süreyya Bey (Bulunmadı)

Azadan: (mühür içinde Mehmed Şerif)

Azadan: (mühür içinde Ali Galib)

Azadan: Şerif Abdi Paşa (Bulunmadı)

Maliye Dairesi Reisi (mühür içinde Mehmed Nuri)

Şurâ-yı Devlet Mührü

Azadan: Nusret Bey (Bulunmadı)

Azadan: Hıfzı Bey (Bulunmadı)

Azadan: (mühür okunamadı)

Azadan: Murad Bey (Bulunmadı)

Azadan: (mühür içinde Mehmed Aziz bin Vecihi)

Azadan: Hüseyin Nazım Bey (Bulunmadı)

Azadan: (mühür içinde Hasan Hüseyin)

Azadan: (mühür içinde Mustafa Cemal bin Yusuf)

Azadan: Şakir Bey (bulunmadı)

Azadan: (mühür içinde Es-Seyyid Mehmed Nesib)

Azadan: Füsur? Paşa (bulunmadı)

Azadan: (mühür içinde Hasan Hüseyin)

Azadan: (Ahmed Cemal)

Azadan: (mühür okunamadı)

BELGE 55 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MKT.: 1158/16.004.001.

Huve

Bâb-ı Ali
Daire-i Sadaret-i Uzma
Mektubi Kalemi
Aded
961

Tezkire-i Marûze Suretidir

Dâhiliye Nezâret-i Celilesinin Şurâ-yı Devlete havâle olunan tezkiresi üzerine Maliye Dâiresinden tanzim ve leffen arz ve takdim kılınan mazbatada Demirci Kazâsında müceddeden inşa olunacak hükümet konağıyla İnebolu'da inşa olunacak hapishâneye muktezi kerestenin orman resminden istisnâsı hususunun nezâret-i mişârünileyhâya havalesi lüzumu gösterilmiş olmağla olbabda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhi şerefmüteallik buyurulur ise mantûk-ı münifi infaz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâveri terkim kılındı efendim

fi 8 Rebiü'l-ahir sene (1)325 [21 Mayıs 1907] ve fi 9 Mayıs sene (1)323 [22 Mayıs 1907]

Sadrazam
Ferid[1050]

Şeref-sâdır olan irade-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhiyeyi mübelliğ hamiş suretidir.

Reside-i dest-i tazim olub melfûflarıyla beraber manzûr-i âli buyurulan iş bu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhileri üzerine mucibince irade-i seniyye-i hilâfet-penâhi şeref-südur buyurulmuş olmağla olbabda emr ü fermân hazret-i veliyü'l-emrindir

fi 27 Rebiü'l-ahir sene (1)325 [9 Haziran 1907] ve fi 28 Mayıs sene (1)323 [10 Haziran 1907]

[1050] Damad Ferid.

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyari
Tahsin

Mühür
Vezir-i Azam Ferid

Suretleri bâlâda muharrer tezkire-i mârûze ve seref-südur olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhiyi mübelliğ hâmiş Orman ve Maâdin ve Ziraât Nezâret-i Celilesine de tebliğ ve kerestelerin envâ'ı ve miktarını mübeyyin pusulaların suretleri leffen tesyar kılınmış olmağla Dâhiliye Nezâret-i Celilesinden dahi icrâ-yı icâbına himmet buyurulmak

fi 1 Cemâziyel-evvel sene (1)325 [12 Haziran 1907] ve fi 30 Mayıs sene (1)323 [12 Haziran 1907]

BELGE 56 – TRANSKRİPSİYON

BOA: ML.EEM.: 1325/29.002.001.

Huve

Aydın Vilâyeti
Mektubi Kalemi
Aded
75634
263

Maliye Nezâret-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Demirci Kazâsı hükümet konağının muhtac-ı tamir olub tamirâtı mezkûrenin on iki bin yedi yüz elli dokuz guruş masrafla vücuda geleceği mahalinden işâr olunmuş ve mürsel keşif varakası leffen takdim kılınmış olmağla o mikdar havâlenâmenin irsâline müsaâde buyurulması babında emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

fi 6 Rebiü'l-ahir sene 1338 [29 Aralık 1919] ve fi 28 Kânun-ı evvel sene 1335 [28 Aralık 1919]

Aydın Vâlisi
İmza

BELGE 57 – TRANSKRİPSİYON

BOA: ML.EEM.: 1325/29.002.002.

Emlâk Şubesi Müdüriyetine

5 Kânun-ı sâni 1336 [5 Ocak 1920]

birinci kalem 6

….. sahasına

35

li ecli’t-tedkik heyet-i fenniyeye tevdi kılındı

Mühendis Hasan Beye

Mevzubahis tamirâtın netice-i tedkikâtını mutazammın Mühendis Hasan Bey tarafından tanzim kılınan rapor evrâk-ı mürseleye rabten ifâ-yı muktezası zımnında birinci kaleme tevdi’ kılındı

fi 29 Kânun-ı sâni (1)336 [29 Ocak 1920]

Heyet-i Fenniye Reisi

İmza

BELGE 58 – TRANSKRİPSİYON

BOA: ML.EEM.: 1325/29.001.001.

Huve

Maliye Nezareti
Emlak-ı Emiriye Müdüriyet-i Umumiyesi
Heyet-i Fenniye Kalemi 13
Aded
Emlak Umumi
99 Hususi

Demirci Kazâsı hükümet konağının tamiratına aid Aydın Vilâyetinin tahrirâtıyla mürsel ve kazâ-i mezkûr Belediye mi'mârı tarafından tanzim kılınan keşifnâme ile râyic mazbatası tedkik ve tatbik edildi mebhûsâta …. keşfnâmede muharrer evsâf ve şerâit dairesinde ve hesâbâtda vuku'bulân sehv ba'ade't-tashih on iki bin yedi yüz yetmiş beş guruşla vücûda geleceği anlaşılmış ve meblağ-ı merkumeye tamirât-ı mezkurenin sûr-ı icraiyesi ve mikdar-ı sahasına nazaren şayan-ı kabul edilerek muamele-i tasdikiyesi bilâhare muamele-i lazıme ifâ edilmek üzere iş bu rapor bi't-tanzim takdim kılındı

fi 21 Kânun-ı Sâni sene (1)336 [21 Ocak 1920]

Heyet-i Fenniye Mühendisi
Hasan Vehbi
Görülmüştür
Heyet-i Fenniye Reisi

BELGE 59 – TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO.3034/227546.002.001.

Huve

Şûrâ-yı Devlet

Maliye Dairesi

Aded

202

Dâhiliye Nezâretinden reesen ve tekiden bi't-takdim Şûrâ-yı Devlete havale buyurulan 22 Muharrem [18 Mart] ve 2 Şaban sene (1)324 [21 Eylül 1906] tarih ve kırk sekiz ve iki bin sekiz yüz kırk dokuz numaralı iki kıta tezkiresi birleştirilerek Maliye Dairesinde kıraat olundu.

Meallerinde Milas kazası hükümet konağı mesârif-i tamiriyesi olan yirmi bin yedi yüz yetmiş altı guruşun nezâretin üç yüz yirmi senesi tahsisatından tenziliyle üç yüz yirmi bir senesi tahsisatına zammı hakkında vâki olan işâra binâen büdceye zamaim icrası bâ-irade-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî müttehaz memnûiyete mugayir olacağı cihetle gayr-ı câiz bulunduğundan meblağ-ı mezkûrun üç yüz yirmi iki senesi büdcesine idhâl olunacak tertibden icrâ-yı mahsûbu Maliye Komisyon-ı Alisi birinci azalığından bildirildiği beyanıyla sebk eden tebliğ-i sâmi üzerine nezâret muvâzenesine tamirat tertibi namıyla mevzu' mebâliğ vilâyâtın derece-i vüsât ve ihtiyacına göre taksim edilmiş ve bu miyânda Aydın Vilâyeti muvâzenesine on dokuz bin dokuz yüz seksen altı guruş vaz' edilmiş olub meblâğ-ı mezkûr kâmilen karşılık tutulmuş olsa bile kifâyet etmeyeceği tabii ve vilâyât-ı saire büdcelerindeki meblağda bir sene zarfında vuku' bulacak tamirat karşılığı olmasıyla bundan akçe tefrik edilemeyeceği de bedihi bulunmasına binaen meblağ-ı mezkûrun üç yüz yirmi iki senesi muvâzenesine zamm ve ilâvesi lüzumu ve mezkûr hükümet konağı mesârif-i inşâiyyesine iştiraki tabii olan devâirden Adliye Nezâreti hissesine isabet eden on yedi bin beşyüz ve Defter-i Hâkânî Nezâreti hissesine isâbet eden altı bin beşyüz ve Jandarma Dairesi hissesine isabet eden sekiz bin yedi yüz guruşun havâle nâmeleri elan vürud etmediği kayıddan anlaşılmasına binaen bu bâbda devâir-i aidesine de tebligat icrâsı ityan kılınmıştır.

İktizâsı ledi'l-müzâkere bir rey tarafından Dâhiliye hissesine aid olan yirmi bin guruşun yirmi iki senesi mevcud tamirat parasının evvel emirde karşılık ittihazıyla tamiratın icrâsı lüzumu dermiyân kılınmış ise de büdceye zamâim icrâsı bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî memnu' olduğundan meblağ-ı mezkûreye mürettebât tasarrufatı vesaireden bir karşılık bulunarak ana göre icrâ-yı icâbı hususunun Dâhiliye Nezâretine havalesi ve Maliye nezaretiyle mesârif-i inşaiyyeye iştiraki tabii olan devâir-i saireye malumat itası ekseriyetle tezekkür kılındı ol babda emr ü ferman hazret-i menlehü'l-emrindir

fi 20 Safer sene 1325 [4 Nisan 1907] ve fi 22 Mart sene (1)323 [4 Nisan 1907]

Şûrâ-yı Devlet Mührü

Maliye Dairesi Reisi Mehmed Nuri

Azadan Şerif Abdi Paşa (Bulundu)

Azadan Ali Gâlib

Azadan Mehmed Şerif

Azadan Reşâd Bey (Bulundu)

Azadan (Mühür okunamadı)

Azadan Cemâl Bey (Bulundu)

Azadan Hasan? Hüseyin

Azadan Âdem Bey (Bulundu)

Azadan Safvet Bey (Bulundu)

Azadan Ali Bin Mahmud Feyzi

Azadan …. Bey (Bulundu)

Azadan Mehmed Aziz Vecihi

Azadan Hüseyin Nâzım Bey (Bulundu)

Azadan Murâd Bey

Azadan Filib Mühle Efendi (Bulundu)

Azadan Sâmi Bey (Bulundu)

Azadan (Mühür Okunamadı)

Azadan Ahmed Cemâl

Azadan (Mühür Okunamadı)

Azadan El-mustansır billah Mansur

Azadan Es-Seyyid Mehmed Nesib

Azadan Ahmed Şâkir …..

[Belgenin arkasındaki tarih ve bilgi]

Mucibince (gereğince) 22 Safer sene (1)325 [6 Nisan 1907]

BELGE 60 – TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO.3034/227546.001.001.

Huve

Tarih-i tesvîdi: 28 Safer sene (1)325 [12 Nisan 1907]

29 Mart sene (1)323 [11 Nisan 1907]

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Milas kazası kazası hükümet konağı mesârif-i tamiriyesi olan yirmi bin yedi yüz yetmiş altı guruşun üç yüz yirmi senesi dâhiliye tahsisâtından tenziliyle üç yüz yirmi iki senesi muvâzenesine zam ve ilâvesi ve mezkûr hükümet konağı mesârif-i inşaiyyesine iştirâki olan devâir-i malume hissesine isabet eden mebâliğin henüz gönderildiği anlaşılan hususnamelerinin tesri'an irsali lüzumunu mutazammın ve Şûrâ-yı Devlete muhavvel 22 Şaban sene (1)324 [11 Ekim 1906] tarihli ve 48 ve 2849 numaralı iki kıta tezkire-i devletleri üzerine Maliye Dairesinden bu kere itâ olunan mazbatada büdçeye zamaim icrâsı bâ-irade-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî memnu' olduğundan meblağ-ı mezkûre mürettebât-ı tasarrufâtı vesaireden bir karşılık bulunarak ana göre icrâ-yı icâbı hususunun taraf-ı devletlerine havalesi ve Maliye Nezâret-i Celilesiyle mesarif-i inşaiyyeye iştirâki tabii bulunan devâire-i malûmeye itâsı ekseriyetle tezekkür edildiği gösterilmiş ve aradan epeyce zaman geçüb üç yüz yirmi üç senesi dahi hulûl etmiş olmasına nazaren bâ-tasdik muktezasının ifâ ve inbâsına ve devâir-i mezkureye tebligat icrâsı lazım geleceği takdirde keyfiyetin işârına himmet

BELGE 61 – TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO.: 3059/229420.002.001.

Huve

Bâb-ı ‘Âli
Daire-i Umur-ı Dâhiliye
Mektûbi Kalemi
Aded
751

Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-penâhiye

Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki

Reside-i dest-i tazim olan 3 Nisan sene (1)323 [16 Nisan 1907] tarihli ve üç yüz elli altı numaralı tezkire-i sâmiye-i sadaret-penâhileri cevabıdır. Milas kazası hükümet konağı mesârif-i inşâiyyesinden nezâret-i âcizi hissesine isabet eden mikdara tebliğ buyurulan Şurâ-yı Devlet Maliye Dairesi kararı vechile vilâyet muvâzenesi miyânında bir karşılık bulunması Aydın Vilâyetine işâr olunduğundan mezkûr hükümet konâğı mesârif-i inşaiyyesinden devâir-i sâire hisselerine aid mikdar içün devâir-i müteallikasına tebligât-ı mukteziye icra buyurulması muhâsebe ifâdesiyle maruzdur olbabda emr ü ferman hazret-i veliyü’l-emrindir

Fi 29 Rebiülevvel sene (1)325 [12 Mayıs 1907] ve fi 29 Nisan sene (1)323 [12 Mayıs 1907]

Nazır-ı Umur-ı Dâhiliye
İmza

BELGE 62 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MKT.: 2866/51.001.001.

Harbiye Nezaret-i Aliyesine

Tesvîd Tarihi: 20 Haziran sene (1)325 [3 Temmuz 1909]

Tarih-i Tebyîzi: 16 Cemaziyelahir sene (1)327 [5 Temmuz 1909]

22 Haziran sene (1)325 [5 Temmuz 1909]

12 Mayıs sene (1)325 [25 Mayıs 1909] tarihli ve 322 numaralı tezkire-i aliyeleri cevabıdır.

Mebâni-i emiriye taşra inşâat ve tamiratı mesarifinin hazine-i celile büdcesine dâhil karşılığından tesviyesi muktezâ-yı irade-i seniyyeden olmasıyla Milas Kazası hükümet konağı mesarif-i tamiriyesi hakkında ana göre muamele olunması 8 Mayıs sene (1)323 [21 Mayıs 1907] tarihli tezkire-i sâmiyede izbâr buyurulması üzerine tamirat-ı mezkûreye aid bilcümle evrâkın 28 Mayıs sene (1)323 [10 Haziran 1907] tarihinde Maliye Nezaretine gönderilmiş olduğu muhasebeden ifade olunmağla mezkûr hükümet konağının icrâ-yı tamiri hakkındaki irâde-i seniyyeyi mübelliğ tezkire suretinin nezaret-i mişârünileyhâdan taleb buyurulması babında tezkire-i sâmiye

BELGE 63 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MUI.: 109/60.002.001.

Huve

Bâb-ı ‘Âlî
Daire-i Sadâret
Muharrerât Kalemi
938

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Milas hükümet konağı olmak üzere isticâr edilen ebniye memûrîn-i mevcudeyi istiaba gayr-ı kâfi olduğu gibi yeniden bir bina inşası içün tanzim olunan proje vilâyet nafia mühendisliğince tasvib olunmayarak red olunduğundan bahisle bazı ifâdâtı ve taleb olunan mühendisin bir an evvel izâmı istidâsını havi Milas Müftüsü ile refikâsı tarafından gelen arzuhal leffen savb-ı ‘âlilerine gönderilmiş ve yol için Ticaret ve Nafia Nezâret-i Celilesine tebligât icra edilmiş olmağla gerek mühendis gerek yol hakkında vilâyet ve nezâret-i mişârünileyha ile bilmuhâbere iktizâsının ifâsına himmet buyurulması siyakında tezkire-i senâveri terkim kılındı efendim

fi 21 Cemaziyelahire sen (1)328 [30 Haziran 1910] ve fi 16 Haziran sene (1)326 [29 Haziran 1910]

Sadrazam
İmza

BELGE 64 – TRANSKRİPSİYON
BOA: DH.MUI.: 109/60.001.001.

Ticâret ve Nafia Nezâret-i Celilesine
Tarih-i tesvîdi: 19 Haziran sene (1)326 [2 Temmuz 1910]
Tarih-i tebyîzi: 20 Haziran sene (1)326 [3 Temmuz 1910]

Hülasa
Milasda yapılacak yollar hakkında

Milas kazasında müceddeden inşası lazım olan hükümet konağının projesini tanzim etmek üzere bir seneden beri muhal olan merkez-i livâ mühendisliğine bir zatın tayin ve izâmı ve kasabanın yegâne mahreci bulunan Güllük İskelesine müntehi harab yolun bâ-münakasa talibine ihâle olunduğu halde elân tamirâtına mübâşeret olunduğundan bahisle icrâ-yı icâbı ve Söke Şimendifer İstasyonuna kadar bir şosenin inşası vesâitinin istikmâli hakkında mahalinden vuku' bulan müracaat üzerine nezâret-i celilelerine bu bâbda tebligât icra kılındığı 16 Haziran sene (1)326 [29 Haziran 1910] tarihli tezkire-i sâmiyede işâr buyurulmuş olduğundan lazım gelen muamelenin tesr'i-i ifâ ve inbâsı menût-ı himem-i aliye-i nezâret-penâhileridir olbâbda

Aydın Vilâyet-i Behiyyesine

Milas hükümet konağı olmak üzere isticâr edilen ebniye memûrîn-i mevcudeyi istiâba gayr-ı kâfi olduğu gibi yeniden bir bina inşâsı için tanzim olunan projede vilâyet-i behiyeleri nafia mühendisliğince tasvîb olunmayarak red edildiğinden bahis ile bazı ifâdâtı ve taleb olunan mühendisin bir an evvel izâmı istidâsını havi Milas müftüsü ve refikası tarafından huzûr-ı sâmi-i sadâret-penâhiye bi't-takdim bâ-tezkire-i sâmiye tevdi buyurulan arzuhal leffen savb-ı vâlâlarına irsâl kılınmış ve bu bâbda sadâret-i uzmâdan Ticaret ve Nafia Nezâret-i Celilesine tebligât icrâ kılındığı gibi nezâretçe de iktizâsının tesri'i lüzumu tekraren yazılmış olduğundan Vilâyet-i Behiyelerince de lazım gelen teşebbüsâtın tesri-i ifâsına kaza-i mezkûrda terakki-i ticâret ve ümrân nokta-i nazarından lazımü'l-ifâ olan inşâat ve icrâatın temin-i ifâsına himmet buyurulması münhâdır efendim

BELGE 65 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MUI.: 109/60.004.001.

Huve

Ticaret ve Nafia Nezareti

Tarik ve Muaber Dairesi

Aded

73

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Hülasa

Milas-Güllük yolu inşaat ve tamiratı ve Muğla kasabasının şose ile şimendifer istasyonuna rabtı hakkında

Devletlü Efendim Hazretleri

Muhâberât-ı Umumiye Dairesi Üçüncü Şube ifadesine atfen vârid olan 20 Haziran sene (1)326 [3 Temmuz 1910] tarihli ve yüz otuz altı numaralı tezkire-i aliye-i nezâret-penâhilerinin cevabıdır. Sene-i haliye muvâzenesine dâhil olan ve müteahhidine ihâlesi icra kılınan Muğla-Güllük yolunun Milâs-Güllük kısmı inşâat ve tamirâtına usul-i mukarreresi dairesinde hemen başlattırılması bu kere Aydın Vilâyetine tebliğ olunduğu gibi Muğla-Aydın-İzmir yolu dahi tarik-i umumiyeden madud olmağla mezkûr Muğla kasabasının şose ile şimendifer istasyonuna rabtı mukarrerdir. Nafia memûrîn-i fenniyesine aid hususâta gelince bunların vazife-i asliyeri haricindeki işlerle iştiğâli vazife-i mevdu'larının duçâr-ı sekte olmasını intâc eylemesine ve bunların katiyyen muvâfık görülememesine mebni hükümet konağı projesinin Belediye mühendisleri marifetiyle icra ettirilmesi münhâdır olbâbda emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

Fi 5 Receb sene (1)328 [13 Temmuz 1910] ve fi 29 Haziran sene (1)326 [12 Temmuz 1910]

Ticâret ve Nâfia Nazırı Namına

Müsteşar

İmza

BELGE 66 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MUI.: 109/60.005.001.

Huve

Aydın Vilâyeti
Tahrirât Kalemi
Aded
Umumi 831
Hususi 541

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Hülasa

Milas-Güllük tarikinin tamirine mübâşeret olunduğuna ve Milas hükümet konağı projesinin tanzim olunduğuna dair

Devletlü Efendim Hazretleri

Şeref-vârid olan fi 3 Temmuz (1)326 [16 Temmuz 1910] tarihli ve 367 numaralı tahrirât-ı aliye-i nezâret-penâhilerine arıza-i cevâbiyedir Milâs-Güllük tariki inşaat ve tamiratına bu hafta zarfında mübâşeret olunması mukarrer bulunduğu ve mahaline izâm olunan Mühendis İsâdor Efendi tarafından Milâs hükümet konağına aid tanzim olunan projenin mahalli hükümetine teslim edildiği vilayet nafia mühendisliği ifadesiyle marûzdur olbâbda emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

fi 28 Receb (1)328 [5 Ağustos 1910] ve fi 21 Temmûz (1)326 [3 Ağustos 1910]

Aydın Valisi Namına
Naib

BELGE 67

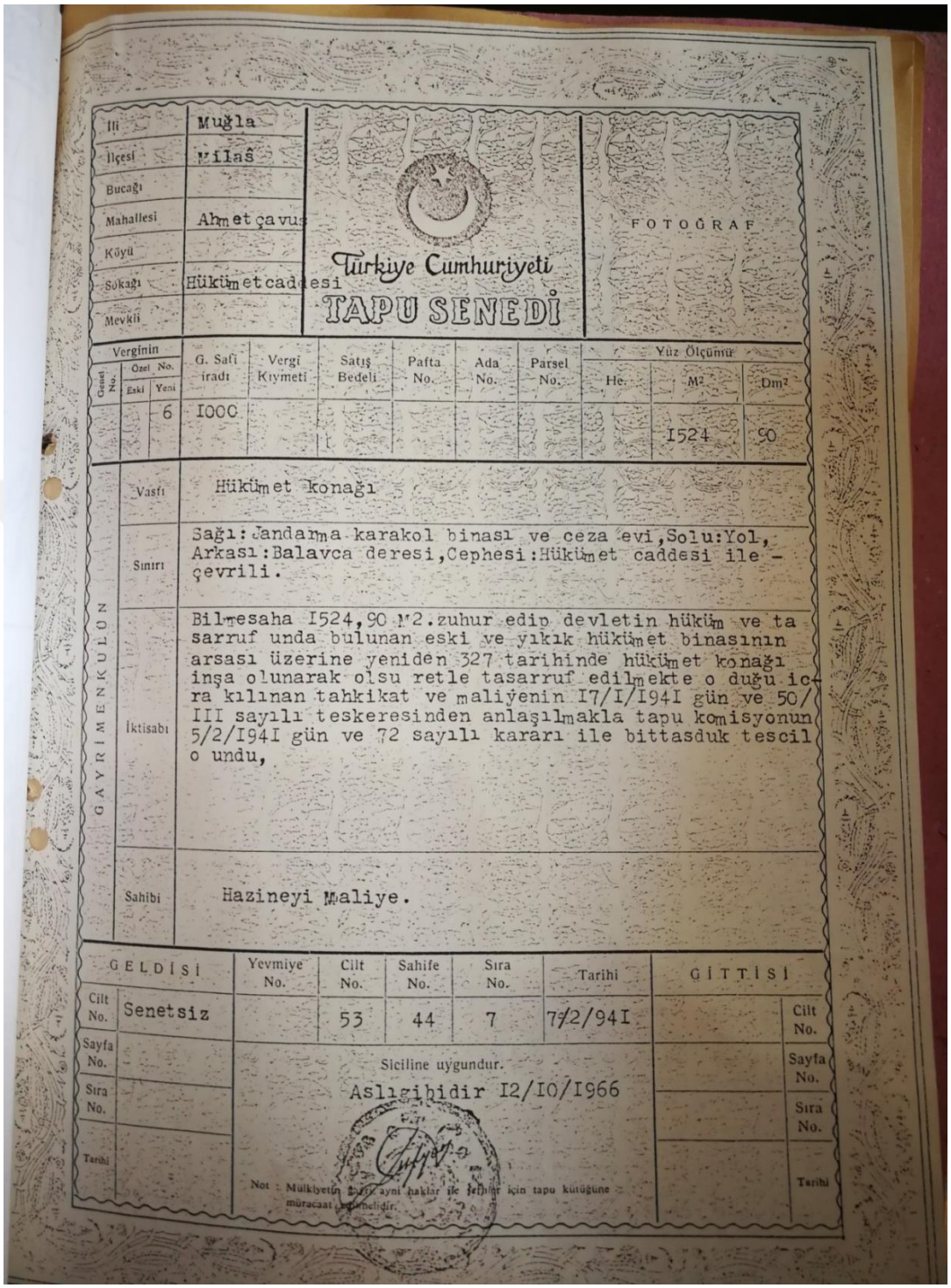

İli: Muğla
İlçesi: Milas
Bucağı:
Mahallesi: Ahmet çavuş
Köyü:
Sokağı: Hükümet caddesi
Mevkii:

Türkiye Cumhuriyeti
TAPU SENEDİ

FOTOĞRAF

GAYRİMENKULÜN

Verginin Genel No.	Özel No. Eski	Özel No. Yeni	G. Safi iradı	Vergi Kıymeti	Satış Bedeli	Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Yüz Ölçümü He.	Yüz Ölçümü M²	Yüz Ölçümü Dm²
		6	1000							1524	90

Vasfı: Hükümet konağı

Sınırı: Sağı:Jandarma karakol binası ve ceza evi,Solu:Yol, Arkası:Balavca deresi,Cephesi:Hükümet caddesi ile - çevrili.

İktisabı: Bilmesaha 1524,90 M2.zuhur edip devletin hüküm ve tasarruf unda bulunan eski ve yıkık hükümet binasının arsası üzerine yeniden 327 tarihinde hükümet konağı inşa olunarak olsu retle tasarruf edilmekte o duğu icra kılınan tahkikat ve maliyenin 17/I/1941 gün ve 50/III sayılı teskeresinden anlaşılmakla tapu komisyonun 5/2/1941 gün ve 72 sayılı kararı ile bittasduk tescil o undu,

Sahibi: Hazineyi Maliye.

GELDİSİ		Yevmiye No.	Cilt No.	Sahife No.	Sıra No.	Tarihi	GİTTİSİ	
Cilt No.	Senetsiz		53	44	7	7/2/941		Cilt No.
Sayfa No.								Sayfa No.
Sıra No.								Sıra No.
Tarihi								Tarihi

Siciline uygundur.
Aslıgibidir 12/10/1966

Not: Mülkiyetin sabit ayni haklar ile tesbiti için tapu kütüğüne müracaat edilmelidir.

BELGE 68 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.UMVM.: 90/6.001.001.

Huve

CÂNİK MUTASARRIFLIĞI

Tahrirat Kalemi

Dâhiliye Nezâret-i Celilesi Cânib-i Alisine

Devletlü Efendim Hazretleri

Samsun Belediye Reisi Necib Efendinin sinen müterakkî olmakla beraber tab'ân da müterahi ve mütekâsil bulunmasına ve kasabanın günden güne tezâyüd eden ihtiyâcât-ı 'ümrân ve terakkisini temin için vazife-i riyasetin bir yed-i faaliyyeye tevdi'i vecâibden görünmesine mebni tebdili icâb etmiş ve yerine liyâkat ve faaliyeti müsellem olan Sinop Sancağı Bidâyet Müddei Umumisi (Savcı) 'Osmân Bey intihâb edilmiş olduğundan tasdik-i memuriyetine müs'aâde buyurulması babında emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir.

30 Haziran sene (1)330 [13 Temmuz 1914]

Cânik Mutasarrıfı

Mühür (Okunamadı)

BELGE 69

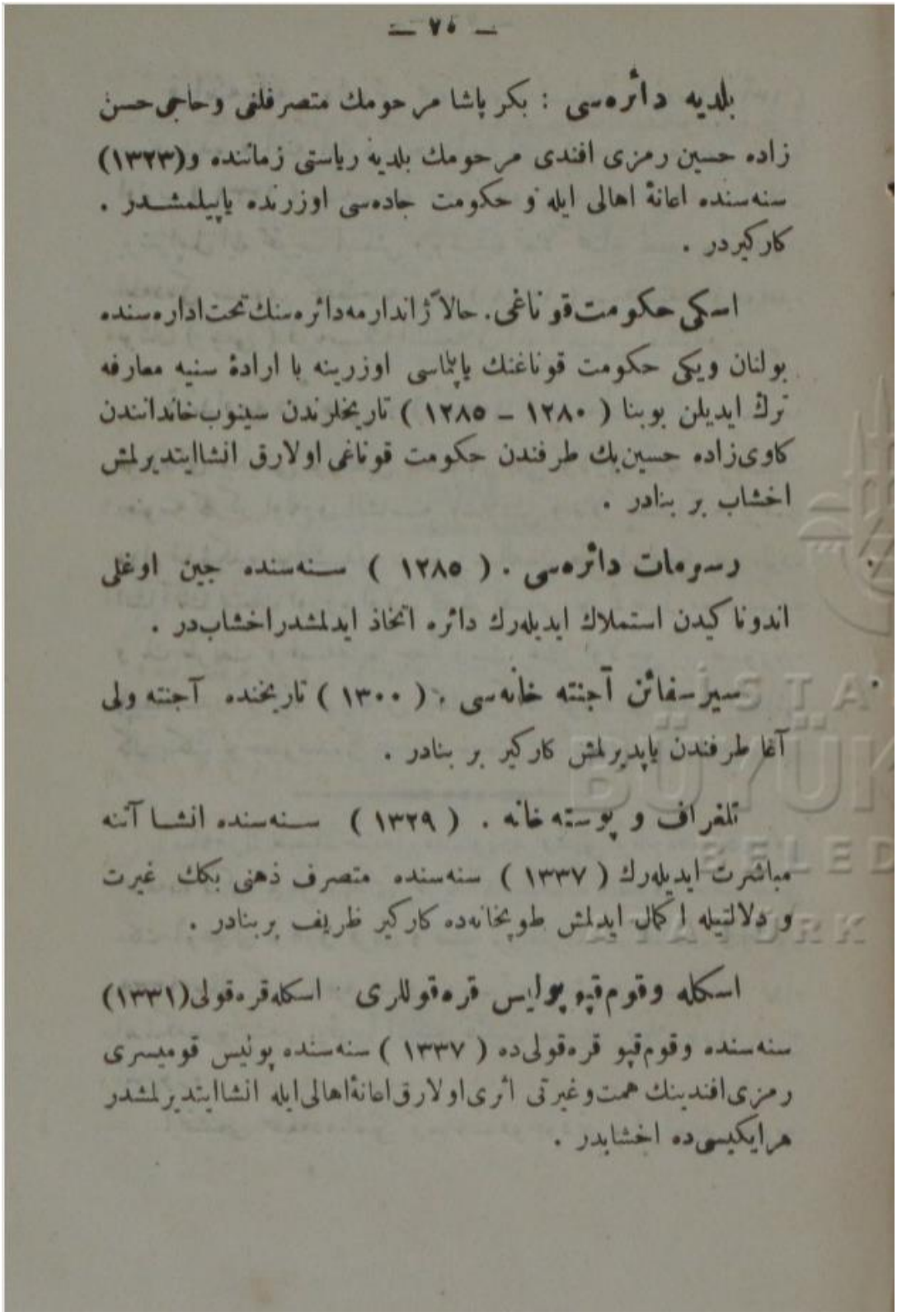

— ٧٥ —

بلديه دائره‌سى : بكر پاشا مرحومك متصرفلغى وحاجى حسن زاده حسين رمزى افندى مرحومك بلديه رياستى زمانىده و(١٣٢٣) سنه‌سنده اعانهٔ اهالى ايله و حكومت جاده‌سى اوزرنده ياپيلمشدر . كاركيردر .

اسكى حكومت قوناغى. حالا ژاندارمه‌دائره‌سنك تحت اداره‌سنده بولنان ويكى حكومت قوناغنك پاپلماسى اوزرينه با ارادهٔ سنيه معارفه ترك ايديلن بوبنا (١٢٨٠ - ١٢٨٥) تاريخلرندن سينوب خاندانندن كاوى‌زاده حسين‌بك طرفندن حكومت قوناغى اولارق انشايتديرلمش اخشاب بر بنادر .

رسومات دائره‌سى . (١٢٨٥) سنه‌سنده جين اوغلى اندوناكيدن استملاك ايديلەرك دائره اتخاذ ايدلمشدر اخشاب‌در .

سيرسفائن آجنته خانه‌سى . (١٣٠٠) تاريخنده آجنته ولى آغا طرفندن ياپديرلمش كاركير بر بنادر .

تلغراف و پوسته خانه . (١٣٢٩) سنه‌سنده انشا آنه مباشرت ايديلەرك (١٣٣٧) سنه‌سنده متصرف ذهنى بكك غيرت و دلالتيله اكمال ايدلمش طوپخانه‌ده كاركير ظريف بربنادر .

اسكله وقوم‌قپو پوليس قره‌قوللرى اسكله‌قره‌قولى(١٣٣١) سنه‌سنده وقوم‌قپو قره‌قولى‌ده (١٣٣٧) سنه‌سنده پوليس قوميسرى رمزى‌افنديىنك همت وغيرتى اثرى‌اولارق اعانهٔ‌اهالى‌ايله انشايتديرلمشدر هرايكيسى‌ده اخشابدر .

BELGE 69 – TRANSKRİPSİYON

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Arşivi: Hüseyin Hilmi Uluğ, Sinop Kitabeleri, 1925, sf. 75.

Telgraf ve Postahane: R.1329 senesinde inşaatına başlanarak R.1337 senesinde Mutasarrıf Zihni Bey'in gayret ve delâleti ile tamamlanmış Tophane'de zarif bir binadır.

BELGE 70 – TRANSKRİPSİYON

BOA: C.AS.: 596/25104.

Aydın Defterdârına

Güzelhisar Aydın kazasında vülât-ı izâm hazeratına mahsus olan konak ile derununda kâin kışla-i hümâyunun ekser mahalleri harab ve muhtac-ı tamir olmuş ve bu makule tamirat mesarifinin evvel emirde izbâr-ı senedâtıyla badehu ü ana göre? tesisi lazımeden ve mukteza-yı nizamından ise de eyyâm-ı şitanın duhulü ve havaların dahi bürudeti cihetiyle istizânına dikkat olunamayarak eyalet-i mezkure meclisi marifetiyle tamir mesarifi gayr-ı ez tenzil yirmi iki bin beş yüz yetmiş iki guruşa baliğ olarak bir kıta defteri takdim kılınmış olduğundan bahisle meblağ-ı mesarif-i mezburun eyalet-i merkumenin elli yedi senesi varidâtından mahsubu hususuna dair varid olan bir kıta mazbata meali malum-ı senâverî olmuş ve meblağ-ı mesârif-i mezkûrun eyâlet-i merkûmenin elli yedi senesi malından mahsubu hususuna irade-i seniyye müteallik buyurularak …… icabı irad kılınmış olunan ifade-i hal-i bende terkim …. muhlisiye izbâr

Yazılmıştır

fi 23 Muharrem sene (12)58 [6 Mart 1842]

BELGE 71 – TRANSKRİPSİYON

BOA: MVL.: 740/27.

Taraf-ı Dil-Şeref-i Hazret-i Riyâset-penâhiden Maliye Nezâretine

Aydın Vilâyeti hükümet konağının suret-i inşâsı ve mütefferriâtı hakkında bazı ifadeyi ve istizânı şamil vilâyet-i mezkure valiliğinin Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'ye havale buyurulan tahrirâtı takımıyla leffen tesyir-i savb-ı sâmileri kılındı fezleke-i inhâ mukaddem on beş yük[1051] guruş ile bir konak inşası keşf olunmak ve Cezâir hanıyla karantina mahalinin satılub imkânı buna karşılık tutulmuş ise de sonra vilayet teşkili münâsebetiyle konağın memurin-i lazımeyi istiyâba kâfi olacak heyette tevsii muktezi olarak o surette edilen keşf ve tahmine göre iki yük guruş[1052] kadar görülen ziyadenin cüzü demek olduğu ve karantina mahalinin satımı uyamayub ana mukâbil emlâk-ı miriyeden Balıkçıbâşı Çiftliği dimekle marûf arazinin mezkûr han ile ma'an füruht ve karşılık ittihaz olunması ifadesinden ibaret bulunmağla ve esas madde mukarrer ve taht-ı irade-i seniyyede ve şimdikinin haraplığıyla beraber öyle bir mevkide enzâr-ı enâm karşı konağın şan-ı hükümete münasib halde bulundurulması lazımeden olmağla vukubulacak rey ve mütaala-i aliyelerinin işârı babında emr ü irade efendimindir

[Belgenin arkasındaki yazı ve tarihler]

Numara 515

Kayd şod

17 Cemaziyel-ahir sene (12)84 [16 Ekim 1867]

3 Teşrin-i Evvel sene (12)83 [15 Ekim 1867]

[1051] "*Yük tabiri evvelleri akçede, sonraları kuruşda kullanılıyordu. Yüz bin akçe bir yük idi. Akçenin ılgasından sonra da yüz bin kuruş bir yük addolunmuştur. Bir milyon diyecek yerde ekseriya on yük derlerdi* " Komisyon, *Bursa Hanları*, Bursa, Bursa Yeni Basımevi, 1935: 34. Bu bilgi ışığında, belgemizdeki on beş yük, 1.500.000 kuruş yapmaktadır.

[1052] 200.000 guruş.

BELGE 72 – TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO.: 2807/210485.002.001.

Huve

AYDIN VİLÂYETİ

Mektûbî Kalemi

Aded

8

Huzûr-ı Sâmi-i Sadâret-penâhîye

Maarûz-ı Çaker-i Kemineleridir

Müceddeden inşa olunan Aydın hükümet konağının mesârif-i inşâiyyesi bakiyesi olub buraca tesviyesine imkân kalmayan otuz altı bin sekiz yüz seksen yedi guruşun hazine-i celileden tesviyesi hakkında sebk eden işâr üzerine Dâhileye Nezâret-i Celilesinden vârid olan 5 Mart sene (1)322 [18 Mart 1906] tarih ve 7 numaralı tahriratta meblağ-ı mezbûrun devâir üzerine taksimiyle hisselerine isâbet edecek mebâliğ içün daire-i ‘âidelerine müracaat ve nezâret-i mişârünileyhâ hissesine isâbet edecek mebâliğ dahi muvâzene-i vilâyet dâhilinde karşılık tedârik olunması işâr olunmuş ise de mezkûr konağın keşfi mucibince mesârif-i inşaiyyesi olan üç yüz yetmiş sekiz bin dokuz yüz yetmiş altı guruşdan yetmiş sekiz bin küsûr guruşu hîn-i inşâatda tasarruf edilmek üzere bi’t-tenzil mütebâki üç yüz bin guruş vilâyetçe bir karşılık tedâriki bâ-teamül yüz bin guruşu ashâb-ı hamiyet ve servet tarafından bi’r-rızâ ianeten verileceği mahalinden işâr olunmasıyla üst tarafı olan iki yüz bin guruşdan yüz bin guruşu üç yüz on beş senesinde hazine-i celile-i maliyeden vilâyet emvâline muhavvel hareket-i arz iâne akçesinden yüz bin guruş devâir-i belediyeye metrûk tarik bedelât-ı nakdiyesinden tertib edilerek olvechile inşâate mübâşeret olunduktan sonra keşifnâmede muayyen üç yüz seksen metreküp kerestenin beş yüz metreküpü tecâvüz vüchât-ı sairesinde bazı noksanlar zuhur eylemesi ve binânın metânet ve resânetinin nazar-ı dikkate alınması hasebiyle keşf-i evvel yekûnuna yüz otuz altı bin guruş zamm icâb ederek keşif bedeli dört yüz otuz altı bin guruşa reside olmuş ve hareket-i arz iânesinden müretteb yüz bin guruşda alınamamış ve mesârif-i mukteza sâlifü’z-zikr iânât ve tarik bedelinden ve Hamidiye Sanâyi’ Mektebi ile Gurebâ Hastahânesi menfaatine mahsus piyango akçesinden ifâ ve geçen velâdet-i hümâyûn-ı hazret-i pâdişâhî yevm-i mes’udunda resm-i küşâdı icrâ edilmiş ise de mezkûr hükümet konağının mesârif-i inşâiyyesinden otuz altı bin sekiz yüz seksen yedi guruşa izâfeten borç kalmasına ve Hamidiye Sanâyi’ Mektebi Piyangosu ahiren leğv edilerek bundan tesviyesi imkânı kalmayıp meblağ-ı mezburûn işâr olunduğu vechile devâire taksimiyle aid olduğu dairelere müracaat olunmasına onların da bu yolda yani buraca karşılık tedâriki merkezinde cevab alınacağı ve

hâlbuki gerek muvâzene-i vilâyet dâhilinde ve gerek savb-ı saire ile bu bâbda vilâyetçe bir karşılık tedâriki imkânı bulunmadığı cihetiyle tahsisât itâsından başka çare olmamasına ve işin müddet-i medide uzaması dahi ashâb-ı matlûbun sızlantısını mucib olmakda bulunmasına mebni hazine-i celileye bâr olmamak içün şimdiye kadar iâne suretiyle vukubulan mesârife nisbetle cüz'i olan mârü'l-beyân otuz altı bin sekiz yüz seksen yedi guruşun hazine-i celileden tesviyesine irâde buyurulması hususunun huzûr-ı sâmi-i sadâret-penâhîlerine arz ve işârı meclis-i idâre-i vilâyetçe tezekkür olunmağla ifâ-yı muktezâsına müsâade-i sâmiye-i vekâlet-penâhîleri sezâvâr buyurulması bâbında emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir.

fi 14 Safer sene (1)324 [9 Nisan 1906] ve fi 26 Mart sene (1)322 [8 Nisan 1906]

Vâli-i Vilâyet-i Aydın
(Mühür içinde) Mehmed Kâmil bin Sâlih

[Belgenin arkasındaki bilgi ve tarih]

Sağ Köşe: Vürûdu (ulaşması) 20 Safer sene (1)324 [15 Nisan 1906]
Sol Köşe: Maliye Nezâret-i Aliyesine tezkire 21 Safer sene (1)324 [16 Nisan 1906]

BELGE 73 – TRANSKRİPSİYON

BOA: İ.DFE.: 18/8.001.001.

Huve

ŞURÂ-YI DEVLET

Maliye Dairesi

Aded

1075

Defter-i Hâkânî Nezâretinden takdim kılınan ve 19 rebiülevvel sene (1)324 tarihinde Şurâ-yı Devlete havâle edilen 16 Rebiülevvel sene (1)324 tarih ve altmış sekiz numaralı tezkiresi mâliye dairesinde kıraat olundu.

Mealinde Aydın Sancağı hükümet konâğı mesârif-i inşâiyyesinden defter-i hâkâni kaleminin hissesine isâbet eden defterhâne tahsisâtından tesviyesi irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî icâb-ı ‘âlisinden bulunan yedi bin yüz otuz beş guruşun tahsisât-ı musaddaka miyânında karşılığı olmamasından dolayı sene-i hâliye muvâzenesine ilâveten ifâsı veyahud dâhiliye tahsisâtından tesviyesi hakkında sebk eden işâra cevâben Maliye Nezâretinden vârid olan tezkire keyfiyetin Bâb-ı ‘Âlîden istizânı lüzumu işâr olunmuş ve ber vechi muharrer defterhâne bütçesinde bu gibi inşâat için tertib-i mahsûs olmadığı gibi meblağ-ı mezburun tesviyesi zımnında diğer tertiblerde dahi karşılık tedâriki imkân hâricinde bulunmuş olmasına mebni bunların muvâzeneye zamimeten sarfı veyâhud Dâhiliye muhassasatından ifâsı zaruri bulunduğu beyânıyla istizân-ı muâmele olunmuştur.

Her dâireye aid mesârifin o daire muhassasatından tesviyesi usulü iktizâsından olmasıyla meblağ-ı mezburun dâhiliye muhassasatından tesviyesi münâsib olamayacağı gibi mesârif-i inşâiyyeden defter-i hâkânîye isâbet eden miktarın dâire-i mezkûre tahsisâtından tesviyesi emr ü fermân buyurulmuş olmasına ve ber vech-i muharrer defterhâne bütçesinde karşılık tedârikinin ımkânsızlığına mebni saliffü’z-zikr yedi bin yüz otuz beş guruşun muvâzeneye ilâveten sarfı husûsunun Maliye ve Defter-i Hâkânî Nezâretlerine havâlesi tezekkür kılındı olbâbda emr ü fermân hazret-i menlehü’l-emrindir.

Fi 11 Cemâziyelevvel sene 1324 [3 Temmuz 1906] ve fi 20 Haziran sene (1)322 [3 Temmuz 1906]

İmza ve Mühürler

Şurâ-yı Devlet

Maliye Dairesi Reisi Es-Seyyid Nuri

Azadan Şerif Abdi Paşa (Bulundu)

Azadan (Mühür okunamadı)

Azadan Mehmed Şerif

Azadan Lütfi Efendi (Bulundu)

Azadan Reşâd Bey (Bulundu)

Azadan Rıza Bey (Bulundu)

Azadan Cemâl Bey (Bulundu)

Azadan Nuh bin Hüseyin

Azadan Hüseyin Nâzım Bey (Bulundu)

Azadan (Mühür Okunamadı)

Azadan Mehmed Aziz bin Vecihi

Azadan Mehmed Murâdzâde

Azadan (Mühür Okunamadı)

Azadan ……. Mustafa

Azadan Halil Bey (Bulundu)

Azadan (Mühür Okunamadı)

Azadan Ahmed Cemâl

Azadan Hüsnü Bey (Bulundu)

Azadan Mansur Mustansırbillah

Azadan Es-Seyyid Mehmed

BELGE 74– TRANSKRİPSİYON

BOA: İ.DFE.: 18/8.002.001.

Huve

Bâb-ı ‘Âlî

Daire-i Sadâret

Amedî-i Divân-ı Hümâyûn

1785

Devletlü Efendim Hazretleri

Defter-i Hâkânî nezâret-i celilesinden vârid olub Şûrâ-yı Devlete havâle olunan tezkire üzerine Maliye Dairesi’nden tanzim ve leffen arz ve takdim kılınan mazbatada Aydın Sancağı hükümet konağı mesârif-i inşâiyyesinden Defter-i Hâkânî kaleminin hissesine isâbet idüb Defter-i Hâkânî tahsisâtından tesviyesi irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî iktizâ-yı ‘âlisinden bulunan yedi bin yüz otuz beş guruşun tahsisât-ı musaddaka miyânında karşılığı bulunmadığından meblağ-ı mezkûrun muvâzeneye zamimeten sarfı husûsunun nezâret-i mişârünileyhâ ile Maliye Nezâret-i ‘Aliyesinden havâlesi lüzûmu gösterilmiş olmağla olbâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte’allik buyurulur ise manzûr-ı ‘âlisi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâveri terkim kılındı efendim

fi gurre-i cemaziyelahir sene (1)324 [23 Temmuz 1906] ve fi 10 Temmuz sene (1)322 [23 Temmuz 1906]

Sadrazam

İmza

Maarûz-ı Çaker-i Kemineleridir ki

Reside-i dest-i tazim olub manzûr-ı ‘âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mucibince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhi şeref-müte’allik buyurulmuş olmağla olbâbda emr ü fermân hazret-i veliyü’l-emrindir

27 Cemaziyelahir sene (1)324 [18 Ağustos 1906] ve fi 5 Ağustos sene (1)322 [18 Ağustos 1906]

Ser Kitâbet-i Hazret-i

Şehriyârî

İmza

BELGE 75 – TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO.: 2943/220707.001.001.

Huve

Maliye Nezâret-i Celilesine

Tarih-i Tesvîdi: 25 Ramazan sene (1)324 [12 Kasım 1906]
29 Teşrin-i evvel sene (1)322 [11 Kasım 1906]

17 Rebiülahir sene (1)324 [10 Haziran 1906] tarihli ve 782 numaralı tezkire-i devletlerine cevabdır.

Müceddeden inşâ olunan Aydın Hükümet Konağı mesârif-i inşâiyyesi bakiyesi olan otuz altı bin küsûr guruşun Menteşe Sancağı Mutasarrıflığı maâşından üç yüz bir senesinden üç yüz yirmi senesine kadar olam müddet zarfında eyyâm-ı hâliyede tasarruf edilen kırk beş bin küsûr guruştan tesviyesinden maadâ çare görülmediğini ve bazı ifâdâtı hâvi bil-muhâbere Dâhiliye Nezâret-i Celilesi'nden bu kere gelen 22 Ramazan sene (1)324 [9 Kasım 1906] tarihli ve 3433 numaralı tezkire-i cevâbiye leffen savb-ı devletlerine irsâl kılınmağla mealine nazaran iktizâsının ifâ ve inbâsına ve melfûfâtın iâdesine himmet.

bâ işâret-i aliye-i hazret-i müsteşârî

BELGE 76 – TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO.: 3036/227698.001.001.

Huve

Tarih-i Tesvîdi: 7 rebiü'l-evvel sene (1)325 [20 Nisan 1907]

7 Nisan sene (1)323 [20 Nisan 1907]

Maliye Nezâret-i Celilesine

Aydın Sancağı Hükümet konağı mesârif-i inşâiyye ve tamiriyesinden bakiye-yi matlûbları olan iki yüz on üç lirayı iki seneden beri istîfâ edemediklerinden bahisle istîtafı hâvi Barutcu Mihâlâki ve Sakızlı Erkirâki imzâları ile keşide olub mazrûfen Aydın Vilâyet-i behiyyesine gönderilmiş olan telgrafnâme üzerine meblağ-ı mezburun Menteşe Mutasarrıflığı eyyâm-ı hâliye maâşından icrâsı mahsûbu muvâfık-ı maslahat görülerek keyfiyetin 19 Mart sene (1)323 [1 Nisan 1907] tarihinde nezâret-i celilelerine işâr kılındığı bazı ifâdâtı hâvi vilâyet-i mişarünileyhâdan vârid olan fi 4 Safer sene (1)325 [19 Mart 1907] tarihli ve 14 numaralı tahrirât melfûfuyla berâber …….. savb-ı devletlerine irsâl olunmağla meallerine ve nezâret-i celilelerince olan malumata nazaran iktizâsının ifâ ve inbâsına himmet

bâ işâret-i aliye-i hazret-i müsteşârî

BELGE 77 – TRANSKRİPSİYON
BOA: DH.EUM.KLU.: 8/16.002.

Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti
Tarih-i Tebyîzi: 3 Mart sene (1)321 [16 Mart 1905]

Eskişehirde Bulunan Umur-ı Mahalliye-i Vilâyet Müdürü Atıf Bey Efendiye

Bank-ı ‘Osmânî memurlarından Hânım oğlu Efendi Banka için mebâni taharrî ve ihzâr etmek üzere oraya geleceğinden teshilât ve muavenet-i lazıme ifâsı müntehâdır? efendim

Müdüriyetin nezdindeki sahibine verilmek üzere Polis Mahir Efendiye
Posta olunmuştur

BELGE 78 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.İ.UM.: 7/4.00001.60.006.001.

Huve

Bâb-ı ‘Âlî

Hâriciye Nezâreti

Umur-ı İdâriye Müdüriyet-i ‘Umûmîsi

Umur-ı Ticariye Müdüriyeti

Aded

19959

28

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Hülasa:

(1)918 senesi nisanında İttihâd ve Terakki Komitesi Tarafından Bursada Bank-ı ‘Osmânî binasının işgal edildiğine dair

Müstâceldir

Devletlü Efendim Hazretleri

1918 senesi nisanında İttihâd ve Terakki Komitesinin tazyikâtı üzerine Bank-ı ‘Osmânînin Bursada işgal etmekde olduğu binanın icâresini fesh ile umur ve muâmelâtı için pek az elverişli olan diğer bir binaya nakle mecbur bulunmuş olduğundan bahisle evvelki binanın iâdesi hakkında Bankanın taleb-i meşrûunun isâfı ve mezkûr binanın kâmilen tahliyesiyle Kânûn-ı Sânînin otuz birinden evvel iadesi esbâbının istikmâli talebine dair bu kere İngiltere Fevkalâde Komiserliğinden vârid olan 7 Kânûn-ı Sânî sene 1920 tarihli ve 2392/51 numaralı takririn tercümesi mutavvilen savb-ı ‘âlî-i Nezâret-penâhîlerine tesyâr kılınmış olmağla meselenin bi’t-tahkik icâb-ı hâlin sür’ât-i ifâsına ve mezkûr Fevkalâde Komiserliğe cevab itâ olunabilmek üzere neticesinin işârına himmet buyurulması bâbında emr ü fermân hazret-i menlehü’l-emrindir

fi 23 Rebiülahir sene (1)338 [15 Ocak 1920] ve fi 15 Kânûn-ı Sânî sene (1)336 [15 Ocak 1920]

Hariciye Nazırı Namında

Müsteşar

imza

Serian Hüdâvendigâr Vilâyetine şifre

Serian Mazhar Saib Beye 18

(İdare-i Umumiye)

Hariciye 15 Kânûn-ı Sânî sene (1)336 [15 Ocak 1920]

BELGE 79 – TRANSKRİPSİYON
BOA: DH.İ.UM.: 7/4.00001.60.004.002.

Nazır-ı Şerif-i Pâdişâhî
Hüdâvendigâr Vilâyetine Muaccel Şifre

Tarih-i Tesvîdi: 18 Kânûn-ı Sânî sene (13)36 [18 Ocak 1920]

Hülasa-i Meal
(1)918 senesinde İttihâd ve Terakki Komitesi tarafından işgal olunan Bursadaki Bank-i ‘Osmânî binasının tahliyesine dair

1918 senesi nisanında İttihâd ve Terakki Komitesinin tazkiyatı üzerine Bank-ı ‘Osmânînin Bursada işgal etmekde olduğu binanın icâresini fesh ile umur-ı muamelâtı için pek az elverişli olan diğer bir binaya nakline mecbur olmuş olduğundan ve mütarekenin infâzı üzerine evvelki binânın komitece tahliye ve Memurîn-i Askeriye-i Osmâniye tarafından işgâl edilmiş ve bu bâbda Maliye Nezâretine vâkî müracaatın yegâne … asıl binâdaki kasa dairesinin bankaca istimaline müsaade olunmağla mahzur kalmayıp esbâb-ı tasarruf iade kılınmış olduğundan bahisle evvelki binasının iadesi hakkında bankanın taleb-i meşru’unun isâfı ve mezkûr binanın kâmilen tahliyesiyle Kânûn-ı Sânînin otuz birinden evvel iadesi İngiltere Fevkalâde Komiserliğinin Hariciye Nezâretine mürsil takrirde iltimâs edilmiş olmağla meselenin serian bâ-tahkik icâbının icrâsı ve Komiserliğe cevab itâ olunabilmek üzere neticesinin inbâsı

Serian tebyiz

BELGE 80 – TRANSKRİPSİYON
BOA: DH.İ.UM. 7/4.00001.60.002.001

Huve

Bâb-ı Âli
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme

18 Kânûn-ı Sânî sene (13)36 [18 Ocak 1920] (tarihli) şifre telgraf Bank-ı ‘Osmânînin mukaddema işgâl eylediği bina (1)333 senesi teşrin-i sânisinde [Kasım 1917] dört yüz yetmiş beş bin guruş bedel ile sahibi Muhtar Bey tarafından mefsûh İttihâd ve Terakki Cemiyetine kat’iyyen ferâğ edilmekle Banka-i mezkûr binâyı olvakit bi’r-rızâ tahliye ve peşin verdiği iki senelik bedel-i icârını istirdâd ve bilahâre tarsin? karşılığı? ayrıca yüz elli lira bedel ile ……. isticâr eylediği cemiyetin feshinden sonra hükümetçe vaz’ edilen mezkûr bina nehib-i divân-ı harbî tarafından şehrî beş bin guruş icâre ile isticâr edilüb üst katı Divân-ı Harb Dairesi olan zemin katı sâbık bankaya icâr edildiği ve divân-ı harb-ı mezkûrun ahiren lağvi üzerine üst katı cihet-i askeriyece işgâl ve Elli Altıncı Fırka Karargâhı ittihâz kılındığı maarûzdur

fi 21 Kânûn-ı Sânî sene (13)36 [21 Ocak 1920]

Vâli
Ebubekir Hazim

Dosyasıyla birleştirilerek irâe
21
İrade-i Umumiye
Evveliyâtdan bahs ile Maliye Nezâret-i Celilesine
[Belgenin Arka Yüzünde]
Serian (hızlıca) Şükrü Beye 25

BELGE 81 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.İ.UM.: 7/4.00001.60.005.001.

Huve

Maliye Nezareti

Emlak-ı Emiriye Müdüriyet-i Umumiyesi

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Hülasa

Bursadaki mefsûh İttihâd ve Terakki Cemiyetinden müdevver Kulüb Binası Hakkında

Devletlü Efendim Hazretleri

İdâre-i Umumiye-i Dâhiliye Müdüriyeti ifâdesiyle vârid olan (ulaşan) 25 Kânûn-ı Sânî sene (1)336 [25 Ocak 1920] tarihli ve 21238/172 numaralı tezkire-i aliye-i nezâret-penâhîleri cevâbıdır.

Bursada kâin olub mukaddema Divân-ı Harb-ı Örfîce işgal edilmekte bulunan ve divân-ı harbin lağvi üzerine ahiren Elli Altıncı Fırka karargâhı ittihâz olunduğu işâr-ı 'âlî-i nezâret-penâhîlerinden anlaşılan mefsûh İttihâd ve Terakki Cemiyetinden müdevver Kulüb binasının Bank-ı 'Osmânî şubesinin hazl-i hâzırda işgal etmekte olduğu bina ile mübâdele suretiyle terki hakkında Bank-ı 'Osmânî Müdüriyet-i Umumîsinden vâki olan teklif üzerine mahaliyle ceryân eden muhâbere neticesinde Divân-ı Harb-ı Örfînin geçeceği binada icâb eden bazı tadilat icra olunmak ve Bankın taleb eylediği binâ için dahi Meclis-i İdare-i Mahalliyece takdir olunacak bedel-i icâr şehrî bilâ t'alil kabul ve tesviye edilmek şartıyla emr i mübâdelenin ifâsı hazinece tensib olunarak 30 teşrin-i evvel sene (1)335 [30 Ekim 1919] tarihli ve 5579/8 numaralı tezkire ile Bank-ı 'Osmânî Müdüriyet-i 'Umumiyesine de ifâ-yı tebligât olundu. Müdüriyet-i mezkûreden iş bu şerâite muvâfakâti ve ahiren binânın satılamadığından bahisle bazı mütaalâtı mutazammın bu kere 28 Kânûn-ı Sânî sene (1)336 [28 Ocak 1920] tarihli ve 34 numaralı bir cevab alınmış ise de meselenin tehir-i hali Bankanın üç aya karib bir müddet vermemesinden ileri gelmiş olub yoksa hazinenin nokta-i nazarında bir tebeddül mevcud olmadığı gibi ….. edildiği hakkındaki işâr üzerine gerek bu husus ve gerek Divân-ı Harbçe tahliyesinden sonra işgâl vâki' olmasına nazaren cihet-i askeriyece emr-i tahliyenin imkân ve adem-i imkânı keyfiyeti Defterdârlıktan istizâh edildiğinden icara mani bir sebeb bulunmadığı ve şerait-i sâbıka cihetiyle isticara muvafakat edildiği takdirde mezkûr binanın bankaya icarı mukarrer bulunduğu ve mesele bu şekilde ceryân eylemiş iken bu bâbda İngiliz Mümessil-i Siyâsiliği

tarafından vuku’ bulan müdahalenin meselenin yanlış anlaşılmasından mütevellid olduğu zannını tevlid eylemesi tabii görüldüğü ve binaenaleyh Mümessil-i mişarünileyhe Hâriciye Nezâret-i Celilesi marifetiyle tebligât-ı mukteza ifâsı mukarrer bulunduğu arz olunur olbâbda emr ü fermân hazret-i menlehü’l-emrindir.

fi 6 Cemaziyelevvel sene (1)338 [27 Ocak 1920] ve fi 28 Kânûn-ı Sânî sene (1)336 [28 Ocak 1920]

Maliye Nâzırı Namına
Müsteşar
İmza

[Belgenin arkasındaki bilgi ve tarihler]

İdâre-i Umumiye Müdüriyetine inbâsına 29 Kânûn-ı Sânî sene (1)336 [29 Ocak 1920]
Serian Hariciye Nezâret-i Celilesine
Serian Adil Beye
İdare-i Umumiye 21228

BELGE 82 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.UMVM.: 13/69.001.001.

Huve

Hüdâvendigâr Vilâyeti
Meclis-i ‘Umûmisi
Encümen-i Daimi-i Vilâyet Kalemi

Encümen-i Vilâyetin 19 Mart 336 tarih [19 Mart 1920] ve 99 numaralı kararı suretidir.

İâne-i ahâli ile inşâ edilen Bursada İttihâd ve Terakki Cemiyetine aid bulunan binâ hakkında yapılan muâmelenin istifsârını mutazammın 18 Şubât sene (1)336 [18 Şubat 1920] tarih 13 numaralı Meclis-i ‘Umûmî-i Vilâyet kararı zuhruna Vilâyet Muhâsebe-i Maliyesinden yazılan derkenâr encümenimizde kıraat edildi.

Derkenârda cemiyât-ı mefsûhe emvâl-i gayr-i menkûlesinin Hazine-i Maliye namına kaydı Meclis-i Vükelâca mukaddema müttehiz karar iktizâsı olduğundan Bursa’da İttihâd ve Terakki Cemiyetine âid binânın dahi hazine-i mişârünileyha nâmına kaydı Maliye Nezâret-i Celilesinin 2 Şubât (1)335 [2 Şubat 1919] tarih ve 400 nuöaralı emirnâmesi üzerine icrâ edildiği ve maheza vilâyetçe bu hususda makâmat-ı âidesi nezdinde teşebbüsâtta bulunabileceği dermiyân edilmiştir.

İcâbı ledi’l-teâmül Donanma ve Müdafaa-i Milliye Cemiyât-ı mefsûhasının emvâl-i menkûle ve gayr-i menkûlesi hakkında 2 Nisân sene (1)335 [2 Nisan 1919] tarihli bir kararnâmenin Maliye Nezâret-i Celilesinin 12 Nisan sene (1)335 [12 Nisan 1919] tarih ve 31 numaralı tahrirâtıyla vilâyete tebliğ ve bu kararnâmede bu iki mefsûh cemiyet emvâl-i gayr-ı menkûlesinin hazine namına kaydı emr işâr edildiği anlaşılmışsa da iâne-i ahali ile edilen mebâninin idare-i hususiye nâmına tapuya rabtı Şûrâ-yı Devlet Maliye ve Nafia Dairesinin 132 numaralı mazbatasının leffiyle Dâhiliye Nezâret-i Celilesinden vârid olan 21 Nisân sene (1)331 [21 Nisan 1919] tarihli tahrirât-ı ‘umûmîyede emir buyurulmuş ve mezkûr cemiyete aid olub hazinece vaz’ edilmiş Bursadaki binâ da iâne-i ahâli ile satın alınmış bulunduğu cihetle idâre-i hususiye namına tapuya rabtı iktizâ edeceğinden olvechile muamele ifâsına müsâade buyurulmasının Dâhiliye Nezâret-i Celilesine işârı tezekkür olundu.

Aslına mutabıktır (uygundur)
Mühür ve İmza

BELGE 83 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.UMVM.: 13/69.002.001.

Huve

Hüdâvendigâr Vilâyeti
Meclis-i Umumisi
Encümen-i Daimi-i Vilâyet Kalemi

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Bursada iâne-i ahali ile satın alınan İttihâd ve Terakki Cemiyeti binasının Nezâret-i Celilerinin 21 Nisan 331 [4 Mayıs 1915] tarihli tahrirât-ı umumiyesiyle şeref-bâliğ 9 Nisan sene (1)331 [22 Nisan 1915] tarih ve 123 numaralı kararı mucibince idâre-i hususiye-i vilâyet namına tapuya rabtı lazım geleceğine dair Encümen-i Daimi-i Vilâyetçe ittihâz olunan kararnâmenin bir sureti leffen takdim kılınmağla icrâ-yı icâbına müsâade-i aliye-i nezâret-penâhileri sezâvâr buyurulak bâbında emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir

4 Receb 1338 [24 Mart 1920] ve 25 Mart 1336 [25 Mart 1920]

Hüdâvendigâr Valisi

İmza

[Belgenin arkasındaki bilgi ve tarih]

Umur-ı Muhâsebe 28-

Umur-ı Mahalliye Müdüriyeti Şubesine 10 Mart sene (1)336 [10 Mart 1920]

BELGE 84 – TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO.: 4649/348642.002.003.

Huve

Maliye Nezâreti

Emlâk-ı Emiriye Müdüriyeti

Huzûr-ı Cenâb-ı Sadâret-penâhîye

Hülasa (özet)

Bursa'da İttihâd ve Terakki'den hazineye müntakil Kulüb binasının füruhtuna dair

Maarûz-ı Çaker-i Kemineleridir

Bursada kâin olub elyevm Bank-ı Osmânî Şubesi'nin taht-ı işgâlinde bulunan ve tefviz kıymeti dört bin beş yüz lira olub Bank-ı Osmânî tarafından yirmi bin lira bedel ile iştirâ edilmesi teklif edilen ve elyevm otuz bin lira değerinde olduğu heyet-i ……. tarafından beyân edildiği Bursa Defterdârlığı'ndan işâr olunan Kulüb Binâsının müzayaka-i hâzıre-i maliyeye binâen müsteacelen füruhtuna lüzum görülmekte olduğundan bunun bir hafta müddetle müzâyedeye vaz'ıyla ihâle-i kat'iyyesinin icrâsına müsaade-i sâmiye-i cenâb-ı sadâret-penâhileri arz ve istirhâm olunur olbâbda emr ü fermân hazret-i veliyü'l-emrindir

fi 12 Zilhicce sene 1338 [27 Ağustos 1920] ve fi 28 Ağustos sene 1336 [28 Ağustos 1920]

Maliye Nazırı

İmza

BELGE 85 – TRANSKRİPSİYON

BOA: MV.: 220/114.001.001.

MECLİS-İ VÜKELA MÜZAKERÂTINA MAHSÛS ZABITNÂME

HÜLASA-İ MEALİ

Tarihi: 14 Muharrem sene 1339 [28 Eylül 1920]

27 Eylül sene 1336 [27 Eylül 1920]

Bursada Osmânlı Bankası Şubesinin taht-ı isticârında bulunan Kulüb binâsının bi'l-müzâyede satılması hakkında sebk eden tebliğe cevâben sâlifü'z-zikr binâsının bade'l-müzâyede talibi olan mezkûr (adı geçen) bankaya yirmi bin osmanlı lirası bedel ile ferâğı istizânına dair Maliye Nezâretinin 19 Eylül sene (1)336 [19 Eylül 1920] tarihli ve 31 numaralı tezkiresi melfuflarıyla okundu

KARARI

Mezkûr binanın ber vech-i işâr yirmi bin lira bedel ile Osmanlı Bankasına ferâğ ve ihâlesi tasvib kılındığının nezâret-i mişârünileyhaya tebliği tezekkür kılındı

7 adet imza ve Damad Ferid

BELGE 86 – TRANSKRİPSİYON

BOA: MV.: 220/42.001.001.

MECLİS-İ VÜKELÂ

MÜZÂKERÂTINA MAHSÛS ZABITNÂME

Tarihi: 14 Zilhicce sene 1338 [29 Ağustos 1920]

30 Ağustos sene 1336 [30 Ağustos 1920]

HÜLASA-İ MEALİ

Bursada ‘Osmânlı Bankası Şubesinin taht-ı işgâlinde bulunub el-yevm otuz bin lira kıymetinde olduğu defterdârlıkdan bildirilen Kûlüb Binâsının müzayaka-i hâzıre-i maliyeye binâen bir hafta müddetle bi’l-müzâyede füruhtu istizânını hâvi Maliye Nezâretinden vârid olan tezkire okundu.

KARARI

Mezkûr binânın on beş gün müddetle müzâyedeye vaz’ olunmak üzere satılması münâsib görüldüğünün nezâret-i mişârünileyhâya işârı tezekkür kılındı

9 İmza en soldaki Damad Ferid

BELGE 87 – TRANSKRİPSİYON

BOA: BEO.: 711.53321.001.001.

Huve

Tarih-i tesvidi: 16 Cemaziyel-ahir sene (1)313 [4 Aralık 1895]

21 Teşrin-i sâni sene (1)311 [3 Aralık 1895]

Tarih-i tebyizi: 17 Cemaziyel-ahir sene (1)313 [5 Aralık 1895]

22 Teşrin-i sâni sene (1)311 [4 Aralık 1895]

Taraf-ı Ali-i Seraskeriye

Birkaç sene akdem Sivâs kazâsında inşâ ve Rüşdiye-i Askeriye Mektebi ittihaz kılınmış olan binânın hareket-i arzdan harab olmasına mebni şakirdânın mukaddemâ iâne-i ahaliye ile yaptırılarak idaresiyçün irâd bulunamaması hasebiyle küşâd edilememiş olan Sanâyi' Mektebine nakli Sivâs Fırkası Kumandanlığı'ndan işâr olunduğuna Rüşdiye-i Askeriye Mektebi binasının mevkien şarkla ve arsasıyla enkâzı mezkûr Sanâyi' Mektebi mukâbilinde mesârif içün diğer bir 'akâr tedârikine kâfi bulunduğuna mebni mezkûr binanın Rüşdiye-i Askeriye Mektebine terk ve itâsı hakkında Sivâs Vilâyeti'nden vâki' olan işâr mucibince muâmele-i lâzımenin ifâsı tezekkür kılındığına dair Şurâ-yı Devlet Dâhiliye Dairesinden kaleme alınan mazbata üzerine bi'l-muhâbere tensib keyfiyeti mutazammın Maârif Nezâret-i Celilesinden vârid olan 8 Cemâziyel-ahire sene (1)313 [26 Kasım 1895] tarihli ve 208 numaralı tezkire melfufâtıyla beraber savb-ı ali-i sipehsâlarilerine gönderilmiş olmağla suret-i işâra nazaren bâb-ı vâlâ-yı ser'askeriyelerince dahi vâki' olacak mütâlaanın inbâ ve evrâk-ı mürsilenin iâde ve isrâsı babında

Evrak Müdüriyet-i Aliyesine işâreti vecihle

BELGE 88 – TRANSKRİPSİYON
BOA: DH.MKT.: 686/45.002.002.

Dâhiliye Mektûbî Kalemi

Tarih-i Tesvîdi: 25 Mart sene (1)319 [7 Nisan 1903]
Tarih-i Tebyîzi: 16 Muharrem sene (1)321 [14 Nisan 1903]
1 Nisan sene (1)319 [14 Nisan 1903]

Huzur-ı Âl-i Hazret-i Sadâret-penâhiye

Sivâsda tesis ve küşâdı mutasavver olan Sanâyi' Mektebi içün İzmir Hamidiye Sanâyi' Mektebi menfaatine tertib edilmiş olan piyangonun rub'ı nisbetinde bir piyango tertibiyle hâsıl olacak mebaliğin mektebin mesârif-i idâre-i daimesine karşılık tutulmasına müsaâde itâsı lüzümu Sivâs Vilâyet-i Aliyesinden evvelce huzûr-ı âli-i cenâb-ı fehimânelerine keşide olunup tevdi' buyurulan ve başkaca nezâret-i aciziye çekilen telgrafnâmelerde işâr kılınmasıyla tesis edildiği bildirilen Sanâyi' Mektebi Sivâs'ın hangi mevkiindedir mekteb binâsı evvelden mevcud mudur yoksa yeniden mi vücuda getirilmiştir, ne vüsât ve cesâmettedir, kaç talebe istiâb edebilecektir, mekteb yeniden yapılmış ise mesârif-i ibtidâiyye-i inşâiyyesi ne suretle temin edilmiştir, mesârif-i dâimeye nerelerden karşılık tedârik olunacaktır, yapılacak piyango biletlerinin mecmu' esmânı neye bâliğ olacaktır, piyango yalnız vilâyet dâhiline mi münhasır kalacak yoksa vilâyat-ı sairede de mevki-i füruhta konulacak mıdır bu mektebde ne gibi sanâyi talim ve tedris edilecektir ve sanâyi-i mezkûreyi talim edebilecek ustalar Sivâsta var mıdır, yoksa nereden celb edilecektir, buralarının da bil-etrâf inbâsı lüzumu cevâben tebliğ edilmiş ise de Sivasda Gurebâ Hastahânesi olmak üzere inşâsına başlanılub elyevm ikmâline çalışılmakta olan binanın vüsâti şimdilik yirmi yirmi beş yataklık bir hastahânenin ihtiyâc-ı mahalliyeyi ref'-i kifâyeti hasebiyle binanın bir kısmının hastahâne için tefrikiyle diğer kısmının da Dârü's-Sanâyi' ittihazı münâsib görüldüğünden ve binanın mesârif-i inşâiyyesi iânât-ı ahali ile tesviye edilmekte olub her iki müessesenin mesârif-i dâimelerine de Belediye cânibinden bazı mahallerde yaptırılacak akârâtın üç yüz lira raddesinde tahmin edilen irâdıyla matbaa-i vilâyet fazla-i hasılâtının ve sâlifü'z-zikr piyango biletleri bedelâtının karşılık ittihâz olunacağından ve piyango biletlerinin füruhtu yalnız dâhil-i vilâyete münhasır bırakılacağı cihetle matlûb derecede füruhtu takdirinin yedi sekiz yüz lira raddesinde bir menfaât hüsulü memûl olub mektebin şimdiki yirmisi leyli ve otuzdan elliye kadarı nehâri olarak seksen talebe kabulü

kararlaştırılmış ise de talebenin teksiri ve mekteb idâresisin tevsi'i halinde bir o kadar talebe daha kabul olunabileceğinden ve ileride diğer lüzum görülecek sanâyi' de ilave edilmek üzere şimdilik yalnız Halıcılık ile Marangozluk ve vesâir ufak tefek bazı sanatlar talim olunarak hâricden usta celbine ihtiyaç görülmeyeceğinden bahisle tesri'i muktezası lüzumuna dair vilâyet-i mişârünileyhâdan cevâben bu kere vârid olan telgrafnâmenin sureti tevdi'i buyurulan telgrafnâmenin iadesiyle beraber pişgâh-ı sâmi-i cenâb-ı sadâret-penâhilerine takdim kılınan sauret-i işâra nazaren keyfiyetin Şurâ-yı Devletçe mevki-i müzâkereye vaz'ı lüzumu derkâr olub ancak vilayet-i mişârünileyhâca Halıcılık ve Marangozluk sanatları zaten orada mevcud olmasıyla tesis edilecek sanâyi' mektebinde yalnız bu sanatların talimi ziyâde bir istifâde temin edeceğinden ve oraca sanayi-i nisbiyeye muktezi mevâd-ı ibtidâiyyenin mebzûliyeti hasebiyle yün ve tiftik kumaşlar ….. gibi sanayi'in talimi halinde bu sanatlar da dâhil-i memlekette revâç bularak hem mahsûlât-ı memleketin sarf ve istihlâkı teshil ve hem de sanâyi-i mahalliye tevzi' ve teksir olacağından sanayi-i nisbiye için de başkaca şube küşâdı ve bir de mektebde yalnız talim-i sanatla iktifâ muvâfık olmayacağı cihetle devâm edecek etfâle ulum-ı diniyeleriyle kıraat ve hesâb gibi bilahâre muâmelât-ı ticâriye ve sanâiyelerin de ihtiyâç hissedecekleri mümadi? ulum ve fününun da tedrisi icâb edeceğine binâen bu cihetlerin de temin ettirilmesi menût-ı rey-i sâmî-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleridir olbabda

BELGE 89 – TRANSKRİPSİYON

BOA: Y.A.HUS.: 451/80.002.001.

TELGRAFNÂME

Dâhiliye Nezâret-i Celilesine

Samsunda Süleymân Paşa vakfından olub bundan otuz sene evvel muhterik olan saye-i hayrât-vâye-i cenâb-ı pâdişâhîde geçenlerde vakf vâridâtından müceddeden inşâsına başlanılmış olan medresenin inşâati kâmilen hitâm bulmuş olduğu gibi bu kere de demir yolları vasıtasıyla memleket suyundan bi'l-ikrâz getirilen miktar-ı kâfi mâ-i lezizin mezkûr medresenin çamaşırlığına matbahdan ve havlusu vasıtında bir tarz-ı dil-nişînde inşâ olunan şâdırvân musluklarından isâle ettirildiği cihetle dünki gün salât-ı Cumâ'nın edâsından sonra bi'l-cümle memûrîn-i mahalliye ile umerâ-yı 'askeriye ve ahâli hâzır oldukları mezkûr medrese derûnunda kemâl-i ihtirâm ile kıraat olunan mazbata-i celile-i hazret-i risâlet-penâhîyi müte'akib resm-i küşâdının temimen? icrâ olunduğu ve bu vesile ile de dâima vird-zebân-ı asdikâ olan ed'iyye-i mefrûze-i cenâb-ı hilâfet-penâhînin ref'-i bârgâh-ı ehâdiyet kılındığı Cânik Mutasarrıflığının işârı üzerine mefrûz fermân? bâ-tezkire takdim

fi 14 Hazirân sene (1)319 [27 Haziran 1903]

Trabzon Vâlisi

Reşâd

Arkadaki Belgenin Üzerideki Tarih

16 Haziran sene (1)319 [29 Haziran 1903] 670

BELGE 90 – TRANSKRİPSİYON

BOA: Y.A.HUS.: 451/80.003.001.

Huve

BÂB-I ‘ÂLÎ
DAİRE-İ UMÛR-I DÂHİLİYE
MEKTÛBÎ KALEMİ
ADED
2176

Huzûr-ı Âli-i Hazret-i Sadâret-penâhîye

Maarûz-ı Çaker-i Kemineleridir ki

Otuz sene evvel muhterik olub geçenlerde vakf vâridâtından müceddeden inşâsına başlanılan Süleymân Paşa evkâfından Samsunda kâin medresenin inşâati kâmilen hitâm bulduğu gibi demir yollarıyla memleket suyundan miktar-ı kâfi mâ-i leziz isâle ettirildiğinden memûrîn-i mahalliye ile umerâ-yı ‘askeriye ve ahâli hâzır olduğu halde resm-i küşâdı icrâ kılındığına dâir Trabzon Vilâyet-i Aliyesinden vârid olan telgrafnâme manzûr-ı sâmi-i cenâb-ı fehîmâneleri buyurulmak üzere leffen takdim olundu olbâbda emr ü fermân hazret-i veliyü’l-emrindir

fi 6 rebiü’l-ahir sene 1321 [2 Temmuz 1903] ve fi 19 Haziran sene (1)319 [2 Temmuz 1903]

Nâzır Umûr-ı Dâhiliye
İmza

[Bir sonraki belgenin sağ köşesindeki bilgi ve tarih]
vürûd fî 6 Şevvâl sene (1)321 [26 Aralık 1903]
[Üst Rakam]
2176
[Sol köşedeki bilgi]
‘Arz

BELGE 91 – TRANSKRİPSİYON

BOA: Y.A.HUS.: 451/80.001.001.

Huve

BÂB-I ‘ÂLÎ
DAİRE-İ SADÂRET
AMEDÎ-İ DİVÂN-I HÜMÂYÛN
1281

Süleymân Pâşâ evkâfından Samsunda kâin olup otuz sene mukaddem muhterik olan medrese vakfı vâridâtından meceddeden inşâ ve bu kere resm-i küşâdı icrâ kılındığına dair Trabzon Vilâyetinden vârid olan telgrafnâme Dâhiliye Nezâret-i Celilesinin tezkiresiyle beraber arz ve takdim kılındı efendim

fi 8 rebiü’l-ahir sene (1)321 [4 Temmuz 1903] ve fi 21 Haziran sene (1)319 [4 Temmuz 1903]

Sadr-ı ‘Azam
İmza

BELGE 92 – TRANSKRİPSİYON

BOA: 30-18-1-1 / 7 - 29 – 9.

Huve

2688

Karârnâme

Mudânyada inikâd eden mütareke konferansı esnâsında mahal belediyesince sarf edilen doksan bin beş yüz guruşun vekâlet bütcesinden bu kıbel mesârif tediye edecek tahsisât olmadığından Maliye Vekâleti bütçesinin mesârif-i gayr-ı melhûz tertibinden itâsı hakkında Müdâfaa-i Milliye Vekâletinin 10/05/(13)39 [10 Temmuz 1923] tarih ve muhâsebât dairesiyle 1640 numaralı tezkiresi icrâ vekili heyetinin 22/08/(13)39 [22 Ekim 1923] tarihli icraâtinde ledi't-tezekkür meblağ-ı mezbûrun sulh müzâkerâtı tahsisâtıyla tasarruf edilen paradan tesviyesi takarrür etmiştir.

22/08/(13)39 [22 Ekim 1923]

İmza

M.N.

Hâriciye Vekili (bulunmadı)

Dâhiliye Vekili (imza)

Adliye Vekili (imza)

Müdâfaa-i Milliye Vekâleti (imza)

Şer'iyye Vekili (imza)

İcra Vekilleri Heyeti Reisi (imza)

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekili (imza)

Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiyye Vekili (imza)

İktisad Vekili (imza)

Nâfia Vekili (imza)

Maarif Vekili (imza)

Maliye Vekili (imza)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi (Gazi Mustafa Kemal)

BELGE 93 – TRANSKRİPSİYON

BOA: HR.UHM.: 103/33.001.001.

Huve

Avusturyâ ve Macâristân Devletinin Dersaâdet Sefâreti

Aded

492

Hâriciye Nezâret-i Celilesi Hukûk-ı Muhtırât Müdüriyet-i Aliyesine

Macâr tebâsından Kelet sefinesi kapudânı Mösyö Lako tarafından verilüb leffen irsâl kılınan Franseviyü'l-ibâre üç kıtâ protesto varakasından bade't-tasdik bir nüshasının 'Osmâniye sefinesi kapudânına ve diğerinin mezkûr sefine sahibi Mudanya'da mukîm Mösyö Aleksandros Gaytânosa tebliği ve nüsha-i salisesinin mukâvelât muharrirliğinde hıfz ettirilmesi hususuna himem-i aliyeleri iltimâs olunur

fi 26 Temmuz sene (1)911

Mühür

BELGE 94 – TRANSKRİPSİYON
BOA: DH.İD.: 152/12.005.001.

Dâhiliye Nezâreti

Tarih-i Tesvidi: 10 Haziran sene (1)330 [23 Haziran 1914]
Tarih-i Tebyizi: 11 Haziran sene (1)330 [24 Haziran 1914]

Hâriciye Nezâret-i Celilesine

Umur-ı İdâriye Müdüriyet-i ‘Umûmiyesi ifâdesiyle vârid olan 31 Mayıs sene (1)330 [13 Haziran 1914] tarihli ve 48555/558 numaralı tezkire-i fehîmâneleri cevabıdır.

Mudanya’da Rusya tebâsından ve tüccârdan Aleksandros Gaytanos’a aid olan petrollerden mahalli idâre-i resmiyesince alınan rüsum hakkında sebk eden istifsara cevaben Hüdâvendigâr Vilâyetinden vârid olan tahrirâtta bu hususa dair Bursa Rusya Konsolos Vekâletinden itâ olunun takrir ve nezâret-i ‘aciziden vâki olan işâr üzerine keyfiyet mahalli Kaymakamlığa yazılarak alınan cevâbda gösterildiği ve mahalince ifâ olunan muamelenin muvâfık-ı nizâm bulunduğu bildirilmiş ve mürsel tahrirat sureti leffen savb-ı alilerine tesyâr kılınmıştır.

Tahrirât-ı mezkûre mündericâtına nazaren mumaileyh tarafından şikâyet olunan meseleden beri kendisine hususi debboy tesisine müsaâde edilmemesinden ve ikincisi de transit suretiyle Mudanya’ya getirdiği gazlar mahzûriyete binaen iskele üzerinde bıraktırılmayarak depoya sevk ile arzıye alınmasından ibâret olub her iki cihet hakkında tahrirât-ı mezkûrede serd olunan mütalaât muvâfık görülmüş ve metn-i tahrirâtta bahs olunan Şurâ-yı Devlet Maliye ve Nâfia Dairesinin 17 teşrin-i sâni sene (1)327 [30 Kasım 1911] tarihli (1622) numaralı mazbatası sureti de ayrıca bi’l-ihrâc takdim kılınmış olmağla olbabda

BELGE 95 – TRANSKRİPSİYON
BOA: İ.DH.: 1270/99861.001.001.

Huve

Bâb-ı Âli
Dâire-i Sadâret
Amedi-i Divân-ı Hümâyun

Devletlü Efendim Hazretleri

Trabzon Vâlisi ‘atûfetlü Âli Bey Efendi Hazretlerinin tebdili lüzumuna mebni azliyle yerine rüyet ve hasâfeti cihetiyle Mâliye Nezâret-i Behiyyesi Müsteşârı Saâdetlü Kadri Bey Efendi Hazretlerinin ve Mâliye Müsteşârlığına dahi Aydın Vilâyeti Defterdârı Saâdetlü Nâmık Efendi Hazretlerinin icrâ-yı memûriyeti hakkında her ne vecihle irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-sünûh ve südûr buyurulur ise mantûk-ı münifinin infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâveri terkim kılındı efendim

fi 21 Ramazan sene (1)309 [19 Nisan 1892] ve fi 6 Nisan sene (1)308 [18 Nisan 1892]

Sadrazam ve Yaver-i Ekrem
İmza

Marûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Reside-i dest-i ta’zim olub manzûr-ı ‘âli buyurulan iş bu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mucîbince irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî müte’allik ve şeref-südûr buyurulmuş olmağla olbâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü’l-emrindir

fi 23 Ramazan sene (1)309 [21 Nisan 1892] ve fi 8 Nisân sene (1)308 [20 Nisan 1892]

Ser Kâtib-i Şehriyâri
İmza

BELGE 96 – TRANSKRİPSİYON
BOA: İ.DH.: 1270/99861.001.002.

6216

5874 fi 23 Ramazan sene (1)309 [21 Nisan 1892]

Aydın Vilâyet-i Celilesine telgrafnâme ve Mâliye Nezâret-i Behiyyesine ve Kadri Bey Efendi Hazretlerine tezkire-i sâmiye yazıldı
fi 8 Nisân sene (1)308 [20 Nisan 1892]

(Alt Tarafta Yazılı Bilgiler)
Teşrifâta
252
285
24 Ramazan sene (1)309 [22 Nisan 1892] Dâhiliye
28 Şevvâl sene (1)309 [26 Mayıs 1892]
22 Şevvâl sene (1)309 [20 Mayıs 1892]

BELGE 97 – TRANSKRİPSİYON

BOA: DH.MKT.: 640/17.001.001.

Huve

Bâb-ı Âli

Dâire-i Umûr-ı Dâhiliye

Mektubî Kalemi

Aded

Huzûr-ı Âli-i Hazret-i Sadâret-penâhîye

Marûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Cenâb-ı hakk ömr ü âfiyet-i cihân-kıymet-i hazret-i veli-nimet-i ‘uzmayı müzdâd buyursun. Trabzon Vâlisi Kadri Bey’in dünki gün vefâtı vukû’ bulduğuna dair Trabzon Vâli muâvinliğiyle Cânik Mutasarrıflığı’ndan alınan telgrafnâmeler ~~manzûr-ı sâmi-i hazret-i sadâret-penâhîleri buyurulmak üzere~~ leffen takdim kılındı olbâbda emr ü fermân hazret-i veliyü’l-emrindir

fi 25 Sevvâl sene (1)320 [25 Ocak 1903] ve fi 11 Kânûn-ı sânî sene (1)318 [24 Ocak 1903]

Nâzır-ı Umur-ı Dâhiliye

İmza

BELGE 98

شرائط اشتراك

درسعادت ايچون: سنه‌لكى ۱۸۰ اقچه‌يه ۹۰ غروش
تعميم مطبوعات متصديه ولايات شاهانه ايچون:
سنه‌لكى ۱۲۰ اقچه‌يه ۷۰ اوچ آيلغى ۴۰ غروشدر
اتحاد پوسته‌سى اولان ممالك:
سنه‌لكى ۴۰ اقچه‌يه ۲۰ اوچ آيلغى ۱۰ فرانق
اعلانات ايچون اداره‌يه مراجعت لازمدر

SERVET
Directeur-Propriétaire
M. TAHIR BEY
BUREAUX
Grande rue de la Sublime-Porte N. 40
STAMBOUL

ثروت

ادارهسى:
دائماً جلد سنه‌سى ۴۰ غروشدر.
مرحوم ايچون صاحب امتياز سعدتلو محمد طاهر بك افندى حضرتلرينه مراجعت اولنور.
تركيك فرانسزجه فنى آبونه شرائطى اولدقجه غزتهمزك طلبندن سكوته كيچ وقته قدر كلن هرنوع حوادث پولى و معلومات و غزتهسنه درج اولنور، معلوماتك غزته ادارهسنه اسبوعى، اوچ آيلغى سنه‌سى دخى واردر.
تغيير آدرسى: درسعادت: «ثروت».

نسخه‌سى ۱۰ پارهدر — هر كون وقت ظهرده نشر اولنور مصور عثمانلى غزتهسيدر — نسخه‌سى ۱۰ پارهدر

تشريفات ملوكانه

طرزون والیسی مرحوم قدری بك

دونكى جمعه كونى سلاملق ايچون سراى عاليه‌لرندن سكره شاهان عثمانيه‌نك مدينهٔ حضرت پادشاهى اولوريه الثانيا سفر كريمى اصالتلو بارون مارشال فون بيرشتاين حضرتلرى سوريه غير رسميده حضور شوكتمنونه مصرت كاجاريه شرفيتونه نائل اولمشدر.

مشروطيت

ر سنه وركوسى اوسنه‌نك مايس نهايله قدر تماماً تسويه واعطا ايدكرى يوزه يش اكراميه اعطاسى تحصيل اموال نظامنامه‌سنك اوتوز سكزنجى مادهسى احكامندن وو اكرامیه‌نك اعطاسى مكلفيتك كافهٔ تكاليفدن بورجلرينمدت مد كوره ظرفنده تماماً تسويه اعتباريله مشروط بولندقجه ومصارف تحريريه وبدل عشر وذكره استحقاق وياخى تمتع وركوسى دفعهٔ استحصال اولنان تكاليفدن اولوب تجهيزات عسكريه ترئيه دخى مصارف فوق العادهٔ عسكريه قارشولغى بولندقجه جهته اكرامیه اعطاسى اشبو تكاليفك تماميله تسويه‌سنه لازم كلديكجه بناءً سنهٔ حالهده اول وجهله تماماً اكرامیه اعطا اولنان مكلفيتك تحرير جلاسه دفترلرندهكى كيفيتى اعتباريله مذكور نظامنامه‌ده مندرج هروجه تكليفلرندن هانكى دائرهٔ تحصيله داخلنده بمقدار بورجى اولديغى وبالكز اعلان وعقار وبوكوسيله بدل عسكريه ويرلى تمتع وركوسيدن بورده يش حسابيله بمقدار اكرامیه ويرلديكى وهانكى تكليفدن بومه‌يه مصرف قيد ايدلديكى وين انحاب ايدن دفاتر ارسال قلوب تحريرى وجهايله تنظم وزارتى بامضبط تصديق اولدقدن صوكره معاملهٔ محسوبيه‌سى اجراسنه وطرف اوزيره تحصيلاته باشلنمسنه درج ايدلمسى خصوصى لازم كلانره تبليغ قلنمشدر.

دين وديونلرى تقاطع معامله‌سنده اعطا ايدلن مكلفيت تحصيلدارلر طرفندن تبليغ اولنه‌رق اخبار وتحريرلرنه رسمه تابع اولوب اوندن بعض طرفدن استفسار اولنمشدر. دوائر وجرائمدن ومال سندلرندن دريونه واراده ويرلن ملى وغير وسركى وصيودت وسائر سندلرك تماميله رسمندن معفوى تماما قانونك بكجى مادهسى احكامندن اولمسنه وبورجلى ويرمين مكلفيت كوندريلمجك اخبارنامه‌لرك دخى بر مأمور رسمى وبدلك اولان تحصيلدارلر طرفندن نظم واعطا قلنه‌جقه كوره بولنره

دخى مادهٔ مذكوره‌ده كوسترلين ومكلفين اهاليه ويرلين اخبارنامه‌لر مثلو پول وضع لازم كلديكى محلس ماليه‌لك قرارنه بالجمله مأمورين ماليه‌يه تبليغ قلنمشدر.

كل دارالعلميه تعميرى حسبيه شهرمزدن مفارقت ايدن قسطموني فرنكى حسنه‌خانه‌لرى مفتشى سعادتلو دوريغ پاشادن آجق قالان وظيفه‌ى كلجكدن بريوات حسنه‌خانه‌سى نظرى ومكاتب طبهٔ ناجاه مفتشى سعادتلو ريدر پاشا حضرتلرى فخرى اولدقرى قبول ايدمكى يارو كيفيت نظارت جليله‌مه تصويب اولنمق داخنده نظارت جليله‌سنه اشعار ايدلمشدر.

مجلس جاملاً شهرمزدن حركت ايدن سعادتلو حسنى اولنافرف افندينك (عدالقادر) وابورينك دوشكون جديه مواصلت ايتديكى اشعارات تلغرافيه‌سيدر.

وديعت طاوشرلردن آلنمق حل عدمى اعطا ايدلمك وكزك عارض اولمحقق معسيراكى حسديه ترخيص اولنحقدن برليسه ديكر افرادك حال اولخامسى قرار اتخشدر.

طرزون والیسی قدری بك وفاتی

جناب حق عمرو بقادت حماقيمت حضرت پادشاهيى مزدار بيورسون.

طرزون والیسی قدری بك دونكى كون سكتهٔ دماغيه‌دن انتقال دار نعيم ابدى اولديغى طرزوندن بالتلغراف بلدرلشدر.

رحمان عليه رحمهٔ واسعه

مرحوم مشارالیه‌اورادن مالیه‌مستشارلغنه ترفيع مأموريت ايله‌رك درسعادته كلش واقتدار ورويتى بومأموريته دخى كوسترمش ايدى. مالیه مستشارلغنده ايكن ۳۰۸ تاريخنده عواطف عالیانه‌شمول حضرت پادشاهيدن عهده‌سنه طرزون والیلكى توجيه واحسان بيورلمش اوتوز اوچ سنه‌دن برى طقوزسنه‌دروطائف مأموريتى صادقانه، مستقيمانه ايفا ايلش ايدى. مرحوم طرزون والیلكنده‌مركوتى، هردقيقه‌سى براثر اداره ايله احرار ايلش. كيجه‌يى كوندوزه قاتمرق ولايتك وبالخصوص طرزون كى مهم ولايتك محتاج اولديغى ترقيات ماديه ومعنويه، سنك استحصالنه بذل جهد ايلديمرك فى الحقيقه طقوزسنه ظرفنده ولايتك هرطرفنده تقرر امن وآسايشه، اشقيانك، دكز وقره قجهار قجيارينك لوث وجودلردن ولايتى تطهيره بذل مجهود ايلشدر.

مرحوم ولايتك اعمار وتزيين اندهدخى بك چوق اقدامات وموفقيتلى كورلش وبالخصوص طرزونده ليمان انشاسى كى رامى مهم وجسيمك حيز آراى حصول اولمسنه صرف‌سى وفيرايله‌رك دور جليل ترقيات مثيل ملوكانه‌يه براثر عالى‌دها علاوه‌سنه خدمتله مباهى اولمشدى.

مأمور ولايتى تلغرافخانه‌سى شفتلكه هاشفتلكدن مستعفى رفعتلو صبحى بك تعيين قلنمشدر.

زونغولداقده برحادثه

زونغولداق موسيقيسندن ومحتكرينك بخور القاچاقجيلرى نامنه بريسى زونغولداق اصناف وعوام طائفه‌سنه بر، ايكى واوچ آى مدتله يوزده يش فائضله پاره اقراض ايدوب استانبول دكان وخانه‌لرى استعلال سوريه الهكيرمكده اولديغى بوكى دها بر طاقم معاملات بى انصافانه‌ده بولنمق رخى كاى اضرارانك سوريه‌يه كيفيت اجتكارى طولدرمقده بولديغى مخدش مطمئنه‌مزه بارلمشدر.

انهدام

استانبولده احمد چلبى محله‌سنده تحرير سوقاقده مكتبيهٔ ملكهٔ شاهانه طلبه‌سندن احمد رضا افندينك متصرف اولديغى خانه‌نك رطوبتى يكى كيجه جوكتن ديكر جهتلرى ده مائل انهدام رحالده بولنمشدر.

حركت ارض

ليرهدن تاه قرايه رسمه غربيه‌سنه اشعار اولنور. (سابعى چهارشنبه) حوالیسنده دون كيجه شرقدن غربه طوغرى برحركت ارض حس اولنمشدر. هيجانه دوشن اهالى، خانه‌لرى برك ايدوب زوقافره دوكلمشلردر.

BELGE 98 – TRANSKRİPSİYON

SERVET GAZETESİ- Hicri 25 Şevvâl 1320 [25 Ocak 1903]

SERVET GAZETESİ

Beşinci Sene Aded 1659

Cumartesi

Hicri 25 Şevvâl 1320 [25 Ocak 1903]

Rumi 11 Kânûn-ı Sâni 1318 [24 Ocak 1903]

Trabzon Vâlisi Kadri Bey'in Vefâtı

Cenâb-ı hak ömr ü 'afiyet-i cihân-kıymet-i hazret-i pâdişâhiyi müzdâd buyursun.

Trabzon Vâlisi Kadri Bey'in dünki gün sekte-i dimâğiyeden irtihâl-i dâr-ı naîm eylediği Trabzon'dan bâ-telgraf bildirilmiştir.

Rahmetullahi aleyh ve rahmetin vasiatün

Merhum-ı müşârün ileyhin gaybubet abidesi hakikaten zâyiât-ı azimeden madûddur. Feyyâz-ı müteal hasais-i cemile-i beşeriyeden birçoğunu Kadri Bey'in zâtında mecz etmiş, şahsında birçok mehâsin cem' eylemiş idi. Kadri Bey'in kuvve-i hâfızasında şiddet nâtıkasında halâvet, kaleminde selâset, fikr ve hükmünde isâbet gibi evsâf ile mütehalli faâl-i müstakim, kâr-azmûde bir zât idi. Bu fezâil bir güzidesinden başka mütevâzi, hoşgû, laubâli meşreb ve fakat gâyet vakûr ve fevkalâde metin idi.

Kadri Bey için bir şeyi unutmak mümkün olmadığı gibi inzâr-ı tetkikine marûz olan gavâmız umurun hakaikini keşf adeta emr-i sehl idi. Gayet seri' ve seri' olduğu kadar selis yazar, yazdıklarında kuvvetli ifade ki, esaslı mutaalalar mündemic bulunup zevâide huşuyâta tesâdüf edilmez idi. Eyyâm-ı hayatının kısm-ı azamını hidmet-i hükümetde geçirmiş, Maliye Nezâretinde ufak bir memuriyetden başlayarak zekâ-yı fekvalâdesi sayesinde Müsteşârlığa kadar irtifâ eylemiş idi. Umur-ı maliyede malûmâtı gayet vâsi've bütün dekâyık-ı hesâbiyeye vâkıf idi. Maliye Nezâretinde ibrâz eylediği asâr-ı rüyet ve dirâyetden istifâde olunmak üzere İzmir Defterdârlığı'na tayin edildiği sırada vilâyetin umur-ı mâliyesinde hala düsturü'l-amel olan birçok asâr bırakmış ve bir aralık Aydın Vâli vekâletinde bulunarak zabt ve rabtı temin hususundaki muvaffakiyeti elân zebâzed olmakta bulunmuştur.

Merhûm-ı mişârünileyh oradan Mâliye Müsteşârlığı'na terfi-i memuriyet eyleyerek Dersaâdet'e gelmiş ve iktidar-ı rüyetini bu memuriyette dahi göstermiş idi. Mâliye Müsteşârlığı'nda iken (1)308 tarihinde 'avâtıf-ı âlem şümûl-ı hazret-i pâdişâhîden 'uhdesine

Trabzon Vâliliği tevcih ve ihsân buyurulmuş ve o tarihden beri dokuz senedir vezâif-i memuriyetini sâdıkâne, mustakımâne ifâ eylemiş idi, merhûm Trabzon Vâliliği'nde her gününü, her dakikasını bir eser-i idâre ile emrâr eylemiş geceyi gündüze katarak vilâyetin ve bâ-husus Trabzon gibi mühim bir vilâyetin muhtac olduğu terakkiyât-ı maddiye ve maneviyesinin istihsâline bezl-i cehd eyleyerek filhakika dokuz sene zarfında vilâyetin her tarafında takrir-i emn u asâyişe, eşkiyânın, deniz ve kara kaçakçılarının levs-i vücudlarından vilâyeti tathire bezl-i mechûd eylemiştir.

Merhûm vilâyetin imâr ve tezyinini anda dahi pek çok ikdâmât ve muvaffakiyeti görülmüş ve bi'l-husus Trabzon'da limân inşâsı gibi bir emr-i mühim ve cesimin hayr-ârâ-yı husül olmasına sarf-ı sây-ı vefir eyleyerek devr-i celil-i terakkiyât mesil-i mülûkâneye bir eser-i âli daha ilâvesine hidmetle mübâhi olmuşdu.

(Fotoğrafın Altındaki Yazı)
Trabzon Vâlisi Merhûm Kadri Bey

EK 2- ÇİZİMLER

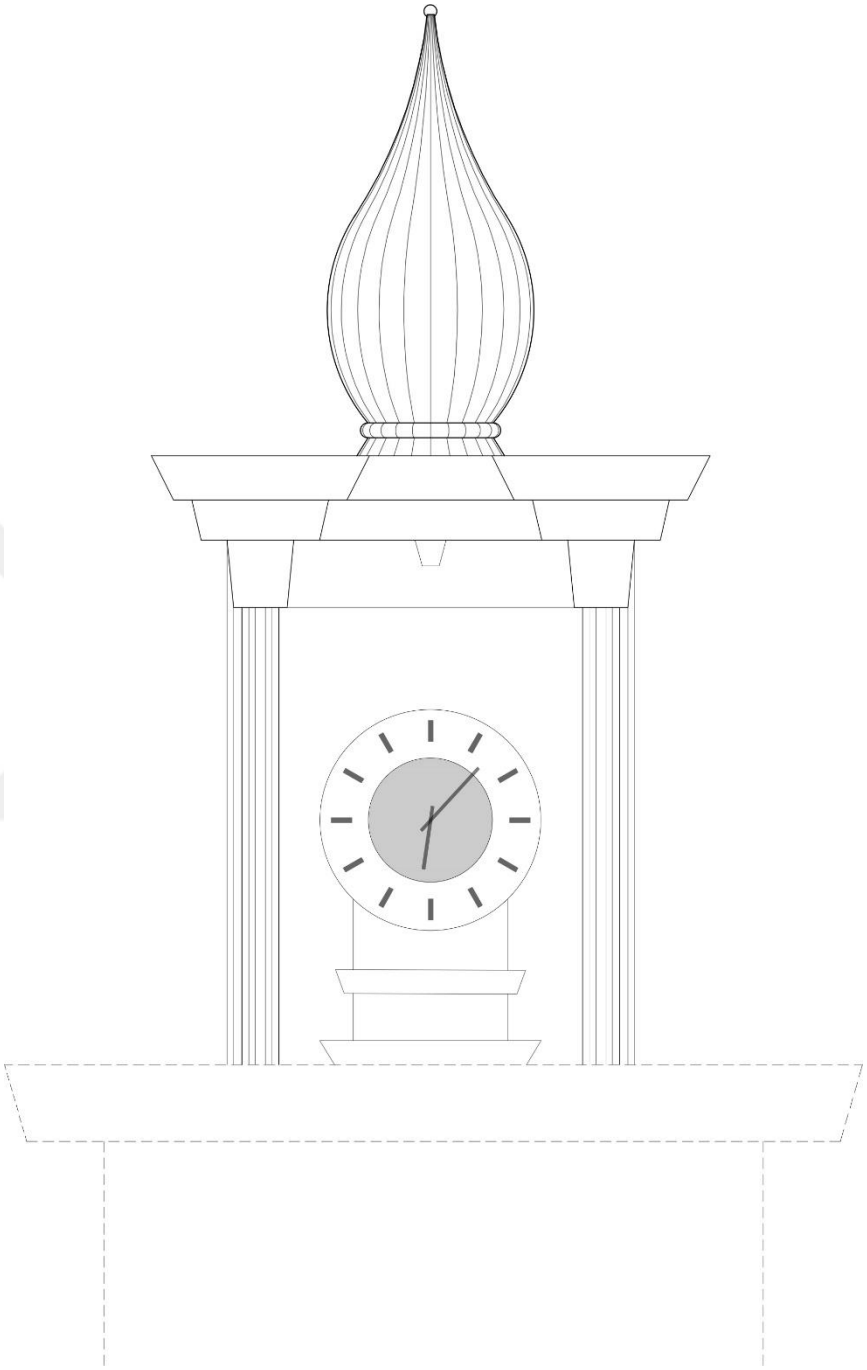

Çizim 4.1. Erzincan Askeri Rüştiyesi Saat Kulesi[1053]

[1053] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.14'ten yararlanılarak çizilmiştir.

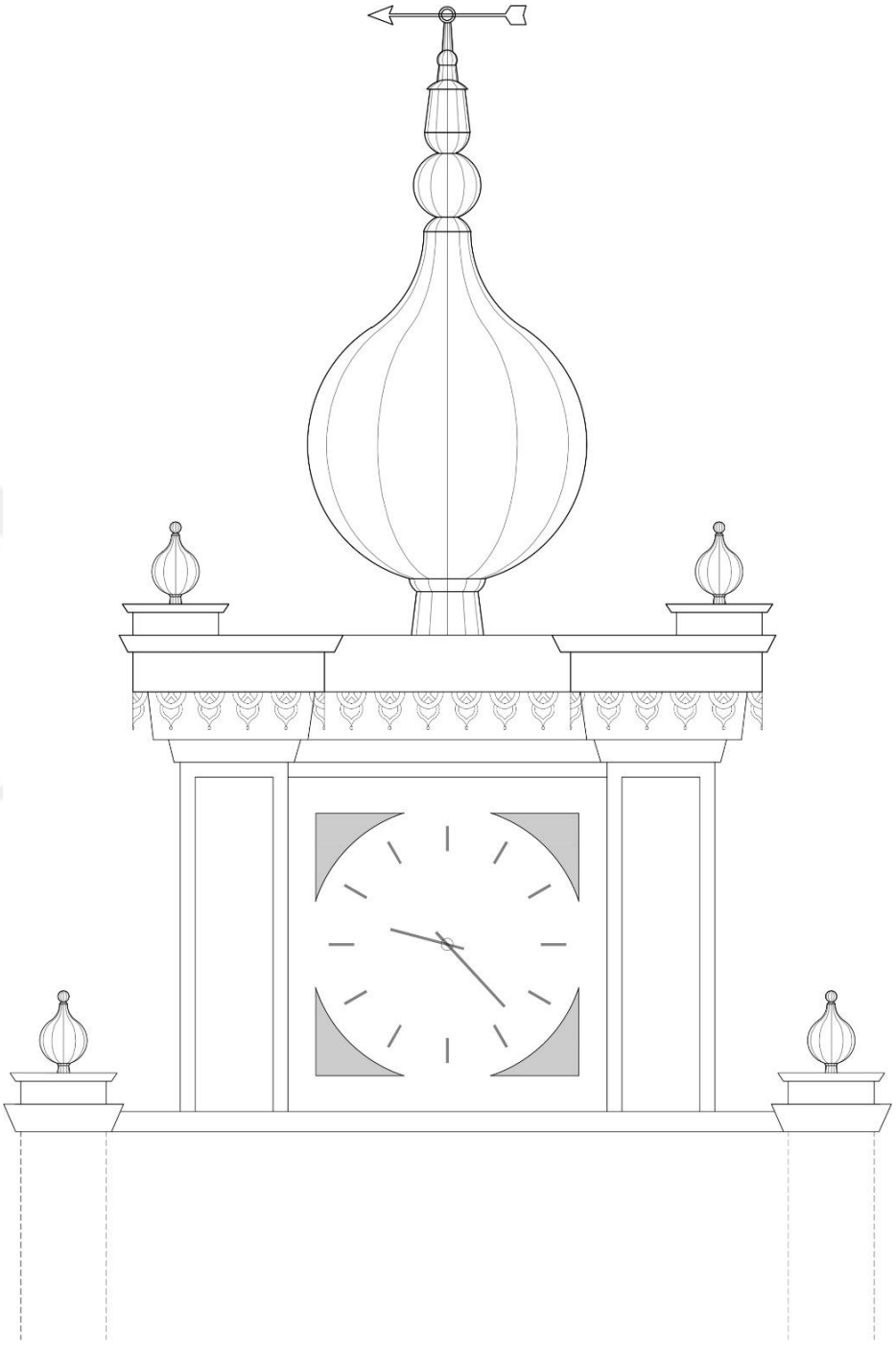

Çizim 4.2. Erzincan Dördüncü Ordu Evrak Mahzeni Saat Kulesi[1054]

[1054] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.118'den yararlanılarak çizilmiştir.

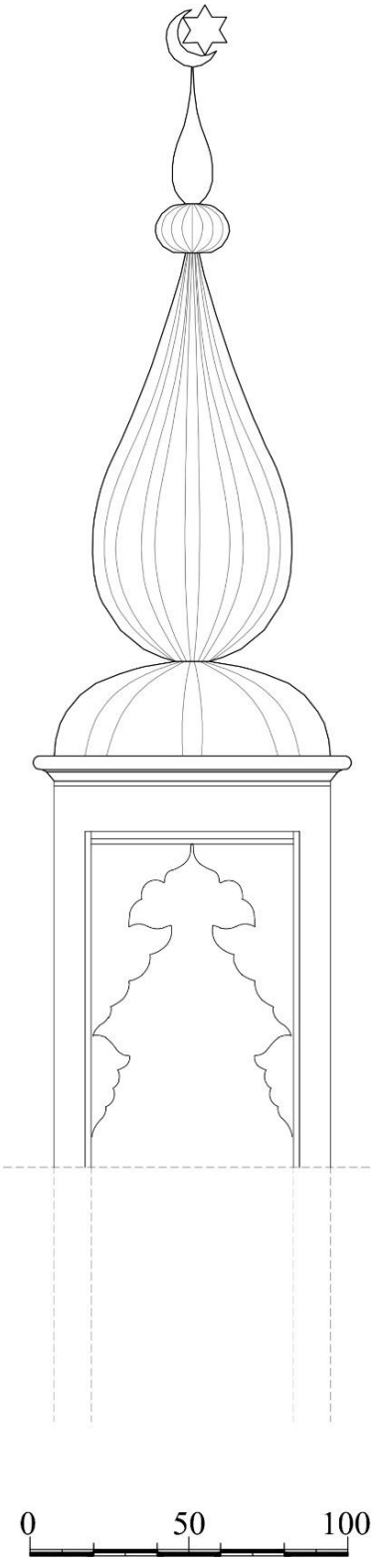

Çizim 4.3. Kütahya Yeşil Cami Minberi[1055]

[1055] Bu çizim Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

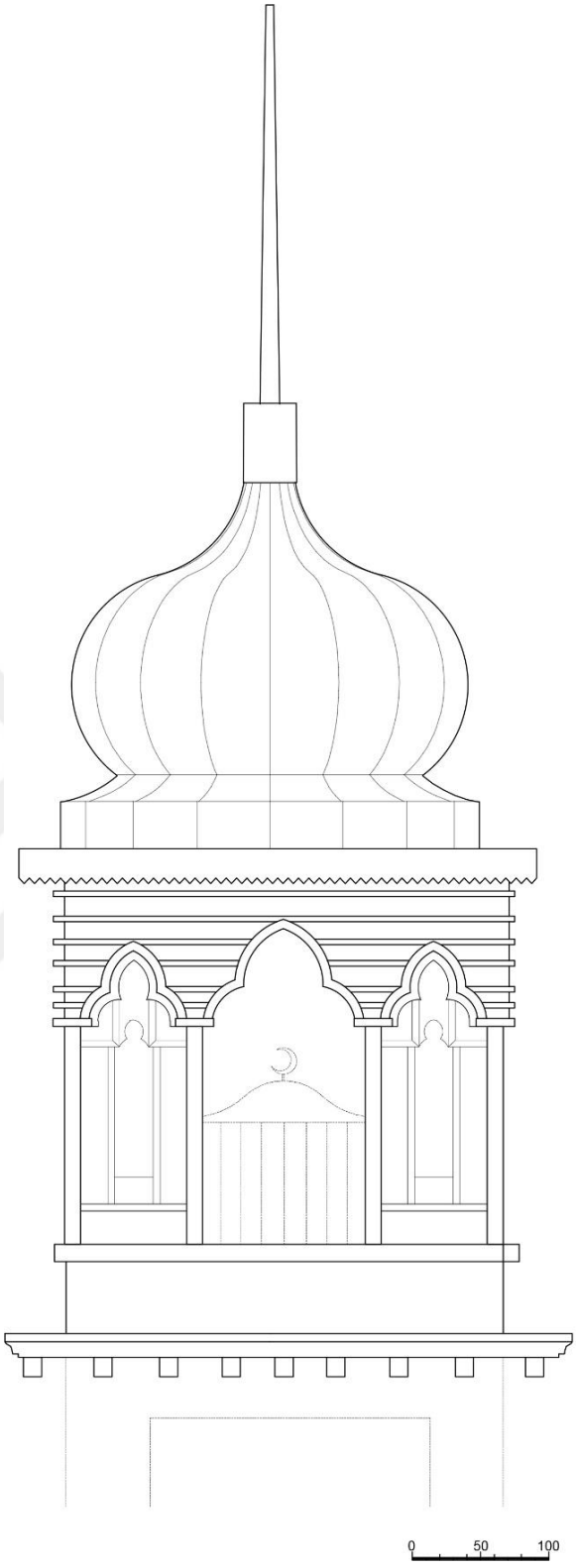

Çizim 4.4. Balıkesir Saat Kulesi[1056]

[1056] Bu çizim Balıkesir Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan alınan çizimlerden işlenerek ve düzenlenerek çizilmiştir.

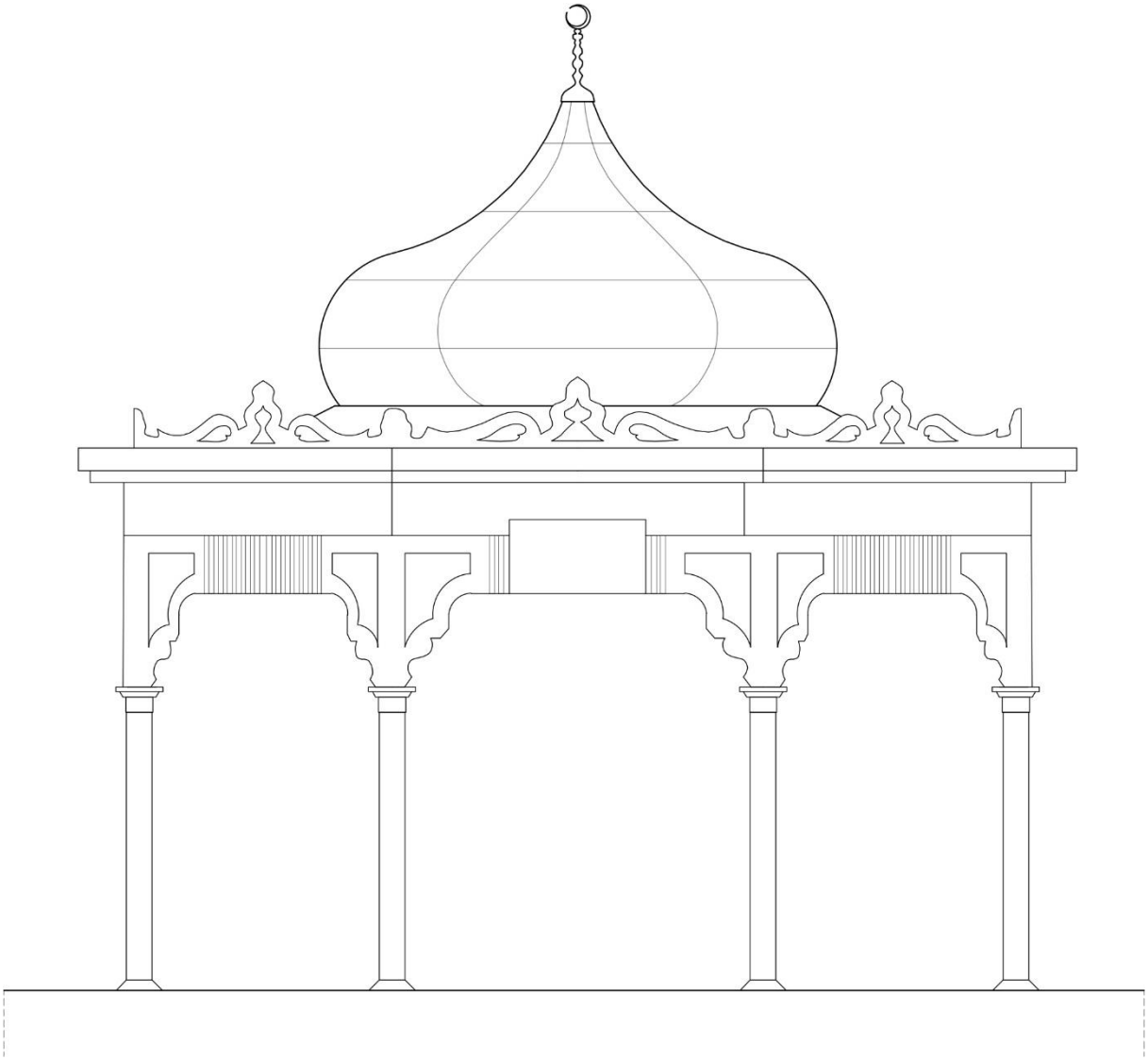

Çizim 4.5. Balıkesir Şadırvanı[1057]

[1057] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.673'ten yararlanılarak çizilmiştir.

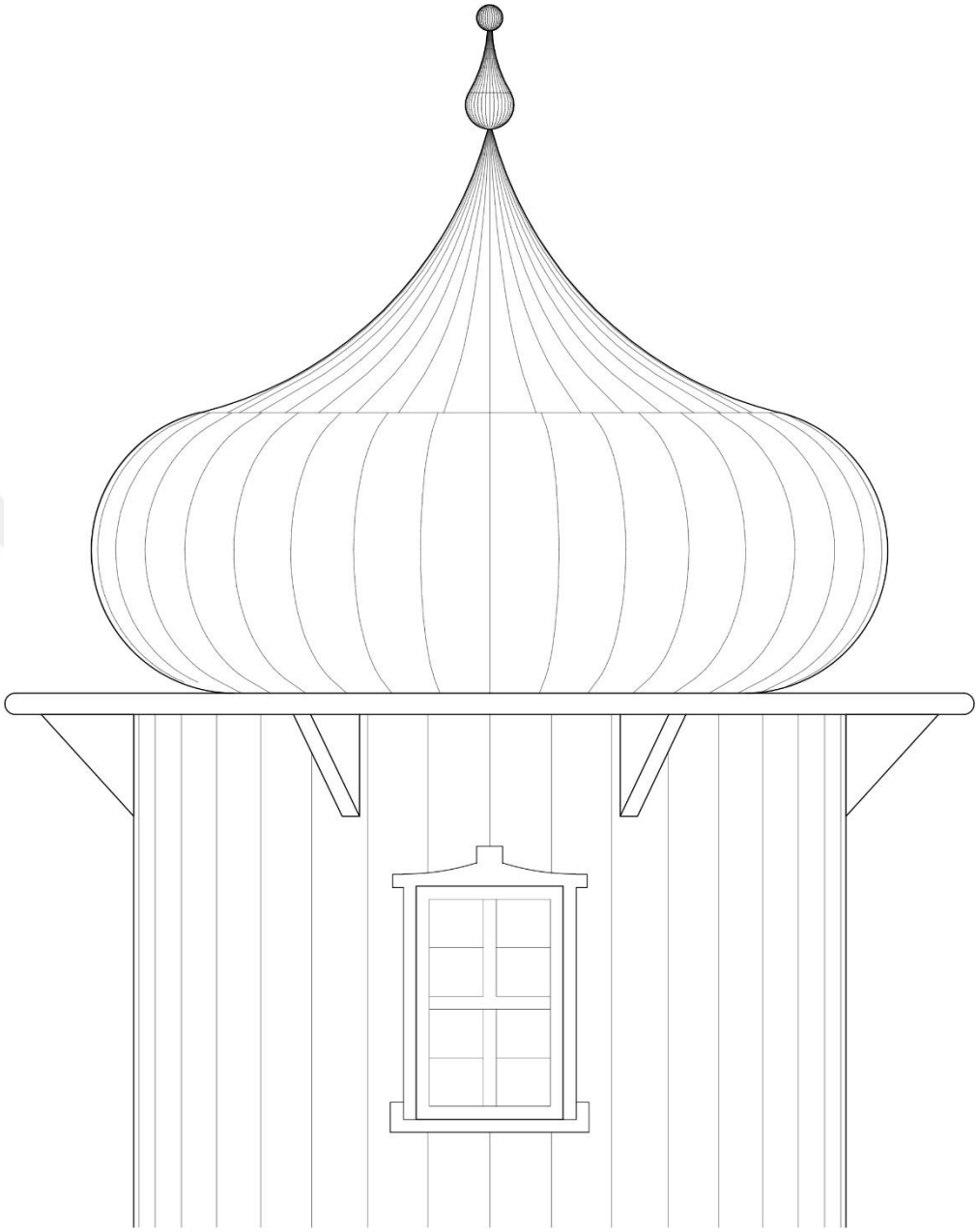

Çizim 4.6. Manisa Polis Karakolu[1058]

[1058] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.291'den yararlanılarak çizilmiştir.

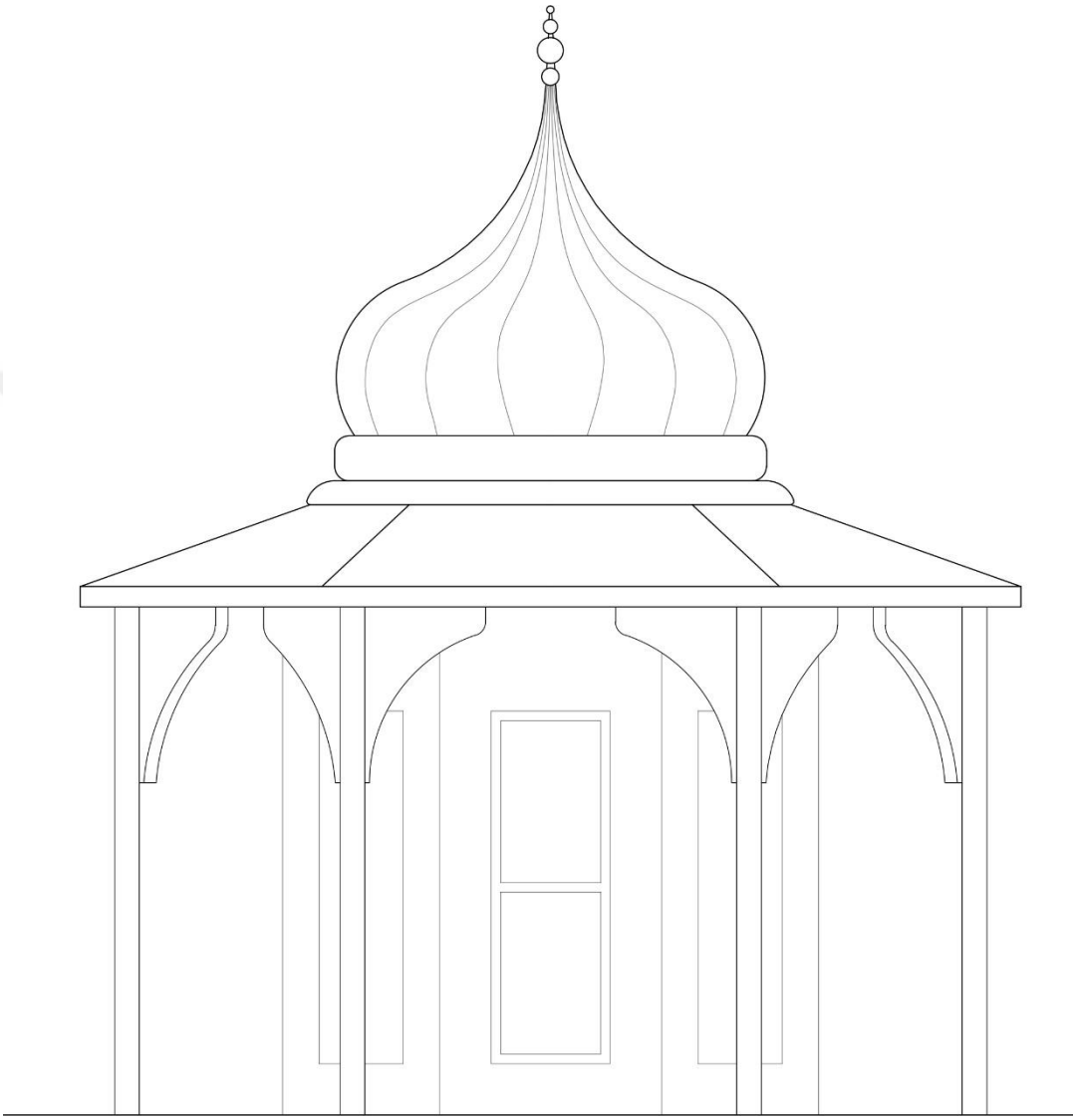

Çizim 4.7. İzmit Millet Bahçesi Köşkü[1059]

[1059] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.654'ten yararlanılarak çizilmiştir.

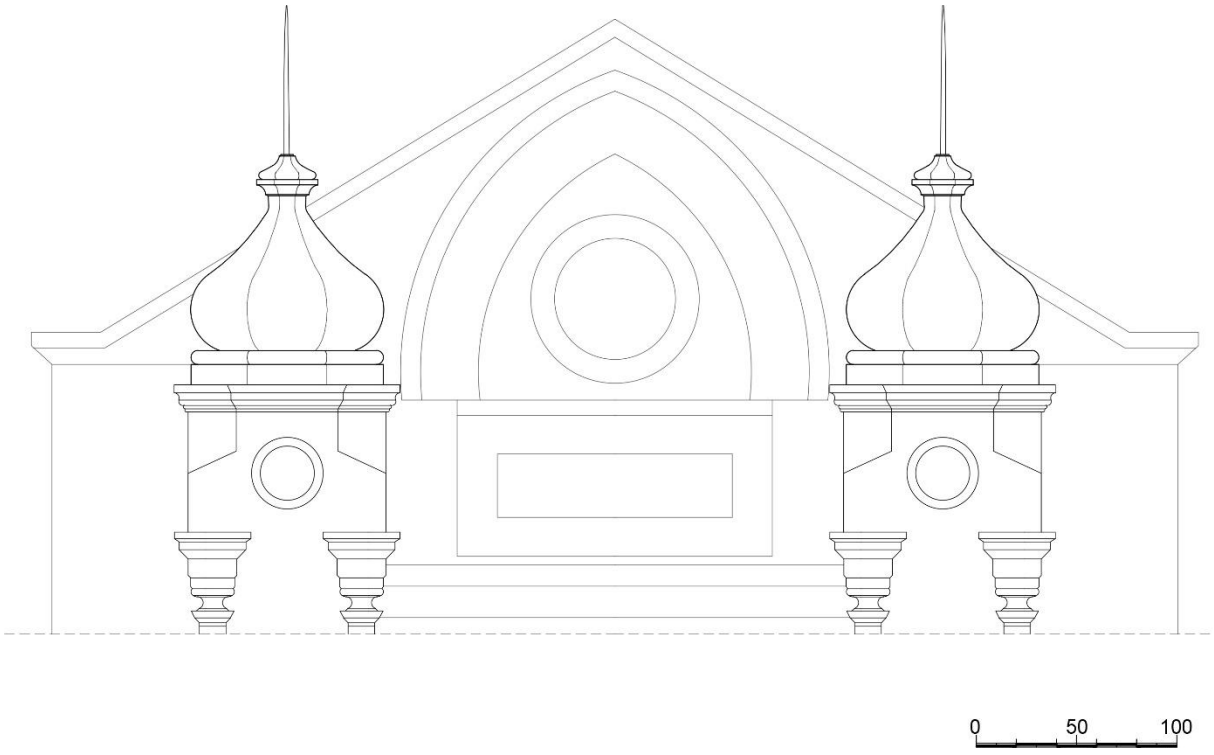

Çizim 4.8. Sinop Telgraf Posta Binası

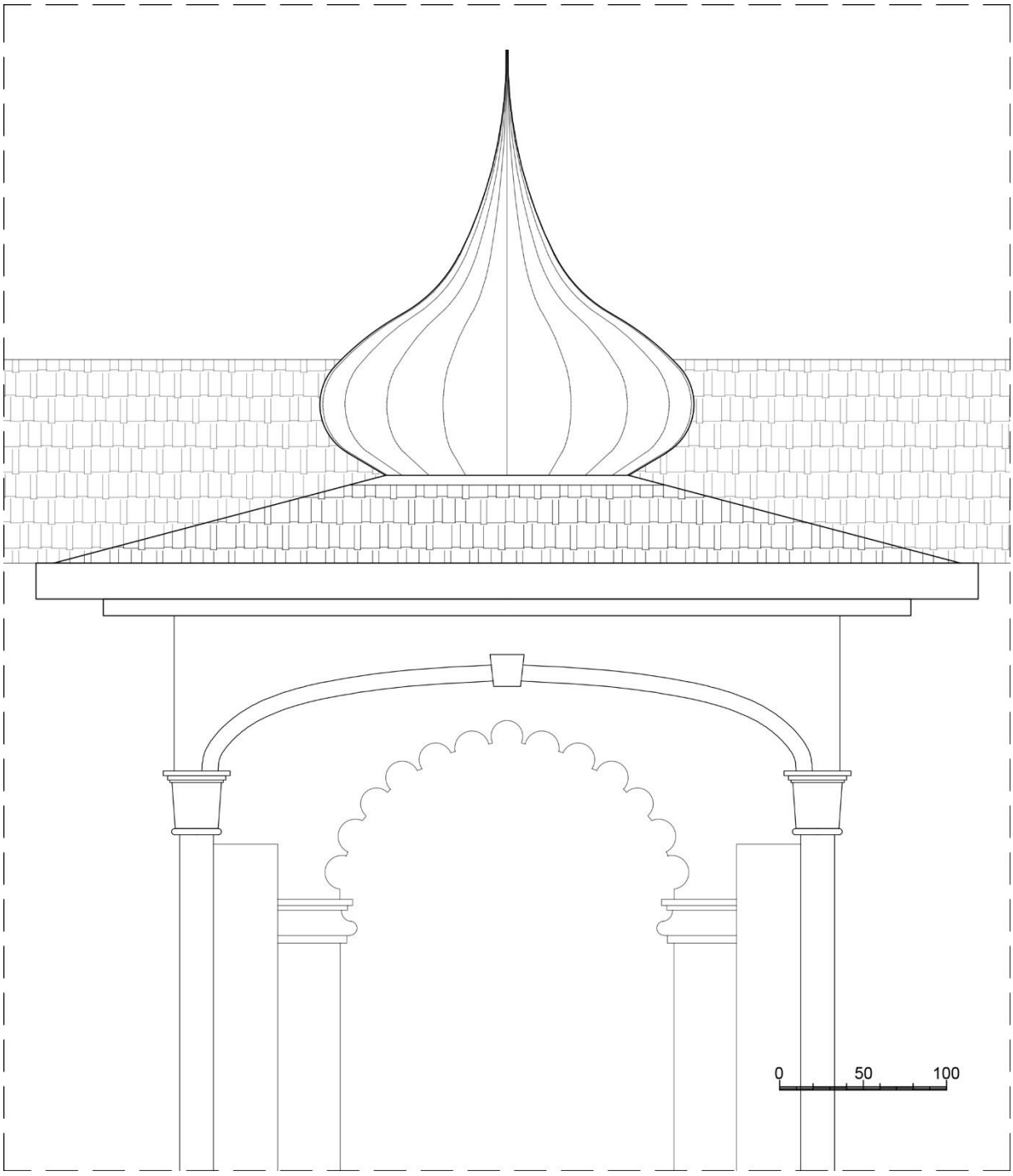

Çizim 4.9. Sinop Jandarma Binası[1060]

[1060] Günümüze ulaşamayan bu yapının kubbe çizimi Fotoğraf 3.212'den yararlanılarak çizilmiştir.

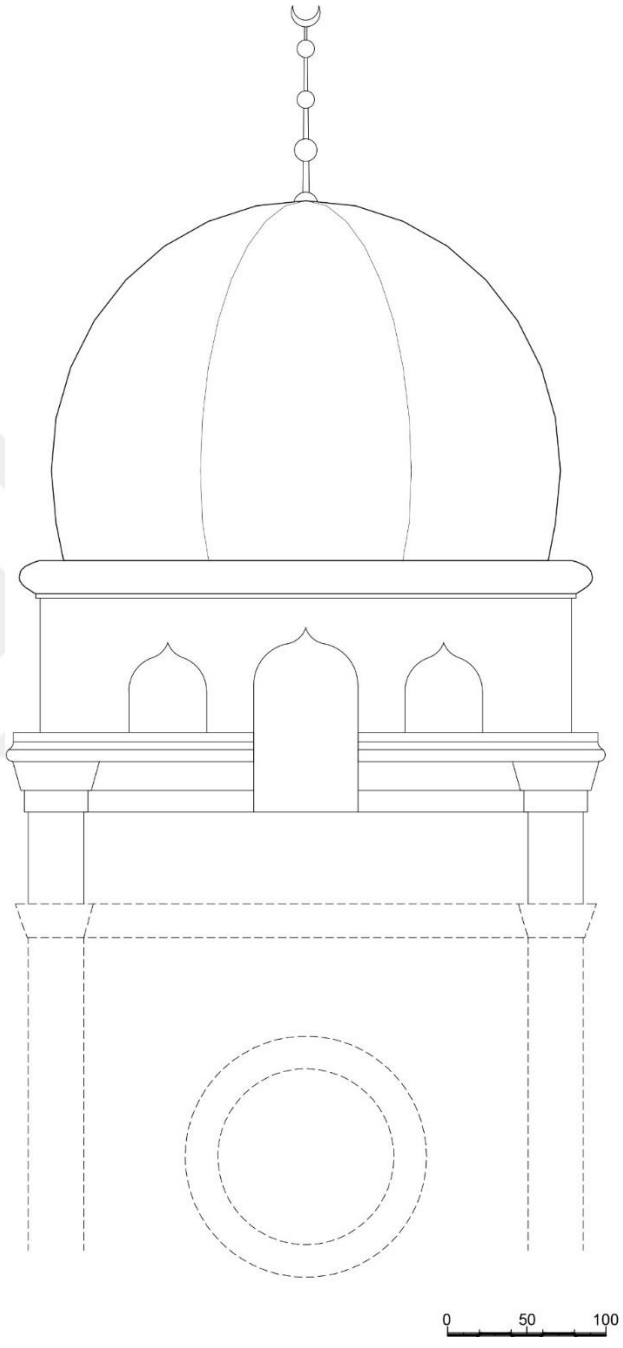

Çizim 4.10. Antalya Saat Kulesi[1061]

[1061] Günümüze ulaşamayan kubbe çizimi, Antalya Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden kontrol edilerek ve Fotoğraf 3.101'den yararlanılarak çizilmiştir.

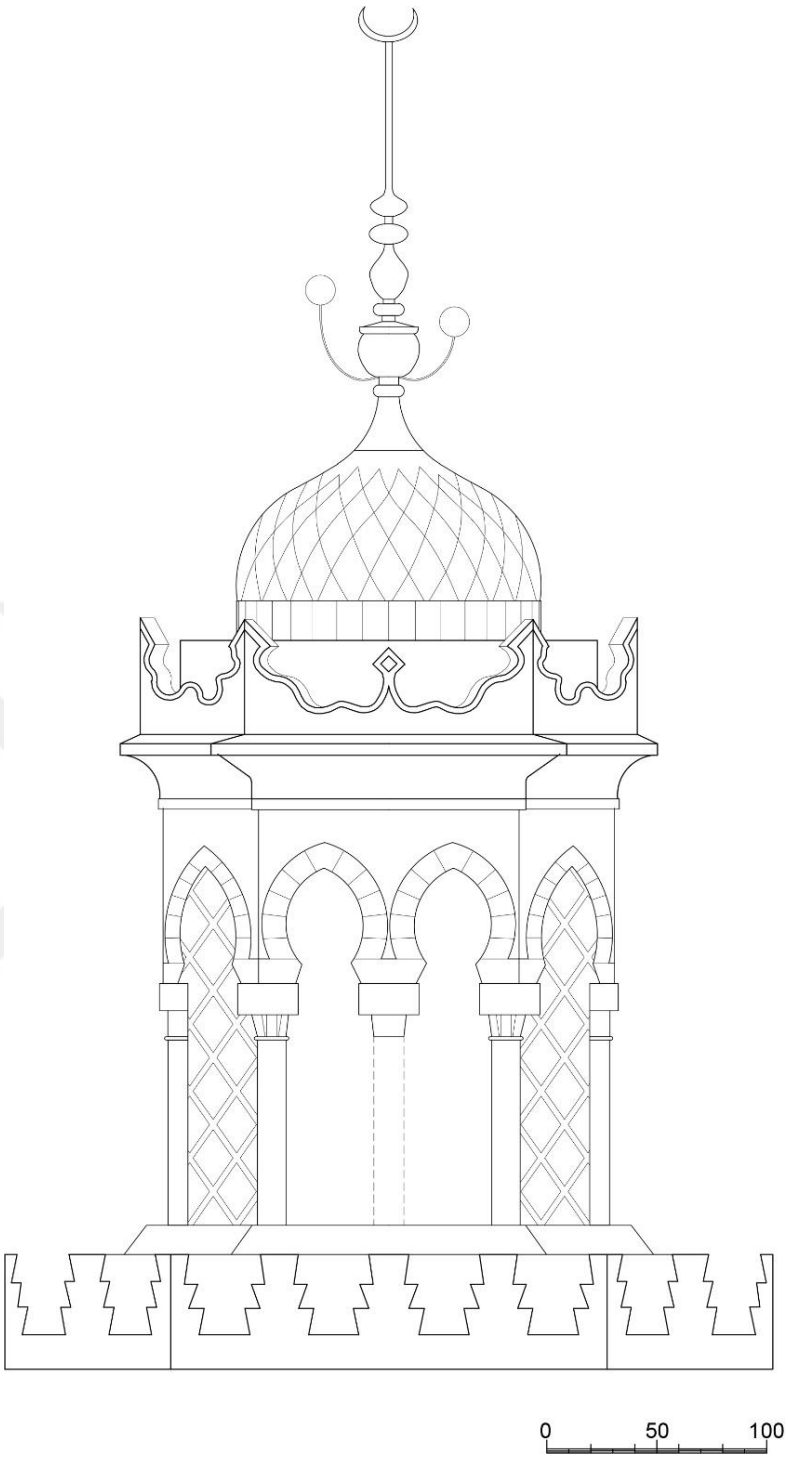

Çizim 4.11. İzmir Saat Kulesi[1062]

[1062] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek ve Fotoğraf 3.27'den yararlanılarak çizilmiştir.

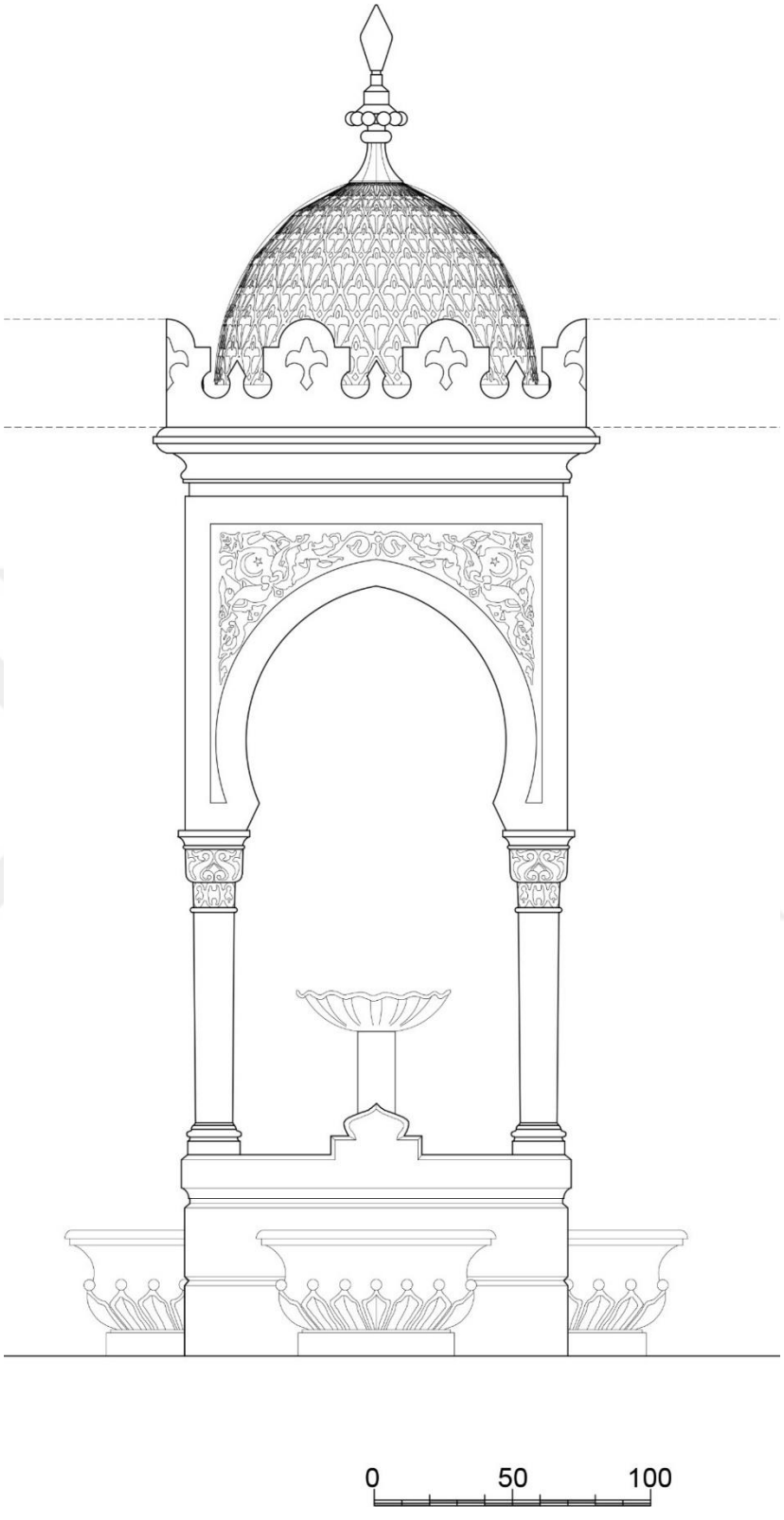

Çizim 4.12. İzmir Saat Kulesi Şadırvanı[1063]

[1063] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

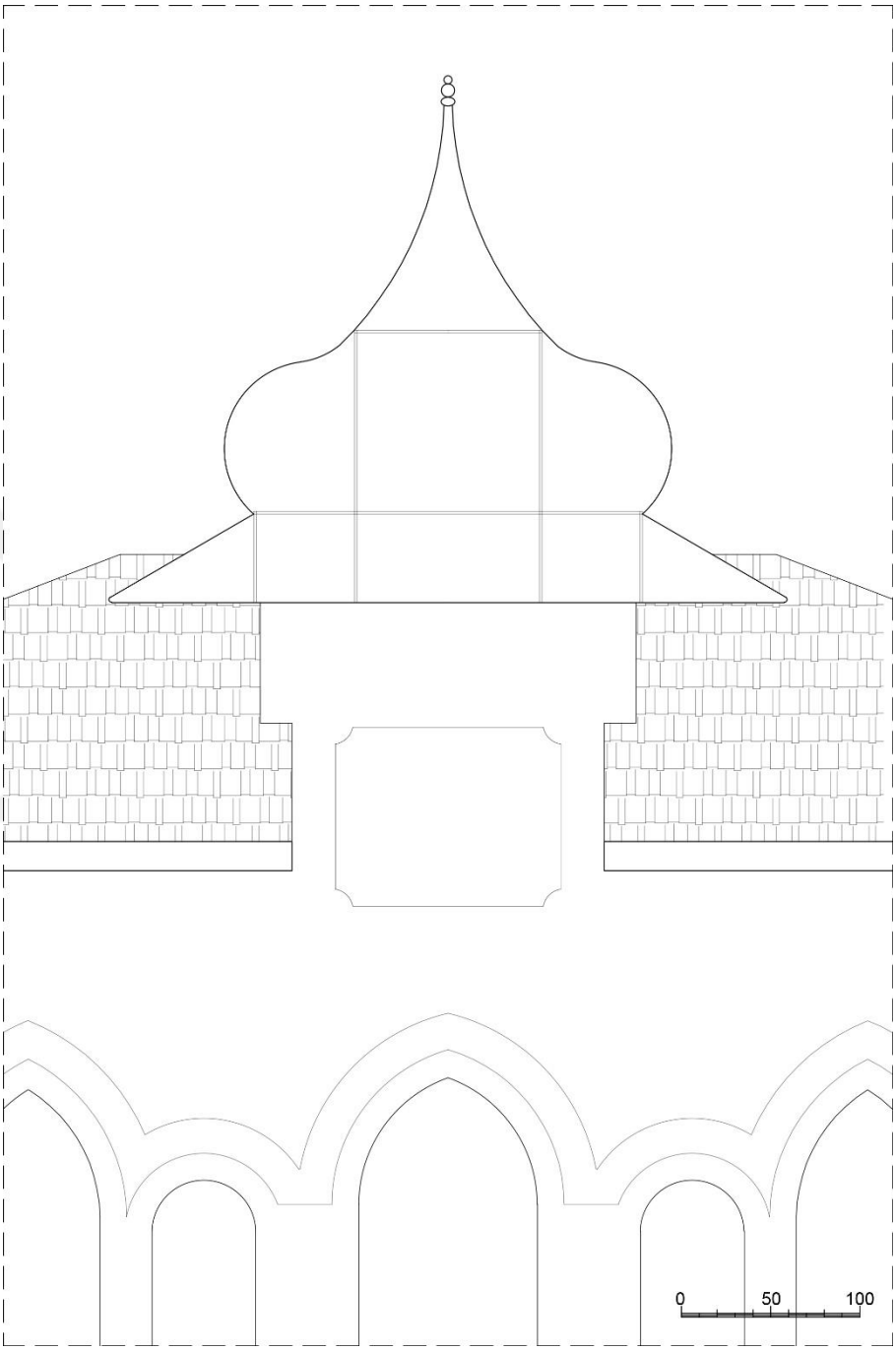

Çizim 4.13. Edirne Gümrük Karakol Binası[1064]

[1064] Bu çizim Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

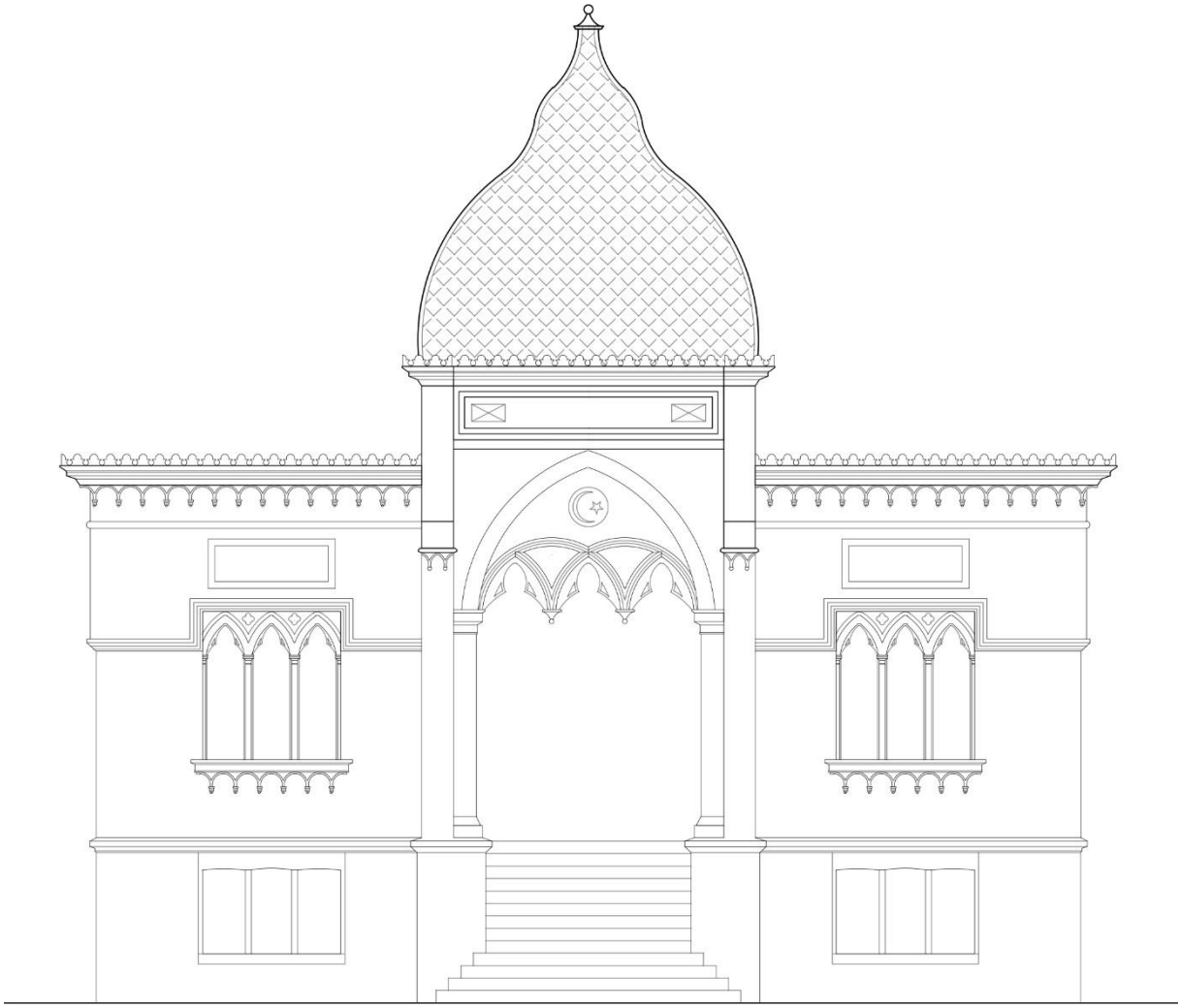

Çizim 4.14. Bursa Osmanlı Bankası[1065]

[1065] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.536'dan yararlanılarak çizilmiştir.

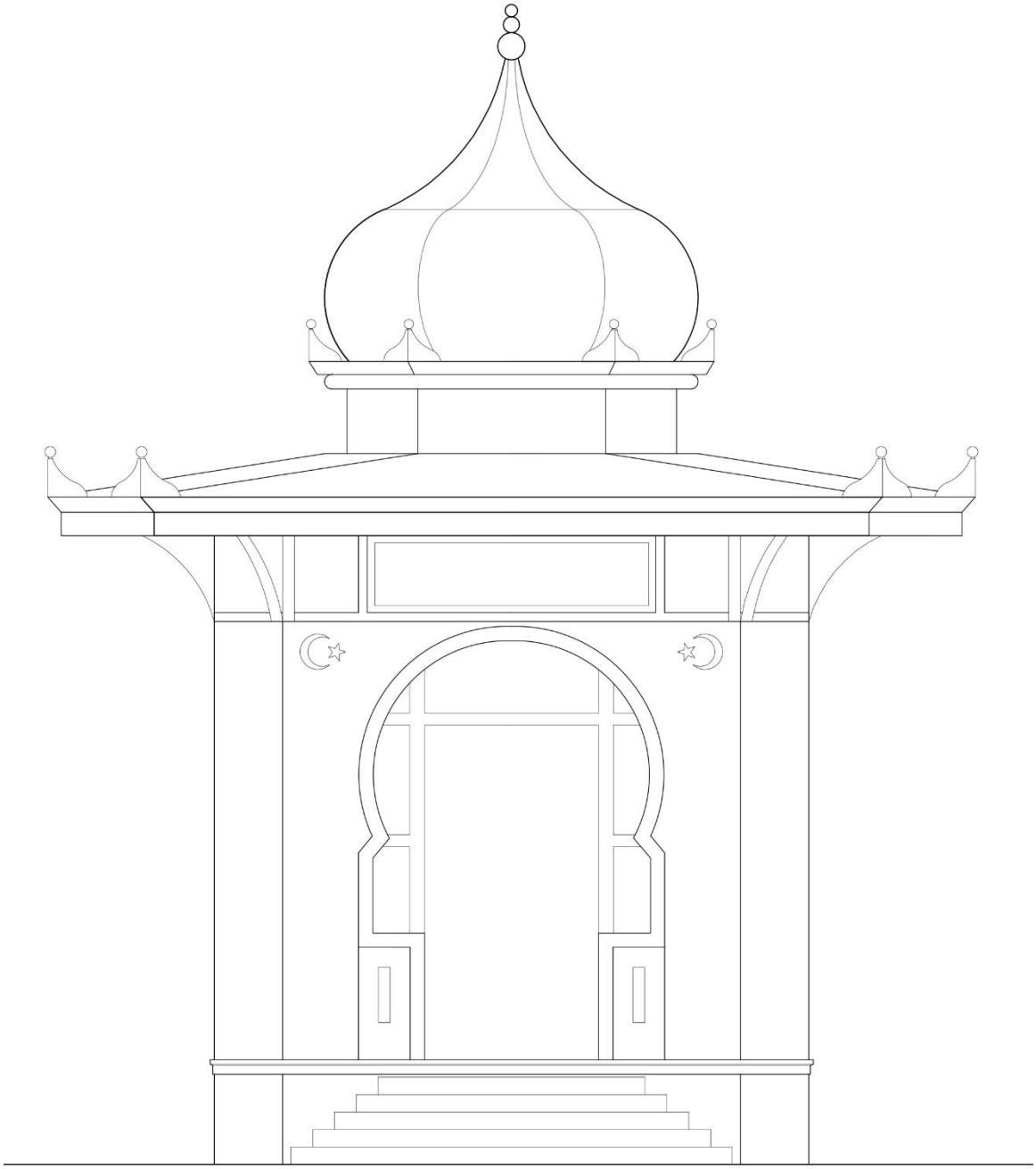

Çizim 4.15. Sivas Millet Köşkü[1066]

[1066] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.653'ten yararlanılarak çizilmiştir.

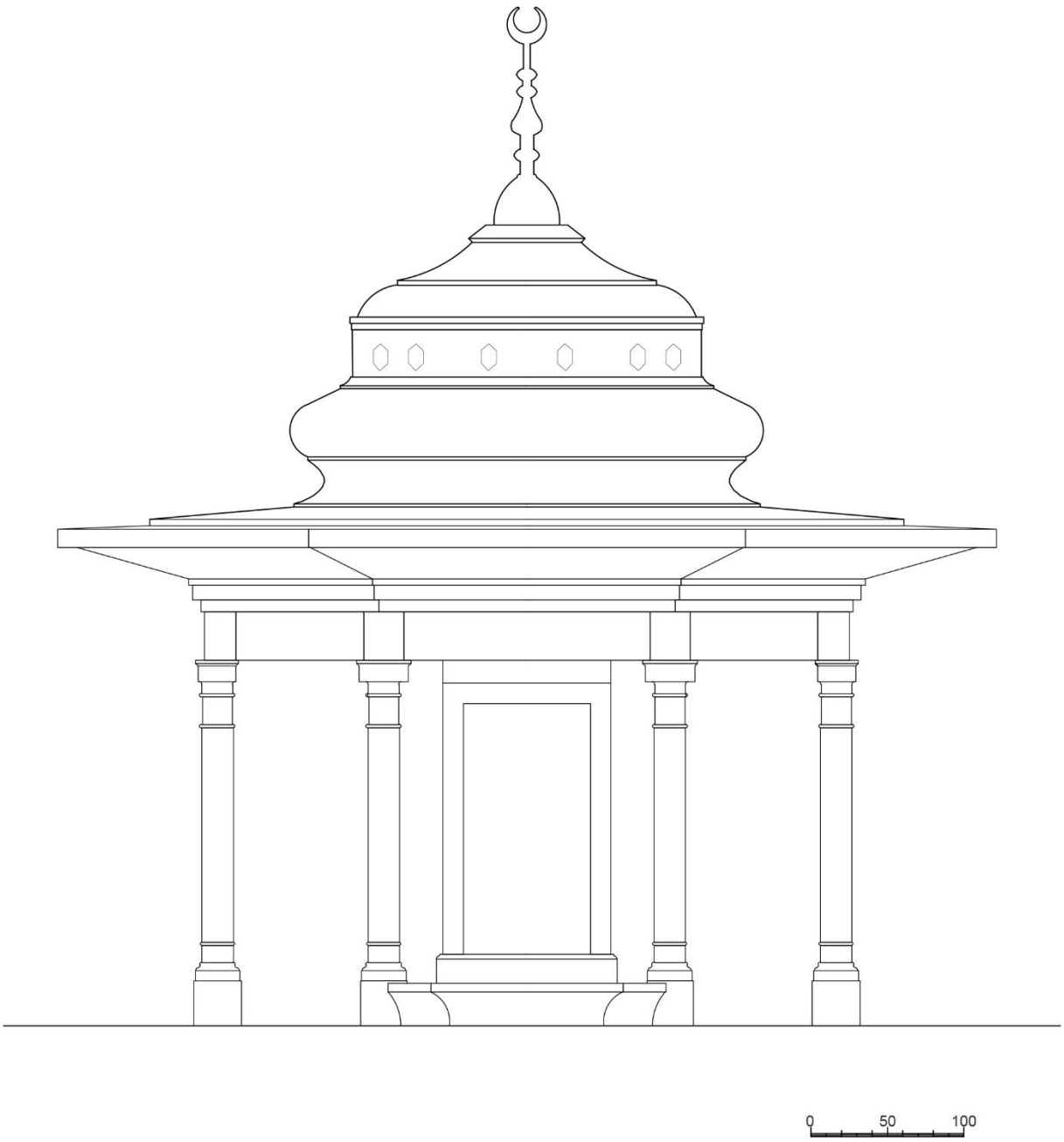

Çizim 4.16. Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi[1067]

[1067] Bu çizim Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek ve düzenlenerek çizilmiştir.

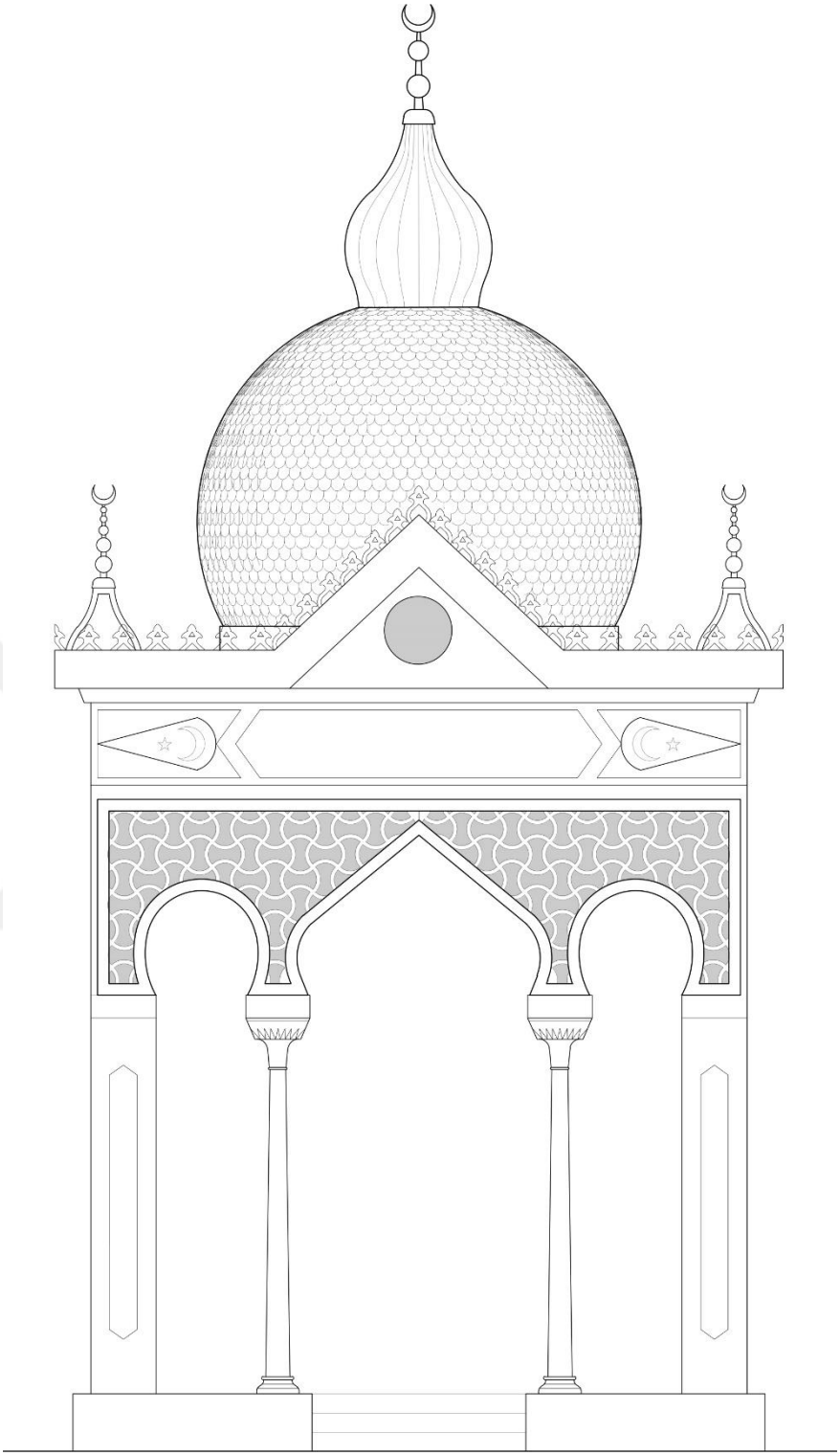

Çizim 4.17. Trabzon Kadri Paşa Türbesi[1068]

[1068] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.674'ten yararlanılarak çizilmiştir.

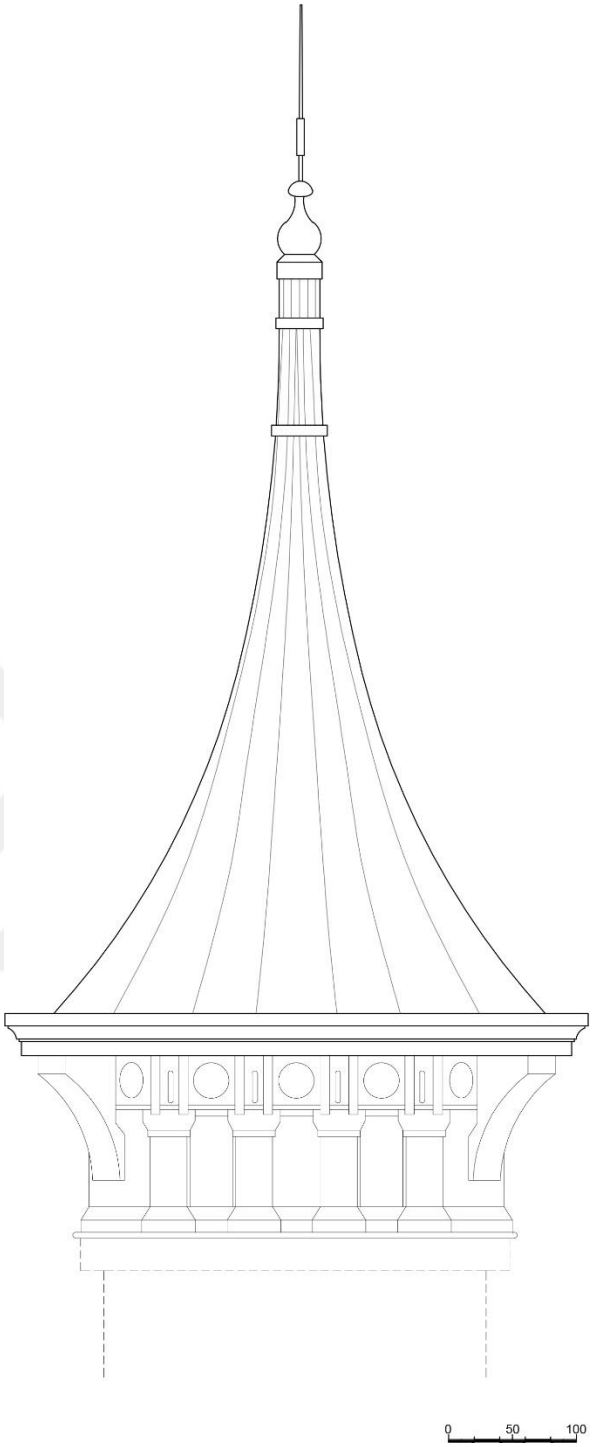

Çizim 4.18. İzmit Saat Kulesi[1069]

[1069] Bu çizim Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek ve düzenlenerek çizilmiştir.

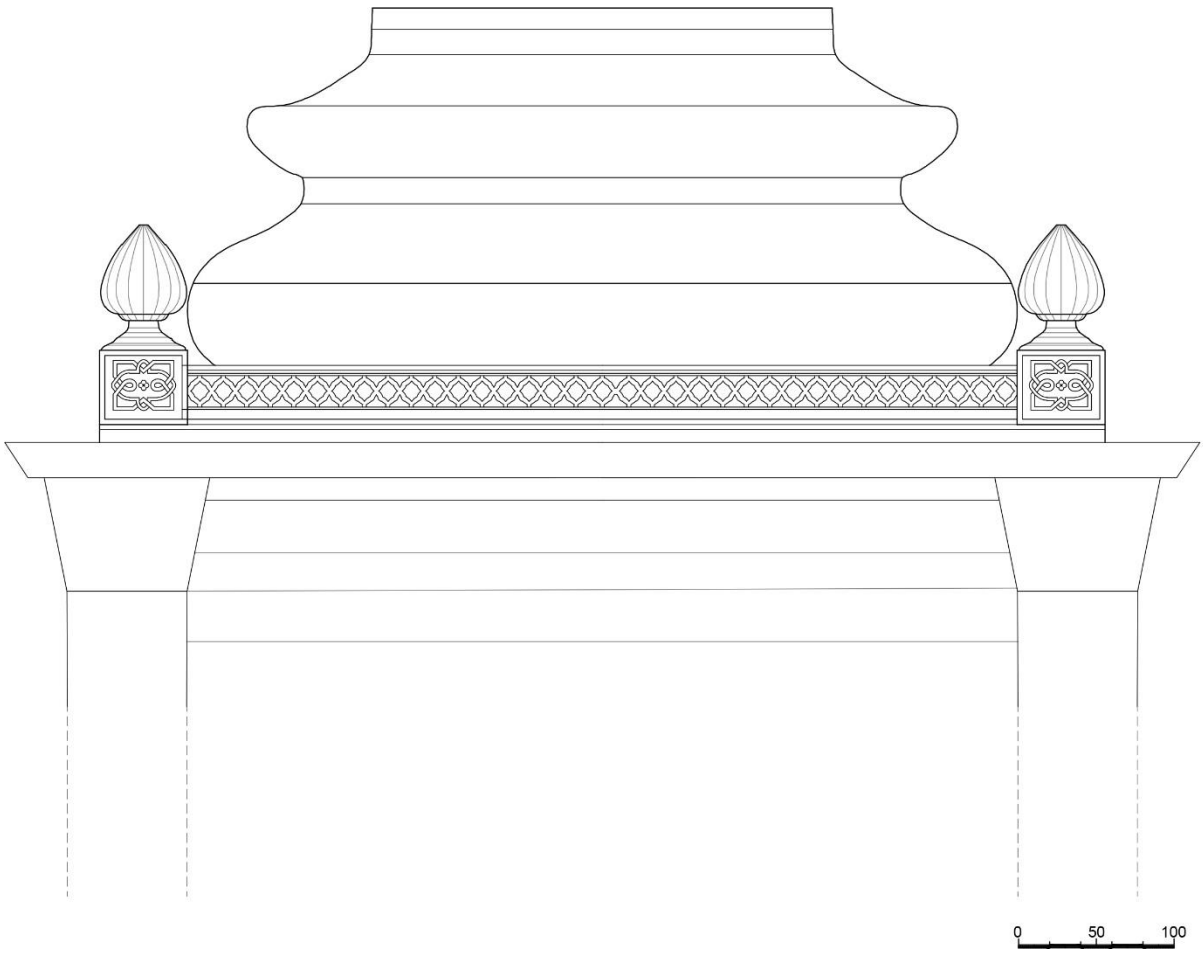

Çizim 4.19. Samsun Belediye Binası[1070]

[1070] Bu çizim Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek ve düzenlenerek çizilmiştir.

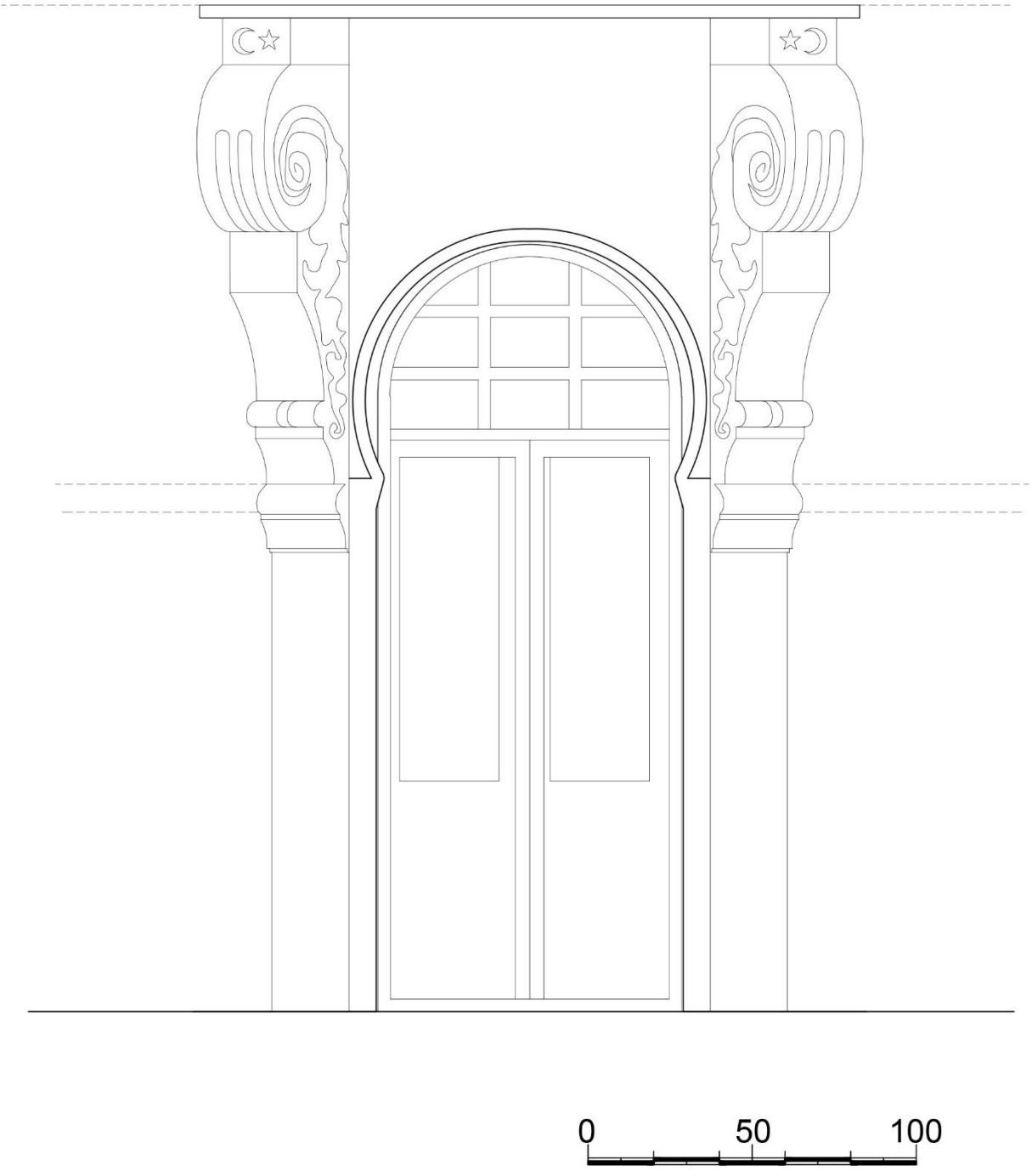

Çizim 4.20. İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Kapısı[1071]

[1071] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

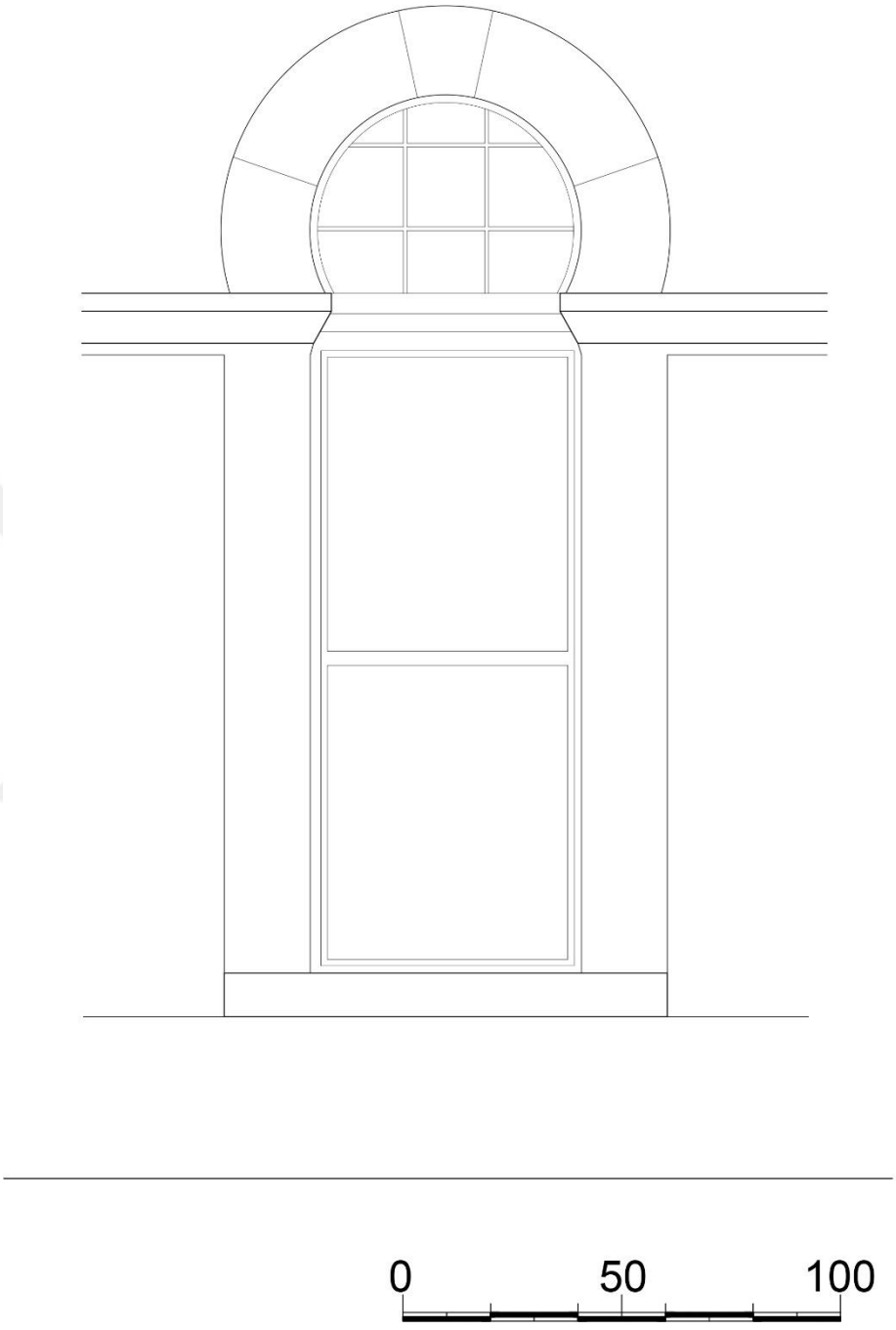

Çizim 4.21. İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Penceresi[1072]

[1072] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

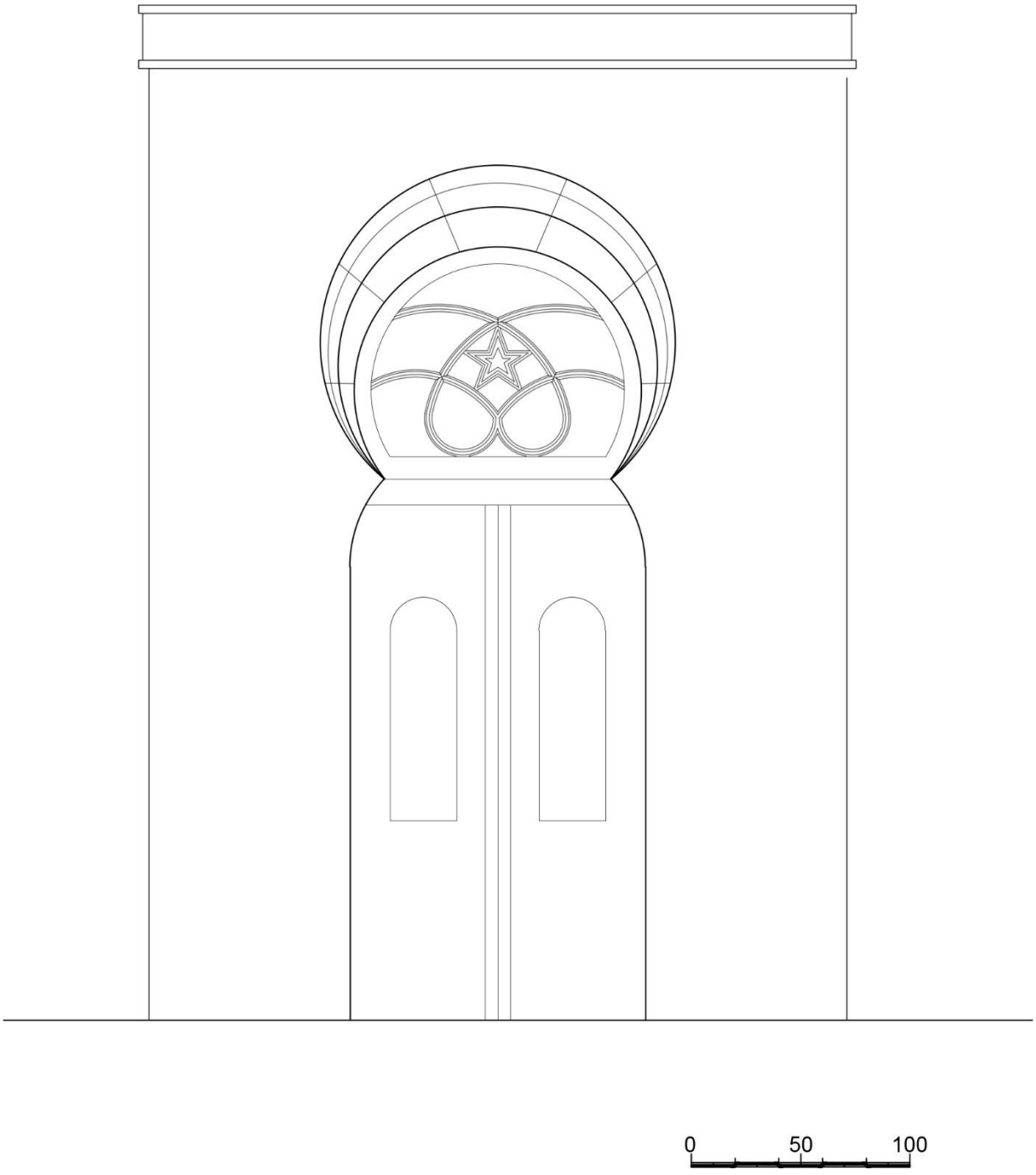

Çizim 4.22. İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kapısı

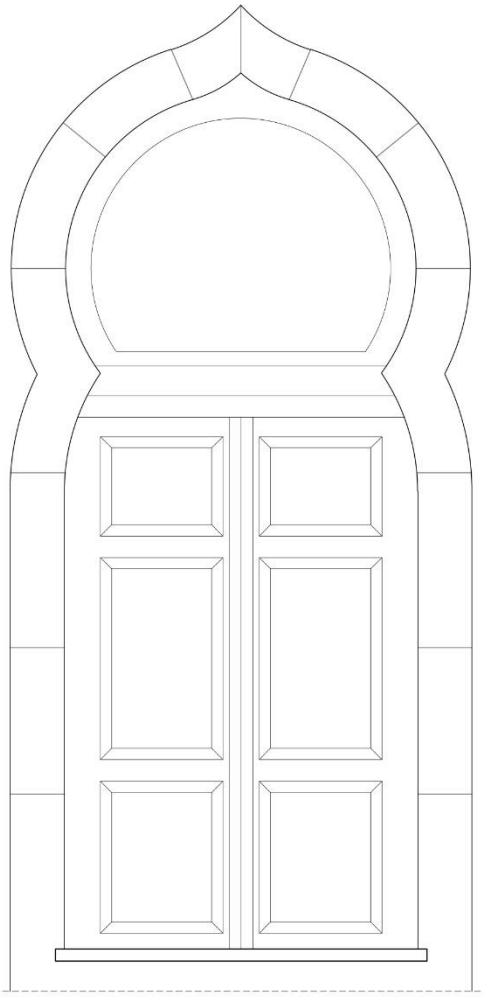

Çizim 4.23. İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Kapısı

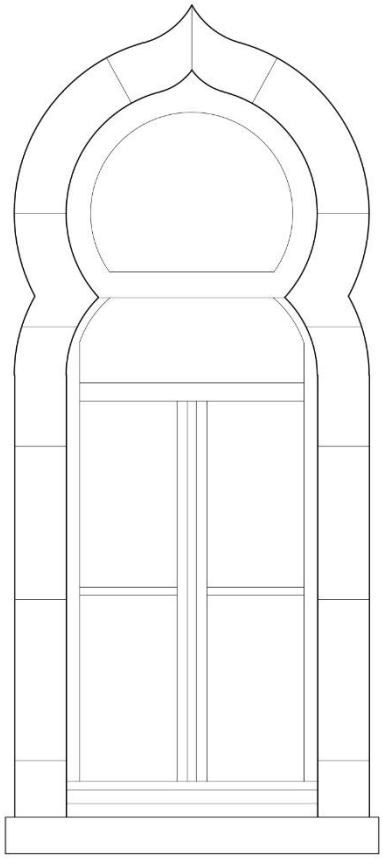

Çizim 4.24. İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Penceresi

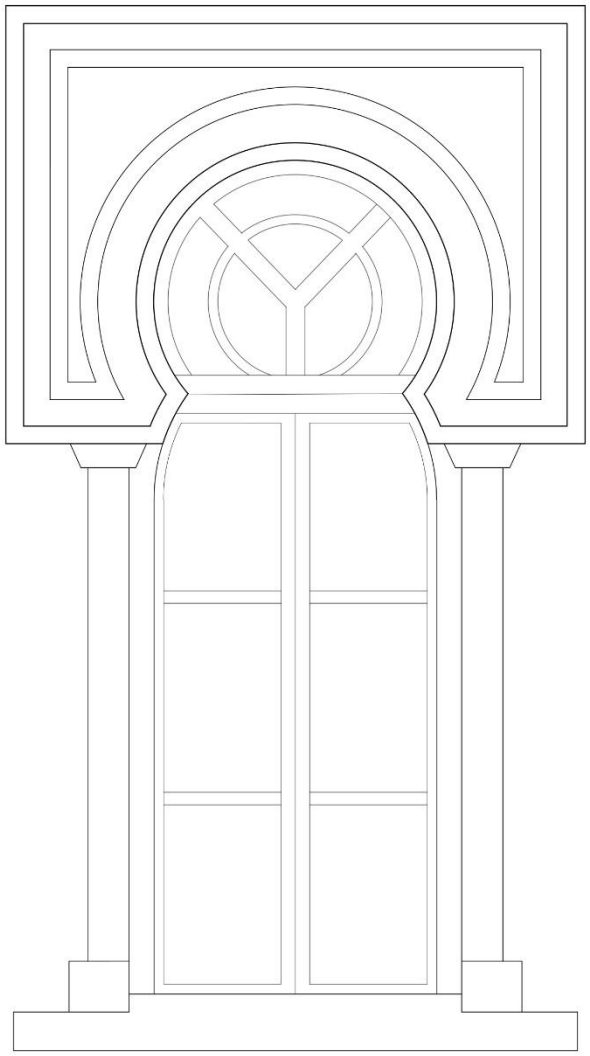

Çizim 4.25. İzmir Sarıkışla Subay Mahfili Penceresi[1073]

[1073] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.280'den yararlanılarak çizilmiştir.

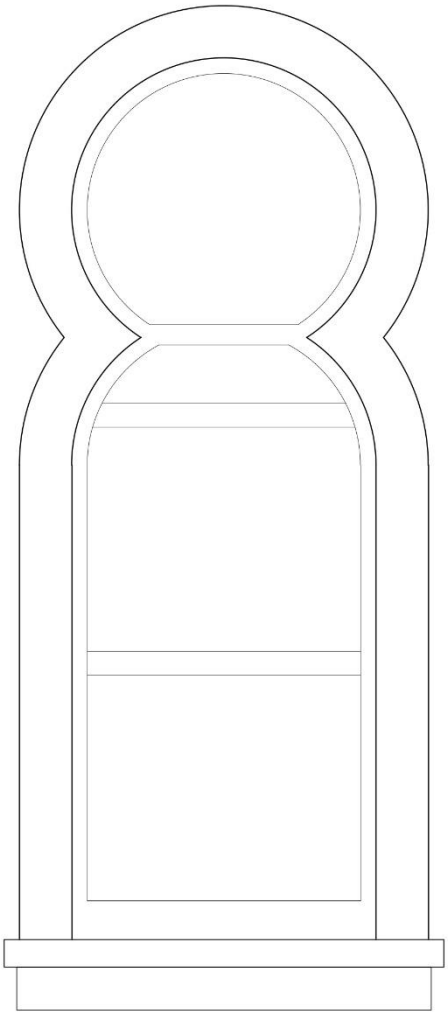

Çizim 4.26. Bursa Hamidiye Batı Karakolu Penceresi[1074]

[1074] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.283'ten yararlanılarak çizilmiştir.

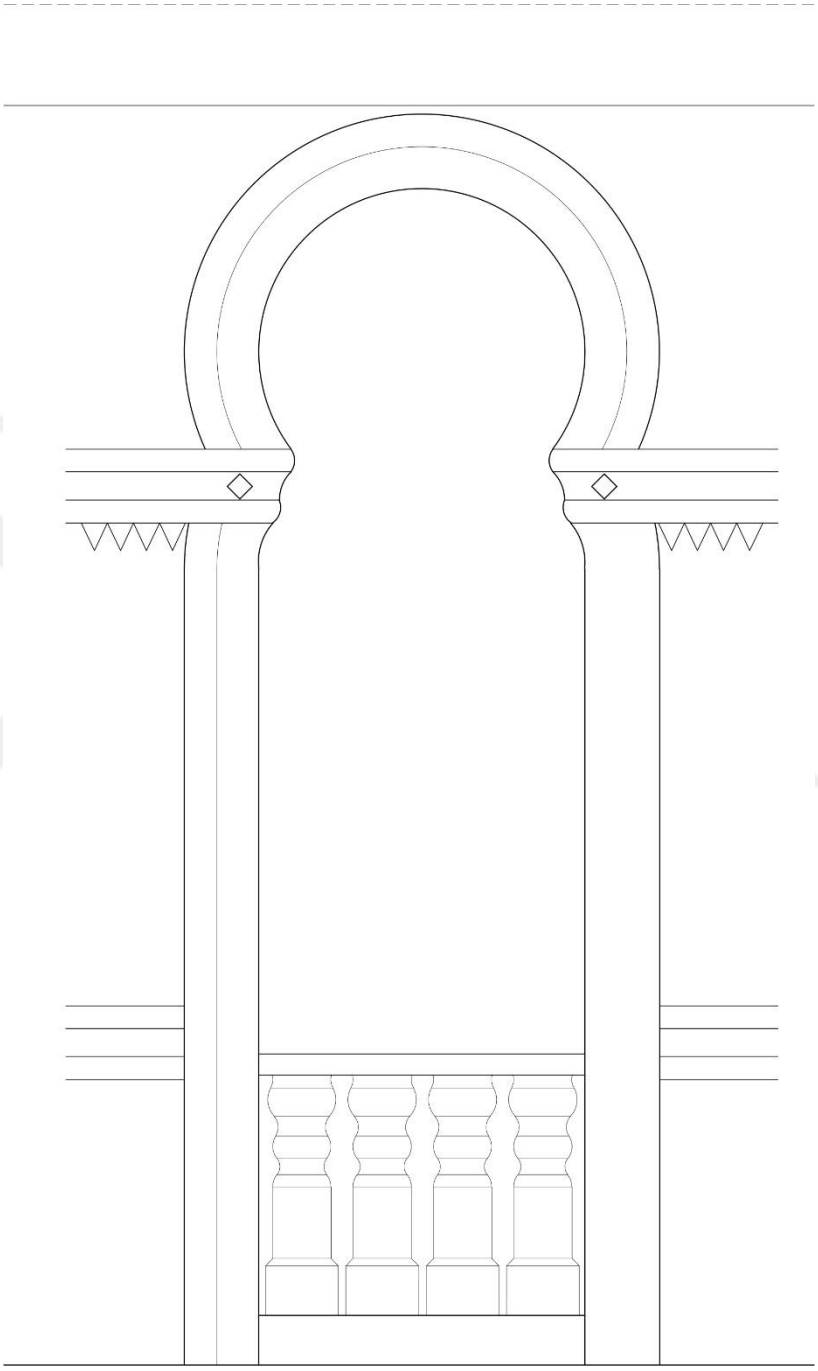

Çizim 4.27. Trabzon Karakolu Penceresi[1075]

[1075] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.289'dan yararlanılarak çizilmiştir.

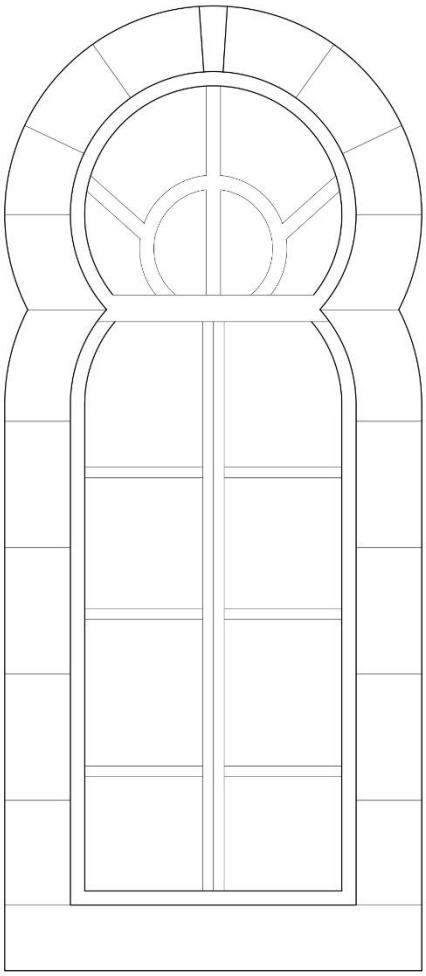

Çizim 4.28. Kayseri Reşadiye Karakolu[1076]

[1076] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.290'dan yararlanılarak çizilmiştir.

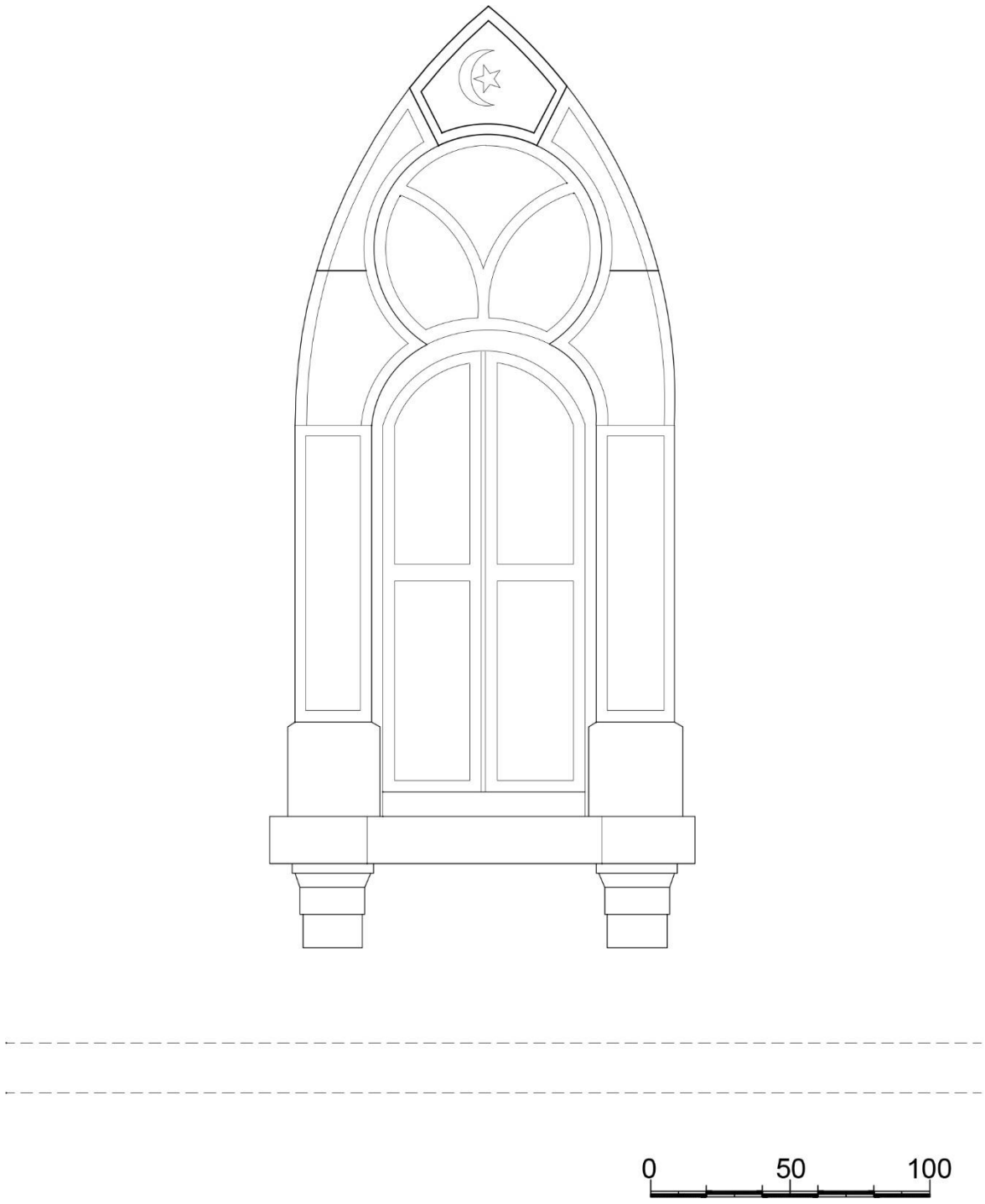

Çizim 4.29. Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Penceresi[1077]

[1077] Bu çizim Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

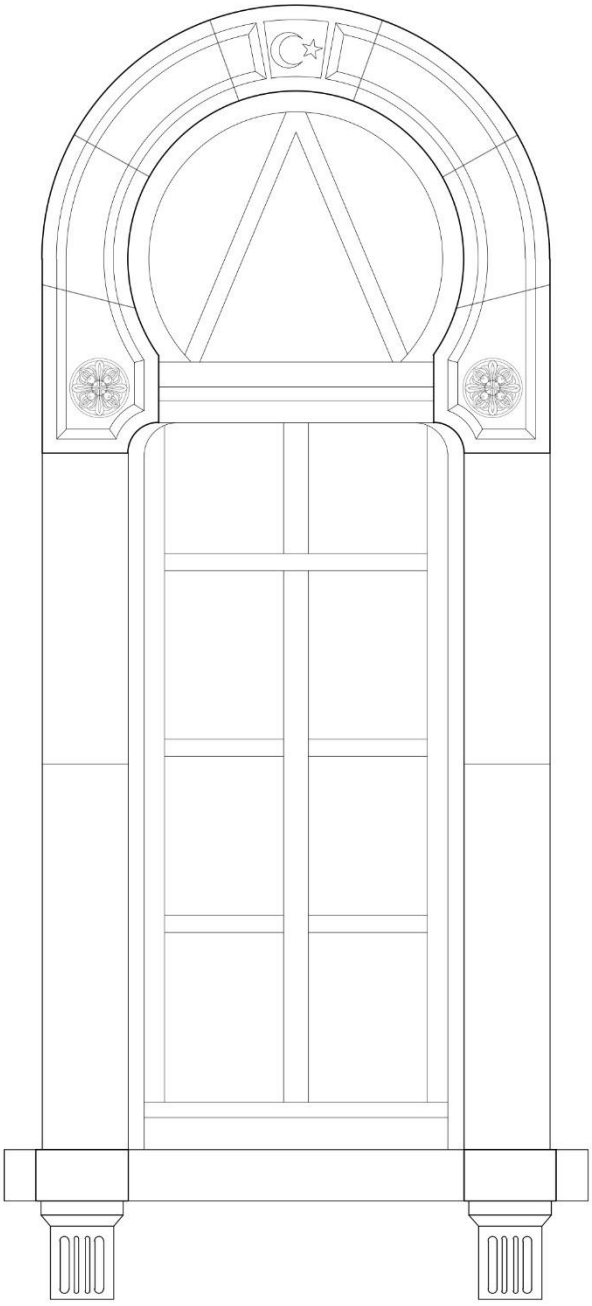

Çizim 4.30. Milas Hükümet Konağı Penceresi[1078]

[1078] Bu çizim Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

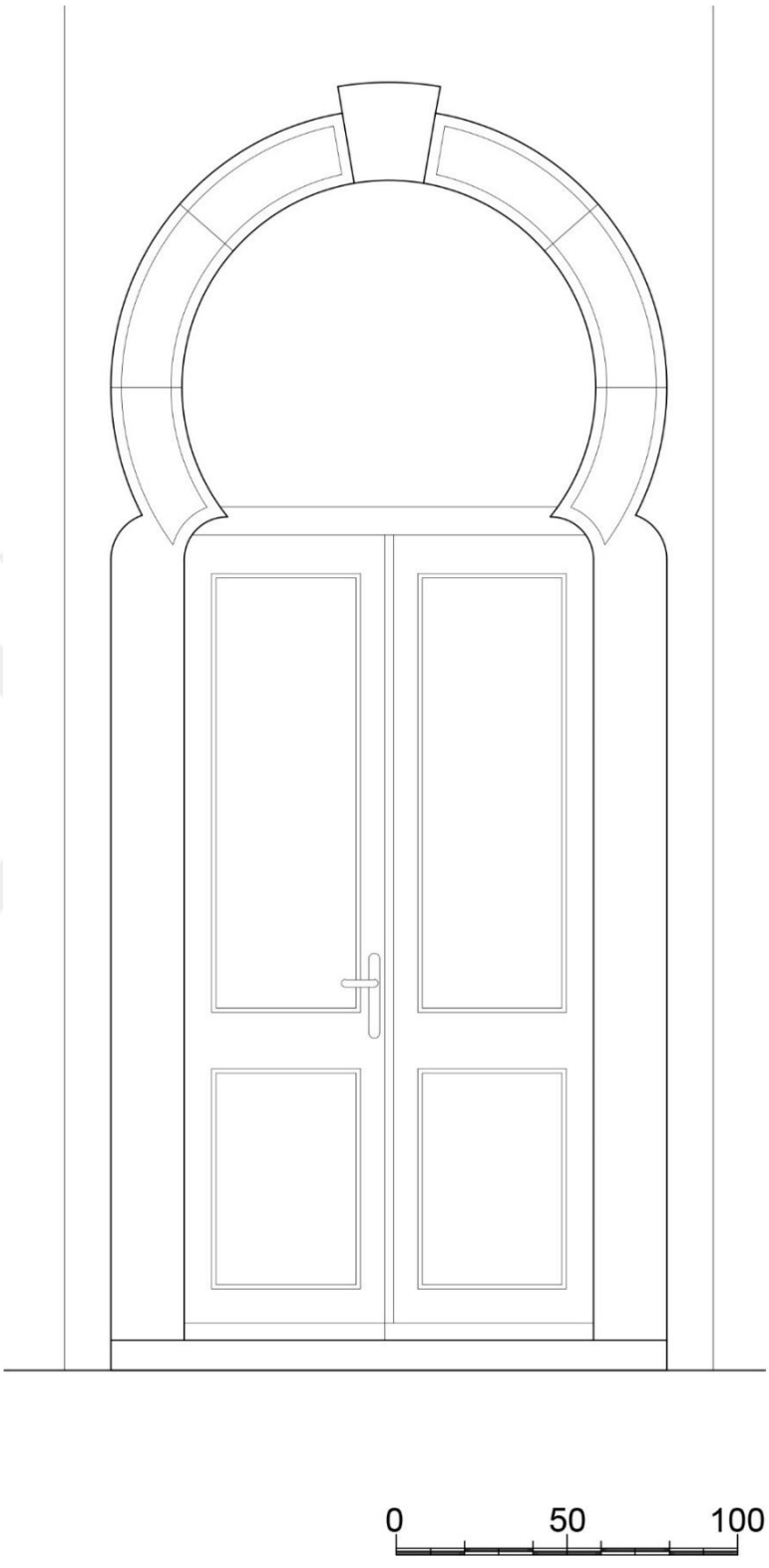

Çizim 4.31. İzmir Yeşim Hanım Köşkü Kapısı

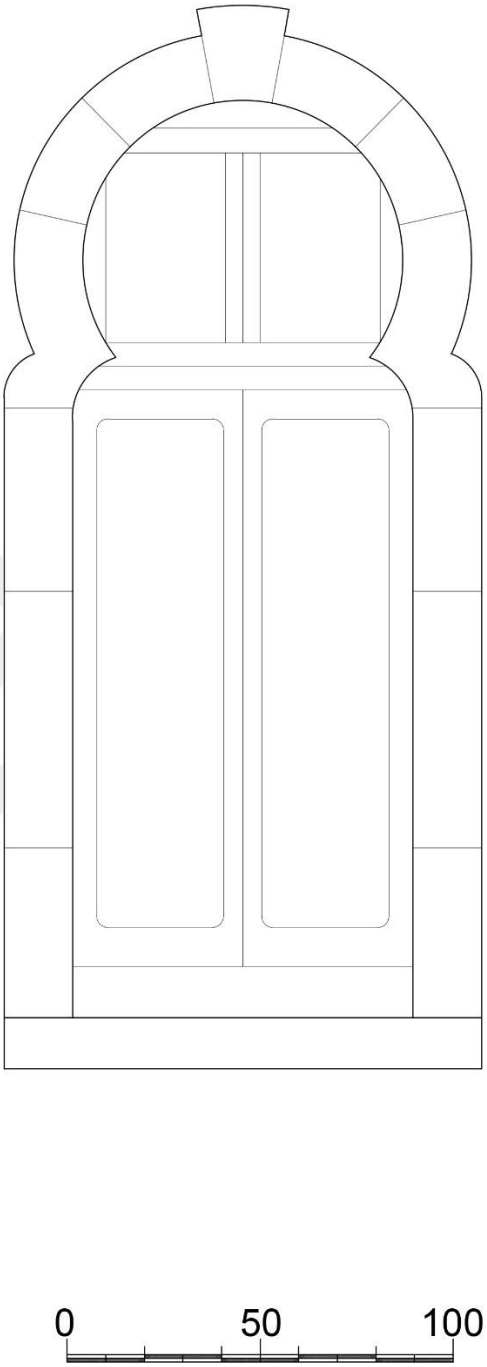

Çizim 4.32. İzmir Yeşim Hanım Köşkü Penceresi

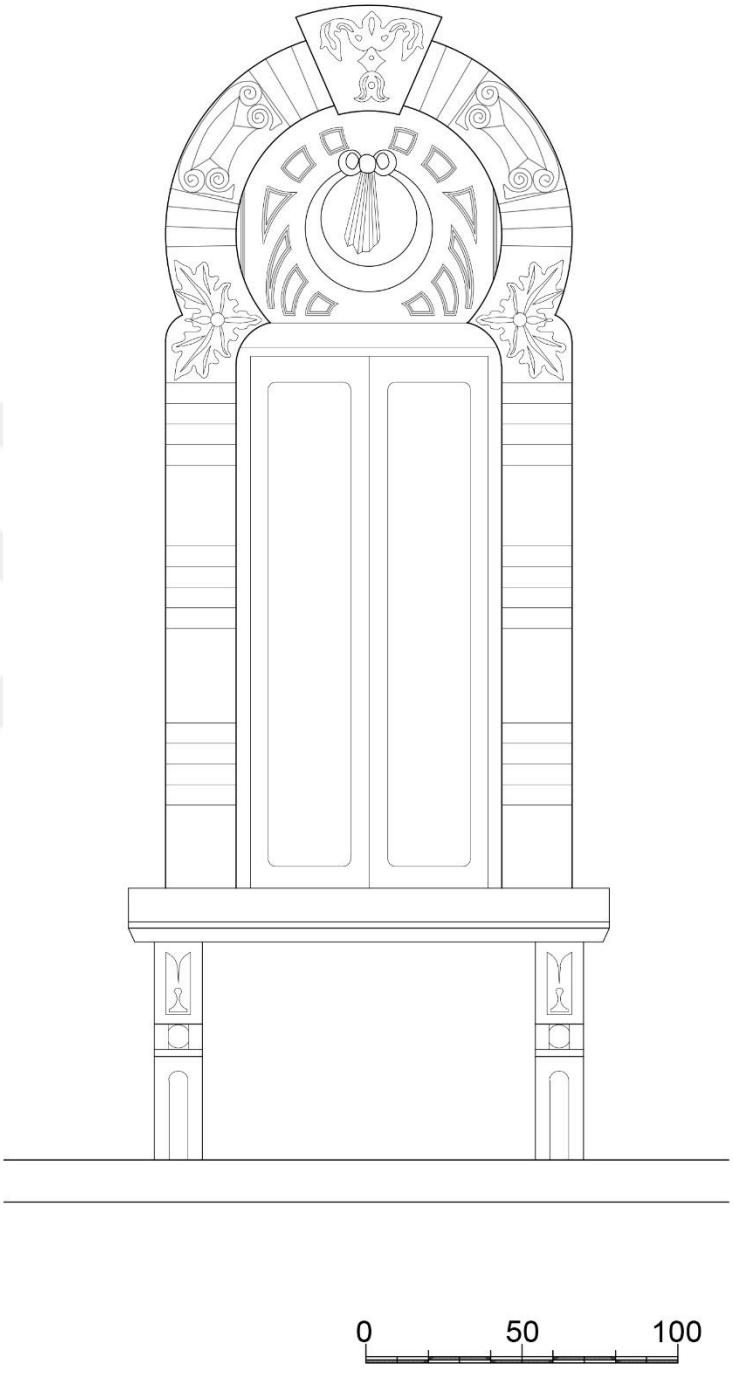

Çizim 4.33. İzmir Yeşim Hanım Köşkü Penceresi

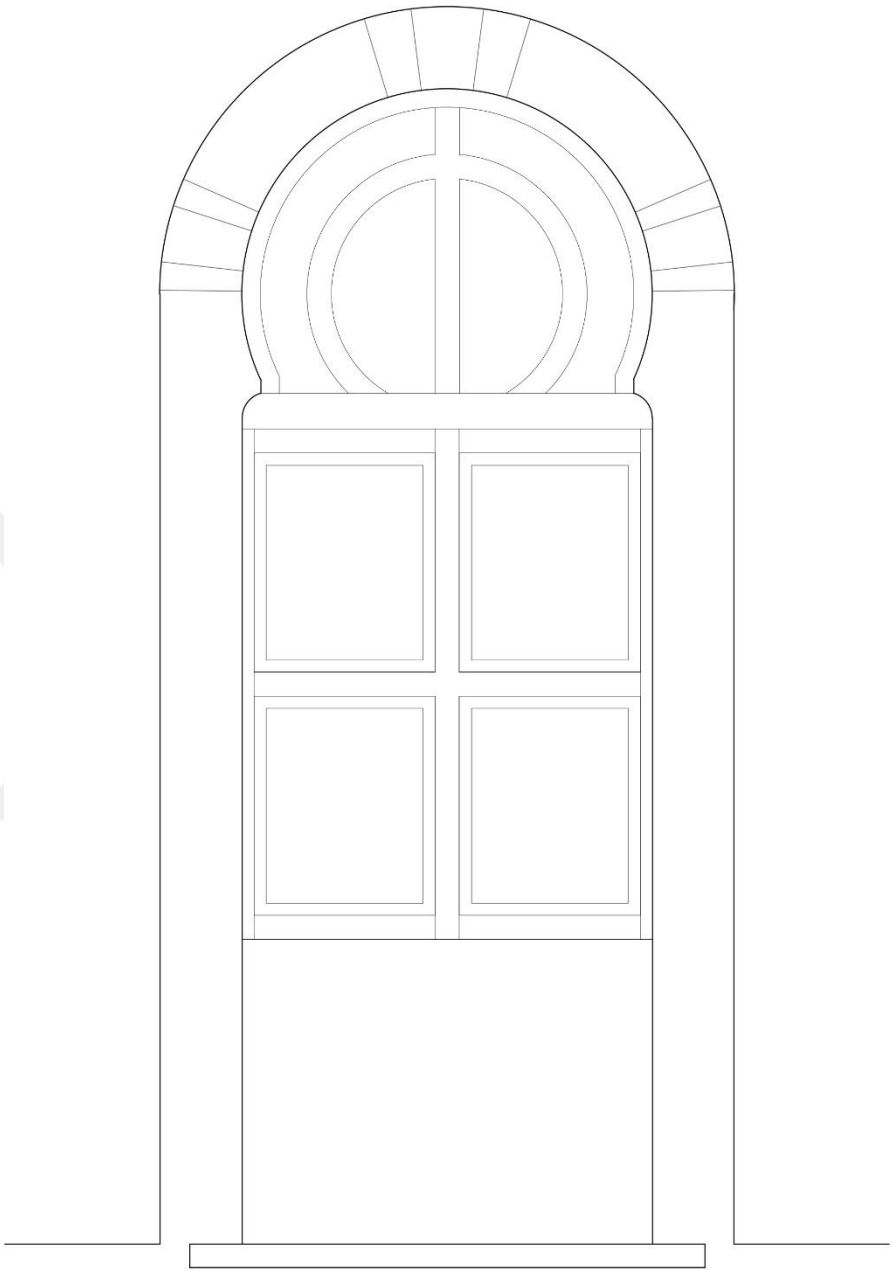

Çizim 4.34. İzmir Fernand Guiffray Köşkü Penceresi[1079]

[1079] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.651'den yararlanılarak çizilmiştir.

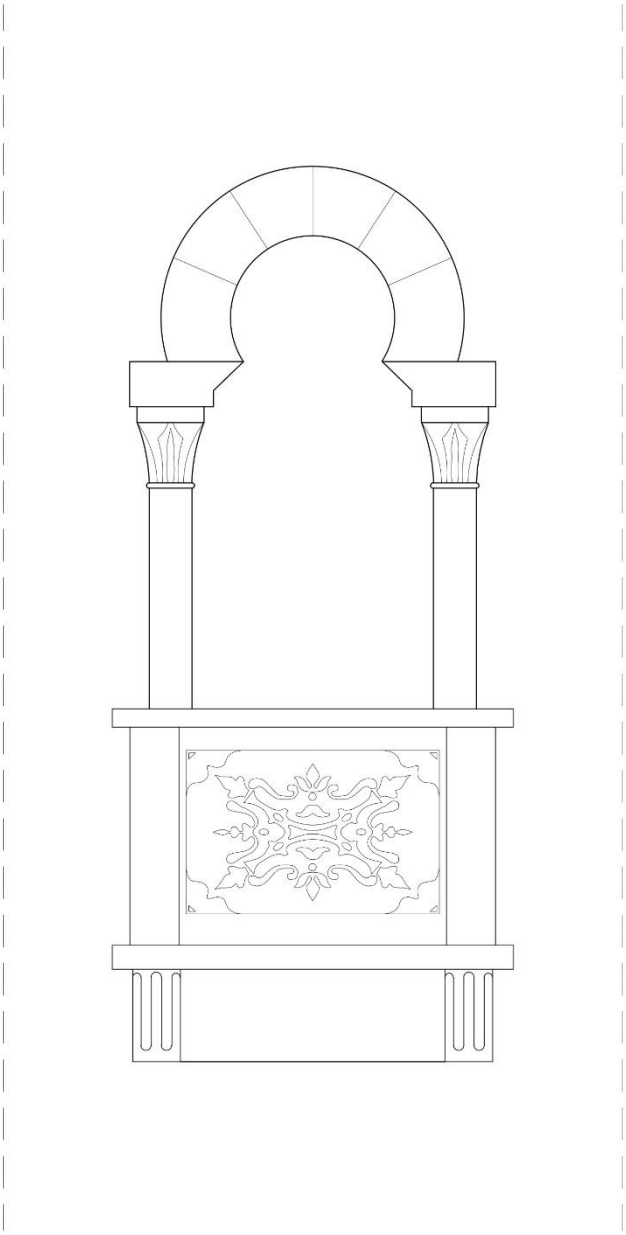

Çizim 4.35. İzmir Saat Kulesi Gövde Penceresi[1080]

[1080] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

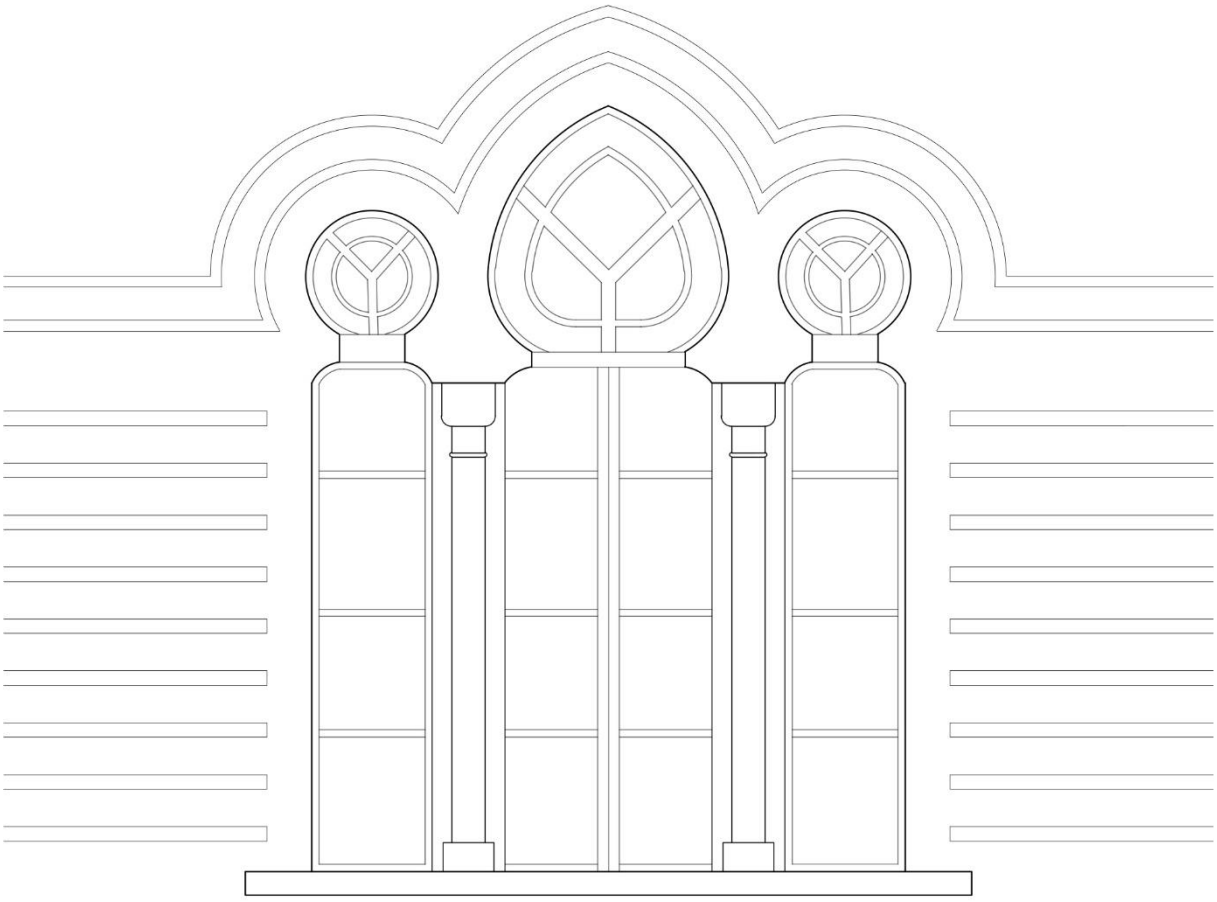

Çizim 4.36. İzmir Sarıkışla Subay Mahfili Balkon Pencereleri[1081]

[1081] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.280'den yararlanılarak çizilmiştir.

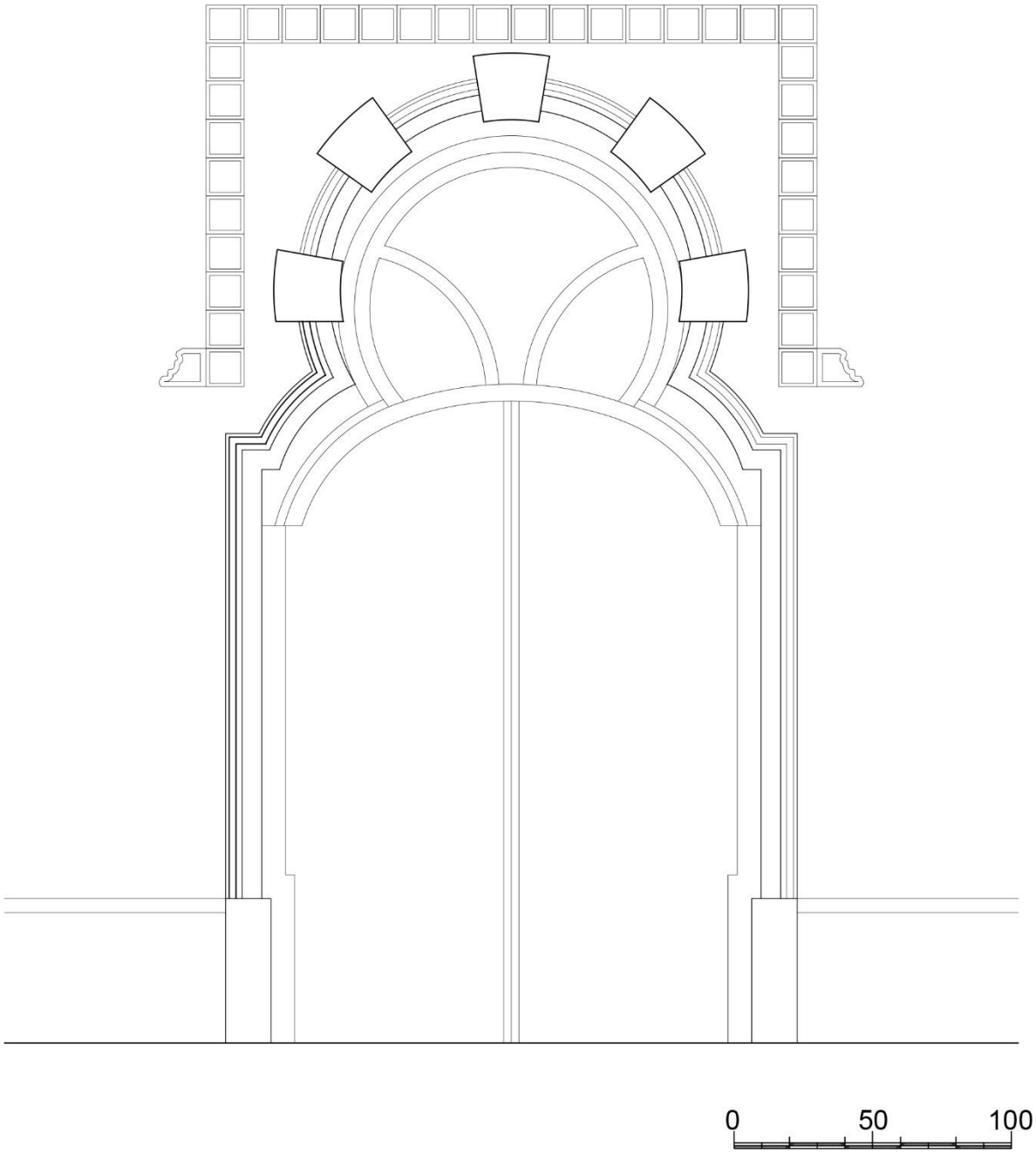

Çizim 4.37. Samsun Belediye Binası Giriş Kapısı

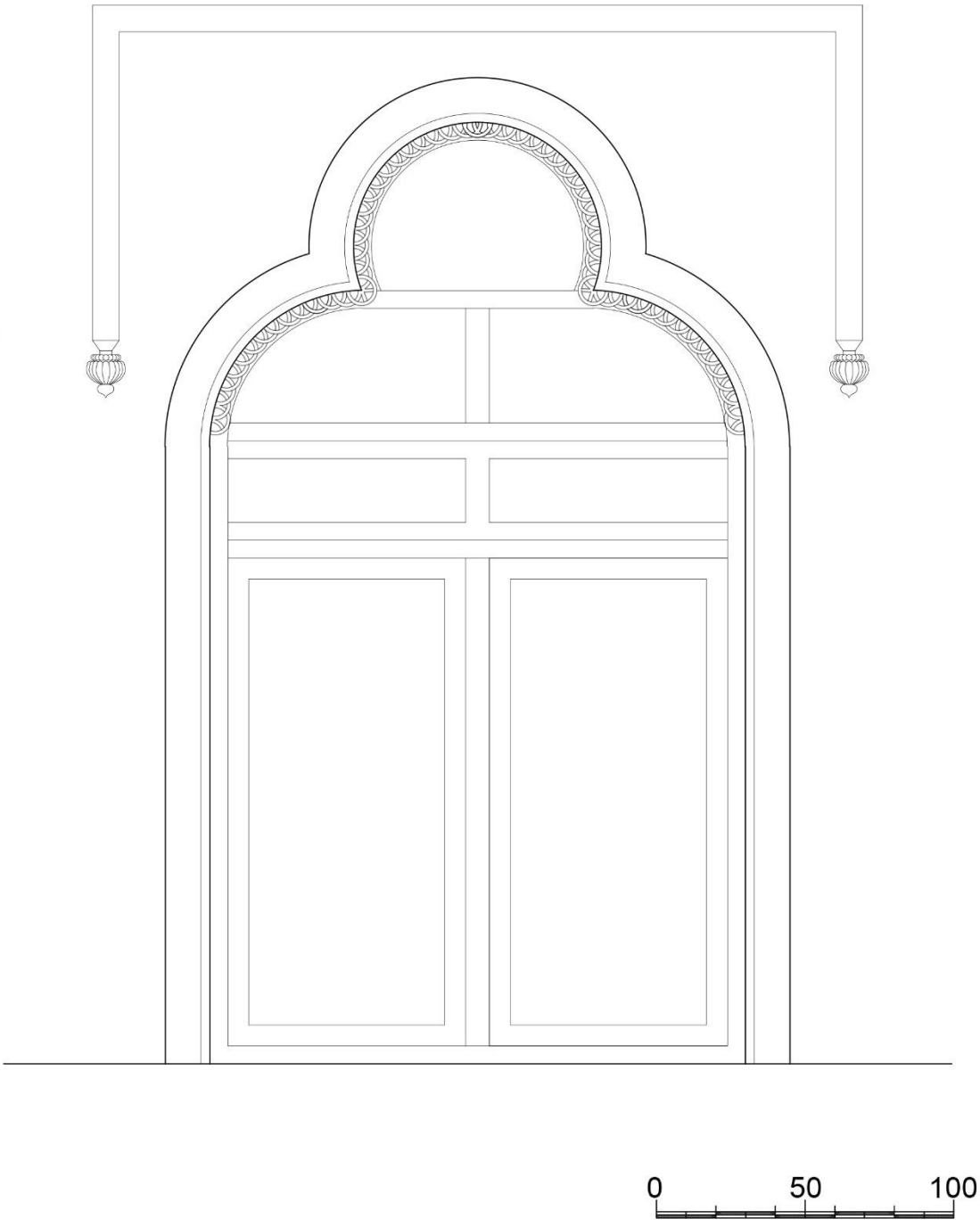

Çizim 4.38. Samsun Belediye Binası Üçüncü Kat Balkon Kapısı

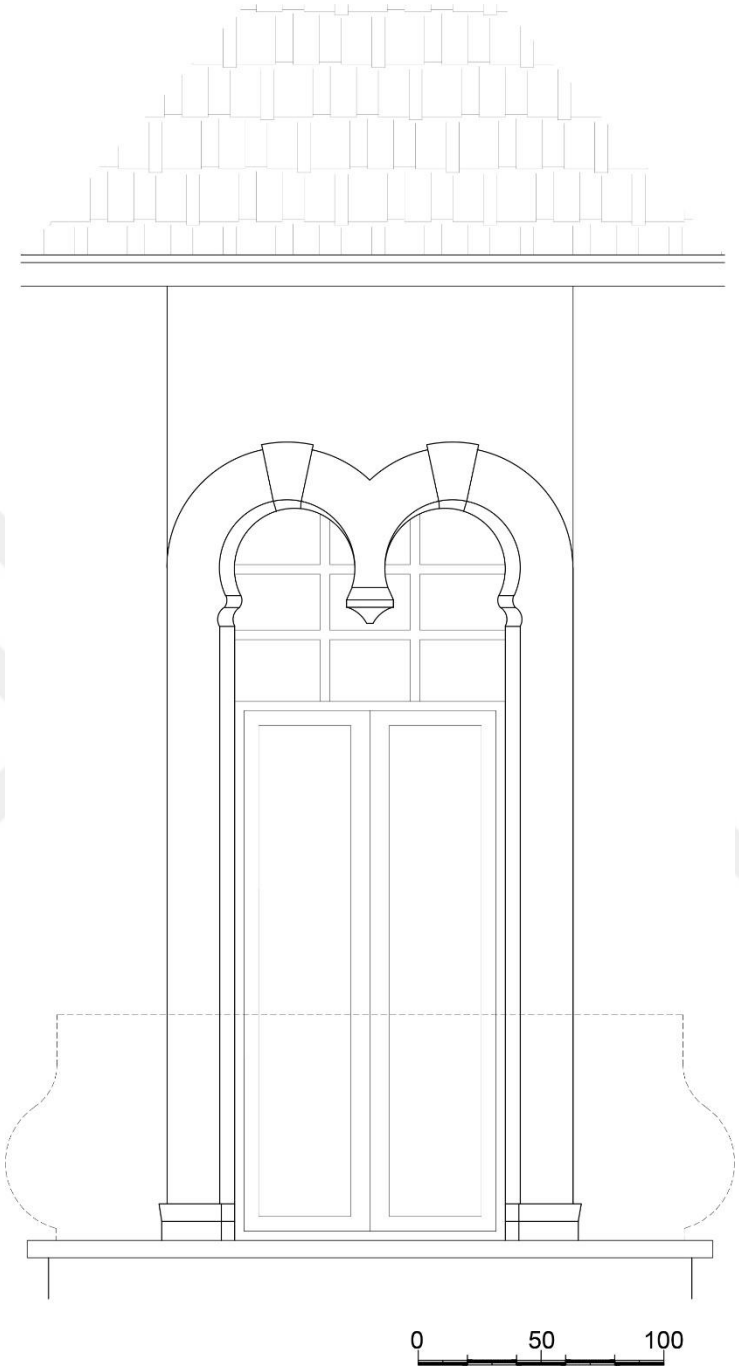

Çizim 4.39. İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Balkon Kapısı[1082]

[1082] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

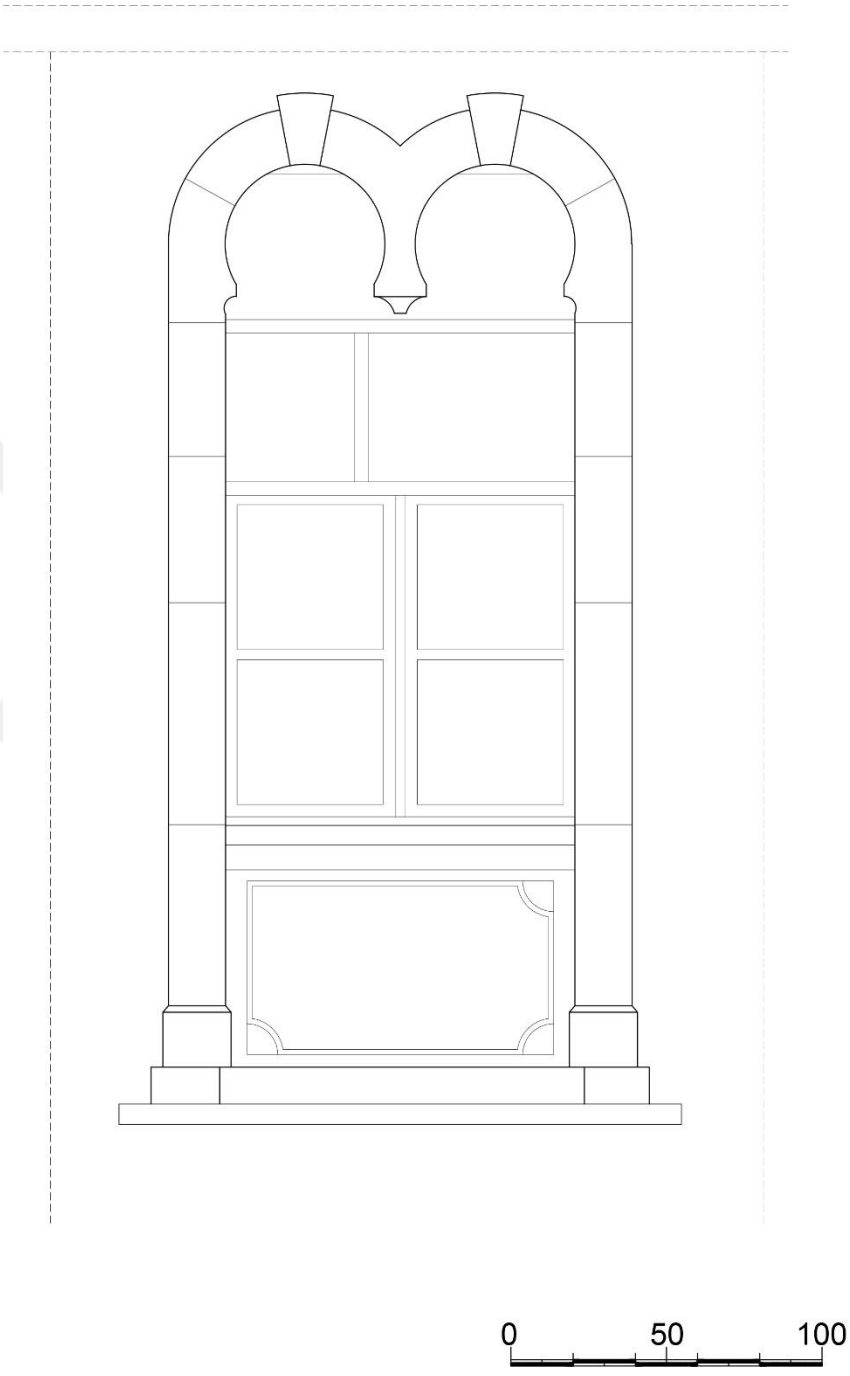

Çizim 4.40. İzmir Kemeraltı Polis Karakolu Penceresi[1083]

[1083] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

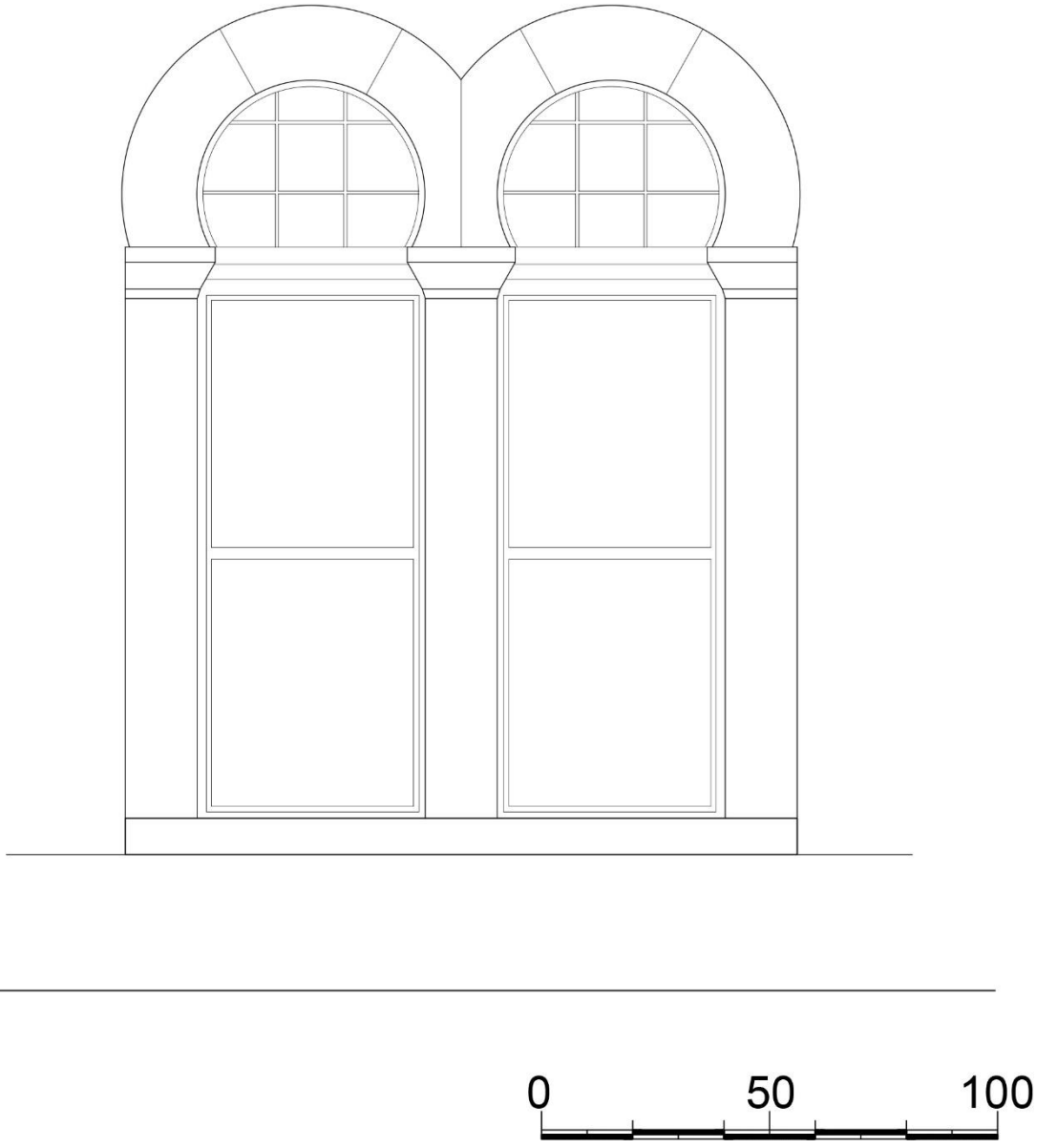

Çizim 4.41. İzmir Keçeciler (Anafartalar) Polis Karakolu Evi Pencereleri[1084]

[1084] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

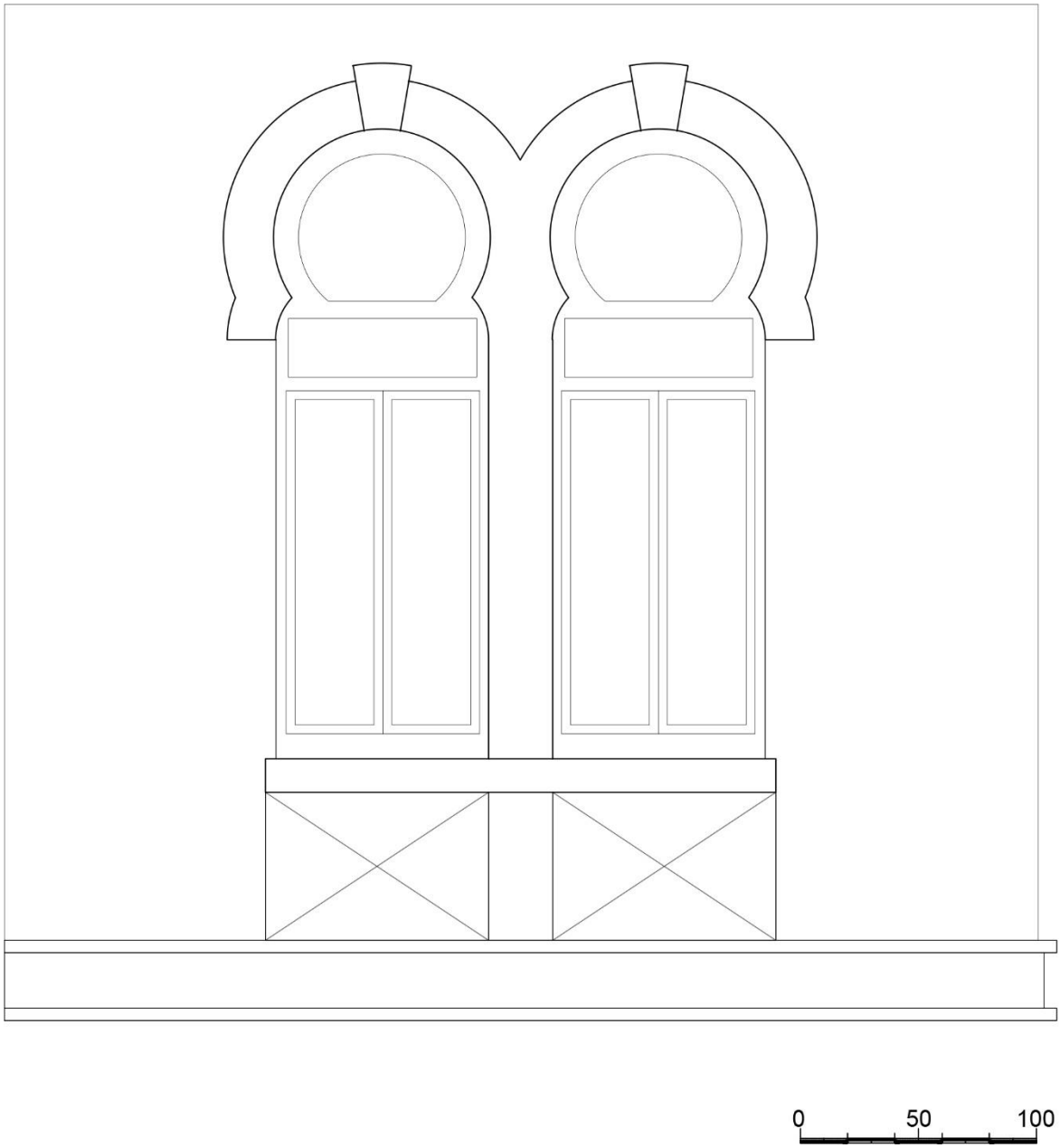

Çizim 4.42. İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Penceresi

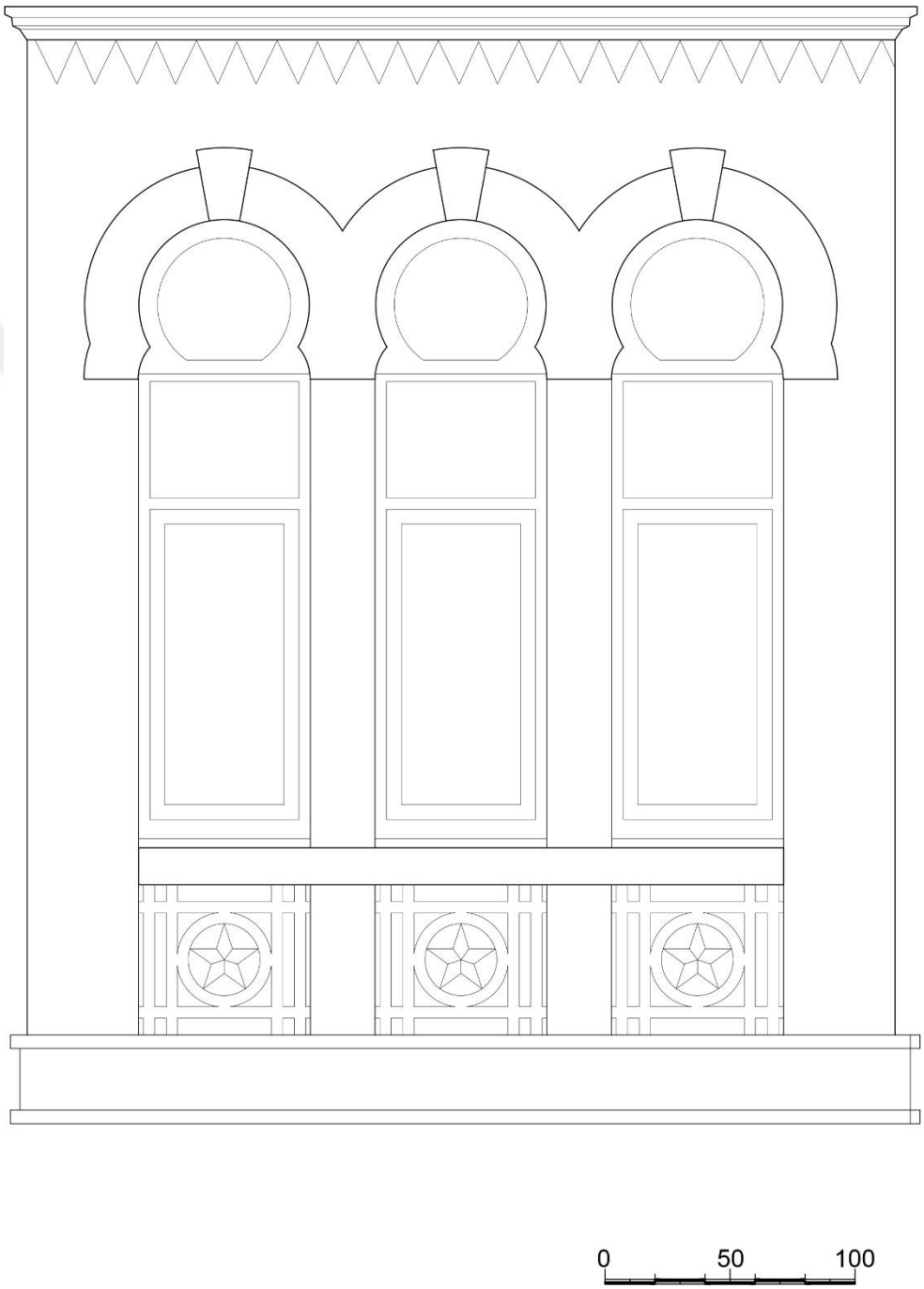

Çizim 4.43. İzmir Kemer Yenişehir Polis Karakolu Penceresi

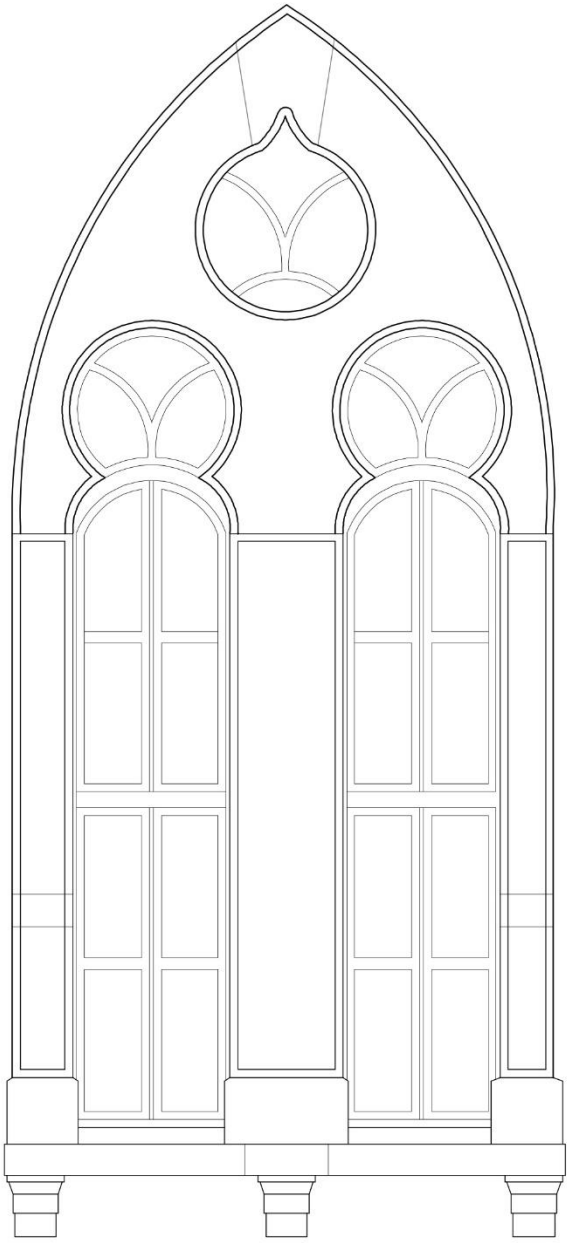

0 50 100

Çizim 4.44. Balıkesir Edremit Pazarlık Cami Pencereleri

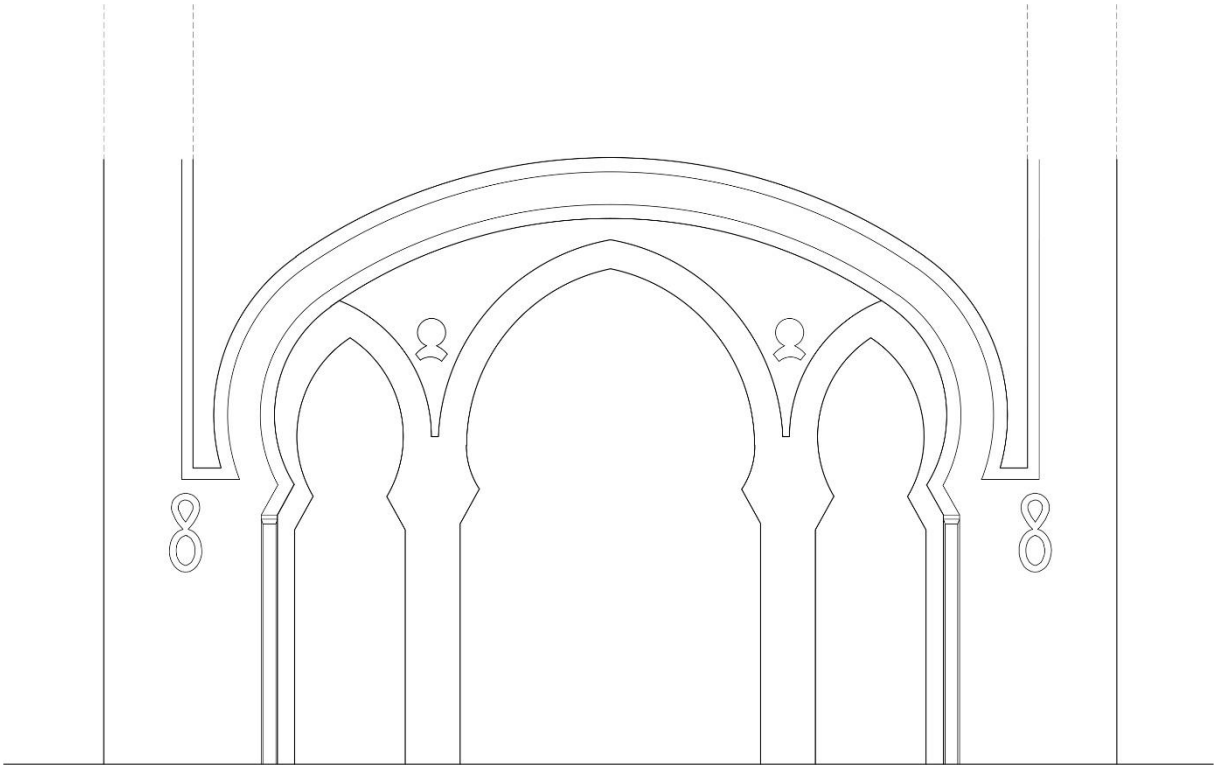

Çizim 4.45. Aydın Hükümet Konağı Giriş Kapısı[1085]

[1085] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.495'ten yararlanılarak çizilmiştir.

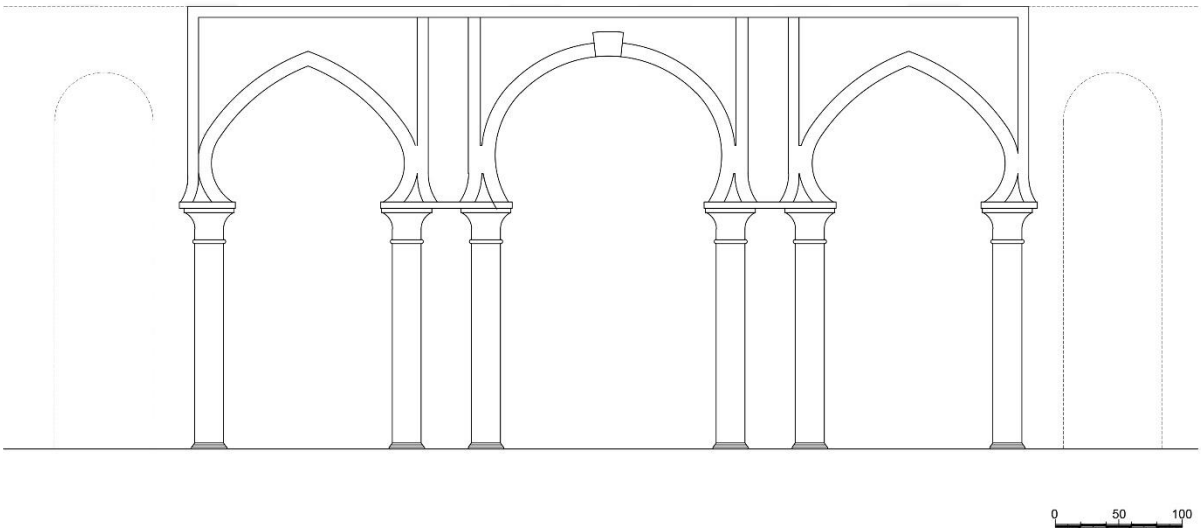

Çizim 4.46. Samsun Hazinedarzâde Süleyman Paşa Medresesi Revak Kemerleri[1086]

[1086] Bu çizim Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

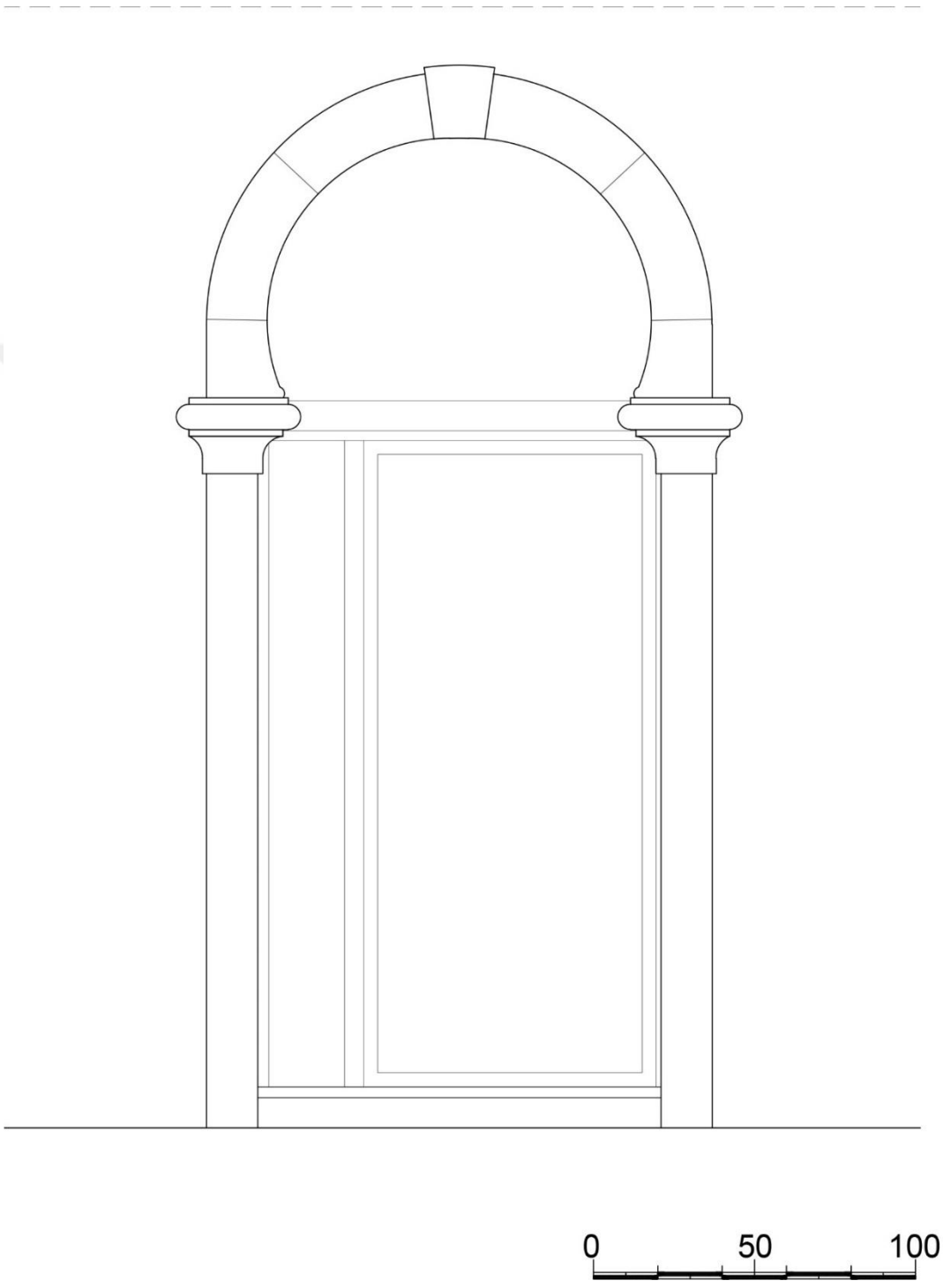

Çizim 4.47. İzmir Kemeraltı Polis Karakolu Giriş Kapısı[1087]

[1087] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

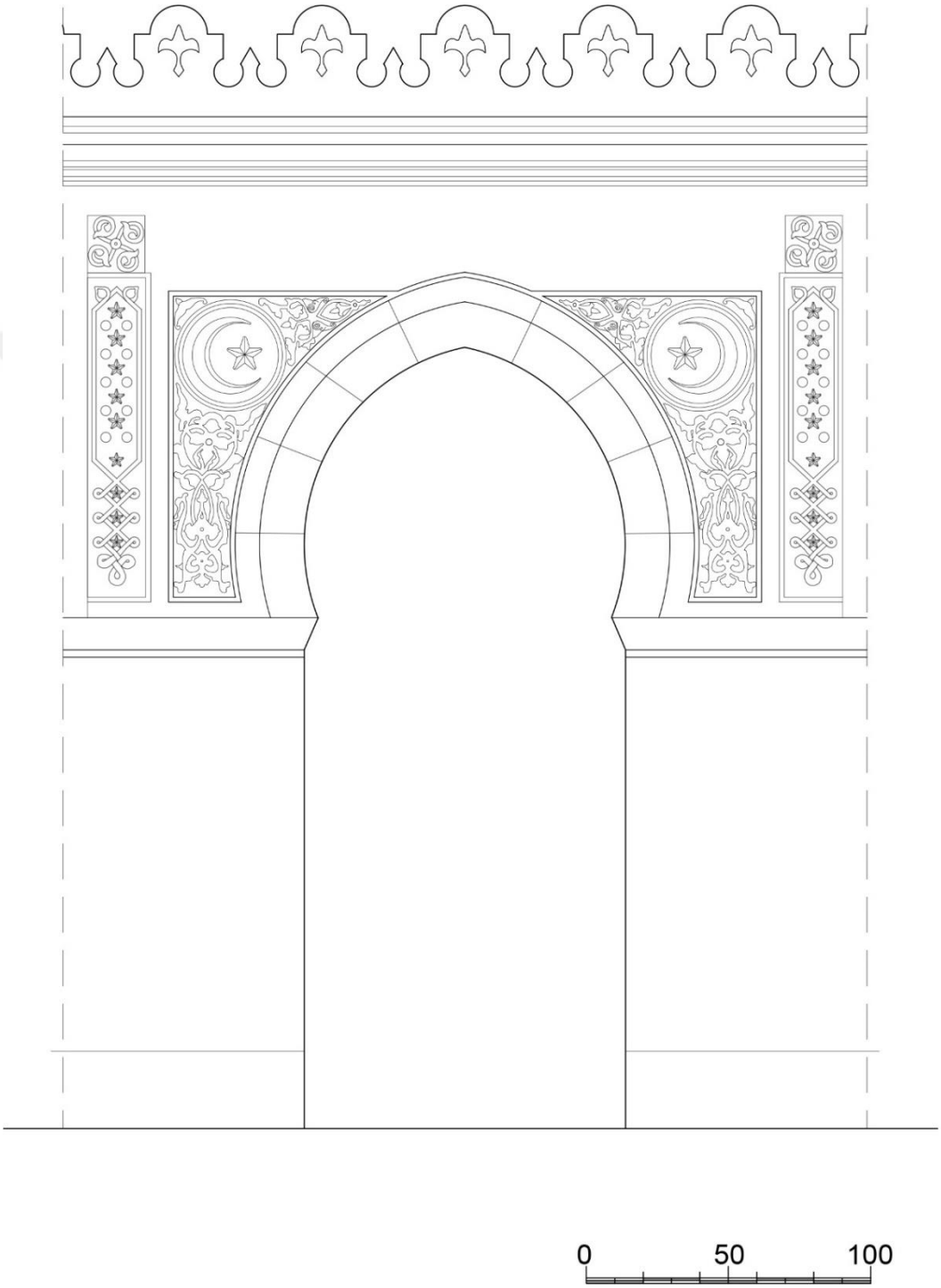

Çizim 4.48. İzmir Saat Kulesi Kapısı

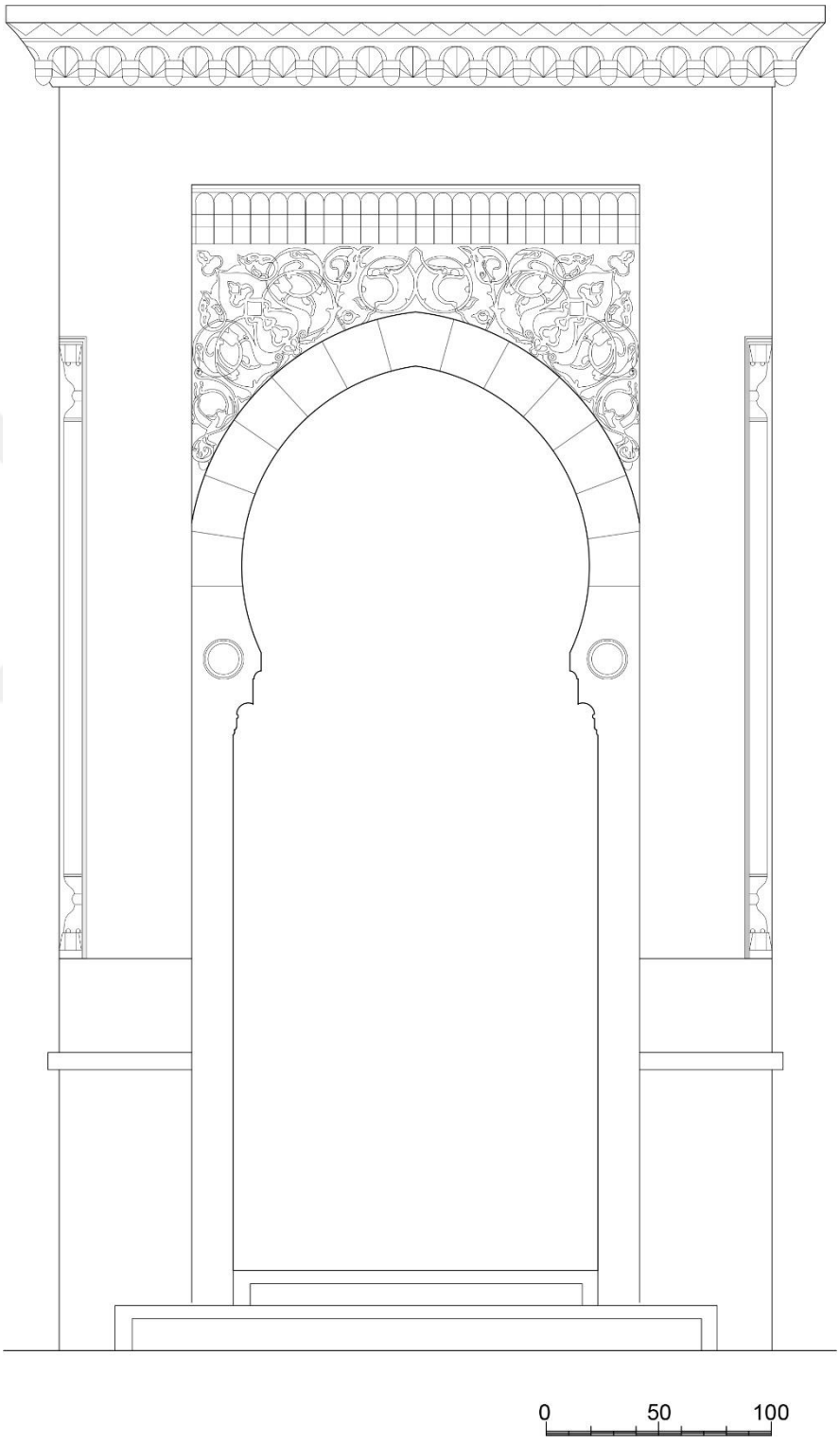

Çizim 4.49. İzmir Milli Kütüphane Kapısı

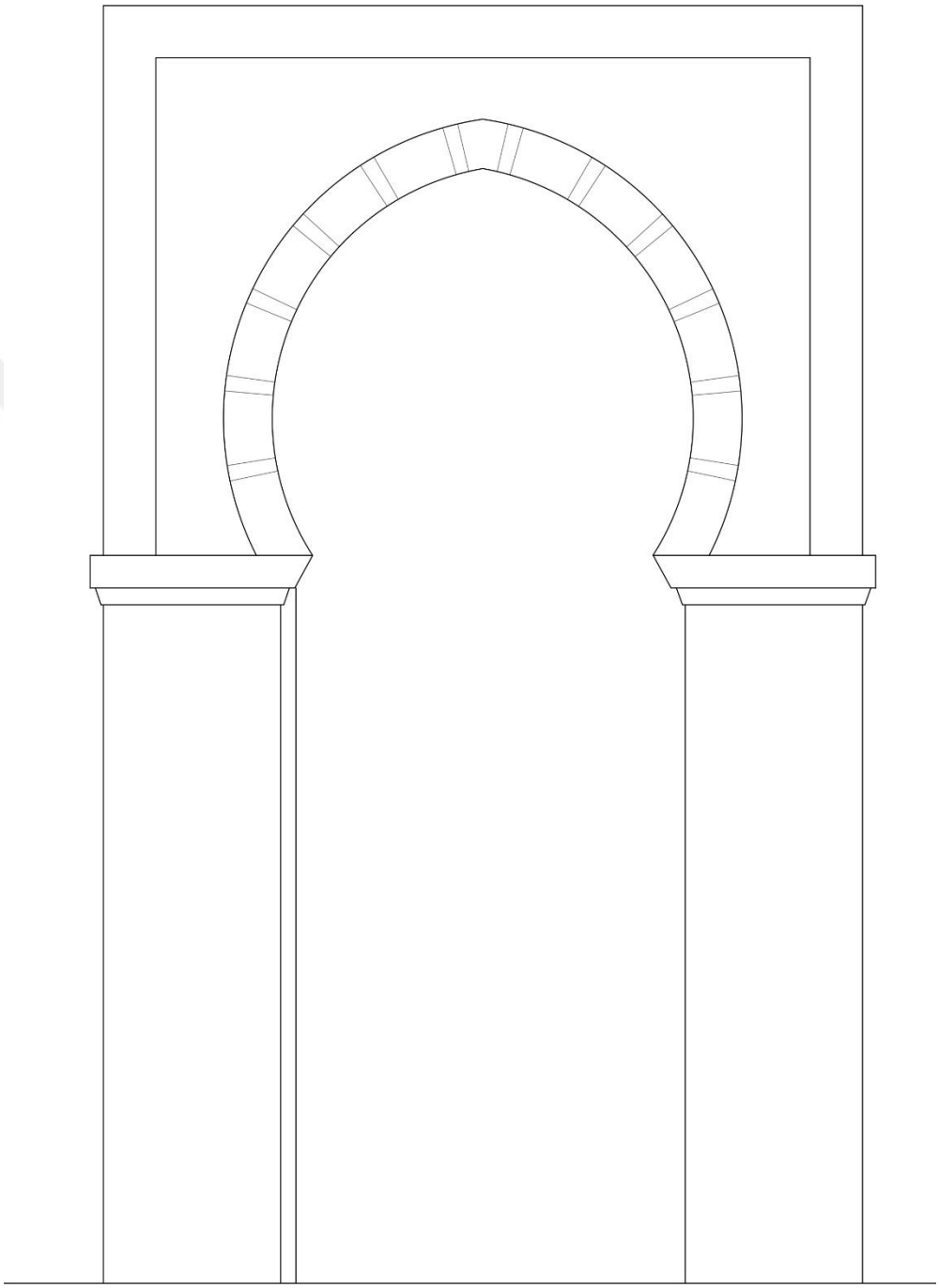

Çizim 4.50. İzmir Fernand Guiffray Köşkü Giriş Kemeri[1088]

[1088] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.651 ‘den yararlanılarak çizilmiştir.

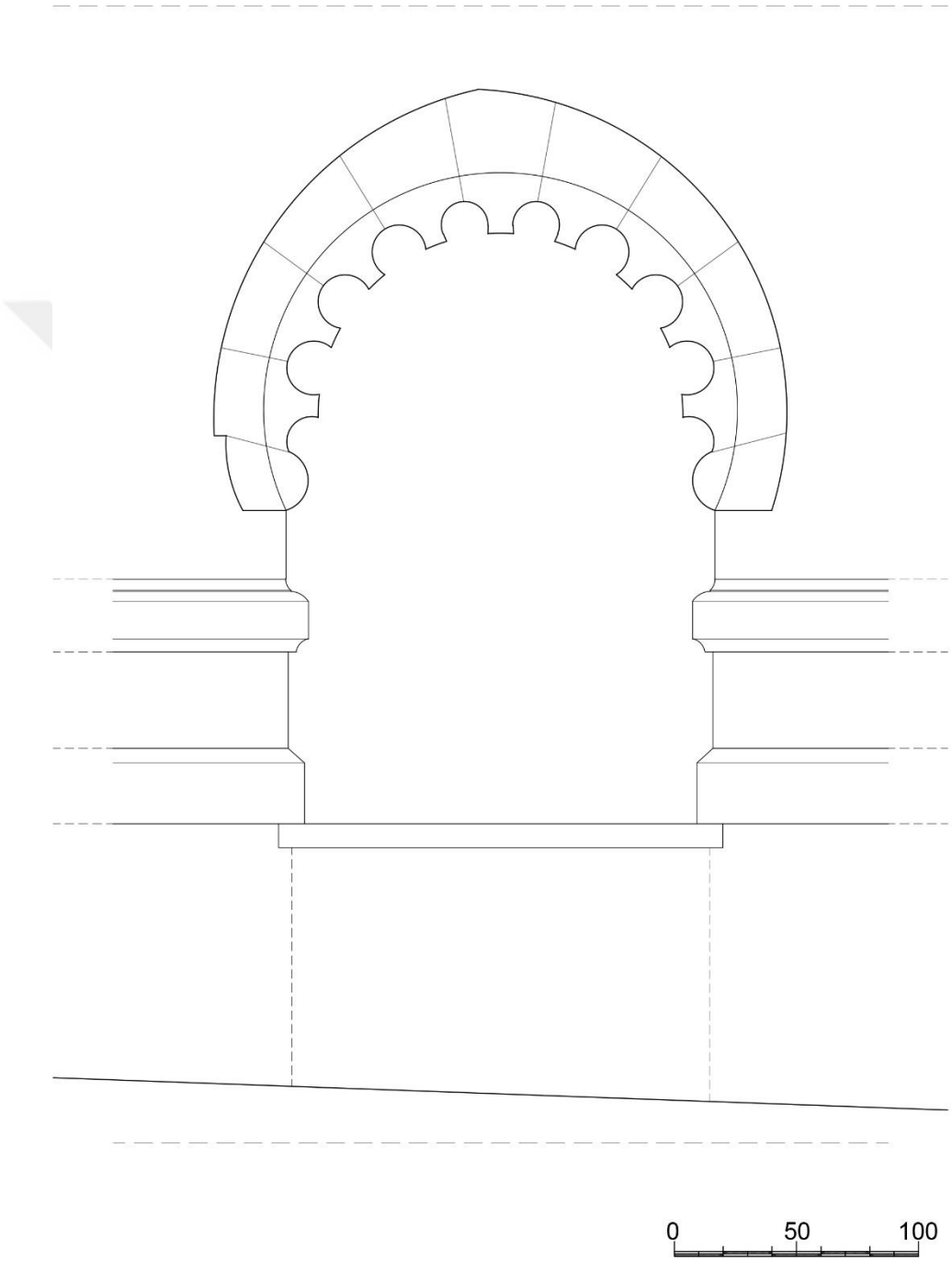

Çizim 4.51. Sivas Jandarma Binası Pencereleri[1089]

[1089] Bu çizim Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

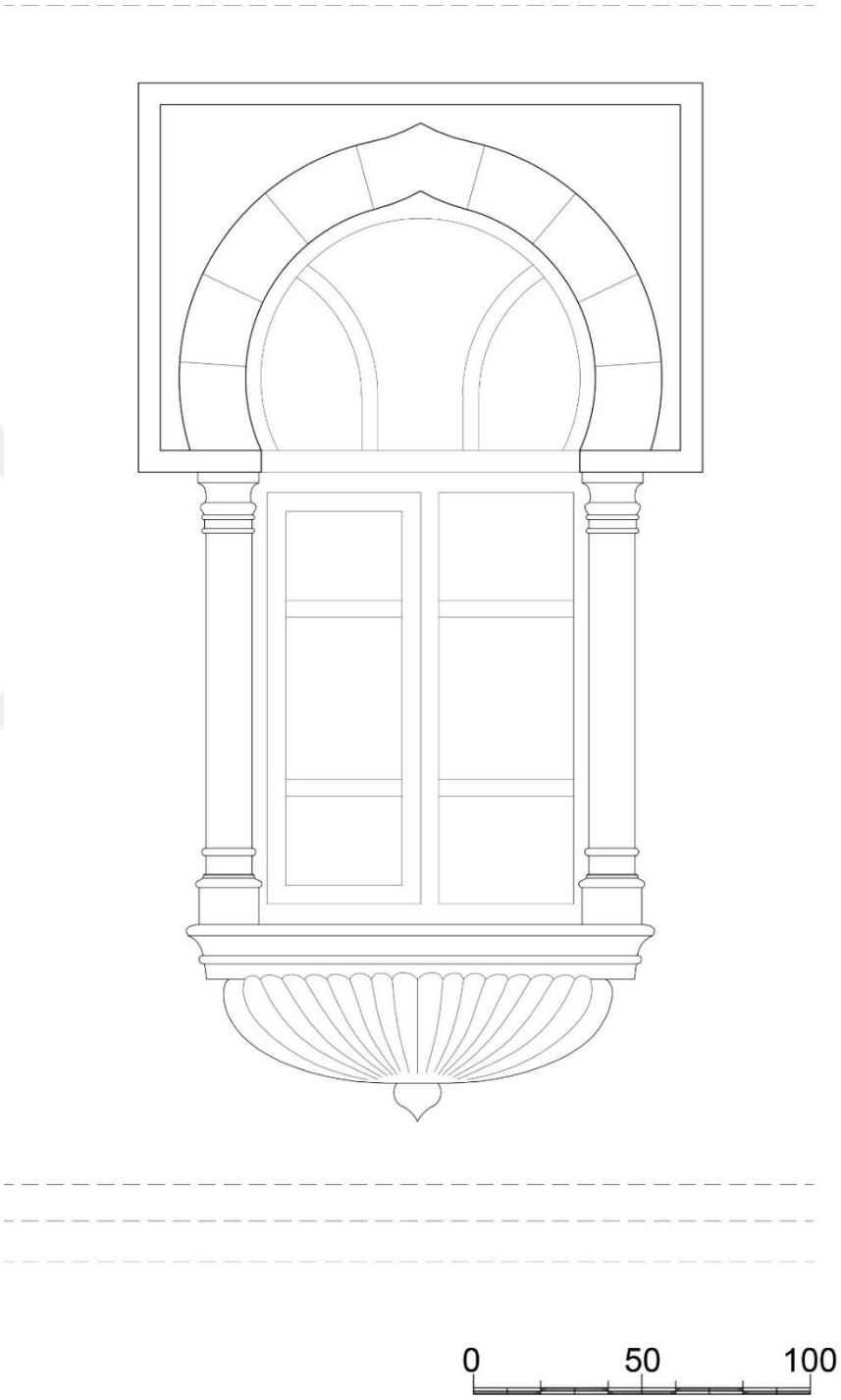

Çizim 4.52. Samsun Belediye Binası Pencereleri[1090]

[1090] Bu çizim Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

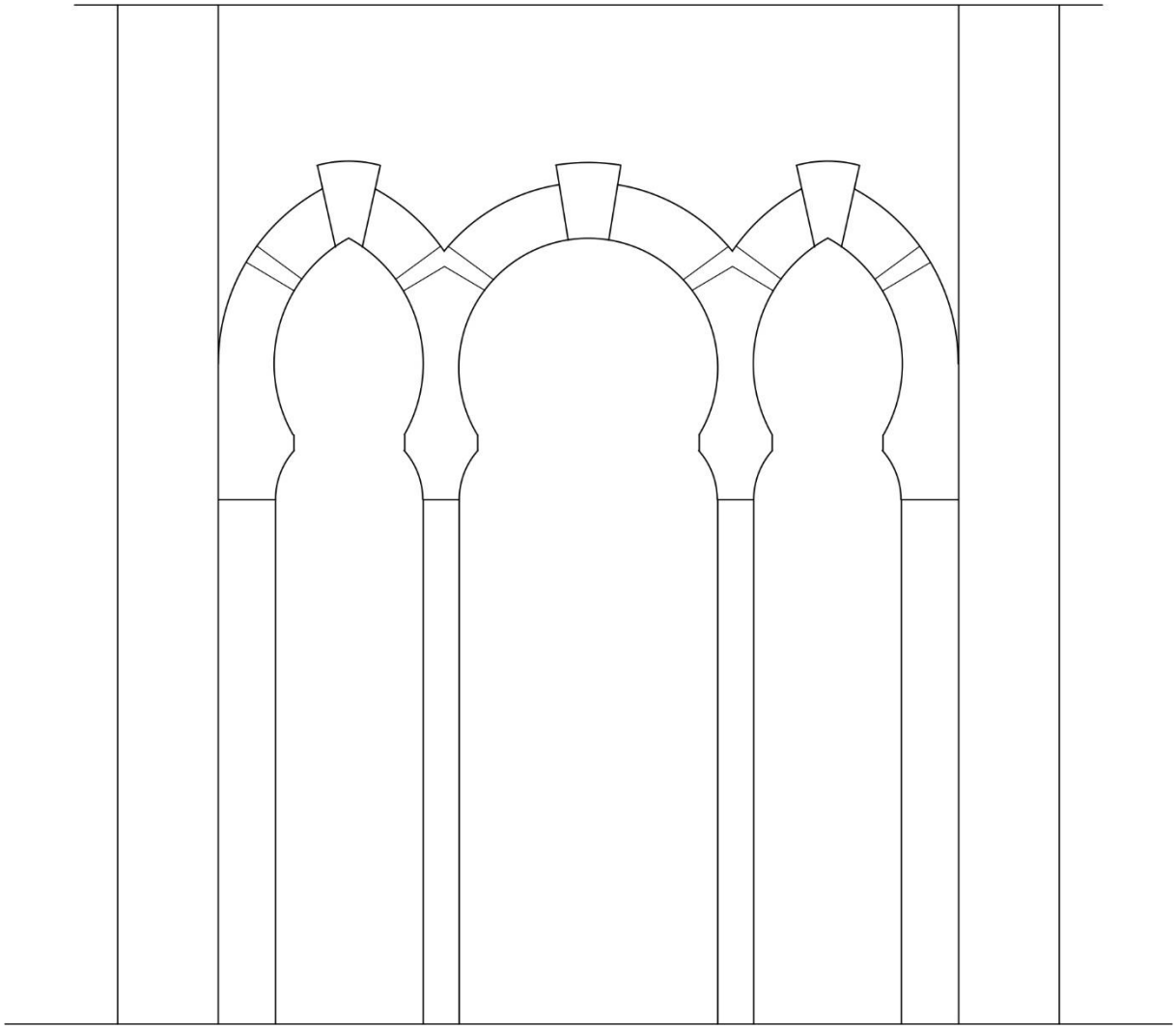

Çizim 4.53. İzmir Fernand Guiffray Köşkü Balkon Kapı ve Pencereleri[1091]

[1091] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.651'den yararlanılarak çizilmiştir.

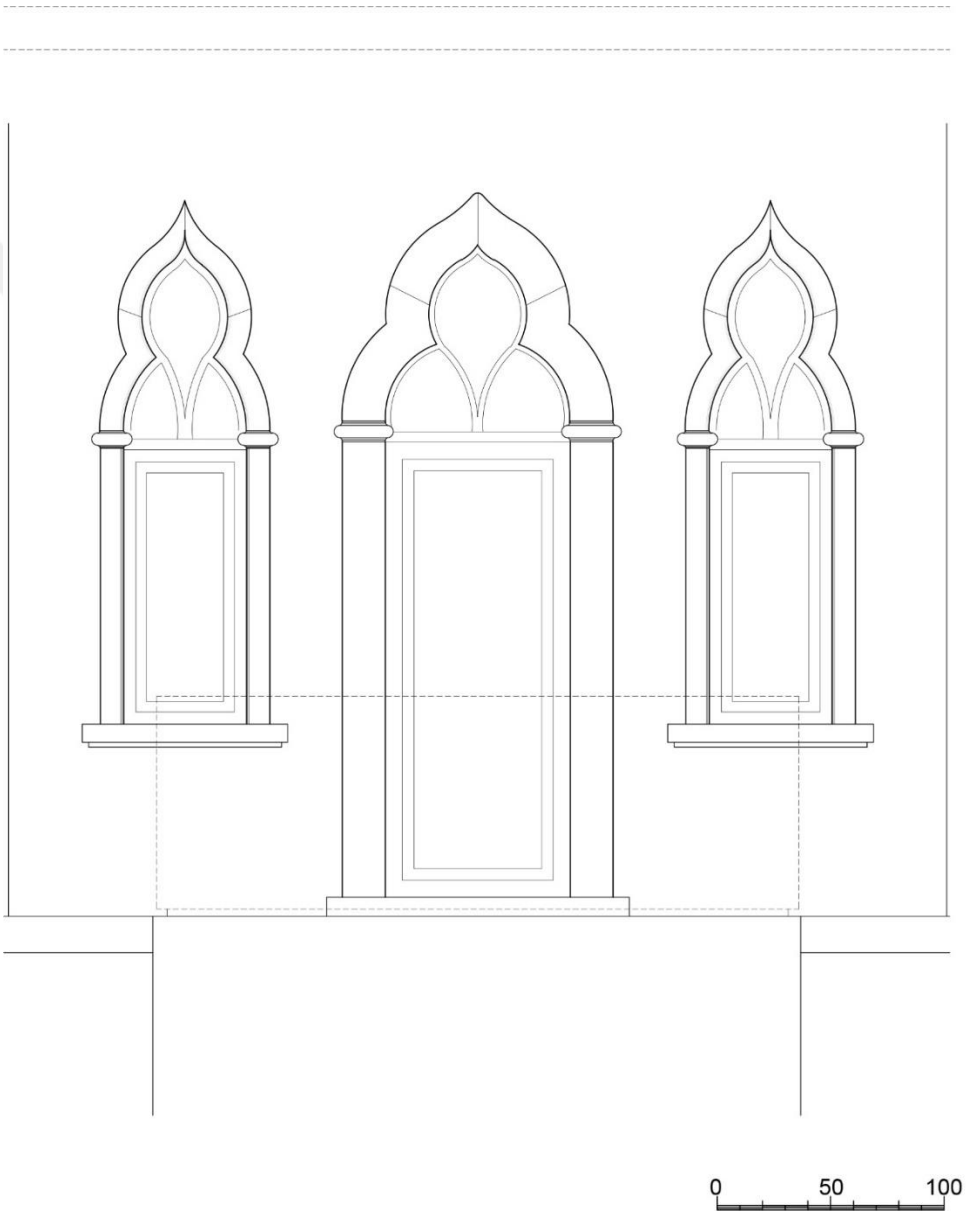

Çizim 4.54. Manisa Demirci Hükümet Konağı[1092]

[1092] Bu çizim İzmir 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

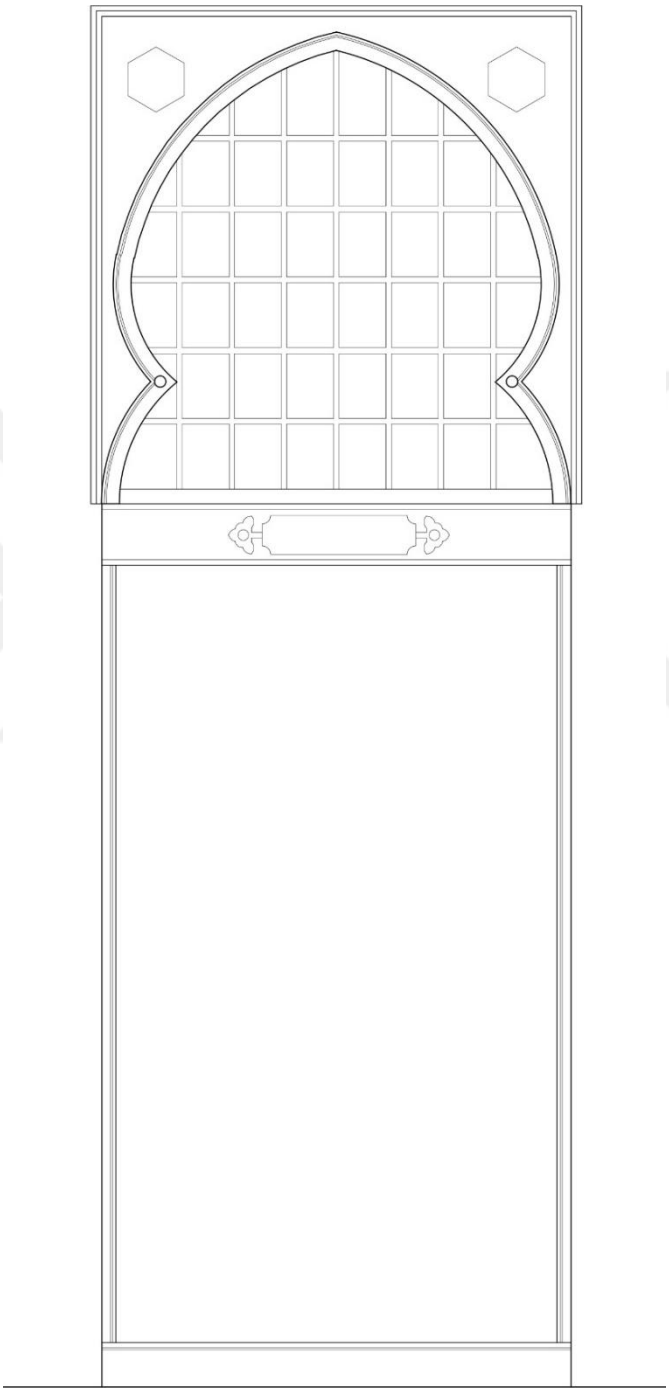

Çizim 4.55. Bursa Fransız Konsolosluğu[1093]

[1093] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.648'den yararlanılarak çizilmiştir.

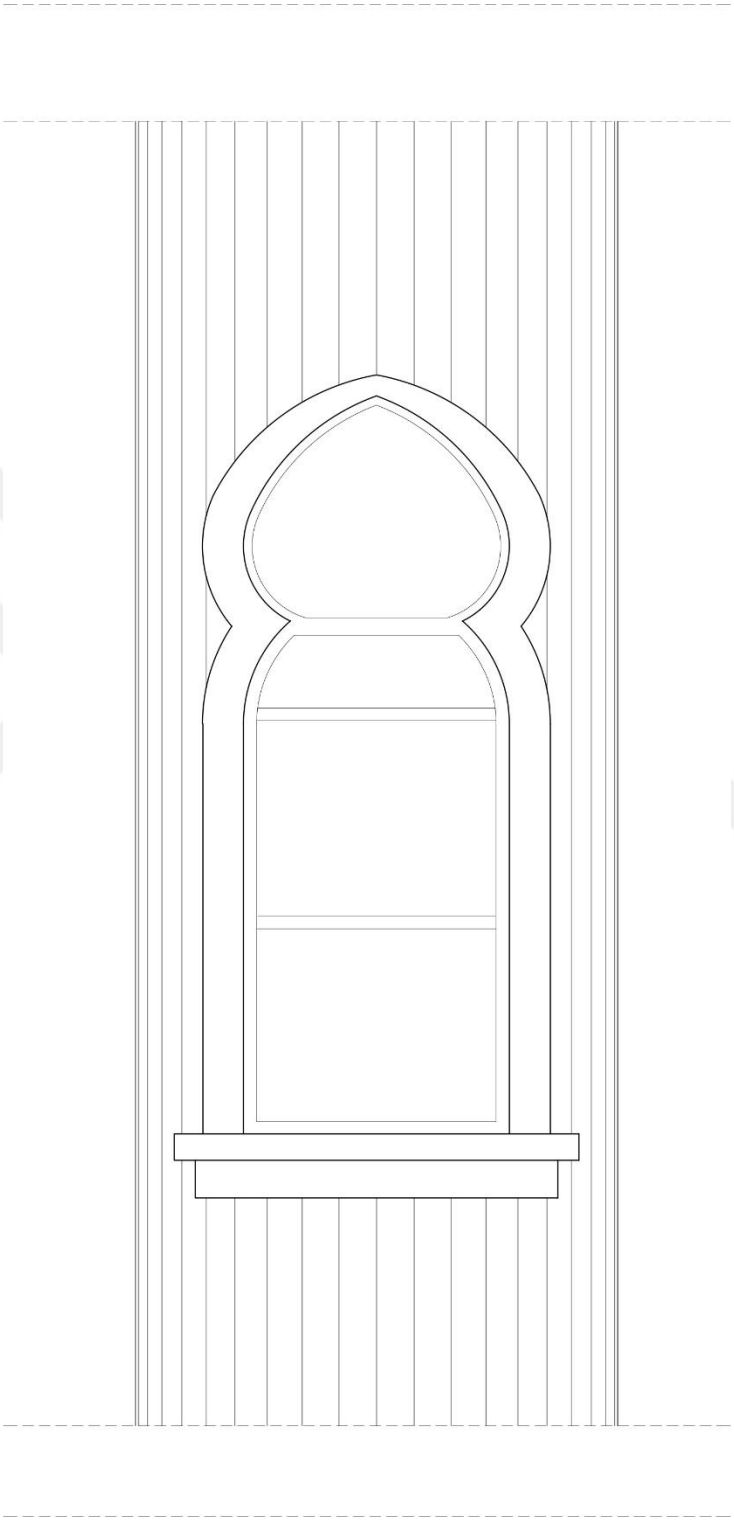

Çizim 4.56. Bursa Hamidiye Batı Karakolu Penceresi[1094]

[1094] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.283'ten yararlanılarak çizilmiştir.

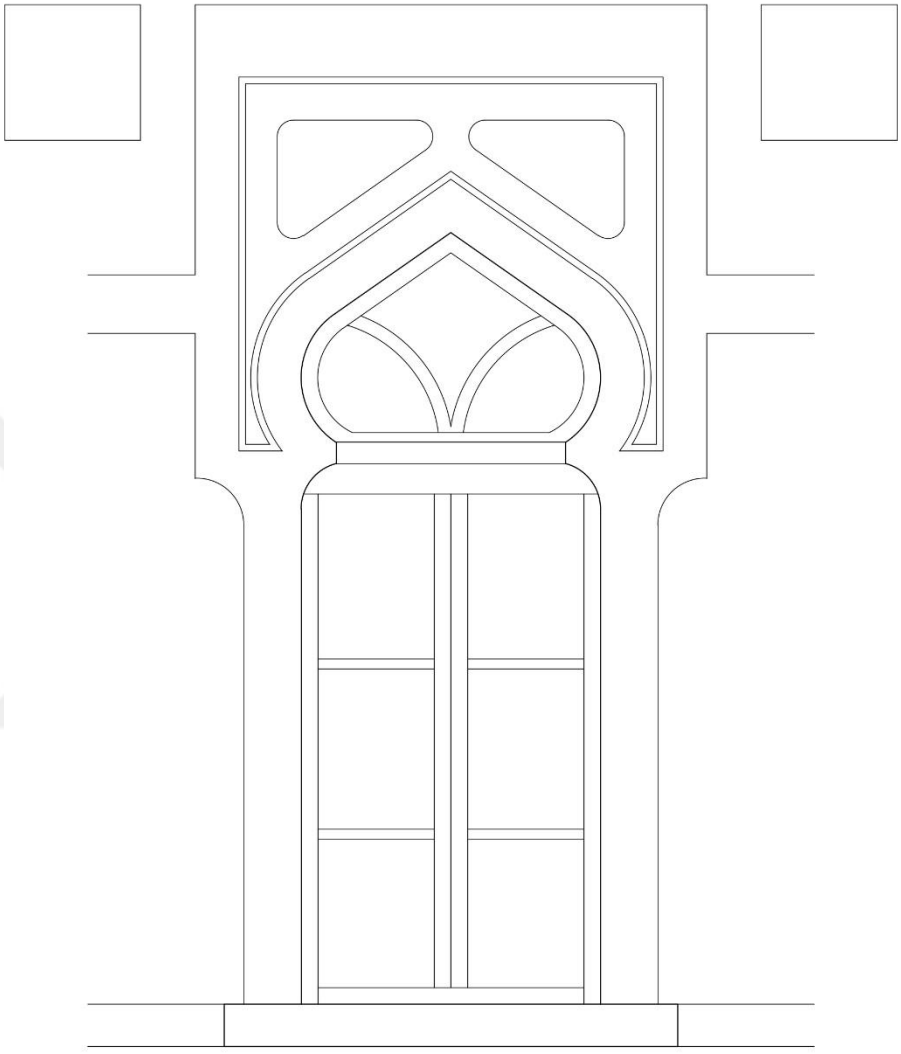

Çizim 4.57. Aydın Hükümet Konağı Pencereleri[1095]

[1095] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.492'den yararlanılarak çizilmiştir.

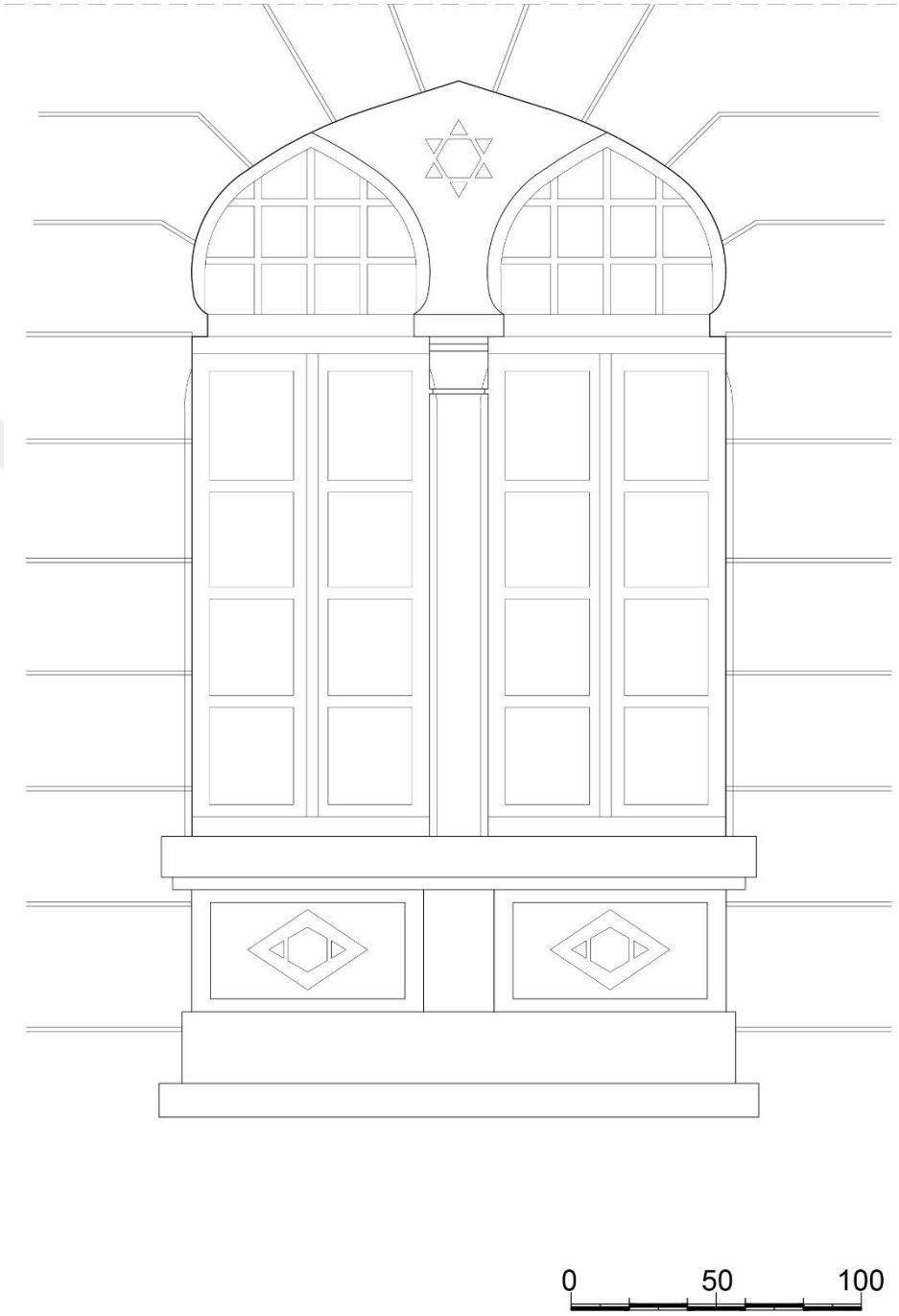

Çizim 4.58. Bursa Mudanya İstasyon Binası[1096]

[1096] Bu çizim Mudanya Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

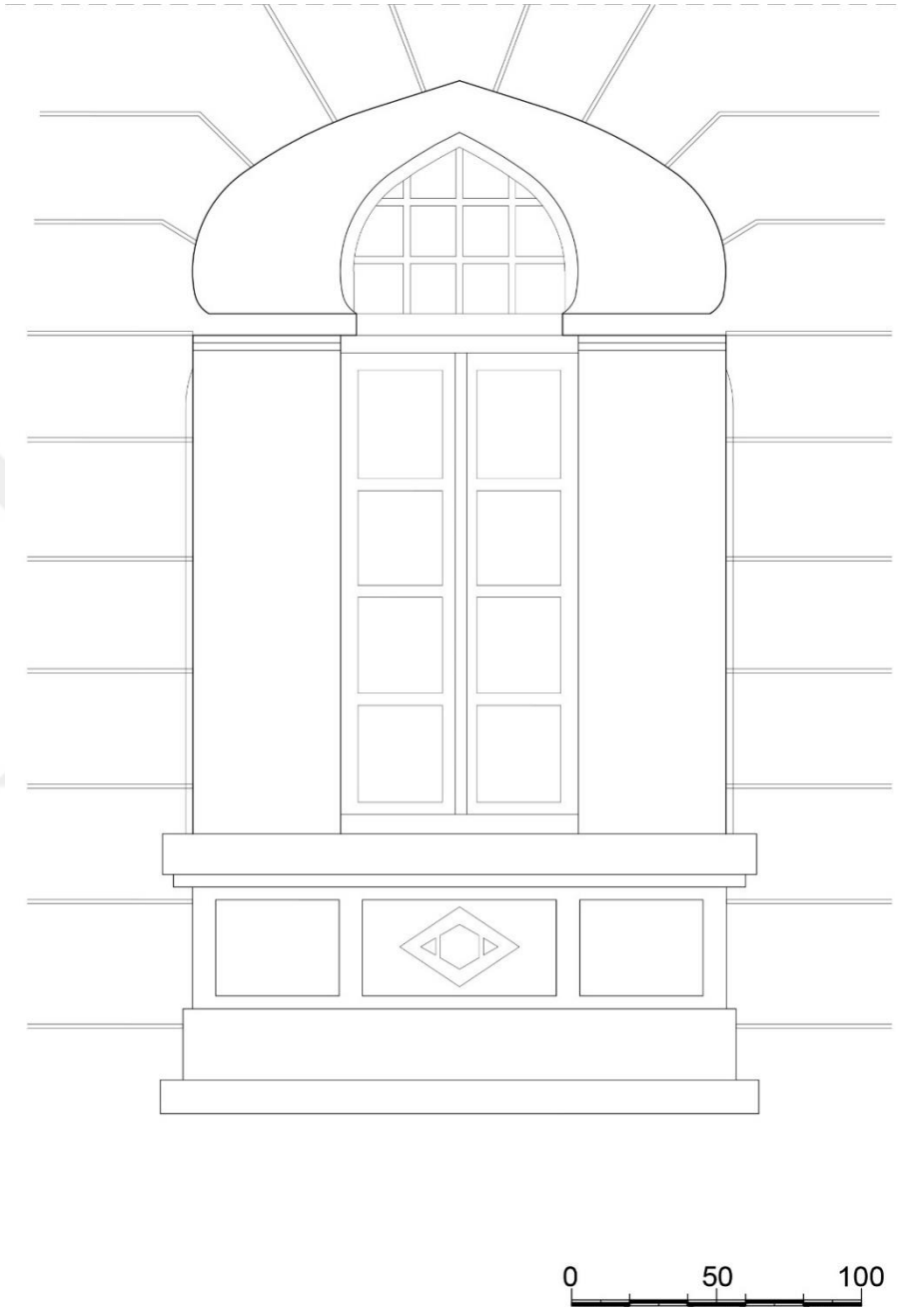

Çizim 4.59. Bursa Mudanya İstasyon Binası[1097]

[1097] Bu çizim Mudanya Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

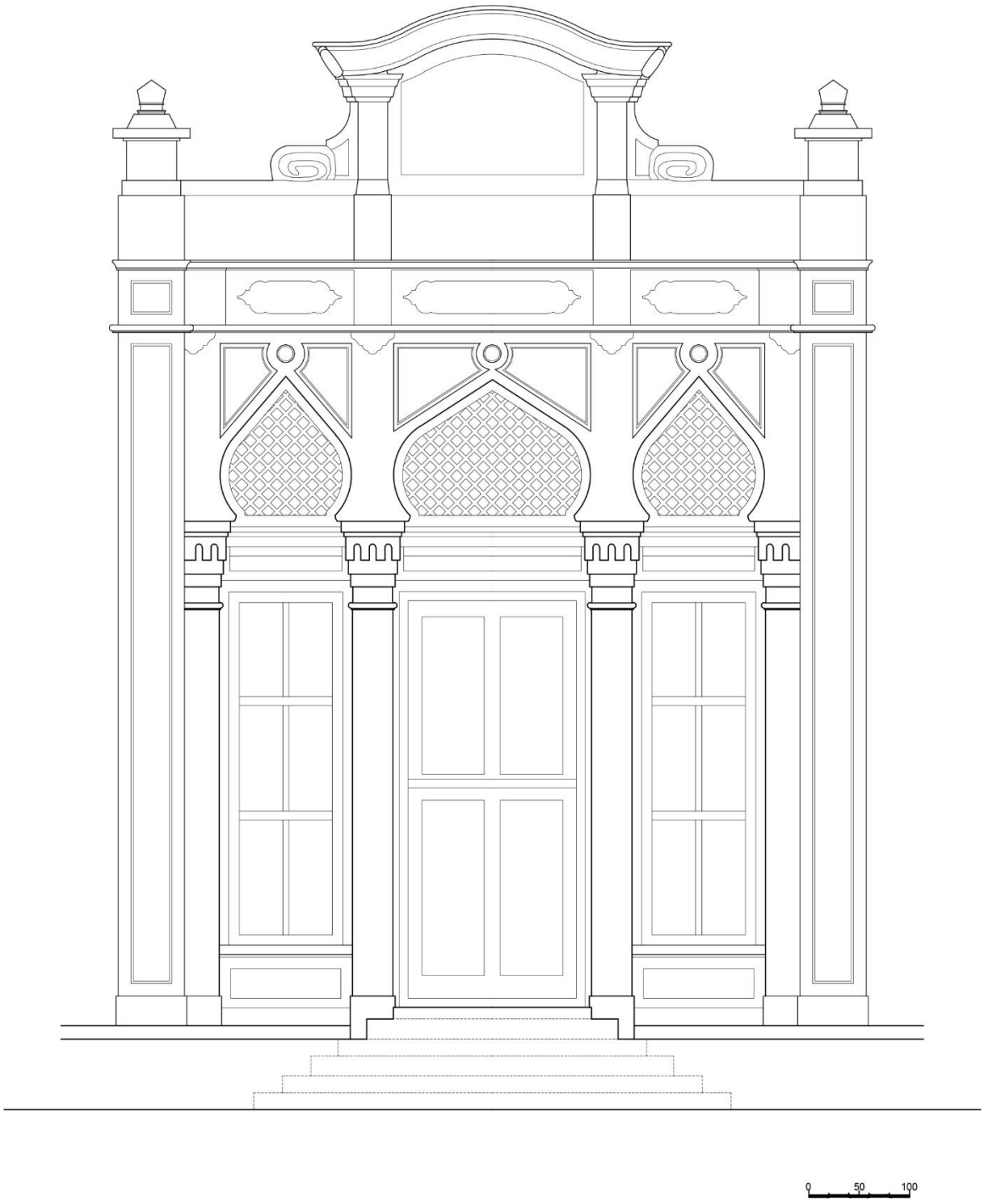

Çizim 4.60. Eskişehir Osmanlı Bankası

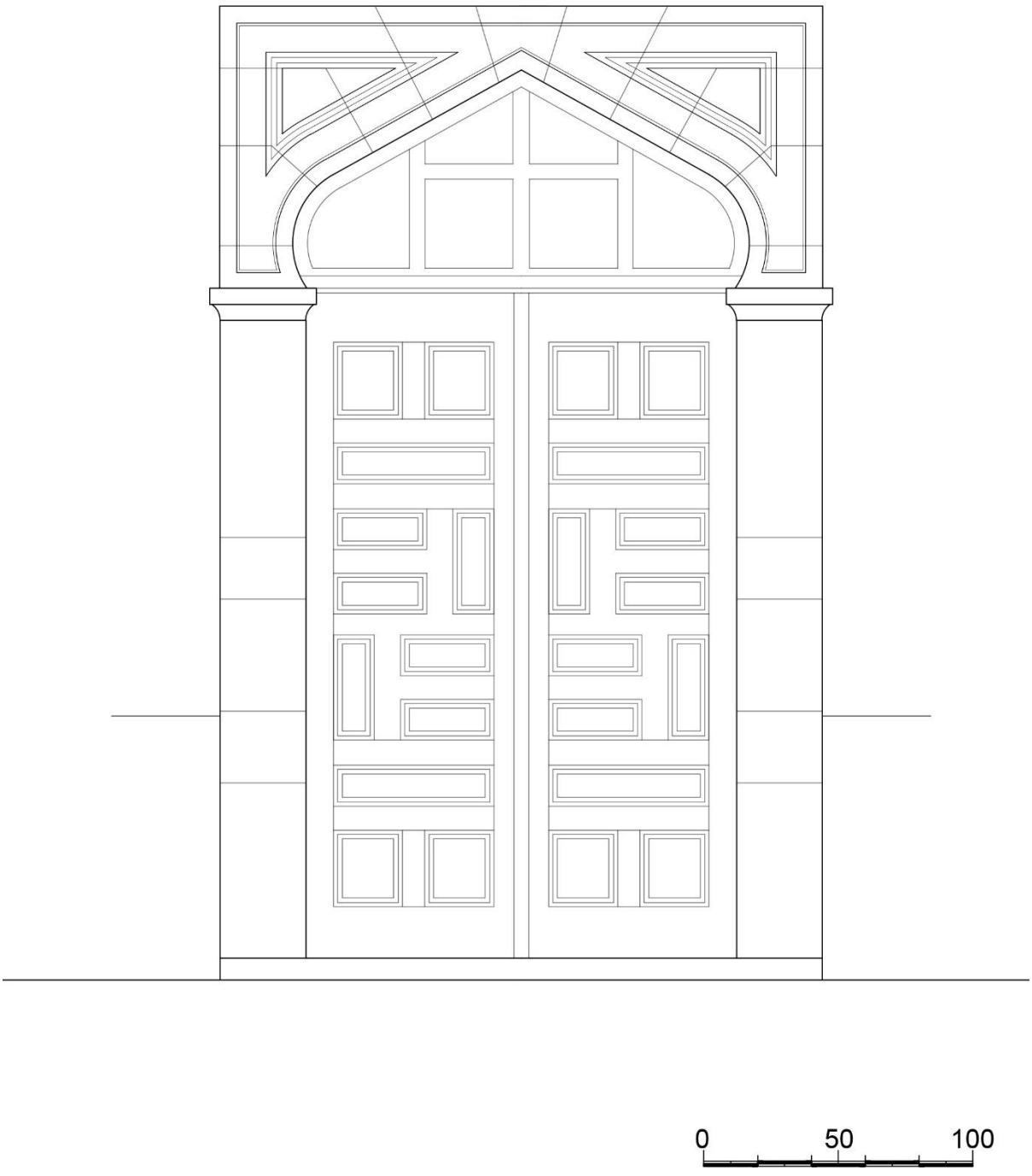

Çizim 4.61. Amasya Belediyesi Giriş Kapısı

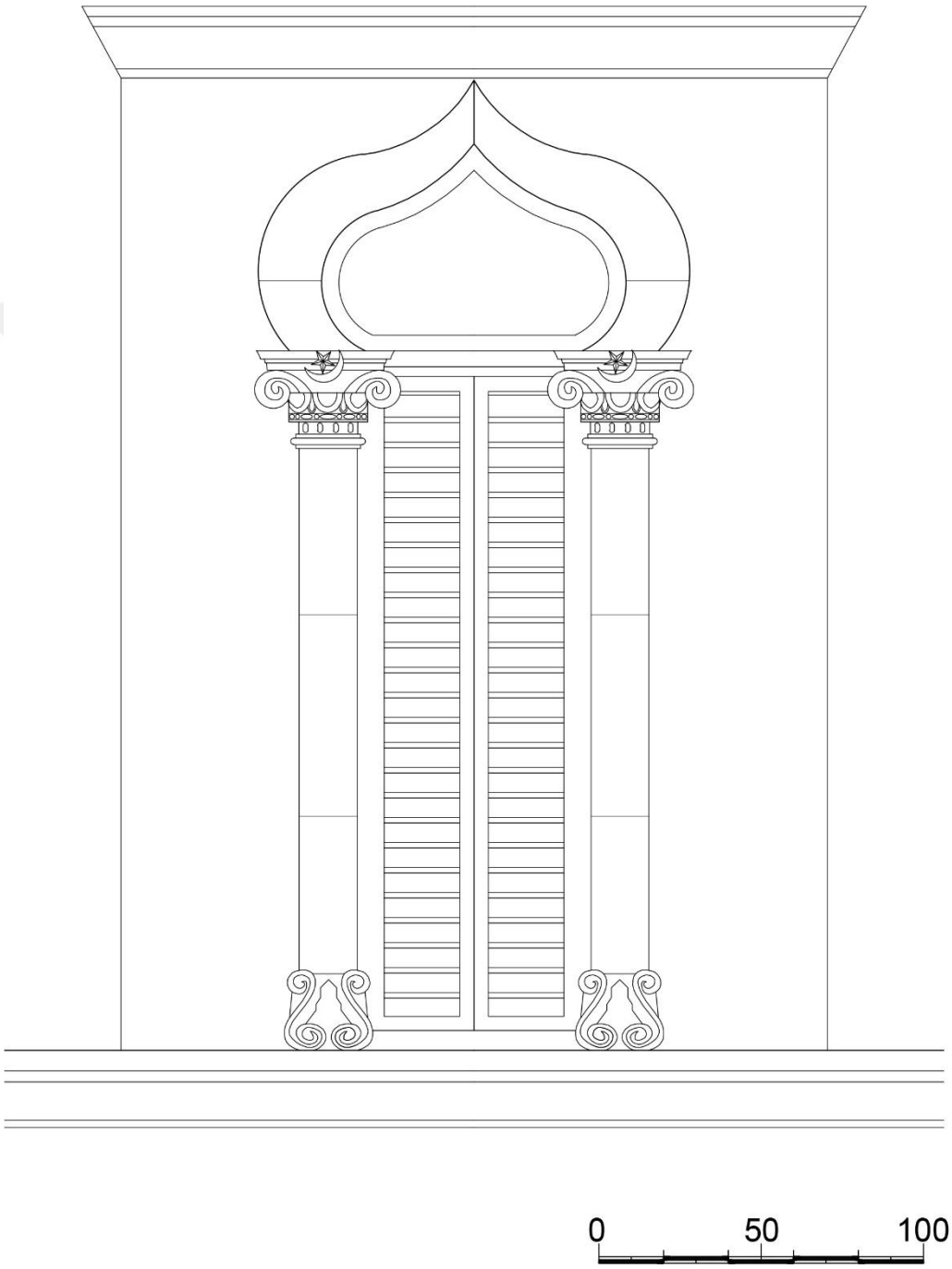

Çizim 4.62. İzmit Saat Kulesi Balkon Kapısı[1098]

[1098] Bu çizim Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek ve düzenlenerek çizilmiştir.

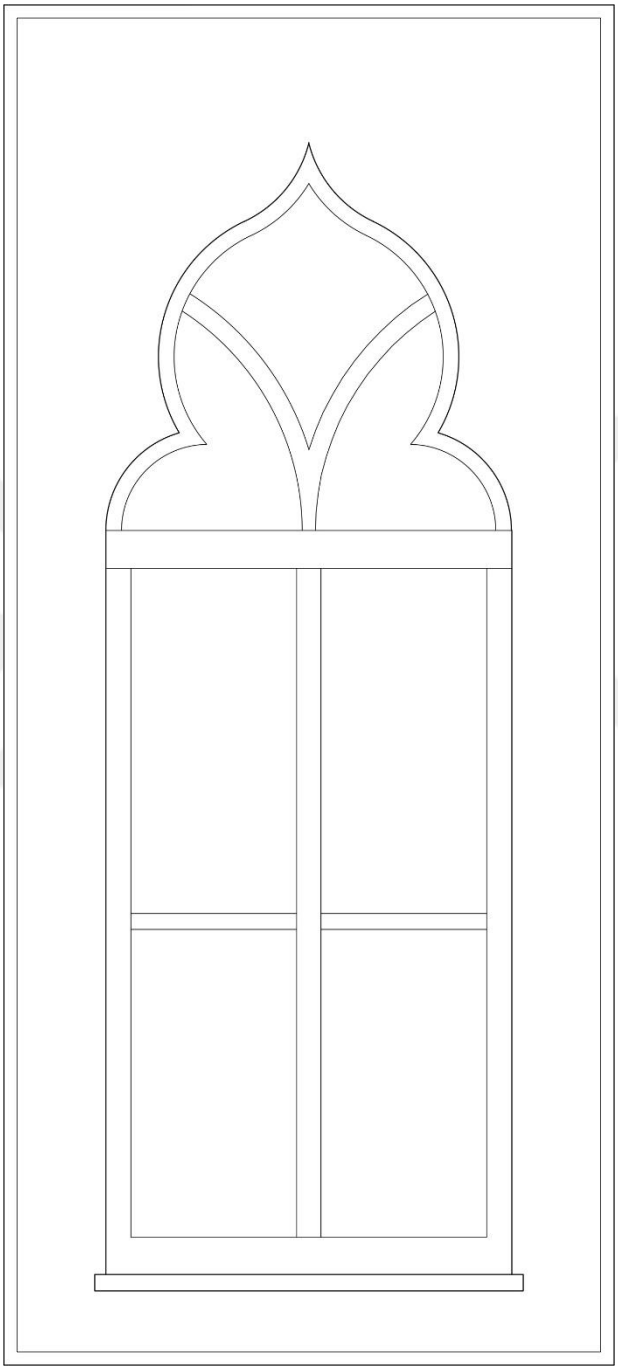

Çizim 4.63. Bursa Mecidiye Karakolu[1099]

[1099] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.288'den yararlanılarak çizilmiştir.

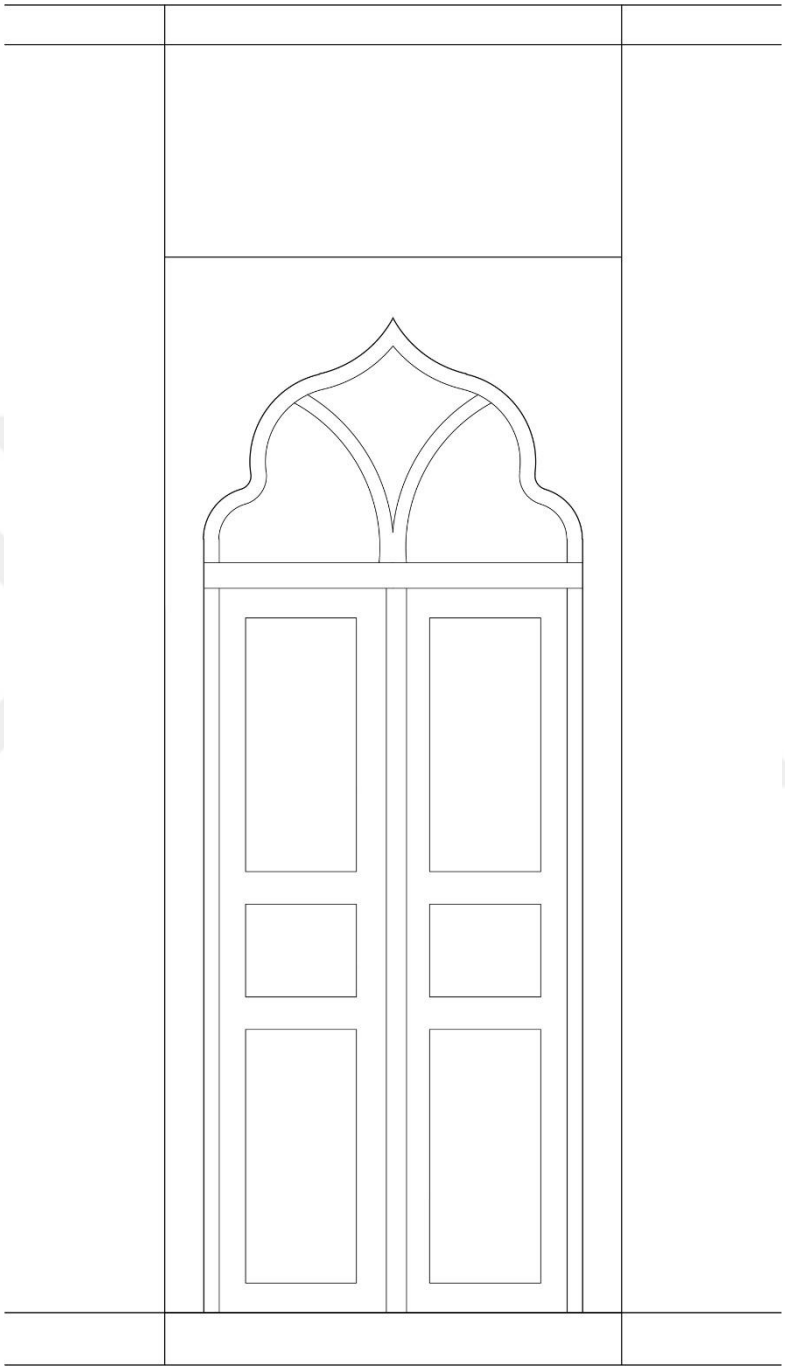

Çizim 4.64. Bursa Hamidiye Doğu Karakolu[1100]

[1100] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.284'ten yararlanılarak çizilmiştir.

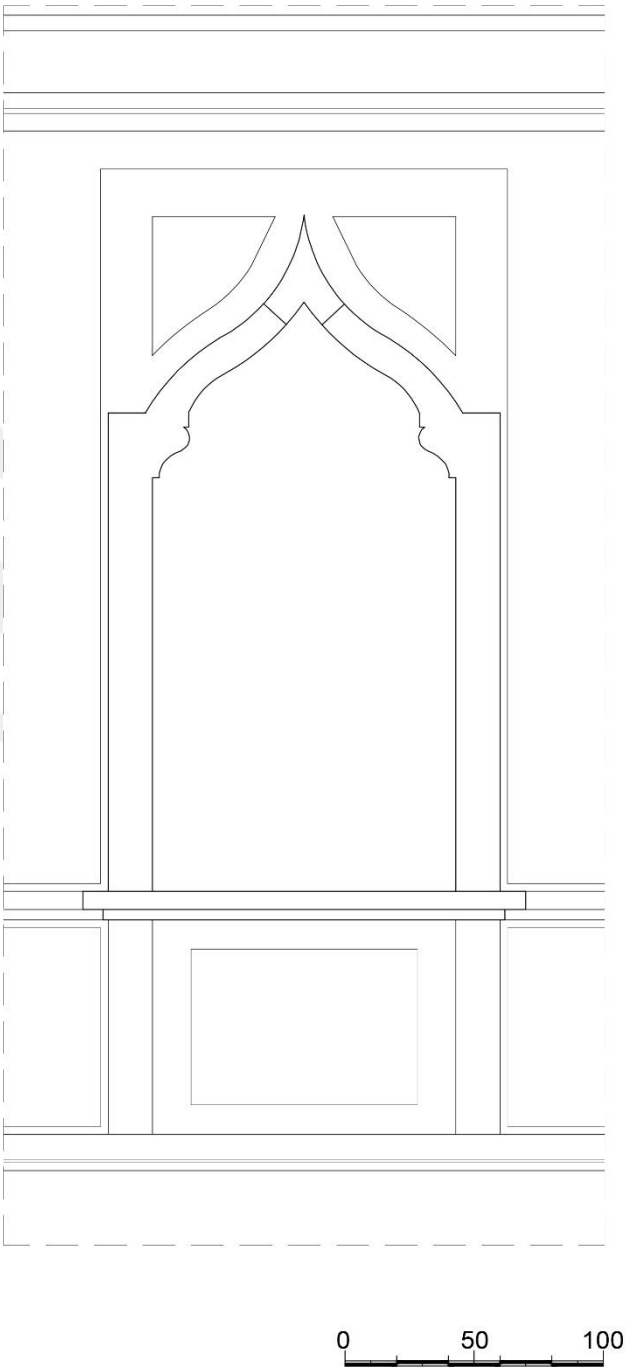

Çizim 4.65. Konya Akşehir Osmanlı Bankası[1101]

[1101] Bu çizim Konya Akşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek ve Fotoğraf 3.497'den yararlanılarak çizilmiştir.

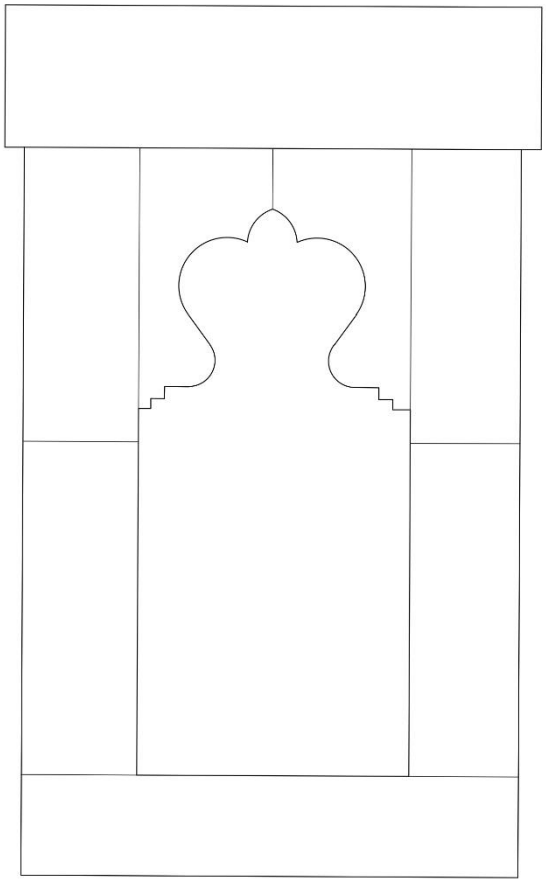

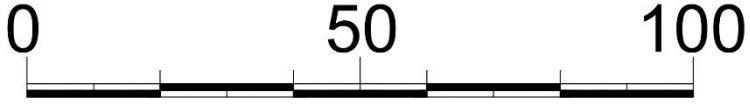

Çizim 4.66. Sinop Jandarma Binası Batı Cephesi Penceresi

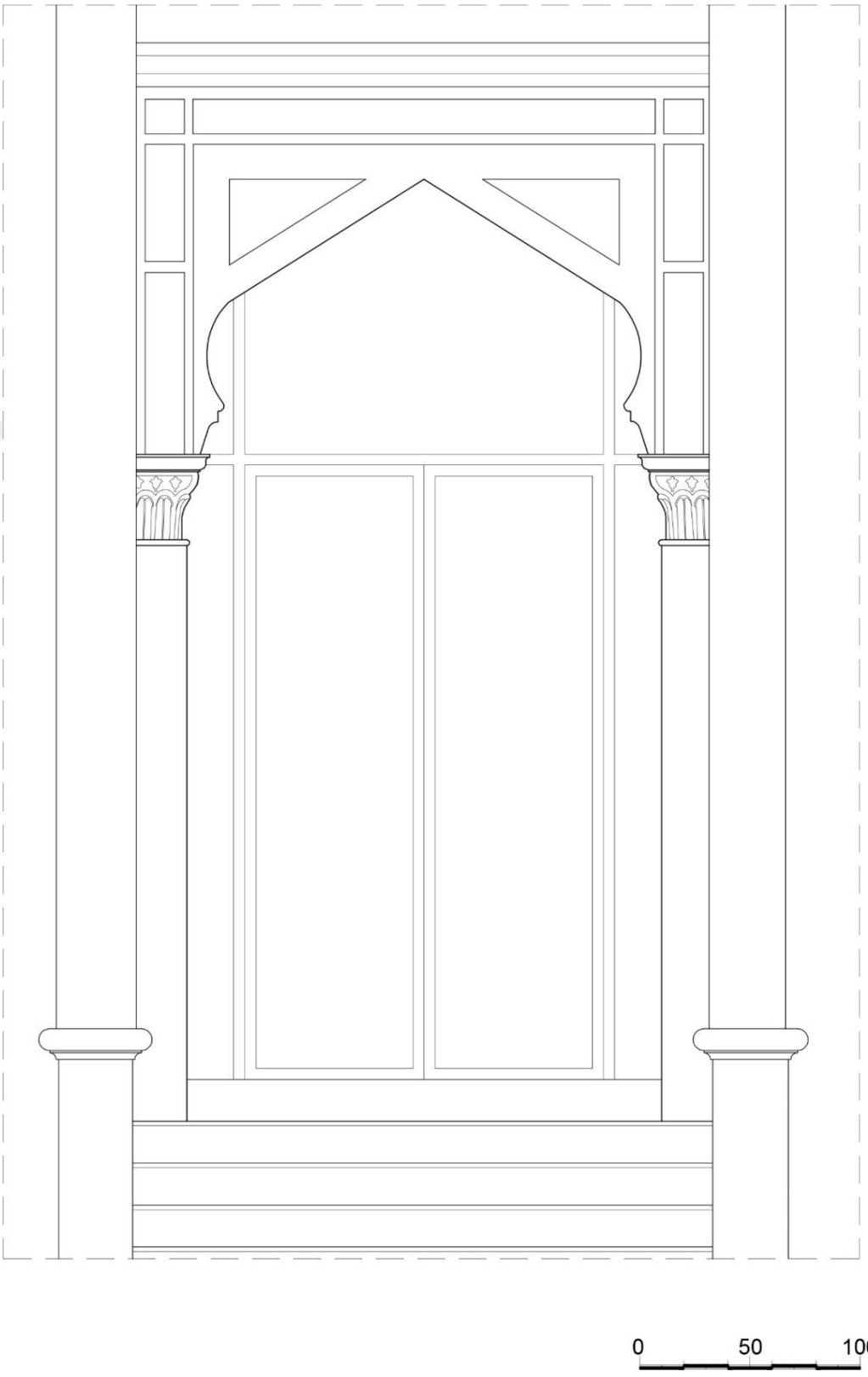

Çizim 4.67. Konya Akşehir Osmanlı Bankası[1102]

[1102] Bu çizim Konya Akşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek çizilmiştir.

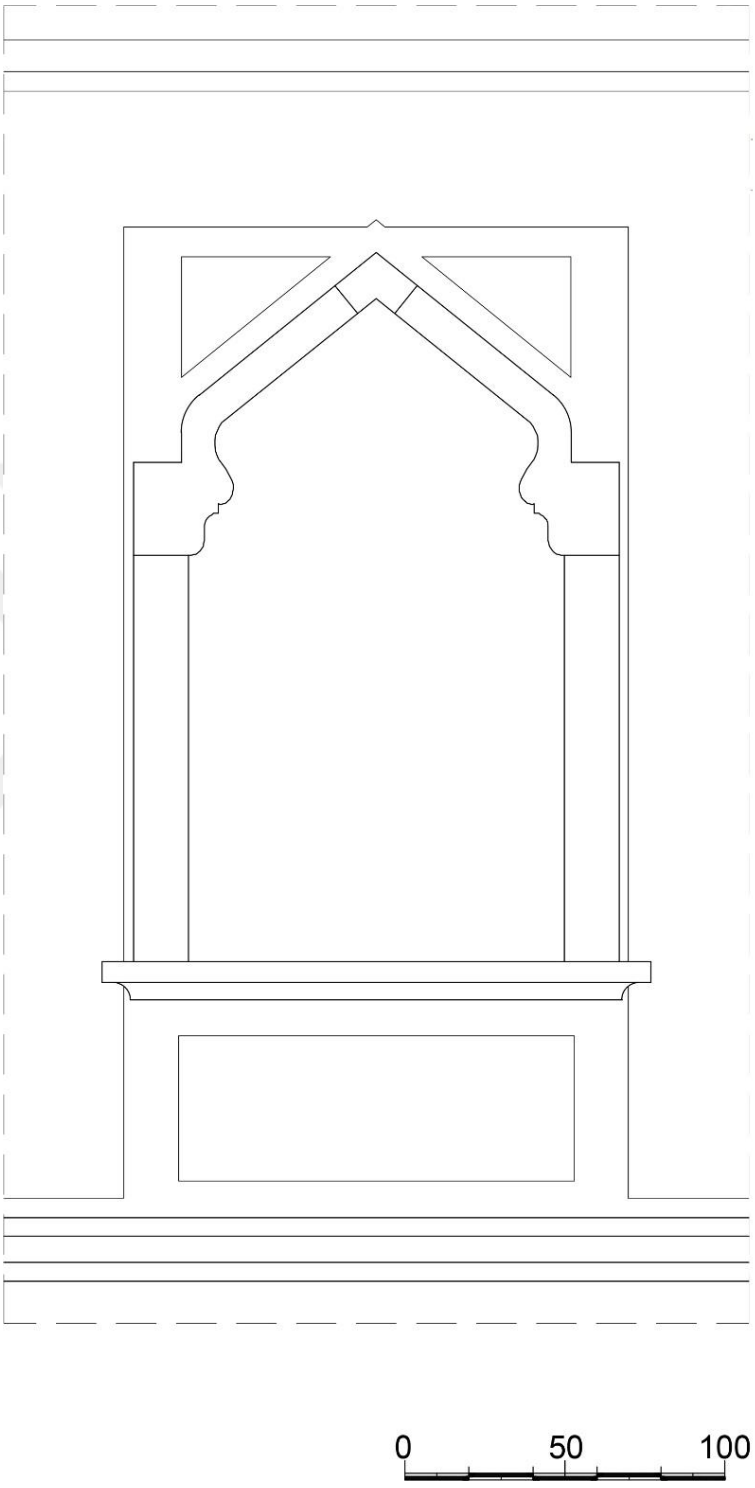

Çizim 4.68. Konya Akşehir Osmanlı Bankası[1103]

[1103] Bu çizim Konya Akşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek ve Fotoğraf 3.497'den yararlanılarak çizilmiştir.

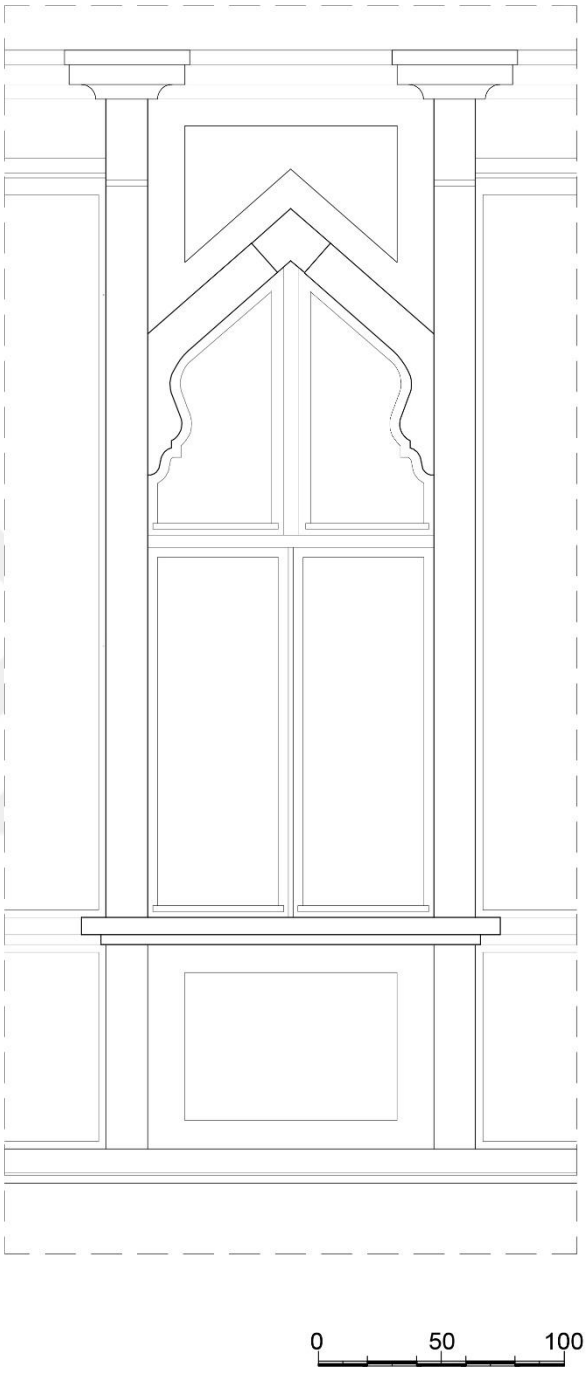

Çizim 4.69. Konya Akşehir Osmanlı Bankası[1104]

[1104] Bu çizim Konya Akşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek ve Fotoğraf 3.497'den yararlanılarak çizilmiştir.

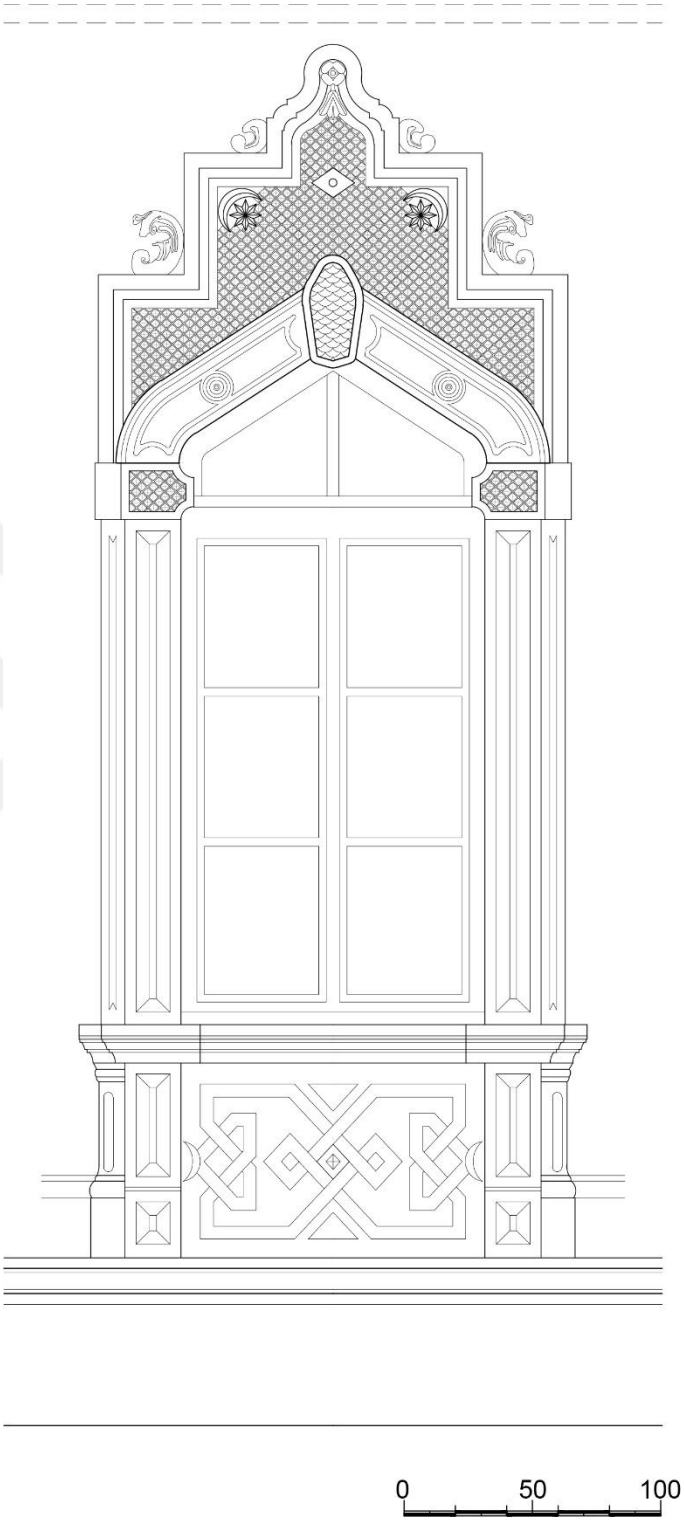

Çizim 4.70. İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Zemin Kat Penceresi

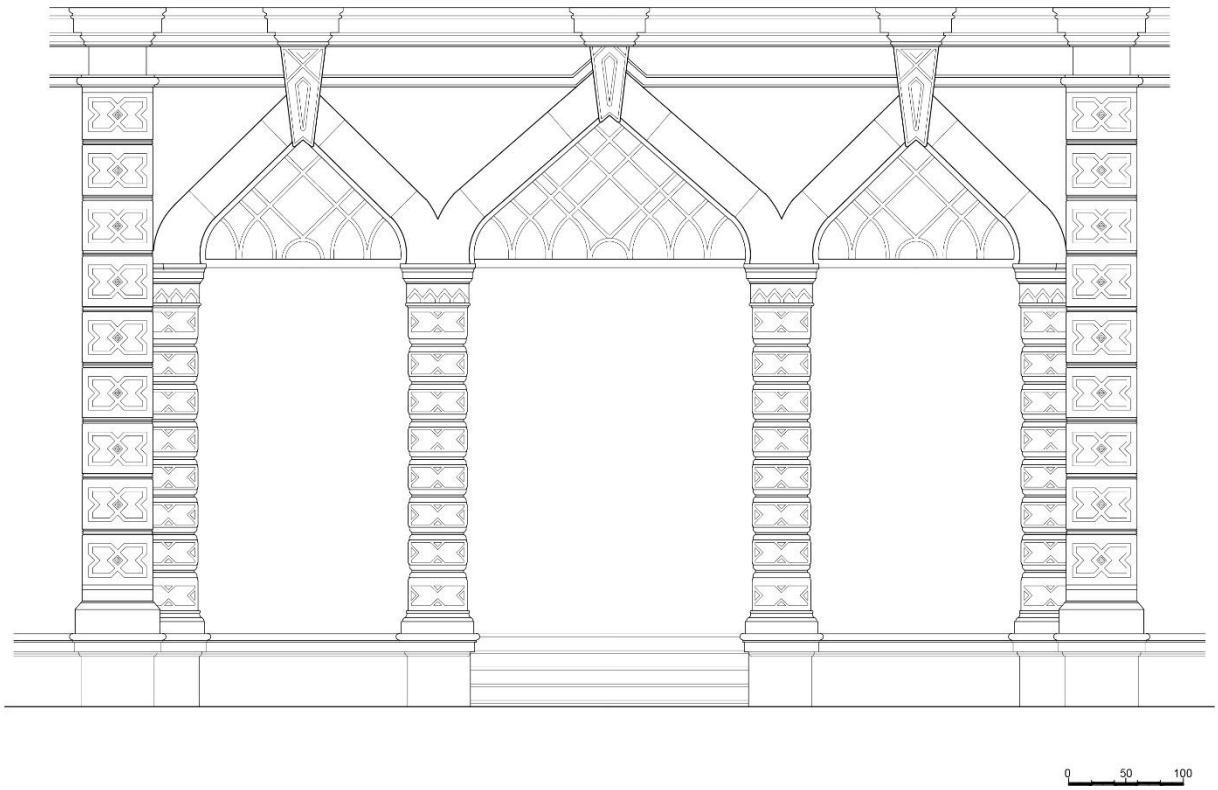

Çizim 4.71. İzmir Hamidiye Mekteb-i Sultani Girişi

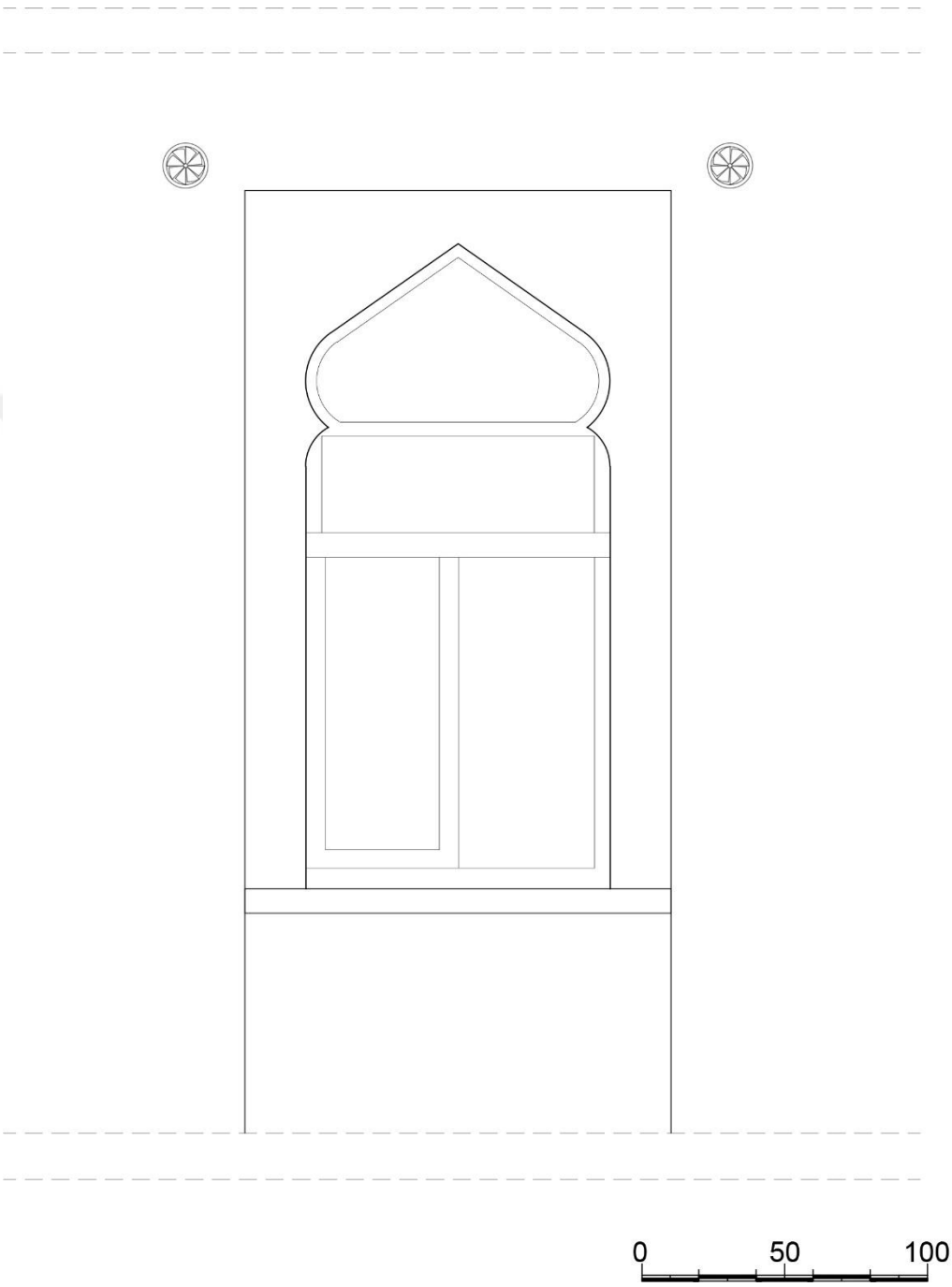

Çizim 4.72. Samsun Hazinedarzade Süleyman Paşa Medresesi[1105]

[1105] Bu çizim Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden ve Fotoğraf 3.613'ten yararlanılarak çizilmiştir.

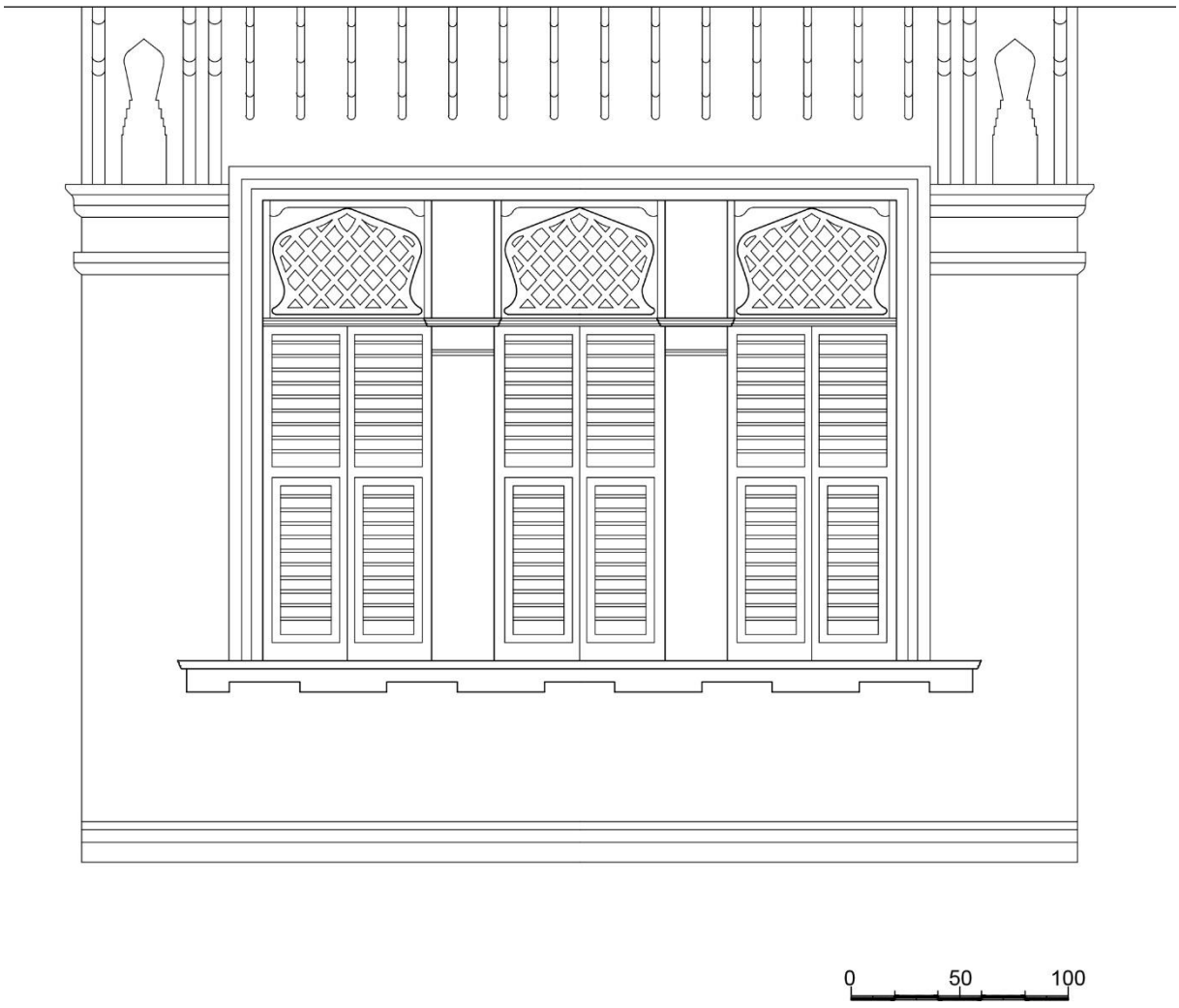

Çizim 4.73. Bursa Mudanya Mütareke Evi[1106]

[1106] Bu çizim Mudanya Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

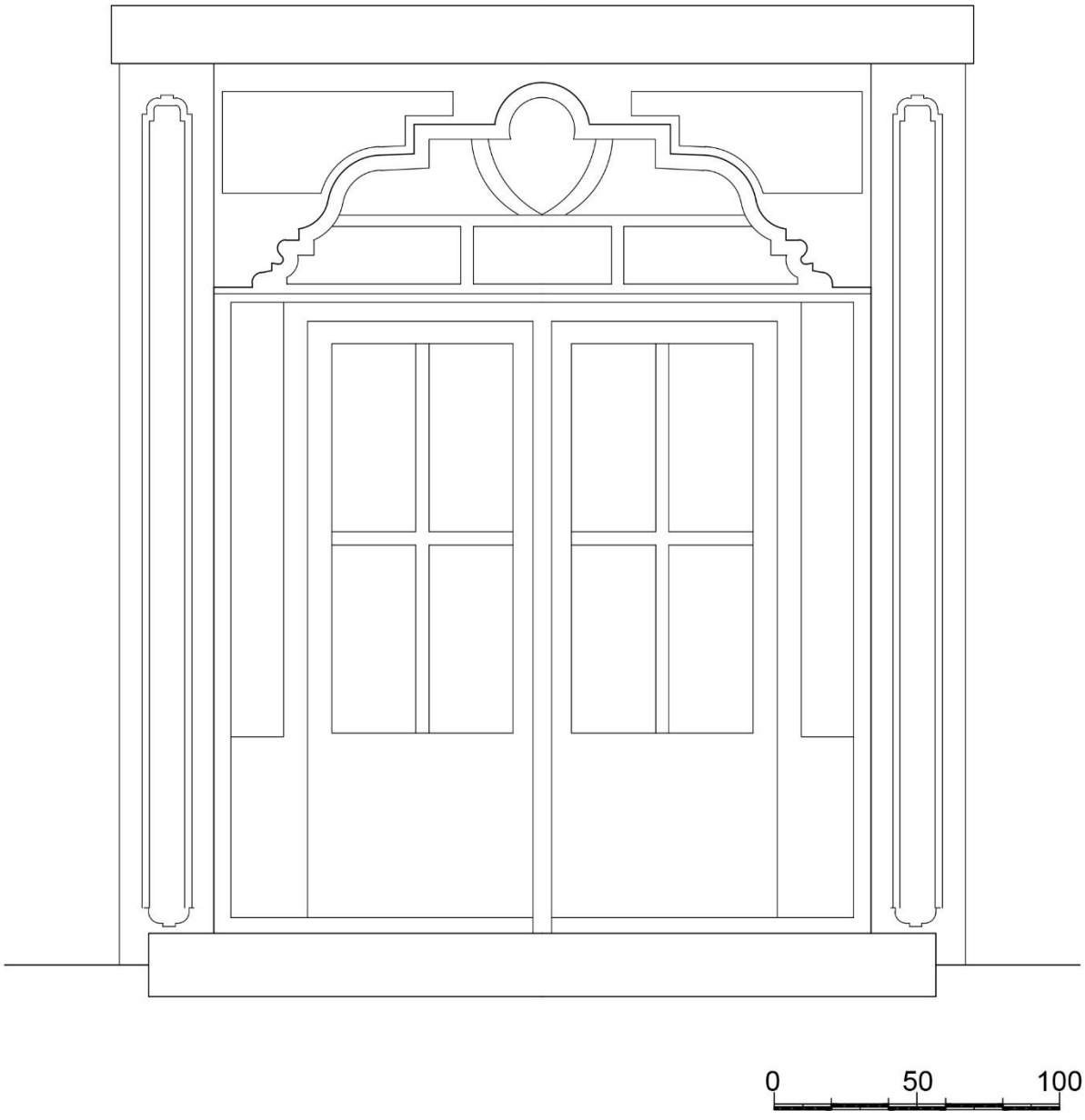

Çizim 4.74. Sinop Jandarma Binası Doğu Cephesi Balkon Kemeri

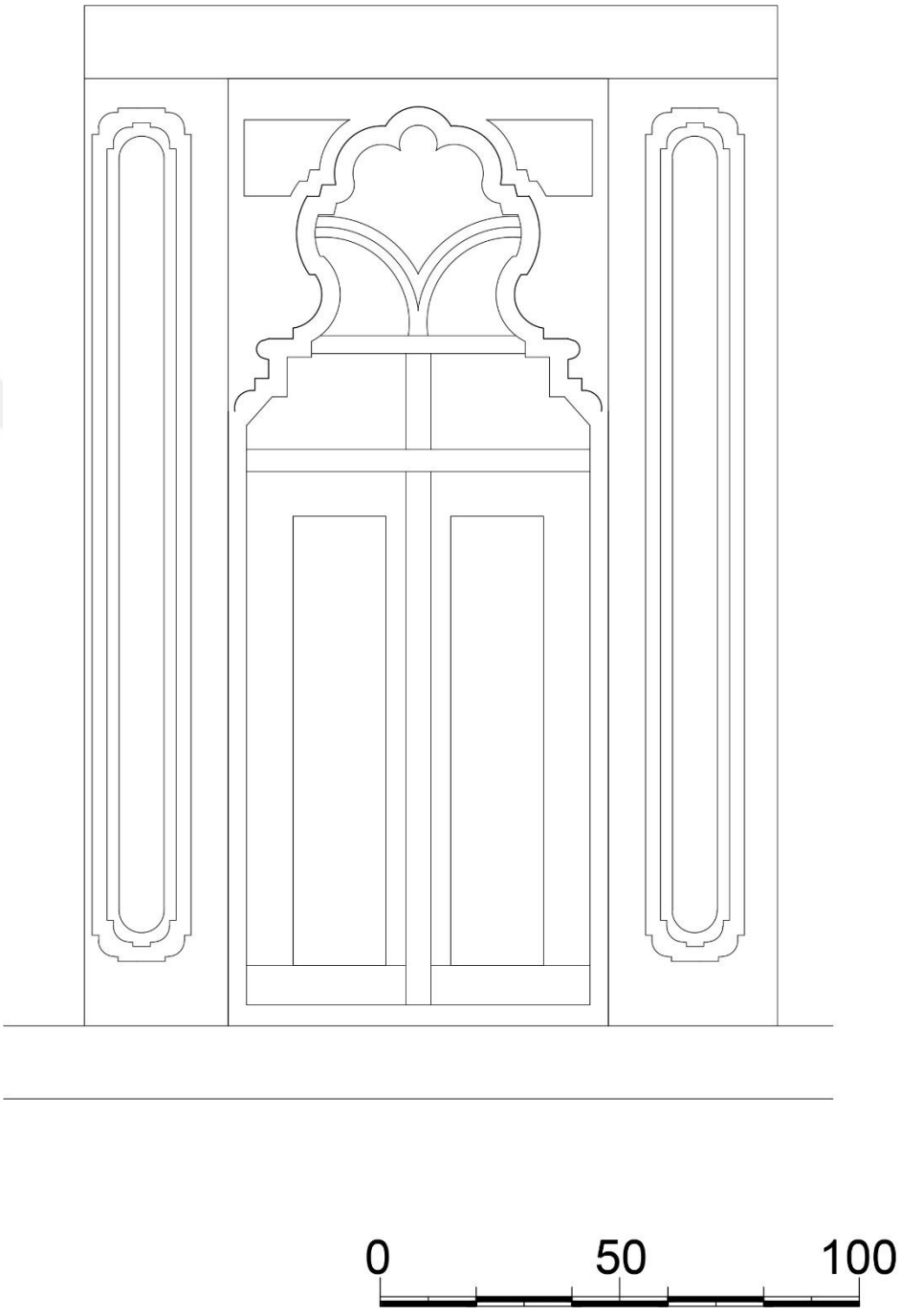

Çizim 4.75. Sinop Jandarma Binası Penceresi

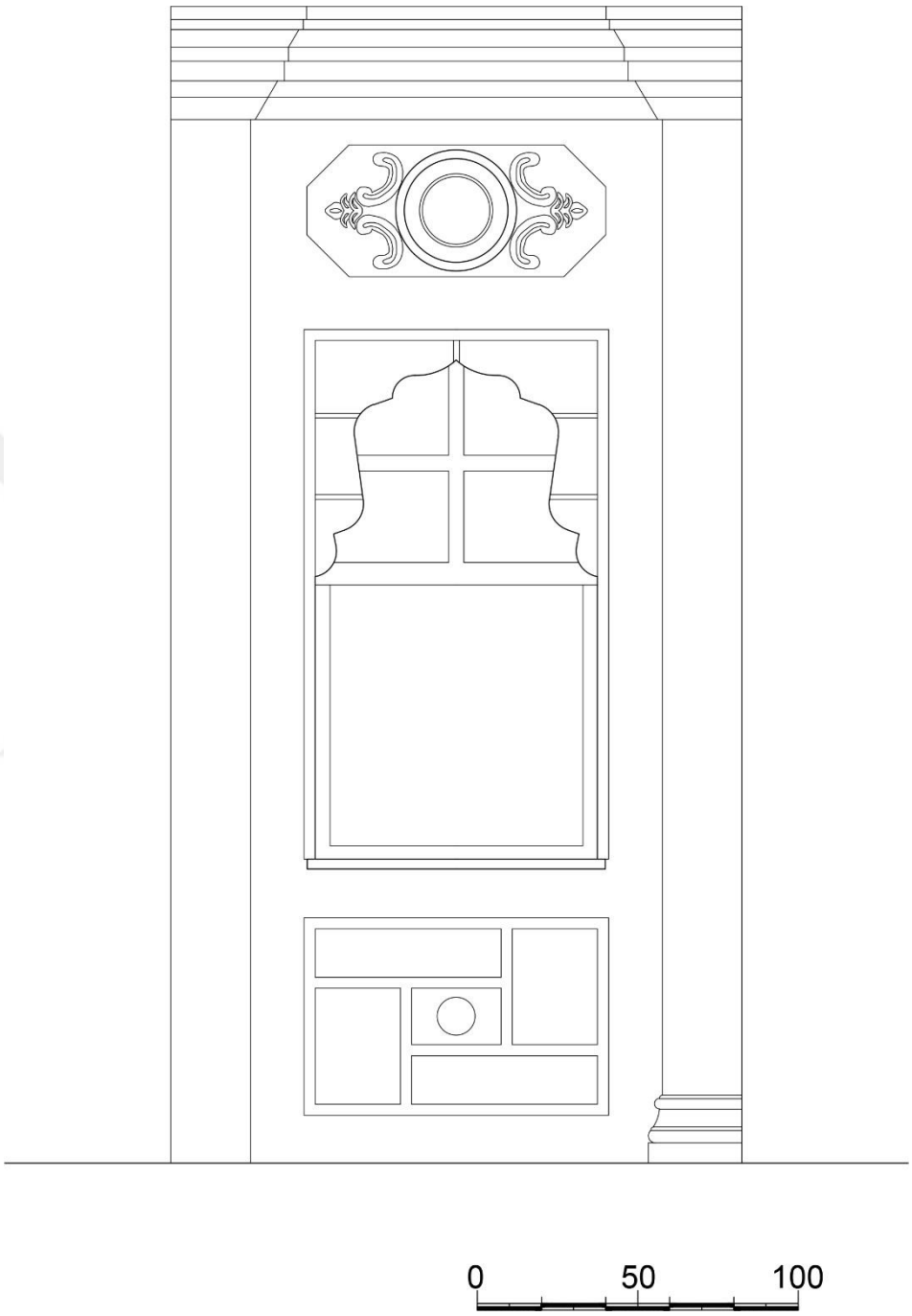

Çizim 4.76. Balıkesir Zağnos Paşa Cami Muvakkithanesi Penceresi

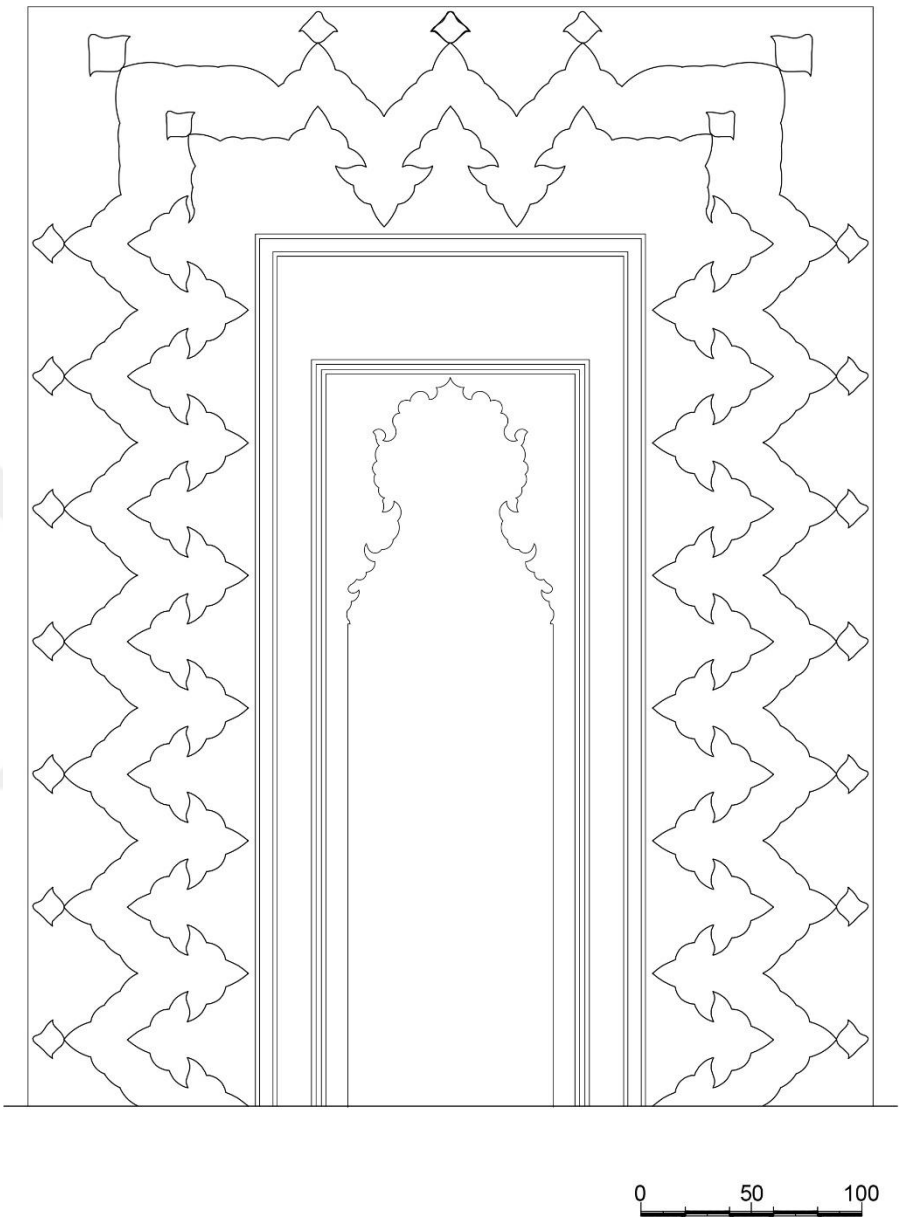

Çizim 4.77. Kütahya Yeşil Cami Mihrabı[1107]

[1107] Bu çizim Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

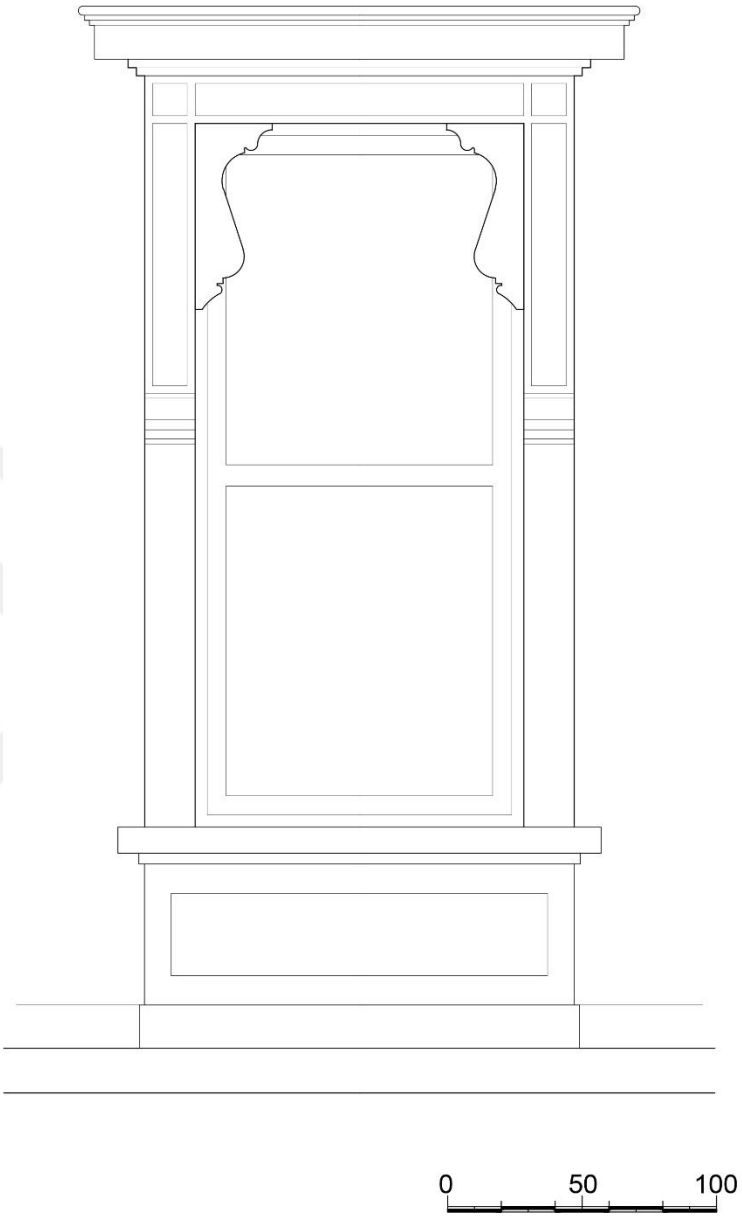

Çizim 4.78. Eskişehir Osmanlı Bankası Pencereleri

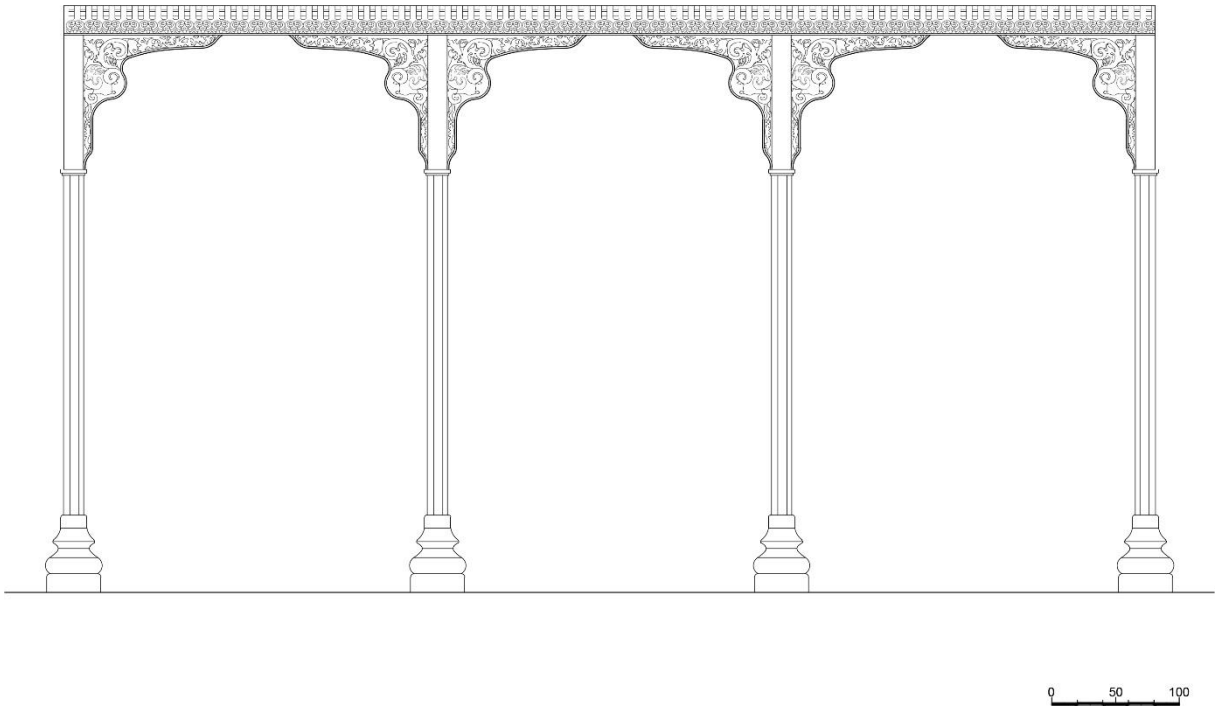

Çizim 4.79. Sivas Sanay-i Mektebi[1108]

[1108] Bu çizim Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

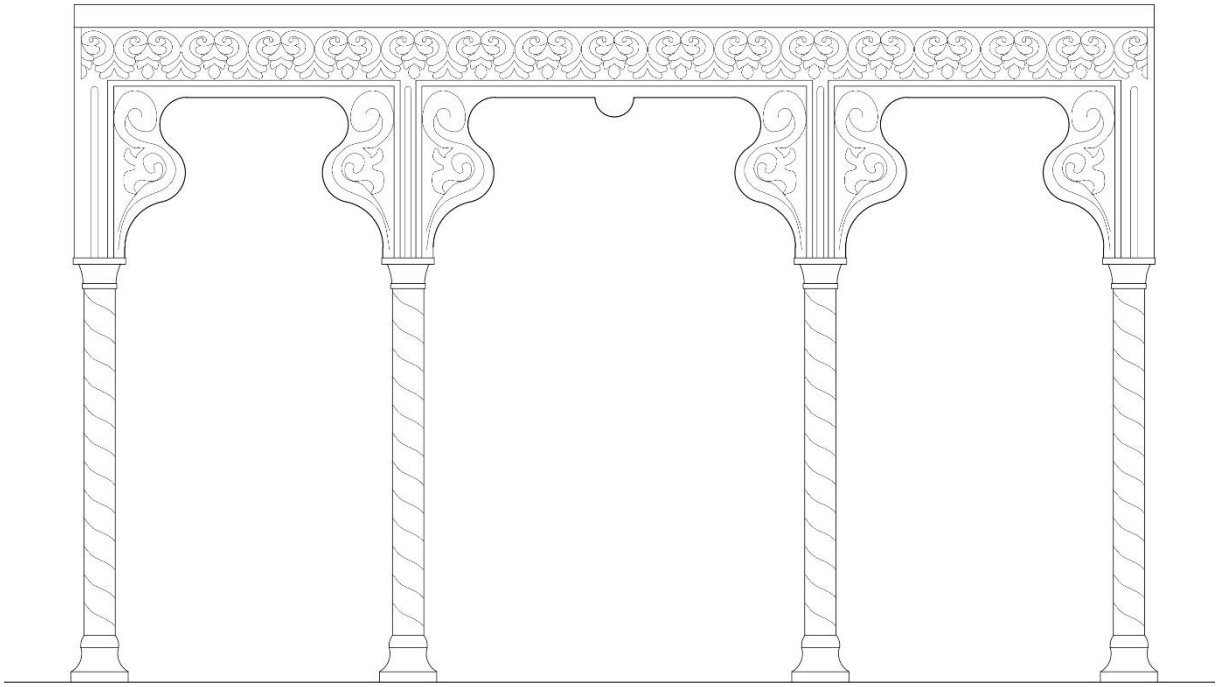

Çizim 4.80. Sivas Askeri Rüştiye Mektebi[1109]

[1109] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.538'den yararlanılarak çizilmiştir.

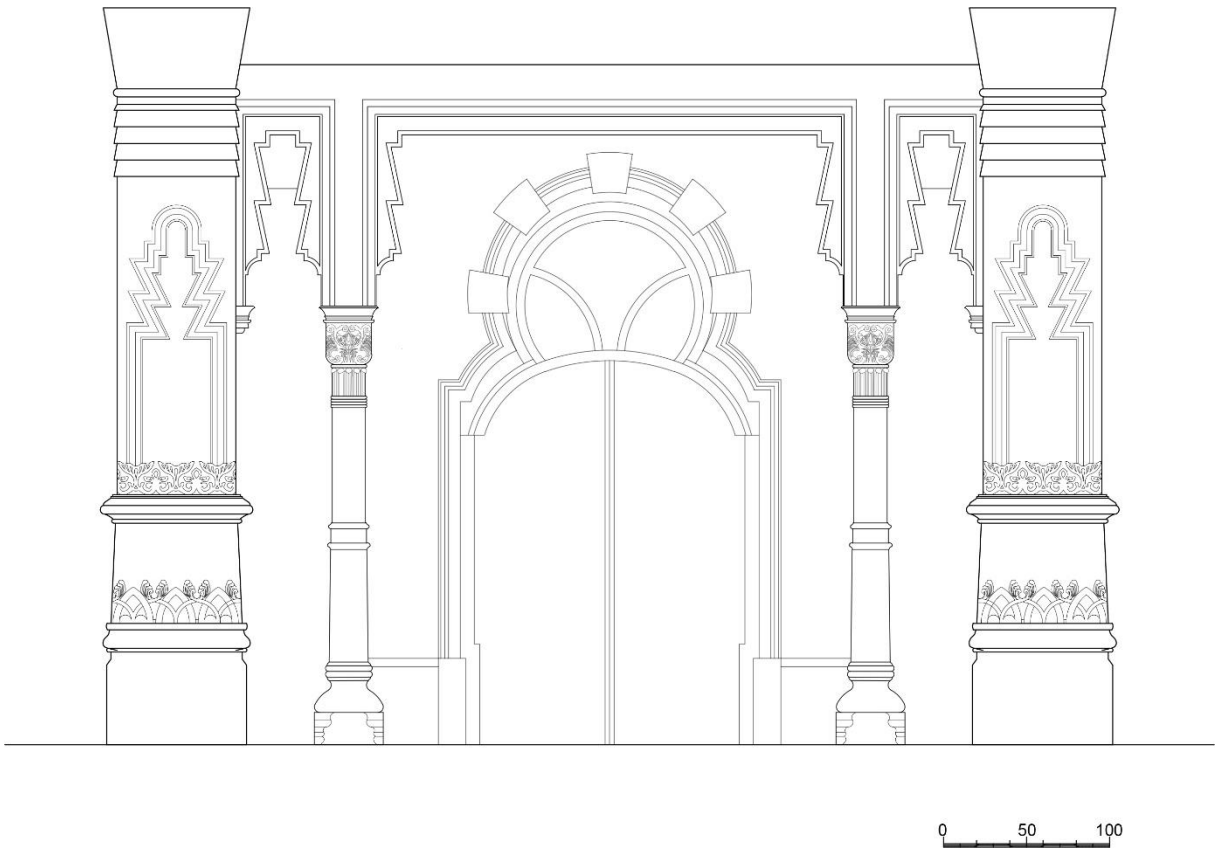

Çizim 4.81. Samsun Belediye Binası Girişi

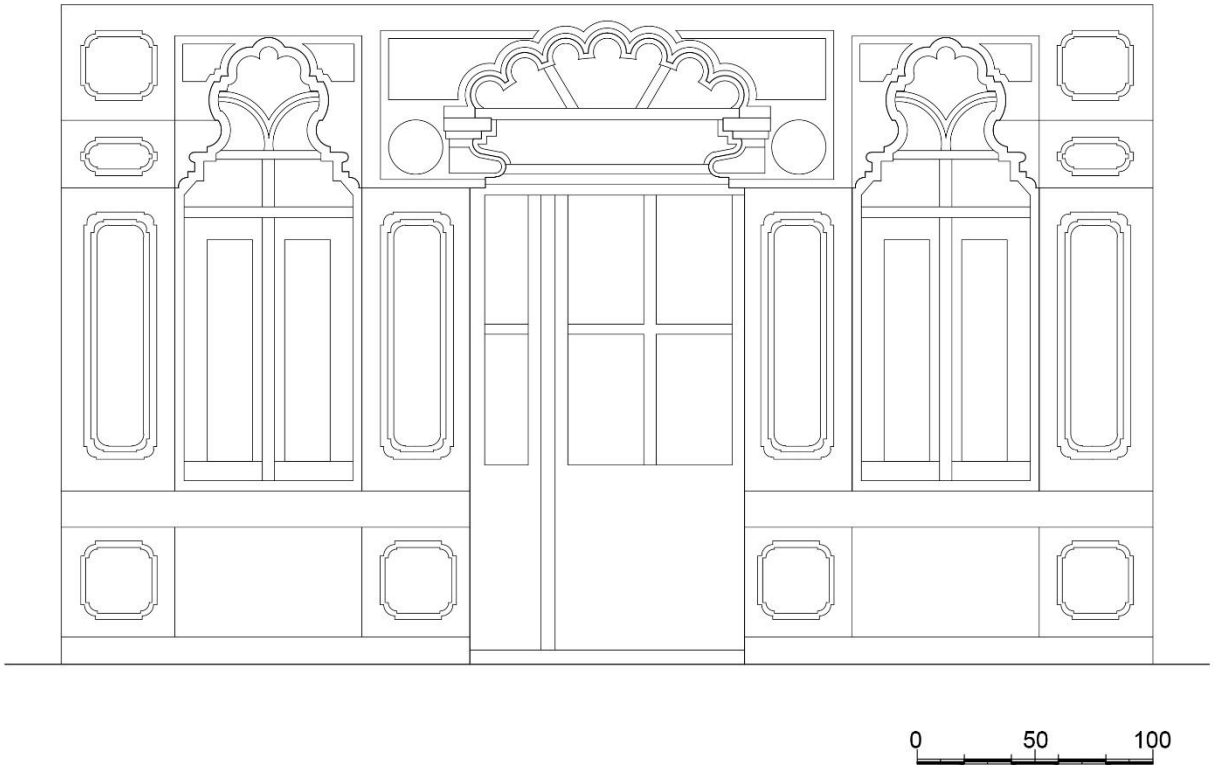

Çizim 4.82. Sinop Jandarma Binası Zemin Giriş Kapısı

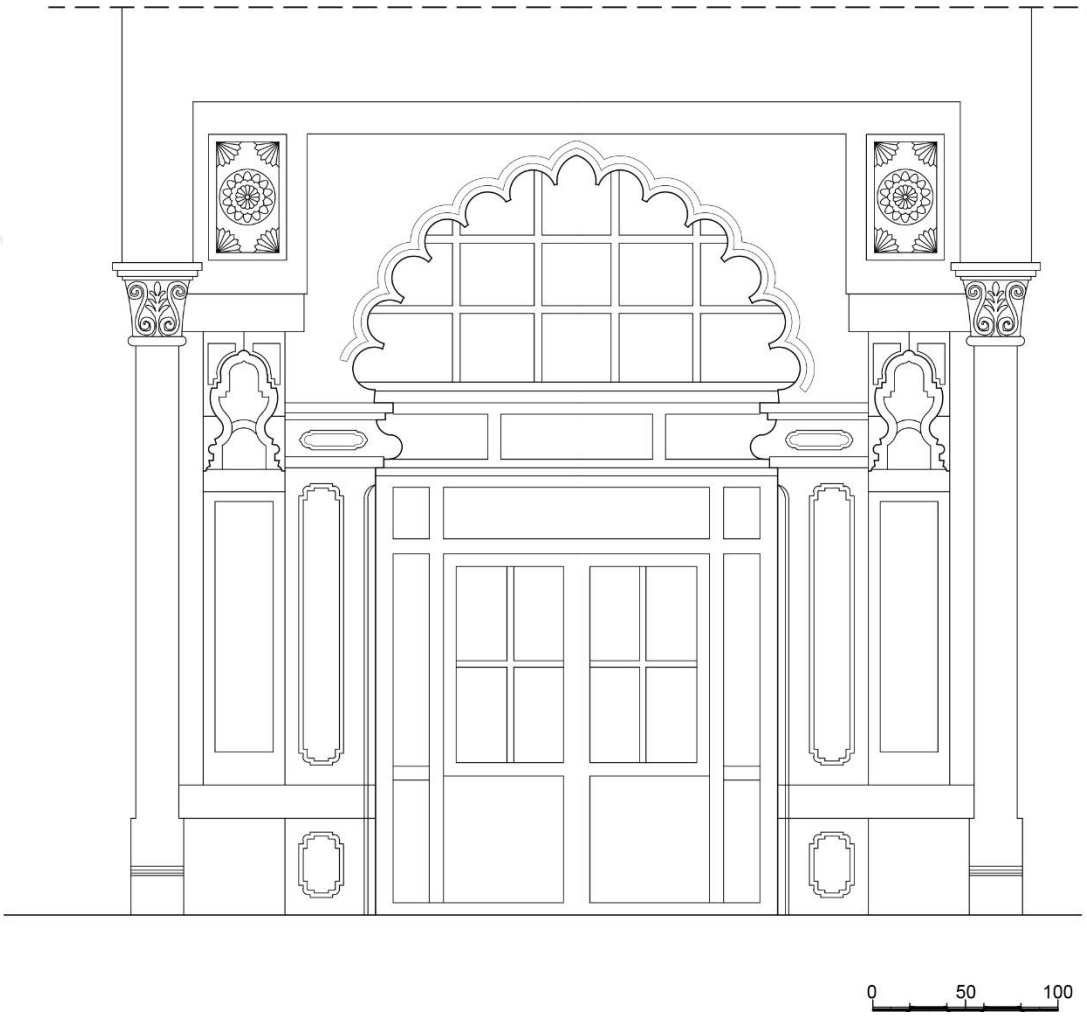

Çizim 4.83. Sinop Jandarma Binası Birinci Kat Giriş Kapısı

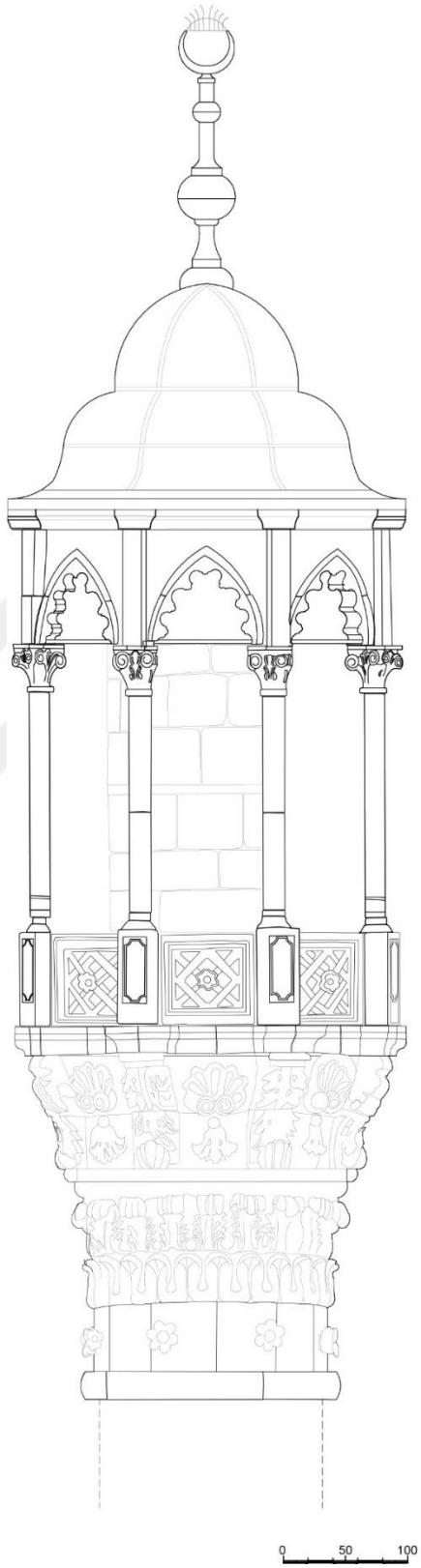

Çizim 4.84. Konya Aziziye Cami Minaresi[1110]

[1110] Bu çizim Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek çizilmiştir.

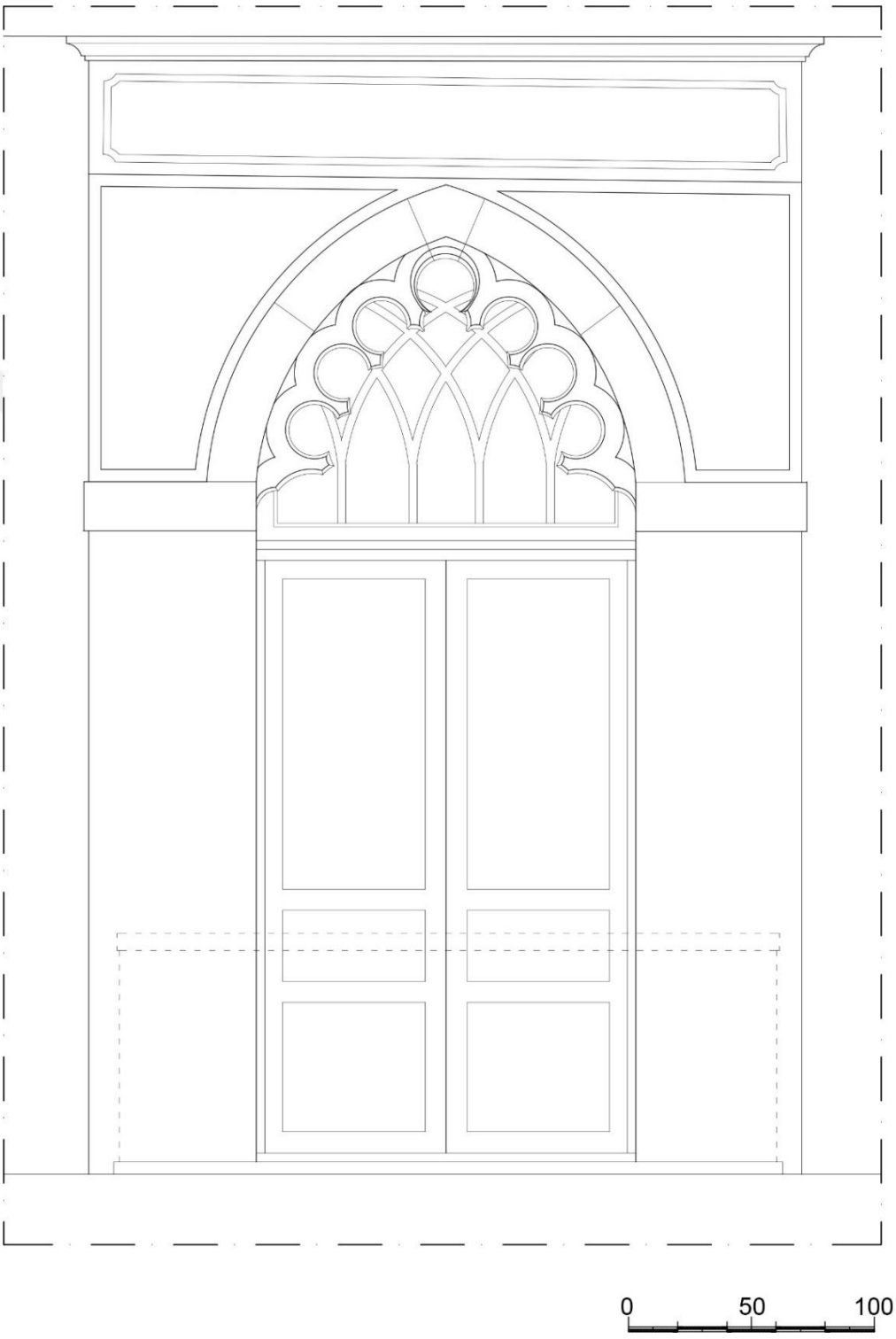

Çizim 4.85. İzmir Basmane Polis Karakolu[1111]

[1111] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek çizilmiştir.

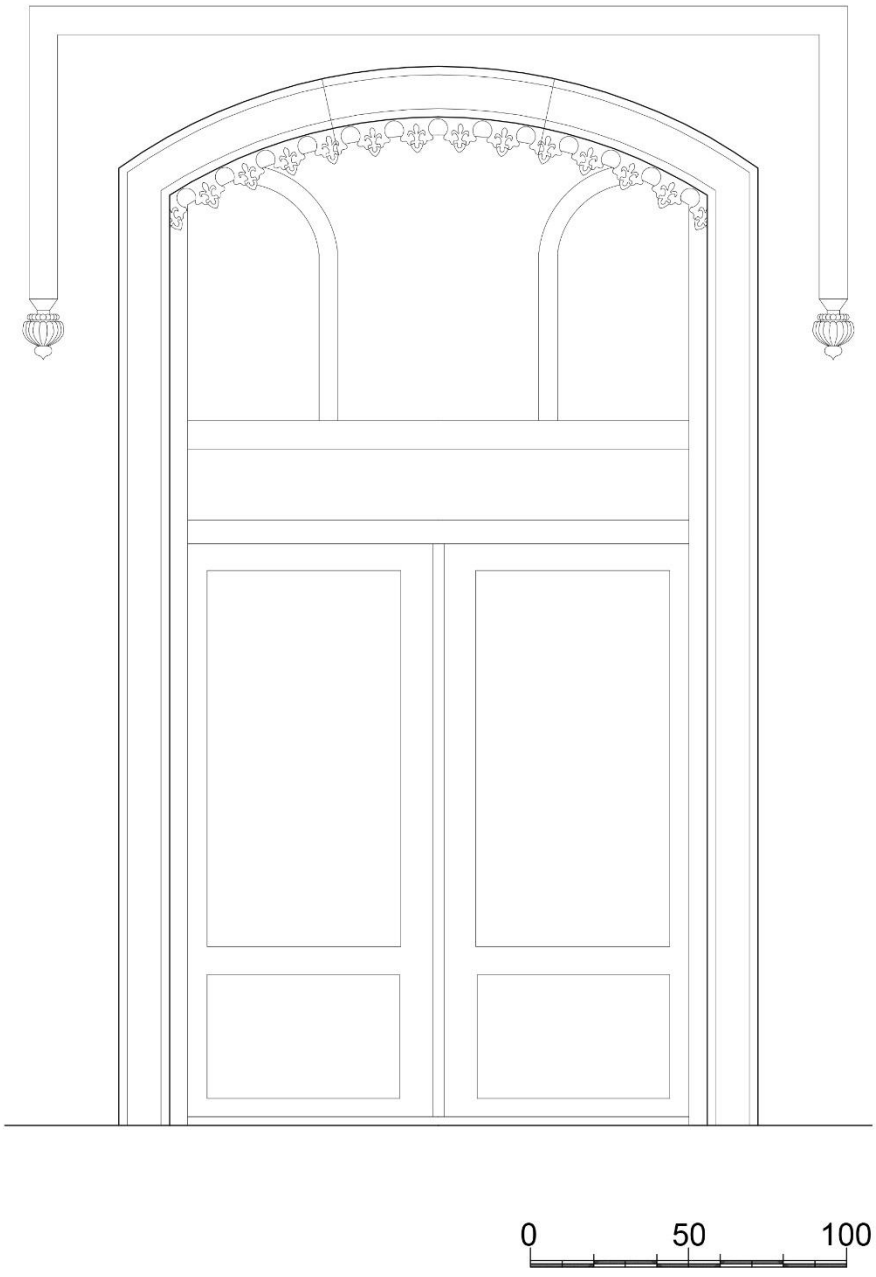

Çizim 4.86. Samsun Belediye Binası İkinci Kat Balkon Kapısı

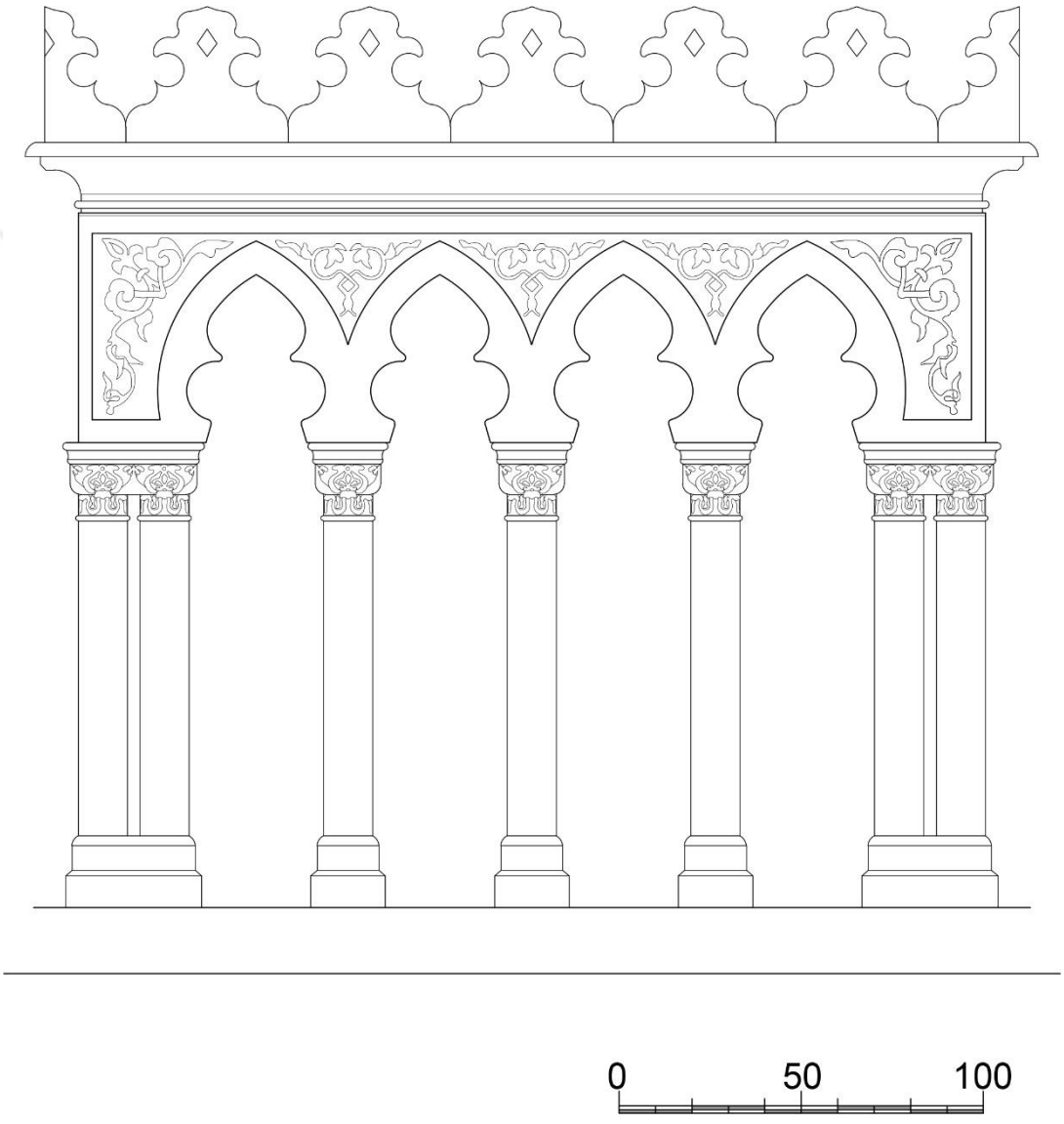

Çizim 4.87. İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Revak Kemerleri[1112]

[1112] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

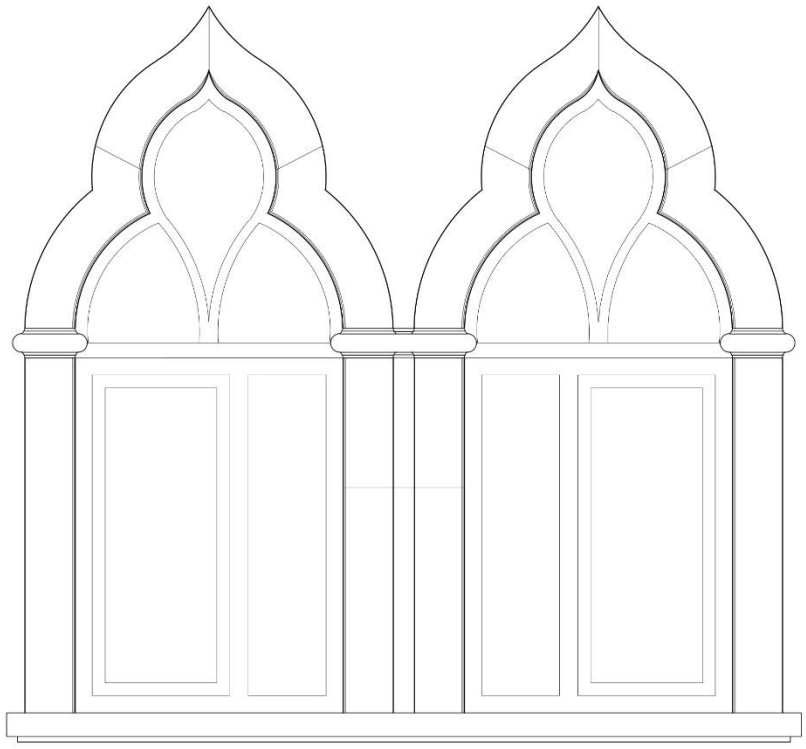

Çizim 4.88. Manisa Demirci Hükümet Konağı İkinci Kat Pencereleri[1113]

[1113] Bu çizim İzmir 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

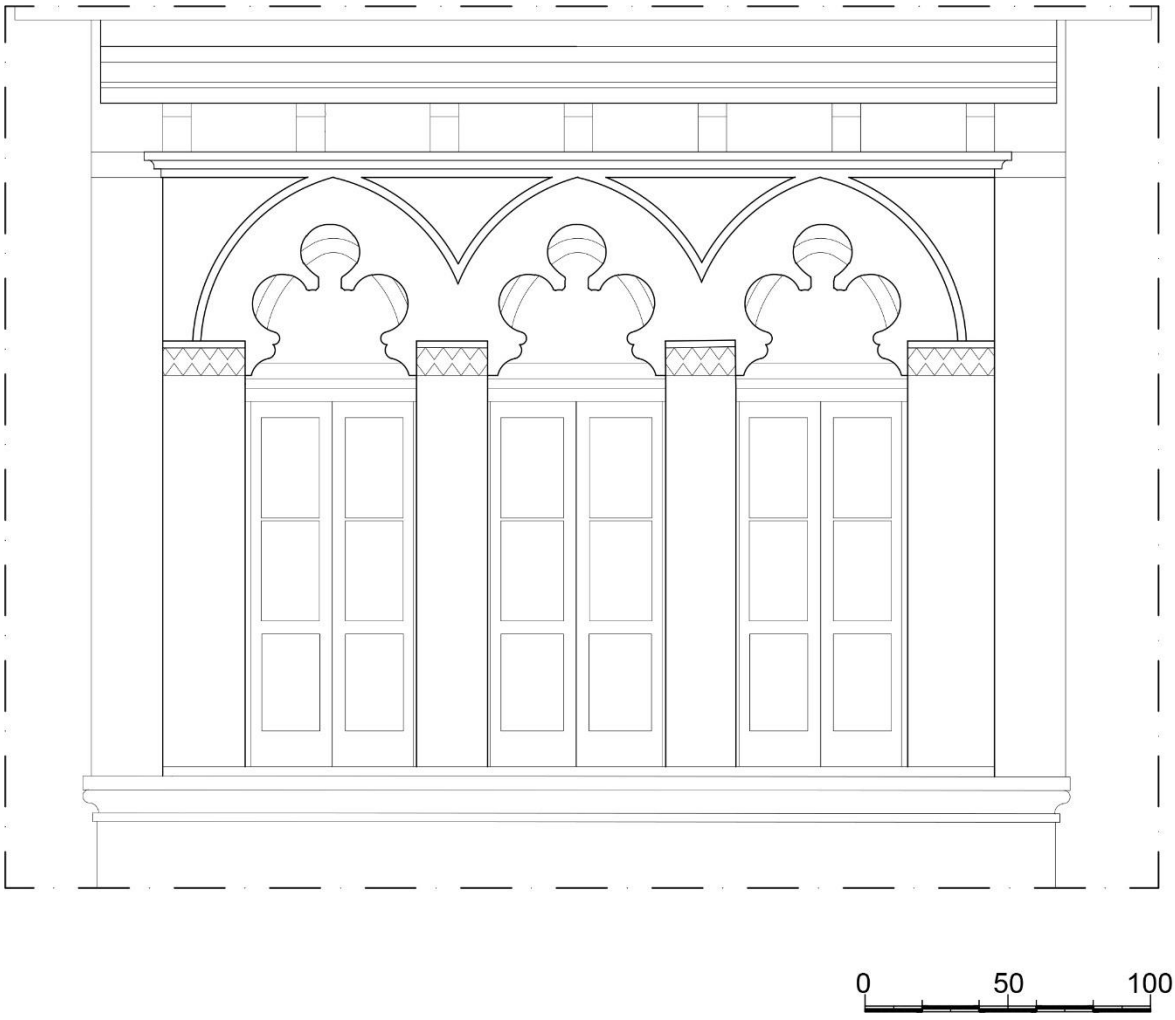

Çizim 4.89. İzmir Basmane Polis Karakolu[1114]

[1114] Bu çizim İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek ve düzenlenerek çizilmiştir.

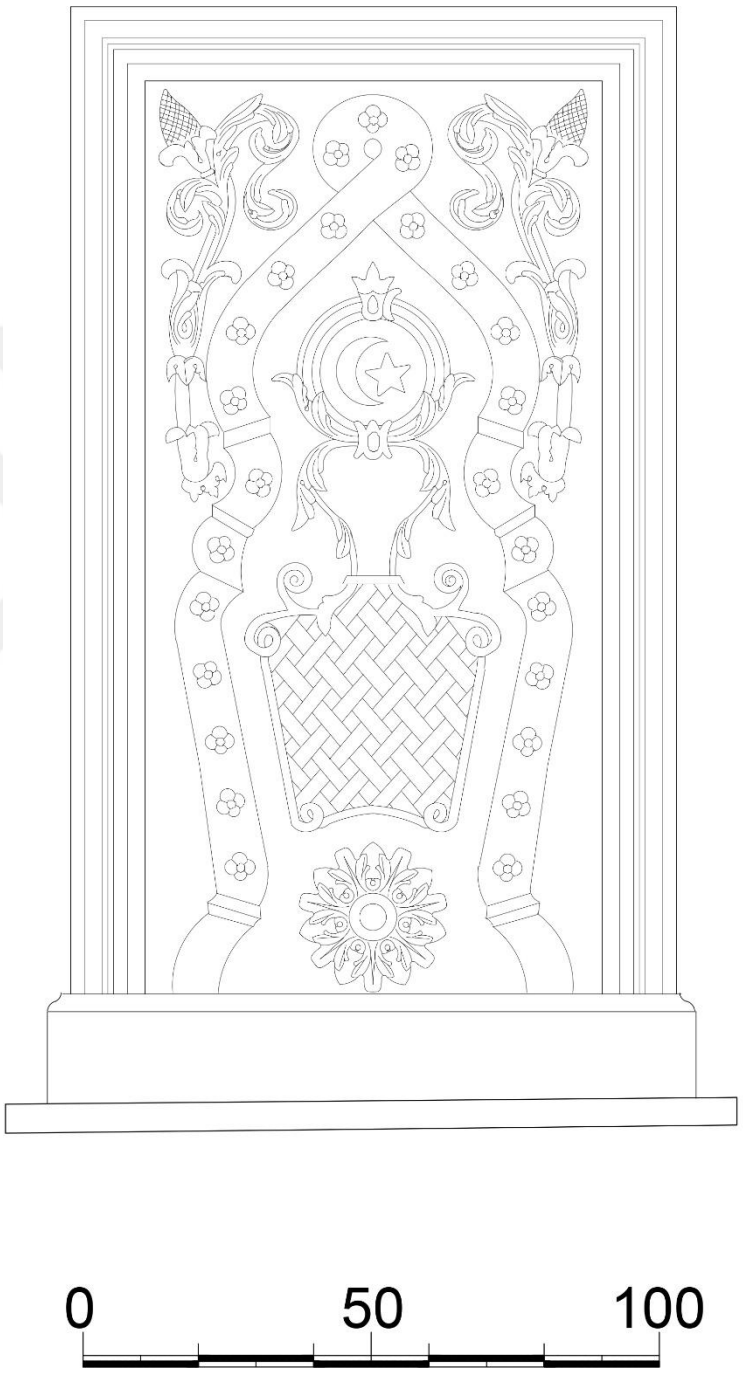

Çizim 4.90. Balıkesir Bandırma Haydar Çavuş Çeşmesi Aynalık[1115]

[1115] Bu çizim Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden işlenerek ve düzenlenerek çizilmiştir.

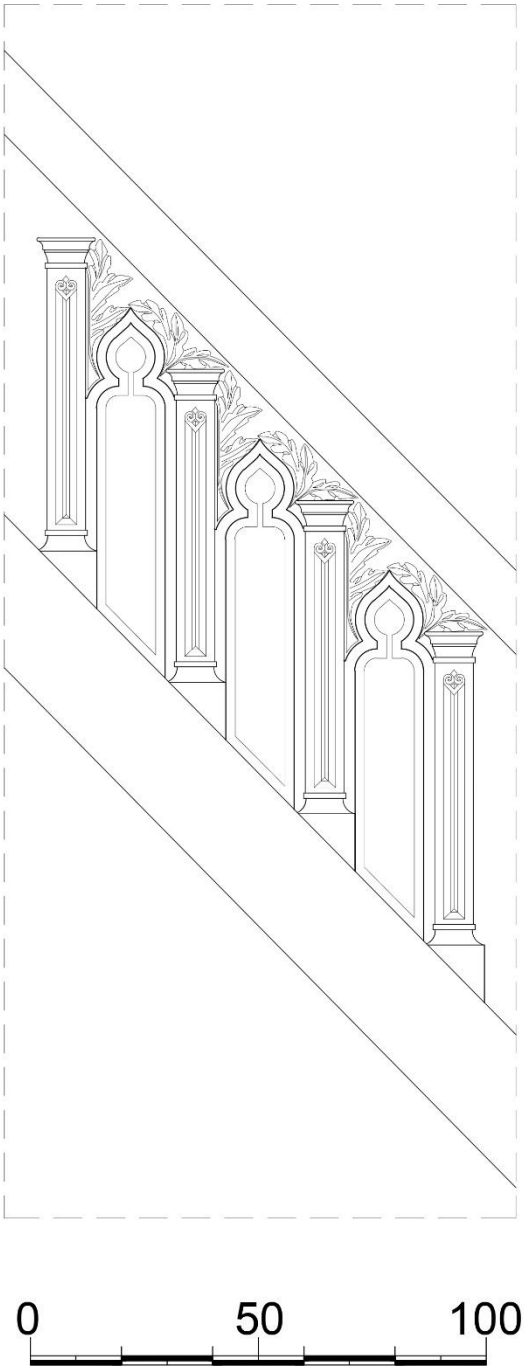

Çizim 4.91. İzmir Salepçioğlu Minber Korkuluğu Süsleri

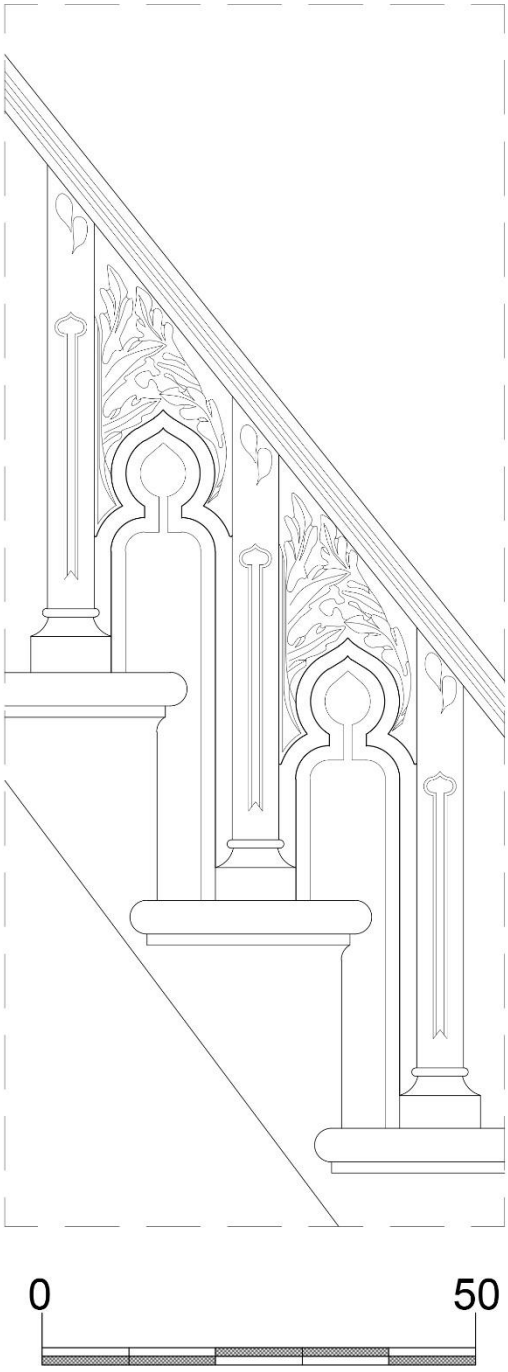

Çizim 4.92. İzmir Salepçioğlu Vaaz Kürsüsü Korkuluk Süsleri

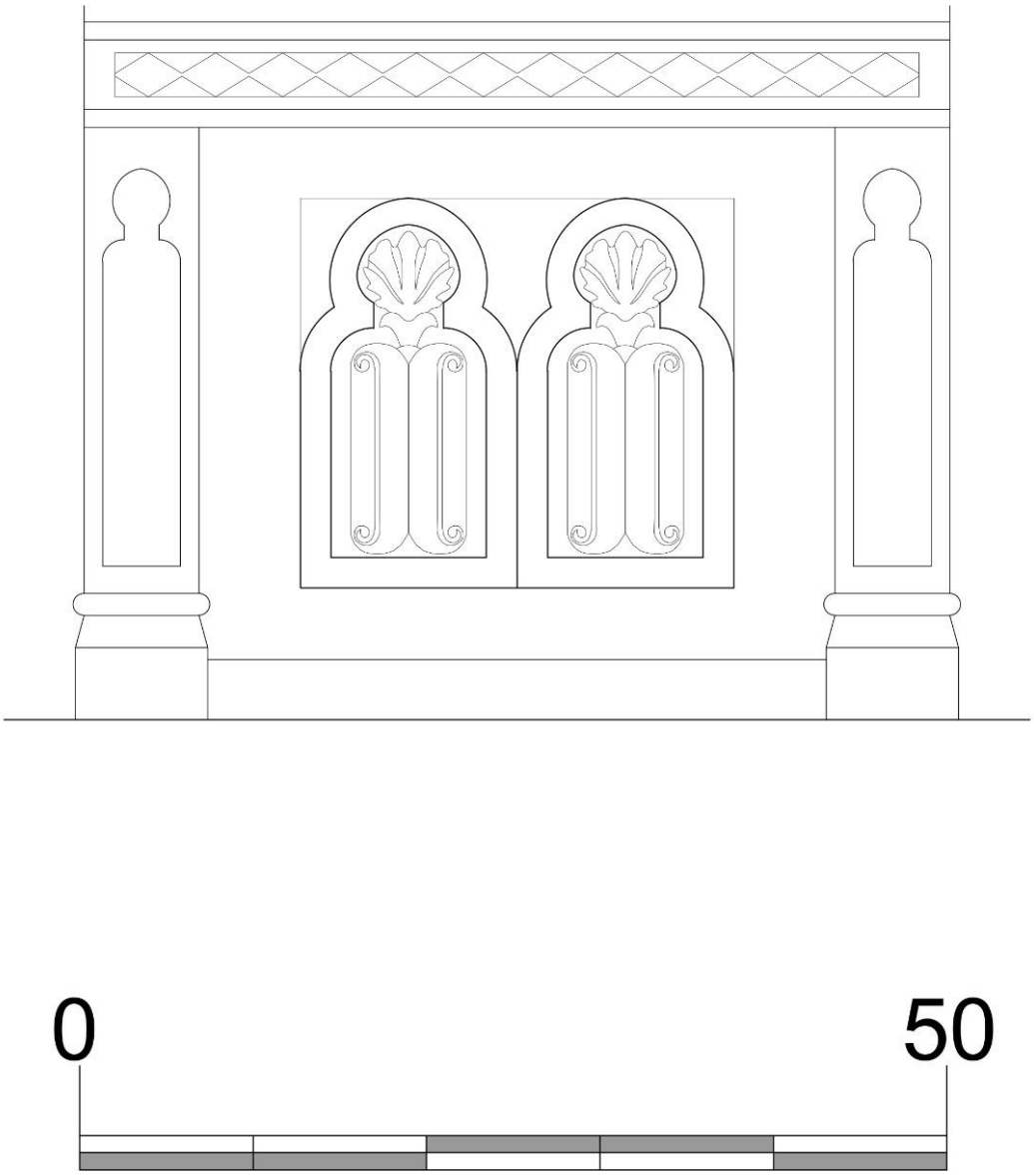

Çizim 4.93. İzmir Salepçioğlu Vaaz Kürsüsü Köşk Korkuluğu Süsleri

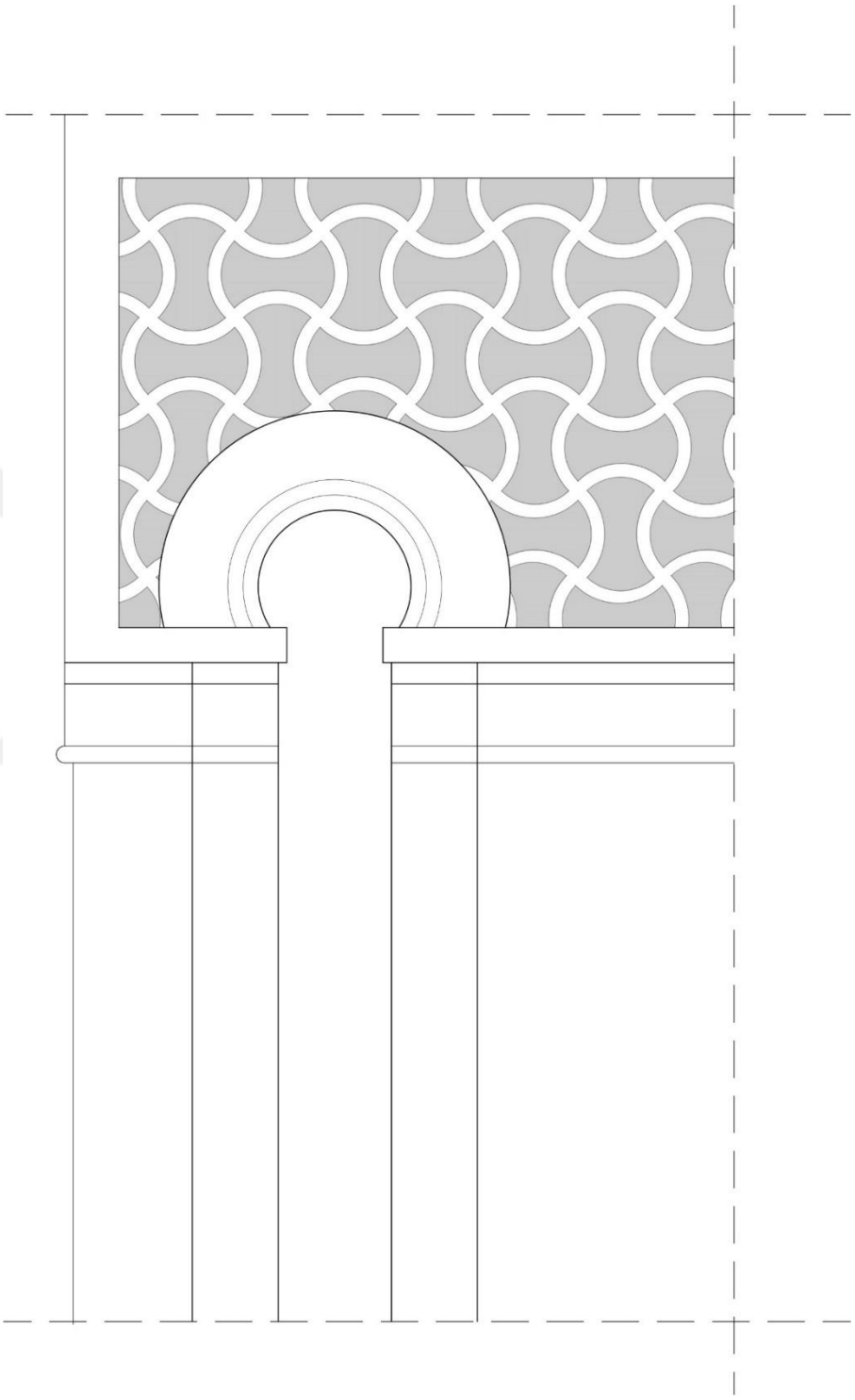

Çizim 4.94. Trabzon Kadri Paşa Türbesi Yan Cephe Kör Kemer[1116]

[1116] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.675'ten yararlanılarak çizilmiştir.

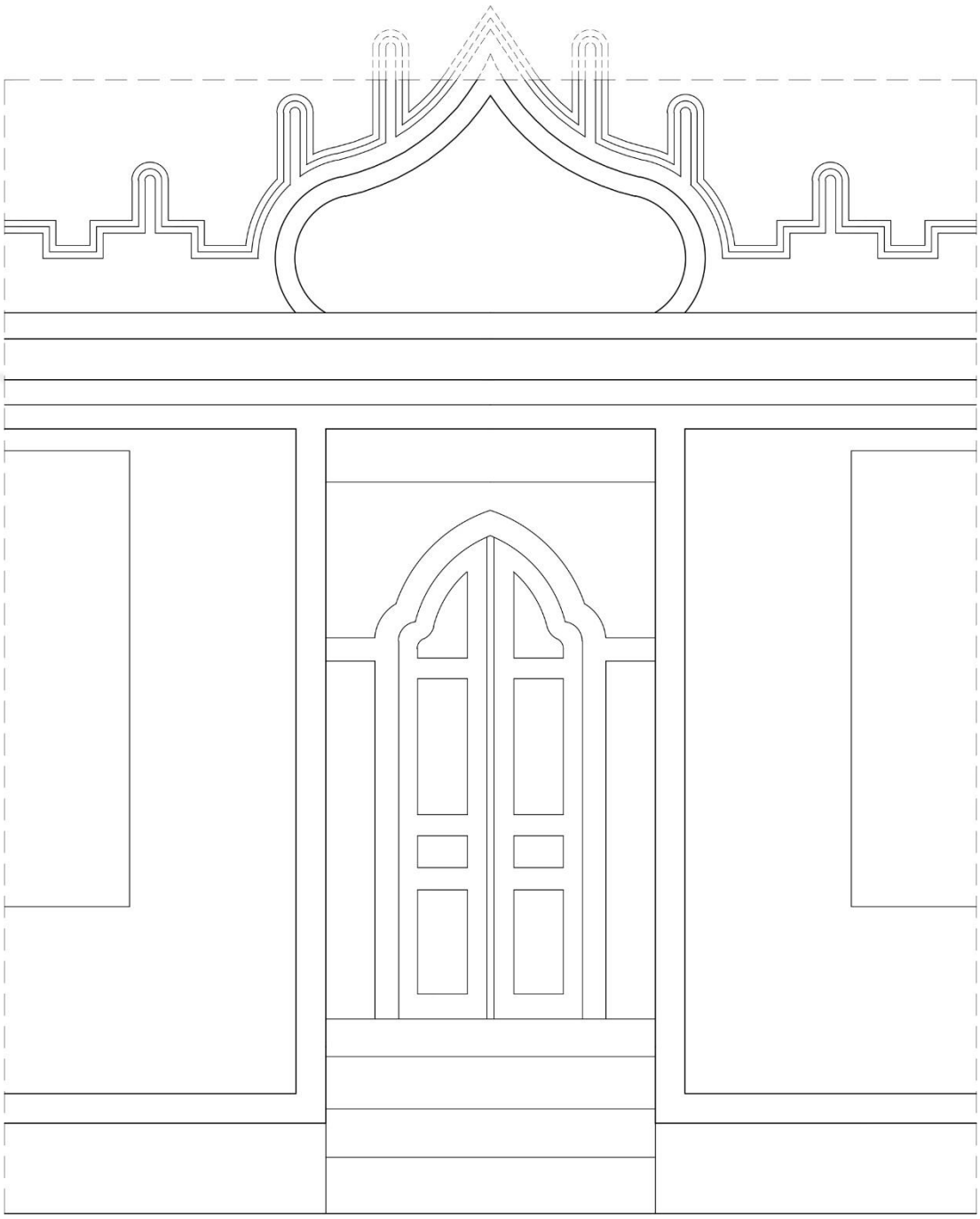

Çizim 4.95. Bursa Hamidiye Sanayi Mektebi ve Hastane Karakolu[1117]

[1117] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.285'ten yararlanılarak çizilmiştir.

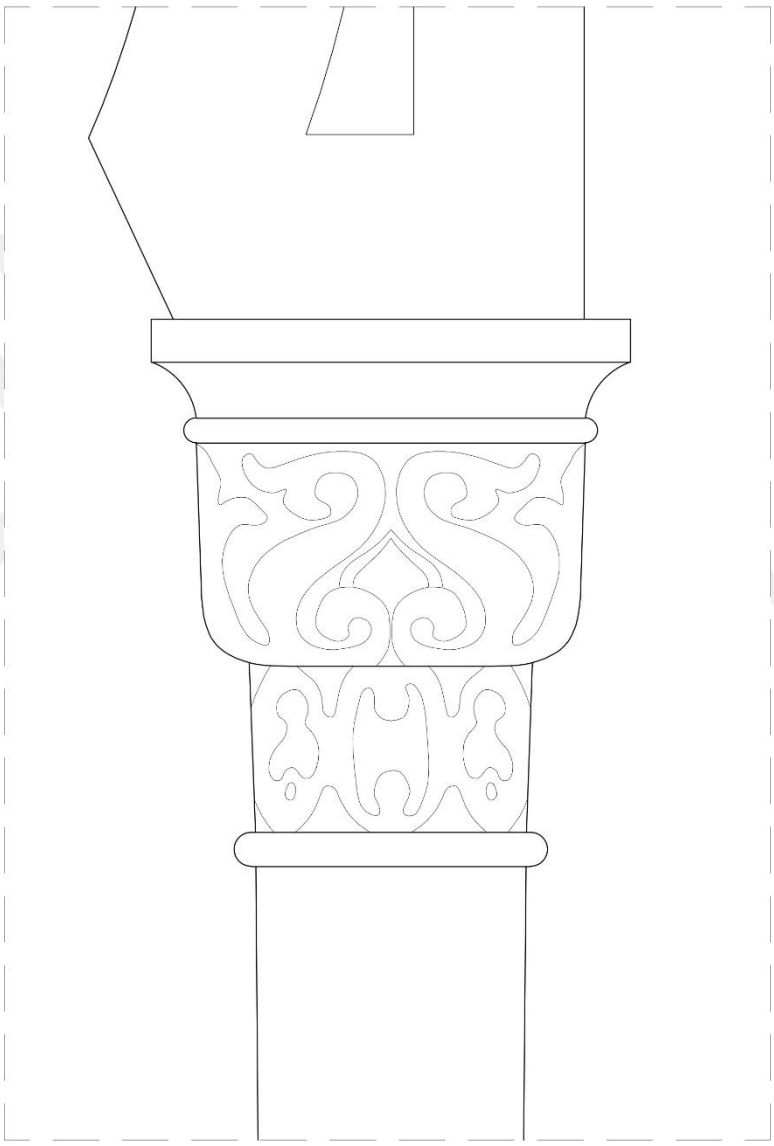

Çizim 4.96. İzmir Saat Kulesi Şadırvan Sütun Başlığı

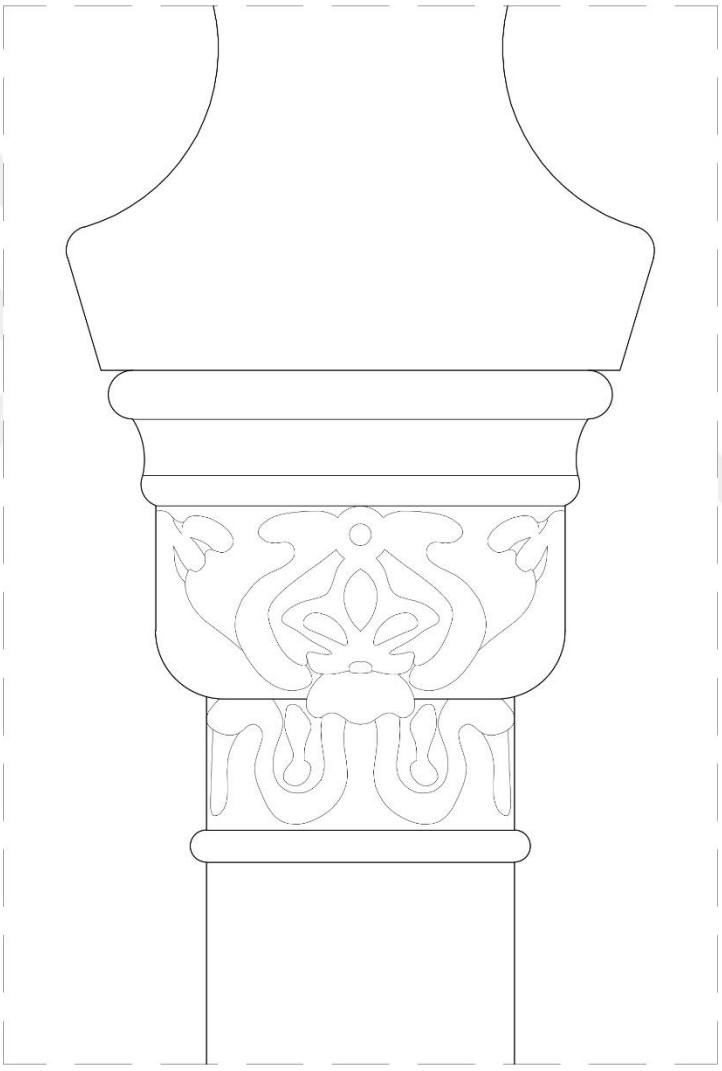

Çizim 4.97. İzmir Saat Kulesi İkinci Kat Revak Sütun Başlığı

Çizim 4.98. Samsun Belediye Binası Giriş Sütun Başlığı

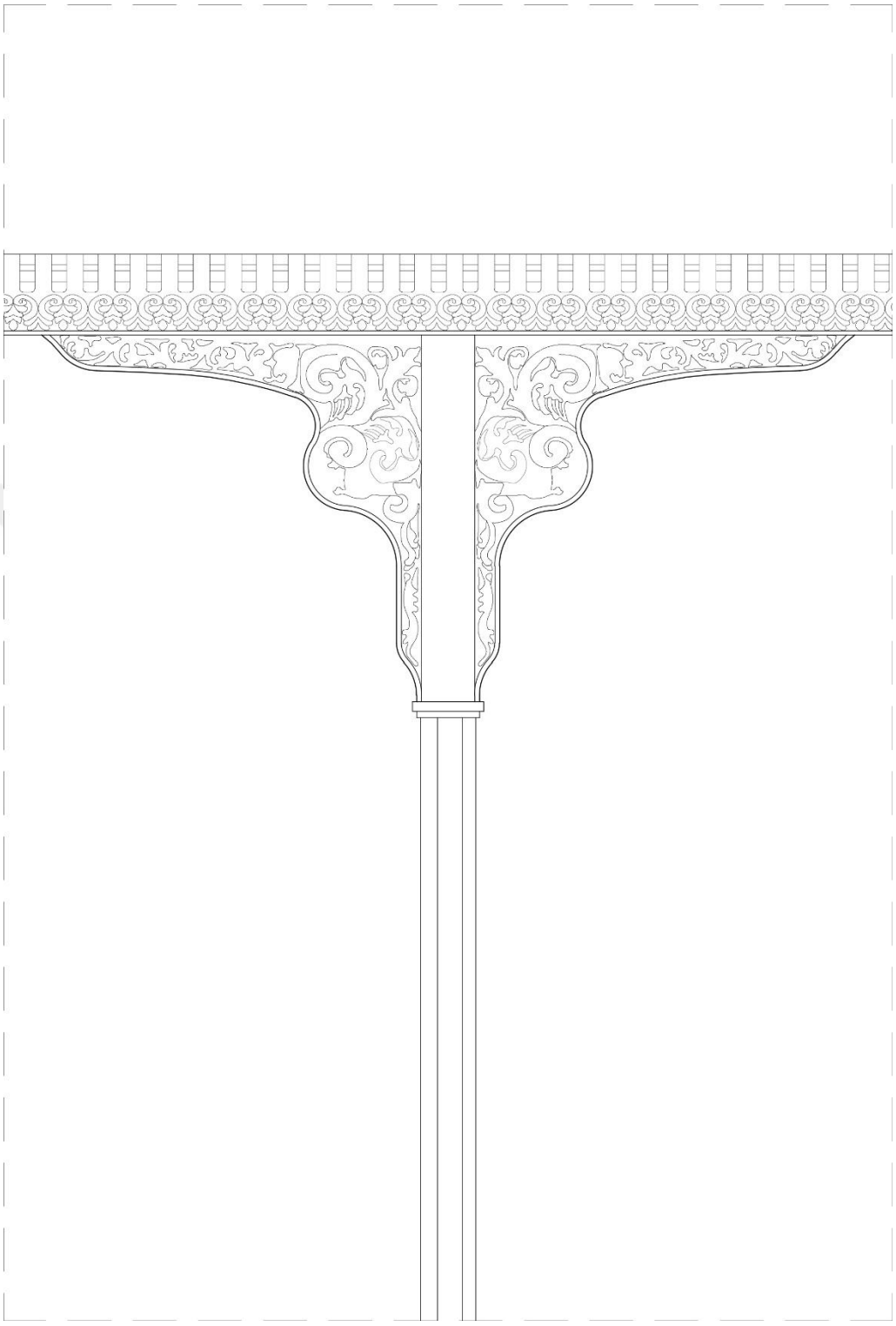

Çizim. 4.99. Sivas Sanay-i Mektebi[1118]

[1118] Bu çizim Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden alınan çizimlerden düzenlenerek çizilmiştir.

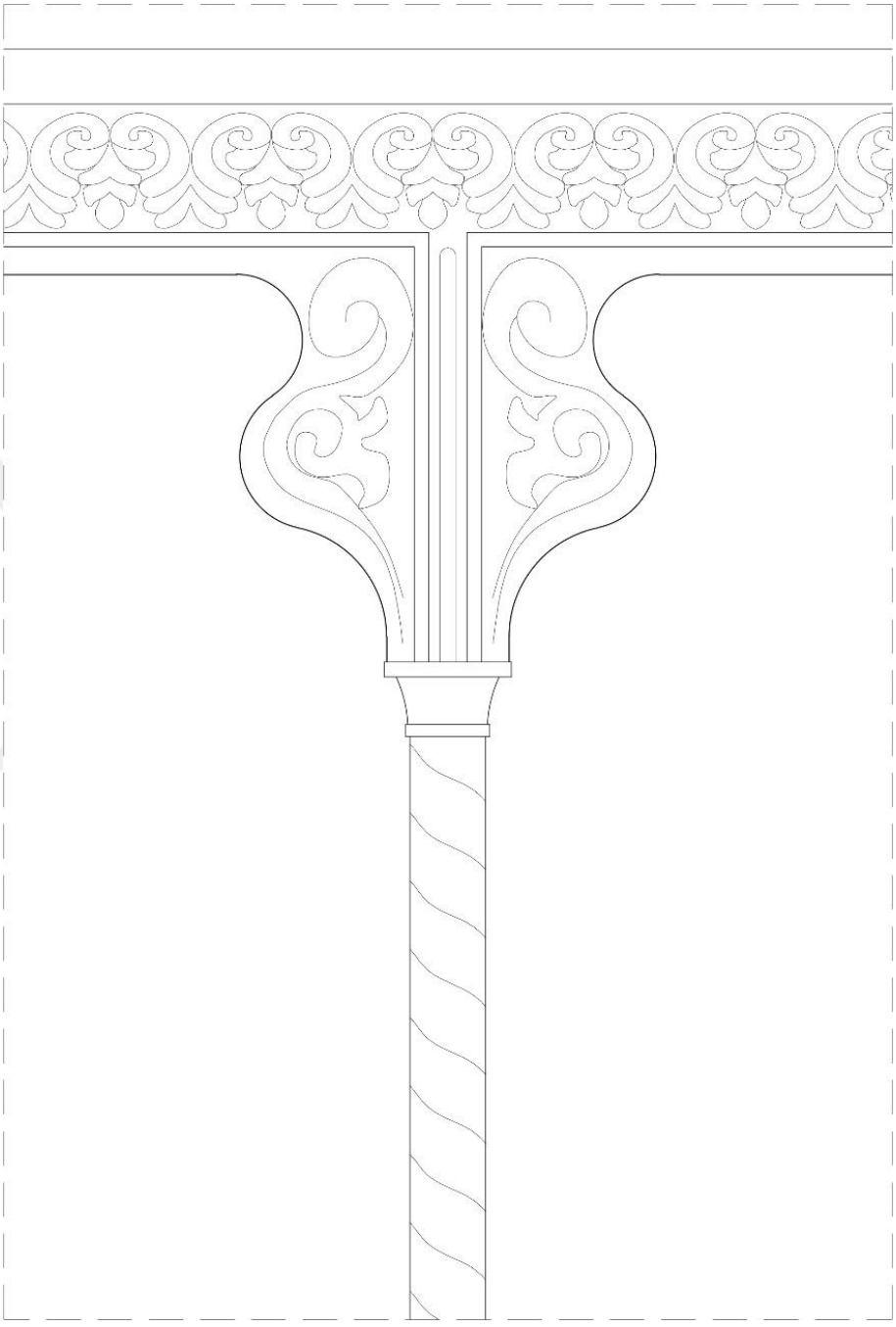

Çizim 4.100. Sivas Askeri Rüştiye Mektebi[1119]

[1119] Günümüze ulaşamayan bu yapının çizimi Fotoğraf 3.358'ten yararlanılarak çizilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Yasemin ECESOY
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Melikgazi Lisesi, Kayseri
Lisans Diploması	Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Kayseri, 2006
Yüksek Lisans Diploması	Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Kayseri, 2011
Tez Konusu	Osmanlı Dönemi Anadolu Duvar Resimlerinde İstanbul Tasvirleri
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	

a) Kazı ve Araştırma Çalışmaları

Alanya Kalesi Kazısı, 2019.

b) Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

ECESOY Y., "Gaziantep Duvar Resimlerinde İki Halk Sanatçısı: Bekir ve Şemsi", Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi/Mediterranean Journal of Humanities, cilt.4, sa.1, ss.159-169, 2014.

c) Kongre ve Sempozyum Katılımı Faaliyetleri

21.Uluslararası Ortaçağ veTürk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (25-27 Ekim2017), Antalya, 2017: *Fotoğraftan Duvar Resmine: Bir Gaziantep Evi Örneği* (Özet Sunum)

d) Dahil Olduğu Projeler

Osmanlı Dönemi Anadolu Duvar Resimlerinde İstanbul Tasvirleri, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi (SBY-10-3230)

İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 2017-